Barcode : 1990020083184
Title - Nirnaya Sindu
Author - Kamalakara Bhatta
Language - sanskrit
Pages - 490
Publication Year - 1908
Barcode EAN.UCC-13
1990020083184

శ్రీః

నిర్ణయసింధుః.

శ్రీమత్కాశీస్థపదవాక్యప్రమాణ పారావారీణ

మహామహోపాధ్యాయ శ్రీకమలాకర భట్టప్రణీతః.

శాత్తనూరు విశ్వనాథశాస్త్రిణా

పరిష్కృతః.

చెన్నపుర్యాభరణాయమానాయాం

శాస్త్రసంజీవినీముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రితం సద్విజయతేతరాం.

చెన్నపురి.

1908.

మూల్యం ౨ రూప్యకద్వయం.

நிர்ணயஸிந்து.

శ్రీః.

నిర్ణయసింధుస్థవిషయానుక్రమః.

ప్రథమపరిచ్ఛేదః.

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
మంగళాచరణం	౧
సంక్షేపతఃకాలనిర్ణయః	
అబ్దః పంచధా	
చాంద్రోబ్దః షష్ఠిభేదః	
సంవత్సరనామానితన్నిర్ణయశ్చ	
సంవత్సరనిర్ణయః	౨
అయననిర్ణయః	
అయనయోర్వినియోగః	
తన్నగృహప్రవేశాదేవతాప్రతిష్ఠాదినిర్ణయః.	
దక్షిణాయనేఽపిప్రతిష్ఠా	
ఋతునిర్ణయః	
ఋతుమాసభేదాః	
మాసనిర్ణయః	
సంక్రాంతినిర్ణయః	
సర్వసంక్రాంతిషుదానాని	౩
సంక్రాంతావుపవాసదాననిర్ణయః	
సంక్రాంతౌశ్రాద్ధం	౪
విష్ణుపదాదిస్వరూపం	
అత్రచపిండరహితంశ్రాద్ధం	౫
కుత్రచిద్రాత్రౌ స్నానం	
జన్మర్క్షేసంక్రాంతౌ స్నానేవిశేషః	
కుత్రచిత్సాయంసంధ్యానిషేధః	
చాంద్రాదిమాసకథనం	౬
సావనాదిమాసవ్యవస్థా	
మలమాసక్షయమాసనిర్ణయః	
అధికమాసకాలనియమః	౭
క్షయమాసస్యాగమకాలనియమః	
మలమాసేకార్యాకార్యనిర్ణయః	
మలమాసేవర్జ్యాని	౯
క్షయమాసేవర్జ్యావర్జ్యవిచారః	౧౦
శుక్రసర్వస్తాదివిచారః	౧౧
గురుశుక్రాస్తాదావర్జ్యం	
సింహస్థేకన్యాగతేవాగురౌ గోదావరీకృష్ణాస్నానం	
గురుశుక్రయోర్బాల్యవృద్ధత్వవిచారః	౧౨
అతిచారగతేజీవే	
బాల్యాదేర్దేశపరత్వేనవ్యవస్థా	
అస్తాదేరపవాదః	
మలమాసేచవ్రతవిశేషః	
పక్షనిర్ణయతిథినిర్ణయౌ	
తిథేర్వేధాదినిర్ణయః	
సాయంప్రాతర్వేధలక్షణం	౧౩
తిథివిశేషే వేధవిశేషః	
కర్మకాలవ్యాపినీతిథిః	
సామాన్యతోదశమే	
త్రయోదశీ	
ప్రతిపదా	
ఖర్వాదర్పలక్షణం	
ఏకభక్తకాలనిర్ణయః	
ప్రదోషయోర్విచారః	౧౪

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
ప్రదోషేనిషిద్ధపదార్థాః	
సంధ్యాలక్షణం	
యతినక్తంవిధవానక్తంచ	
విధురనక్తంతల్లక్షణం	
సౌరనక్తం	
హరినక్తం	
నక్తేధర్మాచరణం	౧౫
అయాచితనిర్ణయః	
నక్షత్రవ్రతకాలనిర్ణయః	
వ్రతపరిభాషా	
ఉపవాసాధికారినిర్ణయః	౧౬
శూద్రవైశ్యవర్ణధర్మాః	
స్త్రీణామనుజ్ఞైవ	
స్త్రీణాంస్నానవిశేషః	
వ్రతసంకల్పస్తదారంభకాలశ్చ	
భద్రానిర్ణయః	
భద్రాపుచ్ఛనిర్ణయః	
భద్రాసర్పిణీవృశ్చికీచ	
దినభద్రారాత్రిభద్రా	౧౭
వ్రతారంభేవిశేషః	
ఖణ్డతిథిలక్షణం	
వ్రతారంభేధర్మాః	
వ్రతస్థధర్మాః	
వ్రతిబ్రాహ్మణభోజనం	
సహస్రభోజనేవిశేషః	
ద్విత్రియజమానకర్తృకే	
శూద్రస్యవిప్రద్వారా వ్యాహృతిహోమః	
ప్రతిమాస్వరూపనిర్ణయః	
అనాదేశేఆజ్యద్రవ్యం	౧౮
అనాదేశమంత్రేసమస్తవ్యాహృతిః	
అనాదేశేదేవతాప్రజాపతిః	
గ్రహాదిపూజాయాంహోమసంఖ్యా	
అనుక్తసంఖ్యాయాంనిర్ణయః	
వ్రతోద్యాపనానుక్తౌ	
వ్రతోద్యాపనాశక్తౌ	
వృథావిప్రపచనగ్రహణే	
దక్షిణానిర్ణయః	
రజతదక్షిణానిషేధః	
పరాన్నభోజననిషేధః	
క్షారపదార్థనిషేధః	
క్షారస్వరూపనిర్ణయః	
గోధూమప్రతిప్రసవః	
వ్రతేగ్రాహ్యధాన్యాని	
కూష్మాండాదినిషేధః	౧౯
ప్రతిపదాదిషుహవిష్యపదార్థాః	
గృహీతవ్రతత్యాగేప్రత్యవాయః	
ఉపవాసప్రత్యామ్నాయాః	
వ్రతేనియమాః	
స్త్రీవ్రతేవిశేషనిర్ణయః	
విధవాయావిశేషః	
ఏకాదశ్యాంతాంబూలనిషేధః	
అశ్రుపాతాదినిషేధః	
సూతకాదౌవ్రతనిర్ణయః	
క్షత్రజాశౌచేనిర్ణయః	
జాతాశౌచేనిర్ణయా	
మృతాశౌచేనిర్ణయః	
గర్భిణ్యాదీనాంవ్రతంప్రతినిషేధః	
పూర్వసంకల్పితవ్రతేరజస్వలాసుప్రతినిధయః	
స్త్రీశూద్రయోర్వ్రతాదౌనిషేధః	
బ్రాహ్మణస్యహీనవర్ణకర్మకరణేనిషేధః	
కుత్రచిత్ప్రతినిధినిషేధః	
వ్రతాదిసన్నిపాతేవిశేషః	౨౧
శివరాత్రౌప్రాతఃపారణం	
భూతాష్టమ్యాదావిదాభోజననిషేధః	
సంక్రాంత్యాదౌ రాత్రిభోజననిషేధః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
చాంద్రాయణేఏకాదశ్యాంభోజనం కార్యం	౨౧
ప్రతిపన్నిర్ణయః	
సర్వతిథిషువర్జ్యాని	౨౨
ద్వితీయానిర్ణయః	
తృతీయానిర్ణయః	
చతుర్థీనిర్ణయః	
సంకష్టీనిర్ణయః	౨౩
పంచమీనిర్ణయః	
షష్ఠీనిర్ణయః	
సప్తమ్యష్టమీనిర్ణయస్తత్రబుధాష్టమీ	
నవమీదశమీనిర్ణయః	౨౪
ఏకాదశీనిర్ణయః	
ఏకాదశ్యుపవాసాధికారిణః	
ఏకాదశీనిత్యకామ్యోపవాసనిషేధే ఫలహారాభ్యనుజ్ఞానిర్ణయః	౨౫
దశమీవేధేఽరుణోదయనిర్ణయః	౨౬
ఏకాదశీవ్రతోపయుక్తధర్మాః	౩౧
ఏకాదశీవ్రతేఽధికారిణః	
ఏకాదశీవ్రతాశక్తౌ	
ఏకాదశీవ్రతాకరణేప్రాయశ్చిత్తేకామ్యవ్రతంచ	
దశమీనియమః	
వ్రతఘ్నానితత్రప్రాయశ్చిత్తం	
ఏకాదశ్యాంశ్రాద్ధప్రాప్తౌతన్నిర్ణయః	
వ్రతఘ్నాని	౩౨
సర్వవ్రతేషునియమః	
ఏకాదశీవ్రతసంకల్పాదినిర్దేశః	
ద్వాదశ్యాంవ్రతనివేదనమంత్రః	
ద్వాదశ్యాంవర్జ్యపదార్థాః	
ఆశౌచేద్వాదశీవ్రతం	
రజస్వలాయాంఏకాదశీ	౩౩
అష్టౌమహాద్వాదశ్యః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
ఆహ్నికాపకర్షః	
ప్రదోషాదిసంకటేనిర్ణయః	౩౪
హరివాసరలక్షణం	
ఉపవాసాతిక్రమే	
ద్వాదశీనిర్ణయః	
త్రయోదశీనిర్ణయః	
ప్రదోషవ్రతం	
చతుర్దశీనిర్ణయః	
పూర్ణిమామావాస్యానిర్ణయః	
అమాయాంసోమవారాదియోగేసంయోగలక్షణోవ్యతీపాతః	
ఇష్టికాలనిర్ణయః	౩౫
పూర్ణమాస్యాంవిశేషః	
మలమాసాద్యాప్రథమారంభనిర్ణయః	౩౬
వికృతీష్టిః	
పశుసోమయాగకాలః	
ఆధానకాలాః	
ఆధాననక్షత్రాణి	
అమావాస్యాయాంశ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౭
పిండపితృయజ్ఞనిర్ణయః	౩౮
పిండపితృయజ్ఞాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
వైశ్వదేవాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
పతితాన్నభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	౪౧
నిరగ్నికస్యామానిర్ణయః	
సాగ్నికస్యామానిర్ణయః	
అనుపనీతానాంశూద్రాణాంచామశ్రాద్ధాని	౪౧
సినీవాలీలక్షణం	
కుహూలక్షణం	
కుతుపకాలలక్షణం	
దర్శశ్రాద్ధేఽన్యశ్రాద్ధసంపాతేతన్నిర్ణయః	
అమాశ్రాద్ధాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తం	
గ్రహణనిర్ణయః	౪౨

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
వేధనిర్ణయః	
చంద్రగ్రహణేవిశేషః	
చంద్రగ్రస్తోదయే	
చంద్రసూర్యగ్రస్తాస్తే	౪౪
గ్రహణేసంధ్యోపాసనాదౌ	
బాలవృద్ధాతురాణాం	
శృతాన్ననిషేధః	
తక్రఘృతపాచితానాంనిర్ణయః	
వేధేగ్రహణేవాభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
ఉపవాసోగ్రహణేకైఃకార్యః	
పుత్రవతఉపవాసనిషేధః	౪౪
గ్రహణేచూడామణియోగే	
స్నానాదికాలనిర్ణయః	
ముక్తిస్నానాకరణేదోషః	
గ్రహణస్నానేతీర్థానాంవిశేషః	
ఉష్ణోదకస్నానేతారతమ్యం	౪౪
తీర్థవిశేషేదానవిశేషః	౪౫
గ్రహణేశ్రాద్ధవిధిః	౪౫
గ్రహణేశ్రాద్ధభోజనేదోషః	
సూతకేగ్రహణేచకర్తవ్యవిశేషః	౪౫
రజస్వలాస్నానం	
గ్రహణేరాత్రావపిశ్రాద్ధవిధిః	౪౫
చంద్రగ్రహణందివాచేత్	
గ్రహణదినేప్రతిసాంవత్సరికశ్రాద్ధప్రాప్తౌతన్నిర్ణయః	౪౬
గ్రహణేమంత్రాదిగ్రహణప్రకారః	
జన్మరాశ్యాదౌగ్రహణంనశుభం	
గ్రహణేఇష్టానిష్టఫలం	
తత్పరిహారార్థందానాది	
నాగబింబదానేమంత్రః	౪౭
గ్రహణశాంతిః	
గర్భిణ్యాగ్రహణావలోకననిషేధః	౪౮
మంగళకృత్యేషువిశేషోవేధః	౪౯
మంత్రదీక్షోపాసామతర్పణం	
కురుక్షేత్రేప్రతిగ్రహేప్రాయశ్చిత్తం	
పూర్వసంకల్పితద్రవ్యోపగ్రహణేవిశేష	
మతాంతరఖండనం	౪౯
మేఘాచ్ఛాదనేఅంధాదీనాం	
అధసముద్రస్నానవిధిస్తత్కాలశ్చ	౫౦
భౌమభృగువారస్నాననిషేధః	
అధపర్వణిస్నానం	
సముద్రార్ఘ్యమంత్రః	౫౧
తత్రతర్పణవిధిః.	
ఇతి ప్రథమపరిచ్ఛేదానుక్రమణికా.	

అధ ద్వితీయపరిచ్ఛేదః.

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
అధచైత్రమాసః	
తత్రాదావతిథికృత్యేవివాహాదౌచశుక్లకృష్ణమాసాదినిర్ణయః	౫౩
మీనసంక్రాంతినిర్ణయః	
చైత్రశుక్లప్రతిపత్	
అధికశ్చేత్తదానిర్ణయః	
అత్రతైలాభ్యంగః	
అత్రనవరాత్రారంభః	౫౪
ప్రపాదానం	
ప్రత్యహంధర్మకుంభదానం	
చైత్రశుక్లతృతీయానిర్ణయః	
అత్రసౌభాగ్యశయనవ్రతం	
అత్రమన్వాదినిర్ణయః	
అత్రైవప్రసంగాత్సర్వమన్వాదినిర్ణయః	
అత్రశ్రాద్ధముక్తంమాత్స్యే	౫౫
మలమాసేపిమన్వాదిశ్రాద్ధముక్తం	
తత్రకర్తవ్యతానిర్ణయః	
అకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
చైత్రశుక్లతృతీయాంమత్స్యజయంతీ	
దశావతారజయంత్యః	

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
చైత్రశుక్లపంచమీనిర్ణయః	౫౬
చైత్రశుక్లపంచమ్యాం లక్ష్మీపూజనం	
చైత్రశుక్లాష్టమీనిర్ణయః	
అత్రైవభవానీయాత్రాః	
అశోకకలికాప్రాశనం	
చైత్రశుక్లనవమీ(రామనవమీ)నిర్ణయః	
రామపూజావిధిః	౫౭
చైత్రశుక్లైకాదశీనిర్ణయః	౫౮
అత్రడోలోత్సవః	
చైత్రశుక్లద్వాదశీనిర్ణయః	
అత్రదమనోత్సవః	
తిథివిశేషేదమనారోపణం	
ఆగమోక్తదీక్షావతాందమనారోపణవిధిః	
చైత్రశుక్లత్రయోదశీ	౬౧
అత్రానంగవ్రతం	
చైత్రశుక్లచతుర్దశీ	
చైత్రశుక్లపూర్ణిమా	
అత్రచిత్రవస్త్రదానస్నానాన్నదానశ్రాద్ధాద్యుక్తం	
అత్రైవసర్వదేవానాందమనపూజనాముక్తం	
ఇయంమన్వాదిరపి	
చైత్రకృష్ణత్రయోదశీ	
అత్రమహావారుణీసంజ్ఞయోగః	
చైత్రకృష్ణచతుర్దశీ	

అథ వైశాఖమాసః.

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
మేషసంక్రాంతిః	౬౨
ధర్మఘటదానం	
వైశాఖస్నానవిధిః	
తీర్థానామష్టానే	౬౩
తులస్యాదిపుష్పైర్విష్ణుపూజా	
అత్రాశ్వత్థసేచనాది	
అత్రప్రపాగలంతిగాదానం	
వైశాఖేమలమాసేసతినిర్ణయః	
వైశాఖేసర్వస్నానాశక్తౌ	౬౪
అత్రదానవిశేషః	
వైశాఖవ్రతోద్యాపనం	
ఉద్యాపనాశక్తౌ	
అక్షయ్యతృతీయా	
యుగాదినిర్ణయః	౬౫
అత్రశ్రాద్ధనిర్ణయః	
ధర్మఘటాదిదానంమంత్రశ్చ	౬౬
అత్రరాత్రిభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
వైశాఖేమలమాసేపతితేద్వైవయుగాదిః	
అత్రశ్రాద్ధాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
అత్రసముద్రస్నానంప్రశస్తం	౬౭
పరశురామజయంతీ	
గంగోత్పత్తినిర్ణయః	
వైశాఖశుక్లద్వాదశీ	
శుక్లచతుర్దశీనృసింహజయంతీ	
వైశాఖపౌర్ణమాస్యాముదకుంభాదిదానం	౬౮
అత్రకృష్ణాజినదానమ్	

అథ జ్యేష్ఠమాసః. ౬౯

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
వృషసంక్రాంతిః	
జ్యేష్ఠశుక్లతృతీయాయాంరంభావ్రతం	
దశహరావ్రతం	
జ్యేష్ఠేమలమాసేసతి	
అత్రవిశేషఃకాశీఖండే	
జ్యేష్ఠశుక్లైకాదశీనిర్ణయః	౭౦
సావిత్రీవ్రతనిర్ణయః	౭౧
తత్రస్త్రీవ్రతేవిశేషవిషయః	
జ్యేష్ఠపూర్ణిమాయాంతిలాదిదానవిధిః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
అథాషాఢః.	
మిథునసంక్రాంతిః	
అషాఢశుక్లద్వితీయా	
ఆషాఢశుక్లదశమీ	
ఆషాఢశుక్లద్వాదశ్యాంవిష్ణుశయనోత్సవః	౭౩
ఆషాఢశుక్లైకాదశీ	
చాతుర్మాస్యవ్రతారంభః	౭౪
వ్రతగ్రహణప్రకారః	
చాతుర్మాస్యేభక్ష్యాభక్ష్యనిర్ణయః	
ఆమిషపరిగణనం	౭౫
పంచామృతపరిసంఖ్యానం	
వ్రతభేదేనఫలవిశేషః	౭౬
వ్రతవిశేషేణదానాని	
తప్తముద్రాధారణవిధిః	౭౭
కోకిలావ్రతవిధిః	
శివశయనోత్సవః	౭౮
ఆషాఢ్యాంవ్యాసపూజా	౭౮
అథ శ్రావణమాసః.	
కర్కసంక్రాంతిః	
కర్కేకేశనికృంతనవర్జ్యం	
నదీనాంరజోదోషః	
సింహకర్కయోఃక్షుద్రనదీషుస్నాననిషే	
మహానద్యః	౭౯
సప్తనద్యః	
కుత్రచిద్రజోదోషభావః	
శ్రావణశుక్లతృతీయామధుస్రవా	
శ్రావణశుక్లచతుర్థీపూర్వయుతా	
శ్రావణశుక్లపంచమీషష్ఠీయుతాగ్రా	
అత్రవిశేషోహేమాద్రౌ	౮౦
శుక్లద్వాదశ్యాందధివ్రతపవిత్రారోపణాదివిధిః	
శివపవిత్రారోపణం	
దేవతాపరత్వేనపవిత్రారోపణం	౮౧
పవిత్రారోపణేగౌణకాలః	
పవిత్రనిర్మాణప్రకారః	
పవిత్రారోపణేఽధికారిణః	
పవిత్రారోపణవిధిః	
పవిత్రారోపణాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
శ్రావణశుక్లచతుర్దశీపూర్వయుతా	
ఉపాకర్మవిధిః	౮౨
ఉపాకర్మోత్సర్జనవిషయేకాలనిర్ణయః	
పౌషమాసేఉత్సర్జనంకార్యం	౮౩
ఉపాకర్మోత్సర్జనయోఋషిపూజనం	
శ్రావణపౌర్ణమాస్యాంరక్షాబంధననిర్ణయః	౮౭
అత్రైవహయగ్రీవోత్పత్తిఃశ్రవణాకర్మచ	౮౮
శ్రావణకృష్ణద్వితీయాయామశూన్యవ్రతం	
అథ భాద్రపదమాసః	
సింహసంక్రాంతౌగోప్రసవశాంతిః	
మహిష్యాదిప్రసవశాంతయః	
కజ్జలీబహులావ్రతనిర్ణయః	
అత్రగోఃపూజాయవాన్నాశనంచ	
భాద్రకృష్ణషష్ఠీహలషష్ఠీ	
శీతలావ్రతవిధిః	౮౯
జన్మాష్టమీవ్రతం	
అష్టమ్యాంనిశీథవేధఏవముఖ్యః	౯౦
అష్టమ్యాంరోహిణీరాహిత్యతత్సత్త్వాదిభేదేననిర్ణయః	
పారణనిర్ణయః	౯౩
అష్టమ్యాందేవకీకృష్ణాదిప్రతిమాస్థాపనం	
కుశగ్రహణవిధిః	౯౬.

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
హరితాలికావ్రతనిర్ణయః	
భాద్రశుక్లచతుర్థీపూర్వవిద్ధా	
సిద్ధివినాయకవ్రతం	
అత్రచంద్రదర్శననిషిద్ధమ్	
ఋషిపంచమీమధ్యాహ్నవ్యాపినీ	౯౭
సూర్యషష్ఠీసప్తమీయుతా	
అముక్తాభరణసప్తమీ	
దూర్వాష్టమీవ్రతం	
తత్రపూజావిధిః	
జ్యేష్ఠావ్రతవిధిః	౯౮
శుక్లద్వాదశ్యాంపారణానిర్ణయః	౯౯
విష్ణుపరివర్తనోత్సవః	
అత్రైవశక్రధ్వజోత్థాపనం	
శ్రవణద్వాదశీ	
శ్రవణద్వాదశ్యాంపూజావిధిః	౧౦౧
వామనద్వాదశీవ్రతవిధిః	
తత్రపూజావిధిః	
దుగ్ధవ్రతవిధిః	౧౦౨
భాద్రపదచతుర్దశ్యామనంతవ్రత విధిః	
అత్రైవాగస్త్యార్ఘ్యదానవిధిః	
భాద్రపదశుక్లపౌర్ణమాస్యాంపూజాప్రకారః	౧౦౪
నాందీముఖశ్రాద్ధం	

అథాశ్వినమాసః.

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
కన్యాసంక్రాంతిః	౧౦౫
మహాలయః	
షోడశమహాలయనిర్ణయః	
మహాలయేవిధవాయాఃపార్వణచతుష్టయం	౧౦౬
మహాలయేవర్జ్యతిథినక్షత్రాది	
ఏషామపవాదః	
సన్యాసినాంమహాలయః	౧౦౭
కాలాతిక్రమేవృశ్చికపర్యంతంగౌణకాలః	
మహాలయాదిశ్రాద్ధమన్నేనైనకార్యం నత్వామేన	
మహాలయేపితృపరిగ్రహనిర్ణయః	
అనేకసాపత్నమాతృషుపిండదానం	
బహుబ్రాహ్మణాభావే	౧౦౯
ఏకోద్దిష్టస్వరూపం	
పాణిహోమః	
అత్రఘృతాలోచనాదేవా	
సన్యాస్తపితృకేణ జీవత్పితృకేనాపిమహాలయః కార్యః	
జీవత్పితృకేనిషేధః	
మహాలయేతర్పణనిర్ణయః	౧౧౦
నిషిద్ధదినేతర్పణం	
అధిమాసేమహాలయనిషేధః	
మహాలయేకృతేఫలమ్	
మహాలయాకరణేదోషః	
మహాలయాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
భరణీశ్రాద్ధం	
కపిలాషష్ఠీ	౧౧౧
అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే	
చంద్రషష్ఠీవ్రతం	
మాఘ్యావర్షశ్రాద్ధం	
మహాలక్ష్మీవ్రతం	౧౧౨
అన్వష్టకాశ్రాద్ధం	
అన్వష్టకాశ్రాద్ధం అనుపనీతేనాపికార్యం	
అత్రాశక్తావనుకల్పమాహాశ్వలాయనః	
ఏతదకరణేప్రాయశ్చిత్తం	౧౧౩
భాద్రకృష్ణనవమ్యాం సువాసినీభోజనం	
ద్వాదశ్యాంసన్యాసినఃశ్రాద్ధం	౧౧౪
మఘాత్రయోదశీశ్రాద్ధమ్	
గజచ్ఛాయోక్తా	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

మఘాత్రయోదశీమహాలయః
యుగాదిశ్రాద్ధానాం తంత్రేణప్రయోగః
శస్త్రవిషాద్యపఘాతవిపన్నానాంచతుర్దశ్యాంశ్రాద్ధం ౧౧౫
అమావాస్యాయాంగజచ్ఛాయానిర్ణయః ౧౧౭
గృహేత్రశ్రాద్ధంజీవత్పితృకేణాపి కార్యం
నవరాత్రారంభే ప్రతిపన్నిర్ణయః ౧౧౮
అత్ర దేవీపూజాయాః ప్రాధాన్యాత్ఫలమ్
అత్రఉపవాసాదిరాత్రిపూజావిచారః ౧౧౯
వైధృత్యాదిదుష్టయోగే ప్రతిపన్నగ్రాహ్యా ౧౨౧
దేవీనవాక్షరమంత్రేణపూజావిధానం
కుమారీపూజనవిధిః ౧౨౨
నవరాత్రే వేదపారాయణచండీపాఠాదివిధిః ౧౨౩
ప్రతిపదాదావిశేషః ౧౨౪
స్త్రీకర్తృకవ్రతేవిశేషః
అత్రాశౌచేనిర్ణయః ౧౨౫
ఉపాంగలలితావ్రతం
సరస్వతీస్థాపనపూజనాది
షష్ఠ్యాంబిల్వాభిమంత్రణం
అస్యామేవదేవీత్రిరాత్రం ౧౨౬
పత్రికాపూజావిధిః ౧౨౭
దేవీగృహప్రతిమాధికారణవిధిః
దేవ్యాః ప్రతిమాలక్షణం
హేమాద్రిప్రతిమాకరణం
ప్రతిమాభావేవిశేషః
సప్తమ్యాంపత్రికాదేవీపూజనాదివిధిః
అత్రశస్త్రాదిపూజోక్తా
దుర్గాస్తుతిః ౧౨౮
మహాష్టమీవ్రతం ౧౨౯

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

మహానవమీమూలయుక్తా
పుత్రవతోఽష్టమ్యాముపవాసనిషేధః
లోహాభిసారికంకర్మ ౧౩౧
రాజచిహ్నానాంపృథక్పూజామంత్రాః
నవమ్యాంనృపతికర్తవ్యవిశేషః ౧౩౩
బలిదానవిధిః ౧౩౪
మహానవమీపూర్వవిద్ధా ౧౩౫
హోమప్రకారః
బలిదానప్రకారః ౧౩౬
శతచండవిధానం ౧౩౭
సహస్రచండీప్రకారః ౧౩౮
నవరాత్రపారణానిర్ణయః
స్త్రీణాంరజోదర్శనేపారణానిర్ణయః ౧౪౦
దశమ్యాందేవీవిసర్జనవిధిః
విజయాదశమి ౧౪౧
పౌర్ణమాసీనిర్ణయః ౧౪౨
పౌర్ణమాస్యాం లక్ష్మీపూజనాదివిధిః
ఆశ్వయుజీకర్మవిధిః
ఆగ్రయణనిర్ణయః
అస్యాకరణేప్రాయశ్చిత్తం

అథ కార్తికమాసః.

తులాసంక్రాంతిః ౧౪౩
కార్తికస్నానవిధిః
కార్తికేమాలాధారణయాత్రాదివిధిః
కార్తికేద్విదళాదివర్జనం ౧౪౫
ఆకాశదీపప్రకారః
కరకచతుర్థీనిర్ణయః ౧౪౬
గోవత్సద్వాదశీవ్రతగోప్రదానాదివిధిః
ద్వాదశ్యాదిషుపంచదినేషునీరాంజనమ్
కార్తికకృష్ణత్రయోదశ్యాంయమదీపదానం
నరకచతుర్దశ్యామభ్యంగస్నానమ్

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
అస్యామేవదీపోత్సవః	౧౪౭
అస్యాంమాషపత్రశాకభోజనం	౧౪౮
అత్రభీష్మతర్పణముక్తం	౧౪౯
కార్తికామావాస్యాయామభ్యంగః	
లక్ష్మీపూజనాది	
అలక్ష్మీనిస్సారణం	౧౫౦
కార్తికశుక్లప్రతిపదిగోక్రీడనం	
అత్రబలిపూజోక్తా	
అత్రైవద్యూతంకర్తవ్యం	౧౫౧
అస్యాంగోవర్ధనపూజోత్సవః	
అత్రమార్గపాలీబంధనం	
యమద్వితీయా	
యమపూజనంయమునాస్నానంచ	౧౫౨
అస్యాంభగినీహస్తాద్భోజనం	
కార్తికశుక్లనవమియుగాదిః	
విష్ణుత్రిరాత్రవ్రతం	
కార్తికశుక్లైకాదశ్యాంభీష్మపంచకవ్రతం	
కార్తికశుక్లైకాదశ్యాం పారణాది	
అస్యామేవరాత్రౌదేవోత్థాపనముక్తం	
అస్యాంచాతుర్మాస్యవ్రతసమాప్తిః	
విష్ణుప్రబోధోత్సవః	
వారాహోక్తప్రబోధినీవిధిః	౧౫౪
కార్తికశుక్లద్వాదశీపౌర్ణమాసీచమన్వాదిః	
వైకుంఠచతుర్దశీ	
అస్యామేవవిశ్వేశ్వరయాత్రా	
కార్తికవ్రతోద్యాపనం	౧౫౫
కార్తికపౌర్ణిమా	
అత్రయోగవిశేషః	
అస్యాంపద్మకేయోగఉక్తః	
అస్యామేవమత్స్యావతారః	
కార్తికశుక్లపౌర్ణిమాస్యాంత్రిపురోత్సవః	
అత్రవృషోత్సర్గఉక్తః	
అత్రైవకార్తికేయదర్శనముక్తం	

అథ మార్గశీర్షమాసః.

వృశ్చికసంక్రాంతిః	౧౫౬
కాలాష్టమీతత్రోపవాసాదివిధిః	
మార్గశీర్షశుక్లపంచమీనాగపంచమీ	
చంపాషష్ఠీవ్రతేషష్ఠీపరయుతా	
ఇయమేవస్కందషష్ఠీ	౧౫౭
మార్గశీర్షశుక్లచతుర్దశ్యాంపిశాచమోచనశ్రాద్ధవిధిః	
దత్తజయంతీ	
మార్గశీర్షపూర్ణిమానంతరాష్టమీఅన్వష్టకా	౧౫౮
అష్టకానిర్ణయః	
అత్రకామకాలోదేవా	
అష్టకాకరణేప్రాయశ్చిత్తం	
మలమాసేసతినిర్ణయః	
మార్గాదిషురవివారవ్రతవిధిః	

అథ పౌషమాసః.

ధనుఃసంక్రాంతిః	౧౫౯
పౌషశుక్లాష్టమ్యాం యోగవిశేషేణ జపహోమాదివిధిః	
అత్రైవరోహిణ్యార్ద్రా యోగేవిశేషః	
పౌషశుక్లైకాదశీమన్వాదిః	
పౌషపౌర్ణిమాసీనిర్ణయః	
అర్ధోదయనిర్ణయః	
అత్రదానాదివిశేషఉక్తః	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అథ మాఘమాసః.

మాఘస్నానవిధిః ౧౫౯
అత్రాధికారిణః
అశక్తావుష్ణోదకస్నానం ౧౬౦
మాఘేమలమాసేసతినిర్ణయః
మాఘస్నానేమంత్రః
మాఘస్నానకాలః
సంపూర్ణమాఘస్నానాశక్తౌదినత్రయం స్నానవిధిః ౧౬౧
మాఘస్నానేనియమాః
స్నానోత్తరకృత్యముక్తం
అత్రభోజ్యకంబలాదిదానం ౧౬౨
అత్రవ్రతోద్యాపనముక్తం
మకరసంక్రాంతినిర్ణయః
తత్రకాలనిర్ణయః
మకరేదానవిశేషః ౧౬౪
అత్రరాత్రావపిశ్రాద్ధముక్తం
మాఘమాయాంఅర్ధోదయః
మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యాం యమతర్పణవిధిః
మాఘశుక్లాచతుర్థ్యాంకర్తవ్యవిశేషః
ఇయమేవకుందచతుర్థీ
శ్రీపంచమీ
అథసప్తమీ
అస్యాంస్నానముక్తం
అత్రవిధిర్భవిష్యే ౧౬౫
దానాదివిశేషఉక్తః
ఇయంమన్వాదిః
భీష్మాష్టమీ ౧౬౬
అత్రశ్రాద్ధంకామ్యముక్తం
భీష్మద్వాదశీఇయంపూర్వవిద్ధా
మాఘీపౌర్ణిమా

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అత్రస్నానదానాద్యుక్తం
మాఘ్యష్టకానిర్ణయః

అథ ఫాల్గునమాసః.

కుంభసంక్రాంతిః
సీతాష్టమీ
మహాశివరాత్రివ్రతనిర్ణయః ౧౬౭
శివరాత్రిపారణానిర్ణయః
ఇదంవ్రతంనిత్యంకామ్యంచేత్యుక్తం
అస్యాంవ్రతారంభోహేమాద్రౌ ౧౬౯
ఉద్యాపనవిధిః ౧౭౦
మాఘమావాస్యాయుగాదిః
హోళికానిర్ణయః
భద్రానిర్ణయః
అత్రగ్రహణేనిర్ణయః ౧౭౧
హోలికాపూజామంత్రః
మలమాసేసతినిర్ణయః ౧౭౨
ఇయంమన్వాదిః
అత్రగోవిందదోలోత్సవః
వసంతోత్సవనిర్ణయః
హోలికావిభూతివందనం
అత్రమంత్రః
ఆమ్రకుసుమప్రాశనమ్
చైత్రామావాస్యా
గ్రంథకర్తురభ్యర్థనా

ఇతి ద్వితీయపరిచ్ఛేదానుక్రమణికా.

అథ తృతీయపరిచ్ఛేదః.

గర్భాధానవిధౌప్రథమరజోదర్శనే తిథినక్షత్రాదిఫలం ౧౭౩
దుష్టతిథ్యాదిఫలం
దుష్టవారాదిఫలం
దుష్టనక్షత్రాదిఫలం

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

లగ్నఫలం - వస్త్రఫలం
సమవిషమరక్తబిందుఫలం
ప్రభూతదోషేస్త్రీసంసర్గవర్జనం
యోగఫలం ౧౨౪
భువనేశ్వరీశాంతివిధిః
ప్రథమార్తవకర్తవ్యవిశేషః ౧౨౫
ద్వితీయాద్యృతుషునియమమాహ
ప్రథమార్తవపూర్వం స్త్రీగమనే నిషేధః
ఋతౌగమనమాహ
అనృతావపిగమనం
ఋతోరాత్రిసంఖ్యా
తత్రనింద్యరాత్రయః
తత్రతిథ్యాదీనాహ
సమవిషమరాత్రిఫలం ౧౨౬
చతుర్థ్యాదిరాత్రిఫలాని
రజస్వలాయాశ్చతుర్థదినే కర్మాధికారనిర్ణయః
శ్రాద్ధాదౌ స్త్రీగమనేనిర్ణయః
అనేకభార్యస్యర్తుయోగపద్యే ౧౨౭
ఋతాగమనేదోషః
గర్భాధానాంగహోమాకరణేప్రాయశ్చిత్తం
అత్రమలమాసశుక్రాస్తాదినిర్ణయః
స్త్రీగమనేశుద్ధిమాహ
ఋతౌ స్త్రియా అస్పృశ్యత్వనిర్ణయః
రాత్రౌరజసిజననాదౌచనిర్ణయః
సప్తదశదినాత్ప్రాక్ రజోదర్శనే
రోగజేరజసి ౧౨౮
రజస్వలానాంపరస్పరస్పర్శే
అసవర్ణానాంవిశేషః
రజస్వలాయాశ్చండాలాదిస్పర్శే
రజస్వలాయానైమిత్తికస్నానం
రజస్వలాస్నానవిధానం

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

రజసోఽజ్ఞానేసతివిచారః
పుంసవనవిధిః ౧౨౯
పుంనక్షత్రాణి - పుంసవనేతిథ్యాది
అనవలోభనం
సీమంతోన్నయనవిధిః
ప్రతిగర్భంకర్తవ్యతా
సీమంతోన్నయనాభావే
సీమంతోన్నయనేభోజనేప్రాయశ్చిత్తం ౧౩౦
గర్భిణీతత్పతినియమాః
గర్భిణీసమీపభోజనాదినకుర్యాత్
పత్యుర్వపనాదినిషేధః ౧౩౧
పత్యుఃశ్రాద్ధభోజననిషేధః
రోహిణ్యాదిశుభయోగేసూతికాగృహప్రవేశః
జాతకర్మవిధిః ౧౩౨
అత్రవృద్ధిశ్రాద్ధవిచారః
జననమరణాశౌచయోర్జాతకర్మప్రాప్తౌ
దుష్టకాలాదివిశేషేణదాననిర్ణయః
దుష్టజన్మనిదానం
ఆశ్లేషాజననఫలం ౧౩౩
జ్యేష్ఠాఫలం - మూలఫలం
అనుక్తమూలజన్మనిబాలకత్యాగః
మూలవృక్షః
వృషాదిపరత్వేనమూలవాసస్తత్ఫలంచ
విశాఖాదినక్షత్రజననఫలం
చిత్రాదిఫలం ౧౩౪
వ్యతీపాతాదిఫలం
వికృతాంగజననేఫలం
సదంతేజాతేఫలం
కృష్ణచతుర్దశీజననే
పిత్రాద్యేకనక్షత్రజననే
గ్రహణజననశాంతిః

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
అకాలాదిప్రసూతౌ దేశనాశాద్యనిష్ట ఫలం	౧౮౫
యుగళప్రసవాదిఫలం	
వికృతప్రసవాదిఫలం	
ఉపరిదంతజననేఫలం	
ద్వితీయాదిమాసేదంతజననేఫలం	
తచ్ఛాంతివిధిః	
ప్రథమోర్ధ్వదంతజననేఫలం	
తచ్ఛాంతివిధిః	
త్రికప్రసవశాంతిః	౧౮౬
షష్ఠిజన్మదాదిదేవతాపూజనం	
దత్తగ్రహణవిధిః	
స్త్రీశూద్రయోర్దత్తకవిచారః	౧౮౭
శూద్రకర్తృకహోమవిశేషః	
యమళసంస్కారేజ్యేష్ఠకనిష్ఠత్వం	౧౮౮
సూతికాస్నానం - నామకర్మవిధిః	
దోళారోహణవిధిః	౧౮౯
దుగ్ధపానం	౧౯౦
షష్ఠాదిమాసేకర్ణవేధః	
సార్ధమాసద్వయేతాంబూలదానం	
పంచమేమాస్యుపవేశనం	౧౯౧
షష్ఠిమాస్యన్నప్రాశనం	
అబ్దపూర్త్యామార్కండేయాదిపూజనం	
తద్దినేవర్జనం	
ఉష్ణోదకస్నానముక్తం	
కటిసూత్రబంధనం	౧౯౨
చౌలవిధిః	
మాతరిగర్భిణ్యాంనిషేధః	౧౯౩
జ్వరోత్పత్తౌనిషేధః	
మాతరిరజస్వలాయాం	
సంకటేవిచారః	
మండనోత్తరముండనంనకార్యం	౧౯౪
మండనముండనవిచారః	

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
సోదరయోఃసమానక్రియానిషేధః	
ఆశౌచాదౌప్రాప్తేనిర్ణయః	
షష్ఠాబ్దాదౌముండననిషేధః	
శిఖాధారణవిచారః	
స్త్రీశూద్రయోఃశిఖావిచారః	
అత్రభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
స్త్రీణాంసంస్కారవిచారః	
పంచమేబ్దేవిద్యారంభః	౧౯౫
ధనుర్విద్యాప్రదానం	
అనుపనీతస్యకామచారాది	
శిశులక్షణం	
అష్టమేవర్షేబ్రాహ్మణాదీనాముపన యనం	
జన్మమాసాదినిర్ణయః	౧౯౬
ఉపనయనేగురుబలం	
గళగ్రహాః	౧౯౭
నైమిత్తికానధ్యాయః	
జ్యేష్ఠమాసాదినిర్ణయః	
సోపపదాస్తిథయః	
ప్రదోషస్వరూపం	
అక్షయతృతీయాదౌ ఉపనయనం	
భూకంపాదౌ	
ఉపనయనేనక్షత్రాణి	౧౯౮
పునరుపనయనం - శాఖాధిపాః	
ప్రాతస్సంధ్యాగర్జనే	
ఉపనయనేగర్జితాదిశాంతిః	
ఉపనయనేపిత్రాద్యధికారిణః	
షండమూకబధిరాదీనాంసంస్కారః	౧౯౯
కుండగోళకయోర్గాయత్ర్యుపదేశః	౨౦౦
భిక్షాయాంవిచారః	
సంస్కారలోపేప్రాయశ్చిత్తం	
అతీతసంస్కారాణాంయుగపత్కరణం	
ఉపనీత్యాసహచౌలకరణే	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

ఉపనయనదినేమధ్యాహ్నసంధ్యా
బ్రహ్మయజ్ఞారంభః ౨౦౧
బ్రహ్మచారిణఃకర్తవ్యాకర్తవ్యనిర్ణయః
గురూచ్ఛిష్టం
బ్రాహ్మణాదిభేదేనమేఖలాభేదాః
దండగ్రహణవిశేషః
అజినగ్రహణనిర్ణయః
యజ్ఞోపవీతధారణవిధిః
యజ్ఞోపవీతంతన్నిర్మాణప్రకారశ్చ
యజ్ఞోపవీతధారణసంఖ్యా ౨౦౨
బ్రహ్మచారిధర్మలోపేప్రాయశ్చిత్తం
యజ్ఞోపవీతలోపేప్రాయశ్చిత్తం
అగ్నికార్యలోపే - సంధ్యాలోపే
స్త్రీసంగే
యజ్ఞోపవీతంవినాభోజనాదికరణే ప్రాయ
శ్చిత్తం
పునరుపనయనం ౨౦౩
తన్నిమిత్తానిచ
మృతవార్తాంశ్రుత్వాకృతౌర్ధ్వదేహి
కఃపునరాగచ్ఛంతిచేత్ ౨౦౪
ప్రవ్రజితఃపునర్గృహస్థాశ్రమంకర్తు
మిచ్ఛతిచేత్
పిత్రాదివ్యతిరేకేప్రేతకర్మకరణే ౨౦౫
ఏకంవేదమధీత్యద్వితీయమధ్యేతుమిచ్ఛ
సిచేత్
పునరుపనయనేతృత్వవిచారః
స్త్రీణాముపనయనం
అనధ్యాయపరిగణనం
నైమిత్తికానధ్యాయాః
ప్రదోషలక్షణమ్
మహానామ్న్యాదివ్రతమ్ ౨౦౬
సమావర్తననిర్ణయః
వటోఃపూర్వమృతానాంత్ర్యహాశౌచమ్

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

స్నాతకనియమాః
ఛురికాబంధనవిధిః ౨౦౭
వివాహేకన్యాపరీక్షణం
ఉపనయనాదికారిణాంసాపిండ్యని
ర్ణయః ౨౦౮
త్రిగోత్రాత్యయేవిశేషః
మాతులకన్యానిర్ణయః ౨౦౯
జీవత్పిత్రాదికసపిండాః
కన్యాసాపిండ్యం ౨౧౦
సాపత్న్యమాతామహకులేసాపిండ్యం
గురుకులేత్రిపురుషంసాపిండ్యం ౨౧౧
దత్తకస్యసాపిండ్యం
వివాహేగోత్రప్రవరనిర్ణయః
ప్రవరనిర్ణయః ౨౧౩
ద్విగోత్రప్రవరనిర్ణయః ౨౧౭
గోత్రాజ్ఞానేపురోహితాది గోత్రప్రవరో
భవతి
మాతృగోత్రవర్జననిర్ణయః ౨౧౯
సగోత్రసాపిండ్యాదివివాహేప్రాయ
శ్చిత్తం
కన్యావివాహకాలః
గుర్వర్కబలమ్ ౨౧౯
స్త్రీణాంగురుబలశ్రేష్ఠ్యాదవశ్యంవివా
హేతన్నిరీక్షణం
గుర్వనుకూలార్థంబృహస్పతిశాంతిః
సింహస్థనిర్ణయః ౨౨౦
శుక్రాస్తాదినిమిత్తే
కన్యాదానేపిత్రాద్యధికారిణః ౨౨౧
భ్రాతౄణాంసంస్కృతానామధికారః
స్వయంవరేనాందీశ్రాద్ధం
మాతృదాతృత్వేనాందీశ్రాద్ధం
పరకీయకన్యాదానే
గార్హ్యాదిదానఫలం

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

వివాహేమాఘాదిమాసానాంప్రాశస్త్యం
జ్యేష్ఠమాసనిర్ణయః
వేధాదిదశదోషాః
గురోరతిచారే ౧౧౨
ఘాతచంద్రవిచారః
అకాలవృష్ట్యాదౌ - భూకంపాదౌ
నాందీశ్రాద్ధేభూకంపాదేరపవాదః
కన్యాయావైధవ్యయోగః
అపరిహార్యేదుష్టయోగకుంభవివాహః
దుష్టయోగపరిహారార్థంవిష్ణుప్రతిమాదానం ౧౧౩
ప్రతికూలాది
వివాహనిశ్చయేవధూవరగృహేకస్యచిన్మృతౌ
తత్రవినాయకశాంతిః ౧౧౪
ప్రతికూలాపవాదః
మాతురజోదోషే
నాందీశ్రాద్ధోత్తరంమాతురజసి ౧౧౫
ఏకమాతృజకన్యాపుత్రయోరేకత్రవివాహాది
ఏతదపవాదస్తత్రైవ
మండనముండనవిచారః ౧౧౫
సంకటేవిశేషః
వివాహమధ్యేశ్రాద్ధపాతే
మాసికశ్రాద్ధాపకర్షణః
యమళయోఃసహోదరయోశ్చవిశేషః
భిన్నమాతృజయోర్వివాహః
ప్రత్యుద్వాహేవిధినిషేధః
వివాహాత్ప్రాక్కన్యారజోదర్శనే ౧౧౬
కన్యారజోదోషనివృత్తయేప్రాయశ్చిత్తం

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

తద్వివాహేవరస్యప్రాయశ్చిత్తం
గాంధర్వాద్యష్టౌవివాహాః
కన్యాయాఃబలాదపహరణే ౧౧౭
వివాహాదావాశౌచప్రాప్తౌనిర్ణయః
నాందీముఖదినావధిః
సూతకేప్రాప్తేప్రాయశ్చిత్తం
అన్నాదౌవిశేషః ౧౧౮
ధర్మార్థంవివాహేమహాపుణ్యఫలం
ప్రజోత్పత్తిపర్యంతంకన్యాగృహేనభుంజీత
భోజనకాలేనూతనవస్త్రధారణేదోషాభావః
వివాహేస్త్రియాసహభోజనం
వివాహేనక్షత్రాణి - వర్జ్యవారాః
అనిష్టనక్షత్రాదౌదానముక్తం
వివాహేమండపాదిప్రమాణం
తైలహరిద్రాలేపనాది ౧౧౯
వివాహవేదికా - మృదాహరణం
అంకురార్పణవిధిః
కన్యావరయోర్వరణంవాగ్దానంచ
వాగ్దానోత్తరంవరమరణే అన్యోవివాహః
వివాహితాయాఅపిఅవిద్ధయోని నిర్ణయః
వరస్యాన్యజాతీయత్వాదిదోషసత్వే
కలౌపునరుద్వాహనాదినిషేధః ౧౩౦
వరస్యదేశాంతరగమనే
శుల్కదానే
అనేకేభ్యోపిదత్తాయాం
వివాహేనాందీశ్రాద్ధవిశేషః
లగ్నఘటీస్థాపనవిధిః - మధుపర్కవిధిః
అన్యశాఖీయమధుపర్కనిర్ణయః ౧౩౧
విష్టరలక్షణం - కన్యాదానవిధిః
గృహప్రవేశనియమేవిశేషః
దేవకోత్థాపనం

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
వివాహోత్తరాన్నిషేధాది	
స్పృష్టాస్పృష్టిదోషాభావః	
మంగళోత్తరంస్నాననిషేధః	
మంగళానంతరంవర్షపర్యంతం	
నిషిద్ధకర్మాణి	
వివాహాపనయనోర్ధ్వంముండన నిషేధః	
గోపీచందనధారణనిషేధః	౨౩౧
వివాహాత్ప్రథమేవర్షే కన్యానివాస విచారః	
వివాహవ్రతోర్ధ్వం పిండదానాదినిషేధః	
వివాహాత్ షష్ఠాదిదివసేవధూప్రవేశః	
తత్రమాసాదినిర్ణయః	
ప్రతిశుక్రవిచారః	
గురుశుక్రాస్తాదినిర్ణయః	
శస్తానినక్షత్రాణి	
మాంగళికేప్రాప్తశ్రాద్ధాదినకార్యం	
ద్విరాగమననిర్ణయః	
తత్రమాసపక్షాదివిచారః	౨౩౩
భార్యాయామప్రజాదిదోషయుక్తాయాం పునర్వివాహః	
తత్రకారణనిర్ణయః	
బహుభార్యత్వేజ్యేష్ఠభార్యాధికారః	
ద్వితీయవివాహహోమేఽగ్నిమాహ	
అగ్నిద్వయసంసర్గవిధిః	౨౩౪
ద్వితీయవివాహకాలః	
తృతీయవివాహనిషేధాదర్కవివాహః	
తస్యవిధిః	౨౩౫
అగ్న్యాధానకాలః - తత్రనక్షత్రాణి	
అగ్నిహోత్రకాలః	
ఆవసథ్యాధానం	
పితర్యుపరతేఽవశ్యమగ్నిగ్రహణం	
అగృహీతాగ్నేరన్ననిషేధః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
జ్యేష్ఠభ్రాతరిపితరిచసత్యపి	
గృహస్థస్యాప్యధ్యయనమాహ	౨౩౬
గృహస్థాధ్యయనవిధిస్తథాజ్యేష్ఠభ్రాతరికృతాధానేకనిష్ఠస్యానధికారః	
పరివేత్రాదినిర్ణయః	
జ్యేష్ఠసోదరేతిష్ఠతినిషేధః	
తదాజ్ఞయాదోషాభావఉక్తః	
దేశాంతరేవిశేషః	
క్లీబాదావప్యదోషః	
శూద్రాణాంతుమంత్రరహితాఃసంస్కారాః	౨౩౭
ఇతి సంస్కారప్రకరణం.	
అథ క్షుద్రకాలాః.	
వాపీకూపాదినిర్మాణకాలః	౨౩౮
కూపదేశాస్తత్ఫలంచ	
వాపీకూపాద్యుత్సర్గవిధిః	౨౩౯
కూపాదేరుత్సర్గాకరణేదోషః	
వృక్షారోపణం	
మూర్తిప్రతిష్ఠాకాలనిర్ణయః	
ప్రతిష్ఠానక్షత్రాణి	
మాసనిర్ణయః	౨౪౦
ప్రతిష్ఠాతిథయస్తత్ఫలానిచ	
వారఫలాని	
అయనర్తుఫలాని - లింగేవిశేషః	
ప్రతిష్ఠాధికారినిర్ణయః	
శూద్రస్థాపితలింగాదినిర్ణయః	
స్త్రీశూద్రాణాంశివవిష్ణుపూజనేనిషేధః	౨౪౧
ప్రతిమాదిపూజనేదిఙ్నియమః	
ప్రతిమానిర్ణయః	
గృహేప్రతిమామానం	
ప్రాణప్రతిష్ఠాదివిధిః	
మృదాదిద్రవ్యభేదేనలింగేఫలమ్	౨౪౨

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
పంచసూత్రవిధిః	
గృహే కం సాలగ్రామాదిపూజన నిర్ణయః	
స్త్రీభిః శివవిష్ణుస్పర్శేన కార్యః	౨౪౩
బ్రాహ్మణాదిభిః కలిసంఖ్యాః ప్రతిమాః పూజ్యాః	
నవధాద్రవ్యస్య ప్రతిప్రసవః	
సాలగ్రామశిలనాభిపరీక్షా	
పార్థివపూజావిధిః	
అముకదేవే అముకవాద్య నిషేధః	
శివస్య పుష్పాదికమర్పణీయం	
త్రిపుండ్రధారణం రుద్రాక్షధారణంచ	
రుద్రాక్షధారణే ఏకవక్త్రాది భేదేన ఫలవిశేషః	
రుద్రాక్షాభిమంత్రణం	
రుద్రాక్షమాలాధారణం	౨౪౪
శివమహాస్నానం పంచామృతస్య	
విష్ణ్వాదౌ మహాస్నానం పంచామృతస్య	
విష్వక్సేనాదీనాం నైవేద్య విభాగం	
పంచాయతనస్థాపనప్రకారః	
కేశవాదిమూర్తినిర్ణయః	౨౪౫
దేవప్రతిష్ఠాప్రయోగః	
లింగప్రతిష్ఠా	౨౪౬
బ్రహ్మాదిమండలదేవతాః	
ప్రాణప్రతిష్ఠా	౨౪౮
పునః ప్రతిష్ఠా	౨౫౦
జీర్ణోద్ధారః	౨౫౨
మూర్తి ప్రసాద భేదేన	
తులసీగ్రహణం	౨౫౩
పుష్పాదీనాం పర్యుషితత్వవిచారః	
శివనిర్మాల్యవిచారాః	౨౫౪
కృషికర్మనిర్ణయః	౨౫౫
వస్త్రపరిధాననిర్ణయః	
అలంకారవలయాది	౨౫౬
సూచీకర్మ - శయ్యాద్యారంభః	
వస్త్రధారణం - స్వామిసేవా	
గజాశ్వదోలారోహణం	
నృత్యారంభః - రాజదర్శనం	
క్రయవిక్రయనిర్ణయః - సేతుబంధనం	
పశూనాం క్రయాదినిర్ణయః	
గజదంతచ్ఛేదః	౨౫౭
ధననిక్షేపః - ఋణమోక్షః	
రాజముద్రానిర్మాణం - నౌకానిర్మాణం	
భోగనిర్ణయః - శ్మశ్రుకర్మనిర్ణయః	
కాష్ఠసంగ్రహః - నవాన్న ముహూర్తః	
నవభోజనపాత్రం	౨౫౮
నవపర్ణఫలభక్షణాది	
హోమే ఆహుతినిర్ణయః	
శాంతినిర్ణయః	
జ్వరాదౌ ఫలపరిహారశ్చ	
భేషజగ్రహణం - ఆరోగ్యస్నానం	
దంతధావనం	౨౫౯
ప్రోషితభర్తృకానియమాః	
ఆమలకస్నానం - అభ్యంగనిషేధః	
గృహారంభముహూర్తః	౨౬౦
గృహప్రవేశః	౨౬౧
కలివర్జ్యాని	౨౬౨

తృతీయపరిచ్ఛేదపూర్వార్ధం సంపూర్ణం.

శ్రాద్ధనిర్ణయః	౨౬౫
శ్రాద్ధలక్షణం	౨౬౬
శ్రాద్ధభేదాః - వృత్తిశ్రాద్ధం	
శ్రాద్ధదేశాః	
గయాశ్రాద్ధం	౨౬౭
గయాశిరః ప్రమాణం - సప్తగోత్రాణి	
ఏకోత్తరశతంకులమ్	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

నిషిద్ధదేశాః - పరగృహేశ్రాద్ధం నిషిద్ధం
శ్రాద్ధకాలః ౨౬౮
నవాన్నశ్రాద్ధం - శంఖపద్మాదియోగాః
ప్రతికృష్ణపక్షశ్రాద్ధం
వ్యతీపాతేశ్రాద్ధం - తిథివిశేషేశ్రాద్ధం
నక్షత్రశ్రాద్ధంయోగశ్రాద్ధంచ ౨౬౯
శ్రాద్ధాధికారిణః
ద్వాదశపుత్రభేదాః ౨౭౦
అనుపనీతశ్చపుత్రోఽధికారీ
అపుత్రస్యక్రియాది
భగినీతత్సుతయోర్నిర్ణయః
బ్రాహ్మణస్యాన్యక్రియానిషేధః ౨౭౧
దత్తక్రీతకృత్రిమపుత్రాణాంశ్రాద్ధాది
పత్న్యాదేఃసపిండనాదావధికారః
సపిండనాధికారిణః ౨౭౩
పుత్రక్రియాకరణేపిత్రాదేరనధి
కారః ౨౭౪
బ్రహ్మచారిణఃపిత్రోఃశ్రాద్ధాధికారః
అవిభక్తానాంభ్రాతౄణాంవిచారః
జారజానాంవిశేషః ౨౭౬
ధర్మార్థంశ్రాద్ధకరణే ౨౭౭
గయాయామపితత్రైవ
స్త్రీశూద్రయోర్విచారః
శూద్రాణాంగోత్రాభావేకాశ్యపగోత్రం
ద్విజస్త్రీణాంవిశేషః
రాజకార్యనియుక్తాదీనాంశ్రాద్ధని
ర్ణయః ౨౭౮
యవనాదీనాంశ్రాద్ధనిర్ణయః
శ్రాద్ధేపితరః
పితౄణాంశ్రాద్ధాన్నంయథోపతిష్ఠతి
వసురుద్రాదిత్యానాంస్వరూపమ్ ౨౭౯
బ్రాహ్మణాదివర్ణానాంపితరః
కేవలపితృపార్వణనిషేధోఽత్రాపవాదః

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

దర్శాదౌసపత్నీకానాంనిర్ణయః
విశ్వేదేవనిర్ణయః
ఇష్టిశ్రాద్ధేక్రతుదక్షౌ
నాందీశ్రాద్ధేసత్యవసూ
నైమిత్తికశ్రాద్ధాదౌకామకాలౌ ౨౮౦
కామ్యశ్రాద్ధేధూరిలోచనౌ
పార్వణశ్రాద్ధేపురూరవార్ద్రవౌ
శ్రాద్ధంత్రివిధం - శ్రాద్ధేఉత్తమావిప్రాః
శ్రాద్ధేఽమిత్రోవర్జ్యః ౨౮౧
పితృపుత్రౌభ్రాతరౌచవర్జ్యౌ
మధ్యమావిప్రాః - అత్రవిశేషః
శ్రాద్ధేవర్జ్యావిప్రాః ౨౮౨
తత్రకాండపృష్ఠవిప్రలక్షణం
త్రిశంకుబర్బరాదివిప్రావర్జ్యాః
కాణకుబ్జాదయోవర్జ్యాః
ద్విర్నగ్నాదయోవర్జ్యాః ౨౮౩
తత్రద్విర్నగ్నలక్షణం - లంబకర్ణలక్షణం
షణ్డాఃసప్తవిధః
తప్తముద్రాంకితవిప్రనిషేధః
కుష్ఠికాణాదేరపవాదః
గయాస్థవిప్రప్రాశస్త్యం
తీర్థేషుబ్రాహ్మణవిచారః
దైవేపిత్ర్యేచకర్మణివిప్రవిచారః ౨౮౪
శ్రాద్ధేవిప్రనిమంత్రణం
బ్రాహ్మణాదీనాంనిమంత్రణప్రకారః
సవర్ణేనైవవిప్రానిమంత్ర్యాః
నిమంత్రణేశూద్రనిషేధః
శ్రాద్ధేబ్రాహ్మణసంఖ్యా ౨౮౫
అశక్తావేకవిప్రభోజనేనిర్ణయః
ఏకవిప్రేసాగ్నిర్విశేషః
సర్వథావిప్రాలాభేచటకశ్రాద్ధం
తత్రదక్షిణాదానేవిచారః
దర్భవటుదర్భగ్రహణేవిశేషః

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
మాతృశ్రాద్ధే విప్రాలాభే సువాసిన్యః	
లింగశాలగ్రామసన్నిధౌ శ్రాద్ధం కార్యం	
శ్రాద్ధకర్తృభోక్తృనియమాః	౨౮౬
నిమంత్రితబ్రాహ్మణాతిక్రమే	
బ్రాహ్మణేనగృహీతామంత్రణత్యాగే	
కర్తృభోక్త్రోశ్చఋతుగమనాదినిషేధః	
శ్రాద్ధభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
అమాయాంనిషేధః	౨౮౭
శ్రాద్ధభోజనేహోమాదినిషేధః	
కర్తృభోక్త్రోర్దంతధావననిర్ణయః	
వనస్పతిగతస్వరూపం	
క్షౌరవిచారః	
అశక్తౌపుత్రాదిప్రతినిధయః	
స్త్రియానియమాః	
పిండదానాత్ప్రాక్ గృహేభోజననిషేధః	
గంధాదిధారణనిషేధః	
శ్రాద్ధపదార్థాః - దర్భగ్రహణం	
పవిత్రేదర్భసంఖ్యా	౨౮౮
పవిత్రాభావే - దర్భగ్రహణేమంత్రః	
దశదర్భాః - కాశాదావిశేషః	
నిషిద్ధదర్భాః - సువర్ణపవిత్రం	
శ్రాద్ధేహవిర్నిర్ణయః	
శాకాదివస్తూని	౨౮౯
శ్రాద్ధేమాంసమధుగ్రహణం	౨౯౦
కలౌమాంసనిషేధః	౨౯౧
అత్రదేశాచారవ్యవస్థోక్తా	
క్షీరాదావిశేషమాహ	
కాలశాకాదిగ్రహణం	౨౯౩
శ్రాద్ధేవర్జ్యవస్తూని	
శ్రాద్ధేజలనిర్ణయః	౨౯౪
కుతుపాష్టవిధాఉక్తా	
దౌహిత్రలక్షణం - శ్రాద్ధేసప్తపవిత్రాణి	
తిలనిర్ణయః - శ్రాద్ధవర్జ్యాని	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
శ్రాద్ధదినకృత్యం	౨౯౬
శ్రాద్ధదినేకాంజికాదిదానేనిషేధః	
పిండదానత్ప్రాక్కించిన్నదేయం	
శ్రాద్ధస్యఆమశ్రాద్ధవిధిః	
ఆమశ్రాద్ధాదేకాలః - హిరణ్యశ్రాద్ధం	
శ్రాద్ధేపాకాధికారిణః	
పాకభాండాని	
పాకాగ్నినిర్ణయః	౨౯౭
శ్రాద్ధకృత్యనిర్ణయః	
నిమంత్రితవిప్రస్యకృత్యం	౨౯౮
శ్రాద్ధకర్తృనియమాః	
వస్త్రేవిశేషః - పుండ్రనిర్ణయః	
వామహస్తేదర్భధారణవిశేషః	
గృహ్ణేరంగవల్లీనిషేధః	
అత్రాచారాద్వ్యవస్థా	
సదర్భతిలకరణేనిషేధః	
శ్రాద్ధారంభకాలః	
శ్రాద్ధపరిభాషా	౨౯౯
తత్రజానుపాతనం	
గోత్రనామోచ్చారణనిర్ణయః	
నామోచ్చారణేవిశేషః	
పిత్రాదినామాజ్ఞానే	
స్త్రీణాంనామోచ్చారేవిశేషః	
సంకల్పాదావిభక్తివిచారః	300
తత్రమాతుర్విశేషః	
అనుపనీతస్త్రీశూద్రాదేఃసవ్యాపసవ్యనిర్ణయః	
సూక్తస్తోత్రజపాదౌసవ్యాపసవ్యం	
ఆచమనవిచారః	
విప్రవిసర్జనాత్ప్రాక్దానాదివిశేషః	
శ్రాద్ధేనైవేద్యనిర్ణయః	
దేవాద్యర్చాక్రమః	
శ్రాద్ధేదర్భత్యాగవిచారః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
శ్రాద్ధేమంత్రాద్యూహః	౩౦౧
సంకల్పాత్పూర్వం ప్రాయశ్చిత్తాదికర్తవ్యతా	
సంకల్పవిచారః	
నిమంత్రణప్రకారః	౩౦౨
పాద్యార్ఘ్యమండలవిచారః	
తత్రగోమయగ్రహణేనాచారః	
పాద్యవిధిః	
నిషిద్ధాసనాని	౩౦౩
ఆసనాని - ద్విరాచమనం	
నీవీబంధః - దేవార్చనం	
అర్ఘ్యపాత్రనిర్ణయః	
విప్రైకత్వద్విత్వాదావర్ఘ్యపాత్రనిర్ణయః	౩౦౪
అర్ఘ్యపాత్రసాదనాదివిధిః	
ఆవాహనవిధిః	౩౦౫
అర్ఘ్యదానం - గంధపుష్పాద్యర్చనం	
తత్రగంధాః	
ఆసనాదిదానే ప్రతివచనం	
విప్రాణాంమూర్ధ్వపుండ్రాదినిషేధః	
శ్రాద్ధేయోగ్యపుష్పాణి	౩౦౬
వర్జ్యపుష్పాణి	
అథధూపః	౩౦౭
అథదీపః - అథవస్త్రం	
యజ్ఞోపవీతదానం	
శ్రాద్ధేదేయవస్తునిర్ణయః	
కంచుకాదిదేయం	
స్త్రీణాంశ్రాద్ధేసింధూరాదిదేయం	
కృష్ణవర్ణాదినిషేధః	
యజ్ఞోపవీతదానావశ్యకతా	
కమండల్వాదిపాత్రదానం	
ఉపానచ్ఛత్రాదిదానం	
అలంకారాదిదానం	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
స్వర్ణాదిభోజనపాత్రదానం	౩౦౮
బంధీకృతమోచనఫలం	
దేవద్విజపిత్రర్చా	
పిత్రర్చాయాంవిశేషః	
తత్రార్ఘ్యకల్పనా	
ఏకబ్రాహ్మణపక్షేఅర్ఘ్యపాత్రసాదనే నిర్ణయః	
అర్ఘ్యేసవ్యాపసవ్యం	
అర్ఘ్యానుమంత్రణాదివిశేషః	
పిత్రాదీనామావాహనాదిప్రకారః	
అర్ఘ్యనివేదనాది-సంగ్రవిశేషవిచారః	
పితృపాత్రస్థాపననిర్ణయః	
గంధపుష్పాదిదానం	౩౦౯
మండలాని	౩౧౦
శ్రాద్ధేభోజనపాత్రాణి	
కాంస్యాదిభోజనపాత్రమానం	
కాంస్యపాత్రనిషేధః	
శ్రాద్ధేపాలాశాదిపాత్రాణి	
అథావేకదళ్యాదీనిగ్రాహ్యాని	
కదళీపాత్రనిషేధః	౩౧౧
భస్మమర్యాదాకరణేదోషః	
అగ్నౌకరణనిర్ణయః	
పాణిహోమనిర్ణయః	౩౧౨
బహ్వృచాతిరిక్తానగ్నికేనిర్ణయః	
తీర్థశ్రాద్ధేపాణిహోమనిర్ణయః	
అనగ్నికస్యపాణిహోమనిర్ణయః	
విధురస్యపాణిహోమనిర్ణయః	
దేవవిప్రానేకత్వే-మృతభార్యస్యనిర్ణయః	
సభార్యనష్టాగ్నేర్నిర్ణయః	
అనుపనీతబ్రహ్మచార్యాదేః	
దైవేపిత్ర్యేచహోమేసవ్యాపసవ్యనిర్ణయః	
సాగ్నేర్విదేశాదౌపాణిహోమః	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అగ్నిదూరభార్యయోః పాణిహోమః
పాణిహోమవిధిః ౩౧౩
తత్రవర్జ్యకర్మాణి
పాణిహోమేప్రశ్నాది
పాణిహుతాన్నస్యవినియోగః
హుతశేషంపితృపాత్రస్యదేయం ౩౧౪
ఆపస్తంబానామగ్నౌకరణం
ఛందోగాదీనాంపాణిహోమః
పరివేషణం ౩౧౫
తచ్చోపవీత్యేవవేదపూర్వం
స్వయంభార్యయావాపరివేషణంకార్యం
అపవిత్రేణైకహస్తేనపరివేషణంనకార్యం
ఆయసాదిపాత్రేణపరివేషణేదోషః
పరివేషణేపవిత్రపాత్రాణి
దర్వ్యైవఘృతాదిదేయం
దర్వ్యైవోదకదానేనిషేధః
పంక్త్యాంవిషమదానేదోషః
భోజ్యపాత్రేతిలనిషేధః
హస్తదత్తస్నేహలవణాదిభోజనేదోషః
ఘృతపాత్రేవిశేషః ౩౧౬
అపక్వంతైలపక్వంచహస్తదత్తం
గ్రాహ్యం
పాత్రాలంబననిర్ణయః
అంగుష్ఠనివేశనేవిశేషః
అన్నదానవిధిః
సంకల్పాదికర్మక్రమః ౩౧౭
అసంకల్పితాన్నభోజనేనిషేధః
ఆపోశనేవిశేషః - చిత్రాహుతినిషేధః
భోజనేలవణాదినస్పృశేత్
అభిశ్రవణీయమంత్రాః
అశ్నవత్సువిప్రేషుగాయత్ర్యాదిసూక్త
జపః
భోజనకాలేవిప్రనియమాః

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అపేక్షితయాచనేదోషః
పంక్త్యాపరస్పరస్పర్శేప్రాయశ్చిత్తం ౩౧౮
అశ్రుపాతాదివర్జనం
ఉపఘాతనిమిత్తప్రాయశ్చిత్తం
విప్రాణాంగుదస్రావాదిప్రాయశ్చిత్తం
విప్రవమనేప్రాయశ్చిత్తం
శ్రాద్ధవిఘ్నేప్రాయశ్చిత్తాది ౩౧౯
శ్రాద్ధవిఘ్నేపునశ్శ్రాద్ధం
పిండదానోత్తరంవాంతౌ
పిండదానాత్ప్రాక్ వాంతౌ
దర్శాదావమనేఆమశ్రాద్ధం
శ్రాద్ధవిఘ్నేపునరావృత్తినిర్ణయః
తృప్తిప్రశ్నాది ౩౨౦
శ్రాద్ధవిశేషేప్రశ్నభేదః
వికిరదానం - ఆచమదాననిర్ణయః
హస్తప్రక్షాళననిర్ణయః
గండూషాదికరణేకాంస్యపాత్రంవర్జనం
పిండదాననిర్ణయః- శాఖాభేదేనవ్యవస్థా
పిండదానంకుత్రకర్తవ్యం
పిండదానేకుశాదయః ౩౨౧
అష్టాంగః పిండః-పిండాదౌమాషనిషేధః
పిండార్థాన్నగ్రహణవిచారః
పిండప్రమాణం
తత్రైకోద్దిష్టశ్రాద్ధేపిండప్రమాణం
ప్రత్యాబ్దికేతీర్థేదర్శేచపిండప్రమాణం
మహాలయేగయాయాంచ పిండప్రమాణం
ప్రేతపిండప్రమాణం
మహాలయాదౌపిండశబ్దప్రయోగఃకథం
కర్తవ్యః
పత్న్యైపిండాఃకరణీయః ౩౨౨
పిత్రాదినామాజ్ఞానేపిండదానేఊహః
పిత్రాదిపిండేభ్యఃపశ్చిమేమాత్రాదిపిం
డాదేయాః

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అన్వష్టకాదౌ స్త్రీణాంపృథక్ శ్రాద్ధం
దర్భమూలేహస్తలేపాదినిర్ణయః
నీవీవిసర్జనం ౩౨౩
అంజనాభ్యంజనే - వాసోదానాది
పిండపూజనం
పిండానాంసర్వాన్ననైవేద్యం దేయం
అత్రసవ్యాపసవ్యయోర్వికల్పం
పిండావఘ్రాణం - పిండోపస్థానం
ఆచాన్తేషుఉదకాదిదానం
ద్విజేభ్యఆశీగ్రహణం
స్వస్తివాచనాత్ప్రాక్ పాత్రచాలనంన
కార్యం
పాత్రచాలనకేనకార్యం-స్వస్తివాచనం
అక్షయ్యోదకదానం - దక్షిణాదానం
స్వధావాచనం
పిండప్రవాహణం ౩౨౪
విప్రవిసర్జనం-విప్రప్రార్థనా
పిండప్రతిపత్తిః
మధ్యమపిండప్రాశననిర్ణయః
తీర్థశ్రాద్ధేతీర్థఏవపిండప్రక్షేపః
గవాదిభ్యఃపిండాదేయాః ౩౨౫
పత్న్యాంరోగాదియుక్తాయాంభక్షణే
నిర్ణయః
పిండోపఘాతప్రాయశ్చిత్తం
పునఃపిండదాననిర్ణయః
పిండదానేనిషిద్ధకాలః
వివాహాదౌకృతపిండనిషేధేమాససంఖ్యా
కృతోద్వాహేనాపిపిత్రోఃపిండదానం
కార్యం
పుత్రేష్వప్సుభిర్నందాదితిథ్యాదాపిండా
వర్జ్యాః ౩౨౬
ఉచ్ఛిష్టోద్వాసదనిర్ణయః
శ్రాద్ధోచ్ఛిష్టంశూద్రాదిభ్యోనదేయం

ద్విజోచ్ఛిష్టంభూమౌనిఖానయేత్
శ్రాద్ధాదినేవైశ్వదేవనిర్ణయః
నిత్యశ్రాద్ధం ౩౨౭
నిత్యశ్రాద్ధేపాత్రాభావే
నిత్యశ్రాద్ధస్యప్రసంగసిద్ధిః
శ్రాద్ధేపకాదశ్యాదాభోజననిర్ణయః
శ్రాద్ధేకృతేదివైవభోక్తవ్యం
తద్దినేపరపాకసేవననిషేధః
శ్రాద్ధశేషభోజనస్యక్వచిన్నిషేధః
శ్రాద్ధావశిష్టభోజనేనిషేధః
అస్యాపవాదః
శ్రాద్ధకర్తాతాంబూలాదివర్జ్యణం
శ్రాద్ధదినేగృహేశూద్రంనభోజయేత్
శ్రాద్ధానుకల్పాః
తత్రవిప్రాలాభేదర్భవటుః
ఆమశ్రాద్ధం - ఆమశ్రాద్ధకుత్రకార్యం
శూద్రస్యశ్రాద్ధేపక్వనిషేధః ౩౨౯
మృతాహాదౌఆమశ్రాద్ధంనకార్యం
ఆమంకియత్పరిమితందేయం
ఆమశ్రాద్ధవిధిః
ఆమశ్రాద్ధేపిండదాననిర్ణయః
ఆమశ్రాద్ధేఊహావిచారః
ఆమశ్రాద్ధేవర్జ్యకర్మాణి ౩౩౦
శూద్రస్యఆమశ్రాద్ధవిధిః
ఆమశ్రాద్ధాదేఃకాలః - హిరణ్యశ్రాద్ధం
హేమశ్రాద్ధేపిండదానపదార్థాః
పిండదానేవికల్పః
హేమశ్రాద్ధంశూద్రైఃకథంకార్యం
హేమశ్రాద్ధేవర్జ్యకార్యాణి ౩౩౧
హేమశ్రాద్ధేమంత్రోహః కాలశ్చపూ
ర్వవత్
శ్రాద్ధీయస్య హేమాదేర్లబ్ధస్యవినియోగః
ఆమాదౌశూద్రాల్లబ్ధేనిర్ణయః

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
శూద్రాన్నాదేర్గ్రాహ్యాగ్రాహ్యనిర్ణయః	
సాంకల్పికశ్రాద్ధం	
సాంకల్పవిధౌవర్జ్యానికర్మాణి	
మఘాదిశ్రాద్ధేషుసాంకల్పవిధిరేవ	
వివాహాద్యూర్ధ్వంసపిండానాంపిండనిషేధః	
అస్యాపవాదఃపూర్వముక్తః	
అనగ్నికాదిభిఃసాంకల్పికవిధిః	
శ్రాద్ధేత్యంతాశక్తౌఅనుకల్పః	౩౩౨
శ్రాద్ధభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
సంస్కారేషుభోజనేప్రాయశ్చిత్తాని	
నవశ్రాద్ధైకాదశాహాదౌభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
ఆమహేమసంకల్పశ్రాద్ధేషుభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
యత్యాదీనాంశ్రాద్ధభోజనేనిషేధః	
దర్శాదౌభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
క్షయాహశ్రాద్ధం	౩౩౩
తత్స్వరూపం - మృతతిథినిర్ణయః	
అత్రచాంద్రమానంజ్ఞేయం	
మలమాసమృతేసౌరంమానం	
ప్రతిసాంవత్సరికంకేనకార్యం	
సాంవత్సరికాకరణేదోషః	
తత్రపార్వణైకోద్దిష్టయోర్విచారః	
అత్రదేశాచారవంశధర్మవ్యవస్థా	
సన్న్యాసినాంశ్రాద్ధనిర్ణయః	
సంగ్రామమృతానాంశ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౩౪
జ్యేష్ఠభ్రాతుఃకనిష్ఠేనకర్తవ్యం	
కనిష్ఠస్యచజ్యేష్ఠేనైకోద్దిష్టంకార్యం	
అపుత్రపితృవ్యస్యశ్రాద్ధేనిర్ణయః	
పత్న్యాఃకర్తృత్వేశ్రాద్ధనిర్ణయః	
అపుత్రమృతానాంకింకార్యం	
ఏకోద్దిష్టంకేషాంకార్యంతన్నిర్ణయః	

విషయాః	పృష్ఠాంకాః
క్షయాఃద్వైధేనిర్ణయః	౩౩౫
తత్రైకోద్దిష్టేతిథినిర్ణయః	
పార్వణశ్రాద్ధేతిథినిర్ణయః	
ప్రత్యాబ్దికశ్రాద్ధేతిథినిర్ణయః	
దివావిఘ్నేరాత్రావపిశ్రాద్ధం	
శ్రాద్ధంవినామృతాహాదిక్రమేదోషః	
గ్రహణదినేశ్రాద్ధప్రాప్తౌ	౩౩౬
మలమాసేప్రత్యాబ్దికనిర్ణయః	౩౩౭
దర్శేవార్షికంచేత్తన్నిర్ణయః	
ఏవంమాసకాదిశ్రాద్ధమపి	
మృతాహేవృషోత్సర్గఉక్తః	
శుద్ధిశ్రాద్ధనిర్ణయః	
వర్షత్రయపర్యంతంశ్రాద్ధభోజననిషేధః	
క్షయాహాజ్ఞానేనిర్ణయః	౩౩౮
శ్రాద్ధవిఘ్నేనిర్ణయః	
తత్రనిమంత్రితవిప్రస్యాశౌచేప్రాప్తేనిర్ణయః	
శ్రాద్ధకర్తురాశౌచేప్రాప్తేనిర్ణయః	
శ్రాద్ధారంభనిర్ణయః	
దాతుగృహేమరణాదౌనిర్ణయః	
విప్రేషుభుంజానేషుసూతకేప్రాప్తే	
దాతుర్భోక్తుశ్చాశౌచేప్రాప్తే	
తత్రభోక్తురేవప్రాయశ్చిత్తం	౩౩౯
ఆశౌచమధ్యేశ్రాద్ధంప్రాప్తంచేత్	
దర్శాదినిత్యకర్మలోపేఉపవాసాదిప్రాయశ్చిత్తమ్	
సూతకాదివిఘ్నంచేత్కర్తాకర్తవ్యం	
భార్యారజోదర్శనే	
తత్రదర్శశ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౪౦
మహాలయయుగాదిశ్రాద్ధనిర్ణయః	
ఆబ్దికశ్రాద్ధనిర్ణయః	
అపుత్రస్యభార్యారజోదర్శనే	
గర్భిణీసూతికాదీనాంనిర్ణయః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
అనుపనీతాదేః శ్రాద్ధాధికారః	
అన్వారోహణే నిర్ణయః	౩౪౧
ఏకకాలే మృతానాం	
స్వామిసేవకానామేకసమయమరణే	
పత్యా సహ స్త్రీమరణే	
భర్తురాశౌచమధ్యేఽన్యదినే స్త్రీమరణే	
భర్త్రాశౌచోత్తరమన్వారోహణే	౩౪౩
దేశాంతరమృతమన్వారోహణే	
భర్త్రాశౌచమధ్యే పృథక్చితౌ వా	
భర్త్రాశౌచోత్తరం మృతౌ తు	
అన్యసపిండాశౌచమధ్యే విదేశామృతాన్వారోహణే	
అన్యకాలేఽవ్యతిధావాన్వారోహణే నిర్ణయః	
సహగమనశ్రాద్ధే పాకనిర్ణయః	
అత్ర శ్రాద్ధే సువాసినీభోజనం	
శ్రాద్ధసంపాతే నిర్ణయః	
అత్ర పిత్రోర్మృతతిథ్యైకత్వే	
పార్వణైకోద్దిష్టయోః సంపాతే	
ఏకకాలే మృతానాం శ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౪౪
ఏకస్మిన్దినే అనేకశ్రాద్ధప్రాప్తౌ కర్తృనిర్ణయః	
యుగపన్మరణే నిర్ణయః	
నిత్యనైమిత్తికదర్శాదిప్రాప్తౌ నిర్ణయః	
అస్య దేవతాభేదాదపవాదః	
శ్రాద్ధాంగతర్పణనిర్ణయః	
పరేద్యుస్తర్పణేఽకృతే దోషః	
తిలతర్పణే నిషిద్ధకాలః	౩౪౫
శ్రాద్ధదినే నిత్యతర్పణే తిలనిర్ణయః	
ప్రత్యబ్దశ్రాద్ధే పరేద్యుస్తర్పణముక్తం	
మహాలయే పరేద్యుస్తర్పణం	
అన్వష్టక్యే సద్యస్తర్పణం	
తీర్థశ్రాద్ధే దర్శవత్	
మాఘ్యాద్యన్వష్టకాదావంతే తర్పణం	
అనేకశ్రాద్ధసంపాతే తర్పణనిర్ణయః	
శ్రాద్ధాంగతర్పణవిధిః	౩౪౬
మన్వాద్యాందౌ తర్పణనిర్ణయః	
తిలతర్పణనిషేధః - అత్రాపవాదః	
తిలాభావే తర్పణే సువర్ణాది	
వృద్ధిశ్రాద్ధనిర్ణయః - వృద్ధిశ్రాద్ధనిమిత్తాని	
వృషోత్సర్గాదౌ వృద్ధిశ్రాద్ధం వర్జ్యం	౩౪౭
వృద్ధిశ్రాద్ధకాలమాహ	
అత్రాధికారిణః	౩౫౦
జాతకర్మాదౌ వృద్ధిశ్రాద్ధనిర్ణయః	
సాగ్నికస్య జీవత్పితురనధికారః	
సమావర్తనాదౌ వృద్ధిశ్రాద్ధనిర్ణయః	
ప్రథమవివాహే వృద్ధిశ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౫౧
పితురభావే వృద్ధిశ్రాద్ధాదికారిక్రమః	
జీవత్పితృకస్య విశేషః	
కర్మాంగవృద్ధిశ్రాద్ధయోర్నిర్ణయః	౩౫౨
నాందీశ్రాద్ధే కర్తవ్యం	
వృద్ధౌ కుశస్థానే దూర్వాః	
వృద్ధిశ్రాద్ధే విప్రసంఖ్యా	
అత్ర విప్రాలాభే స్త్రియో భోజ్యాః	
వృద్ధిశ్రాద్ధే పిండాగ్నౌకరణే నిర్ణయః	
అత్ర సంకల్పవిశేషః	౩౫౩
వృద్ధిశ్రాద్ధప్రయోగక్రమః	
వృద్ధిశ్రాద్ధే వైశ్వదేవనిర్ణయః	
అత్ర శ్రాద్ధాంగతర్పణం వర్జ్యం	
జీవత్పితృకశ్రాద్ధం	
పితామహే జీవతి సతి	౩౫౫
జీవత్పిత్రాన్వష్టకాదౌ శ్రాద్ధం న కార్యం	౩౫౬
విభక్తాఽవిభక్తనిర్ణయః	
అవిభక్తానాం వైశ్వదేవనిర్ణయః	౩౫౭
విభక్తావిభక్తానాం బ్రహ్మయజ్ఞాదినిర్ణయః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
దేవపూజాయాంవికల్పః	
దర్శగ్రహణాదిశ్రాద్ధాదౌనిర్ణయః	
అవిభక్తానాంయుగపత్తీర్థప్రాప్తౌ నిర్ణయః	
కామ్యదానానిఅనుమత్యా	
విభక్తైఃపృథక్ సాంవత్సరికంకార్యం	
విభక్తానాంపిత్రోర్వర్షపర్యంతంశ్రాద్ధాదిక్రియానిర్ణయః	
తీర్థశ్రాద్ధనిర్ణయః	౩౫౮
తత్రయాత్రాయాంసపత్నీకేనైవగంతవ్యం	
ప్రాయశ్చిత్తార్థయాత్రాయాంపత్నీరహితోగచ్ఛేత్	
విధవాయాః పుత్రాద్యనుజ్ఞా	
తీర్థయాత్రావిధిః	
యాత్రాకాలేవపనవిచారః	
గమనాదౌఘృతశ్రాద్ధనిర్ణయః	
తీర్థాత్ప్రత్యాగమనేఘృతశ్రాద్ధం	
శ్రాద్ధోక్తంగమనప్రకారః	
అన్యద్వారాయాత్రాకరణేఫలం	౩౫౯
యాత్రామధ్యేఆశౌచేరజసీహప్రాప్తే	
యాత్రామధ్యేఽన్యతీర్థప్రాప్తౌ	
వాణిజ్యాద్యర్థంగతేతీర్థప్రాప్తౌ	
మార్గాంతరేతీర్థప్రాప్తౌ	
యాత్రాయాంద్విభోజనేనిర్ణయః	
యానాదినాయాత్రాకరణే	
మార్గాంతరానదీప్రాప్తౌ	
తీర్థప్రాప్తౌలంఘనంకార్యం	
తీర్థప్రార్థనామంత్రాః	
తీర్థేఉపవాసముండననిర్ణయః	
కురుక్షేత్రాదిషుముండనోపవాసనిషేధః	
దశమాసోర్ధ్వంపునస్తీర్థప్రాప్తౌ	
తీర్థేనిషిద్ధదినేపిక్షౌరమావశ్యకం	
వపనేదిక్నియమః	
సధవానాంప్రయాగేవపననిర్ణయ	౩౬౦
యతీనాంతీర్థేవపననిర్ణయః	
జీవత్పితృకస్యవపననిర్ణయః	
పరార్థయాత్రాయాంఫలం	
ప్రతికృతిద్వారాతీర్థస్నానఫలం	
తీర్థేఅవిలంబేనశ్రాద్ధంతర్పణంచకార్యం	
తీర్థవిధౌకాలనియమోనాస్తి	
ఆశౌచేపితీర్థప్రాప్తౌ	
మలమాసేతీర్థశ్రాద్ధాదినిర్ణయః	
ఆకస్మికతీర్థప్రాప్తౌ	
తీర్థశ్రాద్ధేవర్జ్యాకర్మాణి	
తీర్థశ్రాద్ధంపక్వాన్నాదినా	౩౬౧
పిండద్రవ్యాణి	
పిండానాంతీర్థేప్రక్షేపం	
సపుత్రవిధవాయాతీర్థవిధిర్నకార్యః	
సన్న్యాసినాంతీర్థవిధిః	
తీర్థేప్రతిగ్రహనిర్ణయః	
ఇతి తీర్థశ్రాద్ధవిధిః.	

అథాశౌచప్రకరణం.

తత్రశావాశౌచం	౩౬౧
సప్తమాసాదిజననేపూర్ణాశౌచం	
జాతాశౌచేవిప్రాదీనాందినసంఖ్యా	
పుత్రేజాతేమాతాపిత్రోః స్నాననిర్ణయః	
కన్యోత్పత్తౌస్నాననిర్ణయః	
సర్వవర్ణానాంసూతికాశుద్ధినిర్ణయః	
సూతకేసంసర్గనిర్ణయః	౩౬౨
సూతికాయాఃకర్మాధికారనిర్ణయః	
ప్రథమషష్ఠదశమదినేషు జాతకర్మాద్యధికారః	
సపిండాదీనాంమృతకేనిర్ణయః	
మృతాశౌచం	౩౬౩

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
జాతమృతేమృతజాతేవా	
నాళచ్ఛేదనాత్ప్రాక్ శిశుమరణే	
నాళచ్ఛేదనోర్ధ్వందశాహమధ్యేశిశు మరణే	
నామకరణాత్ప్రాక్ శిశుమరణే	౩౬౪
నామోత్తరందంతోత్పత్తేః ప్రాక్ శిశు మరణే	
దంతోత్పత్త్యనంతరంత్రివర్షాత్ప్రాఙ్మరణే	
త్రివర్షోర్ధ్వంకృతచూడేమృతే	
ప్రథమవర్షాదాకృతచూడేమృతే	
శూద్రశిశుమరణే	౩౬౫
త్రివర్షోర్ధ్వంశూద్రశిశౌమృతే	
అనూఢాభార్యేశూద్రేమృతే	౩౬౬
కన్యామరణాశౌచనిర్ణయః	
పితృగృహేఽనూఢాకన్యారజస్వలా మరణే	౩౬౭
అనుపనీతమృతానాందాహాదినిర్ణయః	
త్య్రహాశౌచేపిండదానవిధిః	
శిశులక్షణం - బాలలక్షణం	
కుమారలక్షణం - పౌగండలక్షణం	
ఏతేషాంమృతానాంక్రియావిధిః	
స్త్రీణాముద్వాహాత్ప్రాఙ్మృతానాంపిం డదానే	
జాత్యాశౌచం	
తత్రవిప్రాదీనాందశాహాదినిర్ణయః	
పిత్రాదయోమహాగురవః	
స్త్రీణాంపతిరేవగురుః	౩౬౮
సపిండానాంలక్షణం	
సమానోదకలక్షణం - సగోత్రలక్షణం	
స్త్రీశూద్రయోర్వివాహాదూర్ధ్వంజా త్యాశౌచం	
ఆశౌచసంకోచేనిర్ణయః	
సర్వవర్ణానాందశాహాదేవశుద్ధిః	
పూర్ణాశౌచేస్పర్శనిర్ణయః	
దత్తక్రీతాదిపుత్రాణామాశౌచం	౩౬౯
వ్యభిచారిణీషుసంపిండత్వాదినిర్ణయః	౩౭౦
అనౌరసేషుపుత్రేషు-పునర్భూషు స్త్రీషు	
అన్యాశ్రితస్త్రీణామాశౌచం	
పరపత్నీసుతానామాశౌచం	
దత్తకేమృతేపూర్వాపరపిత్రోరాశౌచ నిర్ణయః	
దత్తకసాపిండ్యం	
పూర్వాపరభర్త్రోరుత్పన్నయోః	
ఊఢకన్యానామాశౌచం	
ఊఢకన్యాయాఃపితృగృహేప్రసవేమర ణేచ	
మాతాపిత్రోరాశౌచం	
భ్రాతురాశౌచం	
పరస్పరంభ్రాతృభగిన్యోః	
భ్రాతృభిన్నానామాశౌచం	౩౭౧
పతిగృహేప్రసవే - కన్యామృతౌపిత్రోః	
గ్రామాంతరేకన్యామృతౌపిత్రోః	
శ్వశ్రూశ్వశురయోర్మరణె	
భగినీమరణే	
మాతులమాతులాన్యోర్మరణే	
పిత్రోఃమృతరిస్వసాయాం	
సోదరమరణే	
పిత్రోర్మరణేస్త్రీణామాశౌచనిర్ణయః	
తత్రపిత్రోర్మరణేఊఢకన్యాయాః	
భ్రాతృభగిన్యోరన్యోన్యగృహేమరణె	
భ్రాతృభగిన్యోఃపరస్పరమరణె	
పుత్ర్యాఃపిత్ర్వాశౌచం	
మాతామహాదీనాంమరణె	
స్వగృహేపరమరణే	
బంధుత్రయమరణే	
స్వల్పసంబంధయుక్తేమృతే	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
దౌహిత్రాగినేయయోరాశౌచం	
మాతులాదౌసన్నిధివిదేశయోర్మృతే	
శ్రోత్రియేస్వగృహేమృతే	
ఋత్విగ్విషయే	౩౨౨
బన్ధుత్రయనిర్ణయః	
పితృష్వస్రాదికన్యానాం	
జామాతృమరణే - శ్యాలకమరణే	
అసపిండేస్వవేశ్మనిమృతే	
ద్విజగృహేశ్వశూద్రపతితాదిషుమృతేషు	
శవదూషితగృహశుద్ధిః	
గ్రామమధ్యేశవస్తిష్ఠతిచేత్	
గృహేపశ్వాదౌమృతే	౩౨౩
క్రియాకర్తురాశౌచం	
యుద్ధేమృతస్యాశౌచం	
శృంగిదంష్ట్రాదిభిర్హతానాం	
గోవిప్రపాలనేమృతానాం	
శస్త్రంవినాపరాఙ్ముఖహతే	౩౨౪
రాజ్ఞావధ్యేహతే - క్షతేనమృతే	
శస్త్రాఘాతేత్ర్యహాదూర్ధ్వంమృతే	
శవస్యస్పర్శేఆశౌచం	౩౨౫
సంసర్గాశౌచేకర్మాధికారః	
నిర్హరణాద్యాశౌచం	
నిర్హరణంవినాతదన్నాశనేతద్గృహవాసేచ	
మృతిగ్రహణేననిర్హారే	
విజాతీయనిర్హారే - సోదకనిర్హరణే	
ప్రేతాలంకరణే	
ధర్మార్థమనాథాహరణేక్రియాహరణేచ	
బ్రహ్మచారిణాశవవాహాదికృతేప్రాయశ్చిత్తం	
సమోత్కృష్టవర్ణానుగమనే	
హీనవర్ణస్యదాహాదికరణే	౩౨౬

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
రోదనేఆశౌచవిశేషః	
తత్రసమోత్తమవర్ణయోః	
హీనవర్ణేషు - విప్రస్యక్షత్రియవిషయే	
క్షత్రస్యవైశ్యేపి - విప్రాదీనాంశూద్రే	
శూద్రస్యశూద్రే	
సపిండానాంరోదనేనిర్హరణేచ	
ఆశౌచ్యన్నభక్షణే	
ఆశౌచాన్నభక్షణేప్రాయశ్చిత్తం	
దాసాద్యాశౌచం	
దత్తదాసీనాంస్వామిసపిండ్యమరణాదౌ	
పంచదశదాసభేదాః	౩౨౭
రాత్రౌజననేమరణేవానిర్ణయః	
ఆహితాగ్నేర్దాహాదినిర్ణయః	
అతిక్రాంతాశౌచం	
తత్రాశౌచమధ్యేజననాద్యజ్ఞాతే	
దేశాంతరేఅతిక్రాంతాశౌచే	౩౨౮
దశదినమధ్యేశ్రుతంచేత్	
దశాహాదూర్ధ్వంమాసత్రయపర్యంతంశ్రుతంచేత్	
షణ్మాసపర్యంతంశ్రుతంచేత్	
నవమాసపర్యంతంశ్రుతంచేత్	
తదూర్ధ్వంశ్రుతంచేత్	
జననేఅతిక్రాంతాశౌచనిర్ణయః	
అతిక్రాంతేఆపదానాపద్వ్యవస్థా	
దేశాంతరేక్లీబాదిమృతౌ	
దేశాంతరలక్షణం	
దేశాంతరేమాతాపిత్రోర్మరణే	
స్త్రీపుంసయోఃపరస్పరంమరణే	
సాపత్నమాతురాశౌచం	
హీనవర్ణసాపత్నమాతృషుమృతాసు	
ఆశౌచసంపాతేనిర్ణయః	
తన్నజననేజననాశౌచే	
శావేశావాశౌచే-సూతకేశావాశౌచం	

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

శావేసూతకమ్
ఏకదినేసమమన్యూనమధికంవాప్రాప్తం చేత్
స్వల్పాశౌచేదీర్ఘాశౌచం ౩౮౯
దీర్ఘాశౌచేస్వల్పాశౌచం ౩౯౦
జననమరణాశౌచస్యగురుత్వం
దశమేహనిఆశౌచాంతరపాతే ౩౯౧
పిత్రాశౌచేమాత్రాశౌచం
మాత్రాశౌచేపిత్రాశౌచం
అన్వారోహణేవిశేషః ౩౯౨
భర్తుర్దాహోత్తరమన్వారోహణే
ఆశౌచాపవాదఃపంచధా ౩౯౩
తత్రకర్తృతః
యత్యాదీనామాశౌచాభావః
బ్రహ్మచారిణాపిత్రోరంత్యకర్మకార్యం
సంధ్యాదిలోపాభావః
బ్రహ్మచారిణోఽంత్యకర్మకరణేఆశౌచాభావః
సమావర్తనోత్తరంత్ర్యహాశౌచం ౩౯౪
నృపభృత్యాద్యాపద్గతానామాశౌచాభావః
కర్మతఆశౌచం
తత్రసత్రివ్రత్యాదీనామాశౌచం
కార్వ్యాదీనామాశౌచాభావః
రాజాదీనామ్
వ్రతయజ్ఞవివాహాదిషుఆరంభోత్తరం నాశౌచం
ఆశౌచేఆకస్మికతీర్థప్రాప్తౌ
దీక్షావతాంజపపూజానుష్ఠానాదావాశౌచాభావః
సూతకినఃపూజాధికారః
శ్రౌతకర్మణివిశేషః
ఋత్విజామాశౌచాభావః ౩౯౫
తులాపురుషదానాదావాదోషాభావః

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

అత్రాపవాదాంతరమ్
శ్రాద్ధాదావిశేషః
స్మార్తాగ్నిహోమాదౌసూతకాభావః
ఆశౌచేపంచమహాయజ్ఞనిషేధః
సంధ్యాదీనామపవాదః ౩౯౬
సూతకేసంధ్యావిధిః
గ్రహణేఆశౌచాపవాదః ౩౯౭
భోజనకాలేశుచిర్భవతిచేత్
ద్రవ్యతఃశుద్ధినిర్ణయః
అత్రలవణాదిద్రవ్యే
పణ్యద్రవ్యేషునాశౌచం
సత్రేఅమాన్నాదౌదోషాభావః
ఉభాభ్యామపరిజ్ఞానేసూతకే
వివాహోత్సవాదిషుసూతకే
పుస్తకశుద్ధిః
మృతదోషతఃశుద్ధినిర్ణయః
తత్రాత్మఘాతే
పతితానాంమృతానాందాహాదినిర్ణయః
చండాలాదిభ్యోమరణే ౩౯౮
పతితానామంత్యకర్మకరణేప్రాయశ్చిత్తం
ఆత్మత్యాగినాంక్రియాకరణేప్రాయశ్చిత్తం
ఆహితాగ్నేర్విశేషః
ప్రమాదమరణేత్వాశౌచంన ౩౯౯
సర్పహతేమృతేవిశేషః
దుర్మరణనిమిత్తాదానాది
తత్రవ్యాఘ్రేణనిహతే
సర్పదష్టేమృతే - రాజ్ఞానిహతే
చోరేణనిహతే - శయ్యామృతే
శౌచహీనేమృతే
సంస్కారహీనేమృతే
అశ్వహతే - శునాహతే

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
సూకరేణహతే	
కృమిభిర్మృతే	
వృకహతే	
శృంగిణాహతే	
శకటేనహతే	
భృగుపాతమృతే	
అగ్నినానిహతే	
దారుణానిహతే	
శస్త్రేణనిహతే	
అశ్మనానిహతే	
విషేణమృతే	
ఉద్బంధనేనమృతే	
జలేనమృతే	
విషూచికామృతే	
కంఠాన్నకవలేమృతే	
కాసరోగేణమృతే	
అతిసారమృతే	
శాకిన్యాదిగ్రహణామృతే	
విద్యుత్పాతేనమృతే	
అన్తరిక్షమృతే	
అస్పృశ్యస్పృష్టేమృతే	
పతితేమృతే	
అపత్యరహితేమృతే	
స్త్రియాఅన్వారోహణే	
వైధమరణే	
తీర్థేమరణే	౩౯౦
కలౌస్త్రీణాంసహగమనం	
ప్రయాగాదౌమరణేదశాహాశౌచం	౩౯౧
అనశనాదిమృతానాం	
మరణాంతప్రాయశ్చిత్తే	
ఆత్మహాదీనాంవత్సరాంతేఔర్ధ్వదేహికం	౩౯౨
ఆత్మఘాతాదిప్రాయశ్చిత్తం	౩౯౩

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
నారాయణబలిః	౩౯౪
పతితోదకవిధిః	
నారాయణబలిప్రయోగః	
అత్రసర్పహతేతువిశేషః	
ఉదకమృతేవిశేషః	
నారాయణబలికర్తురాశౌచం	
వ్యుచ్ఛిన్నసంతతిమృతేవిశేషః	
అపుత్రస్యనారాయణబలిః	
విధానాదాశౌచాభావః	౩౯౫
బ్రహ్మీభూతయతిసంస్కారనిర్ణయః	
యతేర్నారాయణబలిః	
కృతజీవచ్ఛ్రాద్ధేమృతే	౩౯౬
ఆహితాగ్నేప్రోషితేమృతే	
అస్థ్యాద్యలాభేపాలాశాదిదాహవిధిః	
పాలాశవిధిద్రవ్యాణి	
ఇదంనిరగ్నేరపి	౩౯౭
ప్రోషితస్యద్వాదశాబ్దాతిక్రమే	
దేశాంతరమృతస్యదినాజ్ఞానేసంస్కారకాలః	
ఆహితాగ్న్యాదీనామాశౌచనిర్ణయః	
తత్రగృహీతాశౌచానాంనిర్ణయః	
అగృహీతాశౌచానాంనిర్ణయః	
అతీతసంస్కారేఆశౌచనిర్ణయః	
ప్రేతసంస్కారకాలః	౩౯౮
ప్రత్యక్షశవసంస్కారే	
ఆశౌచమధ్యేశవసంస్కారే	
ఆశౌచోత్తరంసంస్కారే	
అస్యాపవాదః	
సాక్షాత్సంస్కారే	
అతీతేఅస్థ్యాదివర్జ్యం	
నిషిద్ధకాలేదాహేదానాది	
కృతౌర్ధ్వదేహికేజీవన్నాగచ్ఛతిచేత్	
అమృతస్యదాహాదౌస్త్రీసహగమనే	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.	విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
సర్పసంస్కారవిధిః	౩౯౯	ఆశౌచాంతేపునర్వపనం	
నాగబలివిధిః		రాత్ర్యుషితేప్రేతేప్రాయశ్చిత్తం	
జీవతోంత్యకర్మాశౌచం		సాగ్నేర్మరణేవిశేషః	
ఘటస్ఫోటవిధిః	౪౦౦	విచ్ఛిన్నశ్రౌతాగ్నేఃప్రేతాధానం	
పతితసంగ్రహవిధిః		అగ్న్యరణీనాంనాశే	
కృతఘటస్ఫోటస్యపునఃసంగ్రహవిధిః		వృష్ట్యాదినాఽగ్నినాశే	
పతితానాంచరితవ్రతానాంపరిగ్రహః	౪౦౧	పత్నీమరణేప్యేవం	౪౦౪
అంత్యకర్మసాధారణవిధిః		ప్రథమాయాంజీవంత్యాంద్వితీయాయాం మృతాయాందాహనిర్ణయః	
తత్రాదికారిణఃప్రాగుక్తాః		దంపత్యోర్మధ్యేప్రథమమృతస్యదాహనిర్ణయః	
సర్వాభావేధర్మపుత్రః		పశ్చాన్మృతస్యదాహనిర్ణయః	
యోగ్నిదఃసదశాహంకుర్యాత్		అపత్నీకస్యాధానం	౪౦౫
ఆసన్నమరణేదానాని		విధురస్యదాహాగ్నినిర్ణయః	
తత్రమోక్షధేనుదానం		విధవాయాదాహాగ్నినిర్ణయః	
ఋణధేనుదానం		బ్రహ్మచారిణోదాహేనిర్ణయః	
పాపధేనుదానం		ఉత్తపనాగ్నిలక్షణమ్	
మరణస్యపుణ్యకాలః		దాహేనిషిద్ధాగ్నిః	
వైతరణీధేనుదానం		శవనిర్హరణేదిఙ్నియమః	
ఉత్క్రాంతిధేనుదానం		నిర్హరణప్రకారః	
దశదానాని		శవసంస్కారవిధిః	
తిలపాత్రదానం		ఆహితాగ్నేర్విదేశమృతేదాహనిర్ణయః	
మరణకాలేపుణ్యమంత్రశ్రవణం	౪౦౨	సాగ్నేర్దాహేపాత్రన్యాసాది	
అష్టౌదానాని		శవేఽగ్నిదాహమంత్రః	
కర్తురధికారప్రాయశ్చిత్తం		ఉత్క్రాంతికాలేషట్పిండదానం	
ముమూర్షోర్మధుపర్కదానం		ప్రేతస్యస్నానవస్త్రాలంకరణం	౪౦౬
దుర్మరణేనిర్ణయః		ప్రేతస్యవపనం	
శూద్రేణదగ్ధప్రాయశ్చిత్తం		నలదానులేపనాది	
అస్పృశ్యస్పర్శేప్రాయశ్చిత్తం		నగ్నఃప్రేతోనదగ్ధవ్యః	
ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టేమృతేప్రాయశ్చిత్తం		సశేషఃప్రేతోదాహ్యః	
ఖట్వాయాంమరణేప్రాయశ్చిత్తం		దాహకాలేఽగ్నినాశే	
రాత్రౌప్రేతదాహేనిర్ణయః		పర్ణశరదాహాగ్నినాశే	
రాత్రౌవపననిర్ణయః	౪౦౩	పర్ణశరదగ్ధతద్దేహలాభే	
ప్రేతస్యవపననిర్ణయః			

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
దంపత్యోరేకదామృతౌ	
ఉదకదానవిధిః	౪౦౮
ప్రేతస్నానేవిశేషః	
అంజలిదాననిర్ణయః	
క్లీబాద్యైర్నోదకందేయం	౪౦౯
ఆశౌచేనియమాః	
ప్రేతందగ్ధ్వాగృహమాగత్యనింబదంశనాదికార్యం	
తద్దినేక్రీతలబ్ధమన్నాదిభక్షణీయమ్	
ఉపవాసాశక్తావశననిర్ణయః	
అధశ్శయ్యాసనాదినియమాః	౪౧౦
దశాహమధ్యేజ్ఞాతిభోజనం	
ఆశౌచేదానప్రతిగ్రహాదివర్జనం	
మృత్యుస్థానేప్రత్యహంబలిర్దేయః	
నగ్నప్రచ్ఛాదనశ్రాద్ధవస్త్రాదిదానాని	
ప్రేతపిండనిర్ణయః	
వర్ణభేదేనపిండసంఖ్యా	
సద్యశ్శౌచేపిండదాననిర్ణయః	
త్ర్యహాశౌచేపిండదాననిర్ణయః	
ఉత్తరీయశిలాపాత్రకర్తృద్రవ్యవిపర్యయేనిర్ణయః	
క్రియాకర్తృనాశే	౪౧౧
భార్యాయాఃకర్తృత్వేరజోదర్శనేనిర్ణయః	
ఆశౌచమధ్యేకర్తురస్వాస్థ్యే	
అసంస్కృతానాంపిండఃకుత్రదేయః	
ఫలమూలాదిద్రవ్యమిశ్రకఃపిండోదేయః	
ఏకమేవపిండద్రవ్యం	
పిండాన్నంలౌకికాగ్నౌపచేత్	
యేనకేనాపిదాహాదిక్రియారబ్ధాచేత్	
పుత్రేణపునఃకరణేనిషేధః	౪౧౨
ప్రేతపిండదానేపితృశబ్దస్వధాశబ్దాదినోచ్చారణీయం	
ఏకాదశాహపర్యంతంరాత్రౌజలదుగ్ధంచదేయం	
దశాహేతైలాదీపఃస్థాప్యః	
భోజనకాలేభక్తముష్టిదానం	
దశాహమధ్యేదర్శపాతే	
మాతాపిత్రోస్తువిశేషః	౪౧౩
అత్రదేశాచారాద్వ్యవస్థా	
అస్థిసంచయః	
తత్రకాలనిర్ణయః	
సంచయనేశ్రాద్ధత్రయం	
సద్యశ్శౌచేసంచయనం	
త్ర్యహాశౌచేసంచయనం	
సంచయనేశ్మశానదేవతాః	
సంచయనవిధిః	
ప్రేతస్యప్రధానాంగాస్థిగ్రహణం	౪౧౪
తీర్థేఽస్థిక్షేపవిధిః	
అన్యకులస్యాస్థినయనేదోషః	
అస్థిక్షేపాంగహేమశ్రాద్ధం	
అస్థిక్షేపాంగహోమః	
అస్థ్యాంశుద్ధికరణేపదార్థాః	
సంచయనోత్తరశ్రాద్ధం	
అనుపనీతస్యాస్థిసంచయననిర్ణయః	౪౧౫
నవశ్రాద్ధనిర్ణయః	౪౧౬
నవశ్రాద్ధాకరణేదోషః	
శాఖాభేదేనవ్యవస్థా	
ప్రేతశ్రాద్ధేఽష్టాదశపదార్థావర్జ్యాః	
ప్రేతశ్రాద్ధానిలౌకికాగ్నౌగృహేకార్యాణి	౪౧౭
ప్రేతశ్రాద్ధసంభవేఽన్నేనకార్యం	
నవశ్రాద్ధశేషభోజనేప్రాయశ్చిత్తం	
నవశ్రాద్ధేవిఘ్నప్రాప్తేనిర్ణయః	
అనారోహణేవిశేషః	
ఆశౌచాంత్యదినకృత్యం	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
దశమదినేవపననిర్ణయః	
ఏకాదశాహవిచారః	౪౧౮
విప్రాదీనామాశౌచశుద్ధిః	
ఆద్యశ్రాద్ధమేకాదశేహ్ని కార్యం	
అస్యవిఘ్నే గౌణకాలః	౪౧౯
ఆద్యమాసికాద్యాబ్దికయోర్నిర్ణయః	
విప్రాభావేఅగ్నౌమహైకోద్దిష్టం	
వృషోత్సర్గనిర్ణయః	౪౨౦
వృషోత్సర్గాకరణేదోషః	
నీలవృషోత్సర్గఫలం	
వృషోత్సర్గకాలః	
అయంగృహేనకార్యః	
నీలవృషలక్షణం	
వృషాభావేమృదాదినాకార్యః	
తదభావేహేమ్నాకార్యః	
వృషోత్సర్గవిధిః	
పతిపుత్రవత్యావృషోత్సర్గేనకార్యః	
తత్థ్సానేసవత్సాపయస్వినీదేయా	
ఆశౌచాంతరేపివృషోత్సర్గాదికానాంకార్యమేవ	౪౨౧
పదదానం	
పదదానవస్తూని	
చతుర్దశోపదానాని	
శయ్యాదానం	
శయ్యాదానసామగ్రీ	౪౨౨
శయ్యాదానమంత్రః	
మృతకశయ్యాదానేవిశేషః	
లాలాటికాస్థిభోజనం	
ఉదకుంభదానం	
అన్నదానం	
ప్రథమాబ్దేప్రత్యహందీపోదేయః	౪౨౩
మాసికశ్రాద్ధాని	
తత్రషోడశశ్రాద్ధనిర్ణయః	
ఊనమాసికనిర్ణయః	
ఊనేషువర్జ్యదినాని	
త్రిపుష్కరలక్షణం	౪౨౪
ప్రతిమాసంశ్రాద్ధకరణాశక్తౌనిర్ణయః	
ఏతేషాంయుగపత్కరణేనిర్ణయః	
వృద్ధింవినాపకర్షేపునఃకరణం	
వృద్ధింవినాపకర్షేపునఃకరణాభావః	౪౨౫
సపిండనాపకర్షేదోషః	
అంతరితానాంనవశ్రాద్ధమాసికాదీనాం సహతంత్రం	
సపిండీకరణం	
తత్రసాగ్నికనిరగ్నికయోర్నిర్ణయః	౪౨౬
సపిండీకరణకాలః	
సపిండీకరణాపకర్షనిర్ణయః	
వృద్ధిశ్రాద్ధస్యావశ్యకానావశ్యకతాని ర్ణయః	
అంతరితసపిండీకరణే నక్షత్రాది	౪౨౭
సపిండీకరణేఅష్టౌకాలాః	
సపిండీకరణేజ్యేష్ఠస్యైవాధికారః	
ఆహితాగ్నేఃకనిష్ఠస్యాప్యధికారాః	
ఏవంవృద్ధావపి	
వృద్ధ్యభావేవర్షాంతేసపిండీ	౪౨౮
జ్యేష్ఠేదేశాంతరేసతి	
దేశాంతరమృతేపుత్రైఃకింకార్యం	
అత్రదత్తకస్యవిశేషఃప్రాగుక్తః	౪౨౯
క్వచిత్కనిష్ఠస్యాప్యధికారోయుక్తః	
పునఃసపిండీకరణేవిశేషః	
వ్యుత్క్రమమృతౌసపిండీకరణనిర్ణయః	౪౩౧
గోత్రాదేఃసపిండనాధికారః	౪౩౨

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

స్త్రీణాంసపిండీకరణనిర్ణయః
అపుత్రాయాఃసపిండనం
ఆసురాదివివాహితాయాఃసపిండీని
ర్ణయః
సర్వత్రదేశభేదాద్వికల్పః ౪౩౩
కోకిలమతానుసారిణః
అపుత్రాణాంసపిండనం
బ్రహ్మచారిణాంసపిండనం
అపుత్రస్యవ్యుత్క్రమమృతేవిధిః
యతీనాంసపిండనంనాస్తి
సపిండనేకామకాలోదేవా
సపిండీకరణంపశ్చాన్నైవకర్తవ్యం
సపిండనానంతరంపాథేయశ్రాద్ధం
తతోవృద్ధిశ్రాద్ధంకార్యం
ఏతన్మలమాసేపికర్తవ్యం

ఇతి సపిండీకరణం.

ప్రథమాబ్దేనిషిద్ధాని ౪౩౪
దైవపిత్ర్యకర్మణిఅశుచిత్వం
పత్న్యాదౌఅపవాదః
సంఘాతమరణేనిర్ణయః
పితరిమృతేఅన్యస్యశ్రాద్ధంనకార్యం
పిత్రాదీనామాశౌచనిర్ణయః ౪౩౫
తత్రపితర్యుపరతే అబ్దపర్యంతమా
శౌచం
మాతుఃషాణ్మాసపర్యంతమాశౌచం
భార్యాయాస్త్రిమాసపర్యంతమా
శౌచం
భ్రాతృపుత్రయోఃసార్ధమాసమా
శౌచం
ప్రథమేబ్దేగయాశ్రాద్ధాదినిషేధః
అస్యాపవాదః

విషయాః. పృష్ఠాంకాః.

విధానాని ౪౩౬
తత్రపంచకమృతేవిధానం
త్రిపాదర్క్షేమృతౌవిశేషః
త్రిపుష్కరేమృతౌవిశేషః
పంచరత్నాని
సూతకాంతేశాంతివిధిః
ప్రకారాంతరేణశాంతివిధిః
త్రిపాన్నక్షత్రాణి ౪౩౭
మృతఃశ్మశానాజ్జీవన్పునరాగచ్ఛేచ్చేత్
బ్రహ్మచారిమృతే
తత్రావకీర్ణిదోషప్రాయశ్చిత్తం
కుష్ఠిమృతౌప్రాయశ్చిత్తం ౪౩౮
కుష్ఠిలక్షణాని
ప్రాయశ్చిత్తంవినాకుష్ఠిదాహేప్రాయ
శ్చిత్తం
అష్టౌమహారోగాః
రజస్వలామరణే
సూతికామరణే
గర్భిణీమరణే ౪౩౯
అన్వారోహణేప్రయోగః
తత్రహరిద్రాకుంకుమాంజనయుతశూ
ర్పవాయనదానాని
అగ్నిప్రార్థనా ౪౪౦
ఆజ్యహోమః
దృషదుపలాపూజనం
పునరగ్నిప్రార్థనా
కాతరాయాఃపునరుత్థాపనం
సహగమనమహిమా
పృథక్చితారోహణేనిషేధః ౪౪౧
క్షత్రియాదిస్త్రీణాంపృథక్చితిః
పత్యాదేశాంతరేమృతేగమనేవిశేషః
అస్థిదాహేపర్ణశరదాహేవానపృథక్చి
తిదోషః

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
గ్రామాంతరస్థాయాఃసహగమననిర్ణయః	
ఉదక్యాయాఅన్వారోహణనిర్ణయః	
చితిభ్రష్టాయాఃప్రాయశ్చిత్తం	
గర్భిణ్యాదీనాంసహగమనేనిషేధః	
అన్వారోహణేరజస్వలాయాఃశుద్ధివిధిః	
అత్రశ్రాద్ధాదినిర్ణయఃపూర్వముక్తః	
అగ్నిప్రవేశాశక్తౌ	౪౪౨
విధవాధర్మాః	
విధవాయాస్తర్పణవిధిః	
శ్రాద్ధాదావిశేషఃప్రాగుక్తః	
సంన్యాసనిర్ణయః	
అత్రవిప్రస్యైవాధికారఉక్తః	
వర్ణక్రమేణాశ్రమాఉక్తాః	
సన్యాసశ్చతుర్ధా	
తత్రకుటీచకలక్షణం	
బహూదకలక్షణం	
పరమహంసలక్షణం	
వైరాగ్యంవినాసంన్యాసేదోషః	
యతేఃపూజ్యత్వం	
సంన్యాసవిధిః	౪౪౩
తత్రాదౌప్రాయశ్చిత్తం	
అష్టౌశ్రాద్ధాని	
తత్రప్రతిశ్రాద్ధందేవతాక్రమః	
తద్విధిశ్చ	
దేవాదక్షుక్రతూసత్యవసూవా	
దండాదిసామగ్రీ	
పూర్వేద్యుఃనాందీశ్రాద్ధం	౪౪౪
దండస్యప్రమాణంలక్షణంచ	
సాగ్నినిరగ్నేశ్చవిధిః	
సంన్యాసగ్రహణక్రమః	
తత్రాధికారార్థంస్వయంనవశ్రాద్ధాదీనికర్తవ్యాని	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
అనాశ్రమీచేత్ప్రాయశ్చిత్తం	
సంన్యాసగ్రహణకాలః	
సంన్యాససంకల్పాది	
హోమేఅగ్నిసిద్ధిః	
తత్రాహితాగ్నేర్గార్హపత్యే	
విధురోగ్నిహోత్రీచేత్	
బ్రహ్మచారిచేల్లౌకికే	
వపనపూర్వకంసావిత్రీప్రవేశాదికంకర్మ	
అత్రవిరజాహోమఃకేచిన్మతే	
తతోవశిష్టప్రయోగః	
యతిధర్మాః	౪౪౫
యతిభిక్షాకాలః	
యతేర్భిక్షావిధిః	
యతేర్భోజనవిధిః	
యతిభిక్షాదానేఫలం	
యతేర్గ్రామాదావాసదినాని	
నిషిద్ధవాసస్థానాని	
యతేర్నిషిద్ధకర్మాణిషట్	
యతేఃపతనహేతూనికర్మాణిషట్	
యతేర్బంధకషట్కర్మాణి	
యతిపాత్రాణి	
యతేర్నిషిద్ధభిక్షా	
యతేర్నిషిద్ధకర్మాణి	
యతేఃపితృపుత్రాదిమరణేస్నానమాత్రం	
యతిసంస్కారః	౪౪౬
ఆతురసంన్యాసః	
ఆతురసంన్యాసప్రయోగః	
సంన్యాసగ్రహణేఫలం	
కృచ్ఛ్రనాందీశ్రాద్ధవిరజాహోమశక్త్యానిర్ణయః	
ఆతురసంన్యాసవిధిః	
తత్రఅప్సుహోమః	

విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.	విషయాః.	పృష్ఠాంకాః.
ఆతురసంన్యాసినిమృతేనిర్ణయః		తతః ప్రోక్షణం	
విరక్తస్యాతురస్యనిర్ణయః		అవటేప్రోక్షణంప్రేతనిక్షేపశ్చ	
సమాధిసంస్కారాదినిర్ణయః		శంఖేనమూర్ధాభేదనం	
ఆతురసంన్యాసానంతరంజీవితశ్చేన్ని ర్ణయః		తత్పోలవణేనవర్తపూరణం	
కుటీచకస్యదహనం	౪౫౧	కుటీచకస్యదహనవిధిః	
బహూదకంపూరయేత్		అస్థ్యాంతీర్థనిక్షేపః	
హంసస్యజలేనిక్షేపః		అస్యాశౌచంనాస్తి	
పరమహంసంపూరయేత్		ఏకాదశేహ్నిపార్వణం	
పలాశమూలే వదీతీరేవాపూరణం		హంసపరమహంసానాంనపార్వణం	
శవస్యస్నానాలంకరణాదిపూజనం		ద్వాదశేఽహ్నినారాయణబలిః	
యథాస్థానందండాదిదానం		తద్విధిరన్యశ్చవిశేషః	
		గ్రంథకర్తుఃశ్లోకాః.	౪౫౨

ఇతి నిర్ణయసింధోర్విషయానుక్రమణికా

సమాప్తా.

ఈపుస్తకము వలయునారలు యీదిగువకనుబరచియుండు విలాసదార్లకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

తి - స్వామినాథశాస్త్రులు,
శాస్త్రసంజీవినీ ముద్రాక్షరశాల,
నెం. ౩౧౩ టంకసాలవీధి మద్రాసు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణేశాయనమః.

నిర్ణయసింధుప్రారంభః.

శ్లో॥ కారుణ్యైకనికేతం రామం సీతాలతాయుక్తమ్।
విశ్వామిత్రాన్వవాయప్రతతిసమాలంబిశాఖినం వందే॥

లక్ష్మీసహాయంకల్పద్రుమతలరంజితగోకులమ్। బర్హాపీడంఘనశ్యామం మహః కించిదుపాస్మహే॥ వేదార్థధర్మరక్షాయై మాయామానుషరూపిణమ్। పితామహం హరిం వందే భట్టనారాయణాహ్వయమ్॥ యత్పాదసంస్మృతిస్సర్వమంగళప్రతిభూర్మతా। తాన్భట్టరామకృష్ణాఖ్యాన్ శ్రీతాతచరణాన్నుమః॥ సర్వకల్యాణసందోహనిదానం యత్పదద్వయమ్। ద్యునదీసోదరీమంబాముమాఖ్యాం నౌమిసాదరమ్॥ బిందుమాధవపాదాబ్జరోలంబీకృతవిగ్రహమ్। జ్యాయాంసం భ్రాతరం భట్టదివాకరముపాస్మహే॥ హేమాద్రిమాధవమతే ప్రవిచార్య సమ్యగాలోచ్య తత్త్వమథ తీర్థకృతాం పరేషామ్। శ్రీరామకృష్ణతనయః కమలాకరాఖ్యః కాలే యథామతి వినిర్ణయమాతనోతి॥ సంతి యద్యపి విద్వాంసస్తన్నిబంధాశ్చ కోటిశః। తథాప్యముష్య వైదగ్ధ్యం కేచిద్విజ్ఞాతుమీశతే॥

తత్ర సంక్షేపతః కాలష్షోఢా, అబ్దోయనమృతుర్మాసః పక్షో దివస ఇతి, తత్రాబ్దో మాధవమతే పంచధా, సావనస్సౌరశ్చాంద్రో నాక్షత్రో బార్హస్పత్య ఇతి - గురోర్మధ్యమరాశిభోగేన బార్హస్పత్యః స చ జ్యోతిశ్శాస్త్రే ప్రసిద్ధః - హేమాద్రిస్త్వంత్యయోర్ధర్మశాస్త్రేఽనుపయోగాత్త్రిస ఏవ విధా ఆహ - తత్ర వక్ష్యమాణైః సావనాదిద్వాదశమాసైస్తత్తదబ్దం, మలమాసే తు సతి షష్టిదినాత్మక ఏకో మాస ఇతి ద్వాదశమాసత్వావిరుద్ధం - తథా చ వ్యాసః॥ షష్ట్యా తు దివసైర్మాసః కథితో బాదరాయణైరితి॥ తత్ర చాంద్రోబ్దష్షష్టిభేదః - తదాహ గార్గ్యః॥ ప్రభవో విభవశ్శుక్లః ప్రమోదోఽథ ప్రజాపతిః। అంగిరాశ్శ్రీముఖో భావో యువా ధాతేశ్వరస్తథా॥ బహుధాన్యః ప్రమాథీ చ విక్రమోఽథ వృషస్తథా। చిత్రభానుస్సుభానుశ్చ తారణః పార్థివో వ్యయః॥ సర్వజిత్సర్వధారీ చ విరోధీ వికృతిః ఖరః। నందనో విజయశ్చైవ జయో మన్మథదుర్ముఖౌ॥ హేమలంబో విలంబోథ వికారీ శార్వరీ ప్లవః। శుభకృచ్ఛోభనః క్రోధీ విశ్వావసుపరాభవౌ॥ ప్లవంగః కీలకస్సౌమ్యస్సాధారణవిరోధకృత్। పరిధావీ ప్రమాదీ చ ఆనందో రాక్షసోనలః॥ పింగళః కాళయుక్తిశ్చ సిద్ధార్థీ రౌద్రదుర్మతీ। దుందుభీ రుధిరోద్గారీ రక్తాక్షీ క్రోధనః క్షయ ఇతి॥ యద్యపి జ్యోతిషే గురోర్మధ్యమరాశిభోగేన ప్రభవా

దీనాంమాఘాదౌ ప్రవృత్తిరుక్తా - తథాపిప్రభవాదీనాంచాంద్రత్వమప్యస్తి॥ చాం
ద్రాణాంప్రభవాదీనాంపంచకేపంచకేయుగేఇతి మాధవోక్తేః - తేనచాంద్రప్రభ
వాదిశ్చైత్రసితేప్రవర్తతే, బార్హస్పత్యస్తుమాసాదౌ, తయోర్వినియోగోజ్యోతి
ర్నిబంధేబ్రహ్మసిద్ధాంతే॥ వ్యావహారికసంజ్ఞోఽయంకాలఃస్మృత్యాసుకర్మసు। యో
జ్యస్సర్వత్రతత్రాపిజైవోవానర్మదోత్తరే॥ ఆర్ష్టిషేణః॥ స్మరేత్సర్వత్రకర్మాదౌ
చాంద్రంసంవత్సరంసదా। నాన్యంయస్మాద్వత్సరాదౌ ప్రవృత్తిస్తస్యకీర్తితేతి॥ అయ
నంతుసౌరర్తుత్రయాత్మకం - సౌరర్తుత్రితయంప్రదిష్టమయనమితిదీపికోక్తేః - తద్ద్వి
విధం, దక్షిణముత్తరంచేతి, కర్కసంక్రాంతిర్దక్షిణాయనం, మకరేంత్యం- అనయో
ర్వినియోగమాహమదనరత్నేసత్యవ్రతః॥ దేవతారామవాప్యాది ప్రతిష్ఠోదఙ్ముఖే
రవౌ। దక్షిణాశాముఖేకుర్వన్నతత్ఫలమవాప్నుయాత్॥ వైఖానసః॥ మాతృభైరవ
వారాహనరసింహత్రివిక్రమాః। మహిషాసురహంత్ర్యశ్చస్థాప్యావైదక్షిణాయనే॥
వైశబ్దోప్యర్థేనతుదక్షిణాయనఏవేతినియమః, పూర్వవచనేదక్షిణాయనేనిషిద్ధాయా
దేవప్రతిష్ఠాయాదేవవిషయేప్రతిప్రసవమాత్రాత్ - రత్నమాలాయాం॥ గృహప్ర
వేశత్రిదశప్రతిష్ఠావివాహచౌలవ్రతబంధపూర్వమ్। సౌమ్యాయనేకర్మశుభంవిధే
యం యద్గర్హితంతత్ఖలుదక్షిణేచేతి॥ అస్యాపవాదఃకాశీఖండే॥ సదాకృతయుగంచా
స్తుసదాచాస్తూత్తరాయణమ్।సదామహోదయశ్చాస్తుకాశ్యాంనివసతాంసతామ్।
ఇత్యయనం*ఋతుర్మాసద్వయాత్మా ఫల మాసేతుమాసద్వయాత్మక ఏకోమాస
స్తేనమాసద్వయాత్మకత్వమవిరుద్ధం, సద్వేధాచాంద్రస్సౌరశ్చ, చైత్రారంభోవసం-
తాదిశ్చాంద్రః-మీనారంభో మేషారంభోవాసౌరః-మీనమేషయోర్మేషవృషయో
ర్వావసంతఇతిబోధాయనోక్తేః-అనయోర్వినియోగమాహత్రికాండమండనః॥ శ్రౌ
తస్మార్తక్రియాస్సర్వాఃకుర్యాచ్చాంద్రమసర్తుషు। తదభావేతుసౌరర్తుష్వితిజ్యోతిర్వి
దాంమతమ్॥ సద్వివిధోపిషోఢా,వసంతోగ్రీష్మోవర్షాశ్శరద్ధేమంతశ్శిశిరః,ఇత్యృతుః*
మాసశ్చతుర్ధా, సావనస్సౌరశ్చాంద్రోనాక్షత్రఇతి, త్రింశద్దినస్సావనః, అర్కసం
క్రాంతేస్సంక్రాంత్యవధిస్సౌరః, యద్యపి హేమాద్రిమాధవకాలాదర్శాద్యాలోచ
నేన మేషసంక్రాంత్యాసమాప్తామావాస్యకత్వంచైత్రత్వమితి లక్షణాచ్చమేషసం
క్రాంతేశ్చైత్రత్వంప్రతీయతేతథాపిమేషసంక్రమేద్వయే సతివైశాఖస్యైవాధి
క్యాత్తత్పూర్వభావిత్వేనమీనస్యైవచైత్రత్వంయుక్తం. ఏవంమేషాదయోవైశా
ఖాః అతోమీనసంక్రాంత్యాద్యస్యపౌర్ణమాసికత్వం, ఆద్యతిథికత్వంవాచైత్రత్వ
మితిలక్షణాత్. మీనఏవసౌరశ్చైత్రఃఏవంవైశాఖాదయోపిమేషాద్యాశ్శేయాః *
సౌరమాసప్రసంగాత్సంక్రాంతినిర్ణయఉచ్యతే- తత్రపూర్వతోపిపరతోపిసంక్రమా

తత్పుణ్యకాలఘటికాస్తుషోడశేతిసామాన్యతః పుణ్యకాలస్తైరుక్తః విశేషస్తూచ్యతే - అత్రమామకాస్సంగ్రహశ్లోకాః ॥ ప్రాగూర్ధ్వాదశ పూర్వతష్షడవనిస్తద్వత్పరాః పూర్వతస్త్రింశత్షోడశపూర్వతో౽థపరతఃపూర్వాః పరాస్స్యుర్దశ- పూర్వాష్షోడశ చోత్తరా ఋతుభువః పశ్చాత్తవేదాఃపునః పూర్వాష్షోడశ చోత్తరాః పునరథో పుణ్యాస్తుమేషాదితః ॥ అస్యార్థః :—మేషే ప్రాగూర్ధ్వంచదశఘటికాఃపుణ్యకాలః ; వృషేపూర్వాష్షోడశ; మిథునేపరాష్షోడశ; కర్కేపూర్వాస్త్రింశత్; సింహేపూర్వాష్షోడశ; కన్యాయాంపరాష్షోడశ; తులాయాంప్రాగూర్ధ్వాశ్చదశ; వృశ్చికేపూర్వాష్షోడశ; ధనుషిపరాఃషోడశ ; మకరేచత్వారింశత్పరాః ఇదంచహేమాద్రి మతేనోక్తం - మాధవమతేత్వత్రపరావింశతిః ; పుణ్యాఃకుంభేపూర్వాష్షోడశ ; మీనేపరాష్షోడశేతి ॥ యాప్యుత్తరాపుణ్యతమామయోక్తాసాయంభవేత్సా యదిసావిపూర్వా । పూర్వాతుయోక్తాయదిసావిభాతే సాప్యుత్తరారాత్రినిషేధతస్స్యాత్ ॥ అర్వాఙ్నిశీథాద్యది సంక్రమస్స్యాత్పూర్వేహ్నిపుణ్యంపరతఃపరేహ్ని । ఆసన్నయామద్వయమేవ పుణ్యంనిశీథమధ్యేతుదినద్వయంస్యాత్ ॥ కర్కేఝషేప్యేవమితిహ్యువాచ హేమాద్రిసూరిశ్చతథాపరార్కః । ఝషఃప్రదోషేయదివార్ధరాత్రేపరేహ్నిపుణ్యంత్వథకర్కటశ్చేత్ ॥ ప్రభాతకాలేయదివానిశీథే పూర్వేహ్నిపుణ్యంత్వితి మాధవార్యః ॥ అత్రమూలవచనానిమాధవాపరార్కహేమాద్ర్యాదిషుద్రష్టవ్యాని- సర్వాసుసంక్రాంతిషుదానవిశేషో హేమాద్రౌదానకాండేఉక్తఃవిశ్వామిత్రః ॥ మేషసంక్రమణేభానోర్మేషదానంమహాఫలమ్ । వృషసంక్రమణేదానంగవాంప్రోక్తం తథైవచ ॥ వస్త్రాన్నపానదానానిమిథునేవిహితానితు । ఘృతధేనుప్రదానంచకర్కటే౽పివిశిష్యతే ॥ ససువర్ణంఛత్రదానంసింహే౽పివిహితంసదా । కన్యాప్రవేశేవస్త్రాణాం వేశ్మనాందానమేవచ ॥ తులాప్రవేశేతిలానాంగోరసానామపీష్టదమ్ । అనకీచలితేభానాదీపదానంమహాఫలమ్ ॥ అనకీవృశ్చికః ॥ ధనుఃప్రవేశేవస్త్రాణాంయానానాంచమహాఫలమ్ ॥ ఝషప్రవేశేదారూణాందానమగ్నేస్తథైవచ ॥ కుంభప్రవేశే దానంతుగవామంబుతృణస్యచ । మీనప్రవేశేస్థానానాంమాలానామపిచోత్తమమితి ॥ అత్రోపవాసమాహ హేమాద్రావాపస్తంబః ॥ అయనేవిషువేచైవత్రిరాత్రోపోషితో౽నరః । స్నాత్వాయస్త్వర్చయేద్భానుంసర్వకామఫలంలభేత్ ॥ అశక్తౌతు వృద్ధవసిష్ఠః ॥ అయనేసంక్రమేచైవగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । అహోరాత్రోషితస్స్నాత్వాసర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ అత్రోపవాసస్సంక్రమదినేదానాదితు పుణ్యకాలదిన ఇత్యాచార్యచూడామణిః, విధిలాఘవాత్పుణ్యకాల దివసఏవోభయమితివృద్ధాః, ఇదంచపుత్రిగృహస్థేతరవిషయం ॥ ఆదిత్యేహనిసంక్రాంతౌ గ్రహ

గే చంద్రసూర్యయోః । ఉపవాసోనకర్తవ్యఃపుత్రిణాగృహిణాతథేతిజైమినివచనా
త్ - అత్రశ్రాద్ధముక్తంహేమాద్రౌవిష్ణుధర్మే ॥ శ్రాద్ధంసంక్రమణేభానోః ప్రశ
స్తంపృథివీపతే ॥ అపరార్కేపివిష్ణుః ॥ ఆదిత్యసంక్రమణంవిశేషేణాయనద్వయం ॥
జన్మభమధ్యనయశ్చ, ఏతాంస్తుశ్రాద్ధకాలాన్వై కామ్యానాహప్రజాపతిరితి ॥ ద్వా
దశాదిదినైరర్వాగయనాంశే ప్రవృత్తావపిపుణ్యంవస్తుతయనగ్రహణా, అన్యథాసం
క్రమణేనసిద్ధేరయనగ్రహణం వ్యర్థంస్యాదిత్యపరార్కః - హేమాద్రావపిగాలవః ॥ అ
యనాంశకతుల్యేనకాలేనైవస్ఫుటంభవేత్ । మృగకర్కటిగేసూర్యేయామ్యోదగ
యనేసతి ॥ తదాసంక్రాంతికాలేస్యురుక్తావిష్ణుపదాదయఇతి ॥ అయనాంశచ్యుతి
రూపే సంక్రాంతికాలేవిష్ణుపదాదయఃప్రవర్తంతే తేనతత్ప్రయుక్తంపుణ్యకాలాది
తత్రాపిజ్ఞేయమితి స్వవ్యాఖ్యా, తచ్చమేషాయనంవృషాయనమిత్యాదిసర్వత్ర
జ్ఞేయం - మాధవీయేపిజాబాలిః ॥ సంక్రాంతిషుయథాకాలస్తదీయోప్యయనేతథా ।
అయనేవింశతిఃపూర్వామకరేవింశతిఃపరేతి ॥ మకరాయనేపూర్వాఃవింశతిఘటికాః
పుణ్యాఃమకరసంక్రాంతౌతుపశ్చాద్వింశతిఃపుణ్యాః అన్యత్రాయనేతత్సంక్రాంతివది
త్యర్థః విష్ణుపదాదిస్వరూపంచ దీపికాయాముక్తం ॥ హర్యంఘ్రిర్వృషసింహవృశ్చి
కఘటేష్వర్కస్యయస్సంక్రమస్స్యాన్మీన ధనుర్నృయుక్షుషడశీత్యాఖ్యస్తులా
మేషయోః । ప్రోక్తంతద్విషువద్ఝషేయనముదక్కర్కటకేదక్షిణమితి ॥ హర్యం
ఘ్రిర్విష్ణుపదం, నృయుక్ మిథునం, అత్రచపిండరహితంశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - తథాచా
పరార్కేమాత్స్యే ॥ అయనద్వితయేశ్రాద్ధంవిషువద్వితయేతథా । సంక్రాంతిషు
చసర్వాసుపిండనిర్వపణాదృతఇతి ॥ శ్రాద్ధశూలపాణిస్త్వస్యనిర్మూలత్వాత్ సమూ
లత్వేపి ॥ తతఃప్రభృతిసంక్రాంతావుపరాగాదిపర్వసు । త్రిపిండమాచరేచ్ఛ్రాద్ధ మే
కోద్దిష్టంమృతాహనీతి మాత్స్యే క్తేర్గ్రహణాగ్రహణవికల్పఏవేత్యాహ - తన్న
అస్యపార్వణానువాదకత్వేన పిండవిధాయకత్వాత్, పిండోక్తిఃఅన్యథైకపదేపి,
డానువాదేత్రిత్వవిధౌచవాక్యభేదః ప్రథమభక్షనద్వ్యోరూపాప్యపత్తేఃతథాచోభయస
మూలత్వే పిండరహితంపార్వణంకర్తవ్యమిత్యుభయవచనయోరర్థః, త్రిపిండశబ్దే
నైకోద్దిష్టవ్యావర్తనమాత్రం, మంగళకృత్యేషువిశేషమాహజ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥
త్యాజ్యాస్సూర్యస్యసంక్రాంతేః పూర్వతఃపరతస్తథా । వివాహాదిషుకార్యేషునా
డ్యష్షోడశషోడశేతి ॥ ఏతత్పుణ్యకాలోపలక్షణం ॥ భానోస్సంక్రాంతిభోగస్యలిక
శ్చార్ధయామకఇతి, జ్యోతిఃప్రకాశేవర్జ్యేషుపరిగణనాత్, అయనవ్యతిరిక్తాసునిశాసు
సంక్రాంతిషురాత్రౌస్నానశ్రాద్ధాదినకార్యం ॥ అహ్నిసంక్రమణే కృత్స్నమహః
పుణ్యంప్రకీర్తితమ్ । రాత్రౌసంక్రమణేభానోర్దినార్ధంస్నానదానయోః ॥ అర్ధరాత్రా

దధస్తస్మిన్మధ్యాహ్నస్యోపరిక్రియా । ఊర్ధ్వం సంక్రమణే చోర్ధ్వ ముదయాత్ప్రహరద్వయం । పూర్ణే చేదర్ధరాత్రే తు యదా సంక్రమతే రవిః । ప్రాహుర్దినద్వయం పుణ్యం ముక్త్వా మకరకర్కటావితి వృద్ధవసిష్ఠాదివచనైరహ్నః పుణ్యత్వోక్త్యా ॥ రాత్రౌ సంక్రమణే భానోర్దివా కుర్యాత్తు తత్క్రియామ్ । పూర్వస్మాత్పరతో వాపి ప్రత్యాసన్నస్య తత్ఫలమితి వసిష్ఠవచనాచ్చ రాత్రౌ స్నానాది నిషేధప్రతీతేః యాని తు । వివాహవ్రతసంక్రాంతి ప్రతిష్ఠాఋతుజన్మసు । తథోపరాగపాతాదౌ స్నానే దానే నిశా శుభేతి ॥ రాహుదర్శనసంక్రాంతివివాహాత్యయ వృద్ధిషు । స్నానదానాదికం కుర్యున్నిశి కామ్యవ్రతేషు చేత్యాదీని విష్ణుగోభిలాదివ చనాని తాని మకరకర్కసంక్రాంతివిషయాణి ముక్త్వా మకరకర్కటావితి తయోర్దివా స్నానస్య పర్యుదస్తత్వాదితి హేమాద్రిమాధవాదయః - వస్తుతస్తు ప్రాగుక్తవచనేన తయోర్దినద్వయపుణ్యత్వాదేవ పర్యుదాసాన్మకరకర్కటయోరపి స్నానం దానం పరే హానిత్యాదిభిరహ్నః పుణ్యత్వోక్తేః అహ్నః పుణ్యత్వానుపపత్త్యా కల్ప్య రాత్రినిషేధస్య చ ప్రత్యక్షరాత్రివిధినా బాధాత్సర్వసంక్రాంతిషు రాత్రావపి స్నానవికల్పః, స చ దేశాచారాద్వ్యవస్థిత ఇతి యుక్తః పంథాః. అయనయోస్తు వక్ష్యే విశేషః శ్రావణే మాఘే చ వక్ష్యతే - జ్యోతిర్నిబంధే గర్గః ॥ యస్య జన్మర్క్షమాసాద్యై రవిసంక్రమణం భవేత్ । తన్మాసాభ్యంతరే తస్య వైరక్లేశధనక్షయాః॥ తగరసరోరుహపత్రైరజనీసిద్ధార్థలోధ్రసంయుక్తైః । స్నానం జన్మర్క్షగతే రవిసంక్రమణే నృణాం శుభదమ్ ॥ హేమాద్రౌ ॥ అహ్ని చేదా త్రియుగ్మం స్యాద్రాత్రౌ చేద్వాసరద్వయమ్ । సంక్రాంతిః పక్షిణీ జ్ఞేయా దానాధ్యయనకర్మసు ॥ యత్తు గౌడాః ॥ సంక్రాంత్యాం పక్షయోరంతే ద్వాదశ్యాం శ్రాద్ధవాసరే । సాయం సంధ్యాం న కుర్వీత కుర్వంశ్చ పితృహా భవేదితి ॥ తన్నోపదేశిన్యాం వ్యాసోక్తేః, సాయం పుణ్యకాలే సంధ్యానిషేధమాహుస్తన్నిర్మూలం- అన్యచ్చ బహు వక్తవ్యం విస్తరభీతేర్నోచ్యతే - ఇతి సంక్రాంతినిర్ణయః* పక్షయుగజ శ్చాంద్రో మాసః స ద్వేధా, శుక్లాదిరమాంతః కృష్ణాదిః పూర్ణిమాంతశ్చేతి - తథా చ త్రికాండమండనః ॥ చాంద్రోపి శుక్లపక్షాదిః కృష్ణాదిర్వేతి చ ద్విధేత్యుక్త్వా దేశభేదేన తద్వ్యవస్థామాహ ॥ కృష్ణపక్షాదికం మాసం నాంగీకుర్వంతి కేచన । యేపీచ్ఛంతి న తే షామపిష్టో వింధ్యస్య దక్షిణే ఇతి - వింధ్యస్య దక్షిణే కృష్ణాదినిషేధాదుత్తరతో గ్వమో రభ్యనుజ్ఞా గమ్యతే - తత్రాపి శుక్లాదిర్ముఖ్యః, కృష్ణాదిర్గౌణః, శాస్త్రేషు చైత్రశుక్ల ప్రతిపద్యేవ చాంద్రసంవత్సరారంభోక్తేః - తదుక్తం దీపికాయాం ॥ చాంద్రోబ్దో మధుశుక్లప్రతిపదారంభ ఇతి, న హి యే కృష్ణాదిం మన్యంతే తేషాం వత్సరారంభో భిద్యతే అతశ్శుక్లాదిర్ముఖ్యః కృష్ణాదినామబమాసానంభవాచ్చాంద్రస్య సర్వ నక్షత్రభో

గేననాక్షత్రో మాసః సావనాదింశ్యవస్తోక్తో హేమాద్రౌ బ్రహ్మసిద్ధాంతే॥ అమా
వాస్యాపరిచ్ఛిన్నోమాసస్స్యాద్బ్రాహ్మణస్యతు । సంక్రాంతిపౌర్ణమాసీభ్యాంతథైవ
వన్యవైశ్యయోః ॥ అత్రబ్రాహ్మణాదీనాంయత్రకర్మవిశేషేవచనాంతరేణనసంతే
బ్రాహ్మణోగ్నీనాదధీతేత్యా దివన్మాసఉక్తస్తత్ర దర్శాంతత్వమాత్రంనియమ్యతే,
నతుసర్వకర్మసుదర్శాంతఏవేతి. వృష్ట్యాద్యర్థసౌభరేష్టిషాదినిధననియమవద్విధిలా
ఘవాత్. త్రైవర్ణికానాంసర్వకర్మసుమాసవిశేషవిధేస్సావనాదీనాం శూద్రాను
లోమాదిపరత్వాపత్తేశ్చేతి గురుచరణాః. జ్యోతిర్గర్గః ॥ సౌరోమాసోవివాహాద్యౌ
యజ్ఞాదౌ సావనఃస్మృతః ॥ అబ్దికేపితృకార్యే చచాంద్రోమాసఃప్రశస్యతే ॥ ఋష్య
శృంగః ॥ వివాహవ్రతయజ్ఞేషుసౌరమానంప్రశస్యతే। పార్వణేత్వష్టకాశ్రాద్ధేచాం
ద్రమిష్టంతథాబ్దికే ॥ స్మృత్యంతరే । ఏకోద్దిష్టవివాహాదౌఋణాదౌసౌరసావనౌ॥
జ్యోతిర్గర్గః॥ ఆయుర్దాయవిభాగశ్చప్రాయశ్చిత్తక్రియాతథా।సావనేనైవకర్తవ్యా
శత్రూణాంచాప్యుపాసనా॥ విష్ణుధర్మే॥నక్షత్రసత్రాణ్యయనానిచేందోర్మాసేనకు
ర్యాద్భగణాత్మకేనేతి॥ బ్రాహ్మే ॥తిథికృత్యేచకృష్ణాదింవ్రతేశుక్లాదిమేవచ।వివాహా
దౌచసౌరాదింమాసంకృత్యేవినిర్దిశేత్॥ అథమలమాసః-తత్రైకమాత్రసంక్రాంతిర
హితః సితాదిశ్చాంద్రోమాసోమలమాసః । ఏకమాత్రసంక్రాంతి రాహిత్యమసం
క్రాంతత్వేనసంక్రాంతిద్వయవత్త్వేనచభవతీతిమలమాసోద్వేధా. అధిమాసఃక్షయ
మాసశ్చేతి-తదుక్తంకాఠకగృహ్యే॥యస్మిన్మాసేనసంక్రాంతిస్సంక్రాంతిద్వయమేవ
వా।మలమాసస్సవిజ్ఞేయోమాసస్స్యాత్తుత్రయోదశ ఇతి॥సత్యవ్రతోపి॥ రాశిద్వయం
యత్రమాసే సంక్రమేతదివాకరః । నాధిమాసోభవే దేవమలమాసస్సుకేవలమితి॥
అధికమాసస్యకాలనియమమాహవసిష్ఠః ॥ ద్వాత్రింశద్భిర్గతైర్మాసైర్దినైష్షోడశభి స్తథా
ఘటికానాంచతుష్కేణపతత్యధికమాసకఇతి - ఏతచ్చసావనాదిమానేన సంభవా
ర్థంనతునియమార్థం, అన్యథాషోడశదినాధికద్వాత్రింశన్మాసానంతరం కృష్ణ
పక్షనియమేనశుక్లాదిత్వభంగాపత్తేః తేనన్యూనాధికకాలే మలమాసపాతేపినదోషః-
అతఏవోక్తంమాధవీయే ॥ మాసేత్రింశత్తమేభవేదితి ॥ క్షయస్యాపిజ్యోతిశ్శాస్త్రే॥
అసంక్రాంతిమాసోఽధిమాసస్స్ఫుటంస్యాద్ద్విసంక్రాంతిమాసః క్షయాఖ్యఃకదాచి
త్। క్షయఃకార్తికాదిత్రయేనాన్యతస్స్యాత్తదావర్షమధ్యేధిమాసద్వయంచ॥ ఏ
కఃక్షయాత్పూర్వంపరతశ్చైకఇత్యధిమాసద్వయంభవతీత్యర్థః - అత్రవిశేషమా
హజాబాలిః ॥ మాసద్వయేబ్దమధ్యేతుసం క్రాంతిర్నయదాభవేత్ । ప్రాకృతస్త
త్రపూర్వస్స్యాదధిమాసస్తథోత్తరఇతి ॥ ఉత్తరఏవకాలాధిక్యంన పూర్వస్మిన్ని
త్యర్థః - యత్తుబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ చైత్రాదర్వాఙ్నాధిమాసః పరతస్త్వధికోభవే

ఛితి ॥ తత్ర చైత్రాత్పూర్వం అసంక్రాంతద్వయే పూర్వో న్యాధికః కింతు పర ఇత్యర్థః
యచ్చజ్యోతిస్సిద్ధాంతే ఘటకన్యాగతే సూర్యే వృశ్చికే వాథధన్విని । మకరే వాథకుం
భే వానాధిమాసో విధీయత ఇతి ॥ తద్వృశ్చికాదిచతుష్టయే మలమాసే సతి పూర్వంతు
లాకం ర్యగతే సూర్యే తృతీయాత్పూర్వం కాలాధిక్యనిషేధార్థం నత్వధికమాత్రస్య ద
శానాం ఫాల్గునాదీనాం ప్రాయో మాఘస్య చ కస్యచిత్, నపుంసకస్త్వం భవతీత్యేష శా
స్త్రవినిశ్చయ ఇతి హేమాద్రౌ విష్ణుధర్మవిరోధాత్, మలమాసేష్టకాదినిషేధానుప
పత్తేశ్చ మకరే వాథకుంభే వేతి దృష్టాంతార్థప్రాప్త్యభావాచ్చ - క్షయస్యాగమన
కాలఉక్తస్సిద్ధాంతశిరోమణౌ ॥ గతోబ్ధ్యద్రినందైర్మితే శాకకాలే తిథీశైర్భవిష్య
త్యథాంగాక్షిసూర్యైః । గజాద్ర్యగ్నిభూమి స్తథా ప్రాయశోయం కువేదేందువ
ర్షైః క్వచిద్గోకుభిశ్చేతి ॥ అబ్ధయశ్చత్వారః, అద్రయస్సప్త, నందాః నవ, ఏషాం
ప్రాతిలోమ్యేన పాతే ౯౭౪ త్రైర్మితే వర్షే శకస్య క్షయమాసః పూర్వజాత ఇత్యర్థః,
తిథయః పంచదశ ౧౫ ఈశా ఏకాదశ ౧౧-౧౫ ఏవంమితే యాతే శకే క్షయభవిష్యతీత్య
ర్థః అంగా ౬ అక్షి ౨ సూర్యాః ౧౨ ఏకత్ర ౧౨-౨౬ గజాః ౮ అద్రయః ౭ అగ్న
యః 3 భూః ౧ ఏకత్ర ౧3-౭౮ కుః ౧ వేదాః ౪ ఇందుః ౧ ఏకత్ర ౧౪౧ గావః
౯ కుః ౧ ఏకత్ర ౧౯ ఏతైర్మితేష్వేయాతే శకేష్వేక్షయభవిష్యతీత్యర్థః-అథ మలమాసే కా
ర్యాకార్యం నిరూప్యతే - తత్ర జాబాలిః ॥ నిత్యనైమిత్తికే కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధం కుర్యాన్మ
లిమ్లుచే । తీర్థనక్షత్రవారోక్తం కామ్యం నైవ కదాచన ॥ అయంచ కామ్యనిషేధః
ఆరంభనసమాప్తివిషయః ॥ అసూర్యాచామయే మాసాన తేషు మునమస్మృతః । వ్ర
తానాంచైవ యజ్ఞానామారంభశ్చ సమాపనమితి తె నైహోక్తత్వాత్, అసూర్యాఅ
ధికమాసా ఇత్యర్థః, తత్ర మండలం తవ తేరవిరితి వచనాత్ - కారీర్యాదేః కామ్యస్యే
ష్ట్యారంభసమాప్తిర్భవత ఏవేత్యాదిరత్యన్యత్ర విస్తరః - కాఠకగృహ్యేపి ॥ మలిమ్లు
చే న్యగతిం కుర్యాన్నిత్యాం నైమిత్తికీం క్రియామితి ॥ కానినైమిత్తికాని దీపికాయాము
క్తాని ॥ యన్నైమిత్తికమగ్నినష్ట్యను గతాగ్న్యాధానమర్చాను వాసంస్కారాది
విలోపనే సతి పునః ప్రోక్తం ప్రతిష్ఠాదికమితి॥ గత్యంతరయుతంతు సోమాదిహేయమేవ-
తత్ర కతకాన్యాన్యుక్తాని కాలాదర్శే॥ ద్వాదశాహసపిండాంతం కర్మగ్రహణజన్మనోః॥
సీమాంతే పుంసవే శ్రాద్ధం ద్వావేతౌ జాతకర్మ చ ॥ రోగే శాంతిరలభ్యే చ యోగే శ్రాద్ధ
వ్రతాని చ । ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తస్యవశాత్పూర్వేపరత్ర చ ॥ ఆబ్దోదకుంభమన్వాది
మహాలయయుగాదిషు। శ్రాద్ధం దర్శే వ్యహారహశ్శ్రాద్ధమాన్నాదిమాసికమ్॥ మలిమ్లు
చాన్యమాసేషు మృతానాం శ్రాద్ధమాబ్దికమ్ । శ్రాద్ధంను పూర్వదుష్టేషు తీర్థేష్వే
వయుగాదిషు ॥ మన్వాదిషు చ యద్దానం దానం దైనందినం చ యత్ । తిలగోభూహిర

కార్యానాంసంధ్యోపాసనయోః క్రియా ॥ పర్వహోమశ్చాగ్రయణంసాగ్నేరిష్టిశ్చపర్వ
ణి । నిత్యాగ్నిహోత్రహోమశ్చ దేవతాతిథిపూజనమ్ స్నానంచస్నానదంధినాప్యర్థ
త్వ్యాపి గవహ్ణి, మ తర్పణ వానిమిత్త్యం నిత్యత్వాదుభయత్రచేతి। ఏతౌపుంసవనసీ
మంతౌ, ఏతచ్చగర్భాధానాద్యన్నప్రాశనాంతసంస్కారోపలక్షణం - తదుక్తందీపి
కాయాం ॥ గర్భాదానముఖంచ చౌలవిధితః ప్రాగ్జాతయాగంపునాకృచ్ఛ్రోమిష్ట్యాగ్రయ
ణాంగిజేష్ట్రప్రుతిశ్చ సీమన్తపుంసవనంగయోః। తీర్థేందుక్షయయోశ్చపిత్ర్యమధికేమా
స్యేవమాద్యేవ రేదితః। అలభ్యయోగేధోదయ పద్మకాదా కామ్యాన్యపివ్రతాదీని
కార్యాణీత్యర్థః, పూర్వోపరత్రిమతేపుద్ధేచేత్యర్థః మహాలయశబ్దేనమాత్రయో
దశ్యుచ్యతె ఇతిమాధవః దర్శశ్రాద్ధంమలేపికార్యం యుక్తాయుక్త్యశృంగః॥సంవత్సరాతిరే
కేణమాసోయస్స్యాన్మలిమ్లుచః। తస్మిన్త్రయోదశేశ్రాద్ధంనకుర్యాదిందుసంక్షయమి
తి॥ తత్కామ్యదర్శశ్రాద్ధవిషయంకామ్యంనైవకదాచనేతివచనాత్ ॥ దర్శేచకామ్యం
శ్రాద్ధంకన్యాగతేర్యావేదినశ్చేత్యాదినా యాజ్ఞవల్క్యేనోక్తం, నిత్యంతుమలేపిభవ
త్యేవ ॥ దర్శేప్యహరహశ్శ్రాద్ధందానంచప్రతివాసరమ్ । గోభూతిలహిరణ్యానాం
మాసేపిస్యాన్మలిమ్లుచే ఇతిమాధవోక్తేరితి హేమాద్ర్యాదయః - దివోదాసీయేపి॥
అనిందురిందుపూర్ణాచహరివారోబుధాష్టమీ । నాధిమాసేపరిత్యాజ్యాస్సీమంతా
న్నాశనేశిశోరితి ॥ అనిందుర్దర్శః ద్వితీయమప్యమా శ్రాద్ధంకార్యమిత్యపరార్కః ॥
అత్రయుగ్వోహితంకస్మై ఉక్తేరేమాసికావమేదిత్యుక్తేః ॥ షష్ట్యాతుదివసైర్మాసైరతిశు
ద్ధమాసకరణేపిగాస్త్రాతికోణపతత్తేదర్శశ్రాద్ధంమలేకార్యమితి ప్రాచీనగౌడాః - శూ
లపాణిశ్చసంవత్సరప్రదీపేపి ॥ ఏకరాశిస్థితేసూర్యేయదాదర్శద్వయంభవేత్ । దర్శ
శ్రాద్ధంతదాదౌస్యాన్న పరత్రమలిమ్లుచే ॥ అత్రాపిప్రాగ్వద్వ్యవస్థా, యద్యపికా
లాదర్శేసర్వంవార్షికం మాసద్వయేకార్యమిత్యుక్తంతథాపి హేమాద్రిమాధ
వాపరార్కాదమతాత్ప్రథమాబ్దికంత్రయోదశేమలమాసేద్వితీయాద్యాబ్దికంతుశు
ద్ధమాసఏవకార్యం ॥ అసంక్రాంతేపికర్తవ్యమాబ్దికంప్రథమంద్విజైః । తథైవమా
సికంశ్రాద్ధంసపిండీకరణం తథేతిహారీతోక్తేః ॥ ఆబ్దికంప్రథమంయత్స్యాత్తత్కుర్వీ
తమలిమ్లుచే । చతుర్దశేతుసంప్రాప్తే కుర్వీతపునరాబ్దికమితి స్మృత్యంతరోక్తేశ్చ
పునరాబ్దిక ద్వితీయాదివార్షికం త్రయోదశేమాసేఽతీతే చతుర్దశాద్యదినేకు
ర్యాదిత్యర్థః - యత్తుసత్యవ్రతః ॥ వర్షేవర్షేతుయచ్ఛ్రాద్ధంమాతాపిత్రో
ర్మృతేహని - మలమాసేనతత్కార్యం వ్యాఘ్రోవచనం యథేతితద్ద్వితీయాది
వార్షికవిషయం ॥ ఆబ్దికంప్రథమంయత్స్యాత్తత్కుర్వీతమలిమ్లుచేఇతిపూర్వోక్త
వచనాత్ - యత్రద్వాదశంమాసికంశుద్ధమాసేభవతితత్రత్రయోదశేధిక ఏవా

ద్వాబ్దికం కార్యం, యత్ర త్వధికమధ్యే ద్వాదశం మాసికం తత్ర తస్య ద్విరావృత్తిం కృత్వా చతుర్దశే శుద్ధ ఏవ ప్రథమాబ్దికమితి విశ్వరూపః. తేన ద్వితీయాది శుద్ధమాస ఏవ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే॥ దివోదాసీయే మదనపారిజాతే చైవం- మలమాసమృతానాంతు యదా స ఏవాధికస్స్యాత్తదా తత్రైవ ప్రతిసాంవత్సరికం కార్యం- యథాహ పైఠీనసిః॥ మలమాసే మృతానాంతు శ్రాద్ధం యత్ప్రతివత్సరమ్। మలమాసేపి కర్తవ్యం నాన్యేషాంతు కథంచనేతి॥ హేమాద్రౌ వ్యాసోపి॥ మలమాసమృతానాంతు సౌరం మానం సమాశ్రయేత్॥ స ఏవ దివసస్తస్య శ్రాద్ధపిండోదకాదిషు॥ అత్రాధికమృతస్య సద్వితీయాద్యబ్దేపి సౌరవిధిః, ద్వితీయాదావన్యాధికే వా పూర్వనియమవిధివైరూప్యాత్, కింతు ప్రథమాబ్దికస్య మలేనియమాత్ సత్యత్ర తేన తద్భిన్నస్య సర్వస్యాధికే నిషేధే ప్రాప్తే ప్రతిప్రసవమాత్రం లాఘవాత్ అతోపి ద్వితీయాదౌ సౌరమాసప్రసంగః, చాంద్రమిష్టం తథాబ్దికే॥ మాసపక్షతిథిస్పృష్టే ఇత్యాదివిరోధాచ్చ- యత్తువృద్ధవసిష్ఠః॥ శ్రాద్ధీయాహని సంప్రాప్తే అధిమాసో భవేద్యది। మాసద్వయేపి కుర్వీత శ్రాద్ధమేవం నముహ్యతి॥ యచ్చ వ్యాసః॥ ఉత్తరే దేవకార్యాణి పితృకార్యాణి చోభయోరితి తన్మాసికాదివిషయం॥ యాగాదికం మాసికంచ శ్రాద్ధం చాపరపక్షికమ్। మన్వాదికం తైర్థికంచ కుర్యాన్మాసద్వయేపి చేతి స్మృతిచంద్రికోక్తేః॥ తైర్థికం తీర్థశ్రాద్ధం, తచ్చ మాసద్వయేపి కార్యమితి త్రిస్థలీసేతౌ భట్టాః - కేచిత్తు॥ ప్రతిమాసం మృతాహే చ శ్రాద్ధం యత్ప్రతివత్సరమ్। మన్వాదౌ చ యుగాదౌ చ తన్మాసోరుభయోరపీతి మరీచి వచనాత్॥ పక్షేవ క్షేతుయచ్ఛ్రాద్ధం మాతాపిత్రోర్మృతేహని। మాసద్వయేపి తత్కుర్యాద్వ్యాఘ్రస్య వచనం యథేతి గాలవోక్తేశ్చ-ప్రత్యాబ్దికం మాసద్వయే కార్యమిత్యాహుః తత్తుచ్ఛం ప్రతిమాసం మృతాహే క్రియమాణం మాసికం ప్రతిసంవత్సరం క్రియమాణం కల్పాది శ్రాద్ధమితి మరీచివచనే మదనరత్నేన వ్యాఖ్యానాత్ గాలవీయస్య చ మాసద్వయాత్మకే క్షయమాస ఇతి మాధవేన వ్యాఖ్యానాత్, యచ్చ కైశ్చిదుక్తం ప్రథమాబ్దికం మాసద్వయే కార్యం॥ అబ్దికం ప్రథమం యత్స్యాత్తత్కుర్వీత మలిమ్లుచే - త్రయోదశే చ సంప్రాప్తే కుర్వీత పునరాబ్దిక మితియమోక్తేరితి తదపిచింత్యం - పునరాబ్దికం ద్వితీయాది వార్షికం త్రయోదశేఽతీతే చతుర్దశే కుర్యాత్ అన్యథా॥ సాంవత్సరం నవర్ధేత శ్రాద్ధం తత్ర మృతే హనీతి పైఠీనసి విరోధస్స్యాదితి హేమాద్రౌ పృథ్వీచంద్రోదయే చ-ఏతేన వర్ధేతనచ్ఛ్రం ద్వాచ్ఛుద్ధేపి కుర్యాదేవేత్యనంతభట్ట వ్యాఖ్యానమనాభావాత్ పరస్తా పూర్వ వ్యాఖ్యాయాంతు హారీతీయే ప్రథమగ్రహణ మేవమానం యదపి నిర్ణయామృతే పూర్వోక్తకాలాదర్శవచనాత్ మలమాసే శ్రాద్ధదినస్య వంధ్యత్వ నిరాసార్థం పిత్రుద్దేశేన బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా శుద్ధమాసే సపిండకం శ్రాద్ధం కుర్యాత్॥ కిం

దవర్జమసంక్రాంతేసంక్రాంతౌ పిండసంయుతమ్। ప్రతిసంవత్సరంశ్రాద్ధమేవంమా
సద్వయేపిచేతివృద్ధపరాశరోక్తేరితి ॥ తదపిచింత్యం, పూర్వోక్తవచనస్యక్షయపూర్వ
భావ్యధికమాసవిషయత్వాత్, తత్రహిమాసద్వయె శ్రాద్ధముక్తం - తదాహసత్య
తపాః, ఏకఏవయదామాసస్సంక్రాంతిద్వయసంయుతః । మాసద్వయగతంశ్రాద్ధం
మలమాసేపిశస్యతఇతి ॥ మాసద్వయగతం పూర్వాసంక్రాంత గతంక్షయగతంచ,
మలమాసేక్షయమాసే,అపిశబ్దాత్పూర్వాధిమాసేచేతిహేమాద్రిః - దీపికాయామ
పి ॥ తత్ప్రాక్సంగ్యధిమాసకో యదిభవేత్తత్రత్య సాంవత్సరం తస్మిఞ్ఛ్రద్ధతియాక్ష
యేచ వచనాత్కుర్యాద్ద్వయోఃకోవిదః ॥ ఇతికాలాదర్శేప్యేతద్విషయఏవేత్యలంబ
హునా - మలమాసేవర్జ్యాన్యుక్తానికాలాదర్శే ॥ అనిత్యమనిమిత్తంచదానంచమహ
దాదికమ్ । ఆగ్న్యాధానాధ్వరా పూర్వతీర్థయాత్రామరేక్షణమ్ ॥ దేవారామత
టాకాదిప్రతిష్ఠామౌంజిబంధనమ్। ఆశ్రమస్వీకృతిః కామ్యవృషోత్సర్గశ్చ నిష్క్రమః
రాజాభిషేకః ప్రథమశ్చూడాకర్మవ్రతానిచ । అన్నప్రాశనమారంభోగృహాణాం
చప్రవేశనమ్ ॥ స్నానంవివాహోనామాతిపన్నందేవమహోత్సవః।వ్రతారంభ
సమాప్తీచాకామ్యం కామ్యంచపాప్మనామ్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తంతుసర్వస్యమలమాసె
వివర్జయేత్। ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమ్ ॥ అవరోహశ్చహైమం
తస్సర్పాణాంబలిరష్టకాః । ఈశానస్యబలిర్విష్ణోశ్శయనంపరివర్తనమ్॥ దుర్గేంద్రస్థా
పనోత్థానేధ్వజోత్థానంచవజ్రిణః । పూర్వత్రప్రతిషిద్ధాని పరతాన్యచ్ఛదైవికమితి॥
అత్రమూల వచనానిహేమాద్రి మాధవాదిభ్యోజ్ఞేయాని - దివోదాసీయేపి ॥ యా
త్రోత్సవంచదేవాదిశపథందివ్యమేవచ। మలమాసేనకుర్వీతవ్యాఘ్రస్యవచనంయ
థేతి ॥ అయంనిర్ణయః క్షయమాసేపిజ్ఞేయః॥ రవిసంక్రమహీనేయోవర్జ్యావర్జ్యావి
ధిఃస్మృతః । సఏవతుద్విసంక్రాంతేమలమాసేప్యుదీరిత ఇతికాఠకగృహ్యోక్తేః ॥
క్షయమాసమృతానాంప్రత్యాబ్దికేవిశేషోహేమాద్రౌ । తిథ్యర్ధేప్రథమేపూర్వోద్వి
తీయేర్థేతథోత్తరః । మాసావితిబుధైశ్చింత్యౌక్షయమాసస్యమధ్యగౌ॥ ఆబ్దికఘార్పనే
పిజ్ఞేయం, యన్మలమాసేవర్జ్యముక్తం తచ్ఛుక్రగుర్వోరస్తాదిష్వపిజ్ఞేయం - తదా
హబృహస్పతిః ॥ బాలేవాయదివావృద్ధేశుక్రేవాస్తంగతేగురౌ। మలమాసఇవైతా
నివర్జయేద్దేవదర్శనమితి ॥ అనాదిదేవతాంద్రుష్ట్వాశుచస్స్యుర్నష్టభాగవే । మల
మాసేష్యనావృత్తతీర్థయాత్రాంవివర్జయేత్ ॥ ఆవృత్తతీర్థేదోషాభావమా
త్రంనతుఫలమితివాచస్పతిమిశ్రాః, తన్న, అసతిబాధకేఫలహేతుత్వాక్షతేః- లల్లో
పి.నీచస్థేవక్రసంస్థేప్యతిచరణగతేబాలవృద్ధాస్తగేవాసన్యాసోదేవయాత్రా వ్రతని
యమనిధిఃకర్ణవేధస్తుదీక్షా । మౌంజీబంధోంగనానాంపరిణయనవిధిర్వాస్తుదేవప్ర

తిష్ఠావజాజ్యాస్సృక్భిఃప్రయత్నాత్త్రిదశే పతిగురౌసింహరాశిస్థితేచేతి ॥ దీక్షాయాంగది
క్షా అగమదీక్షాచ - తథా ॥ ఉద్యానచూడావ్రతబంధదీక్షా వివాహయాత్రాచవ
ధూప్రవేశః । తటాకకూపత్రిదశ ప్రతిష్ఠాబృహస్పతౌసింహగతేనకుర్యాత్ ॥ దివో
దాసీయే ॥ గుర్వాదిత్యేగురౌసింహేనష్టేశుక్రేమలిమ్లుచే । గృహకర్మవ్రతంయా
త్రాంమనసాపినచింతయేత్ । అస్యాపవాదఃతత్రైవబ్రాహ్మే ॥ ముండనంచోపవా
సశ్చగౌతమ్యాంసింహగేగురౌ । కన్యాగతేతుకృష్ణాయాం నతుతత్తీరవాసినామ్ ॥
తథా ॥ ఆద్యాసాగౌతమీగంగా ద్వితీయాజాహ్నవీస్మృతా । సర్వతీర్థఫలంస్నా
నాద్గౌతమ్యాంసింహగేగురౌ । సంహితాప్రదీపే ॥ స్యాత్సప్తరాత్రంగురుశుక్రయో
శ్చబాలత్వమహ్నాందశకంచవార్ధమ్ । వృద్ధాసితేజ్యావసుభౌశిశుత్వేశస్త్రాయతస్త్రావు
పచీయమానా ॥ వసిష్ఠః ॥ అతిచారగతేజీవేవర్జయేత్తదనంతరమ్ । వ్రతోద్వా
హాదికార్యేషుఅష్టావింశతివాసరాన్ ॥ బాల్యాదిలక్షణముక్తంబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥
రవినాశస్త్రిరస్యేషాంగ్రహాణామస్తవుచ్యతే। తతోర్వాగ్వార్ధకంప్రోక్తమూర్ధ్వంబా
ల్యంప్రకీర్తితమితి ॥ బాల్యాదిపరిమాణంచవృత్తశతే । బాలశ్శుక్రోదివసదశకం
పంచకంచైవవృద్ధః పశ్చాదహ్నాంత్రితయముదితఃపక్షమైంద్ర్యాంక్రమేణ । జీవో
వృద్ధశ్శిశురపి తథా పక్షమన్యేత్వశీతౌ వృద్ధాప్రోక్తాదివసదశకంచాపరైస్సప్తరా
త్రమ్ ॥ పశ్చిమత ఉదయేదశదినానిబాలః, అస్తేపంచదినానివృద్ధః, పూర్వతోదినత్ర
యంబాలః, పక్షంచవృద్ధఇత్యర్థః, జీవోగురుః, అన్యత్రత్వన్యథోక్తం ॥ ప్రాక్పశ్చా
దుదితశ్శుక్రః పంచసప్తదినంశిశుః । విపరీతంతువృద్ధత్వంతద్వదేవగురోరపీతి ॥ ఏ
షాంచపక్షాణాంవ్యవస్థామాహమిహిరః ॥ బహవోదర్శితాఃకాలా యేబాల్యే వార్ధ
కేపివా । గ్రాహ్యాస్తత్రాధికాశ్చైషాదేశభేదాదుతాపదీతి॥ దేశభేదశ్చమదనరత్నే
గార్గ్యః॥శుక్రోగురుఃప్రాక్పరతశ్చబాలో వింధ్యేదశావంతిషుసప్తరాత్రమ్।వంగేషు
హూణేషుచషట్చపంచశేషేచదేశేత్రిదినంవదంతీతి ॥ అస్తాదేరపవాదః కాశీఖండే ॥
నగ్రహాస్తోదయకృతోదోషోవిశ్వేశ్వరాలయే ॥ త్రిస్థలీసేతౌవాయవీయే ॥ గోదావ
ర్యాంగయాయాంచ శ్రీశైలేగ్రహణద్వయే । సురాసురగురూణాంచమౌఢ్యదోషో
నవిద్యతే॥గ్రహణద్వయేతన్నిమిత్తకకురుక్షేత్రయాత్రాదానాదావిత్యర్థః-తదాహ
త్రిస్థలీసేతౌభల్లః ॥ ఉపప్లవశీతలభానుభాన్వోరర్ధోదయేవైకపిలాఖ్యషష్ఠ్యామ్ । సు
రామరేజ్యాస్తమయేపితీర్థయాత్రావిధిస్సంక్రమణేచశస్తః ॥ నమూఢదోషోనచ
రాత్రిదోషోనచాధిమాసేనమృతిర్నసూతిః ॥ ఏవమప్యుత్తరార్ధంపఠంతి, ఇత్యలంబ
హునా - మలమాసేచవ్రతవిశేష ఉక్తోహేమాద్రౌపాద్మే॥ అధిమాసేతుసంప్రా
ప్తేగుడసర్పిర్యుతానిచ । త్రయస్త్రింశదపూపానిదాతవ్యానిదినేదినే ॥ సాజ్యానిగు

దమిత్రఘ్ని అధిమాసే నృపోత్తమ । అధిమాసేతు సంప్రాప్తే త్రయస్త్రింశత్తు దేవ
తాః ॥ ఉద్దిశ్యాపూపదానేన పృథ్వీదానఫలం లభేత్ । త్రయస్త్రింశదపూపాన్నం కాం
స్యపాత్రేణ నిధాయచ ॥ సఘృతం సహిరణ్యంచ బ్రాహ్మణాయ నివేదయేత్ । విష్ణురూపీ
సహస్రాంశుస్సర్వపాపప్రణాశనః ॥ అపూపాన్నప్రదానేన మమ పాపం వ్యపోహతు ।
నారాయణజగద్బీజభాస్కర ప్రతిరూపక ॥ వ్రతేనానేన పుత్రాంశ్చ సంపదం చాభివర్ధ
య । యస్య హస్తే గదాచక్రే గరుడో యస్య వాహనమ్ ॥ శంఖః కరతలే యస్య స మే వి
ష్ణుః ప్రసీదతు । కలాకాష్ఠాదిరూపేణ నిమేషఘటికాదినా ॥ యో వంచయతి భూతా
నితస్మై కాలాత్మనే నమః । కురుక్షేత్రమయం దేశః కాలః పర్వ ద్విజో హరిః ॥ పృథ్వీస
మమిదం దానం గృహాణ పురుషోత్తమ । మలానాంచ విశుద్ధ్యర్థం పాపప్రశమనాయ చ ॥
పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యర్థం తవ దాస్యామి భాస్కర । మంత్రేణానేన యో దద్యాత్త్రి
స్త్రింశదపూపకాన్ ॥ ప్రాప్నోతి విపులాం లక్ష్మీం పుత్రపౌత్రాదిసంపద ఇతి. * ఇతి ని
ర్ణయసింధౌ మలమాసనిర్ణయః, * పక్షనిర్ణయస్తు ॥ దైవే ముఖ్యశ్శుక్లః పక్షః కృష్ణః
పిత్ర్యే విశిష్యతే ఇతి మాధవేనోక్తః * అథ తిథినిర్ణయః- తత్ర తిథిర్ద్వేధా, శుద్ధా విద్ధా
చ, దినే తిథ్యంతరసంబంధ రహితా శుద్ధా, తద్రహితా విద్ధా, తత్ర శుద్ధాయామసందే
హాద్విద్ధా నిర్ణీయతే - తత్ర సామాన్యతో వేధమాహ మాధవీయే పైఠీనసిః ॥ పక్ష
ద్వయేపి తిథయస్తిథిం పూర్వాం తథోత్తరామ్ । త్రిభిర్ముహూర్తైర్విధ్యంతి సామా
న్యోయం విధిస్స్మృత ఇతి ॥ హేమాద్రిమదనరత్నాదౌ తు ద్విముహూర్తోప్యుక్తః ॥
ఉదితే దైవతం భానౌ పిత్ర్యం చాస్తమితే రవౌ । ద్విముహూర్తం త్రిరహ్నశ్చ సా తిథి
ర్హవ్యకవ్యయోరితి విష్ణుధర్మోక్తేః ॥ ద్విముహూర్తత్వం చానుకల్పః ॥ ద్విముహూ
ర్తాపి కర్తవ్యా యా తిథిర్వృద్ధిగామినీతి దక్షేణాపిశబ్దోక్తేః ॥ అయం వేధః ప్రాతరేవ- సా
యం తు త్రిముహూర్తో వేధ ఏవ ॥ యాం తిథిం సమనుప్రాప్య యాత్యస్తం పద్మినీపతిః ॥
సా తిథిస్తద్దినే ప్రోక్తా త్రిముహూర్తైవ యా భవేదితి స్కాందోక్తేః ॥ దీపికాపి ॥ త్రిము
హూర్తగా తు సకలా సాయే ఇతి ॥ యాని తు వ్రతోపవాసస్నానాదౌ ఘటికైకాపి యా భ
వేత్ ! ఉదయే సా తిథిర్గ్రాహ్యా విపరీతా తు పైత్రకే ఇత్యాదీని స్కాందాదివచనాని తాని నై
శ్వానరాధికరణన్యాయేనావయవస్తుత్యా త్రిముహూర్తప్రశంసాపరాణి- తిథివిశేషే వే
ధవిశేషస్స్కాందే. నాగో ద్వాదశనాడీభిర్దిక్పంచదశభిస్తథా । భూతోష్టాదశనాడీభి
ర్దూషయత్యుత్తరాం తిథిమితి ॥ అయం చోపవాసాతిరిక్తవిషయ ఇతి వక్ష్యతే- ఇతి వేధః * త
త్ర సర్వా తిథిర్యదహః కర్మకాలవ్యాపినీ సైవ గ్రాహ్యా- కర్మణో యస్య యః కాలస్తత్కా
లవ్యాపినీ తిథిః ॥ తయా కర్మాణి కుర్వీత హ్రాసవృద్ధీ న కారణమితి విష్ణుధర్మోక్తేః ॥ దినద్వయే
తద్వ్యాప్తావేకదేశవ్యాప్తౌ వా యుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయః, తస్య పూర్వాబాధే నోపప

త్తేః కర్మకాలస్య ప్రధానాంగత్వాచ్చ - యుగ్మవాక్యంతు నిగమః ॥ యుగ్మాగ్ని యు
గభూతానాం షణ్మున్యోర్వసురంధ్రయోః । రుద్రేణ ద్వాదశీయుక్తా చతుర్దశ్యాచ
పూర్ణిమా ॥ ప్రతిపద్యప్యమావాస్యా తిథ్యోర్యుగ్మం మహాఫలమ్ । ఏతద్వ్యస్తం మ
హాదోషం హంతి పుణ్యం పురాకృతమితి॥ అత్ర రంధ్రాంతాశ్శబ్దాః ద్వితీయాదినవమ్యాం
తతిథివాచకాః- రుద్ర ఏకాదశీ-ద్వితీయా తృతీయాయుయుతా సా చ ద్వితీయాయుతేతి
సప్తయుగ్మానీత్యర్థః- ఇందచ శుక్లపక్షే, అమాప్రతిపద్యుగ్మస్య పూర్ణిమాయాశ్చ
తత్రైవసత్త్వాదితి కేచిత్, తత్త్వంత్వమావాస్యా ప్రతిపద్యుగ్మాత్ కృష్ణపక్ష లింగా
త్ప క్షద్వయపరమిదం తత్తద్విశేషవాక్యైః కృష్ణైతిథివిశేషేపోహ్యాతఇతి, దశమీ
తూక్తా పురాణసముచ్చయే ॥ సంపూర్ణా దశమీ కార్యా మిశ్రితా పూర్వయాథవ ॥
సంపూర్ణా శుక్లపక్షే త్రయోదశీతు ముమంతునోక్తా ॥ త్రయోదశీతు కర్తవ్యా ద్వా
దశీసహితా మునే ఇతి॥ కృష్ణపక్షే త్వాపస్తంబః ప్రతిపత్సద్వితీయాస్యాద్ద్వితీయా ప్రతి
పద్యుతా । చతుర్థీసంయుతాయాచ సా తృతీయా ఫలప్రదా ॥ పంచమీ చ ప్రకర్త
వ్యా షష్ఠ్యాయుక్తాతు నారద । కృష్ణపక్షేష్టమీ చైవ కృష్ణపక్షే చతుర్దశీ ॥ పూర్వవి
ద్ధా ప్రకర్తవ్యా పరవిద్ధా న కుత్రచిత్ । దశమీ చ ప్రకర్తవ్యా సదుర్గా ద్విజసత్తమ ॥
షష్ఠ్యష్టమీ అమావాస్యా కృష్ణపక్షే త్రయోదశీ । ఏతాః పరయుతాః పూజ్యాః పరాః
పూర్వేణ సంయుతాః ఇతి ॥ యత్తు వ్యాఘ్రః ॥ ఖర్వో దర్పస్తథాహింస్యాస్త్రివిధం తిథి
లక్షణమ్ । ఖర్వదర్పౌ పరౌ పూజ్యౌ హింసాస్యాత్పూర్వకాలికీతి ॥ ఖర్వస్సామ్యం
దర్పోవృద్ధిస్తయోః పరా హింసాః క్షయస్తత్ర పూర్వేత్యర్థః - ఏతచ్ఛ్రాద్ధాదివిష
యం॥ ద్వితీయాదిషు యుగ్మానాం పూజ్యతా నియమాదిషు। ఏకోద్దిష్టాదివృద్ధ్యాదౌ హ్రా
సవృద్ధ్యాది చోదనా ఇతి వ్యాసోక్తేః॥ నియమాదిషు వ్రతదానాదికర్మసు ఏకోద్దిష్టాదితిథే
ర్వృద్ధ్యాదావిత్యర్థః- కర్మకాలవ్యాప్త్యభావే తు కర్మోపక్రమకాలగైవ గ్రాహ్యా॥
కర్మోపక్రమకాలగాతు కృతిభిర్గ్రాహ్యా న యుగ్మాదర ఇతి దీపికోక్తేః ॥ యానితు ॥
యాం తిథిం సమనుప్రాప్య ఉదయం యాతి భాస్కరః । సా తిథిస్సకలా జ్ఞేయా దానాధ్యయ
నకర్మసు ఇత్యాదీని తాని త్రిముహూర్తాదిస్తుతిరితి నిర్ణయదీపే. * అథైకభక్తం - త
త్కాలః పాద్మే॥ మధ్యాహ్నవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ఏకభక్తే సదా తిథిరితి॥ మధ్యాహ్నశ్చ పంచ
ధావిభక్తదినతృతీయాంశః తేన యద్యపి ద్వాదశదండానంతరం ప్రాప్యతే తథాపి ॥
దినార్ధే సమయేఽతీతే భుజ్యతే నియమేన యత్ । ఏకభక్తమితి ప్రోక్తమతస్తత్స్యాద్ది
వైవహీతి స్కాందోక్తేః షోడశసప్తదశాదిదండా ముఖ్యః కాలః - దీపికాయాంతు ॥
మధ్యాహ్నంత్వదశే త్రిభాగదివసే స్యాదేకభక్తమితి ॥ తతస్సార్ధ్యాస్తపర్యంతం గౌ
ణః- దివైవహీత్యస్య వైయర్థ్యాపత్త్యైతత్పరత్వాత్ - అత్ర పూర్వేద్యుర్వ్యాప్తిః ప

కదాచిదుభయోర్వ్యాప్తిస్తథాంశవ్యాప్తిస్తత్రాపిసామ్యంవైషమ్యంచే
తిషట్పక్షాః, తత్రాద్యయోరసందేహఏవ-తృతీయేతుపూర్వేహ్నిగౌణముఖ్య వ్యా
ప్తేస్సత్వాత్పూర్వేతిమాధవః - యుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయఇతిహేమాద్రిః - చతుర్థప
క్షే,పూర్వైవగౌణకాలవ్యాప్తేస్సత్వాత్ - వైషమ్యేణాంశవ్యాప్తౌ యాధికాసా
గ్రాహ్యా, సామ్యేపూర్వా, అయంచస్వతంత్రైకభక్తనిర్ణయః - అన్యాంగేఉపవాస
ప్రతినిధౌతదనుసారేణనిర్ణయః. * అథనక్తం- తచ్చదినానశనపూర్వంరాత్రిభోజనం
తత్రప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ ప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యాతిథిర్నక్తవ్రతేసదేతివత్సో
క్తేః-ప్రదోషస్తు । త్రిముహూర్తంప్రదోషస్స్యాద్భానావస్తంగతేసతి।నక్తంతత్రతు
కర్తవ్యమితిశాస్త్రవినిశ్చయః ఇతిమదనరత్నేవ్యాసోక్తేః తత్రాపిత్రిదండోత్తరంకా
ర్యం । సాయంసంధ్యాత్రిఘటికా అస్తాదుపరిభాస్వతః ఇతిస్కాందోక్తేర్దండత్రయ
స్యసంధ్యాత్వాత్తత్ర ॥ చత్వారీమానికర్మాణి సంధ్యాయాంపరివర్జయేత్ । అహా
రంమైథునంనిద్రాంస్వాధ్యాయంచ చతుర్థకమితి । మార్కండేయేన భోజననిషే
ధాత్ ॥ ముహూర్తోనందినం నక్తం ప్రవదంతిమనీషిణః ॥ నక్షత్రదర్శనాన్నక్తమ
హంమన్యేగణాధిపేతి మాధవీయేభవిష్యోక్తేశ్చ - గౌడాస్తు । ప్రదోషోస్తమయా
దూర్ధ్వంఘటికాద్వయమిష్యత ఇతివత్సోక్తః ప్రదోషః - సంధ్యాచదినరాత్ర్యో
స్సంధౌముహూర్తః అర్ధాస్తమయాత్సంధ్యావ్యక్తీభూతానతారకాయావత్ ॥ తేజఃప
రిహాణివశాద్భానోరర్ధోదయంయావదితివరాహోక్తేరిత్యాహుః- తన్న, అస్యసంధ్యా
దనానధ్యాయాదిపరత్వాత్, అతఏవతత్రఖండమండలస్యసంధ్యాత్వముక్తం ॥ విజ్ఞా
నేశ్వరేణ - యచ్చమదనరత్నే ॥ నక్తస్యవైధత్వాద్రాగప్రాప్తభోజనగోచరోనిషే
ధఇత్యుక్తం-తన్న -విధేర్నిషేధావిరోధాత్, అన్యథాకపింజలానిత్యత్రత్రిభ్యోధికానాం
హింసనంస్యాత్- సాయాంకాలేనక్తంతుదినద్వయేప్రదోషస్పర్శేజ్ఞేయం। అతథాత్వే
పరత్రస్యాదస్తాదర్వాగ్యతోహిసేతి జాబాలివచనాత్ ॥ ప్రదోషవ్యాపినీనస్యాద్ది
వానక్తంవిధీయతే। ఆత్మనోద్విగుణాచ్ఛాయామందీభవతిభాస్కరే। తన్నక్తంనక్తమి
త్యాహుర్ననక్తంనిశిభోజనమితిస్కాందాచ్చ। యత్యాదీనామపిసాయాహ్నే। నక్తం
నిశాయాంకుర్వీతగృహస్థోవిధిసంయుతః। యతిశ్చవిధవాచైవకుర్యాత్తత్సదివాకరమి
తి,తత్రైవస్మృత్యంతరాత్ - ఇదమపుత్రవిధురోపలక్షణం- పుత్రవతస్తురాత్రావేవ ॥
అనాశ్రమీవాశ్రమీస్యాదపత్నీకోపి పుత్రవానితిసంగ్రహోక్తేః - సౌరనక్తంతు
దివైవ ॥ త్రిముహూర్తస్పృగేవాహ్నినిశిచైతావతీతిథిః।తస్యాంసౌరంభవేన్నక్తమ
హన్యేవతుభోజనమితి సుమంతూక్తేః - హరినక్తవిశేషః కాలాదర్శేస్కాందే॥ ఉద
యస్థాసదాపూజ్యాహరినక్తవ్రతేతిథిరితి ॥ అన్యనక్తంతుసంక్రాంత్యాదావపిరా

త్రావేవ - నిషేధస్యరాగప్రాప్తభోజనగోచరత్వేనవైధాబాధకత్వాత్ - దినద్వ
యవ్యాప్తౌపరా ॥ ఉభయోర్యదివాతిథ్యోః ప్రదోషవ్యాపినీతిథిః । తత్రోత్తరత్రన
క్తంస్యాదుభయత్రాపిసాయతః ఇతికాలాదర్శేజాబాలివచనాత్ - అన్యపక్షేషుఏక
భక్తవన్నిర్ణయః అత్రవిశేషోమదనరత్నే గారుడే ॥ హవిష్యభోజనం స్నానంసత్య
మాహారలాఘవమ్ । అగ్నికార్యమధశ్శయ్యాంనక్తభోజీషడాచరేత్ ॥ అగ్నికార్యం
వ్యాహృతిహోమః - ఇతినక్తంఅయాచితేతువిశేషవచనాభావాత్పక్షేఉపవాసేప్రా
ప్తే ఉపవాసవన్నిర్ణయః. * అథనక్షత్రవ్రతకాలనిర్ణయః * విష్ణుధర్మే ॥ ఉపోషిత
వ్యంనక్షత్రంయస్మిన్నస్తమియాద్రవిః । యుజ్యతేయత్రవాతారానిశీథశశినాసహ
హేతి ॥ మాధవీయేస్కాందే ॥ తత్రైవోపవసేదృక్షేయన్నిశీథాదధోభవేత్ । ఉప
వాసేయదృక్షంస్యాత్తద్దినక్తైకభక్తయోః । అథవ్రతపరిభాషా - తత్రాధికారిణో
మదనరత్నేభవిష్యే ॥ అనగ్నయస్తుయేవిప్రాస్తేషాంశ్రేయోవిధీయతే । వ్రతో
పవాసనియమైర్నానాదానైస్తథానృప ॥ అనగ్నిగ్రహణముపవాసవిషయం అతఏ
వదేవలః ॥ ఆహితాగ్నిరనడ్వాంశ్చబ్రహ్మచారీచతేత్రయః । అశ్నంతఏవసిద్ధ్యంతి
నైషాంసిద్ధిరనశ్నతామ్ ॥ ఏకాదశ్యాదౌతువచనాద్భవతీతివక్ష్యామః - శూద్రస్యా
ప్యధికారః ॥ శూద్రోవర్ణశ్చతుర్థోపివర్ణత్వాద్ధర్మమర్హతి । వేదమంత్రస్వధాస్వాహా
వషట్కారాదిభిర్వినేతివ్యాసోక్తేః ॥ ప్రాచ్యాస్తువైశ్యశూద్రయోర్ద్విరాత్రాధికో
పవాసనిషేధః ॥ వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చయే మోహాదుపవాసంప్రకుర్వతే । త్రిరాత్రం
పంచరాత్రంవాతేషాంవ్యుష్టిర్నవిద్యతే ॥ చతుర్థభక్తక్షపణంవైశ్యేశూద్రే విధీయ
తే । త్రిరాత్రంతునధర్మజ్ఞైర్విహితంబ్రహ్మవాదిభిరితి హేమాద్రావచనాదిత్యా
హుః ॥ యావదుక్తనిషేధఇత్యన్యే, తత్త్వంతుప్రకరణాన్మహా తపోవిషయ
ఇతియుక్తం - ఏవంస్త్రీణామపి, యత్తుస్కాందే ॥ నాస్తిస్త్రీణాంపృథగ్యజ్ఞోన
వ్రతంనాప్యుపోషణమ్ । భర్తృశుశ్రూషయైవైతాలోకానిష్టాన్వ్రజంతిహి ॥ యద్ద
త్తేభ్యోయచ్చపిత్రాదికేభ్యః కుర్యాద్భర్త్రాభ్యర్చనంసత్క్రియాంచ । తస్యార్థంవైసా
ఫలం నాన్యచిత్తానారీభుజ్క్తేభర్తృశుశ్రూషయైవ ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ నారీఖల్వ
ననుజ్ఞాతా భర్త్రావాపిసుతేనవా । విఫలంతద్భవేత్తస్యాయత్కరోత్యౌర్ధ్వ
దైహికమితి ॥ ఔర్ధ్వదైహికంపారలౌకికం, తద్భర్త్రననుజ్ఞావిషయం ॥ భార్యాప
త్యుర్మతేనైవవ్రతాదీనాచరేత్సదేతికాత్యాయనోక్తేః ॥ అత్రవిశేషోహరివంశే ॥ స్నా
నంచకార్యంశిరసస్తతః ఫలమవాప్నుయాత్ । స్నాత్వాస్త్రీప్రాతరుత్థాయపతింవి
జ్ఞాపయేత్సతీ ॥ లిఖా ॥ గృహీత్వౌదుంబరంపాత్రంసకుశంసాక్షతంతథా । గోశృంగం
దక్షిణంసించ్యప్రగృహ్ణీయాచ్ఛుభజ్జలమ్ ॥ ఔదుంబరంతామ్రమయం ॥ తతోభర్తుస్స

తిదద్యాత్స్నాతస్య ప్రయతస్య చ । ఆత్మనశ్చాభిషేక్తవ్యం తతశ్శీకరసితజ్జలమ్ ॥ ఉపవాసేషు కర్తవ్యమేతద్ధి వ్రతకేషు చ ఇతి ॥ సర్వవ్రతేషు సంకల్పవిధిశ్చ భారతే ॥ గృహీత్వౌదుంబరం పాత్రం వారిపూర్ణముదఙ్ముఖః । ఉపవాసం తు గృహ్ణీయాద్యద్వా సంకల్పయేద్బుధః ॥ హస్తే నైవేత్యర్థః ॥ అథ వ్రతారంభకాలః । మదనరత్నే గార్గ్యః ॥ అస్తగే చ గురౌ శుక్రే బాలే వృద్ధే మలిమ్లుచే । ఉద్యాపనము పారంభం వ్రతానాం నైవ కారయేత్ ॥ రత్నమాలాయాం ॥ సోమసౌమ్యగురుశుక్రవాసరాస్సర్వకర్మసు భవంతి సిద్ధిదాః । భానుభౌమశనివాసరేషు చ ప్రోక్తమేవ ఖలు కర్మ సిద్ధ్యతి ॥ తథా ॥ విరుద్ధసంజ్ఞా ఇహ యే చ యోగాస్తేషామనిష్టః ఖలు పాద ఆద్యః । సవైధృతిస్తు వ్యతిపాతనామా సర్వోప్యనిష్టః పరిఘస్య చార్ధమ్ ॥ తిస్రస్తు యోగే ప్రథమే సవజ్రే వ్యాఘాతసంజ్ఞే నవపంచశూలే । గండేఽతిగండే చ షడేవ నాడ్యశ్శుభేషు కార్యేషు వివర్జనీయాః ॥ సంగ్రహే ॥ కృష్ణేగ్నిదిశయోరూర్ధ్వం సప్తమీభూతయోరధః । శుక్లే వేదేశయోరూర్ధ్వం భద్రా ప్రాగ్వసుపూర్ణయోః ॥ శ్రీపతిః ॥ న సిద్ధిమాయాతి కృతం చ విష్ట్యాం విషాదిఘాతాదికమత్ర సిద్ధమ్ ॥ వ్యవహారసముచ్చయే ॥ దశమ్యామష్టమ్యాం ప్రథమఘటికాపంచకపరం హరిద్యుస్సప్తమ్యాం ద్వాదశఘటికాం తేత్రఘటికమ్ । తృతీయారాకాయాం ఖయమతం ఘటికాభ్యః పరభవం శుభం విష్టేః పుచ్ఛం శివతిథిచతుర్థ్యోస్తు విరమే ॥ తత్రైవ ॥ సర్పిణీ తు సితే పక్షే కృష్ణే చైవ తు వృశ్చికీ । సర్పిణ్యాస్తు ముఖం త్యాజ్యం వృశ్చిక్యాః పుచ్ఛమేవ చ ॥ మాధవీయే ॥ విష్టిర్యదాహని తిథేరపరార్ధజాతా పూర్వార్ధజా నిశి తదా శుభదా చ పుచ్ఛే ॥ బ్రహ్మయామళే ॥ దినభద్రా యదా రాత్రౌ రాత్రిభద్రా యదా దివా । న త్యాజ్యా శుభకార్యేషు ప్రాహురేవం పురాతనాః ॥ శ్రీపతిః ॥ షట్పష్టతో ద్వాదశ శాంకరాచ్చ పౌరందరాద్యాని నవ క్రమేణ । పూర్వార్ధమధ్యాపరభాగయుంజి చిరంతనజ్యోతిషికైస్స్మృతాని ॥ వ్రతారంభే చ విశేషః - మదనరత్నే సత్యవ్రతేనోక్తః ॥ ఉదయస్థా తిథిర్యా హి న భవేద్దినమధ్యభాక్ । సా ఖండా న వ్రతానాం స్యాదారంభశ్చ సమాపనమితి ॥ దేవలః ॥ అభుక్త్వా ప్రాతరాహారం స్నాత్వాచమ్య సమాహితః । సూర్యాయ దేవతాభ్యశ్చ నివేద్య వ్రతమాచరేత్ ॥ మదనరత్నే భవిష్యే ॥ క్షమా సత్యం దయా దానం శౌచమింద్రియనిగ్రహః । దేవపూజాగ్నిహవనం సంతోషోఽస్తేయవర్జనమ్ ॥ సర్వవ్రతేష్వయం ధర్మస్సామాన్యో దశధా స్మృతః ॥ అగ్నిహోమస్తద్దైవత్యః వ్యాహృతిహోమో వేతి వర్ధమానః - యత్తు తేనోక్తం, సర్వపదమేతత్పురాణోక్తప్రకృతవ్రతపరం, వ్రతాంతరేతు విధ్యంతరసత్త్వే హోమోఽన్యథా న, అత ఏవ వైకాదశ్యాం శిష్టానాం హోమానాచరణమితి, తన్న జపో హోమశ్చేతి వక్ష్యమాణైకవాక్యత్వేనాప్యకామ్యవ్రతస

మాప్తిపరత్వాత్, తత్వంతుసాప్తదశ్యస్యపశుమిత్రవిందాదిప్రకరణస్థైనేవతత్తద్వ్రతవిశేషహోమవిధిభిరస్యోపసంహారఇతి, విష్ణుధర్మే ॥ తజ్జప్యజపసంధ్యానంతత్కథాశ్రవణాదికమ్ । తదర్చనంచతన్నామకీర్తనశ్రవణాదయః ॥ ఉపవాసకృతామేతే గుణాః ప్రోక్తామనీషిభిః ॥ కౌర్మే । బహిర్గ్రామాంత్యజాన్ సూతింపతితంచరజస్వలామ్ । నస్పృశేన్నాభిభాషేతనేక్షేతవ్రతవాసరే । పృథ్వీచంద్రోదయే, అగ్నిపురాణే ॥ స్నాత్వావ్రతవతాసర్వవ్రతేషు వ్రతమూర్తయః । పూజ్యాస్సువర్ణమయ్యాద్యాశ్శక్త్యావైభూమిశాయినా ॥ జపోహోమశ్చసామాన్యం వ్రతాంతేదానమేవ చ । చతుర్వింశద్ద్వాదశవాపంచవాత్రయఏవచ ॥ విప్రాభోజ్యాయథాశక్తితేభ్యోదద్యాచ్చదక్షిణామ్ ॥ అత్రవిప్రాఇతిపుల్లింగనిర్దేశాత్పుమాంసఏవభోజ్యాః, నతుస్త్రియః - ఏవంసహస్రభోజనాదావపివిరూపైక శేషస్యప్రమాణాంతరంవినాయుక్తత్వాత్ -అతఏవద్వయోర్యజమానయోఃప్రతిపదంపర్యాత్ -బహుభ్యోయజమానేభ్యఇత్యాదా విరూపైకశేషాయోగాత్ - పత్న్యభిప్రాయంద్విత్వంబహుత్వం వా నభవతీత్యుక్తమాచార్యైః - పార్థసారథినాచ - ఏతేనైకస్యబ్రాహ్మణస్యావృత్త్యాభోజనంపరాస్తంబహుత్వస్యైకపద శ్రుత్యాబ్రాహ్మణాన్వితత్వేన భోజనాన్వయాభావాదిత్యన్యత్రవిస్తరః - శూద్రస్యతుప్రతిష్ఠాదివద్విప్రద్వారావ్యాహృతిహోమఇతివర్ధమానః వ్రతమూర్తయోవ్రతదేవతాప్రతిమాః - ప్రతిమాస్వరూపంచమదనరత్నేభవిష్యే ॥ అనుక్తద్రవ్యతత్సంఖ్యాదేవతాప్రతిమాన్నప । సౌవర్ణీరాజతీతామ్రీవృక్షజామార్తికీతథా ॥ చిత్రజాపిష్టలేఖోత్థానిజవిత్తానురూపతః ॥ ఆమాషాత్పలపర్యంతం కర్తవ్యాశాఠ్యవర్జితైః ॥ తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ ఆజ్యంద్రవ్యమనాదేశేజుహోతిషువిధీయతే ।మంత్రస్యదేవతాయాశ్చప్రజాపతిరితిస్థితిః ॥ మంత్రానుక్తౌసమస్తవ్యాహృతిరూపోమంత్రః - ప్రజాపతిశ్చదేవతేతి కల్పతరుః - వర్ధమానధృతదేవీపురాణే । హోమోగ్రహాదిపూజాయాం శతమష్టాధికంభవేత్ । అష్టావింశతిరష్టౌవా యథాప్రాప్తివిధీయతే ॥ మదనరత్నే ॥ అనుక్తసంఖ్యాయత్రస్యాచ్ఛతమష్టోత్తరంస్మృతమ్ । వర్ధమానధృతవృద్ధశాతాతపః॥ఉపవాసంద్విజైఃకృత్వా తతోబ్రాహ్మణభోజనమ్ । కుర్యాత్తేనాస్యసగుణ ఉపవాసోఽభిజాయతే వ్రతోద్యాపనానుక్తౌ పృథ్వీచంద్రోదయే నందిపురాణే ॥ కుర్యాదుద్యాపనంతస్య సమాప్తౌయదుదీరితమ్ । ఉద్యాపనంవినాయత్తుతద్వ్రతం నిష్ఫలంభవేత్ ॥ యది చోద్యాపనంనోక్తం వ్రతానుగుణతశ్చరేత్ । విత్తానుసారతోదద్యా దనుక్తోద్యాపనేవ్రతే ॥ గాశ్చైవకాంచనందద్యా ద్వ్రతస్యపరిపూర్తయే ॥ అశక్తౌనారదీయే॥ సర్వేషామప్యలాభేతుయథోక్తకరణంవినా । విప్రవాక్యంస్మృతంశుద్ధం వ్రతస్యవ

పూర్తయే ॥ యథావిప్రవచోవస్తు గృహ్ణాతిమనుజశ్శుభమ్ । అదత్త్వాదక్షిణాం పా
పస్సయాతినరకంధ్రువమ్ ॥ భారతే ॥ వేదోపనిషదేచైవ సర్వకర్మసుదక్షిణా ॥ స
ర్వక్రతుమయోద్దిష్టా భూమిర్గావోథకాంచనమ్ ॥ బైజవాపః ॥ శివనేత్రోద్భవంయ
స్మాద్రజతంపితృవల్లభమ్ । అమంగళంతద్యత్నేన దేవకార్యేషువర్జయేత్ ॥ టోడ
రానందేదేవీపురాణే ॥ వ్రతేచతీర్థేధ్యయనే శ్రాద్ధేపిచవిశేషతః । పరాన్నభోజనాద్దే
వి యస్యాన్నంతస్యతత్ఫలమ్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేఽగ్నిపురాణే ॥ నిత్యస్నాయీమి
తాహారోగురుదేవద్విజార్చకః ॥ క్షారంక్షారంచలవణం మధుమాంసంచవర్జయేత్॥
క్షారాస్తుతత్రైవోక్తాః ॥ తిలముద్గాదృతేశైబ్యం సస్యేగోధూమకోద్రవౌ । ధా
న్యకందేవధాన్యంచ శమీధాన్యంతథైక్షవమ్ ॥ స్విన్నధాన్యంతథాపణ్యంమూలంక్షా
రగణః స్మృతః ॥ గోధూమానాంతుతత్రైవ ప్రతిప్రసవః॥ వ్రీహిషష్టికముద్గాశ్చ
కలాయస్సతిలంపయః । శ్యామాకాశ్చైవ నీవారాగోధూమాద్యా వ్రతేహితాః॥
కూశ్మాండాలాబువార్తాక పాలంకీజ్యోత్స్నికాస్త్యజేత్ । చతుర్భైక్ష్యం సక్తుక
ణాశ్శాకందధిఘృతంమధు ॥ శ్యామాకాశ్శాలినీవారా యావకంమూలతండులమ్ ।
హవిష్యవ్రతనక్తాదావగ్నికార్యాదికేహితమ్ ॥ మధుమాంసంవిహాయాన్యద్వ్రతే
వాహితమీరితమితి ॥ శమీధాన్యంమాషాది, పాలంకీమధ్యదేశేపోఈ ఇతి ప్రసిద్ధా
జ్యోత్స్నికా-కోశాతకీ - మితాక్షరాయాం గౌతమః॥ చతుర్భైక్షసక్తుకణయావకశా
కపయోదధి ఘృతమూలఫలోదకానిహవీంష్యుత్తరోత్తరంప్రశస్తాని పయోదధిఘృ
తంచగవ్యమితి ॥ అన్యేచవిశేషా ఏకాదశీచాతుర్మాస్యాది ప్రకరణేవక్ష్యంతే - గృ
హీతవ్రతత్యాగేతు మదనరత్నే ఛాగలేయః ॥ పూర్వంవ్రతంగృహీత్వాయో నచ
రేత్కామమోహితః । జీవన్భవతిచాండాలో మృతశ్శ్వాచాభిజాయతే ॥తత్రప్రా
యశ్చిత్తముక్తం పృథ్వీచంద్రోదయేఽగ్నిగారుడపురాణయోః ॥ క్రోధాత్ప్రమా
దాల్లోభాద్వావ్రతభంగోభవేద్యది । దినత్రయంనభుంజీత ముండనంశిరసోథవా॥
ఇతిప్రాయశ్చిత్తామ్నానాదతిక్రాంత వ్రతానుష్ఠానంనాస్తీతి గమ్యతే - యత్తు।
ప్రాయశ్చిత్తంతతః కృత్వాపునరేవవ్రతీభవేదితివచనాత్ ॥ యచ్చాతిక్రాంతమపి
వ్రతంకార్యమేవేతిశూలపాణిః - తన్మధ్యేలోపేవ్రతశేష సత్వేజ్ఞేయం, ఏతచ్ఛ
క్తవిషయం, అశక్తౌతుకాలహేమాద్రౌ పురాణాంతరే ॥ ఉపవాసాసమర్థశ్చేదే
కంవిప్రంతుభోజయేత్ । తావద్ధనాదివాదద్యాద్భుక్తస్య ద్విగుణాంతథా ॥ భుక్తఃకృ
తభోజనః బ్రాహ్మణభోజనం వినేతిశేషః ॥ సహస్రసమ్మితాందేవీం జపేద్వాప్రాణ
సంయమాన్ । కుర్యాద్ద్వాదశసంఖ్యాకాన్యథాశక్త్యాతురోనరఇతి ॥ శుద్ధితత్త్వే
మాత్స్యే ॥ ఉపవాసేత్వశక్తానాం నక్తంభోజనమిష్యతే ॥ మదనరత్నే వాయవీ

యే । ద్రవ్యదాతోపవాసస్యఫలంప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ తథాఽపరార్కే-దేవ
లః ॥ బ్రహ్మచర్యంతథాశౌచం సత్యమామిష వర్జనమ్ । వ్రతేష్వేతాని చత్వారి
వరిష్ఠానీతినిశ్చయః ॥ మాత్స్యే ॥ తస్మాత్కృతోపవాసేన స్నానమభ్యంగపూర్వక
మ్ । వర్జనీయంప్రయత్నేన రూపఘ్నంతత్పరంనృప ॥ అన్యేచనియమాస్తత్రతత్రా
న్వేషణీయాః * అథస్త్రీవ్రతేషు విశేషఉచ్యతే * తత్రహేమాద్రౌ వ్రతకాండే
గారుడే ॥ గంధాలంకారతాంబూల పుష్పమాలానులేపనమ్ । ఉపవాసేనదుష్యం
తిదంతధావనమంజనమితి ॥ ఇదంచసభర్తృకోపవాసవిషయం ॥ అంజనంచసతాం
బూలం కుంకుమంరక్తవాససీ । ధారయేత్సోపవాసాపి అవైధవ్యకరంయతః । విధ
వాయతిమార్గేణకుమారీ వాయదృచ్ఛయేతి ॥ తత్రైవభవిష్యోత్తరే, తథావిష్ణుధ
ర్మే ॥ సర్వేషుతూపవాసేషు పుమాన్వాథసువాసినీ । ధారయేద్రక్తవస్త్రాణి కుసు
మానిసితానిచ ॥ విధవాశుక్లవసనమేకమేవహిధారయేత్ । మనురపి । పుష్పాలం
కారవస్త్రాణి గంధధూపానులేపనమ్ । ఉపవాసేనదుష్యంతి దంతధావనమంజనమ్ ॥
మదనరత్నేవ్యాస ॥ దంతధావనపుష్పాది వ్రతేష్వస్యానదుష్యతీతి ॥ యద్యపీదంస
ర్వోపవాసవిషయంప్రతీయతే, తథాపిశిష్టాచారాత్సౌభాగ్యాద్యర్థం క్రియమాణన
వరాత్రత్రిరాత్రాద్యుప వాసవిషయమేవ, నత్వేకాదశ్యాదివిషయం ॥ అసకృజ్జలపా
నాచ్చ సకృత్తాంబూలచర్వణాత్ । ఉపవాస ప్రణశ్యేతదివాస్వాపాచ్చ మైథునా
దిత్యపరార్కే దేవలేనతన్నిషేధాత్ నచాస్యపుంవిషయత్వేన సావకాశత్వాత్
స్త్రీణాంతాంబూలాదిప్రాప్నోతీతివాచ్యం - తాంబూలాదిప్రాపకస్యైవ వైకాదశీ
తరవిషయత్వేన వైపరీత్యస్యాపి సువచనత్వాత్ - యత్తుహరివంశే॥ అంజనంరోచ
నంచైవ గంధాన్సుమనసస్తథా । వ్రతేచైవోపవాసేచ నిత్యమేవవివర్జయేత్ ॥ శిర
సోఽభ్యంజనంసౌమ్యే నైవమేతత్ప్రశస్యతే । నపాదయోర్నగాత్రస్య స్నేహనేతిస్థి
తిః స్మృతేతి । తత్తత్రైవోక్త పుణ్యవ్రతవిషయం, నతుసర్వత్ర, పూర్వోక్తవిరో
ధాదితి మదనరత్నేఉక్తం॥ తత్రైవ- అశ్రుప్రపాతోరోషశ్చ కలహాస్యకృతిస్తథా ।
ఉపవాసాద్వ్రతాద్వాపి సద్యోభ్రంశయతిస్త్రియమ్ ॥ స్త్రియమిత్యుపలక్షణం -
మదనరత్నే, శివధర్మే ॥ దానవ్రతాని నియమాజ్ఞానం ధ్యానంహుతంజపః । య
త్నేనాపికృతంసర్వం క్రోధితస్యవృథాభవేత్ ॥ * అథసూతకాదౌనిర్ణయః * త
త్రశావసూత్యాశౌచయోస్సర్వస్మార్తకర్మనివృత్తిర్నిబంధేషుస్పష్టైవ గౌడాస్తు
క్షతాశౌచాదావపి తామాహుః ॥ జానూర్ధ్వంక్షతజేజాతే నిత్యకర్మనచాచరేత్ ।
నైమిత్తికంచతదర్థస్రవద్రక్తోనవాచరేత్ ॥ లూతకేచసముత్పన్నే జ్వరకర్మణిమై
థునే । ధూమోద్గారేతథావాంతౌ నిత్యకర్మాణిసంత్యజేత్ ॥ ద్రవ్యైర్భుక్తైస్త్వజీర్ణేచ

నైవభుక్త్వాపికించన। కర్మకుర్యాన్నరోనిత్యం సూతకేమృతకేతథా॥ఇతికాళికాపురా
ణాత్ - వస్తుతస్తుపూర్వం దేవీ పూజోపక్రమాత్తన్మాత్రవిషయత్వమస్యేతియుక్తం
ప్రతీమః - తథా హేమాద్రౌపాద్మే ॥ గర్భిణీసూతికాదిశ్చ కుమారీవాథరోగిణీ।
యదాశుద్ధాతదాన్యేనకారయేత్ప్రయతాస్వయం॥ ఇతి॥ పుంసోప్యేషవిధిః, లింగ
స్యావివక్షితత్వాత్ - తేనయస్మిన్వ్రతేయత్పూజాద్యుక్తం తదన్యేనకారయేత్-శా
రీరనియమాంస్తుస్వయం కుర్యాదితిహేమాద్రిర్వ్యాచఖ్యౌ, నవ్రతినాంవ్రతేఇతివి
ష్ణూక్తేశ్చ, ఆరంభస్తునభవత్యేవ, శుద్ధితత్త్వేవిష్ణుః ॥ బహుకాలికసంకల్పో గృహీ
తశ్చపురాయది। సూతకేమృతకేచైవ వ్రతంతన్నైవదుష్యతి ॥ ఏతత్కామ్యపరంని
త్యంత్వనారబ్ధమపి కార్యమితిగౌడాః - మదనరత్నే ॥ పూర్వసంకల్పితంయచ్చ
వ్రతంసునియతవ్రతైః। తత్కర్తవ్యంనరైశ్శుద్ధం దానార్చనవివర్జితమ్ ॥ మాధవీ
యేకౌర్మే ॥ కామ్యోపవాసేప్రక్రాంతే త్వంతరామృతసూతకే। తత్రకామ్యవ్రతం
కుర్యాద్దానార్చనవివర్జితం॥ఇతి॥ఏతేనసాంగేధికారాద్వ్రతాంగదేవ పూజాదికా
ర్యమితివర్ధమానోక్తిః పరాస్తా - ప్రారబ్ధంపూజాదికార్యమేవ - నవరాత్రేతుత
త్రైవవిశేషం వక్ష్యామః, ఏవంరజస్వలాపి - యత్తుసత్యవ్రతః - ప్రారబ్ధదీర్ఘతపసాం
నారీణాంయద్రజోభవేత్। నతత్రాపివ్రతస్యాస్యా దుపరోధః కథంచన॥ఇతి॥తత్ప్రతి
నిధినాకారణాదిత్యేతత్పరమ్ - తదుక్తం మదనరత్నేమాత్స్యే ॥ అంతరాతురజో
యోగే పూజామన్యేనకారయేత్॥ ఇతి॥ ప్రతినిధయశ్చ నిర్ణయామృతేపైఠీనసిః॥భా
ర్యాపత్యుర్వ్రతంకుర్యాద్భార్యాయాశ్చపతిర్వ్రతమ్ ॥ అసామర్థ్యేపరస్తాభ్యాం వ్ర
తభంగో నజాయతే ॥ స్కాందే ॥ పుత్రంవావినయోపేతం భగినీంభ్రాతరంతథా।
ఏషామభావఏవాన్యం బ్రాహ్మణంవానియోజయేత్ ॥ కాత్యాయనః॥ పితృమాతృ
భ్రాతృపతిగుర్వర్థేచవిశేషతః। ఉపవాసంప్రకుర్వాణః పుణ్యంశతగుణంలభేత్॥మా
తామహాదీనుద్దిశ్య ఏకాదశ్యాముపోషణే। కృతేతేతుఫలంవిప్రాః సమగ్రంసమవా
ప్నుయుః ॥ మదనరత్నేప్రభాసఖండే ॥ భర్తాపుత్రః పురోధాశ్చ భ్రాతాపత్నీసఖాపి
చ। యాత్రాయాంధర్మకార్యేషు జాయంతేప్రతిహస్తకాః ॥ ఏభిఃకృతం మహాదేవి
స్వయమేవకృతంభవేత్। తత్రైవవాయవీయే ॥ స్వయంకర్తుమశక్తశ్చేత్కార
యీతపురోధసా ॥ ఇదంచసర్వవర్ణసాధారణం, అవిశేషాత్, యత్తుకశ్చిదాహ
శూద్రస్య బ్రాహ్మణాదిరేవ ప్రతినిధిర్యుక్తోనశూద్రః ॥ జపస్తపస్తీర్థసేవా ప్రవ్ర
జ్యామంత్రసాధనమ్ ॥ విప్రైస్సంపాదితంయస్య సంపన్నంతస్య తత్ఫలమితిమరీచి
వచనాదితి - తత్తుచ్ఛం- ప్రవ్రజ్యాదీనాం శూద్రేఽసంభవాద్విషయే ప్రాయదర్శ
నాదితిన్యాయేనాస్యబ్రాహ్మణాదిగోచరత్వాత్ , యదాపిఉపవాసోవ్రతంహోమ

స్తీర్థస్నానజపాదికమితి పూర్వార్ధే పాఠస్తదాపిసఏవదోషః స్త్రీశూద్రపతనానిష
డితిమానవీయేజపనిషేధాత్, వస్తుతస్తుసంపూర్ణతావాచనమాత్రమత్రోచ్యతఇతిప్ర
తినిధేః కావార్తేత్యలం - అత్రవిశేషమాహత్రికాండమండనః॥ కామ్యేప్రతినిధిర్నా
స్తినిత్యేనైమిత్తికేచసః । కామ్యేష్వప్యుపక్రమాదూర్ధ్వంకేచిత్ప్రతినిధింవిదుః॥ నస్యా
త్ప్రతినిధిర్మంత్రస్వామిదేవాగ్నికర్మసు । సదేశకాలయోర్నాస్తినారణేరగ్నిరేవ
సా ॥ నాపిప్రతినిధాతవ్యంనిషిద్ధంవస్తుకుత్రచిత్ ॥ హిరణ్యకేశిసూత్రేపి ॥ నస్వామి
త్వస్యభార్యాయాః పుత్రస్యదేశస్యకాలస్యాగ్నేర్దేవతాయాః కర్మణశ్శబ్దస్యచప్రతి
నిధిర్విద్యతేఇతి ※ అథవ్రతాదిసన్నిపాతేనిర్ణయః * తత్రతిథిద్వయసన్నిపాతేతత్రో
క్తందానహోమాదిక్రమేణానుష్ఠేయం - అవిరోధాత్ ఇదంపూర్వారబ్ధేష్వేవ.
ఏకమధ్యేఽన్యకామ్యకర్మారంభస్తునభవత్యేవగుణఫలాద్ఋతే యస్యయజ్ఞేవ్రతతేం
తరాయజ్ఞస్థాయతేతం యజ్ఞంనిరృతిర్గృహ్ణాతీతి రాణకధృతశ్రుతేః యజ్ఞఃవ్రతాది
కర్మమాత్రం, అనాగేనవ్యవధానదోషస్యసర్వత్రసామ్యాత్, శిష్టాస్తుమాఘకార్తి
కస్నానాదిమధ్యే, లక్షహోమతులాభారతశ్రవణాద్యాచరంతి తన్నిత్యమధ్యేఽస్తు.
కామ్యమధ్యేచింత్యం, యత్రతునక్తైకభక్తాదావిరోధస్తత్రప్రాథమ్యాదేకభక్తం
కార్యం, నక్తంతుపరేద్యుస్తత్తిథాగౌణకాలేకార్యం, సమకాలీనవిరుద్ధవ్రతాదౌతు
ఏకం స్వయంకృత్వాన్యద్భార్యాదినా కారయేదితిమాధవః, యత్రతుశివరాత్ర్యా
దౌతిథిమధ్యేపారణయాఽహ్నిభోజనంప్రాప్తం ॥ భూతాష్టమ్యోర్దివాభుక్త్వారా
త్రౌభుక్త్వాచపర్వణి । ఏకాదశ్యామహోరాత్రం భుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ఇతి
తన్నిషేధశ్చ తత్రపారణాయావైధత్వాద్దివైవభోజనంనిషేధస్తు రాగప్రాప్తభోజ
నవిషయః ఏవమష్టమ్యాదినక్తవ్రతేసంక్రాంత్యాదౌరవౌసంకష్టచతుర్థ్యాంచరాత్రౌ
భోజనంయత్రత్వష్టమ్యాదౌదివాభుజినిషేధః-సంక్రమేచరాత్రావితినిషేధద్వయంత
త్రోపవాసఏవకార్యః యద్యపిపుత్రిణఉపవాసోనిషిద్ధస్తథాపి॥ ఉపవాసనిషేధేతుభ
క్ష్యంకించిత్ప్రకల్పయేదితి వచనాత్కించిద్భక్షయిత్వోపవాసః కార్యః-చాంద్రాయ
ణమధ్యేఏకాదశ్యావాగ్రాససంఖ్యానియమేనతుభోజనంకార్యమేవ - చాంద్రాయణ
స్యకామ్యత్వేననిత్యబాధకత్వాత్ -అబాధేనగత్యసంభవాచ్చ-ఏకాదశ్యామేకాంత
రోపవాసాదిపారణాయాం జలపారణాంకృత్వోపవసేత్-ఆపోవాఅశితమనశితంచేతి
శ్రుతేః - ఏవంద్వాదశ్యాంమాసోపవాసశ్రాద్ధప్రదోషాదిషుజ్ఞేయం - ఏవంకామ్య
నైమిత్తికనిత్యత్వాదికృతంబలాబలంస్వయమూహ్యమితిదిక్ -ఇతినిర్ణయసింధౌవ్రత
పరిభాషాసమాప్తా. ——※అథప్రతిపదాదినిర్ణయః- ※——శుక్లప్రతిపదపరాహ్ణవ్యా
పిత్వేపూర్వాగ్రాహ్యా - యుగ్మవాక్యాత్ ॥ ప్రతిపత్సమ్ముఖీకార్యాయాభవేదాప

రాహ్ణికీఇతిస్కాందోక్తేః॥ శుక్లాస్యాత్ప్రతిపత్తిథిః ప్రథమతశ్చేత్సాపరాహ్ణేఽభవేదితి దీపికోక్తేశ్చ - అపరాహ్ణశ్చపంచధావిభక్తేదినే చతుర్థోభాగః - తదభావేసాయాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తదభావేతుసాయాహ్నవ్యాపినీపరిగృహ్యతామితిమాధవోక్తేః కృష్ణాతుపరా ॥ కృష్ణాతూత్తరతోఖిలేతిదీపికోక్తేః - కృష్ణాపిపూర్వైవేత్యనంతభట్టాః - సర్వతిథిషువర్జ్యాన్యుక్తానిముహూర్తదీపికాయాం ॥ కూశ్మాండంబృహతీఫలా నిలవణంవర్జ్యంతిలామ్లంతథాతైలంచామలకం దివంప్రవసతాశీర్షంకపాలాంత్రకమ్। నిష్పావాంశ్చమసూరికాన్ఫలమథో వృంతాకసంజ్ఞంమధుద్యూతంస్త్రీగమనం క్రమాత్ప్రతిపదాదిష్వేవమాషోడశ ॥ శీర్షంనారికేళం - కపాలంఅలాబు, ఆంత్రం పటోలకం - భూపాలః ॥ కూశ్మాండంబృహతీక్షారంమూలకంపనసంఫలమ్। ధాత్రీ శిరఃకపాలాంత్రంనఖచర్మతిలానిచ ॥ క్షురకర్మాంగనాసేవాంప్రతిపత్ప్రభృతిత్యజేత్ నఖంశింబీ - చర్మంమసూరికా - ద్వితీయాతుకృష్ణాపూర్వాశుక్లోత్తరేతిహేమాద్రిః॥ కృష్ణాద్వితీయాఽఽదిమాపూర్వాహ్నేయదిసాసితాతుపరతస్స్యాదితిదీపికోక్తేః-మాధవానంతభట్టమతేతుసర్వాపిద్వితీయాపరా - తథాచమాధవః ॥ పూర్వేద్యురసతీ ప్రాతఃపరేద్యుస్త్రిముహూర్తగా । సాద్వితీయాపరోపోష్యా పూర్వావిద్ధాతతోన్యథేతి ॥ తృతీయాతుసర్వమతేరంభావ్యతిరిక్తాపరైవ - తేనయుగ్మవాక్యంరంభావ్రతవిషయం ॥ రంభాఖ్యాంవర్జయిత్వాతుతృతీయాంద్విజసత్తమ । అన్యేషుసర్వకార్యేషుగణయుక్తాప్రశస్యతఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - గౌరీవ్రతేతువిశేషమాహమాధవః ॥ ముహూర్తమాత్రసత్వేపిదినేగౌరీవ్రతంపరే । శుద్ధాధికాయామప్యేవంగణయోగప్రశంసనాదితి - చతుర్థ్యపిసర్వమతేగణేశవ్రతాతిరిక్తాపరైవ, యుగ్మవాక్యాత్ ॥ ఏకాదశీతథాషష్ఠీ అమావాస్యాచతుర్థికా । ఉపోష్యాఃపరసంయుక్తాః పరాఃపూర్వేణసంయుతాః ఇతిమాధవీయే బృహద్వసిష్ఠోక్తేశ్చ - నాగచతుర్థీతుమధ్యాహ్నవ్యాపినీపంచమీయుతాచగ్రాహ్యేతి నిర్ణయామృతేమాధవీయేచోక్తం॥ యుగంమధ్యందినేయత్రతత్రోపోష్యఫణీశ్వరాన్ । క్షీరేణాప్యాయ్యపంచమ్యాం పూజయేత్ప్రయతోనరః ॥ విషాణితస్యనశ్యంతినతాన్హింసంతిపన్నగాః - ఇతిమాధవీయేదేవలోక్తేః॥ యుగంచతుర్థీపూర్వత్రమధ్యాహ్నవ్యాప్తౌపూర్వా, అన్యపక్షేషుపరైవ, పంచమ్యాంపూజోక్తేః, గణేశవ్రతే తృతీయాయుతైవచతుర్థీ ॥ చతుర్థీతు తృతీయాయాంమహాపుణ్యఫలప్రదా॥ కర్తవ్యావ్రతిభిర్వత్సగణనాథసుతోషిణీఇతి హేమాద్రౌబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మాధవీయేతుగణేశవ్రతేమధ్యాహ్నవ్యాపినీ ముఖ్యా ॥ చతుర్థీగణనాథస్యమాతృవిద్ధాప్రశస్యతే ॥ మధ్యాహ్నవ్యాపినీచేత్స్యాత్పరతశ్చేత్పరేఽహనీతిబృహస్పతి వచనాత్॥ ।ప్రాతశ్శుక్లతిలైస్స్నాత్వామధ్యాహ్నే

పూజయేన్నృపేతితత్కాల్పేభిధానాచ్చ, తేనపరదినేతత్త్వేపరా, అన్యథాపూర్వేత్యు
క్తం, వస్తుతస్తుయత్రభాద్రశుక్లచతుర్థ్యాదౌ గణేశవ్రతవిశేషేమధ్యాహ్నపూజో
క్తా తద్విషయాణ్యేవప్రాగుక్తవచనాని నతుసార్వత్రికాణి సంకష్టచతుర్థ్యాదౌబ
హూనాంకర్మకాలానాంబాధాపత్తే - తేనసర్వత్రగణేశవ్రతే పూర్వైవేతిసిద్ధం,
సంకష్టచతుర్థీతు చంద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా, దినద్వయేతత్త్వేమాతృయోగస్య స
త్త్వాత్పూర్వేతికేచిత్ - అత్యేతుదినేముహూర్తత్రయాదిరూపస్య తృతీయాయో
గస్యాభావాత్పరదినేమాధవోక్తమధ్యాహ్నవ్యాపిత్వాత్సంపూర్ణత్వాచ్చపరే
త్యాచక్షతే, దినద్వయేతదభావేతుపరైవ, గౌరీవ్రతేతుపూర్వైవ ॥ గణేశగౌరీబ
హుళావ్యతిరిక్తా ప్రకీర్తితాః । చతుర్థ్యపంచమీవిద్ధాదేవతాంతరయోగత ఇతిమ
దనరత్నే బ్రహ్మవైవర్తాత్ - పంచమీతుమాధవమతేసర్వాపిపూర్వా ॥ చతు
ర్థీసంయుతాకార్యాపంచమీపరయానతు । దైవేకర్మణిపిత్ర్యేచశుక్లపక్షేతథా
సితా ఇతిహారీతోక్తే హేమాద్రిమతేతుకృష్ణాపూర్వాసితాపరా॥ కృష్ణాపూర్వయు
తాసితాపరయుతాస్యాత్పంచమీ ఇతిదీపికోక్తేః॥ వస్తుతస్తుహారీతోక్తిరుపవాసవిష
యా ॥ ప్రతిపత్పంచమీచైవసావిత్రీభూతపూర్ణిమా । నవమీదశమీచైవనోపోష్యాః
పరసంయుతా ఇతి బ్రహ్మవైవర్తాత్ ॥ యత్తు ॥ పంచమీతుప్రకర్తవ్యాషష్ఠ్యాయు
క్తాతునాగదేత్యాపస్తంబీయం, తత్స్కందవ్రతపరం॥ స్కందోపవాసేస్వీకార్యా
పంచమీపరసంయుతేతి వాక్యశేషాదితిమాధవః, తన్నాగపూజావిషయమిత్యనం
తభట్టనిర్ణయామృతాదయః - చమత్కారచింతామణౌచ ॥ పంచమీనాగపూజా
యాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా । తస్యాంతుతుషితానాగా ఇతరాసుచతుర్థికేతి తేన
నాగపూజాదౌపరైవ - యత్తుమదనరత్నదివోదాసీయయోః శ్రావణపంచమ్యతిరి
క్తాపూర్వేత్యుక్తం॥ శ్రావణేపంచమీశుక్లా సంప్రోక్తా నాగపంచమీ । తాంపరి
త్యజ్యపంచమ్యశ్చతుర్థీసహితా హితా ఇతిసంగ్రహోక్తే॥ గణేశస్కందయోగా
భ్యాంక్రమాన్నాగశ్శుభాశుభ । మిత్రామిత్రేతయోఃపత్రేనాగానామాఖుబర్హి
ణౌ ఇతిషట్త్రింశన్మతాచ్చ శ్రావణపంచమ్యతిరిక్తాయాః నాగపంచమ్యాశ్చతుర్థీ
యుతత్వముక్తం తదుపవాసాదివిషయం పత్రేపాహానే॥ షష్ఠీసర్వమతేస్కందవ్ర
తాతిరిక్తాపరైవ।యుగ్మవాక్యాత్। నాగవిద్ధానకర్తవ్యాషష్ఠీచైవకదాచనేతిస్కాం
దాత్ - నిర్ణయామృతే। షష్ఠీచసప్తమీచైవవారశ్చేదంశుమాలినః। యోగోఽయం
పద్మకోనామ సూర్యకోటిగ్రహైస్సమః॥ సప్తమీపూర్వైవయుగ్మవాక్యాత్ ॥
షష్ఠ్యాయుతానసప్తమీచకర్తవ్యాతాతసర్వదేతిస్కాందాచ్చ - అష్టమీతుసర్వమ
తేకృష్ణాపూర్వాసితాపరా॥ వ్రతమాత్రేఽష్టమీ కృష్ణాపూర్వాశుక్లాష్టమీపరేతి

మాధవోక్తేః - పరయుక్ఛుక్లాష్టమీపూర్వయుక్కృష్ణేతి దీపికోక్తేశ్చ - శివశక్త్యు
త్సవేతుకృష్ణాప్యుత్తరా॥ పక్షద్వయేప్యుత్తరైవశివశక్తిమహోత్సవ ఇతిమాధవో
క్తేః - దివోదాసీయే, భవిష్యే॥ యదాయదాసితాష్టమ్యాంబుధవారోభవేత్క్వచి
త్। తదాతదాహిసాగ్రాహ్యా ఏకభక్తాశనేన్నృప ॥ సంధ్యాకాలేతథాచైత్రేప్రసు
ప్తేచ జనార్దనే । బుధాష్టమీనకర్తవ్యాహంతిపుణ్యంపురాతనమ్॥ అంత్యంపద్యం
హేమాద్రౌనధృతం - నవమీతుసర్వమతేపూర్వాయుగ్మవాక్యాత్ ॥ నకుర్యాన్న
వమీంతాతదశమ్యాతుకదాచనేతిస్కాందాచ్చ - దశమీతుపూర్వాపరావేతిహే
మాద్రిః॥ కృష్ణాపూర్వోత్తరాశుక్లా దశమ్యేవంవ్యవస్థితేతిమాధవః - వస్తుతస్తుము
ఖ్యానవమీయుతైవగ్రాహ్యా ॥ దశమీతుప్రకర్తవ్యాసదుర్గాద్విజసత్తమేత్యాప
స్తంబోక్తేః - యత్తు॥ సంపూర్ణాదశమీకార్యా పూర్వయా పరయాథవేత్యం
గిరసోక్తం - తన్నవమీయుక్తాలాభే ఔదయికీగ్రాహ్యేత్యేవం నేయం॥—*అథై
కాదశీ*—తత్రైకాదశ్యుపవాసో ద్వేధా, నిషేధ పరి పాలనాత్మకో వ్రతరూపశ్చ,
తత్రాద్యః ॥ నశంఖేనపిబేత్తోయం నఖాదేత్కూర్మ నూకరౌ । ఏకాదశ్యాంనభుం
జీతపక్షయో రుభయోరపీతి కౌర్మదేవలాద్యుక్తేః - అగ్నిపురాణేపి ॥ గృహస్థో
బ్రంహచారీచ ఆహితాగ్ని స్తథైవచ ॥ ఏకాదశ్యాం నభుంజీత పక్షయోరుభయో
రపీతి ॥ నచాత్రపర్యుదాసేనవ్రతవిధిస్తద్ధేతువ్రతాదిశబ్దాభావాత్ - వ్రతరూపస్తు
బ్రంహవైవర్తే ॥ ప్రాప్తేహరిదినేసమ్యగ్విధాయనియమంనిశి । దశమ్యాముప
వాసస్యప్రకుర్యాద్వైష్ణవంవ్రతమితి ॥ ఇదంచశివభక్తాదిభిరపికార్యం ॥ వైష్ణవోవా
థశైవోవా కుర్యాదేకాదశీవ్రతమితి శివధర్మోక్తేః॥ వైష్ణవోవాథశైవోవాసౌరో
ప్యేతత్సమాచరేదితి సౌరపురాణాచ్చ - సోపిద్వేధా, నిత్యఃకామ్యశ్చ ॥ ఉపోష్యై
కాదశీంనిత్యంపక్షయోరుభయోరపీతిగారుడోక్తేః ॥ పక్షేపక్షేచకర్తవ్యమేకాదశ్యా
ముపోషణమితినారదోక్తేశ్చనిత్యతా ॥ యదీచ్ఛేద్విష్ణుసాయుజ్యంశ్రియంసంతతిమా
త్మనః । ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయో రుభయోరపీతికౌర్మాదిషుఫలశ్రుతేశ్చ -
కామ్యతా - ఉభయమైకాదశీవ్రతంగృహస్థాతిరిక్తానామేవనిత్యం - గృహస్థస్యతుశు
క్లాయామేవవ్రతంనిత్యంనకృష్ణాయాం ॥ ఏకాదశ్యాంనభుంజీతపక్షయో రుభయోర
పి। వనస్థయతిధర్మోయంశుక్లామేవసదాగృహీతిదేవలోక్తేః - నచానేననిషేధపా
లనమేవవనస్థయతివిషయే ఉపసంహ్రియతేనతు వ్రతమితివాచ్యం - అస్యపర్యుదా
సేనవ్రతవిధిపరత్వాత్ - అన్యథాపూర్వోక్తాగ్నిపురాణవచనేనిషేధపాలనేగృహస
స్యాధికారోక్త్యావిరోధస్స్యాత్ - నిషేధస్యనివృత్తిమాత్రఫలత్వేన విశేషానపేక్ష
ణాదుపసంహారా యోగాత్ - అభావస్యధర్మత్వాభావాచ్చ - తస్మాదనేనసర్వే

షామేకాదశీవ్రతవిధాయినాంసామాన్యవాక్యానాంవనస్థయతివిషయేఉపసంహారా
న్నగృహస్థస్యకృష్ణాయాంనిత్యవ్రతప్రాప్తిః-కథంతర్హి ॥ సంక్రాంత్యాముపవాసం
చకృష్ణైకాదశివాసరే । చంద్రసూర్యగ్రహేచైవనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీ। ఇతి
నారదాదివచనేషుకృష్ణానిషేధః- ప్రాప్త్యభావాదితిచేత్, శ్రూయతాం॥శయనీబో
ధనీమధ్యేయాకృష్ణైకాదశీభవేత్। సైవోపోష్యాగృహస్థేననాన్యాకృష్ణాకదాచ
నేతిపాద్మే॥ గృహస్థస్యఆషాఢీకార్తికీమధ్యస్థాయా కృష్ణావిహితాసా పుత్రవతోఽనిషి
ధ్యతే, అన్యకృష్ణాయాంతునవిధిః-సర్వవిధీనాం వనస్థయతిష్వేవ సంహారాన్ననిషే
ధః ప్రాప్త్యభావాత్ - శయన్యాదివాక్యం త్వపుత్రగృహిగోచరమిత్యనంతభట్ట
హేమాద్ర్యాదిగ్రంథాః - దీపికాపి ॥ అసితాతుశయనీబోధాంతర స్థాప్యథోనస్యా
త్సాత్మవతోఽపీతి - మదనరత్నేభవిష్యే ॥ యథాశుక్లాతథాకృష్ణాద్వాదశీమేసదా
ప్రియా। శుక్లాగృహస్థైః కర్తవ్యాభోగసంతానవర్ధినీ ॥ ముముక్షుభిస్తథాకృ
ష్ణా నతేతేనోపదర్శితేతి ॥ నిషేధస్థలంకామ్యవ్రతంచసర్వకృష్ణాయాం సర్వగృ
హిణాంభవత్యేవ ॥ పుత్రవాంశ్చ సభార్యశ్చ బంధుయుక్తస్తథైవచ । ఉభయోః
పక్షయోఃకామ్యవ్రతంకుర్యాత్తువైష్ణవమితినారదోక్తేః - ఏతచ్చసర్వంకాలాద
ర్శేఉక్తం ॥ విధవాయావనస్థస్య యతేశ్చైకాదశీద్వయే । ఉపవాసోగృహస్థస్యశు
క్లాయామేవపుత్రిణః । భుజేర్నిషేధః కృష్ణాయాం సిద్ధిస్తస్యతతోవ్రతేఇతి - ప్రా
చ్యాస్తువైష్ణవగృహస్థానాం కృష్ణాపినిత్యా ॥ నిత్యంభక్తిసమాయుక్తైర్నరైర్వి
ష్ణుపరాయణైః॥ పక్షేపక్షేచకర్తవ్యమేకాదశ్యాముపోషణమ్॥ సపుత్రశ్చసభార్య
శ్చసుజనోభక్తిసంయుతః॥ ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతినారదోక్తే
రిత్యాహుః- పుత్రశబ్దశ్చాపత్యమాత్రవచనః-నారాయణవృత్తౌ-పుమాంసయేవమే
పుత్రాజాయేరన్నిత్యత్రాపత్యమాత్రవాచిత్వోక్తేః - జనయద్బహుపుత్రాణీతిలిం
గాత్ - పౌత్రీమాతామహస్తేనేతిమనూక్తేః, పుత్ర్యాఅపత్యమిత్యర్థేతు స్త్రీభ్యో
ఢగితిపౌత్రేయఇత్యాపత్తేః, పుమాన్పుత్రోజాయతేఇతిచ- ఉపవాసనిషేధేవిశేషో
వాయవీయేఉక్తః॥ ఉపవాసనిషేధేతుభక్ష్యంకించిత్ప్రకల్పయేత్ । నదుష్యత్యుప
వాసేనఉపవాసఫలంలభేత్ ॥భక్ష్యంచతత్రైవోక్తం॥ నక్తంహవిష్యాన్నమనోదనం
వాఫలంతిలాఃక్షీరమథాంబుచాజ్యమ్। యత్పంచగవ్యంయదివాపివాయుః ప్రశస్తమ
త్రోత్తరముత్తరంచేత్యలం ॥ తత్రదశమీవేధోద్వేధాఅరుణోదయవేధస్సూర్యోద
యవేధశ్చేతి ఆద్యోగారుడే॥ దశమీశేషసంయుక్తోయదిస్యాదరుణోదయః।నైవో
పోష్యంవైష్ణవేనతద్దినేకాదశీవ్రతమితి॥ అరుణోదయస్వరూపంచమాధవీయేస్కాం
దే॥ఉదయాత్ప్రాక్చతస్రస్తుఘటికాఅరుణోదయఇతి-యదపి॥ఉదయాత్ప్రాగ్యదావి

ప్రముహూర్తద్వయసంయుతా ॥ సంపూర్ణైకాదశీనామ తత్రైవోపవసేద్గృహీ
తిగారుడసౌరధర్మాదివచనం-యచ్చభవిష్యే॥ఆదిత్యోదయవేళాయాః ప్రాఙ్ముహూ
ర్తద్వయాన్వితా। ఏకాదశీతుసంపూర్ణావిద్ధాన్యాపరికీర్తితేతి॥ తదప్యుపసంహార
న్యాయేనదండచతుష్టయపరమేవ-హేమాద్రావప్యేవం. యత్తుబ్రహ్మవైవర్తే॥చ
తస్రోఘటికాః ప్రాతరరుణోదయనిశ్చయః ॥ చతుష్టయవిభాగోత్రవేధాదీనాంకిలోది
తః। అరుణోదయవేధస్స్యాత్సార్ధంతుఘటికాత్రయమ్।అతివేదోద్విఘటికః ప్రభా
నందర్శనాద్రవేః॥ మహావేధోపితత్రైవదృశ్యతేర్కోనదృశ్యతే। తురీయస్తత్రవిహి
తోయోగః సూర్యోదయేబుధైరితి॥తదప్యనయవద్వారారుణోదయవేధవిశేషపరమే
వేతిమాధవీయేమదనరత్నే చ-అంత్యస్తూదయవేధః,తథాన్యేపివేధాః-హేమాద్రౌ
మాధవీయేచగారుడే॥ ఉదయాత్ప్రాక్త్రిఘటికావ్యాపిన్యేకాదశీయదా।సందిగ్ధై
కాదశీనామవర్జ్యేయంధర్మకాంక్షిభిః ॥ ఉదయాత్ప్రాఙ్ముహూర్తేనవ్యాపిన్యేకా
దశీయదా॥ సంయుక్తైకాదశీనామవర్జ్యేయంధర్మవృద్ధయే॥హేమాద్రౌ॥రాత్రేరం
త్యోష్టమోభాగోప్యరుణోదయఉక్తః॥ నిశఃప్రాంతేతుయామార్ధేదేవవాదిత్రవా
దనే। సారస్వతానధ్యయనేచారుణోదయఉచ్యతఇతిస్మృతేః- అత్రైకే-ఏషాంసర్వ
పక్షాణాంముహూర్తద్వయేనక్రోడీకారాన్నిశః ప్రాంతేఇతివచనాచ్చ రాత్రిమాన
పక్షాత్సార్ధత్రిదండాదయోనేకేరుణోదయాః తదాహహేమాద్రిః ॥ సార్ధఘటికాత్ర
యోక్తిరష్టావింశతిఘటీమితరాత్రివిషయా, మహత్తరాస్తురాత్రీరపేక్ష్య చతస్రో
ఘటికాఇత్యుక్తమితీత్యాహుః- తన్న, అరుణోదయశబ్దస్యానేకార్థత్వాపత్తేః-నచ
ముహూర్తద్వయమర్థః - దండద్వయైకముహూర్తాదివేధానాంతథాప్యనుపపత్తేః-న
హి తేషాంయామార్ధత్వమరుణోదయత్వంచాస్తి - ముహూర్తద్వయస్యయామార్ధ
స్యచచతస్రోఘటికాఇత్య నేనోపసంహారాచ్చనతదర్థః-నచసార్ధంతుఘటికాత్రయ
మిత్యనేనాపితదాపత్తిః శంక్యా తేనచతుర్దండవేధస్యైవోక్తేః-చతుర్దండేర్ధఘటీదశ
మీసత్వేహి వేధస్తదర్థః-ద్విఘటికాదౌతదయోగాచ్చ-యత్తుమతం- కియతారుణో
దయవేధఇత్యపేక్షాయాంసార్ధఘటికాత్రయనియమాదరుణోదయేర్ధ ఘటికాతో
న్యూనదశమీసత్వేనదోషఇతి-తత్తుచ్ఛం-ద్విదండాదావపితదాపత్తేః ॥ దశమీశే
షసంయుక్తోయదిస్యాదరుణోదయః। నైవోపోష్యంవైష్ణవేనతద్దినైకాదశీవ్రతమితి
గారుడేభవిష్యేచయోగమాత్రనిషేధాత్ నారదీయేపి॥లవవేధేపివిప్రేంద్రదశమ్యై
కాదశీంత్యజేత్। సురాయాబిందునాస్పృష్టంగంగాంభఇవనిర్మలమ్॥స్కాందేపి॥
కలాకాష్ఠాదిగత్యైవదృశ్యతేదశమీవిభో। ఏకాదశ్యాంనకర్తవ్యంవ్రతంరాజన్కదా
చనేతి॥ మాధవోప్యాహ॥ సోయంకలాదివేధోరుణోదయవేధేసూర్యోదయ

వేధేచసమానఇతి॥నిగమేపి॥ సర్వప్రకారవేధోయముపవాసస్యదూషకఇతి-అతఏ
వమాధవేనఅరుణోదయాద్యదండేఽల్పదశమీస్పర్శేసంపూర్ణాకృత్స్న షఘటీయోగే
సందిగ్ధా-ముహూర్తవ్యాప్తాసంయుక్తాఉదయేసంకీర్ణేత్యుక్త్వా ॥ అరుణోదయవేళా
యాందశమీయదిసంగతా। సంపూర్ణైకాదశీంతాంతుమోహినైదత్తవాన్ప్రభురితి
గోభిలాద్యుక్తేః - పూర్వోక్తగారుడాదేశ్చసామాన్యతోవిశేషతశ్చారుణోదయవే
ధోనిషిద్ధః-యత్త్వష్టమభాగోరుణోదయఇతిహేమాద్రిణోక్తం - యచ్చమహత్త
రారాత్రీరితితత్పరమతంస్వయమేవదూషితం- అంతేప్యుక్తం- వేధతారతమ్యంచ
దోషతారతమ్యాదుపపద్యతఇతిదోషతారతమ్యంచప్రాయశ్చిత్తతారతమ్యాదవగ
మ్యతే-తచ్చోక్తంహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే॥ అజ్ఞానాద్యదివామోహాత్కుర్వన్నే
కాదశీంనరః-దశమీశేషసంయుక్తాంప్రాయశ్చిత్తమిదంచరేత్ ॥కృచ్ఛ్రపాదంనర
శ్చీర్త్వాగాంచదద్యాత్సవత్సకామ్।సువర్ణస్యార్ధకందేయంతిలద్రోణసమన్వితమ్ ॥ వి
ధానాంతరంతత్రైవ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్త్రింశద్గాంచదద్యాత్సవత్సకామ్। ధర
ణస్యార్ధకందేయంతిలద్రోణమథాపివేతి ॥ అత్రవేధతారతమ్యాద్వ్యవస్థేతి హేమా
ద్రిః-నిశఃప్రాంతఇత్యపిదోషాధిక్యార్థమేవ-తస్మాచ్చతుర్ఘటికాత్మకఏవారుణోదయ
ఇతిసిద్ధం - తేనషట్పంచాశద్దండానంతరందశమీప్రవేశేరుణోదయవేధఉక్తోభవతి-
అంత్యోపితత్రైవకణ్వేనోక్తః॥ ఉదయోపరివిద్ధాతుదశమ్యైకాదశీయది। దానవే
భ్యః ప్రీణనార్థందత్తవాన్పాకశాసనఇతి॥ స్మృత్యంతరేపి॥ దశమ్యాఃప్రాంతమా
చాయయదోదేతిదివాకరః। తేనస్పృష్టంహరిదినందత్తంజంభాసురాయతదితి।తత్రా
రుణోదయవేధోవైష్ణవవిషయః-తద్వాక్యేషువైష్ణవగ్రహణాత్ - తత్స్వరూపంతు
మాధవీయేస్కాందే॥ పరమాపదమాపన్నోహర్షేవాసముపస్థితే। నైకాదశీంత్యజే
ద్యస్తుయస్యదీక్షాస్తివైష్ణవీ॥ విష్ణ్వర్పితాఽఖిలాచారస్సహివైష్ణవఉచ్యతేఇతి- య
ద్యపిపిత్రాదేరాగమదీక్షాయాంతన్మాత్రస్యవైష్ణవత్వంనతుపుత్రాదేస్తథాపిస్వపా
రంపర్యప్రసిద్ధమేవవైష్ణవత్వంస్మార్తత్వంచమన్యంతేవృద్ధాః-తత్త్వసాగరేభవిష్యే॥
యథాశుక్లాతథాకృష్ణాయథాకృష్ణాతథేతరా।తుల్యేతేమన్యతేయస్తుసవైవైష్ణవఉ
చ్యతే॥ కేచిత్తుదశమ్యాంనవమీవేధమపిత్యజంతి-తత్రమూలంమృగ్యం-ఉదయవేధ
స్తుపరిశేషాత్స్మార్తగోచరః-తథాహమాధవః॥అరుణోదయతేధోత్రవేధస్సూర్యో
దయేతథా। ఉక్తౌద్వాదశమీవేధౌవైష్ణవస్మార్తయోఃక్రమాత్ ॥ హేమాద్రిస్తు
కేషాంచిదర్ధరాత్రేపిదశమీవేధమాహ॥ అర్ధరాత్రేతుకేషాంచిద్దశమ్యావేధఉచ్య
తే।కపాలవేధఇత్యాహురాచార్యాయేహరిప్రియాః ॥ నతన్మమమతం యస్మాత్త్రి
యామారాత్రిరిష్యతఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - అస్యార్థః- అనద్యతనేలఙ్ఇత్యత్రాపి

తాయాః రాత్రేః పశ్చిమయామద్వయమాగామిన్యాః రాత్రేః పూర్వయామద్వయం ది
వసశ్చ స కాల ఏషోఽద్యతనస్సకల ఇత్యుక్తం మహాభాష్యే- స ఏష వర్తమానః కాల ఏ
కాదశ్యాహోరాత్ర ఉపోష్యః । తన్మధ్యే దశమీప్రవేశే విద్ధా సా త్యాజ్యా। అత ఏవ
హేమాద్రౌ॥ దశమ్యాస్సంగదోషేణ అర్ధరాత్రాత్పరేణ తు । వర్జయేచ్చతురో యా
మాన్ సంకల్పార్చనయోస్సదేతి దోష ఉక్తః - చతురో యామాన్దివసస్యేత్యర్థః-
స్వమతే తు, రాత్రేస్త్రియామత్వాత్ప్రహరత్రయం పూర్వశేషః, తేన చతుర్థప్ర
హర ఏవ వేధోఽయముక్తః, సోఽప్యరుణోదయ ఏవ॥ సూర్యోదయం వినా నైవ స్నానదానా
దికః క్రమ ఇతి మార్కండేయపురాణాత్ ॥ ప్రత్యూషోఽహర్ముఖం కల్యః ఇతి కోశాద
రుణోదయమారభ్య సూర్యాంశుప్రవృత్తేస్తత్రైవ నిషేధః - తేన మతభేదాద్వ్య
వస్థేతి కేచిత్ - కైముతికన్యాయేనారుణోదయవేధస్యైవేయం స్తుతిరితి తు మాధవః॥
యస్తు దిక్పంచదశభిస్తథేతి వేధస్స ఉపవాసాతిరిక్తవిషయ ఇతి మాధవః ॥ సర్వప్రకా
రవేధోఽయముపవాసస్య దూషకః । సార్ధసప్తముహూర్తస్తు యోగోఽయం బాధతే
వ్రతమితి నిగమాదిత్యలమ్-అత్ర మాధవమతే వైష్ణవైరరుణోదయవిద్ధా త్యాజ్యా-య
థా త్వేకాదశ్యేవ శుద్ధా సతీ వర్ధతే ద్వాదశీ వా ఉభయం వా తదా పరోపోష్యా॥ ఏకాద
శీ ద్వాదశీ వాధికా చేత్త్యాజ్యా తాం దినమ్। పూర్వం గ్రాహ్యం తూత్తరం స్యాదితి వైష్ణవ
నిర్ణయః ఇతి మాధవోక్తేః-స్మార్తైస్తు సూర్యోదయవిద్ధా త్యాజ్యా యదా త్వేకాదశీ
శుద్ధా సతీ వర్ధతే ద్వాదశీ చ సమా న్యూనా వా తదా గృహస్థైః పూర్వా యతిభిరుత్తరా
కార్యా॥ ప్రథమేఽహని సంపూర్ణా వ్యాప్యాహోరాత్రసంయుతా। ద్వాదశ్యాం చ
తథా తాత దృశ్యతే పునరేవ చ॥ పూర్వా కార్యా గృహస్థైశ్చ యతిభిశ్చోత్తరా విభో ఇ
తి స్కాందోక్తేః-వర్ధమానోఽప్యేవమేవాహ -ఉభయవృద్ధౌ తు శుద్ధా విద్ధా వా హి సర్వే
షాం పరైవ ॥ సంపూర్ణైకాదశీ యత్ర ప్రభాతే పునరేవ సా । సర్వైరేవోత్తరా కా
ర్యా పరతో ద్వాదశీ యది ॥ ఇతి నారదోక్తేః, ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌ తు శుద్ధాయాం
పూర్వైవ॥ న చేదేకాదశీ విష్ణౌ ద్వాదశీ పరతః స్థితా॥ ఉపోష్యైకాదశీ తత్ర యదీచ్ఛేత్ప
రమం పదం॥ ఇతి నారదోక్తేః, ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌ తు శుద్ధావిద్ధే వ్యవస్థితే। శుద్ధా
పూర్వోత్తరా విద్ధా స్మార్తనిర్ణయ ఈదృశ ఇతి మాధవోక్తేశ్చ, మదనరత్నేఽప్యే
వం, యత్తు, విద్ధాప్యవిద్ధా విజ్ఞేయా పరతో ద్వాదశీ న చేత్, అవిద్ధాపి చ విద్ధా స్యాత్ప
రతో ద్వాదశీ యదీతి హేమాద్రౌ పాద్మవచనం తదేకాదశ్యావృద్ధౌ జ్ఞేయం తదుక్తం
మాధవేన ॥ ఏకాదశీ ద్వాదశీ చేత్యుభయం వర్తతే యదా। తదా పూర్వం దినం త్యా
జ్యం స్మార్తైర్గ్రాహ్యం పరం దినమితి - విద్ధైకాదశ్యాం ద్వాదశీమాత్రవృద్ధౌ చ స
ర్వేషాం పరైవ, తత్రైవైకాదశీమాత్రవృద్ధౌ గృహిణః పూర్వా యతేరుత్తరా పూ

ర్వోక్తపాద్మోక్తేః॥ ఏకాదశీవివృద్ధా చేచ్ఛుక్లే కృష్ణేవిశేషతః। ఉత్తరాంతుయతిఃకు
ర్యాత్పూర్వాముపవసేద్గృహీతి ప్రచేతసోక్తేః। ఏతచ్ఛుద్ధావిద్ధాతుల్యమితిమాధవః॥
త్రయోదశ్యాంనలభ్యేతద్వాదశీయదికించన। ఉపోష్యైకాదశీతత్రదశమీమిశ్రితా
పిచేతిస్కాందాత్। అవిద్ధానినిషిద్ధైశ్చనలభ్యంతేదినానితు। ముహూర్తైఃపంచభి
ర్విద్ధాగ్రాహ్యైవైకాదశీతిథిరిత్యృష్యశృంగోక్తేశ్చ - ముహూర్తపంచకమరుణో
దయమారభ్యజ్ఞేయం- అన్యథోత్తరేఽహ్న్యేకాదశ్యభావాసంభవాత్ - యదపి
హేమాద్రిణా, శుద్ధసమాశుద్ధన్యూనావాఅధికద్వాదశీకాచేత్సర్వేషాంపరైవేత్యు
క్తం, తదపివైష్ణవవిషయం, స్మార్తానాంతుపూర్వైవేత్యవిరోధః, హేమాద్రిమతే
తూచ్యతే, తత్ర॥ శుద్ధావిద్ధాద్వయీనందాత్రేధాన్యూనసమాధికైః।షట్ప్రకారా
పునస్త్రేధాద్వాదశ్యూనసమాధికైరిత్యష్టాదశైకాదశీభేదాః, తత్రశుద్ధాధికన్యూ
నద్వాదశీకాశుద్ధాధికసమద్వాదశీకాచసకామైఃపూర్వానిష్కామైరుత్తరాకార్యా,
ప్రథమేహ్నిసంపూర్ణేతిపూర్వోక్తస్కాందాత్, ఊనద్వాదశీకాయాంతువిష్ణుప్రీతి
కామైరుపవాసద్వయంకార్యం॥ సంపూర్ణైకాదశీయత్రప్రభాతేపునరేవసా। లు
ప్యతేద్వాదశీతస్మిన్నుపవాసఃకథంభవేత్॥ ఉపోష్యేద్వేతిథీతత్రవిష్ణుప్రీణనతత్పరై
రితివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః, శుద్ధన్యూనాశుద్ధాధికాశుద్ధసమావిద్ధన్యూనావిద్ధ సమావాధిక
ద్వాదశీకాచేత్సర్వేషాం పరైవేతిహేమాద్రిః మదనరత్నేతుశుద్ధాధికాపరా, సం
పూర్ణైకాదశీయత్రేతిపూర్వోక్తేః, అన్యాపూర్వా॥ శుద్ధాయదాసమాహీనా స
మాహీనాధికోత్తరా । ఏకాదశీముపవసేన్నశుద్ధాంవైష్ణవీమపీతిస్కాందాత్॥ శు
ద్ధాఏకాదశీఉత్తరాద్వాదశీ॥ నచేదేకాదశీవిష్ణావితినారదోక్తేశ్చ, యత్తు॥ అవిద్ధా
పిచవిద్ధాస్యాదితిపాద్మంతచ్ఛుద్ధాధికాపరం, యత్తు॥ సంపూర్ణైకాదశీత్యాజ్యాప
రతోద్వాదశీయది, ఉపోష్యాద్వాదశీశుద్ధాద్వాదశ్యామేవపారణమిత్యాదితద్వైష్ణ
వపరం - స్మార్తానాంతుపూర్వైవేత్యుక్తంవిద్ధన్యూనాసమద్వాదశీకాతు ముము
క్షూణాంపుత్రవతాంచపరా - అన్యేషాంపూర్వా - పుత్రవతోపిపూర్వేతిమదనర
త్నే విద్ధన్యూనాన్యూనద్వాదశీకాసైవసర్వైఃకార్యేతిహేమాద్రిః॥ ముముక్షూణాం
పరాఽన్యేషాంపూర్వేతిమదనరత్నే - విద్ధసమాసమద్వాదశీకోనద్వాదశీకాచము
ముక్షుభిఃపరాఽన్యైః పూర్వాకార్యాదశమీమిశ్రితా పూర్వాద్వాదశీయదిలుప్య
తే । శుద్ధైవద్వాదశీరాజన్నుపోష్యామోక్షకాంక్షిభిరితివ్యాసోక్తేః- మోక్షకాం
క్షిగ్రహణాదన్యేషాంపూర్వైవ॥ సర్వత్రైకాదశీకార్యాద్వాదశీమిశ్రితానరైః।ప్రా
తర్భవతువామావాయతోనిత్యముపోషణమితిపాద్మోక్తేః - విద్ధాధికాసమద్వాదశీ
కాచసర్వేషాంపూర్వైవ॥ పారణాహే నలభ్యేతద్వాదశీకలయాపిచేత్।తదానీంద

శమీవిద్ధాప్యుపోష్యైకాదశీతిథిరితిఋష్యశృంగోక్తేశ్చ - మాధవమతేతు- అత్ర
గృహిణఃపూర్వాయతేరుత్తరా- విద్ధాధికన్యూనద్వాదశికామోతుపాపక్షయవిష్ణు
ప్రీతికామైఃపరాకార్యా - గృహస్థేనతునక్తంకార్యం॥ఏకాదశీద్వాదశీచరాత్రిశేషే
త్రయోదశీ । ఉపవాసంనకుర్వీతపుత్రపౌత్రసమన్వితఇతికౌర్మేదినక్షయేఉపవాసని
షేధాత్ ॥ దశమ్యైకాదశీవిద్ధాద్వాదశీచక్షయంగతా । క్షీణాసాద్వాదశీజ్ఞేయాన
క్తంతుగృహిణఃస్మృతం। ఇతివృద్ధశాతాతపోక్తేశ్చ- గృహిణఃపూర్వత్రోపవాసః-
ఏకాదశ్యాశ్శుద్ధన్యూనత్వేశుద్ధసమత్వే వాద్వాదశ్యాఃన్యూనసమత్వయోరేకాద
శ్యాముపవాసః - యానితు॥ దశమ్యనుగతాహంతిద్వాదశద్వాదశీఫలమ్ । ధర్మా
పత్యధనాయూంషిత్రయోదశ్యాంతుపారణమితికౌర్మాదీనిదశమీ వేధత్రయోదశీ
పారణయోఃనిషేధకానితానివిహితభిన్నపరాణిఅత్రమూలవచనానితద్వ్యవస్థాచా
కరేజ్ఞేయా - యత్తుకాలహేమాద్రౌ ॥ బహువాక్యవిరోధేనసందేహోజాయతే
యదా। ద్వాదశీతుతదాగ్రాహ్యాత్రయోదశ్యాంతుపారణమితిమార్కండేయోక్తేః।
సందిగ్ధేషుచవాక్యేషుద్వాదశీంసముపోషయేత్ తథా ॥ వివాదేషుచసర్వేషుద్వాద
శ్యాంసముపోషణమ్।పారణంచత్రయోదశ్యామాజ్ఞేయంమామకీమునేఇతిపాద్మోక్తే
శ్చ- వేధసందేహేజ్యోతిర్విదాంవిప్రతిపత్తౌవాపరాకార్యేత్యుక్తం- తద్వైష్ణవవిష
యమిత్యలంబహునా- అథాతోఽప్యయుక్తంకించిదుచ్యతే - తత్రదశమ్యామేకాదశీ
యోగేదశమీమధ్యేఏవభోజనంకార్యం- ఏకాదశ్యాంనభుంజీతేతితస్యాఏవనిమిత్త
త్వాత్ ॥ నిషేధస్తునివృత్యాత్మాకాలమాత్రమపేక్షతేఇతిదేవలోక్తేశ్చ - కేచిత్తుఏ
కాదశీవ్రతాంగత్వేనపూర్వేద్యురేకభక్తవిధానాద్విధిస్పృష్టేచ నిషేధానవకాశా
న్నకామ్యవ్రతాంగేభోజననిషేధప్రవర్తతే. తేనైకాదశీమధ్యేపిపూర్వాదినేభోజనమి
త్యాహుః-అత్రాధికారీమాధవీయేకాత్యాయనేనోక్తః॥అష్టవర్షాధికోమర్త్యోహ్యశీతి
న్న్యూనవత్సరః। ఏకాదశ్యాముపవసేత్పక్షయోరుభయోరపీతి॥భవిష్యే॥బ్రహ్మచా
రీచనారీచశుక్లామేవసదాగృహీతి- యత్తువిష్ణుః ॥ పత్యౌజీవతియానారీఉపోష్యవ్ర
తమాచరేత్ । ఆయుష్యంహరతేభర్తుర్నరకంచైవగచ్ఛతీతితద్భర్త్రననుజ్ఞావిషయమి
తిప్రాగుక్తం- ఉపవాసాసామర్థ్యేతుమార్కండేయకౌర్మయోః॥ఏకభక్తేననక్తేనత
థైవాయాచితేనచ । ఉపవాసేనదానేననవిర్ద్వాదశికోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ ఏకభక్తేన
యోమర్త్యఉపవాసవ్రతంచరేదిత్యేకభక్తాదిషూపవాసశబ్దస్తద్ధర్మాతిదేశార్థః- తే
నతత్ప్రయుక్తాస్సర్వేధర్మా స్సంకల్పమంత్రోచైకభక్తాదిపదేనోహః కార్యఇతిమదన
రత్నే- తథాఽసామర్థ్యేప్రతినిధినాకారయేదితిప్రాగుక్తం-వ్రతాకరణే ప్రాయశ్చి
త్తమాహమాధవీయేకాత్యాయనః ॥ అర్కపర్వద్వయేరాత్రౌ చతుర్దశ్యష్టమీ

దివా । ఏకాదశ్యామహోరాత్రంభుక్త్వాచాంద్రాయణంచరేదితి ॥ అథకామ్య
వ్రతవిధిః - లఘునారదీయే ॥ దశమ్యాది మహీపాలత్రిదినం పరివర్జయేత్ ।
గంధతాంబూలపుష్పాది స్త్రీసంభోగంమహాయశాః ॥ తత్రదశమ్యాంవిధిఃకౌర్మే॥
శాకంమాంసంమసూరాంశ్చ చణకాన్కోరదూషకాన్ । శాకంమధుపరాన్నంచ
త్యజేదుపవసన్స్త్రియమ్॥ తథా ॥ శాకంమాంసంమసూరాంశ్చపునర్భోజనమైథు
నే। ద్యూతమత్యంబుపానంచదశమ్యాంవైష్ణవస్త్యజేత్ ॥ మదనరత్నే నారదీయే,
అక్షారలవణాస్సర్వేహవిష్యాన్ననిషేవిణః। అవనీతల్పశయనాఃప్రియాసంగమవర్జి
తాః॥ వ్రతఘ్నాన్యాహహేమాద్రౌదేవలః॥ అసకృజ్జలపానాచ్చసకృత్తాంబూలచ
ర్వణాత్ ॥ ఉపవాసఃప్రణశ్యేతదివాస్వాపాచ్చమైథునాత్ ॥ అశక్తౌతుమదనరత్నే దే
వలః॥ అత్యయేచాంబుపానేననోపవాసఃప్రణశ్యతి ॥ అత్యయే—కష్టే ॥ విష్ణురహ
స్యే॥ గాత్రాభ్యంగంశిరోభ్యంగంతాంబూలంచానులేపనమ్। వ్రతస్థోవర్జయేత్సర్వం
యచ్చాన్యత్రనిరాకృతమ్॥ ఏషుప్రాయశ్చిత్తముక్తంనిర్ణయామృతే, సంగ్రహే॥
స్తేనహింసకయోస్సఖ్యంకృత్వాస్తైన్యంచహింసకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తంవ్రతీకుర్యా
జ్జపేన్నామశతత్రయమ్॥ మిథ్యావాదేదివాస్వాపేబహుశోంబునిషేవణే । అష్టాక్ష
రంవ్రతీజప్త్వాశతమష్టోత్తరంశుచిః॥ ఓంనమోనారాయణాయేత్యష్టాక్షరః॥ తత్రై
వపైఠీనసిః॥తాంబూలచర్వణేస్త్రీసంభోగేమాంసనిషేవణే। వ్రతలోపోనచేత్కుర్యా
త్కృష్ణావద్భుజవర్జనమితికృష్ణైకాదశీ వద్భోజననిషేధమాత్ర పరిపాలనేతుతాం
బూలచర్వణాదావపి నదోషఇత్యర్థః, సంభోగోఋతుకాలాదన్యత్ర ॥ రేతస్సే
కాత్మసంభోగమృతేన్యత్రతుక్షయస్స్మృతఇతికాత్యాయనోక్తేః, హేమాద్రౌవసిష్ఠః॥
ఉపవాసేతథాశ్రాద్ధేనకుర్యాద్దంతధావనమ్। దంతానాంకాష్ఠసంయోగోదహత్యా
సప్తమంకులమ్ ॥ కాష్ఠగ్రహణాన్మృల్లోష్టాద్యనిషేధఇతిహేమాద్రిః - విష్ణురహ
స్యే॥ శ్రాద్ధోపవాసదివసేఖాదిత్వాదంతధావనమ్ ॥ గాయత్ర్యాశతసంపూతమం
బుప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతి॥ నిర్ణయామృతేవ్యాసః ॥ వర్జయేత్పారణేమాంసంవ్రతాహే
ప్యౌషధంసదేతి॥ ఏకాదశ్యాంశ్రాద్ధప్రాప్తౌమాధవీయేకాత్యాయనఆహ॥ ఉపవాసో
యదానిత్యశ్శ్రాద్ధంనైమిత్తికంభవేత్ । ఉపవాసంతదాకుర్యాదాఘ్రాయపితృసేవి
తమ్॥ మాతాపిత్రోఃక్షయేప్రాప్తేభవేదేకాదశీయది । అభ్యర్చ్యపితృదేవాంశ్చాఆ
జిఘ్రేత్పితృసేవితమితి॥హేమాద్ర్యాదిసర్వనిబంధేష్వప్యేవం-ఏతేనఏకాదశీనిమిత్త
కంశ్రాద్ధంద్వాదశ్యాంకార్యమితివదంతః, పరాస్తాః—కించమహాలయే॥ సపక్షస్సక
లః పూజ్యశ్శ్రాద్ధషోడశకంప్రతీతిశ్రుతంషోడశత్వంప్రాప్తేకాదశ్యాంచ మన్వాది
శ్రాద్ధంక్షయాహపరిజ్ఞానేచతత్ప్రాప్తైకాదశ్యాంవిహితంశ్రాద్ధంబాధితమేవస్యాత్ యు

దపిస్మృతిచంద్రికాస్థంపరంతి॥ అన్నాశ్రితానిపాపానితద్భోక్తుర్దాతురేవచ । మజ్జంతిపితరస్తస్యనరకేశాశ్వతీస్సమాఃఇతి- తస్యాపి రాగప్రాప్తభుజిగోచరస్యావైధంశ్రాద్ధంగోచరయతాంమహాత్సాహసమిత్యలం- యోపి॥ ఆకృతశ్రాద్ధనిచయాజ్జలపిండంవినాకృతాః ఇతిలఘునారదీయేఏకాదశ్యాం శ్రాద్ధాదినిషేధః- సమాతాపితృభిన్నవిషయఃపూర్వవాక్యేతద్గ్రహణాత్, నిచయఃప్రతిగ్రహః —అవ్రతఘ్నాన్యాహమదనరత్నే దేవలః॥ సర్వభూతభయంవ్యాధిఃప్రమాదోగురుశాసనమ్ । అవ్రతఘ్నానిపర్యంతేసకృదేతానిశాస్త్రతః॥ స్కాందేపి ॥ అష్టౌతాన్యవ్రతఘ్నానిఆపోమూలంఫలంపయః। హవిర్బ్రాహ్మణకామ్యాచగురోర్వచనమౌషధమ్ ॥ ఇదంచాతిసంకటవిషయం- నారదీయే॥ అనుకల్పోనృణాంప్రోక్తఃక్షీణానాంవరవర్ణిని । మూలంఫలంపయస్తోయముపభోగ్యంభవేచ్ఛుభే ॥ నత్వేవభోజనంకైశ్చిదేకాదశ్యాంబుధైఃస్మృతమితి-అస్యాపవాదః॥ శయనేచమదుత్థానేమత్పార్శ్వపరివర్తనే । నరోమూలఫలాహారీహృదిశల్యంమమార్పయేత్ ॥ ఏతేచావిరోధినోనిర్ణయాస్సర్వవ్రతేషుజ్ఞేయాః- తత్రైకాదశ్యాంసంకల్పః॥ గృహీత్వౌదుంబరంపాత్రంవారిపూర్ణముదఙ్ముఖః । ఉపవాసంతుగృహ్ణీయాద్యద్వావాస్యేవధారయేదితిమాధవీయేవారాహోక్తేః- మంత్రస్తువిష్ణూక్తః॥ ఏకాదశ్యాంనిరాహారఃస్థిత్వాహమపరేహని ।భోక్ష్యామిపుండరీకాక్షశరణంమేభవాచ్యుతేతి॥ శైవాదీనాంతుహేమాద్రౌసౌరపురాణే ॥ సావిత్ర్యావ్యథవానామ్నాసంకల్పంతుసమాచరేత్ ।శివాదిగాయత్ర్యోయజుర్వేదేప్రసిద్ధాః- వారాహే। ఇత్యుచ్చార్యతతోవిద్వాన్పుష్పాంజలిమథార్పయేత్ ॥ తతస్తజ్జలంపిబేత్ ॥ అష్టాక్షరేణమంత్రేణత్రిర్జప్తేనాభిమంత్రితమ్॥ ఉపవాసఫలంప్రేప్సుఃపిబేత్పాత్రగతంజలమితికాత్యాయనోక్తేః - మధ్యరాత్రేఉదయేవాదశమీవేధేరాత్రౌసంకల్పఇతిమాధవః॥దశమ్యాస్సంగదోషేణఅర్ధరాత్రాత్పరేణతు ॥ వర్జయేచ్చతురోయామాన్సంకల్పార్చనయోస్తదా॥ విద్ధోపవాసేనశ్నంస్తుదినంత్యక్త్వాసమాహితః॥రాత్రౌసంపూజయేద్విష్ణుంసంకల్పంచతదాచరేదితినారదీయోక్తేః- తత్రైవపూజామభిధాయ॥ దేవస్యపురతఃకుర్యాజ్జాగరన్నియతోవ్రతి॥ ద్వాదశ్యాంనివేదనమంత్రఉక్తఃకాత్యాయనేన॥ అజ్ఞానతిమిరాంధస్యవ్రతేనానేనకేశవ। ప్రసీదసుముఖోనాథజ్ఞానదృష్టిప్రదోభవేతి॥ నారదీయే॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాదద్యాద్వైదక్షిణాంతతః॥ స్కాందేపి ॥ కృత్వాచైవోపవాసంతుయోశ్నీయాద్ద్వాదశీదినే।నైవేద్యంతులసీమిశ్రంహత్యాకోటివినాశనమ్॥ ద్వాదశ్యాంచవర్జ్యాన్యాహబృహస్పతిః॥దివానిద్రాపరాన్నంచపునర్భోజనమైథునే। క్షౌద్రంకాంస్యామిషంతైలంద్వాదశ్యామష్టవర్జయేత్ ॥ హేమాద్రౌబ్రహ్మాండపురాణే॥ పునర్భోజనమధ్వాయోభారఆయాసమై

ఘునే। ఉపవాసఫలంహన్యాద్దివానిద్రాచపంచమీ॥ స్కాందేపి ॥ పరాన్నంకాంస్యతాంబూలేలోభంవితథభాషణమ్। వర్జయేదితిశేషః- విష్ణుధర్మే॥అసంభాష్యాన్హిసంభాష్యతులస్యతసికాదళమ్। ఆమలక్యాఃఫలంవాపిపారణేప్రాశ్యశుద్ధ్యతి॥ బృహన్నారదీయే॥ రజస్వలాంచచాండాలంమహాపాతకినంతథా ॥ సూతికాంపతితంచైవవఉచ్ఛిష్టంరజకాదికమ్ ॥ వ్రతాదిమధ్యేశ్రుణుయద్యద్యేషాంధ్వనిముత్తమః ॥ అష్టోత్తరసహస్రంతుజపేద్వైవేదమాతరమ్॥ ఏతద్వ్రతంసూతకేపికార్యం॥ సూతకేమృతకేచైవనత్యాజ్యంద్వాదశీవ్రతమితివిష్ణూక్తేః- తత్రత్యక్తందానాదిసూతకాంతేకార్యం॥ సూతకాంతేనరస్స్నాత్వాపూజయిత్వాజనార్దనమ్ ॥ దానందత్వావిధానేన వ్రతస్యఫలమశ్నుతఇతిమాత్స్యోక్తేః- రజోదర్శనేపికార్యం॥ఏకాదశ్యాంనభుంజీతనారీదృష్టేరజస్యపీఇతిపులస్త్యోక్తేః॥ యదాద్వాదశ్యాంశ్రవణర్క్షంతదాశుద్ధామప్యేకాదశీంత్యక్త్వాతత్రైవోపవాసఃకార్యః॥ శుక్లావాయదివాకృష్ణాద్వాదశీ శ్రవణాన్వితా। తయోరేవోపవాసశ్చత్రయోదశ్యాంచపారణమితినారదీయోక్తేః- ఏతేచనియమాఃకామ్యవ్రతేనియతాః-నిత్యవ్రతేసతిసంభవేకార్యాః॥ శక్తిమాంస్తుపుమాన్కుర్యాన్నియమంసవిశేషణమితికాత్యాయనోక్తేః-అశక్తౌతుమాధవీయేబ్రహ్మవైవర్తే॥ ఇతివిజ్ఞాయకుర్వీతావశ్యమేకాదశీవ్రతమ్ । విశేషనియమాశక్తోఽహోరాత్రంభుజవర్జితఃఇతి–అథాష్టౌమహాద్వాదశ్యః-తత్రశుద్ధాధికైకాదశీయుతాద్వాదశీఉన్మీలినీసంజ్ఞాద్వాదశ్యేవశుద్ధాధికావర్ధతేచేత్సావంజులీ - వాసరత్రయస్పర్శినీత్రిస్పృశా-అగ్రేపర్వణస్సంపూర్ణాధికత్వేపక్షవర్ధినీ- పుష్యర్క్షయుతాజయా-శ్రవణయుతావిజయా- పునర్వసుయుతాజయంతి- రోహిణీయుతాపాపనాశినీ - ఏతాఃపాపక్షయముక్తికామఉపవసేత్ -అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం-ఏకాదశీద్వాదశ్యోరేకత్వేతంత్రేణోపవాసః-పార్థక్యేతుశక్తస్యోపవాసద్వయం॥ఏకాదశీముపోష్యైవద్వాదశీంసముపోషయేదితివిష్ణురహస్యాత్ - అశక్తౌతుద్వాదశ్యామేవ॥ ఏవమేకాదశీంత్యక్త్వాద్వాదశీంసముపోషయేత్। పూర్వవాసరజంపుణ్యంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయమితితత్రైవోక్తేః- యదాత్వల్పాద్వాదశీతదోక్తంమాత్స్యే ॥ యదాభవతిఅల్పాపిద్వాదశీపారణాదినే । ఉషఃకాలేద్వయంకుర్యాత్ప్రాతర్మాధ్యాహ్నికంతదా॥ నారదీయేపి॥ అల్పాయామథవిప్రేంద్రద్వాదశ్యామరుణోదయే । స్నానార్చనక్రియాఃకార్యాదానహోమాదిసంయుతాఇతి- సంకటేతుమాధవీయేదేవలః॥ సంకటేవిషమేప్రాప్తేద్వాదశ్యాంపారయేత్కథమ్ । అద్భిస్తుపారణాంకుర్యాత్పునర్భుక్తంనదోషకృదితి॥ సంకటేత్రయోదశీశ్రాద్ధప్రదోషాదా - అత్రకేచిదాహుః- అపకర్షవాక్యాన్యనాహితాగ్నివిషయాణి - అగ్నిహోత్రాదీనాంశ్రౌతత్వేనాథ

కర్షయోగాదితి- ద్వాదశ్యాంచప్రథమపాదమతిక్రమ్యపారణంకార్యం ॥ ద్వాదశ్యాఃప్రథమఃపాదోహరివాసరసంజ్ఞితః॥ తమతిక్రమ్యకుర్వీతపారణంవిష్ణుతత్పరఇతినిర్ణయామృతేమదనరత్నేచవిష్ణుధర్మోక్తేః- అత్రకేచిత్సంగిరంతే - యదాభూయసిద్వాదశీతదాపిప్రాతర్ముహూర్తత్రయేపారణంకార్యం॥ సర్వేషాముపవాసానాం ప్రాతరేవహిపారణమితివచనాదితి-అస్మద్గురువస్తుబహూనాంకర్మకాలానాంవినాకారణంబాధాపత్తేఃప్రాగుక్తవచనైశ్చ - అల్పద్వాదశ్యామేవాపకర్షవిధానాదపరాహ్ణఏవకార్యం- ప్రాతశ్శబ్దస్తు॥ సాయంప్రాతర్ద్విజాతీనామశనంశ్రుతిచోదితమితివదపరాహ్ణవాచిత్వేప్యుపపన్నః - నచవాక్యవైయర్థ్యంపునర్భోజనసాయం పారణనివృత్త్యర్థత్వాత్తస్యేత్యాహుః॥ ప్రమాదేనఏకాదశ్యుపవాసాతిక్రమేఅపరార్కే-వారాహే ॥ ఏకాదశీవిప్లుతాచేద్ద్వాదశీపరతస్థితా ॥ ఉపోష్యాద్వాదశీతత్రయదీచ్ఛేత్పరమంపదమితి॥ కైశ్చిత్తువిష్ణునాచేదితిపఠితం-అత్రావిరోధినోనియమాస్సర్వవ్రతేషుబోద్ధవ్యాః - అన్యేచనవరాత్రేవక్ష్యంతేఇతిదిక్——ఇతిశ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మజకమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయసింధౌ ఏకాదశీనిర్ణయః ——ద్వాదశీతుపూర్వైవయుగ్మవాక్యాత్ ॥ ద్వాదశీతుప్రకర్తవ్యాఏకాదశ్యాయుతాప్రభో।ఇతిస్కాందాచ్చ- త్రయోదశీతుసర్వమతేశుక్లాపూర్వాకృష్ణోత్తరా- త్రయోదశతిథిఃపూర్వాసితోత్థోధాఽసితఃపశ్చాదితిదీపికోక్తేః॥ శుక్లాత్రయోదశీపూర్వాపరాకృష్ణాత్రయోదశీతిమాధవాచ్చ-చతుర్దశీసర్వమతేకృష్ణాపూర్వాశుక్లోత్తరా-ఉపవాసేతుద్వయ్యాపిపరేతిమదనరత్నే- పౌర్ణమాస్యమావాస్యేతుసావిత్రీవ్రతంవినాపరేగ్రాహ్యే॥భూతవిద్ధేనకర్తవ్యేదర్శపూర్ణేకదాచన।వర్జయిత్వామునిశ్రేష్ఠసావిత్రీవ్రతముత్తమం। ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - అమాయాంయోగవిశేషమాహఅపరార్కే-శాతాతపః॥ అమావాస్యాంభవేద్వారోయదాభూమిసుతస్యవై । జాహ్నవీస్నానమాత్రేణగోసహస్రఫలంలభేత్ ॥ అమావైసోమవారేణరవివారేణసప్తమీ। చతుర్థీభౌమవారేణ విషువత్సదృశంఫలం॥ తత్రైవవ్యాసః ॥ సినీవాలీకుహుర్వాపియదిసోమదినేభవేత్। గోసహస్రఫలందద్యాత్స్నానంమౌనినాకృతమ్॥ హేమాద్రౌబృహన్మనుః॥ శ్రవణాశ్విధనిష్ఠార్ద్రానాగదైవతమస్తకే। యద్యమారవివారేణవ్యతీపాతస్సఉచ్యతే॥ నాగదైవతంఆశ్లేషా- మస్తకోమృగశిరః- ప్రథమపాదఇత్యన్యే- సచసర్వేషాం——

అథేష్టికాలః- గోభిలః॥ పక్షాంతాఉపవస్తవ్యాఃపక్షాదయోఽభియష్టవ్యాఇతి. ఉపవాసోఽన్వాధానం-తత్రమధ్యాహ్నాత్పూర్వంవాపర్వప్రతిపత్సంధౌతద్దినేయాగః॥ పూర్వాహ్ణేవాథమధ్యాహ్నేయదిపర్వసమాప్యతే। ఉపోష్యతత్రపూర్వేద్యుస్తదాహర్యాగఇష్యతఇతిలౌగాక్షివచనాత్ -తత్రచద్వేధావిభాగః॥ ఆవర్తనాత్తుపూర్వా

ష్ణోహ్న్యపరాహ్ణ స్తతఃపరః। మధ్యాహ్నస్తత యోస్సంధిర్యదావ ర్తనముచ్యత ఇతిమద
నరత్నే వచనాత్ - మధ్యాహ్నదూర్ధ్వంసంధౌ మాధవమ తేపరేహ్ని యాగః॥ అప
రాహ్నేధవారాత్రౌ యదిపర్వసమాప్యతే। ఉపోష్యతస్మిన్నహని శ్వోభూతేయాగఇ
ష్యత ఇతి లౌగాక్షిణోక్తేః, హేమాద్రిస్త్వపరాహ్నసంధావపిపరదినే ప్రతిపచ్చతుర్థాం
శేచంద్రోదయేచసతి ద్వితీయాదిష్వత్యంతక్షయేసతిపూర్వేద్యుర్యాగః ॥ పర్వణోం
శేద్వితీయేతుయష్టవ్యంతుద్విజాతిభిః । ద్వితీయాసహితంయస్మాద్దూషయంత్యాశ్వ
లాయనాః ఇతి- ద్వితీయేత్విత్రికౌముతికన్యాయేనతుర్యాంశపరం, తురీయేత్వితిశూలపా
ణౌ పారస్కరస్పష్టార్థ యేవ- తథా॥ భూతాపంచదశీపూర్ణాద్వితీయాక్షయగామినీ। చరు
రిష్టిరమాయాంస్యాద్భూతేకన్యాదికీక్రియేతిబౌధాయనవచనాచ్చేత్యాచిఖ్యాసు- మ
దనరత్నేపి ॥ చతుర్దశీచతుర్యామాఅమావాస్యానదృశ్యతే । శ్వోభూతేప్రతిపచ్చే
త్స్యాత్పూర్వాంతత్రైవకారయేదితి॥ యత్తుమాధవః ॥ యస్తువాజసనేయీస్యాత్త
స్యసంధిదినాత్పరా। నక్వాప్యన్వాహితిః కింతుసదాసంధిదినేహిసేత్యాహ - యచ్చ
కాలాదర్శేప్యుక్తం॥ ఆవర్తనాదధస్సంధిర్యద్యన్వాధాయతద్దినే । పరేద్యురిష్టిరిత్యా
హుర్విప్రావాజసనేయినఇతి- యచ్చమదనరత్నే ॥ మధ్యందినాత్స్యాదహనీహాయ
స్మిన్ప్రాక్పర్వణస్సంధిరియంతృతీయా। సాఖర్వికావాజసనేయిమత్యాతస్యాముపో
ష్యాథపరేద్యురిష్టిరితి॥ ఏతత్పౌర్ణమాసీపరమితితత్రైవ। ఆవర్తనోర్ధ్వమర్వాగస్తాద్రా
త్రౌవాసమాప్తౌద్వేమధ్యాహ్నదర్వాక్సమాప్తౌతృతీయేత్యర్థః- తత్కర్కభాష్యదేవ
జానిశ్రీఅనంతభాష్యాదిసకలతచ్ఛాఖీయగ్రంథవిరోధాద్వృద్ధానాదరాచ్చోపేక్ష్యం-
పౌర్ణమాస్యాంవిశేషమాహకాత్యాయనః ॥ సంధిశ్చేత్సంగవాదూర్ధ్వంప్రాక్పర్వా
వర్తనాద్రవేః । సాపౌర్ణమాసీవిజ్ఞేయాసద్యస్కాలవిధానతః ॥ అమాయాంవిశేష
మాహబౌధాయనః॥ ద్వితీయాత్రిముహూర్తాచేత్ప్రతిపద్యాపరాహ్ణికీ। అన్వాధానం
చతుర్దశ్యాంపరతస్సోమదర్శనాత్ ॥ కాత్యాయనశ్చ ॥ యజనీయేహ్నిసోమశ్చేద్వా
రుణ్యాందిశిదృశ్యతే । తత్రవ్యాహృతిభిర్హుత్వాదండందద్యాద్ద్విజాతయఇతి॥ ఏతచ్చ
బౌధాయనవాజసనేయివిషయం - తైత్తిరీయశ్రుతౌతుచంద్రదర్శనేపియాగ ఉక్తః-
ఏషావైసుమనానామేష్టిర్యమద్యేజానంపశ్చాచ్చంద్రమాఅభ్యుదేత్యస్మిన్నేవాస్మై
లోకేర్ధుకంభవతీతి- శ్రుత్యంతరేపి॥ యదహః పశ్చాచ్చంద్రమాఅభ్యుదేతితదహర్యజ
న్నిమాంల్లోకానభ్యుదేతీతి- ఇదంబహ్వృచాపస్తంబవిషయం- మదనరత్నేప్యేవం-
ఆపస్తంబభాష్యార్థసంగ్రహేప్యేవం- అతఃషడ్ద్వయస్యస్వస్వసూత్రాద్వ్యవస్థేతిత
త్త్వం- దూషయంత్యాశ్వలాయనాః ఇతితుపూర్వాహ్ణసంధివిషయమితిమాధవః- శే
షపర్వణీష్టౌవిశేషమాహమాధవీయేగార్గ్యః ॥ ప్రతిపద్యప్రవిష్టాయాంయదిచేష్టిస్స

మాప్యతే। పునఃప్రణీయకృత్స్నేష్టిః కర్తవ్యా యాగవిత్తమైః॥ గృహ్యాగ్నేర్నాయం నియమ ఇతి మదనపారిజాతః- ఏవం పర్వాంత్యాంశః ప్రతిపదశ్చత్రయోంశో యాగకాలః ఉక్తః- క్వచిత్ప్రతిపత్తుర్యాంశేపి యాగః॥ సంధిర్యద్యపరాహ్ణే స్యాద్యాగం ప్రాతః పరేహని। కుర్వాణః ప్రతిపద్భాగే చతుర్థేపి న దుష్యతీతి వృద్ధశాతాతపోక్తేః- ఏతత్పూర్ణిమాపరమితి మదనరత్నే- పర్వణి ప్రతిపదః క్షయస్య వృద్ధేశ్చార్ధం ప్రక్షిప్య సంధిర్జ్ఞేయః- తదాహ మాధవః॥ వృద్ధిః ప్రతిపదో యాస్తి తదర్ధం పర్వణి క్షిపేత్॥ క్షయస్యార్ధం తథా క్షిప్త్వా సంధినిర్ణయతాం సదేతి॥ కాత్యాయనోపి॥ పరేహ్ని ఘటికాన్యూనాస్తదైవాభ్యధికాశ్చ యాః। తదర్ధం క్లిప్త్వా పూర్వస్మిన్ హ్రాసవృద్ధీ ప్రకల్పయేదితి॥ ఏవంస్త్రార్తస్థాలీపాకేపి జ్ఞేయం - తత్రేష్టిస్థాలీపాకావాధానగృహప్రవేశనీయహోమానంతరభావిన్యాం పౌర్ణమాస్యాం ప్రారంభణీయా న తు దర్శే- యద్యారంభే మలమాస పౌషమాస గురుశుక్రాస్తాది భవతి తదాప్యారంభః కార్యః- యానితు॥ ఉపరాగోధిమాసశ్చ యది ప్రథమపర్వణి। తథా మలిమ్లుచే పౌషే నాన్వారంభణమిష్యతే॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే చంద్రసూర్యగ్రహే తథేతి సంగ్రహవచనాని తాని ఆలస్యాదినాతిక్రాంతశుద్ధకాలప్రారంభవిషయాణి॥ నామకర్మ చ దర్శేష్టిం యథాకాలం సమాచరేత్। అతిపాతే సతతయోః ప్రశస్తే మాసి పుణ్యభే ఇత్యపరార్కే-గర్గవచనాదితి ప్రయోగపారిజాతే- ఉక్తం చైతత్ప్రయోగరత్నే భట్టైః కాలాదర్శే తు-నామకర్మ చ జాతేష్టిమితి పాఠః-యాజ్ఞికాస్తు। ఆధానానంతరా పౌర్ణమాసీ చేన్మలమాసగా॥ తస్యామారంభణీయాదీన్న కుర్వీత కదాచనేతి త్రికాండమండనవచనాచ్ఛుద్ధకాలఏవ విభ్రేష్టిం కృత్వారంభం కుర్యాదిత్యాహుః- కాలాదర్శే స్మృతిసంగ్రహేపి॥ ఆరంభం దర్శపూర్ణేష్ట్యోరగ్నిహోత్రస్య చాదిమమ్। ప్రతిష్ఠాః పంచకూర్మాద్యా మలమాసే వివర్జయేదితి——అథ వికృతీష్టిః- తత్రాపస్తంబః॥ యదీష్ట్యా యది పశునా యది సోమేన యజేత సోమావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం చేతి - అత్ర ప్రకృతితః కాలే సిద్ధేపి సద్యస్కాలతావిధేయాత్కృతీ యయా సాంగత్వేనోక్తేః - అత్ర పౌర్ణమాస్యమావాస్యాశబ్దాభ్యాం తదంత్యక్షణో గృహ్యతే- తేన తద్వ్యత్యాహోరాత్ర ఇత్యర్థమాహ రామాండారః- మాధవోపి॥ ఇష్ట్యాదివికృతిస్సర్వా పర్వణ్యేవేతి నిర్ణయ ఇతి-అత్ర విశేషమాహ త్రికాండమండనః- కాత్యాయనశ్చ॥ ఆవర్తనాత్ప్రాగ్యది పర్వసంధిః కృత్వా తు తస్మిన్ప్రకృతిం వికృత్యాః। తదైవ యాగః పరతో యది స్యాత్తస్మిన్వికృత్యాః ప్రకృతేః పరేద్యురితి। ధూర్తస్వామ్యాదయోప్యేవమాహుః॥ యదీష్ట్యేతి సాంగాయా వికృతేః పర్వకాలత్వాదావర్తనాత్ప్రాక్సంధౌ సంధిమభితో యజేతేతి ప్రకృతేః ప్రతిపదిసమాప్తినియమాత్ప్రకృత్యనంతరం ప్రతిపది వికృత్యయోగాత్పూర్వేద్యుర్వికృతిరిత్యు

క్తంతంత్రరత్నే పార్థసారథినాయద్యపిప్రకృతేఃపూర్వత్వాదపూర్వమంతేస్యాదిత్యా
పస్తంబేనోక్తం - తథాపిహేతువాదేనశ్రుతిమూలత్వాభావాదంగంవాసమభివ్యా
హారాదితివదప్రామాణ్యమితితదాశయః- ఆగ్రయణేతువిశేషంవక్ష్యామః-అన్వారం
భణీయాతుచతుర్దశ్యాంకార్యేతి హిరణ్యకేశివృత్తౌమాతృదత్తీయే - అన్యేషాంప
ర్వణ్యేవపశౌసోమేచకాలాంతరమప్యాహబౌధాయనః.- అమావాస్యేనవాహావిషే
ష్ట్వానక్షత్రేచేతి- శుక్లపక్షేకృత్తికాదివిశాఖాంతేషుదేవనక్షత్రేష్వితి కేశవస్వామీ
వ్యాచఖ్యౌ - చాతుర్మాస్యేష్వపిద్వాదశాహయథాప్రయోగపక్షయోః ర్నక్షత్రే
ష్వప్యారంభః - యావజ్జీవసాంవత్సరప్రయోగయోస్తుఫాల్గున్యాంచైత్ర్యాంవారం
భః-పశౌతువిశేషమాహకాత్యాయనః॥ అర్థాదహ్నాభవతినియతంపర్వసంధిఃప
రస్తాత్కృత్వాతస్మిన్నహనితుపశుంసద్యఏవద్వ్యహంవా । ఆరభ్యాథప్రకృతిరథచే
త్పర్వసంధిఃపురస్తాత్కృత్వాతస్మిన్ప్రకృతిమథతుస్యాత్పశుస్సద్యఏవ ॥ అధికారపశు
స్త్వగ్నీషోమీయేణసవనీయేనవాసమానతంత్రోవాకార్యఃఇతి త్రికాండమండనః-
సోమేత్వాహాపస్తంబః ॥ అమావాస్యాయాందీక్షేయజనీయేవా మావాస్యాయాం
యజనీయేవానుత్యమహః పౌర్ణమాస్యాందీక్షేయ జనీయేవాపౌర్ణమాస్యాంయజ
నీయేవానుత్యమహరితి ॥ లాట్యాయనసూత్రేపి ॥ పూర్వపక్షస్యప్రథమేహనిదీక్షేత
దృష్ట్వావానక్షత్రయోగేచ-ఇతి-పూర్వపక్షశ్శుక్లపక్షః- నక్షత్రయోగేచేత్యయమ
ర్థః- చైత్ర్యాదిపూర్ణిమాయాశ్చిత్రానక్షత్రయోగేదీక్షేతేతి - ఆధానంతుపర్వణి
నక్షత్రేషుచోక్తం - తత్రపర్వనక్తంగార్హపత్యమాదధీతేత్యాదికర్మకాలవ్యాపిగ్రా
హ్యం- దినద్వయేతత్వేపరంగ్రాహ్యం-సంకల్పస్యపర్వణిలాభాత్ - పూర్వంనక్షత్ర
యోగేతదేవగ్రాహ్యం- యత్రత్రీణిసన్నిపతితాన్యృతుర్నక్షత్రంచ పర్వతత్సమృ
ద్ధంవిప్రతిషేధేఋతుర్నక్షత్రంచబలీయఇతి- హిరణ్యకేశిసూత్రాత్ - ఋతుర్వసం
తేబ్రాహ్మణోగ్నీనాదధీతేత్యాదిః- రేణుకారికాయాంతు ॥ మాఘాదిపంచమాసే
షుశ్రావణేవాశ్వినేతథా ॥ మార్గశీర్షేశుక్లపక్షేఆధానమథకారయేదిత్యుక్తం॥ అత్ర
మూలంమృగ్యం-ఆధాననక్షత్రాణిత్వాపస్తంబసూత్రేకృత్తికారోహిణీమృగశీర్ష
పునర్వసుపుష్యపూర్వోత్తరాపూర్వాషాఢోత్తరాషాఢాహస్తచిత్రావిశాఖాఽనూ
రాధాశ్రవణోత్తరాభాద్రపదాఇతి- సోమపూర్వాధానేవిశేషమాహాపస్తంబః॥సో
మేనయక్ష్యమాణాఆదధానోనర్తూన్నాక్షేన్ననక్షత్రమితి-అత్రప్రకరణాదాధానకా
లశాధః - తేనసోమస్యవసంతకాలతానబాధ్యతఇతిరుద్రదత్తవృత్తౌ నారాయణవృ
త్తౌచోక్తం-తంత్రరత్నేవార్తికేచ॥ తేవాఏతేఉభయేఅపహతాపాప్మానోఋతవఃఏవ
శాఉద్యాన్నాదిత్యఏషాంపాప్మపోపహంతా- యద్వైవైనంకదాచనయజ్ఞముపనమే త్త

ధాదధీ తేత్యత్రోత్తరాయణరూపంచ పిత్ర్యమిత్యుభయమృతు త్రయంసో
మాధానేనతపథవిశిష్యవిహితం - తదేకవాక్యతయాశాఖాంతరేపినర్తౌ సూ
క్తేదిత్యత్ర సోమకాలబాధఏవ - ఆధానకాలబాధస్య యద్వైవైసం శ్రద్ధోపన
మేత్తదాదధీతేత్యస్యాంశాఖాయాం వాక్యాంతరేణసిద్ధత్వాత్సోమ కాలబాధార్థ
మేవేదమిత్యుక్తం - ధూర్తస్వామీతుసోమస్యాపియఋతుస్తస్యాపినసూర్క్షేదితిలిఖ
నాదుభయకాలబాధంమన్యతే- శ్రీరామాండారస్తుకాలాంతరవిధానంవా సర్వకా
లానాదరోవేతిపక్షద్వయముక్త్వాహ-తత్రాద్యేకృత్తికాదికాలాంతరస్య యథాధా
నేవసంతాద్యబాధేనవిధానం- తథాసోమేప్యుదగయనపూర్వపక్షపుణ్యాహసన్నిపా
తేయజ్ఞకాలానాదేశఃఇతిఛందోగసూత్రోక్తోదగయనబాధేనసోమాభిసంధిరూపకా
లాంతరవిధానాదుదగయనంత్వపేక్షితఇత్యుక్తం - ద్వితీయపక్షేతుయద్వైనైనంయ
జ్ఞఉపనమేదితిసర్వకాలానాదరఉక్తఇతి భరద్వాజసూత్రాత్సర్వశబ్దస్యచవిశ్వజిత్స
ర్వపృష్ఠఇతివద్ద్వయోరప్రయోగాత్సర్వకాలబాధఇతి తేన దక్షిణాయనేపిభవతీత్యు
క్తం- పద్గురుభాష్యే దేవత్రాతభాష్యే తంత్రరత్నే చషట్స్వపిఋతుషుభవతీత్యు
క్తమితిదిక్ - శ్రాద్ధేత్వమావాస్యత్రేధావిభక్తదినతృతీయాంశేయోపరాహ్ణ
భాగస్తద్వ్యాపినీసాగ్నికైర్గ్రాహ్యా ॥ పిండాన్వాహార్యకంశ్రాద్ధం క్షీణేరాజనిశ
స్యతే । వాసరస్యతృతీయేంశేనాతి సంధ్యాసమీపతఇతి కాత్యాయనోక్తేః ॥
దర్శశ్రాద్ధంతుయత్ప్రోక్తంపార్వణంతత్ప్రకీర్తితమ్ । అపరాహ్ణేపితౄణాంచతత్ర
దానంప్రశస్యతఇతిశాతాతపోక్తేశ్చ - దినద్వయేతత్రసత్వేసర్వాపరాహ్ణవ్యాపిద
ర్శోగ్రాహ్యః - యద్యుభయేద్యురేష విహితః సర్వాపరాహ్ణ స్థితఇతిదీపికో
క్తేః - యత్తుకార్ష్ణాజినిః ॥ భూతవిద్ధామమావాస్యాం మోహాదజ్ఞానతోపి
వా। శ్రాద్ధకర్మణియేకుర్యుస్తేషామాయుఃప్రహీయతే ॥ ఇతితదపరాహ్ణేచతుర్దశీ
వేధపరమితిశ్రాద్ధహేమాద్రిః - అపరాహ్ణవ్యాప్తిపరమితిమాధవః - దినద్వయేఽప
రాహ్ణవ్యాప్త్యభావేంశతో వ్యాప్తౌచతిథిక్షయేపూర్వేతిహేమాద్రిః ॥ యదాచతు
ర్దశీయామంతురీయమనుపూరయేత్ । అమావాస్యాక్షీయమాణాతదైవశ్రాద్ధమిష్యత
ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - చతుర్దశ్యాశ్చతుర్థంయామందర్శః పూరయేత్ - చతుర్దశీ
యామత్రయంస్యాదిత్యర్థః - క్షీయమాణాపరదినేఽపరాహ్ణవ్యాపినీనేత్యర్థఃవ్యతిరేక
మాహ ॥ వర్ధమానామమావాస్యాంలక్షయేదపరేహని । యామాంస్త్రీనధికాన్వా
పిపితృయజ్ఞస్తతోభవేత్ ॥ తతశ్శ్రాద్ధంచ - దినద్వయేఽపరాహ్ణవ్యాప్తౌదాతిథివృ
ద్ధౌచహారీతః ॥ త్రిముహూర్తాచకర్తవ్యాపూర్వాఖర్వాచబహ్వృచైః । కుహూర
ధ్వర్యుభిఃకార్యాయథేష్టంసామగీతిభిః ॥ త్రిముహూర్తాభావేతుపూర్వానేత్యర్థః-పిం

డపితృయజ్ఞస్తుకాత్యాయనైర్యాగదినాత్పూర్వేద్యుః కార్యః - పూర్వేవాంగత్వాత్
పిండపితృయజ్ఞః ఇతితత్సూత్రాత్ - వ్యాఖ్యాతంచైతత్కర్కాచార్యైః-పూర్వాపవద
ర్శాత్పిండపితృయజ్ఞోనపశ్చాత్ - కుతః అంగత్వాత్ - తథాచశ్రుతిః ॥ తస్మాత్పూ
ర్వేద్యుః పితృభ్యః క్రియతఉత్తరమహర్దేవాన్యజంతఇతి, పూర్వేద్యుః పితృభ్యోయజ్ఞం
నిపృణీయప్రాతర్దేవేభ్యః ప్రతనుతేఇతిచ - తేసతన్మతేఅంగమేవాసౌ - తదుక్తం ॥
అంగంవాసమభివ్యాహారాదితి తేనకర్కమతేచతుర్దశీయుక్తదర్శేపిండపితృయజ్ఞఇతి-
శ్రీఅనంతభాష్యేతు పరేద్యురిత్యుక్తం - అత్రద్వేధా ఆచారో దృశ్యతే - ఆప
స్తంబానాంతుపరదినేముహూర్తమపిదర్శసత్వేతత్రైవపితృయజ్ఞః- తదాహఆపస్తం
బః ॥ అమావాస్యాయాంయదహశ్చంద్రమసంనపశ్యతితదహఃపిండపితృయజ్ఞంకు
రుతేఇతి-అస్యరుద్రదత్తీయావ్యాఖ్యాపిండైర్యుక్తఃపితృయజ్ఞఃపిండపితృయజ్ఞః - సచ
కర్మాంతరం - నతుదర్శశేషః యథావక్ష్యతి- పితృయజ్ఞస్స్వకాలవిధానాదనంగం
స్యాదితి - తంచయదహశ్చంద్రమసంనపశ్యతిపంచదశ్యాంప్రతిపదివాతదహఃకురుతే
యదహస్తయోస్సంధిరతతదహరిత్యర్థఃఇతి - రామాండారోప్యాహ - పిండపితృయ
జ్ఞస్తుపర్వసంధిమదహోరాత్రాపరాహ్ణఇతి-అతఃపర్వసంధిదినేపితృయజ్ఞః - శాత
పథశ్రుతిరపి ॥ యద్వైవైషనపురస్తాన్నపశ్చాద్దృశ్యతేథపితృభ్యోదదాతీతి -పర్వసం
ధిదినేహిపూర్వతఃపశ్చాద్వాచంద్రోనదృశ్యత ఏవేత్యర్థః - సత్యాషాఢోపి- పితృ
యజ్ఞంప్రక్రమ్యదృశ్యమానేతూపోష్యశ్వోభూతయజతేఇత్యాహ- హేమాద్రిస్తు-
అమావాస్యాశబ్దస్తిథివచనఏవపూర్వోక్తాపస్తంబసూత్రేయదుక్తం - నపశ్యతీతి
తత్రక్షయోఽభిప్రేతః । అతశ్చతుర్దశ్యాంచంద్రమసశ్చక్షీణత్వాత్తదుక్తదర్శేపితృ
యజ్ఞః ॥ పితృయజ్ఞంతునిర్వర్త్యవిప్రశ్చంద్రక్షయేఽగ్నిమానితిమనూక్తేః ॥ యదు
క్తంయదహస్త్వేవదర్శనం నైతిచంద్రమాః ॥ తత్క్షయాపేక్షయాజ్ఞేయంక్షీణేరాజ
నిచేత్యపీతి ॥ యదుక్తందృశ్యమానేపితచ్చతుర్దశ్యపేక్షయేతిచకాత్యాయనోక్తేః-
దృశ్యమానేప్యేకఇతిగోభిలోక్తేః ॥ తస్యాంసంధ్యాగతస్సోమోమృణాళమివదృశ్య
తే । అపరాహ్ణేక్షయస్తస్యాంపిండానాంకరణంధ్రువమితిహారీతోక్తేశ్చచంద్రక్ష
యకాలశ్చోక్తఃకాత్యాయనేన ॥ అష్టమేంశేచతుర్దశ్యాః క్షీణోభవతిచంద్రమాః ॥
అమావాస్యాష్టమేంశేతుపునఃకిలభవేదణురితి - తేనపూర్వేద్యురేవ పితృయజ్ఞఇ
త్యాచివార్క - కర్కాచార్యైరపి ॥ అపరాహ్ణేపిండపితృయజ్ఞశ్చంద్రాదర్శనేమా
వాస్యాయామితికాత్యాయనసూత్రేఽదర్శనేనక్షయఏవోక్తః - తస్మిన్క్షీణేదదాతీతి
శ్రుతేః - అతస్తన్మతేచతుర్దశీయుక్తదర్శే పితృయజ్ఞేసతిపరదినేయాగోర్థాత్సిద్ధః -
తదేతత్సర్వోత్కృష్టమపి హేమాద్రికర్కాదివ్యాఖ్యానమాపస్తంబైరనభ్యుపగమా

త్స్థాలీయబౌధాయనాదివిషయం- ఆశ్వలాయనానామపి శేషపర్వణిపిండపితృయజ్ఞః-
తథాచసూత్రం - అమావాస్యాయామపరాహ్ణేపిండపితృయజ్ఞఇతి - అత్రనారా
యణవృత్తిః - అమావాస్యాశబ్దః ప్రతిపత్పంచదశ్యోస్సంధివచనోప్యత్రా పరాహ్ణ
శబ్దసమన్వయాత్తద్వృత్త్యహోరాత్రేవర్తతే - తస్యాపరాహ్ణేహ్నశ్చతుర్థ
భాగేపిండపితృయజ్ఞఃకార్యః- ఔపవసథ్యేయజనీయేవాహనియదాత్వహోరాత్ర
సంధౌతిథిసంధిస్స్యాత్తదౌపవసథ్యేఏవాహనిక్రియతేఇతి - అతఏవ॥ముహూర్తమ
ప్యమావాస్యాప్రతిపద్యపిచేద్భవేత్।తద్దత్తమక్షయంజ్ఞేయంపర్వశేషంతుపర్వవత్ ఇ
తిహేమాద్రౌవచనంపిండపితృయజ్ఞపరముక్తంప్రయోగపారిజాతే - అయంచస్మా
ర్తాగ్నిమతాసంపూర్ణేదర్శేశ్రాద్ధవ్యతిషంగేణకార్యః - వ్యతిషంగోనామోభయో
స్సహానుష్ఠానం - ఏతచ్చస్థాలీపాకేనసహపిండార్థముద్ధృత్యేతిసూత్రేవృత్తికృతో
క్తం - ఖండపర్వణీతు కేచిదాహుః - పూర్వేహ్నిపిండపితృయజ్ఞవ్యతిషంగేణశ్రా
ద్ధంకృత్వాపరేహ్ని కేవలఃపిండపితృయజ్ఞఃకార్యః-వృత్తికృతాతు।అన్వష్టక్యంచపూ
ర్వేద్యుర్మాసిమాస్యథపార్వణమ్। కామ్యమాభ్యుదయేష్టమ్యామేకోద్దిష్టమథాష్ట
మమిత్యుదాహృత్యపూర్వేషుచ చతుర్షుస్థాలీపాకాదుద్ధృత్యాగ్నౌకరణమిత్యుక్తే
ర్దర్శశ్రాద్ధేస్థాలీపాకోనియతఇతిగమ్యతే- స్థాలీపాకశ్చపితృయజ్ఞయేవేదితిపూర్వదినే
వ్యతిషంగఃసిద్ధః - ప్రయోగపారిజాతేతు వార్షికశ్రాద్ధాదేరపివ్యతిషంగఉక్తః
కిముతదర్శశ్రాద్ధస్యన్యాయవిదస్త్వాహుః - సూత్రస్యవృత్తేశ్చసంపూర్ణదర్శవిషయ
త్వాత్ఖండపర్వణిపూర్వదినేకేవలంశ్రాద్ధంపరదినేచకేవలఃపితృయజ్ఞఃకార్యః - అతఏ
వోక్తంవృత్తికృతా-నాత్రపూర్వస్థాలీపాకశ్చోద్యతేసర్వశ్రాద్ధేషుప్రసంగాదితి-ప్ర
యోగపారిజాతోక్తిరప్యేతద్విషయైవ - పూర్వదినేచశ్రాద్ధేగ్నౌకరణమేవనపాణి
హోమః ॥ చతుర్ష్వాద్యేషుసాగ్నీనాంవహ్నౌహోమోవిధీయతే ॥ పిత్ర్యబ్రా
హ్మణహస్తేస్యాదుత్తరేషు చతుర్ష్వపీతిపరిశిష్టేనియమాత్ - నచలౌకికాగ్నౌప
క్వస్యకథంగృహ్యాగ్నౌహోమః॥ నాన్యాగ్నౌపక్వమన్యాగ్నౌజుహుయాదితినిషే
ధాత్ - మైవం- శ్రాద్ధస్యగృహ్యత్వేనస్మార్తాగ్నౌపచనాగ్నౌవాకర్తవ్యత్వాత్ -
తస్మాత్పూర్వేద్యుః కేవలంశ్రాద్ధంనవ్యతిషంగః - ఇదమేవచయుక్తం - ఆహితాగ్ని
నాతుసర్వాధానినార్ధాధానినావాసంపూర్ణేఖండేవా దర్శేశ్రౌతాగ్నౌ పృథగేవ
పితృయజ్ఞః కార్యోనతుదర్శ శ్రాద్ధవ్యతిషంగేణేతి, విస్తరభీతేర్విరమామః——
సంపూర్ణేదర్శేచ- విశేషమాహలౌగాక్షిః॥ పక్షాంతంకర్మనిర్వర్త్యవైశ్వదేవం
చసాగ్నికః। పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధఇతి-పక్షాంతంకర్మా
న్వాధానంఅన్వాహార్యకందర్శశ్రాద్ధం - అయమేవసాగ్నేర్జీవత్పితృకస్యపిండపితృ

యజ్ఞకాలో జ్ఞేయః - తస్యాపి కాత్యాయనేన హోమాంత మనారంభో వేత్యామ్నా నాత్ - పిండపితృయజ్ఞాకరణే ప్రాయశ్చిత్తమాహ పరాశరమాధవీయే కాత్యాయనః ॥ పితృయజ్ఞాత్యయే చైవ వైశ్వదేవాత్యయేపి చ । భోజనే పతితాన్నస్య చరుర్వైశ్వానరో భవేదిత్యలం—ప్రకృతమనుసరామః - నిరగ్నికాదిభిస్త్వమావాస్యాపరాహ్ణవ్యాప్త్యభావే తు కుతుపకాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ భూతవిద్ధాప్యమావాస్యా ప్రతిపన్మిశ్రితాపి వా । పిత్ర్యే కర్మణి విద్వద్భిర్గ్రాహ్యా కుతుపకాలికీతి హారీతోక్తేః-ఇదం చ నిరగ్నికాదివిషయం ॥ సినీవాలీ ద్విజైః కార్యా సాగ్నికైః పితృకర్మణి । స్త్రీభిశ్శూద్రైః కుహూః కార్యా తథా చానగ్నికైర్ద్విజైః రితి లౌగాక్షివచనాత్ - అత్ర సాగ్నిరౌపాసనాగ్నిరపీతి మదనపారిజాతే ఉక్తం - కుతుపశ్చాపరాహ్ణవ్యాప్త్యలాభే ఽనుకల్పః ॥ అపరాహ్ణద్వయావ్యాపీ యది దర్శస్తిథిక్షయః। ఆహితాగ్నేస్సినీవాలీం నిరగ్న్యదేః కుహూర్మతేతి జాబాలినా ఽభావే విధానాత్ - తేన సాగ్నీనాం నిరగ్నీనాం వాపరాహ్ణవ్యాపిన్యేవ ముఖ్యా - తిథిసామ్యవృద్ధిక్షయేషు సమవ్యాప్తౌ ఖర్వాదినా నిర్ణయః - వైషమ్యే ఽధికా - దినద్వయే పరాహ్ణాస్పర్శే కుతపవ్యాపినీతి మాధవః - ఇదమేవ యుక్తం, హేమాద్ర్యాదిమతే కుతపవ్యాపిన్యేవ నిరగ్న్యాదేర్ముఖ్యా - అత్ర సాగ్నిరౌపాసనాగ్నిరపీతి మదనపారిజాతే ఉక్తం - సినీవాలీ దృష్టచంద్రా - తథా చ వ్యాసః ॥ దృష్టచంద్రా సినీవాలీ నష్టచంద్రా కుహూః స్మృతేతి - పూర్వదినే పరదిన ఏవ వా తద్వ్యాప్తౌ సైవ గ్రాహ్యా - అంశవ్యాప్తౌ వైషమ్యే ఽధికకాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా - దినద్వయేంశతస్సమవ్యాప్తౌ తిథిక్షయే పూర్వా - వృద్ధౌ సామ్యే చ పరా ॥ తిథిక్షయే సినీవాలీ తిథివృద్ధౌ కుహూః స్మృతా । సామ్యేపి చ కుహూర్జ్ఞేయా వేదవేదాంగవేదిభిరితి ప్రచేతో వచనాత్ దినద్వయే సంపూర్ణకుతపవ్యాప్తిస్తు తిథివృద్ధావేవ భవతీత్యనంతరవచనాత్పరైవేతి - కుతపస్తు ॥ అహ్నో ముహూర్తా విజ్ఞేయా దశ పంచ చ సర్వదా । తత్రాష్టమో ముహూర్తో యస్స కాలః కుతపః స్మృత ఇతి మాత్స్యోక్తేః - తులాదానపితృదేవప్రీత్యర్థోపవాసాదౌ తు పరా గ్రాహ్యేత్యన్యత్ర విస్తరః - దర్శే చ మాసికవార్షికాది శ్రాద్ధప్రాప్తౌ కాలాదర్శే విశేష ఉక్తః ॥ దర్శస్య చోదకుంభస్య దర్శమాసికయోరపి - నిత్యస్య చాబ్దికస్యాపి దార్శికాబ్దికయోరపీత్యుక్త్వా ॥ సంపాతే దేవతాభేదాచ్ఛ్రాద్ధయుగ్మం సమాచరేత్ । నిమిత్తానియతిశ్చాత్ర పూర్వానుష్ఠానకారణమితి- అత్ర క్రమో నిర్ణయదీప ఉక్తః ॥ నష్టచంద్రే యదా కాలే క్షయాహ దివసో భవేత్ । వైశ్వదేవం క్షయశ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రాగ్దర్శకర్మణః ॥ అమాశ్రాద్ధం చానుపనీతోపి కుర్యాత్ - శ్రాద్ధశూలపాణౌ ॥ అమావాస్యాష్టకా కృష్ణపక్షపంచదశీషు చేత్యుపక్రమ్య ॥ ఏతచ్చానుపనీతోపి కుర్యాత్సర్వేషు పర్వసు । శ్రాద్ధం సాధారణం నామ సర్వ

కర్మఫలప్రదమ్ ॥ భార్యావిరహితోఽప్యేతత్ప్రవాసస్థోఽపినిత్యశః । శూద్రోఽప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబుధ ఇతిమాత్స్యోక్తేః - అమాశ్రాద్ధాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తముక్తమృగ్విధానే ॥ న్యూషావాచంజపేన్మంత్రంశతవారందినేదినే । అమాశ్రాద్ధంయదానాస్తితదాసంపూర్ణమేతితత్ ॥ అత్రపూర్వోక్తసాగ్నికపదేనాహితాగ్నిస్మార్తాగ్నిమాంశ్చగృహ్యతే - విచ్ఛిన్నాగ్నికాదిశ్చనిరగ్నికః - తథాచహేమాద్రిరగ్నౌకరణప్రకరణే ॥ సాగ్నిరగ్నావనగ్నిస్తుద్విజపాణావథాప్సువా। కుర్యాదగ్నౌక్రియాంనిత్యంలౌకికేనేతినిశ్చితమితిస్మృతివాక్యముదాహృత్యయస్త్వస్వీకృతౌపాసనతయాసముచ్ఛిన్నాగ్నితయా భార్యావిధురతయావాగ్నిరహితస్తస్యద్విజపాణౌజలాదౌవాహోమః ఇతివ్యాచచక్షే-మదనపారిజాతేప్యేవం॥ఇదమేవసాగ్నికానగ్నికస్వరూపంసర్వత్రజ్ఞేయం —*అథగ్రహణంనిర్ణీయతే*— తత్రచంద్రగ్రహణేయస్మిన్యామేగ్రహణంతస్మాత్పూర్వంప్రహరత్రయంనభుంజీత - సూర్యగ్రహేతుప్రహరచతుష్టయంనభుంజీత॥ సూర్యగ్రహేతునాశ్నీయాత్పూర్వంయామచతుష్టయమ్ । చంద్రగ్రహేతుయామాంస్త్రీన్బాలవృద్ధాతురైర్వినేతి మాధవీయేవృద్ధగౌతమోక్తేః ॥ గ్రహణంతుభవేదిందోఃప్రథమాదధియామతః। భుంజీతావర్తనాత్పూర్వంప్రథమేప్రథమాదధ ఇతిమార్కండేయోక్తేశ్చ-అధిఊర్ధ్వం-నమచంద్రగ్రహేయామచతుష్టయనిషేధ ఉచితోనతుసూర్యగ్రహే సూర్యోదయాత్ప్రాగ్భోజనాప్రాప్తేః - మైవంవచనస్యప్రథమయామేసూర్యగ్రహేసతిపూర్వేద్యుఃపూర్వరాత్రే భోజననిషేధపరత్వాత్ - చంద్రగ్రహేవిశేషమాహ మాధవీయేవృద్ధవసిష్ఠః ॥ గ్రస్తోదయేవిధోఃపూర్వంనాహర్భోజనమాచరేదితి - ద్వయోర్గ్రస్తాస్తేతు మాధవీయేవ్యాసః॥ అముక్తయోరస్తగయోరద్యాద్దృష్ట్వాపరేహనీతి॥విష్ణుధర్మేఽపి ॥ అహోరాత్రంనభోక్తవ్యం చంద్రసూర్యగ్రహోయదా । ముక్తిందృష్ట్వాతుభోక్తవ్యంస్నానంకృత్వాతతఃపరమ్ ॥ అహోరాత్రనిషేధస్సూర్యగ్రస్తాస్తే॥ మదనరత్నేగార్గ్యః ॥ సంధ్యాకాలేయదారాహుర్గ్రసతేశశిభాస్కరౌ । తదహర్నైవభుంజీతరాత్రావపికదాచన ॥ సాయంసంధ్యాయాంసూర్యగ్రస్తాస్తేపూర్వేహ్ని రాత్రౌచనభోక్తవ్యం - ప్రాతస్సంధ్యాయాంచంద్రస్యగ్రస్తాస్తే పూర్వరాత్రావుత్తరేహ్నిచనభోక్తవ్యమిత్యర్థః-చంద్రగ్రస్తాస్తే ఉత్తరదినేసంధ్యాహోమాదానదోషః తదాహాశౌచనః॥ గ్రస్తేచాస్తంగతేత్విందౌజ్ఞాత్వాముక్త్యవధారణమ్। స్నానహోమాదికంకార్యంభుంజీతేందూదయేపునః ॥ ఏతదనాహితాగ్నివిషయం- ఆపరాహ్ణాత్ప్రతోపాయనీయమశ్నీతేతి కాత్యాయనోక్తేర్వ్రతస్యశ్రౌతత్వేనవిహితత్వేనచప్రబలత్వాత్ - అద్భిర్వ్రతంకుర్యాదితినిర్ణయదీపః, రాగప్రాప్తభోజనేకాల నియ

మోయం, తేనజ్వరాదావివనభోజనమితికర్కానుసారిణః, బాలవృద్ధాతురాణాం తుగ్రహణయామాత్పూర్వమేకయామోనిషిద్ధః॥సాయాహ్నేగ్రహణంచేత్స్యాదపరాహ్ణేనభోజనమ్। అపరాహ్ణేనమధ్యాహ్నేమధ్యాహ్నేనతుసంగవే॥భుంజీతసంగవేచేత్స్యాన్నపూర్వంభోజనక్రియేతి మార్కండేయోక్తేః, ఇదంచబాలాదివిషయం, బాలవృద్ధాతురైర్వినేతిపూర్వోక్తేః, వేధకాలేగ్రహణేవాపక్వమన్నంత్యాజ్యం॥ సర్వేషామేవవర్ణానాంసూతకంరాహుదర్శనే। స్నాత్వాకర్మాణికుర్వీతశృతమన్నంవివర్జయేదితిహేమాద్రౌషట్త్రింశన్మతాత్,శృతమితితదంతరితస్యోపలక్షణం॥ నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టంగ్రహపర్యుషితంచయత్ ఇతిమితాక్షరాయాంవచనాత్,భార్గవార్చనదీపికాయాంజ్యోతిర్నిబంధేమేధాతిథిః॥ఆరనాళంపయస్తక్రందధిస్నేహాజ్యపాచితమ్। మణికస్థోదకంచైవనదుష్యేద్రాహుసూతకే॥ మన్వర్థముక్తావళ్యాం॥ అన్నంపక్వమిహత్యాజ్యంస్నానంసవసనంగ్రహే। వారితక్రారనాళాదితిలదర్భైర్నదుష్యతి॥ జలేత్వదోషోగాంగవిషయః॥ గ్రహోషితంజలంపీత్వాపాదకృచ్ఛ్రం సమాచరేదితి॥ తత్రైవచతుర్వింశతిమతేన్యజలస్యదోషోక్తేః, వేధకాలేగ్రహణేవాభోజనేప్రాయశ్చిత్తముక్తం మాధవీయేకాత్యాయనేన॥ చంద్రసూర్యగ్రహేభుక్త్వాప్రాజాపత్యేనశుద్ధ్యతి। తస్మిన్నేవదినేభుక్త్వాత్రిరాత్రేణైవశుద్ధ్యతీతి, గ్రహణేచత్రిరాత్రమేకరాత్రంవోపవాసశ్శ్రేయోర్థినాకార్యః॥ ఏకరాత్రముపోష్యైవస్నాత్వాదత్వాచశక్తితః। కంచుకాదివసర్పస్యనివృత్తిఃపాపకోశతః। త్రిరాత్రంసముపోష్యైవగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః। స్నాత్వాదత్వాచవిధివన్మోదతేబ్రహ్మణాసహేతి హేమాద్రౌలైంగోక్తేః, ఇదంచపుత్రవ్యతిరిక్తవిషయం॥ ఆదిత్యేహని సంక్రాంతౌగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః। పారణంచోపవాసంచనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీతి జైమినివచనాత్, యదాతురవేర్గ్రస్తాస్తస్తదాపుత్రిణః ప్రహరద్వయంహిత్వా బాలాదివద్భోజనంనతూపవాసః॥సాయాహ్నేగ్రహణంచేత్స్యాదితిపూర్వోక్తమార్కండేయవచనాత్॥సాయాహ్నేసంగవేశ్నీయాచ్ఛారదేసంగవాదధః। మధ్యాహ్నేపరతోశ్నీయాన్నోపవాసోరవిగ్రహఇతి స్మృతేశ్చేతిహేమాద్రిః, శారదోపరాహ్ణఃమాధవమతేతుపుత్రిణోపిత్రతోపవాసఏవ, అహోరాత్రంనభోక్తవ్యమితిపూర్వోక్తనిషేధస్యతేనాపిపాలనీయత్వాత్, ఉపవాసనిషేధస్త్వ్రతరూపోపవాసపరః, కృష్ణైకాదశీనిషేధవదితి, మదనరత్నేప్యేవం,ఇదమేవచయుక్తం, వర్ధమానస్తు॥అహోరాత్రంనభోక్తవ్యమితిశాతాతపీయాగ్రే॥ సూర్యాచంద్రమసోర్లోకానక్షయాన్యాతిమానవఇతిఫలశ్రుతేర్ముక్త్యదర్శనేఉపవాసఃకామ్యః, నత్వయంనిషేధఇత్యాహ-తన్న, తత్రవ్రతత్వేపిప్రాగుక్తవిష్ణుధర్మనిషేధావశ్యంభావాత్, తథాచవ్యాసః॥ రవిగ్ర

హుస్సూర్యవారేసోమేసోమగ్రహ స్తథా । చూడామణిరితిఖ్యాత స్తత్రద త్తమనంత
కమ్॥ వారేష్వన్యేషుయత్పుణ్యంగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । తత్పుణ్యంకోటిగుణి
తంయోగేచూడామణౌస్మృతమ్ ॥ అత్రచాద్యంతయోస్స్నానంకుర్యాత్ ॥ గ్ర
స్యమానేభవేత్స్నానంగ్రస్తేహోమోవిధీయతే । ముచ్యమానేభవేద్దానంముక్తే
స్నానంవిధీయతఇతి హేమాద్రావచనాత్॥స్నానంస్యాదుపరాగాదౌమధ్యేహో
మస్సురార్చనమితిబ్రహ్మవైవర్తాచ్చ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాంసూతకం రాహుద
ర్శనే । సచైలంతుభవేత్స్నానంసూతకాన్నంచ వర్జయేదితివృద్ధవసిష్ఠోక్తేశ్చ-స
చైలంముక్తిస్నానం పరమితిమదనరత్నేఉక్తం - భార్గవార్చనదీపికాయాం చతు
ర్వింశతిమతే ॥ ముక్తౌయస్తునకుర్వీతస్నానంగ్రహణసూతకే । ససూతకీభవేత్తావ
ద్యావత్స్యాదపరోగ్రహః ॥ ఇదంచస్నానమమంత్రకంకార్యమితి స్మృతిరత్నావ
ల్యాం-తత్రతీర్థవిశేషోభారతే॥గంగాస్నానంతుకుర్వీతగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః॥
మహానదీషుచాన్యాసుస్నానంకుర్యాద్యథావిధి ॥ మహానదీష్వపిమాసవిశేషేకా
శ్చిచ్ఛ్రేష్ఠాః ॥ ప్రయాగేదేవికారేవాసన్నిహత్యాచవారణమ్ । సరస్వతీచంద్రభా
గాకౌశికీతాపికాతథా ॥ సింధుర్గండకికాచైవసరయూఃకార్తికాదితః ॥ మూలంహే
మాద్రౌస్పష్టం - వ్యాసః ॥ ఇందోర్లక్షగుణంపుణ్యంరవేర్దశగుణంతతః । గంగా
తోయేతుసంప్రాప్తఇందోఃకోటిరవేర్దశ ॥ గవాంకోటిసహస్రస్యయత్ఫలంలభతేన
రః । తత్ఫలంలభతేమర్త్యోగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః అసంభవేతుమాధవీయేశం
ఖః ॥ వాపీకూపతటాకేషుగిరిప్రస్రవణేషుచ । నద్యాంనదేదేవఖాతే సరసీషూద్ధృ
తాంబుని॥ ఉష్ణోదకేనవాస్నాయాద్గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః॥ అత్రతారతమ్యమా
హమార్కండేయః ॥ శీతముష్ణోదకాత్పుణ్యమపారక్యంపరోదకాత్ । భూమిష్ఠము
ద్ధృతాత్పుణ్యంతతఃప్రస్రవణోదకమ్ ॥ తతోపిసారసంపుణ్యంతతః పుణ్యంనదీజ
లమ్। తీర్థతోయంతతఃపుణ్యంమహానద్యంబుపావనమ్ ॥ తతస్తతోపిగంగాంబుపు
ణ్యంపుణ్యస్తతోంబుధిరితి ॥ ఉష్ణోదకమాతురవిషయం - తథా ॥ గోదావరీమహా
పుణ్యాంచంద్రేరాహుసమన్వితే ॥ సూర్యేచరాహుణాగ్రస్తేతమోభూతేమహాము
నే ॥ నర్మదాతోయసంస్పర్శైకృతకృత్యాభవంతిహి ॥ పృథ్వీచంద్రోదయ ప్రభాస
ఖండే ॥ గావోనాగాస్తిలాధాన్యంరత్నానికనకంమహీ । సంప్రదాయకురుక్షేత్రే
యత్ఫలంలభతేనరః ॥ తదిందుగ్రహణేంభోధౌస్నానాద్భవతిమద్గుణమ్ ॥ తత్రైవసే
తుపురాణేంబుధిస్నానముపక్రమ్య ॥ దానానియానిలోకేషువిఖ్యాతానిమనీషిభిః తే
షాంఫలమవాప్నోతిగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ దేవీపురాణే ॥ గంగాకనఖలంపు
ణ్యంప్రయాగఃపుష్కరంతథా । కురుక్షేత్రం మహాపుణ్యంరాహుగ్రస్తే దివాకరే॥

స్నానాసంభవేస్మరణంవాకార్యం ॥ స్మృత్వాశతక్రతుఫలందృష్ట్వా సర్వాఘనాశనమ్ ॥ స్పృష్ట్వాగోమేధపుణ్యంతు పీత్వాసౌత్రామణేర్లభేత్ ॥ స్నాత్వావాజిమఖం పుణ్యంప్రాప్నుయాదవిచారతః । రవిచంద్రోపరాగేచఅయనేచోత్తరే తథేతిమార్కండేయోక్తేః - అత్రశ్రాద్ధమాహఋష్యశృంగః ॥ చంద్రసూర్యగ్రహేయస్తు శ్రాద్ధంవిధివదాచరేత్ । తేనైవసకలాపృథ్వీదత్తావిప్రస్యవైకరే ॥ భారతే॥ సర్వస్వేనాపికర్తవ్యంశ్రాద్ధంవై రాహుదర్శనే।అకుర్వాణస్తునాస్తిక్యాత్పంకేగౌరివసీదతి॥ విష్ణుః ॥ రాహుదర్శనదత్తంహిశ్రాద్ధమాచంద్రతారకమ్ ॥ ఇదంచామాన్నేనహేమ్నావాకార్యంనత్వన్నేన ॥ ఆపద్యనగ్నౌతీర్థేచచంద్రసూర్యగ్రహేతథా । ఆమశ్రాద్ధంప్రకుర్వీతహేమశ్రాద్ధ మథాపివేతిశాతాతపోక్తేరితి హేమాద్రిమాధవాదయః - అపరార్కస్తు - ఏతద్ద్విజాతీనాంపాకాభావే ద్రష్టవ్యంతీర్థశ్రాద్ధవత్ ॥ పాకాభావేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధంవిధీయతే ॥ ఇతిసుమంతూక్తేః ॥ సైంహికేయో యదాసూర్యంగ్రసతేపర్వసంధిషు । గజచ్ఛాయేతుసాప్రోక్తాతస్యాంశ్రాద్ధం ప్రకల్పయేత్ । ఘృతేనభోజయేద్విప్రాన్ఘృతంభూమౌసముత్సృజేదితివాయవీయోక్తేశ్చేత్యాహ - విజ్ఞానేశ్వరోప్యాహ ॥ గ్రహణశ్రాద్ధే భోక్తుర్దోషోదాతుస్త్వభ్యుదయఇతి ॥ సూతకేమృతకేభుక్తేగృహీతేశశిభాస్కరే। ఛాయాయాంహస్తినశ్చైవనభూయః పురుషోభవేదిత్యాపస్తంబేనభోజననిషేధాత్ - అయంచనిషేధఃశ్రాద్ధభోక్తుర్హస్తిచ్ఛాయాసాహచర్యాత్ - అత్రగ్రహణనిమిత్తకశ్రాద్ధేనైవామాసంక్రాంత్యాదినైమిత్తికానాంసిద్ధిః - దార్శికాలభ్యయోరపీతికాలాదర్శోక్తేః -అత్రాశౌచమధ్యేపిస్నానశ్రాద్ధాదికార్యమేవ ॥ సూతకేమృతకేచైవనదోషో రాహుదర్శనే। తావదేవభవేచ్ఛుద్ధిర్యావన్ముక్తిర్న దృశ్యతఇతిమాధవీయే వృద్ధవసిష్ఠోక్తేః॥ స్మార్తకర్మపరిత్యాగోరాహోరన్యత్రసూతక ఇతివ్యాఘ్రపాదోక్తేశ్చ - కాలాదర్శే అంగిరాః ॥ సర్వేవర్ణాస్సూతకేపిమృతకేరాహుదర్శనే। స్నాత్వాశ్రాద్ధంప్రకుర్వీరన్దానంశాఠ్యవివర్జితమ్ ॥ మదనపారిజాతేప్యేవం - తేన ॥ స్నానమాత్రంప్రకుర్వీతదానశ్రాద్ధవివర్జితమితినిర్మూలంవదంతోగౌడాః - పరాస్తాః - ఇయంచశుద్ధిరవిశేషాన్మంత్రదీక్షాపురశ్చరణాదిసర్వస్మార్తకర్మవిషయా - మదనరత్నేప్యేవం - రజస్వలాయాస్తుభార్గవార్చనదీపికాయాం - సూర్యోదయనిబంధే ॥ నసూతకాదిదోషోస్తిగ్రహేహోమజపాదిషు । గ్రస్తేస్నాయాదుదక్యాపితీర్థాదుద్ధృతవారిణేతి - అత్రచ ॥ స్నానేనైమిత్తికేప్రాప్తేనారీయదిరజస్వలా - పాత్రాంతరితతోయేనస్నానంకృత్వావ్రతంచరేదిత్యాదిర్మితాక్షరోక్తోవిధిర్జ్ఞేయః - తథాగ్రహణేరాత్రావపి శ్రాద్ధాదికార్యం ॥ గ్రహణోద్వాహసంక్రాంతియాత్రార్తిప్రసవేషుచ - దానం

నైమిత్తికం జ్ఞేయం రాత్రావపితదిష్యతఇత్యపరార్కే-వ్యాసోక్తేః॥చంద్రగ్రహేతథా
రాత్రౌస్నానందానంప్రశస్యతఇతి దేవలోక్తేశ్చ - యదాతు జ్యోతిశ్శాస్త్రగ
మ్యాదినేచంద్రగ్రహోరాత్రౌనసూర్యగ్రహస్తదాస్నానాదినకార్యం॥ సూర్యగ్ర
హోయదారాత్రౌదివాచంద్రగ్రహస్తథా । తత్రస్నానంనకుర్వీతదద్యాద్దానంనచ
క్వచిదితిషట్త్రింశన్మతాత్ - గ్రహణదినే వార్షికశ్రాద్ధప్రాప్తౌతుప్రయోగపారిజా
తేగోభిలః ॥ దర్శేరవిగ్రహేపిత్రోః ప్రత్యాబ్దికముపస్థితమ్। అన్నేనాసంభవేహేమ్నా
కుర్యాదామేనవాసుతఇతి - అత్రదర్శరవిపితృసుతశబ్దాఃప్రదర్శనార్థాః న్యాయసా
మ్యాత్ - తేనచంద్రగ్రహేపినపిండాదివార్షికమన్నాదినాతద్దినఏవకార్యమితిమదన
పారిజాతేవ్యాఖ్యాతం - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - తేనయాని ॥ ఆమశ్రాద్ధంప్ర
కుర్వీతమాససంవత్సరాదృతఇతి ॥ అన్నేనైవాబ్దికంకుర్యాద్ధేమ్నావామేననక్వచిది
తి మరీచిలౌగాక్ష్యాదివచనానితానిగ్రహణదినాతిరిక్తవిషయాణి - నిర్ణయామృతే
ప్యేవం - యానితు ॥ గ్రహణాత్తుద్వితీయేఽహ్ని రజోదోషాత్తుపంచమే ॥ తథా ॥
గ్రస్తోదయేయదాచంద్రేప్రత్యబ్దంసముపస్థితమ్।తద్దినేచోపవాసస్స్యాత్ప్రత్యబ్దంతుప
రేఽహని ॥ తథా ॥ గ్రస్తావేవాస్తమానంతురవిందూప్రాప్నుతోయది । ప్రత్యబ్దం
తుతదాకార్యంపరేఽహన్యేవసర్వదా ॥ చంద్రసూర్యోపరాగేచతథాశ్రాద్ధం పరే
ఽహనీత్యాదీనివచనానితానిమహానిబంధేషుక్వాప్యనుపలంభాన్నిర్మూలాని। ప్రత్యు
తపూర్వోక్తనిబంధేషుతద్దినఏవశ్రాద్ధముక్తమిత్యలం - గ్రహణాదినసప్తదినపర్యంతం
రామగోపాలాద్యాగమదీక్షోక్తాశివార్చనచంద్రికాయాంజ్ఞానార్ణవే ॥ మంత్రాద్యా
రంభణంకుర్యాద్గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః । గ్రహణాద్యాపిదేవేశికాలస్సప్తదినా
వధి - ఇతిరత్నసాగరే ॥ సత్తీర్థేఽర్కవిధుగ్రాసే తంతుదామనపర్వణి । మంత్రదీ
క్షాంప్రకుర్వాణోమాసర్క్షాదీన్నశోధయేత్ ॥ అత్రసూర్యగ్రహణమేవముఖ్యం ॥
సూర్యగ్రహణకాలేతునాన్యదన్వేషితంభవేత్। సూర్యగ్రహణకాలేనసమోనాన్యః
కదాచన॥ నమాసతిథివారాదిశోధనం సూర్యపర్వణీతితత్త్రైవకాలోత్తరవచనాత్ ॥
చంద్రగ్రహేతుయాదీక్షాయాదీక్షావ్రతచారిణామ్। వనస్థస్యచయాదీక్షాదారిద్ర్యం
సప్తజన్మస్వితితత్రైవయోగినీతంత్రేనిషేధాచ్చ - గ్రహణంచజన్మరాశ్యాదానిషి
ద్ధం - తదుక్తంజ్యోతిషే ॥ త్రిషడ్దశాయోపగతంనరాణాంశుభప్రదంస్యాద్గ్రహణం
రవీంద్వోః । ద్విసప్తనందేషుమధ్యమంస్యాచ్ఛేషేష్వనిష్టంకథితంమునీంద్రైరితి ॥
ఆయఏకాదశ, నందానవ, ఇషుఃపంచ, మదనరత్నేగర్గః ॥ జన్మసప్తాష్టరిఃఫాంకదశ
మస్తేనిశాకరే । దృష్టోఽరిష్టప్రదోరాహుర్జన్మర్క్షేనిధనేపిచ ॥ రిఃఫంద్వాదశం- అం
కానవ, నిధనంసప్తమంతారా పృథ్వీచంద్రోదయే, విష్ణుధర్మే ॥ యస్యనక్షత్రగతో

రాహుర్గ్రసతేశశిభాస్కరౌ । తజ్జాతానాంభవేత్పీడా యేనరాశ్శాంతివర్జితాః॥ తత్రై
వపురాణాంతరే ॥ సూర్యస్యసంక్రమేవాపిగ్రహణంచంద్రసూర్యయోః ॥ యస్యత్రి
జన్మనక్షత్రేతస్యరోగోథవామృతిః॥ తస్యదానంచహోమంచదేవార్చనజపౌతథా ।
ఉపరాగాభిషేకంచకుర్యాచ్ఛాంతిర్భవిష్యతి ॥ స్వర్ణేనవాథపిష్టేనకృత్వాసర్పస్యచా
కృతిమ్ । బ్రాహ్మణాయదదేత్తస్యనరోగాదిశ్చతత్కృతః ॥ జన్మనక్షత్రంతత్పూర్వో
త్తరేచత్రిజన్మనక్షత్రమిత్యుచ్యతే - జన్మదశమైకోనవింశతితారాఇతికేచిత్ - సర్ప
స్యతదాకారస్యరాహోరిత్యర్థః - అద్భుతసాగరేభార్గవః ॥ యస్యరాజ్యస్యనక్ష
త్రేస్వర్భానురుపరజ్యతే । రాజ్యభంగంసుహృన్నాశంమరణంచాత్రనిర్దిశేత్ ॥రా
జ్యస్యనక్షత్రంఅభిషేకనక్షత్రమితి, తత్రైవవ్యాఖ్యాతం, భార్గవార్చనదీపికాయాం
జ్యోతిస్సాగరే ॥ సౌవర్ణంకారయేన్నాగంపలేనాథపలార్థతః । తదర్ధేనతదర్ధేనఫణా
యుక్తంమౌక్తికంన్యసేత్ ॥ తామ్రపాత్రేనిధాయాథఘృతపూర్ణేవిశేషతః । కాంస్యే
వాకాంతలోహేవాన్యస్యదద్యాత్సదక్షిణమ్ ॥ చంద్రగ్రహేతురూప్యస్యబింబంద
ద్యాత్సదక్షిణమ్ । నాగంరుక్మమయంసూర్యగ్రహేబింబంచహేమజమ్ ॥ తురంగ
రథగోభూమితిలసర్పిశ్చకాంచనమ్ । కాలవివేకేపి ॥ సువర్ణనిర్మితంనాగంసతిలం
కాంస్యభాజనమ్ । సదక్షిణంసవస్త్రంచబ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ సౌవర్ణంరాజ
తంవాపిబింబంకృత్వాస్వశక్తితః । ఉపరాగభవక్లేశచ్ఛిదేవిప్రాయకల్పయేత్ ॥ మం
త్రస్తు ॥ తమోమయమహాభీమసోమసూర్యవిమర్దన । హేమతారాప్రదానేనమమ
శాంతిప్రదోభవ ॥ విధుంతుదనమస్తుభ్యంసింహికానందనాచ్యుత । దానేనానేననా
గస్యరక్షమాంవేధజాద్భయాదితి॥అత్రశాంతిరప్యుక్తాహేమాద్రౌమాత్స్యే॥ యస్య
రాశింసమాసాద్యభవేద్గ్రహణసంభవః॥ స్నానంతస్యప్రవక్ష్యామిమంత్రౌషధిసమన్వి
తమ్।చంద్రోపరాగంసంప్రాప్యకృత్వాబ్రాహ్మణవాచనమ్॥ సంపూజ్యచతురోవిప్రా
న్శుక్లమాల్యానులేపనైః । పూర్వమేవోపరాగస్యసమానీయౌషధాదికమ్ ॥ స్థా
పయేచ్చతురఃకుంభా నవ్రణాన్సలిలాన్వితాన్ । గజాశ్వరథ్యావల్మీకసంగమాద్ధ్ర
దగోకులాత్ ॥ రాజద్వారప్రదేశాచ్చమృదమానీయనిక్షిపేత్ । పంచగవ్యంపం
చరత్నంపంచత్వక్పంచపల్లవమ్ ॥ రోచనంపద్మకంశంఖంకుంకుమంరక్తచందనమ్ ।
శుక్తిస్ఫటికతీర్థాంబుసితసర్షపగుగ్గులూన్ ॥ మధుకందేవదారుంచవిష్ణుక్రాంతాంశ
తావరీమ్ । బలాంచసహదేవీంచనిశాద్వితయమేవచ ॥ గజదంతంకుంకుమంచతథై
వోశీర చందనమ్ । ఏతత్సర్వంవినిక్షిప్యకుంభేష్వావాహయేత్సురాన్ ॥ సర్వేసము
ద్రాస్సరితస్తీర్థానిజలదానదాః । ఆయాంతుయజమానస్యదురితక్షయకారకాః ॥
(యోసౌవజ్రధరోదేవ ఆదిత్యానాంప్రభుర్మతః। సహస్రనయనశ్శక్రోగ్రహపీడాం

వ్యపోహతు ॥ ముఖంయస్సర్వదేవానాంసప్తార్చిరమితద్యుతిః । చంద్రోపరాగసం
భూతామగ్నిఃపీడాంవ్యపోహతు ॥ యఃకర్మసాక్షీలోకానాంధర్మోమహిషవా
హనః । యమశ్చంద్రోపరాగోత్థాంగ్రహపీడాంవ్యపోహతు ॥ రక్షోగణాధిపస్సా
క్షాన్నీలాంజనసమప్రభః । ఖడ్గహస్తో౽తిభీమశ్చగ్రహపీడాంవ్యపోహతు ॥ నాగపా
శధరోదేవస్సదామకరవాహనః । సజలాధిపతిర్దేవోగ్రహపీడాంవ్యపోహతు॥ ప్రా
ణరూపోహిలోకానాంసదాకృష్ణమృగప్రియః । వాయుశ్చంద్రోపరాగోత్థాంగ్రహ
పీడాంవ్యపోహతు ॥ యో౽సౌనిధిపతిర్దేవఃఖడ్గశూలగదాధరః । చంద్రోపరాగకలు
షంధనదో౽త్రవ్యపోహతు ॥ యో౽సావిందుధరోదేవఃపినాకీవృషవాహనః। చంద్రో
పరాగపాపానినాశయతుశంకరః॥ త్రైలోక్యేయానిభూతానిస్థావరాణిచరాణిచ।బ్ర
హ్మావిష్ణ్వర్కరుద్రాశ్చదహంతుమమపాతకమ్ ఏవమావాహయేద్దేవాన్మంత్రైరేభి
శ్చవారుణైః । ఏతానేవతథామంత్రాన్స్వర్ణపట్టేవిలేఖయేత్ ॥తామ్రపట్టేథవాలి
ఖ్యనవవస్త్రేతథైవచ । మస్తకేయజమానస్యనిదధ్యుస్తేద్విజోత్తమాః ॥ కలశాన్ది
వ్యసంయుక్తాన్నానారూపసమన్వితాన్ । గృహీత్వాస్నాపయేద్గాఢంభద్రపీఠో
పరిస్థితమ్ ॥ పూర్వైరేవతుమంత్రైశ్చయజమానంద్విజోత్తమాః । అభిషేకంతతః
కుర్యాన్మంత్రైర్వారుణసూక్తకైః ॥ ఆచార్యంవరయేత్పశ్చాత్స్వర్ణపట్టంనివేద
యేత్ । ఆచార్యదక్షిణాందద్యాద్గోదానంచస్వశక్తితః ॥ హోమంవాపిప్రకుర్వీత
తిలైర్వ్యాహృతిభిస్తథా । దానంచశక్తితోదద్యాద్యదీచ్ఛేదాత్మనోహితమ్ ॥ సూ
ర్యగ్రహేసూర్యనామయుక్తాన్మంత్రాంశ్చకీర్తయేత్ । అనేనవిధినాయస్తుగ్రహణే
స్నానమాచరేత్ ॥ నతస్యగ్రహణేదోషఃకదాచిదపిజాయతే ॥ ఇతిగ్రహణశాంతిః
—భార్గవార్చనదీపికాయాంబ్రహ్మసిద్ధాంతే ॥ సర్వైఃపటస్థితంవీక్ష్యంఖస్థంతైలాం
బుదర్పణైః । గ్రహణంగుర్విణీజాతునపశ్యేత్పటంవినా॥ తథామంగళకృత్యేషువేధే
విశేషోహేమాద్రౌ ॥ త్రయోదశ్యాదితోవర్జ్యందినానాంనవకంధ్రువమ్ । మాంగ
ల్యేషుసమస్తేషుగ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ ప్రకారాంతరంతత్రైవోక్తం॥ ద్వా
దశ్యాదితృతీయాంతోవేధఇందుగ్రహేస్మృతః । ఏకాదశ్యాదికస్సౌరేచతుర్థ్యంత
ప్రకీర్తితః॥ ఇదంచపూర్ణగ్రాసే-త్ర్యహంఖండగ్రహేతయోరితితత్రైవోక్తేః- ఇదం
చగ్రస్తాస్తేత్రిదినంపూర్వమితినారదేనగ్రస్తాస్తేవిశేషోక్తేర్గ్రస్తాస్తభిన్నగ్రహణపరం
జ్యోతిర్నిబంధేచ్యవనః ॥ గ్రహణోత్పాతభంత్యాజ్యంమంగళేషుఋతుత్రయమ్ ।
యావచ్చరవిణాభుక్తంవాముక్తంభందగ్ధకాష్ఠవత్ ॥ అన్యానిచాగ్నేయాదిమండలాని
తత్ఫలంవర్ణవికారాదిఫలంచదైవజ్ఞేభ్యోజ్ఞేయం-పురశ్చరణచంద్రికాయాం॥-చంద్ర
సూర్యోపరాగేచస్నాత్వాప్రయతమానసః । స్పర్శాదిమోక్షపర్యంతంజపేన్మంత్రం

సమాహితః ॥ జపాద్దశాంశతో హోమస్తథాహోమాత్తుతర్పణమ్ । తర్పణస్యదశాంశేనమార్జనంకథితంకిల ॥ తత్రైవదేవతారూపంధ్యాత్వాత్మానంప్రపూజ్యచ। నమోంతంమంత్రముచ్చార్యతదంతేదేవతాభిధామ్ ॥ ద్వితీయాంతామహంపశ్చాదభిషించామ్యనేనతు । తోయైరంజలినాశుద్ధై రేభిస్సించేత్స్వమూర్ధని మార్జనస్యదశాంశేనబ్రాహ్మణానపిభోజయేత్ ।జపోఽర్చాపూర్వకో హోమస్తర్పణం చాభిషేచనమ్॥ భూదేవపూజనంపంచప్రకారోక్తాపురస్క్రియా॥ తథా॥ హోమాశక్తౌజపంకుర్యాద్ధోమసంఖ్యాచతుర్గుణమ్। ఏవంకృతేతుమంత్రస్యజాయతేసిద్ధిరుత్తమా॥ గ్రహణప్రసంగాత్కురుక్షేత్రప్రతిగ్రహేప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే - తత్రారుణస్మృతౌ॥ప్రతిగ్రహీకురుక్షేత్రేనభూయఃపురుషోభవేత్ ।తథాపిమనసఃశుద్ధ్యైప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ తప్తకృచ్ఛ్రద్వయంకుర్యాదైందవేనసమన్వితమ్। సత్రేణవాయజేతాథజపేద్వాలక్షసప్తకమ్॥వాపీకూపతటాకాదిఖననైర్విసృజేద్ధనమితి॥ఏతచ్చ॥ యద్గర్హితేనార్జయంతికర్మణాబ్రాహ్మణాధనమ్। తస్యోత్సర్గేణశుద్ధ్యంతిదానేనతపసైవచేతిమనూక్తేరుత్సర్గోత్తరంజ్ఞేయ మితిదిక్ - గ్రహణాంతరితస్య పూర్వసంకల్పితద్రవ్యస్యద్వైగుణ్యంనభవతీతిశిష్టాఃపఠంతిచలఘుబ్రహ్మవైవర్తే ॥ దాతవ్యమితినోకాశ్యాంనిష్క్రియ్యంకుత్రచిత్క్వచిత్ । అహోరాత్రమతిక్రమ్యతద్దానంద్విగుణంభవేత్ ॥ దర్శోత్తరంపర్వసుస్యాచ్ఛతంచంద్రగ్రహేభవేత్ । సూర్యగ్రహేసహస్రంతన్మరణేనంతకంస్మృతమితి - అత్రమూలంచింత్యం-అత్రకేచిద్బౌద్ధతుల్యాఆహుః- గ్రహణస్యనిమిత్తత్వేనతన్నిశ్చయస్యప్రయోజకత్వాజ్జ్యోతిశ్శాస్త్రాదినాజ్ఞానస్యనిమిత్తత్వేప్రాప్తేపి ॥ స్నానందానంతపశ్శ్రాద్ధమనంతంరాహుదర్శనే । చంద్రసూర్యోపరాగేతుయావద్దర్శనగోచరఇతి జాబాల్యాదివచనేషు దృశిప్రయోగాచ్చాక్షుషజ్ఞానస్యైవోపసంహారన్యాయేననిమిత్తత్వం - అన్యథాదృశౌలక్షణాస్యాత్ - తేనమేఘాచ్ఛాదనేంధాదీనాం జన్మసప్తమేత్యాదినిషిద్ధదర్శనానాంచస్నానశ్రాద్ధాదానాధికారఇతి - కల్పతరురప్యాహ - దర్శనశబ్దేనచాక్షుషజ్ఞానంగృహ్యతేనజ్ఞానమాత్రం - అజ్ఞాతస్యనిమిత్తత్వా సంభవాన్నిమిత్తమహిమ్నైవజ్ఞానలాభేనదర్శనపదవైయర్థ్యాపత్తేః - తేనచాక్షుషధీయోగ్యఃకాలః పుణ్యఃయోగ్యత్వంచప్రయత్నానపనేయచాక్షుషజ్ఞానప్రతిబంధకరాహిత్యంతేనమేఘచ్ఛన్నేయోగ్యతాభావాన్నస్నానాదీతి- నిర్ణయామృతేప్యేవం - తదేతత్తుచ్ఛం - యదిచాక్షుషజ్ఞానంనిమిత్తంస్యాత్తదా ॥ సూర్యగ్రహోయదారాత్రౌదివాచంద్రగ్రహస్తథా । తత్రస్నానంనకుర్వీతదద్యాద్దానంనచక్వచిదితివాక్యంవ్యర్థంస్యాత్ - చాక్షుషజ్ఞానాభావేనప్రాప్త్యభావాత్ తత్పూర్వకత్వాచ్చనిషేధస్య - నచేదంగ్రస్తాస్తపరం - రవిచంద్రయోరా

స్నానంతరం రాత్రిదివాగ్రహాత్యాదితివాచ్యం - తత్రపదస్యగ్రహపర్వత్వేధి కరణ త్వాద్యోగాన్నిమిత్తపరత్వేచతద్గ్రహనిమిత్తకస్నానాదేరస్తాత్ప్రాగప్యభావాపత్తేః అథతత్రేతిరాత్రిదినేఉచ్యతేసావైశ్వదేవీతివద్గుణభూతేఅపి - తన్న, తాదృశమం త్రలింగాభావాత్ - తతోయోర్నిమిత్తత్వేధికరణత్వేవాన్య ప్రయుక్తస్నానాద్య భావాపత్తేశ్చ-కించ॥ నేక్షేతోద్యంతమాదిత్యంనాస్తంయాంతంకదాచన।నోపరక్తం నవారిస్థంనమధ్యంనభసోగతమితిమనువచనంబాధ్యేత-దృష్టారిష్టప్రదోరాహురిత్యా దిచ - నచాత్రవిహితేదర్శనేనిషేధాప్రవృత్తివత్పర్యుదసనీయతా పినయుక్తేతివా చ్యం - దర్శనస్యానువాదేనవిధేయత్వాభావాత్ - ఏతచ్చాగ్రేవక్ష్యామః-తత్వే వావిరుద్ధత్రికద్వయాపత్తేః - అస్తుసకృద్దర్శనవిధానేనసంకోచఇతిచేన్న - ముక్తిం దృష్ట్వాతతస్నాయాదితిముక్తిస్నానేపిచాక్షుషజ్ఞానస్యనిమిత్తత్వాపత్తేః - అస్తుకి న్నశ్ఛిన్నమితిచేత్ నగ్రస్తాస్తేతయోః పరేద్యురుదయేదృష్ట్వాభ్యవహరేచ్చుచిరితిద ర్శనోత్తరం భోజనవిధానాదంధస్యపూర్వవేధకాలఇవయావద్దర్శనంభోజన నిషేధా పత్తిః - మధ్యేంధీభూతస్యసుతరాంయావచ్చక్షుఃప్రాప్తుపవాసఃప్రసంగశ్చ - అథా న్నలోలుపతయాతత్రజ్ఞానమాత్రంవివక్ష్యేతతత్పూర్వమపినిర్లజ్జైనస్వీక్రియతాం - ఏ తేనయత్కేనచిదుక్తంస్పర్శ స్నానంముక్తిస్నానంచ యస్యదర్శనంతేనైవకార్యం- నాన్యేనక్త్వాప్రత్యయేనసమానకర్తృకత్వావగతేరితి తన్నిరస్తం - కాతర్హితస్య గతిః - దృశేరుద్దేశ్యవిశేషణత్వాద్గ్రహైకత్వవదవివక్షయార్థసిద్ధజ్ఞానమాత్రాను వాదత్వేసర్వంసుస్థం - అంగుళాద్యనాదేశ్యగ్రహవ్యావృత్త్యావాదర్శనస్యార్థవత్వం- నచోక్తయోగ్యతాపిసాధ్వీదర్శనోత్తరంమేఘచ్ఛన్నేయోగ్యతాభా వాపత్త్యాదా నాద్యభావాపత్తేః- తేనతత్రదేశావచ్ఛేదేనజ్యోతిఃశాస్త్రవేద్యత్వమేవయోగ్యతా- కించ ॥ రజసాదర్శనేనారీత్రిరాత్రమశుచిర్భవేదిత్యత్రాప్యంధస్త్రీణామాశౌచాభా వప్రసంగః - యత్తువర్ధమానేనోక్తం - జ్ఞానోత్తరంత్వధికారోనజ్ఞానకాలే - స్నాన కాలేజ్ఞానాభావాత్ - ఏవందర్శనోత్తరంముక్తిపర్యంతమస్త్వేవయోగ్యతేతితదపి ప్రతిజ్ఞామాత్రం - కించ ॥ గ్రస్తాస్తేతయోఃపరేద్యురుదయేదృష్ట్వాభ్యవహరేచ్చుచి రిత్యాదివాక్యవైయర్థ్యాపత్తిః - చాక్షుషజ్ఞానాన్యథానుపపత్త్యైవార్థాదుదయేస్నా నసిద్ధేః - నసుముక్తిస్నానేశాస్త్రీయమేవజ్ఞానంనిమిత్తంనచాక్షుషం ॥ చంద్రసూ ర్యగ్రహేనాద్యాత్తస్మిన్నహనిపూర్వతః। రాహోర్విముక్తింవిజ్ఞాయస్నాత్వాకు ర్వీతభోజనమితివృద్ధగౌతమేనవిజ్ఞాయేతిజ్ఞానమాత్రోక్తేః - యత్తు॥ ముక్తిందృష్ట్వా తుభోక్తవ్యంస్నానంకృత్వాతతఃపరమితితదపిజ్ఞానమాత్రపరం॥మేఘమాలాదిదోషే ణాయదిముక్తిర్నదృశ్యతే। అకలయ్యతుతంకాలంస్నాత్వాభుంజీతవాగ్యతఃఇతిగాఢ

నిబంధేవచనాత్ - నైవం - అజ్ఞాతస్యనిమిత్తత్వాభావేన నిమిత్తమహిమ్నైవజ్ఞాన
లాభేవాక్యవైయర్థ్యాత్ - గ్రస్తాస్తేపితదాపత్తేశ్చకించదర్శనంపుంసోవిశేషణముప
లక్షణంవా - నాద్యఃదర్శనావచ్ఛిన్నేకాలేస్నానతులాదానాదేర్బాధాత్ - దర్శన
విచ్ఛేదేకృతమపిస్నానాదినగ్రహణనిమిత్తంస్యాత్ - నాంత్యః- యావద్దర్శనగోచర
ఇతియావత్పదవైయర్థ్యప్రసంగాత్ - దృష్టగ్రహస్యగ్రహణోత్తరమపిస్నానాద్యా
పత్తేశ్చ - జ్ఞానపక్షేప్యేషదోషస్తుల్యఇతిచేత్ మ్యాఙ్ఘోసియదిజ్ఞానవాచకంపదంశ్రూ
యేత - తతస్తస్యాన్వయోవిచార్యేతదృశిస్తుశ్రూయతఇతివైషమ్యం - కథంతర్హి
జ్ఞానంలభ్యతే - సంక్రాంతౌస్నాయాదితివదర్థాదిత్యవేహి - అశ్రుతత్వాదేవ నోద్దే
శ్యవిశేషణవివక్షాకృతోవాక్యభేదోపి - అస్తు, తర్హిదృష్టంగ్రహణం నిమిత్తమితి
చేత్ - గ్రస్తాస్తోత్తరంస్నానాపత్తేః - విశిష్టోద్దేశేవాక్యభేదాచ్చ - తవాప్యేత
త్తుల్యమితిచేత్ - యావద్దర్శనగోచరఇతివచనేన తన్నిషేధాత్ - తవత్వన్యగ్రహ
ఇవగ్రస్తాస్తేపిస్యాత్ - కించదర్శనస్యవిధిరనువాదోవా - ఆద్యేగ్రహణోద్దేశేనద
ర్శనవిధిరుతదర్శనవిశిష్టస్నానవిధిరుతస్నానోద్దేశేనదర్శనవిధిః - నాద్యః - గ్రహో
ద్దేశేనస్నానవిధానేదర్శనవిధానేచవాక్యభేదాత్ - ఏతేనద్వితీయోపిపరాస్తః - న
తృతీయః - స్నానస్యాప్రాప్తేః - దర్శనస్యనిమిత్తత్వేనావిధేయత్వాచ్చ- అన్యథా
సోమవమనాద్యాప్రసంజనవిధిః కేనవార్యేత - అథనానావాక్యేషుక్వచిద్దర్శనవిశి
ష్టస్నానవిధిః - క్వచిచ్చప్రాప్తందర్శనం నిమిత్తీకృత్యస్నానమాత్రవిధిః - తన్న,
స్నానస్యప్రధానస్యప్రాప్తౌతదంగదర్శనప్రాప్తిః - తస్యాంచనిమిత్తేసతిస్నానమిత్య
న్యోన్యాశ్రయాత్ - ఏవందర్శనవిధౌసతి తన్నిమిత్తకస్నానవిధిః సతిచప్రధాన
స్నానవిధౌతదంగదర్శనవిధిః - ఏవమధికారేప్రయోజకత్వేచయోజ్యం - క్త్వా
ర్థపూర్వకాలత్వవిధౌచాస్త్యేవవాక్యభేదః - అన్యథాస్నానోత్తర మపిదర్శనమం
గంస్యాత్ - నద్వితీయః - తత్రాపిదర్శనగ్రహయోః నిమిత్తత్వేస్నానద్వయాప
త్తేః దర్శనావృత్తౌనైమిత్తికావృత్తిప్రసంగాత్ - దర్శనవిశిష్టగ్రహస్యవిశిష్టస్యా
నువాదేవాక్యభేదాపత్తేః - నచహావిరాత్రివద్విశిష్టంనిమిత్తమితివాచ్యం- ఆర్తిమా
త్రస్యహినిమిత్తత్వేనిమేషాద్యార్తేరపితత్త్వాపత్తేః నైమిత్తిక త్వభంగాద్యుక్తంవిశి
ష్టోద్దేశ్యత్వం-ఇహతుగ్రహణమాత్రస్యనిమిత్తత్వేనకాచిత్క్షతిః,తస్మాద్దర్శనవాక్యా
నాంగ్రస్తాస్తవిషయత్వాదనాదేశ్యగ్రహపరత్వాద్వాజ్ఞానస్యచార్థతఃప్రాప్తేస్తదేవని
మిత్తం- తేనమేఘాద్యాచ్ఛాదనేఽంధాదేశ్చస్నానాదిభవత్యేవేత్యలంవేదబాహ్యా
స్సంలాపేన - ఇతిగ్రహణనిర్ణయః—*అథసముద్రస్నానం*—ఆశ్వలాయనః ॥ సము
ద్రేపర్వసుస్నాయాదమావాస్యాంచవిశేషతః । పాపైర్విముచ్యతేసర్వైరమాయాం

స్నానమాచరేత్ ॥ భృగుభౌమదినేస్నానంనిత్యమేవవివర్జయేత్ ॥ భారతే ॥ అశ్వ
త్థసాగరౌసేవ్యౌనస్పృష్టవ్యౌకదాచన। అశ్వత్థంమందవారేతుసాగరంపర్వణిస్పృ
శేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ పునాతిపర్వణిస్నానాత్తర్పణైస్సరితాంపతిః।
కదాచిదపినైవాత్రస్నానంకుర్యాదపర్వణి ॥ అస్యాపవాదస్తత్రైవప్రభాసఖండే॥
పర్వకాలేచసంప్రాప్తేనదీనాంచసమాగమే । సేతుబంధేతథాసింధౌ తీర్థేష్వన్యేషు
సంయుతః ॥ ఏవమాదిషుసర్వేషుమేధ్యేఽన్యేతుస్వకర్మణి ॥ తథా ॥ వినామంత్రం
వినాపర్వక్షురకర్మవినానరైః । కుశాగ్రేణాపిదేవేశినస్పృష్టవ్యోమహోదధిః ॥ త
థా ॥ నకాలనియమస్సేతౌసముద్రస్నానకర్మణి ॥ తద్విధిశ్చతత్రైవ ॥ పిప్పలాదస
ముత్పన్నేకృత్యేలోకభయంకరే । పాషాణస్తేమయాదత్తఆహారార్థేప్రకల్పితాం
ఇతి పాషాణంప్రక్షిప్య ॥ విశ్వాచీచఘృతాచీచవిశ్వయోనేవిశాంపతే । సాన్నిధ్యం
కురుమేదేవసాగరే లవణాంభసి ॥ నమస్తేవిశ్వగుప్తాయనమోవిష్ణోఽపాంపతే।నమో
జలధిరూపాయనదీనాంపతయేనమః ॥ నమస్తజగదాధారశంఖచక్రగదాధర । దేవ
దేహిమమాఽనుజ్ఞాంతవతీర్థనిషేవణే॥త్రితత్త్వాత్మకమీశానంనమోవిష్ణుముమా
పతిమ్ । సాన్నిధ్యంకురుదేవేశసాగరేలవణాంభసి॥అగ్నిశ్చ యోనిరనిలశ్చదేహే
రేతోధావిష్ణురమృతస్యనాభిః ॥ ఏతద్బ్రువన్పాండవసత్యవాక్యంతతోఽవగాహేత
పతింనదీనాం। ఇతిభారతోక్తంమంత్రాన్పఠిత్వావిధివత్స్నాత్వా॥సర్వరత్నోద్భవః
శ్రీమాన్సర్వరత్నాకరోయతః । సర్వరత్నప్రధానస్త్వంగృహాణార్ఘ్యంమహో
దధే ॥ ఇత్యర్ఘ్యందత్వాతర్పయేత్ - యథోక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే॥ పిప్ప
లాదంవికర్ణ్వంచకృతాంతంజీవికేశ్వరమ్ । వసిష్ఠంవామదేవంచపరాశర ముమాప
తిమ్॥ వాల్మీకింనారదంచైవవాలఖిల్యాంస్తథైవచ। నళంనీలంగవాక్షంచగవయంగం
ధమాదనమ్ ॥ జాంబవంతంహనూమంతంసుగ్రీవంచాంగదంతథా । మైందంచద్వివి
దంచైవఋషభంశరభంతథా। రామంచలక్ష్మణంచైవసీతాంచైవయశస్వినీమ్।ఏతాం
స్తుతర్పయేద్విద్వాన్జలమధ్యేవిశేషతః ॥ ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతంయత్కించిత్సచరాచ
రమ్ । మయాదత్తేనతోయేనతృప్తిమేవాభిగచ్ఛతు॥ఇతి॥ * * *

ఇతిశ్రీమత్పదవాక్యప్రమాణ పారావార పారీణ శ్రీమద్రామేశ్వర
భట్టసూరిసూనుమీమాంసకనారాయణభట్టసుతవిద్వన్మ
కుటహీరాంకుర శ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మజదినకర
భట్టానుజ కమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయ
సింధౌ ప్రథమపరిచ్ఛేదః,
శ్రీమత్సీతారామార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

నిర్ణయసింధౌ, ద్వితీయఃపరిచ్ఛేదప్రారంభః.

అథసంవత్సర ప్రతిపదమారభ్య ॥ తిథికృత్యేచ కృష్ణాదిం ప్రతేశుక్లాదిమేవచ । వివాహాదౌచసౌరాదింమాసంకృత్యేవినిర్దిశేత్ ॥ ఇతి బ్రాహ్మంప్రాయశోనుసృత్య తిథినిర్ణయ స్తత్కృత్యంచనిరూప్యతే - తత్రమీనసంక్రాంతౌపశ్చాత్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతునిశీథాత్ప్రాక్పరతశ్చసంక్రమేపూర్వోత్తరదినార్ధంపుణ్యం నిశీథేతుదినద్వయంపుణ్యమితిసామాన్యనిర్ణయాదవసేయం— అథతిథినిర్ణయః - తత్రచైత్రశుక్లప్రతిపదివత్సరారంభః - తత్రౌదయికీగ్రాహ్యా ॥ చైత్రేమాసిజగద్బ్రహ్మాససర్జప్రథమేహని । శుక్లపక్షేసమగ్రంతుతదాసూర్యోదయేసతీతిహేమాద్రౌబ్రాహ్మోక్తేః - దినద్వయేతద్వ్యాప్తావవ్యాప్తౌవాపూర్వైవ - తదుక్తం జ్యోతిర్నిబంధే ॥ చైత్రేసితప్రతిపదియోవారోర్కోదయేసవర్షేశః । ఉదయద్వితయేపూర్వోనోదయయుగళేపిపూర్వస్స్యాత్ ॥ యస్మాచ్చైత్రసితాదేరుదయాద్భానోః ప్రవృత్తిరబ్దాదేః ఇతి॥వత్సరాదౌవసంతాదౌబలిరాజ్యేతథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాప్రతిపత్సర్వదాబుధైః ఇతివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః ॥ చైత్రమాస్యయాశుక్లప్రథమాప్రతిపద్భవేత్ ।తదహ్నిబ్రహ్మణఃకృత్వాసోపవాసస్తుపూజనమ్॥ సంవత్సరమవాప్నోతిసౌఖ్యానిభృగునందనేతి హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మోక్తేః - యదాతుచైత్రోమలమాసోభవతితదాగ్రైవకార్యస్తత్రనిషిద్ధత్వాచ్ఛుద్ధేమాసిసంవత్సరారంభః కార్యఇతికేచిదాహుః - నిష్కర్షస్తు ॥ శుక్లాదేర్మలమాసస్యసోంతర్భవతిచోత్తరః ఇత్యాదివచనాదగ్రిమవర్షాంతః పాతాన్మలమాసమారభ్యైవవర్షప్రవృత్తేః - శుక్రాస్తాదావివమలమాసఏవకార్యఇతివయంప్రతీమః- ననుశుక్రాస్తాదౌచైత్రశుక్లప్రతిపదంతరస్యాభావాదుక్తంతన్మధ్యఏవానుష్ఠానంమలమాసేతుశుద్ధప్రతిపదంతరస్యసంభవాత్ - శుద్ధఏవవత్సరారంభోయుక్తఇతిచేత్ - భ్రాంతోసి- నహిప్రతిపదంతరసత్వంప్రయోజకం-ద్విఃకరణాపత్తేర్వర్షేశ*ద్వయాపత్తేశ్చ - అపితువత్సరారంభఃసతుమలమాసేపీత్యుక్తంప్రాక్ - నహిచైత్రశుక్లాదిర్మలమాసః పూర్వవర్షేంతర్భవతీతి బ్రహ్మణాపిసువచం - తత్రతైలాభ్యంగోనిత్యః ॥ వత్సరాదౌవసంతాదౌబలిరాజ్యేతథైవచ ।

---

* వర్షేశద్వయాపత్తేః - వర్షేశబ్దత్వాపత్తేశ్చేతిప్రాచీనపుస్తకేపాఠః.

త్తైలాభ్యంగమకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతఇతివసిష్ఠోక్తేః - అస్యామేవనవరాత్రా
రంభః - తదుక్తంమార్కండేయపురాణే ॥ శరత్కాలేమహాపూజాక్రియతేయా
చవార్షికీతి - తత్రపరయుతైవగ్రాహ్యా ॥ అమాయుక్తానకర్తవ్యాప్రతిపచ్చండికా
ర్చనే । ముహూర్తమాత్రాకర్తవ్యాద్వితీయాదిగుణాన్వితేతిదేవీపురాణాత్ ॥ త్రి
స్రోహ్యేతాఃపరాఃప్రోక్తాస్తిథయఃకురునందన। కార్తికాశ్వయుజోర్మాసోశ్చైత్రేమా
సిచభారతేతిహేమాద్రౌబ్రాహ్మోక్తేః - పరాఃపరయుతాఃఅత్రవిశేషఃపారణానిర్ణ
యశ్చశారదనవరాత్రేవక్ష్యతే - అత్రప్రపాదానముక్తమపరార్కేభవిష్యే ॥ అతీ
తేఫాల్గునేమాసిప్రాప్తేచైత్రమహోత్సవే। పుణ్యేహ్నివిప్రకథితేప్రపాదానంసమా
రభేత్ ॥ఇత్యుపక్రమ్య ॥ తతశ్చోత్సర్జయేద్విద్వాన్మంత్రేణానేనమానవః। ప్రపేయంస
ర్వసామాన్యా భూతేభ్యఃప్రతిపాదితా ॥ అస్యాఃప్రదానాత్పితరస్తృప్యంతుహిపితా
మహాః । అనివార్యంతతోదేయం జలంమాసచతుష్టయమితి - తథా ॥ ప్రపాందా
తుమశక్తైనవిశేషాద్ధర్మమీప్సునా । ప్రత్యహంధర్మఘటకోవస్త్రసంవేష్టితాననః ॥
బ్రాహ్మణస్యగృహేదేయశ్శీతామలజలశ్శుచిః ॥ తత్రమంత్రః ॥ ఏషధర్మఘటోద
త్తో బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః । అస్యప్రదానాత్సకలామమసంతుమనోరథాః ॥ అనేన
విధినాయస్తుధర్మకుంభంప్రయచ్ఛతి। ప్రపాదానఫలంసోపిప్రాప్నోతీహనసంశయః॥
ఇతి ॥ చైత్రశుక్లతృతీయాయాంగౌరీమీశ్వరసంయుతామ్ ॥ సంపూజ్యదోలోత్స
వంకుర్యాత్ - తదుక్తంనిర్ణయామృతేదేవీపురాణే ॥ తృతీయాయాంయజేద్దేవీంశం
కరేణసమన్వితామ్ । కుంకుమాగరుకర్పూరమణివస్త్రసుగంధకైః ॥ స్రగ్గంధధూ
పదీపైశ్చదమనేనవిశేషతః । ఆందోళయేత్తతోవత్సశివోమాతుష్టయేసదేతి- అత్ర
చతుర్థీయుతాగ్రాహ్యా-ముహూర్తమాత్రసత్వేపిదినేగౌరీవ్రతంపరేఇతిమాధవోక్తేః
అత్రైవసౌభాగ్యశయనవ్రతముక్తంమాత్స్యే ॥ వసంతమాసమాసాద్యతృతీయా
యాంజనప్రియే । సౌభాగ్యాయసదాస్త్రీభిః కార్యంపుత్రసఖేప్సుభిరితి - తత్రాపిప
రయుతైవ - ఇయంచమన్వాదిరపి- అత్రైవప్రసంగాత్సర్వమన్వాదినిర్ణయఉచ్యతే-
తాచోక్తాదీపికాయాం ॥ తిథ్యగ్నినతిథిస్తిథ్యాశేకృష్ణేభోనలోగ్రహః । తిథ్య
ర్కానశివ్రోశ్వ్యోమాతిథీమన్వాదయోమధోరితి - తిథిఃపూర్ణిమా - అగ్నిస్తృతీ
యా, నేతివైశాఖేనాస్తీత్యర్థః - ఆశాదశమీ, కృష్ణేభఃకృష్ణాష్టమీ, అనలస్తృ
తీయా, గ్రహానవమి, అర్కోద్వాదశీ, నేతిమార్గశీర్షేనాస్తీత్యర్థః - శివఏకాదశీ,
అశ్వస్సప్తమీ, మధోశ్చైత్రాదారభ్యేతామన్వాదయఇత్యర్థః - అత్రమూలవచ
నానిహేమాద్ర్యాదేర్జ్ఞేయాని - ఏతాశ్చమన్వాదయోహేమాద్రిమతేశుక్ల పక్ష
స్థాఃపౌర్వాహ్ణికాఃకృష్ణపక్షస్థా అపరాహ్ణికాగ్రాహ్యాః ॥ పూర్వాహ్ణేతుసదాగ్రా

హ్యాశ్శుక్లామనుయుగాదయః ॥ దైవేకర్మణిపైత్రేచకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికాఇతిగారుడవచనాత్ - అథోమన్వాదియుగాదికర్మతిథయః పూర్వాహ్ణికాస్స్యుస్సితేవిజ్ఞేయా, అపరాహ్ణికాశ్చబహుళేఇతిదీపికోక్తేశ్చ - కాలాదర్శేత్వపరాహ్ణవ్యాపిత్వం మన్వాదిషూక్తంతత్త్వయుక్తమితియుగాదినిర్ణయేవక్ష్యామః - అత్రచశ్రాద్ధముక్తంమాత్స్యే ॥ కృతంశ్రాద్ధంవిధానేనమన్వాదిషుయుగాదిషు । హాయనానిద్విసాహస్రంపితౄణాంతృప్తిదంభవేదితి - మన్వాదిశ్రాద్ధంచమలమాసేసతిమాసద్వయేపికార్యం ॥ మన్వాదికంతైర్థికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచ। ఇతిస్మృతిచంద్రికోక్తేః - అత్రపిండరహితంశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - తదుక్తంకాలాదర్శే ॥ విషువాయనసంక్రాంతిమన్వాదిషుయుగాదిషు । విహాయపిండనిర్వాపంసర్వంశ్రాద్ధంసమాచరేదితి - మన్వాదిశ్రాద్ధంనిత్యం - అకరణేప్రాయశ్చిత్తదర్శనాత్ । దదుక్తమృగ్విధానే ॥ త్వంభువఃప్రతిమంత్రంచశతవారంజలేజపేత్ । మన్వాదయోయుగాద్యాశ్చాన్నానాఃకురుతేనైవచాపియః॥ఇతి - ఏవంయత్రప్రాయశ్చిత్తవిష్ణ్వాదిదర్శనంతాన్యష్టవతిశ్రాద్ధానినిత్యాని - తానితు ॥ అమాయుగమనుక్రాంతిధృతిపాతమహాలయాః । అన్వష్టక్యంచపూర్వేద్యుష్షణ్ణవత్యః ప్రకీర్తితాఇత్యుక్తాని - చకారాదష్టకాగ్రహణం - చైత్రశుక్లతృతీయైవమత్స్యజయంతీ - అత్రైవప్రసంగాద్దశావతారజయంత్యోనిర్ణీయంతే - తత్రపురాణసముచ్చయే ॥ మత్స్యోభూద్భూతభుగ్దినేమధుసితేకూర్మోవిధౌమాధవేవారాహోగిరిజాసుతేనభసియద్భాతేసితేమాధవే । సింహోభాద్రపదేసితేహరితిథౌ శ్రీవామనోమాధవేరామోగౌరితిథావతఃపరమభూద్రామోనవమ్యాంమధోః ॥ కృష్ణోష్టమ్యాంనభసిసితపరేచాశ్వినేయద్దశమ్యాంబుద్ధఃకల్కీనభసిసమభూచ్ఛుక్లషష్ఠ్యాంక్రమేణ। అహ్నోమధ్యేవామనోరామరామౌమత్స్యఃక్రోడశ్చాపరాహ్ణేవిభాగే । కూర్మస్సింహోబౌద్ధకల్కీచసాయంకృష్ణోరాత్రౌకాలసామ్యేచపూర్వే ॥ ఇతి కేచిత్తుస్ఫుటాన్శ్లోకాన్పఠంతి- తథా॥ చైత్రేతుశుక్లపంచమ్యాంభగవాన్మీనరూపధృక్ । జ్యేష్ఠేతుశుక్లద్వాదశ్యాం కూర్మరూపధరోహరిః ॥ చైత్రేకృష్ణేనవమ్యాంతుహరిర్వారాహరూపధృక్ । నరసింహశ్చతుర్దశ్యాంవైశాఖేశుక్లపక్షకే ॥మాసిభాద్రపదేశుక్లేద్వాదశ్యాంవామనోహరిః॥ రాధశుద్ధతృతీయాయాంరామోభార్గవరూపధృక్ ॥ చైత్రశుక్లనవమ్యాంతురామోదశరథాత్మజః । నభస్యేతుద్వితీయాయాంబలభద్రోభవద్ధరిః ॥ శ్రావణేబహుళేష్టమ్యాంకృష్ణోభూల్లోకరక్షకః। జ్యేష్ఠేశుక్లద్వితీయాయాంబౌద్ధఃకల్కీభవిష్యతి-ఇతి కొంకణాస్తువరాహపురాణస్థత్వేనవాక్యానిపఠంతి॥ ఆషాఢేశుక్లపక్షేతుఏకాదశ్యాంమహాతిథౌ। జయంతీమత్స్యనామ్నీతితస్యాంకార్యముపోషణమ్ ॥ నభోమాసితృతీయాయాం

హరిఃకమఠరూపధృక్ । నభస్యశుక్లపంచమ్యాంవరాహస్యజయంతికా। వైశాఖేతు
చతుర్దశ్యాంనృసింహస్సమపద్యత ।మాసిభాద్రపదేశుక్లైకాదశ్యాంవామనోహరిః॥
వైశాఖేశుక్లపక్షేతుతృతీయాయాంభృగూద్వహః।చైత్రేనవమ్యాంరామోభూత్కౌ-
సల్యాయాంపరఃపుమాన్ ॥ శ్రావణేబహులేఽష్టమ్యాంవాసుదేవోజనార్దనః । పౌష
శుక్లేతుసప్తమ్యాంకుర్యాద్బుద్ధస్యపూజనమ్ ॥ మాఘశుక్లతృతీయాయాంకల్కినః
పూజనంహరేః । ప్రాతఃప్రాతస్తుమధ్యాహ్నేసాయంసాయంతథానిశి ॥ మధ్యాహ్నే
మధ్యరాత్రేచసాయంప్రాతరనుక్రమాదితి - తదత్రసమూలత్వనిర్ణయేసతికల్పభేదే
నవ్యవస్థాద్రష్టవ్యా - ఏతాశ్చతదుపాసకానాంనిత్యాః - అన్యేషాంతుకామ్యాః-జ
న్మాష్టమ్యాదౌతువిశేషంవక్ష్యామః-చైత్రశుక్లపంచమీకల్పాదిః- తదుక్తంహేమా
ద్రౌమాత్స్యే ॥ బ్రహ్మణోయాదినస్యాదిఃకల్పాదిస్సాప్రకీర్తితా । వైశాఖస్యతృతీ
యాయాకృష్ణాయాఫాల్గునస్యచ ॥ పంచమీచైత్రమాసస్యతథైవాంత్యాతథాపరా।
శుక్లాత్రయోదశీమాఘేకార్తికస్యతుసప్తమీ ॥ నవమీమార్గశీర్షస్యసప్తైతాస్సం
స్మరామ్యహమ్ । కల్పానామాదయోహ్యేతాదత్తస్యాక్షయకారకాః॥ అత్రసర్వో
పినిర్ణయోమన్వాదివత్ జ్ఞేయః - హేమాద్రౌబ్రాహ్మే॥ శుక్లాయామథపంచమ్యాం
చైత్రేమాసిశుభాననా । శ్రీర్బ్రహ్మలోకాన్మానుష్యంసంప్రాప్తాకేశవాజ్ఞయా ॥ తత
స్తాంపూజయేత్తత్రయస్తంలక్ష్మీర్నముంచతి ॥ చైత్రశుక్లాష్టమ్యాంభవాన్యాఉత్ప
త్తిః - తత్రనవమీయుతాగ్రాహ్యా ॥ అష్టమీనవమీయుక్తానవమీ చాష్టమీయు
తా॥ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ -అత్రభవానీయాత్రోక్తాకాశీఖండే- భవానీంయస్తుపశ్యేత
శుక్లాష్టమ్యాంమధౌనరః । నజాతుశోకంలభతేసదానందమయోభవేదితి । అత్రైవా
శోకకలికాప్రాశనముక్తంహేమాద్రౌలైంగే ॥ అశోకకలికాశ్చాష్టౌయేపిబంతిపున
ర్వసౌ। చైత్రేమాసిసితేష్టమ్యాంనతేశోకమవాప్నుయుః॥ ప్రాశనమంత్రస్తు ॥ త్వా
మశోకనరాభీష్టంమధుమాససముద్భవమ్ । పిబామిశోకసంతప్తోమామశోకంసదాకు
రు। ఇతి॥అత్రవిశేషఃపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుః ॥ పునర్వసుబుధోపేతాచైత్రేమాసిసి
తాష్టమీ । ప్రాతస్తువిధివత్స్నాత్వావాజపేయఫలంలభేదితి ॥ తిథితత్త్వేకాలికాపు
రాణే ॥ చైత్రేమాసిసితాష్టమ్యాంయోనరోనియతేంద్రియః। స్నాయాత్ లౌహిత్య
తోయేషుసయాతిబ్రహ్మణఃపదమ్ ॥ చైత్రంతుసకలంమాసంశుచిఃప్రయతమానసః ।
లౌహిత్యతోయేయస్స్నాయాత్సకైవల్యమవాప్నుయాత్ ॥లౌహిత్యోబ్రహ్మపుత్రః॥
మంత్రస్తు ॥ బ్రహ్మపుత్రమహాభాగశంతనోఃకులసంభవ । అమోఘాగర్భసంభూతపా
పంలౌహిత్యమేహర ॥ చైత్రశుక్లనవమీరామనవమి ॥ తదుక్తమగస్త్యసంహితా
యాం ॥ చైత్రేనవమ్యాంప్రాక్పక్షేదివాపుణ్యేపునర్వసౌ। ఉదయేగురుగౌరాంశోః

షోచ్చస్థే గ్రహపంచకే ॥ మేషేపూషణి సంప్రాప్తేలగ్నేకర్కటకాహ్వయే ।
ఆవిరాసీత్సకలయాకౌసల్యాయాంపరఃపుమాన్ ॥ తస్మిన్దినేతుకర్తవ్యముపవాసవ్ర
తంసదా । తత్రజాగరణంకుర్యాద్రఘునాథపరోభువీతి- ఇయంచమధ్యాహ్నయోగి
నీగ్రాహ్యా ॥ చైత్రశుక్లేతునవమీపునర్వసుయుతాయది । సైవమధ్యాహ్నయోగేన
మహాపుణ్యతమాభవేత్ । ఇతితత్రైవోక్తేః-తథా॥ చైత్రమాసేనవమ్యాంతుజాతో
రామస్స్వయంహరిః । పునర్వస్వృక్షసంయుక్తాసాతిథిస్సర్వకామదా ॥ శ్రీరామనవ
మీప్రోక్తాకోటిసూర్యగ్రహాధికా ॥ తథా ॥ కేవలాపిసదోపోష్యానవమీశబ్దసంగ్ర
హాత్ । తస్మాత్సర్వాత్మనాసర్వైః కార్యంవైనవమీవ్రతమ్॥ పూర్వేద్యురేవమధ్యా
హ్నయోగేకర్మకాలవ్యాప్తేస్సైవగ్రాహ్యా-దినద్వయేమధ్యాహ్నవ్యాప్తౌతదభావేవా
పూర్వదినేపునర్వస్వృక్షయుక్తామపిత్యక్త్వాపరైవకార్యా - తదుక్తంమాధవీయేఽ
గస్త్యసంహితాయాం ॥ నవమీచాష్టమీవిద్ధాత్యాజ్యావిష్ణుపరాయణైః । ఉపో
షణంనవమ్యాంచదశమ్యాంచైవపారణమితి - అష్టమీవిద్ధాసర్వైరుపోష్యేతి
మాధవః - రామార్చన చంద్రికాయామపి ॥ విద్ధైవచేదృక్షయుక్తావ్రతంతత్రక
థంభవేత్ । విద్ధానిషిద్ధశ్రవణాన్నవమీచేతివాక్యతః॥ వైష్ణవానాంవిశేషాత్తుతత్ర
విష్ణుపరైరపి । దశమ్యాదిషువృద్ధిశ్చేద్విద్ధాత్యాజ్యైవవైష్ణవైః ॥ తదన్యేషాంచ
సర్వేషాంవ్రతంతత్రైవనిశ్చితమితి - అత్రదశమ్యాదిషువృద్ధిశ్చేదితి-తదన్యేషామితి
చవదన్యదాప్రాతస్త్రిముహూర్తానవమీదశమీచక్షయవశాత్సూర్యోదయాత్ప్రా
గేవసమాప్యతే-తదాస్మార్తానాంతత్రైవ।ఏకాదశీనిమిత్తోపవాసాత్ -నవమీవ్రతాం
గపారణాలోపస్స్యాత్ - అతోఽష్టమీవిద్ధైవస్మార్తైః కార్యా - వైష్ణవానాంత్వ
రుణోదయవిద్ధైకాదశ్యాం హేయత్వాన్నపారణాలోపప్రసంగః-ఇతిద్వితీయైవతైః
కార్యేతిసూచయతి - దశమీవృద్ధ్యభావేఽష్టమీవిద్ధాయామేవమధ్యాహ్నవ్యాపిత్వే
షుయేచవైష్ణవైరపి - విద్ధైవోపోష్యేత్యర్థసిద్ధం - ఇదంచవ్రతంసంయోగపృథ
క్త్వన్యాయేనకామ్యంనిత్యంచ - తదుక్తంహేమాద్రావగస్త్యసంహితాయాం ॥
ఉపోషణంజాగరణంపితౄనుద్దిశ్యతర్పణమ్ । తస్మిన్దినేతుకర్తవ్యంబ్రహ్మప్రాప్తిమ
భీప్సుభిః ॥ సర్వేషామప్యయంధర్మోభుక్తిముక్త్యేకసాధనః । అశుచిర్వాపిపాపిష్ఠః
కృత్వేదంవ్రతముత్తమమ్ ॥ పూజ్యస్స్యాత్సర్వభూతానాంయథారామస్తథైవసః॥
యస్తురామనవమ్యాంతుభుఙ్క్తేమోహాద్విమూఢధీః॥కుంభీపాకేషుఘోరేషుపచ్య
తేనాత్రసంశయః ॥తథా ॥ అకృత్వారామనవమీవ్రతంసర్వవ్రతోత్తమమ్।వ్రతా
న్యన్యానికురుతేనతేషాంఫలభాగ్భవేత్ ॥ ప్రాప్తేశ్రీరామనవమీదినేమర్త్యోవిమూ
ఢధీః।ఉపోషణంనకురుతేకుంభీపాకేషుపచ్యతే।అత్రకేచిత్తదుపాసకానామేవేదంవ్ర

తంనిత్యంనత్వన్యేషామిత్యాహుః - అన్యేతు- అకరణేదోషశ్రవణాత్ ॥ తస్మాత్సర్వా
త్మనాసర్వైః కార్యంవై నవమీవ్రతమితి పూర్వోక్తవచనాచ్చ - జన్మాష్టమ్యాదివ
దిదమపిసర్వేషాంనిత్యం - అన్యథాజన్మాష్టమ్యాదావపితదుపాసకానామేవనిత్య
తాంవక్తుఃకోవారయితేత్యాహుః-అత్రవిశేషోహేమాద్రావగస్త్యసంహితాయాం॥
ఆచార్యంచైవసంపూజ్యవృణుయాత్ప్రార్థయేన్నిశి। శ్రీరామప్రతిమాదానంకరిష్యే
హంద్విజోత్తమ॥భక్త్యాచార్యోభవప్రీతశ్శ్రీరామోసిత్వమేవచ॥తథా॥స్వగృహేచో
త్తరేదేశేదానస్యోజ్జ్వలమండపమ్।శంఖచక్రహనూమద్భిఃప్రాగ్ద్వారేసమలంకృతం॥
గరుత్మచ్ఛార్ఙ్గబాణైశ్చదక్షిణేసమలంకృతమ్।గదాఖడ్గాంగదైశ్చైవపశ్చిమేసువిభూ
షితమ్॥పద్మస్వస్తికనీలైశ్చకౌబేరేసమలంకృతమ్। మధ్యేహస్తచతుష్కాఢ్యం వేదికా
ముక్తమాయతమ్ ॥ తతస్సంకల్పయేద్దేవంరామమేవస్మరన్మునే। అస్యాంరామ నవ
మ్యాంచరామారాధనతత్పరః ॥ ఉపోష్యాష్టసుయామేషుపూజయిత్వాయథావిధి।
ఇమాంస్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంచప్రయత్నతః ॥ శ్రీరామప్రీతయేదాస్యేరా
మభక్తాయధీమతే। ప్రీతోరామోహరత్వాశుపాపానిసుబహూనిమే ॥ అనేకజన్మ
సంసిద్ధాన్యభ్యస్తానిమహాంతిచ। తతస్స్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంపలమాత్ర
తః ॥ నిర్మితాంద్విభుజాందివ్యాంవామాంకస్థితజానకీమ్। బిభ్రతీందక్షిణకరేజ్ఞా
నముద్రాంమహామునే ॥ వామేనాధఃకరేణారాద్దేవీమాలింగ్యసంస్థితామ్। సింహా
సనేరాజతేత్రపలద్వయవినిర్మితే ॥ తథా ॥ అశక్తోయోమహాభాగసతువిత్తానుసా
రతః। పలేనార్ధతదర్ధార్ధతదర్ధార్ధేనవామునే ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపి
కారయేద్రఘునందనమ్ - పార్శ్వేభరతశత్రుఘ్నౌధృతచ్ఛత్రకరావుభౌ ॥ చాప
ద్వయసమాయుక్తంలక్ష్మణంచాపికారయేత్। దక్షిణాంగేదశరథంపుత్రావేక్షణత
త్పరమ్ ॥ మాతురంకగతంరామమింద్రనీలసమప్రభమ్। పంచామృతస్నానపూర్వం
సంపూజ్యవిధివత్తతః ॥ కౌసల్యామంత్రస్తు ॥ రామస్యజననేచాసిరామరూపమిదంజ
గత్। అతస్త్వాంపూజయిష్యామిలోకమాతర్నమోస్తుతే ॥ నమోదశరథాయేతి
పూజయేత్పితరంతతః॥అత్రదశావరణపంచావరణాదిపూజాఽన్యత్రజ్ఞేయా॥అశోకకు
సుమైర్యుక్తమర్ఘ్యందద్యాద్విచక్షణః। దశాననవధార్థాయధర్మసంస్థాపనాయచ॥
రాక్షసానాంవినాశాయదైత్యానాంనిధనాయచ। పరిత్రాణాయసాధూనాంజాతో
రామస్స్వయంహరిః॥ గృహాణార్ఘ్యంమయాదత్తంభ్రాతృభిస్సహితోనఘ। పుష్పాం
జలింపునర్దత్వాయామేయామేప్రపూజయేత్ ॥ దివైవంవిధివత్కృత్వారాత్రౌజాగ
రణంతతః। తతఃప్రాతస్సముత్థాయస్నానసంధ్యాదికాఃక్రియాః ॥ సమాప్యవిధివ
ద్రామం పూజయేద్విధివన్మునే। తతోహోమంప్రకుర్వీతమూలమంత్రేణమంత్ర

విత్ ॥ పూర్వోక్తపద్మకుండేవాస్థండిలేవాసమాహితః । లౌకికాగ్నౌవిధానేనశత
మష్టోత్తరంతతః॥సాజ్యేనపాయసేనైవస్మరన్నామమనన్యధీః । తతోభక్త్యాసుసంతో
ష్యఆచార్యంపూజయేన్మునే।తతోరామంస్మరన్దద్యాద్దేవంమంత్రముదీరయేత్ । ఇ
మాంస్వర్ణమయీంరామప్రతిమాంసమలంకృతామ్॥ చిత్రవస్త్రయుగచ్ఛన్నాంరా
మోహంరాఘవాయతే॥శ్రీరామప్రీతయేదాస్యేతుష్టోభవతురాఘవః।ఇతిదత్వావిధా
నేనదద్యాద్వైదక్షిణాంభువమ్॥బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయఃఇ
తి-ఇయంమలమాసేనకార్యా॥సుజప్తమప్యజప్తంస్యాన్నోపవాసఃకృతోభవేదితి॥ న
కుర్యాన్మలమాసేతు మహాదానవ్రతానిచేతిచమాధవీయేసంగ్రహవచనాత్ -నను
రామనవమీవ్రతస్యనిత్యత్వాదేకాదశీవన్మలమాసేపికర్తవ్యతాస్యాదితిచేత్ -అత్ర
బ్రూమః - నైకాదశ్యుపవాసస్యవ్రతత్వేనప్రాప్తిః - కింతు ॥ ఏకాదశ్యాంనభుం
జీతపక్షయోరుభయోరపీత్యాదినిషేధస్యమలమాసేపిపాలనీయత్వాత్కృష్ణైకాద
శ్యాంపుత్రవద్గృహిణఇవార్థాదుపవాసప్రసజ్యతే - నత్విహతథేతివ్రతత్వేనప్రా
ప్తిర్వాచ్యాసాచనిషిద్ధేత్యప్రసంగః॥ స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితంవర్జయేన్మలేఇతి
నిషేధాచ్చ - ఏవంజన్మాష్టమ్యాదావపిబోద్ధవ్యం - ఇతిరామనవమీ—చైత్రశు
క్లైకాదశ్యాందోళోత్సవఉక్తోబ్రాహ్మే ॥ చైత్రమాసస్యశుక్లాయామేకాదశ్యాం
తువైష్ణవైః । ఆందోళనీయోదేవేశస్సలక్ష్మీకోమహోత్సవైరితి - చైత్రశుక్లద్వా
దశ్యాందమనోత్సవః ॥ ద్వాదశ్యాంచైత్రమాసస్యశుక్లాయాందమనోత్సవః। బౌధా
యనాదిభిఃప్రోక్తఃకర్తవ్యఃప్రతివత్సరమితిరామార్చనచంద్రికోక్తేః ॥ ఊర్జేవ్రతం.
మఘౌదోలాశ్రావణేతంతుపూజనమ్ । చైత్రేచదమనారోపమకుర్వాణోవ్రజత్యధః॥
ఇతితత్రైవపాద్మవచనాచ్చ - శివభక్తాదిభిస్తుచతుర్దశ్యాదౌకార్యం- తత్రస్వస్వ
యతిథిషువహ్న్యాదేర్దమనార్పణమితితత్రైవోక్తేః - జ్యోతిఃప్రకాశేపి ॥ స్వస్వ
దేవప్రతిష్ఠాయాంమంత్రసంగ్రహణేతథా। పవిత్రదమనారోపేగ్రాహ్యాతత్తత్తిథిర్బు
ధైః ॥ తిథయస్తు ॥ వహ్నిర్విరించోగిరిజాగణేశఃఫణీవిశాఖోదినకృన్మహేశః । దు
ర్గాంతకోవిశ్వహరిఃస్మరశ్చశర్వశ్శశీచేతితిథీషు పూజ్యాఃఇత్యుక్తాః - అథాగమో
క్తదీక్షావతోదమనారోపణవిధిః - రామార్చనచంద్రికాయాంతత్రైకాదశ్యాం॥ క్రి
యాలోపవిఘాతార్థంయత్త్వయావిహితంప్రభో । నమేవిఘ్నోభవేదత్రకురునా
థదయాంమయి ॥ సర్వథాసర్వదావిష్ణోమమత్వంపరమాగతిః । ఉపవాసేనత్వాం
దేవతోషయామిజగత్పతే॥కామక్రోధాదయోహ్యేతేనమేస్యుర్వ్రతఘాతకాః ।అద్య
ప్రభృతిదేవేశయావద్వైశేషికందినమ్॥తావద్రక్షాత్వయాకార్యాసర్వస్యాస్యజగత్ప
తే॥ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యదమనమాదాయపంచగవ్యేనప్రోక్ష్యవారిణాప్రక్షాళ్యాశోక

మూలేదేవాగ్రేవా ॥ అశోకాయనమస్తుభ్యంకామస్త్రీశోకనాశన । శోకార్తింహర మేనిత్యమానందంజనయస్వమే ॥ ఇత్యశోకం-త్రుట్యాదికాలపర్యంతఃకాలరూపో మహాబలః । కలతేచైవయస్సర్వంతస్మైకాలాత్మనేనమఇతికాలం ॥ వసంతాయన మస్తుభ్యంవృక్షగుల్మలతాశ్రయ ॥ సహస్రముఖసంవాసకామరూపనమోస్తుత,ఇతి వసంతం ॥ కామభస్మసముద్భూతరతిబాష్పపరిప్లుత । ఋషిగంధర్వదేవాదివిమో హకనమోస్తుతేఇతిదమనంచసంపూజ్య ॥ నమోస్తుపంచబాణాయజగదాహ్లాదకారి ణే । మన్మథాయజగన్నేత్రేరతిప్రీతిప్రియాయతే ॥ ఇతిదమనముపస్థాప్య,ఓంకామా యనమః-ఇతిసంపూజ్యనిశాయాందేవతాగ్రేపంచవర్ణైః-చందనేనవా అష్టదళంకృ త్వా బహిశ్చతురశ్రంతద్బహిర్వర్తులత్రయంతద్బహిర్వృత్తంచతురశ్రంచకృత్వాత త్రకుంభంసంస్థాప్య పరిదమనంపూజయిత్వా ॥ పూజార్థందేవదేవస్యవిష్ణోర్లక్ష్మీ పతేప్రభో । మదనత్వమిహాగచ్ఛసాన్నిధ్యంకురుతేనమః ॥ ఓంక్లీంకామదేవాయన మః - ఓంహ్రీంరత్యైనమః ఇత్యావాహ్యాదిక్షుపూర్వాదితస్స్మరశరీరాయనమః - అనంగాయనమః - మన్మథాయనమః - కామాయనమః - క్లీంవసంతసహాయన మః - స్మరాయనమః ఇక్షుచాపాయనమః - పుష్పాస్త్రాయనమః ఇతిపూజయిత్వా॥ ఓంతత్స్వరూపాయవిద్మహే కామదేవాయధీమహి - తన్నోనంగః ప్రచోదయాత్ - ఇత్యష్టోత్తరశతంసమ్మంత్ర్యపూజయిత్వాహ్రీంనమఇతిపుష్పాంజలిందత్వా॥ నమో స్తుపుష్పబాణాయజగదాహ్లాదకారిణే । మన్మథాయజగన్నేత్రే రతిప్రీతిప్రియాయ తేఇతినత్వా ॥ ఆమంత్రితోసిదేవేశపురాణపురుషోత్తమ । ప్రాతస్త్వాంపూజయి ష్యామిసాన్నిధ్యంకురుకేశవ ॥ క్షీరోదధిమహానాగశయ్యావస్థితవిగ్రహ । ప్రాత స్త్వాంపూజయిష్యామిసన్నిధౌభవతేనమః ॥ నివేదయామహంతుభ్యంప్రాతర్దమన కంశుభమ్ ॥ సర్వదాసర్వథావిష్ణోనమస్తేస్తుప్రసీదమే ॥ ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యపుష్పాం జలిందత్వా - అస్త్రేణచక్రమంత్రేణవారక్షాంకుర్యాత్ - తతఃప్రాతర్నిత్యపూ జాంకృత్వాపునర్దేవంసంపూజ్యగంధదూర్వాక్షతయుక్తందమనమాదాయ మూ లమంత్రంపఠిత్వా ॥ దేవదేవజగన్నాథవాంఛితార్థప్రదాయక । హృదిస్థాన్పూర యేఃకామన్మమకామేశ్వరీప్రియ। ఇదందమనకందేవగృహాణమదనుగ్రహాత్ ।ఇమాం సాంవత్సరీంపూజాంభగవన్పరిపూరయ ॥ ఇతిమంత్రాంతేపునర్మూలమంత్రేణదేవేస మర్పయేత్ - తతోంగదేవతాభ్యస్స్వస్వమంత్రేణదత్వాప్రార్థయేత్ ॥ మణివి ద్రుమమాలాభిర్మందారకుసుమాదిభిః । ఇయంసాంవత్సరీపూజాతవాస్తుగరుడధ్వజ॥ వనమాలాంయథావిష్ణోకౌస్తుభంసతతంహృది । తద్వద్దామనకీంమాలాంపూజాంచ హృదయేవహ ॥ జానతాజానతావాపినకృతంయత్తవార్చనమ్ । తత్సర్వంపూర్ణ

తాంయాతుత్వత్ప్రసాదాద్రమాపతే ॥ జితంతేపుండరీకాక్షనమస్తేవిశ్వభావన।నమ
స్తేస్తుహృషీకేశమహాపురుషపూర్వజ॥ మంత్రహీనమితిచసంప్రార్థ్యపంచోపచారైః
పునస్సంపూజ్యనీరాజ్యపారయేదితి ॥ దీక్షారహితానాంతునామ్నైవసమర్పణం- అ
త్రచద్వాదశీమతంత్రీకృత్యపారణాహ్నాగ్రాహ్యాం ॥ పారణాహేనలభ్యేతద్వాదశీ
ఘటికాపిచేత్ । తదాత్రయోదశీగ్రాహ్యాపవిత్రదమనార్పణే ఇతితత్త్రైవోక్తేః-గౌ
ణోపికాలఉక్తస్తత్రైవ ॥ హరౌనదమనారోపస్స్యాన్మధావిఘ్నతోయది । వైశా
ఖేశ్రావణేవాపితత్తిథౌస్యాత్తదర్పణమ్ ॥ శ్రావణావధిశుక్రాస్తేకర్తవ్యమితినారదః,
ఇతిపాఠాంతరం. ఇదంచమలమాసేనకార్యం ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్ప
ణం।ఇతికాలాదర్శేమలమాసవర్జ్యేషుపరిగణనాత్ ॥ ఉపాకర్మచహవ్యంచకవ్యంప
ర్వోత్సవంతథా।ఉత్తరేనియతంకుర్యాత్పూర్వేతన్నిష్ఫలంభవేత్ । ఇతిమాధవీయే
ప్రజాపతివచనాచ్చ - శుక్రాస్తాదౌతుకార్యమేవ, పూర్వోక్తవచనాత్ ॥ఉపాకర్మో
త్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమ్ । ఈశానస్యబలింవిష్ణోశ్శయనంపరివర్తనమ్॥కుర్యా
చ్ఛుక్రస్యచగురోశ్మౌఢ్యేపీతివినిశ్చయఃఇతి జ్యోతిర్నిబంధేవృద్ధగార్గ్యవచనాచ్చఇతి
దమనారోపః– చైత్రశుక్లత్రయోదశ్యామనంగవ్రతమ్ - హేమాద్రౌ భవి
ష్యే । చైత్రోత్సవే సకలలోకమనోనివాసె కామంత్రయోదశ తిథౌ చవ
సన్తయుక్తం । పత్న్యాస్య సహార్చ్య పురుష ప్రవరోథయోపి తౌసౌభాగ్య
రూప సుతసౌఖ్యయుత స్సదాస్యాత్ ॥ తత్రసాపూర్వాగ్రాహ్యా - త్రయో
దశీతిథిః పూర్వస్సితః ఇతి దీపికోక్తేః - చైత్రశుక్లచతుర్దశీ పూర్వాగ్రాహ్యా॥
మధోశ్శ్రవణమాసస్యశుక్లయాతుచతుర్దశీ । సారాత్రివ్యాపినీగ్రాహ్యా నాన్యాశు
క్లాకదాచనేతిహేమాద్రౌబౌధాయనోక్తేః - పరాపూర్వాహ్ణగామినీతివాపాఠః -
అత్రకేచిద్యథాశ్రుతమేవార్థంవర్ణయంతి ॥ నిశిభ్రమంతిభూతానిశక్తయశ్శూలభృ
ద్యతః।అతస్తత్రచదుర్దశ్యాంసత్యాంతత్పూజనంభవేత్ ।ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ -హేమా
ద్రిమాధవాదిలిఖనమప్యేవం - సంప్రదాయవిదస్త్వాహుః॥ చతుర్దశీతుకర్తవ్యాత్ర
యోదశ్యాయుతావిభో ॥ ఇతిస్కాందముత్సర్గః - తదపవాదశ్చ॥ తృతీయైకాదశీష
ష్ఠీశుక్లపక్షేచతుర్దశీ । పూర్వవిద్ధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయుతేతి నారదీయవచ
నం - తదపవాదశ్చ - మధోశ్శ్రవణమాసస్యేతితత్రాపవాదాభావేపునరుత్సర్గస్య
స్థితిరితిన్యాయేనపూర్వవిద్ధైవగ్రాహ్యేతిసిద్ధ్యతి - బ్రహ్మవైవర్తంతు॥ సామాన్య
రూపమన్యత్రసావకాశమితి। తేనపూర్వదినే ముహూర్తత్రయవేధేపూర్వా - అన్య
థోత్తరేతి - చైత్రపూర్ణిమాసామాన్యనిర్ణయోత్పరైవ - అత్రవిశేషోనిర్ణయా
మృతేవిష్ణుస్మృతౌ ॥ చైత్రీచిత్రాయుతాచేత్స్యాత్తస్యాంచిత్రవస్త్రప్రదానేన సౌ

భాగ్యమాప్నోతీతి - తథా బ్రాహ్మే ॥ మందేవార్కే-గురౌవాపివారేష్వేతేషుచై
త్రికా । తత్రాశ్వమేధజంపుణ్యంస్నానశ్రాద్ధాదిభిర్లభేదితి॥ అత్రసర్వదేవానాందమ
నపూజోక్తా- తత్రైవవాయవీయే ॥ సంవత్సరకృతార్చాయాస్సాఫల్యాయాఖిలాన్
సురాన్ । దమనేనార్చయేచ్చైత్ర్యాంవిశేషేణసదాశివమితి - అత్రస్వీయతిథ్యా
సముచ్చయఇతికేచిత్ ॥ స్వీయతిథ్యామకరణేత్రదమనపూజనమిత్యన్యేదీక్షితతదితర
విషయత్వేనవ్యవస్థేత్యపరే - ఇయంమన్వాదిరపి - సాచపూర్వముక్తాచైత్రకృష్ణత్ర
యోదశ్యాంమహావారుణీసంజ్ఞోయోగోగౌడేషుప్రసిద్ధః - తదుక్తంవాచస్పతికృతౌ
శూలపాణౌచస్కాందే ॥ వారుణేనసమాయుక్తామధౌకృష్ణాత్రయోదశీ । గంగా
యాంయదిలభ్యేత సూర్యగ్రహశతైస్సమా ॥ శనివారసమాయుక్తాసామహా వారు
ణీస్మృతా।గంగాయాంయదిలభ్యేతకోటిసూర్యగ్రహైస్సమా॥శుభయోగసమాయు
క్తాశనౌశతభిషాయది, మహామహేతివిఖ్యాతాత్రికోటికులముద్ధరేత్ ॥ తత్రైవజ్యో
తిషే ॥ చైత్రాసితేవాఋణఋక్షయుక్తాత్రయోదశీసూర్యసుతస్యవారే । యోగే
శుభేసామహతీమహత్యాగంగాజలేర్కగ్రహకోటితుల్యా॥ఇతి॥ త్రిస్థలీసేతౌబ్రహ్మాం
డపురాణే ॥ వారుణేనసమాయుక్తామధౌకృష్ణాత్రయోదశీ।గంగాయాంయదిలభ్యేత
శతసూర్యగ్రహైస్సమేతి ॥ కల్పతరౌబ్రాహ్మే ॥ మధౌకృష్ణత్రయోదశ్యాంశనౌశ
తభిషాయుతా । వారుణీతిసమాఖ్యాతాశుభేతుమహతీస్మృతా ॥ చైత్రకృష్ణచతు
ర్దశ్యాంవిశేషః పృథ్వీచంద్రోదయేపులస్త్యః॥ చైత్రకృష్ణచతుర్దశ్యాంయస్స్నాయా
చ్ఛివసన్నిధౌ । నప్రేతత్వమవాప్నోతిగంగాయాంతువిశేషతః ఇతి ॥ అత్రపూర్వా
గ్రాహ్యా - కృష్ణపక్షస్థత్వాత్ - గౌడైస్త్వేతదేవశుక్లచతుర్దశ్యామిత్యేవం తేనలీ
యత్వేనపఠితం— ఇతి నిర్ణయసింధౌ, చైత్రమాసనిర్ణయః— మేషసంక్రమేప్రాగప
రాదశదశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతుప్రాగుక్తంఅత్రధర్మఘటాదిదానముక్తం
పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే ॥ తీర్థేచానుదినంస్నానంతిలైశ్చపితృతర్పణమ్ । దానం
ధర్మఘటాదీనాంమధుసూదనపూజనమ్ ॥ మాధవేమాసికుర్వీత మధుసూదన తుష్టి
దమ్॥—అథవైశాఖస్నానం - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుస్మృతిపాద్మయోః। తు
లామకరమేషేషు ప్రాతస్స్నానంవిధీయతే । హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచమహా
పాతకనాశనమితి సౌరమాస ఉక్తః - అన్యత్పక్ష ద్వయముక్తం తత్రైవపాద్మే॥
మధుమాసస్యశుక్లాయామేకాదశ్యాముపోషితః । పంచదశ్యాంచభోవీర మేషసం
క్రమణేతువా ॥ వైశాఖస్నాననియమంబ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా । మధుసూదన
మభ్యర్చ్యకుర్యాత్సంకల్పపూర్వకమ్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ వైశాఖంసకలంమాసంమే
షసంక్రమణేరవేః । ప్రాతస్సనియమస్స్నాస్యే ప్రీయతాంమధుసూదనః ॥ మధు

మాంతుఃప్రసాదేన బ్రాహ్మణానామనుగ్రహాత్ । నిర్విఘ్నమస్తుమేపుణ్యం వైశాఖ
స్నానమన్వహమ్ । మాధవేమేషగేభానౌమురారేమధుసూదన । ప్రాతస్స్నానే
నమేనాథఫలదోభవపాపహన్నితి ॥ తీర్థవిశేషోపితత్రైవోక్తః॥ మేషసంక్రమణేభా
నౌర్మాధవేమాసియత్నతః । మహానద్యాంనదీతీర్థేనదేసరసినిర్ఝరే । దేవఖాతేథ
వాస్నాయాద్యథాప్రాప్తేజలాశయే । దీర్ఘికాకూపవాపీషునియతాత్మాహరింస్మ
రన్॥ ఇతి॥ సంకల్పేచతత్తీర్థనామగ్రాహ్యం- అజ్ఞానేనతువిష్ణుతీర్థమితివదేత్॥య
దానజ్ఞాయతేనామతస్యతీర్థస్యభోద్విజాః । తత్రేత్యుచ్చారణంకార్యంవిష్ణుతీర్థమి
దంత్వితి ॥ తీర్థస్యదేవతావిష్ణుస్సర్వత్రాపినసంశయఇతితత్రైవోక్తేః - తథాన్యోపి
విశేషస్తత్రైవపాద్మే ॥ తులసీకృష్ణగౌరాఖ్యాతయాభ్యర్చ్యమధుద్విషమ్ । విశే
షేణతువైశాఖేనరోనారాయణోభవేత్ ॥ మాధవంసకలంమాసంతులస్యాయోర్చ
యేన్నరః । త్రిసంధ్యంమధుహంతారంనాస్తితస్యపునర్భవః॥ తథా॥ ప్రాతస్స్నా
త్వావిధానేనమాధవేమాధవప్రియమ్ । యోశ్వత్థమూలమాసించేత్తోయేనబహు
నాసదా ॥ కుర్యాత్ప్రదక్షిణంతంతుసర్వదేవమయంతతః । పితృదేవమనుష్యాంశ్చ
తర్పయేత్సచరాచరమ్ ॥ యోశ్వత్థమర్చయేద్దేవముదకేనసమంతతః ॥ కులానామ
యుతంతేన తారితంస్యాన్నసంశయః ॥ కండూయపృష్ఠతోగాంతుస్నాత్వాపిప్పలత
ర్పణమ్ । కృత్వాగోవిందమభ్యర్చ్యనదుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ తథా॥ ఏకభక్త
మథోనక్తమయాచితమతంద్రితః ॥ మాధవేమాసియఃకుర్యాల్లభతే సర్వమీప్సి
తమ్ ॥ వైశాఖేవిధినాస్నానందేవనద్యాదికేబహిః। హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచ భూశ
య్యానియమస్థితిః ॥ వ్రతందానందమోదేవిమధుసూదనపూజనమ్। అపిజన్మసహ
స్రోత్థంపాపందహతిదారుణమ్ ॥ మదనరత్నే స్కాందే ॥ ప్రపాకార్యాచవైశాఖేదే
వేదేయాగళంతికా ॥ ఉపానద్వ్యజనచ్ఛత్రసూక్ష్మవాసాంసిచందనమ్ । జలపాత్రా
ణిదేయానితథా పుష్పగృహాణిచ॥ పానకానిచచిత్రాణిద్రాక్షారంభఫలాన్యపి॥తిథి
తత్త్వే ॥ దదాతియోహిమేషాదౌసక్తూనంబుఘటాన్వితాన్ ॥ పితౄనుద్దిశ్యవిప్రే
భ్యస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతఇతి ॥ తథా ॥ వైశాఖేయోఘటంపూర్ణంసభోజ్యంవైద్వి
జన్మనే । దదాతిసురరాజేంద్రసయాతిపరమాంగతిమ్ ॥ ఏవంసంపూర్ణస్నానాశక్తౌ
త్ర్యహంవాస్నాయాత్ - తదుక్తంతత్రైవపాద్మే ॥ త్రయోదశ్యాంచతుర్దశ్యాం
వైశాఖ్యాంవాదినత్రయమ్ । అపిసమ్యగ్విధానేననారీవాపురుషోపివా॥ ప్రాతస్స్నా
తస్సనియమస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ యదాతువైశాఖోమలమాసో భవతితదా
కామ్యానాంతత్రసమాప్తినిషేధాత్ - మాసద్వయంస్నానంతన్నియమాశ్చకర్త
వ్యాః - మాసోపవాసచాంద్రాయణాదితుమలమాసేపివసమాపయేత్ - తదుక్తం

దీపికాయాం - నియతత్రింశద్దినత్వాచ్ఛుభేమాస్యారభ్య సమాపయేత్ మలినేమా
సోపవాసవ్రతమితి - అత్రదానవిశేషఉక్తోపరార్కే-వామనపురాణే॥ గంధాశ్చమా
ల్యానితథావైశాఖేసురభీణిచ । దేయానిద్విజముఖ్యేభ్యోమధుసూదనతుష్టయే ॥ ఏ
వంస్నానేకృతేతస్యోద్యాపనంకార్యం - తదుక్తంతత్రైవ ॥ మాసమేవంబహిస్స్నా
త్వానద్యాదావిమలేజలే । ఏకాదశ్యాంచద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యామథాపివా॥
ఉపోష్యనియతోభూత్వాకుర్యాదుద్యాపనంబుధః। మండలంకారయేదాదౌకలశం
తత్రవిన్యసేత్ ॥ నిష్కేణవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః । శక్త్యావాకారయేద్దేవం
సౌవర్ణంలక్షణాన్వితమ్ ॥ లక్ష్మ్యాయుక్తంజగన్నాథంపూజయేదాసనేబుధః । భూష
ణైశ్చందనైఃపుష్పైర్దీపైర్నైవేద్యసంచయైః ॥ ఏవంసంపూజ్యవిధివద్రాత్రౌజాగ
రణంచరేత్ । శ్వోభూతేకృతమైత్రోథగ్రహవేద్యాంగ్రహాన్యజేత్ ॥ హోమంకు
ర్యాత్ప్రయత్నేనపాయసేనవిచక్షణః।తిలాజ్యేనయవైర్వాపిసర్వైర్వాపిస్వశక్తితః॥
అష్టోత్తరసహస్రంవాశతమష్టోత్తరంతువా।ప్రతద్విష్ణురనేనైవాఇదంవిష్ణురనేనవా॥
వ్రతసంపూర్తిసిద్ధ్యర్థంధేనుమేకాంపయస్వినీమ్।పాదుకోపానహౌచ్ఛత్రంగురవే
వ్యజనంతథా ॥శయ్యాంసోపస్కరాందద్యాద్దీపికాందర్పణంతథా।బ్రాహ్మణాన్భోజ
యేత్త్రింశత్తేభ్యోదద్యాచ్చదక్షిణామ్ ॥ కలశాంజలసంపూర్ణాంస్తేభ్యోదద్యాద్వ్య
వాంస్తథా।ఏవంకృతేమాధవస్యచోద్యాపనవిధౌశుభే॥ ఫలమాప్నోతిసకలంవిష్ణుసా
యుజ్యమాప్నుయాత్॥ ఏతావత్యశక్తౌతత్రైవోక్తం॥ వైశాఖ్యాంవిధినాస్నాత్వా
భోజయేద్బ్రాహ్మణాన్దశ। కృసరంసర్వపాపేభ్యోముచ్యతేనాత్రసంశయఃఇతి - వై
శాఖశుక్లతృతీయాఅక్షయ్యతృతీయోచ్యతే - సాపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా- దిన
ద్వయేపితద్వ్యాప్తౌపరైవ - తదుక్తంనిర్ణయామృతేనారదీయే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షే
తుతృతీయారోహిణీయుతా । దుర్లభాబుధవారేణసోమేనాపియుతాతథా॥ రోహిణీ
బుధయుక్తాపిపూర్వవిద్ధావివర్జితా। భక్త్యాకృతాపిమాంధాతఃపుణ్యంహంతిపురా
కృతమ్ ॥ గౌరీవినాయకోపేతారోహిణీబుధసంయుతా । వినాపిరోహిణీయోగాత్పు
ణ్యకోటిప్రదాసదేతి ॥ ఇయంయుగాదిరపి ॥ సాచోక్తారత్నమాలాయాం॥ మాఘే
పంచదశీకృష్ణానభస్యేచత్రయోదశీ । తృతీయామాధవేశుక్లానవమ్యూర్జేయుగా
దయఇతి ॥ యత్తుగౌడాః ॥ మాఘస్యపౌర్ణమాస్యాంతు ఘోరంకలియుగంస్మృతమి
తిబ్రాహ్మోక్తేః ॥ వైశాఖమాసస్యచయాతృతీయానవమ్యసౌకార్తికశుక్లపక్షే।
నభస్యమాసస్యతమిస్రపక్షేత్రయోదశీపంచదశీచమాఘే॥ఇతివిష్ణుపురాణే॥ చకారే
ణతమిస్రపక్షానుషంగేపిపూర్వానురోధాత్పౌర్ణమాస్యేవజ్ఞేయా- ద్వేశుక్లేఇత్యాది
కంతునిర్మూలమిత్యాహుః-తన్న ॥ దర్శేతుమాఘమాసస్యప్రవృత్తంద్వాపరం

యుగం।ఇతిభవిష్యవిరోధాత్ ॥ ఏతేనబ్రాహ్మానుసారాత్ఫాల్గునామాయామేవయుగా
దిశ్రాద్ధంవదఞ్ఛూలపాణిఃపరాస్తః- తేనకల్పభేదాద్యుగభేదాద్వావ్యవస్థేతితత్త్వం।
ఏతేన ॥ కార్తికేనవమీశుక్లామాఘమాసేచపూర్ణిమేతిబృహన్నారదీయంవ్యా
ఖ్యాతం - నిర్మూలత్వోక్తిర్నారదీయాజ్ఞానకృతా- అత్రశ్రాద్ధముక్తంమాత్స్యే॥
కృతంశ్రాద్ధంవిధానేనమన్వాదిషుయుగాదిషు । హాయనానిద్విసాహస్రంపితౄణాం
తృప్తిదంభవేదితి ॥ భారతేపి॥ యామన్వాద్యాయుగాద్యాశ్చతిథయస్తాసుమానవః॥
స్నాత్వాహుత్వాచదత్వాచజప్త్వానంతఫలంలభేదితి।శ్రాద్ధేపిపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రా
హ్యా ॥ పూర్వాహ్ణేతుసదాకార్యాశ్శుక్లామనుయుగాదయః। దైవేకర్మణిపిత్ర్యే
చకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికా ఇతి పాద్మోక్తేః ॥ ద్వేశుక్లేద్వేతథాకృష్ణే యుగాదీకవ
యోవిదుః । శుక్లే పౌర్వాహ్ణికేగ్రాహ్యేకృష్ణేచైవాపరాహ్ణికే॥ ఇతిహేమాద్రౌ
నారదీయవచనాచ్చ - దీపికాపి॥ అథోమన్వాదియుగాదికర్మతిథయఃపూర్వాహ్ణి
కాస్స్యుస్సితేవిజ్ఞేయాఅపరాహ్ణికాశ్చబహుళేఇతి - స్మృత్యర్థసారేపి ॥ యుగా
దిమన్వాదిశ్రాద్ధేషుశుక్లపక్షేఉదయవ్యాపినీతిథిర్గ్రాహ్యా-కృష్ణపక్షేఅపరాహ్ణవ్యా
పినీతి - దివోదాసీయేగోభిలః॥ వైశాఖస్యతృతీయాంయఃపూర్వవిద్ధాంకరోతివై।హ
వ్యందేవానగృహ్ణంతికవ్యంచపితరస్తథేతి - గోవిందార్ణవేప్యేవం - తేనేయంపూ
ర్వాహ్ణవ్యాపినీ - దినద్వయేతత్త్వేపరైవేతిధర్మతత్త్వవిదోహేమాద్ర్యాదయః-
అనంతభట్టస్తు ॥ సవైధృతిర్వ్యతీపాతోయుగమన్వాదయస్తథా । సన్ముఖాఉపవా
సేస్యుర్దానాదావంతిమాస్స్మృతాఇత్యాహ - దానాదావితిశ్రాద్ధసంగ్రహఃఉపవా
సస్త్వగ్రేవక్ష్యతే - హేమాద్రావప్యేవం ॥ మాధవస్తువ్యతీపాతశ్రాద్ధేపరాహ్ణవ్యా
పీగ్రాహ్యేత్యాహ - స్మృత్యర్థసారేతు కుతుపకాలయోగిత్యుక్తం- యత్తుమా
ర్కండేయః ॥ శుక్లపక్షస్యపూర్వాహ్ణేశ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః ॥ కృష్ణపక్షేపరా
హ్ణేహిరౌహిణంతునలంఘయేత్ ॥ రౌహిణోనవమోముహూర్తః - అత్రశుక్ల
పక్షయుగాదిశ్రాద్ధంపూర్వాహ్ణేకార్యమితిశూలపాణిః - నిర్ణయామృతాదయస్తు
కాలాదర్శేఽమాశ్రాద్ధమాపరాహ్ణికముక్త్వా। ఏషమన్వంతరాదీనాంయుగాదీనాం
వినిర్ణయ ఇత్యుక్తత్వాత్ - ద్వేశుక్లఇత్యాదివచనంవిష్ణుపూజనవిషయం - శ్రా
ద్ధేత్వాపరాహ్ణిక్యేవేతివ్యవస్థాంజగదుః-సేయంపూర్వోక్తానేకవచోవిరోధాత్పూర్వా
హ్ణేదైవికంకుర్యాదిత్యాదివచనాదేవసిద్ధేవచనవైయర్థ్యాచ్చస్వాచ్ఛంద్యవిలసిత
మాత్రమిత్యుపేక్షణీయా - కించ - కాలాదర్శోక్తిర్న్యాయమూలావచోమూలా
వా - నాద్యః - యుగాదిశ్రాద్ధస్యామాశ్రాద్ధ వికృతిత్వేనన్యాయతోపరాహ్ణవ్యా
ప్తావపి వచనేనతస్యబాధాత్ - నాంత్యః- అతిదేశాదేవాపరాహ్ణప్రాప్తేర్వచనవై

యర్థ్యాత్ - అప్రాప్తేశాస్త్రమర్థవదితిన్యాయాత్ - తేనయదికాలాదర్శోక్తేఃకథం
చిచ్ఛ్రద్ధాజాడ్యేన సమాధిస్సాత్తర్హి న్యాయ ప్రాప్తకృష్ణపక్షయుగాది విషయత్వేన
సావ్యవస్థాపనీయేతిదిక్ - పూర్వాహ్ణ స్తత్రద్వేధాభక్తదినపూర్వార్ధః ॥ ద్వేధా
భక్తదినాంశకోఽత్రగదితః ప్రాహ్ణాపరాహ్ణావితిదీపికోక్తేః- మాధవాదయోప్యేవం-
అత్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుతృతీయాయాంతథైవచ ।
గంగాతోయేనరస్స్నాత్వాముచ్యతేసర్వకిల్బిషైః ॥ తస్యాంకార్యోయవైర్హోమో
యవైర్విష్ణుంసమర్చయేత్ । యవాన్దద్యాద్ద్విజాతిభ్యఃప్రయతఃప్రాశయేద్యవానితి॥
అత్రదానవిశేషస్తత్రైవభవిష్యే - ఇమాంప్రక్రమ్య ॥ ఉదకుంభాన్సకనకాన్సా
న్నాన్సర్వరసైస్సహ । యవగోధూమచణకాన్సక్తుదధ్యోదనంతథా ॥ గ్రైష్మికం
సర్వమేవాత్రసస్యందానేప్రశస్యతెఇతి దేవీపురాణేపి ॥ తృతీయాయాంతువైశాఖే
రోహిణ్యృక్షేప్రపూజ్యతు । ఉదకుంభప్రదానేనశివలోకేమహీయతే॥ మంత్రస్తు॥
ఏషధర్మఘటోదత్తోబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకః । అస్యప్రదానాత్తృప్యంతుపితరోపిపితా
మహాః ॥ గంధోదకతిలైర్మిశ్రంసాన్నంకుంభంఫలాన్వితమ్ । పితృభ్యస్సంప్రదాస్యా
మిఅక్షయ్యముపతిష్ఠతు॥ ఇతి। అత్రచపిండరహితంశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥అయనద్వితయే
శ్రాద్ధంవిషువద్వితయేతథా । యుగాదిషుచసర్వాసుపిండనిర్వపణాదృతేఇతిహేమా
ద్రౌపులస్త్యవచనాత్ - అత్రరాత్రిభోజనేప్రాయశ్చిత్తమృగ్విధానే ॥ రాత్రౌభు
క్త్వైవత్సరేతుమన్వాదిషుయుగాదిషు । అభిస్వవృష్టింమంత్రంచజపే దశనపాతకఇతి॥
అపరార్కేయమః ॥ కృతోపవాసాస్సలిలంయేయుగాదిదినేషుచ । దాస్యంత్యన్నా
దిసహితం తేషాంలోకామహోదయా ఇతి వైశాఖే మలమాసేసతితత్రైవ యుగా
దిః కార్యా - తథాచహేమాద్రౌఋష్యశృంగః ॥ దశహారా సనోత్కర్షశ్చతు
ర్ష్వపియుగాదిషు ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేహ్యేతదిష్టంవృషాదితఇతి - ఏతద్దశహరా
దికంవృషాదిసంక్రమేఇష్టం -కన్యాచంద్రేవృషేరవావిత్యాదినాసౌరమాసోక్తేరిత్య
ర్థః - కాలాదర్శేపి ॥ అబ్దోదకుంభమన్వాదిమహాలయయుగాదిషు। ఇతి - మల
మాసకర్తవ్యేషుపరిగణనాచ్చ- మహాలయశబ్దేనమఘాత్రయోదశ్యుచ్యతఇతిమా
ధవః - స్మృతిచంద్రికాయాంమాసద్వయేకర్తవ్యమిత్యుక్తం ॥ యాగాదికంమా
సికంచశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । మన్వాదికంతైర్థికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచేతి॥
అపరపక్షఃకృష్ణపక్షః - నతుమహాలయః - తస్యతత్రనిషేధాత్ - మదనరత్నేపిమ
రీచిః ॥ ప్రతిమాసంమృతాహేచశ్రాద్ధంయత్ప్రతివత్సరమ్॥ మన్వాదౌచయుగాదౌ
చతన్మాసోరుభయోరపి ఇతి-ప్రతివత్సరంక్రియమాణంకల్పాదిశ్రాద్ధమితి సపవ్యా
చఖ్యౌ-అత్రశ్రాద్ధాకరణేప్రాయశ్చిత్తముక్తమృగ్విధానే॥ నయపృద్యావామంత్రం

చశతవారంతదాజపేత్ । యుగాదయోయదాన్యానాఃకురుతేనైవచాపియఃఇతి -
అత్రసముద్రస్నానంప్రశస్తం - తదుక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేసౌరపురాణే ॥ యుగా
ద్యాతునరస్స్నాత్వావిధివల్లవణోదధౌ । గోసహస్రప్రదానస్యకురుక్షేత్రేఫలంహి
యత్ ॥ తత్ఫలంలభతేమర్త్యోభూమిదానస్యచధ్రువమితి - అయంనిర్ణయస్సర్వ
యుగాదిషుబోద్ధవ్యః-ఇతియుగాదినిర్ణయః—ఇయమేవతృతీయాపరశురామజయం
తీ - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తదుక్తంభార్గవార్చనదీపికాయాం స్కాందభవి
ష్యయోః ॥ వైశాఖస్యసితేపక్షేతృతీయాయాంపునర్వసౌ । నిశాయాఃప్రథమేయా
మేరామాఖ్యస్సమయేహరిః ॥ స్వోచ్చగైష్షడ్గ్రహైర్యుక్తే మిథునేరాహుసంస్థితే ।
రేణుకాయాస్తుయోగర్భాదవతీర్ణోహరిస్స్వయమితి ॥ దినద్వయేతద్వ్యాప్తావం
శతస్సమవ్యాప్తౌచపరా - అన్యథాపూర్వైవ - తదుక్తంతత్రైవభవిష్యే ॥ శుక్ల
తృతీయావైశాఖేశుద్ధోపోష్యాదినద్వయే - నిశాయాఃపూర్వయామేచేదుత్తరాస్య
త్రపూర్వికేతి - వైశాఖశుక్లసప్తమ్యాంగంగోత్పత్తిస్తదుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయే
బ్రాహ్మే॥ వైశాఖేశుక్లసప్తమ్యాంజహ్నునాజాహ్నవీపురా॥క్రోధాత్పీతాపునస్త్య
క్తాకర్ణరంధ్రాత్తుదక్షిణాత్ ॥ తాంతత్రపూజయేద్దేవీంగంగాంగగనమేఖలామితి॥అ
త్రశిష్టాచరాన్మధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా- దినద్వయేతద్వ్యాప్తావవ్యాప్తావేకదేశవ్యా
ప్తౌవాపూర్వా-యుగ్మవాక్యాత్ - వైశాఖశుక్లద్వాదశ్యాంయోగవిశేషోహేమా
ద్రౌజ్యోతిశ్శాస్త్రే॥పంచాననస్థాగురుభూమిపుత్రౌమేషేరవిస్స్యాద్యదిశుక్లపక్షే॥పా
శాభిధానాకరభేణయుక్తాతిథిర్వ్యతీపాతఇతీహయోగః ॥ అస్మింస్తుగోభూమిహిరణ్య
వస్త్రప్రదానేనసర్వంపరిహాయపాపమ్ । సురత్వమింద్రత్వమనామయత్వంమర్త్యాధిప
త్యంలభతేమనుష్యఃఇతి॥పంచాననఃసింహః -పాశాభిధానాతిథిద్వాదశీ- కరభోహ
స్తః—వైశాఖశుక్లచతుర్దశీనృసింహజయంతీ - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా- తదు
క్తంహేమాద్రౌనృసింహపురాణే ॥ వైశాఖేశుక్లపక్షేతుచతుర్దశ్యాంనిశాముఖే।మ
జ్జన్మసంభవంపుణ్యంవ్రతంపాపప్రణాశనమ్॥ వర్షేవర్షేతుకర్తవ్యంమమసంతుష్టికా
రణమితి ॥ దినద్వయేపితద్వ్యాప్తావంశతస్సమవ్యాప్తౌచపరా - విషమవ్యాప్తౌత్వధి
కవ్యాప్తిమతీ - దినద్వయేప్యవ్యాప్తౌపరా - పరదినేగౌణకాలవ్యాప్తేస్సత్వాత్పూ
ర్వదినేచతదభావాత్ - యత్తు ॥ తతోమధ్యాహ్నవేళాయాంనద్యాదౌవిమలేజలే ।
ఇత్యుపక్రమ్య, పరిధాయతతోవాసోవ్రతకర్మసమారభేదితితత్రైవోక్తం -తత్సం
కల్పరూపవ్రతోపక్రమవిషయం - నత్వేతావతామధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యేతిభ్రమి
తవ్యం - పూర్వోక్తవచనవిరోధాత్ ॥ వైశాఖస్యచతుర్దశ్యాంసోమవారేనిలర్క్ష
కే । అవతారోనృసింహస్యప్రదోషసమయేద్విజా ఇతి టోడరానందేస్కాందాత్ ॥

కూర్మస్సింహో బౌద్ధకల్కీ చ సాయమితి పూర్వోక్తపురాణసముచ్చయవచనాచ్ఛ్రాన్తేనిత్ - తత్త్వంతుపూర్వవచసామనాకరత్వేననిర్మూలత్వాత్ హేమాద్రౌ నృసింహపురాణే ॥ మజ్జన్మసంభవంపుణ్యంవ్రతంపాపప్రణాశనమిత్యుపక్రమ్య॥ స్వాతీనక్షత్రయోగేచశనివారేతుమద్వ్రతమ్।సిద్ధయోగస్యసంయోగేవణిజేకరణేతథా॥ పుంసాంసౌభాగ్యయోగేనలభ్యతేదైవయోగతః। సర్వైరేతైస్తుసంయుక్తంహత్యాకోటివినాశనమ్ । ఏతదన్యతరేయోగేమద్దినంపాపనాశనమ్ । కేవలేపిప్రకర్తవ్యం మద్దినేవ్రతముత్తమమ్।అన్యథానరకంయాతి యావచ్చంద్రదివాకరౌ॥ ఇత్యుక్త్వా-తతోమధ్యాహ్నవేళాయాంనద్యాదావిమలేజలే ॥ ఇత్యాదినామధ్యాహ్నఏవవ్రతవిధానాచ్చతుర్దశ్యుత్తరార్ధేవణిజేకరణేమధ్యాహ్నేచస్పష్టంజన్మప్రతీయతే - సంధ్యాయాంజన్మతుక్వాప్యసూక్తేర్మ్లేచ్ఛకృతంతద్వశాన్నిర్ణయశ్చహేయఏవేతి- తథాఇయమేవ - యోగవిశేషేణాతిప్రశస్తా - తదుక్తంతత్రైవ॥ స్వాతీనక్షత్రయోగేచ శనివారేచమద్వ్రతమ్ । సిద్ధయోగస్యసంయోగేవణిజేకరణేతథా ॥ పుంసాం॥ సౌభాగ్యయోగేనలభ్యతేదైవయోగతః । ఏభిర్యోగైర్వినాపిస్యాన్మద్దినం పాపనాశనమ్ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానామధికారోస్తిమద్వ్రతే । మద్భక్తైస్తువిశేషేణకర్తవ్యంమత్పరాయణైః ॥ తథా ॥ సింహస్స్వర్ణమయోదేయో మమసంతోషకారకః॥ తథా॥ విజ్ఞాయమద్దినంయస్తులంఘయేత్పాపకృన్నరః ॥ సయాతినరకంఘోరం యావచ్చంద్రదివాకరౌ ॥ ఇదంచసంయోగపృథక్త్వన్యాయేననిత్యంకామ్యంచ॥అత్రవిశేషః - మధ్యాహ్నేమృద్గోమయతిలామలకస్నానంకృత్వా ॥ నృసింహదేవదేవేశ తవజన్మదినేశుభే । ఉపవాసంకరిష్యామిసర్వభోగవివర్జితఃఇతి -మంత్రేణ సంకల్పంకృత్వాఆచార్యంవృత్వాసాయంకాలే ॥ హైమవతీతుతత్రమన్మూర్తిఃస్థాప్యాలక్ష్మ్యాతథైవచ । పలేనవాతదర్ధేనతదర్ధార్ధేనవాపునః ॥ యథాశక్తితథాకుర్యాద్విత్తశాఠ్యవివర్జితఇత్యుక్తం - నృసింహమూర్తింశక్త్యాకృతంసువర్ణసింహంచకలశోపరిసంపూజ్య రాత్రౌజాగరణంకృత్వాప్రాతఃపునస్సంపూజ్య ॥ నృసింహాచ్యుతదేవేశలక్ష్మీకాంతజగత్పతే । అనేనార్చాప్రదానేనసఫలాస్స్యుర్మనోరథాః ॥ ఇత్యాచార్యాయదత్వా ॥ మద్వంశేయేనరాజాతాయేజనిష్యంతిచాపరే । తాంస్త్వముద్ధరదేవేశదుస్తరాద్భవసాగరాత్ ॥ పాతకార్ణవమగ్నస్యవ్యాధిదుఃఖాంబువారిభిః । తీవ్రైశ్చపరిభూతస్యమహాదుఃఖగతస్యమే ॥ కరావలంబనందేహి శేషశాయిన్జగత్పతే । శ్రీనృసింహరమాకాంతభక్తానాంభయనాశన ॥ క్షీరాంబుధినివాసింస్త్వంచక్రపాణేజనార్దన ॥ వ్రతేనానేనదేవేశభుక్తిముక్తిప్రదోభవేతిప్రార్థయేదితిసంక్షేపః- వైశాఖక్షౌరమాస్యాంవిశేషోపరార్కేజాబాలిః॥శృతాన్నముదకుంభంచవైశాఖ్యాం

చవిశేషతః । నిర్దిశ్యధర్మరాజాయగోదానఫలమాప్నుయాత్ । సువర్ణతిలయుక్తై
స్తుబ్రాహ్మణాన్సప్తపంచచ । తర్పయేదుదపాత్రైస్తుబ్రహ్మహత్యాంవ్యపోహతీతి-
ఉదకుంభదానమంత్రస్త్వక్షయ్యతృతీయాప్రకరణఉక్తః- భవిష్యేపి॥ వైశాఖకార్తి
కీమాఘీతిథయోతీవపూజితాః । స్నానదానవిహీనాస్తానేయాఃపాండునందన॥ అ
త్రకృష్ణాజినదానంకార్యం- తథాచవిష్ణుః కృష్ణాజినేతిలాన్కృత్వా హిరణ్యంమధుస
ర్పిషీ । దదాతియస్తువిప్రాయ సర్వంతరతిదుష్కృతమితి - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ,
వైశాఖ మాస నిర్ణయః —వృషసంక్రాంతౌపూర్వాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః ॥
రాత్రౌసంక్రమేసతిప్రాగ్వదుక్తం - జ్యేష్ఠశుక్లతృతీయాయాంరంభావ్రతముక్తం
మాదవీయేభవిష్యే ॥ భద్రేకురుష్వయత్నేన రంభాఖ్యంవ్రతముత్తమమ్ । జ్యేష్ఠ
శుక్లతృతీయాయాంస్నాతానియతమత్సరేతి ॥ సాపూర్వవిద్ధాగ్రాహ్యా ॥ బృహత్త
పాతథారంభాసావిత్రీవటపైతృకీ। కృష్ణాష్టమీచభూతాచ కర్తవ్యాసంముఖీతిథిరితి
స్కాందోక్తేః - జ్యేష్ఠశుక్లదశమీదశహరా ॥ తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥
జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేదశమీహస్తసంయుతా । హరతేదశపాపానితస్మాద్దశహరా
స్మృతేతి ॥ వారాహేపి ॥ దశమీశుక్లపక్షేతుజ్యేష్ఠేమాసికుజేహని । అవతీర్ణా
యతస్స్వర్గాద్ధస్తర్క్షేచసరిద్వరా ॥ హరతేదశపాపానితస్మాద్దశహరాస్మృతేతి॥ స్కాం
దేతుదశయోగాఉక్తాః - తథా ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేదశమ్యాంబుధహస్తయోః।
వ్యతీపాతేగరానందేకన్యాచంద్రేవృషేరవౌ ॥ దశయోగేనరస్స్నాత్వాసర్వపా
పైఃప్రముచ్యతఇతి - అత్రబుధభౌమయోః కల్పభేదేనవ్యవస్థా - ఇయంచయత్రై
వయోగబాహుళ్యంసైవగ్రాహ్యా - యోగాధిక్యేఫలాధిక్యాత్ - జ్యేష్ఠేమలమా
సేసతితత్రైవదశహరాకార్యా - నతుశుద్ధే- దశహరాసునోత్కర్షశ్చతుర్ష్వపియు
గాదిష్వితి ॥ హేమాద్రావృష్యశృంగోక్తేః - తథాస్కాందే ॥ యాంకాంచిత్సరి
తంప్రాప్యదద్యాదర్ఘ్యంతిలోదకమ్ ॥ ముచ్యతేదశభిఃపాపైస్సమహాపాతకోపమైః ॥
అత్రవిశేషఃకాశీఖండే ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేప్రాప్యప్రతిపదంతిథిమ్। దశాశ్వమేధ
కేస్నాత్వాముచ్యతేసర్వపాతకైః ॥ ఏవంసర్వాసుతిథిషుక్రమస్నాయీనరోత్తమః॥
ఆశుక్లపక్షదశమీంప్రతిజన్మాఘముత్సృజేత్ ॥ తథా ॥ లింగందశాశ్వమేధేశందృ
ష్ట్వాదశహరాతిథౌ । దశజన్మార్జితైఃపాపైస్త్యజ్యతేనాత్రసంశయః ॥ తథాచభవి
ష్యోత్తర-కాశీఖండయోః ॥ నిశాయాంజాగరంకృత్వాసముపోష్యచభక్తితః।పుష్పై
ర్గంధైశ్చనైవేద్యైఃఫలైశ్చదశసంఖ్యయా॥ తథాదీపైశ్చతాంబూలైఃపూజయేచ్ఛ్ర
ద్ధయాన్వితః । స్నాత్వాభక్త్యాతుజాహ్నవ్యాందశకృత్వోవిధానతః ॥ దశప్రసృతి
కృష్ణాంశ్చతిలాన్సర్పిశ్చవైజలే। సక్తుపిండాన్గుడపిండాన్దద్యాచ్చ దశసంఖ్యయా ॥

తతోఽగంగాతటేరమ్యేహేమ్నారూప్యేణవాతథా।గంగాయాః ప్రతిమాంకృత్వావ
క్ష్యమాణస్వరూపిణీమ్ ॥ సంస్థాప్యపూజయేద్దేవీంతదలాభేమృదాపిచ । అథతత్రా
ప్యశక్తశ్చేల్లిఖేత్పిష్టేనవైభువి ॥ వక్ష్యమాణేనమంత్రేణకుర్యాత్పూజాంవిశేషతః।
నారాయణంమహేశంచబ్రహ్మాణంభాస్కరంతథా ॥ భగీరథంచనృపతింహిమవం
తంనగేశ్వరమ్ । గంధపుష్పాదిభిస్సమ్యగ్యథాశక్తిప్రపూజయేత్ ॥ దశప్రస్థాంస్తి
లాన్దద్యాద్దశవిప్రేభ్యఏవచ । దశప్రస్థాన్యవాన్దద్యాద్దశసంఖ్యాగవిస్తథా । ప్రస్థ
షోడశపలాని - ఫలంతు ॥ ముష్టిమాత్రంపలంస్మృతమితిమహార్ణవేఉక్తం ॥ మ
త్స్యకచ్ఛపమండూకమకరాదిజలేచరాన్ । హంసకారండవబకచక్రటిట్టిభసార
సాన్ ॥ కారయిత్వాయథాశక్తిస్వర్ణేనరజతేనవా । తదలాభేపిష్టమయానభ్యర్చ్య
కుసుమాదిభిః । గంగాయాంప్రక్షిపేదాజ్యదీపాంశ్చైవప్రవాహయేత్। పుష్పాద్యైః
పూజయేద్గంగాంమంత్రేణానేనభక్తితః ॥ ఓం, నమశ్శివాయైనారాయణ్యైదశహ
రాయైగంగాయైనమోనమః ॥ ఇతిమంత్రంతుయోమర్త్యోదినేతస్మిన్దివానిశమ్। జపే
త్పంచసహస్రాణిదశధర్మఫలంలభేత్ ॥ కాశీఖండేత్వన్యోమంత్రఉక్తః ॥ నమశ్శివా
యైప్రథమంనారాయణ్యైపదంతతః। దశహరాయైపదమితిగంగాయైమంత్రఏవవై॥
స్వాహాంతఃప్రణవాదిశ్చభవేద్వింశాక్షరోమనుః । పూజాదానంజపోహోమస్తే
నైవమనునాస్మృతమితి ॥ అత్రగంగాస్తోత్రపాఠమపిదశవారంకుర్యాత్ - తదు
క్తంభవిష్యే ॥ తస్యాందశమ్యామేతచ్చస్తోత్రంగంగాజలేస్థితః । యఃపఠేద్దశకృత్వ
స్తుదరిద్రోవాపిచాక్షమః ॥ సోపితత్ఫలమాప్నోతిగంగాంసంపూజ్యయత్నతఇతి ॥
స్తోత్రంచప్రతిపదాదిదశమీపర్యంతందినవృద్ధిసంఖ్యయాపఠనీయమితిశిష్టాః - అత్ర
చసర్వోపివిస్తరః - స్తోత్రాదిచభట్టకృతత్రిస్థలీసేతోరవధేయః - విస్తరభీతేస్తునలి
ఖ్యతే - ఏవంకుర్వతఃఫలముక్తంకాశీఖండే ॥ ఏవంకృత్వావిధానేనవిత్తశాఠ్యవివర్జి
తః । ఉపవాసీవక్ష్యమాణైర్దశపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి
ప్రేత్యబ్రహ్మణిలీయతఇతిచ ॥ అస్యాంసేతుబంధరామేశ్వరస్యప్రతిష్ఠాదినత్వాద్విశే
షేణపూజాకార్యా - తదుక్తంస్కాందేసేతుమాహాత్మ్యే ॥ జ్యేష్ఠేమాసేసితేపక్షే
దశమ్యాంబుధహస్తయోః । గరానందేవ్యతీపాతేకన్యాచంద్రేవృషేరవౌ ॥ దశ
యోగేసేతుమధ్యేలింగరూపధరంహరమ్ । రామోవైస్థాపయామాసశివలింగమ
నుత్తమమితి ॥ ఇతిదశహరా—జ్యేష్ఠశుక్లఏకాదశీనిర్జలా - తత్రనిర్జలముపోష్యవి
ప్రేభ్యోజలకుంభాన్దద్యాదితినిర్ణయామృతేఉక్తం - మదనరత్నేస్కాందే॥ జ్యేష్ఠే
మాసినృపశ్రేష్ఠయాశుక్లైకాదశీశుభా । నిర్జలంసముపోష్యాత్రజలకుంభాన్సశ
ర్కరాన్। ప్రదాయవిప్రముఖ్యేభ్యోమోదతేవిష్ణుసన్నిధౌ—జ్యేష్ఠేపౌర్ణమా

స్యాం సావిత్రీవ్రతం - తదుక్తంస్కాందభవిష్యయోః ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేద్వా
దశ్యాంరజనీముఖేఇత్యుపక్రమ్య । వ్రతంత్రిరాత్రముద్దిశ్యదివారాత్రంస్థిరాభవేదితి॥
అంతేప్యుపసంహృతం ॥ జ్యేష్ఠేమాసిసితేపక్షేపూర్ణిమాయాంతథావ్రతమ్। చీర్ణం
పురామహాభక్త్యాకథితంతేమయానృపేతి ॥ దాక్షిణాత్యాశ్చైతదేవాద్రియంతే -
ఏతచ్చామావాస్యాయామప్యుక్తంనిర్ణయామృతేభవిష్యే ॥ అమాయాంచతథా
జ్యేష్ఠేవటమూలేమహాసతీ। త్రిరాత్రోపోషితానారీవిధినానేనపూజయేత్ ॥మదన
రత్నేత్విదంవాక్యంపంచదశ్యాంతథాజ్యేష్ఠేఇతిపఠిత్వాజ్యేష్ఠపౌర్ణమాస్యాముక్తం-
తథా ॥ అశక్తౌతుత్రయోదశ్యాంనక్తంకుర్యాజ్జితేంద్రియా । అయాచితంచతుర్ద
శ్యామమాయాంసముపోషణమితి ॥ తత్తుపాశ్చాత్యాఆద్రియంతే - హేమాద్రిస
మయోద్యోతాదిషుతుభాద్రపదపూర్ణిమాయాముక్తం - తత్తునేదానీంప్రచరతి -
గౌడాస్తు ॥ మేషేవావృషభేవాపిసావిత్రీంతాంవినిర్దిశేత్ । జ్యేష్ఠకృష్ణచతుర్దశ్యాం
సావిత్రీమర్చయంతియాః ॥ వటమూలేసోపవాసానతావైధవ్యమాప్నుయురితిపరా
శరోక్తేశ్చతుర్దశ్యాంప్రదోషేవ్రతం - దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌపరైవేత్యాహుః-తన్ని
ర్మూలం॥అత్రపూర్ణిమామావాస్యేపూర్వవిద్ధేగ్రాహ్యే॥ భూతవిద్ధానకర్తవ్యాఅమా
వాస్యాచపూర్ణిమా।వర్జయిత్వానరశ్రేష్ఠసావిత్రీవ్రతముత్తమమితిబ్రహ్మవైవర్తాత్
స్కాందేపి ॥ భూతవిద్ధాసినీవాలీనతుతత్రవ్రతంచరేత్ । వర్జయిత్వాతుసావిత్రీవ్ర
తంతుశిఖివాహనఇతి ॥ మదనరత్నేబ్రహ్మవైవర్తేపి ॥ ప్రతిపత్పంచమీభూతసావి
త్రీవటపూర్ణిమా । నవమీదశమీచైవనోపోష్యాఃపరసంయుతాఇతి ॥ యదా
త్వష్టాదశఘటికాచతుర్దశీతదాపరాగ్రాహ్యా ॥ పూర్వవిద్ధైవసావిత్రీవ్రతేపంచదశీ
తిథిః ॥ నాడ్యోష్టాదశభూతస్యస్యుశ్చేత్తత్పరేऽహనీతిమాధవః - వస్తుతస్తు॥ భూ
తోష్టాదశనాడిభిర్దూషయతుత్తరాంతిథిం।ఇత్యస్యవ్రతాంతరేసావకాశత్వాద్విశేషః
ప్రవృత్తపూర్వవిద్ధావిధాయకవచనేనతస్యబాధాదష్టాదశనాడీ వేధోపిపూర్వైవే
త్యయంపంథాస్సాధుః - అత్రపూర్ణిమానురోధేనైవయథాత్రిరాత్రసంపత్తిర్భవతి-
తథాత్రయోదశ్యాదిగ్రాహ్యం - తస్యాఃప్రధానత్వాత్ - అయంనిర్ణయోమా
యామపిజ్ఞేయః - పారణంతుపూర్ణిమాంతేకార్యం - అత్రస్త్రీవ్రతేషువిశేషాఃపరి
భాషాయాముక్తాః - అత్రవిశేషోభవిష్యే ॥ గృహీత్వావాలుకాంపాత్రేప్రస్థమా
త్రంయుధిష్ఠిర । తతోవంశమయేపాత్రేవస్త్రయుగ్మేనవేష్టితే ॥ సావిత్రీప్రతిమాంకు
ర్యాత్సౌవర్ణీంవాపిమృన్మయీమ్ । సార్ధంసత్యవతాసాధ్వీంఫలనైవేద్యదీపకైః। రజ
న్యాఃకంఠసూత్రైశ్చశుభైఃకుంకుమకేసరైః ॥ పూజయేదితిశేషః- రజనీహారిద్రా-
కంఠసూత్రంసౌభాగ్యతంతుః ॥ సావిత్ర్యాఖ్యానకంవాపివాచయీతద్విజోత్తమైః ।

రాత్రౌ జాగరణంకృత్వాప్రభాతేవిమలేతతః ॥ తామపిబ్రాహ్మణేదత్వా ప్రణిపత్యక్షమాపయేత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ సావిత్రీయంమయాదత్తాసహిరణ్యామహాసతీ । బ్రహ్మణఃప్రీణనార్థాయబ్రాహ్మణఃప్రతిగృహ్యతామ్ ॥ వ్రతేనానేనరాజేంద్రవైధవ్యంవాప్నుయాత్క్వచిదితి ॥ జ్యేష్ఠపౌర్ణమాస్యాంవిశేషఆదిత్యపురాణే ॥ జ్యేష్ఠేమాసితిలాన్దద్యాత్పౌర్ణమాస్యాంవిశేషతః । అశ్వమేధస్యయత్పుణ్యంతత్ప్రాప్నోతినసంశయః ॥ విష్ణురపి ॥ జ్యేష్ఠీజ్యేష్ఠాయుతాచేత్స్యాత్తస్యాంఛత్రోపానత్ప్రదానేననరోనరాధిపత్యమాప్నోతీతి ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ ఐంద్రేగురుశ్శశీచైవప్రాజాపత్యేరవిస్తథా । పూర్ణిమాజ్యేష్ఠమాసస్యమహాజ్యేష్ఠీప్రకీర్తితేతి ॥ ఇయంమన్వాదిరపిసాపౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్య - విశేషస్తుచైత్రేఉక్తః - తథాపరార్కే-వామనపురాణే ॥ ఉదకుంభాంబుదానంచతాళవృంతంసచందనమ్ । త్రివిక్రమస్యప్రీత్యర్థందాతవ్యంజ్యేష్ఠమాసితు।ఇతి ॥ ఇతినిర్ణయసింధౌ, జ్యేష్ఠమాసనిర్ణయః—— మిథునసంక్రాంతౌపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - రాత్రౌతుప్రాగేవోక్తం - ఆషాఢశుక్లద్వితీయాయాంరథోత్సవః - తదుక్తంతిథితత్త్వే స్కాందే ॥ ఆషాఢస్యసితేపక్షేద్వితీయాపుష్యసంయుతా । తస్యాంరథేసమారోప్యరామంవైభద్రయాసహ ॥ యాత్రోత్సవంప్రవర్త్యాథప్రీణయేత్ద్విజాన్బహూన్॥ తథా ॥ ఋక్షాభావేతిథౌకార్యాయాత్రాసామమపుణ్యదా ॥ ఆషాఢశుక్లదశమీపౌర్ణమాసీచమన్వాదిః - సాచపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యేతిప్రాగుక్తం - ఆషాఢశుక్లద్వాదశ్యామనురాధాయోగరహితాయాంపారణంకుర్యాత్ - తదుక్తంభవిష్యే ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ।సంగమేనహిభోక్తవ్యంద్వాదశేద్వాదశీర్హరేత్ ॥ అస్యార్థః-ఆషాఢభాద్రపదకార్తికశుక్లద్వాదశీష్వనూరాధాశ్రవణరేవతీయోగేపారణంనకుర్యాదితి - అత్రయద్యప్యేతావదేవోక్తం - తథాప్యనురాధాప్రథమపాదఏవవర్జ్యః- తదుక్తంవిష్ణుధర్మే ॥ మైత్రాద్యపాదేస్వపితీహవిష్ణుఃపౌష్ణాంత్యపాదే ప్రతిబోధమేతి । శ్రవణస్యమధ్యేపరివర్తమేతి సుప్తిప్రబోధపరివర్తనమేవవర్జమితి ॥ వస్తుతస్తుపూర్వవచనమిదంచనిర్మూలం - అత్రైవవిష్ణుశయనోత్సవఉక్తో హేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఏకాదశ్యాంతుశుక్లాయామాషాఢేభగవాన్హరిః । భుజంగశయనేశేతేక్షీరార్ణవజలేసదేతి॥కల్పతరౌయమః ॥ క్షీరాబ్ధౌశేషపర్యంకే ఆషాఢ్యాంసంవిశేద్ధరిః - నిద్రాంత్యజతికార్తిక్యాంతయోస్సంపూజయేత్సదా ॥ బ్రహ్మహత్యాదికంపాపంక్షిప్రమేవవ్యపోహతి। హింసాత్మకైస్తుకింతస్యయజ్ఞైఃకార్యంమహాత్మనః। ప్రస్వాపేచప్రబోధేచపూజితోయేనకేశవః ॥ టోడరానందేపిస్కాందే ॥ ఆషాఢశుక్లైకాదశ్యాంకుర్యాత్స్వాపమహోత్సవమ్॥అయంద్వాదశ్యామప్యుక్తః ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ

ఆదిమధ్యావసానేషుప్రస్వాపావర్తనోత్సవాః॥నిశిస్వాపోదినోత్థానంసంధ్యాయాంపరి
వర్తనమ్ ॥ అన్యత్రపాదయోగేపిద్వాదశ్యామేవకారయేత్ ॥ ఆభాకాద్యేషుమాసే
షుమిథునేమాధవస్యచ । ద్వాదశ్యాంశుక్లపక్షేచప్రస్వాపావర్తనోత్సవాఇతిభవి
ష్యోక్తేః ॥ ద్వాదశ్యాంసంధిసమయేనక్షత్రాణామసంభవే ॥ ఆభాకాసితపక్షేషుశ
యనావర్తనాదికమితివారాహోక్తేశ్చ॥ద్వాదశ్యామిత్యత్రాపిపారణాహోమా
త్రంవివక్షితం ॥ పారణాహేపూర్వరాత్రేఘంటాదీన్వాదయన్మహురితిరామార్చ
నచంద్రికోక్తేః - అత్రైకాదశీద్వాదశ్యోర్దేశభేదేనవ్యవస్థా - ఇదంచమలమాసేన
కార్యం ॥ ఈశానస్యబలిర్విష్ణోశ్శయనంపరివర్తనమితికాలాదర్శేనిషేధాత్ ॥ యద్య
పి ॥ ఏకాదశ్యాంతుగృహ్ణీయాత్సంక్రాంతౌకర్కటస్యచ । ఆషాఢ్యాంవానరో
భక్త్యాచాతుర్మాస్యవ్రతక్రియామితి ॥ హేమాద్రౌ బ్రహ్మవైవర్తేతదపిమలమాసే
సతిద్రష్టవ్యం ॥ మిథునస్థోయదాభానురమావాస్యాద్వయంస్పృశేత్ । ద్విరాషా
ఢస్సవిజ్ఞేయోవిష్ణుస్స్వపితికర్కటఇతితత్రైవమోహాశూలోత్తరోక్తేః - అత్రైవ
చాతుర్మాస్యవ్రతారంభఉక్తోభారతే ॥ ఆషాఢేతుసితేపక్షేఏకాదశ్యాముపోషితః ।
చాతుర్మాస్యవ్రతంకుర్యాద్యత్కించిన్నియతోనరఇతి - అస్యనిత్యత్వంతత్రైవో
క్తం ॥ వార్షికాంశ్చతురోమాసాన్వాహయేత్కేనచిన్నరః । వ్రతేననోచేదాప్నో
తికిల్బిషంవత్సరోద్భవమ్ ॥ అసంభవేతులార్కేపికర్తవ్యంతత్ప్రయత్నతఇతి - తే
నాషాఢశుక్లైకాదశ్యాంద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యాంవారంభః సమాప్తిస్తుకార్తి
కశుక్లద్వాదశ్యామేవ - తదుక్తంహేమాద్రౌభారతే ॥ చతురోవార్షికాన్మాసాన్ చీర్ణం
చాతుర్మాస్యవ్రతంనరః । కార్తికేశుక్లపక్షేతుద్వాదశ్యాంతత్సమాపయేదితి ॥ అ
స్యారంభశ్శుక్రాస్తాదావపికార్యః ॥ నశైశవంనమాఢ్యంచశుక్రగుర్వోర్నవాతిథేః ।
ఖండత్వంచింతయేదాదౌచాతుర్మాస్యవిధౌనరఇతిహేమాద్రౌవృద్ధగార్గ్యోక్తేః
ఇదంచద్వితీయాద్యారంభవిషయం - ప్రథమారంభస్తునభవత్యేవ - ఆశౌచమ
ధ్యేపి ద్వితీయా ద్యారంభోభవతి॥అశుచిర్వాశుచిర్వాపి యదిస్త్రీయదివాపుమాన్॥
వ్రతమేతన్నరః కృత్వాముచ్యతేసర్వ పాతకైరితిభార్గవార్చనదీపికాయాంస్కాం
దోక్తేః ॥ ఆరబ్ధేసూతకంనస్యాదనారబ్ధేతుసూతకమితివిష్ణువచనాచ్చ ॥ యత్తు ॥
అసంక్రాంతంతథామాసందైవేపిత్ర్యేచకర్మణి । మలమాసమశౌచంచవర్జయే
న్మతిమాన్నరఇతి ॥ హేమాద్రౌచాతుర్మాస్యవ్రతప్రకరణే భవిష్యవచనం -
తత్పూపానుషంత్రవదసంబద్ధంమధ్యేపతితమితిజ్ఞేయం - అన్యథాపిత్ర్యస్యపూర్వో
క్తస్యవివాహాదేశ్చచాతుర్మాస్యవ్రతేకఃప్రసంగః - ప్రకరణనివేశేపివాప్రథమా
రంభవిషయంజ్ఞేయం- కేచిత్తుప్రతివర్షంచాతుర్మాస్యవ్రతప్రయోగాణాం భిన్న

త్వాదాశౌచాదిపాతేద్వితీయాదిప్రయోగోనభవత్యేవేత్యాహుః ॥ తన్న ॥ ప్రతివర్షంచయఃకుర్యాదేవంవైసంస్మరన్హరిమ్ । దేహాంతేఽతిప్రదీప్తేనవిమానేనార్కవర్చసా ॥ మోదతేవిష్ణులోకేఽసౌయావదాభూతసంప్లవమితి హేమాద్రౌభవిష్యవచనాదిత్యాస్తాంవిస్తరః - ఇదంచశివభక్తాదిభిరపికార్యం ॥ శివేవాభక్తిసంయుక్తోభానౌవాగణనాయకే । కృత్వావ్రతస్యనియమంయథోక్తంఫలభాగ్భవేదితి బ్రహ్మవైవర్తాత్ - వ్రతగ్రహణప్రకారస్తుహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ మహాపూజాంతతఃకుర్యాద్దేవదేవస్యచక్రిణః । జాతీకుసుమమాలాభిర్మంత్రేణానేనపూజయేత్ ॥ సుప్తేత్వయిజగన్నాథేజగత్సుప్తంభవేదిదమ్ ॥ విబుద్ధేచవిబుద్ధ్యేతప్రసన్నోమేభవాచ్యుత ॥ ఏవంతాంప్రతిమాంవిష్ణోఃపూజయిత్వాస్వయంనరః । ప్రభాషేతాగ్రతోవిష్ణోఃకృతాంజలిపుటస్తథా ॥ చతురోవార్షికాన్మాసాన్దేవస్యోత్థాపనావధి । ఇమంకరిష్యేనియమంనిర్విఘ్నంకురుమేచ్యుత ॥ ఇదంవ్రతంమయాదేవగృహీతంపురతస్తవ । నిర్విఘ్నంసిద్ధిమాయాతు ప్రసాదాత్తవకేశవ ॥ గృహీతేస్మిన్వ్రతేదేవపంచత్వంయదిమేభవేత్ । తథాభవతుసంపూర్ణంత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దన ॥ గృహీతేస్మిన్వ్రతేదేవయద్యపూర్ణేమృతోహ్యహమ్ । తన్మేభవతుసంపూర్ణంత్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దనేతి ॥ తత్రభార్గవార్చనదీపికాయాంనృసింహపరిచర్యాయాంచభవిష్యే ॥ శ్రావణేవర్జయేచ్ఛాకందధిభాద్రపదేతథా । దుగ్ధమాశ్వయుజేమాసికార్తికేద్విదళంత్యజేత్ । ఇతిస్కాందేపిచాతుర్మాస్యకల్పే॥చత్వార్యేతానినిత్యానిచతురాశ్రమవర్ణినామ్ । ప్రథమేమాసికర్తవ్యంనిత్యంశాకవ్రతంనరైః ॥ ద్వితీయేమాసికర్తవ్యందధివ్రతమనుత్తమమ్ । పయోవ్రతంతృతీయేతుచతుర్థేపినిశామయ ॥ ద్విదళంబహుబీజంచవృంతాకంచవివర్జయేత్ । నిత్యాన్యేతానివిప్రేంద్రవ్రతాన్యాహుర్మనీషిణః ॥ జంబీరంరాజమాషాంశ్చమూలకంరక్తమూలకమ్ । కూశ్మాండంచేక్షుదండంచచాతుర్మాస్యేత్యజేద్బుధః ॥ తథా ॥ విశేషాద్బదరీంధాత్రీంకూశ్మాండంతింత్రిణీంత్యజేత్ । జీర్ణాంధాత్రీఫలంగ్రాహ్యంకథంచిత్కాయశోధనమ్ । ఇతితీర్థసౌఖ్యేస్కాందే॥ వార్షికాంశ్చతురోమాసాన్ప్రసుప్తేవైజనార్దనే । మంచఖట్వాదిశయనంవర్జయేద్భక్తిమాన్నరః। అనృతౌవర్జయేద్భార్యాంమాంసంమధుపరౌదనమ్ । పటోలంమూలకంచైవవృంతాకంచనభక్షయేత్॥ అభక్ష్యంవర్జయేద్దూరాన్మసూరంసితసర్షపమ్। రాజమాషాన్కుళుత్థాంశ్చ ఆసుధాన్యంచసంత్యజేత్ ॥ శాకందధిపయోమాషాఞ్ఛ్రావణాదిషుసంత్యజేత్ ॥ అత్రత్యాజేదివర్జనంసంకల్పరూపఃపర్యుదాసోజ్ఞేయఃవ్రతోపక్రమాత్ - అత్రకేచిచ్ఛాకాఖ్యస్పత్రపుష్పాదీత్యమరకోశస్యశక్యతేఽశితుమనేనేతిశాకఇతిక్షీరస్వామినావ్యాఖ్యా

నాత్ - వ్యంజనమాత్రస్యనిషేధమాచక్షతే - అన్యేతుశాకశబ్దస్యపత్రాదిదశవి
ధశాకేయోగరూఢత్వాత్ - యోగాచ్చరూఢేర్బలీయస్త్వాత్సూపాదీనామపిత్యా
గాపత్తేశ్చతత్పరిత్యాచక్షతే - తేన ॥మూలపత్రకరీరాగ్రఫలకాండాధిరూఢకాః।
త్వక్పుష్పంకవచంచేతి శాకందశవిధంస్మృతమ్॥ ఇతిక్షీరస్వామినోక్తస్యవాకస్యనిషే
ధఇతి-అధిరూఢకఅంకురః- వస్తుతస్తు॥తత్తత్కాలోద్భవాశ్శాకావర్జనీయాఃప్రయ
త్నతః । బహుబీజమబీజంచవికారిచ వివర్జయేదితిభవిష్యవచనాత్తత్తత్కాలోత్ప
న్నానాందశవిధశాకానాంనిషేధః - అత్రతత్కాలోద్భవసజాతీయత్వంవివక్షితం -
తేనాతపాదిశోషితానాంవర్షాంతరోద్భవానామపినిషేధః - అత్రతత్కాలోద్భవత్వ
మాత్రం వివక్షితంనతుతన్మాత్రకాలోద్భవత్వంగౌరవాత్ - తేనాన్యకాలోద్భవా
నాంతత్కాలోద్భవానాంచబింబాదీనాంనిషేధః-అత్రతత్తత్కాలోద్భవాఇతివీప్సా
వశాత్స్వస్వకాలోద్భవానాంసర్వేషాంనిషేధఇతినిష్కర్షః - బహుబీజమిత్యనే
కబీజమితికేచిత్ - ఇతరావయవాపేక్షయాబీజావయవాయత్రబహవస్తదిత్యన్యే -
అబీజంకదళ్యాది - వస్తుతస్తు - ఇదంమహానిబంధేష్వభావాన్నిర్మూలమేవ-ఆచా
రప్రదీపే॥వృన్తాకంచకళింగంచబిల్వోదుంబరభిస్సటాః॥ (దగ్ధాన్నం)ఉదరేయస్యజీర్యం
తితస్యదూరతరోహరిః ॥ తథాపరార్కే-దేవలః॥ బ్రహ్మచర్యంతథాశౌచంసత్యమా
మిషవర్జనమ్ । వ్రతేష్వేతానిచత్వారివరిష్ఠానీతినిశ్చయః ॥ ఆమిషాణిచోక్తానిరా
మార్చనచంద్రికాయాంపాద్మే ॥ ప్రాణ్యంగచూర్ణంచర్మాంబుజంబీరంబీజపూర
కమ్ । అయజ్ఞశిష్టమాషాదియద్విష్ణోరనివేదితమ్ ॥ దగ్ధమన్నంమసూరంచమాంసం
చేత్యష్టధామిషమ్ । రుచ్యంతత్తద్దేశలభ్యంసుప్తేదేవేవివర్జయేత్ ॥ పాద్మే,కార్తి
కమాహాత్మ్యే ॥ గోఛాగీమహిషీదుగ్ధాదన్యదుగ్ధాదిచామిషమ్ । ధాన్యేమసూరి
కాఃప్రోక్తాః అన్నంపర్యుషితతంథా ॥ ద్విజక్రీతారసాస్సర్వేలవణంభూమిజంతథా॥
తామ్రపాత్రస్థితంగవ్యంజలంపల్వలసంస్థితం ॥ ఆత్మార్థంపాచితంచాన్నంఆమిషంత
త్స్మృతంబుధైః ॥ తథా ॥ నిష్పావాన్రాజమాషాంశ్చమసూరంసంధితానిచ । వృం
తాకంచకళింగంచసుప్తేదేవేవివర్జయేత్ ॥ సంధితానిలవణశాకాదీని ॥ తత్రైవవిష్ణు
ధర్మే ॥ చతుర్ష్వపీహమాసేషుహవిష్యాశీనపాపభాక్ ॥ హవిష్యాణితుపృథ్వీచం
ద్రోదయేభవిష్యే ॥ హైమంతికంసితాస్విన్నంధాన్యంముద్గాయవాస్తిలాః । కలా
యకంగునీవారావాస్తుకంహిలమోచికా ॥ షష్టికాకాలశాకంచమూలకంకేముకే
తరత్ । కందస్సైంధవసాముద్రేగవ్యేచదధిసర్పిషి॥పయోనుద్ధృతసారంచపనసామ్ర
హరీతకీ । పిప్పలీజీరకంచైవనాగరంగంచతింత్రిణీ ॥ కదళీలవలీధాత్రీఫలాన్యగుడ
మైక్షవం । అతైలపక్వంమునయో హవిష్యాణిప్రచక్షతేఇతి ॥ సితాస్విన్నం,అనూ

ష్మపక్వంధాన్యంచతండులాః - కేముకం కేముతా ఇతిప్రాచ్యేషుప్రసిద్ధఃకందః ॥ కలా
యస్తుసతీనకఇత్యమరః - వటురిఇతిప్రసిద్ధంధాన్యం - మదనరత్నే ప్యేవం, అగ
స్తిసంహితాయాం, హైమంతాద్యుక్త్వా ॥ నారికేళఫలంచైవకదళీలవలీతథా । ఆ
మ్రమామలకంచైవపనసంచహరీతకీ ॥ వ్రతాంతరప్రశస్తంచహవిష్యంమన్వతేబు
ధాః ॥ అన్యాన్యపివ్రతాన్యుక్తానిహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ స్త్రీవానరోవామద్భక్తోధ
ర్మార్థంసుదృఢవ్రతః । గృహ్ణీయాన్నియమానేతాన్దంతధావనపూర్వకాన్ ॥ తే
షాంఫలానివక్ష్యామితత్కర్తౄణాంపృథక్పృథక్।మధురస్వరోభవేద్రాజాపురుషో
గుడవర్జనాత్।తైలస్యవర్జనాద్రాజన్సుందరాంగః ప్రజాయితే । కటుతైలపరిత్యాగా
చ్ఛత్రునాశఃప్రజాయతే॥యోగాభ్యాసీభవేదస్తుసబ్రహ్మపదమాప్నుయాత్। తాం
బూలవర్జనాద్భోగీరక్తకంఠశ్చజాయతే॥ ఘృతత్యాగాచ్చలావణ్యంసర్వస్నిగ్ధతనుర్భ
వేత్ ॥ శాకపత్రాశనాద్భోగీఅపక్వాదోమలోభవేత్ ॥ భూమావ్రప్రస్తరశాయీచ
విప్రోమునివరోభవేత్ । ఏకాంతరోపవాసేనబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ధారణా
న్నఖరోమ్ణాంచగంగాస్నానఫలంలభేత్ । మౌనవ్రతీభవేద్యస్తుతస్యాజ్ఞాస్ఖలితాభ
వేత్ ॥ భూమౌభుక్తేసదాయస్తుసపృథివ్యాఃపతిర్భవేత్ । ప్రదక్షిణాశతంయ
స్తుకరోతిస్తుతిపారకః ॥ హంసయుక్తవిమానేనసచవిష్ణుపురంవ్రజేత్ । అయాచితే
నప్రాప్నోతిపుత్రాన్ధర్మాన్విశేషతః ॥ షష్ఠాన్నకాలభోక్తాయఃకల్పస్థాయీభవే
దితి । పర్ణేషుయోనరోభుక్తేకురుక్షేత్రఫలంలభేత్ ॥ గుడవర్జీనరోదద్యాత్త
ద్భృతంతామ్రభాజనమ్ । సహిరణ్యంనరశ్రేష్ఠలవణస్యాప్యయంవిధిః ॥ సుప్తేదేవే
తుయోవిష్ణోశ్శివస్యాంగిణమర్చయేత్ । పంచవర్ణైస్తుయోనిత్యంస్వస్తికైః పద్మ
కైస్తథా ॥ సయాతిరుద్రలోకంహిగాణపత్యమవాప్నుయాత్ ॥ అథైషాసమాప్తౌ
కార్తిక్యాందానాని - ఏకభక్తవ్రతేదంపతీసంపూజ్యధేనుర్దేయా - నక్తేవస్త్ర
యుగం - ఏకాంతరోపవాసేగాః - భూశయనేశయ్యా - షష్ఠకాలభోజనేగాః -
వ్రీహిగోధూమాదిత్యాగేహైమవ్రీహ్యాది - కృచ్ఛ్రేగోయుగ్మం - శాకాసనేగాః
పయోవ్రతేచ - దధిమధుఘృతవ్రతేషువాసోగాశ్చ- బ్రహ్మచర్యేస్వర్ణమూర్తిః-
తాంబూలవ్రతేవాసోయుగం-మౌనేఘృతకుంభోవస్త్రయుగంఘంటాచ।దేవాగ్రేరం
గమాలికాకరణేధేనుర్హేమపద్మంచ-దీపికావ్రతేదీపికావాసోయుగంచ-భూమిభో
జనేపర్ణభోజనేచకాంస్యపాత్రంగాశ్చ-చతుష్పథదీపేగోగ్రాసేచగోవృషౌ-ప్రదక్షి
ణాశతేవస్త్రం-అనుక్తేషుస్వర్ణం గాశ్చేత్యాదిహేమాద్రౌజ్ఞేయం-తథాచభార్గవా
ర్చనదీపికాయాంపాద్మే ॥ శయనీబోధినీమధ్యేశమీదూర్వాపమార్గకైః । భృంగ
రాజేనదేవాంస్తునార్చయీతకదాచన ॥ హేమాద్రౌపాద్మే॥ ఆషాఢాదిచతుర్మా

సానభ్యంగంవర్జయేన్నరః ॥ సమాప్తౌచపునర్దద్యా త్తిలతైలయుతంఘటమ్ ॥
ఆషాఢాదిచతుర్మాసంవర్జయేన్నఖకృంతనమ్ । వృంతాకంగృంజనంచైవమధుస
ర్పిర్ఘటాన్వితమ్ ॥ కార్తిక్యాంత్వత్పునర్హైమంబ్రాంహణాయనివేదయేత్ ॥ అ
న్యాన్యపికేశకర్తనాదివర్జనసంకల్పానురూపాణిపృథ్వీ చంద్రోదయేజ్ఞేయాని॥ టోడ
రానందేస్కాందే ॥ ఏకాంతరంద్వ్యంతరంవాకుర్యాన్మాసోపవాసకమ్। అన్నాదనం
ఫలాహారంనక్తవ్రతమథాపివా ॥ అత్రైవతప్తముద్రాధారణముక్తంరామార్చన
చంద్రికాయాంభవిష్యే ॥ శయన్యాంచైవబోధిన్యాంచక్రతీర్థేతథైవచ।శంఖచక్ర
విధానేనవహ్నిపూతోభవేన్నరః-ఇతి అతప్తతనూర్నతదామోఅశ్నుతేఇతిఋగ్వే
దాత్ - సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యస్తస్మాత్పుమానాత్మహితాయహరింభజేత్ -
సుశ్లోకమౌలేర్వ్రతమాన్యగ్నినాసందధతఇతిశతపథశ్రుతేః॥ వ్రతద్విష్ణోఅబ్జచక్రేనుత
ప్తైజన్మాంభోధీతర్తవేచపర్ణేంద్రాః। మూలేబాహ్వోర్దధస్యేపురాణాంత్తులిం
గాన్యంగేతప్తాయుధా న్యర్పయంతఇతిసామవేదాత్ ॥ అగ్నిహోత్రంయథానిత్యంవేదస్యాధ్యాయనంయథా । బ్రాహ్మణస్యతథైవేదంతప్తముద్రాదిధారణమితి
పద్మపురాణాచ్చేతి ॥ బ్రాంహణఃక్షత్రియోవైశ్యశ్శూద్రోవాయదివేతరః । శంఖ
ముద్రాంకితతనుస్తులసీమంజరీధరః ॥ గోపీచందనలిప్తాంగోదృష్టశ్చేత్తదఘంకుతః ॥
ఇతికాశీఖండాత్ - తత్ప్రకారస్తురామార్చనచంద్రికాతోజ్ఞేయః - పృథ్వీచంద్రో
దయాదయస్తు ॥ ఎస్తునంతప్తశంఖాదిలింగచిహ్నతనుర్నరః । ససర్వయాతనాభో
గీచండాలోజన్మకోటిషు॥ ద్విజంతుతప్తశంఖాదిలింగాంకితతనుర్నరః। సంభాష్యరౌ
రవంయాతి యావదింద్రాశ్చతుర్దశేతిబృహన్నారదీయోక్తేః ॥ శంఖచక్రాద్యంక
నంచగీతనృత్యాదికంతథా । ఏకజాతేరయంధర్మోనజాతుస్యాద్ద్విజన్మనః। శంఖ
చక్రేమృదాయస్తుకుర్యాత్తప్తాయసేనవా ॥ సశూద్రవద్బహిఃకార్యస్సర్వస్మాద్ద్వి
జకర్మణః । యథాశ్మశానజంకాష్ఠమనర్హంసర్వకర్మసు ॥ తథాచక్రాంకితోవి
ప్రస్సర్వకర్మసుగర్హితః ॥ తథా ॥శివకేశవయోరంకాఞ్ఛూలచక్రాదికాన్ద్విజః।
నధారయేతమతిమాన్వైదికేవర్త్మనిస్థితఇతి విష్ణ్వాశ్వలాయనాది వచనాత్ - ఋ
గ్వేదాదిశ్రుతీనామన్యార్థత్వాదన్యశ్రుతీనాంచాసత్వాత్ - చక్రాదిధారణం శూ
ద్రవిషయమిత్యాహుః - నృత్యంచోదరార్థంనిషిద్ధమితిశ్రీధరస్వామీయద్యపినిషేధ
స్యప్రాప్తిసాపేక్షత్వా ద్విధింవినాచతదయోగాదుపజీవ్యవిరోధేనశౌపశౌకరోతీతి
వద్వికల్పోయుక్తస్తథాపి ఏకజాతేరయంధర్మ ఇత్యనేన విధివాక్యా నాము
పసంహారాత్ ద్విజాతినిషేధోనిత్యానువాదఇతితదాశయః - అత్రశిష్టాచార ఏవ
సంకటపాశనిస్సరణస్సృణురితిసంక్షేపః — ఆషాఢపౌర్ణమాస్యాంకోకిలా వ్రతముక్తం

హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ ఆషాఢపౌర్ణమాస్యాంతుసంధ్యాకాలేహ్యుపస్థితే। సంకల్ప యేన్మాసమేకంశ్రావణేప్రత్యహంహ్యహమ్ ॥ స్నానంకరిష్యేనియతాబ్రహ్మచర్యే స్థితాసతీ । భోక్ష్యామినక్తంభూశయ్యాంకరిష్యేప్రాణినాందయామితి ॥ అస్యవక్త వ్రతత్వాత్సాయాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా - అత్రైవశివశయనోత్సవఉక్తోహేమాద్రౌ వామనపురాణే ॥ పౌర్ణమాస్యాముమానాథస్స్వపతేచర్మసంస్తరే। వైయ్యాఘ్రే చజటాభారంసముద్గ్రథ్యాహివర్మణా ॥ మదనరత్నేప్యేవం - ఇయంచప్రదోష వ్యాపినీ - అత్రైవవ్యాసపూజోక్తా - తత్రత్రిముహూర్తాచేత్పరైవేతిసన్న్యాసప ద్ధతౌ॥ త్రిముహూర్తాధికంగ్రాహ్యంపర్వక్షౌరవ్రణామయోరితివచనాత్ ॥ఇతికాలని ర్ణయసింధౌ,ఆషాఢమాసస్సమాప్తః— కర్కసంక్రాంతౌపూర్వంత్రింశద్దండాఃపుణ్య కాలః - సూర్యోదయోత్తరసంక్రమేతుపరతఏవ పుణ్యంరాత్రౌతునిశీథాత్ప్రా క్పరతశ్చసంక్రమేఽపరార్కే—హేమాద్ర్యనంతభట్టాదిమతే పూర్వోత్తరదినయోః పంచనాడ్యః పుణ్యకాలః ॥ ధనుర్మీనావతిక్రమ్యకన్యాంచమిథునంతథా ॥ పూ ర్వాపరవిభాగేనరాత్రౌసంక్రమతేరవిః ॥ దినాంతేపంచనాడ్యస్తుతదాపుణ్యతమాః స్మృతాః । ఉదయేపితదాపంచదైవేపిత్ర్యేచకర్మణీతిస్కాందోక్తేః - పూర్వాప రవిభాగేనేతిమకరకర్కభిన్నసంక్రాంతిపరం - వక్ష్యమాణవచోవిరోధాదిత్యుక్తం మదనరత్నే తేనాయమర్థః - రాత్రౌపూర్వభాగేమకరేఉదయేపంచనాడ్యః పుణ్య కాలః - రాత్రావపరభాగేకర్కేదినాంతేపంచనాడ్యఃపుణ్యకాలః - విషువతో స్తుపూర్వదినేషుపంచాపరదినేచ పంచేతివాక్యాంతరానురోధాత్తేన హేమాద్రిమా ధవయో స్సర్వవచనానాంచావిరోధః - మాధవమతేత్వర్ధరాత్రేతదూర్ధ్వంవాసం క్రాంతౌదక్షిణాయనేపూర్వమేవదినంగ్రాహ్యం యావన్నోదయతేరవిరితి వృద్ధగా ర్గ్యోక్తేః॥ మిథునాత్కర్కసంక్రాంతిర్యదిస్యాదంశుమాలినః। ప్రభాతేవానిశీథేవా తదాపుణ్యంతుపూర్వతఇతి భవిష్యోక్తేశ్చపూర్వదినఏవపుణ్యం దాక్షిణాత్యాస్త్వే తదేవాద్రియంతే - అత్రరాత్రావపిస్నానాది భవతీత్యుక్తంప్రాక్ - అత్రదానోప వాసాది పూర్వముక్తం - తథాకర్కేకేశాదికర్తనంనిషిద్ధం ॥ కుంభేకర్కట కేవాపికన్యాయాం కార్ముకేరవౌ । రోమఖండంగృహస్తస్య పితౄన్ప్రాశయి తేయమఇతిసుమంతవచనాదిత్యుక్తం జీవత్పితృకనిర్ణయేగురుభిః—అథనదీనాంరజో దోషః - హేమాద్రావత్రిః ॥ సింహకర్కటయోర్మధ్యేసర్వానద్యోరజస్వలాః । నస్నానాదీనికర్మాణి తాసుకుర్వీతమానవః ॥ •ఇదంచక్షుద్రనదీషు ॥ సింహకర్కట యోర్మధ్యేసర్వానద్యోరజస్వలాః । తాసుస్నానంనకుర్వీతవర్జయిత్వాసముద్ర గాఇతివ్యాఘ్రోక్తేః - మాత్స్యేత్వగస్త్యోదయావధిత్వముక్తం ॥ యావన్నోదే

తిభగవాన్దక్షిణాశావిభూషణః । తావద్రజో మహానద్యః కరతోయా ప్రకీర్తితాః॥ కరతోయా అల్పతోయాః - తథా కాత్యాయనః॥ యాః శోషముపగచ్ఛంతి గ్రీష్మే కుసరితో భువి । తాసు ప్రావృషి నస్నాయాదపూర్ణే దశవాసరే । ఇదం చాపదిస్మృతిసంగ్రహే ॥ ధనుస్సహస్రాణ్యష్టౌ తు గతిర్యాసాం న విద్యతే । న తా నదీశబ్దవహా గర్తాస్తాః పరికీర్తితాః ॥ మహానదీషు తు భవిష్యే ఉక్తం॥ ఆదౌ తు కర్కటే దేవి మహానద్యో రజస్వలాః । త్రిదినం చ చతుర్థేఽహ్ని శుద్ధాస్స్యుర్జాహ్నవీ యథా ॥ మహానద్యశ్చ బ్రాహ్మే ॥ గోదావరీ భీమరథీ తుంగభద్రా చ వేణికా । తాపీ పయోష్ణీ వింధ్యస్య దక్షిణే తు ప్రకీర్తితాః ॥ భాగీరథీ నర్మదా చ యమునా చ సరస్వతీ । విశోకా చ వితస్తా చ వింధ్యస్యోత్తరసంస్థితాః॥ ద్వాదశైతా మహానద్యో దేవర్షిక్షేత్రసంభవాః ॥ మదనరత్నే పురాణాంతరే॥ మహానద్యో దేవికా చ కావేరీ వంజరా తథా। రజసా తు ప్రదుష్టాస్స్యుః కర్కటాదౌ త్ర్యహం నృప ॥ కాత్యాయనః ॥ కర్కటాదౌ రజోదుష్టా గోమతీ వాసరత్రయమ్ । చంద్రభాగా సతీ సింధుస్సరయూర్నర్మదా తథా ॥ ఇదం గంగావ్యతిరిక్తవిషయం ॥ గంగా చ యమునా చైవ ప్లక్షజాతా సరస్వతీ । రజసా నాభిభూయంతే యే చాన్యే నదసంజ్ఞితాః ॥ శోణసింధుహిరణ్యాఖ్యాః కోకలోహితఘుర్ఘరాః । శతద్రూశ్చ నదాస్సప్త పావనాః పరికీర్తితాః ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - యత్తు ॥ ప్రథమం కర్కటే దేవి త్ర్యహం గంగా రజస్వలేత్యాదివచనం, తజ్జాహ్నవీభిన్నగోదావర్యాదిగంగాంతరపరమితి మదనరత్నే - అన్యే త్వంతర్గతరజోవిషయం ॥ గంగా ధర్మద్రవః పుణ్యా యమునా చ సరస్వతీ । అంతర్గతరజోదోషాస్సర్వావస్థాసు చామలా ఇతి నిగమోక్తేః - తీరవాసినాం తు రజోదోషో నాస్తి - న తు తత్తీరవాసినామితి నిగమోక్తేః - రజోదుష్టమపి జలం గంగాజలయోగే పానం ॥ గంగాంభసా సమాయోగాద్దుష్టమప్యంబు పావనమితి మాత్స్యోక్తేః - నూతనకూపాదౌ తు యోగయాజ్ఞవల్క్యః ॥ అజా గావో మహిష్యశ్చ బ్రహ్మణీ చ ప్రసూతికా । భూమేర్నవోదకం చైవ దశరాత్రేణ శుద్ధ్యతీతి ॥ క్వచిత్త్వదోషమాహ వ్యాఘ్రపాదః ॥ అభావే కూపవాపీనామనపాయిపయోభృతామ్ । రజోదుష్టేపి పయసి గ్రామభోగో న దుష్యతి ॥ గౌడాస్తు ॥ అన్యైనాపి సముద్ధృతే ఇతి ద్వితీయపాదే పాఠః - తేనోద్ధృతే న దోషః - తథా చ తాసు స్నానం నేతి ప్రాగుక్తమిత్యాహుః - వసిష్ఠోపి ॥ ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే ప్రేతస్నానే తథైవ చ । చంద్రసూర్యగ్రహే చైవ రజోదోషో న విద్యతే ॥ ఇత్యలం విస్తరేణ—శ్రావణశుక్లతృతీయా మధుస్రవాఖ్యా గుర్జరేషు ప్రసిద్ధా - సా పరయుతా గ్రాహ్యేతి దివోదాసః - శ్రావణశుక్లచతుర్థీ పూర్వయుతా మాతృవిద్ధా గణేశ్వర ఇత్యాదివచనాత్ —శ్రావణశుక్లపంచమీ నాగపూజాదౌ పరైవేతి సామాన్యనిర్ణయ ఉక్తం - చమత్కారచింతామణౌ॥

పంచమీనాగపూజాయాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా । తస్యాంతుతుషితానాగా ఇత
రాసచతుర్థికేతి ॥ శ్రావణేపంచమీశుక్లాసంప్రోక్తానాగపంచమీ । తాంపరిత్య
జ్యపంచమ్యశ్చతుర్థీసహితాయితా ఇతిమదనరత్నేభిధానాచ్చ - తేనపరైవేతి -
అత్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ శ్రావణేమాసిపంచమ్యాంశుక్లపక్షేనరాధిప ।
ద్వారస్యోభయతోలేఖ్యాగోమయేనవిషోల్బణాః ॥ పూజయేద్విధివద్వీరదధిదూ
ర్వాంకురైఃకుశైః । గంధపుష్పోపహారైశ్చబ్రాహ్మణానాంచతర్పణైః ॥ యేతస్యాం
పూజయన్తీహనాగాన్భక్తిపురస్సరాః । నతేషాంసర్పతోవీరభయంభవతికుత్రచిదితి
శ్రావణశుక్లద్వాదశ్యాందధి వ్రతంప్రాగుక్తం - తక్రాదీనాంత్వనిషేధః - తత్రదధి
వ్యవహారాభావాదితివక్ష్యతే - అత్రైవవిష్ణోఃపవిత్రారోపణముక్తం హేమాద్రౌవి
ష్ణురహస్యే ॥ శ్రావణస్యసితేపక్షేకర్కటస్థేదివాకరే । ద్వాదశ్యాం వాసుదేవాయ
పవిత్రారోపణంస్మృతమ్ ॥ ద్వాదశ్యాంశ్రవణేవాపిపంచమ్యామథవాద్విజ । అను
కూల్యేషుకర్తవ్యంపంచదశ్యామథాపివేతి ॥ శివేతుతత్రైవకాలోత్తరే॥ ఆషాఢాం
తేచతుర్దశ్యాంనభస్యానభసోస్తథా। అష్టమ్యాంచచతుర్దశ్యాంపక్షయోరుభయో
స్సమమితి ॥ అన్యదేవతానాంతువక్ష్యతే - అధివాసనంతుదీపికాయాం॥ గోదోహం
తరితికాలేపూర్వేద్యుర్వాదివాసనమితి ॥ గౌణకాలోరామార్చనచంద్రికాయాం ॥
పవిత్రారోపణంవిఘ్నాచ్ఛ్రావణేనభవేద్యది । కార్తిక్యవధిశుక్రాస్తేకర్తవ్యమితినా
రదః ॥ హేమరౌప్యతామ్రక్షౌమైస్సూత్రైఃకౌశేయపద్మజైః । కుశైఃకాశైశ్చకా
ర్పాసైర్బ్రాహ్మణ్యాకర్తితైశ్శుభైః ॥ కృత్వాత్రిగుణితంసూత్రంత్రిగుణీకృత్యశోధయే
త్ । తత్రోత్తమంపవిత్రంతుషష్ట్యాసహశతైస్త్రిభిః ॥ సప్తత్యాసహితంద్వాభ్యాం
శతాభ్యాంమధ్యమంస్మృతమ్ । సాశీతినాశతేనైవకనిష్ఠంతత్సమాచరేత్ ॥ సాధా
రణపవిత్రాణిత్రిభిస్సూత్రైస్సమాచరేత్ । ఉత్తమంతుశతగ్రంథి పంచాశద్గ్రంథిమ
ధ్యమమ్ ॥ కనిష్ఠంతుపవిత్రంస్యాత్షట్త్రింశద్గ్రంథిశోభనమ్ । షట్త్రింశచ్చచతుర్వీం
శద్ద్వాదశేతిచకేచన ॥ చతుర్వింశద్ద్వాదశాష్టావిత్యేకేమునయోవిదుః ॥ హేమా
ద్రౌవిష్ణురహస్యేత్వన్యథోక్తం ॥ అష్టోత్తరశతంకుర్యాచ్చతుఃపంచాశదేవవా । స
ప్తవింశతిరేవాథజ్యేష్ఠమధ్యకనీయసమ్ ॥ అధమంనాభిమాత్రంస్యాదూరుమాత్రం
ద్వితీయకమ్ । ప్రలంబతోజానుమాత్రంప్రతిమాయాంనిగద్యతే ॥ శివపవిత్రంతుత
త్రైవశైవాగమే ॥ ఏకాశీత్యదవాసూత్రైస్త్రింశతావాష్టయుక్తయా । పంచాశతా
వాకర్తవ్యంతుల్యగ్రంథ్యంతరాళకమ్ ॥ ద్వాదశాంగుళమానానివ్యాసాదష్టాంగుళా
నివా । లింగవిస్తారమానానిచతురంగుళకానిచేతి ॥ అధికారిణోపితత్రైవ విష్ణురహ
స్యే ॥ బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యస్తథాస్త్రీశూద్రఏవచ । స్వధర్మాపస్థితాస్సర్వే

భక్త్యాకుర్యుఃపవిత్రకమ్॥ తథా॥ అతోదేవేతిమంత్రేణద్విజోవిష్ణౌనివేదయేత్।శూ
ద్రస్యమూలమంత్రోవాయేనవాపూజయేద్ధరిమ్ ॥ ఏతచ్చనిత్యం ॥ నకరోతివిధానే
నపవిత్రారోపణంతుయః । తస్యసాంవత్సరీపూజానిష్ఫలామునిసత్తమ॥ తస్మాద్భక్తి
సమాయుక్తైర్నరైర్విష్ణుపరాయణైః। వర్షేవర్షేప్రకర్తవ్యంపవిత్రారోపణంహరేః॥ఇతి
తత్రైవోక్తేః - దేవతావిశేషేతిథయోపితత్రైవ॥ ధనదశ్చరమాగౌరీగణేశస్సోమ
రాడ్గుహః ॥ భాస్కరశ్చండికాంబాచవాసుకిశ్చతథర్షయః ॥ చక్రపాణిర్హ్యనంగశ్చ
శివోబ్రహ్మాతథైవచ । ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేతాఃపూజ్యాస్తిథిషుదేవతాః ॥ యథో
క్తాశ్శుక్లపక్షేతుతిథయశ్శ్రావణస్యచ॥ఇతి తథా హేమాద్రౌ కాలోత్తరే॥చతుర్దశ్యా
మథాష్టమ్యాంసర్వసాధారణంతుతత్ ॥ ఇతి తత్ప్రకారస్తురామార్చనచంద్రికా
యాం-యథా॥తతస్తానిపవిత్రాణివైణవేపటలేశుభే।సంస్థాప్యశుచివస్త్రేణపిధాయపుర
తోన్యసేత్ ॥అరత్నిసమ్మితాంవేణీంకుర్యాత్షట్త్రింశతాకుశైః॥ క్రియాలోపవిఘాతా
ర్థంయత్త్వయావిహితంప్రభో । మయైతత్క్రియతేదేవతవతుష్ట్యైపవిత్రకమ్ । న
మేవిఘ్నోభవేద్దేవకురునాథదయాంమయి ॥ సర్వథాసర్వదావిష్ణోమమత్వంపరమా
గతిః । ఉపవాసేనదేవత్వాంతోషయామిజగత్పతే॥ కామక్రోధాదయోప్యేతేనమే
స్యుర్వ్రతఘాతకాః । అద్యప్రభృతిదేవేశయావద్వైశేషికందినమ్ ॥ తావద్రక్షా
త్వయాకార్యాసర్వస్యాస్యనమోస్తుతే ॥ ఇతిదేవంసంప్రార్థ్యకుంభంసంస్థాప్యతత్ర
వంశపాత్రే ॥ ఓం, సాంవత్సరస్యయాగస్యపవిత్రీకరణాయభో। విష్ణులోకాత్పవిత్రా
గ్యఆగచ్ఛేహనమోస్తుతే ॥ అనేనమూలేనచావాహ్యోత్తమమధ్యమకనిష్ఠేషువి
ష్ణుబ్రహ్మరుద్రాన్ సత్త్వరజస్తమాంసివేదత్రయంవనమాలాయాం ప్రకృతించావా
హ్యత్రిసూత్ర్యాంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాన్గ్రంథిషు, క్రియా, పౌరుషీ, వీరా, విజయా,
ఈశా, అపరాజితా, మనోన్మనీ, జయా, భద్రా, ముక్తిశ్చేత్యావాహ్యసంపూజ్య
ఓం, సంవత్సరకృతార్చాయాస్సంపూర్ణఫలదోపియత్। పవిత్రారోపణాయైతత్కురు
కంధరతేనమః ॥ విష్ణుతేజోద్భవంరమ్యంసర్వపాతకనాశనమ్ । సర్వకామప్రదందేవ
తవాంగేధారయామ్యహమ్॥ ఇతిదేవకరేమంగళసూత్రంబద్ధ్వాదేవంసంపూజ్యనిమం
త్రయేత్ ॥ఆమంత్రితోసిదేవేశ పురాణపురుషోత్తమ । ప్రాతస్త్వాంపూజయిష్యామి
సాన్నిధ్యంకురుకేశవ ॥ క్షీరోదధిమహానాగశయ్యావస్థితవిగ్రహ । ప్రాతస్త్వాంపూ
జయిష్యామిసన్నిధౌభవతేనమః ॥ నివేదయామ్యహంతుభ్యంప్రాతరేతత్పవిత్రకమ్।
సర్వథాసర్వదావిష్ణోనమస్తేస్తుప్రసీదమే ॥ తతఃపుష్పాంజలిందత్త్వారాత్రౌజాగరణం
కుర్యాదితి - అధివాసనం - ప్రాతర్నిత్యపూజాంకృత్వాగంధదూర్వాక్షతయుతంప
విత్రమాదాయ ॥ ఓం, దేవదేవనమస్తుభ్యంగృహాణేదంపవిత్రకమ్। పవిత్రీకరణార్థా

యవర్షపూజాఫలప్రదమ్॥ పవిత్రకం కురుష్వాద్య యన్మయా దుష్కృతం కృతమ్। శు
ద్ధో భవామ్యహం దేవ త్వత్ప్రసాదాన్మహేశ్వర ॥ మూలసంపుటితేనానేన దత్వాంగదే
వతాభ్యో నామ్నా సమర్ప్య మహానైవేద్యం దత్వా నీరాజ్య మణివిద్రుమ మాలాభిరి
త్యాదిభిర్ధమనారోపణోక్తమంత్రైః ప్రార్థయిత్వా గురవే బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ దత్వా స్వ
యం ధారయేత్ - తథా ॥ మాసం పక్షమహోరాత్రం త్రిరాత్రం ధారయేత్తథా।
దేవేతం సూత్రసందర్భం దేశకాలవివక్షయా ॥ అకరణే తు తత్రైవ ॥ పవిత్రారోపణం
కాలేన కరోతి కథంచన । తదాయుతం జపేన్మంత్రం స్తోత్రం వాపి సమాహిత ఇత్యుక్తం-
ఇతి పవిత్రారోపః— శ్రావణశుక్లచతుర్దశీ పూర్వయుతా గ్రాహ్యా - అత్ర వక్తవ్యోవి
శేషశ్చైత్రచతుర్దశ్యాముక్తః - అథోపాకర్మ - తత్ర బహ్వృచానాం ప్రయోగపా
రిజాతే శౌనకః ॥ అథాతశ్శ్రావణే మాసే శ్రవణర్క్షయుతే దినే । శ్రావణ్యాం శ్రావణే
మాసి పంచమ్యాం హస్తసంయుతే ॥ దివసే విదధీతైతదుపాకర్మ యథోదితమ్। అధ్యా
యోపాకృతిం కుర్యాత్తత్రౌపాసనవహ్నినా॥ ఇత్యత్ర పౌర్ణమాస్యుపసంహారన్యాయే
న యజుర్వేదిపరేతి హేమాద్రిః - అత్ర హస్తయుక్తా పంచమ్యుక్తా- కారికాపి॥ తన్మా
సే హస్తయుక్తాయాం పంచమ్యాం వా తదిష్యతే ఇతి కేవలపంచమ్యాం హస్తయుతే న్య
స్మిన్దినే ఇతి తు హేమాద్రిః- ఉపాసనవహ్నినేతి తు కర్మద్వయమిదం కేచిత్ లౌకికాగ్నౌ
ప్రకుర్వతే ఇతి కారికోక్త లౌకికాగ్నినా వికల్ప్యతే- తత్రాప్యధ్యాప్యైరన్వారబ్ధ ఇతి సూ
త్రాత్ - సశిష్యత్వే తదధికారికస్యాచార్యాగ్నౌ నాన్యస్యాగ్నావన్యో జుహుయాది
తి నిషేధాత్ లౌకిక ఏవ- తదభావే తు స్మార్త ఇతి నిగర్వాః- యద్యపి దీపికాయాం ॥ వేదో
పాకృతిరోషధిప్రజననే పక్షే సితే శ్రావణే॥ ఇతి శుక్లపక్షోపి సర్వేషాం ముఖ్యకాలత్వేనో
క్తః- వక్ష్యమాణగార్గ్యవచనేన ఛందోగాన్ప్రతి విహితస్య తస్యానిరోధినస్సర్వాన్ప్రతి
ప్రవృత్తిశ్చ- తథాపి- శ్రావణమాససంబంధస్య సూత్రోక్తత్వాత్ కృష్ణపక్షేపి కార్య
మితి వృద్ధాః- తథా చ సూత్రం॥ అథాతోధ్యాయోపాకరణమోషధీనాం ప్రాదుర్భావే
శ్రవణేన శ్రావణస్య పంచమ్యాం హస్తేన వా- అత్ర శ్రవణో ముఖ్యోన్యే గౌణాః- తత్రాప్రా
ధమ్యాత్ తస్యాహర్ద్వయయోగే హేమాద్రౌ వ్యాసః॥ ధనిష్ఠాసంయుతం కుర్యాచ్ఛ్రా
వణం కర్మ యద్భవేత్ । తత్కర్మ సకలం జ్ఞేయముపాకరణసంజ్ఞితమ్॥ శ్రవణేన తు యత్క
ర్మహ్యుత్తరాషాఢసంయుతమ్। సంవత్సరకృతోధ్యాయస్తత్క్షణాదేవ నశ్యతీతి ॥ గా
ర్గ్యోపి॥ ఉదయవ్యాపిని త్వేవ విష్ణ్వృక్షే ఘటికాద్వయమ్॥ తత్కర్మ సఫలం జ్ఞేయం తస్య
పుణ్యం త్వనంతకమ్। ఇతి పూర్వేద్యురుత్తరాషాఢయోగే పరేద్యుః శ్రవణాభావే ఘటి
కాద్వయన్యూనేపి పంచమ్యాదౌ కార్యం- నతు పూర్వవిద్ధాయాం సంగవమాత్రే అప
వాదాభావాత్ - కించ పరేద్యుస్సంగవాస్పర్శే నిషిద్ధపూర్వాగ్రహణే కిం మానం సంగవ

వాక్యంశ్రవణవాక్యంచేతిచేత్ -తర్హి వ్రీహివాక్యాదశ్వశఫవాక్యాచ్చమాషమిశ్రా
ణామప్యుపాదానంస్యాదితిమహత్పాండిత్యంనిషేధానుప్రవేశాన్నైరపేక్ష్యబాధా
నేతిచేత్ -ఇహాపితుల్యం- ఏతేనపర్వాప్యౌదయికంవ్యాఖ్యాతంనిషేధానుప్రవేశస్యో
భయత్రతుల్యత్వాత్ -శ్రవణయుతదినేసంక్రాంత్యాదౌతు ॥ ఉపాకర్మనకుర్వంతిక్ర
మాత్సామర్గ్యజుర్విదః। గ్రహసంక్రాంతియుక్తేషుహస్తశ్రవణపర్వస్వితిహేమాద్రౌ
నిషేధాత్పంచమ్యాదయోగ్రాహ్యాః-మదనరత్నేపి॥యదిస్యాచ్ఛ్రావణంపర్వగ్రహ
సంక్రాంతిదూషితమ్। స్యాదుపాకరణంశుక్లపంచమ్యాంశ్రావణస్యతు॥స్మృతిమహా
ర్ణవే ॥ సంక్రాంతిగ్రహణంవాపియదిపర్వణిజాయతే। తన్మాసేహస్తయుక్తాయాం
పంచమ్యాంవాతదిష్యతే ॥ తత్రాపిప్రయోగపారిజాతేవృద్ధమనుకాత్యాయనౌ॥ అ
ర్ధరాత్రాదధస్తాచ్చేత్సంక్రాంతిర్గ్రహణంతదా। ఉపాకర్మనకుర్వీత పరతశ్చేన్నదోష
కృదితి ॥ మదనరత్నేగార్గ్యోపి ॥ యద్యర్ధరాత్రాదర్వాక్తుగ్రహస్సంక్రమఏవచ। నో
పాకర్మతదాకుర్యాచ్ఛ్రావణ్యాంశ్రవణేపివా ॥ ఏతేనగ్రహణసంక్రాంతికాలేశ్రవణ
సత్త్వే ఏవనిషేధోనార్వాగితిమూర్ఖశంకాపరాస్తా - గ్రహవిశిష్టానాం హస్తశ్రవణ
పర్వణాంప్రత్యేకంనిషేధేతద్యుతోపాకర్మనిషేధేచ విశిష్టోద్దేశేవాక్యభేదాత్ - పం
చమ్యాంసక్రాంతౌ నిషేధాభావాపత్తేశ్చ తేనార్ధరాత్రాత్పూర్వం గ్రహసంక్రమస
త్త్వేపీవోపాకర్మనిషేధోనతద్యోగేఏవ- యత్తు ॥ ప్రతిపన్మిశ్రితేనైవోత్తరాషాఢసం
యుతే। శ్రవణేశ్రావణంకుర్యాద్గ్రహసంక్రాంతివర్జితేఇతిప్రతిపన్మిశ్రనిషేధకంవచనం
తన్నిర్మూలం - అత్రచ ॥ వేదోపాకరణేప్రాప్తేకులీరేసంస్థితేరవౌ। ఉపాకర్మన
కర్తవ్యంకర్తవ్యంసింహయుక్తకే।ఇతివచనందేశాంతరవిషయం ॥ నర్మదోత్తర
భాగేతుకర్తవ్యంసింహయుక్తకే । కర్కటేసంస్థితేభానావుపాకుర్యాత్తుదక్షిణేఇతి
బృహస్పతివచనాదితిప్రయోగపారిజాతేనోక్తం - పరాశరమాధవీయేప్యేవం ॥ సా
మగానాంసింహస్థరవావుక్తేస్త ద్విషయఇదంపురోడాశ చతుర్ధాకరణవదుపసంహ్రి
యతే - తేషామేవదేశవ్యవస్థా - సతుబహ్వృచాదిపరం తేషాంసూత్రేచాంద్రశ్రా
వణోక్తేః - సౌరేపంచమ్యయోగాత్ ఇతితువయంపశ్యామః - యత్తుకాలాదర్శే॥
అధ్యాయానాముపాకర్మశ్రావణ్యాంతైత్తిరీయకాః।బహ్వృచాశ్శ్రవణేకుర్యుస్సిం
హస్థేర్కేఽభవేద్యది । సహస్తశుక్లపంచమ్యాంవాతద్గ్రహణసంక్రమే॥అసింహేర్కే
ప్రోష్ఠపద్యాంశ్రవణేనవ్యవస్థయేతి ॥ తన్మూలాలేఖనాచ్చింత్యం - శ్రావణేసస్యా
నుద్గమాదౌతుబహ్వృచపరిశిష్టే ॥ అవృష్ట్యౌషధయస్తస్మిన్మాసేతునభవంతిచేత్ ।
తదాభాద్రపదేమాసిశ్రవణేనతదిష్యతే ఇతి ॥ తత్రాప్యనుద్గమేతుకుర్యాదేవంతద్వా
ర్షికమిత్యాచక్షతేఇతిసూత్రాత్ - వర్షతౌభవంవార్షికం - ఏతచ్ఛాక్రాస్త్రాదావ

పికార్యం ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచపవిత్రదమనార్పణమితిదమనారోపేలిఖితవచనా
త్ ॥ నిత్యేనైమిత్తికేజప్యేహోమేయజ్ఞక్రియాసుచ । ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేగ్ర
హవేధోనవిద్యతఇతిప్రయోగపారిజాతేసంగ్రహోక్తేః - పర్వణిగ్రహణేసతి పూ
ర్వంత్రిరాత్రాదివేధాభావంవక్తుమిదం తేనపర్వణిగ్రహణేపిచతుర్దశ్యాంశ్రవణేకా
ర్యమితిహేమాద్రిః - అస్తేప్రథమారంభస్తునభవతి ॥ గురుభార్గవయోర్మౌఢ్యే
బాల్యేవావార్ధకేపివా । తథాధిమాససంసర్పమలమాసాదిషుద్విజ॥ ప్రథమోపా
కృతిర్నస్యాత్కృతంకర్మవినాశకృదితితత్త్రివికశ్యపోక్తేః - అత్రప్రథమారంభేవృ
ద్ధిశ్రాద్ధంకుర్యాదితినారాయణవృత్తౌ - ఏతచ్చాధిమాసేనకార్యం.॥ ఉపాకర్మతథో
త్సర్గఃప్రసవాహోత్సవాష్టకాః। మాసవృద్ధౌపరేకార్యావర్జయిత్వాతుపైతృకమి
తిజ్యోతిఃపరాశరోక్తేః ॥ ఉత్కర్షఃకాలవృద్ధౌస్యాదుపాకర్మాదికర్మణి । అభిషేకాది
వృద్ధీనాంనతూత్కర్షోయుగాదిష్వితికాత్యాయనోక్తేశ్చ - యత్తు ॥ ఉపాకర్మణిచో
త్సర్గేహ్యేతదిష్టంవృషాదితః॥ఇతిఋష్యశృంగవచనంతత్సామగవిషయం- తేషాంసిం
హార్కఏవోక్తేః - ఏతచ్చాపరాహ్ణేకార్యం ॥ ఉపాకర్మాపరాహ్ణేస్యాదుత్సర్గఃప్రా
తరేవతు॥ ఇతి అధ్యాయానాముపాకర్మకుర్యాత్కాలేపరాహ్ణికే । పూర్వాహ్ణే
తువిసర్గస్స్యాదితివేదవిదోవిదుః ॥ ఇతిచహేమాద్రౌగోభిలోక్తేః-వస్తుతస్తు॥ భవేదు
పాకృతిఃపౌర్ణమాస్యాంపూర్వాహ్ణఏవతు॥ఇతి ప్రచేతసోవచనాత్ -పూర్వవాక్యం
సామగవిషయం - తేషామపరాహ్ణప్రోక్తేరిత్యనుపదంవక్ష్యతే- దీపికాపి - అస్య
తువిధేఃపూర్వాహ్ణఃకాలః స్మృతః ఇతి- యాజుషాస్తుపర్వణికుర్యుః - తచ్చాపస్తంబై
రౌదయికంగ్రాహ్యంఅన్యైస్తుపూర్వవత్ ॥పర్వణ్యౌదయికేకుర్యుః శ్రావణంతైత్తిరీ
యకాః। బహ్వృచాశ్శ్రవణేకుర్యుర్గ్రహసంక్రాంతివర్జితే ఇతి గార్గ్యోక్తేః ॥ సం
ప్రాప్తవాఞ్ఛ్రుతిర్బ్రహ్మపర్వణ్యౌదయికేపునః । అతోభూతదినేతస్మిన్నోపాకరణ
మిష్యతేఇతి కాళికాపురాణాచ్చ॥ అథచేద్దోషసంయుక్తేపర్వణిస్యాదుపక్రియా। దుః
ఖశోకామయగ్రస్తారాష్ట్రేతస్మిన్ద్విజాతయఇతిమదనరత్నహేమాద్ర్యాదౌగార్గ్యేణ
దోషోక్తేః - అత్రశింగాభట్టీయేవిశేషః ॥ శ్రవణశ్రావణంపర్వసంగవస్పృగ్యదాభ
వేత్ । తదైవౌదయికంకార్యం నాన్యదౌదయికంభవేత్ ॥ పరాశరమాధవీయే
పిగార్గ్యః ॥ శ్రావణీపౌర్ణమాసీతుసంగవాత్పరతోయది। తదైవౌదయికీగ్రాహ్యా
నాన్యదౌదయికీభవేత్ ॥ కర్మకాలమాహ - కాలాదర్శేనిగమః ॥ శ్రావణ్యా
ప్రౌష్ఠపద్యాంవాప్రతిపత్షణ్ముహూర్తకైః। విద్ధాస్యాచ్ఛందసాంతత్రోపాకర్మో
త్సర్జనంభవేత్ ॥ అత్రపౌర్ణమాసీశ్రవణహస్తయోరుపలక్షణం - తేనతావపి
సంగవస్పృశౌదయేసంగవస్పృక్ష్యేశ్రుతౌపర్వణిచార్కభే। కుర్యుర్నభస్యుపాకర్మ

ఋగ్యజుస్సామగాఃక్రమాదితిపృథ్వీచంద్రః - తేనోదయసంగవోభయ వ్యాపినీము
ఖ్యా - పరేద్యుస్సంగవాభావేపూర్వేద్యురుదయాభావేచైకైకసత్త్వేపూర్వేద్యుశ్చ
తుర్దశీవేధనిషేధా త్సామాన్యవాక్యాదౌదయికీకర్మపర్యాప్తాగ్రాహ్యా -నపూ
ర్వా - సంగవనిమిత్తపూర్వవిద్ధాపవాదాభావాత్ । నాప్యౌదయికీత్యస్యపూర్వ
విద్ధాపరత్వాభావాత్ - తేనభాద్రపదాదౌకాలాంతరేస్యాన్నతున్నిషిద్ధేనహివ్రీహ్యా
లాభేనిషిద్ధమాషగ్రహణంయుక్తం - అతఏవపరేద్యుస్సంగవవ్యాప్తౌ పూర్వవిద్ధాని
షేధః - తదభావేతునేతిమూర్ఖవ్యవస్థాప్యయుక్తావిధివైషమ్యాత్ - మాషనిషే
ధేపితథాపత్తేశ్చ - పూర్వవిద్ధావచనసత్త్వేహిసాయుజ్యతే - ఏవంశ్రవణేపిజ్ఞేయం-
తన్న, విష్ణ్వృక్షేఘటికాద్వయమితిపూర్వోక్తవిరోధాత్ - తేనప్రాశస్త్యమాత్రప
రమిదమ్ - తత్త్వంతు - ఏతచ్ఛ్రద్ధాధికపరమ్ - తేనయథాగ్నిహోత్రాదౌసా
యంప్రాతఃకాలభేదేసామాన్యేజీవనావచ్ఛిన్నకాలేదర్శాదావానుష్ఠానం - యథా
వావ్రీహ్యాశ్వశఫాద్యభావేయాగాక్షిప్తనిషిద్ధవర్జద్రవ్యేణ - తథాత్రసంగవాభావే
నిషిద్ధవర్జకర్మపర్యాప్తోదయికేకాలాంతరేవానుష్ఠానంనతుకదాచిన్నిషిద్ధే - అప
వాదాభావేఉత్సర్గస్యైవప్రాప్తేః- కాత్యాయనాదీనాంతుదినద్వయేపూర్వాహ్ణవ్యా
ప్త్యేకదేశస్పర్శేవాపూర్వైవేతిహేమాద్రిః - యదపి॥ శ్రావణీదుర్గనవమీదూ
ర్వాచైవహుతాశనీ । పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలేర్దినమితి బ్రహ్మవై
వర్తం - తద్బ్రహ్మపవిత్రశ్రవణకర్మాదిదైవకర్మవిషయమితిహేమాద్రిః - అత
ఏవవచనాత్కులధర్మవ్రతాదావపిపూర్వైవ-మదనరత్నేప్యేవం-మదనపారిజాతే
పి,పూర్వవిద్ధాయాంశ్రావణ్యాంవాజసనేయినాముపాకర్మేత్యుక్తం-మదనరత్నేతు॥
పర్వణ్యౌదయికేకుర్యు శ్శ్రావణంతైత్తిరీయకాఇతిబహ్వృచపరిశిష్టే - బహ్వృ
చాన్ప్రతికర్మవిధానార్థం ప్రవృత్తే తత్రతైత్తిరీయకకర్మవిధ్య యోగాత్పూర్వో
క్తకాళికాపురాణాదౌ సామాన్యత ఔదయికపర్వప్రాప్తేస్తన్నిషేధేన బహ్వృ
చానాం శ్రవణవిధానాత్తైత్తిరీయక పదమనువాదత్వాత్తస్యచ ప్రాప్త్యధీన
త్వాత్ - ప్రాప్తేశ్చయజుర్వేదిమాత్ర పరత్వాత్సర్వయజుర్వేద్యుపలక్షణా
ర్థం - అవయుత్యానువాదోవా - నతువిధాయకంయేనవిశేషవిధినోపసంహార
స్స్యాత్ - అనువాదత్వాల్లక్షణానదోషః - అన్యథాత్వౌదయికపర్వవిశిష్టోపకర్మోద్దే
శేనకర్తృవిధౌ కర్తృవిశిష్టేవా ఔదయికపర్వవిధౌవాక్యభేదాపత్తేః-తస్మాత్తై
త్తిరీయకపక్షవివక్షయా సర్వయజుర్వేదినామౌదయికమేవపర్వేత్యుక్తం - తన్న,
నతావత్పరిశిష్టేబహ్వృచాన్ప్రత్యేవవిధిః ॥ ధనిష్ఠాప్రతిపద్యుక్తత్వాత్తదృక్ష సమ
న్వితమిత్యాదితదుదాహృతఏవపరిశిష్టే వేదాంతధర్మవిధీనాందర్శనాత్ - నాప్య

నువాదోఽయంకాళికాపురాణాద్బహ్వృచాదీనామపితదాపత్తేఃకుర్యురిత్యస్య విధిత్వే
నతస్యైవార్థవాదత్వేనైతత్ప్రాప్తానువాదిత్వాచ్చ - నచతైత్తిరీయకాణాంగృహ్యే
తద్విధిరస్తి - యేనానువాదస్స్యాత్ - నచవాక్యభేదఃతైత్తిరీయకమాత్రస్యకర్మ
మాత్రస్యవాఽఉద్దేశ్యత్వాయోగేన హవిరార్తి వదష్టవర్షం బ్రాహ్మణ ముపనయీ
తేతివచ్ఛాగత్యా విశిష్టస్యోద్దేశ్యత్వాత్ - అన్యథోత్తరార్ధేబహ్వృచపదస్యా
ప్యవివక్షాపత్త్యాశ్రవణస్య సర్వసాధారణ్యాపత్తేః - తస్మాద్ధేమాద్రిమతమేవయు
క్తమితిదిక్ - ఇదంచశిష్యానధ్యాపయేత - ఆవసథ్యేగ్నౌ అనధ్యాపయతోఽనాధి
కారఇతికర్కః శ్రావణ్యామపిగ్రహణాది దుష్టాయాంకాతీయభిన్నైః ప్రోష్ఠపద్యాం
కార్యం - తైస్తుశ్రావణపంచమ్యాం ॥ సంక్రాంతిర్గ్రహణంవాపి పౌర్ణమాస్యాంయ
దాభవేత్ । ఉపాకృతిస్తుపంచమ్యాంకార్యావాజసనేయిభిః ఇతిస్మృతిమహార్ణ
వేవాజసనేయగ్రహణాదితిహేమాద్రిః ఇదంచసూత్రోక్తకాలపరత్వాద్బహ్వృచ
పరమపి॥ సాంఖ్యాయనైస్తుహస్తేకార్యం- ఆపస్తంబైరాథర్వణైశ్చప్రోష్ఠపద్యాం -
యత్తుబౌధాయనః ॥ శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యా మాషాఢ్యాం వోపాకృత్యేత్యుచే
తత్రప్రోష్ఠపద్యామపి దోషే అషాఢ్యాంకార్యమిత్యేవమర్థం - తచ్ఛాఖీయవిషయం
వా - సామగాస్తుశ్రావణేహస్తేకుర్యుఃబహ్వృచాః శ్రవణేచైవహస్తర్క్షేసామవే
దినః ఇతినిర్ణయామృతేగోభిలోక్తేః - సోప్యుత్తరః ॥ ధనిష్ఠాప్రతిపద్యుక్తంత్వాష్ట్రి
ఋక్షసమన్వితమ్ । శ్రావణంకర్మకుర్వీరన్ఋగ్యజుస్సామపారకాః ॥ ఇతిమదన
రత్నేపరిశిష్టోక్తేః - గార్గ్యోఽపి ॥ సింహేరవౌతుపుష్యర్క్షే పూర్వాహ్ణేవివరేబహిః-
ఛందోగామిళితాఃకుర్యురుత్సర్గంస్వస్వఛందసామ్॥ శుక్లపక్షేతుహస్తేనఉపాకర్మా
పరాహ్ణికమితి ॥ అవివరే గ్రహాదిదోష హీనేవిచరేదితి పారోఽజ్ఞానకృతః - పుష్య
ర్క్షేపూర్వాహ్ణేఉత్సర్గః - అపరాహ్ణికముపాకర్మేత్యన్వయః - అన్యస్తువిశేషఃపూ
ర్వమేవోక్తః - ప్రయోగపారిజాతేగోభిలః ॥ ఉపాకర్మోత్సర్జనంచవనస్థానా
మపీష్యతే । ధారణాధ్యయనాంగత్వాద్గృహిణాం బ్రంహచారిణామ్॥ ఉత్సర్జనం
చవేదానాముపాకరణకర్మచ । అకృత్వావేదజప్యేనఫలంనాప్నోతిమానవః॥ సర్వ
థాలోపేతుకృచ్ఛ్రఃఉపవాసశ్చ, వేదోదితానాం నిత్యానామితిమనునాభోజనోక్తేః
ఏవముత్సర్గేఽపి - అథప్రసంగాదత్రైవోత్సర్జనముచ్యతే - తచ్చపౌషమాసేరో
హిణ్యాంతత్కృష్ణాష్టమ్యాంవాకార్యం ॥ పౌషమాసస్యరోహిణ్యా మష్టకాయా
మథాపివా । జలాంతేచ్ఛందసాంకుర్యాదుత్సర్గంవిధివద్బహిరితియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః-
శ్రావణ్యాంప్రోష్ఠపద్యాంవోపాకృతౌ క్రమేణపౌషశుక్లప్రతిపదిమాఘశుక్ల ప్రతిప
దివాకార్యం - అర్ధపంచమాన్మాసానధీయీతేతితేనైవోక్తేః- అర్ధపంచమోమా

షుసార్ధచతురఇత్యర్థః - యత్తుహారీతః॥ అర్ధపంచమాన్మాసావధీత్యోర్ధ్వముత్సృ
జేత్ - పంచార్ధషష్ఠాన్వేతితదాషాఢ్యాపా కర్మవిషయం బౌధాయనాస్తుపౌష్యాంమా
ఘ్యాంవాకుర్యుః। పౌష్యాంమాఘ్యాంచోత్సృజేదితితత్సూత్రాత్ - తైత్తిరీయైస్తుతై
ష్యాంకార్యం- తైష్యాంపౌర్ణమాస్యాంరోహిణ్యాంవావిరమేదితితత్సూత్రాత్ - బ
హ్వృచైస్తుమాఘ్యాంకార్యం॥ అధ్యాయోత్సర్జనంమాఘ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవిధీయ
తేఇతికారికోక్తేః- కాతీయాస్తుభాద్రపదేకుర్యుఃఉత్సర్గశ్చైతినందాదితిధ్యాప్రౌష్ఠపదే
పివేతికాత్యాయనోక్తేః-సామగాస్తుసింహార్కేపుష్యేకుర్యుః-తథాచసింహేరవావి
తిగార్గ్యవచనంపూర్వముక్తం- సర్వైరుపాకర్మదినేవాకార్యం ॥ పుష్యేతూత్సర్జనం
కుర్యాదుపాకర్మదినేథవా॥ఇతిహేమాద్రౌరఖాదిరగృహ్యోక్తేః- యదాసింహస్థే
సూర్యేసతితన్మధ్యస్థహస్తనక్షత్రాత్ప్రాక్పుష్యఃకర్కటస్థోభవతి - తదాతస్మిన్పు
ష్యేఉత్సర్గంకృత్వాతదుత్తరహస్తేఉపాకర్మసామగాఃకుర్యుః ॥ మాసేప్రోష్ఠపదే
హస్తాత్పుష్యఃపూర్వోభవేద్యదా । తదాచశ్రావణేకుర్యాదుత్సర్గంఛందసాంద్వి
జః॥ఇతితత్రైవపరిశిష్టోక్తేః - అత్రద్వావపిసౌరౌమాసౌజ్ఞేయౌ - తేషాంసౌరస్యై
వోక్తేః - అత్రవిశేషమాహకార్ష్ణాజినిః ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేయథాకాలంసమే
త్యచ । ఋషీన్దర్భమయాన్కృత్వాపూజయేత్తర్పయేత్తతఇతి - ఉపాకర్మణ్యుత్స
ర్గేచత్రిరాత్రంపక్షిణీమహో రాత్రంవానధ్యాయఇతిమితాక్షరాయాంయుక్తం -
అత్రనదీనాంరజోదోషోనాస్తి ॥ ఉపాకర్మణిచోత్సర్గేరజోదోషోనవిద్యతేఇతిగా
ర్గ్యోక్తేః-అత్రైవరక్షాబంధనముక్తంహేమాద్రౌభవిష్యే॥ సంప్రాప్తేశ్రావణస్యాం
తేపౌర్ణమాస్యాందినోదయే । స్నానంకుర్వీతమతిమాఞ్ఛ్రుతిస్మృతివిధానతః॥ ఉపాక
ర్మాదికంప్రోక్తమృషీణాంచైవతర్పణమ్। శూద్రాణాంమంత్రరహితంస్నానందానం
చశస్యతే॥ ఉపాకర్మణికర్తవ్యంఋషీణాంచైవపూజనమ్।తతోపరాహ్ణసమయేరక్షా
పోటలికాంశుభామ్ ॥ కారయేదక్షతైశ్శస్తైస్సిద్ధార్థైర్హేమభూషితైరితి॥ అత్రో
పాకర్మానంతర్యస్యపూర్ణాతిథావార్థికస్యానువాదోనతువిధిః - గౌరవాత్ప్రయోగ
విధిభేదేనక్రమాయోగాచ్ఛూద్రాదౌతదయోగాచ్చ - తేనపరేద్యురుపాకరణేపి
పూర్వేద్యురపరాహ్ణేతత్కరణంసిద్ధం - ఇదంభద్రాయాన్నకార్యం॥ భద్రాయాం
ద్వేనకర్తవ్యేశ్రావణీఫాల్గునీతథా । శ్రావణీనృపతింహంతిగ్రామందహతిఫాల్గునీతి
సంగ్రహోక్తేః - తత్సత్వేతురాత్రావపితదంతేకుర్యాదితి నిర్ణయామృతేఇదంప్రతి
పద్యుతాయాంనకార్యం ॥ నందాయాదర్శనేరక్షాబలిదానందశాసుచ। భద్రాయా
గోకులక్రీడాదేశనాశాయజాయతే ॥ ఇతిమదనరత్నేబ్రహ్మవైవర్తాత్ భవిష్యే ॥
ఉపలిప్తేగృహమధ్యేదత్తచతుష్కన్యసేత్కుంభమ్ । పీఠేతత్రోపవిశేద్రాజామా

త్రైర్యుతశ్చసుముహూర్తే । తదనుపురోధానృపతేరక్షాంబధ్నీతమంత్రేణ ॥ ఇదం రక్షాబంధనంనియతకాలత్వాత్ - భద్రావర్జ్యగ్రహణదినేపికార్యంహోళికావత్ - గ్రహసంక్రాంత్యారక్షాదానిషేధాభావాత్ ॥ నక్వేషామేవవర్ణానాంసూతకంరాహుదర్శనే।ఇతితత్కాలీనకర్మపరఏవనత్వన్యత్ర-అన్యథాహోళికాయాంకాగతిః- అతఏవ ॥ నిత్యేనైమిత్తికేజప్యేహోమేయజ్ఞక్రియాసుచ । ఉపాకర్మణిచోత్సర్గే గ్రహవేధోనవిద్యతఇతి నియతకాలీనేతదభావఇతిదిక్ - ఉపాకర్మణితద్దినభిన్నపరం తంత్రతన్నిషేధాదిత్యుక్తంప్రాక్ - మంత్రస్తు ॥ యేనబద్ధోబలీరాజాదానవేంద్రో మహాబలః । తేనత్వామపిబధ్నామిరక్షేమాచలమాచల ॥ బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్వైశ్యైశ్శూద్రైరన్యైశ్చమానవైః । కర్తవ్యోరక్షితాచారోద్విజాన్సంపూజ్యశక్తితఇతి - అత్రైవహయగ్రీవోత్పత్తిః - తదుక్తంకల్పతరౌ ॥ శ్రావణ్యాంశ్రవణేజాతఃపూర్వంహయశిరాహరిః । జగాదసామవేదంతుసర్వకల్మషనాశనమ్ ॥ స్నాత్వా సంపూజయేత్తంతుశంఖచక్రగదాధరమ్ ॥ అత్రాశ్వలాయనేనశ్రవణాకర్మోక్తం- శ్రావణ్యాంపౌర్ణమాస్యాంశ్రావణాకర్మేతి - తత్రాస్తమయయోగినీగ్రాహ్యా - అస్తమితేస్థాలీపాకంశ్రపయిత్వేతిసూత్రాత్ - అతఏవనిశీష్టేర్దర్శప్రయోగాంతఃపాత నియమాత్తదంగైఃప్రసంగసిద్ధిరుక్తాద్వాదశే- అన్యథాపరేద్యుఃప్రాప్తౌకఃప్రసంగః - ప్రసంగస్యయాజ్ఞికాస్తుపౌర్ణిమాదర్శశబ్దయోః పర్వాంత్యక్షణవదహోరాత్రవాచిత్వాత్తత్రైవకర్మకాలవ్యాప్తిర్గ్రాహ్యేతి వికృతిత్వాచ్ఛపక్షేచ్ఛంతిశ్రావణాది మాసచతుష్టయకృష్ణపక్షద్వితీయాసుఅశూన్యశయనవ్రతం - తత్రచంద్రోదయ వ్యాపినీ - దినద్వయేతత్త్వేపరేతినిర్ణయామృతే - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, శ్రావణ మాసనిర్ణయః—సింహేపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యకాలః - అన్యత్పూర్వవత్ - అత్రగోప్రసవేద్భుతసాగరేనారదః ॥ భానౌసింహగతేచైవయస్యగాస్సంప్రసూయతే । మరణంతస్యనిర్దిష్టంషడ్భిర్మాసైర్నసంశయః ॥ తత్రశాంతింప్రవక్ష్యామియేన సంపద్యతేశుభమ్ । ప్రసూతాంతత్క్షణాదేవతాంగాంవిప్రాయదాపయేత్ ॥ తతో హోమంప్రకుర్వీతఘృతాక్తైరాజసర్షపైః । ఆహుతీనాంఘృతాక్తానామయుతంజుహుయాత్తతః ॥ వ్యాహృతిభిశ్చాయుంహోమః ॥ సోపవాసఃప్రయత్నేనదద్యాద్విప్రాయదక్షిణామితి ॥ తథా ॥ సింహరాశౌగతేసూర్యేగోప్రసూతిర్యదాభవేత్ । పౌషేచమహిషీసూతేదివైవాశ్వతరీతథా । తదానిష్టంభవేత్కించిత్తచ్ఛాంత్యైశాంతికంచరేత్ । అస్యవామేతిసూక్తేనతద్విష్ణోరితిమంత్రతః ॥ జుహుయాచ్ఛతిలాజ్యేనశతమష్టోత్తరాధికమ్ । మృత్యుంజయవిధానేనజుహుయాచ్ఛతథాయుతమ్॥ శ్రీసూక్తేనతతస్స్నాయాచ్ఛాంతిసూక్తేనవాపునః। మధ్యరాత్రేనిశీథే

వాయదాగౌఃక్రందతేసదా ॥ గ్రామేవాస్యగృహేవాపిశాంతికంపూర్వవద్దిశేత్ ॥
ఏవంశ్రావణేబడబాప్రసవాదినేనిషిద్ధః - తదుక్తమథర్వవేదినాంగార్గ్యపరిశిష్టే ॥
మాఘేబుధేచమహిషీశ్రావణేబడబాదివా ॥ సింహేగావఃప్రసూయంతేస్వామినో
మృత్యుదాయకాఇతిఅత్రతదుక్తామృతాఖ్యాశాంతిఃకార్యా- భాద్రకృష్ణతృతీయాక
జ్జలీసంజ్ఞా సాపరాగ్రాహ్యేతిదివోదాసీయేఉక్తం - వచనంతుహరితాళికాప్రకరణేవ
క్ష్యామః - భాద్రకృష్ణచతుర్థీబహుళాఖ్యామధ్యదేశేప్రసిద్ధాసాసాయాహ్నవ్యాపినీ
గ్రాహ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వాగ్రాహ్యా॥ గౌర్యాశ్చతుర్థీవటధేనుపూజాదుర్గా
త్ప్వనందుర్భరహోళికేచ । వత్సస్యపూజాశివరాత్రిరేతాఃపరాన్వితాఘ్నంతినృపం
సరాష్ట్రమితిదివోదాసీయేవచనాత్ - అత్రవత్సపూజాయాః పృథగుపాదానాద్ధే
నుపూజాశబ్దేనబహుళాఖ్యాగృహ్యత ఇతిసఏవవ్యాచఖ్యౌ - మదనరత్నేప్యేవం -
అత్రగోపూజాయవాన్నాశనంచతత్రైవోక్తం - భాద్రకృష్ణషష్ఠీహలషష్ఠీసాసప్త
మీయుతేతిదివోదాసః—భాద్రకృష్ణసప్తమ్యాంశీతలావ్రతం - తత్రపూర్వాగ్రా
హ్యేతి హేమాద్రౌ—అథజన్మాష్టమీ - సాచకృష్ణాదిమాసేన భాద్రపదకృష్ణాష్ట
మి । తథాభాద్రపదేమాసి కృష్ణాష్టమ్యాంకలౌయుగే । అష్టావింశతిమేజాతః కృ
ష్ణోసౌదేవకీసుతఃఇతి కల్పతరౌబ్రాహ్మోక్తేః - అత్రేదంమాధవమతం- అష్టమీ
ద్వేధా - జన్మాష్టమీజయంతీచేతి - తత్రాద్యాకేవలాష్టమి ॥ యేనకుర్వంతిజా
నంతఃకృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతమ్ । తేభవంతినరాఃప్రాజ్ఞవ్యాళావ్యాఘ్రాశ్చకాననే
ఇతిస్కాందాత్ ॥ దివావాయదివారాత్రౌనాస్తిచేద్రోహిణీకలా। రాత్రియుక్తాంప్ర
కుర్వీతవిశేషేణేందుసంయుతాం।ఇతిపురాణాంతరాత్ ॥ శ్రావణేబహుళేపక్షేకృష్ణ
జన్మాష్టమీవ్రతమ్। నకరోతినరోయస్తుభవతిక్రూరరాక్షసః।ఇతిభవిష్యోక్తేశ్చ॥ కేవ
లాష్టమ్యాఏవోపోష్యత్వావగతేఃసైవరోహిణీయుక్తాజయంతీ ॥ కృష్ణాష్టమ్యాంభ
వేద్యత్రకలైకారోహిణీయది । జయంతీనామసాప్రోక్తాఉపోష్యాసాప్రయత్నతఇతి
వహ్నిపురాణాత్। అష్టమీకృష్ణపక్షస్యరోహిణీఋక్షసంయుతా । భవేత్ప్రోష్ఠపదే
మాసిజయంతీనామసాస్మృతా।ఇతివిష్ణురహస్యాదివచనాచ్చ - జ్యోతిరాదివత్సంజ్ఞ
యాకర్మభేదః - రోహిణీయోగశ్చాహోరాత్రంముఖ్యః-నిశీథమాత్రేమధ్యమః-
దివసాదావధమః ॥ అహోరాత్రంతయోర్యోగోహ్యసంపూర్ణోభవేద్యది । ము
హూర్తమప్యహోరాత్రేయోగశ్చేత్తాముపోషయేత్।ఇతివసిష్ఠసంహితోక్తేః॥అ
ర్ధరాత్రేతుయోగోయంతారాపత్యుదయేసతి । నియతాత్మాశుచిస్స్నాతఃపూజాంత
త్రప్రవర్తయేదితివిష్ణుధర్మోక్తేః ॥ వాసరేవానిశాయాంవాయత్రస్వల్పాపిరోహిణీ।
విశేషేణనభోమాసేసైవోపోష్యామనీషిభిః।ఇతిపురాణాంతరాచ్చ-విశేషణేతిస్తుతే

ర్భాద్రపదేపీదం - శ్రావణేవానభస్యేవేతివక్ష్యమాణాత్ - గౌడాస్తునిశీథపవరో
హిణీయోగేజయంతీనాన్యథేత్యాహుః - తన్న, వాసరేవానిశాయాంవేతివిరో
ధాత్ - యోగవిశేషాద్గుణాత్ఫలమిత్యన్యే - తేప్యకరణేదోషశ్రుతేరుపేక్ష్యాః -
తత్రజన్మాష్టమీవ్రతంనిత్యం - పూర్వోక్తవచనేషుఅకరణేనిందాశ్రుతేః ॥ వర్షేవ
ర్షేతుయానారీకృష్ణజన్మాష్టమీవ్రతమ్ । నకరోతిమహాప్రాజ్ఞవ్యాళీభవతికాననఇతి
స్కాందేపీప్సాశ్రుతేశ్చ - నకరోతినరోయస్త్వితిపూర్వముక్తేరత్రస్త్రీలింగమతం
త్రం-మదనరత్నేస్కాందేత్వత్రఫలమప్యుక్తం ॥ జన్మాష్టమీవ్రతంపవైప్రకుర్వంతి
నరోత్తమాః । కారయంత్యథవాలోకాన్లక్ష్మీస్తేషాంసదాస్థిరా ॥ సిధ్యంతిసర్వకా
ర్యాణికృతేజన్మాష్టమీవ్రతే। ఇతిజయంతీవ్రతంతునిత్యంకామ్యంచ । మహాజయా
ర్థంకురుతాంజయంతీముక్తయేనఘ॥ ధర్మమర్థంచకామంచమోక్షంచమునిపుంగవ॥
దదాతివాఞ్ఛితానర్థాన్యేప్యన్యేతిదుర్లభాఇతిస్కాందాదౌఫలశ్రుతేః॥ శూద్రాన్నేన
తుయత్పాపంశవహస్తస్యభోజనే । తత్పాపంలభతేకుంతీజయంతీవిముఖోనరః ॥ నక
రోతియదావిష్ణోర్జయంతీసంభవంవ్రతమ్ ॥ యమస్యవశమాపన్నస్సహతేనారకీంవ్య
థాం॥ఇత్యకరణేనిందాశ్రుతేశ్చ - యదాచపూర్వేద్యుఃపరేద్యుర్వారోహిణీయోగ
స్తదాజన్మాష్టమీజయంత్యామంతర్భూతాజ్ఞేయా - నతుజన్మాష్టమీవ్రతంపృథ
క్కార్యం - విష్ణుశృంఖలవత్ - తదుక్తంమాధవేనైవ ॥ యస్మిన్వర్షేజయంత్యా
ఖ్యోయోగోజన్మాష్టమీతదా। అంతర్భూతాజయంత్యాంస్యాదృక్షయోగప్రశస్తిత
ఇతి-మదనరత్ననిర్ణయామృతగౌడమైథిలమతేష్వేవం హేమాద్రియాదయస్తు॥రోహి
ణీసంయుతోపోష్యాసర్వాఘౌఘవినాశినీ । అర్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వంకలయావాయ
దాభవేత్ ॥ జయంతీనామసాప్రోక్తాసర్వపాపప్రణాశనీత్యగ్నిపురాణాదర్ధరాత్రప
వరోహిణీయోగస్యప్రాశస్త్యాత్ - ముహూర్తమపిలభ్యేతేత్యాదీనాంచార్ధరాత్ర
యోగేప్యుపపత్తేర్నజయంతీవ్రతంభిన్నం - తత్త్వంతుహేమాద్రిమతేపిజయంతీ
వ్రతంభిన్నమేవ - ఉదయేచాష్టమిత్యస్యతేనజయంతీపరత్వోక్తేః కించ॥రోహిణ్యా
మర్ధరాత్రేచయదాకృష్ణాష్టమీభవేత్ । తస్యామభ్యర్చనంశౌరేర్హంతిపాపంత్రిజ
న్మజం॥ఇతివిష్ణుధర్మోక్తేః॥ సమాయోగేతురోహిణ్యాంనిశీథేరాజసత్తమ ॥ సమజాయ
తగోవిందోబాలరూపీచతుర్భుజః ॥ తస్మాత్తంపూజయేత్తత్రయథావిత్తానురూపతః॥
ఇతివహ్నిపురాణాచ్చార్ధరాత్రస్యకర్మకాలత్వమవసీయతే - అతఃకర్మణోయస్యయః
కాలఇత్యాదివచనాత్పూర్వత్రైవప్రాప్తేః పరదినేసతోపిరోహిణీయోగస్యనప్రయో
జకత్వం - అన్యథాబుధవారాదేరపితత్త్వాపత్తేః - కించ - జయంతీశబ్దోరాత్రివి
శేషవచనః ॥ అభిజిన్నామనక్షత్రంజయంతీనామశర్వరీ। ముహూర్తోవిజయోనామ

యత్రజాతో జనార్దన ఇతిబ్రహ్మాండపురాణాత్ - తేనతద్యోగిరోహిణ్యాం - గౌణ త్వాన్నవ్రతభేదః- యత్తువాసరేవానిశాయాంవేతితత్రైకముతికన్యాయేననిశీథయో గస్యైవస్తుత్యర్థంపూర్వదినేర్ధరాత్రయోగాభావేప్రాశస్త్యార్థమిత్యాహుః-యద్యపి॥ దివావాయదివారాత్రౌనాస్తిచేద్రోహిణీకలా। రాత్రియుక్తాంప్రకుర్వీతవిశేషేణేందు సంయుతామిం । ఇత్యనేనరోహిణీయోగాభావేర్ధరాత్రవ్యాప్తేర్గ్రాహ్యతోక్తా-తథా పియస్మిన్వర్షేజయంతియోగోనాస్తితత్రజయంతీవ్రతలోపేప్రాప్తే- అష్టమీమాత్రే పిజయంతీవ్రతంకార్యంఇత్యేవంపరమిదమితితదాశయః - అత్రహిలత్రాయామాగూ ర్యవిశ్వజితాయజేత ॥ ఏషామసంభవేకుర్యాదిష్టింవైశ్వానరీంద్విజః। ఇతివద్రోహిణీ యోగాభావేవిధానాత్తత్కార్యాపత్తిస్స్యాత్ - అతయేవోక్తం - జయంతీనా మశర్వరీఇతి - యచ్చస్కాందే॥ ఉదయేచాష్టమీకించిన్నవమీసకలాయది। భవతే బుధసంయుక్తాప్రాజాపత్యర్క్షసంయుతా॥ అపివర్షశతేనాపిలభ్యతేవాథవానవా । ఇతి యచ్చపాద్మే ॥ ప్రేతయోనిగతానాంతుప్రేతత్వంనాశితంతుతైః ॥ యైఃకృతాశ్రా వణేమాసిఅష్టమీరోహిణీయుతా ॥ కింపునర్బుధవారేణసోమేనాపివిశేషతః। కింపు నర్నవమీయుక్తాకులకోట్యాస్తుముక్తిదా। ఇతితద్దానాదివిషయంఉపవాసాశ్రవణాది త్యనంతభట్టః - జయంతీపరమితిహేమాద్రిః-ఉదయేచంద్రోదయఇతికేచిత్ - తన్న, చంద్రోదయసత్వేసందేహాన్నవమీసకలేత్యయోగాన్మానాభావాచ్చ- తేనపూర్వే ద్యుస్సప్తమీవేధేపరదినేసూర్యోదయేఘటికాపిగ్రాహ్యాపూర్వవిద్ధాష్టమీతిపాద్మో క్తేః - ఇతియుక్తం - అతోనవ్రతభేదోనాప్యంతర్భావఇత్యూచివాన్ - గౌడాస్తు నవమీక్షయపరమిదంవచనం - నవమీసకలాయదీతివిశిష్యోక్తేః - ఏతత్పూర్వది నేజయంత్యభావపరమిత్యాహుః - జయంత్యాదిసర్వాపవాదోయమితి చూడామ ణ్యాదయః - వయంతుసత్యంవ్రతభేదః - లోకాస్తుజన్మాష్టమీమేవానుష్ఠంతి- నహి ॥ శ్రావణేవానభస్యేవారోహిణీసహితాష్టమీ । యదాకృష్ణానరైర్లబ్ధాసాజ యంతీతికీర్తితా ॥ శ్రావణేనభవేద్యోగోనభస్యేతుభవేద్ధ్రువమితిమాధవీయేవసిష్ఠ సంహితోక్తాపిభాద్రేజయంతీకేనాపిక్రియతే - అతఃపూర్వేద్యురేవోపవాసః- య ద్వాగుణాత్ఫలం - సప్తమేబ్రహ్మవర్చసకామముపనయేదితివదిత్యన్యే- తన్న, నిత్య త్వానుపపత్తేః - అత్రగౌణముఖ్యచాంద్రాభ్యామేకయేవమాసఇత్యన్యే - తన్న, ఏకవాక్యేఉభయనిర్దేశేవాశబ్దద్వయాయోగాత్ । అతోజయంతీవ్రతస్యాపినిత్య త్వాదుపవాసద్వయంకార్యమితిబ్రూమః- అతఏవహేమాద్రిమదనరత్నాదౌజన్మా ష్టమీవ్రతంజంయంతీవ్రతంచభిన్నముక్తం - భిన్నకాలత్వాత్సర్వథాతావదంత ర్భావోనేతిసిద్ధం, యద్యపి - పూర్వాపరావాల్పాపిరోహిణీయుతైవకార్యేతి గ్రం.

ధానాంతత్త్వంప్రతీయతేతదపిజయంతీపరమేవ-ఇదంచకామ్యమేవేత్యనంతభట్టః -
తద్దూషణంహేమాద్రౌజ్ఞేయం - నిత్యంకామ్యమితిబహవః - ననుయథావిష్ణు
శృంఖలయోగేనశ్రవణద్వాదశీవామన జయంత్యాదిసర్వసిద్ధిర్యథానైకాదశీస్వల్పా
పిపరా - తథా ॥ కలాకాష్ఠాముహూర్తాపియదాకృష్ణాష్టమీతిథిః - నవమ్యాంసై
వగ్రాహ్యాస్యాత్సప్తమీసంయుతానహి ॥ ఇత్యాదివచనాదర్ధోదయాదివద్యోగాధి
క్యేఫలాధిక్యాత్పరైవ జన్మాష్టమీయుక్తేతిచేత్ - వార్తమాత్థ - నహితత్రవ్ర
తభేదోద్వయోర్నిత్యత్వం ద్వయోరకరణేదోషోవాశ్రుతః - ఇహత్వేతైస్త్రిభిర్హే
తుభిస్సంజ్ఞాభేదాద్ధర్మభేదాత్కాలభేదాచ్చోపవాసభేదస్స్పష్టఏవ - ఏకదైవతత్వా
చ్ఛ్రవణద్వాదశీవన్నపారణాలోపదోషోపి - తేనవ్రతద్వయమేవయుక్తం- ద్వయో
రపినిత్యత్వాత్ - కేచిత్తు ॥ త్రేతాయాంద్వాపరేచైవరాజన్కృతయుగేతథా ।
రోహిణిసహితాచేయంవిద్వద్భిస్సముపోషితా ॥ అతఃపరంమహీపాలసంప్రాప్తేతామ
సేకలౌ । జన్మదావాసుదేవస్యభవితావ్రతముత్తమమితి హేమాద్రావహ్నిపురా
ణాత్ - కలౌజన్మాష్టమీవ్రతమేవనజయంతీవ్రతమిత్యాహుః - తన్న - తామ
సేకలావిత్యుక్తేః - పదమశ్రేయోహేతోరస్యకలౌపాపినాందుర్లభత్వముచ్యతే -
తేనకలౌతామసానకరిష్యంతి - కింతుధన్యాఏవేత్యర్థః - అన్యథా ॥ శూద్రాశ్చ
బ్రాహ్మణాచారాభవిష్యంతియుగేకలౌ ॥ ఇత్యాదావిధికల్పనాపత్తేః - అత్రనిశీథ
వేధఏవగ్రాహ్యః - పూర్వోక్తవచనేషుతస్యైవముఖ్యకాలత్వోక్తేః ॥ అష్టమీశివ
రాత్రిశ్చహ్యర్ధరాత్రాదధోయది । దృశ్యేతేఘటికాయాసాపూర్వవిద్ధాప్రకీర్తితేతి
మాధవీయేపురాణాంతరాత్ ॥ అర్ధరాత్రేతురోహిణ్యాంయదాకృష్ణాష్టమీభవేత్ ।
తస్యామభ్యర్చనంశౌరేర్హంతిపాపంత్రిజన్మజమితిభవిష్యోక్తేః ॥ అష్టమీరోహిణీ
యుక్తానిశ్యర్ధేదృశ్యతేయది । ముఖ్యకాలఇతిఖ్యాతస్తత్రజాతోహరిస్స్వయమితివ
సిష్ఠసంహితోక్తేశ్చ - తత్రాష్టమీద్వేధారోహిణిరహితాతద్యుతాచ - అద్యాపి
చతుర్ధా - పూర్వేద్యురేవనిశీథయోగినీపరేద్యురేవో భయేద్యురనుభయేద్యు
శ్చేతి - తత్రాద్యయోరసందేహఏవకర్మకాలవ్యాప్తేః ॥ జన్మాష్టమీరోహిణీచ
శివరాత్రిస్తథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాతిథిభాంతేచపారణమితిభృగూక్తేశ్చ-
అస్మాత్కేవలరోహిణ్యుపవాసోపి । సిద్ధః - అంత్యయోఃపరైవ - ప్రాతస్సంకల్పకా
లవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనసప్తమీసంయుతాష్టమీతి బ్రహ్మ
వైవర్తాచ్చ - ఏవమంశతః - సమవ్యాప్తావపివిషమవ్యాప్తౌత్వాధిక్యేననిర్ణ
యః - రోహిణీయుతాపిచతుర్ధాపూర్వేద్యురేవనిశీథేరోహిణీయుతా । పరేద్యురే
వోభయేద్యురనుభయేద్యుశ్చ- అత్రాప్యాద్యయోరసందేహః ॥ కార్యావిద్ధాపి

సప్తమ్యాంరోహిణీసహితాష్టమీతిపాద్మోక్తేః ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయాముపవాసంసమాచరేదితిగారుడాచ్చ ॥ సప్తమీసంయుతాష్టమ్యాంనిశీథేరోహిణీయది । భవితాసాష్టమీపుణ్యాయావచ్చంద్రదివాకరా వితివహ్నిపురాణాచ్చ - ద్వితీయేఽసందేహఏవ - తృతీయపక్షేపరైవ ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనసప్తమీసంయుతాష్టమి । సఋక్షాపినకర్తవ్యాసప్తమీసంయుతాష్టమిఇతి బ్రహ్మవైవర్తాత్ చతుర్ధ్యపిత్రేధా - పూర్వేద్యుర్నిశీథేష్టమిపరేహ్ని రోహిణీపరేహ్న్యష్టమిపూర్వేహ్నిరోహిణీ - ఉభయేద్యురుభయస్యనిశీథాసంబంధోవేతి - ఆద్యేపరేద్యుర్జయంతీయోగస్యసత్వాత్పరైవేతిమాధవః - తదుక్తంతేనైవ ॥ యస్మిన్వర్షేజయంత్యాఖ్యోయోగోజన్మాష్టమీతదా। అంతర్భూతాజయంత్యాంస్యాదృక్షయోగప్రశస్తితఇతి ॥ పూర్వవిద్ధాష్టమీయాతుఉదయేనవమీదినే। ముహూర్తమపిసంయుక్తా సంపూర్ణాసాష్టమీభవేత్ ॥ కలాకాష్ఠాముహూర్తాపి యదాకృష్ణాష్టమీతిథిః । నవమ్యాంసైవగ్రాహ్యా స్యాత్సప్తమీసంయుతానహీతిపాద్మోక్తేశ్చ॥కేచిత్తు॥హేమాద్రా। అష్టమ్యాఃప్రాధాన్యాత్తస్యాశ్చపూర్వేద్యుః కర్మకాలవ్యాపిత్వాత్పూర్వైవ - పాద్మంతుపూర్వేహ్నినిశీథేష్టమ్యభావేజ్ఞేయం - అంతర్భావోక్తిస్తుమూర్ధదంధ్రణమాత్రమితిఆహుః- అన్యేతుపూర్వవిద్ధాష్టమివాక్యేనజన్మాష్టమ్యాంసూర్యోదయేసప్తమీవేధనిషేధాత్ -కలాఘటీమాత్రాప్యౌదయికీగ్రాహ్యా - కార్యావిద్ధాపిసప్తమ్యేతిజయంతీపరం ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయాముపవాసంసమాచరేదిత్యేకవాక్యత్వాత్ - తత్రాపిద్వయోర్నిత్యత్వాత్తత్ఫలభేదాచ్చోపవాసద్వయంభవత్యేవయదాతు కేవలాష్టమీశుద్ధాధికాతదాత్యాగహేతోఃసప్తమీవేధస్యాభావాత్పూర్వైవ - యదివావిద్ధన్యూనాతదాపరదినేగ్రాహ్యాతిథేరభావాత్పూర్వైవ - ఏవంసర్వాణ్యౌదయికవాక్యానిసప్తమీవేధపరాణి - యేతు ॥ జన్మాష్టమీంపూర్వవిద్ధాంసఋక్షాంసకలామపి । విహాయనవమీంశుద్ధాముపోష్యవ్రతమాచరేదితివ్యాసోక్తేర్విద్ధాయాంతుయేశుద్ధనవమ్యాముపవాసః-దశమీవేధేద్వాదశ్యుపవాసవదిత్యాహుః ॥ తేనిర్మూలత్వాదుపేక్ష్యాముహూర్తమపిసంయుతేతిరోహిణీ - యోగేత్యాజ్యత్వోక్తేః - తిథ్యంతపారణవాక్యానాంనిర్విషయత్వాపత్తేః- నచజయంతీపరాణి.శుద్ధాధికాపరాణివాతానిభృగ్వాద్యైఃపూర్వవిద్ధాష్టమ్యా మపితిథ్యంతేపారణోక్తేః - తేనకలాకాష్ఠేతివాక్యాంతరవశాజ్జయంతీపరమేతత్ - తత్త్వంతుఅష్టమ్యాఃకర్మకాలవ్యాప్తేః॥ దివావాయదివారాత్రౌనాస్తిచేద్రోహిణీకలా । రాత్రియుక్తాంప్రకుర్వీతవిశేషేణేందుసంయుతామితిపూర్వోక్తవాక్యైః - రోహిణీయోగాభావేగ్రాహ్యత్వోక్తైర్వచనాత్కర్మకాలవ్యాపినీం

త్యక్త్వాపూర్వాపరావాల్పాపిరోహిణియుతాగ్రాహ్యా - మాధవమదనరత్న నిర్ణ
యామృతానంతభట్టగౌడమైథిలగ్రంథాదిష్వప్యేవమితి- యుక్తంతుఉపవాసద్వయం
కార్యం,ద్వయోర్నిత్యత్వాదితితువయం ॥ అంత్యయోఃపరైవ॥సప్తమీసంయుతాష్ట
మ్యాంభూత్వాఋక్షంద్విజోత్తమ। ప్రాజాపత్యంద్వితీయేహ్ని ముహూర్తార్ధంభ
వేద్యది॥తదాష్టయామికంపుణ్యం ప్రోక్తంవ్యాసాదిభిఃపురేతిస్కాందాత్ ।ముహూ
ర్తేనాపిసంయుక్తాసంపూర్ణా సాష్టమీభవేత్ కింపునర్నవమీయుక్తాకులకోట్యాస్తు
ముక్తిదేతిపాద్మాచ్చేతిదిక్ ॥ నింబాదిత్వోపాసకాస్తుజన్మాష్టమీరామనవమీశివరా
త్ర్యాదౌపూర్వేహ్ని కర్మకాలీనాంతిథింత్యక్త్వా ద్విత్రిముహూర్తాపరైవతిథిర్గ్రా
హ్యా॥ఉదయవ్యాపినీగ్రాహ్యాకులేతిథిరుపోషణే॥ నింబార్కోభగవాన్యేషాంవాంఛి
తార్ధఫలప్రదఃఇతిహేమాద్రౌమాత్స్యోక్తముక్తిసప్తమీవ్రతేభవిష్యోక్తేరిత్యా
హుః,తన్న,యదిద్వితీయేదివసేఋక్షతిథ్యోర్వ్యతిస్స్యాత్ నతదోపవాసః॥పూర్వేప్ర
కుర్యాద్దివసేద్వితీయేదినేశభక్త్యో ధతదావ్రతాద్యమితిమాత్స్యవాక్యేనతత్రైవ ఉప
సంహారాత్సర్వార్థత్వేనమానాభావాత్ ,ఋక్షతిథ్యోహ్రాస్తసప్తమ్యాః,అన్యథా
ఋషితంచమ్యాదౌతదాపత్తిః, శిష్టాచారాన్నేతిచేత్ న॥తస్యన్యాయవచోవిరోధేన
హేయత్వాత్ ,ఇదానీంత్వాపినింబార్కోపాసనాభావాచ్చేతిసంక్షేపః, పారణంతు ॥
తిథిరష్టగుణంహంతినక్షత్రంచచతుర్గుణమ్। తస్మాత్ప్రయత్నతఃకుర్యాత్తిథిభాంతేచ
పారణమితిబ్రహ్మవైవర్తాత్ ॥తిథ్యర్క్షయోర్యథాచ్ఛేదోనక్షత్రాంతమథాపివా। అ
ర్ధరాత్రేథవాకుర్యాత్పారణంత్వపరేహనీతిహేమాద్రౌవచనాచ్చార్ధరాత్రేప్యు
భయాంతేన్యతరాంతేవేతిముఖ్యపక్షః ॥ సర్వేష్వేవోపవాసేషుదివాపారణమిష్యత
ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాంత్వన్యవిషయందినేముఖ్యకాలలాభేన్యతరాంతేవాజ్ఞేయం, గౌ
డాస్తు ॥ నరాత్రౌపారణంకుర్యాదృతేవైరోహిణీవ్రతాత్ । తత్రనిశ్యపితత్కుర్యా
ద్వర్జయిత్వామహానిశామితిబ్రహ్మాండపురాణాద్రాత్రౌ సార్ధప్రహరమధ్యేకా
ర్యమ్ ॥ మహానిశాతువిజ్ఞేయా మధ్యమంమధ్యయామయోః ॥ తథా ॥ మ
ధ్యమప్రహరేరాత్రేవిజ్ఞేయాతుమహానిశాఇతిస్మృత్యంతరాత్, కల్పతరౌమదనర
త్నేచైవం, కామధేనౌగగణాస్తు॥ మహానిశాతువిజ్ఞేయామధ్యమంప్రహరద్వయం।ఇ
త్యాహ ॥ వృద్ధశాతాతపస్తు ॥ మహానిశాద్వేఘటికేరాత్రౌమధ్యమయామయోరి
త్యాహ, వేదపాఠపరమేతదిత్యన్యే, మహానిశాయామన్యతరాంతేతృతీయదినేపా
[illegible] అపరేహనీతిపారణోత్తరదినపరత్వాత్, ఉభయాంతాపేక్షణాదిత్యాహుః -
తత్త్వంతు ॥ మహానిశాతోర్వాగన్యతరాంతలాభేమహానిశానిషేధః - మహానిశా
యామేపలాభేతత్రైవపారణమితి - దివోదాసస్తు॥ రజనీప్రహరంయావత్ప్రవృత్తిఃక

ర్ణణోమతా । పారణంతావదేవేష్టం ప్రమాదాన్నభవేద్యదీతి నా-ఇదాదూర్ధ్వంని
షేధమాహ - తన్నిర్మూలం - అశక్తౌతువహ్నిపురాణే ॥ భాంతేకుర్యాత్తిథే
ర్వాపిశస్తంభారతపారణం।ఇతి- గారుడేవిష్ణుధర్మేచ॥ జయంత్యాంపూర్వవిద్ధాయా
ముపవాసంసమాచరేత్ । తిథ్యంతేవోత్సవాంతేవావ్రతీకుర్వీతపారణమ్ ॥ అశ
క్తౌతు ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతేవాపారణంయత్ర చోదితమ్ । యామత్రయోర్ధ్వగామి
న్యాంప్రాతరేవహిపారణా ॥ సపవోత్సవాంతఇతికాలాదర్శోక్తేశ్చేతిసంక్షేపః -
అష్టమ్యాంవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ తతోష్టమ్యాంతిలైస్స్నాతోనద్యాదావి
మలేజలే । సుదేశేశోభనంకుర్యాద్దేవక్యాస్సూతికాగృహమ్ ॥ తన్మధ్యేప్రతిమా
స్థాప్యాసాచాప్యష్టవిధాస్మృతా । కాంచనీరాజతీతామ్రీపైత్తలీమృణ్మయీతథా॥
వార్క్షీమణిమయీచైవవర్ణకైర్లిఖితాథవా । సర్వలక్షణసంపూర్ణాపర్యంకేచపటా
వృతే ॥ దేవకీంతత్రచైకస్మిన్ప్రదేశేసూతికాగృహే । ప్రస్తుతాంచప్రసూతాంచ
స్థాపయేన్మంచకోపరి ॥ మాంతత్రబాలకంసుప్తంపర్యంకేస్తనపాయినమ్ । యశో
దాంతత్రచైకస్మిన్ప్రదేశేసూతికాగృహే ॥ తద్వచ్చకల్పయేత్పార్థప్రసూతవరకన్య
కామ్ । కశ్యపోవసుదేవోయమదితిశ్చైవదేవకీ ॥ శేషోవైబలభద్రోయంయశోదా
క్షితిరప్యభూత్ । నందఃప్రజాపతిర్దక్షోగర్గశ్చాపిచతుర్ముఖః॥ గావోధేనుఃకుంజరశ్చైవ
దానవాశ్శస్త్రపాణయః । లేఖనీయాశ్చతత్రైవకాళీయోయమునాహ్రదే ॥ ఇత్యే
వమాదియత్కించిచ్చక్యతేచరితంమమ । లేఖయిత్వాప్రయత్నేనపూజయేద్భక్తిత
త్పరః ॥ మంత్రేణానేనకౌంతేయదేవకీంపూజయేన్నరః ॥ గాయద్భిఃకిన్నరాద్యైస్స
తతపరివృతావేణువీణానినాదైశ్శృంగారాదర్శకుంభప్రవరకృతకరైః కింకరైస్సేవ్య
మానా । పర్యంకేస్వాస్తృతేయాముదితతరముఖీపుత్రిణీసమ్యగాస్తేసాదేవీదేవమా
తాజయతిసుతనయా దేవకీకాంతరూపా॥ పాదౌసంవాహయంతీశ్రీర్దేవక్యాశ్చరణాం
తికే । నిషణ్ణాపంకజేపూజ్యానమోదేవ్యైశ్రియైఇతి । అర్ధరాత్రేవసోర్ధారాంపాత
యేద్గుడసర్పిషా । నాడీవర్ధాపనంషష్ఠీనామాదేఃకరణంమమ ॥ తతోమంత్రేణవైద
ద్యాచ్చంద్రాయార్ఘ్యంసమాహితః । శంఖేతోయంసమాదాయసపుష్పకుశచంద
నమ్ ॥ జానుభ్యాంధరణింగత్వాచంద్రాయార్ఘ్యంనివేదయేత్ । క్షీరోదార్ణవసం
భూతఅత్రిగోత్రసముద్భవ ॥ గృహాణార్ఘ్యంశశాంకేదంరోహిణ్యాసహితోమమ ।
జ్యోత్స్నాపతేనమస్తుభ్యంనమస్తేజ్యోతిషాంపతే ॥ నమస్తేరోహిణీకాంత అర్ఘ్యం
నఃప్రతిగృహ్యతామ్ । యథాపుత్రంహరింలబ్ధ్వాప్రాప్తాదేవనిర్వృతిఃపరా ॥ తామేవ
నిర్వృతిందేహిసుపుత్రందర్శయస్వమే ॥ ఇతిదేవక్యర్ఘ్యః - తతఃపుష్పాంజలిందత్వా
యామేయామేప్రపూజయేత్॥ ప్రభాతేబ్రాహ్మణాన్భక్త్యాభోజయేద్భక్తిమాన్నరః॥

ఓంనమోవాసుదేవాయగోబ్రాహ్మణహితాయచ। శాంతిరస్తుశివంచాస్త్విత్యుక్త్వా మాంవిసర్జయేత్ ॥ ఇదంప్రతిమాసకృష్ణాష్టమ్యామప్యుక్తం - మదనరత్నే వహ్నిపురాణే ॥ ప్రతిమాసంచ తేపూజామష్టమ్యాంయఃకరిష్యతి। మమచైవాఖిలాన్కామాన్ససంప్రాప్యత్యసంశయమ్ ॥ తథా ॥ అనేనవిధినాయస్తుప్రతిమాసంనరేశ్వర। కరోతివత్సరంపూర్ణంయావదాగమనంహరేః ॥ దద్యాచ్ఛయ్యాంసుసంపూర్ణాంభోగైరత్నైరలంకృతామ్ ॥ ఇతిజన్మాష్టమీవ్రతమ్—భాద్రామావాస్యాయాం కుశగ్రహణముక్తంహేమాద్రౌహారీతేన ॥ మాసేనభస్యమావాస్యాతస్యాందర్భోచ్చయోమతః। అయాతయామాస్తేదర్భావినియోజ్యాఃపునఃపునః॥ నభాశ్శ్రావణః తేన దర్శాంతమాసేజన్మాష్టమ్యనంతరందర్శోలభ్యతే - మదనరత్నేతు ॥ మాసేనభస్యమావాస్యాందర్భోచ్చయోమత ఇతిమరీచివాక్యముక్తం - నభస్యోభాద్రపదః - తేమహాలయాంతర్గతదర్శోలభ్యతే - అత్రగౌణముఖ్యౌ - చాంద్రాభ్యామేకఏవదర్శఇత్యన్యే—భాద్రపదశుక్లతృతీయాయాంహరితాళికావ్రతం - తత్రపరాగ్రాహ్యా ॥ ముహూర్తమాత్రసత్త్వేపిదినేగౌరీవ్రతంపరే। శుద్ధాధికాయామప్యేవంగణయోగప్రశంసనాదితిమాధవోక్తేః - చతుర్థీయుక్తాయాం ఫలాధిక్యంమాధవీయే ఆపస్తంబః ॥ చతుర్థీసహితాయాతుసాతృతీయాఫలప్రదా । అవైధవ్యకరాస్త్రీణాంపుత్రపౌత్రప్రవర్ధినీ ॥ ద్వితీయాయోగేప్రత్యవాయమాహసఏవ ॥ ద్వితీయాశేషసంయుక్తాంయాకరోతివిమోహితా । సావైధవ్యమవాప్నోతిప్రవదంతిమనీషిణఃఇతి॥ ఆద్యామధుశ్రావణికాకజ్జలీహరితాళికా । చతుర్థీమిశ్రితాస్త్రీభిర్దివారక్తేవిధీయతే ॥ తృతీయానభసశ్శుక్లామధుశ్శ్రావణికాస్మృతా। భాద్రస్యకజ్జలీకృష్ణాశుక్లాచహరితాళికేతి దివోదాసోదాహృతవచనాచ్చ - భాద్రశుక్లచతుర్థీవరదచతుర్థీ - సామధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా ॥ ప్రాతశ్శుక్లతిలైస్స్నాత్వా మధ్యాహ్నేపూజయేన్నృపేతిహేమాద్రౌభవిష్యోత్తరేశివపూజోక్తేః - మదనరత్నేప్యేవం - పరదినేఏవాంశేనసాకల్యేనవామధ్యాహ్నవ్యాప్త్యభావేసర్వపక్షేషుపూర్వాగ్రాహ్యా - తథాచబృహస్పతిః॥ చతుర్థీగణనాథస్యమాతృవిద్ధాప్రశస్యతే। మధ్యాహ్నవ్యాపినీచేత్స్యాత్పరతశ్చేత్పరేహనీతి॥ మాతృవిద్ధాప్రశస్తాస్యాచ్చతుర్థీగణనాయకే। మధ్యాహ్నేపరతశ్చేత్స్యాన్నాగవిద్ధాప్రశస్యతేఇతిమాధవీయేస్మృత్యంతరాచ్చ - తత్రగణేశరూపంస్కాందే । ఏకదంతంశూర్పకర్ణంనాగయజ్ఞోపవీతినమ్ ॥ పాశాంకుశధరందేవంధ్యాయేత్సిద్ధివినాయకమితి ॥ ఇయంరవిభౌమయోరతిప్రశస్తా ॥ భాద్రశుక్లచతుర్థీయాభౌమేనార్కేణవాయుతా। మహతీసాత్రవిఘ్నేశమర్చ్యేష్టంలభేన్నరఇతినిర్ణయామృతేవారాహోక్తేః - అత్రచంద్రదర్శనంనిషిద్ధంతథాచాపరార్కే-మార్కం

డేయః ॥ సింహాదిత్యేశుక్లపక్షేచతుర్థ్యాంచంద్రదర్శనమ్।మిథ్యాభిదూషణంకుర్యా
త్తస్మాత్పశ్యేన్నతంసదేతి ॥ చతుర్థ్యాంనపశ్యేదిత్యన్వయః - ప్రధానక్రియాన్వయ
లాభాత్ - తేనచతుర్థ్యాముదితస్యపంచమ్యాంననిషేధః - గౌడాఅప్యేవమా
హుః-పరాశరోపి॥కన్యాదిత్యేచతుర్థ్యాంతుశుక్లేచంద్రస్యదర్శనమ్। మిథ్యాభిదూష
ణంకుర్యాత్తస్మాత్పశ్యేన్నతంసదా॥తద్దోషశాంతయేసింహఃప్రసేనమితి వైపఠేత్ ॥
ఇతి ॥ శ్లోకస్తువిష్ణుపురాణే ॥ సింహఃప్రసేనమవధీత్సింహోజాంబవతాహతః। సుకు
మారకమారోదీస్తవహ్యేషస్స్యమంతకః- ఇతి—భాద్రపదశుక్లపంచమీఋషిపంచ
మీ - సామధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యా॥పూజావ్రతేషుసర్వేషుమధ్యాహ్న వ్యాపినీ
తిథిఃఇతిమాధవీయేహారీతోక్తేః - దినద్వయేతత్త్వేహేమాద్రిమతేపరా - సితాప
రయుతాస్యాత్పంచమీతిదీపికోక్తేః - మాధవమతేపూర్వా- సర్వత్రపంచమీపూ
ర్వేత్యుక్తేః - యుగ్మవాక్యాన్నిర్ణయస్తుయుక్తః - ఋషిపంచమీషష్ఠీయుతైవేతిది
వోదాసః- అత్రఋషీన్ప్రతిమాసుపూజయిత్వాఽకృష్టభూమిజశాకేనవర్తనంఏవం
సప్తవర్షాణికృత్వాసప్తకుంభేషు ప్రతిమాసుసంపూజ్యాపరేహ్నితత్తన్మంత్రేణాష్టో
త్తరశతంతిలాన్హుత్వాసప్తబ్రాహ్మణాన్భోజయేదితినిర్ణయామృతే - భాద్రశుక్ల
షష్ఠీసూర్యషష్ఠీసాసప్తమీయుతైవేతిదివోదాసః ॥ శుక్లేభాద్రపదేషష్ఠ్యాం స్నానం
భాస్కరపూజనమ్ । ప్రాశనంపంచగవ్యస్యఅశ్వమేధఫలాధికమితివచనాత్ - కల్ప
తరౌభవిష్యే ॥ యేయంభాద్రపదేమాసిషష్ఠీస్యాద్భరతర్షభ। యోస్యాంపశ్యతిగాం
గేయందక్షిణాపథవాసినమ్ ॥ బ్రహ్మహత్యాదిపాపైస్తుముచ్యతేనాత్రసంశయః ॥
గాంగేయఃస్వామికార్తికేయః—భాద్రపదశుక్లసప్తమ్యామముక్తాభరణవ్రతమ్-తత్ర
సప్తమీపూర్వాయుతాగ్రాహ్యా - షణ్మున్యోరితియుగ్మవాక్యాత్ —భాద్రపదశు
క్లాష్టమీదూర్వాష్టమీసాపూర్వాగ్రాహ్యా ॥ శ్రావణీదుర్గనవమీదూర్వాచైవహు
తాశనీ । పూర్వవిద్ధాతుకర్తవ్యాశివరాత్రిర్బలేర్దినమితిహేమాద్రౌ బృహద్యమో
క్తేః ॥ శుక్లాష్టమీతిథిర్యాతుమాసిభాద్రపదేభవేత్ । దూర్వాష్టమీతుసాజ్ఞేయా
నోత్తరాసావిధీయత ఇతి పురాణసముచ్చయాచ్చ - యత్తు ॥ ముహూర్తైరోహిణే
ష్టమ్యాంపూర్వావాయదివాపరా। దూర్వాష్టమీతుసాకార్యాజ్యేష్ఠామూలంచవ
ర్జయేదితితత్రైవపరాకార్యేత్యుక్తం - తత్పూర్వదినేజ్యేష్ఠాదియోగేద్రష్టవ్యం॥దూ
ర్వాష్టమీసదాత్యాజ్యాజ్యేష్ఠామూలర్క్షసంయుతా ॥ తథా ॥ ఐంద్రర్క్షేపూజితాదూ
ర్వాహంత్యపత్యానినాన్యథా । భర్తురాయుర్హరామూలేతస్మాత్తాంపరివర్జయేదితిత
త్రైవతన్నిషేధాత్ - ఇదమగస్త్యోదయేకన్యార్కేచనకార్యం ॥ శుక్లేభాద్రపదే
మాసి దూర్వాసంజ్ఞాతథాష్టమీ । సింహార్కఏవకర్తవ్యానకన్యార్కేకదాచన॥సిం

హస్తేసోత్తమాసూర్యేనుదితేమునిసత్తమ ఇతి మదనరత్నే స్కాందోక్తేః అగస్త్యే
ఉదితేతాతపూజయేదమృతోద్భవామ్। వైధవ్యంపుత్రశోకంచదశవర్షాణి పంచచేతి
తత్రైవదోషోక్తేశ్చ ॥ భాద్రపదశుక్లాష్టమ్యామగస్త్యోదయేభావినిసతిపూర్వాకృష్ణా
ష్టమ్యామేవకుర్యాదితిహేమాద్రిః - దీపికాప్యేవం - ఇదంచవ్రతంస్త్రీణాంనిత్యం॥
యానపూజయతేదూర్వాంమోహాదిహయథావిధి । త్రీణిజన్మానివైధవ్యంలభతే
నాత్రసంశయః ॥ తస్మాత్సంపూజనీయాసాప్రతివర్షంవధూజనైరితిపురాణసముచ్చ
యాత్ - యదాజ్యేష్ఠాదికంవినాష్టమీనలభ్యతేతదాతత్రైవోక్తం - కర్తవ్యాచై
కభక్తేనజ్యేష్ఠామూలంయదాభవేత్ । దూర్వామభ్యర్చయేద్భక్త్యానవంధ్యం దివ
సంనయేదితి - అత్రవిధిర్మదనరత్నేభవిష్యే ॥ శుచౌదేశేప్రజాతాయాందూర్వా
యాంబ్రాహ్మణోత్తమ । స్థాప్యలింగంతతోగంధైఃపుష్పైర్ధూపైస్సమర్చయేత్ ॥ ద
ధ్యక్షతైర్ద్విజశ్రేష్ఠఅర్ఘ్యందద్యాత్త్రిలోచనే । దూర్వాశమీభ్యాంవిధివత్పూజ
యేచ్ఛ్రద్ధయాన్వితః ॥ మంత్రస్తు ॥ త్వందూర్వేమృతజన్మాసివందితా సిసురాసు
రైః ॥ సౌభాగ్యంసంతతిందేహిసర్వకార్యకరీభవ ॥ యథాశాఖాప్రశాఖాభిర్విస్తృ
తాసిమహీతలే । తథామమాపిసంతానందేహిత్వమజరామరమితి ॥ అత్రానగ్నిప
క్వంభక్షయేత్ ॥ అనగ్నిపక్వమశ్నీయాదన్నందధిఫలంతథా॥ అక్షారలవణంబ్రహ్మ
న్నశ్నీయాన్మధునాన్వితమితి తత్రైవభవిష్యోక్తేః - భాద్రపదేధిమాసేసతినిర్ణయదీ
పేస్కాందే ॥ అధిమాసేతుసంప్రాప్తేనభస్యేఉదయేమునేః । అర్ఘ్యందూర్వావ్రతం
కార్యంపరతోనైవకుత్రచిత్ ॥ అత్రైవజ్యేష్ఠాపూజోక్తామాధవీయేస్కాందే॥ మా
సిభాద్రపదేశుక్లపక్షేజ్యేష్ఠర్క్షసంయుతా । రాత్రిర్యస్మిన్దినేకుర్యాజ్జ్యేష్ఠాయాఃపరిపూ
జనం॥ఇతి - ఇయంజ్యేష్ఠాయోగవశేన పూర్వాపరావాగ్రాహ్యా - దినద్వయయో
గేపరా - పూర్వేహ్నిరాత్రియోగేపూర్వైవ॥ నవమ్యాంసహకార్యాస్యాదష్టమీ
నాత్రసంశయః । మాసిభాద్రపదేశుక్లపక్షేజ్యేష్ఠర్క్షసంయుతా ॥ రాత్రిర్యస్మిన్దినేకు
ర్యాజ్జ్యేష్ఠాయాఃపరిపూజనమితితత్రైవోక్తేః - అస్యాపవాదః ॥ యస్మిన్దినేభవేజ్జ్యే
ష్ఠామధ్యాహ్నదూర్ధ్వమప్యణుః । తస్మిన్హావిష్యంపూజాచన్యూనాచేత్పూర్వవా
సరఇతి - ఇదంకేవలతిథౌనక్షత్రేచోక్తం - తత్రాద్యంకేవలతిథౌకార్యం- అంత్యం
కేవలర్క్షే - తదుక్తంమాత్స్యే ॥ ప్రత్యాబ్దికంతిథావుక్తంయజ్జ్యేష్ఠాదైవతంవ్రతమ్।
ప్రతిజ్యేష్ఠావ్రతంయచ్చవిహితంకేవలోడుని ॥ తిథావేవాచరేదాద్యంద్వితీయంకేవ
లర్క్షతఃఇతి - అతఏవమదనరత్నేభవిష్యేనక్షత్రమాత్రేఉక్తం ॥ మాసిభాద్రపదేప
క్షేశుక్లేజ్యేష్ఠాయదాభవేత్ । రాత్రౌజాగరణంకృత్వాఏభిర్మంత్రైశ్చపూజయేదితి-
దాక్షిణాత్యాస్త్వష్టమ్యామేవకుర్వంతి। హేమాద్రౌస్కాందేపి ॥ మాసిభాద్రపదేశుక్లప

షే జ్యేష్ఠర్క్షసంయుతే। యస్మిన్కస్మిన్దినే కుర్యాత్ జ్యేష్ఠాయాః పరిపూజనమితి - తథా ॥
మైత్రేణావాహయేద్దేవీం జ్యేష్ఠాయాంతు ప్రపూజయేత్ । మూలే విసర్జయేద్దేవీం త్రిది
నం వ్రతముత్తమమితి ॥ మంత్రస్తు ॥ ఏహ్యేహి త్వం మహాభాగే సురాసుర నమస్కృ
తే । జ్యేష్ఠే త్వం సర్వదేవానాం మత్సమీపగతా భవేత్యావాహ్య - తామగ్నివర్ణామి
తి సంపూజ్య ॥ జ్యేష్ఠాయై తే నమస్తుభ్యం శ్రేష్ఠాయై తే నమో నమః ॥ శర్వాయై తే నమ
స్తుభ్యం శాంకర్యై తే నమో నమః । జ్యేష్ఠే శ్రేష్ఠే తపోనిష్ఠే బ్రహ్మిష్ఠే సత్యవాదిని । ఏ
హ్యేహి త్వ మహాభాగే అర్ఘ్యం గృహ్ణ సరస్వతి ॥ ఇత్యర్ఘ్యః - భాద్రపదశుక్లద్వాద
శ్యాం శ్రవణయోగరహితాయాం పారణం కుర్యాత్ - ఆభాకాసితపక్షేష్వితి దివోదా
సోదాహృతవచనాత్ ॥ ఉపోష్యైకాదశీం మోహాత్పారణం శ్రవణే యది । కరోతి
హంతి తత్పుణ్యం ద్వాదశద్వాదశీభవం - ఇతి ॥ తత్రైవ స్కాందాచ్చ - అస్యత్రైవ
ప్రతిప్రసవః - మార్కండేయః ॥ విశేషేణ మహీపాల శ్రవణం వర్ధతే యది । తిథిక్ష
యేన భోక్తవ్యం ద్వాదశీం లంఘయేన్న హీతి ॥ కేచిత్తు - యదా త్వపరిహార్యో యోగ
స్తదా శ్రవణనక్షత్రే త్రేధా విభక్తే మధ్యమవింశతిఘటికా యోగం త్యక్త్వా పారణం
కార్యం - తదుక్తం విష్ణుధర్మే ॥ శ్రుతేశ్చ మధ్యే పరివర్తమేతి సుప్తిప్రబోధ పరివర్తన
మేవ వర్జ్యమితి - కేచిచ్చతుర్ధా విభజ్య మధ్యపాదద్వయం వర్జ్యమాహుః - అత్ర
మూలం చింత్యం - అత్రైవ విష్ణుపరివర్తనోత్సవం కుర్యాత్ - సంధ్యాయాం విష్ణుం సంపూ
జ్య ప్రార్థయేత్ । మంత్రస్తు తిథితత్త్వే ఉక్తః। ఓం వాసుదేవ జగన్నాథ ప్రాప్తేయం ద్వా
దశీ తవ। పార్శ్వేన పరివర్తస్వ సుఖం స్వపిహి మాధవ॥ ఇతి। అత్రైవ శక్రధ్వజోత్థాపన
ముక్తమపరార్కే గర్గేణ॥ ద్వాదశ్యాంతు సితే పక్షే మాసి ప్రౌష్ఠపదే తథా। శక్రముత్థా
పయేద్రాజా విశ్వశ్రవణవాసవే ॥ ఇయమేవ శ్రవణద్వాదశీ - తత్రైకాదశ్యాం ద్వా
దశీ శ్రవణయోగే సైవోపోష్యా ॥ ఏకాదశీ ద్వాదశీ చ వైష్ణవ్యమపి తత్ర చేత్ । తద్వి
ష్ణోశ్శృంఖలం నామ విష్ణుసాయుజ్యకృద్భవేదితి విష్ణుధర్మోక్తేః- నారదీయేపి॥ సంస్పృ
శ్యైకాదశీం రాజన్ద్వాదశీం యది సంస్పృశేత్ । శ్రవణం జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠం బ్రహ్మహ
త్యాం వ్యపోహతి ॥ ద్వాదశీ శ్రవణస్పృష్టా స్పృశేదేకాదశీం యది । స ఏవ వైష్ణవో
యోగో విష్ణుశృంఖలసంజ్ఞిత ఇతి హేమాద్రౌ మాత్స్యోక్తేశ్చ - దినద్వయే ద్వాదశీ
శ్రవణయోగేపి పూర్వా - నిర్ణయామృతే త్వస్య పూర్వార్ధమన్యథా పఠితం ॥ ద్వాద
శీ శ్రవణర్క్షం చ స్పృశేదేకాదశీం యదీతి- తేన హేమాద్రిమతే ఏకాదశ్యాశ్శ్రవణయో
గాభావేపి తద్యుక్తద్వాదశీయోగమాత్రేణ విష్ణుశృంఖలం భవతి - నిర్ణయామృతమ
తే తు - శ్రవణస్యైకాదశీద్వాదశీభ్యాం యోగ ఏవ విష్ణుశృంఖలం - నాన్యథేతి -
యదా నిశీథానంతరం సూర్యోదయావధి ద్వికలామాత్రమపి శ్రవణర్క్షం భవతి - తదా

పిపూర్వైవ - తదుక్తంతత్రైవనారదీయే- ఇమాంప్రకృత్య ॥ తిథినక్షత్రయోర్యోగోయోగశ్చైవనరాధిప । ద్వికలోయదిలభ్యేతసజ్ఞేయోహ్యష్టయామికఃఇతి॥ ద్వాదశీశ్రవణస్పృష్టాకృత్స్నాపుణ్యతమాతిథిః। నతుసాతేనసంయుక్తాతావత్యేవప్రశస్యతఇతిమదనరత్నేమాత్స్యాచ్చ ॥ దివోదాసీయేతు ॥ రాత్రేఃప్రథమపాదేచేచ్ఛ్రవణంహరివాసరే । తదాపూర్వాముపవసేత్ప్రాతర్భాంతేచపారణమిత్యుక్తం॥ ఇదంతునిర్మూలత్వాత్పూర్వవిరోధాచ్చోపేక్ష్యం - ఇయంబుధవారేతిప్రశస్తా ॥ బుధశ్రవణసంయుక్తాసైవచేద్ద్వాదశీభవేత్ । అత్యంతమహతీసాస్యాద్దత్తంభవతిచాక్షయమితి హేమాద్రౌస్కాందాత్ - యానితుపఠంతి ॥ ఉత్తరాషాఢసంయుక్తాశ్రోణామధ్యాహ్నగాపివా । ఆసురీసైవతారాస్యాద్ధంతిపుణ్యంపురాకృతమ్ ॥ ఉదయవ్యాపినీగ్రాహ్యాశ్రోణా ద్వాదశికాయుతా। విశ్వర్క్షసంయుతాసాచనైవోపోష్యాశుభేప్సుభిరిత్యాదీనివిష్ణు ధర్మస్కాందభవిష్యాదీనివచనానితానినిర్మూలాని - యదపిస్మృత్యర్థసారేఉదయవ్యాపినీగ్రాహ్యేత్యుక్తం - యచ్చబృహన్నారదీయే ఉదయవ్యాపినీగ్రాహ్య - శ్రవణద్వాదశీవ్రతేఇతితద్యదాశుద్ధాధికా ద్వాదశీపరదినప్రూదయేశ్రవణయోగః - పూర్వేహ్నిచతద్భిన్నేకాలేయోగస్తత్పరం- దినద్వయేఉదయయోగేపూర్వైవ- బహుకర్మకాలవ్యాప్తేరిత్యుక్తంమదనరత్నే యదాత్వేకాదశ్యేవశ్రవణయుతానద్వాదశీతదాపిపూర్వైవ ॥ యదానప్రాప్యతేఋక్షంద్వాదశ్యాంవైష్ణవంక్వచిత్ ॥ ఏకాదశీతదోపోష్యాపాపఘ్నీశ్రవణాన్వితేతిమదనరత్నేనారదీయోక్తేః - యదాపరైవఋక్షయుతాతదాపరా- తత్రశక్తేనోపవాస ద్వయంకార్యం ॥ ఏకాదశీముపోష్యైవద్వాదశీసముపోషయేత్ ॥ నచాత్రవిధిలోపస్స్యాదుభయోర్దైవతంహరిరితిభవిష్యోక్తేః - యత్తువిష్ణుధర్మే॥ పారణాంతంవ్రతంజ్ఞేయంవ్రతాంతేవిప్రభోజనమ్ । అసమాప్తేవ్రతేపూర్వేనైవకుర్యాద్వ్రతాంతరమితితదేతద్భిన్నపరం - అత్రగౌడాః ॥ శృణురాజన్పరంకామ్యంశ్రవణద్వాదశీవ్రతమితిస్థూలశీర్షవచనాత్కామ్యమేవేదం - తేనాశక్తేస్యనిత్యైకాదశీ వ్రతమేవేతిమన్యంతే ద్వాదశ్యాముపవాసేనశుద్ధాత్మానృపసర్వశః। చక్రవర్తిత్వమతులంసంప్రాప్నోత్యుత్తమాంశ్రియమితిగౌడనిబంధేమార్కండేయోక్తేశ్చ ॥ దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ ఏకాదశ్యాంనరోభుక్త్వాద్వాదశ్యాంసముపోషణాత్ । వ్రతద్వయకృతంపుణ్యంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయమితి వరాహవామనపురాణోక్తేః - శ్రవణద్వాదశీ వ్రతమేవేత్యాహుః - భుక్త్వేతిఫలాద్యాహారపరం-నత్వన్నపరం- అన్నాశ్రితానిపాపానీతి నిషేధాత్ ॥ ఉపవాసద్వయంకర్తుంనశక్నోతినరోయది । ప్రథమేహ్నిఫలాహారీనిరాహారోపరేహనీతిదివోదాసీయేభవిష్యోక్తేశ్చ ॥అశక్తౌతుగృహీతైకాదశీ వ్రతోయస్తం

ప్రత్యుక్తంమాత్స్యే ॥ ద్వాదశ్యాంశుక్లపక్షేతునక్షత్రంశ్రవణంయది । ఉపోష్యై
కాదశీంతత్రద్వాదశ్యాంపూజయేద్ధరిం।ఇతి॥ పూజయేన్నతూపవసేదిత్యర్థః- అగ్ని
హోత్రైకాదశీవ్రతశ్చేదేకాదశ్యాంభుక్త్వాద్వాదశ్యాముపవసేత్ ॥ ఏవమేకాదశీంభు
క్త్వాద్వాదశీంసముపోషయేత్ । పూర్వవాసరజంపుణ్యంసర్వంప్రాప్నోత్యసంశయ
మితినారదీయోక్తేః॥ పారణంతూభయోరంతేన్యతరాంతేవాకుర్యాత్ ॥ తిథినక్షత్రని
యమేతిథిభాంతేచపారణమితిస్కాందాత్ ॥ తిథినక్షత్రసంయోగేఉపవాసోయదా
భవేత్ । పారణంతునకర్తవ్యంయావన్నైకస్యసంక్షయఇతినారదీయాదితి హేమా
ద్రిః - యద్యపినక్షత్రమాత్రాంతేపిపారణంప్రతిభాతి - తథాపితిథిమాత్రాంతే
జ్ఞేయం - నత్వృక్షాంతేతిథిమధ్యేపి ॥ యాఃకాశ్చిత్తిథయఃప్రోక్తాః పుణ్యానక్షత్ర
యోగతః । ఋక్షాంతేపారణంకుర్యాద్వినాశ్రవణరోహిణీమితివిష్ణుధర్మేశ్రవణాంత
మాత్రేపారణనిషేధాత్ - రోహిణ్యాంతు॥ భాంతేకుర్యాత్తిథేర్వాపిఇతి వహ్నిపు
రాణాత్ ॥ తదంతేప్యస్తునత్వత్రైవమస్తీతినఋక్షాంతోనుకల్పఇతిమదనరత్నే- అ
సంభవేతు ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతేవాపారణంయత్రచోదితమ్।యామత్రయోర్ధ్వగా
మిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేతిజ్ఞేయమ్॥ యత్తుమదనరత్నే॥ ద్వాదశీవృద్ధౌశ్రవణవృ
ద్ధౌవాశ్రవణాంతఏవపారణంకుర్యాత్॥ పారణంతిథివృద్ధౌతుద్వాదశ్యాముడుసంక్ష
యాత్॥ వృద్ధౌకుర్యాత్త్రయోదశ్యాంతత్రదోషోనవిద్యతఇతివహ్నిపురాణాదిత్యు
క్తం- తత్ప్రకరణాదేతస్యామేవశ్రవణయుక్తైకాదశ్యాంవిహితవిజయైకాదశీవ్రతపరం
నతుశ్రవణద్వాదశీపరమితిమదనరత్నే - గౌడాస్తుశ్రవణద్వాదశీపరమాహుః - అ
త్రవిధిర్మదనరత్నేవిష్ణుధర్మే ॥ తస్మిన్దినేతథాస్నానంయత్రక్వచనసంగమే॥తథా॥
దధ్యోదనయుతంతస్యాంజలపూర్ణంఘటంద్విజే। వస్త్రసంవేష్టితందత్వాచ్ఛత్రోపా
నహామేవచ ॥ నదుర్గతిమవాప్నోతిగతిమగ్ర్యాంచవిందతి ॥ మంత్రస్తుభవిష్యే॥ఘ
టేజనార్దనపూజామభిధాయ ॥ నమోనమస్తేగోవిందబుధశ్రవణసంజ్ఞక । అ
ఘౌఘసంక్షయంకృత్వాసర్వసౌఖ్యప్రదోభవ। ప్రీయతాందేవదేవేశోమమసంశయ
నాశనః॥ఇతివామనావతారనిమిత్తోపవాసస్తువ్రతహేమాద్రౌభవిష్యే॥ ద్వాదశ్యా
స్తేవిధిఃప్రోక్తశ్శ్రవణేనయుధిష్ఠిర।సర్వపాపప్రశమనస్సర్వసౌఖ్యప్రదాయకః ॥ ఏకా
దశీయదాసాస్యాచ్ఛ్రవణేనసమన్వితా । విజయాసాతిథిఃప్రోక్తా భక్తానాంవిజయప్ర
దేత్యుపక్రమ్య - అథకాలేబహుతిథేగతేసాగుర్విణీభవేత్ ॥ సుషువేనవమేమాసిపు
త్రంసావామనంహరిమిత్యుక్త్వా ॥ ఏతత్సర్వంసమభవదేకాదశ్యాంయుధిష్ఠిర। తేనే
ష్టాదేవదేవస్యసర్వథావిజయాతిథిః ॥ ఏషావ్యుష్టిసమాఖ్యాతా ఏకాదశ్యాంమయా
తవ । పూర్వమేవసమాఖ్యాతా ద్వదశీశ్రవణాన్వితేత్యుపసంహారాదేకాదశ్యామే

వ - వృష్టిః ఫలం ॥ భాగవతేఽష్టమస్కంధేతు ద్వాదశ్యాం వామనోత్పత్తిరుక్తా॥ శ్రో
ణాయాం శ్రవణద్వాదశ్యాం ముహూర్తేఽభిజితి ప్రభుః । గ్రహనక్షత్రతారాద్యాశ్చ
క్రుస్తజ్జన్మదక్షిణమ్ ॥ ద్వాదశ్యాం సవితాతిష్ఠన్మధ్యందినగతో నృప । విజయానా
మసా ప్రోక్తా యస్యాం జన్మవిదుర్హరేః ॥ శ్రోణాయాం చంద్రే - అభిజిచ్ఛ్రవణ ప్రథ
మోంశః - గౌడా అప్యేవం - అత్ర కల్పభేదాద్వ్యవస్థా - తద్విధిశ్చ హేమాద్రౌ వ
హ్నిపురాణే ॥ నదీనాం సంగమే స్నాయాదర్చయేదత్ర వామనమ్ । సౌవర్ణం వస్త్ర
సంయుక్తం ద్వాదశాంగుళముచ్ఛ్రితమ్ ॥ తతో విధివత్సంపూజ్య ॥ హిరణ్మయేన పా
త్రేణ దద్యాదర్ఘ్యం ప్రయత్నతః । నమస్తే పద్మనాభాయ నమస్తే జలశాయినే॥ తుభ్య
మర్ఘ్యం ప్రయచ్ఛామి బాలవామనరూపిణే । నమః కమలకింజల్కపీతనిర్మలవాస
సే ॥ మహాహరివపుస్కంధధృతస్కంధాయ చక్రిణే । నమశ్శార్ఙ్గసిరబాణపాణయే
వామనాయచ ॥ యజ్ఞభుక్ఫలదాత్రేచ వామనాయ నమోనమః । దేవేశ్వరాయ
దేవాయ దేవసంభూతికారిణే ॥ ప్రభవే సర్వదేవానాం వామనాయ నమోనమః। ఏవం
సంపూజయిత్వా తం ద్వాదశ్యాముదయే రవేః ॥ శృంగారసహితం తంతు బ్రాహ్మణా
యనివేదయేత్ । వామనః ప్రతిగృహ్ణాతి వామనోహం దదామి తే ॥ వామనం సర్వతో
భద్రం ద్విజాయ ప్రతిపాదయే ఇతి - అనంతభట్టోప్యాహ శ్రవణద్వాదశ్యాం జనార్ద
ననామా విష్ణుః పూజ్యతే - శ్రవణైకాదశ్యాం వామనావతార ఇతి - శ్రవణయుత
శుక్లైకాదశ్యలాభేతు దశమీవిద్ధాపి శ్రవణయుతా కార్యా ॥ దశమ్యేకాదశీయత్ర
సానోపోష్యా భవేత్తిథిః । శ్రవణేనతు సంయుక్తా సా చేత్స్యాత్సర్వకామదేతి వహ్ని
పురాణాదిత్యుక్తం మదనరత్నే పూజాచ మధ్యాహ్నే కార్యా ॥ అహ్నో మధ్యే వా
మనో రామ రామావితి పూర్వోక్తవచనాత్ ॥ అత్రైవ దుగ్ధవ్రతం సంకల్పయేత్ - త
దుక్తం ॥ దుగ్ధమాశ్వయుజే మాసీతి - అత్రేదం చింత్యతే - దుగ్ధవ్రతే పాయసాదివ
ర్జ్యం నవేతి - నేతి కేచిత్ - నహి ప్రకృతివర్జనే వికారవర్జనం యుక్తం - దధిఘృతా
దీనామపి వర్జనాపత్తేః - నచయత్ర ప్రకృతిరసోపలంభస్తద్వర్జనమితి వాచ్యమ్ - మాం
సవికారస్యాప్యదధ్యాదేశ్చావర్జనాపత్తేః - తస్మాద్దధ్యాదివత్పాయసాదిభక్ష్యమి
తి - అత్ర బ్రూమః - యత్ర వికారే ప్రకృతిరసోపలంభస్తత్ప్రత్యభిజ్ఞావాత్ర వికా
రస్యాపి నిషేధః - అస్తి చ మాంస వికారే॥ మాంసప్రత్యభిజ్ఞా మాంసత్వానపాయాత్ -
యత్తు - ఔష్ట్రదధ్యాదేరనిషేధాపత్తిరితి - తన్న - ఔష్ట్రమితి వికారతద్ధితేన ని
షేధాత్ - తథాచ విజ్ఞానేశ్వరః। ఔష్ట్రమేకశఫం స్త్రైణమారణ్యకమథావికమిత్య
త్రౌష్ట్రమితి వికారతద్ధితాచ్ఛ కృసరాత్రాదీనామపి నిషేధ ఇత్యాహ - నన్వేవం సం
ధిన్యనిర్దశావత్సాగోపయః పరివర్జయేదితి సంధిన్యాది క్షీరనిషేధేపి దధ్యాది గ్రాహ

ణంస్యాత్ - సత్యంప్రాప్తంవచనేనపరంనిషేధః - తదాహాపరార్కే-శంఖః-క్షీరా
ణియాన్యభక్ష్యాణితద్వికారాశనేబుధః । సప్తరాత్రంవ్రతంకుర్యాత్ప్రయత్నేనస
మాహితమితివ్రతంగోమూత్రయావకమ్ - తస్మాత్పాయసేదుగ్ధరసోపలంభాద్వర్జనం
అతఏవామిక్షాయాందధి సత్త్వేపిమాధుర్యోపలంభాత్ - పయోరూపత్వముక్తం
మీమాంసకైః - తదుక్తం ॥ పయఏవఘనీభూతమామిక్షేత్యభిధీయత ఇతి దధ్యా
దిషుతుతదభావాదవర్జనమితి - ఏవందధ్యాదివ్రతేనతక్రాదీనాంనిషేధః- ఉక్తోభయ
హేత్వభావాదితికేచిత్ - పూర్వోక్తశంకవచనాత్సర్వవికారనిషేధ ఇతి యుక్తం
ప్రతీమః - ఇతిదుగ్ధవ్రతమ్—భాద్రపదశుక్లచతుర్దశ్యామనంతవ్రతమ్ - తత్రత్రిము
హూర్తాప్యౌదయికీగ్రాహ్యేతిమాధవః॥ తదుక్తం॥ ఉదయేత్రిముహూర్తాపిగ్రాహ్యా
నంతవ్రతేతిథిరితి - మధ్యాహ్నేభోజ్యవేళాయా మితికథాయాం శ్రవణాదుపరిహి
దేవేభ్యోధారయతీతివద్విధికల్పనాత్ । పూజావ్రతేషుసర్వేషుమధ్యాహ్నవ్యాపినీ
తిథిరితిమాధవీయేవచనాత్ - మధ్యాహ్నవ్యాపినీగ్రాహ్యేతితుదివోదాసః - ప్ర
తాపమార్తాండేప్యేవంఇదమేవచయుక్తం - నిర్ణయామృతేతుఘటికామాత్రాప్యౌ
దయికీత్యుక్తం ॥ తథాభాద్రపదస్యాంతేచతుర్దశ్యాంద్విజోత్తమ। పౌర్ణమాస్యాస్స
మాయోగేవ్రతంచానంతకంచరేదితిభవిష్యోక్తేః ॥ ముహూర్తమపిచేద్భాద్రేపూర్ణి
మాయాంచతుర్దశీ । సంపూర్ణాంతాంవిదుస్తస్యాంపూజయేద్విష్ణుమవ్యయమితిస్కా
దాంచ్చేతి - అత్రమూలంచింత్యం - ద్వ్యహేఔదయికత్వే పూర్ణత్వాత్పూర్వేతి
యుక్తం - తత్త్వంతువిధ్యర్థవాదయోర్భిన్నార్థత్వేఏకవాక్యతాయోగాత్ - సంది
గ్ధేషుఏకవాక్యత్వాదితిన్యాయేనపూర్వా పరవామధ్యాహ్నవ్యాపిన్యేవముఖ్యామా
ధవస్తు సామాన్యవాక్యాన్నిర్ణయంకుర్వన్భ్రాంతఏవ - అనంతవ్రతస్య పురాణాంత
రేష్వభావాన్నిబంధాంతేష్వభావాచ్చవచనంనిర్మూలమేవేతి- అథాగస్త్యార్ఘ్యః-
తత్కాలోవ్రతహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ కన్యాయామాగతేసూర్యేఅర్వాగ్వైసప్త
మేదినే । కన్యాయాంసమనుప్రాప్తేహ్యర్ఘ్యకాలోనివర్తతే॥ తేనఉదయోత్తరమపి
సప్తదినమధ్యేఇత్యర్థః - యత్పాద్మే॥ ఆసప్తరాత్రాదుదయాద్యమస్యదాతవ్యమేత
త్సకలంనరేణ - యావత్సమాస్సప్తదశాథనాస్యురధోర్ధ్వమప్యత్రవదంతికేచిత్ ॥
యమస్యాగస్త్యస్య - ఉదయకాలశ్చదివోదాసీయేఉక్తః ॥ ఉదేతియామ్యాంహరి
సంక్రమాద్రవేరేకాధికేవింశతిమేహ్యగస్త్యః । ససప్తమేస్తంవృష సంక్రమాచ్చ
ప్రయాతిగర్గాదిభిరభ్యభాణి ॥ అత్రవిధిర్విష్ణురహస్యే ॥ కాశపుష్పమయీంరమ్యాం
కృత్వామూర్తింతువారుణేః ॥ ప్రదోషేవిన్యసేత్తాంతుపూర్ణంకుంభేష్వలంకృతామ్ ॥
కుంభస్థాంపూజయేత్తాంతుపుష్పధూపవిలేపనైః । దధ్యక్షతబలిందద్యాద్రాత్రౌకు

ర్యాత్త్రిజాగరమ్ ॥ పూజాంచవక్ష్యమాణార్ఘ్యమంత్రేణకార్యా ॥ ప్రభాతేతాం
సమాదాయయాయాత్పుణ్యాంజలాశయమ్ । నిశావసానేతాంపశ్యఞ్జలాంతేప్రతిమా
మునేః ॥ అర్ఘ్యందద్యాదగస్త్యాయభక్త్యాసమ్యగుపోషితః ॥ మాత్స్యేతు ॥ అం
గుష్ఠమాత్రంపురుషంతథైకసౌవర్ణమత్యాయతశాహుదండమ్ ॥ పూర్వంకాశమ
యీంత్వమశక్తౌ ॥ చతుర్భుజంకుంభముఖేనిధాయధాన్యానిసప్తాంకురసంయుతాని।స
కాశపుష్పాకుతశుక్తియుక్తమంత్రేణదద్యాద్ద్విజపుంగవాయ ॥ ధేనుంబహుక్షీరవ
తీంచదద్యాత్సవస్త్రఘంటాభరణాంద్విజాయ ॥ భవిష్యే ॥ విరూఢైస్సప్తధాన్యైశ్చ
వంశపాత్రనిధాపితైః । సౌవర్ణరూప్యపాత్రేణతామ్రవంశమయేనవా ॥ మూర్ధ్ని
స్థితేనన్రమేణజానుభ్యాం ధరణీంగతః ॥ విష్ణురహస్యే॥ అగస్త్యఖనమానేతిపఠన్మం
త్రమిమంమునేః । అర్ఘ్యందద్యాదగస్త్యాయశూద్రేమంత్రవిధిస్త్వయమ్ ॥ కాశ
పుష్పప్రతీకాశవహ్నిమారుతసంభవ । మిత్రావరుణయోఃపుత్రకుంభయోనేనమో
స్తుతే ॥ వింధ్యవృద్ధిక్షయకరమేఘతోయవిషాపహ । రత్నవల్లభదేవేశలంకావాసన
మోస్తుతే ॥ వాతాపీభక్షితోయేనసముద్రశ్శోషితఃపురా । లోపాముద్రాపతిశ్శ్రీ
మాన్యోసౌతస్మైనమోనమః ॥ యేనోదితేనపాపానివిలయంయాంతివ్యాధయః। త
స్మైనమోస్త్వగస్త్యాయసశిష్యాయచపుత్రిణే॥అగస్త్యఃఖనమానేతివిప్రాయార్ఘ్యంవి
నివేదయేత్ । రాజపుత్రిమహాభాగేఋషిపత్నివరాననే ॥ లోపాముద్రేనమస్తుభ్య
మర్ఘ్యంమేప్రతిగృహ్యతామ్ । దత్త్వైవమర్ఘ్యంకౌరవ్యప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥
అర్చితస్త్వంయథాశక్త్యానమోగస్త్యమహామునే ॥ ఐహికాముష్మికీందత్త్వాకా
ర్యసిద్ధింవ్రజస్వమే ॥ విసర్జయిత్వాగస్త్యంతంవిప్రాయప్రతిపాదయేత్। అగస్త్యోమే
మనస్థోస్తుఅగస్త్యోస్మిన్ఘటేస్థితః ॥ అగస్త్యోద్విజరూపేణప్రతిగృహ్ణాతుసత్కృతః ॥దా
నమంత్రః ॥ అగస్త్యస్సప్తజన్మాఘం నాశయిత్వా వయోరయమ్ । అతులంవిమ
లంసౌఖ్యంప్రయచ్ఛత్వంమహామునే ॥ ప్రతిగ్రహమంత్రః - విష్ణురహస్యే ॥ త్యజేద
గస్త్యముద్దిశ్యధాన్యమేకంఫలంరసమ్ । హోమంకృత్వాతతః పశ్చాద్వర్జయే
న్మానవఃఫలమ్ ॥ హోమశ్చార్ఘ్యమంత్రేణాజ్యేనభవిష్యే ॥ దత్త్వార్ఘ్యంస
ప్తవర్షాణి క్రమేణానేనపాండవ । బ్రాహ్మణస్స్యాచ్చతుర్వేదఃక్షత్రియఃపృథివీం
పతిః॥ వైశ్యేచధాన్యనిష్పత్తిశ్శూద్రశ్చధనవాన్భవేత్ । యావదాయుశ్చయఃకుర్యా
త్సపరంబ్రహ్మగచ్ఛతి ॥ ఇత్యగస్త్యార్ఘ్యః - భాద్రపౌర్ణమాస్యాంప్రపితామహాత్ప
రాంస్త్రీనుద్దిశ్యశ్రాద్ధంకార్యం-తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రహ్మమార్కండేయయోః॥
నాందీముఖానాంప్రత్యబ్దంకన్యారాశిగతేరవౌ ॥ పౌర్ణమాస్యాంతుకర్తవ్యం వ
రాహవచనంయథేతి ॥ నాందీముఖత్వంచోక్తంబ్రాహ్మే ॥ పితాపితామహాశ్చైవ

తథైవప్రపితామహః । త్రయోహ్యశ్వముఖాహ్యేతేపితరఃపరికీర్తితాః ॥ తేభ్యః పూర్వతరాయేచప్రజావంతస్సుఖైధితాః । తేతునాందీముఖానాందీసమృద్ధిరితికథ్యతే ॥ ఏతచ్చప్రత్యబ్దమిత్యుక్తేః - పక్షశ్రాద్ధపక్షే సకృన్మహాలయపక్షేచావశ్యకమితిప్రయోగపారిజాతే - అత్రమాతామహాఅపికార్యాః ॥ పితరోయత్రపూజ్యంతేతత్రమాతామహాఅపి।ఇతిధౌమ్యోక్తేః -పితృశబ్దస్యచజనకపరత్వేబహువచనవిరోధే నపితృభావాపన్నపరత్వాత్ -వార్షికేతువచనాన్నివృత్తిః- నచజీవత్పితృకస్యాన్వష్టకాయాం మాతృశ్రాద్ధేతదాపత్తిః - ఇష్టాపత్తేః - అతఏవసఢుక్తశ్రాద్ధేషుస్వమాతృ మాతామహయోర్దద్యాదితిమదనరత్నకాలాదర్శౌ - ఏతజ్జీవత్పితృకశ్రాద్ధేవక్ష్యామః - కేచిత్తు - అజహల్లక్షణయాపిత్రాదయోయత్ర తత్రమాతామహాస్తేనాత్ర నేత్యాహుః - నచాత్రనామ్నానాందీ శ్రాద్ధధర్మాతిదేశః - .వైష్ణవాదిశబ్దవద్దేవతాపరస్యకర్మనామత్వాభావాత్ - నాపినాందీముఖత్వం పితృవిశేషణం - పారిభాషికత్వాదితిదిక్ - తథానిర్ణయదీపేగార్గ్యః ॥ పౌర్ణమాసీషుసర్వాసునిషిద్ధంపిండపాతనమ్ । వర్జయిత్వాప్రౌష్ఠపదీంయథాదర్శస్తథైవసేతి ॥ ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, భాద్రపదమాసనిర్ణయః—కన్యాసంక్రమేపరాష్షోడశఘటికాఃపుణ్యాఃశేషంప్రాగ్వత్ —అథమహాలయః - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవృద్ధమనుః ॥ ఆషాఢీమవధింకృత్వాపంచమంపక్షమాశ్రితాః । కాంక్షంతిపితరఃక్లిష్టా అన్నమప్యన్వహంజలమ్ ॥ కన్యాయోగేపుణ్యతమత్వమాహ- శాట్యాయనిః ॥ కన్యాస్థార్కాన్వితఃపక్షస్సోత్యంతంపుణ్యముచ్యతే॥ఇతి - అత్రవిశేషమాహవృద్ధమనుః । మధ్యేవాయదివాప్యంతేయత్రకన్యాంవ్రజేద్రవిః । సపక్షస్సకలశ్శ్రాద్ధశ్శ్రాద్ధషోడశకంప్రతి ॥ తథాబ్రహ్మాండమార్కండేయయోః ॥ కన్యాగతేసవితరిదినానిదశపంచచ ॥ పార్వణేనేహవిధినాశ్రాద్ధంతత్రవిధీయతే ॥ తథాతత్రైవషోడశదినాన్యుక్తాని ॥ కన్యాగతేసవితరియాన్యహానితుషోడశ । ఋతుభిస్తానితుల్యానిదేవోనారాయణోబ్రవీత్ ॥ అత్రహేమాద్రిః - షోడశత్వంత్రేధావ్యాచఖ్యౌ - తిథివృద్ధ్యాపక్షస్యషోడశదినాత్మకత్వేశ్రాద్ధవృద్ధ్యర్థమేకఃపక్షః - భాద్రపదపూర్ణిమయాసహేతిద్వితీయః - అశ్వినశుక్లప్రతిపదాసహేతితృతీయః - అంత్యఏవతుయుక్తః ॥ అహాన్షోడశకంయత్తుశుక్లప్రతిపదాసహ । చంద్రక్షయావిశేషేణసాపిదర్శాత్మికాస్మృతేతిదేవలోక్తేః - తత్రపంచపక్షాః - తదుక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఆశ్వయుక్కృష్ణపక్షేతుశ్రాద్ధంకార్యందినేదినే । త్రిభాగహీనంపక్షంవాత్రిభాగంత్వర్ధమేవవా ॥ దినేదినేఇతిపక్షపర్యంతత్వముక్తం - త్రిభాగహీనమితిపంచమ్యాదిపక్షః - త్రిభాగమితిదశమ్యాదిపక్షః - త్రిభాగహీనమితిచతుర్దశీసహితప్రతిపదాదిచతుష్టయవర్జ

నాభిప్రాయేణేతికల్పతరుః - అత్రదినపదంతిథిపరంవీప్సయాతత్పక్షీయ తిథిత్వంశ్రా
ద్ధవ్యాప్యతావచ్ఛేదకం - తేనపంచదశతిథివ్యాపిశ్రాద్ధంసిద్ధ్యతి - తేనచతుర్దశీనిషే.
ధోఽన్యకృష్ణపక్షపరఇతిగౌడాః - తన్న ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాం
మహాలయే ॥ ఇత్యాదివిరోధాత్ - యచ్చ - కశ్చిత్పూర్వణప్రత్యయలోపేనతృతీ
యభాగహీనం షష్ఠ్యాదిపక్షంతృతీయభాగ మేకాదశ్యాదితదర్ధం త్రయోదశ్యాది
ఉత్తరోత్తరంలఘుకాలోక్తేరితి - తన్న - గౌతమాదివచనేనమూలకల్పనాలాఘ
వాత్ - పక్షమిత్యనన్వయాపత్తేశ్చ ॥ పంచమ్యాఊర్ధ్వంచతత్రాపిదశమ్యాఊర్ధ్వం
తతోఽప్యతీతివిష్ణుధర్మోక్తేః - షష్ఠ్యాద్యేకాదశ్యాదిపక్షావపిజ్ఞేయావితితత్త్వం -
కాలాదర్శేఽపి ॥ పక్షాద్యాదిచదర్శాంతంపంచమ్యాదిదిగాదిచ । అష్టమ్యాదియ
థాశక్తికుర్యాదాపరపక్షికమ్ ॥ పక్షాదిఃప్రతిపత్ - దిక్ దశమీ - దర్శాంతమితి
సర్వత్ర-గౌతమోఽపి- అథాపరపక్షేశ్రాద్ధంపితృభ్యోదద్యాత్పంచమ్యాదిదర్శాంతమ
ష్టమ్యాదిదశమ్యాదిసర్వస్మింశ్చేతి- తత్రైకస్మిన్నపిదినేశ్రాద్ధముక్తంహేమాద్రౌనా
గరఖండే ॥ ఆషాఢ్యాఃపంచమేపక్షేకన్యాసంస్థేదివాకరే। యోవైశ్రాద్ధంనరఃకుర్యా
దేకస్మిన్నపివాసరే ॥ తస్యసంవత్సరంయావత్సంతృప్తాఃపితరోధ్రువమితి - అత్రశ
క్తాశక్తపరావ్యవస్థేతిప్రాంచః । తన్న - తద్వాచకపదాభావాత్ - నత్రయోదశ్యా
దిపక్షఏవనిత్యః తత్రైవనిందాశ్రుతేః - బ్రాహ్మే ॥ ఏవకారేణతస్యైవపంచమప
క్షయోగవ్యవచ్ఛేదోక్తేరితిగౌడాః - తన్న - ఏకస్మిన్నపీతివిరోధాత్ - తేనఫల
భూమార్థినాన్యానికార్యాణీతితత్త్వం - తత్రచతుర్దశీశ్రాద్ధాభావేపంచమ్యాదిదశ
మ్యాది పక్షౌతత్సత్త్వేషష్ఠ్యాద్యేకాదశ్యాదికౌ - ఏవంచతుర్దశ్యభావేద్వాదశ్యాదిః
తత్సత్త్వేత్రయోదశ్యాదిరితివ్యవస్థా - విధవాయాస్తువిశేషఃస్మృతిసంగ్రహే ॥ చ
త్వారఃపార్వణాఃప్రోక్తా విధవాయాస్సదైవహి । స్వభర్తృశ్వశురాదీనాంమాతాపి
త్రోస్తథైవచ ॥ తతోమాతామహానాంచశ్రాద్ధదానముపక్రమేత్ ॥ తథా ॥ శ్వ
శ్రూణాంచవిశేషేణమాతామహ్యాస్తథైవచేతి ॥ అశక్తౌతుస్మృతిరత్నావళ్యాం ॥
స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యస్స్వపితృభ్యస్తథైవచ । విధవాకారయేచ్ఛ్రాద్ధంయథా
కాలమతంద్రితా ॥ విధవాస్వయంసంకల్పంకృత్వాన్యద్బ్రాహ్మణద్వారాకారయేది
త్యుక్తం - ప్రయోగపారిజాతే - సకృన్మహాలయేచవర్జ్యతిథ్యాద్యుక్తం - పృథ్వీ
చంద్రోదయప్రయోగపారిజాతాదిషు ॥ వసిష్ఠః ॥ నందాయాంభార్గవదినేచతుర్ద
శ్యాంత్రిజన్మసు।ఏషుశ్రాద్ధంనకుర్వీతగృహీపుత్రధనక్షయాత్ ॥ జన్మభంతత్పూర్వో
త్తరేచత్రిజన్మాని - వృద్ధగార్గ్యః ॥ ప్రాజాపత్యేచపౌష్ణేచపిత్ర్యర్క్షేభార్గవేతథా।య
స్తుశ్రాద్ధంప్రకుర్వీతతస్యపుత్రోవిపశ్యతి ॥ ప్రాజాపత్యంరోహిణీ - పౌష్ణంరేవతీ -

పిత్ర్యంమఘా - అన్యాన్యపిప్రత్యరాదీనితత్రైవజ్ఞేయాని - కేచిత్తు ॥ నందాశ్వకామరవ్యారభృగ్వగ్నిపిత్ర్యకాలభే । గండేవైధృతిపాతేచపిండాస్త్యాజ్యాస్సుతేప్వభిరితిసంగ్రహాత్ - నందాప్రతిపత్షష్ఠ్యేకాదశ్యః - అశ్వాస్సప్తమీ - కామస్త్రయోదశీ - అరోభౌమః - భృగుశ్శుక్రః - అగ్నిభంకృత్తికా - కాలభంభరణీ - అత్రపిండాస్త్యాజ్యాఇత్యాహుః - తత్రమూలంమృగ్యం-ఏతచ్చసకృన్మహాలయవిషయం॥ సకృన్మహాలయేకామ్యేపునశ్శ్రాద్ధేఖిలేషుచ । అతీతవిషయేచైవసర్వమేతద్విచింతయేదితిపృథ్వీచంద్రోదయే నారదోక్తేః - అస్యాపవాదౌహేమాద్రౌ పృథ్వీచంద్రోదయేచ ॥ అమాపాతేభరణ్యాంచద్వాదశ్యాంపక్షమధ్యకే । తథాతిథించనక్షత్రంవారంచనవిచారయేత్ ॥ పరాశరమాధవీయేమదనపారిజాతాదిషుచైవనిర్ణయదీపికాయాంతు - పితృమృతాహేనిషిద్ధదినేపిసకృన్మహాలయఃకార్యఇత్యుక్తం॥ ఆషాఢ్యాఃపంచమేపక్షేకన్యాసంస్థేదివాకరే । మృతాహనిపితుర్యోవైశ్రాద్ధందాస్యతిమానవః ॥ తస్యసంవత్సరం యావత్సంతృప్తాఃపితరోధ్రువమితినాగరఖండోక్తేః ॥ యాతిథిర్యస్యమాసస్యమృతాహేతుప్రవర్తతే । సాతిథిఃపితృపక్షేతుపూజనీయాప్రయత్నతః ॥ తిథిచ్ఛేదోనకర్తవ్యోవినాశౌచంయదృచ్ఛయా।పిండశ్రాద్ధంచకర్తవ్యంవిచ్ఛిత్తింనైవకారయేత్ ॥ అశక్తఃపక్షమధ్యేతుకరోత్యేకదినేయదా।నిషిద్ధేపిదినేకుర్యాత్పిండదానంయథా విధీతికాత్యాయనోక్తేశ్చ- అత్రమూలంచిత్యం - తథాపక్షశ్రాద్ధకరణేపినందాదిషు పిండనిషేధయిత్యాహ - పరాశరమాధవీయేకార్ష్ణాజినిః ॥నభస్యస్యాపరేపక్షేశ్రాద్ధంకార్యందినేదినే॥ నైవనందాదివర్జ్యంస్యాన్నైవనింద్యాచతుర్దశీతి ॥ అత్రశ్రాద్ధమిత్యేకవచనాద్దినేదినేఇతివీప్సావశాచ్చ ॥ సోమయాగవదేకస్యాభ్యాసేనైకప్రయోగపరమిదం - అతః ॥ ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేకాంవర్జయిత్వాచతుర్దశీమితియాజ్ఞవల్క్యంప్రయోగభేదపరం - నతుపంచమ్యాదిపక్షవిషయం - ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వితివిశిష్యోక్తేః - నిర్ణయదీపేపృథ్వీచంద్రోదయేమదనపారిజాతేచైవం - అన్యకృష్ణపక్షపరంయాజ్ఞవల్క్యం - ఏతత్పరత్వేనైవనింద్యాచతుర్దశీవిరోధాదితిగౌడాః - తన్న ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాంమహాలయఇతివిరోధాత్ - తత్త్వంతు ॥ తిథినక్షత్రవారాదినిషేధోయఉదాహృతః । సశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేస్యాన్నానుషంగకృతేహ్యసౌ। ఇతిదివోదాసీయేవృద్ధగార్గ్యోక్తేస్తన్నిమిత్తేపక్షాంతరేచజ్ఞేయః - సకృన్మహాలయేతువచనాన్నిషేధః - అన్యత్రనకోపినిషేధః - కార్ష్ణాజినిస్మృతేరితి - అతోనందాదౌసపిండకశ్రాద్ధేపుత్రవతోప్యధికారః - అత్రిరపి ॥ మహాలయేక్షయాహేచదర్శేపుత్రస్యజన్మని । తీర్థేపినిర్వపేత్పిండాన్నవివారాదికేష్వపి॥ పూర్వోక్తనందాదినిషేధస్తుమృతాహాతిక్రమేస

కృష్ణమహాలయేపార్వణమస్యాదిమృతశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేచజ్ఞేయః - యత్తుస్మృత్యర్థసారే ॥ వివాహవ్రతచూడాసువర్షమర్ధంతదర్ధకమ్ । పిండాదానమ్మృదాస్నానంనకుర్యాత్తిలతర్పణమితి ॥ తస్యాత్రాపవాదోదివోదాసీయే బృహస్పతిః ॥ తీర్థేసంవత్సరేప్రేతే పితృయాగేమహాలయే । పిండదానంప్రకుర్వీత యుగాదిభరణీమఘే ॥ మహాలయే గయాశ్రాద్ధే మాతాపిత్రోః క్షయేహని । కృతోద్వాహోపికుర్వీత పిండనిర్వపణంసదేతి ॥ నిర్ణయదీపేతునందాదినిషేధః - ప్రత్యాహభిన్నశ్రాద్ధవిషయః - షోడశాహ వ్యాపిశ్రాద్ధ ప్రయోగైకత్వేతుప్రత్యాహం పిండదానంకార్యమేవేత్యుక్తం - తదయమర్థస్సంపన్నః - షోడశాహవ్యాపి శ్రాద్ధైక్యేన పిండనిషేధః - మృతాహేపకృష్ణమహాలయేపి తథా ఇతికేచిత్ - తత్రాపినిషేధస్త్వయుక్తః-ప్రత్యహంశ్రాద్ధభేదేపివ్యతీపాతాదౌతథా - అన్యత్రమృతాహాతిక్రమేమహాలయాతిక్రమేచపిండనిషేధఇతి - సన్యాసినాంతుద్వాదశ్యాంశ్రాద్ధంకార్యం ॥ యతీనాంచవనస్థానాంవైష్ణవానాంవిశేషతః । ద్వాదశ్యాంవిహితంశ్రాద్ధంకృష్ణపక్షేవిశేషతః। ఇతి పృథ్వీచంద్రోదయేసంగ్రహోక్తేః - అత్రపక్షశ్రాద్ధాకరణేగౌణకాలమాహ - హేమాద్రౌయమః ॥ హంసేకన్యాసువర్షాస్వేశాకేనాపిగృహేవసన్ । పంచమ్యోరంతరేదద్యాదుభయోరపిపక్షయోః ॥ ఆశ్వినకృష్ణశుక్లపంచమ్యోర్మధ్యఇత్యర్థః - తత్రాప్యసంభవేభవిష్యే ॥ యేయందీపాన్వితారాజన్ఖ్యాతాపంచదశీభువి । తస్యాందద్యాన్న చేద్దత్తంపితౄణాంవైమహాలయే। తత్రాప్యసంభవేభారతే ॥ యావచ్చకన్యాతులయోఃక్రమాదాస్తేదివాకరః। శూన్యంప్రేతపురంతావద్వృశ్చికంయావదాగతః ॥ బ్రాహ్మే ॥ వృశ్చికేసమతిక్రాంతేపితరోదైవతైస్సహ । నిశ్వస్యప్రతిగచ్ఛంతిశాపందత్వాసుదారుణమ్। యత్తుజాతూకర్ణ్యః॥ఆకాంక్షంతిస్మపితరఃపంచమంపక్షమాశ్రితాః । తస్మాత్తత్రైవదాతవ్యందత్తమన్యత్రనిష్ఫలమితి ॥ తత్ఫలాతిశయహానిపరమ్ - కన్యాంగచ్ఛతువానవేతితురీయపాదేపాఠః తేనకన్యాయోగేప్రాశస్త్యమాత్రం - అతశ్రాద్ధవివేకోక్తంశ్రాద్ధద్వయంహేయం - ఇదంచశ్రాద్ధమన్నేనైవకార్యంనామాన్నాదినా ॥ మృతాహంచసపిండంచగయా శ్రాద్ధంమహాలయమ్ । ఆపన్నోపినకుర్వీతశ్రాద్ధమామేనకర్హిచిత్ ॥ఇతిస్మృతిదర్పణేగాలవోక్తేః-అథాత్రదేవతాస్సంగ్రహే ॥ తాతాంబాత్రితయంసపత్నజననీమాతామహాదిత్రయం సస్త్రీస్త్రీతనయాదితాతజననీస్వభ్రాతరస్తత్ స్త్రియః । తాతాంబాత్మభగిన్యపత్యధవయుగ్జాయాపితాసద్గురుశ్శిష్యాప్తాః పితరోమహాలయవిధౌతీర్థేతథాతర్పణే ॥ అస్యార్థః - తాతత్రయీపితృత్రయీఅంబాత్రయీచస్మృత్యర్థసారేపి ॥ మహాలయే మాతృశ్రాద్ధంపృథక్ప్రశస్తమితి - అత్రవిశేషఃస్మృతిదర్పణేగాలవః ॥ అనేకామా

తరోయస్యశ్రాద్ధేచాపరపక్షికే । అర్ఘ్యదానంపృథక్కుర్యాత్పిండమేకంతునిర్వ
పేత్ ॥ జీవన్మాతృకస్తు ॥ సాపత్న్యమాతురేకోద్దిష్టంకుర్యాన్నపార్వణమ్ ॥ శ్రా
ద్ధదీపకళికాయాంతుపార్వణముక్తం - అన్వష్టక్యంచయన్మాతుర్గయాశ్రాద్ధంమహా
లయమ్ । పితృపత్నీషుచశ్రాద్ధంకార్యంపార్వణవద్భవేదితిబృహన్మనూక్తేః- సత్రి
తిమాతామహానాంసపత్నీకత్వేపివిభవేసతిమాతామహీనాం పృథక్కార్యం॥మహా
లయేగయాశ్రాద్ధేవృద్ధౌచాన్వష్టకాసుచ । జ్ఞేయంద్వాదశదైవత్యంతీర్థేప్రౌష్ఠమ
ఘాసుచేతినిగమోక్తేః - హేమాద్రిమతేత్వత్రనవదైవత్యమేవ ॥ మహాలయేగయా
శ్రాద్ధేవృద్ధౌచాన్వష్టకాసుచ । నవదైవత్యమత్రేష్టంశేషంషాట్పౌరుషంవిదురితివి
ష్ణుధర్మోక్తేః - తాతభ్రాతాపితృవ్యః - జననీభ్రాతామాతులఃతత్ స్త్రియః- పితృ
వ్యస్త్రీమాతులానీభ్రాతృజాయాః-పితృష్వసృమాతృష్వసృస్వభగిన్యోపత్యభర్తృ
యుక్తాః- తేనసాపత్యాయైసధవాయైఇతిప్రయోగోజ్ఞేయః -ఏతాసుసతీషునతద్భర్త్రా
దేర్దానం - ద్వారలోపాత్ - జాయాపితాశ్వశురః - శ్వశ్రూరప్యతోపలక్ష్యా -
అత్రమూలంస్మృతిచంద్రికాయాంజ్ఞేయం - అత్రపార్వణైకోద్దిష్టవ్యవస్థోక్తాహే
మాద్రౌపురాణాంతరే ॥ ఉపాధ్యాయగురుశ్వశ్రూపితృవ్యాచార్యమాతులాః। శ్వ
శురభ్రాతృతత్పుత్రపుత్రర్త్విక్ఛిష్యపోషకాః ॥ భగినీస్వామిదుహితృజామాతృభ
గినీసుతాః । పితరౌపితృపత్నీనాంపితుర్మాతుశ్చయాస్వసా ॥ సఖిద్రవ్యదశిష్యాద్యా
స్తీర్థేచైవమహాలయే । ఏకోద్దిష్టవిధానేనపూజనీయాఃప్రయత్నతః। ఇతి॥ ఇతరేషాంపి
త్రాదీనాంపార్వణమర్థసిద్ధం - అత్రక్రమాన్యత్వేప్యాచారాద్వ్యవస్థా - అశక్తౌతు
పృథ్వీచంద్రోదయేచతుర్వింశతిమతే ॥ ఏకస్మిన్బ్రాహ్మణేసర్వానాచార్యాదీన్ప్ర
పూజయేత్ । దశద్వాదశవాపిండాన్దద్యాదకరణంనతు ॥ ఏకోద్దిష్టస్వరూపంచా
హయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకోద్దిష్టందేవహీనమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకమ్ । ఆవాహనాగ్నౌ
కరణరహితంత్వపసవ్యవదితి ॥ అత్రైకపాకోవైశ్వదేవతంత్ర పిండంబర్హిశ్చైకమితి
స్మృత్యర్థసారేఉక్తం-అత్రపాణిహోమఃపిండాశ్చాత్రద్విజాంతికఇత్యాహప్రయో
గపారిజాతేఆచార్యః ॥ కామ్యమభ్యుదయేష్టమ్యామేకోద్దిష్టమథాష్టమమ్ । చతు
ర్ష్వేషుకరేహోమఃపిండాశ్చాత్రద్విజాంతికఇతి - పార్వణైకోద్దిష్టయోస్సమాన
తంత్రత్వేతుఅగ్నిసమీపఏవ - అత్రధురిలోచనౌవైశ్వదేవౌ ॥ అపికన్యాగతేసూ
ర్యేకామ్యేచధురిలోచనౌఇతి - హేమాద్రావాదిత్యపురాణాత్ - అత్రప్రతిదినం
భిన్నప్రయోగత్వాద్దక్షిణాభేదోవా ప్రయోగైక్యాదంతే ఏవవాదక్షిణేతిహేమా
ద్రావుక్తం -ఏతచ్చసన్న్యస్తపితృకాదినాజీవత్పితృకేణాపికార్యం॥ వృద్ధౌతీర్థేచస
న్యస్తేతాతేచపతితేసతి । యేభ్యఏవపితాదద్యాత్తేభ్యోదద్యాత్స్వయంసుతః। ఇతికా

త్యాయనోక్తేః ॥ యత్తుకౌండిన్యః॥దర్శశ్రాద్ధంగయాశ్రాద్ధంశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్॥
నజీవత్పితృకఃకుర్యాత్తిలైస్తర్పణమేవచేతి ॥ తత్సన్న్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం-
కామ్యశ్రాద్ధపరంవా - అత్రబహువక్తవ్యం - శ్రీపితృకృతజీవత్పితృకనిర్ణయేజ్ఞే
యం - ఏతచ్చజీవత్పితృకేణపిండరహితంకార్యం॥ ముండనంపిండదానంచ ప్రేతకర్మ
చసర్వశః - నజీవత్పితృకః కుర్యాద్గుర్విణీపతిరేవచేతిదక్షేణతస్యపిండనిషేధాత్ -
అన్వష్టక్యమాతృవార్షికాదాతువచనాద్భవతీతివక్ష్యామః - తథాఛాగలేయః ॥
పిండోయత్రనివర్తేతమఘాదిషుకథంచన । సాంకల్పంతు తదాకార్యంనియమాద్బ్ర
హ్మవాదిభిః ॥ సాంకల్పస్వరూపంచవక్ష్యతే - అత్రశ్రాద్ధాంగతర్పణంపక్షశ్రాద్ధేప్ర
తిదినంశ్రాద్ధోత్తరం - సకృన్మహాలయేతుపరేహ్నికార్యం - తదుక్తంనారదీయే-
పక్షశ్రాద్ధయదాకుర్యాత్తర్పణంతుదినేదినే । సకృన్మహాలయెచైవపరేహనితిలోద
కమ్ ॥ గర్గోపి ॥ పక్షశ్రాద్ధేహిరణ్యేచఅనువ్రజ్యాతిలోదకమితి॥ తథాప్రయోగపా
రిజాతేగర్గః ॥ కృష్ణేభాద్రపదేమాసిశ్రాద్ధంప్రతిదినంభవేత్ । పితౄణాంప్రత్యహం
కార్యం నిషిద్ధాహేపితర్పణమ్ ॥ సకృన్మహాలయేశ్వస్స్యాద్యదష్టకాస్వంతఏవహి ॥ ఇ
దంనిషిద్ధదినేపికార్యం॥ తిథితీర్థవిశేషేషుకార్యం ప్రేతేచసర్వదా ॥ ఇతి ॥ స్మృ
త్యర్థసారోక్తేః ॥ తీర్థేతిథివిశేషేచగయాయాం ప్రేతపక్షకే । నిషిద్ధేపిదినేకుర్యా
త్తర్పణం తిలమిశ్రితమితిస్మృతి రత్నావళ్యాంవచనాచ్చ - ఏతచ్చశ్రాద్ధంమ
లమాసేనకార్యం - తదాహభృగుః ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధంతథాసోమ మగ్న్యా
ధేయంమహాలయమ్ । రాజాభిషేకం కామ్యంచనకుర్యా ద్భానులంఘితఇతి ॥
హేమాద్రౌనాగరఖండే ॥ నభోవాథనభస్యోవామలమాసోయదాభవేత్ । సప్త
మఃపితృపక్షస్స్యాదన్యత్రైవతుపంచమః ॥ ఏతచ్చపిత్రోర్మరణేప్రథమాబ్దేకృతా
కృతమితిత్రిస్థలీసేతౌభట్టాః - ఇదంచనిత్యంకామ్యంచ ॥పుత్రానాయుస్తథారోగ్య
మైశ్వర్యమతులంతథా । ప్రాప్నోతిపంచమేదత్వాశ్రాద్ధం కామాన్సుపుష్కలానితి
జాబాల్యుక్తేః ॥ వృశ్చికేసమతిక్రాంతేపితరౌదైవతైస్సహ । నిశ్శ్వస్యప్రతిగచ్ఛం
తిశాపందత్వాసుదారుణమితికార్ష్ణాజినివచనాచ్చ - తదతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తము
క్తమృగ్విధానే ॥ దురోఅశ్వస్యమంత్రంచదశమాసంద్విమాసయోః। మహాలయం
యదాన్యూనంతదాసంపూర్ణమేతితదితి ॥ ద్విమాసయోఃకన్యాతులయోర్మహా
లయశ్రాద్ధంయదాహీనమిత్యర్థః - అత్రభరణ్యాంశ్రాద్ధమితిప్రశస్తం- తదుక్తంపృ
థివీచంద్రోదయేమాత్స్యే ॥ భరణీపితృపక్షేతుమహతీపరికీర్తితా । అస్యాంశ్రా
ద్ధం కృతంయేన సగయాశ్రాద్ధకృద్భవేత్ ॥ పృథివీచంద్రోదయేశ్రీధరీయేబృహస్ప
తిః॥నభస్యాపరపక్షస్యద్వితీయాయదియామ్యభే।తృతీయాచాగ్నితారాభిస్సహితాప్రీ

తిదాపితుః ॥ ఏతత్పక్షేషష్ఠీయోగవిశేషేణకపిలాసంజ్ఞా - తదుక్తంవారాహే ॥ న
భస్య కృష్ణపక్షేతురోహిణీపాతభానుతైః । యుక్తాషష్ఠీపురాణజ్ఞైఃకపిలాపరికీర్తి
తా ॥ వ్రతోపవాసనియమైర్భాస్కరంతత్రపూజయేత్ । కపిలాంచద్విజాగ్ర్యాయ
దత్వాక్రతుఫలంలభేత్ ॥ పురాణసముచ్చయే ॥ భాద్రేమాస్యసితేపక్షేభానౌచైవ
కరేస్థితే । పాతేకుజేచరోహిణ్యాంసాషష్ఠీకపిలాభవేత్ ॥ అత్రదశార్ణంతత్వేనమ
హాలయోభాద్రపదకృష్ణపక్షోజ్ఞేయఇత్యుక్తం నిర్ణయామృతేహేమాద్రౌచ -
హస్తార్కస్తుఫలాతిశయార్థః ॥ సంయోగేతుచతుర్ణాంవైనిర్దిష్టా పరమేష్ఠినేతిత
త్రైవోక్తేః - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే ॥ దేవదారుంతథోశీరం కుంకుమై
లామనశ్శిలామ్ । పత్రకంపద్మకంయష్టిమధుగవ్యేనపేషయేత్ ॥ క్షీరేణాలోడ్యక
ల్కేనస్నానంకుర్యాత్సమంత్రకమ్ । ఆపస్త్వమసిదేవేశజ్యోతిషాంపతిరేవచ । పా
పంనాశయమేదేవవాఙ్మనఃకాయకర్మజమ్ । పంచగవ్యకృతస్నానఃపంచభంగైస్తు
మార్జయేత్ ॥ పంచభంగైఃపంచపల్లవైఃతథా ॥ రత్నైర్నానావిధైర్యుక్తంసౌవర్ణం
కారయేద్రవిమ్ । శక్తితస్తుపలాదూర్ధ్వంతదర్ధంకర్షతోపివా ॥ సౌవర్ణమరుణం
కుర్యాన్నాకాంచైవతథారథమ్ ॥ తథా ॥ అల్పవిత్తోపియఃకశ్చిత్సోపికుర్యాదిమం
విధిమ్ ॥ ప్రభాసఖండే ॥ స్థాపయేదవ్రణంకుంభం చందనోదకపూరితమ్ । రక్తవ
స్త్రయుగచ్ఛన్నంతామ్రపాత్రేణసంయుతమ్ ॥ రథోరాక్మఫలస్త్యైవఏకచక్రస్సుచి
త్రితః ॥ సౌవర్ణపలసంయుక్తాం మూర్తింసూర్యస్య కారయేత్ ॥ తతః సూ
ర్యంకపిలాంచ షోడశోపచారైః సంపూజ్యదద్యాత్ - దివ్యమూర్తిర్జగచ్చక్షు
ర్ద్వాదశాత్మాదివాకరః । కపిలాసహితోదేవోమమముక్తిం ప్రయచ్ఛతు॥ య
స్మాత్త్వంకపిలేపుణ్యా సర్వలోకస్యపావనీ ॥ ప్రదత్తాసహసూర్యేణమమముక్తి
ప్రదాభవేతి ॥ విశేషాంతరంతత్రైవజ్ఞేయమితిదిక్ - ఇయమేవచంద్రషష్ఠీ- సాచం
ద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా - ఉభయత్రతథాత్వేపూర్వా - తదుక్తంభవిష్యే ॥ త
ద్వద్భాద్రపదేమాసిషష్ఠ్యాంపక్షేసితేతరే । చంద్రషష్ఠీవ్రతంకుర్యాత్పూర్వవేదః
ప్రశస్యతే ॥ చంద్రోదయేయదాషష్ఠీ పూర్వాహ్ణేచాపరేహని । చంద్రషష్ఠ్యసి
తేపక్షేసైవపోష్యాప్రయత్నతఇతి - అష్టమ్యామాశ్వలాయనేనమఘావర్షసం
జ్ఞంశ్రాద్ధముక్తం - ఏతేనమాఘ్యావర్షంప్రౌష్ఠపద్యాఅపరపక్షేఇతి - ఇదంస
ప్తమ్యాదిషుత్రిష్వహస్సుకార్యమితినారాయణవృత్తిః - హరదత్తస్తుమఘాయుక్త
వర్షాసుభవంత్రయోదశీశ్రాద్ధమితివ్యాచఖ్యౌ - పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥
ఆషాఢ్యాఃపంచమేపక్షేగయామధ్యాష్టమీస్మృతా। త్రయోదశీగజచ్ఛాయాగయా
తుల్యాతుపైతృకే ॥ ఆశ్వినకృష్ణాష్టమ్యాంమహాలక్ష్మీవ్రతమ్ -తత్రనిర్ణయామృతే

పురాణసముచ్చయే ॥ శ్రియోర్చనంభాద్రపదేసితాష్టమీంప్రారభ్యకన్యాగతేచ సూర్యే । సమాపయేత్తత్రతిథౌచయావత్సూర్యస్తుపూర్వార్ధగతోయువత్యా ఇతి-తత్రైవ ॥ కన్యాగతేర్కే-ప్రారభ్యకర్తవ్యంనశ్రియోర్చనమ్ । హస్తప్రాంతదళస్థేర్కే-తద్వ్రతంనసమాపయేత్ ॥ పూజనీయాగృహస్థానామష్టమీప్రావృషిశ్రియః । దోషైశ్చతుర్భిస్సంయుక్తాసర్వసంపత్కరీతిథిః ॥ తథా ॥ పుత్రసౌభాగ్యరాజ్యాయుర్నాశినీసాప్రకీర్తితా । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేనత్యాజ్యాకన్యాగతేరవౌ ॥ విశేషేణపరిత్యాజ్యానవమీదూషితాయదీతి ॥ దోషచతుష్టయంతత్రైవోక్తం ॥ త్రిదినేచావమేచైవఅష్టమీంనోపవాసయేత్ । పుత్రహానవమీవిద్ధాస్వఘ్నీహస్తార్ధగేరవావితి ॥ త్రిదినావమదినలక్షణంచరత్నమాలాయాం ॥ యత్రైకస్స్పృశతితిథిద్వయావసానంవారశ్చేదవమదినంతదుక్తమార్యైః । యస్స్పర్శాద్భవతితిథిస్త్రియస్య చాహ్నంత్రిద్యుస్పృక్కథితమిదంద్వయంచనేష్టమ్ ॥ ఏతేచసర్వేనిషేధాఃప్రథమారంభవిషయాః - మధ్యేతుసతిసంభవేజ్ఞేయాః - వ్రతస్యషోడశాబ్దసాధ్యత్వేనమధ్యేత్యాగాయోగాత్ - ఇయంచంద్రోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా - తత్రైవపూజాద్యుక్తేః - పరదినేచంద్రోదయాదూర్ధ్వంత్రిముహూర్తవ్యాపిత్వేపరైవకార్యా - అన్యథాపూర్వైవ॥పూర్వావాపరవిద్ధావాగ్రాహ్యాచంద్రోదయేసదా।త్రిముహూర్తాపిసాపూజ్యాపరతశ్చోర్ధ్వగామినీతిమదనరత్నేనిర్ణయామృతేచసంగ్రహోక్తేః॥అర్ధరాత్రమతిక్రమ్యవర్తతేయోత్తరాతిథిః। తదాతస్యాంతిథౌకార్యంమహాలక్ష్మీవ్రతంసదేతివచనాచ్చేతిసంక్షేపః ॥ఇతిమహాలక్ష్మీవ్రతనిర్ణయః—అథనవమ్యామన్వష్టకాశ్రాద్ధం-తత్రకాత్యాయనః॥అన్వష్టకాసునవభిఃపిండైశ్శ్రాద్ధముదాహృతమ్। పిత్రాదిమాతృమధ్యంచతతోమాతామహాంతకమ్॥పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రహ్మాండే॥పిత్రూణాంప్రథమందద్యాన్మాతౄణాంతదనంతరమ్ ॥ తతోమాతామహానాంచఅన్వష్టక్యేక్రమఃస్మృతః॥శ్రాద్ధహేమాద్రౌఛాగలేయః॥ కేవలాస్తుక్షయేకార్యావృద్ధావాదౌప్రకీర్తితాః।అన్వష్టకాసుమధ్యస్థానాంత్వ్యాఃకార్యాస్తుమాతరః॥దీపికాయాంతు-మాతృశ్రాద్ధమాదౌకార్యమిత్యుక్తం ॥ మాతృయజనంత్వన్వష్టకాస్వాదితఇతి హేమాద్రౌ-బ్రాహ్మేపి ॥ అన్వష్టకాసుక్రమశోమాతృపూర్వంతదిష్యతఇతి - అత్రశాఖాభేదేనవ్యవస్థేతిపృథ్వీచంద్రోదయః - జీవత్పితృకవిషయమితినిర్ణయదీపః - ఇదంచజీవత్పితృకేణాపికార్యం । తదుక్తంనిర్ణయామృతేమైత్రాయణీయపరిశిష్టే॥ అన్వష్టక్యంగయాప్రాప్తౌసత్యాంయచ్చమృతేహని । మాతుశ్శ్రాద్ధంసుతఃకుర్యాత్పితర్యపిచజీవతి ॥ యద్యపిజీవత్పితృకస్యపంచాన్వష్టకా - అవశ్యంకర్తవ్యాః - తథాప్యశక్తిస్యేయమావశ్యకీ ॥ ప్రౌష్ఠపద్యష్టకాభూయః - పితృలోకేభవిష్యతీతిహేమాద్రౌ

పాద్మోక్తేః ॥ సర్వాసామేవమాతౄణాం శ్రాద్ధం కన్యాగతే రవౌ ॥ నవమ్యాం హి ప్ర
దాతవ్యం బ్రహ్మలబ్ధవరా యతః ఇతి సూతేనావశ్యకత్వోక్తేశ్చ - అత్ర సర్వాసాం ఇత్యు
క్తేః స్వమాతరి జీవంత్యామపి సపత్నమాతృభ్యో దద్యాత్ - తన్మరణే సతి తస్యై తా
భ్యశ్చ దద్యాదిత్యుక్తం - జీవత్పితృకనిర్ణయే గురుభిః - అత్ర సర్వాసాం నామనిర్దేశే
నైకో బ్రాహ్మణో ర్ఘ్యః పిండశ్చ - నామ్నైక్యే తు ద్వివచనాది ప్రయోగ ఇత్యుక్తం నా
రాయణవృత్తౌ - అన్వష్టకాశ్రాద్ధం తద్యాగశ్చ గోభిలీయానాం మధ్యమాయా
మేవ న సర్వాసు - అన్వష్టక్యం మధ్యమాయాం ఇతి గోభిలగౌతమౌ ఇతి చ్ఛందోగపరి
శిష్టాత్ - అత్ర భర్తృమరణోత్తరం పూర్వమృతమాతృశ్రాద్ధం న కార్యం ఇతి కేచి
దాహుః - పఠంతి చ ॥ శ్రాద్ధం నవమ్యాం కుర్యాత్తన్మృతే భర్తరి లుప్యతే ఇతి - తదే
తన్నిర్మూలత్వాన్మూర్ఖప్రతారణమాత్రం - శ్రాద్ధదీపకలికాయాం బ్రాహ్మే ॥ పి
తృమాతృకులోత్పన్నా యాః కాశ్చిత్తు మృతాః స్త్రియః । శ్రాద్ధార్హా మాతరో జ్ఞేయా
శ్శ్రాద్ధం తత్ర ప్రదీయత ఇతి - అత్ర దేశాచారాద్వ్యవస్థా - ఇదం చానుపనీతేనాపి
కార్యం - తదుక్తం శ్రాద్ధశూలపాణౌ మాత్స్యే ॥ అమావాస్యాష్టకా కృష్ణపక్షపంచద
శీషు చేత్యభిధాయ ॥ ఏతచ్చానుపనీతో పి కుర్యాత్సర్వేషు పర్వసు ॥ శ్రాద్ధం సాధార
ణం నామ సర్వకామఫలప్రదమ్ ॥ భార్యావిరహితో ప్యేతత్ప్రవాసస్థోపి నిత్యశః । శూ
ద్రో ప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేన విధినా బుధః - ఇతి - తేన సాగ్నేరేవేదమితి పరాస్తం -
అన్వష్టకాతః పృథగేవేదం మాతుశ్శ్రాద్ధమిత్యపి పరాస్తం - లాఘవేన మూలైక్యా
దష్టకాపదావిశేషాచ్చ - తేనాన్యత్రాన్వష్టకా శ్రాద్ధస్యాంగస్యాప్యత్ర ప్రధాన
త్వం వచనాత్ - అవేష్టేరివ రాజసూయాంతర్గతాయా ఏతయాన్నాద్యకామం యా
జయేదితి ఫలార్థత్వం - అత్రాష్టకాన్వష్టకాపూర్వానురోధాత్ - తథాగ్నిపురాణే ॥
అన్వష్టకాసు వృద్ధౌ చ గయాయాం చ క్షయే హని । అత్ర మాతుః పృథక్ఛ్రాద్ధమన్యత్ర ప
తినా సహ ॥ ఆపస్తంబానాం త్వష్టకాసు చ వృద్ధౌ చేతి భాష్యకారైః - పారాదష్టకా
యాం మాతృకా శ్రాద్ధం - ఛందోగైస్త్వత్ర మాతృ మాతామహశ్శ్రాద్ధేన కార్యే -
కింతు త్రిపురుషమేవ ॥ న యోషిద్భ్యః పృథగ్దద్యాదవసానదినాదృతే । కర్షూసమన్వి
తం ముక్త్వా తథాద్యం శ్రాద్ధషోడశమ్ ॥ ప్రత్యాబ్దికం చ శేషేషు పిండాస్స్యుష్షడితి స్థితి
రితిచ్ఛందోగపరిశిష్టాత్ - అన్వష్టకాసు తేషాం కర్షూవిధానాదితి శూలపాణిః - యత్తు ॥
తమిస్రపక్షే నవమీ పుణ్యా భాద్రపదే హి యా । చత్వారః పార్వణాః కార్యాః పితృపక్షే
మనీషిభిరితి తద్దేశాచారతో వ్యవస్థితం జ్ఞేయం - ఇదం జీవత్పితృకేణాపి సపిండం కార్యం -
హేమాద్రౌ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ అన్వష్టకాసు చ స్త్రీణాం శ్రాద్ధం కార్యం తథైవ చే
త్యుపక్రమ్య ॥ పిండనిర్వపణం కార్యం తస్యామపి నృసత్తమేతి వచనం - శ్రాద్ధవిధినా

పిండదానేప్రాప్తే - పునస్తత్కీర్తనంయస్యాజీవత్పితృక గర్భిణీ పతిత్వాదినాపిండ
దానంనిషిద్ధం - తస్యతత్ప్రాప్త్యర్థమితిశ్రీతాతచరణాః - అత్రసువాసినీభోజన
ముక్తం - మార్కండేయపురాణే ॥ మాతుశ్శ్రాద్ధేతుసంప్రాప్తేబ్రాహ్మణైస్సహ
భోజనమ్ । సువాసిన్యైప్రదాతవ్యమితిశాతాతపోఽబ్రవీత్ ॥ భర్తురగ్రేమృతానా
రీసహదాహేనవామృతా । తస్యాః స్థానేనియుంజీతవిప్రైస్సహసువాసినీ ॥ తత్రైవ
మదాలసావాక్యం ॥ స్త్రీశ్రాద్ధేపుత్రదేయాస్స్యురలంకారశ్చయోషితే । మంజరీమే
ఖలాదామకర్ణికాకంకణాదయః ఇతి - అత్రాశక్తావనుకల్పమాహాశ్వలాయనః॥ఆ
నడ్వాహాయవసమాహరేదగ్నినావాకక్షముపోషేదేషామేష్టకేతిన త్వేవా నష్టక
స్స్యాదితిహేమాద్రౌపితామహః ॥ అమావాస్యావ్యతీపాతపౌర్ణమాస్యష్టకాసు
చ । విద్వాన్ శ్రాద్ధమకుర్వాణో నరకంప్రతిపద్యతే ॥ అకరణేచప్రాయశ్చిత్తముక్త
మృగ్విధానే ॥ ఏభిర్ద్యుభిర్జపేన్మంత్రంశతవారంతుతద్దినే । అన్వష్టక్యంయదాన్యా
నంసంపూర్ణంయాతిసర్వథేతి ॥ ఏతత్పక్షేద్వాదశ్యాంవిశేషః - పృథ్వీచంద్రో
దయేవాయవీయే ॥ సన్న్యాసినోప్యాబ్దికాదిపుత్రః కుర్యాద్యథావిధి । మహాలయే
తు యచ్ఛ్రాద్ధంద్వాదశ్యాంపార్వణంతుతదితి — అథత్రయోదశీశ్రాద్ధం ॥ తత్రచం
ద్రికా ॥ త్రయోదశీభాద్రపదీకృష్ణాముఖ్యాపితృప్రియా । తృప్యంతిపితరస్తస్యాంస్వ
యంపంచశతంసమాః ॥ మఘాయుతాయాంతస్యాంతుజలాద్యైరపితోషితాః । తృ
ప్యంతిపితరస్తద్వద్వర్షాణామయుతాయుతమ్ । ప్రయోగపారిజాతేశంఖః ॥ ప్రో
ష్ఠపద్యామతీతాయాం మఘాయుక్తాంత్రయోదశీమ్ । ప్రాప్యశ్రాద్ధంతుకర్తవ్యంమ
ధునాపాయసేనచ ॥ ప్రజామిష్టాంయశస్స్వర్గమారోగ్యంచధనంతథా । నృణాంశ్రా
ద్ధేసదాప్రీతాః ప్రయచ్ఛంతిపితామహాః ॥ ఏతన్నిత్యమపి - పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణు
ధర్మే ॥ ప్రౌష్ఠపద్యామతీతాయాం తథా కృష్ణత్రయోదశీత్యుక్త్వా॥ ఏతాంస్తుశ్రా
ద్ధకాలాన్వైనిత్యానాహప్రజాపతిః । శ్రాద్ధమేతేష్వకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యత ఇ
త్యుక్తేః - ఏతచ్చావిభక్తైరపిపృథక్కార్యం - తథాచహేమాద్రౌ॥విభక్తావాఽవి
భక్తావాకుర్యుశ్శ్రాద్ధంపృథక్సుతాః । మఘాసుచతతోఽన్యత్రనాధికారపృథగ్వినేతి ॥
అపరార్కే-వాయవీయే ॥ హంసేహస్తస్థితేయాతుమఘాయుక్తాత్రయోదశీ ॥ తిథి
ర్వైవస్వతీనామసాచ్ఛాయాకుంజరస్యతు ॥ అత్రచ॥ అపినస్సకులేభూయాద్యోనో
దద్యాత్త్రయోదశీమ్ ॥ పాయసంమధుసర్పిర్భ్యాం ప్రాక్ఛాయేకుంజరస్యచేతి
విష్ణుమనువచనేకేవల త్రయోదశీశ్రుతేమఘాగుణ ఇతి కల్పతరుః శూలపాణిస్తు
కేవల వాక్యానామర్థవాదత్వా ద్విధాచమఘాయోగ శ్రుతేర్విధి లాఘవా
ద్విశిష్టమేవనిమిత్తమిత్యాహ - వస్తుతస్తు॥ మధుమాంసైశ్చశాకైశ్చపయసాపాయ

సేనచ । ఏషనోదాస్యతిశ్రాద్ధంవర్షాసుచమఘాసుచేతి వసిష్ఠవచనే కేవలమఘా శ్రుతేర్వినిగమకాభావాదుభయంభిన్ననిమిత్తం । పూర్వోక్తవచనాచ్చ యోగాధిక్యేఫలాధిక్యం - అతఏవయాజ్ఞవల్క్యః ॥ తథావర్షాత్రయోదశ్యాంమఘాసుచవిశేషతఇతి త్రయోదశీశ్రాద్ధంనిత్యం - అన్యత్కామ్యం - అత్రత్రయోదశ్యాంబహుపుత్రాయువమారిణస్తుభవంతీత్యాపస్తంబోక్తేర్యువమారిత్వమపత్యదోషసహిష్ణోరపత్యమాత్రార్థినః - స్మృత్యంతరోక్తధనార్థినోవాధికారఇతికల్పతరుః - అపత్యనిందయాతదర్థినోనాధికారాత్ - ఫలాంతరకామస్యైవాధికారఇతిహాలాయుధః - ఏతత్పిండరహితంకార్యం॥ మఘాయుక్తత్రయోదశ్యాంపిండనిర్వపణంద్విజః । ససంతానోనైవకుర్యాన్నిత్యంతేకవయోవిదురితిబృహత్పరాశరోక్తేః - ఇదంమలమాసేపి కార్యం ॥ మఘాత్రయోదశీశ్రాద్ధంప్రత్యుపస్థితిహేతుకమ్ । అనన్యగతికత్వేనకర్తవ్యంస్యాన్మలిమ్లుచేఇతికారకగృహ్యోక్తేః-యానితు।అంగిరాః॥త్రయోదశ్యాంకృష్ణపక్షేయశ్శ్రాద్ధంకురుతేనరః-పంచత్వంతస్యజానీయాజ్జ్యేష్ఠపుత్రస్యనిశ్చితమ్॥ వామనపురాణే॥త్రయోదశ్యాంతువైశ్రాద్ధంనకుర్యాత్పుత్రవాన్గృహీత్యాదీనివచనాని తానిపుత్రవద్విషయాణివామహాలయస్థభిన్నత్రయోదశీవిషయాణి వా కామ్యశ్రాద్ధవిషయాణివాసపిండకశ్రాద్ధవిషయాణివేతికేచిత్-హేమాద్రిప్రముఖాస్త్వేకవర్గశ్రాద్ధవిషయాణి॥శ్రాద్ధంనైవైకవర్గస్యత్రయోదశ్యాముపక్రమేత్ ।నతృప్తాస్తత్రయే యస్యప్రజాహింసంతితస్యతేఇతికార్ష్ణాజినిస్మృతేః-యద్యపి ॥ పితరోయత్రపూజ్యంతేతత్రమాతామహాఅపీతిధౌమ్యోక్తేర్న కేవలపితృవర్గస్యప్రాప్తిస్తథాపివ్యామోహాదిప్రాప్తనిషేధోయమిత్యాహుః-వయంతుపశ్యామః-పుత్రవద్విషయాణ్యేవేతి॥అసంతానస్తుయస్తస్యశ్రాద్ధేప్రోక్తాత్రయోదశీ । సంతానయుక్తోయఃకుర్యాత్తస్యవంశక్షయోభవేదితి హేమాద్రౌనాగరఖండోక్తేః - పూర్వవాక్యమప్యసంతానస్యైవైకవర్గనిషేధకమితి-అత్రమఘాత్రయోదశీమహాలయయుగాదిశ్రాద్ధానాంతంత్రేణ ప్రయోగః - నతుప్రసంగసిద్ధిరిత్యన్యత్రవిస్తరః - అథచతుర్దశీ - పృథ్వీచంద్రోదయేప్రచేతాః ॥ వృక్షారోహణలోహాద్యైర్విద్యుజ్జలవిషాగ్నిభిః । నఖిదంష్ట్రివిపన్నాయేతేషాంశస్తాచతుర్దశీ । బ్రాహ్మే ॥ యువానః పితరోయస్యమృతాశ్శస్త్రిణవాహతాః । తేనకార్యంచతుర్దశ్యాంతేషాంతృప్తిమభీప్సతా॥ నాగరఖండే॥ అపమృత్యుర్భవేద్యేషాంశస్త్రమృత్యురథాపివా। శ్రాద్ధంతేషాంప్రకర్తవ్యంచతుర్దశ్యాంనరాధిప ॥ ఏతచ్చప్రాయోనాశకశస్త్రాగ్నివిషోదకోద్బంధన ప్రపతనైశ్చేచ్ఛతామితిగౌతమోక్తదుర్మరణోపలక్షణం - ఏకయోగనిర్దేశాత్ ॥ సర్వేషాంతుల్యధర్మాణామేకస్యాపియదుచ్యతే । సర్వేషాంతత్సమంజ్ఞేయమేకరూపాహితేస్మృ

తా ॥ ఇత్యుశనసోక్తేశ్చ - తచ్చకృతక్రియాణామేవేతివక్ష్యామః ॥ మరీచిః ॥ విష
శస్త్రశ్వాపదాహి తిర్యగ్బ్రాహ్మణఘాతినామ్ । చతుర్దశ్యాంక్రియాః కార్యా అ
న్యేషాంతువిగర్హితాః ॥ అత్రబ్రాహ్మణఘాతీ తేనహతో నతుబ్రహ్మహా ॥ తస్యపతి
తత్వాదితిశూలపాణిః ॥ అత్రోద్దేశ్యవిశేషణస్యావివక్షితత్వాత్ -స్త్రీణామపిశస్త్రా
దిహతానామేకోద్దిష్టంకార్యం - నపార్వణమితిశ్రీదత్తోపాధ్యాయః - ఇదంవిషాది
హతానామేవనప్రసవాదిమృతానాం ఇతివాచస్పతిః - యత్తుశాకటాయనః ॥ జలా
గ్నిభ్యాంవిపన్నానాంసన్న్యాసేవాగృహేపథి । శ్రాద్ధంకుర్వీతతేషాం వైవర్జయి
త్వాచతుర్దశీమితి ॥ తత్ప్రాయశ్చిత్తార్థజలాదిమృతవిషయమిత్యాకరేఉక్తం- అ
తఏవవైధత్వాత్సహగమనేపినకార్యమితిహేమాద్రిః - ఏతచ్చదైవయుక్త మేకోద్ది
ష్టం కార్యమిత్యుక్తం - ప్రయోగపారిజాతే ॥ ప్రేతపక్షేచతుర్దశ్యామేకోద్దిష్టం
విధానతః । దైవయుక్తంతుతచ్ఛ్రాద్ధంపితౄణామక్షయంభవేత్ ॥ తచ్ఛ్రాద్ధందై
వహీనంచేత్పుత్రదారధనక్షయః । ఏకోద్దిష్టందైవయుక్తమిత్యేవంమనురబ్రవీత్ ॥భ
విష్యేపి ॥ సమత్వమాగతస్యాపిపితుశ్శస్త్రహతస్యచ । చతుర్దశ్యాంతు కర్తవ్య
మేకోద్దిష్టంమహాలయే ॥ చతుర్దశ్యాంతుయచ్ఛ్రాద్ధంసపిండీకరణేకృతే । ఏకోద్ది
ష్టవిధానేనతత్కార్యంశస్త్రఘాతినః ఇతి ॥ సంవత్సరప్రదీపేహారీతః ॥ విశ్వేదేవాం
శ్చతత్రాపిపూజయిత్వాదితోమలః । యేవైశస్త్రహతాస్తేషాం శ్రాద్ధంకుర్యాద
తంద్రితః ॥ అత్రైకోద్దిష్టవచనానాంనిర్మూలత్వం - సమూలత్వేపిపార్వణాశక్త
పరాణి - విష్ణ్వాదివచనైఃప్రకరణాత్కృష్ణపక్షీయ పార్వణావగతేరితిశూలపాణిః -
తన్న - వాక్యేనప్రకరణస్యబాధాత్ - పిత్రాదీనాంపార్వణంభ్రాత్రాదీనామేకో
ద్దిష్టమితిగౌడాప్రాంచః - తన్న - పితురిత్యనేనవిరోధాత్ - విశేషవాక్యవైయ
ర్థ్యాపత్తేశ్చ - అత్రశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యామితినియమోనతు చతుర్ద
శ్యామేవశస్త్రహతస్యేతి ॥ శ్రాద్ధంశస్త్రహతస్యైవచతుర్దశ్యాంమహాలయేఇతి కా
లాదర్శాత్ - వార్షికాదీనామకరణాపత్తేశ్చ - తేనమహాలయేఏవ - దినాంతరే
పార్వణం - మాతామహాదితృప్త్యర్థంకార్యమేవ - పితామహోపి శస్త్రహత
శ్చేదేకోద్దిష్టద్వయంకార్యం - తదుక్తంహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే-ఏకస్మిన్ద్వయో
ర్వైకోద్దిష్టమితి - త్రిషుశస్త్రహతేషు పార్వణమేవకార్యం - యత్తుదేవస్వామినో
క్తం - త్రిష్వపి శస్త్రహతేషుపృథగేకోద్దిష్టత్రయంకార్యం- నతుపార్వణమాహా
త్మ్యవచనాభావాదితితదయుక్తం ॥ పిత్రాదయస్త్రయోయస్యశస్త్రైర్యాతాస్త్వను
క్రమాత్ । సభూతేపార్వణంకుర్యాదాబ్దికానిపృథక్పృథగితిబృహత్పరాశరోక్తేః॥
ఏకస్మిన్ద్వయోర్వాపివిద్యుచ్ఛస్త్రేణవాహతే । ఏకోద్దిష్టంసుతః కుర్యాత్త్రయా

ణాందర్శవద్భవేదితిస్మృత్యంతరాచ్చేతిపృథ్వీచంద్రోదయేఉక్తం - అపరార్కేహేమాద్రౌదైవం - యస్తు - అత్రైవశస్త్రాదినాహతస్తస్య వార్షికమేవపార్వణమేకోద్దిష్టం వాకార్యంనతుశ్రాద్ధద్వయం - ప్రసంగసిద్ధేరితిపృథ్వీచంద్రోదయే - అత్రశ్రాద్ధాకరణేగ్రిమాపరపక్షేదినాంతరే పార్వణేనైవకార్యమితితత్రైవోక్తం-యద్యపి ॥ క్షత్రవిప్రహతానాంచశృంగిదంష్ట్రిసరీసృపైః । ఆత్మనస్త్యాగినాంచైవశ్రాద్ధమేషాంనకారయేదితిభాగలేయాద్యైః - శస్త్రాదిహతానాంశ్రాద్ధంనిషిద్ధం - తథాపిప్రమాదమృతానాంశ్రాద్ధార్హత్వాత్కార్యం - వృద్ధాభిన్నబుద్ధిపూర్వమృతానాంతునకార్యం - యత్తు ॥ చతుర్దశ్యాంతర్పణీయాలుప్తపిండోదకక్రియా ॥ ఇతిబ్రాహ్మేతద్గ్రాణమితిశూలపాణిః - లక్షణాయాంమానాభావాత్ ॥ పతితేనాపికర్తవ్యంకర్తవ్యంపతితస్యచేతి ॥ గయాదితుతద్విశేషవిధిబలాత్పతితానామపికార్యమితి నవ్యగౌడాః - తత్వంతు - సమత్వమాగతస్యేత్యాదివశాత్కృతక్రియాణాంకార్యంనాన్యేషామితివయంప్రతీమః - యత్తుమనుః ॥ నపైతృకయజ్ఞియోహోమోలౌకికాగ్నౌవిధీయతే ॥ నదర్శేనవినాశ్రాద్ధమాహితాగ్నేర్విధీయతఇతి ॥ అత్రపూర్వార్ధంహేతుత్వేనోక్తం - తద్యథాశ్రుతమేవమన్యంతే పృథ్వీచంద్రోదయాదయః - ఆహితాగ్నేఃపిండపితృయజ్ఞకల్పేనశ్రాద్ధనిషేధార్థమిదంనతుసాకల్యాదేరపీత్యస్మద్గురవః - కృష్ణపక్షశ్రాద్ధమన్యదినేషుప్రాప్తమాహితాగ్నేర్దర్శేనియమ్యతఇతితువయం- దర్శేనపార్వణేనవినాశ్రాద్ధంన- తేనక్వాపివార్షికాదావేకోద్దిష్టంనేతిహరిహరః - ఇతిచతుర్దశీ — అమాయాంవిశేషమాహ పరార్కేయమః ॥ హంసేకరస్థితేయాతు అమావాస్యాకరాన్వితా । సాజ్ఞేయాకుంజరచ్ఛాయాఇతిబౌధాయనోబ్రవీత్ ॥ వనస్పతిగతేసోమే ఛాయాయాం ప్రాఙ్ముఖీభవేత్ । గజచ్ఛాయాతుసాప్రోక్తాతస్యాం శ్రాద్ధంప్రకల్పయేత్ ॥ భారతే ॥ అజేనసర్వలోహేనవర్షాసునియతవ్రతః।హస్తిచ్ఛాయాసువిధివత్కర్ణవ్యజనవీజితమ్ ॥ శ్రాద్ధందద్యాదితిశేషః - ఆశ్వినశుక్లప్రతిపదిదౌహిత్రస్య మాతామహశ్రాద్ధముక్తం - హేమాద్రౌసంగ్రహేచ॥జాతమాత్రోపిదౌహిత్రోవిద్యమానేపిమాతులే। కుర్యాన్మాతామహశ్రాద్ధంప్రతిపద్యాశ్వినేసితఇతి। ఇయంసంగవవ్యాపినీగ్రాహ్యేతినిర్ణయదీపేఉక్తం ప్రతిపద్యాశ్వినేశుక్లేదౌహిత్రేత్వేకపార్వణం। శ్రాద్ధంమాతామహంకుర్యాత్సపితాసంగవేసదా॥జాతమాత్రోపిదౌహిత్రోజీవత్యపిచమాతులే।ప్రాతస్సంగవయోర్మధ్యేఆర్యస్యప్రతిపద్భవేదితివచనాత్ -అత్రసమూలత్వంవిమృశ్యం-ఇదంచమలమాసేనకార్యం ॥ స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితంవర్జయేన్మలేఇతినిషేధాత్ - ఇదంచజీవత్పితృకేణైవకార్యమితిశిష్టాః - ఇదంచశిష్టాచారాత్సపిండకంకార్యమితికేచిత్

పిండరహితంతుయుక్తం - జీవత్పితృకస్య ॥ ముండనంపిండదానంచప్రేతకర్మచ
సర్వశః । నజీవత్పితృకఃకుర్యాద్గుర్విణీపతిరేవచేతిదక్షేణ పిండనిషేధాత్ ॥ అన్వష్ట
క్యవద్విశేష వచనాభావాచ్చేతి సంక్షేపః - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, మహాలయ
నిర్ణయః—అథాశ్వినశుక్లప్రతిపదినవరాత్రారంభః - తన్నిర్ణయః - తత్రభాగవ
వార్చనదీపికాయాందేవీపురాణేసుమేధాఉవాచ ॥ శృణురాజన్ప్రవక్ష్యామిచండికా
పూజనక్రమమ్ ॥ అశ్వినస్యసితేపక్షేప్రతిపత్సుశుభేదినే॥ ఇత్యుపక్రమ్యోక్తం ॥ శు
ద్ధేతిథౌప్రకర్తవ్యంప్రతిపచ్చోర్ధ్వగామినీ॥ఆద్యాస్తునాడికాస్త్యక్త్వాషోడశద్వాద
శాపివా ॥ అపరాహ్ణేచకర్తవ్యంశుద్ధసంతతికాంక్షిభిః ॥ ఇదంచాపరాహ్ణయోగి
న్యాఃప్రాశస్త్యంద్వితీయదినేప్రతిపదోభావేజ్ఞేయం - తథాతత్రైవదేవీపురాణేడామ
రతంత్రేచదేవీవచః ॥ అమాయుక్తానకర్తవ్యాప్రతిపత్పూజనేమమ । ముహూర్త
మాత్రాకర్తవ్యాద్వితీయాదిగుణాన్వితా ॥ ఆద్యాష్షోడశనాడీస్తులబ్ధ్వాయఃకురుతేన
రః । కలశస్థాపనంతత్రహ్యరిష్టంజాయతేధ్రువమ్ ॥ మార్కండేయదేవీపురాణ
యోః ॥ పూర్వవిద్ధాతుయాశుక్లాభవేత్ప్రతిపదాశ్వినీ॥ నవరాత్రవ్రతంతస్యాంనకా
ర్యంశుభమిచ్ఛతా ॥ దేశభంగోభవేత్తత్రదుర్భిక్షంచోపజాయతే । నందాయాందర్శ
యుక్తాయాంయత్రస్యాన్మమపూజనమితి ॥ స్కాందేపి ॥ ప్రతిపద్యాశ్వినేమాసిసా
శుద్ధాశుభదాభవేత్ । భాద్రపంచదశీకృష్ణాతథాయుక్తానశస్యతే॥ విరుద్ధఫలదాసా
హిపుత్రదారభయావహేతి ॥ తథా ॥ వర్జనీయాప్రయత్నేనఅమాయుక్తాతుపా
ర్థివ । ద్వితీయాదిగుణైర్యుక్తాప్రతిపత్సర్వకామదా ॥ తథాదేవీపురాణే॥ యోమాం
పూజయతేనిత్యాంద్వితీయాదిగుణాన్వితామ్ । ప్రతిపచ్ఛారదీంజ్ఞాత్వాసోశ్నుతేసుఖ
మవ్యయమ్ ॥ యదికుర్యాదమాయుక్తాంప్రతిపత్స్థాపనేమమ । తస్యశాపాయుతం
దత్వాభస్మశేషంకరోమ్యహమ్ ॥ ఆగ్రహాత్కురుతేయస్తుకలశస్థాపనంమమ। తస్య
సంపద్వినాశస్స్యాజ్జ్యేష్ఠఃపుత్రోవినశ్యతి॥ అమాయుక్తానకర్తవ్యాప్రతిపచ్చండికా
ర్చనే ॥ ధనార్థిభిర్విశేషేణవంశహానిశ్చజాయతే ॥ నదర్శకలయాయుక్తాప్రతిపచ్చం
డికార్చనే । ఉదయేద్విముహూర్తాపిగ్రాహ్యాసోదయదాయినీతి ॥ దేవీపురాణే ॥
యాచాశ్వయుజిమాసేస్యాత్ప్రతిపద్భద్రయాన్వితా । శుద్ధామమార్చనంతస్యాంశత
యజ్ఞఫలప్రదమ్ ॥ రుద్రయామళే ॥ అమాయుక్తాసదాచైవప్రతిపన్నిందితామతా ।
తత్రచేత్స్థాపయేత్కుంభం దుర్భిక్షంజాయతేధ్రువమ్ । ప్రతిపత్సద్వితీయాతుకుం
భారోపణకర్మణీతి । యద్యపిరుద్రయామళం డామరంచనిర్మూలం- తథాప్యవిరో
ధాత్ - ప్రచారాచ్చతద్వచనానిలిఖ్యంతే - తిథితత్త్వేదేవీపురాణేపి ॥ ప్రాతరా
వాహయేద్దేవీంప్రాతరేవప్రవేశయేత్ ॥ ప్రాతఃప్రాతశ్చసంపూజ్యప్రాతరేవవిసర్జ

యేత్ ॥ తత్రైవ ॥ శరత్కాలేమహాపూజాక్రియతేయాచవార్షికీ । సాకార్యోదయగామిన్యాంనతత్రతిథియుగ్మతా ॥తథా॥ కుహూకాష్ఠోపసంయుక్తాంవర్జయేత్ప్రతిపత్తిథిమ్ । రాజ్యనాశాయసాప్రోక్తానిందితాచార్వపూజన ఇతి ॥ ఏషువచనేషు కలశస్థాన గ్రహణాత్ - తదేవప్రథమదినేనిషిధ్యతే - నతూపవాసాది - తస్యప్రతిపద్యప్యమావాస్యేతి యుగ్మవాక్యాత్ - శుక్లాస్యాత్ప్రతిపత్తిథిః - ప్రథమతఃఇతి దీపికోక్తేః - శుక్లపక్షేదర్శవిద్ధేతిమాధవోక్తేశ్చ - పూర్వదినేప్రాప్తస్యబాధేమానాభావాదితికేచిత్ - వస్తుతస్తుపూర్వోక్తవాక్యేషు చండికార్చనపూజాగ్రహణాదుపవాసాదేశ్చాంగత్వాత్ప్రధాన దేవీపూజాదావపిపరేతియుక్తం - కలశస్థాపనగ్రహణంతూపలక్షణం - అతఏవదేవలః ॥ వ్రతోపవాసనియమేఘటికైకాపియాభవేత్ । సాతిథిస్తద్దినేపూజ్యావిపరీతాతుపైతృక ఇతి - అత్రఘటికాముహూర్తఇతి గౌడాః - యదాతుపూర్వదినే సంపూర్ణశుద్ధాచభూత్వాపరదినే వర్ధతేతదాసంపూర్ణత్వాదమాయోగాభావాచ్చపూర్వైవ - యానిచద్వితీయాయోగనిషేధకానివచనానికేచిత్పఠంతి - తాన్యపిశుద్ధాధికనిషేధపరాణి - పరదినేప్రతిపదోత్యంతాసత్త్వేతు దర్శయుతాపి పూర్వైవగ్రాహ్యా - తదాహల్లః ॥ తిథిశ్శరీరంతిథిరేవకారణం తిథిః ప్రమాణంతిథిరేవసాధనమితి - యానితుఅమాయుక్తాప్రకర్తవ్యేత్యాదీనినృసింహప్రసాదేవచనానితాని సమూలత్వే సత్యేతద్విషయాణి - అత్రేదంతత్త్వం - పూర్వోక్తవాక్యానాంసర్వేషాం హేమాద్ర్యాద్యలిఖితత్వేన నిర్మూలత్వాత్తైశ్చాన్యనిర్ణయస్యానుక్తేః - .సామాన్యనిర్ణయాత్పూర్వవత్ప్రాప్తావపి గౌడనిబంధేషువిశేషనిర్ణయాదౌదయికిగ్రాహ్యా - తత్రాపిఘటికైకేత్యస్యద్విముహూర్తస్తుతిత్వోక్తేర్ద్విముహూర్తాగ్రాహ్యా ॥ ఉదితేదైవతంభానౌపిత్ర్యంతద్విముహూర్తాత్రిరహ్నశ్చేతి శౌదయిక్యాద్విముహూర్తత్వనియమాత్ - తేనఉదయేద్విముహూర్తాపీత్యాద్యనుసారోపిముహూర్తమాత్రాకర్తవ్యేతిద్విముహూర్తస్తుతిః - అన్యథాద్విముహూర్తవిధివైయర్థ్యాత్ - కేచిత్తుముహూర్తమాత్రేతివచనాత్తతో న్యూనత్వేపరానేత్యాహుః - గౌడాఅప్యేవం - అత్రదేవీపూజైవప్రధానమ్ - ఉపవాసాదిత్వంగం - అష్టమ్యాంచ నవమ్యాంచ జగన్మాతరమంబికామ్ । పూజయిత్వాశ్వినేమాసివిశోకేజాయతేనర ఇతిహేమాద్రౌ భవిష్యే - తస్యాఏవఫలసంబంధాత్ - నవమీతిథిపర్యంతంవృద్ధ్యాపూజాజపాదికమితితత్రైవదేవీపురాణాత్ - శరత్కాలేమహాపూజాక్రియతేయాచవార్షికీతిమార్కండేయపురాణాచ్చ - పూర్వవచనాదష్టమీనవమీపూజైవప్రధానమన్యత్సర్వమంగమితిగౌడాః - ఏకాహపక్షోపికాళికాపురాణే ॥ యస్త్వేకస్యామథాష్టమ్యాంనవమ్యామథసాధకః । పూజ

యేద్వరదాం దేవీం మహావిభవవిస్తరైరితి ॥ తత్త్వం తు రాజసూయేన్యయాగైస్సమ
ప్రధానాయాస్సహితాయా అప్యవేష్టేరేతయాన్నాద్యకామం యాజయేదిత్యేక
త్వాన్మధ్యేవిధానాచ్చయథాఫలార్థోబహిః - ప్రయోగస్తథానవరాత్రమధ్యస్థా
యా । అష్టమ్యానవమ్యావాఫలార్థఃపృథక్ప్రయోగః - రూపనారాయణధృతదేవీ
పురాణే ॥ మహానవమ్యాంపూజేయంసర్వకామప్రదాయికా । సర్వేషుచైవవర్ణే
షుతవభక్త్యాప్రకీర్తితా॥ కృత్వాప్నోతియశోరాజ్యపుత్రాయుర్ధనసంపదః॥సాచకా
మ్యానిత్యాచ ॥ ఏవమన్యైరపితథాదేవ్యాఃకార్యం ప్రపూజనమ్ । విభూతిమతు
లాంలబ్ధుంచతుర్వర్గప్రదాయికామితి ॥ యోమోహాదథవాలస్యాద్దేవీందుర్గాం
మహోత్సవే । నపూజయతిదంభాద్వాద్వేషాద్వాప్యత్రభైరవ ॥ క్రుద్ధాభవతీత
స్యకామానిష్టాన్నిహంతివై, ఇతికాళికాపురాణేఫలనిందాశ్రుతేః ॥ వర్షేవర్షేవిధాత
వ్యంస్థాపనంచవిసర్జనమితితిథితత్త్వేదేవీపురాణాచ్చ - అత్రోపవాసాదికముక్తంహే
మాద్రౌభవిష్యే॥ ఏవంచవింధ్యవాసిన్యాంనవరాత్రోపవాసతః। ఏకభక్తేననక్తేనత
థైవాయాచితేనచ ॥ పూజనీయాజనైర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురే। గృహేగృహేశక్తిప
రైర్గ్రామేగ్రామేవనేవనే ॥ స్నాతైఃప్రముదితైర్హృష్టైర్బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్నృ
పైః । వైశ్యైశ్శూద్రైర్భక్తియుక్తైర్మ్లేచ్ఛైరన్యైశ్చమానవైరితి - యత్తురూప
నారాయణీయేభవిష్యే ॥ ఏవంనానామ్లేచ్ఛగణైఃపూజ్యతేసర్వదస్యుభిరితి ॥ తత్తా
మసపూజాపరం ॥ వినామంత్రైస్తామసీస్యాత్కిరాతానాంతుసంమతేతి తత్రైవో
క్తేః - మదనరత్నే దేవీపురాణేపి ॥ కన్యాసంస్థేరవౌశక్రశుక్లామారభ్యనందికామ్।
అయాచీహ్యథవైకాశీనక్తాశీవాథవాబ్ధ్వధః ॥ భూమౌశయీతచామంత్ర్యకుమా
రీర్భోజయేన్ముదా । వస్త్రాలంకారదానైశ్చసంతోష్యాః ప్రతివాసరమ్ ॥ బలించ
ప్రత్యహందద్యాదోదనంమాంసమాషవత్ । త్రికాలంపూజయేద్దేవీంజపస్తోత్రపరా
యణఇతినందికాప్రతిపత్తిథిరితిమైథిలాః - షష్ఠీతిగౌడాః - తచ్చపూజనంరాత్రౌకా
ర్యం ॥ ఆశ్వినేమాసిమేఘాంతేమహిషాసురమర్దినీమ్ । నిశాసుపూజయేద్భక్త్యాసో
పవాసాదికఃక్రమాదితిదేవీపురాణాత్ - సంగ్రహేపి ॥ ఆశ్వినేమాసిమేఘాంతేప్రతి
పద్యాతిథిర్భవేత్ । తస్యాంనక్తంప్రకుర్వీతరాత్రౌదేవీంచపూజయేత్॥ రాత్రిరూపా
యతోదేవీదివారూపామహేశ్వరః । రాత్రివ్రతమిదందేవిసర్వపాపప్రణాశనమ్ ॥
సర్వకామప్రదంనౄణాంసర్వశత్రునిబర్హణమ్ । రాత్రివ్రతమిదంతస్యరాత్రౌకర్త
వ్యతేష్యతే ॥ నక్తవ్రతమిదంయస్మాదన్యథానరకేగతిరిత్యాదివచనాచ్చ - రాత్రి
వ్రతత్త్వమేవాభిప్రేత్య మాధవేనోక్తం - తస్యనక్తవ్రతత్వాదితి - నతురాత్రిభో
జనాత్ - నను ॥ మాసిచాశ్వయుజేశుక్లేనవరాత్రేవిశేషతః॥సంపూజ్యనవదుర్గాంచ

నక్తం కుర్యాత్సమాహితః । నవరాత్రాభిధం కర్మ నక్తవ్రతమిదం స్మృతమ్ ॥ ఆరం
భే నవరాత్రస్య ఇత్యాదిస్కాందాత్ - మాధవోక్తేశ్చ నక్తమేవ ప్రధానమితి చేత్ న-
నవరాత్రోపవాసత ఇత్యాదేరనుపపత్తేః- తేన పాక్షికనక్తానువాదోయం- నిత్యానిత్య
సంయోగవిరోధాత్ - నహ్యగ్నిహోత్రే తదశమపక్షే ప్రాప్తస్య దధ్నా జుహో
తీత్యస్యేంద్రియకామపరోపేనువాదో ఘటతే - నిత్యవదనువాదాయోగాదిత్యు
క్తం వార్తికే - తథాత్రాపి - తేనాత్ర తద్వదేవ గుణాత్ఫలమితి జ్ఞేయం - నను రా
త్రేః కర్మకాలత్వే తద్వ్యాపినీ పూర్వైవ ప్రతిపత్ప్రాప్నుయాత్ - మైవం, న్యాయ
తః ప్రాప్తపరపూర్వోక్తవచనైర్బాధాత్ - యథా పూర్వేద్యుః కర్మకాలవ్యాపినీమపి
త్యక్త్వా స్వల్పాపి పరైవ రామనవమీతి ప్రాగుక్తం - యథా వా నిశీథసతీమపి పూ
ర్వాం జన్మాష్టమీం త్యక్త్వా రోహిణీయుక్తా పరైవేతి మాధవేనోక్తం - తథాత్రాపి -
వస్తుతస్తు - రాత్రేః కర్మకాలత్వవచసాం హేమాద్ర్యాద్యలిఖనాత్సమూలత్వం విమృ
శ్యమేవ - త్రికాలం పూజయేదిత్యాదిపూర్వవిరోధాచ్చ - మాధవోక్తిస్తు పాక్షిక
నక్తానువాద ఇత్యుక్తం-తస్మాత్సర్వపక్షేషు పరైవ ప్రతిపదితి సిద్ధం-అత్ర కేచిన్నవరాత్ర
శబ్దో నవాహోరాత్రపరః॥ వృద్ధౌ సమాప్తిరష్టమ్యాం హ్రాసే మా ప్రతిపన్నిశి । ప్రా
రంభో నవచండ్యాస్తు నవరాత్రమతోర్థవదితి దేవీపురాణాదిత్యాహుః - తన్న - అతి
హ్రాసవృద్ధ్యోర్న్యూనాధికత్వాపత్తేః - అత్రమూలాభావాచ్చ - తేన తిథివాచ్యే
వాయం - తదుక్తం ॥ తిథివృద్ధౌ తిథిహ్రాసే నవరాత్రమపార్థకమ్ । అష్టరాత్రే న దో
షోయం నవరాత్రతిథిక్షయే ఇతి నచ నవరాత్రశబ్దః - క్వచిల్లక్షణయా కర్మవాచీ- తథా
ప్రారంభో నవరాత్రస్యేత్యత్రేతి దిక్ - ప్రతిపది చ వైధృత్యాదియోగనిషేధో భార్గవా
ర్చనదీపికాయాం దేవీపురాణే ॥ త్వాష్ట్రవైధృతయుక్తా చేత్ప్రతిపచ్చండికార్చనే। త
యోరంతే విధాతవ్యం కలశారోపణం గృహే ॥ చిత్రావైధృతియుక్తాపి ద్వితీయాయు
తా చేత్తైవ గ్రాహ్యేత్యుక్తం - దుర్గోత్సవే ॥ భద్రాన్వితా చేత్ప్రతిపత్తు లభ్యతే వి
రుద్ధయోగైరపి సంగతా సతీ। సైవాపరాహ్ణే విబుధైర్విధేయా శ్రీపుత్రరాజ్యాదివివృద్ధి
హేతురితి ॥ యదా తు వైధృత్యాదిపరిహారేణ ప్రతిపన్న లభ్యతే - తదోక్తం తత్రై
వ కాత్యాయనేన ॥ ప్రతిపద్యాశ్వినే మాసి భవేద్వైధృతిచిత్రయోః - ఆద్యపాదావ
రిత్యజ్య ప్రారభేన్నవరాత్రకమితి ॥ భవిష్యేపి ॥ చిత్రావైధృతిసంపూర్ణా ప్రతిపచ్చే
ద్భవేన్నృప । త్యాజ్యా హ్యంశాస్త్రయస్త్వాద్యాస్తురీయాంశే తు పూజనం ఇతి ॥ రుద్ర
యామళేపి ॥ వైధృతౌ పుత్రనాశస్స్యాచ్చిత్రాయాం ధననాశనమ్ ॥ తస్మాన్న స్థా
పయేత్కుంభం చిత్రాయాం వైధృతౌ తథా ॥ సంపూర్ణా ప్రతిపద్దేవ చిత్రాయుక్తా య
దా భవేత్ । వైధృత్యా వాపి యుక్తా స్యాత్తదా మధ్యందినే రవౌ ॥ అభిజిత్తు ముహూ

ర్తంయత్తత్రస్థాపనమిష్యతఇతి - చిత్రాదినిషేధేమూలంచింత్యం - ఇదంకలశస్థాపనంరాత్రౌనకార్యం- నరాత్రౌస్థాపనంకార్యంనచకుంభాభిషేచనం। ఇతిమాత్స్యోక్తేః ॥ భాస్కరోదయమారభ్యయావత్తుదశనాడికాః । ప్రాతఃకాలఇతిప్రోక్తఃస్థాపనారోపణాదిషు । ఇతివిష్ణుధర్మోక్తేశ్చ ॥ రుద్రయామళే । స్నానంమాంగళికంకృత్వాతతోదేవీంప్రపూజయేత్ ॥ శుభాభిర్మృత్తికాభిశ్చపూర్వంకృత్వాతువేదికాం॥ యవాన్వైవాపయేత్తత్రగోధూమైశ్చాపిసంయుతాన్ । తత్రసంస్థాపయేత్కుంభం విధినామంత్రపూర్వకమ్ ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపితామ్రంమృణ్మయజంతువా । ఇతి॥ అథపూజావిధిః-సాచజయంతీమంత్రేణనవాక్షరేణవాకార్యః- తదుక్తందుర్గాభక్తితరంగిణ్యాందేవీపురాణే ॥ కుర్యాద్దేవ్యాస్తుమంత్రేణపూజాంక్షీరఘృతాదిభిరిత్యుక్త్వా॥ జయంతీమంగళాకాళీభద్రకాళీకపాలినీ। దుర్గాక్షమాశివాధాత్రీస్వధాస్వాహానమోస్తుతే ॥ అనేనైవతుమంత్రేణజపహోమాదికారయేత్ । ఇతి ॥ ఓందుర్గేదుర్గేరక్షిణిస్వాహేతినవాక్షరః - తత్రప్రతిపదిప్రాతరభ్యంగంకృత్వాదేశకాలౌ సంకీర్త్యమమేహజన్మనిదుర్గాప్రీతిద్వారాసర్వాపచ్ఛాంతి పూర్వకదీర్ఘాయుర్విపులధనపుత్ర పౌత్రాద్యనవచ్ఛిన్నసంతతివృద్ధిస్థిరలక్ష్మీకీర్తిలాభశత్రుపరాజయసదభీష్టసిద్ధ్యర్థం శారదనవరాత్రప్రతిపదివిహితకలశస్థాపనదుర్గాపూజాకుమారీపూజాదికరిష్యే ఇతిసంకల్ప్య, మహీద్యౌరితిభూమింస్పృష్ట్వా, ఓషధయస్సమితియవాన్నిక్షిప్య,ఆకలశేష్వితికుంభంస్థాప్య, ఇమంమేగంగే ఇతిజలేనాపూర్య, గంధద్వారామితిగంధం, యాఓషధీరితిసర్వౌషధీః, కాండాత్కాండాదితదూర్వాః అశ్వత్థేవఇతిపంచపల్లవాన్,స్యోనాపృథివీతిసప్తమృదః, యాఃఫలినీరితిఫలం, సహిరత్నానీతిపంచరత్నాని,హిరణ్యంక్షిప్త్వా, యువాసువాసాఇతివస్త్రేణావేష్ట్య, పూర్ణాదర్వీతిపూర్ణపాత్రం నిధాయతత్రవరుణంసంపూజ్య, జీర్ణాయాంనూతనాయాంవాప్రతిమాయాందుర్గామావాహ్యపూజయేత్ - తద్యథా, పూర్వోక్తమంత్రముక్త్వా ॥ ఆగచ్ఛవరదేదేవిదైత్యదర్పనిషూదని । పూజాంగృహాణసుముఖినమస్తేశంకరప్రియే ॥ సర్వతీర్థమయంవారిసర్వదేవసమన్వితమ్ । ఇమంఘటంసమాగచ్ఛతిష్ఠదేవగణైస్సహ ॥ దుర్గేదేవిసమాగచ్ఛసాన్నిధ్యమిహకల్పయ ॥ బలింపూజాంగృహాణత్వం మష్టాభిశ్శక్తిభిస్సహేత్యావాహ్యపూర్వోక్తమంత్రేణషోడశోపచారైఃపూజయిత్వామాషభక్తబలింకూష్మాండాదిబలింవానివేదయేత్ —తతఃకుమారీపూజా - తదుక్తం హేమాద్రౌస్కాందే॥ ఏకైకాంపూజయేత్కన్యామేకవృద్ధ్యాతథైవచ । ద్విగుణంత్రిగుణంవాపిప్రత్యేకంనవకంతువా ॥ తథా ॥ నవభిర్లభతేభూమిమైశ్వర్యంద్విగుణేనతు । ఏకవృద్ధ్యాలభేత్క్షేమమేకైకేనశ్రియంలభేత్॥ ఏకవర్షాతుయాకన్యాపూజార్థేతాంవివర్జయేత్ ।౧౦

ధపుష్పఫలాదీనాంప్రీతి స్తస్యానవిద్యతే ॥ తేనద్వివర్షామారభ్యదశవర్షాపర్యంతా ఏ
వపూజ్యాఃనత్వన్యాః - తాసాంచక్రమేణకుమారికాత్రిమూర్తిః, కల్యాణీరోహిణీ
కాళీ చండికాశాంభవీదుర్గాసుభద్రేతినామభిః పూజాకార్యాఆసాంచప్రత్యేకంపూ
జామంత్రాఃఫలవిశేషాశ్చతత్రైవజ్ఞేయాః - సామాన్యతస్తు ॥ మంత్రాక్షరమయీం
లక్ష్మీంమాతౄణాంరూపధారిణీమ్ । నవదుర్గాత్మికాంసాక్షాత్కన్యామావాహయా
మ్యహమ్ ॥ ఏవమభ్యర్చనంకుర్యాత్కుమారీణాంప్రయత్నతః । కంచుకైశ్చైవవ
స్త్రైశ్చగంధపుష్పాక్షతాదిభిః ॥ నానావిధైర్భక్ష్యభోజ్యైర్భోజయేత్పాయసాదిభిః॥
తథా ॥ గ్రంథిస్ఫుటితశీర్ణాంగీంరక్తపూయవ్రణాంకితామ్ । జాత్యంధాం కేకరాం
కాణీంకురూపాంతనురోమశామ్॥ సంత్యజేద్రోగిణీంకన్యాందాసీగర్భసముద్భవామ్॥
తథా ॥ బ్రాహ్మణీంసర్వకార్యేషుజయార్థేనృపవంశజామ్। లాభార్థేవైశ్యవంశోత్థాం
సుతార్థేశూద్రవంశజామ్ ॥ దారుణేచాంత్యజాతానాంపూజయేద్విధినానరఇతి - అ
త్రవేదపారాయణమప్యుక్తం, రుద్రయామళే ॥ ఏవంచతుర్వేదవిదోవిప్రాన్సర్వా
న్ప్రసాదయేత్ । తేషాంచవరణంకార్యంవేదపారాయణాయవై ఇతి॥ తథా ॥ ఏకో
త్తరాభివృద్ధ్యాతునవమీయావదేవహి । చండీపాఠంజపేచ్చైవజాపయేద్వావిధాన
తః ॥ తిథితత్త్వేవారాహీతంత్రే ॥ ప్రణవంచాదితోజప్త్వాస్తోత్రంవా సంహితాంప
ఠేత్॥అంతేచప్రణవందద్యాదిత్యువాచాదిపూరుషః ॥ అధారేస్థాపయిత్వాతుపుస్త
కంప్రజపేత్సుధీః । హస్తసంస్థాపనాదేవయస్మాద్వైవిఫలంభవేత్ ॥ స్వయంచలిఖి
తంయచ్చశూద్రేణలిఖితంభవేత్। అబ్రాహ్మణేనలిఖితంతచ్చాపివిఫలంభవేత్॥ ఋ
షిచ్ఛందాదికంన్యస్యపఠేత్స్తోత్రంవిచక్షణః । స్తోత్రేనదృశ్యతేయత్రప్రణవం తత్ర
విన్యసేత్ ॥ సర్వత్రపార్యేవిజ్ఞేయ స్త్వన్యథావిఫలంభవేత్ । ఏవంనవమీపర్యంతం
ప్రత్యహంకుర్యాత్ - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌదేవీపురాణే॥ యదాద్యేదివసేకుర్యా
చ్చండికాపూజనాదికమ్ ॥ ద్విగుణంతద్ద్వితీయేహ్ని త్రిగుణంతత్పరేహని ॥ నవమీ
తిథిపర్యంతం వృద్ధ్యాపూజాజపాదికమితి ॥ ఏతేననవరాత్రేఃపూజైవప్రధానంఉపవా
సాదిత్వంగమితిగమ్యతే ॥ తిథిహ్రాసేతుతిథిద్వయనిమిత్తంపూజాదిమహాలయశ్రాద్ధవ
దేకదినేఆవృత్త్యాకార్యమ్ - వృద్ధౌతద్వదేవావృత్తిః - తతోనవరాత్రోపవాసాది
సంకల్పంకుర్యాత్ - స్వస్యాఽశక్తావన్యేనవాపూజాదికారయేత్ ॥ స్వయంవాప్య
న్యతోవాపిపూజయేత్పూజయీతవేతి ॥ తరంగిణ్యాందేవీపురాణాత్ - ఇదంచదే
వీపూజనంశుక్రాస్తాదావపికార్యం - తదుక్తంధర్మప్రదీపే ॥ నష్టేశుక్రేతథాజీవే
సింహస్థేచబృహస్పతౌ । కార్యాచైవసదేవ్యర్చా ప్రత్యబ్దంకులధర్మతః॥ఇతి ॥ మల
మాసేతువచనాభావాన్నభవతి - అత్రసాశ్వస్యాశ్వపూజనముక్తం - మదనరత్నే

[illegible]పురాణే ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లప్రతిపత్స్వాతీయోగే శుభేదినే । పూర్వముచ్చైశ్శ్రవా [illegible]ప్యుపమావహత్ ॥ తస్మాత్సాశ్వైర్నరైస్తత్రపూజ్యోసౌ శ్రద్ధయా సహ । పూజనీయాశ్శ్వశురగానవమీయావదేవహి ॥ శాంతిస్స్వస్త్యయనంకార్యం తదా తేషాందినేదినే । ధాన్యంభల్లాతకంకుష్ఠంవచాసిద్ధార్థకాస్తథా ॥ పంచవర్ణేన సూత్రేణగ్రంథింతేషాంతుబంధయేత్ । వాయవ్యైర్వారుణైస్సౌరైశ్శాక్తైర్మంత్రై స్సవైష్ణవైః ॥ వైశ్వదేవైస్తథాగ్నేయైర్హోమఃకార్యోదినేదినే ॥ కల్పతరావేతదగ్రే స్యదపి ॥ జ్యేష్ఠాయోగేపురాతత్రగజాశ్చాష్టౌమహాబలాః । పృథివీమావహన్పూర్వం పర్వతైలవనకాననామ్ । కుముదైరావణౌపద్మఃపుష్పదంతోథవామనః । సుప్రతీకోఞ్జనోనీలస్తస్మాత్తాంస్తత్రపూజయేత్ ॥ శాక్రాద్యృక్షాత్సమారభ్యనవమ్యంతంచపూర్వవత్ ॥ అశ్వవద్ధోమాదీత్యర్థః - అథప్రతిపదాదిషువిశేషోదుర్గాభక్తితరంగిణ్యాం భవిష్యే ॥ కేశసంస్కారద్రవ్యాణిప్రదద్యాత్ప్రతిపద్దినే । పట్టడోరంద్వితీయాయాం కేశసంయమహేతవే ॥ పట్టడోరమితిగౌడపాఠః ॥ దర్పణంచతృతీయాయాంసిందూరాలక్తకంతథా । మధుపర్కంచతుర్థ్యాంతుతిలకంనేత్రమండనమ్ ॥ పంచమ్యామంగరాగంచశక్త్యాలంకరణానిచ । షష్ఠ్యాంబిల్వతరౌబోధంసాయంసంధ్యాసుకారయేత్ ॥ సప్తమ్యాంప్రాతరానీయగృహమధ్యేప్రపూజయేత్ ।ఉపోషణమథాష్టమ్యాం మాతృశక్త్యాచపూజనమ్॥ నవమ్యాముగ్రచండాయాః పూజాంకుర్యాద్బలింతథా। సంపూజ్యప్రేషణంకుర్యాద్దశమ్యాంసారవోత్సవైః ॥ అనేనవిధినాయస్తు దేవీంప్రీణయతేనరః । స్కందవత్పాలయేద్దేవీతంపుత్రధనకీర్తిభిః ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవేలైంగే॥ కన్యాయాంకృష్ణపక్షేతుపూజయిత్వార్ద్రభేపివా । నవమ్యాంబోధయేద్దేవీంమహావిభవవిస్తరైః ॥ శుక్లపక్షేచతుర్థ్యాంతుదేవీకేశవిమోక్షణమ్।ప్రాతరేవతుపంచమ్యాం స్నాపయేత్సుశుభైర్జలైః ॥ షష్ఠ్యాంసాయంప్రకుర్వీతబిల్వవృక్షేధివాసనమ్ ॥ సప్తమ్యాంపత్రికాపూజాఅష్టమ్యాంచాప్యుపోషణమ్। పూజాచజాగరశ్చైవనవమ్యాం విధివద్బలిః ॥ విసర్జనందశమ్యాంతుక్రీడాకౌతుకమంగలైః॥ అత్రనవమ్యాంబోధనాసామర్థ్యేషష్ఠ్యాంబోధనమితిస్మార్తాఃఫలభూమార్థినః - సముచ్చయఇత్యన్యే - నవమ్యాంమంత్రఃకాలికాపురాణే ॥ ఇషేమాస్యసితేపక్షేనవమ్యామార్ద్రభేదివా । శ్రీవృక్షేబోధయామిత్వాంయావత్పూజాంకరోమ్యహమ్॥ అత్రస్త్రీవ్రతేవిశేషః, పరిభాషాయాంజ్ఞేయః - అత్రాశౌచేవిశేషోనిర్ణయామృతేవిశ్వరూపనిబంధే ॥ ఆశ్వినేశుక్లపక్షేతుప్రారబ్ధేనవరాత్రకే। శావాశౌచేసముత్పన్నేక్రియాకార్యాకథంబుధైః॥ సూతకేవర్తమానేచతత్రోత్పన్నేసహాబుధైః । దేవీపూజాప్రకర్తవ్యా పశుయజ్ఞవిధానతః । సూతకేపూజనంప్రోక్తందానంచైవవిశేషతః । దేవీముద్దిశ్యకర్తవ్యేతత

త్రవదోషోనవిద్యతఇతి ॥ కాలాదర్శేవిష్ణురహస్యేపి ॥ పూర్వసంకల్పితంయచ్చ వ్రతం
సునియతవ్రతైః । తత్కర్తవ్యంనరైశ్శుద్ధం దానార్చనవివర్జితంఇతి ॥ గౌడనిబంధేతిథి
తత్త్వేప్యుక్తం - ఆశ్వినకృష్ణనవమ్యాదిశుక్ల ప్రతిపదాదిషష్ఠ్యాదిస ప్తమ్యాదిచైకంక
ర్మ - అతశ్చమధ్యేఆశౌచపాతేపినదోషః - సంకల్ప్యవ్రతసత్రయోరితివిష్ణూక్తే
రితి - ఆరబ్ధంస్వయమేవకార్యం - అనారబ్ధంత్వన్యేనకారయేదితివిశ్వాదాసః - రజ
స్వలాత్వన్యేనకారయేత్ - సూతకాదివద్విశేషవచనాభావాత్ - స్త్రీణాంచనన
క్తేతాంబూలాదిచర్వణంభవతి - తదుక్తంవ్రతహేమాద్రౌగారుడే ॥ గంధాలం
కారతాంబూల పుష్పమాలానులేపనమ్ ॥ ఉపవాసేనదుష్యంతి దంతధావనమం
జనమితి ॥ ఏతత్సభర్తృకోపవాసవిషయం -అస్యశ్చాత్రవిశేషః పరిభాషాయాము
క్తః - ఆశ్వినశుక్లపంచమ్యాముపాంగలలితావ్రతమ్ - మహారాష్ట్రేషుప్రసిద్ధం -త
త్రయద్యపికథాయాంకాలవిశేషోనోక్తస్తథాపి ॥ రాత్రౌజాగరణంకుర్యాద్గీతవాది
త్రనిస్వనైరితిరాత్రౌజాగరోక్తేః - శక్తిపూజాయారాత్రౌప్రాశస్త్యాచ్చరాత్రివ్యా
పినీగ్రాహ్యేతికేచిత్, వస్తుతస్తువచనంవినారాత్రిపూజాయామానాభావాత్ - జా
గరస్యచాంగత్వాద్యుగ్మవాక్యాత్ ॥ భుక్త్వాజాగరణేనక్తైచంద్రాద్యర్ఘ్యవ్రతేత
థా । తారావ్రతేషునక్తేషురాత్రియోగోవిశిష్యతఇతికాలహేమాద్రావచనాచ్చ
పూర్వవిద్ధాగ్రాహ్యా - రాత్రిశబ్దఃపూర్వవిద్ధావచనఇతిహేమాద్రిః-అస్యచభుక్త్వా
జాగరణరూపత్వాదితి సాధుప్రతీమః - భుక్త్వాజాగరణంయత్రేత్యేకంపదం - తస్మి
న్వ్రతేఇత్యర్థః-అన్యథాభుక్త్వేత్యనంగతేః। దివోదాసీయేప్యేవం— ఆశ్వినశుక్లప
క్షేమూలనక్షత్రేపుస్తకేషుసరస్వతీస్థాపనం-యథోక్తంనిర్ణయామృతేదేవీపురాణే
మూలేషుస్థాపనందేవ్యాఃపూర్వాషాఢాసుపూజనమ్ । ఉత్తరాసుబలిందద్యాచ్ఛ్ర
వణేనవిసర్జయేదితి ॥ రుద్రయామళేపి ॥ మూలర్క్షేసురాధీశపూజనీయాసరస్వ
తీ । పూజయేత్ప్రత్యహందేవయావద్వైష్ణవమృక్షకమ్॥నాధ్యాపయేన్నచలిఖేన్నా
ధీయీతకదాచన । పుస్తకేస్థాపితేదేవవిద్యాకామోద్విజోత్తమః॥ సంగ్రహే॥ ఆశ్వి
నస్యసితేపక్షేమేధాకామస్సరస్వతీమ్। మూలేనావాహయేద్దేవీంశ్రవణేనవిసర్జయేత్ ॥
మూలస్యాద్యపాదేఆవాహనమితిశిష్టాః - శ్రవణాద్యపాదేచవిసర్జయేత్ ॥ ఆదిభా
గోనిశాయాంతుశ్రవణస్యయదాభవేత్। సంప్రేషణంతదాదేవ్యా దశమ్యాంచమ
హోత్సవఇతిచింతామణౌబ్రహ్మాండపురాణాత్— అథషష్ఠీ - గౌడనిబంధేదేవీపు
రాణే ॥ జ్యేష్ఠానక్షత్రయుక్తాయాంషష్ఠ్యాంబిల్వాభిమంత్రణమ్ । సప్తమ్యాంమూ
లయుక్తాయాంపత్రికాయాః ప్రవేశనమ్ ॥ పూర్వాషాఢాయుతాష్టమ్యాం పూజా
హోమాద్యుపోషణమ్ ॥ ఉత్తరేణనవమ్యాంతుబలిభిఃపూజయేచ్ఛివామ్ । శ్ర

వణేనదశమ్యాంతుప్రణిపత్యవిసర్జయేత్ ॥ కాళికాపురాణే ॥ బోధయేద్బిల్వశాఖా యాంషష్ఠ్యాందేవీంఫలేషుచ । సప్తమ్యాంబిల్వశాఖాంతామాహృత్య ప్రతిపూజయేత్ ॥ పునఃపూజాంతథాష్టమ్యాంవిశేషేణసమాచరేత్ । జాగరంచస్వయంకుర్యాద్బలిదానంమహానిశి ॥ ప్రభూతబలిదానంతునవమ్యాంవిధివచ్చరేత్ ॥ విసర్జనం దశమ్యాంతుకుర్యాద్వైసారహోత్సవైః । ధూళికర్దమనిక్షేపైః క్రీడాకౌతుకమంగళైః ॥ అత్రసర్వత్రతిథినక్షత్రయోగాదరోముఖ్యఃకల్పః - తదభావేతుతిథిరేవగ్రాహ్యా ॥ తిథిశ్శరీరందేవస్యతిథౌనక్షత్రమాశ్రితమ్ । తస్మాత్తిథింప్రశంసంతినక్షత్రంన తిథింవినేతివిద్యాపతిలిఖితవచనాత్ - తిథినక్షత్రయోర్యోగేద్వయోరేవానుపాలనమ్। యోగాభావేతిథిర్గ్రాహ్యాదేవ్యాఃపూజనకర్మణీతితత్రైవదేవలోక్తేశ్చ- అత్రచ పత్రీప్రవేశాత్పూర్వేద్యుః-సాయంకాలేషష్ఠ్యభావేతత్పూర్వదినేధివాసనంకార్యం- సాయంకాలేత్యంతాసత్త్వేత్వధివాసనలోపః ॥ షష్ఠ్యాంసాయంప్రకుర్వీతబిల్వవృక్షేధివాసనమితిపూర్వవచనాదితికల్పతరుః - సాయంశ్రుతిఃఫలాతిశయమాత్రార్థానతుకర్మలోపఇత్యాచార్యచూడామణిః-అత్రక్రమః-బిల్వసమీపంగత్వాదేవీంబిల్వంచసంపూజ్యప్రార్థయేత్ -తత్రమంత్రః॥ రావణస్యవధార్థాయరామస్యానుగ్రహాయ చ।అకాలేబ్రహ్మణాబోధోదేవ్యాస్త్వయికృతఃపురా ॥ అహమప్యాశ్రితష్షష్ఠ్యాంసాయాహ్నే బోధయామ్యతః। శ్రీశైలశిఖరేజాతశ్శ్రీఫలశ్శ్రీనికేతనః॥నేతవ్యోసిసమాగచ్ఛపూజ్యోదుర్గాస్వరూపతః॥ఇతి॥ ఏవందేవీమధివాస్యపరదినేనిమంత్రితబిల్వశాఖాపత్రీప్రవేశపూజాంకుర్యాత్ - తదుక్తంహేమాద్రౌలైంగే ॥ మూలాభావేతు సప్తమ్యాంకేవలాయాంప్రవేశయేత్ । యుగ్మాభ్యాం నవబిల్వస్యఫలాభ్యాంశాఖికాంతథా ॥ తథైవప్రతిమాందేవ్యాస్నాత్వాభ్యుక్ష్యప్రవేశయేత్ । అత్రచోపవాసపూజాదావౌదయకీసప్తమీగ్రాహ్యా - నతుయుగ్మవాక్యాత్పూర్వా ॥ యుగాద్యావర్షవృద్ధిశ్చసప్తమీపార్వతీప్రియా । రవేరుదయమీక్షంతేనతత్రతిథియుగ్మతేతికృత్యతత్త్వార్ణవోదాహృతవచనాత్ ॥ భగవత్యాఃప్రవేశాదివిసర్గాంతాశ్చయాఃక్రియా ॥ తిథావుదయగామిన్యాంసర్వాస్తాఃకారయేద్బుధఇతితిథితత్త్వేనందికేశ్వరపురాణాచ్చ - దుర్గాభక్తితరంగిణ్యామప్యేవం - తత్రాపిఘటికాతోన్యూనత్వేపహానకార్యా ॥ వ్రతోపవాసనియమేఘటికైకాపియాభవేదితిదేవలోక్తేరితిగౌడాః - దాక్షిణాత్యాస్తుపూర్వవచన మదృష్ట్వాయుగ్మవాక్యాత్పూర్వాంకుర్వంతి - పత్రికాపూజాచపూర్వాహ్ణేఏవకార్యా - నతుమూలానురోధాన్మధ్యాహ్నాదావితి కృత్యతత్త్వార్ణవేఉక్తం -పత్రికాస్తు॥ రంభాకచ్వీహరిద్రాచజయంతీబిల్వదాడిమౌ। అశోకో మానవృక్షశ్చధాన్యాది నవపత్రికాః॥ఇతితత్రైవోక్తాః - అస్యామేవసప్త

మ్యాందేవీత్రిరాత్రముక్తంహేమాద్రౌ - ప్రతిపదాదినవతిథిషుఉపవాసకరణాసా మర్థ్యేసప్తమ్యాదిదినత్రయేవాకుర్యాత్ - తథాహధౌమ్యః ॥ ఆశ్వినేమాసిశుక్లే తు కర్తవ్యం నవరాత్రకమ్ । ప్రతిపదాదిక్రమేణైవయావచ్చనవమీభవేత్ ॥ త్రిరాత్రంవాపికర్తవ్యంసప్తమ్యాదియథాక్రమమ్ ॥ అతఏవహేమాద్రౌ దేవీపురాణేమంగళావ్రతే ॥ ఆశ్వినేవాథవామాఘేచైత్రేవాశ్రావణేపివా । కృష్ణాష్టమ్యాది కర్తవ్యం వ్రతంశుక్లావధింహరేః ॥ యావచ్ఛుక్లాష్టమీశక్రఉపోష్యాతువిధానతః। దానంహోమోజపఃపూజా కన్యాభోజ్యాస్తథాన్వహమ్॥మహాభైరవరూపేణఅస్థిమారాధరాశ్చయే । పూజనీయావిశేషేణవస్త్రైర్గ్రామపురాదిషు ॥ ఇతిమాసచతుష్టయేభిధాయ - అన్యత్రాపి ॥ అథవానవరాత్రంచసప్తపంచత్రికందివా । ఏకభక్తేననక్తేనాయాచితోపోషితైఃక్రమాదితి ॥ పూజయేతాశ్వినేశక్రయావచ్ఛుక్లాష్టమీభవేత్। సర్వకార్యాణిసిద్ధ్యంతిశక్రనాస్త్యత్రసంశయఇత్యుక్తం-దివేత్యేకరాత్రముక్తం-గోవిందార్ణవేదేవీపురాణే॥ నవరాత్రవ్రతేశక్తస్త్రిరాత్రంచైకరాత్రకం।వ్రతంచరతియోభక్తస్తస్మైదాస్యామివాంఛితం॥ఇతి॥ తత్రాపిసప్తమ్యాఃపూజనే పూర్వోక్తోనిర్ణయః-అత్రతిథిక్షయాగపద్యేతంత్రేణోపవాసః।తిథిద్వయనిమిత్తంపూజాదికంతుభేదేన-అత్రవిశేషోనిర్ణయామృతేభవిష్యే॥ సప్తమ్యాంనవగేహానిదారుజానినవానిచ । ఏకంవావిత్తభావేనకారయేత్సుసమాహితః॥ దుర్గాగృహంప్రకర్తవ్యం చతురశ్రంసుశోభనమ్ । తన్మధ్యేవేదికాంకుర్యాచ్చతుర్హస్తాంసమాంశుభామ్ ॥ తస్యాంసింహాసనంక్షౌమంకంబళాజినసంయుతమ్ । తత్రదుర్గాంప్రతిష్ఠాప్యసర్వలక్షణసంయుతాం ॥ భుజైశ్చతుర్భిరుచిరైర్దశభిర్వావిభూషితామ్। తప్తహాటకవర్ణాభాంత్రినేత్రాంశశిశేఖరామ్ ॥ అనేకకుసుమాకీర్ణాంకపర్దేనసుశోభితామ్।నితంబబింబసన్నిద్ధకింకిణీక్వాణనాదినీమ్ ॥ శూలచక్రదండశక్తివజ్రచాపాసిధారిణీమ్ । ఘంటాక్షమాలకరకపానపాత్రలసత్కరాం ॥ తదగ్రేఛిన్నశిరసంమాహిషంరుధిరాప్లుతమ్ । నిస్సృతార్ధతనుంకంఠనాళేచర్మాసిధారిణమ్ ॥ దేవీధృతకరగ్రీవంశూలేనోరసితాడితమ్ । నాగపాశేనవిక్షిప్తంహర్యక్షేణాపివిద్రుతమ్ ॥ వమద్రుధిరవక్త్రేణధున్వతోర్ధ్వంనటాగ్రుసౌ।సర్వతోమాతృచక్రేణసేవ్యమానాంసురైస్తథా॥ఇతి॥తత్రదేవీప్రకర్తవ్యాహైమీవారాజతీతథా। మృద్వార్క్షీలక్షణోపేతాఖడ్గశూలేచపూజయేత్ ॥ వార్క్షీదారుమయీ।దేవీమూర్తిస్థాపనేవిశేషోదుర్గాభక్తితరంగిణ్యాందేవీపురాణే ॥ యామ్యాస్యాశుభదాదుర్గాపూర్వాస్యాజయవర్ధిని । పశ్చిమా భీమణీనిత్యంనస్థాప్యాసౌమ్యదిఙ్ముఖీ ॥ ప్రతిమాభావేవిశేషస్తత్రైవ ॥ హైమరాజతమృద్ధాతుశైలచిత్రార్పితాశిలా । ఖడ్గశూలేర్చితాదేవీసర్వకామఫలప్రదా ॥ యద్యప్య

స్యాయుధం ప్రోక్తం తస్మిన్ స్థాం ప్రతిపూజయేత్ । దేవీభక్త్యార్పితా పుంసాం రాజ్యాయస్సుతసౌఖ్యదా ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవే కాళికాపురాణే ॥ లింగస్థాం పూజయేద్దేవీం మండలస్థాం తథైవ చ । పుస్తకస్థాం మహాదేవీం పావకే ప్రతిమాసు చ ॥ చిత్రే చ త్రిశిఖే ఖడ్గే జలస్థాం వాపి పూజయేత్ । బిల్వపత్రైర్యజేద్దేవీం తథా జాతీప్రసూనకైః ॥ నానా పిష్టకనైవేద్యైర్ధూపదీపైర్మనోహరైః । భగలింగాభిధానైశ్చ భగలింగప్రగీతకైః ॥ భగలింగక్రియాభిశ్చ ప్రీణయేద్వరచండికామ్ । పరైర్నాక్షిప్యతే యస్తు యః పరాన్నాక్షిపత్యపి । తస్య క్రుద్ధా భగవతీ శాపం దద్యాత్సుదారుణమ్ ॥ చిత్రమృన్మయాదౌ స్నానాద్యసంభవే తత్త్రైవోక్తం ॥ అంతికే స్థాపితే ఖడ్గే స్నానయేదర్పణేథవా ॥ ఇతి

అథ సప్తమీపూజావిధిః - ప్రతిపద్యుక్తవిధినా ఫలసంకీర్తనాంతే నవపత్రికామృన్మయదుర్గాపూజాబలిదానాని కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పూర్వనిమంత్రిత బిల్వసమీపం గత్వా సంపూజ్య - ఆగచ్ఛ సర్వకల్యాణీతి పూర్వోక్తమంత్రం పఠిత్వా ॥ బిల్వవృక్ష మహాభాగ సదా త్వం శంకరప్రియ । గృహీత్వా తవ శాఖాం చ దేవీపూజాం కరోమ్యహమ్ ॥ శాఖాచ్ఛేదోద్భవం దుఃఖం న చ కార్యం త్వయా ప్రభో । గృహీత్వా తవ శాఖాం చ పూజా దుర్గేతి చ స్మృతిః । ఉత్తిష్ఠ పత్రికే దేవి సర్వకల్యాణహేతవే । పూజాం గృహాణ సకలామస్మాకం వరదా భవ ॥ మేరుమాందరకైలాసహిమవచ్ఛిఖరే గిరౌ । జాత శ్రీఫలవృక్ష త్వమంబికాయాస్సదా ప్రియః ॥ ఇతి సంప్రార్థ్య - ఓం ఛిందిఫట్ ఫట్, ఓం హుంఫట్ స్వాహేతి ఛిత్వా సంపూజ్య, ఓం చాముండే చల చల ఇతి నాద్యఘోషేణ దేవీం తాం చ గృహం ప్రవేశ్య ॥ ఆరోపితాసి దుర్గే త్వం మృన్మయ్యాం శ్రీఫలేపి చ । స్థిరా నితాంతం భూత్వా చ గృహే త్వం కామదా భవేతి స్థిరీకృత్య రంభాదిపత్రికాః పంచగవ్యేన పంచామృతేన చ స్నాపయిత్వా వస్త్రేణావేష్ట్య స్థాపయేత్ - తతః పూర్వవత్సంకల్పం కృత్వోక్షతానాదాయ దేవీమావాహయేత్ - తత్ర మంత్రః ॥ ఆవాహయామ్యహం దేవీం మృన్మయ్యాం శ్రీఫలే తథా । కైలాసశిఖరాద్దేవి వింధ్యాద్రేర్హిమపర్వతాత్ - ఆగత్య బిల్వశాఖాయాం చండికే కురు సన్నిధిమ్ - స్థాపితాసి మయా దుర్గే పూజయే త్వాం ప్రసీద మే ॥ ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం దేహి దేవి నమోస్తు తే । దుర్గే దుర్గస్వరూపాసి సురతేజోమయేర్చితే ॥ సదానందకరే దేవి ప్రసీద మమ సిద్ధయే । ఏహ్యేహి భగవత్యంబ శత్రుక్షయజయప్రదే ॥ భక్తితః పూజయామి త్వాం దుర్గే దేవి సురార్చితే । పల్లవైశ్చ ఫలోపేతైః పుష్పైశ్చ సుమనోహరైః ॥ పల్లవే సంస్థితే దేవి పూజయే త్వాం ప్రసీద మే । దుర్గే దేవి ఇహాగచ్ఛ సాన్నిధ్యమిహ కల్పయ ॥ యజ్ఞభాగాన్గృహాణ త్వం యోగినీకోటిభిస్సహేతి - తతో మూలమంత్రేణ పాద్యాదిగంధాంతోపచారైః ॥ అమృతోద్భవం చ శ్రీవృక్షం శంకరస్య సదా ప్రియమ్ ॥ బిల్వపత్రం

ప్రయచ్ఛామిపవిత్రంతే సురేశ్వరీతిబిల్వపత్రమ్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుశివాదీనాంద్రోణ
పుష్పంసదాప్రియమ్ ॥ తత్తేదుర్గేప్రయచ్ఛామిసర్వకామార్థసిద్ధయఇతి ద్రోణపు
ష్పనివేద్యధూపాదిదక్షిణాంతాంపూజాం మూలేనకృత్వాప్రార్థయేత్ ॥ ఓం,మ
హిషఘ్నిమహామాయేచాముండేముండమాలిని। ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యందేహిదే
వినమోస్తుతే ॥ కుంకుమేనసమాలబ్ధేచందనేనవిలేపితే। బిల్వపత్రకృతాపీడేదుర్గే
హంశరణంగతః ॥ రూపందేహియశోదేహిభగంభగవతిదేహిమే । పుత్రాన్దేహిధ
నందేహి సర్వాన్కామాంశ్చదేహిమే ॥ సర్వమంగళమాంగల్యేఇతిచసంప్రార్థ్య
పత్రికాఃపూజయేత్ - కదళ్యాంబ్రహ్మాణీం, దాడిమేరక్తదంతికాం, ధాన్యేలక్ష్మీం,
హరిద్రాయాందుర్గాం, మానేచాముండాం, కచ్వాంకాళికాం, బిల్వేశివాం, అశో
కేశోకరహితామ్, జయంత్యాంకార్తికీంచా వాహ్యసంపూజ్యదుర్గాయైబలిందద్యాత్ - అత్రశస్త్రాదిపూజావక్ష్యతే - తతఃస్తుతింపఠేత్ - తదుక్తంశివరహస్యే ॥
దుర్గాంశివాంశాంతికరీంబ్రహ్మాణీంబ్రహ్మణఃప్రియామ్ । సర్వలోకప్రణేత్రీంచప్రణ
మామిసదాశివామ్ ॥ మంగళాంశోభనాంశుద్ధానిష్కళాంపరమాంకళామ్ । విశ్వే
శ్వరీంవిశ్వమాతాం చండికాంప్రణమామ్యహమ్ ॥ సర్వదేవ మయీందేవీంసర్వ
రోగభయాపహామ్ । బ్రహ్మేశవిష్ణునమితాంప్రణమామిసదాఉమామ్॥ వింధ్యస్థాం
వింధ్యనిలయాందివ్యస్థాననివాసినీమ్ । యోగినీంయోగమాతాంచచండికాంప్రణ
మామ్యహమ్॥ ఈశానమాతరందేవీంఈశ్వరాంఈశ్వరప్రియామ్। ప్రణతోస్మిసదా
దుర్గాంసంసారార్ణవతారిణీమ్॥యఇదంపఠతేస్తోత్రంశృణుయాద్వాపియోనరః ।
సముక్తస్సర్వపాపైస్తుమోదతేదుర్గయాసహ॥-అథమహాష్టమీ - సాచపరయుతా॥
శుక్లపక్షేష్టమీచైవశుక్లపక్షేచతుర్దశీ । పూర్వవిద్ధానకర్తవ్యాకర్తవ్యాపరసంయు
తేతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మదనరత్నేస్మృతిసంగ్రహే, శరన్మహాష్టమీపూజ్యానవ
మీసంయుతాసదా। సప్తమీసంయుతానిత్యంశోకసంతాపకారిణీ ॥ జంభేనసప్తమీ
యుక్తాపూజితాతుమహాష్టమీ । ఇంద్రేణనిహతోజంభస్తస్మాద్దానవపుంగవః॥ తస్మా
త్సర్వప్రయత్నేనసప్తమీమిశ్రితాష్టమీ । వర్జనీయాప్రయత్నేనమనుజైశ్శుభకాం
క్షిభిః ॥ సప్తమీంశల్యసంయుక్తాంమోహాదజ్ఞానతోపివా । మహాష్టమీం ప్రకు
ర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతే ॥ సప్తమీకలయాయత్రపరతశ్చాష్టమీభవేత్ । తేనశ
ల్యమిదంప్రోక్తంపుత్రపౌత్రక్షయప్రదం॥తథా ॥ పుత్రాన్హంతిపశూన్హంతిహంతరా
ష్ట్రంసరాజకం। హంతిజాతానజాతాంశ్చసప్తమీ సహితాష్టమీ॥ తేననాత్రత్రిము
హూర్తవేధః - తదాఘటికామాత్రాప్యౌదయికీగ్రాహ్యా - వ్రతోపవాసనియమే
ఘటికైకాపియాభవేదితిదేవలోక్తేః - గౌడాఅప్యేవమాహుః - అతఏవోక్తంభో

జరాజేన ॥ నచసప్తమీశల్యసమోపహతాఇతి-ఇయంభౌమేతిప్రశస్తా ॥ అష్టమ్యా ముదితేసూర్యేదినాంతేనవమీభవేత్ ॥ కుజవారోభవేత్తత్రపూజనీయాప్రయత్నతః ఇతిమదనరత్నేవచనాత్ ॥ సప్తమీశల్యసంవిద్ధావర్జనీయాసదాష్టమీ। స్తోకాపి సామహాపుణ్యా యస్యాం సూర్యోదయోభవేదితిమదనరత్నేస్మృతిసముచ్చయవచనాత్ ॥ అష్టమీనవమీయుక్తానవమీచాష్టమీయుతేతి పాద్మవచనాచ్చఇయమేవమూలయుక్తాచేన్మహానవమీసంజ్ఞా ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లపక్షేయాష్టమీమూలేనసంయుతా। సామహానవమీప్రోక్తాత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభాఇతిహేమాద్రౌస్కాందాత్- మూలయుక్తాపిసప్తమీయుతాచేత్త్యాజ్యైవేత్యుక్తంనిర్ణయామృతేదుర్గోత్సవే ॥ మూలేనాపిహిసంయుక్తాసదాత్యాజ్యాష్టమీబుధైః । లేశమాత్రేణసప్తమ్యాఅపి స్యాద్యదిదూషితేతి - మహాష్టమీపూర్వేద్యుః - పూర్వాహ్ణవ్యాపిత్వేపూర్వాన్యథాపరైవేతి నిర్ణయదీపమతమ్ - ఏతచ్చతుచ్ఛత్వాదుపేక్ష్యం-రూపనారాయణధృతేదేవీపురాణే ॥ సప్తమీవేధసంయుక్తాయైఃకృతాతుమహాష్టమీ । పుత్రదారధనైర్హీనాభ్రమంతీహపిశాచవత్ ॥ యత్తు ॥ సప్తమ్యాముదితేసూర్యేపరతోయాష్టమీభవేత్ । తత్రదుర్గోత్సవంకుర్యాన్నకుర్యాద పరేహనీతివిశ్వరూపనిబంధనవచనం - తదాశ్వినకృష్ణాష్టమీవిషయం ॥ కన్యాయాంకృష్ణపక్షేతుపూజయిత్వాష్టమీదినే । నవమ్యాంబోధయేద్దేవీంగీతవాదిత్రనిస్స్వనైఃఇతి దేవీపురాణేతత్రాపి పూజోక్తేరితి హేమాద్రౌనిర్ణయామృతేచోక్తం - యానితు ॥ భద్రాయాంభద్రకాళ్యాశ్చ మధ్యస్యాదర్చన క్రియా । తస్మాద్వైసప్తమీవిద్ధాకార్యాదుర్గాష్టమీబుధైరితి ॥ యచ్చ ॥ మోహచూలోత్తరేబ్రాహ్మేచ। అశ్వినస్యసితాష్టమ్యామర్ధరాత్రేతుపార్వతీ । భద్రకాళీసముత్పన్నా పూర్వాషాఢాసమాయుతేతి ॥ తథా ॥ తత్రాష్టమ్యాంభద్రకాళీదక్షయజ్ఞవినాశినీ । ప్రాదుర్భూతామహాఘోరా యోగినీకోటిభిస్సహేతి ॥ యచ్చమదనరత్నే ॥ మహాష్టమ్యాశ్వినేమాసి శుక్లాకళ్యాణకారిణీ । సప్తమ్యాపియుతాకార్యామూలేనతు విశేషతఇతి ॥ తానిపరదినేష్టమ్యాభావవిషయాణీతి మదనరత్నేఉక్తం - యత్తు । తత్రైవపరదినేష్టమీసత్త్వేపిపూర్వవిద్ధావిధాయకంవచనం-యథాష్టమీంతుసం ప్రాప్యహ్యస్తంయాతిదివాకరః । తత్రదుర్గోత్సవంకుర్యాన్నకుర్యాదపరేహని ॥ దుర్భిక్షంతత్రజానీయాన్నవమ్యాంయత్రపూజ్యతే॥ఇతి - తత్పరదినేదశమ్యాం నవమ్యాభావవిషయమ్ ॥ యదాసూర్యోదయేనస్యాన్నవమీచాపరేహనీ। తదాష్టమీంప్రకుర్వీతసప్తమ్యాసహితాంనృపేతి ॥ తత్రైవస్మృతిసంగ్రహోక్తేః ॥ ఉత్తరాస్తిథయోయత్రక్షయం యాంతినరాధిప । పూర్వాష్టమీంతదాకుర్యాదన్యథాత్వశుభంభవేదితిదుర్గోత్స

వోక్తేశ్చేతిమదనరత్నే - వస్తుతస్తుఇదంవచనద్వయంఅష్టమీనవమ్యోస్సూర్యోదయద్వయాసంబంధపరమ్ - అతఏవనవమీచేతిచకారాదష్టమీచ- తిథయఇతిబహువచనాదష్టమీనవమీదశమ్యుక్తా - అన్యథాపూర్వోక్తవిరోధాదితిదిక్ - యత్తు ॥ అహంభద్రాచభద్రాహ్యనావయోరంతరంక్వచిత్ - సర్వసిద్ధింప్రదాస్యామిభద్రాయామర్చితాహ్యహమితి - దేవీపురాణేతద్విష్టికరణమధ్యే పూజావిధానార్థం ॥ విష్టింత్యక్త్వామహాష్టమ్యాంమమపూజాంకరోతియః । తస్యపూజాఫలంనస్యాత్తేనాహమవమానితేతితత్రైవోక్తేరితినిర్ణయామృతే - తథాకాళికాపురాణేతి ॥ సప్తమ్యాంపత్రికాపూజా అష్టమ్యాంచాప్యుపోషణమ్ । పూజాచజాగరశ్చైవనవమ్యాంవిధివద్బలిరితి - అష్టమ్యుపవాసశ్చపుత్రవతానకార్యః ॥ ఉపవాసంమహాష్టమ్యాం పుత్రవాన్నసమాచరేత్ । యథాతథావాపూతాత్మా వ్రతీదేవీంప్రపూజయేత్ ।ఇతితత్రైవోక్తేః - రూపనారాయణీయేబ్రాహ్మే॥అత్యర్థంపూజనీయాసాతస్మిన్నహనిమానవైః । ఉపోషితైర్వస్త్రధూపమాల్యైరత్నానులేపనైః। పశుభిఃపానకైర్హృద్యైరాత్రౌజాగరణేనచ । దుర్గాగృహేచశస్త్రాణిపూజితవ్యానిపండితైః । వాద్యభాండానిచిహ్నాని కవచాన్యాయుధానిచ ॥ అత్రవిశేషోహేమాద్రౌనిర్ణయామృతేభవిష్యే ॥ అశ్వయుక్ఛుక్లపక్షస్యఅష్టమీమూలసంయుతా । సామహానవమీనామత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభా ॥ కన్యాగతేసవితరిశుక్లపక్షేష్టమీయుతా । మూలనక్షత్రసంయుక్తాసామహానవమీస్మృతా॥ నవమ్యాం పూజితాదేవీదదాత్యభిమతంఫలమ్ । సాపుణ్యాసాపవిత్రాచ సాధన్యాసుఖదాయినీ ॥ తస్యాంసదాపూజనీయాచా ముండాముండమాలినీ॥సదేత్యుక్తేర్నిత్యతాపి॥ కస్యాంయేహ్యుపయుజ్యంతే ప్రాణినోమహిషాదయః । సర్వేతేస్వర్గతిం యాంతిఘ్నతాంపాపంనవిద్యతే ॥ యావన్నచాలయేద్గాత్రంపశుస్తావన్నహన్యతే। నతథాబలిదానేన పుష్పధూపవిలేపనైః ॥ యథాసంతుష్యతేమేషైర్మహిషైర్వింధ్యవాసినీ । ఏవంచ వింధ్యవాసిన్యాం నవరాత్రోపవాసతః ॥ ఏకభుక్తేననక్తేనస్వశక్త్యాయాచితేనచ । పూజనీయాజనైర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురే ॥ గృహేగృహేభక్తిపరైర్గ్రామేగ్రామేవనేవనే । స్నాతైః ప్రముదితైర్హృష్టైర్బ్రాహ్మణైఃక్షత్రియైర్నృపైః ॥ వైశ్యైశ్శూద్రైర్భక్తియుక్తైర్మ్లేచ్ఛైరన్యైశ్చమానవైః । స్త్రీభిశ్చకురుశార్దూల తద్విధానమిదం శృణు ॥ జయాభిలాషీనృపతిఃప్రతిపత్ప్రభృతిఃక్రమాత్ । లౌహాభిసారికంకర్మకారయేద్యావదష్టమీతి ॥ లౌహాభిసారికంకర్మవిధానంతత్రైవోక్తం ॥ ప్రాగుదక్ప్రవణేదేశేపతాకాభిరలఙ్కృతమ్ । మండపంకారయేద్దివ్యంనవసప్తకరంపరమ్ ॥ షోడశహస్తమిత్యర్థః ॥ ఆగ్నేయ్యాంకారయేత్కుండంహస్తమాత్రంసుశోభనమ్ । మేఖ

లాత్రయసంయుక్తయోన్యాశ్వత్థదళాభయా ॥ రాజచిహ్నానిసర్వాణిశస్త్రాణ్యస్త్రాణియానిచ । ఆనీయమండపేతానిసర్వాణ్యత్రాధివాసయేత్ ॥ తతస్త్వపరాహ్ణే స్నాతశ్శుక్లాంబరధరశ్శుచిః । ఓంకారపూర్వైర్మంత్రైస్తల్లింగైర్జుహుయాద్ఘృతమ్ ॥ శస్త్రాస్త్రమంత్రైర్హోతవ్యంపాయసంఘృతసంయుతమ్ । హుతశేషంతురంగాణాంరాజానముపహారయేత్ ॥ లోహాభిసారికంకర్మతేనైవబుుషిభిఃస్మృతమ్ । ధృతపల్యయనానశ్వాన్గజాంశ్చసమలఙ్కృతాన్ ॥ భ్రామయేన్నగరేనిత్యంవందిఘోషపురస్సరమ్ । ప్రత్యహంనృపతిస్స్నాత్వాసంపూజ్యపితృదేవతాః ॥ పూజయేద్రాజచిహ్నాని ఫలమాల్యవిలేపనైః । తస్యాభిసరణాద్రాజ్ఞోవిజయస్సముదాహృతః ॥ పూజామంత్రాన్ప్రవక్ష్యామిపురాణోక్తానహంతవ । యైఃపూజితాఃప్రయచ్ఛంతికీర్తిమాయుర్యశోబలమ్ ॥ అథమంత్రావిష్ణుధర్మోత్తరోక్తాః, ఛత్రస్య ॥ యథాంబుదశ్ఛాదయతిశివాయేవాంవసుంధరామ్ । తథాఛాదయరాజానంవిజయారోగ్యవృద్ధయే ॥ చామరస్య ॥ శశాంకకరసంకాశక్షీరడిండీరపాండుర । ప్రోత్సారయాశుదురితంచామరామరదుర్లభ ॥ అశ్వానాంవృద్ధ్యర్థం రేవంతపూజనమహంకరిష్యే ॥ సూర్యపుత్రమహాబాహోఛాయాహృదయనందన । శాంతింకురుతురంగాణాంరేవంతాయనమోనమః ॥ అనేనమంత్రేణపూజా - అథాశ్వస్య ॥ గంధర్వకులజాతస్త్వంమాభూయాఃకులదూషకః । బ్రహ్మణస్సత్యవాక్యేన సోమస్యవరుణస్యచ ॥ ప్రభావాచ్చహుతాశస్యవర్ధయత్వంతురంగమాన్ । తేజసాచైవసూర్యస్యమునీనాంతపసాతథా ॥ రుద్రస్యబ్రహ్మచర్యేణపవనస్యబలేనచ । స్మరత్వంరాజపుత్రంత్వంకౌస్తుభంచమణింస్మర ॥ యాంగతింబ్రహ్మహాగచ్ఛేన్మాతృహాపితృహాతథా । భూమిహానృతవాదీచక్షత్రియశ్చపరాఙ్ముఖః ॥ సూర్యాచంద్రమసౌవాయుర్యావత్పశ్యంతిదుష్కృతమ్ । వ్రజాశ్వతాంగతింక్షిప్రంతచ్చపాపంభవేత్తవ ॥ నిష్కృతోయదిగచ్ఛేథాయుద్ధాధ్వనితురంగమ।రిపూన్విజిత్యసమరేసహభర్త్రాసుఖీభవేతి॥అథధ్వజస్య॥ శక్రకేతోమహావీర్యశ్యామవర్ణార్చయామ్యహం।పత్రిరాజనమస్తేస్తుతథానారాయణధ్వజ ॥ కాశ్యపేయారుణభ్రాతర్నాగరేవిష్ణువాహన। అప్రమేయదురాధర్షరణేదేవారిసూదన ॥ గరుత్మాన్మారుతగతిస్త్వయిసన్నిహితోయతః । సారవంత్వాయుధాన్యత్రరక్షత్వంచరిపూన్దహ ॥ అథపతాకాయాః ॥ హుతభుగ్వసవోరుద్రావాయుస్సోమోమహర్షయః । నాగకిన్నరగంధర్వయక్షభూతగణగ్రహాః ॥ ప్రమథాస్తుసహాదిత్యైర్భూతేశోమాతృభిస్సహ । శక్రస్సేనాపతిస్స్కందో వరుణశ్చాశ్రితాస్త్వయి ॥ ప్రదహంతురిపూన్సర్వాన్రాజావిజయమృచ్ఛతు । యానిప్రయుక్తాన్యరిభిరాయుధానిసమంతతః ॥ పతంతూపరిశత్రూణాంహతానితవతేజసా। హిర

ణ్యకశిపోర్యుద్ధేయుద్ధేదేవాసురేతథా ॥ కాలనేమివధేయద్వద్యద్వత్త్రిపురఘాతనే ।
శోభితాసితథైవాద్యశోభయాస్మాంశ్చసంస్మర ॥ నీలాశ్చ్శ్వేతానిమాన్దృష్ట్వానశ్యం
త్వాశునృపారయః। వ్యాధిభిర్వివిధైర్ఘోరైశ్శస్త్రైశ్చయుధినిర్జితాః॥ పూతనారేవతీనా
మ్నా కాలరాత్రిశ్చయాస్మృతా । దహంత్వాశురిపూన్సర్వాన్పతాకేత్వంమయా
ర్చితా ॥ అథగజస్య ॥ కుముదైరావణౌపద్మఃపుష్పదంతోఽథవామనః । సుప్రతీకోం
జనోనీలపతేఽష్టౌదేవయోనయః ॥ తేషాంపుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చవనాన్యష్టౌసమాశ్రి
తాః । మందోభద్రోమృగశ్చైవగజస్సంకీర్ణఏవచ ॥ వనేవనేప్రసూతాస్తేయూథాని
సుమహాంతిచ । పాంతుత్వాంవసవోరుద్రాఆదిత్యాస్సమరుద్గణాః ॥ భర్తారంరక్షనా
గేంద్రస్వామివత్ప్రతిపాల్యతామ్ । అవాప్నుహిజయంయుద్ధేగమనేస్వస్తినోవ్రజ ॥
శ్రీస్తేసోమాద్బలంవిష్ణోస్తేజస్సూర్యాజ్జవోఽనిలాత్ । స్థైర్యంమేరోర్జయంరుద్రా
ద్యశోదేవాత్పురందరాత్ ॥ యుద్ధేరక్షంతునాగాస్త్వాందిశశ్చసహదైవతైః । అశ్వి
నౌసహగంధర్వైఃపాంతుత్వాంసర్వతస్సదేతి ॥ అథఖడ్గమంత్రః ॥ అసిర్విశసనఃఖడ్గ
స్తీక్ష్ణధారోదురాసదః । శ్రీగర్భోవిజయశ్చైవధర్మధారస్తథైవచ ॥ ఏతానితవనా
మానిస్వయముక్తానివేధసా । నక్షత్రంకృత్తికాతేతుగురుర్దేవోమహేశ్వరః॥ రోహి
ణ్యశ్చశరీరంతేదైవతంచజనార్దనః । పితాపితామహోదేవస్త్వంమాంపాలయస
ర్వదా ॥ నీలజీమూతసంకాశస్తీక్ష్ణదంష్ట్రఃకృశోదరః । భావశుద్ధోమర్షణశ్చఅతితే
జాస్తథైవచ ॥ ఇయంయేనధృతాక్షోణీహతశ్చమహిషాసురః। తీక్ష్ణధారాయశుద్ధా
యతస్మైఖడ్గాయతేనమః॥ అథచ్ఛూరికాయాః ॥ సర్వాయుధానాంప్రథమంనిర్మితా
సిపినాకినా । శూలాయుధాద్వినిష్కృష్యకృత్వాముష్టిగ్రహంశుభమ్ ॥ చండికా
యాఃప్రదత్తాసిసర్వదుష్టనిబర్హిణీ । తయావిస్తారితాచాసిదేవానాంప్రతిపాదితా ॥
సర్వసత్వాంగభూతాసిసర్వాశుభనిబర్హిణీ । ఛురికేరక్షమాంనిత్యంశాంతింయచ్ఛన
మోఽస్తుతే ॥ అథకట్టారకపూజా ॥ రక్షాంగానిగజాన్రక్షరక్షవాజిధనానిచ । మమ
దేహంసదారక్షకట్టారకనమోఽస్తుతే॥ కట్టారకోమధ్యదేశేకటారీతిప్రసిద్ధా॥అథధనుః
పూజా ॥ సర్వాయుధమహామాత్రసర్వదేవారిసూదన । చాపమాంసమరేరక్షసా
కంశరవరైరిహ ॥ ధృతంకృష్ణేనరక్షార్థంసంహారాయహరేణచ । త్రయీమూర్తిగ
తందేవంధనురస్త్రంనమామ్యహమ్ ॥ అథకుంతపూజా॥ ప్రాసపాతయశత్రూంస్త్వ
మనయానాకమాయయా । గృహాణజీవితంతేషాంమమసైన్యంచరక్షతామ్ ॥ చర్మ
పూజా ॥ శర్మప్రదస్త్వంసమరేచర్మసైన్యేయశోద్యమే । రక్షమాంరక్షణీయోఽహం
తాపనేయనమోఽస్తుతే ॥ అథకనకదండమంత్రః ॥ ప్రోత్సారణాయదుష్టానాంసాధు
సంరక్షణాయచ। బ్రహ్మణానిర్మితశ్చాసివ్యవహారప్రసిద్ధయే ॥ యశోదేహిసుఖందేహి

జయదోభవభూపతేః । తాడయస్వరిపూన్సర్వాన్ హేమదండనమోస్తుతే ॥ అథ దుందుభిమంత్రః । దుందుభేత్వంసపత్నానాంఘోషాద్ధృదయకంపనః । భవభూమిపసైన్యానాంతథావిజయవర్ధనః ॥ యథాజీమూతఘోషేణ ప్రహృష్యంతిచబర్హిణః । తథాస్తుతవశబ్దేనహర్షోస్మాకంముదావహః ॥ యథాజీమూతశబ్దేనస్త్రీణాంత్రాసోభిజాయతే । తథాత్రతవశబ్దేనత్రస్యంత్వస్మద్ద్విషోరణే ॥ అథశంఖమంత్రః ॥ పుణ్యస్త్వంశంఖపుణ్యానాం మంగళానాంచమంగళమ్ ।। విష్ణునావిధృతోనిత్యమతశ్శాంతిప్రదోభవ ॥ అథసింహాసనమంత్రః ॥ విజయోజయదోజేతారిపుఘాతీశుభంకరః । దుఃఖహాధర్మదశ్శాంతస్సర్వారిష్టవినాశనః ॥ ఏతేవైసన్నిధౌయస్మాత్తవసింహామహాబలాః । తేనసింహాసనేతిత్వందేవైర్మంత్రైశ్చగీయసే ॥ త్వయిస్థితశ్శివశ్శాంతస్త్వయిశక్రస్సురేశ్వరః । నమస్తేసర్వతోభద్రభద్రదోభవభూపతేః ॥ త్రైలోక్యజయసర్వస్వ సింహాసనమోస్తుతే । తథైవకర్మచిహ్నానిస్వానిపూజ్యానిశిల్పిభిః ॥ లౌహాభిసారికంకర్మకృత్వైవంమంత్రపూర్వకమ్ । నియమంకృత్వాతథాష్టమ్యాంపూర్వాహ్ణేస్నానమాచరేత్ ॥ కుంకుమచందనచంపకచతుస్సమైశ్చలప్తైశ్చ । చర్చితగాత్రీందేవీంకుసుమైరభ్యర్చయేద్బహుభిః ॥ కుముదైస్సపద్మపుష్పైస్సదీపధూపైస్సనైవేద్యైః । మాంసైర్బల్యుపహారైర్మంగళశబ్దైస్సముచ్ఛ్రితైః ॥ విహితచ్ఛత్రైర్యానైస్స్యంతనసితశస్త్రధారిజనలోకైః ॥ తుష్టైఃపశ్వస్త్రాదితునివేద్యతేసర్వమేవభగవత్యై ॥ దుర్గాసాపూజనీయాచతద్దినేద్రోణపుష్పకైః । తతఃఖడ్గంనమస్కృత్య శత్రూణాంవధసిద్ధయే ॥ ఇచ్ఛేతవిజయంలాజ్యంసుభిక్షంచాత్మనేనృపః । పునఃపునఃప్రణమ్యాయాంసంస్మరన్ హృదయేశివామ్ ॥ సర్వంకృత్వేతికౌరవ్యఅష్టమ్యాంజాగరంనిశి । నటనర్తకగీతైశ్చకారయేచ్చమహోత్సవమ్ ॥ ఏవంహృష్టైర్నిశాంనీత్వాప్రభాతే అరుణోదయే । ఘాతయేన్మహిషాన్మేషానగ్రతోనతకంధరాన్ ॥ శతమర్ధశతంవాపితదర్ధంవాయథేచ్ఛయా । సురాసవభృతైఃకుంభైస్తర్పయేత్పరమేశ్వరీమ్ ॥ కాపాలికేభ్యస్తద్దేయందాసీదాసజనేతథా ।తతోపరాహ్ణసమయేనవమ్యాంవైరథేస్థితాం। భవానీంభ్రామయేద్రాష్ట్రేస్వయంరాజాసశబ్దవాన్ । కశ్చిచ్చోచ్ఛ్రాపితోవీరోవిధృతోఽన్యేనఖడ్గవాన్ ।భూతేభ్యస్తుబలిందద్యాన్మంత్రేణానేనసామిషమ్। సరక్తంసజలంచాన్నంగంధపుష్పాక్షతైర్యుతమ్॥ త్రీంస్త్రీన్వారాన్సమూలేనదిగ్విదిక్షుకిరేద్బలిమ్ ॥ మంత్రశ్చ ॥ బలింగృహ్ణంత్విమందేవాఆదిత్యావసవస్తథా।మరుతశ్చాశ్వినౌరుద్రాస్సుపర్ణాఃపన్నగాగ్రహాః ॥ అసురాయాతుధానాశ్చపిశాచోరగరాక్షసాః। ఢాకిన్యోయక్షవేతాళాయోగిన్యఃపూతనాశివాః । జృంభకాస్సిద్ధగంధర్వామాలావిద్యాధరానగాః।నాగావిద్యాధరాఇతిపాఠః।దిక్పాలా

లోకపాలాశ్చయేచవిఘ్నవినాయకాః ॥ జగతాంశాంతికర్తారోబ్రహ్మాద్యాశ్చమహ
ర్షయః । మావిఘ్నంమాచమేపాపంమాసంతుపరిపంథినః ॥ సౌమ్యాభవంతుతృప్తా
శ్చభూతప్రేతాస్సుఖావహాఇతి, ఇతిమహాష్టమీ—మహా నవమీతుపూర్వయుతా
గ్రాహ్యాపూర్వోక్తవచనాత్ - నవమీదుర్గావ్రతేశ్రావణీతిదీపికోక్తేః - శ్రావణీ
దుర్గనవమీదూర్వాచైవహుతాశనీ । పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యాశివరాత్రిర్బలేర్దినమి
తి ॥ హేమాద్రావాపాద్మోక్తేశ్చ - భవిష్యేపి ॥ ఆశ్వయుక్ఛుక్లపక్షేతుఅష్టమీమూ
లసంయుతా।సామహానవమీనామత్రైలోక్యేపిసుదుర్లభా। ఇతి ॥మూలముపలక్షణం॥
దుర్గాపూజాసునవమీమూలాద్యృక్షత్రయాన్వితా । మహతీకీర్తితాతస్యాందుర్గా
మహిషమర్దినీఇతి మదనరత్నేలైంగాత్ - అత్రపూజయేదిత్యగ్రేశేషః - యాని
తు ॥ సాకార్యోదయగామిన్యాం ఇత్యాది ప్రాగుక్తానితాని నవమీభిన్నతిథిప
రాణి - నవమ్యాంవిశేషోక్తేః - వేధశ్చముహూర్తత్రయేణైవజ్ఞేయః - య
ద్యపిహేమాద్రిమతే ముహూర్తద్వయాత్మాపివేధోస్తి, తథాపిసూర్యోదయఏవ
సః సాయాంతుత్రిముహూర్తఏవ - తదుక్తందీపికాయాం ॥ త్రిముహూర్తగాతుస
కలాసాయంఇతి - మాధవోపి ॥ సాయంతూత్తరయాతద్వన్న్యూనయానతువిద్ధ్యే
తఇతి - తేనత్రిముహూర్తయోగేపూర్వానవమీ - పూర్వోక్తవచనాత్ ॥ నను
ర్యాన్నవమీతాతదశమ్యాంతుకదాచ నేతిస్కాందేపరానిషేధాచ్చ - త్రిముహూ
ర్తయోగాభావేతునిషిద్ధాపితథైవకార్యేతినిష్కర్షః ॥ యత్తునవమ్యాంచజపంహో
మంసమాప్యశ్రవణేపివేతిసంగ్రహోక్తేః ॥ వ్రతంచజాగరశ్చైవనవమ్యాంవిధివ
ద్బలిరితిదేవీపురాణాచ్చ ॥ నవమ్యాంహోమబల్యాదివిహితంతత్ర ॥ ఆశ్వయుక్ఛు
క్లనవమీముహూర్తంవాకలాయది । సాతిథిస్సకలాజ్ఞేయాలక్ష్మీవిద్యాజయార్థిభిరితి
సౌరపురాణాత్ ॥ సూర్యోదయేపరంరిక్తాపూర్ణాస్యాదపరాయది । బలిదానంప్ర
కర్తవ్యంతత్రదేశేశుభావహమ్ ॥ బలిదానేకృతేష్టమ్యాంపుత్రభంగోభవేన్నృపేతి
మదనరత్నేదేవీపురాణాచ్చ - బల్యాదావపరాకార్యా - ఉపవాసాదౌతుపూర్వేతి
మదనరత్నేఉక్తం - ప్రతాపమార్తండేప్యేవం - యత్తు ॥ అష్టమ్యాంబలిదానేనపు
త్రనాశోభవేద్ధ్రువమితి ॥ కాళికాపురాణం, తత్సంధిపూజాపరం ॥ అష్టమీనవమీ
సంధౌతృతీయాఖలుకథ్యతఇతితత్రైవతదుక్తేః - కామరూపనిబంధే ॥ అష్టమ్యా
శ్శేషదండశ్చనవమ్యాఃపూర్వఏవచ । తత్రయాక్రియతేపూజావిజ్ఞేయాసామహాఫ
లా ॥ అష్టమీమాత్రేభవత్యేవ ॥ ఆశ్వినేపూజయిత్వాతుఅర్ధరాత్రేష్టమీషుచ ।
ఘాతయంతిపశూన్భక్త్యాతేభవంతిమహాబలాః ॥ తథా ॥ కన్యాసంస్థేరవావీశేశుక్లా
ష్టమ్యాంప్రపూజయేత్ । సోపవాసోనిశార్ధేతుమహావిభవవిస్తరైః ॥ తథా ॥ పశు

ఘాతశ్చకర్తవ్యోఽగవయాజవధస్తథేతి రూపనారాయణీయే దేవీపురాణాత్ - తత్రై
వభవిష్యే ॥ తస్మాదియంమహాపుణ్యానవమీపాపనాశినీ । ఉపోష్యాసుప్రయత్నేన
సతతంసర్వపార్థివైః ॥ నిర్ణయదీపేతుమహానవమీపరదినేపరాహ్ణవ్యాపిత్వేపరా -
అన్యథాపూర్వా ॥ ఆవర్తనాత్పూర్వకాలేనవమీస్యాత్పరేహని । దుర్గార్చాతత్ర
పూర్వేద్యుఃపూర్వాహ్ణేత్వష్టమీయ దీతిధౌమ్యవచనాదిత్యుక్తం - అన్యేతుశార
దానవమీవిషయత్వంసమూలత్వంచవిమృశ్యం - యానితు ॥ నందాయాంజ్వలతే
వహ్నిః పూర్ణాయాంపశుఘాతనమ్ । భద్రాయాంగోకులక్రీడాతత్రరాజ్యంవినశ్యతీ
తి ॥ నవమ్యామపరాహ్ణేతుబలిదానంప్రశస్యతే । దశమీంవర్జయేత్తత్రనాత్రకా
ర్యావిచారణేతి ॥ నందాయాదర్శనేరక్షాబలిదానందశాసుచ।భద్రాయాంగోకులక్రీ
డాదేశనాశాయజాయతే ఇతి బ్రహ్మవైవర్తనారదాదివచనానితానిశుద్ధాధికనిషేధప
రాణీతిమదనరత్నే - తథాకాళికాపురాణే ॥ నవమ్యాంబలిదానంతుకర్తవ్యంవై
యథావిధి । జపంహోమంచవిధివత్కుర్యాత్తత్రవిభూతయే ॥ కేచిత్తు ॥ పూర్వా
షాఢాయుతాష్టమ్యాంపూజాహోమాద్యుపోషణమితి పూర్వోక్తదేవీపురాణాద
ష్టమ్యాంహోమమాహుః - అన్యేతుద్వివిధవాక్యవశాదష్టమ్యా మారభ్యానవ
మ్యాంసమాపయతి-సముచ్చయస్తుయుక్తః-రుద్రయామళేతువికల్పఉక్తః - తత్తుని
ర్మూలం దుర్గాభక్తితరంగిణ్యాదిగౌడగ్రంథేష్వపినవమ్యాంహోమఉక్తః- హోమే
చవిశేషఉక్తోడామరతంత్రే॥పాయసంసర్పిషాయుక్తంతిలైశ్శుక్లైర్విమిశ్రితం।హో
మయేద్విధివద్భక్త్యాదశాంశేననృపోత్తమ ॥ రుద్రాధ్యాయేయథాహోమం
మంత్రేణైకేనసాధయేత్ ॥ తథాస్తోత్రజపేహోమంశ్లోకేనైకేనసాధయేత్ ॥ య
ద్వాసప్తశతీంజప్త్వాహోమమంత్రోనవార్ణకః ॥ ఐంహ్రీంక్లీంచాముండాయైవిచ్చే
ఇతినవార్ణకఇతి కేచిత్ - పూజోక్తాగ్రాహ్యా ఇతితుయుక్తం - రుద్రయామళేపి ॥
ప్రధానద్రవ్యముద్దిష్టంపాయసాన్నంతిలాస్తథా । కింశుకైస్సర్షపైఃపూగైర్లాజదూ
ర్వాంకురైరపి ॥ యవైర్వ్రీహిఫలైర్దివ్యైర్నానావిధఫలైస్తథా । రక్తచందనఖం
డైశ్చగుగ్గులైశ్చమనోహరైః ॥ ప్రతిశ్లోకంచజుహుయాత్సర్వద్రవ్యాణిచక్రమాత్।
నవార్ణకేణబాహుత్వానమోదేవ్యాఇతీతిచేతి - రహస్యేతు ॥ ప్రతిశ్లోకంచజుహు
యాత్పాయసంతిలసర్పిషేత్యుక్తం - దుర్గాభక్తితరంగిణ్యాంతుతిలైర్జయంతీమంత్రే
ణచహోమఉక్తః ॥ పురశ్చరణకార్యేతుబిల్వపత్రయుతైస్తిలైరితి కాళికాపురా
ణాద్బిల్వపత్రైశ్చేతిస్మార్తాః - తన్న, అన్యత్రమానాభావాత్ - అథబలిదానం -
తత్రాశ్వమేషచ్ఛాగమహిషస్వమాంసానాముత్తరోత్తరప్రాశస్త్యం - ఫలవిశేష
శ్చాన్యతోనసేయఇతిదిక్ - బలిప్రకారస్తుదేవీపురాణే ॥ కన్యాసంస్థేరవౌశక్తశ్శుక్లా

ష్టమ్యాంప్రపూజయేత్। ద్రోణపుష్పైశ్చబిల్వామ్రజాతీపున్నాగచంపకైః ॥పంచాబ్దంలక్షణోపేతంగంధపుష్పసమన్వితమ్। విధివత్కాళికాంతిజప్త్వాఖడ్గేనఘాతయేత్ ఓం, కాళికాళియజ్ఞేశ్వరీలోహదండాయైనమఃఇతిమంత్రః॥ తదుత్థరుధిరంమాంసంగృహీత్వా పూతనాదిషు ॥ ఆదిశబ్దాచ్చరకీవిదారీపాపరాక్షస్యః ॥ నైరృతేభ్యఃప్రదాతవ్యంమహాకౌశికమంత్రితమ్ ॥ మంత్రస్తువక్ష్యతే- తథా ॥ తస్యాగ్రతోనృపస్నాత్వా యాత్కృత్వా శత్రుంతుపైష్టికమ్ ।। ఖడ్గేనఘాతయిత్వాతు దద్యాత్స్కంధవిశాఖయోః ॥ అశక్తౌబ్రాహ్మణేనచకూష్మాండాదిభి ర్బలిదానంకార్యం - తదుక్తంకాళికాపురాణే ॥ కూష్మాండమిక్షుదండంచ మాసంసార సమేవచ। ఏతేబలిసమాఃప్రోక్తాస్తృప్తౌ ఛాగసమాస్సదా ॥ రుద్రయామళేపి ॥ ఛాగా భావేతు కూష్మాండం శ్రీఫలంవామనోహరమ్ । వస్త్రసంవేష్టితంకృత్వాచ్ఛేదయేచ్ఛురికాదినా ॥ తథా ॥ బ్రాహ్మణేనసదాదేయంకూష్మాండంబలికర్మణి ।।శ్రీఫలంవాసురాధీశ ఛేదంనైవతు కారయేత్ ॥ ఛేదేవికల్పః ॥ మాషాన్నేనబలిర్దేయోబ్రాహ్మణేనవిజానతా॥ కాళికాపురాణే ॥ ఉత్తరాభిముఖోభూత్వాబలింపూర్వాముఖంతథా । నిరీక్ష్యసాధకఃపశ్చాదిమంమంత్రముదీరయేత్ ॥ పశుస్త్వంబలిరూపేణమమభాగ్యాదుపస్థితః । ప్రణమామితతస్సర్వరూపిణం బలిరూపిణమ్ ॥ చండికాప్రీతిదానేన దాతు రాపద్వినాశనమ్ । చాముండాబలిరూపాయబలేతుభ్యంనమోస్తుతే ॥ యజ్ఞార్థబలయస్సృష్టాస్స్వయమేవస్వయంభువా । అతస్త్వాంఘాతయామ్యద్యతస్మాద్యజ్ఞే వధోవధః॥ ఐం హ్రీంశ్రీమితిమంత్రేణతంబలింమత్స్యరూపిణమ్ । చింతయిత్వాన్యసేత్పుష్పంమూర్ధ్నితస్యతుభైరవ ॥ రసనాత్వంచండికాయాస్సురలోకప్రసాదకః ।। హ్రీంహ్రీంఖడ్గేతిమంత్రేణధ్యాత్వాఖడ్గంచపూజయేత్ ॥ పూజయిత్వాతతఃఖడ్గంఓంహుంఫడితిమంత్రకైః। గృహీత్వావిమలంఖడ్గం ఛేదయేద్బలిముత్తమమ్॥ ఓంహ్రీంఐంహ్రీం కౌశికీతిరుధిరేణాప్యాయతామితి ॥ బలిదానేతుదుర్గాయాస్సర్వత్రాయంవిధిఃస్మృతః । మత్స్యసూక్తే ॥ నవమ్యాంపూర్వవత్పూజాకర్తవ్యాభూతిమిచ్ఛతా।దక్షిణాం వస్త్రయుగ్మంచఆచార్యాయనివేదయేత్ —అథాత్రప్రసంగాచ్ఛతచండీ విధానముచ్యతే - రుద్రయామళే ॥ శతచండీవిధానంచప్రోచ్యమానంశృణుష్వతత్ । సర్వోపద్రవనాశార్థేశతచండీంసమారభేత్ ॥ షోడశస్తంభసంయుక్తంమండలంపల్లవోజ్జ్వలమ్ । వసుకోణయుతాంవేదీంమధ్యేకుర్యాత్త్రిభాగతః ॥ పక్వేష్టకచితాం రమ్యాముచ్ఛ్రాయేహస్తసమ్మితామ్। పంచవర్ణరజోభిశ్చకుర్యాన్మండలకంశుభమ్॥ పంచవర్ణవితానంచకింకిణీజాలమండితమ్ । ఆచార్యేనసమంవిప్రాన్వరయేద్దశసువ్రతాన్ ॥ ఈశాన్యాంస్థాపయేత్కుంభంపూర్వోక్తవిధినాచరేత్ । వారుణ్యాంచ

ప్రకర్తవ్యంకుండంలక్షణలక్షితమ్ ॥ మూర్తించదేవ్యాః ప్రకుర్వీతసువర్ణస్యపలేన వై । తదర్ధేనతదర్ధేనతదర్ధేనమహామతే॥ అష్టాదశభుజాందేవీంకుర్యాద్వాష్టకరామపి । పట్టకూలయుగచ్ఛన్నాందేవీంమధ్యేనిధాపయేత్ ॥ దేవీంసంపూజ్యవిధివజ్జపంకుర్యుర్దశద్విజాః । శతమాదౌశతంచాంతేజపేన్మంత్రంనవార్ణవమ్ ॥ చండీసప్తశతీంమధ్యేసంపుటోయముదాహృతః । ఏకంద్వేత్రీణిచత్వారిజపేద్దినచతుష్టయమ్ ॥ రూపాణిక్రమశస్తద్వత్పూజనాదికమాచరేత్ ॥పంచమేదివసేప్రాతర్హోమంకుర్యాద్విధానతః ॥ గుడూచీంపాయసందూర్వాంతిలాఞ్ఛుక్లాన్యవానపి । చండీపాఠస్యహోమంతుప్రతిశ్లోకందశాంశతః ॥ హోమంకుర్యాద్గ్రహాదిభ్యస్సమిదాజ్యచరూన్క్రమాత్ । హుత్వాపూర్ణాహుతిందద్యాద్విప్రేభ్యోదక్షిణాంక్రమాత్ ॥ కపిలాంగాంనీలమణిం శ్వేతాశ్వంఛత్రచామరే । అభిషేకంతతఃకుర్యుర్యజమానస్యఋత్విజః ॥ ఏవంకృతేమహేశానసర్వసిద్ధిః ప్రజాయతే—అథసహస్రచండీ, సాచతత్రైవోక్తా ॥ సహస్రచండీంవిధివచ్ఛృణువిష్ణోమహామతే । రాజ్యభ్రంశేమహోత్పాతేజనమారేమహాభయే ॥ గజమారేఽశ్వమారేచపరచక్రభయే తథా । ఇత్యాదివివిధేదుఃఖేక్షయరోగాదిజేభయే ॥ సహస్రచండికాపాఠం కుర్యాద్వాకారయేత్తథా ॥ జాపకాస్తుశతంప్రోక్తావింశద్ధస్తశ్చమండపః॥ భోజ్యాసహస్రంవిప్రేంద్రాగోశతందక్షిణాందిశేత్ । గురవేద్విగుణందేయంశయ్యాదానంతథైవచ ॥ సప్తధాన్యంచభూదానం శ్వేతాశ్వంచమనోహరమ్ ॥ పంచనిష్కమితామూర్తిః కర్తవ్యావార్ధమానతః ॥ అష్టాదశభుజాదేవీసర్వాయుధవిభూషితా । అవారితాన్నందాతవ్యంసహస్రంప్రత్యహంప్రభో ॥ శతంవానియతాహారఃపయఃపానేనవర్జయేత్ । ఏవంయశ్చండికాపాఠం సహస్రంతుసమాచరేత్ ॥ తస్యస్యాత్కార్య సిద్ధిస్తు నాత్రకార్యావిచారణాఇతి॥ఏతద్ద్వయంయద్యపిమహానిబంధేషునాస్తి-తథాపిప్రచరద్రూపత్వాదుక్తమితిదిక్ - వారాహీతంత్రే ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తేదుశ్చికిత్స్యామయేతథా। జాతిభ్రంశేకులోచ్ఛేదేఽప్యాయుషోనాశ ఆగతే ॥ వైరివృద్ధౌవ్యాధివృద్ధౌధననాశే తథాక్షయే । తథైవత్రివిధోత్పాతేతథాచైవోపపాతకే॥ కుర్యాద్యత్నాచ్ఛతావృత్తంతతస్సంపద్యతేశుభమ్ । శ్రేయోవృద్ధిశ్శతావృత్తాద్రాజ్యవృద్ధిస్తథాపరా ॥ మనసాచింతితందేవి సిద్ధ్యేదష్టోత్తరాచ్ఛతాత్ । సహస్రావర్తనాల్లక్ష్మీరావృణోతిస్వయంస్థిరా ॥ భుక్త్వామనోరథాన్కామాన్నరో మోక్షమవాప్నుయాత్ । చండ్యాశ్శతావృత్తిపాఠాత్సర్వాస్సిద్ధ్యంతిసిద్ధయః ॥ ఇతిశతచండీసహస్రచండీవిధిః—అథనవరాత్రపారణానిర్ణయః - సాచదశమ్యాంకార్యా ॥ ఆశ్వినే మాసిశుక్లేతుకర్తవ్యంనవరాత్రకమ్ । ప్రతిపదాదిక్రమేణైవ యావచ్చనవమీభ

వేత్ ॥ త్రిరాత్రంవాపికర్తవ్యంస ప్తమ్యాదియథాక్రమమితి హేమాద్రౌధౌమ్యవ చనాత్ ॥ నవమీతిథిపర్యంతంవృద్ధ్యాపూజాజపాదికంఇతి, ప్రాగు క్తవచనైర్నవ మీపర్యంతం ప్రదానభూతపూజాద్యు క్తేరుపవాసాదేశ్చాంగత్వేనతత్సర్వాంతత్వాత్ ఆదిశబ్దేనోపవాసో క్తేః - పూర్వో క్తత్రిరాత్రవ్రతేనవమ్యాఅప్యుపోష్యత్వాచ్చ- నచపారణాంతత్వేనత్రిరాత్రత్వం - విష్ణుత్రిరాత్రాదాతథాప్రస క్తేః - నచాత్రోప వాసే మానాభావాయితివాచ్యం ॥ ఏవంచవింధ్యవాసిన్యాంనవరాత్రోపవాసతః । ఏకభ క్తేనన క్తేనతథైవాయాచితేనచ ॥ పూజనీయాజనైర్దేవీస్థానేస్థానేపురేపురఇతి హేమాద్రౌభవిష్యో క్తేః- నవసత్రరామాఖ్యాతోనవమ్యా అప్యుపోష్యత్వాచ్చ- నసుతిథిహ్రాసేఽష్టావప్యుపవాసాభవంతీతికథంసమాఖ్యా - తేనకర్మవిశేషేనవ రాత్రశబ్దోరూఢః - అతఏవో క్తందేవీపురాణే ॥ తిథివృద్ధౌతిథిహ్రాసేనవరాత్ర మ పార్థకంఇతిచేన్న తిథిహ్రాసేపినవతిథీ నాముపోష్యత్వాన్నవరాత్రత్వాత్తు తేః- ఏతే నరాత్రీణాంప్రాధాన్యాత్ - హ్రాసేఅమావాస్యాదాయననవత్వమితిమూర్ఖో క్తిః, ప రాస్తా - యత్తుదేవీపురాణే । కన్యాసంస్థేరవౌశుక్లశ్లామారభ్యనందికామ్। అయా చీహ్యేకభ క్తోవా నక్తాశీపృథవాంబ్వద ఇతి వ్రతచతుష్టయము క్తం - తల్లౌహాభిసా రికవిషయం ॥ తస్య ॥ జయాభిలాషీనృపతిః ప్రతిపత్ప్రభృతిక్రమాత్ । లౌహాభిసా రికంకర్మకారయేద్యావదష్టమీతిభవిష్యేష్టమీపర్యంతమేవో క్తేః - రూపనారా యణేనతు.నందాదివ్రతప్రయోగంపృథగేవో క్త్వాతస్యనవమ్యాంపారణము క్తం-య దపినిర్ణయదీపే ॥ ఆశ్వినేశుక్లపక్షేతునవరాత్ర ముపోషితః । నవమ్యాంపారణం కుర్యాద్దశమీమిశ్రితానచేత్ ॥ దశమీమిశ్రితాయత్రతపారణేనవమీభవేత్ । దుఃఖ దారిద్ర్యదాజ్ఞేయాతథావ్రతవినాశినీతిబ్రాహ్మనామన్నలిఖితంవచనం - యచ్చరుద్ర యామళఇతివదంతి ॥ అష్టమ్యాసహకార్యాస్యాన్నవమీపారణాదినే। మోమోహా ద్దశమీవేధే నవమ్యాం చండికాంయజేత్ ॥ పారణంచప్రకుర్యాద్వైతస్యపుణ్యాం నిరర్థకమ్ । నవమ్యాంపారితాదేవీకులవృద్ధిం ప్రయచ్ఛతి ॥ దశమ్యాంపారితాదేవీ కులనాశంకరోతివై । తస్మాత్తుపారణంకుర్యాన్నవమ్యాంవిబుధాధిప। ఇత్యాదీనితాని యదిసమూలాని తదాలౌహాభిసారిక నందాది వ్రతచతుష్టయ విషయాణి - తస్యా ష్టమీపర్యంతమేవో క్తేరిత్యు క్తంప్రాక్ - అన్యథామహాష్టమ్యాపరవిద్ధాయాంపార ణావిధానేపూర్వనిబంధైర్విరోధోమర్యాదస్స్యాత్ - యానితుకైశ్చిల్లిఖితానినవ మ్యాంపారణా విధాయకానివచనాని తానిహేమాద్ర్యాదివిరుద్ధత్వానిమూలాని సమూలత్వేపి యదాదినద్వయేనవమీతదాద్వితీయదినవుపోష్యతిథ్యంతే పారణాన కింతునవమీమధ్యేకార్యేత్యేవనేయానిశివరాత్రిపారణావత్ - అత్రకేచిత్పారణా

హే సూతకాదిప్రాప్తౌ తదతిక్రమ్య పారణాం కుర్యాదిత్యాహుః - తన్మందం ॥ కామ్యోపవాసే ప్రక్రాంతే త్వంతరా మృతసూతకే । తత్ర కామ్యవ్రతం కుర్యాద్దానార్చనవివర్జితమితి మాధవీయే కౌర్మోక్తేః॥ వ్రతయజ్ఞవివాహేషు శ్రాద్ధే హోమేఽర్చనే జపే । ప్రారబ్ధే సూతకం న స్యాదనారబ్ధే తు సూతకమితి విష్ణువచనాచ్చాశౌచమధ్యేపి తత్కర్తవ్యతావగతేః పారణాంతత్వాద్వ్రతస్య - ప్రారంభస్తునైవోక్తః ॥ ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః। నాందీముఖం వివాహాదౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి ॥ రుద్రయామళేపి ॥ సూతకే పారణం కుర్యాన్నవమ్యాం హోమపూర్వకమ్। తదంతే భోజయేద్విప్రాన్దానం దద్యాచ్చ శక్తితః ఇతి॥ తదంతే సూతకాంతే - ఏవం స్త్రీభిరపి రజోదర్శనమధ్యే కర్తవ్యమేవ పారణమ్ ॥ సంప్రవృత్తేపి రజసి నత్యాజ్యం ద్వాదశీవ్రతం।ఇతి మాధవీయే ఋష్యశృంగవచనాత్ - ద్వాదశీవ్రతమిత్యుపలక్షణం ॥ ప్రారబ్ధదీర్ఘతపసాం నారీణాం యద్రజో భవేత్ । న తత్రాపి వ్రతస్య స్యాదుపరోధః కదాచన।ఇతి తత్రైవ సత్యవ్రతవచనాత్ - కించ ఏకాదశ్యాదౌ పంచమ్యాశౌచపాతే మాసాంతే పారణాపత్తిః - మాసోపవాసాంతే పంచమ్యాశౌచపాతే జీవనాసంభవశ్చ - యత్తు నియమస్థా యదా నారీ ప్రపశ్యేదంతరా రజః । ఉపోష్యైవ తు తాం రాత్రిం స్నాత్వా శేషం చరేద్వ్రతమిత్యంగిరోవచనం - యచ్చ హారీతవచనం ॥ నియమస్థా వ్రతస్థా స్త్రీ రజః పశ్యేత్కథంచన । త్రిరాత్రం తు క్షిపేదూర్ధ్వం వ్రతశేషం సమాపయేత్ ॥ తద్ద్విధవోపాసవిషయం - తాసాం తత్ర భోజననిషేధాదితి కేచిత్ - వయం తు ప్రాగుక్తసత్యవ్రతవచనే దీర్ఘతపసామితి విశేషణోపాదానాద్ద్వాదశీవ్యతిరిక్తసకలైకాహోపవాస విషయోయం నిషేధః - త్రిరాత్రనవరాత్రాదిదీర్ఘవ్రతేషు తు రజోమధ్యే పారణేతి బ్రూమః - ఆశౌచమధ్యే తు సర్వాపి పారణా భవతి ప్రాగుక్తకౌర్మవచనాదిసిద్ధం - అయం చోపవాసపారణానిర్ణయః - సర్వత్ర తేషు బోద్ధవ్య ఇత్యలం భూయసా - దశమ్యాం దేవీం విసర్జయేత్ - తదుక్తం దుర్గాభక్తితరంగిణ్యాం దేవీపురాణే । తతః ప్రాతః పూజయిత్వా దశమ్యాం విధిపూర్వకమ్॥ సంప్రేషణం తు కర్తవ్యం గీతవాదిత్రనిస్స్వనైః॥ రూపం దేహి యశో దేహి భగం భగవతి దేహి మే। పుత్రాన్ దేహి ధనం దేహి సర్వకామాంశ్చ దేహి మే॥ మహిషఘ్ని మహామాయే చాముండే ముండమాలిని। ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం దేహి దేవి నమోస్తు తే॥ ఇతి సంప్రార్థ్య దేవీం తు తత ఉత్థాపయేద్బుధః । ఉత్తిష్ఠ దేవి చండేశి శుభాం పూజాం ప్రగృహ్య చ ॥ కురుష్వ మమ కల్యాణమష్టాభిశ్శక్తిభిస్సహ । గచ్ఛ గచ్ఛ పరం స్థానం స్వస్థానం దేవి చండికే॥ వ్రజ స్రోతోజలం వృద్ధ్యై స్థీయతాం చ జలే త్విహ।ఇతి, ఉత్థాప్య జలం నీత్వా ॥ దుర్గే దేవి జగన్మాతస్స్వస్థానం గచ్ఛ పూజితే । సంవత్సరే వ్యతీతే తు పునరాగమనాయ వై॥ ఇమాం

పూజాంమయాదేవి యథాశక్త్యోపపాదితామ్ । రక్షార్థంత్వంసమాదాయవ్రజస్వ స్థానముత్తమమితిజలేప్రవాహయేత్ —ఇయమేవవిజయాదశమీ - సాచద్వితీయ దినేశ్రవణయోగాభావేపూర్వాగ్రాహ్యా - తదుక్తంహేమాద్రౌస్కాందే ॥ దశమ్యాంతునరైస్సమ్యక్పూజనీయాపరాజితా । ఐశానీందిశమాశ్రిత్య అపరాహ్ణేప్రయత్నతః ॥ యాపూర్ణానవమీయుక్తా తస్యాంపూజ్యాపరాజితా । క్షేమార్థంవిజయార్థంచపూర్వోక్తవిధినానరైః ॥ నవమీశేషయుక్తాయాందశమ్యామపరాజితా। దదాతివిజయందేవీపూజితాజయవర్ధినీ ॥ తథా ॥ ఆశ్వినేశుక్లపక్షేతుదశమ్యాంపూజయేన్నరః । ఏకాదశ్యాంనకుర్వీతపూజనంచాపరాజితమితి ॥ యదాతుపూర్వదినే శ్రవణయోగాభావః - పరదినేచాల్పాపితద్యోగినీతదాపరైవ - తథాచహేమాద్రౌవ్రతకాండేకశ్యపః ॥ ఉదయేదశమీకించిత్సంపూర్ణైకాదశీయది । శ్రవణర్క్షంయదాకాలేసాతిథిర్విజయాభిధా ॥ శ్రవణర్క్షేతుపూర్ణాయాంకాకుత్స్థః ప్రస్థితో యతః । ఉల్లంఘయేయుస్సీమానంతద్దినర్క్షే తతోనరా ఇతి - కాలేపరాహ్ణేపరదినే అపరాహ్ణేశ్రవణాభావేతుసర్వపక్షేషుపూర్వైవ - మదనరత్నేప్యేవం - జ్యోతిర్నిబంధేరత్నకోశేచనారదః ॥ ఈషత్సంధ్యామతిక్రాంతః కించిదుద్భిన్నతారకః। విజయోనామకాలోయంసర్వకార్యార్థసిద్ధిదః ॥ ఇషస్యదశమీంశుక్లాంపూర్వవిద్ధాం నకారయేత్ । శ్రవణేనాపిసంయుక్తాం రాజ్ఞాంపట్టాభిషేచనే ॥ సూర్యోదయేయదారాజన్దృశ్యతేదశమీతిథిః । అశ్వినేమాసిశుక్లేతువిజయాం తాంవిదుర్బుధాః ॥ అత్రాయంనిర్గళితోర్థః - అపరాహ్ణో ముఖ్యః కర్మకాలః - తత్రైవపూజాద్యుక్తేః - ప్రదోషోగౌణః - తత్రదినద్వయేపరాహ్ణవ్యాప్తౌపూర్వా - ప్రదోషవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ - దినద్వయేప్రదోషవ్యాప్తౌపరా - అపరాహ్ణవ్యాప్తేరాధిక్యాత్ - ఇదంశుద్ధతిథావన్యకాలే - శ్రవణస్తురోహిణీవదప్రయోజకః - దినద్వయేపరాహ్ణస్పర్శేతుపూర్వా - తత్రాపిపరదినేపరాహ్ణేశ్రవణత్వేపరైవేతిదిక్ - అత్రవిశేషోభార్గవార్చన దీపికాయాంభవిష్యే ॥దశమ్యాయుక్తంజగన్నాథం భక్తానామభయంకరమ్ । అర్చయిత్వాశమీవృక్షమర్చయేచ్చతతఃపునః॥ శమీమంత్రస్తుహేమాద్రౌగోపథబ్రాహ్మణే ॥ అమంగళానాంశమనీం శమనీందుష్కృతస్యచ । దుస్స్వప్ననాశినీంధన్యాంప్రపద్యేహంశమీంశుభాం ॥ తథాభవిష్యే ॥ శమీశమయతేపాపంశమీలోహితకంటకా । ధారిణ్యర్జునబాణానాం రామస్యప్రియవాదినీ॥కరిష్యమాణయాత్రాయాం యథాకాలంసుఖంమయా । తత్రనిర్విఘ్నకర్త్రీత్వంభవశ్రీరామపూజితే ఇతి ॥ తథా ॥ గృహీత్వాసాక్షతామార్ద్రాం శమీమూలగతాంమృదం । గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైరానయేత్స్వగృహంప్రతి ॥ తతోభూషణవ

స్త్రాదిధారయేత్స్వజనైస్సహ। ఇతి - అత్రైవబలినీరాజనముక్తంకృత్యరత్నే ॥తత్ర మంత్రః ॥ చతురంగబలంమహ్యంనిరరిత్వంవ్రజత్విహ । సర్వత్రవిజయోమేస్తుత్వత్ప్రసాదాత్సురేశ్వరీతి ॥ గాథనిబంధేజ్యోతిషే ॥ కృత్వానీరాజనంరాజాబలవృద్ధ్యైయథాక్రమం । శోభనంకంజనంపశ్యేజ్జలగోగోష్ఠసన్నిధౌ॥ అస్యఫలానిశుభాశుభదేశాశ్చలత్రైవజ్ఞేయాః - ఆశ్వినపౌర్ణమాసీపరాగ్రాహ్యా ॥ సావిత్రీవ్రతమంతరేణభవతోమాపౌర్ణమాస్యాపద ఇతిదీపికోక్తేః - అత్రవిశేషస్తిథితత్త్వేలైంగే ॥ ఆశ్వినేపౌర్ణమాస్యాంతుచరేజ్జాగరణంనిశి । కౌముదీసాసమాఖ్యాతాకార్యాలోకైర్విభూతయే ॥ కౌముద్యాంపూజయేల్లక్ష్మీమింద్రమైరావతస్థితమ్ । సుగంధిర్నిశిసద్వేష అక్షైర్జాగరణంచరేత్ ॥ తథా ॥ నిశీథేవరదాలక్ష్మీః కోజాగర్తీతిభాషిణీ । తస్మైవిత్తంప్రయచ్ఛామి అక్షైఃక్రీడాంకరోతియః ఇతి - అత్రైవాశ్వయుజీకర్మోక్తమాశ్వలాయనేన । ఆశ్వయుజ్యామాశ్వయుజీకర్మేతితచ్చపర్వణికార్యం-వికృతిత్వాత్ - తత్రపూర్వాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా - దైవకర్మత్వాత్ - ఆగ్రయణంతుపర్వణికార్యం ॥ శరద్యాగ్రయణంనామపర్వణిస్యాత్తదుచ్యతఇతిశౌనకోక్తేః - తత్రాపివిశేషపర్వణికార్యమితిప్రాగుక్తం - తచ్చవ్రీహిభిరిష్ట్వా వ్రీహిభిరేవయజేత, యవేభ్యోయవైరిష్ట్వాయవైరేవయజేత, వ్రీహిభ్య ఇతి శ్రుత్యాదర్శపూర్ణమాసయోరేకకర్మత్వేనైకద్రవ్యనియమాద్దర్శేష్ట్యాః - పరంపౌర్ణమాసేష్ట్యాశ్చ ప్రాగ్భవతీతిహేమాద్ర్యాదయః ॥ దర్శేష్ట్యాఃపరముక్తమాగ్రయణకం ప్రాక్పౌర్ణమాసాచ్చతదితిదీపికోక్తేశ్చ - తచ్చాగ్రయణంత్రేధా - వ్రీహ్యాగ్రయణంయవాగ్రయణం శ్యామాకాగ్రయణంచేతి - ఏషాంకాలశ్శ్రుతౌ, గృహమేధీవ్రీహియవాభ్యాం శరద్వసంతయోర్యజేత, శ్యామాకైర్నివారైర్వర్షాస్వాపత్కాలేనాన్యైవపురాణైర్వా ఇతి-ఆపస్తంబోపి-వర్షాసుశ్యామాకైర్యజేతశరదివ్రీహిభిర్వసంతేయవైర్యథర్తువేణుయవైరితి-తత్రాపిశ్యామాకాగ్రయణమనిత్యమితరేతు -అనాహితాగ్నేర్నిత్యే-యవాగ్రయణం చకార్యమితిస్మార్తవృత్తావుక్తత్వాత్ -సూత్రేవ్రీహియవదేవతాసంబద్ధానామేవ మంత్రాణామామ్నానాచ్చ,ఆహితాగ్నేస్తుయవాగ్రయణస్యాప్యనిత్యత్వం - అపివాక్రియాయవేష్వితిసూత్రాత్ - యద్వావ్రీహ్యాగ్రయణేన సమానతంత్రతా - శ్యామాకైస్తు ప్రస్తరంకుర్యాన్నాగ్రయణం - యదివాతదపి సమానతంత్రం।ఇత్యాదినారాయణవృత్తౌ పరిశ్రమవతాంసులభమిత్యలం - ఇదంచపర్వాభావేశుక్లపక్షేదేవనక్షత్రే కృత్తికాదివిశాఖాంతే కార్యమితిస్మృత్యర్థసారేఉక్తం - బౌధాయనీయేకేశవస్వామినాప్యేవముక్తం - పరిశిష్టే ॥ శ్యామాకైర్వ్రీహిభిశ్చైవయవైశ్చాన్యోన్యకాలతః। ప్రాగ్యష్టుంయుజ్యతేవశ్యంనహ్యత్రాగ్రయణాత్యయః॥

త్రికాండమండనోప్యేవం - యదాత్వేతదాశ్వినపౌర్ణమాస్యాం క్రియతేతదైకకాలత్వాదాశ్వయుజీకర్మణోస్యచ సమానతంత్రతాభవతి - తదేతద్వ్యత్తికృతాపక బర్హిరిధ్మాజ్యేతి సూత్రేస్పష్టముక్తం - అస్యాకరణేప్రాయశ్చిత్తముక్తంస్మృతిచంద్రికాయాంకాత్యాయనేన ॥ నిత్యయజ్ఞాత్యయేచైవనైశ్వదేవద్వయస్యచ । అనిష్ట్వానవయజ్ఞేనవాన్న ప్రాశనేతథా ॥ భోజనేపతితాన్నస్యచరుర్వైశ్వానరోభవేత్ ॥ కారికాపి ॥ అకృతాగ్రయణోఽశ్నీయాన్నవాన్నంయదివైనరః । వైశ్వానరాయకర్తవ్యశ్చరుఃపూర్ణాహుతిస్తువేతి ॥ ఋగ్విధానేతు ॥ సమింద్రరాయామంత్రంచవర్షైవర్షేజపేచ్ఛతం। ఆగ్రాయణంయదాన్యూనంతదాసంపూర్ణమేతితత్ - తదిత్యుక్తం- ఏతచ్చాపదిమలమాసేకార్యమన్యథానేతిప్రాగుక్తం - అన్యోప్యాహితాగ్న్యాదివిశేషఃశౌనకాదేర్జ్ఞేయఇత్యలంబహునా - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, ఆశ్వినమాసనిర్ణయః—అథకార్తికమాసః - తులాసంక్రమే ప్రాగపరాదశఘటికాఃపుణ్యాః - రాత్రౌతుప్రాగుక్తం—అథకార్తికస్నానం - తత్రపృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుస్మృతిపాద్మయోః ॥ తులామకరమేషేషుప్రాతస్స్నానంవిధీయతే । హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచమహాపాతకనాశనమితిసౌరమాసఉక్తః - ప్రాచ్యాశ్చైతదేవాద్రియంతే - దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ అశ్వినస్యతుమాసస్యయాశుక్లైకాదశీభవేత్ । కార్తికస్యవ్రతానీహతస్యాంవైప్రారభేత్సుధీరితిపాద్మోక్తేః - భార్గవార్చనేచ ॥ ప్రారభ్యైకాదశీంశుక్లామాశ్వినస్యతుమానవః । ప్రాతస్స్నానంప్రకుర్వీతయావత్కార్తికభాస్కరఇతివిష్ణురహస్యోక్తేః ॥ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే ॥ పూర్ణఆశ్వయుజేమాసిపౌర్ణమాస్యాంసమాహితఃఇత్యుక్త్వా ॥ మాసంసమగ్రంపరయాచభక్త్యాసమాప్యతేకార్తికపౌర్ణమాస్యాం।ఇత్యంతేఽభిధానాచ్చాశ్వినశుక్లైకాదశ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవారభ్యకార్తికశుక్లద్వాదశ్యాం పౌర్ణమాస్యాంవాసమాపయేదిత్యాహుః । మదనపారిజాతేవిష్ణుః ॥ కార్తికంసకలంమాసంనిత్యస్నాయీజితేంద్రియః । జపన్హవిష్యభుక్చాంతస్సర్వపాపైఃప్రముచ్యదే ॥ అత్రదేశవిశేషఃపాద్మేకార్తికంప్రక్రమ్య ॥ కురుక్షేత్రేకోటిగుణోగంగాయామపితత్సమః । తతోధికఃపుష్కరేస్యాద్ద్వారవత్యాంచభార్గవ ॥ పుణ్యాఃపుర్యశ్చసప్తైవంమునయోమధురాధికా । దుర్లభఃకార్తికోవిప్రామధురాయాంనృణామిహ॥ యత్రార్చితస్స్వయంరూపంభక్తేభ్యస్సంప్రయచ్ఛతీతి ॥ ఇదంచస్నానంకాశీస్థపంచనదేప్యతిప్రశస్తం ॥ శతంసమాస్తపస్తప్త్వాకృతేయత్ప్రాప్యతేఫలమ్ । తత్కార్తికేపంచనదేసకృత్స్నానేనలభ్యతే ॥ కార్తికేబిందుతీర్థేయోబ్రహ్మచర్యపరాయణః। స్నాస్యనత్యనుదినేభానౌభానుజాత్తస్యభీఃకుతఃఇత్యాదికాశీఖండోక్తేః - భానుజోయమః - ఇదంచప్రాతస్స్నానంసంధ్యాం

చకృత్వాకార్యం - తేనవినేతరకర్తృనధికారాదితివర్ధమానః-యద్యపిప్రాతస్సంధ్యా యాసూర్యోదయేసమాప్తిస్తథాపివచనబలాదనుదితహోమవద్భవిష్యతి - స్నాన మంత్రశ్చతత్రైవ ॥ కార్తికేహంకరిష్యామిప్రాతస్స్నానంజనార్దన । ప్రీత్యర్థంతవ దేవేశదామోదరమయాసహ ॥ ఇమంమంత్రంసముచ్చార్యమౌనీస్నాయాద్వ్రతీన రఇతి - అర్ఘ్యమంత్రోపితత్రైవ ॥ వ్రతినఃకార్తికేమాసిస్నాతస్యవిధివన్మమ । గృ హాణార్ఘ్యంమయాదత్తందనుజేంద్రనిషూదన ॥నిత్యనైమిత్తికేకృష్ణకార్తికేపాపనా శనే । గృహాణార్ఘ్యంమయాదత్తంరాధయాసహితోహరే॥ ఇమౌమంత్రౌసముచ్చా ర్యయోర్ఘ్యంమహ్యంప్రయచ్ఛతి । సువర్ణరత్నపుష్పాంబుపూర్ణశంఖేనపుణ్యవాన్॥ సువర్ణపూర్ణాపృథివీతేనదత్తానసంశయఇతి, ఏవంసంపూర్ణస్నానాశక్తౌత్ర్యహంస్నా యాత్ ॥ వారాణస్యాంపంచనద్యేత్ర్యహంస్నాతాస్తుకార్తికే । అమీతేపుణ్యవపు షఃపుణ్యభాజోతినిర్మలాఃఇతికాశీఖండోక్తేః, అథమాలాధారణం,తత్రస్కాందేద్వా రకామాహాత్మ్యే ॥ నివేద్యకేశవేమాలాంతులసీకాష్ఠసంభవామ్ । వహతేయోన రోభక్త్యాతస్యనైవాస్తిపాతకమ్ । నజహ్యాత్తులసీమాలాంధాత్రీమాలాంవిశేషతః। మహాపాతకసంహర్త్రీంధర్మకామార్థదాయినీమ్ ॥ విష్ణుధర్మే॥ స్పృశేత్తుయానిలో మానిధాత్రీమాలాకలౌనృణామ్ । తావద్వర్షసహస్రాణినైకుంఠేవసతిర్భవేత్ ॥ మాలాయుగ్మంతుయోనిత్యం ధాత్రీతులసిసంభవమ్ । వహతేకంఠదేశేతుకల్పకో టిదివంవసేత్ ॥ తులసీకాష్ఠసంభూతేమాలేకృష్ణజనప్రియే। బిభర్మిత్వామహంకంఠే నురుమాంకృష్ణవల్లభమ్ ॥ ఏవంసంప్రార్థ్యవిధివన్మాలాంకృష్ణదళేర్పితామ్ । ధార యేత్కార్తికేయోవైనగచ్ఛేద్వైష్ణవంపదమితి॥ అత్రమూలంచింత్యం,తథాకాశీఖం డే॥కార్తికేమాసిమేయాత్రాయైఃకృతాభక్తితత్పరైః। బిందుతీర్థకృతస్నానైస్తేషాం ముక్తిర్నదూరతః ॥ భార్గవార్చనదీపికాయాంనృసింహపురాణే ॥ అగస్తికుసుమైర్దే వంయోర్చయేచ్చజనార్దనమ్ । దర్శనాత్తస్యదేవర్షేర్నరకంనాప్నుతేనరః ॥ విహా యసర్వపుష్పాణిమునిపుష్పేణకేశవమ్ । కార్తికేయోర్చయేద్భక్త్యావాజపేయఫ లంలభేత్ ॥ స్కాందేకార్తికమాహాత్మ్యే ॥ మాలతీమాలయావిష్ణుఃకేతక్యాచైన పూజితః। సమాసహస్రంసుప్రీతోభవేత్తెమధుసూదనః॥పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే॥ కార్తికేనార్చితోయైస్తుకమలైః కమలేక్షణః । జన్మకోటిషువిప్రేంద్రనతేషాంకమ లాగృహే ॥ తథా ॥ కార్తికేకేశవేపూజయేషాంనామ్నాసుతైఃకృతా। తేనిర్భర్త్స్య రశేః పుత్రంవసంతిత్రిదివేసదా । తులసీదళలక్షేణకార్తికేయోర్చయేద్ధరిమ్। పత్రే పత్రేమునిశ్రేష్ఠమౌక్తికంలభతేఫలం ॥ తథాస్కాందేకార్తికమాహాత్మ్యే ॥ ధాత్రీ ఛాయేతుయఃకుర్యాత్పిండదానంమహామునే । ముక్తింప్రయాంతిపితరః ప్రసాదా

న్మాధవస్యతు ॥ ధాత్రీఫలవిలిప్తాంగో ధాత్రీఫలవిభూషితః । ధాత్రీఫలకృతాహారో న
రో నారాయణో భవేత్ ॥ ధాత్రీచ్ఛాయాం సమాశ్రిత్య యోఽర్చయేచ్చక్రధారిణమ్ ।
పుష్పే పుష్పేఽశ్వమేధస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ తథా స్కాందే ॥ కార్తికే మాసి
విప్రేంద్ర ధాత్రీవృక్షోపశోభితే। వనే దామోదరం విష్ణుం చిత్రాన్నైస్తోషయేద్విభుమ్॥
మూలేన పాయసేనాథ హోమం కుర్యాద్విచక్షణః। బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యా
స్వయం భుంజీత బంధుభిరితి॥ తథా, కార్తికే ద్విదళవ్రతం-ప్రాగుక్తం-కార్తికే ద్విదళం
పాద్మేఽపి కాత్యజేదితి, ర్తికమాహాత్మ్యే ॥ రాజికామాషకం చైవ నైవాద్యాత్కార్తిక
వ్రతీ।ద్విదళం తిలతైలం చ తథాన్యమతిదూషితం॥స్కాందేఽపి॥ కార్తికే వర్జయేత్తద్వద్ద్వి
దళం బహుబీజకమ్ । మాషముద్గమసూరాశ్చ చణకాశ్చ కుళిత్థకాః ॥ నిష్పావా రాజ
మాషాశ్చ ఆఢక్యో ద్విదళం స్మృతమ్। నూతనాన్యజ చీర్ణాని సర్వాణ్యేతాని వర్జయేత్ ॥
అత్ర కేచిదుత్పత్తి సమయే దళద్వయం యస్య భవతి తదుద్భూత పూర్వాగత్యా ద్విదళమి
త్యుచ్యత ఇత్యాహుః, ఉదాహరంతి చ ॥ బీజమేవ సముద్భూతం ద్విదళం చాంకురం వి
నా ॥ దృశ్యతే యత్ర సస్యేషు ద్విదళం తన్నిగద్యత ఇతి ॥ అన్యే తు లక్షణాయామా
నాభావాద్వచనస్య నిర్మూలత్వాద్ద్విదళాత్మకం యస్య స్వరూపం తదేవ వర్జయేదిత్యా
హుః, తథా నారదీయే ॥ కార్తికే వర్జయేత్తైలం కార్తికే వర్జయేన్మధు । కా
ర్తికే వర్జయేత్కాంస్యం కార్తికే శుక్తసంధితమ్ ॥ కాంస్యం తత్పాత్రభోజనం-శు
క్తం పర్యుషితం - సంధితం లవణశాకః - తత్రైవ ॥ కార్తికే విష్ణుమూర్త్యగ్రే
దీపదానాద్దివం వ్రజేత్ ॥ తథా ॥ కార్తికే తు కృతా దీక్షా నృణాం జన్మవిమో
చనీ ॥ తథా ॥ కార్తికే కృచ్ఛ్రసేవీ యః ప్రాజాపత్యపరోఽథవా । ఏకాంతరో
పవాసీ వా త్రిరాత్రోపోషితోఽపి వా ॥ షడ్ద్వాదశపక్షం వా మాసం వా వరవర్ణిని। ఏ
కభక్తేన నక్తేన తథైవాయాచితేన చ ॥ ఉపవాసేన భైక్ష్యేణ వ్రజతే పరమం పదమ్ ॥ అ
న్యేఽపి నియమాః ప్రాగుక్తాః - గ్రాహ్యముక్తం స్కాందే॥ వ్రీహయో యవగోధూమాః
ప్రియంగుతిలశాలయః । ఏతే హి సాత్త్వికాః ప్రోక్తాః స్వర్గమోక్షఫలప్రదాః ॥ కాశీ
ఖండే ॥ ఊర్జే యవాన్నమశ్నీయాద్దేవాన్న మథవా పునః। వృంతాకం సూరణం చైవ
శూకశింబీశ్చ వర్జయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే పాద్మే ॥ నోర్జో వంధ్యో విధాతవ్యో వ్ర
తినా కేనచిత్క్వచిత్ ॥ తథా నారదీయే॥ అవ్రతేన క్షిపేద్యస్తు మాసం దామోదరప్రి
యమ్ । తిర్యగ్యోనిమవాప్నోతి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ అన్యాన్యపి - తాంబూ
ల తైల కేశకర్తనాది వర్జన సంకల్పరూపాణి ప్రాగుక్తాని - తథా కార్తికే ఆకాశదీపఉ
క్తో నిర్ణయామృతే పుష్కరపురాణే ॥ తులాయాం తిలతైలేన సాయంకాలే సమాగ
తే । ఆకాశదీపం యో దద్యాన్మాసమేకం హరిం ప్రతి ॥ మహతీం శ్రియమాప్నోతి రూ

పసౌభాగ్యసంపదమితి ॥ తద్విధిశ్చ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే ॥ దివాకరేస్తాచల
మౌళిభూతేగృహోదదూరేపురుషప్రమాణమ్। యూపాకృతింయజ్ఞియవృక్షదారు
మారోప్యభూమావథతస్యమూర్ధ్ని ॥ యవాంగుళచ్ఛిద్రయుతాస్తుమధ్యేద్విహస్తదీ
ర్ఘాఅథపట్టికాస్తు। కృత్వాచతస్రోష్టదళాకృతీస్తుయాభిర్భవేదష్టదిశానుసారీ॥ తత్క
ర్ణికాయాంతుమహాప్రకాశోదీపః ప్రదేయోదళగాస్తథాష్టౌ। నివేద్యథర్మాయహ
రాయభూమ్యైదామోదరాయాప్యథధర్మరాజ్ఞే ॥ ప్రజాపతిభ్యస్త్వథసత్పితృభ్యః
ప్రేతేభ్యఏవాథతమస్థితేభ్యఇతి ॥ అపరార్కేత్వన్యోమంత్రఉక్తః - యథా ॥ దా
మోదరాయనభసితులాయాంలోలయాసహ । ప్రదీపంతేప్రయచ్ఛామినమోనం
తాయవేధస ఇతి—కార్తికకృష్ణచతుర్థీనరకచతుర్థీ - సాచంద్రోదయవ్యాపినిగ్రా
హ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వా తత్రైవపూజాద్యామ్నానాత్ —కార్తికకృష్ణ
ద్వాదశీగోవత్ససంజ్ఞా - సాప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యా - దినద్వయేతత్త్వేపూర్వా
యుగ్మవాక్యాత్॥ వత్సపూజావటశ్చైవకర్తవ్యాప్రథమేహనీతినిర్ణయామృతేభిధా
నాచ్చ- అత్రవిశేషో మదనరత్నే భవిష్యే॥సవత్సాంతుల్యవర్ణాంచశీలి నీంగాంపయి
స్వినీమ్ । చందనాదిభిరాలిప్యపుష్పమాలాభిరర్చయేత్ - అర్ఘ్యంతామ్రమయేపా
త్రేకృత్వాపుష్పాక్షతైస్తిలైః।పాదమూలేతుదద్యాద్వైమంత్రేణానేనపాండవ॥ క్షీ
రోదార్ణవసంభూతే సురాసురనమస్కృతే। సర్వదేవమయేమాతర్గృహాణార్ఘ్యం
నమోనమః ॥ తతోమాషాదిసంసిద్ధాన్వటకాన్వినివేదయేత్ । సురభిత్వంజగన్మా
తర్దేవివిష్ణుపదేస్థితా ॥ సర్వదేవమయేగ్రాసంమయాదత్తమిమంగ్రస ।తతస్సర్వమయే
దేవిసర్వదేవైరలంకృతే ॥ మాతర్మమాభిలషితంసఫలంకురునందిని ॥ ఇతిప్రార్థయే
త్ - తథా ॥ తద్దినేతైలపక్వంచస్థాలీపక్వంయుధిష్ఠిర । గోక్షీరంగోఘృతంచైవదధి
తక్రంచవర్జయేత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ఆశ్వినేకృష్ణపక్షేతుద్వాదశ్యాదిషు
పంచసు। తిథిషూక్తః పూర్వరాత్రేనృణాంనీరాజనోవిధిః ॥ నీరాజయేయుర్దేవాం
స్తువిప్రాన్గాశ్చతురంగమాన్।జ్యేష్ఠాన్శ్రేష్ఠాన్జఘన్యాంశ్చమాతృముఖ్యాశ్చయో
షితః ఇతి - నిర్ణయామృతేస్కాందే ॥ కార్తికస్యాసితేపక్షే త్రయోదశ్యాంనిశాము
ఖే। యమదీపంబహిర్దద్యాదపమృత్యుర్వినశ్యతి ॥ మంత్రస్తు ॥ మృత్యునాపాశదం
డాభ్యాంకాలేనశ్యామయాసహ। త్రయోదశ్యాందీపదానాత్సూర్యజఃప్రియతామ
మేతి—కార్తికకృష్ణచతుర్దశ్యాం ప్రభాతేచంద్రోదయేభ్యంగం కుర్యాత్ - తదు
క్తంహేమాద్రౌనిర్ణయామృతేచభవిష్యోత్తరే ॥ కార్తికేకృష్ణపక్షేతు చతుర్దశ్యా
మినోదయే। అవశ్యమేవకర్తవ్యంస్నానంనరకభీరుభిః ॥ ఇనశ్చంద్రః, మదనరత్నే,
విధూదయఇతిపాఠః, దినోదయఇతిపాఠాత్సూర్యోదయోత్తరం త్రిముహూర్తైస్నా

సంవదతాంగౌడానాంతదనుసారిణాంచాజ్ఞత్వేవ ॥ పూర్వవిద్ధచతుర్దశ్యాం కార్తికస్య సితేతరే । పక్షేప్రత్యూషసమయేస్నానంకుర్యాత్ప్రయత్నతఇతి, స్మృతిదర్పణేపి॥ చతుర్దశీచాశ్వయుజస్యకృష్ణాస్వాత్యర్క్షయుక్తాచభవేత్ప్రభాతే । స్నానంసమభ్యజ్య నరైస్తుకార్యంసుగంధతైలేనవిభూతికామైరితి పృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే॥ ఆశ్వయుక్కృష్ణపక్షస్యచతుర్దశ్యాంవిధూదయే । తిలతైలేనకర్తవ్యంస్నానంనరకభీరుణేతి॥కర్తవ్యంమంగళస్నానం నరైర్నిరయభీరుభిరితికాలాదర్శేపాఠః, ఉభయత్రాశ్వయుగిత్యమావాస్యాంతమాసమభిప్రేత్యోక్తం, తథా॥ తైలేలక్ష్మీర్జలేగంగాదీపావళ్యాశ్చతుర్దశీమ్ ॥ ప్రాప్యైవిశేషః ॥ ప్రాతస్స్నానంతుయఃకుర్యాద్యమలోకంనపశ్యతీతి, దినద్వయేపిచంద్రోదయే చతుర్దశీ సత్త్వేతదభావేప్యరుణోదయే సంపూర్ణేఖండేవాదినద్వయే చతుర్దశీసత్త్వేచపూర్వదినేభ్యంగంకుర్యాత్, పూర్వవిద్ధచతుర్దశ్యామితి వచనాత్, పూర్వదినేపరదినఏవవాసత్త్వే సైవగ్రాహ్యా, దినద్వయేపిసత్త్వే అరుణోదయవ్యాపినీగ్రాహ్యా, పక్షేప్రత్యూషసమయఇత్యుక్తేః, వక్ష్యమాణవచనాచ్చతదభావేతు చతుర్దశీహ్రాసంపూర్వేద్యుః ప్రవేశ్యపూర్వేహ్ని త్రయోదశీ మధ్యయేవాభ్యంగంకుర్యాదితిదివోదాసః, కేచిదత్రవచనమభిసాధకత్వేనవదంతి ॥ తిథ్యాదౌతుభవేద్యావాన్హ్రాసోవృద్ధిఃపరేహని। తావాన్గ్రాహ్యస్సపూర్వేద్యురదృష్టోపిస్వకర్మణీతి ॥ తన్మందం, నహీదంవచనంపూర్వదినస్యాపూర్వంగ్రాహ్యత్వంవిధత్తే నత్వైకభక్తజన్మాష్టమ్యాదౌదినద్వయే కర్మకాలవ్యాప్త్యభావేసర్వత్ర పూర్వదినస్యగ్రాహ్యత్వప్రసంగాత్, కింతు, యత్రైకభక్తాదౌదినద్వయే కర్మకాలవ్యాప్త్యభావేవాక్యాంతరేణ న్యాయేనవాపూర్వదినస్యగ్రాహ్యత్వముక్తం, తత్రముఖ్యకాలేతత్తిథేరభావేపితత్రైవానుష్ఠానబోధనమిదం, నచాత్రతదస్తీతియత్కించిదేతత్, తేనచతుర్థయామగామినీగ్రాహ్యా, అతఏవసర్వజ్ఞనారాయణః ॥ తథాకృష్ణచతుర్దశ్యామాశ్వినేర్కోదయాత్పురా । యామిన్యాఃపశ్చిమేయామే తైలాభ్యంగోవిశిష్యత ఇతి ॥ మృగాంకోదయవేళాయాం త్రయోదశ్యాంయదాభవేత్ । దర్శేవామంగళస్నానందుఃఖశోకభయప్రదమితి కాలాదర్శేత్రయోదశీ నిషేధాచ్చ, తేనాయమర్థః, యథాగ్నిహోత్రే యావజ్జీవంసాయంప్రాతఃకాలేషువ్యాప్యకాలస్యగురుత్వం, తథాత్రచతుర్దశీ చతుర్థయామారుణోదయచంద్రోదయానాముత్తరోత్తరస్యవ్యాప్యత్వాద్గురుత్వమితి, యదపిదివోదాసీయే ॥ త్రయోదశీయదాప్రాతఃక్షయంయాతిచతుర్దశీ ॥ రాత్రిశేషేత్వమావాస్యా తదాభ్యంగేత్రయోదశీ తివచనంతద్ధే మాద్రినిర్ణయామృతాద్యలిఖితత్వేనిర్మూలం, సమూలత్వేపినచతుర్దశ్యాస్సూర్యోదయసంబంధిత్వరూపః క్షయోత్రవివక్షితః, సూర్యోద

యాత్ప్రాక్సమాప్తౌ చంద్రోదయకాలసత్త్వేచతథైవాంగీకారాత్, కింతు, అభ్యం గకాలాత్ప్రాక్సమాప్తిరూపోఽత్ర హ్రాసఃక్షయశబ్దేనవివక్షితః సచారుణోదయాచ్చ తుర్థయామాద్వాప్రాగ్యదాహ్రాసస్తత్పరమిదం, అతఏవసర్వజ్ఞ నారాయణేనచ తుర్థయామమాత్రేస్నానముక్తం, తథాచోదాహృతమ్ ॥ తథాకృష్ణచతుర్ద శ్యామిది - జ్యోతిర్నిబంధేనారదేపి ॥ ఇషాసితచతుర్దశ్యా మిందుక్షయతిథావపి। ఊర్జాదౌస్వాతిసంయుక్తేతదాదీపావళీభవేత్ ॥ కుర్యాత్సంలగ్నమేతచ్చ దీపోత్సవ దినత్రయమ్ ॥ యేతుత్రయోదశీమధ్యే స్నానమాహుస్తేషామాశయంనవిద్మఇత్యా లంభూయసా, యదపి ॥ అరుణోదయతోఽన్యత్ర రిక్తాయాంస్నాతియోనరః । తస్యా బ్దికభవోధర్మోనశ్యత్యేవనసంశయ ఇతి దివోదాసీయేభవిష్యవచనం తన్ముఖ్య కాలేరుణోదయే చతుర్దశ్యభావేపితత్రైవస్నాతవ్యమిత్యేవం పరమితిసర్వసిద్ధం, చ తుర్ఘటికాత్మకోఽరుణోదయ ఇతి తత్రైవోక్తం - మదనరత్నేపాద్మే ॥ అపామా ర్గమథోతుంబీంప్రపున్నాటమథాపరమ్ । భ్రామయేత్స్నానమధ్యేతు నరకస్యక్ష యాయవై ॥ ప్రపున్నాటశ్చక్రమర్దః, మంత్రస్తు ॥ సీతాలోష్ఠసమాయుక్తసకం టకదళాన్విత । హరపాపమపామార్గభ్రామ్యమాణః పునఃపునరితి - అస్యామేవప్ర దోషేదీపాన్దద్యాదిత్యుక్తం - హేమాద్రౌస్కాందే ॥ తతఃప్రదోషసమయే దీపాన్ద ద్యాన్మనోరమాన్ । బ్రహ్మవిష్ణుశివాదీనాంభవనేషుమఠేషుచేతి ॥ దివోదాసీయే బ్రాహ్మే ॥ అమావాస్యాచతుర్దశ్యోః ప్రదోషేదీపదానతః । యమమార్గాంధ కారేభ్యోముచ్యతేకార్తికేనరః ॥ ఖండతిథౌతుపూర్వేహ్ని ప్రదోషేదీపాన్దత్వా పరేద్యుః స్నాయాదితిదివోదాసీయేఉక్తం -అత్రనరకోద్దేశేన చతుర్వర్తియుక్తం దీపదానంకార్యం, తత్రమంత్రః । దత్తోదీపశ్చతుర్దశ్యాంనరకప్రీతయేమయా। చ తుర్వర్తిసమాయుక్తస్సర్వపాపానుత్తయే ॥ తత్రైవలైంగే॥ మాషపత్రస్యశాకే నభుక్త్వాతత్రదినేనరః । ప్రేతాఖ్యాయాంచతుర్దశ్యాం సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే॥ అత్రయమతర్పణముక్తం మదనపారిజాతేవృద్ధమనునా ॥ దీపోత్సవచతుర్దశ్యాం కార్యంతుయమతర్పణమ్ ॥ మదనరత్నేబ్రాహ్మే ॥ అపామార్గస్యపత్రాణిభ్రా మయేచ్ఛిరసోపరి।తతశ్చతర్పణంకార్యంధర్మరాజస్యనామభిః ॥ యమాయధర్మరా జాయమృత్యవేచాంతకాయచ । వైవస్వతాయకాలాయ సర్వభూతక్షయాయచ॥ ఔదుంబరాయదధ్నాయ నీలాయపరమేష్ఠినే । వృకోదరాయచిత్రాయ చిత్రగుప్తా యవైనమః ఇతి ॥ తర్పణప్రకారస్తుహేమాద్రౌ॥ఏకైకేనతిలైర్మిశ్రాన్దద్యాత్త్రీం స్త్రీన్జలాంజలీన్। సంవత్సరకృతంపాపం తత్క్షణాదేవనశ్యతి॥ తథామదనరత్నేస్కాం దే ॥ దక్షిణాభిముఖోభూత్వా తిలైస్సవ్యంసమాహితః। దేవతీర్థేనదేవత్వాత్తిలైః

ప్రేతాధిపో యతః ॥ తథా ॥ యజ్ఞోపవీతినా కార్యం ప్రాచీనావీతినాథవేతి ॥ ఇదం జీవత్పితృకేనాపి కార్యం ॥ జీవత్పితాపి కుర్వీత తర్పణం యమభీష్మయోరితి పాద్మోక్తేః, అత్ర భీష్మతర్పణమప్యుక్తం, దివోదాసీయే, తత్ప్రకారస్తు మాఘే వక్ష్యతే, ఇతి నరకచతుర్దశీ—కార్తికామావాస్యాయాం ప్రాతరభ్యంగం కుర్యాత్, తదుక్తం కాలాదర్శే ॥ ప్రత్యూష ఆశ్వయుగ్దర్శే కృతాభ్యంగాదిమంగలః । భక్త్యా ప్రపూజయేద్దేవీమలక్ష్మీవినివృత్తయే ॥ అస్య వ్యాఖ్యానే ఆదిశబ్దాత్పంచత్వగుదక స్నానాదేరుపసంగ్రహః, తదుక్తం పుష్కరపురాణే ॥ స్వాతీస్థితే రవావిందుర్యది స్వాతిగతో భవేత్ పంచత్వగుదకస్నాయీ కృతాభ్యంగవిధిర్నరః ॥ నీరాజితో మహాలక్ష్మీమర్చయన్ శ్రియమశ్నుతే ॥ ఆశ్వయుగ్దర్శ ఇతి దర్శశబ్దః ప్రత్యూషే స్వాతియుక్తతిథిపరః, తదుక్తం బ్రాహ్మే ॥ ఊర్జే శుక్లద్వితీయాయాం తిథిషు స్వాతిభే యుగే । మానవో మంగలస్నాయీ నైవ లక్ష్మ్యా వియుజ్యతే ॥ తత్రైవ ఇషే భూతే చ దర్శే చ కార్తికప్రథమే దినే । యదా స్వాతీ తదాభ్యంగస్నానం కుర్యాద్దినోదయే ॥ కశ్యపసంహితాయాం తు దీపావలీదర్శం ప్రక్రమ్య ॥ ఇందుక్షయేపి సంక్రాంతౌ రవౌ పాతే దినక్షయే । తత్రాభ్యంగో న దోషాయ ప్రాతః పాపాపనుత్తయే ఇతి ॥ స్వాతీయోగం వినాప్యభ్యంగ ఉక్తః, మాత్స్యే ॥ దీపైర్నీరాజనాదత్ర సైషా దీపావలీ స్మృతా ॥ అత్ర విశేషో హేమాద్రౌ భవిష్యే ॥ దివా తత్ర న భోక్తవ్యమృతే బాలాతురాజ్జనాత్ । ప్రదోషసమయే లక్ష్మీం పూజయిత్వా తతః క్రమాత్ ॥ దీపవృక్షాశ్చ దాతవ్యాః శక్త్యా దేవగృహేషు చ । తత్రైవాభ్యంగమభిధాయ, ఏవం ప్రభాతసమయే త్వమావాస్యాం నరాధిప । కృత్వా తు పార్వణశ్రాద్ధం దధిక్షీరఘృతాదిభిః ॥ దీపాన్దత్వా ప్రదోషే తు లక్ష్మీం పూజ్య యథావిధి । స్వలంకృతేన భోక్తవ్యం సితవస్త్రోపశోభినా ॥ అయం ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ తులాసంస్థే సహస్రాంశౌ ప్రదోషే భూతదర్శయోః । ఉల్కాహస్తా నరాః కుర్యుః పితౄణాం మార్గదర్శనమితి జ్యోతిషోక్తేః, దినద్వయే సత్వే పరః ॥ దండైకరజనీయోగే దర్శస్స్యాత్తు పరేహని । తదా విహాయ పూర్వేద్యుః పరేహ్ని సుఖరాత్రికే ఇతి- తిథితత్త్వే జ్యోతిర్వచనాత్ -దివోదాసీయే తు ప్రదోషస్య కర్మకాలత్వాత్ ॥ అర్ధరాత్రే భవత్యేవ లక్ష్మీరాశ్రయితుం గృహాన్ । అతస్స్వలంకృతా లిప్తా దీపైర్జాగ్రజ్జనోత్సవాః ॥ సుధాధవలితాః కార్యాః పుష్పమాలోపశోభితా ఇతి బ్రాహ్మోక్తేశ్చ, ప్రదోషార్ధరాత్రవ్యాపినీ ముఖ్యా, ఏకైకవ్యాప్తౌ పరైవ । ప్రదోషస్య ముఖ్యత్వాదర్ధరాత్రే అనుష్ఠేయాభావాచ్చ - యత్తు ॥ అపరాహ్ణే ప్రకర్తవ్యం శ్రాద్ధం పితృపరాయణైః । ప్రదోషసమయే రాజన్ కర్తవ్యా దీపమాలికేతి ॥ క్రమః ॥ స సంపూర్ణతిథావేవ ప్రాప్తేరనువాదో న విధిః, తత్తత్కర్మకాలవ్యాప్తేర్బలవత్త్వా

త్సంపూర్ణతిథౌ ప్రాప్త్యఖండతిథావప్రాప్త్య విధ్యనువాదరోధాచ్చేత్యుక్తం, అ
త్రైవదర్శేపరరాత్రావలక్ష్మీని స్సారణముక్తంమదనరత్నే భవిష్యే ॥ ఏవంగతేనిశి
థోతుజనేనిద్రార్ధలోచనే । తావన్నగరనారీభిశ్శూర్పడిండి మవాదనైః ॥ ని
ష్కాస్యతేప్రహృష్టాభిరలక్ష్మీస్స్వగృహాంగణాత్ ॥ —కార్తికశుక్లప్రతిపదిగోక్రీ
డనముక్తం, నిర్ణయామృతే, అస్యామేవరాత్రౌ బలేఃపూజోక్తా హేమాద్రౌభవి
ష్యే ॥ కృత్వైతత్సర్వమేవేహరాత్రౌ దైత్యపతేర్బలేః । పూజాంకుర్యాన్నృపస్సా
క్షాద్భూమౌమండలకేశుభే॥బలిమాలిఖ్యదైత్యేంద్రంవర్ణకైః పంచరంగకైః॥ గృ
హస్యమధ్యే శాలాయాం విశాలాయాంతతోర్చయేత్ ॥లోకశ్చాపిగృహస్యాంతశ్శ
య్యాయాంశుక్లతండులైః । సంస్థాప్యబలిరాజానంఫలైఃపుష్పైశ్చపూజయేత్ ॥ మం
త్రస్తుపాద్మే ॥ బలిరాజనమస్తుభ్యందైత్యదానవవందిత । ఇంద్రశత్రోమరారాతే
విష్ణుసాన్నిధ్యదోభవేతి ॥ తథా ॥ బలిముద్దిశ్యదీయంతే దానానికురునందన ।యా
నితాన్యక్షయాణ్యాహుః మయైవంసంప్రదర్శితమితి॥ తదేతత్పూర్వవిద్ధప్రతిపదికర్త
వ్యం ॥ పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలే ర్దినమితి హేమాద్రౌపాద్మోక్తేః,
మాధవోపి ॥ బల్యుత్సవంచపూర్వేద్యురుపవాస వదాచరేదితి ॥ నిర్ణయామృ
తేపి ॥ యాకుహూఃప్రతిపన్మిశ్రాతత్రగాఃపూజయేన్నృప । పూజనాత్త్రీణివర్ధంతే
ప్రజాగావోమహీపతిరితి ॥ తథా ॥ భద్రాయాంగోకులక్రీడా సదేశోవైవినశ్యతీతి॥
భద్రాయాంద్వితీయాయాం - తథా ॥ ప్రతిపద్యగ్నికరణం ద్వితీయాయాంతుగో
చర్చనమ్ । క్షేత్రచ్ఛేదంకరిష్యేతే విత్తనాశంకులక్షయమితి॥తథా॥ ప్రతిపద్దర్శసం
యోగేక్రీడనంతుగవాంమతమ్ । పరవిద్ధేషు యఃకుర్యాత్పుత్రదారధనక్షయఇతి దే
వల వచనాచ్చ - ఏతేచ్చవిధిప్రతిషేధాః- పూర్వదినేప్రతిపదః - సాయాహ్నవ్యా
పిత్వేద్వితీయదినేచంద్రదర్శన సంభవేచజ్ఞేయాః ॥ గవాంక్రీడాదినేయత్ర రాత్రౌ
దృశ్యేతచంద్రమాః । సోమోరాజాపశూన్హంతిసురభిః పూజకాంస్తథేతి ॥ పు
రాణసముచ్చయాత్ ॥ దినద్వయేసాయాహ్న వ్యాపిత్వేతుపరైవగ్రాహ్యా ॥ వర్ధ
మానతిథౌనందాది యదాసార్ధత్రియామికా । ద్వితీయవృద్ధిగామిత్వాదుత్తరాత
త్రచోచ్యతే ఇతి ॥ తథా ॥ త్రియామగాదర్శతిథి ర్భవేచ్చేత్సార్ధత్రియామా ప్ర
తిపద్వివృద్ధౌ । దీపోత్సవేతేమునిభిఃప్రదిష్టే అతోన్యథాపూర్వయుతేవిధేయె ఇతి॥
పురాణసముచ్చయాదితినిర్ణయామృతకారః - సార్ధత్రియామికేత్యనేనచంద్రద
ర్శనాభావఉక్తః - ద్వితీయాయాఃపంచధావిభక్తదినచతుర్థాంశరూపాపరాహ్ణ
వ్యాప్తావేవచంద్రదర్శన సంభవాత్ - వయంత్వేతద్వచనద్వయం పూర్వవిద్ధా
సంభవేవేదితవ్యమితిబ్రూమః - దినద్వయేప్రతిపదఃసాయాహ్నవ్యాప్త్యభావేతు

పూర్వైవ - రాత్రౌ బలిపూజావిధానేన కర్మణః కాలవ్యాపిత్వాత్ - పరదినేచంద్రో
దయేతన్నిషేధాతిదిక్ - మదనరత్నే తుపూర్వవిద్ధాయాం గోక్రీడానీరాజనమంగళ
మాలికే తూత్తరత్ర కార్యే ॥ కార్తికే శుక్లపక్షే తువిధానద్వితయంభవేత్ । నారీనీ
రాజనం ప్రాతస్సాయమంగళమాలికా ॥ యదాచప్రతిపత్స్వల్పా నారీనీరాజనంభ
వేత్ ॥ ద్వితీయాయాంతదాకుర్యాత్సాయంమంగళమాలికామితిబ్రాహ్మోక్తేః॥
లభ్యతేయదివాప్రాతఃప్రతిపద్ఘటికాద్వయమ్ । తస్యాంనీరాజనంకార్యంసాయంమం
గళమాలికేతి భవిష్యోక్తేః ॥ ప్రాతర్వాయదిలభ్యేత ప్రతిపద్ఘటికాశుభా । ద్వితీయా
యాంతదాకుర్యాత్సాయం మంగళమాలికామ్ ॥ కార్తికేశుక్లపక్షాదౌత్వమా
వాస్యాఘటీద్వయమ్ । దేశభంగభయాన్నైవకుర్యాన్మంగళమాలికామితి దేవీపు
రాణాచ్చేత్యుక్తం - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌబ్రాహ్మే - బలిప్రతిపదంప్రక్రమ్య॥
తస్మాద్ద్యూతంప్రకర్తవ్యంప్రభాతేతత్రమానవైః । తస్మిన్ద్యూతేజయోయస్యత
స్యసంవత్సరంజయః ॥ పరాజయోవిరుద్ధశ్చ లాభనాశకరోభవేత్ । దయితాభిశ్చ
సహితైస్నేయాసాచభవేన్నిశేతి ॥ అత్రగోవర్ధనపూజాదిమార్గపాలీబన్ధనాది
చోక్తం - హేమాద్రౌనిర్ణయామృతేచస్కాందే॥ ప్రాతర్గోవర్ధనంపూజ్యద్యూ
తంచాపిసమాచరేత్ । భూషణీయాస్తథాగావఃపూజ్యాశ్చ వాహదోహనాః ॥
గోవర్ధనశ్చ గోమయేనకార్యశ్చిత్రేణవా - మంత్రస్తు ॥ గోవర్ధనధరాధారగోకు
లత్రాణకారణ । బహుబాహుకృతచ్ఛాయగవాంకోటిప్రదోభవ ॥ గోమంత్రస్తు ॥
లక్ష్మీర్యాలోకపాలానాంధేనురూపేణసంస్థితా । ఘృతంవహతియజ్ఞార్థేమమపాపం
వ్యపోహతు ॥ తత్రైవస్కాందే ॥ తతోఽపరాహ్ణసమయేపూర్వస్యాందిశిభారత। మా
ర్గపాలీంప్రబధ్నీయాత్తుంగేస్తంభేధపాదపే ॥ కుశకాశమయీందివ్యాంలంబకైర్బ
హుభిర్మునే । దర్శయిత్వాగజానశ్వాంస్తస్యాయమస్యాస్తలేనయేత్॥ కృతహోమే
ద్విజేంద్రైస్తుబధ్నీయాన్మార్గపాలికామ్ ॥ నమస్కారంతతఃకుర్యాన్మంత్రేణానేనసు
వ్రత । మార్గపాలినమస్తేస్తుసర్వలోకసుఖప్రదే। విధేయైఃపుత్రదారాద్యైఃపునరేహి
వ్రతస్యమే । నీరాజనంచతత్రైవకార్యంరాష్ట్రజయప్రదమ్ ॥ రాజానోరాజపుత్రా
శ్చబ్రాహ్మణాశ్శూద్రజాతయః । మార్గపాలీంసముల్లంఘ్యనీరుజస్స్యుస్సుఖాన్వితాః॥
తత్రైవాదిత్యపురాణే॥కుశకాశమయీంకుర్యాద్వష్టికాంసుదృఢాంనవామ్। తామే
కతోరాజపుత్రాహీనవర్ణాస్తథాన్యతః ॥ గృహీత్వాకర్షయేయుస్తాంయథాసారంము
హుర్ముహుః। జయోఽత్రహీనజాతీనాంజయోరాజ్ఞస్తువత్సరమితి—యమద్వితీయాతుప్ర
తిపద్వ్యాప్తాగ్రాహ్యేత్యుక్తం నిర్ణయామృతాదౌ॥యమద్వితీయామధ్యాహ్నవ్యాపినీ
పూర్వవిద్ధాచేతి హేమాద్రిః - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే ॥ ఊర్జేశుక్లద్వితీ

యాయామపరాహ్ణేఽర్చయేద్యమమ్ । స్నానం కృత్వాఽథానుజాయాం యమలోకం న ప
శ్యతీతి ॥ ఊర్జేశుక్లద్వితీయాయాం పూజితస్తర్పితో యమః । వేష్టితః కిన్నరైర్హృ
ష్టైస్తస్మై యచ్ఛతి వాంఛితమ్ ॥ తథా భవిష్యే ॥ ప్రథమా శ్రావణే మాసి తథా భా
ద్రపదే పరా । తృతీయాశ్వయుజే మాసి చతుర్థీ కార్తికే భవేత్ ॥ శ్రావణే కలుషా నా
మ తథా భాద్రే చ గీర్మలా । ఆశ్వినే ప్రేతసంచారా కార్తికే యామ్యకా మతా ఇత్యుక్త్వా
ప్రథమాయాం వ్రతం, ద్వితీయాయాం సరస్వతీపూజా - తృతీయాయాం శ్రాద్ధముక్త్వా
చతుర్థ్యాముక్తం - కార్తికే శుక్లపక్షస్య ద్వితీయాయాం యుధిష్ఠిర । యమో య
మునయా పూర్వం భోజితస్స్వగృహేఽర్చితః ॥ అతో యమద్వితీయేయం త్రిషు లోకేషు
విశ్రుతా । అస్యాం నిజగృహే విప్ర న భోక్తవ్యం తతో నరైః ॥ స్నేహేన భగినీహస్తా
ద్భోక్తవ్యం పుష్టివర్ధనమ్ । దానాని చ ప్రదేయాని భగినీభ్యో విధానతః ॥ స్వర్ణాలంకా
రవస్త్రాన్నపూజాసత్కారభోజనైః సర్వా భగిన్యస్సంపూజ్యా అభావే ప్రతిపన్నకాః ॥
ప్రతిపన్నాః మాతృభగిన్య ఇతి హేమాద్రిః ॥ పితృవ్యభగినీహస్తాత్ప్రథమాయాం యు
ధిష్ఠిర । మాతులస్యసుతాహస్తాద్ద్వితీయాయాం తథా నృప ॥ పితుర్మాతుస్స్వసుః కన్యే
తృతీయాయాం తయోః కరాత్ । భోక్తవ్యం సహజాయాశ్చ భగిన్యా హస్తతః పరమ్ ॥
సర్వాసు భగినీహస్తాద్భోక్తవ్యం బలవర్ధనం । యస్యాం తిథౌ యమునయా యమరాజదేవ
స్సంభోజితః ప్రతిజగత్స్వసృసౌహృదేన । తస్యాం స్వసుః కరతలాదిహ యో భునక్తి ప్రా
ప్నోతి రత్నసుఖధాన్యమనుత్తమం సః ॥ గౌడాస్తు ॥ యమం చ చిత్రగుప్తం చ యమ
దూతాంశ్చ పూజయేత్ । అర్ఘ్యశ్చాత్ర ప్రదాతవ్యో యమాయ సహజద్వయైః ॥ మం
త్రః ॥ ఏహ్యేహి మార్తాండజ పాశహస్త యమాంతకాలోకధరామరేశ । భ్రాతృద్వి
తీయాకృతదేవపూజాం గృహాణ చార్ఘ్యం భగవన్నమస్తే ॥ భ్రాతస్తవానుజాతాహం
భుంక్ష్వ భక్తమిదం శుభమ్ । ప్రీతయే యమరాజస్య యమునాయా విశేషతః ॥ జ్యేష్ఠా
గ్రజా చేతి వదేదితి స్మార్తాః - ఇత్యన్నదానమిత్యస్యాహుః - బ్రహ్మాండపురాణేఽపి ॥ యాం
తు భోజయతే నారీ భ్రాతరం యుగ్మకే తిథౌ । అర్చయేచ్చాపి తాంబూలైర్న సా వైధవ్య
మాప్నుయాత్ ॥ భ్రాతురాయుఃక్షయో రాజన్న భవేత్తత్ర కర్హిచిదితి ॥ కార్తికశు
క్లనవమీ యుగాదిః - సా పౌర్వాహ్ణికీ గ్రాహ్యా - శుక్లపక్షస్యత్వాత్ - అత్ర పిండర
హితం శ్రాద్ధం కర్తవ్యం - అన్యత్ప్రాగుక్తం - అత్రైవ విష్ణుత్రిరాత్రముక్తం హేమా
ద్రౌ పాద్మే ॥ కార్తికే శుక్లనవమీమవాప్య విజితేంద్రియః । హరిం విధాయ సౌవర్ణం
తులస్యా సహితం విభుమ్ ॥ పూజయేద్విధివద్భక్త్యా వ్రతీ తత్ర దినత్రయమ్ । ఏవం య
థోక్తవిధినా కుర్యాద్వైవాహికం విధిమితి — కార్తికశుక్లైకాదశ్యాం భీష్మపంచకవ్ర
తముక్తం నారదీయే ॥ అతో నరైః ప్రయత్నేన కర్తవ్యం భీష్మపంచకమ్ । కార్తికస్యా

మపేపక్షే స్నాత్వా సమ్యగ్యతవ్రతః ॥ ఏకాదశ్యాంతుగృహ్ణీయాద్వ్రతంపంచదినాత్మ
కం ఇతి ॥ తద్విధిస్తు- గోమయేనస్నాత్వామానీపంచామృతైఃపంచగవ్యైర్విష్ణుంసం
స్నాప్యసంపూజ్యపాయసం నివేద్యద్వాదశాక్షరమష్టోత్తరశతంజప్త్వా “ఓంనమో
విష్ణవే” ఇతిషడక్షరేణఘృతాక్తాన్ యవాన్వ్రీహీంశ్చాష్టోత్తరశతంహుత్వాభూ
మావ్స్వపేత్ - ఏవంపంచదినేషుకుర్యాత్ -విశేషస్త్వాద్యేఽహ్ని హరేఃపాదౌకమలై
స్సంపూజ్యరాత్రిగోమయంప్రాశ్యం- ద్వితీయేహ్ని బిల్వపత్రైర్జానునీసంపూజ్యగోమూ
త్రం, త్రయోదశ్యాం భృంగరాజేన నాభింసంపూజ్యక్షీరం । చతుర్దశ్యాం
కరవీరైఃస్కంధంసంపూజ్యదధి పౌర్ణమాస్యాం హేమాంతేలౌహీం పాపప్ర
తిమాం ఖడ్గచక్రహస్తాంకృష్ణవస్త్రేణ వేష్టితాం ప్రస్థతిలోపరిస్థాం కృత్వా
ధర్మరాజనామభిఃకరవీరైస్సంపూజ్య ॥ యదన్యజ్జన్మనికృతమిహజన్మనివాపుసః ।
తత్సర్వం ప్రశమంయాతుమత్పాపంతవపూజనాత్ -ఇతి॥పుష్పాంజలింక్షిప్త్వా,కృష్ణ
ప్రతిమాంచసంపూజ్య, విప్రాయదత్వా, విప్రాన్ సంభోజ్యదక్షిణాందత్వా పంచగ
వ్యంప్రాశ్య - పౌర్ణమాస్యాంనక్తంభుంజీతేతిలఘునారదీయే - పంచగవ్యప్రాశనం
షడక్షరేణేతిహేమాద్రిః - హేమాద్రౌభవిష్యేతు ॥ శాకైర్మున్యన్నైర్వాపంచా
హంవర్తనముక్తం - అంత్యేప్యుక్తం ॥ యద్భీష్మపంచకమితిప్రథితంపృథివ్యామేకా
దశీప్రభృతిపంచదశీనిరుద్ధమ్ । మున్యన్నభోజనపరస్యనరస్య తస్మిన్నిష్టంఫలందిశతి
పాండవశార్ఙ్గధన్వాఇతి॥ తథాపాద్మే ॥ పంచాహంపంచగవ్యాశీభీష్మాయార్ఘ్యంచ
పంచసు । అహస్స్వపితథాదద్యాన్మంత్రేణానేనసువ్రత ॥ సత్యవ్రతాయశుచయే
గాంగేయాయమహాత్మనే । భీష్మాయైతద్దదామ్యర్ఘ్యమాజన్మబ్రహ్మచారిణే ॥ వై
యాఘ్రపద్యగోత్రాయఇతి చ॥సవ్యేనానేనమంత్రేణతర్పణంసార్వవర్ణికం।ఇతి॥కార్తి
కశుక్లద్వాదశ్యాంరేవతీనక్షత్రయోగరహితాయాంపారణంకార్యం - తదుక్తం ॥
ఆభాకాసితపక్షేషుమైత్రశ్రవణరేవతీ । సంగమేనహిభోక్తవ్యంద్వాదశద్వాదశీర్హ
రేత్ -ఇతి॥ యదాతురేవతీయోగరహితాద్వాదశీసర్వథానలభ్యతేతదా రేవత్యాశ్చ
తుర్థపాదంవర్జయేత్ - వచనంతుప్రాగుక్తం - లఘునారదీయే ॥ కార్తికేశుక్లప
క్షస్యకృత్వాచైకాదశీంనరః । ప్రాతర్దత్వాశుభాన్కుంభాన్ప్రయాతిహరిమందిరమ్ ॥
మదనరత్నే, వారాహే ॥ ఏకాదశీసోమయుక్తాకార్తికేమాసిభామిని । ఉత్తరాభా
ద్రసంయోగేఅనంతాసాప్రకీర్తితా ॥ తస్యాయత్క్రియతే భద్రేసర్వమానంత్యమ
శ్నుతే ॥ అస్యామేవరాత్రౌదేవోత్థాపనముక్తంహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ ఏకాద
శ్యాంచశుక్లాయాంకార్తికేమాసికేశవమ్ । ప్రసుప్తంబోధయేద్రాత్రౌశ్రద్ధాభక్తి
సమన్వితఃఇతి ॥ మదనరత్నేభవిష్యే ॥ కార్తికేశుక్లపక్షేతుఏకాదశ్యాంపృథాసుత॥

మంత్రేణానేన రాజేంద్ర దేవముత్థాపయేద్ద్విజః ॥ రామార్చనచంద్రికాయాం తు ద్వా
దశ్యాముక్తం॥ పారణాహే పూర్వరాత్రే ఘంటాదీన్వాదయేన్మహుః ఇతి, అత్ర దేశా
చారతో వ్యవస్థా ॥ తత్రైవ దేవదేవస్య స్నానం పూర్వం మహద్భవేత్ । మహాపూ
జాం తతః కృత్వా దేవముత్థాపయేత్సుధీః ॥ మంత్రాస్తు - వారాహపురాణే ఉక్తాః॥ ఓం
బ్రహ్మేంద్రరుద్రాగ్నికుబేరసూర్యసోమాదిభిర్వందితవందనీయ । బుధ్యస్వ దేవేశ
జగన్నివాస మంత్రప్రభావేన సుఖేన దేవ ॥ ఇయం తు ద్వాదశీ దేవ ప్రబోధార్థం వినిర్మి
తా । త్వయైవ సర్వలోకానాం హితార్థం శేషశాయినా ॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ గోవింద త్యజ
నిద్రాం జగత్పతే । త్వయి సుప్తే జగన్నాథ జగత్సుప్తం భవేదిదమ్॥ ఉత్థితే చేష్టతే సర్వ
ముత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మాధవ । గతా మేఘా వియచ్చైవ నిర్మలం నిర్మలా దిశః ॥ శారదాని చ
పుష్పాణి గృహాణ మమ కేశవ । ఇదం విష్ణురితి ప్రోక్తో మంత్ర ఉత్థాపనే హరేః - ఇతి॥ ఏవం
దేవముత్థాప్య తదగ్రే చాతుర్మాస్యవ్రతసమాప్తిం కుర్యాత్ - తదుక్తం భారతే॥ చతు
ర్థా గృహ్య వై చీర్ణం చాతుర్మాస్యవ్రతం నరః । కార్తికే శుక్లపక్షే తు ద్వాదశ్యాం త
త్సమాపయేత్ ॥ లఘునారదీయే॥ చాతుర్మాస్యవ్రతానాం చ సమాప్తిః కార్తికే స్మృ
తా ॥ మంత్రశ్చ నిర్ణయామృతే సనత్కుమారేణోక్తః ॥ ఇదం వ్రతం మయా దేవ కృ
తం ప్రీత్యై తవ ప్రభో । న్యూనం సంపూర్ణతాం యాతు త్వత్ప్రసాదాజ్జనార్దనేతి ॥ అథ
వారాహోక్తో బోధినీవిధిః - ఏకాదశ్యాం రాత్రౌ కుంభే ఘృతపాత్రోపరి హైమం
మాషమితం మత్స్యం పంచామృతేన సంస్నాప్య కుంకుమపీతవస్త్రయుగపద్మాద్యై
స్సంపూజ్య మత్స్యాదిదశావతారాన్ సంపూజ్య జాగరం కృత్వా ప్రాతర్దేవమాచా
ర్యం చ వస్త్రాద్యైస్సంపూజ్య ॥ జగదాదిర్జగద్రూపో జగదాదిరనాదిమాన్ । జగదా
ద్యో జగద్యోనిః ప్రీయతాం మే జనార్దనః ఇతి నత్వా దక్షిణాం దత్వా బ్రాహ్మణాన్భోజయే
దితి - తథా బ్రాహ్మే ॥ మహాతూర్యరవై రాత్రౌ ధాత్రిమహే త్స్యంద నేస్థితమ్ । ఉత్థి
తం దేవదేవేశం నగరే పార్థివస్స్వయమ్ ॥ చతురో వార్షికాన్మాసాన్నియమం యస్య
యత్కృతమ్ । కథయిత్వా ద్విజేభ్యస్తద్దద్యాద్భక్త్యా సదక్షిణమ్ ॥ యస్య భక్ష్యస్య
నియమః కృతస్తద్ద్రవ్యం దద్యాదిత్యర్థః - ఇదం శుక్రాస్తాదావపి కార్యం - ఆశౌచే తు
పూజామన్యేన కారయేత్ — కార్తికశుద్ధద్వాదశీ పౌర్ణమాసీ చ మన్వాదిః- సా పౌర్వా
హ్ణికీ గ్రాహ్యా - అన్యత్ప్రాగుక్తం— కార్తికశుక్లచతుర్దశీ వైకుంఠసంజ్ఞా - సా విష్ణు
పూజాయాం రాత్రివ్యాపినీ గ్రాహ్యా - దినద్వయే తద్వ్యాప్తౌ నిశీథప్రదోషోభయ
వ్యాపినీ గ్రాహ్యా - తదుక్తం హేమాద్రౌ భవిష్యే ॥ కార్తికస్య సితే పక్షే చతుర్దశ్యాం
నరాధిప । సోపవాసస్తు సంపూజ్య హరిం రాత్రౌ జితేంద్రియః ఇతి॥ అన్యాః పవిశ్వేశ్వర
ప్రతిష్ఠాదినత్వాత్తత్ప్రీత్యర్థం యదోప నాసాది క్రియతే తదారుణోదయవ్యాపినీ గ్రా

హస్యే - తదుక్తం త్రిస్థలీసేతౌ సనత్కుమారసంహితాయాం ॥ వర్షేచ హేమలంబా
ఖ్యే మాసే శ్రీమతి కార్తికే । శుక్లపక్షే చతుర్దశ్యామరుణాభ్యుదయం ప్రతి ॥ మహాదే
వ తిథౌ బ్రాహ్మే ముహూర్తే మణికర్ణికే । స్నాత్వా విశ్వేశ్వరో దేవ్యా విశ్వేశ్వరమ
పూజయత్ - ఇతి॥ తత్పూర్వదినే చోపవాసః కార్యః॥ తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పూజాం
మహాద్భుతామ్ । వండపానేన్మహాధామ్ని వసేన్నిష్కృతపారణ ఇతి తత్రైవోక్తేః -
శివరహస్యేపి పూజాం జాగరాద్యుక్త్వోక్తం ॥ తతోరుణోదయే జాతే స్నాత్వా స్నా
త్వా చ భస్మనా । సంధ్యాం సమాప్య విశ్వేశం సమభ్యర్చ్య యథావిధి ॥ మద్భక్తా
న్భోజయామాసు నృప యూయం బుభుజుస్తత ఇతి - అత్ర కార్తికవ్రతోద్యాపనం పాద్మేఉ
క్తం, కార్తికమాహాత్మ్యే ॥ అథోర్జవ్రతినస్సమ్యగుద్యాపనవిధిం శృణు । ఊర్జశుక్ల
చతుర్దశ్యాం కుర్యాదుద్యాపనం వ్రతీ॥ తులస్యా ఉపరిష్టాత్తు కుర్యాన్మండపికాం శుభాం॥
తులసీమూలదేశే చ సర్వతోభద్రమేవ చ ॥ తస్యోపరిష్టాత్కలశం పంచరత్నసమన్వి
తమ్ । పూజయేత్తత్ర దేవేశం సౌవర్ణం గుర్వనుజ్ఞయా ॥ రాత్రౌ జాగరణం కుర్యాద్గీత
వాద్యాదిమంగళైః । తతస్తు పౌర్ణమాస్యాం నై సపత్నీకాన్ద్విజోత్తమాన్ ॥ త్రింశన్మి
తానథైకం వా స్వశక్త్యా వా నిమంత్రయేత్ ॥ తతో దేవా ఇతి ద్వాభ్యాం జుహుయాత్తి
లపాయసమ్ । తతో గాం కపిలాం దద్యాత్పూజయేద్విధివద్గురుం ఇతి ॥ కార్తికీపౌర్ణ
మాసీ పరా గ్రాహ్యా - అమాపౌర్ణమాస్యౌ పరే ఇతి దీపికోక్తేః - అత్ర విశేషో హేమా
ద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ పుణ్యా మహాకార్తికీ స్యాజ్జీవేంద్వోః కృత్తికాసు చ - తథా ॥ ఆగ్నే
యం తు యదా ఋక్షం కార్తిక్యాం భవతి క్వచిత్ । మహతీ సా తిథిర్జ్ఞేయా స్నానదానే
షు చోత్తమా ॥ యదా తు యామ్యం భవతి ఋక్షం తస్యాం తిథౌ క్వచిత్ ॥ తిథిస్సాపి
మహాపుణ్యా మునిభిః పరికీర్తితా ॥ ప్రాజాపత్యం యదా ఋక్షం తిథౌ తస్యాం నరాధిప ।
సా మహాకార్తికీ ప్రోక్తా దేవానామపి దుర్లభా - ఇతి॥ పాద్మే ॥ విశాఖాసు యదా భానుః
కృత్తికాసు చ చంద్రమాః । స యోగః పద్మకో నామ పుష్కరేష్వతిదుర్లభః ॥ పద్మ
కం పుష్కరే ప్రాప్య కపిలాం యః ప్రయచ్ఛతి । స హిత్వా సర్వపాపాని వైష్ణవం లభతే ఫ
లమ్ ॥ యమః ॥ కార్తిక్యాం పుష్కరే స్నాతస్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ మాఘ్యాం
స్నాతః ప్రయాగే తు ముచ్యతే సర్వకిల్బిషైః॥ అస్యామేవ సాయంకాలే మత్స్యావతారో
జాత ఇత్యుక్తం - పాద్మే కార్తికమాహాత్మ్యే॥ నరాన్దత్త్వా యతో విష్ణుర్మత్స్యరూ
పీ భవేత్తతః । తస్యాం దత్తం హుతం జప్తం తదక్షయ్యఫలం స్మృతమితి— అత్ర త్రిపురో
త్సవ ఉక్తో భార్గవార్చనదీపికాయాం ॥ పౌర్ణమాస్యాం తు సంధ్యాయాం కర్తవ్యస్త్రి
పురోత్సవః । దద్యాదనేన మంత్రేణ ప్రదీపాంశ్చ సురాలయే ॥ కీటాః పతంగా మశకా
శ్చ వృక్షా జలే స్థలే యే విచరంతి జీవాః । దృష్ట్వా ప్రదీపం న చ జన్మ భాగినో భవంతి నిత్యం

శ్వపచాహివిప్రాః ॥ అత్రవృషోత్సర్గోతిప్రశస్తః - తదుక్తంమాత్స్యే కార్తిక్యాం
యోవృషోత్సర్గంకృత్వానక్తంసమాచరేత్ । శైవంపదమవాప్నోతిశివవ్రతమి
దంస్మృతమితి ॥ అత్రకార్తికేయదర్శనముక్తంకాశీఖండే ॥ కార్తిక్యాంకృత్తికా
యోగేయఃకుర్యాత్స్వామిదర్శనమ్ । సప్తజన్మభవేద్విప్రోధనాఢ్యోవేదపారగః ॥
ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ, కార్తికమాసనిర్ణయః —వృశ్చికేపూర్వాష్షోడశఘటి
కాఃపుణ్యాఃశేషంప్రాగ్వత్ —మార్గశీర్షకృష్ణాష్టమీకాలాష్టమీ- సాచరాత్రివ్యా
పినీగ్రాహ్యా ॥ మార్గశీర్షాసితాష్టమ్యాంకాలభైరవసన్నిధౌ । ఉపోష్యజాగరంకు
ర్వన్సర్వపాపైఃప్రముచ్యతేఇతి - కాశీఖండాత్ - రాత్రివ్రతత్వావగతేః॥ రుద్రవ్ర
తేషుసర్వేషుకర్తవ్యాసమ్ముఖీతిథిః-ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాచ్చ- దినద్వయేంశతోరా
త్రివ్యాప్తౌపూర్వైవ - భైరవోత్పత్తేః ప్రదోషకాలీనత్వాదితికేచిత్ -తన్న,శివరహ
స్యేమధ్యాహ్నేభైరవోత్పత్తిశ్రవణాత్ - తథాతత్రైవ ॥ నిత్యయాత్రాదికంకృ
త్వామధ్యాహ్నేసంస్థితేరవౌఇత్యుపక్రమ్య - బ్రహ్మణారుద్రేవజ్ఞాతేఉక్తం ॥ తదో
గ్రరూపాదనఘాన్మత్తఃశ్రీకాలభైరవః । ఆవిరాసీత్తతాలోకాన్భీషయన్నఖిలాన
పీతి ॥ అత్రోపవాసఏవప్రధానమిత్యుక్తంతత్రైవ ॥ ఉపోషణస్యాంగభూతమర్ఘ్య
దానమిహాఃస్మృతమ్ । తథాజాగరణంరాత్రౌ పూజాయామచతుష్టయే ॥ సంధ్యా
యామపి పూజైవోక్తాతేన - మధ్యాహ్నవ్యాపినీయుక్తాదినద్వయేంశతః సంపూ
ర్ణాయాంవాతద్వ్యాప్తౌపూర్వైవ॥పూర్వోక్తవచనాత్ - పారణాతుప్రాతరేవ ॥
యామత్రయోర్ధ్వగామిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేతివచనాత్ - అత్రకాలభైరవ
పూజోక్తాత్రిస్థలీసేతౌ ॥ కృత్వాచవివిధాంపూజాంమహాసంభారవిస్తరైః ॥ నరోమా
ర్గాసితాష్టమ్యాంవార్షికంవిఘ్నముత్సృజేత్ ॥ తథా॥ తీర్థేకాలోదకేస్నాత్వా
కృత్వాతర్పణమత్వరః। విలోక్యకాలరాజానంనిర్ణయాదుద్ధరేత్పితౄనితి-ఇయంచ
కార్తిక్యనంతరాగౌణచాంద్రాభిప్రాయేణ—మార్గశీర్షశుక్లపంచమ్యాంనాగపూ
జోక్తా-హేమాద్రౌస్కాందే॥శుక్లామార్గశిరేపుణ్యాశ్రావణేయాచపంచమీ।స్నా
నదానైర్బహుఫలనాగలోకప్రదాయినీఇతి ॥ ఇయంనాగపూజాయాంషష్ఠీయుతైవ
గ్రాహ్యా-పంచమీనాగపూజాయాంకార్యాషష్ఠీసమన్వితా।తస్యాంతుతుషితానాగా
ఇతరాసచతుర్థికేతి ॥ మదనరత్నేవచనాత్ —మార్గశీర్షశుక్లషష్ఠీచంపాషష్ఠీ
తి - మహారాష్ట్రేషుప్రసిద్ధా - సోత్తరయుతాగ్రాహ్యా ॥ షణ్మున్యోరితియుగ్మవా
క్యాత్ ॥ పూర్వాహ్ణేదైవికంకుర్యాదితి వచనాదస్యాశ్చదైవకర్మత్వాత్ ఇయ
మేవయోగవిశేషణచంపేత్యుచ్యతే - తదుక్తంబ్రహ్మాండపురాణే - మల్లారిమా
హాత్మ్యే ॥ మార్గేభాద్రపదేశుక్లాషష్ఠీవైధృతిసంయుతా।రవివారేణసంయుక్తా

చంపేతీహకీర్తితా-ఇతి ॥ విశాఖాభౌమయోగేనసాచంపేతీహకీర్తితా-ఇతిమదనర
త్నే పాఠః ॥ మార్గశీర్షే౽మలేపక్షేషష్ఠ్యాంవార్కేంశుమాలినః । శతతారాగతే
చంద్రేలింగంస్యాద్దృష్టిగోచరమితి ॥ ఇయంచయోగవశేనపూర్వాపరావాకార్యా-
చంపాషష్ఠీసప్తమీయుతేతిదివోదాసః—ఇయమేవస్కందషష్ఠీ - సాపూర్వయు
తా ॥ కృష్ణాష్టమీస్కందషష్ఠీ శివరాత్రిశ్చతుర్దశీ । ఏతాఃపూర్వయుతాఃకార్యా
స్తిథ్యంతే పారణంభవేదితి భృగూక్తేః - పరేహ్నిరాత్రావాద్యయామమధ్యేపార
ణాసంభవేఇదం - అన్యథోత్తరైవేతిదివోదాసః - అబ్దపర్యంతంషష్ఠీషు ॥ సేనాని
దారకస్కందమహాసేనమహాబల। రుద్రోమాగ్నిజషడ్వక్త్రగంగాగర్భనమోస్తుతే ॥
ఇతి - రాజతంస్కందంసంపూజ్యవిప్రాయదద్యాదితిదివోదాసః ॥ మార్గశీర్ష
శుక్లచతుర్దశ్యాంపిశాచవిమోచనీతీర్థేశ్రాద్ధం - త్రిస్థలీసేతౌభట్టచరణైరుక్తం-
తస్యాప్రాప్తపైశాచ్యస్యపిత్రాద్యుద్దేశ్యకత్వేపార్వణత్వాదపరాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా
అజ్ఞాతనామపిశాచాద్యుద్దేశ్యకత్వేత్వేకోద్దిష్టత్వాత్ - మధ్యాహ్నవ్యాపినీతికులధ
ర్మాద్వ్రతాదావుత్తరైవ - చైత్రనభోగతేతరసితాస్యాదూర్ధ్వమితిదీపికోక్తేః—
మార్గశీర్షపౌర్ణమాస్యాందత్తాత్రేయోత్పత్తిః - తదుక్తంస్కాందే ॥ సహ్యాద్రిఖం
డే ॥ మార్గశీర్షేతథామాసిదశమేహ్నిసునిర్మలే । మృగశీర్షయుతేపౌర్ణమా
స్యాంయజ్ఞస్యవాసరే ॥ జనయామాసదేదీప్యమానం పుత్రంసతీశుభమ్ । తంవిష్ణు
మాగతంజ్ఞాత్వాఅత్రిర్నామాకరోత్స్వయమ్ ॥ దత్తవాన్స్వస్యపుత్రత్వాద్దత్తాత్రే
యఇతీశ్వరఃఇతి ॥ ఇయంప్రదోషవ్యాపినీగ్రాహ్యేతివృద్ధాః - మార్గశీర్షపౌర్ణి
మానంతరాష్టమీఅష్టకా - ఏవంపౌషాదిమాసత్రయేపి హేమంతశిశిరయోశ్చతు
ర్ణామపరపక్షాణామష్టమీష్వష్టకా - ఏకస్యాంవాఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః॥ఏకస్యా
మష్టమ్యాంవై కాకార్యాఇతిహరదత్తః- క్వచిత్పంచమ్యప్యుక్తా॥ప్రోష్ఠపద్యష్టకా
భూయఃపితృలోకేభవిష్యతీతిపాద్మవచనాత్ - తత్పూర్వసప్తమీషుపూర్వేద్యుః
తత్పరనవమీష్వన్వష్టకాసుచశ్రాద్ధముక్తం - కాలాదర్శే ॥ మార్గశీర్షేచపౌ
షేచమాఘేప్రోష్ఠేచఫల్గునే । కృష్ణపక్షేచపూర్వేద్యు రన్వష్టక్యంతథాష్టకా॥ఇతి॥
యత్తువిష్ణుః॥ అమావాస్యాస్తిస్రో౽ష్టకాస్తిస్రో౽న్వష్టకాఃఇతి - యచ్చకౌర్మే ॥
అమావాస్యాష్టకాస్తిస్రఃపౌషమాసాదిషుత్రిషుఇతి-తచ్చతుర్థ్యామనావశ్యకత్వా
ర్థం॥ యాచాప్యన్యాచ్చతుర్థీస్యాత్తాంచకుర్యాత్ప్రయత్నతఃఇతివాయుబ్రహ్మాండపు
రాణాత్ ॥ శ్రాద్ధమేతేష్వకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతేఇతివిష్ణూక్తేరితిశూలపాణిః-
శాఖాభేదాద్వ్యవస్థేతితత్త్వం - వాయుబ్రహ్మాండయోః॥ అద్యాపూపైస్సదాకా
ర్యామాంసైరన్యాసదాభవేత్।శాకైఃకార్యాతృతీయాస్యాదేషద్రవ్యగతోవిధిః॥పౌ

సాదిత్రయః - అష్టకాస్తు ప్రాగేవ నిర్ణీతా - తత్రాష్టమ్యపరాహ్ణవ్యాపినీ గ్రాహ్యా॥ అథాచార్యోపసపర్యంతం శ్రాద్ధం పార్వణవద్భవేదిత్యాశ్వలాయనకారికోక్తేః పరాహ్ణకాలత్వాచ్చ పార్వణస్య - పూర్వేద్యురష్టకాశ్రాద్ధయోస్తు అష్టమ్యనురోధేన నిర్ణయః, అతఏవ సూత్రం॥ పూర్వేద్యుః పితృభ్యో దద్యాత్, అపరేద్యురష్టక్యమితి చ - అత్ర కామకాలౌ విశ్వేదేవా ఇష్టిశ్రాద్ధే క్రతుదక్షావష్టమ్యాం కామకాలావితి సాయణీయే శంభూక్తేః - అత్ర శ్రాద్ధాకరణే ప్రాయశ్చిత్తముక్తమ్ ఋగ్విధానే। ఏభిర్ద్యుభిర్జపేన్మంత్రం శతవారం తు తద్దినే। అష్టక్యం యదా న్యాసం సంపూర్ణం యాతి సర్వథా-ఇతి॥ అశక్తావాశ్వలాయనః॥ అథ శ్వోభూతేష్టకాః పశునా స్థాలీపాకేన చాపి నదుపాయ వనమాహరేదగ్నినా వా కక్షమనుపోషేదేషా మేష్టకేతి నత్వేవానష్టకస్స్యాదితి - మార్గశీర్షాదిషు మలమాసే సతి తత్రాష్టకా న కార్యా - చతుర్ణామితి గ్రహణాదిత్యుక్తం నారాయణవృత్తౌ। తథా కారికాగృహ్యేపి॥ మలమాసేష్టకా శ్రాద్ధోపాకర్మాద్యపి కర్మయత్। స్పష్టమాసవిశేషాఖ్యావిహితం వర్జయేన్మలే ఇతి। మార్గాదిరవివారేషు కామ్యవ్రతముక్తం హేమాద్రౌ - తత్ర భవిష్యోత్తరే సంగ్రహే సారథశ్చ॥ పత్రత్రితయం ఫలస్యాద్రి ఫలమథఘృతం మార్గశీర్షాదిభక్ష్యం ముష్టీనాం త్రీస్తిలానాం త్రిఫలమథిత ధాదుగ్ధకం గోమయం చ॥ త్రిత్వం తోయాంజలీనాం త్రిమరిచకమథో త్రిఃఫలాన్నత్రీనస్సత్రిగ్రాసమాత్రం శర్కరాసద్ధవిరితి విధినార్ధానుపాకే క్రమేణ॥ ఇతి కాలనిర్ణయసింధౌ, మార్గశీర్షమాసనిర్ణయః——

ధనుస్సంక్రమే పరాష్షోడశ ఘటికాః పుణ్యాః-అస్యత్రాప్యగ్రే - అత్రోత్సర్గనిర్ణయ ఉపాకర్మవైశ్యాపృచ్ఛా కర్మప్రసంగాత్ప్రాగేవోక్తః - కల్పతరౌ భవిష్యే॥ పౌషమాసి యదా దేవి శుక్లాష్టమ్యాం బుధో భవేత్। తస్యాం స్నానం జపో హోమస్తర్పణం విప్రభోజనమ్॥ మత్ప్రీతయే కృతం దేవి శతసాహస్రికం భవేత్॥ అనైర్యనరోహిణ్యార్ద్రాయోగే పుణ్యతమత్వం, తత్తైవ జ్ఞేయం—— పౌషశుక్లైకాదశీ మన్వాదిః - సా చోక్తా ప్రాక్ - పౌషపౌర్ణమాసంతరా స్యాత్తమ్యాష్టమ్యాం నవమ్యాష్టకాద్యాః ప్రాగుక్తాః - పౌషామావాస్యాయామర్ధోదయోయోగవిశేషః - తదుక్తం మదనరత్నే మహాభారతే॥ అమార్క పాత శ్రవణైర్యుక్తా చేత్పుష్యమాఘయోః। అర్ధోదయస్స విజ్ఞేయః కోటిసూర్యగ్రహైస్సమమితి - పుష్యమాఘయోర్మధ్యవర్తినీ పౌషీ పౌర్ణమాస్యుత్తరామావాస్యేత్యర్థ ఇతి భట్టాః - మదనరత్నే పుష్యస్య చ మాఘస్య చేత్యర్థ ఉక్తః - తన్న, హేమాద్రివిరోధాత్ - తత్ర హి మాఘ ఏవోక్తః - తథా॥ దినైవ యోగశ్శస్తోయం న తు రాత్రౌ కదాచనేతి ఇదమర్థమన్యనిబంధేష్వభావాన్నిర్ణయామృతమాత్రోక్తేర్నిర్మూలమేవ - తేన హేమాద్రాదిమతే రాత్రావర్ధోదయో భవత్యేవ - కేచిత్తు కించిదూనో మహోదయ ఇత్యా

హుస్తన్నిర్మాలం - హేమాద్రౌమదనరత్నే చస్కాందే ॥ మాఘమాసి వ్యతీ
పాతేఆదిత్యేవిష్ణుదైవతే । అర్ధోదయంతదిత్యాహుస్సహస్రార్కగ్రహైస్సమమ్ । త
త్రైవ ॥ మాఘమాసేకృష్ణపక్షేపంచదశ్యాం వైదినే । వైష్ణవేనతుబుధేన వ్యతీ
పాతేసుదుర్లభే ॥ వ్రతంకుర్యాదిత్యగ్రేఽన్వయః - తత్రైవ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశా
నాం సౌవర్ణైఃపలసంఖ్యయా । ప్రతిమాస్తుప్రకర్తవ్యాస్తద్ధేనసద్విజోత్తమ ॥ సార్ధం
శతత్రయంశంభోర్ద్రోణానాంతిలపర్వతః । కర్తవ్యాపర్వతౌవిష్ణురుద్రయోః పూర్వ
సంఖ్యయా ॥ శంభురత్రబ్రహ్మా ॥ శయ్యాత్రయంతతఃకుర్యాదుపస్కరసమన్వితమ్ ॥
తిలైర్హోమం కృత్వాప్రతిమాందద్యాదిత్యుక్తం - స్కాందే ॥ అర్ధోదయేతుసంప్రా
ప్తేసర్వంగంగాసమంజలమ్ ॥ శుద్ధాత్మానోద్విజాస్సర్వేభవేయుర్బ్రహ్మసమ్మితాః ॥
యత్కించిద్దీయతేదానంతద్దానంమేరుసన్నిభమితి ॥ అత్రదానవిశేషోనిర్ణయామృ
తేస్కాందే ॥ చతుష్షష్టిపలంముఖ్యమమత్రంతత్రకారయేత్ । చత్వారింశత్పలంవా
థపంచవింశతిరేవవా ॥ అమత్రంపాత్రం - తచ్చకాంస్యమయమిత్యుక్తంతత్రైవ ॥
ఏవంసుఘటితంకార్యంకాంస్యభాజనముత్తమమితి ॥ తథా ॥ నిధాయపాయసంతత్ర
పద్మమష్టదళంలిఖేత్ । పద్మస్యకర్ణికాయాంతుకర్షమాత్రంసువర్ణకమ్ ॥ తదభావేతద
ర్ధంవాతదర్ధంవాపికారయేత్ । భూషాతుతంపుష్పైఃసుగంధైఃకృత్వాష్టదళముత్తమమ్ ॥
అమత్రంస్థాపయేత్తత్రబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్ । తేషాంపూజాతతఃకార్యాశ్వేత
మాల్యైస్సుశోభనైః । వస్త్రాదిభిరలంకృత్య బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ మంత్ర
స్తు ॥ సువర్ణపాయసామత్రం యస్మాదేతత్త్రయీమయమ్ । ఆపత్తేస్తారకంయస్మా
త్తద్గృహాణద్విజోత్తమ ॥ సముద్రమేఖలాంపృథ్వీం సమ్యగ్దత్వాతుశ్చయత్ఫలమ్ । తత్ఫ
లంలభతేమర్త్యఃకృత్వేదందానముత్తమమితి ॥ ఇతి కాలనిర్ణయసింధౌ, పౌషమా
సనిర్ణయః ___ అథమాఘస్నానం - తత్రవిష్ణుః ॥ తులామకరమేషేషుప్రాతస్స్నాయీ
సదాభవేత్ । హవిష్యంబ్రహ్మచర్యంచమాఘస్నానేమహాఫలమితి సౌరమాసము
క్తః ॥ బ్రాహ్మేతుసావనఉక్తః - ఏకాదశ్యాంశుక్లపక్షేపౌషమాసేసమారభేత్ ॥ ద్వాద
శ్యాంపౌర్ణమాస్యాంవాశుక్లపక్షేసమాపనమితి ॥ పాద్మేపి ॥ పుష్యస్యైకాదశీంశుక్లామా
రభ్యస్థండిలేశయః ॥ మాసమాత్రంనిరాహారస్త్రికాలంస్నానమాచరేత్ ॥ త్రికాలమ
ర్చయేద్విష్ణుంత్యక్తభోగోజితేంద్రియః ॥ మాఘస్యైకాదశీంశుక్లాంయావద్విద్యాథ
రోత్తమేతి ॥ త్రికాలస్నానంమాసోపవాసవిషయం - నిరాహారఇత్యుక్తేః - పృథ్వీచం
ద్రోదయేత్వన్యథోక్తం, విష్ణుః ॥ దర్శంవాపౌర్ణమాసీంవాప్రారభ్యస్నానమాచరేత్ ।
పుణ్యాన్యహానిత్రింశత్తుమకరస్థేదివాకరే ఇతి ॥ అత్రదర్శనమితిశుక్లాదిముఖ్యంచాం
ద్రాత్ప్రాయోః - అయంతుపక్షో నేదానీం ప్రచరతి - అతాఘ్నికాణోభవిష్యే ॥ బ్ర

హ్మచారీగృహస్థో వావా వ్రప్రస్థోథభిక్షుకః । బాలవృద్ధయువానశ్చ నరనారీనపుంస
కాః ॥ స్నాత్వా మాఘేశుభేతీర్థే ప్రాప్నువంతీప్సితంఫలమ్ ॥ పాద్మే ॥ సర్వేధికారి
ణోహ్యత్ర విష్ణుభక్త్యాయథానృప ॥ బ్రాహ్మే ॥ ఉష్ణోదకేనవాస్నానమశక్యేసతి
కుర్వతే । వృద్ధేషుసర్వగాత్రేషు ఉష్ణోదంనవిశిష్యతే ॥ వైష్ణవామృతేగాడనిబంధే
చస్కాందే ॥ పౌష్యాంతుసమతీతాయాం యావద్భవతిపూర్ణిమా । మాఘమాస
స్యతావద్ధిపూజావిష్ణోర్విధీయతే ॥ పితౄణాందేవతానాంచ మూలకంనైవదాప
యేత్ । బ్రాహ్మణోమూలకంభుక్త్వాచరేచ్చాంద్రాయణంవ్రతమ్ ॥ అన్యథాయా
తినరకంక్షత్రవిట్ఛూద్రఏవచ। వర్జనీయంప్రయత్నేనమూలకంమదిరోపమమ్॥ యదా
తుమాఘోమలమాసోభవతితదాకామ్యానాంతత్రసమాప్తినిషేధాన్మాసద్వయే
స్నానం తన్నియమాశ్చకార్యాః - మాసోపవాసచాంద్రాయణాదితుమలమాస
ఏవసమాపయేత్ - తదుక్తందీపికాయాం - నియతత్రింశద్దినత్వాచ్ఛుభేమాస్యార
భ్యసమాపయేత్ - మలినేమాసోపవాసవ్రతమితి- మాసోపవాసపదంచాంద్రా
యణాదేరుపలక్షణం - స్నానారంభేచమంత్రోవిష్ణునోక్తః ॥ తత్రచోత్థాయనియ
మంగృహ్ణీయాద్విధిపూర్వకమ్ । మాఘమాసమిమంపూర్ణంస్నాస్యేహందేవమాధ
వ ॥ తీర్థస్యాస్యజలేనిత్యమితిసంకల్ప్యచేతసీతి ॥ ప్రత్యహంమంత్రశ్చపాద్మే ॥ దుఃఖ
దారిద్ర్యనాశాయశ్రీవిష్ణోస్తోషణాయచ । ప్రాతస్స్నానంకరోమ్యద్యమాఘేపాపవి
నాశనమ్ ॥ మకరస్థేరవౌమాఘేగోవిందాచ్యుతమాధవ । స్నానేనానేనమేదేవయ
థోక్తఫలదోభవ ॥ ఇమంమంత్రం సముచ్చార్యస్నాయాన్మౌనసమన్వితః ఇతి ॥
ప్రత్యహంసూర్యాయార్ఘ్యం - మంత్రస్తుపృథ్వీచంద్రోదయేపాద్మే॥ సవిత్రేప్రసవిత్రే
చపరంధామజలేమమ । త్వత్తేజసాపరిభ్రష్టంపాపం యాతుసహస్రధా। ఇతి॥ స్నాన
కాలశ్చసూర్యోదయః - త్రిస్థలీసేతౌ ॥ మకరస్థేరవౌయోహివస్నాత్యభ్యుదితేరవౌ
ఇతి ॥ మాఘమాసేరటంత్యాపః కించిదభ్యుదితేరవౌ-ఇతిచ। పాద్మవచనాత్ ॥ సం
ప్రాప్తేమాఘమాసేతుతపస్విజనవల్లభే । క్రోశంతిసర్వవారీణి సముద్గచ్ఛతిభాస్క
రే ॥ పునీమస్సర్వపాపాని త్రివిధానిససంశయఃఇతి । నారదీయోక్తేః ॥ యో
మాఘమాస్యుషసిసూర్యకరాభితప్తేస్నానంసమాచరతి చారునదీప్రవాహే । ఉ
ద్ధృత్యసప్తపురుషాన్పితృమాతృవంశ్యాన్ స్వర్గంప్రయాత్యమరదేహధరోనరోసావి
తిభవిష్యోత్తరవచనాచ్చ ॥ బ్రాంహేత్వరుణోదయఉక్తః ॥ అరుణోదయేతుసంప్రా
ప్తేస్నానకాలేవిచక్షణః । మాధవాంఘ్రియుగంధ్యాయన్ యస్స్నాతిసురపూజితః
ఇతి ॥ తథా ॥ అరుణోదయమారభ్య ప్రాతఃకాలావధిప్రభో। మాఘస్నానవతాం
పుణ్యంక్రమాత్త్రావధారణా ॥ ఉత్తమంతుసనక్షత్రంమధ్యమం లుప్తతారకమ్॥

సవితర్యుదితేభూప తతోహీనంప్రకీర్తితం-ఇతి ॥ తేనాత్రశక్త్యపేక్షయావ్యవస్థా-
ఇదంచస్నానంప్రయాగేతిప్రశస్తం ॥ కాశ్యాశ్శతగుణంప్రోక్తంగంగాయమునసంగ
మే । సహస్రగుణితాసాపిభవేత్పశ్చిమవాహినీ ॥ పశ్చిమాభిముఖీగంగాకాళింద్యా
సహసంగతా।హంతికల్పకృతంపాపం సామాఘేనృపదుర్లభా-ఇత్యాదిపాద్మాదివచో
భ్యః - విస్తరస్తుమత్పితామహకృతప్రయాగసేతౌజ్ఞేయః - బ్రాహ్మే ॥ యత్రకు
త్రాపియోమాఘేప్రయాగస్మరణాన్వితః ॥ కరోతిమజ్జనంతీర్థే సలభేద్గాంగమజ్జ
నమ్ ॥ తథా, సముద్రేప్యతిప్రశస్తం - తదుక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేప్రభాసఖండే॥
మాఘేమాసిచయస్స్నాయాన్నైరంతర్యేణభావతః ॥ పౌండరీకఫలంతస్యదివసే
దివసేభవేత్ ॥ మాఘస్నానంకామ్యమేవేతిభట్టాః - విష్ణ్వాదివాక్యేసదావశ్యకశ
బ్దాన్నిత్యత్వావగతేర్నిత్యకామ్యమితితుయుక్తం - మాసపర్యంతంస్నానాసంభవే
తు త్ర్యహమేకాహంవాస్నాయాత్ ॥ మహామాఘీంపురస్కృత్య సస్నాతత్రదిన
త్రయమితిలింగాత్ ॥ అస్మిన్యోగేత్వశక్తోపి స్నాయాదపిదినత్రయమ్ । ప్రయాగే
మాఘమాసేతుత్ర్యహంస్నాతస్యయత్ఫలమ్॥నాశ్వమేధసహస్రేణతత్ఫలంలభతేభు
వి-ఇతిపాద్మాదివచనాత్—అత్రమకరసంక్రమోరథసప్తమీ- మాఘీత్ర్యహమిత్యే
కే - మాఘశుక్లదశమ్యాదిత్ర్యహమిత్యన్యే - మకరాద్యత్ర్యహమిత్యపరే - మాఘమాసా
ద్యత్ర్యహమితికేచిత్ - త్రయోదశ్యాదీతిబహవః ॥ మహామాఘీంపురస్కృత్యస
స్నాతత్రదినత్రయమితిపాద్మోక్తేః - ఏతస్యార్థవాదత్వాద్యత్కించిద్దినత్రయమితిభ
ట్టాః - తత్త్వంతుసందిగ్ధేషువాక్యశేషాదితిన్యాయాత్త్రయోదశ్యాద్యేవేతి - ప్ర
యాగంవినాపిపాద్మే ॥ అస్మిన్యోగేత్వశక్తోపిస్నాయాదపిదినత్రయమితి- మాఘస్నా
నేనియమాస్తునారదీయే ॥ నవహ్నింసేవయేత్స్నాతోహ్యస్నాతోపివరాననే।హో
మార్థంసేవయేద్వహ్నింశీతార్థంనకదాచన ॥ అహన్యహనిదాతవ్యాస్తిలాశ్శర్క
రయాన్వితాః ॥ త్రిభాగస్తుతిలానాం హిచతుర్థశ్శర్కరాన్వితః - అనభ్యంగీవ
రారోహేసర్వమాసంనయేద్వ్రతీ ॥ తథా ॥ అప్రావృతశరీరస్తుయఃకష్టం స్నా
నమాచరేత్ । పదేపదేశ్వమేధస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః ॥ తథా ॥ శం
ఖచక్రధరందేవంమాధవం నామపూజయేత్ । వహ్నింహుత్వావిధానేనతతస్త్వే
కాశనోభవేత్ ॥ భూశయ్యాబ్రహ్మచర్యేణశక్తస్స్నానంసమాచరేత్ । అశ
క్తోబ్రహ్మచర్యాదౌస్వేచ్ఛాసర్వత్రకథ్యతే ॥ తథా ॥ తిలస్నాయీతిలోద్వర్తీ-తిల
హోమీతిలోదకీ । తిలభుక్తిలదాతాచషట్తిలాఃపాపనాశనాఃఇతి ॥ ప్రయాగాసం
భవే - కాశ్యాందశాశ్వమేధోత్తరస్థప్రయాగతీర్థేస్నానముక్తం - కాశీఖండే,కా
శ్యాద్భవేప్రయాగేయేతపసిస్నాంతిమానవాః । దశాశ్వమేధజనితంఫలం తేషాంభ

వేద్ధ్రువం-ఇతి॥ స్నానోత్తరంమదనపారిజాతేవిష్ణుః॥ శ్రీశమానామ్నమస్కృత్యపూ
జయేత్పురుషోత్తమమ్ । అవశ్యమేవకర్తవ్యంమాఘస్నానమితిశ్రుతిః ॥ భవిష్యే॥
తైలమామలకాశ్చైవతీర్థేదేయాస్తునిత్యశః । తతఃప్రజ్వాలయేద్వహ్నింసేవనార్థం
ద్విజన్మనాం ॥ ఏవంస్నానావసానేతుభోజ్యందేయమవారితమ్ । భోజయేద్ద్విజదాం
పత్యంభూషయేద్వస్త్రభూషణైః ॥ కంబళాజినరత్నానివాసాంసివివిధానిచ । చోళ
కానిచదేయానిప్రచ్ఛాదనపటాస్తథా ॥ ఉపానహౌతథాగుప్తమోచకౌపాపమో
చకౌ । అనేనవిధినాదద్యాన్మాధవఃప్రీయతామితి ॥ పాద్మే ॥ భూమౌశయ్యాతథాహో
తవ్యమాజ్యంతిలసమన్వితమ్ ॥ తథా ॥ అన్నంచైవయథాశక్త్యా దేయంమాఘేన
రాధిప । సువర్ణరక్తికామాత్రందద్యాద్వేదవిదేతథా । మాఘాంతేతువిశేషోనార
దీయే ॥ మాఘావసానేసుభగేమద్రసంభోజనంస్మృతమ్ । సూర్యోమేప్రీయతాందే
వోవిష్ణుమూర్తిర్నిరంజనః ॥ దంపత్యోర్వాససీసూక్ష్మేసప్తధాన్యసమన్వితే । త్రిం
శస్తుమోదకాదేయాశ్శర్కరాతిలసంయుతాః ఇతి ॥ అత్ర ॥ ఏకాదశీవిధానేనవ్రత
స్యోద్యాపనంతథేతి పాద్మవచనాత్ - పూర్వేహ్ని ఉపవాసపూజనాదికృత్వాపరే
హ్నితిలచర్వాజ్యైరష్టోత్తరశతంహోమంకృత్వా, సవిత్రేప్రసవిత్రేచేతి పూర్వో
క్తంమంత్రముక్త్వా ॥ దివాకరజగన్నాథప్రభాకరనమోస్తుతే । పరిపూర్ణంకు
రుష్వేహమాఘస్నానముపఃపతే ॥ ఇతిసమాపయేదితి సంక్షేపః - మకరసం
క్రాంతౌహేమాద్రిమతే (1) పరతశ్చత్వారింశద్ఘటికాఃపుణ్యాః ॥ త్రింశత్కర్కాటకే
నాడ్యో మకరేతుదశాధికా ఇతిబ్రహ్మవైవర్తాత్ - మాధవమతేతు వింశతిః॥
త్రింశత్కర్కాటకేపూర్వామకరే వింశతిఃపరాః - ఇతివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః యదాతు
సూర్యాస్తాత్పూర్వం సంక్రాంతిర్భవతి - తదోభయమతే పూర్వమేవపుణ్య
కాలః - రాత్రౌతుప్రదోషేనిశీథేవామకరసంక్రమేమాధవమతేద్వితీయదిన ఏవపు
ణ్యం ॥ యద్యస్తమయవేళాయాంమకరంయాతిభాస్కరః । ప్రదోషేవార్ధరాత్రే
వాస్నానందానంపరేహని-ఇతివృద్ధగార్గ్యవచనాత్ ॥అస్తమయంప్రదోషః- ప్రదో
షేపూర్వరాత్రే ॥ కార్ముకంతుపరిత్యజ్యఝషంసంక్రమతేరవిః ॥ ప్రదోషేవార్ధ
రాత్రేవాస్నానందానంపరేహనీతిభవిష్యోక్తేశ్చ ॥ తదాభోగఃపరేహనీతిహేమా
ద్ర్యాశయః - కాలాదర్శనిర్ణయామృతమదనపారిజాతాదయోప్యేవమాహుః - దా
క్షిణాత్యాశ్చైతదేవాద్రియంతే - యత్తుహేమాద్రిణాద్యోవాశబ్దోయథార్థే - ద్వి
తీయస్తథార్థే - యథాప్రదోషేపూర్వేద్యుస్తథార్ధరాత్రేపరేహ్నీత్యుక్తం-తస్మై
నమోస్తు - తేనపరేహ్నిపుణ్యంవక్తుంప్రదోషేఇతి - దినద్వయేపుణ్యనిరాసార్థంఅ
ర్ధరాత్రగ్రహణం - హేమాద్రిస్మృత్యర్థసారానంతభట్టాదిమతేతు నిశీథాత్పూర్వం

పశ్చాచ్చసంక్రాంతౌ పూర్వదినేపరదినేవాపుణ్యం॥ధనుర్మీనావతిక్రమ్యకన్యాంచ మిథునంతథా।పూర్వాపరవిభాగేనరాత్రౌసంక్రమణంయదా ॥ దినాంతేపంచనాడ్య స్తుతదాపుణ్యతమాఃస్మృతాః। ఉదయేపితథాపంచదైవేపిత్ర్యేచకర్మణీతిస్కాంద వచనాత్ - పూర్వాపరవిభాగేనేతిమకరకర్కభిన్నవిషయం - పూర్వోక్తవచో విరోధాదితి మదనరత్నే ఉక్తం॥షడశీతిముఖేతీతేఽతీతేచోత్తరాయణే ॥ ఇత్యాదివి రోధాచ్చ - తేనపూర్వైర్వైకవాక్యతయాయమర్థః- రాత్రౌపూర్వభాగే మకరసంక్ర మేపరేహ్ని ఉదయేపంచనాడ్యఃపుణ్యాః - రాత్రావపరభాగేకర్కసంక్రమే పూర్వ దినాంతేపంచనాడ్య ఇతి-ఏవంసర్వేషామవిరోధః-మకరేసామాన్యేనపరదినేపుణ్యత్వే పి పుణ్యాతిశయార్థమిదం - యత్తుదేవలయజ్ఞపార్శ్వౌ॥ ఆసన్నేసంక్రమంపుణ్యందినార్ధంస్నానదానయోః । రాత్రౌసంక్రమణేభానోర్విషువత్యయనేదివా।ఇతి॥అత్ర మాధవః - అయనేదివాజాతేతదర్ధంపుణ్యం - కర్కేపూర్వంమకరేంత్యం - ఏత న్మధ్యందినాయనపరమితి హేమాద్రిస్తు - రాత్రౌవిషువత్యాసన్నదినార్ధంపుణ్యంఅ యనేత్వాసన్నదినంపుణ్యం - దినేఇతిపాఠేఉభయత్ర దినార్ధంపుణ్యమిత్యాహ- ఏత దేవోక్తందీపికాయాం - అథాయనమథఃపశ్చాన్నిశీథాద్భవేద్యద్యాసన్నమహస్త దర్ధమథవాపుణ్యమితి - తత్త్వంతుఆసన్నసంక్రమమిత్యస్యవిషువత్యేవాన్వయః- అయనేరాత్రౌసతిదినే పుణ్యం-కస్మిన్నిత్యపేక్షాయాంకర్కే- పూర్వేహ్నిమకరేపరే హ్ని ఇతి - వ్యాఖ్యాంతరవశాదర్థే ఉచ్యమానేనకోపివిరోధః - యత్త్వనంతభట్టః॥ అథసంక్రమణంభానోర్నిశీథాత్ప్రాగ్యదాభవేత్ । అయనంవిషువంతత్రప్రాగ్దినాం తిమనాడికాః ॥ పంచపుణ్యతమాఃపశ్చాన్నిశీథాచ్చేద్భవేత్తథా। ఆద్యాపరదినస్యాపిత ద్వదిత్యేషనిర్ణయఃఇతి - అపరార్కేప్యేవం ॥ అస్తంగతేయదాసూర్యేఝషం యాతిదివాకరః। ప్రదోషేవార్ధరాత్రేవాతదా పుణ్యందినద్వయం-ఇతిబోధాయన వచనాద్దినద్వయంవాపుణ్యకాలః - తదాపుణ్యందినాంతరమితి మదనరత్నేపాఠః - గుర్జరప్రాచ్యోదీచ్యాస్త్విదమేవాద్రియంతే - అత్రాపిపూర్వవద్వ్యాఖ్యేయమ్ - తిథితత్త్వాదయోగౌడగ్రంథాస్తు ప్రదోషార్ధరాత్రభిన్నేరాత్రేఃపూర్వభాగే పూ ర్వదినేపరభాగేచపరదినేపుణ్యమన్యసంక్రాంతివత్ - విశిష్యతమోన్నిర్దేశాత్ - ప్రదోషశ్చ ॥ ప్రదోషోస్తమయాదూర్ధ్వంఘటికాద్వయమిష్యతే ॥ ఇతివతోక్తే ఇత్యాహుః - తన్న, అస్తంగతేఇతిత్రితయవైయర్థ్యాపత్తేః - అతఃప్రదోషపదేనత ద్భిన్నైవరాత్రిరుచ్యతే—అతఏవయావన్నోదయతేరవిరితి వృద్ధగార్గ్యాదిభిర్దక్షిణా యనేపూర్వరాత్రౌసంక్రమేపూర్వదినముక్తం - వతోక్తిరప్యధ్యయనాదిపరా- ఇ హతుత్రిముహూర్తఏవప్రదోషః - మకరేదానవిశేషోహేమాద్రౌస్కాందే ॥ ధే

నుంతిలమయీంగాం దద్యాచ్ఛోత్తరాయణే। సర్వాన్కామానవాప్నోతి విందతే
పరమం సుఖం ॥ విష్ణుధర్మే ॥ ఉత్తరేత్వయనే విప్రా వస్త్రదానం మహాఫలమ్। తిల
పూర్ణమనడ్వాహం దత్త్వా రోగైః ప్రముచ్యతే ఇతి ॥ శివరహస్యేపి ॥ తస్యాం కృష్ణతి
లైః స్నానం కార్యం చోద్వర్తనం శుభైః। తిలా దేయాశ్చ విప్రేభ్యః సర్వదైవోత్తరా
యణే ॥ తిలతైలేన దీపాశ్చ దేయాః శివగృహే శుభాః ॥ కల్పతరౌ కాలికాపురాణే ॥
హోమం తిలైః ప్రకుర్వీత సర్వదైవోత్తరాయణే। తాన్యై దేవాయ విప్రేభ్యో హాట
కేన సమం దదేత్ ॥ ఉత్తరాయణమాసాద్య నరః కస్మాత్ప్రశోచతి ॥ తథా, మకరేఽ
త్రాపి పిత్రశ్రాద్ధాదిభవతీత్యుక్తం ప్రాక్ - మాఘామాయాం యోగవిశేషార్ధోదయః
ప్రాగేవోక్తః—మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యాం యమతర్పణముక్తం - హేమాద్రౌ యమే
న ॥ అసత్యాభ్యుదితే కాలే మాఘకృష్ణచతుర్దశీమ్ । స్నాత్వా సంతర్ప్య తు యమం స
ర్వపాపైః ప్రముచ్యత ఇతి—మాఘశుక్లచతుర్థీ తిలచతుర్థీ - సా ప్రదోషవ్యాపినీ
గ్రాహ్యా॥ మాఘశుక్లచతుర్థ్యాం తు సత్యవ్రతపరాయణాః। యే త్వాం ఢుంఢేఽర్చయి
ష్యంతి తేషాం వ్యస్య సురద్రుమాహమితి కాశీఖండాత్ ॥ మాఘమాసే చతుర్థ్యాం తు త
స్మిన్కాల ఉపోషితః। అర్చయిత్వా తు యో దేవి జాగరం తత్ర కారయేదితి ॥ త్రిస్థలీసే
తౌ లైంగాచ్చ—ఇయమేవ కుందచతుర్థీ - సా ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ మాఘశు
క్లచతుర్థ్యాం తు కుంద పుష్పైస్సదాశివమ్ । సంపూజ్య యో హి నక్తాశీ స ప్రాప్నో
తి శ్రియం నరః ఇతి కాలాదర్శే కౌర్మోక్తేః—మాఘశుక్లపంచమీ శ్రీపంచమీ - తదు
క్తం హేమాద్రౌ, వారాహే ॥ మాఘశుక్ల చతుర్థ్యాం తు వరమారాధ్య చ శ్రియః ।
పంచమ్యాం కుందకుసుమైః పూజాం కుర్యాత్సమృద్ధయే ॥ ఇయం మాధవమతే పూ
ర్వా, హేమాద్రిమతే పరా - చైత్రశుక్లే శ్రీపంచమ్యాదివోదాసః - మాఘశుక్లసప్త
మీ రథసప్తమీ - సా అరుణోదయ వ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ సూర్యగ్రహణతుల్యా తు
శుక్లా మాఘస్య సప్తమీ ॥ అరుణోదయవేళాయాం తస్యాం స్నానం మహాఫలమితి ॥
చంద్రికాయాం విష్ణువచనాత్ ॥ అరుణోదయవేళాయాం శుక్లా మాఘస్య సప్తమీ ।
ప్రయాగే యది లభ్యేత కోటిసూర్యగ్రహైస్సమేతి వచనాచ్చ - యత్తు దివోదాసీయే
అచలాసప్తమీ దుర్గాశివరాత్రిర్మహాభరః। ద్వాదశీ వత్సపూజాయాం సుఖదా ప్రా
గ్యుతా సదేతి షష్ఠ్యా యుతత్వముక్తమ్- తద్యదా పూర్వేద్యుర్హ్ని ఘటికాద్వయం షష్ఠీ సప్త
మీ చ పరేద్యుః - క్షయవశాదరుణోదయాత్పూర్వం సమాప్యతే- తత్పరం జ్ఞేయం-
తత్ర షష్ఠ్యాం సప్తమీక్షయం ప్రవేశ్యా రుణోదయే స్నానం కార్యం - మదనరత్నే
భవిష్యోత్తరే ॥ మాఘే మాసి సితే పక్షే సప్తమీ కోటిభాస్కరా। కుర్యాత్స్నానా
ర్ఘ్యదానాభ్యామాయురారోగ్యసంపదః ॥ అత్రవిధిర్భవిష్యే స్నాత్వా షష్ఠ్యాం సమే

కభ_క్తంస_ప్తమ్యాంనిశ్చలంజలమ్ । రాత్ర్యాం తేచాలయేధా_స్త్వాందత్త్వాశిరసిదీప
కమ్ ॥ తథాజలంప్రక్రమ్య ॥ నకేనచాల్యతేయావత్తావత్స్నానంసనూ వరేత్ । సౌ
వర్ణేరాజతేపాత్రేతేభక్త్యాలాబుమయేథవా॥ తైలేనవర్తిర్దాతివ్యామహారజనరం
జితా ॥ మహారజనసంకుసుంభం ॥ సమాహితమనాభూత్వాదత్త్వాశిరసిదీపకమ్ ॥ భా
స్కరంహృదయేధ్యాత్వాఇమంమంత్రముదీరయేత్ ॥ నమస్తేరుద్రరూపాయరసా
నాంపతయేనమః । వరుణాయనమస్తేస్తుహరివాసనమోస్తుతే ॥ జలేపరిహరేద్దీపం
ధ్యాత్వాసంతర్ప్య దేవతాఃఇతి ॥ చందనేనలిఖేత్పద్మమష్టపత్రంసకర్ణికమ్ । మధ్యే
శివంసపత్నీకంప్రణవేనచసంయుతమ్ ॥ పూర్వాదిదళేషు, రవిభానువివస్వద్భాస్క
రసవిత్రర్కసహస్రకిరణ సర్వాత్మనాం సంపూజ్యగృహంగచ్ఛేదితి-స్నానమంత్రశ్చ
కాశీఖండే ॥ యద్యజ్జన్మకృతంపాపంమయాసప్తసుజన్మసు । తన్మేరోగంచశోకంచ
మాకరీహంతుసప్తమీ ॥ ఏతజ్జన్మకృతంపాపంయచ్చజన్మాంతరార్జితమ్ । మనోవా
క్కాయజంయచ్చజ్ఞాతాజ్ఞాతేచయేపునః ॥ ఇతిసప్తవిధంపాపంస్నానాన్మేసప్తస
ప్తికే । సప్తవ్యాధిసమాయుక్తంహరమాకరిసప్తమీ ॥ ఏతన్మంత్రత్రయంజప్త్వా
స్నాత్వాపాదోదకేనరః । కేశవాదిత్యమాలోక్యక్షణాన్నిష్కలుషోభవేత్ ॥ దివో
దాసీయేమదనరత్నేచ - ఇక్షుదండేనజలంచాలయిత్వాసప్తార్కపత్రాణిబదరీపత్రా
ణిచ శిరసినిధాయ పూర్వోక్తైర్మంత్రైస్స్నాత్వాతిలపిష్ట మయాపూపైర్హోమం
సూర్యంసంపూజ్యవిప్రాయదద్యాత్ - అర్ఘ్యమంత్రోమదనరత్నే॥ సప్తసప్తివహ
ప్రీతసప్తలోకప్రదీపన । సప్తమీసహితోదేవగృహాణార్ఘ్యందివాకర ॥ తతః ॥
జననీసర్వలోకానాంసప్తమీసప్తసప్తికే । సప్తవ్యాహృతికేదేవినమస్తేసూర్యమం
డల ఇతిప్రార్థయేత్ - సౌరాగమే ॥ అర్కపత్రైస్సబదరైర్దూర్వాక్షతసచందనైః ॥
అష్టాంగవిధినాచార్ఘ్యందద్యాదాదిత్యతుష్టయే ॥ అత్రదానవిశేషోమదనరత్నేభ
విష్యే ॥ తామ్రపాత్రేయథాశక్త్యామృన్మయేవాథభక్తిమాన్ । స్థాపయేత్తిలపి
ష్టంచసఘృతంసగుడంతథా । కాంచనంతాళకంకృత్వాఅశక్తస్తిలపిష్టజమ్। సంభా
వ్యరత్నవస్త్రైణపుష్పైర్ధూపైరథార్చయేత్ ॥ దానమంత్రస్తు ॥ ఆదిత్యస్యప్రసాదే
నప్రాతస్స్నానఫలేనచ । దుష్టదౌర్భాగ్యదుఃఖఘ్నంమయాదత్తంతుతాళకమ్ ॥
తాళకంకర్ణాభరణమితితత్రైవోక్తం - దీపపాత్రమితిహేమాద్రౌ - తత్రైవభవి
ష్యోత్తరే॥ఏవంవిధంరథవరంరథవాజియుక్తంహైమంచహేమశతధీధితినాసమేతమ్।
దద్యాచ్చమాఘసితసప్తమివాసరేయస్సోసంగచక్రగతిరేవమహీంభునక్తి ॥ ఇయం
మన్వాదిరపి - ఇయంచశుక్లపక్షస్థత్వాత్పౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా - యదామాఘోమా
లమాసోభవతి తదామాసద్వయే మన్వాదిశ్రాద్ధంకుర్యాత్ ॥ మన్వాదికంతై

ధికంచకుర్యాన్మాసద్వయేపిచేతిస్మృతిచంద్రికోక్తేః—మాఘశుక్లాష్టమీ భీష్మాష్ట
మీ - తదుక్తంహేమాద్రౌపాద్మే ॥ మాఘేమాసిసితాష్టమ్యాం సతిలంభీష్మత
ర్పణమ్ । శ్రాద్ధంచయేనరాఃకుర్యుస్తేస్యుస్సంతతిభాగినఃఇతి ॥ భారతేపి ॥ శుక్లాష్ట
మ్యాంతుమాఘస్య దద్యాద్భీష్మాయయోజలమ్ । సంవత్సరకృతంపాపంతత్క్షణాదే
వనశ్యతీతి ॥ ధవళనిబంధేస్మృతిః ॥ అష్టమ్యాంతుసితేపక్షేభీష్మాయతుతిలోదకమ్॥
అన్నంచవిధివద్దద్యుస్సర్వేవర్ణాద్విజాతయః ॥ సర్వవర్ణోక్తేర్ద్విజాతయఇతిసంబోధ
నం - తర్పణమంత్రస్తత్రైవ ॥ భీష్మశ్శాంతనవోవీరస్సత్యవాదీజితేంద్రియః॥ ఆభి
రద్భిరవాప్నోతిపుత్రపౌత్రోచితాంక్రియామ్ ॥ వైయాఘ్రపద్యగోత్రాయసాంకృ
త్యప్రవరాయచ । అపుత్రాయదదామ్యేతజ్జలంభీష్మాయవర్మణే । వసూనామవతా
రాయశంతనోరాత్మజాయచ ॥ అర్ఘ్యందదామిభీష్మాయఆబాలబ్రహ్మచారిణేఇతి॥
ఏతజ్జీవత్పితృకస్యాపిభవతి ॥ జీవత్పితాపికుర్వీతతర్పణంయమభీష్మయోరితిపాద్మో
క్తేరితిజీవత్పితృకనిర్ణయేపితృచరణైరుక్తం - ఏతచ్చాపసవ్యేనకార్యమితి దివోదా
సీయే - అత్రశ్రాద్ధంకామ్యం - తర్పణంచనిత్యం॥బ్రాహ్మణాద్యాశ్చయేవర్ణాదద్యు
ర్భీష్మాయనోజలమ్।సంవత్సరకృతంతేషాంపుణ్యంనశ్యతిసత్తమాఇతిమదనరత్నేవచ
నాత్—మాఘశుక్లద్వాదశీభీష్మద్వాదశీ ॥ త్వయాకృతమిదం వీరతవనామ్నాభవి
ష్యతి । సాభీష్మద్వాదశీత్యేషాసర్వపాపహరాశుభేతిహేమాద్రౌపాద్మవచనాత్ -
ఇయంపూర్వయుతాయుగ్మవాక్యాత్ - మాఘీపూర్ణిమాపరేత్యుక్తంప్రాక్ -తథా
హేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ మఘాస్థయోశ్చజీవేంద్వోర్మహామాఘీతికథ్యతే ॥ తత్రై
వజ్యోతిషే ॥ మేషపృష్ఠేతథాసౌరిస్సింహేచగురుచంద్రమాః । భాస్కరశ్శ్రవణర్క్షే
చమహామాఘీతిసాస్మృతా ॥ తథాభవిష్యే ॥ వైశాఖీకార్తికీమాఘీతిథయోతీవ
పూజితాః । స్నానదానవిహీనాస్తానేయాఃపాండునందన ॥ తథా ॥ తిలపాత్రాణి
దేయానికంచుకాఃకంబళాస్తథేతి । మాఘపూర్ణిమానంతరాష్టమీమాఘీఅష్టకాతత
న్నిర్ణయః - పూర్వేద్యురన్వష్టకానిర్ణయశ్చపూర్వముక్తః - మలమాసేచైతానభ
వంతీత్యేతత్సర్వంమార్గశీర్షప్రకరణేభిహితం - తథాచతసృష్వష్టకాస్వశక్తావేషాఆవ
శ్యకీ - హేమంతశిశిరయోశ్చతుర్ణామపరపక్షాణామష్టమీష్వష్టకాఏకస్యాంవా
ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - తథామాఘ్యష్టకాంప్రక్రమ్య- తామేకాష్టకేత్యాచక్షత
ఇత్యాపస్తంబవచనాచ్చేత్యాదిప్రయోగపారిజాతేజ్ఞేయమ్ - ఇతికాలనిర్ణయసింధౌ,
మాఘమాసనిర్ణయః—కుంభే షోడశ ఘటికాః పుణ్యాః - శేషంప్రాగ్వత్ —ఫాల్గు
నకృష్ణాష్టమ్యాంవిశేషఃకల్పతరౌ ఫాల్గునస్యచమాసస్యకృష్ణాష్టమ్యాంమహీపతే,
ఇత్యుపక్రమ్య, జాతాదాశరథేఃపత్నీతస్మిన్నహనిజానకీ। ఉపోషితోరఘుపతిస్సము

ద్రష్టవ్యేత్యేతదా ॥ రామపత్నీం చ సంపూజ్యా సీతా జనకనందినీతి— ఫాల్గునకృష్ణ చతుర్దశీ శివరాత్రిః - సా చ కేషుచిద్వచనేషు ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యేత్యుక్తం - కేషుచిన్నిశీథవ్యాపినీ - తత్రాద్యా మాధవీయే ॥ త్రయోదశ్యస్తగే సూర్యే చతసృష్వేవ నాడిషు । భూతవిద్ధా తు యా తత్ర శివరాత్రివ్రతం చరేత్ ॥ స్మృత్యంతరేఽపి ॥ ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యా శివరాత్రిచతుర్దశీ । రాత్రౌ జాగరణం యస్మాత్తస్మాత్తాం సముపోషయేత్ ॥ అత్ర ప్రదోషో రాత్రిః - ఉత్తరార్ధే తస్యా హేతుత్వోక్తేః - కామికేఽపి ॥ ఆదిత్యాస్తమయే కాలే అస్తి చేద్యా చతుర్దశీ । తద్రాత్రిః శివరాత్రిః స్యాత్సా భవేదుత్తమోత్తమేతి ॥ ద్వితీయాపి తత్రైవ నారదసంహితాయాం ॥ అర్ధరాత్రియుతా యత్ర మాఘకృష్ణే చతుర్దశీ । శివరాత్రివ్రతం తత్ర సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ ॥ స్మృత్యంతరేఽపి భవేద్యత్ర త్రయోదశ్యాం భూతవ్యాప్తా మహానిశా । శివరాత్రివ్రతం తత్ర కుర్యాజ్జాగరణం తథేతి ॥ ఈశానసంహితాయాం ॥ మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యామాదిదేవో మహానిశి । శివలింగతయోద్భూతః కోటిసూర్యసమప్రభః ॥ తత్కాలవ్యాపినీ గ్రాహ్యా శివరాత్రివ్రతే తిథిరితి ॥ అర్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వం యుక్తా యత్ర చతుర్దశీ । తత్తిథావేవ కుర్వీత శివరాత్రివ్రతం వ్రతీ ॥ నార్ధరాత్రాదధశ్చోర్ధ్వం యుక్తా యత్ర చతుర్దశీ । నైవ తత్ర వ్రతం కుర్యాదాయురైశ్వర్యహానితః ॥ అర్ధరాత్రశ్చ ద్వితీయయామాంత్యతృతీయయామాద్యఘటిద్వయరూప ఇతి మాధవః - వచనం తూక్తం ప్రాక్ - ఏవం సతి పూర్వేద్యురేవోభయవ్యాప్తౌ పూర్వైవ ॥ త్రయోదశీ యదా దేవి దినభుక్తిప్రమాణతః । జాగరే శివరాత్రిః స్యాన్నిశి పూర్ణా చతుర్దశీతి స్కాందోక్తేః - దినభుక్తిరస్తమయః ॥ జయంతీ శివరాత్రిశ్చ కార్యే భద్రాజయాన్వితే ఇతి స్కాందాచ్చ - దినద్వయే నిశీథవ్యాప్తౌ హేమాద్రిమతే పూర్వా ॥ అర్ధరాత్రాత్పురస్తాచ్చేజ్జయాయోగో యదా భవేత్ । పూర్వవిద్ధైవ కర్తవ్యా శివరాత్రిః శివప్రియైః ఇతి పాద్మవచనాత్ - మదనరత్నేఽప్యేవం, గౌడా అప్యేవమాహుః - నిర్ణయామృతే తు సర్వాపి శివరాత్రిః ప్రదోషవ్యాపిన్యేవ అర్ధరాత్రవాక్యాని కైముతికన్యాయేన ప్రదోషస్తావకానీత్యుక్తం - తన్న, అర్ధరాత్రస్య పూర్వం కర్మకాలత్వోక్తేః । పరదినప్రదోషనిశీథోభయవ్యాప్తిసత్త్వాత్పరైవేతి తు మాధవః - ఇదమేవ చ యుక్తం ప్రతీమః - పరేద్యుః ప్రాగుక్తార్ధరాత్రస్యైకదేశవ్యాప్తౌ పూర్వేద్యుస్సంపూర్ణ తద్వ్యాప్తౌ చ సత్యపి పరేద్యుః ప్రదోషనిశీథోభయయోగే పూర్వేద్యుః - సంపూర్ణవ్యాప్తేః పూర్వైవ ॥ వ్యాప్యార్ధరాత్రం యస్యాం తు లభ్యతే యా చతుర్దశీ । తస్యామేవ వ్రతం కార్యం మత్ప్రసాదార్థిభిర్నరైః ॥ తదూర్ధ్వాధోనితా భూతా సా కార్యా వ్రతిభిస్సదేతి మాధవధృతేశానసంహితోక్తేః - పూర్వేద్యుర్నిశీథస్య పరేద్యుః ప్రదోషస్యైకైకవ్యాప్తౌ తు పూర్వైవ - జయాయోగస్య

ప్రాశస్త్యాత్ - తదుక్తంనాగరఖండే ॥ మాఘఫాల్గునయోర్మధ్యేఅసితాయా చతుర్దశీ । అనంగేనసమాయుక్తాకర్తవ్యాసదాతిథిరితి ॥ పాద్మే ॥ అర్ధరాత్రాత్పురస్తాచ్చేజ్జయాయోగోయదాభవేత్ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాశివరాత్రిశ్శివప్రియైరితి॥ స్కాందేపి ॥ భవేద్యత్రత్రయోదశ్యాంభూతవ్యాప్తామహానిశా । శివరాత్రివ్రతంతత్రకుర్యాజ్జాగరణంతథేతి ॥ మహతామపిపాపానాందృష్ట్వావైనిష్కృతిఃపరా । నదృష్టాకుర్వతాంపుంసాంకుహూయుక్తాంతిథింశివామితిస్కాందేదర్శయోగస్యనిందితత్వాచ్చ - యదాచతుర్దశీపూర్వేద్యుర్నిశీథాదూర్ధ్వప్రవృత్తాపరేద్యుశ్చ నిశీథాదర్వాగేవసమాప్తాతదాపరేద్యురేకవ్యాప్తిసత్వాత్పూర్వైవ॥ మాఘాసితేభూతదినంహిరాజన్నుపైతియోగంయదిపంచదశ్యాః । జయాప్రయుక్తాంనతుజాతుకుర్యాచ్ఛివస్యరాత్రింప్రియకృచ్ఛివస్యేతివచనాత్, ఏవందినద్వయేప్రదోషవ్యాప్త్యభావే నిశీథవ్యాప్తిసత్వాత్పూర్వైవ - తేనదినద్వయేనిశీథవ్యాప్తౌప్రదోషవ్యాప్త్యానిర్ణయః -దినద్వయేప్రదోషవ్యాప్తౌనిశీథేననిర్ణయః- ఏకైకవ్యాప్తౌతునిశీథేననిర్ణయఇతి ఇయంచరవిభౌమసోమవారేషుశివయోగేచాతిప్రశస్తా హేమాద్రౌతీర్థఖండేశైవే॥ ఫాల్గునస్యచతుర్దశ్యాంకృష్ణపక్షేసమాహితాః॥కృత్తివాసేశ్వరంలింగమర్చయంతిశివంశుభే ॥ తేయాంతిపరమంస్థానంసదాశివమనామయం॥శివరాత్రిపారణానిర్ణయః ॥ శివరాత్రిపారణేతువిరుద్ధవాక్యానిదృశ్యంతేస్కాందే ॥ కృష్ణాష్టమీస్కందషష్ఠీశివరాత్రిచతుర్దశీ । ఏతాపూర్వయుతాఃకార్యాస్తిథ్యంతే పారణంభవేత్ ॥ జన్మాష్టమీరోహిణీచశివరాత్రిస్తథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాతిథిభాంతేచపారణమితి॥ తిథిమధ్యేపిపారణంస్కాందేఉక్తం॥ఉపోషణంచతుర్దశ్యాంచతుర్దశ్యాంతుపారణమ్ । కృతైస్సుకృతలక్షైశ్చలభ్యతేవాథవానవా ॥ బ్రహ్మాండోదరమధ్యేతుయానితీర్థాని సంతివై । సంస్నాతానిభవంతీహభూతాయాంపారణేకృతే॥ తిథీనామేవసర్వాసాముపవాసవ్రతాదిషు । తిథ్యంతేపారణంకుర్యాద్వినాశివచతుర్దశీమితి ॥ అత్రయామత్రయాదర్వాక్చతుర్దశీ సమాప్తౌతదంతేతదూర్ధ్వగామిన్యాంతుప్రాతస్తిథిమధ్యఏవేతి హేమాద్రి మాధవాదయోవ్యవస్థామాహుః - తన్న ॥ తిథ్యంతేతిథిభాంతేవాపారణంయత్రచోదితమ్ । యామత్రయోర్ధ్వగామిన్యాంప్రాతరేవహిపారణేత్యాదిసామాన్యవచనైరేవవ్యవస్థాసిద్ధేరుభయవిధవాక్యవైయ్యర్థ్యాపత్తేః- వయంతు- తిథ్యంతేపారణంభవేదితికృష్ణాష్టమ్యాదివిషయమేవ - నతుశివరాత్రివిషయం - తదుపాదానంతుపూర్వయుతత్వమాత్రకథనార్థం - కథమన్యథాస్కాందేఏవ శూన్యహృదయవాక్యవత్తిథిమధ్యేపారణవిధానంఘటతే - తస్మాద్వినాశివచతుర్దశీం ఇతిపర్యుదస్తత్వాచ్ఛివరాత్ర్యాస్సర్వప్రకారేషుతిథి మధ్యఏవపారణేతిబ్రూమః -

శిష్టాచారోప్యేవమేవ - దీపికాయాంతు - రాత్రావపితిథ్యంతపక్షోక్తం - వ్రతతిథేరంతేనిశీథేపివాఽశ్నీయాత్ -ఇతి- మదనరత్నకాలాదర్శయోస్తు॥సాహ్యాస్తమయపర్యంతంవ్యాపినీచేత్పరేహని।దివైవపారణంకుర్యాత్పారణేనైవదోషభాక్॥ఇత్యుక్తం తన్న - తిథిమధ్యేపారణవిధానాన్నిషేధఫలాయోగాచ్చతిథ్యంతానపేక్షణాద్దోషాప్రసక్త్యాచతుర్థపాదాసంగతేః - తేనేదంశివరాత్రిభిన్నవ్రతపరంజ్ఞేయం - ఇదంచ వ్రతసంయోగపృథక్త్వన్యాయేన నిత్యంకామ్యంచ - తథాచమాధవీయేస్కాందే॥ పరాత్పరతరంనాస్తి శివరాత్రిపరాత్పరమ్ । నపూజయతిభక్త్యేశం రుద్రంత్రిభువనేశ్వరమ్ ॥ జంతుర్జన్మసహస్రేషుభ్రమతేనాత్రసంశయఇత్యకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాత్ ॥ వర్షేవర్షేమహాదేవి నరోనారీపతివ్రతా । శివరాత్రౌమహాదేవంనిత్యం భక్త్యాంప్రపూజయేదితి వీప్సాశ్రుతేః ॥ అర్కవారేయదివాశుష్యేక్షీయతేహిమవానపి । చలంత్యేతేకదానిర్జైర్నిశ్చలంహి శివవ్రతమితివచనాచ్చనిత్యతా ॥ మమభక్తస్తుయోదేవిశివరాత్రిముపోషతః । గణత్వమక్షయందివ్యమక్షయంశివశాసనమ్॥ సర్వాన్భుక్త్వామహాభోగాంస్తతోమోక్షమవాప్నుయాదితిస్కాందాత్ ॥ ద్వాదశాబ్దికమేతత్స్యాచ్చతుర్వింశాబ్దికంతువేతి తత్రైవఈశానసంహితావచనాత్కామ్యతా - తత్రైవ ॥ శివరాత్రివ్రతంనామ సర్వపాపప్రణాశనమ్ । ఆచండాలమనుష్యాణాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకమ్ ॥ అత్రజాగరోపవాసపూజాస్సముదితాః -వ్రతంనతుప్రత్యేకం - సముదితానాంఫలసంబంధాత్ - యత్తు ॥ అథవాశివరాత్రించపూజాజాగరణైర్నయేత్ ॥ తథా ॥ అఖండితవ్రతోయోహి శివరాత్రిముపోషయేత్ ॥ సర్వాన్కామానవాప్నోతి శివేనసహమోదతే ॥ కశ్చిత్పుణ్యవిశేషేణ వ్రతహీనోపియఃపుమాన్।జాగరంకురుతేతత్రసరుద్రసమతాంవ్రజేత్ ఇత్యాదిస్కాందం తదనుకల్పత్వాదశక్తపరం మాఘేతరప్రతిమాస శివరాత్రిస్తు - శివరాత్రిశబ్దస్య మాఘకృష్ణచతుర్దశ్యామేవరూఢత్వాత్ ॥ మాఘమాసస్యశేషేయా ప్రథమాఫాల్గునస్యచ । కృష్ణాచతుర్దశీసాతుశివరాత్రిః ప్రకీర్తితేతి హేమాద్రావపి చ నాచ్చ - నాయంనిర్ణయఃత్రతేతిరాత్రౌయామ చతుష్టయేపూజావిధానాద్యస్మిన్దినే అధికారాత్రివ్యాప్తిఃసాగ్రాహ్యా - సామ్యేతుపూర్వైవేతి హేమాద్రిరూచివాన్ - వస్తుతస్తుప్రతిమాసకృష్ణచతుర్దశ్యామపి ॥ సర్వకామప్రదంకృష్ణ చతుర్దశ్యాంశివవ్రతమిత్యుపక్రమ్య॥ చతుర్దశ్యాంకర్తవ్యం శివరాత్రివ్రతంశుభం-ఇతిహేమాద్రౌకాలోత్తరే శివరాత్రిశబ్దప్రయోగాత్ - కౌండపాయినామయనాగ్నిహోత్రే నైత్యకాగ్నిహోత్రధర్మా ఇవతద్ధర్మప్రాప్తిస్స్యాదేవ - అతఃప్రదోషనిశీథోభయవ్యాప్త్యైవనిర్ణయ ఇతి వయంప్రతీమః - అస్యారంభో హేమా

ద్రాస్కాందే ॥ ఆదౌ మార్గశిరే మాసి దీపోత్సవదినేఽపి వా । గృహ్ణీయాన్మాఘమా
సేవా ద్వాదశ్యైవ ముపోషయేత్ ॥ తథా ॥ దీపోత్సవే తథా మాఘే కృష్ణాయాంతు చ
తుర్దశీ । ద్వాదశస్వపి మాసేషు కుర్యాదిహ జాగరమ్ ॥ ఏవం ద్వాదశవర్షేషు
ద్వాదశ్యైవ తపోధనాః ॥ వరయేదితి శేషః ॥ చతుర్దశ్యాం విప్రాన్ ఆచార్యంచ వృ
త్వా ॥ కుంభోపరి న్యసేద్దేవముమయా సహితం శివమ్ । సౌవర్ణ్యేవ్యథవా రౌప్యే వృ
షభే సంస్థితం శుభే ఇత్యుక్తం ॥ హైమీం మూర్తిం సంపూజ్య స్థిరం చరం వా లింగం పం
చామృత సహస్రశత పంచాశత్తదర్ధాన్యతరకుంభైః స్నంస్నాప్య సంపూజ్య జాగరం కృ
త్వా పరేద్యుస్తిలాః సహస్రం శతం వా హుత్వా విప్రేభ్యో వస్త్రాణి ద్వాదశ గాశ్చద
త్వా ఆచార్యాయ ధేనుం శయ్యాంచ దత్వా విప్రాన్ భోజయేదితి మదనరత్నే ఉక్తం—
మాఘమావాస్యా యుగాదిః - తదుక్తం మాఘమాసే త్వమావాస్యేతి అన్యత్ప్రా
గ్వత్ - తథాన్యోపి విశేషో విష్ణుపురాణే ॥ మాఘాసితే పంచదశీ కదాచిదుపైతి యో
గం యది వారుణేన । ఋక్షేణ కాలస్సపరః పితౄణాం న హ్యల్పపుణ్యైర్నృప లభ్యతేఽ
సౌ ఇతి ॥ వారుణం శతభిషక్ - ఇదం చ కుంభాదిత్యే జ్ఞేయమితి హేమాద్రిః - భార
తే - కాలే ధనిష్ఠా యది నామ తస్మిన్ భవేత్తు భూపాల తదా పితృభ్యః । దత్తం తిలాన్నం
ప్రదదాతి తృప్తిం వర్షాయుతం తత్కులజైర్మనుష్యైః-ఇతి — ఫాల్గున పౌర్ణమాసీ
హోలికా - సా చ సాయాహ్నవ్యాపినీ గ్రాహ్యా ॥ సాయాహ్నే హోలికాం కు
ర్యాత్ పూర్వాహ్ణే క్రీడనం గవామితి వచనాదితి నిర్ణయామృతే ఉక్తం - జ్యోతిర్ని
బంధే తు ॥ ప్రతిపద్భూతభద్రాసు యార్చితా హోలికా దివా । సంవత్సరం చ త
ద్రాష్ట్రం పురం దహతి సాద్భుతమ్ ॥ ప్రదోషవ్యాపినీ గ్రాహ్యా పౌర్ణిమా ఫాల్గునీ స
దా । తస్యాం భద్రాం ముఖ్యం త్యక్త్వా పూజ్యా హోలా నిశాముఖే ఇతి నారదవచ
నాత్ప్రదోషవ్యాపినీత్యుక్తం - హేమాద్రౌ మదనరత్నే చ భవిష్యే ॥ అస్యాం నిశా
గమే పార్థ సంరక్ష్యాః శిశవో గృహే । గోమయేనోపలిప్తే చ సచతుష్కే గృహాంగణే
ఇత్యాదినా తత్రైవ తద్విధానాచ్చ - తేనేయం పూర్వవిద్ధా ॥ శ్రావణీ దుర్గనవమీ
దూర్వా చైవ హుతాశనీ । పూర్వవిద్ధైవ కర్తవ్యా శివరాత్రిర్బలేర్దినమితి బృహద్య
మ బ్రహ్మవైవర్తోక్తేశ్చ - దినద్వయే ప్రదోషవ్యాప్తౌ పరైవ - పూర్వదినే భద్రాస
త్వాత్తత్ర చ హోలికానిషేధాత్ ॥ తదుక్తం నిర్ణయామృతే మదనరత్నే చ పురా
ణసముచ్చయే ॥ భద్రాయాం దీపితా హోలీ రాష్ట్రభంగం కరోతి వై । నగరస్య చ
నైవేష్టా తస్మాత్తాం పరివర్జయేత్ ॥ తథా ॥ భద్రాయాం ద్వే న కర్తవ్యే శ్రావణీ
ఫాల్గునీ తథా । శ్రావణీ నృపతిం హంతి గ్రామం దహతి ఫాల్గునీ ॥ తథా ॥ దినార్ధాత్ప
రతోఽపి స్యాత్ఫాల్గునీ పౌర్ణిమా యది । రాత్రౌ భద్రావసానే తు హోలికా దీప్యతే

తదేతి ॥ యదాతుపూర్వదినే చతుర్దశీప్రదోషవ్యాపినీపరదినేచ క్షయవశాత్సా
యాహ్నాత్ప్రాగేవపూర్ణిమాన సమాప్యతేతదాపూర్వదిన సంపూర్ణరాత్రౌభద్రా
సత్త్వాత్తత్రచతన్నిషేధాత్పరేహాని ప్రతిపద్యేవకుర్యాత్ ॥ సార్ధయామత్రయం
వాస్యాద్ద్వితీయదివసేయదా । ప్రతిపద్వర్ధమానాతు తదాసాహోలికాస్మృతే
తిభవిష్యవచనాదితి నిర్ణయామృతకారః - మదనరత్నేప్యేవం- యత్తు, నహ్నా
పహ్నింపరిత్యజేదితిభవిష్యం - పహ్నాహోలికాయాం వహ్నింప్రతిపదంవర్జ
యేదిత్యర్థః - తదుక్తంభిన్నవిషయమితి తత్రైవోక్తం - అన్యేతుతస్యాంభద్రాము
ఖంత్యక్త్వేత్యర్థః ॥ ప్రదోషవ్యాపినీచేత్స్యాద్యదాపూర్వదినేతథా । భద్రాముఖం
వర్జయిత్వాహోలికాయాః ప్రదీపనమితి నారదవచనాత్ ॥ నిశాగమేప్రపూజ్యే
త హోలికాసర్వదాబుధైః । నదివాపూజయేద్ఢుండాం పూజితాదుఃఖదాభవేదితిది
వోదాసీయేవచనాత్ ॥ యామత్రయోర్ధ్వయుక్తాచే త్ప్రతిపత్తుభవేత్తిథిః । భ
ద్రాముఖంపరిత్యజ్యకార్యా హోలామనీషిభిరితి విద్యావినోదేభిధానాచ్చ - భ
ద్రాముఖంవిహాయ పూర్వదినఏవకార్యేత్యాహుః - భద్రాముఖంతునాడ్యస్తు పం
చవదనంగళక స్తథైకాఇతి రత్నమాలోక్తంజ్ఞేయం- శిష్టాచారోప్యేవమేవ - అత్ర
చేచ్చంద్రగ్రహణంతదా తత్పూర్వాహ్ణేభద్రావర్జ్యపౌర్ణమాస్యాం హోలికాదీప
నం - అథపరేహ్నిగ్రస్తోదయస్తదా పూర్వదినేభద్రావర్జ్యంరాత్రౌచతుర్థయామే
విష్టిపుచ్ఛేవాహోలికాకార్యా - గ్రహోత్తరంప్రతిపత్సత్త్వాత్తత్పూర్వంచది
వాహోళా నిషేధాదితిదివోదాసచంద్రప్రకాశే- వస్తుతస్తుపరదినేప్రదోషేపౌ
ర్ణమాసీ సత్త్వేకర్మకాలస్పర్శే చతుర్థయామాది గౌణకాలగ్రహణేమానాభావాద్భ
ద్రాభావాచ్చ గ్రహణకాలఏవహోళాకార్యా - నచ ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాం
సూతకంరాహుదర్శనే ॥ స్నాత్వాకర్మాణికుర్వీత శృతమన్నంవివర్జయే దితి నిషే
ధాత్ - కథంసూతకేహోళేతివాచ్యం - తస్యోత్తరార్ధశేషత్వాత్ - పూజా
మంత్రస్తు ॥ అసృక్పాభయసంత్రస్తైః కృతాత్వంహోలిబాలిశైః । అతస్త్వాం
పూజయిష్యామి భూతేభూతిప్రదాభవఇతి ॥ యత్తువార్తికకారైర్హోలికా ఆచా
రప్రాప్తేత్యుక్తం - తత్రహేమాద్ర్యాద్యుదాహృతభవిష్యవచనాస్య సిద్ధానిత్య
త్వాచింత్యాజ్ఞేయా - ఆర్త్యధికరణవత్ - హుతాశనీమలమాసేనభవతి - ఇయం
మన్వాదిరపి- సాతుపౌర్వాహ్ణికీగ్రాహ్యా-మలమాసేసతిమన్వాది శ్రాద్ధంమాసద్వ
యేకార్యమిత్యుక్తంప్రాక్ - కృత్యచింతామణౌబ్రాహ్మే ॥ నరోడోలాగతంద్రు
ష్ట్వా గోవిందంపురుషోత్తమమ్ । ఫాల్గున్యాంసంయతోభూత్వా గోవిందస్యపురంవ్ర
జేత్ —చైత్రకృష్ణప్రతిపదివసంతోత్సవః - సాచౌదయికీగ్రాహ్యా ॥ ప్రవృత్తేమధు

మాఘేషు ప్రతిపద్యుదితేరవౌ ఇతిభవిష్యోక్తేః - దినద్వయేతథాత్వేపూర్వా ॥ వత్స
రాదావసంతాదౌబలి రాజ్యేతథైవచ । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యాప్రతిప త్సర్వదాబు
ధైఃఇతి వృద్ధవసిష్ఠవచనాత్ - అత్రవిశేషోహేమాద్రౌభవిష్యే ॥ చైత్రేమాసిమ
హాబాహోపుణ్యేతుప్రతిపద్దినే । యస్తత్రశ్వపచంస్పృష్ట్వా స్నానంకుర్యాన్నరో
త్తమః ॥ నతస్యదురితంకించి న్నాధయోవ్యాధయోనృపేతి ॥ తథా ॥ ప్రవృత్తేమ
ధుమాసేతు ప్రతిపద్యుదితేరవౌ । కృత్వాచావశ్యకార్యాణిసంతర్ప్యపితృదేవతాః॥
వందేద్ధోళికాభూమిం సర్వదుఃఖోపశాంతయే ॥ మంత్రశ్చ ॥ వందితాసిసురేంద్రే
ణబ్రహ్మణాశంకరేణచ ॥ అతస్త్వంపాహినోదేవి భూతేభూతిప్రదాభవేతి ॥ అత్ర
చూతకుసుమప్రాశనముక్తంతత్రైవ పురాణసముచ్చయే ॥ వృత్తేతుషారసమయే
సితపంచదశ్యాం ప్రాతర్వసంతసమయేసముపస్థితేచ । సంప్రాశ్యచూతకుసుమం స
హచందనేన సత్యంహిపార్థపురుషోథ సమాస్సుఖీస్యాత్ ॥ మంత్రస్తు ॥ చూతమ
గ్ర్యంవసంతస్య మాకందకుసుమంతవ । సచందనంపిబామ్యద్య సర్వకామార్థసిద్ధ
యే ఇతి — చైత్రామావాస్యామన్వాదిః - సాచాపరాహ్ణవ్యాపినీగ్రాహ్యా కృష్ణప
క్షస్థత్వాత్ - ఇతి కాలనిర్ణయసింధౌ, ఫాల్గునమాసనిర్ణయః.

శ్లో ॥ ఏవంనిరూపితమిదం గహనంతుకాలతత్త్వం విచార్యవచనైశ్చనయైశ్చస
మ్యక్ । తద్దోషదృష్టిమపహాయవివేచనీయం విద్వద్భిరిత్యవిరతంప్రణతోస్మితేషు॥
మయాసద్వాసద్వాయదిహగదితం మందమతినాకిమేత చ్ఛక్యంవాధ్యవసితుమపిస్వ
ల్పమతినా । తదేవంయత్కించిద్గదితమిహవిఖ్యాత మహిమాప్రతాపోయం సర్వోవి
కసతితుపిత్రోశ్చరణయోః ॥ యోభాట్టతంత్రగహనార్ణవకర్ణధార శ్శాస్త్రాంతరేషు
నిఖిలేష్వసిమర్మభేత్తా । సోత్రశ్రమఃకిలకృతః కమలాకరేణప్రీతోమునాస్తుసుకృ
తీబుధరామకృష్ణః॥

ఇతి శ్రీమత్పదవాక్యప్రమాణ పారావారపారీణ శ్రీమద్రామేశ్వర
భట్టసూరి సూనుమీమాంసక నారాయణభట్టసుత విద్వ
న్ముకుటహీరాంకుర శ్రీరామకృష్ణభట్టాత్మజదినకర
భట్టానుజ భట్టకమలాకరకృతే నిర్ణయసింధౌ,
సంవత్సరకృత్య నిరూపణం నామ
ద్వితీయఃపరిచ్ఛేదః॥

శ్రీరస్తు.

నిర్ణయసింధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేద ఉత్తరార్ధః.

అథ ప్రకీర్ణకనిర్ణయః.

శ్రీరామకృష్ణతనయఃకమలాకరసంజ్ఞితః। సమాస్యధీతికృత్యంతుప్రకీర్ణంవక్తుముద్యతః॥ తత్రాదౌసంస్కారేషుగర్భాధానం - తత్రప్రథమరజోదర్శనేదుష్టమాసగ్రహణసంక్రమాదిఫలం - తత్రశాంత్యాదిచపితృకృతంభట్టకృతిప్రయోగరత్నేజ్ఞేయం, కించిత్తూచ్యతే - మదనరత్నేనారదః ॥ అమారిక్తాష్టమీషష్ఠీద్వాదశీప్రతిపత్స్వపి । పరిఘస్యతుపూర్వార్ధేవ్యతీపాతేచవైధృతౌ ॥ సంధ్యాసూపప్లవేవిష్ట్యామశుభంప్రథమార్తవమ్ । రోగీపతివ్రతాదుఃఖీపుత్రిణీభోగభాగినీ ॥ పతివ్రతాక్లేశభాగీసూర్యవారాదిషుక్రమాత్ । వైధవ్యంసుతలాభశ్చమైత్రంశత్రువివర్ధనమ్ ॥ మిత్రలాభశ్శత్రువృద్ధిఃకులర్ధిర్బంధునాశనమ్ । మరణంవంశవృద్ధిశ్చనిరాహారఃకులక్షయః ॥ తేజశ్చసుతనాశశ్చకులహానిస్తిథిక్రమాత్ ॥ గర్గః ॥ శుభగాచైవదుశ్శీలావంధ్యాపుత్రసమన్వితా । ధర్మయుక్తావ్రతఘ్నీచపరసంతానమోదినీ ॥ సుపుత్రాచైవవదుష్పుత్రాపితృవేశ్మరతాసదా । దీనాప్రజావతీచైవపుత్రాఢ్యాచిత్రకారిణీ ॥ సాధ్వీపతిప్రియానిత్యంసుపుత్రాకష్టచారిణీ । స్వకర్మనిరతాహింస్రాపుణ్యాపుత్రాదిసంయుతా ॥ నిత్యంధనచయాసక్తాపుత్రధాన్యసమన్వితా । మూర్ఖాచాజ్ఞాపుణ్యావతీదస్రర్క్షాదేఃక్రమాత్ఫలమ్ ॥ నారదః ॥ కుళీరవృషచాపాంత్య నృయుక్కన్యాతులాఘటాః । రాశయశ్శుభదాజ్ఞేయానారీణాంప్రథమార్తవే ॥ గర్గః ॥ సుభగాశ్వేతవస్త్రాస్యాద్దృఢవస్త్రాపతివ్రతా । క్షౌమవస్త్రాక్షితీశాస్యాన్నవవస్త్రాసుఖాన్వితా ॥ దుర్భగాజీర్ణవస్త్రాస్యాద్రోగిణీరక్తవాససా । నీలాంబరధరానారీపుష్పితావిధవాతతః ॥ వస్త్రేస్యుర్విషమారక్తబిందవఃపుత్రమాప్నుయాత్ । సమాశ్చేత్కన్యకాశ్చేతిఫలంస్యాత్ప్రథమార్తవే—అథస్త్రీసంసర్గవర్జనమాహావసిష్ఠః ॥ ప్రభూతదోషోయది దృశ్యతేతత్పుష్పంతదాశాంతికకర్మకార్యమ్ । వివర్జయేదేవతదైకశయ్యాంయావద్రజోదర్శనముత్తమేహ్ని ॥ జ్యోతిర్నిబంధేవసిష్ఠః ॥ ఆద్యర్తావాషశుక్రోర్జమధుశుచిన భస్యాఃకుయుక్చాపవారారిక్తామార్కాష్టషష్ఠ్యః పితృపరసదనేరాత్రి

సంధ్యాపరాహ్ణయోః। మిశ్రేగ్రాసయాలతీక్ష్ణంవిపరమనరుణాల్పాదికాప్రసంగరాష్ట్రోత్త్వా
తఃపాపస్యలగ్నంనసదరుణజలస్నిలచిత్రాంబరంచ॥ ఆద్యత్ర్యంశదుర్భగానారివిష్కంభే
చేద్రజస్వలా। వంధ్యాచైవాలిగండేచశూలేశూలవతీభవేత్॥ గండేతుపుంశ్చలీనారీ
వ్యాఘాతేచాత్మఘాతినీ। వజ్రేచస్వైరిణీప్రోక్తాపాతేచపతిఘాతినీ॥ పరిఘేమృత
వంధ్యాచవైధృతౌపతిమారిణీ॥ శేషాస్సుభావహాయోగాయథానామఫలప్రదాః॥
శాంతిమాహప్రయోగపారిజాతేశౌనకః॥ సార్తవానాంతునారీణాంశాంతింవక్ష్యే
మిశౌనకః। పంచమేహ్నిచతుర్థేవాగ్రహయజ్ఞపురస్సరమ్॥ తస్మిన్నహనికర్తవ్య
ఋతుహోమోవిధానతః। ఆచార్యంవరయేత్ప్రాజ్ఞోభువనేశ్వరితుష్టయే। హోమా
ర్థంచజపార్థంచ.వరయేదృత్విజోబహూన్। యజమానోద్విజైస్సార్థం
శాంతిహోమంసమాచరేత్॥ గృహాదీశానదిగ్భాగెదేవతాపూజనాయచ।
ద్రోణప్రమాణధాన్యేనవ్రీహిరాశిత్రయంభవేత్। కుంభత్రయంన్యసేద్రాశౌతం
తువస్త్రాదివేష్టితమ్॥ పూరయేత్తీర్థసలిలైః ప్రతికుంభంపృథక్పృథక్॥ సూక్తే
నాథనవర్చేనప్రసువఆప ఇత్యథ॥ ఋచాయాః ప్రవతస్తద్వద్గాయత్ర్యాచ తతఃక్ర
మాత్॥ మధ్యకుంభేక్షిపేద్ధాన్యమౌషధానిచహేమచ। తతశ్చపంచరత్నానిగంధ
పుష్పాక్షతాదికాన్। ఔషధానిచవక్ష్యంతేమునిభిఃశాంతికారణాత్॥ ఉదుంబరఃకు
శోదూర్వారాజీవవటబిల్వకాః। విష్ణుక్రాంతాథతులసీబర్హిషంశంఖపుష్పికా॥ శతావ
ర్యశ్వగంధాచనిర్గుండీసర్షపద్వయమ్। అపామార్గపలాశశ్చపనసోజీవకస్తథా॥ ప్రియం
గవశ్చగోధూమావ్రీహయోశ్వత్థఏవచ। క్షీరందధిచసర్పిశ్చపద్మపత్రంతథోత్ప
లమ్॥ కురంటకత్రయంగుంజావచాభద్రకముస్తకాః। ద్వాత్రింశదౌషధానీహ
యథాసంభవమాహరేత్॥ మృత్తికాశ్చౌషధాదీనితన్మంత్రేణక్షిపేత్క్రమాత్।
కుంభోపరిన్యసేత్పాత్రంకాంస్యంమృద్వేణుతామ్రజమ్॥ భువనేశ్వరీంన్యసేత్తత్ర ఇం
ద్రాణీంచపురందరమ్। జపేద్గాయత్రియాహోమాచ్ఛ్రీసూక్తంచజపేత్తతః॥
స్పృశన్వై దక్షిణంకుంభంఋత్విగేకోజపేదథ। చత్వారిరుద్రసూక్తాని చతుర్మం
త్రోత్తరాణిచ॥ సంస్పృశన్నుత్తరంకుంభం శ్రీరుద్రం రుద్రసంఖ్యయా। శన్నఇం
ద్రాగ్నిసూక్తంచ తత్రైవంసంస్పృశన్జపేత్॥ కుంభస్యపశ్చిమేదేశే శాంతిహో
మంసమాచరేత్। దూర్వాభిస్తిలగోధూమైః పాయసేనఘృతేనచ। తిసృభిశ్చై
వదూర్వాభిరేకైకాచాహుతిర్భవేత్ - అష్టోత్తరసహస్రంవాశతమష్టోత్తరంతువా॥
గాయత్ర్యైవతుహోతవ్యంహవిరత్రచతుష్టయమ్। తతస్స్విష్టకృతంహుత్వాస
ముద్రాదూర్మిసూక్తతః॥ సంతతామాజ్యధారాంతం పూర్ణాహుతిమథాచరేత్।
అభిషేకంతుకుర్వీత ప్రతికుంభస్థితోదకైః॥ ఆపోహిష్ఠేతినవభిస్సూక్తేనచతతఃష

రమ్ । ఇంద్రోఽంగకృతేనైవపావమానైఃక్రమేణతు॥ఉభయంశృణవచ్ఛ్రుష్టసస్వస్తి
దావిశపకయా । త్రైయ్యంబకేనమంత్రేణజాతవేదసపకయా ॥ సముద్రజ్యేష్ఠాఇ
త్యాదిత్రాయంతాంచత్రిభిఃక్రమాత్ । ఇమాఆపస్తృచేనైవదేవస్యత్వేతిమంత్రః ॥
మంత్రేణాథతమీశానంత్వమగ్నేరుద్రఇత్యథ । తముష్టుహీతిమంత్రేణభువనస్యపిత
రంతథా ॥ యాతేరుద్రేతిమంత్రేణశివసంకల్పమంత్రతః । ఇంద్రత్వావృషభంపంచ
మంత్రైశ్చైవాభిషేచయేత్ ॥ ధేనుంపయస్వినీందద్యాదాచార్యాయచభూషణైః
సదక్షిణమనడ్వాహంప్రదద్యాద్రుద్రజాపినే॥ మహాశాంతింప్రజప్యాథబ్రాహ్మణాన్
భోజయేత్తతఃఇతి ॥ నారదః ॥ తత్రశాంతింప్రకుర్వీతఘృతదూర్వాతిలాక్షతైః । ప్ర
త్యేకాష్టశతంచైవగాయత్ర్యాజుహుయాత్తతః ॥ స్వర్ణగోభూతిలాన్దద్యాత్సర్వదో
షాపనుత్తయే॥ప్రకారాంతరంమదనరత్నేజ్ఞేయం,విస్తరభయాన్నోచ్యతే-గ్రహణేర
జోదర్శనేతుజాతకర్మప్రస్తావేశాంతింవక్ష్యామః॥ అథప్రథమర్తౌవిశేషఃస్మృతిచంద్రి
కాయాం ॥ ప్రథమర్తౌతుపుష్పిణ్యాఃపతిపుత్రవతీస్త్రియః । అక్షతైరాసనంకృ
త్వాతస్మింస్తాముపవేశయేత్ ॥ హరిద్రాగంధపుష్పాదిదద్యుస్తాంబూలకంస్రజమ్ ।
దీపైర్నీరాజనంకుర్యాత్సదీపేవాసయేద్గృహే ॥ లవణాపూపముద్గాదిదద్యాత్తాభ్య
స్స్వశక్తితఃఇతిద్వితీయాద్యర్తుషుతన్నియమమాహపారిజాతేదక్షః॥ అంజనాభ్యం
జనేస్నానంప్రవాసందంతధావనమ్ । నకుర్యాత్సార్తవానారీగ్రహాణామీక్షణంత
థా ॥ అత్రిరపి ॥ వర్జయేన్మధుమాంసంచపాత్రేఖర్వేచభోజనమ్ । గంధమాల్యేది
వాస్వాపంతాంబూలంచాస్యశోధనమ్ ॥ దగ్ధేశరావేభుంజీతపేయంచాంజలినాపి
బేత్ ॥ మదనరత్నేహారీతః ॥ రజఃప్రాప్తావధశ్శయీతభూమాకాష్ఠాయసేపాణౌ
మృన్మయేవాశ్నీయాదితి ॥ విష్ణుధర్మే ॥ ఆహారంగోరసానాంచపుష్పాలంకారధార
ణమ్ । అంజనంకంకతంగంధాన్స్వైరశయ్యాధిరోహణమ్ ॥ అగ్నిసంస్పర్శనంచైవవర్జ
యేత్సాదినత్రయమితి । తథాచప్రథమర్తౌఃపూర్వం స్త్రీగమనంనకార్యం ॥ ప్రా
గ్రజోదర్శనాత్పత్నీంనేయాద్గత్వాపతత్యధః । వ్యర్థీకారేణశుక్రస్యబ్రహ్మహత్యామ
వాప్నుయాదితితత్రైవాశ్వలాయనోక్తేః - ఏతత్తుదశవర్షాత్ప్రాగ్జ్ఞేయం - ప్రథమ
ర్తౌగమనేగౌతమేనవిశేషోదర్శితః ॥ గౌరీమపిచరత్యర్థంగచ్ఛేత్పురుషఆకులః ।
అన్యథావీర్యపాతోహిసహస్రకులపాతకః ॥ అన్యథాపితదిచ్ఛయాభవతీతివిజ్ఞానేశ్వ
రః - తత్రఋతౌగమనమాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ షోడశర్తుర్నిశాస్త్రీణాంతస్మిన్యు
గ్మాసుసంవిశేదితి - అనృతావప్యాహగౌతమః ॥ ఋతావుపేయాత్సర్వత్రవాప్రతి
షిద్ధవర్జమితిమనుః ॥ ఋతుస్స్వాభావికఃస్త్రీణాంరాత్రయష్షోడశస్మృతాః ॥ తాసా
మాద్యాశ్చతస్రస్తునిందితైకాదశీతథా । త్రయోదశీచశేషాస్స్యుఃప్రశస్తాదశరా

త్రయః ॥ మదనరత్నే దేవలః ॥ తస్మాత్త్రిరాత్రంచాండాలీంపుష్పితాంపరివర్జయేదితి॥ తత్రతిథ్యాదీనాహ శ్రీధరః ॥ షష్ఠ్యష్టమీంపంచదశీంచతుర్థీంచతుర్దశీమప్యుభయత్రహిత్వా । శేషాశ్శుభాస్స్యుస్తిథయోనిషేకేవారాశ్శశాంకార్కసితేందుజానామ్॥ ఉభయత్రపక్షద్వయే, ఆర్కోగురుః, సితశ్శుక్రః, ఇందుజోబుధః ॥ విష్ణుప్రజేశరవిమిత్రసమీరపౌష్ణమూలోత్తరావరుణభానినిషేకకార్యే । పూజ్యానిపుష్యవసుశీతకరాశ్విచిత్రాదిత్యాశ్చమధ్యమఫలావిఫలాస్స్యురన్యే। విష్ణ్వాదిదైవత్య నక్షత్రాణ్యుక్తానిరత్నమాలాయాం ॥ భేశాదస్రయమాగ్నిధా తృశశినశ్శర్వోదితిర్వాక్పతిఃకద్రూజాఃపితరోభగోర్యమరవీత్వష్టాహ్వయోమారుతః । శక్రాగ్నీత్వథమిత్రఇంద్రనిరృతీతోయంచవిశ్వే విధిర్గోవిందోవసవోంబుపాజ చరణాహిర్బుధ్న్య పూషాభిధాః ॥ ఉత్తరాశబ్దేనోత్తరాత్రయం, అత్రమూలస్య పూజ్యత్వముక్తం యాజ్ఞవల్క్యేనతు ॥ ఏవంగచ్ఛన్ స్త్రియంక్షామాంమఘాం మూలంచవర్జయేదిత్యుక్తం తేనపూర్వత్రమూలంచింత్యమత్ర ॥ సమాసుపుత్రాఃవిషమాసుకన్యాః ఇతిజ్ఞేయం ॥ యుగ్మాసుపుత్రాజాయంతేస్త్రియో యుగ్మాసురాత్రిష్వితిహేమాద్రౌశంఖోక్తేః తత్రాప్యుత్తరోత్తరాఃప్రశస్తాః - తదాహాపస్తంబః ॥ తత్రాప్యుత్తరోత్తరాప్రశస్తేతి, తత్రైవవ్యాసః ॥ రాత్రౌచతుర్థ్యాంపుత్రస్స్యాదల్పాయుర్ధనవర్జితః। పంచమ్యాంపుత్రిణీనారీషష్ఠ్యాంపుత్రస్తుమధ్యమః ॥ సప్తమ్యామప్రజాయోషిదష్టమ్యామీశ్వరఃపుమాన్ । నవమ్యాంసుభగానారీదశమ్యాంప్రవరస్సుతః ॥ ఏకాదశ్యామధర్మాస్త్రీద్వాదశ్యాంపురుషోత్తమః । త్రయోదశ్యాంసుతాపాపావర్ణసంకరకారిణీ ॥ ధర్మజ్ఞశ్చకృతజ్ఞశ్చఆత్మవేదీదృఢవ్రతః । ప్రజాయతేచతుర్దశ్యాంపంచదశ్యాంపతివ్రతా ॥ ఆశ్రయస్సర్వభూతానాంషోడశ్యాంజాయతేపుమానితి ॥ అత్రచతుర్థదిననిషేధేప ॥ స్నాతాంచతుర్థదివసేరాత్రౌగచ్ఛేద్విచక్షణఃఇతిమహాభారతోక్తేః - చతుర్థేహనిస్నాతాయాం యుగ్మాసువాగర్భసందధాతీతిహారీతోక్తేర్వికల్పోజ్ఞేయః - తత్రాపి ॥ స్నానంరజస్వలాయాస్తుచతుర్థేహనిశస్యతే। గమ్యానివృత్తేరజసినానివృత్తేకథంచనేత్యాపస్తంబోక్తేర్వ్యవస్థాజ్ఞేయా - అత్రసర్వాసుయుగ్మాసుగమనమావశ్యకం - యుగ్మాస్వితిబహువచననిర్దేశాదితి విజ్ఞానేశ్వరః - తచ్చైకస్యాంరాత్రౌసకృదేవకార్యం ॥ సుస్థఇందౌసకృత్పుత్రం లక్షణ్యంజనయేత్పుమాన్।ఇతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - ఇదంచర్తౌ, గమనమన్యకాలేప్రతిబంధాదనాగమనాసంభవేశ్రాద్ధైకాదశ్యాదావపికార్యం - బ్రహ్మచార్యేవపర్వాణ్యాద్యాశ్చ తస్రశ్చవర్జయేదితి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - వ్యాఖ్యాతంచేదంమితాక్షరాయాం - యత్రశ్రాద్ధాదౌబ్రహ్మచర్యంవిహితంతత్రాప్యృతౌగచ్ఛతోన బ్రహ్మచర్యస్ఖలనదోషఇతిపర్వాణీతిబ

హుత్వేనాష్టమీచతుర్దశ్యోర్గ్రహణమితిచమదనరత్నేప్యేవం- యత్తుహేమాద్రౌ
శివరహస్యే ॥ దివాజన్మదినేచైవనకుర్యాన్మైథునంవ్రతీ ॥ శ్రాద్ధందత్వాచభుక్త్వా
చశేషోర్ధ్వేనచపర్వసు।ఇతి ॥ తదనృతువిషయం॥ బ్రహ్మచార్యేవభవతియత్రతత
త్రాశ్రమేవసన్నితిమనూక్తేః - దర్శాదౌతునభవత్యేవ॥పర్వణాంపర్యుదస్తత్వాత్ -
మాధవీయేతు ॥ ఋతుకాలంనియుక్తోవానైవగచ్ఛేత్ స్త్రియంక్వచిత్ । తత్రగచ్ఛ
న్సమాప్నోతిహ్యనిష్టఫలమేవతుఇతివృద్ధమనూక్తేః-శ్రాద్ధేబ్రహ్మచర్యంనియతమి
త్యుక్తంపృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - ఏతత్సతిసంభవేజ్ఞేయం - అనేకభార్యస్యతు
యౌగపద్యే హేమాద్రౌకశ్యపః॥యౌగపద్యేతుతీర్థానాంవివాహక్రమశోవ్రజేత్ ।
తక్షణార్థమపుత్రాంవాగ్రహణక్రమశోఽపివా-ఇతి । గ్రహణమృతుగ్రహణం-ఋగ్వి
ధానే ॥ విష్ణుర్యోనింజపేత్సూక్తంయోనింస్పృష్ట్వాత్రిభిర్వ్రతీ । గర్భాదానంతతః
కుర్యాత్సపుత్రోజాయతేధ్రువమ్ ॥ అగమనేదోషమాహపరాశరః ॥ ఋతుస్నా
తాంతుయోభార్యాం సన్నిధౌ నోపగచ్ఛతి । ఘోరాయాంభ్రూణహత్యాయాం
పచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ అస్యాపవాదమాహమదనరత్నే వ్యాసః ॥ వ్యాధితోబం
ధనస్థోవాప్రవాసేష్వథపర్వసు । ఋతుకాలేపినారీణాంభ్రూణహత్యా ప్రముచ్యతే॥
వృద్ధాంవంధ్యామసద్వృత్తాంమృతాపత్యామపుష్పిణీమ్। కన్యాంసూంబహుపుత్రాం
చవర్జయేన్ముచ్యతేభయాత్ ॥ వృద్ధాంగతరజస్కాం - గర్భాదానాంగహోమా
మాకరణే ప్రాయశ్చిత్తమాహపారిజాతేఆశ్వలాయనః ॥ గర్భాదానస్యాకరణాత్త
న్యాంజాతస్తుదుష్యతి । అకృత్వాగాంద్విజేదత్వాకుర్యాత్పుంసవనంపతిః॥గర్భాదా
నంమలమాసగురుశుక్రాస్తాదావపికార్యం ॥ ఉత్సవేషుచసర్వేషుసీమంతేఋతుజ
న్మసు । సురాసురేజ్యయోశ్చైవ మౌఢ్యదోషోనవిద్యతఇతిజ్యోతిర్నిబంధే భృగూ
క్తేః - ఋతుగమనేపరాశరః॥ఋతౌతుగర్భశంకిత్వాత్స్నానంమైథునినఃస్మృతమ్॥
అనృతౌతుయదాగచ్ఛేచ్ఛౌచంమూత్రపురీషవత్ ॥ స్త్రీణాంతునస్నానం ॥ ఉభావ
ప్యశుచీస్యాతాందంపతీశయనంగతౌ । శయనాదుత్థితానారీశుచిస్స్యాదశుచిఃపుమా
నితి వృద్ధశాతాతపోక్తేః - అత్రకశ్చిద్విశేషఉచ్యతే ॥ తత్రరాత్రౌరజసిజననాదౌ
చరాత్రింత్రిభాగంకృత్వాఆద్యభాగద్వయేచేత్పూర్వదినంగ్రాహ్యం - పరతస్తూత్త
రదినమితిమితాక్షరాయాం - యత్తు - ప్రాగర్ధరాత్రాత్ప్రాగ్వా సూర్యోదయా
త్పూర్వదినంగ్రాహ్యమిత్యుక్తం - తత్రదేశాచారాద్వ్యవస్థా - తథాసప్తదశదిన
పర్యంతంపునారజోదర్శనేస్నానమాత్రం అష్టాదశేఏకరాత్రంఏకోనవింశేద్వ్యహః
వింశతిప్రభృతిత్రిరాత్రమితి - తతఏవజ్ఞేయం ॥ యత్తు ॥ చతుర్దశదినాదర్వాగశు
చిత్వంనవిద్యతఇతి ॥ తత్రస్నానప్రభృతిత్వ మభిప్రేతం - ఏతచ్చ ॥ యస్యావింశతి

దినోత్తరం ప్రాయశో రజస్తత్రైవ - యస్యాస్త్వర్వాక్ప్రాయశో రజస్తత్రోక్తం
స్మృత్యర్థసారే ॥ త్రయోదశదినాదూర్ధ్వం ప్రాయో రజోవతీనామేకాదశదినా
త్ప్రాగశుచిత్వం నాస్తి - ఏకాదశదినే ఏకరాత్రం ద్వాదశే ద్విరాత్రం ఊర్ధ్వం త్రిరాత్ర
మితి ప్రయోగపారిజాతేప్యేవం - రోగజే తు తత్రైవ విశేషసంగ్రహే ॥ రోగేణ య
ద్రజః స్త్రీణామన్వహం హి ప్రవర్తతే। నాశుచిస్తు భవేత్తేన యస్మాద్వైకారికం మత
మితి॥ కర్మాధికారస్తు రజోనివృత్తావేవ॥ సాధ్వాచారా న తావత్స్యాత్స్నాతాపి
స్త్రీ రజస్వలా। యావత్ప్రవర్తమానం హి రజో నైవ నివర్తతే ఇతి- శ్రాద్ధహేమాద్రౌ
శంఖోక్తేః - తత్రాపి స్వకాలే అశుచిరేవేత్యాహ - ఋష్యశృంగః ॥ రోగజే వర్త
మానేపి కాలే నిర్యాతి కాలజమ్ । తస్మాత్కాలే ప్రమత్తా స్యాదన్యథా సంకరో భ
వేత్ ॥ తథా రజస్వలాయాః రజస్వలాంతరస్పర్శే అకామతః స్నానం కామతః ఉపవాసః
పంచగవ్యాశనం చ - అసవర్ణానాం తు బ్రాహ్మణ్యాః - క్షత్రియాదిస్పర్శే క్రమేణ
కృచ్ఛ్రార్ధపాదోనకృచ్ఛ్రకృచ్ఛ్రాః -క్షత్రియాణాం తు కృచ్ఛ్రపాద్వవక్షత్రియాదీ
నాం హీనవర్ణాస్పర్శే త్రిరాత్రముపవాసః-వైశ్యాశూద్ర్యోః పూర్వయాస్పర్శేఽహో
రాత్రం ద్విరాత్రం చ ఏతచ్చ కామతః-అకామతస్తు ప్రాక్శుద్ధేరనశనం అకామతః చాం
డాలాదిస్పర్శేప్యనశనమేవ ప్రాక్శుద్ధేః- కామతస్తు ప్రథమేహ్ని త్ర్యహః ద్వితీయే ద్వ్య
హః తృతీయ ఏకాహశ్చ స్పర్శే తు ద్వ్యహ ఏకాహో వా- భుంజానాయాశ్చాండాలాదిస్ప
ర్శే షడ్రాత్రం-ఉచ్ఛిష్టయోస్స్పర్శే తు కృచ్ఛ్ర ఇత్యాది మితాక్షరాయాం జ్ఞేయం-స్మృ
త్యర్థసారే తు సర్వత్ర బాలాపత్యాయాః ॥ స్పర్శే స్నానే కృతే భుక్తిః పశ్చాద్దశనప్రత్యా
మ్నాయ ఇతి స్నానవిధిం చాహ పరాశరః॥ స్నానే నైమిత్తికే ప్రాప్తే నారీ యది రజస్వలా।
పాత్రాంతరితతోయేన స్నానం కృత్వా వ్రతం చరేత్ ॥ సిక్తగాత్రా భవేదద్భిః సాంగోపాం
గకథంచన। నవస్త్రపీడనం కుర్యాన్నాన్యద్వాసశ్చ ధారయేత్ ॥ అథ రజస్వలాస్నానం-
దైవజ్ఞవల్లభః॥ బ్రహ్మానురాధాశ్వినసౌమ్యభేషు హస్తానిలాఖండలవాసవేషు॥ విశ్వా
ర్యమక్ష్మోత్తరభాద్రభేషు వరాంగనాస్నానవిధిః ప్రదిష్టః॥ జ్వరే తూశనాః॥ జ్వరాభిభూ
తాయా నారీ రజసా చ పరిప్లుతా । కథం తస్యా భవేచ్ఛౌచం శుద్ధిస్స్యాత్కేన కర్మణా ।
చతుర్థేహని సంప్రాప్తే స్పృశేదన్యా తు తాం స్త్రియమ్ । సా సచైలావగాహ్యాప
స్నాత్వా స్నాత్వా పునస్స్పృశేత్ ॥ దశద్వాదశకృత్వో వా ఆచామేచ్చ పునః పునః ॥
అంతే చ వాససాం త్యాగస్తతశ్శుద్ధా భవేత్తు సా ఇతి-ఇదం చాతురమాత్రే జ్ఞేయం॥ ఆతు
రే స్నాన ఉత్పన్నే దశకృత్వో హ్యనాతుర ఇతి పరాశరోక్తేః-రజసోఽజ్ఞానే తు పరాశర
మాధవీయే ప్రజాపతిః ॥ అవిజ్ఞాతే మలేనాచ మలవద్వసనా యది । కృతం గృహేషు దు
ష్టం స్యాచ్ఛుద్ధిస్తస్యాస్త్రిరాత్రతః ॥ దేవజానీయే కారికాయాం ॥ ఉచ్ఛిష్టా తు ద్విజా

తీనాంరజస్త్రీయదిపశ్యతి। ఉపవాసమథోచ్ఛిష్టేఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టేత్ర్యహంత్వితి—
అథపుంసవనం-ప్రయోగపారిజాతేజాతూకర్ణ్యః॥ద్వితీయేవాతృతీయేవామాసిపుంసవ
నంభవేత్।వ్యక్తేగర్భేభవేత్కార్యంసీమంతేనసహాథవా॥ బృహస్పతిః॥తృతీయేమా
సికర్తవ్యంగృష్టేరన్యత్రశోభనమ్॥గృష్టేశ్చతుర్థేమాసేతుషష్ఠేమాస్యథవాష్టమే।
సకృత్ప్రసూతాగృష్టిః - ఏతేనప్రతిగర్భమపిభవతీతిజ్ఞాయతే-బహ్వృచకారికాపి॥
కర్తాస్యాద్దేవరస్తస్యాయస్యాఃపత్యురసంభవః।ఆవర్తేతఇదంకర్మప్రతిగర్భమితిస్థి
తిః॥బ్రాహ్మే॥ గర్భాదానాదిసంస్కర్తాపతిః(పితా)శ్రేష్ఠతమస్స్మృతః। అభావేస్వ
కులీనస్స్యాద్బాంధవోవాన్యగోత్రజః ॥ మదనరత్నేసత్యవ్రతః ॥ మృతోదేశాంతర
గతోభర్తాస్త్రీయద్యసంస్కృతా। దేవరోవాగురుర్వాపివంశ్యోవాపిసమాచరేత్॥
హేమాద్రౌయమః ॥ ప్రథమేమాసిద్వితీయేవాయదాపుంనక్షత్రేణ చంద్రమాయు
క్తస్స్యాదితివరాహః ॥ హస్తోమూలంశ్రవణఃపునర్వసుర్మృగశిరస్తథాపుష్యః। పుం
సంజ్ఞకేషుకార్యేష్వేతానిశుభానిధిష్ణ్యాని ॥ అనూరాధాపిపుంనక్షత్రం - అనూరా
ధాహ్యావిహావర్ధయంతఇతిశ్రుతేః - గర్గోప్యపి ॥ పున్నామాశ్రవణస్తిష్యోహస్త
శ్చైవపునర్వసుః। అభిజిత్ప్రోష్ఠపాచ్చైవఅనూరాధాస్తథాశ్వయుక్॥ నృసింహః॥
రిక్తాంపర్వచనవమీంత్యక్త్వాపుంసవనేశుభాః। జ్యోతిర్నిబంధేవసిష్ఠః ॥ మృత్యు
శ్చసౌరేస్తనహానిరిందోర్మృతప్రజాపుంసవనేబుధస్య। కాకీచవంధ్యాభవతీహశుక్రే
స్త్రీపుత్రలాభోరవిభౌమజీవైః ॥ అనవలోభనస్యాప్యయమేవకాలఃదీపికాయాంతు ॥
చతుర్థేఽనవలోభనమిత్యుక్తం—అథసీమంతః - హేమాద్రౌబైజవాపః ॥ అథసీ
మంతోన్నయనం - చతుర్థేపంచమేషష్ఠేచేతి-వసిష్ఠః ॥ చతుర్థేసప్తమేమాసిషష్ఠే
వాప్యథవాష్టమే ॥ హేమాద్రౌశంఖః - గర్భస్పందనేసీమంతోన్నయనంయా
వద్వానప్రసవః - కార్ష్ణాజినిః ॥ గర్భాలంబన మారభ్యయావన్న ప్రసవస్తదా।
సీమంతోన్నయనంకుర్యాచ్ఛంఖస్యవచనంయథా ॥ మాసశ్చాత్రసౌరః ॥ సావనో
వాకాలవిధానే - చతుర్థషష్ఠాష్టమమాసభాజిసౌరేణగర్భే ప్రథమేమవిధేయం ॥
సీమంతకర్మద్విజభామినీనాంమాసేష్టమేవిష్ణుబలించకుర్యాత్ ॥ వసిష్ఠః॥ చతుర్థేసా
వనేమాసిషష్ఠేవాప్యథవాష్టమే ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ అరిక్తాపర్వదివసేకుజజీ
వార్కవాసరే। కాలవిధానే ॥ సీమంతేతిష్యహస్తాదితి ॥ హరిశశభృత్పౌష్ణవిధ్యు
త్తరాఖ్యాఃపక్షచ్ఛిద్రంచరిక్తాంత్యతిథిమపహాయాపరాస్స్యుఃప్రశస్తాః ॥ అదితిఃపున
ర్వసుఃపక్షచ్ఛిద్రంచాహవసిష్ఠః॥చతుర్దశీ చతుర్థీచఅష్టమీనవమీతథా। షష్ఠీచద్వా
దశీచైవపక్షచ్ఛిద్రాః హ్యయాస్స్మృతాః ॥ క్రమాదేతాసుతిథిషు వర్జనీయాశ్చనాడి
కాః। భూతాగ్నిష్టల మనుగర తత్వాంగ్ని కగ దశగం శేషాస్తుశోభనాః॥ కాల

నిర్ణయే ॥ శుభసంజ్ఞేనిశానాథేచతుర్థీంచచతుర్దశీమ్ । పౌర్ణమాసీంప్రశంసంతి కేచిత్సీమంతకర్మణి ॥ బృహస్పతిః ॥ పూర్వపక్షశ్శుభః ప్రోక్తఃకృష్ణశ్చాంత్యత్రికం వినా । చతుర్దశీచతుర్థీచశుక్లపక్షేశుభప్రదే॥ నారదః ॥ విప్రక్షత్రియయోఃకుర్యా ద్దివాసీమంతకర్మతత్ । వైశ్యశూద్రకయోరేతద్దివానిశ్యపికేచన ॥ వారాఃపూ ర్వోక్తాః-ఏవఏతచ్చసకృదేవకార్యమితివిజ్ఞానేశ్వరఃసకృచ్చసంస్కృతానారీసర్వగర్భే షుసంస్కృతా-ఇతిదేవలోక్తేః॥సకృత్ప్రతిగర్భంవాకార్యమితిహేమాద్రిః ॥ సకృచ్చ కృతసంస్కారాస్సీమంతేనద్విజస్త్రియః । యంయంగర్భం ప్రసూయంతేససర్వస్సం స్కృతోభవేదితిహారీతోక్తేః ॥ సీమంతోన్నయనంకర్మనస్త్రీసంస్కారఇష్యతే । కేచిద్గర్భస్యసంస్కారాత్ప్రతిగర్భం ప్రయుంజతేఇతి హేమాద్రౌవిష్ణువచనాచ్చ-స ఏవ ॥ స్త్రీయద్యకృతసీమంతాప్రసవేతకథంచన । గృహీతపుత్రావిధివత్పునస్సం స్కారమర్హతి ॥ సీమంతేభోజనేప్రాయశ్చిత్తముక్తంపరాశరమాధవీయే ధౌమ్యేన బ్రహ్మౌదనేచసోమేచసీమంతోన్నయనేతథా।జాతకర్మనవశ్రాద్ధేభుక్త్వాచాంద్రా యణంచరేత్ ॥ఋగ్విధానేతు ॥ అరాఇవేజపేన్మంత్రంశతవారంపశంశయః।సీమంతే చయదాభుక్త్వాముచ్యతేకిల్బిషాత్తదా-ఇతి॥అథగర్భిణీతత్పతిధర్మాః,వరాహః॥సామి షమశనంయత్నాత్ప్రమదాపరివర్జయేదతఃప్రభృతి॥గృహ్యకారికా॥అంగారభస్మాస్థిక పాలచుల్లీశూర్పాదికేషూపవిశేన్ననారీ। సోలూఖలాద్యేదృషదాదికేవాయంత్రే తుషాద్యేనతథోపవిష్టా ॥ నోమార్జనీగోమయపిండకాద్యా కుర్యాన్నవారిణ్యపిచేహ సంసా । అంగారభూత్యానఖైర్లిఖేన్నకలింవపుర్భంగమథోనకుర్యాత్ ॥ నోము క్తకేశీవినశాథవాస్యాద్భుజోక్తేనసంధ్యావసరేనశేతే ॥ నామంగళంవాక్యముదీర యేత్సాహసాన్యాలయంవృక్షతలంనయాయాత్ ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ కటుతీక్ష్ణకషా యాణి అత్యుష్ణలవణానిచ ॥ ఆయాసంచవ్యవాయంచగర్భిణీవర్జయేత్సదా ॥ హే మాద్రౌకౌండిన్యః॥ ముండనంపిండదానంచప్రేతకర్మచసర్వశఃనజీవత్పితృకఃకుర్యా ద్గుర్విణీపతిరేవచ ॥ మితాక్షరాయాం॥ ఉదన్వతోంభసిస్నానంనఖకేశాదికర్తనమ్। అంతర్వత్న్యాఃపతిఃకుర్వన్నప్రజాజాయతేధ్రువం॥ పృథ్వీచంద్రోదయేగారుడే ॥ గయాయాంపిండదానస్యనకదా చిన్నిరాక్రియా ॥ అత్రకాలేదాప్రత్యయస్మృతే ర్నిషిద్ధకాలస్యైవాపవాదోనతుజీవత్పితృగర్భిణీపత్యాశౌచాది నిమిత్తస్యనిమిత్త సంయోగస్యకాలసంయోగాద్భేదేనాపవాదాభావాత్ - అగ్నిహోత్రవత్ యావ జ్జీవపరత్వాభావాత్ - అన్యథాశౌచేపిగయాయాత్రాశ్రాద్ధంచస్యాత్ - యత్రని మిత్తసంయోగస్యాపవాదోయథాశౌచేగ్నిహోత్రాదేర్యథావాజీవత్పితృకస్యా పవాదోమాతుర్గయాన్వష్టకాదౌతదేవభవతి - నాన్యదితిసంక్షేపః - ప్రయోగపా

రిజాతేకశ్యపః ॥గర్భిణీకుంజరాశ్వాదిశైలహర్మ్యాదిరోహణమ్ । వ్యాయామంశీఘ్ర
గమనంశకటారోహణంత్యజేత్ ॥ శోకంరక్తవిమోక్షంచసాధ్వసంకుక్కుటాసనమ్।
వ్యవసాయందివాస్వాపంరాత్రౌజాగరణంత్యజేత్ ॥ మదనరత్నేస్కాందే॥ హారిద్రా
కుంకుమంచైవసిందూరంకజ్జలంతథా । కూర్పాసకంచతాంబూలంమాంగల్యాభ
రణంశుభమ్ ॥ కేశసంస్కారకబరీకరకర్ణవిభూషణమ్ । భర్తురాయుష్యమిచ్ఛంతీ
వర్జయేద్గర్భిణీనహి ॥ బృహస్పతిః ॥ చతుర్థేమాసిషష్ఠేవాప్యష్టమే గర్భిణీయదా ।
యాత్రానిత్యంవివర్జ్యాస్యాదాషాఢేతువిశేషతః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ దౌహృదస్యా
ప్రదానేనగర్భోదోషమవాప్నుయాత్ । వైరూప్యంమరణంవాపి తస్మాత్కార్యం
ప్రియంస్త్రియాః ॥ దౌహృదంగర్భిణీప్రియం - తత్రైవాశ్వలాయనః ॥ వపనంమై
థునంతీర్థం వర్జయేద్గర్భిణీపతిః॥ శ్రాద్ధంచసప్తమాన్మాసాదూర్ధ్వంనాన్యత్రవేదవిత్ ॥
శ్రాద్ధంతద్భోజనమితి ప్రయోగపారిజాతః ॥ కాలవిధానే ముహూర్తదీపికా
యాంచ ॥ క్షౌరంశవానుగమనం నఖకృంతనంచ యుద్ధాదివాస్తుకరణంత్వతిదూర
యానమ్ ॥ ఉద్వాహమౌపనయనం జలధేశ్చగాహమాయుఃక్షయార్థమితిగర్భిణి
కాపతీనామ్ - రత్నసంగ్రహేగాలవః ॥ దహనంవపనంచైవ చౌలంవైగిరిరోహ
ణమ్ । నావఆరోహణంచైవ వర్జయేద్గర్భిణీపతిః ॥ అన్యత్రాపి॥ అవ్యక్తగర్భపతిరబ్ధి
యానంమృతస్యవాహంక్షురకర్మసంగమ్ ॥ తస్యానుయత్నేనగయాదితీర్థం యాగా
దికంవాస్తువిధింనకుర్యాత్ ॥ ప్రవ్యక్తగర్భానవితా భవేన్మాసత్రయాత్పరమ్॥ ష
ణ్మాసాత్పరతస్సా తిర్నవమేరిష్టవాసినీ—అథసూతికాగృహప్రవేశః ॥ గర్గః ॥ రో
హిణ్యైందవపౌష్ణేషుస్వాతీవరుణయోరపి । పునర్వసౌపుష్యహస్తధనిష్ఠాత్యుత్త
రాసుచ ॥ మైత్రేత్వాష్ట్రేతథాశ్విన్యాం సూతికాగారవేశనమ్ ॥ ఏతచ్చసంభవే ॥
ప్రసూతిసమయేకాలేసద్యయేవప్రవేశయేదితివసిష్ఠోక్తేః ॥ తచ్చనైరృత్యాంకార్యం॥
వారుణ్యాంభోజనగృహం నైరృత్యాంసూతికాగృహమితివసిష్ఠోక్తేః ॥ విష్ణుధర్మే॥
దశాహంసూతికాగార మాయుధైశ్చవిశేషతః ॥ వహ్నినాతిందుకాలాతైః పూర్ణ
కుంభైః ప్రదీపకైః । ముసలేనతథావారివర్ణకైశ్చిత్రితేనచేతి—అథజాతకర్మ-
పారిజాతేవసిష్ఠః ॥ శ్రుత్వాజాతంపితాపుత్రం సచైలంస్నానమాచరేత్ ॥ మనుః॥
ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మవిధీయతే ॥ వర్ధనంఛేదనం - హేమాద్రౌబై
జవాపః ॥ జన్మనోనంతరంకార్యంజాతకర్మయథావిధి । దైవాదతీతకాలంచేదతీతే
సూతకేభవేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుధర్మే॥ అచ్ఛిన్ననాభికర్తవ్యంశ్రాద్ధంవై
పుత్రజన్మని ॥ పుత్రపదేనకన్యాపిగృహ్యతే తదాహతత్రైవకార్ష్ణాజినిః ॥ ప్రాదు
ర్భావేపుత్రపుత్ర్యోర్గ్రహణేచంద్రసూర్యయోః ॥ స్నాత్వానంతరమాత్మీయా

న్పితౄన్ శ్రాద్ధేనతర్పయేత్ ॥ ఏతచ్చరాత్రావపికార్యం ॥ పుత్రజన్మనియాత్రాయాం శర్వర్యాందత్త మక్షయం-ఇతి తత్త్రైవవ్యాసోక్తేః- బైజవాపః॥ జాతమాత్రంకుమారస్య జాతకర్మవిధీయతే। స్తనప్రాశనతః పూర్వంనాభికర్తనతోపివా ॥ ఏతేననైమిత్తికమపీదం జాతేష్టివదాశౌచాంతే కార్యమితిశంకాపరాస్తా - జాతేకుమారేపితౄణామామోదాత్పుణ్యంతదహః-ఇతిహారీతోక్తేశ్చఅత్రశ్రాద్ధమామేనహేమ్నావాకార్యమిత్యుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయే ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥జాతశ్రాద్ధేతు పక్వాన్నంనదద్యాద్బ్రాహ్మణేష్వపీతి - హేమాద్రిస్తు ॥ పుత్రజన్మని కుర్వీతశ్రాద్ధం హేమ్నైవబుద్ధిమాన్ ॥ నపక్వేననచామేన కల్యాణాన్యభి కామయన్నితిసం వర్తోక్తేర్హేమ్నైవేత్యాహ - ఏతచ్చజననాశౌచేమరణాశౌచేచకార్యమిత్యాహ - మితాక్షరాయాం ప్రజాపతిః ॥ ఆశౌచేతుసముత్పన్నే పుత్రజన్మయదాభవేత్ । కర్తుస్తాత్కాలికీశుద్ధిః పూర్వాశౌచేనశుధ్యతి ॥ కేచిత్తు ॥ మృతాశౌచస్యమధ్యేతుపుత్రజన్మయదాభవేత్ । ఆశౌచాపగమేకార్యం జాతకర్మయథావిధిః ఇతిస్మృతిసంగ్రహోక్తేః - ఆశౌచాంతేకార్యమిత్యాహుః -స్మృత్యర్థసారేపివికల్పఉక్తః ॥ మృదుధ్రువచరక్షిప్రభేష్వేషాముదయేషుచ । గురౌశుక్రేథవాకేంద్రే జాతకర్మచనామచ ॥ మృద్వాదిలక్షణమాహశ్రీధరః ॥ రోహిణ్యుత్తరభంస్థిరంగిరిశమూలేంద్రోరగాదారుణం, క్షిప్రంచాశ్విదినేశ పుష్యమనలేంద్రాగ్నీతు సాధారణమ్ ఉగ్రంపూర్వమఘాంతకం,మృదుగతిత్వాష్ట్రాంత్య మైత్రంచరంవిష్ణుస్వాతిసతోడువస్వదితయఃకుర్యాత్స్వసంజ్ఞాఫలమ్ ॥ అత్రసర్వత్రజాతకర్మ నామకర్మాదావుక్తకాలాతిక్రమే నక్షత్రాదికంజ్ఞేయం ॥ దేశకాలోపఘాతాద్యైః కాలాదిక్రమణంయది । అనస్తగేజ్యేందుసితతత్కార్యంచోత్తరాయణే ఇతిమదనరత్నే నారదోక్తేః ॥ బృహస్పతిరపి ॥ ముఖ్యాలాభేవిధిజ్ఞైన విధిశ్చింత్యోప్రమాదతః । నక్షత్రతిథిలగ్నానాం విచార్యైవంపునఃపునః ॥ సూతకేసంధ్యాదా విశేషంవక్ష్యామః-

అథజన్మనిదుష్టకాలాః - తత్రగండాంతఃజ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ పూర్ణానందాఖ్యయో స్తిథ్యోస్సంధిర్నాడీద్వయంతథా । గండాంతంమృత్యుదంజన్మయాత్రోద్వాహవ్రతాదిషు ॥ కుళీరసింహయోఃకీట చాపయోర్మీనమేషయోః । గండాంతమంతరాళం స్యాద్ఘటికార్ధంమృతిప్రదమ్ ॥ సార్పేంద్రపౌష్ణభేష్వంత్య షోడశాంశాభసంధయః । తదగ్రభేష్వాద్యపాదాభానాంగండాంతసంజ్ఞకాః ॥ రత్నమాలాయాం ॥ పౌష్ణాశ్విన్యోస్సార్పపిత్ర్యర్క్షయోశ్చ యచ్చజ్యేష్ఠామూలయోరంతరాళమ్। స్యాద్గండాంతంస్యాచ్చతుర్నాడికంహి యాత్రాజన్మోద్వాహకాలేష్వనిష్టమ్॥ రత్నసంగ్రహేనవనీతార్కిష్టే ॥ సర్వేషాంగండజాతానాం పరిత్యాగోవిధీయతే । వర్జయేద్దర్శ

నంక్రాంవంతచ్చషాణ్మాసికంభవేత్ ॥ తిథ్యర్క్ష గండేపితృమాతృనాశోలగ్నేతు సం
ధాతనయస్యనాశః । సర్వేషునోజీవతిహంతిబంధూన్ జ్జీవన్నపస్యాద్బహువారణా
శ్వః ॥ అథైషాందానముత్తరగార్గ్యే తిథిగండేత్వనడ్వాహం నక్షత్రేధేనురుచ్యతే।
కాంచనంలగ్నగండేతు గండదోషోవినశ్యతి ॥ ఉత్తరేతిలపాత్రంస్యాత్పుష్యేగోదా
నముచ్యతే ॥ అజాప్రదానంత్వాష్ట్రే స్యాత్పూర్వాషాఢేచకాంచనమ్ । ఉత్తరా
పుష్యచిత్రాసు పూర్వాషాఢోద్భవస్యద ॥ కుర్యాచ్ఛాంతింప్రయత్నేన నక్షత్రాక
రజాంబుధః ॥ అథాశ్లేషాఫలం ॥ మూర్ధాస్యనేత్రగళకాంస యుగంచబాహుహృ
జ్జాను గుహ్యపదమిత్యహిదేహభాగః । బాణాద్రినేత్రహుతభు క్ష్మితినాగరుద్రష
ణ్ణందపంచశిరసః క్రమశస్తునాడ్యః ॥ రాజ్యంపితృక్షయోమాతృనాశః కామక్రి
యారతిః ॥ పితృభక్తోబలీస్వఘ్నస్త్యాగీభోగీధనీక్రమాత్ ॥ అథజ్యేష్ఠాఫలంబ్రహ్మ
యామళే ॥ జ్యేష్ఠాదౌజననీమాతా ద్వితీయేజననీపితా । తృతీయేజననీభ్రాతా స్వ
యంమాతాచతుర్థకే ॥ ఆత్మానంపంచమేహంతిషష్ఠే గోత్రక్షయోభవేత్ । సప్త
మేచోభయకులంజ్యేష్ఠభ్రాతరమష్టమే ॥ నవమేశ్వశురంహంతిసర్వంహంతిదశాం
శకేఇతి - అథమూలఫలం - భల్లాటః ॥ అభుక్తమూలసంభవంపరిత్యజేత్తుబాలకం
సమాష్టకంపితాథవాన తన్ముఖంవిలోకయేత్ । తదాద్యపాదకేపితా ద్వితీయకేజ
నన్యథధనక్షయస్తృతీయకే చతుర్థకశ్శుభావహః ॥ ప్రతీపమంత్యపాదతః ఫలంత
దేవసార్పభే ॥ అభుక్తమూలంత్వాహ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ జ్యేష్ఠాంతేఘటికాచైకామూ
లాదౌ ఘటికాద్వయమ్ ॥ అభుక్తమూలమిత్యాహు స్తత్రజాతంశిశుంత్యజేత్ ॥
కేచిజ్జ్యేష్ఠాంత్యమూలాద్యంచ పాదమభుక్తమూలమాహుః - కశ్యపసంహితా
యాంత్వన్యథోక్తం ॥ మూలాద్యపాదజోహంతి పితరంతుద్వితీయజః । మాతరం
స్వాంతృతీయోర్థాన్ సుహృజంతత్తురీయజః ॥ ఫలంతదేవసార్పర్క్షే ప్రతీపంత్వంత్య
పాదతః॥ అథమూలవృక్షః - జయార్ణవే ॥ మూలంస్తంభస్త్వచాశాఖా పత్రంపు
ష్పంఫలంశిఖా । వేదాశ్చమునయశ్చైవ దిశశ్చవసవస్తథా ॥ నందాబాణారసా
రుద్రామూలభేదఃప్రకీర్తితః । మూలేమూలవినాశాయ స్తంభేహానిర్ధనక్షయః ॥ త్వ
చిభ్రాతృవినాశాయ శాఖామాతృవినాశకృత్ । పత్రేసపరివారస్స్యాత్పుష్పే
షునృపవల్లభః ॥ ఫలేషులభతేరాజ్యం శిఖాయామల్పజీవితమ్ ॥ అన్యత్రత్వన్యథో
క్తం ॥ మూలేసప్తఘటీషుమూలహననంస్తంభేష్టసుస్వక్షయంత్వద్దిగ్బంధువినాశ
నంచవిటపేరుద్రైశ్శిఖాతోమాతులః । పత్రేర్కైస్సుకృతీతు బాణకుసుమేమంత్రీఫ
లే సాగరైరాజావహ్నిశిఖాల్ప మాయరితివర్ మూలాంఘ్రిపేస్యాత్ఫలమ్। భూపా
లవల్లభః ॥ వృషాళీసింహేషు ఘటేచమూలందివిస్థితం యుగ్మతులాంగనాంత్యే I

పాతాళగం మేషధనుః కుళీరనక్రేషు మర్త్యేష్వితి సంస్మరంతి ॥ స్వర్గేమూలేభవే ద్రాజ్యం పాతాళేచేద్ధనాగమః । మర్త్యలోకేయదామూలం తదాశూన్యంసమాదిశేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ నైరృత్యబోద్భూత సుతస్సుతావాకి ప్రాదవశ్యం శ్వశురంనిహంతి । తదంత్యపాదేజనితో నిహంతితస్యాత్క్రమేణాహి భవేకళత్రమ్ ॥ సురేశతారాజనితాథవాగ్రజంద్విదైవతారాజనితాతుదేవరమ్ । పురందరర్క్షేజనితస్సుతస్తథాస్వస్యాగ్రజంహంతినపుత్రికాయది ॥ ప్రయోగపారిజాతే ॥ మూలజాశ్వశురంహంతి వ్యాళజాచతదంగనామ్ । మాహేంద్రజాగ్రజంహంతి దేవరంతుద్విదైవజా॥ నృసింహప్రసాదే ॥ ధవాగ్రజంహంతిసురేంద్రజాతాతథైవపత్న్యాభగినీంపుమాంశ్చ । ద్విదైవజాదేవరమాశుహన్యా ద్భార్యానుజామాశునిహంతిసూనః॥ పత్న్యాగ్రజామగ్రజంవాహంతి జ్యేష్ఠర్క్షజఃపుమా్ం । తథాభార్యాస్వసారంవాశాలకంవాద్విదైవజః ॥ కన్యకాదేవరంహంతి విశాఖాంత్యసముద్భవా । అద్యపాదత్రయే నైవ ఆద్యభేతుపుమాన్భవేత్ ॥ నహన్యాద్దేవరంకన్యా తులామిశ్రాద్విదైవజా । తదృష్టాంతోద్భవావర్జ్యా దుష్టావృశ్చికపుచ్ఛవత్ ॥ చిత్రాద్యర్ధేపుష్యమధ్యే ద్విపాద్రేపూర్వాషాఢాధిష్ణ్యపాదేతృతీయే । జాతఃపుత్రశ్చోత్తరాద్యే విధత్తేమాతాపిత్రోర్భ్రాంతరంబాలనాశమ్॥ ద్విమాసంచోత్తరాదోషః పుష్యేచైవత్రిమాసకః। పూర్వాషాఢాష్టమేమాసి చిత్రాషాణ్మాసికంఫలమ్ ॥ నవమాసంతథాశ్లేషా మూలేచాష్టకవర్షకమ్ ॥ జ్యేష్ఠాపంచదశోమాసీ పుత్రదర్శనవర్జితాః॥వసిష్ఠః ॥ వ్యతీపాతేంగహానిస్స్యాత్పరిఘేమృత్యుమాదిశేత్ । వైధృతౌపితృహానిస్స్యాచ్ఛూలేందాబంధతాంవ్రజేత్ ॥ మూలేసమూలనాశస్స్యాత్కులనాశో ధృతౌభవేత్ । వికృతాంగశ్చహీనశ్చ సంధ్యయోరుభయోరపి ॥ పర్వణ్యపిప్రసూతౌచ సర్వారిష్టభయప్రదః ॥ తద్వత్సదంతజాతశ్చ పాదజాతస్తథైవచ । విపరీతప్రసూతౌతు నాభినాళేనవేష్టితః ॥ రాష్ట్రస్యనృపతేశ్చైవస్వస్యాపిచవినాశకః । తస్మాచ్ఛాంతింప్రకుర్వీతగ్రహాణాంక్రూరచేతసామ్ ॥ గర్గః ॥ కృష్ణాంచతురశీంషోఢాంకుర్యాదాదౌశుభంస్మృతమ్ । ద్వితీయేపితరంహంతి తృతీయేహంతిమాతరమ్ ॥ చతుర్థేమాతులంహంతిపంచమేవంశనాశనమ్ ॥ షష్ఠేతుధననాశస్స్యాదాత్మనోవంశనాశనమ్ । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శాంతింకుర్యాద్విధానతః ॥ అథపిత్రోర్జన్మర్క్షే జన్మదోషః- తత్రదేవకీర్తిః ॥ యద్యేకస్మిన్ధిష్ణ్యేజాయంతే దుహితరోథవాపుత్రాః । పితురంతికరాహ్యేతేయద్యపరేప్రీతిరతులాస్యాత్ ॥ గర్గః ॥ ఏకస్మిన్నేవనక్షత్రే భ్రాత్రోర్వాపితృపుత్రయోః । ప్రసూతిశ్చతయోర్మృత్యు ర్భవేదేకస్యనిశ్చితమ్॥ శౌనకః ॥గ్రహణేచంద్రసూర్యస్య ప్రసూతిర్యదిజాయతే ॥ వ్యాధిపీడాతదా స్త్రీణా మాసాతు

ఋతుదర్శనాత్ ॥ ఇత్థంసంజాయతేయస్య తస్యమృత్యుర్నసంశయః ॥ శాంతిస్తు ॥ తన్నక్షత్రాధిపతేరూపం సువర్ణేనప్రకల్పయేత్ ॥ సూర్యగ్రహేసూర్యరూపం హైమంచంద్రంతురాజతం ॥ రాహురూపంప్రకుర్వీత నాగేనైవవిచక్షణః ॥ నాగసీసం ॥ త్రయాణాంచైవరూపాణాం స్థాపనంతత్రకారయేత్ ॥ ఆకృష్ణేనాప్యాయస్వర్భానోరితిపూజామంత్రాః - నక్షత్రదేవతాయాస్తన్మంత్రేణ । సంపూజ్యతుయజేత్సూర్యం సమిద్భిశ్చార్కసంభవైః । చంద్రగ్రహేచపాలాశైర్దూర్వాభీరాహుమేవచ ॥ సమిద్భిర్బ్రహ్మవృక్షస్య భేశాయజుహుయాద్బుధః । ఆజ్యేనచరుణాచైవతిలైశ్చజుహుయాత్తతః ॥ పంచగవ్యైఃపంచరత్నైః పంచత్వక్పంచపల్లవైః । జలైరోషధికల్కైశ్చ అభిషేకంసమాచరేత్ ॥ మంత్రైర్వారుణసంభూతై రాపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః । ఇమంమేగంగేపురతస్తత్వా యామీతిమంత్రకైః ॥ యజమానస్తతోదద్యాద్భక్త్యాప్రతికృతిత్రయం - ఇతి ॥ మాత్స్యే ॥ అకాలప్రసవానార్యః కాలాతీతప్రజాస్తథా । వికృతప్రసవాశ్చైవయుగ్మప్రసవకాస్తథా ॥ అమానుషా అముండాశ్చఅజాతవ్యంజనాస్తథా । హీనాంగాఅధికాంగాశ్చ జాయంతేయదివాస్త్రియః॥పశవఃపక్షిణశ్చైవతథైవచసరీసృపాః । వినాశంతస్యదేశస్యకులస్యచవినిర్దిశేత్॥నిర్వాసయేత్తాంనగరాత్తతశ్శాంతింసమాచరేత్॥పాద్మే॥ ఉపరిప్రథమంయస్యజాయంతేచశిశోర్ద్విజాః । దంతైర్వాసహయస్యస్యా జ్జన్మభార్గవసత్తమ।ద్వితీయేచతృతీయేచచతుర్థేపంచమేతథా ॥ యదాదంతాశ్చజాయంతే మాసేచైవమహద్భయమ్ ॥ మాతరంపితరంవాథఖాదేదాత్మానమేవచ। గజపృష్ఠగతంబాలం నౌస్థంవాస్థాపయేద్ద్విజ । తదభావేతుధర్మజ్ఞ కాంచనేవావరాసనే ॥ సర్వౌషధైస్సర్వగంధైర్బీజైఃపుష్పైః ఫలైస్తథా । పంచగవ్యేనరత్నైశ్చ పతాకాభిశ్చభార్గవ ॥ స్థాలీపాకేనధాతారం పూజయేత్తదనంతరమ్ ॥ సప్తాహంచాత్రకర్తవ్యం తథాబ్రాహ్మణభోజనమ్ ॥ భద్రాసనేనివేశ్యైనంమృద్భిర్మాల్యైఃఫలైస్తథా । సర్వౌషధైస్సర్వగంధైస్సర్వబీజైస్తథైవచ ॥ స్నాపయేత్పూజయేచ్చాత్రవహ్నిం సోమంసమీరణమ్ । పర్వతాంశ్చతథాఖ్యాతా న్దేవదేవంచకేశవమ్ ॥ ఏతేషామేవజుహుయాద్ఘృతమగ్నౌయథావిధి । బ్రాహ్మణానాంతుదాతవ్యా తతస్సంపూజ్యదక్షిణా । బ్రహ్మయామళే ॥ ప్రథమందంతనిర్ముక్తిరూర్ధ్వం బాలస్యచేద్భవేత్ । క్లేశాయమాతులస్యేహ తదాప్రోక్తామనీషిభిః ॥ సౌవర్ణంరాజతంవాపి తామ్రంకాంస్యమయంతువా । దధ్యోదనేనసంపూర్ణం పాత్రందద్యాచ్ఛిశోఃకరే ॥ సమంత్రంభాజనందత్వా సపశ్యేన్మాతులశ్శిశుమ్ ॥ సాలంకారంసవస్త్రంచ శిశుమాలింగ్యసాదరమ్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ రక్షమాంభాగినేయత్వం రక్షమేసకలంకులమ్ । గృహీత్వా

భాజనంసాన్నం ప్రసన్నోభవసర్వదా ॥ నిర్విఘ్నంకురుకల్యాణం నిర్విఘ్నంచస్వమాతరమ్ ॥ మయ్యాత్మానమధిష్ఠాప్య చిరంజీవమయాసహ । ఏవంకృతేవిధానేతు విఘ్నఃకోపినజాయతే ఇతి—అథత్రికప్రసవశాంతిః - శాంతిసర్వస్వే ॥ సుతత్రయే సుతాచేత్స్యాత్త్రయేవాసుతోయది । మాతాపిత్రోః కులస్యాపితదానిష్టం మహద్భవేత్ ॥ జ్యేష్ఠనాశోధనేహానిర్దుఃఖంవాసుమహద్భవేత్ । తత్రశాంతింప్రకుర్వీత విత్తశాఠ్యవివర్జితః । జాతస్యైకాదశాహేవా ద్వాదశాహేశుభేదినే। ఆచార్యమృత్విజోవృత్వాగ్రహయజ్ఞపురస్సరమ్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేంద్ర ప్రతిమాస్స్వర్ణతఃకృతాః । పూజయేద్ధాన్యరాశి స్థకలశోపరిశక్తితః ॥ పంచమేకలశేరుద్రం పూజయేద్రుద్రసంఖ్యయా । రుద్రసూక్తానిచత్వారి శాంతిసూక్తానిసర్వశః । ద్విజఏకోజపేద్ధోమకాలేశుచిసమాహితః । ఆచార్యోజుహుయాత్తత్ర సమిదాజ్యతిలాంశ్చరుమ్ ॥ అష్టోత్తరసహస్రంవాశతంవాత్రిశతంతువా । దేవతాభ్యశ్చతుర్భ్యస్త్విదిభ్యోగ్రహపురస్సరమ్ ॥ బ్రహ్మాదిమంత్రైరింద్రస్య యతఇంద్రభయామహే । తతస్స్విష్టకృతంహుత్వా బలింపూర్ణాహుతింతతః ॥ అభిషేకంకుటుంబస్య కృత్వాచార్యంప్రపూజయేత్ । హిరణ్యంధేనురేకాచఋత్విజాందక్షిణాతతః । ఆజ్యస్యవీక్షణంకృత్వాశాంతిపాఠంతుకారయేత్ ॥ ప్రతిమాగురవేదత్వా ఉపస్కరసమన్వితాః॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛక్త్యాదీనానాథాంశ్చతర్పయేత్ ।ఏవంశాంతివిధానేనసర్వారిష్టంప్రలీయతెఇతి॥ అన్యేషుమూలాద్యృక్షేషు శాంత్యాదిప్రయోగపారిజాతే మత్కృతేశాంతిరత్నే చజ్ఞేయం - మితాక్షరాయాంమార్కండేయః ॥ రక్షణీయాతథాషష్ఠీనిశాతత్రవిశేషతః । రాత్రౌజాగరణంకార్యం జన్మదానాంతథాబలిః ॥ పురుషాశ్శస్త్రహస్తాశ్చనృత్యగీతైశ్చయోషితః । రాత్రౌజాగరణంకుర్యు ర్దశమ్యాంచైవసూతకే ॥ వ్యాసః ॥ సూతికావాసనిలయా జన్మదానామదేవతాః । తాసాంయాగనిమిత్తంతు శుద్ధిర్జన్మనికీర్తితా ॥ ప్రథమేదివసేషష్ఠే దశమేచైవసర్వదా। త్రిష్వేతేషునకుర్వీత సూతకంపుత్రజన్మని ॥ అపరార్కే-బ్రాహ్మే ॥ కన్యాశ్చతస్రోరాకాద్యావాతఘ్నీచైవపంచమీ । క్రీడనార్థాచబాలానాం షష్ఠీచశిశురక్షిణీ ॥ ఖడ్గేతుపూజనీయాస్తైస్తైశ్శ్యైర్వాస్త్రైర్ద్విజాతిభిః । రాకానుమతిస్సినీవాలీకుహూరితిచతస్రః ॥ కన్యాఇత్యర్థః —అథదత్తపుత్రపరిగ్రహవిధిః - పారిజాతే శౌనకః ॥ అపుత్రోమృతపుత్రో వాపుత్రార్థంసముపోష్యచ । వాససీకుండలేదత్వా ఉష్ణీషంచాంగులీయకమ్ ॥ బంధూనన్నేనసంపూజ్య బ్రాహ్మణాంశ్చవిశేషతః। అన్వాధానాదియత్తంత్రం కృత్వాజ్యోత్పవనాంతకమ్॥ దాతుస్సమక్షంగత్వాతు పుత్రందేహీతియాచయేత్ । దానేసమర్థోదాతాస్మైయేయజ్ఞేనేతిపంచభిః॥ దే

వస్య త్వేతిమంత్రేణ హస్తాభ్యాంపరిగృహ్యాచ । అంగాదంగేత్యృచంజప్త్వా ఆఘ్రా యశిశుమూర్ధని ॥ గృహమధ్యేతమాదాయ చరుంహుత్వావిధానతః॥ యస్త్వాహృ దాత్యృచాచైవతుభ్య మగ్రఋచైకయా ॥ సోమోదదదిత్యేతాభిః ప్రత్యృచంపం చభిస్తథా । స్విష్టకృదాదిహోమంచ కృత్వాశేషంసమాపయేత్ ॥ సచ॥ బ్రా హ్మణానాంసపిండేషు కర్తవ్యఃపుత్రసంగ్రహః । తదభావేసపిండోవా అన్యత్రతు సకారయేత్ ॥ మితాక్షరాయాంతు - వ్యాహృతిభిరాజ్యేనహోమఉక్తః - సచ హోమోత్తరంజలపూర్వకందేయః - నతువాఙ్మాత్రేణ - వ్యాహృతీభిర్హు త్వాప్రతిగృహ్ణీయాదితివసిష్ఠోక్తేః॥ మాతాపితావాదద్యాతాం యమద్భిఃపుత్రమాప ది । సదృశంప్రీతిసంయుక్తం సజ్ఞేయోదత్రిమస్సుత ఇతి మానూక్తేఃతత్రైవవసిష్ఠః॥ నత్వేవైకంపుత్రందద్యాత్ప్రతి గృహ్ణీయాద్వానస్త్రీపుత్రం దద్యాత్ప్రతిగృహ్ణీయా ద్వా అన్యత్రానుజ్ఞానాద్భర్తుః - ఇతి ॥ ఇదంచభర్తృసత్వే - అన్యథా ॥ దద్యా న్మాతాపితావాయం సపుత్రోద్దత్రిమస్మృతమితివత్సవ్యా సవచోవిరోధస్స్యాత్ - దానంప్రతిగ్రహోపలక్షణం - యత్తుసమంత్రకహోమస్య పుత్రప్రతిగ్రహాంగ త్వాత్ - వ్యాహృత్యాదిమంత్రపాఠేచ స్త్రీశూద్రయోరనధికారాత్ - తయో ర్దత్తకః పుత్రోనభవత్యేవేతిశుద్ధ వివేకరుద్రధరేణోక్తం - వాచస్పతిశ్చైవమేవా హ ॥ తన్నభర్తురనుజ్ఞయాస్త్రియా అపిప్రతిగ్రహోక్తేః - యద్యపిమేధాతిథినా భార్యాత్వవద దృష్టరూపందత్తకత్వం హోమసాధ్యముక్తం స్త్రియాశ్చహో మాసంభవస్తథాపివ్రతాదినద్విప్రద్వారాహోమాదికారయేదితి హరినాథాద యః - సంబంధతత్వేప్యేవం - ఏవంశూద్రస్యాపి ॥ స్త్రీశూద్రాశ్చసధర్మాణ ఇతి స్మృతేః - అతఏవశూద్రకర్తృక హోమోవిప్రద్వారైవ పరాశరేణోక్తః ॥ ద క్షిణార్థంతుయోవిప్ర శ్శూద్రస్యజుహుయాద్ధవిః । బ్రాహ్మణస్తుభవేచ్ఛూద్రఃశ్శూ ద్రస్తుబ్రాహ్మణోభవేత్ ॥ అత్రమాధవాచార్యః ॥ యోవిప్రశ్శూద్రదక్షిణా మా దాయతదీయంహవిశ్శాంతి పుష్ట్యాదిసిద్ధయే వైదికైర్మంత్రైర్జుహోతి తస్యవిప్ర స్యైవదోషః - శూద్రస్తుహోమఫలం లభేతైవేతివ్యాచచక్షే - దత్తకేవిశేషః కాళికాపురాణే ॥ పితుర్గోత్రేణయః పుత్రస్సంస్కృతః పృథివీపతే । ఆచూడాంతం నపుత్రస్సపుత్రతాంయాతిచాన్యతః ॥ చూడోపాయనసంస్కారా నిజగోత్రేణవై కృతాః ॥ దత్తాద్యాస్తనయాస్తేస్యు రన్యథాదాసఉచ్యతే ॥ ఊర్ధ్వంతుపంచమా ద్వర్షాన్న దత్తాద్యాస్సుతానృప । గృహీత్వాపంచవర్షీయం పుత్రేష్టిం ప్రథమంచ రేత్ ॥ పంచమోర్ధ్వంతుస్వదానేచ్ఛో రేవదానంనాన్యథా ॥ విక్రయంచైవదానం చ ననేయాస్స్యురనిచ్ఛవః । దారాఃపుత్రాశ్చసర్వ స్వమాత్మనైవతుయోజయే

[illegible] । హేమాద్రిమాధవధృతవ్యాసదక్షాదివచనాత్ - యచ్చయాజ్ఞవల్క్యః స్వకుటుంబావిరోధేన దేయం దారసుతాదృతే-ఇతి, -తదూర్ధ్వంస్వతానానిచ్ఛుపుత్రపరం - తేనసర్వస్వదానేస్వదానేచ్ఛు దారపుత్రదానంసిద్ధం - యత్తువిశ్వజిదధికరణంషష్ఠే - తత్రపుత్రాదీనాంజ్ఞాతిత్వేనస్వశబ్ద వాచ్యత్వాత్పుత్రత్వేనదానమాశంక్యనిరాకృతం - జన్యపుంస్త్వస్యదానేనానిష్పత్తేః - దాసత్వేనదానంభవత్యేవ తస్మాద్యథేష్టవినియోగార్హత్వ స్వత్వంభవత్యేవ- పుత్రేస్వత్వాభావం- వదస్పుత్రక్రయవిక్రయాదిశునశ్శేఫ విక్రయాదిశ్రౌతలింగాద్దాసక్రయవిక్రయాదివ్యవహారాయోగాత్ - మూర్ఖయేవ, యోపి-నహిగ్రభాయారణః సుశేవోన్యోదర్యోమనసా మంతవాఉ ఇతి శ్రుతౌదత్తకనిషేధః - సోప్యౌరసాతిశయార్థః- అన్యథాశునశ్శేఫాదిప్రతిగ్రహశ్రౌతలింగనిరోధాపత్తేః - ఉపేయాంతవ పుత్రతామిత్యుక్తేః- ఇదం చశ్రౌతలింగం స్వయందత్తక్రీతపరంనదత్తకపరం - ద్వాదశవిధపుత్రమధ్యే దత్తాత్మాతుస్వయందత్తః క్రీతశ్చతాభ్యాంవిక్రీత ఇతియాజ్ఞవల్క్యేన తయోర్దత్తకాద్భేదోక్తేః - తయోశ్చ ॥ దత్తౌరసేతరేషాంతు పుత్రత్వేనపరిగ్రహ ఇతికలౌనిషేధాత్తేసంస్కారోత్తరం దత్తకోన భవత్యేవేతిసిద్ధం - అథయమళయోః సంస్కారక్రమార్థం జ్యేష్ఠకనిష్ఠభావవుచ్యతే - మనుః ॥ పుత్రఃకనిష్ఠోజ్యేష్ఠాయాం కనిష్ఠాయాంచపూర్వజః । కథంతయోర్విభాగస్స్యా దితిచేత్సంశయోభవేత్ ॥ సదృశః స్త్రీప్రజాతానాంపుత్రాణామవిశేషతః । నమాతృతోజ్యైష్ఠ్యమస్తిజన్మతోజ్యైష్ఠ్యముచ్యతే ॥ తేనకనిష్ఠాయాం పూర్వజాతఏవజ్యేష్ఠోనజ్యేష్ఠాయాంపశ్చాజ్జాతఇత్యర్థః-సఏవశ్రాద్ధాధికారీ॥ జన్మజ్యేష్ఠేనచాహ్వానం సుబ్రహ్మణ్యాస్వపిస్మృతమ్ । యమయోశ్చైవగర్భేషుజన్మతోజ్యేష్ఠతామతా ॥ దేవలః ॥ యస్యజాతస్యయమయోః పశ్యంతిప్రథమంముఖమ్ । సంతానఃపితరశ్చైవతస్మిన్ జ్యైష్ఠ్యంప్రతిష్ఠితమ్ ॥ భాగవతేతు ॥ ద్వౌతదాభవతోగర్భౌ సూతిర్వేశవిపర్యయాదిత్యుక్తేః - పశ్చాదుత్పన్నస్య జ్యైష్ఠ్యముక్తం - అత్రదేశాచారవ్యవస్థా - పూర్వమేవతుయుక్తం గర్భాష్టమఇత్యాదా విశేషనిర్దేశే ఏవగర్భగ్రహణంనాన్యత్ర- అన్యథాతద్వైయర్థ్యాత్ —అథసూతికాస్నానం - జ్యోతిషే ॥ కరేంద్రభాగ్యానిలవాసవాంత్యమైత్రేందవాశ్విధ్రువభేహ్నిపుంసాం। తిథావరిక్తేశుభమామనంతిప్రసూతికాస్నానవిధింమునీంద్రాః॥ అథనామకర్మ—మదనరత్నే బృహస్పతిః॥ ద్వాదశేదశమేవాపిజన్మతోపిత్రయోదశే॥ షోడశేవింశతౌచైవద్వాత్రింశేవర్ణతఃక్రమాత్॥ యాజ్ఞవల్క్యఃఅహన్యేకాదశేనామ హేమాద్రౌభవిష్యే॥ నామధేయందశమ్యాంతుద్వాదశ్యాంమాసికేచన । అష్టాదశేహనితథావదంత్యన్యేమనీషిణః ॥ దశమ్యా

మతీతాయామితిజ్ఞేయం - ఆశౌచాపగమే నామధేయమితివిజ్ఞానోక్తేః - గృహ్యపరిశి
ష్టేపిజనన్నాద్దశరాత్రేవ్యుష్టేశతరాత్రేసంవత్సరేవానామకరణంవ్యుష్టేతీతే - జ్యోతి
ర్నిబంధేగర్గః॥అమాసంక్రాంతివిష్ట్యాదౌప్రాప్తకాలేపినాచరేత్ ॥ శ్రీధరః॥ మిత్రాది
త్యమఘోత్తరాశతభిషక్స్వాతీధనిష్ఠాచ్యుతప్రాజేశాశ్వీశశాంకపౌష్ణదినకృత్పుష్యే
షురాశౌస్థిరే । ఛిద్రాంపంచదశీంవిహాయనవమీంషష్ఠీంచ్యుతేచాష్టమీం ... మేభార్గవజ్ఞాచార్యామృత
పాదభాగదివసేనామానికుర్యాచ్ఛిశోః॥ మనుః॥శర్మాంతంబ్రాహ్మణస్యస్యాద్వర్మాం
తం క్షత్రియస్యతు । వైశ్యస్యధనసంయుక్తంశూద్రస్యప్రేష్యసంయుతమ్ ॥ మద
నరత్నే నారదీయే ॥ సూతకాంతేనామకర్మవిధేయంస్వకులోచితమ్। నామపూర్వం
తుమాసస్యమంగళంసుసమాక్షరైః ॥ తత్రైవగార్గ్యః ॥ మాసనామగురోర్నామద
ద్యాద్బాలస్యవైపితా ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ కృష్ణోనంతోచ్యుతశ్చక్రీవైకుంఠోథజ
నార్దనః । ఉపేంద్రోయజ్ఞపురుషోవాసుదేవస్తథాహరిః ॥ యోగీశఃపుండరీకాక్షో
మాసనామాన్యనుక్రమాత్ ॥ అత్రమార్గశీర్షాదిశ్చైత్రాదిర్వాక్రమఇతి మదనర
త్నే ॥ తన్మాసనామప్రథమందద్యాత్సంబుధ్యచైవహి । దేవాలయగజాశ్వానాంవృ
క్షాణాంవాపికూపయోః ॥ సర్వాపణానాం పణ్యానాంచిహ్నార్థంయోషితాంనృ
ణామ్ । కావ్యానాంచకవీనాంచపశ్వాదీనాంచసర్వశః । రాజప్రాసాదవాస్తూనాం
నామకర్మవిశిష్యతే- నాక్షత్రమపినామకార్యం-అభివాదనీయంచసమీక్షేవ॥తన్మా
తాపితరావిద్యాతామోపనయనాదిత్యాశ్వలాయనోక్తేః - కులదేవతానక్షత్రసంబ
ద్ధంపితానామకుర్యాదితి-మదనరత్నే శంఖోక్తేః - తచ్చనక్షత్రపాదాక్షరాద్యాక్షరం
కుర్యాదిత్యుక్తంపరిశిష్టే ॥ తదక్షరాదికంనామయస్మిన్నిష్యేయదాక్షరమితి - సుద
ర్శనభాష్యేతు ॥ రోరేమమృజ్యేచిషువృద్ధిరాదౌత్వేచవాంత్య శ్రవణాశ్వయు
క్షు । శేషేషునామ్నోకపరస్వరోంత్యస్స్వపోవదదీర్ఘస్సవి సర్గఇష్టః ॥ ఇత్యుక్తం
త్వేతి ప్రోష్ఠపదేత్యత్రాదా త్వరేచవృద్ధిఃప్రౌష్ఠపాదఇతి -అంత్యమపభరణీశ
బ్దః శ్రుతావుక్తః-తత్రశ్రవణాదౌచవాదివృద్ధి- అపభరణఃఆపభరణఇత్యాది మదనర
త్నేవసిష్ఠః ॥ జన్మాహేద్వాదశాహేవాదశాహేవావిశేషతః । ఉత్తరారేవతీహస్త
మూలపుష్యాస్సవారుణాః ॥ శ్రవణాదితిమైత్రంచస్వాతీమృగశిరస్తథా । ప్రాజాప
త్యంధనిష్ఠాచప్రశస్తానామకర్మణి— అథదోలారోహః - పారిజాతేబృహస్పతిః ॥
దోలారోహస్తుకర్తవ్యోదశమేద్వాదశేపివా । షోడశేదివసేవాపిద్వావింశేదివసేపి
వా ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ కరత్రయేవైష్ణవరేవతీష్వదితిద్వయేవాశ్వినకధ్రువేషు॥ కు
ర్యాచ్ఛిశూనాంనృపతేశ్చతద్వదాందోళనంవైసుఖినోభవంతి ॥ తత్రైవ ॥ ఆందో
ళాశయనేపుంసోద్వాదశోదివసశ్శుభః॥త్రయోదశస్తుకన్యాయానక్షత్రవిచారణా॥

అన్యస్మిన్దినసేచేత్స్యాత్తిర్యగాస్యే ప్రశస్యతే—అథదుగ్ధపానం - నృసింహః॥ ఏకత్రింశద్దినేచైవపయశ్శంఖేనపాయయేత్ । అన్నప్రాశననక్షత్రేదివసాదయరాత్రిషు—అథకర్ణవేధః - మదనరత్నేవసిష్ఠశ్రీధరౌ ॥ మాసేషష్ఠేసప్తమేవాష్టమేవావేధ్యౌకర్ణౌద్వాదశేషోడశేహ్ని । మధ్యేనాహ్నఃపూర్వభాగేనరాత్రౌనక్షత్రంద్వేద్వేతిథీవర్జయిత్వా ॥ అత్రజన్మమాసోవర్జ్యః జ్యోతిర్నిబంధేగర్గః॥ మాసేషష్ఠేసప్తమేవాష్టమేమాసివత్సరే । కర్ణవేధంప్రశంసంతిపుష్ట్యాయుశ్శ్రీవివృద్ధయే ॥ మదనరత్నే ప్రథమేసప్తమేమాసిఅష్టమేదశమేథవా । ద్వాదశేచతథాకుర్యాత్కర్ణవేధంశుభావహమ్ ॥ హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ కార్తికేపౌషమాసేవాచైత్రేవాఫాల్గునేపివా । కర్ణవేధంప్రశంసంతిశుక్లపక్షేశుభేదినే ॥ శ్రీధరః ॥ హరిహయకరచిత్రాసౌమ్యపౌష్ణోత్తరాద్యాదితిషుసుఘటీ(?)సింహవర్జ్యేసులగ్నే । శశిగురుబుధకావ్యానాందినేపర్వరిక్తారహితతిథిషుశుద్ధేనైధనేకర్ణవేధః ॥ మదనరత్నేబృహస్పతిః॥ ద్వితీయాదశమీషష్ఠీసప్తమీచత్రయోదశీ । ద్వాదశీపంచమీశస్తాతృతీయాకర్ణవేధనే ॥ సావర్ణీరాజపుత్రస్యరాజతీవిప్రవైశ్యయోః । శూద్రస్యచాయసీసూచీమధ్యమాష్టాంగుళాత్మికా ॥ హేమాద్రౌదేవలః- కర్ణరంధ్రేరవేచ్ఛాయానవిశేదగ్రజన్మనః।తందృష్ట్వావిలయంయాంతిపుణ్యౌఘాశ్చపురాతనాః ॥ శంఖః ॥ అంగుష్ఠమాత్రసుషిరౌకర్ణౌనభవతోయది । తస్మైశ్రాద్ధంనదాతవ్యందత్తంచేదాసురంభవేత్—అథతాంబూలభక్షణం - చండేశ్వరః ॥ సార్ధమాసద్వయేదద్యాత్తాంబూలంప్రథమంశిశోః। కర్పూరాదికసంమిశ్రంవిలాసాయహితాయచ ॥ మూలార్కచిత్రకరతిష్యహరీంద్రభేషుపౌష్ణేతథామృగశిరోదితివాసవేషు। అర్కేందుజీవభృగుబోధనవాసరేషు తాంబూలభక్షణవిధిర్మునిభిః ప్రదిష్టః—అథనిష్క్రమణం - జ్యోతిర్నిబంధే ॥ తృతీయేవాచతుర్థేవామాసినిష్క్రమణంభవేత్ ॥ యమః ॥ తతస్తృతీయేకర్తవ్యంమాసిసూర్యస్యదర్శనమ్ । చతుర్థేమాసికర్తవ్యంశిశోశ్చంద్రస్యదర్శనమ్ ॥ అత్ర॥ సూర్యేంద్వోఃకర్మణీయేచతయోశ్శ్రాద్ధంనవిద్యతేఇతిఛందోగపరిశిష్టాత్ - ఛందోగానాంనిష్క్రమణేవృద్ధిశ్రాద్ధంనాస్తీతికల్పతరుః - వ్యాసః ॥ మైత్రేపుష్యపునర్వసుప్రథమభేపౌష్ణేనుకూలేవిధౌహస్తేచైవసురేశ్వరేచమృగభేతారాసుశస్తాసుచ। కుర్యాన్నిష్క్రమణంశిశోర్బుధగురూశుక్రేవిరిక్తేతిథౌకన్యాకుంభతులామృగాదిభవనేసౌమ్యగ్రహాలోకితే ॥ మదనరత్నే ॥ అన్నప్రాశనకాలేవాకుర్యాన్నిష్క్రమణక్రియామ్ ॥ విష్ణుధర్మే ॥ దిగీశానాందినేతత్రతథాచంద్రార్కయోర్ద్విజః ॥ పూజనంవాసుదేవస్య గగనస్యచకారయేత్ । బహిర్నిష్క్రాశయేద్గేహాచ్ఛంఖపుణ్యాహనిస్వనైః ॥ చంద్రార్కయోర్దిగీశానాందిశాంచగగనస్యచ । నిక్షేపార్థమిమందద్మి

తేమేరక్షంతుసర్వదా ॥ అప్రమత్తంప్రమత్తంవాదివారాత్రమథాపివా । రక్షంతు సతతంసర్వేదేవాశ్శక్రపురోగమాః ॥ మాధవీయేమార్కండేయః । అగ్రతోఽథప్రవిన్యస్యశిల్పభాండానిసర్వశః । శస్త్రాణిచైవవస్త్రాణితతఃపశ్యేత్తులక్షణమ్ ॥ ప్రథమం యస్స్పృశేద్బాలస్తతోభాండంస్వయంతదా । జీవికాతస్యబాలస్యతేనైవతుభవిష్యతీతి ॥ అథోపవేశనం-ప్రయోగపారిజాతేపాద్మేవిష్ణుధర్మేచ।పంచమేచతథామాసిభూమౌతముపవేశయేత్ । తత్రసర్వేగ్రహాఃశస్తాభౌమోప్యత్రవిశేషతః॥ ఉత్తరాత్రితయంసౌమ్యంపుష్యర్క్షంశక్రదైవతమ్। ప్రాజాపత్యంచహస్తశ్చశస్తమాశ్వినమిత్రభమ్ । వారాహంపూజయేద్దేవంపృథివీంచతథాద్విజః । రక్షైనంవసుధేదేవిసదాసర్వగతంశుభే ॥ ఆయుఃప్రమాణంసకలంనిక్షిపస్వహరిప్రియె । అచిరాదాయుషస్త్వస్యయేకేచిత్పరిపంథినః ॥ జీవితారోగ్యవిత్తేషునిర్దహస్వాచిరేణతాన్ । వశేణ్యాశేషభూతానాంమాతాత్వమసికామధుక్॥ అజరాచాప్రమేయాచసర్వభూతనమస్కృతా । చరాచరాణాంభూతానాంప్రతిష్ఠానావ్యయాహ్యసి ॥ కుమారంపాహిమాతస్త్వంబ్రహ్మాతదనుమన్యతామ్—అథాన్నప్రాశనం - పారిజాతేనారదః ॥ జన్మతోమాసిషష్ఠేస్యాత్సౌరేణాన్నాశనంపరమ్ । తదభావేఽష్టమేమాసినవమేదశమేపివా ॥ ద్వాదశేవాపికుర్వీతప్రథమాన్నాశనంపరమ్ । సంవత్సరేవాసంపూర్ణే కేచిదిచ్ఛంతిపండితాః ॥ మదనరత్నేలౌగాక్షిః ॥ షష్ఠేన్నప్రాశనంజాతేషుదంతేషువాఇతి ॥ శంఖః ॥ సంవత్సరేన్నప్రాశనమర్ధసంవత్సరేవేతి- జ్యోతిర్నిబంధేనారదః॥ షష్ఠేవాప్యష్టమేమాసిపుంసాంస్త్రీణాంతుపంచమె । సప్తమెమాసివాకార్యంనవాన్న ప్రాశనంశుభమ్ ॥ రిక్తాందినక్షయంనందాంద్వాదశీమష్టమీమమామ్ । త్యక్త్వాన్యతిథయఃప్రోక్తాస్సితజీవజ్ఞవాసరాః ॥ చంద్రవారంప్రశంసంతికృష్ణేచాంత్యత్రికంవినా ॥ శ్రీధరః ॥ ఆదిత్యతిష్యవసుసౌమ్యకరానిలాశ్విచిత్రాజవిష్ణువరుణోత్తరపౌష్ణమిత్రాః । బాలాన్నభోజనవిధౌదశమెవిశుద్ధేఛిద్రాంవిహాయనవమీంతిథయశ్శుభాస్స్యుః ॥ వసిష్ఠః ॥ బాలాన్నభుక్తౌవ్రతంబంధనేచరాజాభిషేకేఖలుజన్మధిష్ణ్యమ్ ॥ శుభంత్వనిష్టంసతతంవివాహేసీమంతయాత్రాదిషుమంగళేషు ॥ మార్కండేయవిష్ణుధర్మయోః ॥ బ్రహ్మాణంశంకరంవిష్ణుంచంద్రార్కౌచదిగీశ్వరాన్ । భువందిశశ్చసంపూజ్యహుత్వావహ్నౌతథాచరుమ్ ॥ దేవతాపురతస్తస్యధాత్ర్యుత్సంగగతస్యచ । అలంకృతస్యదాతవ్యమన్నంపాత్రేసకాంచనమ్ ॥ మధ్వాజ్యదధిసంయుక్తంప్రాశయేత్పాయసంతువేతి—అథాబ్దపూర్తిః-వ్యవహారనిర్ణయే॥ నవాంబరధరోభూత్వాపూజయేచ్చచిరాయుషమ్ ॥ మార్కండేయంనరోభక్త్యాపూజయేత్ప్రియతస్తథా ॥ తతోదీర్ఘాయుషంవ్యాసంరామంద్రౌణింకృపంబలిమ్ । ప్రహ్లాదం

చహనూమంతంవిభీషణమథార్చయేత్ ॥ స్వనక్షత్రంజన్మతిథింప్రాప్యసంపూజయే
న్నరః । షష్ఠీంచదధిభక్తేనవర్షేవర్షేపునఃపునః ॥ తిథితత్త్వేపతన్నామభిస్తిలహో
మోప్యుక్తః - ఆదిత్యపురాణే ॥ సర్వైర్వశ్చజన్మదివసేస్నాతైర్మంగళవారిభిః । గురు
దేవాగ్నివిప్రాశ్చపూజనీయాః ప్రయత్నతః।స్వనక్షత్రంచపితరౌతిధాదేవప్రజాపతి।
ప్రతిసంవత్సరంయత్నాత్కర్తవ్యశ్చమహోత్సవః ॥ కృత్యచింతామణౌ॥ గుడదు
గ్ధతిలాన్దద్యాద్ధస్తేగ్రంథౌచబంధయేత్ । గుగ్గులుంనింబసిద్ధార్థదూర్వాగోరోచనాది
కమ్ ॥ సంపూజ్యభానువిఘ్నేశౌమహర్షింప్రార్థయేదిదమ్। చిరంజీవీయథాత్వంభో
భవిష్యామితథామునే ॥ రూపవాన్విత్తవాంశ్చైవశ్రియాయుక్తశ్చసర్వదా । మా
ర్కండేయనమస్తేస్తుసప్తకల్పాంతజీవన ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్యర్థంప్రసీదభగవన్ము
నే । చిరంజీవీయథాత్వంతుమునీనాంప్రవరద్విజ ॥ కురుష్వమునిశార్దూలతథామాం
చిరజీవినమ్ । మార్కండేయమహాభాగసప్తకల్పాంతజీవన ॥ ఆయురారోగ్యసిద్ధ్య
ర్థమస్మాకంవరదోభవ। సతిలంగుడసంమిశ్రమంజల్యర్ధమితంపయః॥ మార్కండేయా
ద్వరంలబ్ధ్వాపిబామ్యాయుర్వివృద్ధయెఇతి ॥ పయఃపిబేత్ - తిథితత్త్వేస్కాందే॥ ఖం
డనంనఖకేశానాంమైథునాధ్వాగమౌతథా ॥ ఆమిషంకలహంహింసాంవర్షవృద్ధావివ
ర్జయేత్ ॥ తత్రైవదీపికాయాం ॥ కృతాంతకుజయోర్వారేయస్యధిన్మతిజర్భవేత్।
అనృక్షయోగసంప్రాప్తౌవిఘ్నస్తస్యపదేపదే ॥ కృతాంతఃశనిః ॥ తస్యసర్వౌషధి
స్నానంగురుదేవాగ్నిపూజనమ్ ॥ వృద్ధమనుః ॥ మృతేజన్మనిసంక్రాంతౌశ్రాద్ధేజ
న్మదినేతథా । అస్పృశ్యస్పర్శనేచైవనస్నాయాదుష్ణవారిణా ॥ అత్రజన్మతిథిరౌద
యికీగ్రాహ్యా ॥ యుగాద్యావర్షవృద్ధిశ్చసప్తమీపార్వతీప్రియా ॥ రవేరుదయమీ
క్షంతేనతత్రతిథియుగ్మతేతి ॥ కృత్యతత్త్వార్ణవేవచనాత్ విశేషోమత్కృత శూద్ర
ధర్మేజ్ఞేయః - అథకటిసూత్రం - ప్రయోగపారిజాతే బ్రాహ్మే। ప్రతిసంవత్సరాంత
స్తైవక్ష్యేన్పాణాంవిధింపరమ్ । దత్త్వాగోభూహిరణ్యాదితథాస్వర్ణాదినిర్మితమ్॥బధ్నీ
యాత్కటిసూత్రంచవాసస్సంగృహ్యనూతనమ్ । దూర్వాంకురైరథాజ్యేనచరుణా
వాపినాకినమ్ ॥ ఆయుష్యహోమంకృత్వాచతర్పయేత్పితృదేవతాః— అథచౌ
లం - ప్రయోగపారిజాతేషడ్గురుశిష్యః ॥ జాతాధికారాజ్జన్మాదితృతీయేబ్దేతుచౌల
కమ్ । ఆద్యేబ్దేకుర్వతేకేచిత్పంచమేబ్దేద్వితీయకే ॥ ఉపనీత్యాసహైవేతివికల్పాఃకు
లధర్మతః ॥ బృహస్పతిః ॥ తృతీయేబ్దేశిశోర్గర్భాజ్జన్మతోవావిశేషతః ॥ పంచమేస
ప్తమేవాపిస్త్రియాఃపుంసోపివాసమమ్॥తత్రైవనారదః।జన్మతస్తుతృతీయేబ్దేశ్రేష్ఠమి
చ్ఛంతిపండితాః । పంచమేసప్తమేవాపి జన్మతోమధ్యమంభవేత్ ॥ అధమం
గర్భతస్స్యాత్తునవమైకాదశేపివేతి ॥ పారిజాతేబృహస్పతిః ॥ ఉత్తరాయణగేసూ

ర్త్యవిశేషాత్సౌమ్యగోళకే । శుక్లపక్షే శుభం ప్రోక్తం కృష్ణపక్షే శుభేతరత్ ॥ అశు
భోంత్యత్రిభాగస్స్యాత్కృష్ణపక్షే త్రిధాకృతె ॥ తత్రైవ వసిష్ఠః ॥ ద్వి త్రి పంచమ సప్త
మ్యామేకాదశ్యాం తథైవ చ । దశమ్యాం చ త్రయోదశ్యాం కార్యం క్షౌరం విజాన
తా ॥ నృసింహీయే ॥ షష్ఠ్యష్టమీ చ తుర్థీ చ నవమీ చ చతుర్దశీ । ద్వాదశీ దర్శపూ
ర్ణేద్వే ప్రదిపచ్చైవ నిందితాః ॥ వసిష్ఠః ॥ రవేరంగారకస్యైవ సూర్యపుత్రస్య చైవ
హి । నిందితాదిపసాః క్షౌరే శేషాః కార్యకరాః స్మృతాః । జ్యోతిర్నిబంధే బృహస్ప
తిః ॥ పాపగ్రహాణాం వారాదా విప్రాణాం శుభదం రవౌ । క్షత్రియాణాం క్షమాసూ
నౌ విట్శూద్రాణాం శనౌ శుభమ్ ॥ హస్తాశ్వివిష్ణుపౌష్ణాశ్చ శ్రవిష్ఠాదిత్యపు
ష్యభమ్ । సౌమ్యచిత్రే ణవ క్షౌరే ఉత్తమా నవ తారకాః ॥ త్రీణ్యుత్తరాణి వాయవ్యం
రోహిణీ వారుణం తథా । క్షౌరే షణ్మధ్యమాః ప్రోక్తాః శేషా ద్వాదశ గర్హితాః ॥ నిధ
నే జన్మనక్షత్రే వైనాశే చంద్ర మేష్టమే । విపత్కారే వధే క్షౌరం ప్రత్యరే చ వివర్జయేత్ ॥
అథ లగ్నశుద్ధిరన్యే చ యోగా జ్యోతిర్విద్భ్యో జ్ఞేయాః । అన్యే చ విశేషాః శ్మశ్రుకర్మ
నిర్ణయే వక్ష్యంతే - ఏతచ్ఛిశోర్మాతరి గర్భిణ్యాం న కార్యం - తదాహ జ్యోతిర్నిబం
ధే మదనరత్నే చ వృద్ధగార్గ్యః ॥ పుత్రచూడాకృతౌ మాతా యది సా గర్భిణీ భవేత్ ॥
శస్త్రేణ మృత్యుమాప్నోతి తస్మాత్ క్షౌరం వివర్జయేత్ ॥ అస్యాపవాదమాహ తత్రైవ
నారదః ॥ సూనోర్మాతరి గర్భిణ్యాం చూడాకర్మ న కారయేత్ । పంచాబ్దాత్ప్రాగ
థోర్ధ్వం తు గర్భిణ్యామపి కారయేత్ ॥ యది గర్భవిపత్తిస్స్యాచ్ఛిశోర్వా మరణం య
ది । సహోపనీత్యా కుర్యాచ్చేత్తదా దోషో న విద్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ గర్భిణ్యాం
మాతరి శిశోః క్షౌరకర్మ న కారయేత్ । వ్రతాభిషేకేప్యేవం స్యాత్కాలో వేదవ్రతే
ష్వపి ॥ అభిషేకస్సమావర్తనం - గర్భిణ్యామపి పంచమమాసపర్యంతం న దోష ఇ
త్యుక్తం ముహూర్తదీపికాయాం గర్గేణ ॥ పంచమమాసాదూర్ధ్వం మాతుర్గర్భస్య
జాయతే మృత్యుః - ఇతి - మదనరత్నే బృహస్పతిః ॥ పుత్రచూడాకృతౌ మాతా గర్భి
ణీ యది వా భవేత్ । విపద్యతే గురుస్తత్ర దంపతీ శిశురబ్దతః ॥ గర్భే మాతుః కుమారస్య
న కుర్యాచ్చౌలకర్మ తు । పంచమాసాదధః కుర్యాదత ఊర్ధ్వం న కారయేత్ ॥ గర్గః ॥
జ్వరస్యోత్పాదనం యస్య లగ్నం తస్య న కారయేత్ । దోషనిర్గమనాత్పశ్చాత్స్వ
స్థో ధర్మం సమాచరేత్ । లగ్నమితి మంగళోపలక్షణం జ్యోతిర్గర్గః ॥ వివాహోత్స
వయజ్ఞేషు మాతా యది రజస్వలా । తదా స మృత్యుమాప్నోతి పంచమం దివసం వినా ॥
వసిష్ఠః ॥ యస్య మాంగళికం కార్యం తస్య మాతా రజస్వలా ॥ అర్ధం తదేవ - తత్రైవ
బృహస్పతిః ॥ ప్రాప్తమభ్యుదయశ్రాద్ధం పుత్రసంస్కారకర్మణి । పత్నీ రజస్వలా
చేత్స్యాన్న కుర్యాత్తత్పితా తదా ॥ పితేతి కర్తృమాత్రోపలక్షణం - సంకటేతు

వాక్యసారేఉక్తం ॥ అలాభేసుముహూర్తస్య రజోదోషేహ్యుపస్థితే ॥ శ్రియంసం
పూజ్యవిధివత్తతోమంగళమాచరేత్ ॥ ఏతచ్చముండనోత్తరంనకార్యం ॥ నముం
డనాచ్చాపి సీమముండనంచ గోత్రైకతాయాంయది నాబ్దభేదఃఇతి మదనరత్నేవసి
ష్ఠోక్తేః - తత్రైవకాత్యాయనః ॥ కులేఋతుత్రయాదర్వాఙ్మండనాన్నతుముండ
నమ్ । ప్రవేశానిర్గమౌనేష్టోన కుర్యాన్మంగళత్రయమ్ ॥ తథావృద్ధమనుః ॥ ఏక
మాతృజయోరేకవత్సరేపురుషస్త్రియోః । నసమానక్రియాంకుర్యాన్మాతృభేదే
విధీయతే ॥ ఆశౌచేతుసంగ్రహే ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తే సూతకేసముపాగతే ।
కూష్మాండీభిర్ఘృతంహుత్వా గాంచదద్యాత్పయస్వినీమ్ ॥ చూడోపనయనోద్వా
హప్రతిష్ఠాదికమాచరేదిత్-ఇతి॥జ్యోతిర్నిబంధే॥షష్ఠేబ్దేషోడశేవర్షే వివాహాబ్దేత్రథైవ
చ । అంతర్వత్న్యాంచజాయాయాం నేష్యతేముండనంక్వచిత్ ॥ అన్యోపివిశేషో
వివాహప్రకరణేవక్ష్యతే - దీపికాయాం ॥ నచూడాజన్మభాగ్నేయదారుణేషుశనౌ
కుజే । ప్రతిపద్భద్రరిక్తాసు విద్యారంభస్తుపంచమే ॥ ప్రయోగరత్నే ॥ మధ్యేశిర
సిచూడాస్యాద్వాసిష్ఠానాంతుదక్షిణే । ఉభయోఃపార్శ్వయోరత్రి కశ్యపానాంశి
ఖామతా ॥ మాధవీయేప్యేవం ఆపస్తంబస్త్వాహ ॥ తూష్ణీంకేశాన్వినీయయథర్షి
శిఖాసిదధాతియథర్షిప్రవరసంఖ్యయాతా సాంమధ్యశిఖా వర్జముపనయనేవ
పనంకార్యం ప్రతిదిశంప్రవపతీత్యుపనయనేతేనైవోక్తేః ॥ ఋక్ణోవాఏషోనపిహితో
యన్ముండస్తస్యైతదపిధానం యచ్ఛిఖేతిశ్రుతేః ॥ విశిఖోవ్యుపవీతశ్చ యత్కరోతిన
తత్కృతమితినిషేధాచ్చ - సత్రేతువచనాత్సశిఖంవపనమితి సుదర్శనభాష్యేఉ
క్తం - యత్తుకుమారా విశిఖాఇవేతిలింగం తచ్ఛందోగపరం - అపరార్కే మదన
రత్నేచలౌగాక్షిః॥దక్షిణతఃకముంజావసిష్ఠానాముభయతోత్రికశ్యపానాం ముండా
భృగవఃపంచచూడాఅంగిరసోవాజిమేకేమంగళార్థంశిఖినోన్యేయథాకులధర్మంవా
ఇతి కముంజా శిఖావాజిః కేశపఙ్క్తిః - స్మృతిదర్పణే॥ ఏకాశిఖాదక్షిణతోవసిష్ఠగో
త్రస్యపంచాంగిరసో భృగోస్తు । నైకాశిఖాకశ్యపగోత్రజానాం శిఖోభయత్రాపి
యథాకులంచ ॥ ఏతచ్ఛూద్రాతిరిక్తవిషయం ॥ శూద్రస్యానియతాః కేశవేశాఇతి
వసిష్ఠోక్తేః - యత్తుపాద్మే ॥ నశిఖీనోపవీతీస్యాన్నోచ్చరేత్సంస్కృతాంగిరం-ఇతి
శూద్రముపక్రమ్యోక్తం - తదసచ్ఛూద్రస్యేతికేచిత్ - వికల్పయదితుయుక్తం -
అతఏవహారీతః ॥ స్త్రీశూద్రాంతుశిఖాంఛిత్వా క్రోధాద్వైరాగ్యతోపివా । ప్రా
జాపత్యంప్రకుర్యాత్తాం నిష్కృతిర్నాన్యథాభవేత్ ॥ ఏతత్పరిగ్రహపక్షే అత్రదేశ
భేదావ్యవస్థేతిదిక్ - జ్యోతిర్నిబంధే ॥ నర్మదోత్తరదేశేతు సింహస్థేదేవమం
త్రిణి । శుభకర్మనకుర్వీత నిషేధోనాస్తిదక్షిణే ॥ అత్రభోజనే ప్రాయశ్చిత్తము

క్తం. పరాశరమాధవీయే॥ నివృత్తేచూడహోమేతు ప్రాజ్ఞామకరణాత్తథా ॥
చరేత్సాంతపనంభుక్త్వా జాతకర్మణిచైవహి ॥ అతోఽన్యేషుతుసంస్కారే షూప
వాసేనశుధ్యతి ॥ ఏతేసంస్కారాః స్త్రీణామమంత్రకాః కార్యాః - హోమస్తు
సమంత్రక ఇతి ప్రయోగపారిజాతే- ఆశ్వలాయనోఽపి ॥ హోమకృత్యంతుపుంవ
త్స్యాత్ స్త్రీణాంచూడాకృతావపి-ఇతి॥మనురపి-అమంత్రికాతుకార్యేయం స్త్రీణా
మావృదశేషతః-ఇతి హోమోప్యమంత్రకఇత్యేకే-సంస్కారాః స్త్రీణామహో
మకాస్తూష్ణీం స్యురితిస్మృత్యర్థసారే హోమోనేతివృత్తికృత్ —అథవిద్యారంభః-
మదనరత్నే నృసింహః ॥ అక్షరస్వీకృతింకుర్యాత్ప్రాప్తేపంచమహాయనే । ఉత్త
రాయణగేసూర్యే కుంభమాసంవివర్జయేత్ ॥ దీపికాయాం ॥ పక్షేపర్జన్యకేశాలే
షష్ఠీంరిక్తాంశనింకుజమ్ । అనధ్యాయాన్వినానత్వా దేవంగ్రంధకృతంగురుమ్ ॥ శ్రీ
ధరః ॥ హస్తాదిత్యసమీరమిత్ర పురజిత్పౌష్ణాశ్విచిత్రాచ్యుతేష్వారార్క్యంశదినోద
యాదిరహితే రాశౌస్థిరేచోభయే । పక్షేపూర్ణనిశాకరే ప్రతిపదంరిక్తాంవిహాయా
ష్టమీంషష్ఠీ మష్టమశుద్ధభాజిభవనేప్రోక్తా క్షరస్వీకృతిః ॥ విష్ణుధర్మోత్తరే॥పూజ
యిత్వాహరింలక్ష్మీంతథాదేవీం సరస్వతీమ్ । స్వవేదంసూత్రకారాంశ్చస్వాంవి
ద్యాంచవిశేషతః ॥ ఏతేషామేవదేవానాం నామ్నాతుజుహుయాద్ఘృతమ్ ॥ ద
క్షిణాభిర్ద్విజేంద్రాణాం కర్తవ్యంచాత్రపూజనమితి —అథధనుర్విద్యా - దీపికా
యాం ॥ అదితిగురుయమార్కస్వాతి చిత్రాగ్నిపిత్ర్యధ్రువహరివసుమూలేష్విందు
భాగాంత్యభేషు । శనిశశిబుధవారేవిష్ణుబోధేపిపౌషెను సమయతిథియోగే చాప
విద్యాప్రదానమ్ ॥ అథానుపనీతస్య విశేషః - గౌతమః ॥ ప్రాగుపనయనాత్కా
మచారవాదభక్షా ఇతి - భక్షణంలశునాదేరపీతిహరదత్తః - అపరార్కేవృద్ధశా
తాతపః ॥ శిశోరభ్యుక్షణంప్రోక్తం బాలస్యాచమనంస్మృతమ్ । రజస్వలాదిసంస్ప
ర్శే స్నానమేవకుమారకే । ప్రాక్చూడాకరణాద్బాలః ప్రాగన్నప్రాశనాచ్ఛిశుః । కు
మారకస్తువిజ్ఞేయో యావన్మౌంజీనిబంధనమ్ ॥ ఆపస్తంబోఽపి అన్నప్రాశనాత్ప్రి
యతోఽభవత్యా సంవత్సరాదిత్యేకే ఇతి - గౌతమోఽపి ॥ నతదుపస్పర్శనాదాశౌ
చంతస్యానుపనీతస్య చండాలాదిస్పృష్టస్యాపి స్పర్శాన్నస్నానం - ఇదంచషష్ఠవ
ర్షాత్ప్రాక్ ఊర్ధ్వంతు స్నానంభవత్యేవ ॥ బాలస్యపంచమాద్వర్షాదతూర్ధ్వంశౌచ
మాచరేదితిస్మృతేః - కామచారాదికేష్వేవం । ఊనైకాదశవర్షస్య పంచవర్షాత్ప
రస్యచ । చరేద్గురుస్సుహృచ్చైవ ప్రాయశ్చిత్తంవిశుద్ధయే ॥ అతోబాలతరస్యా
స్య నాపరాధోనపాతకమితి స్మృతేరితిహరదత్తః - స్మృత్యర్థసారేప్యేవం —అథో
పనయనం - అశ్వలాయనః ॥ గర్భాష్టమేష్టమేవాబ్దే పంచమేసప్తమేపివా । ద్వి

జత్వంప్రాప్నుయాద్వి ప్రోవర్షేత్వేకాదశేనృపః ॥ మనుః ॥ బ్రహ్మవర్చసకామ
స్యకార్యం విప్రస్యపంచమే । రాజ్ఞోబలార్థినఃషష్ఠేవైశ్యస్యార్థార్థినోష్టమే ॥
విష్ణుః॥ షష్ఠేతుధనకామస్య విద్యాకామస్యసప్తమే । అష్టమేసర్వకామస్య నవమే
కాంతిమిచ్ఛతః ॥ ఆపస్తంబః ॥ గర్భాష్టమేషు బ్రాహ్మణముపనయీత బహువచ
నంగర్భ షష్ఠగర్భసప్తమయోః ప్రాప్త్యర్థమితి సుదర్శనభాష్యే - కేచిత్తువిప్ర
స్య షష్ఠంనమన్యంతే - ఆపస్తంబః ॥ అథకామ్యానిసప్తమే బ్రహ్మవర్చసకామమ
ష్టమ ఆయుష్కామం నవమే తేజస్కామందశమేన్నాద్య కామమేకాదశఇంద్రియ
కామం ద్వాదశేపశుకామముపనయేత్- గౌణకాలమాహమనుః॥ ఆషోడశాద్బ్రా
హ్మణస్యసావిత్రీ నాతివర్తతే । ఆద్వావింశాత్క్షత్రబంధోరా చతుర్వింశతేర్విశః-
జ్యోతిర్నిబంధే ॥ అగ్రజాబాహుజావైశ్యా స్స్వవధేరూర్ధ్వమబ్దగః - అకృతోప
నయాస్సర్వే వృషలాఏవతేస్మృతాః ॥ గర్గః ॥ విప్రంవసంతేక్షితిపంనిదాఘేవైశ్యం
ఘనాంతేవ్రతినంవిదధ్యాత్ । మాఘాదిశుక్లాంతిక పంచమాసాస్సాధారణావా సక
లద్విజానామ్ ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ మాఘాదిషుచమాసేషు మౌంజీపంచసు
శస్యతే ॥ కాలాదర్శేవృద్ధగార్గ్యః ॥ మాఘాదిమాసషట్కేతు మేఖలాబంధనం
మతమ్ । చూడాకరణమన్నంచ శ్రావణాదౌవివర్జయేత్ । మైత్రేయసూత్రేపివ
సంతో గ్రీష్మఃశరదిత్యృతవో వర్ణానుపూర్వ్యేణ మాఘాదిషణ్మాసావా సర్వవ
ర్ణానామేతదుదగయనమనయోర్వికల్ప ఇతి - అత్రేదంతత్త్వం నాత్రవసంతే
నోత్తరాయణస్యసంకోచః- శ్రాద్ధేదర్శస్యాపరాహ్ణవిధినేవాధానేవసంతాదేః కృ
త్తికాదినేనసాయం ప్రాతర్విధినాయావజ్జీవవిధేరివయుక్తః - ఆద్యయోః పరస్పర
వ్యభిచారాన్నియమః - అంత్యేనిమిత్తేసాంగకర్మోక్తేఃకాలాపేక్షా - ఇహతూత్త
రాయణం వినావసంతస్యాభావాన్ననియమః - నవానిమిత్తత్వం।నచైకం వృణీత
ఇతి వదవయుత్యానువాదః - తద్వద్వాక్యభేదాపరిహారాత్ - ఉత్తరాయణవిధి
వైయర్థ్యాత్వనుకల్పోయమితి మాఘఆదిర్యేషాంపంచానాం ఏవంషట్ పారిజాతేబృ
హస్పతిః ॥ ఝషచాపకులీరస్థోజీవోప్య శుభగోచరః । అతిశోభనతాందద్యాద్వి
వాహోపనయాదిషు ॥ వృత్తశతే ॥ నజన్మధిష్ణ్యేనచజన్మమాసేన జన్మకాలీయ
దినేవిదధ్యాత్ । జ్యేష్ఠేనమాసిప్రథమస్య సూనోస్తథాసుతాయా అపిమంగళాని॥
రాజమార్తాండః ॥ జాతందినందూషయతే వసిష్ఠోహ్యష్టౌచగర్గోనియతందశాత్రిః।
జాతస్యపక్షంకిలభాగురిశ్చ శేషాః ప్రశస్తాః ఖలుజన్మమాసి ॥ జన్మమాసేతిథౌభేచ
విపరీతదళేసతి । కార్యంమంగళమిత్యాహు ర్గర్గభార్గవశౌనకాః ॥ జన్మమాసనిషే
ధేపిదినానిదశవర్జయేత్ । ఆరభ్యజన్మదివసాచ్ఛుభాస్స్యుస్తిథయోపరే॥ గ్రంథాం

తరే ॥ వ్రతేజన్మత్రిఖారిష్ఠో జీవోపీష్టోర్చనాత్సకృత్ । శుభోతికాలేతుర్యాష్టవ్య
యస్థోద్విగుణార్చనాత్ ॥ శుద్ధిర్నైవగురోర్యస్య వర్షేప్రాప్తేష్టమేయది। చైత్రేమీ
నగతేభానౌతస్యోపనయనంశుభమ్ ॥ జన్మభాదష్టమేసింహేసీచేవా శత్రుభేగురౌ।
మౌంజీబంధశ్శుభః ప్రోక్తశ్చైత్రేమీనగతేరవౌ ॥ నారదః ॥ బాలస్యబలహీనో
పిశాంత్యా జీవోబలప్రదః। యథోక్తవత్సరేకార్యమనుక్తేచోపనాయనమ్ ॥ శాం
తిశ్చాగ్రేవక్ష్యతే - జ్యోతిర్నిబంధేనృసింహః॥తృతీయాపంచమీషష్ఠీ ద్వితీయాచా
పిసప్తమీ। పక్షయోరుభయోశ్చైవ విశేషేణసుపూజితాః॥ ధర్మకామాసితేప
క్షేకృష్ణేచప్రథమాతథా।శుక్లత్రయోదశీం కేచిదిచ్ఛంతిమునయస్తథా॥ టోడరానం
దేవసిష్ఠః-నైమిత్తికమనధ్యాయంకృష్ణేచప్రతిపద్దినమ్। మేఖలాబంధనేశస్తంచాలే
వేదవ్రతేష్వపి॥ప్రశస్తాప్రతిపత్కృష్ణేనపూర్వా పరసంయుతా॥ఏతదతీతకాలస్యార్థ
స్యవటోరుపనయనవిషయం ॥ ప్రశస్తాప్రతిపత్కృష్ణేకదాచిచ్ఛుభగేవిధౌ।చంద్రేబ
లయుతేలగ్నేవర్షాణామపిలంఘనఇతివ్యాసోక్తేరిత్యాహుః- ఏవంసప్తమ్యపి।తస్యా
గళగ్రహత్వోక్తేః - బృహస్పతిః ॥ శుక్లపక్షశ్శుభఃప్రోక్తఃకృష్ణశ్చాంత్యత్రికంవినా॥
తథా ॥ మిథునేసంస్థితేభానౌజ్యేష్ఠమాసోనదోషకృత్ ॥ మదనరత్నేనారదః ॥
వినతుర్ణావసంతేనాకృష్ణపక్షేగళగ్రహే । అపరాహ్ణేచోపనీతఃపునస్సంస్కారమ
ర్హతి ॥ అపరాహ్ణస్త్రేధావిభక్తదినతృతీయాంశఇత్యుక్తం - తత్రైవ।వసంతేగళ
గ్రహేనదోషాయేత్యర్థః - నారదః ॥ కృష్ణపక్షేచతుర్థీచసప్తమ్యాదిదినత్ర
యమ్ । త్రయోదశీచతుష్కంచఅష్టావేతేగళగ్రహాః ॥ వసిష్ఠః ॥ పాపాంశకగతే
చంద్రేఅరినీచస్థితేపిచ । అనధ్యాయేచోపనీతఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ అనధ్యా
యస్యపూర్వేద్యుస్తస్యచైవాపరేహని । వ్రతబంధంవిసర్గంచవిద్యారంభం నకా
రయేత్ ॥ రాజమార్తాండః ॥ ఆరంభానంతరంయత్రప్రత్యారంభోనసిద్ధ్యతి । గ
ర్గాదిమునయస్సర్వేతమేవాహుర్గళగ్రహమ్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ అష్టకాసుచ
సర్వాసుయుగమన్వంతరాదిషు । అనధ్యాయంప్రకుర్వీతతథాసోపపదాస్వపి ॥ సోప
పదాస్తుస్మృత్యర్థసారే ॥ సితాజ్యేష్ఠేద్వితీయాచఆశ్వినేదశమీసితా । చతుర్థీ
ద్వాదశీమాఘేపతాస్సోపపదాస్మృతాః । ఏవంప్రదోషదినంవర్జ్యం - ప్రదోష
స్వరూపమాహగోభిలః ॥ షష్ఠీచద్వాదశీచైవఅర్ధరాత్రోననాడికా । ప్రదోషమి
హాకుర్వీతతృతీయాతూనయామికా ॥ జ్యోతిర్నిబంధేవ్యాసః ॥ యాచైత్రవైశాఖసి
తాతృతీయామాఘస్యసప్తమ్యథఫాల్గునస్య । కృష్ణేతృతీయోపనయే ప్రశస్తాప్రో
క్తా భరద్వాజమునీంద్రముఖ్యైః ॥ అత్రాపికృష్ణప్రతిపత్ జ్ఞేయం - యత్తుబృహద్గా
ర్గ్యః ॥ అనధ్యాయేప్రకుర్వీతయస్తునైమిత్తికోభవేత్ । సప్తమీమాఘశుక్లేతు

తృతీయాచాష్టమీతథా ॥ బుధత్రయేందువారాశ్చశస్తావ్రతబంధనే-ఇతితత్ప్రా
యశ్చిత్తార్థోపనయనవిషయం ॥ స్వాధ్యాయవియుజోఘస్రాః కృష్ణ ప్రతిపదాద
యః । ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తేతు మేఖలాబంధనేమతాః ఇతి ॥ తేనైవోక్తేరితినిర్ణ
యామృతకాలాదర్శౌ - యద్యప్యధోపేతపూర్వస్యేత్యుక్త్వా - అనిరుక్తంపరిదా
నంకాలశ్చేత్యాశ్వలాయనేపునరుపనయనేకాలనియమ ఉక్తస్తథాపినిమిత్తాంతర
మేవసః - తదానీమకరణేతుపూర్వోక్తకాలోజ్ఞేయః - ప్రతివేదముపనయనేకాలా
నియమఇతితుయుక్తం - గర్గః ॥ గ్రహోపప్లవిందోర్భవనిప్రకంపే కేతూద్గమోల్కాపత
నాదిదోషే । వ్రతేదశాహానివదంతితజ్జ్ఞాస్త్రయోదశాహానివదంతికేచిత్ ॥ సంక
టేతుచండేశ్వరః ॥ దాహేదిశాంచైవధరాప్రకంపేవజ్రప్రపాతేధవిదారణేచ। కేతో
తథోల్కాంశుకణప్రపాతేత్ర్యహంనకుర్యాద్ద్వితమంగళాని ॥ తత్రైవ॥ వేదవ్రతో
పనయనేస్వాధ్యాయాధ్యయనేతథా ॥ నదోషోయజుషాంసోపపదాస్వధ్యయనేపిచ॥
హేమాద్రౌజ్యోతిషే ॥ హస్తత్రయేపుష్యధనిష్ఠయోశ్చ పౌష్ణాశ్వినీసౌమ్యాదితివి
ష్ణుభేషు । శస్తేతిథౌచంద్రబలేనయుక్తేకార్యోద్విజానాంవ్రతబంధమోక్షౌ ॥ జ్యో
తిర్నిబంధేనారదః ॥ శ్రేష్ఠాన్యగ్నిత్రయాంత్యేజ్యచంద్రాదిత్యోత్తరాణిచ । విష్ణుత్ర
యాశ్విమిత్రాబ్జయోనిభాన్యుపనాయనే ॥ బృహస్పతిః ॥ త్రిషూత్తరేషురోహి
ణ్యాంహస్తేమైత్రేచవాసవే । త్వాష్ట్రేసౌమ్యే పునర్వస్వోరుత్తమంహ్యుపనాయ
నమ్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ పూర్వాహస్తత్రయేసార్పశ్రుతిమూలేషుబహ్వృచామ్॥య
జుషాంపౌష్ణమైత్రార్కాదిత్యపుష్యమృదుధ్రువైః ॥ సామగానాంహరీశార్కవసుపు
ష్యోత్తరాశ్విభైః । ధనిష్ఠాదితిమైత్రార్కేష్విందుపౌష్ణేష్వథర్వణామ్ ॥ రాజమా
ర్తండస్తుబ్రాహ్మాంస్యపునర్వసుంనిషేధతి । తారాచంద్రానుకూలేషుగ్రహాబ్దేషు
శుభేష్వపి । పునర్వసౌకృతోవిప్రఃపునస్సంస్కారమర్హతి ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః॥
సర్వేషాంజీవశుక్రజ్ఞవారాప్రోక్తావ్రతేశుభాః । చంద్రార్కమధ్యమాజ్ఞేయాసా
మబాహుజయోఃకుజః॥శాఖాధిపతివారశ్చశాఖాధిపబలంతథా ॥ శాఖాధిపతిలగ్నం
చదుర్లభంత్రితయంవ్రతే॥శాఖాధిపాశ్చరత్నసంగ్రహే॥ ఋగథర్వసామయజుషామ
ధిపాగురుసౌమ్యభౌమసితాః । జీవసితౌవిప్రాణాంక్షత్రస్యారోష్ణగూవిశాంచంద్రఃఇతి
పారిజాతేబృహస్పతిః ॥ బహ్వృచానాంగురోర్వారేయజుర్వేదజుషాంబుధే ॥ సా
మగానాంధరాసూనోరథర్వవిదుషాంరవేః ॥ అత్రలగ్నశుద్ధ్యాదిదైవజ్ఞేభ్యోజ్ఞేయం
విస్తరభయాన్నోచ్యతే - ల్లః ॥ వ్రతేహ్నిపూర్వే సంధ్యాయాంవారిదోయదిగ
ర్జతి । తద్దినేస్యాదనధ్యాయోవ్రతంతత్రవివర్జయేత్ । జ్యోతిర్నిబంధే॥ నాందీశ్రాద్ధం
కృతంచేత్స్యాదనధ్యాయస్త్వకాలికః । తదోపనయనంకార్యంవేదారంభంనకార

యేత్ ॥ ఏతద్బహ్వృచాతిరిక్తానాం తేషాంతద్దినే వేదారంభాభావాత్ - అతస్తేషా
ముపయనంనభవత్యేవ - ఐతరేయోపనిషది ॥ మృగాదిజ్యేష్ఠాంతంవర్ష[illegible]తంవినా
వర్షాదాత్రిరాత్రమనధ్యాయఇతి వేదభాష్యేఉక్తం - ఏతచ్చప్రాతస్తని తేనాయంస్త
నితేతుద్విర్వైవచరుంశ్రపయిత్వాసాయం సంధ్యోత్తరంహోమంకుర్యాత్ ॥ నసం
ధ్యాగర్జితేకాలేనవృష్ట్యుత్పాతదూషితే। బ్రహ్మౌదనంపచేదగ్నౌపక్వంచేన్ననివర్త
తే ॥ బ్రహ్మౌదనంపచేదగ్నౌపక్వమన్నంనదుష్యతీతిసంగ్రహోక్తేరితిప్రయోగర
త్నే భట్టచరణాః-అత్రశాంతిరప్యుక్తానృసింహప్రసాదే॥ బ్రహ్మౌదనవిధేఃపూర్వంప్ర
దోషేగర్జితంయది। తదావిఘ్నకరంజ్ఞేయంవటోరధ్యయనస్యతత్ ॥తస్యశాంతిప్రకా
రంతువక్ష్యేశాస్త్రానుసారతః॥ప్రధానంపాయసంసాజ్యంద్రవ్యంశాంతియజేభవేత్॥
సూక్తంబృహస్పతేర్విద్వాన్పఠేత్ప్రజ్ఞావివృద్ధయే। గాయత్రీచైవమంత్రస్స్యాత్ప్రీ
యశ్చిత్తంతుసర్పిషా ॥ ధేనుంసవత్సకాందద్యాదాచార్యాయపయస్వినీమ్। బ్రా
హ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తతోబ్రహ్మౌదనంచరేత్ ॥ ఉపనయనేచాధికారిణఃమా
ధవీయేనృద్ధమనునోక్తాః। పితాపితామహోభ్రాతాజ్ఞాతయోగోత్రజాగ్రజాః। ఉప
యనేధికారీస్యాత్పూర్వాభావేపరఃపరః॥ప్రయోగరత్నే॥ పితైవోపనయేత్పుత్రంతద
భావేపితుఃపితా। తదభావేపితుర్భ్రాతాతదభావేతుసోదరః ॥ పితేతివిప్రపరంనతుక్ష
త్రియాదేః తేషాంపురోహితఏవ - ఉపనయనస్యాదృష్టార్థత్వాత్ - తేషాంచాధ్యాప
నేనధికారాత్ - అత్రపితృవ్యస్యజ్యేష్ఠభ్రాత్రభావేధికారః ॥ అసంస్కృతాస్తు
సంస్కార్యాభ్రాతృభిః పూర్వసంస్కృతైరితియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - తేనేదమవి
భక్తపరం పూర్వంతు విభక్తపరంమాతూరజోదోషేతుప్రాగుక్తం - అథ
షండమూకాదీనాంవిశేషః - ప్రయోగపారిజాతేబ్రాహ్మే ॥ బ్రాహ్మణ్యాంబ్రా
హ్మణాజ్జాతోబ్రాహ్మణస్సఇతిశ్రుతిః । తస్మాచ్చషండబధిరకుబ్జవామనపంగుషు ॥
జడగద్గదరోగార్త శుష్కాంగవికలాంగిషు । మత్తోన్మత్తేషు మూకేషుశయనస్థేని
రింద్రియే ॥ ధ్వస్తపుంస్త్వేషుచైతేషు సంస్కారాస్స్యుర్యథోచితమ్ । మత్తో
న్మత్తౌనసంస్కార్యా వితికేచిత్ప్రచక్షతే ॥ కర్మస్వనధికారాచ్చ పాతిత్యంనా
స్తిచైతయోః । తదపత్యంచసంస్కార్యమపరేత్వాహురన్యథా ॥ సంస్కారమంత్ర
హోమాదీన్కరోత్యాచార్యఏవతు। ఉపనేయాంశ్చవిధివదాచార్యస్యసమీపతః॥
ఆనీయాగ్నిసమీపంవాసావిత్రీంస్పృశ్యవాజపేత్ । కన్యాస్వీకరణాదన్యత్సర్వంవి
ప్రేణకారయేత్ ॥ ఏవమేవద్విజైర్జాతౌసంస్కార్యౌకుండగోళకౌఇతిస్మృత్యర్థసా
రేప్యేవం - కుండగోళకయోస్సంస్కార్యత్వంశ్రాద్ధేనిషేధశ్చక్షేత్రజపుత్రవిషయః
అన్యస్యవిన్నాస్వేవవిధిఃస్మృతఇతివచనాత్ - అబ్రాహ్మణ్యేనోపనయనాద్యప్రా

త్రైరిత్యపరార్కః - ఉపనయనంచకుమారంభోజయిత్వాకార్యంప్రాగేవైనంతదహ
ర్భోజయన్తీతి - మదనపారిజాతేగోభిలోక్తేః - గాయత్ర్యుపదేశశ్చోత్తరతో౽గ్నేః
కార్యః - ఉత్తరేణాగ్నిముపవిశతఃప్రాఙ్ముఖఆచార్యఃప్రత్యఙ్ముఖఇతరో౽ధీహిభోఇతి
శాంఖాయనసూత్రోక్తేః - యద్యపికాత్యాయనేనాథాస్మైసావిత్రీమన్వాహో
త్తరతో౽గ్నేఃప్రత్యఙ్ముఖాయేత్యుక్త్వాదక్షిణతస్తిష్ఠతఆసీనాయవైకే ఇతివికల్పఉక్తః
స్తథాపికాతీయానామేవసః - బహ్వృచానాంతూత్తరఏవవేదైక్యాత్ భిక్షాయాం
విశేషమాహకాత్యాయనః ॥ మాతరమేవాగ్రేభిక్షేత - పరాశరమాధవీయే ॥
మాతరంవాస్వసారంవామాతుర్వాభగినీంనిజామ్ । భిక్షేతభిక్షాంప్రథమంయాచై
నంనవిమానయేత్ ॥ అథసంస్కారలోపే శౌనకః ॥ ఆరభ్యాధానమాచౌలాత్కా-
లేతీతేతుకర్మణామ్। వ్యాహృత్యాగ్నింతుసంస్కృత్యహుత్వా కర్మయథాక్రమమ్॥
ఏతేష్వేకైకలోపేతుపాదకృచ్ఛ్రంసమాచరేత్ ।చూడాయామర్ధకృచ్ఛ్రంస్యాదాప
దిత్యేవమీరితమ్ ॥ అనాపదితుసర్వత్రద్విగుణంద్విగుణంచరేత్ ॥ పారిజాతేకాత్యా
యనః ॥ లుప్తేకర్మణిసర్వత్రప్రాయశ్చిత్తంవిధీయతే । ప్రాయశ్చిత్తేకృతేపశ్చా
ల్లుప్తంకర్మసమాచరేత్ ॥ స్మృత్యర్థసారేచైవంకారికాయాంతు ॥ ప్రాయశ్చిత్తే
కృతేతీతంలుప్తంకర్మకృతాకృతమిత్యుక్త్వా- ప్రాయశ్చిత్తేకృతేపశ్చాదతీతమపికర్మ
వై। కార్యమిత్యేకఆచార్యానేత్యన్యేతువిపశ్చితఃఇతి- త్రికాండమండనేతు॥కాలాతీతే
షుకార్యేషుప్రాప్తవత్స్వపరేషుచ । కాలాతీతానికృత్వైవవిదధ్యాదుత్తరాణితు ॥
తత్రసర్వేషాంతంత్రేణనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - దేశకాలకర్త్రైక్యాత్ ॥ గణశఃక్రి
యమాణానాంమాతౄణాంపూజనంసకృత్ । సకృదేవభవేచ్ఛ్రాద్ధమాదానపృథ
గాదిష్వితిఛందోగపరిశిష్టాత్ ॥ ఏతద్బహూనామపత్యానాంయుగపత్సంస్కారకరణ
విషయమితిబోపదేవః - అతీతసంస్కారాణాంయుగపత్కరణఇత్యన్యే-తత్రాపిచౌల
స్యోపనీత్యాసహేతిపక్షేఉపనీతదిన ఏవానుష్ఠానంనపూర్వదినేసహత్వస్యదివసైక్య
సన్నికృష్టతరత్వాత్ - వృద్ధాచారో౽ప్యేవం - ఉపనీతదినేమధ్యాహ్నసంధ్యామా
హపారిజాతేజైమినిః ॥ యావద్బ్రహ్మోపదేశస్తుతావత్సంధ్యాదికంచన । తతో
మధ్యాహ్నసంధ్యాదిసర్వంకర్మసమాచరేదితి ॥ బ్రహ్మగాయత్రీయత్తువచనం ॥ ఉ
పాయనేతుకర్తవ్యంసాయం సంధ్యేఉపాసనమ్ । ఆరభేద్బ్రహ్మయజ్ఞంతుమధ్యా
హ్నేతుపరేహనీతితచ్ఛాఖాంతరవిషయమితిపారిజాతః - వికల్పఇతియుక్తంపశ్యామః
ఉపనయనాగ్నిస్త్రిరాత్రంధార్యఃత్ర్యహమేతమగ్నింధారయంతీత్యాపస్తంబోక్తేః-
బౌధాయనసూత్రేతుసదా ధారణమప్యుక్తం ఉపనయనాదిరగ్నిస్తమౌపాసనమి
త్యాచక్షతే పాణిగ్రహణాదిత్యేకేనిత్యోధార్యో౽నుగతో౽నిర్మంథ్యఇతి - ఇదంజాతార

శిపక్షే అన్యథామంథనాసంభవాత్ - బ్రహ్మయజ్ఞేవిశేషమాహ - తత్రైవజైమిని ॥
అనువాకృతవేదస్యకర్తవ్యోబ్రహ్మయజ్ఞకః । వేదస్థానేతుసావిత్రీగృహ్యాతేతత్స
మాయతఇతి మేధాంతద్ధిగ ఏవ వేదారంభస్తేషాంనేదమితిదిక్ — అథబ్రహ్మచారిధ
ర్మా - యాజ్ఞవల్క్య ॥ మధుమాంసాంజనోచ్ఛిష్ట శుక్త స్త్రీప్రాణిహింసనమ్ ।
భాస్కరాలోకనాశ్లీలపరివాదాదివర్జయేత్ ॥ మను ॥ అభ్యంగమంజనంచాక్ష్ణో
రుపానచ్ఛత్రధారణమ్ ॥ వర్జయేదితిప్రకృతం-పారిజాతేకౌర్మే ॥ నాదర్శంచైవ
వీక్షేతనాచరేద్దంతధావనమ్ । గురూచ్ఛిష్టంభేషజార్థంప్రయుంజీతనకామత ॥
ఏతన్నిషిద్ధమధ్వాదివిషయం - అన్యస్యగురూచ్ఛిష్టస్యసర్వదాప్రాప్తే । సచేద్వావ
ధీయీతకామంగురోరుచ్ఛిష్టంభేషజార్థంసర్వం ప్రాశ్నీయాదితివసిష్ఠోక్తేః - జ్యేష్ఠ
భ్రాతురిత్యపిజ్ఞేయం ॥ పితుర్జ్యేష్ఠస్యచభ్రాతురుచ్ఛిష్టంభోజ్యమిత్యాపస్తంబోక్తే
గురుపుత్రేతుస్మృత్యంతరేఉక్తం ॥ గురువద్గురుపుత్రస్యాన్యదన్యత్రోచ్ఛిష్టభోజనాత్ ॥
ప్రచేతా ॥ తాంబూలాభ్యంజనంచైవకాంస్యపాత్రేచభోజనమ్ । యతిశ్చబ్రహ్మ
చారిచవిధవాచవివర్జయేత్ ॥ యమ ॥ మేఖలామజినందండముపవీతంచనిత్యశ ।
కౌపీనంకటిసూత్రంచబ్రహ్మచారీతుధారయేత్ ॥ అగ్నీంధనంభైక్ష్యచర్యామధ
శ్శయ్యాంగురోర్హితమ్ । కుర్యాదితిశేషః - మేఖలామాహాశ్వలాయన ॥ తేషాం
మేఖలామౌంజీబ్రాహ్మణస్యధనుర్జ్యాక్షత్రియస్యావీవైశ్యస్యఇతిఆచార్యాః ॥ త్రివృత్తా
మేఖలాకార్యాత్రివారంస్యాత్సమావృతా । తద్గ్రంథయస్త్రయ కార్యా పంచవాస
ప్తవాపున ॥ మను ॥ మౌంజీత్రివృత్సమాశ్లక్ష్ణాకార్యా విప్రస్యమేఖలా । త్రివృ
తాగ్రంథినైకేన త్రిభిః పంచభిరేవవా ॥ మౌంజ్యభావేతుకర్తవ్యా కుశాశ్మంతకబ
ల్వజై ॥ అత్రప్రవరసంఖ్యానియమఇతి వృద్ధా - అథదండా - మను ॥ బ్రాహ్మ
ణోబైల్వపాలాశౌ క్షత్రియోవటఖాదిరౌ । పైప్పలౌదుంబరౌవైశ్యోదండాన
ర్హంతిధర్మతః ॥ ఏషామభావేగౌతమ ॥ యజ్ఞియోవాసర్వేషాంమూర్ధలలాట
నాసాప్రమాణాఃఇతి- అజినమాహాశ్వలాయన - అహతేనవాససాసంవీతమైణేయే
నవాఽజినేనబ్రాహ్మణంరౌరవేణక్షత్రియమాజేనవైశ్యమితి-యద్యప్యైణేయశబ్దే
నమృగీచర్మోచ్యతే - ఏణ్యాఢఇతిపాణినిస్మృతే ॥ ఐణేయమేణ్యాశ్చర్మాద్య
మేణస్యైణముభేత్రిష్వితిఅమరకోశాచ్చ తదాపకృష్ణరురుబస్తాన్యజినానీతిశంఖో
క్తే - సర్వేషాంవారౌరవమితి గౌతమోక్తేశ్చమృగచర్మణసహవికల్పోజ్ఞేయ -
వస్త్రాజినయోస్తువికల్ప - కార్పాసంవావికృతమితిగౌతమోక్తే — అథయజ్ఞోపవీ
తం - మను ॥ కార్పాసముపవీతంస్యాద్విప్రస్యోర్ధ్వవృతంత్రివృత్ ॥ పారిజాతేదే
వలః ॥ కార్పాసక్షౌమగోవాలశణబల్వతృణాదికమ్ । యథాసంభవతోధార్యముప
వీతంద్విజాతిభిః ॥ శుచౌదేశేశుచిస్సూత్రంసంహతాంగులిమూలకే । ఆవర్త్యషణ్ణవ
త్యాతత్త్రిగుణీకృత్యయత్నత ॥ అబ్లింగకైస్త్రిభిస్సమ్యక్ప్రక్షాళ్యోర్ధ్వవృతంత్రి
వృత్ । అప్రదక్షిణమావృత్యసావిత్ర్యాత్రిగుణీకృతమ్ ॥ తతఃప్రదక్షిణావర్తంస
మంస్యాన్నవసూత్రకమ్ । త్రిరావేష్ట్యదృఢంబద్ధ్వాబ్రహ్మవిష్ణుశివాన్నమేత్ ॥ తన్న

వతంతుకార్యం॥ సావిత్ర్యాత్రిగుణంకుర్యాన్నవసూత్రంతుతద్భవేదితి తైత్తిరీయోక్తేః - ఛందోగపరిశిష్టే ॥ త్రివృదూర్ధ్వవృతంకార్యంతంతుత్రయమధోవృతమ్ । త్రివృతం చోపవీతంస్యాత్తస్యైకో గ్రంథిరిష్యతే॥ ఊర్ధ్వవృతందక్షిణంకరమూర్ధ్వంకృత్వా వలితం - భృగుః ॥ వామావర్తవళితం త్రిగుణంకృత్వా దక్షిణావర్తవళితంత్రిగుణంకార్యం - నవకస్తంతురేవం త్రితంతుకమిత్యర్థః - కాత్యాయనః ॥ పృష్ఠదేశే చనాభ్యాంచధృతంయద్విందతేకటిమ్ । తద్ధార్యముపవీతంస్యాన్నాతిలంబంనచోచ్ఛ్రితమ్ ॥ వసిష్ఠః॥ నాభేరూర్ధ్వమనాయుష్యమధోనాభేస్తపఃక్షయః । తస్మాన్నాభిసమంకుర్యాదుపవీతంవిచక్షణః ॥ పారిజాతే దేవలః ॥ ఉపవీతంవటోరేకంద్వేతథేతరయోఃస్మృతే ॥ ఏకమేవయతీనాంస్యాదితిశాస్త్రస్యనిశ్చయః ॥ సఏవ ॥ బహూనివాయుష్కామస్య- తత్రమంత్రమాహసఏవ ॥ యజ్ఞోపవీతమితివా వ్యాహృత్యావాపిధారయేత్ ॥ హేమాద్రౌ ॥ యజ్ఞోపవీతేద్వేధార్యే శ్రౌతేస్మార్తేచకర్మణి । తృతీయముత్తరీయార్థేవస్త్రాభావేతదిష్యతే। దేవలః॥ సావిత్ర్యాదశకృత్వోద్భిర్మంత్రితాభిస్సదుక్షయేత్। విచ్ఛిన్నంచాప్యధోయాతంభుక్త్వానిర్మితముత్సృజేత్ ॥మనుః॥ మేఖలామజినందండముపవీతంకమండలుమ్ । అప్సుప్రాస్యవినష్టానిగృహ్ణీతాన్యానిమంత్రతః ॥ అత్రైతల్లోపేప్రాయశ్చిత్తం॥ మనుః ॥ అకృత్వాభైక్ష్యచరణమసమిధ్యచపావకమ్ ॥ అనాతురస్సప్తరాత్రమవకీర్ణివ్రతంచరేత్ ॥ అమత్యాఆపదిత్యాగేతు యాజ్ఞవల్క్యః ॥ భిక్షాగ్నికార్యేత్యక్త్వాతుసప్తరాత్రమనాతురః ॥ కామావకీర్ణ ఇత్యాభ్యాంజుహుయాదాహుతిద్వయమ్ ॥ ఉపస్థానంతతఃకుర్యాత్సమాసించంత్వనేనత్వు ॥ మంత్రాస్తుమితాక్షరాయాంజ్ఞేయాః - సకృల్లోపేతుఋగ్విధానే।మానస్తోకేజపేన్మంత్రం శతసంఖ్యంశివాలయే । అగ్నికార్యంవినాభుక్త్వానపాపంబ్రహ్మచారిణః ॥ స్మృత్యర్థసారేతు ॥ సంధ్యాగ్నికార్యలోపేస్నాత్వాష్ట సహస్రంజపఃభిక్షాలోపేష్టశతంఅభ్యాసేద్విగుణంపునఃసంస్కారశ్చేత్యుక్తం - అపరార్కేసంవర్తః ॥ యస్సంధ్యాంచైవనోపాస్తేఅగ్నికార్యంయథావిధి । గాయత్ర్యష్టసహస్రంతుజపేత్స్నాత్వాసమాహితః ॥ అగ్నికార్యంసంధ్యాద్వయేకార్యం ॥ అగ్నికార్యంతతఃకుర్యాత్సంధ్యయోరుభయోరపీతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః।సాయమేవవా। సాయమేవవాగ్నిమింధీతేత్యేకేఇతిలౌగాక్షిణోక్తేః-.పారిజాతేవృద్ధశాతాతపః॥బ్రహ్మచారీతుయోఽశ్నీయాన్మధుమాంసంతథైవచ। ప్రాజాపత్యంచరేత్కృచ్ఛ్రంవ్రతశేషంసమాపయేత్ ॥ ఋగ్విధానే ॥ తంవోధియాజపేన్మంత్రంలక్షంచైవశివాలయే । బ్రహ్మచారీస్వధర్మేష్వన్యూనంచేత్పూర్ణమేతితత్ ॥ స్త్రీసంగేతుమనుః ॥ అవకీర్ణీతుకాణేనగర్దభేనచతుష్పథే । స్థాలీపాకవిధానేనయజేద్వైనిరృతింనిశి ॥ విస్తరస్తుమితాక్షరాదౌజ్ఞేయః- ఉపవీతనాశేతుహారీతః ॥ మనోవ్రతపతీభిశ్చతస్రోఆజ్యాహుతీర్హుత్వాపునఃప్రతియాత్ - తత్రైవమరీచిః ॥ బ్రహ్మసూత్రంవినాభుంక్తేవిణ్మూత్రే కురుతేథవా । గాయత్ర్యష్టసహస్రేణప్రాణాయామేనశుద్ధ్యతి ॥ మనుః ॥ భోఃశబ్దంకీర్తయేదంతేస్వస్యనామ్నోభివాదనే । ఆయుష్మాన్భవసౌమ్యేతివాచ్యోవిప్రోభివాదనే । అకా

రశ్చాస్యనామ్నాం తేవాచ్యాః పూర్వాక్షరఃప్లుతః ॥ శర్మన్నితినకారాత్ పూర్వఇత్యర్థః-అభివాదనప్రత్యభివాదావిశేషఃస్మృత్యర్థసారేపారిజాతాదౌజ్ఞేయః॥యమః ॥ జ్యాయానపికనీయాంసంసంధ్యాయామభివాదయేత్ । వినాశిష్యంచపుత్రంచదౌహిత్రందుహితుః పతిమ్—అథపునరుపనయనం - పారిజాతేశాతాతపః ॥ లశునంగృంజనంజగ్ధ్వాపలాండుంచతథాశునః । ఉష్ట్రీమానుషకేభాశ్వరాలభీక్షీరభోజనాత్ ॥ ఉపాయనంపునఃకుర్యాత్తప్తకృచ్ఛ్రంచరేన్ముహురితి ॥ హేమాద్రౌవృద్ధమనుః ॥ జీవన్యదిసమాగచ్ఛేద్ఘృతకుంభేనిమజ్యచ । ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాస్యజాతకర్మాదికారయేత్ ॥ తత్రైవపాద్మే ॥ ప్రేతశయ్యాప్రతిగ్రాహీపునస్సంస్కారమర్హతి॥చంద్రికాయాంబౌధాయనః॥సింధుసౌవీరసౌరాష్ట్రాంస్తథాప్రత్యంతవాసినః॥ అంగవంగకలింగాంధ్రాన్ గత్వాసంస్కారమర్హతి॥ హేమాద్రౌప్రాయశ్చిత్తకాండే వృద్ధగౌతమః ॥ ఖరముష్ట్రంచమహిషమనడ్వాహమజంతథా । బస్తమారుహ్యాముఖజః క్రోశేచాంద్రంవినిర్దిశేత్ ॥ మార్కండేయః ॥ ఖరమారుహ్యవిప్రస్తుయోజనంయదిగచ్ఛతి । తప్తకృచ్ఛ్రత్రయంప్రోక్తంశరీరస్యవిశోధనమ్ ॥ పునర్జన్మప్రకుర్వీతఘృతగర్భవిధానతః ॥ మనరత్నేమితాక్షరాయాంచస్నానమాత్రముక్తం మనుః । అజ్ఞానాత్ప్రాశ్యవిణ్మూత్రంసురాసంస్పృష్టమేవచ । పునస్సంస్కారమర్హంతిత్రయోవర్ణాద్విజాతయః ॥ మితాక్షరాయాంపరాశరః ॥ యఃప్రత్యవసితోవిప్రఃప్రవ్రజ్యాతోవినిర్గతః। అనాశకనివృత్తశ్చగార్హస్థ్యంచేచ్చికీర్షతి॥ సచరేత్త్రీణికృచ్ఛ్రాణిత్రీణిచాంద్రాయణానిచ । జాతకర్మాదిభిస్సర్వైస్సంస్కృతశ్శుద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ బౌధాయనసూత్రే ॥ అథోపనీతస్యవ్రతానిభవంతినాన్యస్యోచ్ఛిష్టం భుంజీతాన్యత్ర - పితృజ్యేష్ఠాభ్యాంనస్త్రియాసహభుంజీతమధుమాంసశ్రాద్ధసూతకాన్నానిదశాహసంధినీక్షీరంఛత్రాకనిర్యాసౌవిలాపనంగణాన్నంగణికాన్నమిత్యేతేషుపునస్సంస్కారఃప్రతిషిద్ధదేశగమనమిత్యేకే - అథాప్యుదాహరంతి ॥ సురాష్ట్రసింధుసౌవీరమవంతీందక్షిణాపథమ్ । ఏతానిబ్రాహ్మణోగత్వా పునస్సంస్కారమర్హతి।అథపునస్సంస్కారంవ్యాఖ్యాస్యామోదేవయజనప్రభృత్యాగ్నిముఖాత్కృత్వా పాలాశీంసమిధమాజ్యేనాక్త్వాభ్యాధాయవాచయతిపునస్త్వాదిత్యారుద్రావసవః+కామాస్స్వాహేత్యథవ్రత్యప్రాయశ్చిత్తేజుహోతియన్మఆత్మనోమిందాభూత్ +పునరగ్నిశ్చక్షురాదాదితిద్వాభ్యామథపక్వాజ్జుహోతిసప్తతేఅగ్నేసమిధస్సప్తజిహ్వాస్సప్త+ఘృతేనస్వాహేత్యథాజ్యాహుతీరుపజుహోతియేనదేవాః పవిత్రేణ+ఇతితిసృభిరనుచ్ఛందసంస్విష్టకృత్ప్రభృతిసిద్ధమాధేనువరదానాదథా పరమాపపరిదానాత్కృత్వాపాలాశీంసమిధమాధాయాథావ్రత్యప్రాయశ్చిత్తేజుహోత్యథవ్యాహృతీర్జుహోతిఅథాపరోబ్రాహ్మణవచనాదేవసావిత్ర్యా శతకృత్వోఘృతమభిమంత్ర్యప్రాశ్యకృతప్రాయశ్చిత్తోభవతి-గురోర్వాప్యుచ్ఛిష్టంభుంజీతాథాప్యుదాహరంతి వపనందక్షిణాదానంమేఖలాదండమజినభైక్ష్యచర్యావ్రతానిచనివర్తంతేపునస్సంస్కారకర్మణీతి-అశ్వలాయనగృహ్యేపి ॥ అథోపేతపూర్వస్యఇత్యాదినాపునస్సంస్కార

ఉక్తః-తథాపి త్రాదివ్యతిరేకేణ బ్రహ్మచారిణః ప్రేతకర్మకరణే పునరుపనయనమిత్యప రార్కాదయః-త్రిస్థలీసేతౌ॥ కర్మనాశాజలస్పర్శాత్కరతోయావిలంఘనాత్।గండకీ బాహుతరణాత్పునస్సంస్కారమర్హతి ॥ గౌడాస్తు ॥ కరతోయాజలస్పర్శాత్కర్మ నాశావిలంఘనాదితిపఠంతి - తన్న, దానధర్మేషు కరతోయాస్నానే ప్రాశస్త్యోక్తేః ॥ కరతోయే సదానీరే సరిచ్ఛ్రేష్ఠేతి విశ్రుతే।ఆప్లావయసి పౌండ్రాణాం పాపం హరకరోద్భవే ఇతి ॥ స్మృతిదర్పణచంద్రికాలిఖితస్నానమంత్రాచ్చ॥పరాశరః॥ అజినం మేఖలాదండో భైక్ష్యచర్యావ్రతానిచ । నివర్తంతే ద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి ॥ హరదత్తస్తు ॥ య ఏకం వేదమధీత్యాన్యం వేదమధ్యేతుమిచ్ఛతి, తస్య పునరుపనయం తేన ప్రతివేదముపనయనం కర్తవ్యమిత్యాహ - అన్యే నైతన్మన్యంతే సర్వేభ్యో వై వేదేభ్యస్సావిత్ర్యనూచ్యత ఇత్యాపస్తంబోక్తేః - తద్విధిః కారికాయాం ॥ వేదాంతరమధీత్యైవ ఋగ్వేదం యో త్వధీయతే । ఉపనీతిరియం తేషామలంకరణవర్జితా॥ యద్వైవ్రత దుపనీతస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదా భవేత్ । కృతాకృతంచ వపనం మేధాజననమేవచ ॥ మేధాజననసద్భావే వ్రతచర్యా భవేదిహ । అనుప్రవచనీయశ్చేత్తదభావేద్వయం నహి ॥ పరిదానం న కార్యం స్యాన్నిమిత్తానంతరం త్విదమ్।పూర్వస్యా వాచయేత్ స్థానే తత్సవితుర్వృణీమహే ఇతి। యత్తుహారీతః॥ ద్వివిధాః స్త్రియః బ్రహ్మవాదిన్యస్సద్యోవధ్వశ్చ। తత్ర బ్రహ్మవాదినీనాముపనయనమగ్నీంధనం వేదాధ్యయనం స్వగృహే చ భైక్ష్యచర్యేతి॥ సద్యోవధూనాముపనయనం కృత్వా వివాహః కార్యః ఇతి తద్యుగాంతరవిషయం ॥ పురాకల్పేషు నారీణాం మౌంజీబంధనమిష్యతే । అధ్యాపనంచ వేదానాం సావిత్రీవాచనం తథా ఇతి యమోక్తేః-అథానధ్యాయాః - పారిజాతే బృహస్పతిః ॥ ప్రతిపత్సు చతుర్దశ్యామష్టమ్యాం పర్వణోర్ద్వయోః । శ్వోనధ్యాయేద్యశర్వర్యాం నాధీయీత కదాచన ॥ నారదః ॥ అయనే విషువే చైవ శయనే బోధనే హరేః । అనధ్యాయస్తు కర్తవ్యో మన్వాదిషు యుగాదిషు ॥ నిర్ణయామృతే॥చాతుర్మాస్యద్వితీయాసు మన్వాదిషు యుగాదిషు । అనధ్యాయస్తు కర్తవ్యో యాచ సోపపదా తిథిః ॥ గర్గః ॥ శుచౌ వ్రూర్జే తపస్యే చ యా ద్వితీయా విధుక్షయే । చాతుర్మాస్యద్వితీయాస్తాః ప్రవదంతి మనీషిణః ॥ స్మృత్యర్థసారేపి ॥ ఆషాఢీకార్తికీఫాల్గునీసమీపస్థద్వితీయాసు చ ఇతి- మనుః ॥ ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే త్రిరాత్రం క్షపణం స్మృతమ్ । అష్టకాసు త్వహోరాత్రమృత్వంతాసు చ రాత్రిష్వితి॥ ఉత్సర్గే తు॥మనూక్తపక్షిణ్యాహోరాత్రాభ్యాం త్ర్యహస్య వికల్ప ఇతి విజ్ఞానేశ్వరః - అష్టకాశబ్దేన సప్తమ్యాదిత్రయం జ్ఞేయం - తిసోష్టకాస్త్రిరాత్రమంత్యామేకే ఇతి గౌతమోక్తేః - ఋత్వంతాస్వితి సౌరఋత్వంతాసు చాంద్రాంతస్య పర్వత్వేనైవ నిషేధసిద్ధేః ఇతి సర్వజ్ఞనారాయణః - ఏతే నిత్యాః- నైమిత్తికానప్యాహ యాజ్ఞవల్క్యః॥ త్ర్యహం ప్రేతేష్వనధ్యాయశ్శిష్యర్త్విగ్గురుబంధుషు । ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే స్వశాఖాశ్రోత్రియే తథా ॥ సంధ్యాగర్జితనిర్ఘాతభూకంపోల్కానిపాతనే । సమాప్య వేదం ద్యునిశమారణ్యకమధీత్య చ ॥పంచదశ్యాం చతుర్దశ్యామష్టమ్యాం రాహుసూతకే । ఋతుసంధిషు భుక్త్వా వా శ్రాద్ధికం ప్రతిగృ

హ్యాచ ॥ పశుమండూకనకులశ్వాహిమార్జారమూషకైః । కృతేంతరేత్వహోరాత్రం శక్రపాతేతథోచ్ఛ్రయే ॥ గ్రహణేద్యునిశోక్తావపి గ్రస్తాస్తేత్ర్యహమిత్యుక్తంప్రాక్ - స్మృత్యర్థసారేతు ॥ రాత్రౌతుగ్రహేతిసోరాత్రిఃదివాచత్ర్యహమిత్యుక్తం, ఋతుసన్ధౌ, భుక్తేత్యుత్సవవిషయం - ఊర్ధ్వంభోజనాదుత్సవేఇతి గౌతమోక్తేః ॥ శ్రాద్ధికంమహైకోద్దిష్టభిన్నంతత్రతుత్ర్యహమితిమనుః - స్మృత్యర్థసారేచైవం - యత్తు - పశ్వాద్యంతరాయేత్ర్యహముపవాసో విప్రవాసశ్చేతిగౌతమోక్తం - తత్ప్రథమాధ్యయనేయాజ్ఞవల్క్యః ॥ శ్వక్రోష్టుగర్దభోలూకసామశాణార్తనిస్స్వనే। అమేధ్యశవశూద్రాంత్యశ్మశానపతితాంతికే। దేశేష్వశుచాత్మనిచ విద్యుత్స్తనితసంప్లవే । భుక్త్వార్ద్రపాణిరంభోంతరర్ధరాత్రేతిమారుతే ॥ పాంసుప్రవర్షేదిగ్దాహేసంధ్యానీహారభీతిషు । ధావతఃపూతిగంధేచశిష్టేచగృహమాగతే ॥ ఖరోష్ట్రయానహస్త్యశ్వనౌవృక్షగిరిరోహణే । సప్తత్రింశదనధ్యాయానేతాంస్తాత్కాలికాన్విదుః ॥ బాణోవంశశ్శతతంతుర్వీణేతిహారదత్తః - అమేధ్యాస్సూతికాదయః - స్తనితంగర్జః - వర్షాత్సోన్యత్రగర్జవృష్టివిద్యుతాం యౌగపద్యేఆకాలికః వర్షాసుతాత్కాలికఇతినారాయణః - సంధ్యాగర్జేతుహారీతః - సాయంసంధ్యాస్తనితేరాత్రిఃప్రాతస్సంధ్యాస్తనితేహోరాత్రంరాత్రౌవిద్యుత్యపరరాత్ర్యవధిః-విద్యుతినక్తంచాపరాత్రాదితిగౌతమోక్తేః - తృతీయదినాంశోత్తరంతువిద్యుతిసర్వరాత్రమిత్యాహసఏవ - త్రిభాగాదిప్రవృత్తౌసర్వమితి - అర్ధరాత్రేమధ్యయామమద్వయమితి విజ్ఞానేశ్వరః - మధ్యందండచతుష్టయఇతినిర్ణయామృతే - మనుః ॥ నవివాదేనకలహే నసేనాయాంనసంగరే ॥ నభుక్తమాత్రేనాజీర్ణేనవమిత్వానసూతకే ॥ రుధిరేచస్రుతేగాత్రాచ్ఛస్త్రేణచపరిక్షతే ॥ కౌర్మే ॥ శ్లేష్మాంతకస్య ఛాయాయాంశాల్మలేర్మధుకస్యచ । కదాచిదపినాధ్యేయంకోవిదారకపిత్థయోః ॥ మనుః॥ శయానఃప్రౌఢపాదశ్చకృత్వాచైవావసక్థికామ్ । నాధీయీతామిషంజగ్ధ్వాసూతకాన్నాద్యమేవచ ॥ ప్రౌఢపాదఃపాదోపరిపాదదాతా ఆసనారూఢపాదోవేతిహారదత్తః - సోపపదాస్వపిప్రాగుక్తం - స్మృత్యర్థసారేశ్రవణద్వాదశీమహాభరణ్యోః ప్రేతద్వితీయాయాం రథసప్తమ్యామాకాశేశవదర్శనేచాహోరాత్రం - అసపిండేగురౌమృతేత్రిరాత్రం - ఆచార్యేఉపాధ్యాయేచపక్షిణీ - ఆచార్యభార్యాపుత్రశిష్యేష్వహోరాత్రం - అగ్న్యుత్పాతేనగోవిప్రమృతౌత్రిరాత్రం - అయనే విషువేచపక్షిణీఅకాలవృష్టౌచ - ఆరణ్యమార్జారసర్పనకులపంచనఖాదేరంతరాగమనే త్రిరాత్రం - అరణ్యశ్వసృగాలాదివానరరజకాదౌద్వాదశ రాత్రం ఖరవరాహోష్ట్రచాండాలసూతికోదక్యాశవాదౌమాసం - గోగవయాజానాస్తికాదౌత్రిమాసం - శశమేషశ్వపాకాదౌషణ్మాసం - గజగండసారససింహవ్యాఘ్రమహాపాపికృతఘ్నాదావబ్దమనధ్యాయః శోభనదినేచానధ్యాయః - వివాహప్రతిష్ఠోద్యాపనాదిష్వాసమాప్తేః స్వగోత్రాణామనధ్యాయః ॥ ఉదయేస్తమయేవాపిముహూర్తత్రయగామియత్ । తద్దినంతదహోరాత్రంచానధ్యాయ విదోవిదుః ॥ కేచిదా

హుఃక్వచిద్దేశేయావత్తద్దిననాడికాః । తావదేవత్వనధ్యాయోనతన్మిశ్రే దినాంత కే ॥ ప్రగోపంత్వాహప్రజాపతిః ॥ షష్ఠీచద్వాదశీచైవఅర్ధరాత్రోనసనాడికా। ప్రదో షేనత్వధియాతత్తృతీయా నవనాడికా ॥ నిర్ణయామృతేగర్గః ॥ రాత్రౌయామత్ర యాదర్వాక్సప్తమోనాత్రయోదశీ । ప్రదోషస్సతువిజ్ఞేయస్సర్వవిద్యావిగర్హితః ॥ రాత్రౌనవసునాడీషుచతుర్థీయదిదృశ్యతే । ప్రదోషస్సతువిజ్ఞేయస్సర్వవిద్యావిగర్హి తః ॥ కౌర్మే ॥ అనధ్యాయస్తునాంగేషునేతిహాసపురాణయోః। నధర్మశాస్త్రేష్వన్యే షుపర్వాణ్యేతానివర్జయేత్ ॥ శౌనకః॥ నిత్యేజపేచకామ్యేచక్రతౌపారాయణేపిచ। నాన ధ్యాయోస్తివేదానాంగ్రహణే గ్రాహణేస్మృతః ॥ ఇత్యనధ్యాయాః—అథమహా నామ్న్యాదివ్రతం - శ్రీధరః ॥ తిథినక్షత్రవారాంశవర్గాదయనిరీక్షణమ్ । చౌలవ త్సర్వమాఖ్యాతంసగోదానవ్రతేషుచ ॥ ఏషాంలోపేశౌనకః ॥ వ్రతానివిధినాకృ త్వాస్వశాఖాధ్యయనంచరేత్ । అకృత్వాభ్యస్యతేయోనసపాపీవిధిఘాతకః।ప్రత్యే కంకృచ్ఛ్రమేకైకంచరిత్వాజ్యాహుతిశ్శతమ్। హుత్వాచైనతుగాయత్ర్యాస్వాధ్యా దిత్యాహశౌనకః ॥ స్మృత్యర్థసారేతు ॥ త్రీన్షడ్ద్వాదశవాకృచ్ఛ్రాన్కృత్వా పున ర్వ్రతంచరేదిత్యుక్తం - అథసమావర్తనంసురేశ్వరః ॥ భౌమభానుజయోర్వారేన క్షత్రేచవ్రతోదితే । తారాచంద్రవిశుద్ధౌచస్యాత్సమావర్తనక్రియా ॥ బౌధాయ నసూత్రేతు- రోహిణ్యాంతిష్యే ఉత్తరయోః ఫల్గున్యోర్హస్తేచిత్రాయామైంద్రేవి శాఖాయాంవాస్నాయాదిత్యుక్తం - వసిష్ఠః ॥ స్నానం మధ్యాహ్నకాలేతుసహా రాయాంకారయేచ్ఛుభమ్ । పూర్వాహ్ణేతదభావేతుకుర్యాత్స్నానంయథావిధి ॥ సర్వఋతవోవివాహస్యేతిసూత్రాత్ - యథాదక్షిణాయనే వివాహస్తథాసమా వర్తనమపితత్రైవ, అన్యథోదగయనేసమావర్తనే- అనాశ్రమీనతిష్ఠేతఇతి విరోధ స్స్యాదిత్యుక్తంసుదర్శనభాష్యే, ఏతచ్చబ్రహ్మచారివ్రతలోప ప్రాయశ్చిత్తంకృ త్వాకార్యం - తదాహబౌధాయనః ॥ శౌచసంధ్యాదర్భభిక్షాగ్నికార్యరాహిత్య కౌపీనోపవీతమేఖలాదండాజినాధారణదివా స్వాపచ్ఛత్రపాదుకాస్రగ్ధారణాంగో ద్వర్తనానులేపనాం జనద్యూతనృత్యగీతవాద్యాభిరతౌ బ్రహ్మచారీకృచ్ఛ్రత్రయం చరేత్ మహావ్యాహృతిహోమంపాహిత్రయోదశహోమంచకుర్యాత్ సమా వర్తనోత్తరం పూర్వమృతానాం త్రిరాత్రమాశౌచంకార్యం ॥ ఆదిష్టినోదకంతు స్యాదావ్రతస్యసమాపనాత్ । సమాప్తేతూదకందత్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేదితి మనూక్తేః - ఆదిష్టీబ్రహ్మచారీతివిజ్ఞానేశ్వరః- బ్రహ్మచర్యేయదికశ్చిన్మృతస్త దాతిత్రిరాత్రమధ్యేవివాహఃకార్యోన్యథానేతిసిద్ధ్యతి - జననేతుసత్యపిత్రిరాత్రం తత్రాతిక్రాంతాశౌచాభావాదుదకందత్వేతి వచనాచ్చేతి దిక్ - తత్రాపి విక ల్పః - వికల్పవిమృతేనైషాందోషోభవతికర్హిచిత్ । ఆశౌచంకర్మణోంతేస్యా త్త్రిరాత్రంవా బ్రహ్మచారిణాం ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ - స్నాతకవ్రతాన్యాహ వ్యాసః, యజ్ఞోపవీతద్వితయంసోదకంచకమండలుమ్। ఛత్రంచోష్ణీషమమలంపాదు కేచాప్యుపానహౌ ॥ రౌక్మేచకుండలేవేదఃకృత్తకేశనఖశ్శుచిః॥ వేదోదర్భవటుః॥వా

నుః॥ఉపానహౌచవాసశ్చధృతమన్యైర్నధారయేత్। ఉపవీతమలంకారంస్రజంకర
కమేవచ ॥ అన్యాన్యపిబహ్వృచగృహ్యాత్యాదిభ్యోజ్ఞేయాని — అథ.చ్ఛురికాబం
ధః - జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ఛురికాబంధనంవక్ష్యేనృపాణాంప్రాక్కరగ్రహాత్।
వివాహోక్తేషుమాసేషుశుక్లపక్షేప్యగస్తకే ॥ జీవేశుక్రేచభూపుత్రేచంద్రతారా
బలాన్వితే। మౌంజీబంధర్క్షతిథిషుకుజవర్జితవాసరే॥ సంగ్రహే ॥ శూద్రాణాంరా
జపుత్రాణాంమౌంజ్యభావేస్త్రబంధనమ్। మౌంజీబంధోక్తతిథ్యాదౌకార్యంభౌమ
దినంవినా—అథవివాహః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అవిప్లుతబ్రహ్మచర్యోలక్షణ్యాంస్త్రి
యముద్వహేత్ । అనన్యపూర్వికాంకాంతామసపిండాంయవీయసీమ్ ॥ అరోగిణీం
భ్రాతృమతీమసమానార్షగోత్రజామ్॥ లక్షణ్యాం బాహ్యాభ్యంతరలక్షణైర్యుక్తాం-
బాహ్యానికాశీఖండాదౌప్రసిద్ధాని - ఆంతరాణ్యాశ్వలాయనోక్తాన్యష్టౌ పిండాన్కృ
త్వేత్యాదీని - మనుః ॥ అసపిండాచయామాతురసగోత్రాచయాపితుః । సాప్రశ
స్తాద్విజాతీనాందారకర్మణిమైథునే । దత్త్రిమమాతుర్గృహీతాఅసపిండాసగోత్రా
తత్కులనివృత్తయేచకారాన్మాతురస గోత్రాదత్తస్య పితుర్జనకకులేపితురసగో
సపిండత్వాన్నిషిద్ధేత్యస్యార్థశ్చకారః- అసపిండాంసాపిండ్యరహితాం - తచ్చైకశరీరా
వయవాన్వయేనభవతి - ఏకస్యహిపితుర్మాతుర్వాశరీరస్యావయవాః - పుత్రపౌ
త్రాదిషుసాక్షాత్పరంపరయావాశుక్లశోణితాదిరూపేణానుస్యూతాః - యద్యపిప
త్న్యాఃపత్యాసహభ్రాతృపత్నీనాంచపరస్పరంనైతత్సంభవతి - తథాపిఆధారత్వే
నైకశరీరావయవాన్వయోస్త్యేవ - అస్థిభిఃఅస్థీనీతిమంత్రలింగాత్ - ఏకస్యహిపితృ
శరీరస్యావయవాః పుత్రద్వారాతాస్వాహితా ఇతిమదనరత్నపారిజాతవిజ్ఞానేశ్వ
రాదయఃవాచస్పతిశుద్ధివివేకశూలపాణ్యాదిగౌడమైథిలాదయోప్యేవం। శ్రుతా
వపి - ఏతస్మాద్వాట్కౌశికంశరీరంత్రీణిపితృతస్త్రీణిమాతృతోస్థిస్నాయుమజ్జానఃపితృ
తస్త్వఙ్మాంసరుధిరాణిమాతత ఇతి - ప్రజామనుప్రజాయసఇతిచ - చంద్రికాపరా
ర్కమేధాతిథిమాధవాదయస్తు ఏకపిండదానక్రియాన్వయిత్వంసాపిండ్యం ॥
లేపభాజశ్చతుర్థాద్యాఃపిత్రాద్యాఃపిండభాగినః ॥ పిండదస్సప్తమస్తేషాంసాపిండ్యం
సాప్తపౌరుషమితిమాత్స్యోక్తేః - నచపితృవ్యాదిష్వేతన్నాస్తీతివాచ్యం - తత్క
ర్తృకశ్రాద్ధేదేవతైక్యేనతత్సత్వాత్ - దేవదత్తకర్తృకశ్రాద్ధేహియేదేవతాభూ
తాస్తేషాం మధ్యేయః కశ్చిదన్యకర్తృకశ్రాద్ధేసుప్రవిశతి తేషాంసాపిండ్యం- తద్భా
ర్యాణామపిభర్తృకర్తృకశ్రాద్ధేసహాధికారిత్వేనతదన్వయాత్ ॥ ఏకత్వంసాగతా
భర్తుః పిండేగోత్రేచసూతకేఇతిస్మృతేశ్చ - శ్రుతీనాంచవైరాగ్యార్థత్వాత్తస్య
సాపిండ్యనిమిత్తత్వేమానాభావాత్ - నచమాతురాదిష్వేతన్నాస్తీతివాచ్యం -
మాతామహరూపదైవతైక్యాత్, ననుగురుశిష్యాదేరపి శ్రాద్ధదేవతాత్వాత్సపిండ
త్వంస్యాత్ - కింబహునా॥ సర్వాభావేతునృపతిఃకారయేత్తస్యరిక్థతఇతిమార్కం
డేయపురాణాద్రాజ్ఞోపిశ్రాద్ధకర్తృత్వాత్సాపిండ్యప్రసంగః - సత్యం ॥ పంచమా
త్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతః పితృతస్తథేతియాజ్ఞవల్క్యవచనేన మాతాపితృసం

బంధవ ఏవ తత్సత్వాత్ - ఊర్ధ్వంసాపిండ్యంనివర్తేతఇతి శేషః - ననుపంచమత్వా ద్యత్రనియమ్యతేసమాతృతఇత్యాదివాక్యభేదాత్ - నైవం - మాతృకులేపంచమ త్వస్యపితృకులేసప్తమత్వస్యచబోధనేతుల్యత్వాత్ - పౌరుషేయత్వాదదోష ఇతి చేత్ - తుల్యమన్యత్రాపి - అన్యత్ర కర్తృకేరాజ్ఞస్త్రిపిత్ర్యాణాంవా దేవతాత్వాభావా చ్చ - కించ అవయవాన్వయపక్షేయథాయోగరూఢ్యా పరిహారస్తథైవాపి తేనమాతృ కులేపితృకులేచైక పిండదానక్రియాన్వయిత్వంసాపిండమిత్యాహుః - తేనైకస్యపిత్రా దయష్షట్పుత్రాదయశ్చ షట్సపిండాభవంతి - అత్ర కేచిదుభయతస్సాపిండ్యనివృత్తా వేవోద్వాహోనాన్యథేత్యాహుః - శుద్ధచింతామణివాచస్పతిహరిదత్తాదయ స్తుసగోత్రత్వవత్సాపిండ్యస్యసప్రతియోగికత్వేన సంయోగవదుభయనిరూప్య త్వాత్ - ఏకతోనివృత్తావన్యతోనివృత్తేరావశ్యకత్వాత్ మూలపురుషమారభ్యాష్ట మో వరోమూలపురుషమారభ్య ద్వితీయాం తృతీయాదికాం కన్యాముద్వహేది త్యాహుః - శిష్టాస్తు - నవధూవరయోస్స్వతస్సాపిండ్యంకింతు కూటస్థసంతతిత్వా త్తత్సాపిండ్యేనైవ - అతోష్టమవరంప్రతికన్యాయాఅసాపిండ్యేపికన్యాయాః కూట స్థేన సాపిండ్యాత్తత్సంతతిస్థత్వాద్వరస్యాంప్రతి సపిండఏవేత్యవివాహః - సాపిండ్యాసా పిండ్యయోః ప్రతియోగిభేదేనావిరోధాదిత్యాహుః - ఇదమేవచయుక్తం - ఆశౌచే ప్యేవంసాపిండ్యంజ్ఞేయం - యత్రతుమధ్యేవిచ్ఛిన్నమపిసాపిండ్యంమండూకప్లుతివ త్పునరనువర్తేతేయథాకూటస్థాత్పంచమ్యోః కన్యయోః పుత్రౌతత్రనివృత్తిః - తదపత్యయోస్త్వనువృత్తిస్తత్రాపిన సాపిండ్యా సాపిండ్యయోర్దోషః - సంబం ధిభేదాత్ తేనతత్రనవివాహః - అత్రకూటస్థమారభ్యగణనా కార్యా - తదుక్తం॥ వధ్వావరస్యవాతాతఃకూటస్థాద్యదిసప్తమః । పంచమీచేత్తయోర్మాతాతత్సా పిండ్యంనివర్తేతఇతి - కూటస్థోమూలపురుషః - విశ్వరూపనిబంధే ॥ ఏవముక్తప్ర కారేణపితృబంధుషుసప్తమాత్ । ఊర్ధ్వమేవవివాహ్యత్వంపంచమాన్మాతృబం ధుతః ॥ సంతానోభిద్యతేయస్మాత్పూర్వజాదుభయత్రచ । తమాదాయగణేద్ధీ మాన్ వరంయావచ్చకన్యకామ్ ॥ స్మృతితత్త్వేనారదః ॥ ఆసప్తమాత్పంచమా చ్చబంధుభ్యః పితృమాతృతః । అవివాహ్యాసగోత్రాచసమానప్రవరాతథా॥ అత్ర బంధుభ్యఇతిపంచమీనిర్దేశాత్ - పితుఃపితృష్వసృపుత్రాత్సప్తమీం,మాతుఃపితృ ష్వసృపుత్రాచ్చపంచమీమపిత్యజేత్ - ఏవమన్యబంధుషుజ్ఞేయం - తత్రాపిత్రిగో త్రాత్యయేఽర్వాగపివివాహంకుర్యాత్ వక్ష్యమాణవచనాత్ - త్రిగోత్రగణనాచ మాతామహగోత్రాపేక్షయా - నతుస్వాపేక్షయా అన్యథా పితుఃపితామహ దుహి తృదౌహిత్రీ పుత్రీపరిణేయాస్యాత్ - వధ్వాః మాతామహగోత్రాపేక్షయాతుత్రిగో త్రాంతర్గతేన వివాహప్రసంగ ఇతిసంబంధతత్త్వాదయోగౌడగ్రంథాః-సంబంధవివేకే శూలపాణిరప్యాహ - పంచమాత్సప్తమాచ్చార్వాగపిత్రిగోత్రాంతరితా వివాహ్యా॥ అసంబద్ధాభవేన్మాతుఃపిండేనైవోదకేనవా। సావివాహ్యాద్విజాతీనాం త్రిగోత్రాంత రితాచయా॥ఇతి బృహన్మనూక్తేః॥ సన్నికర్షేఽపికర్తవ్యం త్రిగోత్రాత్పరతోయది॥

ఇతిదేవలోక్తేశ్చేతి - ఏతచ్చదాక్షిణాత్యానమన్యంతే - యత్తువసిష్ఠః॥ పంచమీం సప్తమీంచైవమాతృతఃపితృతస్తథాఇతి - యచ్చవిష్ణుపురాణం ॥ పంచమీంమాతృపక్షాచ్చపితృపక్షాచ్చసప్తమీమ్ । గృహస్థఉద్వహేత్కన్యాంన్యాయ్యేన విధినానృపఇతి ॥ తత్పంచమీంసప్తమీంఅతీత్యేతి వ్యాఖ్యేయం ॥ పంచమేసప్తమే చైవయేషాంవైవాహికీక్రియా। క్రియాపరాఅపిహితేపతితాశూద్రతాంగతాః॥ ఇత్యపరార్కేమరీచివచనాత్ - హారలతాయాంశంఖలిఖితౌ ॥ సపిండతాతుసర్వేషాం గోత్రతస్సాప్తపౌరుషీ। పిండశ్చోదకదానంచ ఆశౌచంచతదానుగమ్॥ గోత్రంసంతానం - ఆశౌచంతానభివ్యాప్యగచ్ఛతీత్యర్థః - శుద్ధివివేకేశుద్ధిచింతామణౌచ బ్రాహ్మే ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాంవిజ్ఞేయాసాప్తపౌరుషీ । సపిండతాతతఃపశ్చాత్సమానోదకధర్మతా ॥ తతఃకాలవశాత్తత్రవిస్మృతౌనామగోత్రతః । సమానోదకసంజ్ఞాతుతావన్మాత్రాపినశ్యతి ॥ సప్తోర్ధ్వంత్రయస్సోదకాస్తతోగోత్రజాః - తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ అవిభక్తధనాస్త్వేతేసపిండాః పరికీర్తితాః। తేనావిభక్తధనాభావేవిభక్తః - సపిండోధనహారీనాన్యథేత్యర్థః - తేనవివాహేఆశౌచేధనగ్రహణేచత్రిధాసాపిండ్యంసిద్ధం - యత్తుపంచమీంమాతృతఃపరిహరేత్సప్తమీంపితృతస్త్రీన్మాతృతఃపంచపితృతోవాఇతిపైఠీనసిస్మృతౌత్రీనిత్యనుకల్ప ఇతిమాధవోక్తేః॥ పంచమీంసప్తమీంచైవమాతృతఃపితృతస్తథా। దశభిఃపురుషైఃఖ్యాతాచ్ఛ్రోత్రియాణాంమహాకులాత్ ॥ఉద్వహేత్సప్తమాదూర్ధ్వంతదభావేతుసప్తమీమ్। పంచమీంతదభావేతుపితృపక్షేప్యయంవిధిః ॥ సప్తమీంచతథాషష్ఠీంపంచమీంచతథైవచ । ఏవముద్వాహయేత్కన్యాంనదోషశ్శా కటాయనః ॥ తృతీయాంవాచతుర్థీంవాపక్షయోరుభయోరపి। వివాహయేన్మనుఃప్రాహపారాశర్యోంగిరాయమః॥ యస్తుదేశానురూపేణకులమార్గేణచోద్వహేత్ । నిత్యంసవ్యవహార్యస్స్యాద్వేదాచ్చైతత్ప్రదృశ్యతే । ఇతిచతుర్వింశతిమతాత్ ॥ చతుర్థీముద్వహేత్కన్యాంచతుర్థఃపంచమోపివా । పరాశరమతేషష్ఠీంపంచమోనతు పంచమీంఇతిపరాశరోక్తేశ్చానుకల్ప త్వేనాపది పంచమ్యాది పరిణయనంకార్యమితిప్రతీయతేఅత్రహితదభావేఇతిస్పష్టమేవానుకల్పత్వముక్తం । తన్నయథాశ్రుతంజ్ఞేయం పూర్వోక్తమరీచివచోవిరోధాత్ - వస్తువికల్పాసంభవాత్ - పంచమాత్సప్తమాద్ధీమాన్యఃకన్యాముద్వహేద్ద్విజః । గురుతల్పీసవిజ్ఞేయస్సగోత్రాంచైవముద్వహన్ ఇతి విష్ణూక్తేః । పరాశరస్యమూలాభావాచ్చ - తస్మాన్మదనపారిజాతాద్యుక్తదిశాదత్తకసాపత్నసంబంధాద్యనుప్రవేశే బ్రాహ్మణాదీనాంక్షత్రియాదిసపిండవిషయేవా పూర్వోక్తాని నేయాని - నత్వనుకల్పఇతిభ్రమితవ్యం - యత్తుస్మృతిచంద్రికామాధవాదయఆహుః ॥ తృతీయేసంగచ్ఛావహై,చతుర్థేసంగచ్ఛావహై,ఇతిశతపథశ్రుతేః- తృప్తాంజహుర్మాతులస్యేవయోషాభాగస్తేపైతృష్వసేయీవపామివ॥ఇతిగర్భమనౌజనినాదంపతీకఃఇతిచమంత్రవర్ణాత్ ॥ మాతృష్వసృసుతాం కేచిత్పితృష్వసృసుతాంతథా । వివహంతిక్వచిద్దేశే సంకోచ్యాపిసపిండతాం ఇతిశాతాతపా

త్తేశ్చమాతులకన్యోద్వాహః కార్యః - యద్యపిపితృష్వస్రుకన్యోద్వాహోఽపిప్రాప్తస్తథాపి ॥ అస్వర్గ్యంలోకవిద్విష్టంధర్మ్యమప్యాచరేన్నతు ఇతినిషేధాద్వచనాన్తరేణతదుద్వాహస్యావిధానాచ్చనకార్యః - అయంతుదాక్షిణాత్యశిష్టాచారాత్కార్యఇతి - నచపూర్వోక్తశ్రుతీనామర్థవాదమాత్రతా మానాంతరేణాసిద్ధా ఉపరిహిదేవేభ్యో ధారయతీతివదను వాదానుపపత్త్యావిధికల్పనాత్ - యత్తుశాతాతపః ॥ మాతులస్యసుతామూఢ్వామాతృగోత్రాంతథైవచ । సమానప్రవరాంచైవ త్యక్త్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ యచ్చమనుః ॥ పైతృష్వసేయీంభగినీంస్వస్రీయాంమాతురేవచ । మాతుశ్చభ్రాతురాప్తస్యగత్వా చాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ఏతాస్తిస్రస్తుభార్యార్థే నోపయచ్ఛేత్తుబుద్ధిమాన్ ॥ యచ్చవ్యాసః॥ మాతుస్సపిండాయత్నేన వర్జనీయాద్విజాతిభిఃఇతితద్గాంధర్వాది వివాహోఢమాతృవిషయం - తత్రపితృగోత్రానివృత్తేః - అతఏవమార్కండేయపురాణమ్ ॥ గాంధర్వాదివివాహేషుపితృగోత్రేణధర్మవిత్ ఇతి- బ్రాహ్మాదివివాహేతుపరిణేత్రైవేతి- భట్టసోమేశ్వరోపితృతీయేధ్యాయేవాక్యపాదే మాతులకన్యోద్వాహముదాహృత్య స్మృతి విరోధేనాచార ప్రాప్తస్య స్యవార్తికే బాధోక్తావపి పూర్వోక్తశ్రౌతలింగబలీయస్త్వాదస్య కర్తవ్యతామాహ - తదేతద్ధత్తకస్యపాలకదత్రిమమాతృసోదరకన్యావిషయత్వేనాసవర్ణమాతులకన్యా విషయత్వేనయుగాంతరపరత్వే నచోపపన్నమపిఅవిచారితరమణీయం - యథాతథాస్తుతథాపికలౌతావన్నిషిద్ధమేవగోత్రాన్మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహోగోవధస్తథాఇత్యాదిపురాణాత్ - మాధవీయేబౌధాయనోప్యస్యనిందామాహ ॥ పంచధావిప్రతిపత్తిర్దక్షిణతస్తథోత్తరతఊర్ణా విక్రయోనుపేతేన స్త్రియాచసహభోజనం పర్యుషితభోజనంమాతులపితృష్వసృదుహితృపరిణయనమితి - అథోత్తరతసీధుపానాదికముక్త్వా ఇతరస్మిఇతరస్మిన్కుర్వన్దుష్యతి-ఇతరఇతరస్మిన్నితిభట్టసోమేశ్వరేణాపిస్మృతివిరుద్ధానాం మాతులకన్యోద్వాహాదీనామస్మాద్వచనాదప్రామాణ్యమిత్యుక్తం-బృహస్పతిరపి॥ ఉద్వాహ్యతేదాక్షిణాత్యైర్మాతులస్యసుతాద్విజైః । మత్స్యాదాశ్చనరాఃపూర్వేవ్యభిచారరతాః స్త్రియః ॥ ఉత్తరేమధ్యపాశ్చైవస్పృశ్యాస్నాణాం రజస్వలాఃఇత్యనాచారత్వమాహ- అతఏవహేమాద్రౌమాత్స్యేకర్ణాటకాదీనాంతత్కారిణాం శ్రాద్ధేనిషేధః - బోపదేవేనాపిలిఖితంబ్రాహ్మే॥ యత్రమాతులచోద్వాహీయత్ర వైవృషలీపతిః । శ్రాద్ధంనగచ్ఛేత్తద్విప్రాఃకృతంయచ్చనిరామిషంఇతి తస్మాన్మాతృతఃపంచ, పితృతఃసప్త, త్యక్త్వోద్వహేదితిసిద్ధం । సంబంధవివేకేసుమంతుః ॥ బ్రాహ్మణానామేకపిండస్వధానామాదశమాద్ధర్మవిచ్ఛిత్తిర్భవతి ఆసప్తమాద్రిక్థవిచ్ఛిత్తిర్భవతి ఆతృతీయాత్పిండవిచ్ఛిత్తిరస్యథాపిండ శౌచక్రియావిచ్ఛేదాద్బ్రహ్మహాతుల్యోభవతి - అస్యార్థమాహశూలపాణిః ॥ జీవత్పిత్రాదిత్రికస్యవృద్ధప్రపితామహాదయస్త్రయశ్శ్రాద్ధదేవతాత్వాత్పిండభాజో భవంతితదూర్ధ్వంత్రయోనపురుషపర్యంతాలేపభాజః ॥ శ్రాద్ధకర్తాచదశమఇతి - దశమాదూర్ధ్వం సాపిండ్యనివృ

త్తిః- దశమాదిత్యుపలక్షణం। తేనపితృపితామహజీవనేనవపురుషపర్యంతంపితృజీవ
నేచాష్టపురుషపర్యంతంసాపిండ్యమితిజ్ఞేయం-అపుత్రధనగ్రహణేసన్ని హితాభావే
సప్తపురుషపర్యంతమధికారఃధనగ్రాహిణమారభ్య తృతీయపౌత్రతఃతదూర్ధ్వంశ్రా
ద్ధవిచ్ఛేదఃఅన్యథాధనహారిత్వేఽపుత్రశ్రాద్ధాద్యకరణెబ్రహ్మహేత్యర్థః- ఆతృతీయా
దిత్యనూఢకన్యావిషయంఅప్రత్తానాంతు స్త్రీణాంత్రిపురుషీవిజ్ఞాయతేఇతివసిష్ఠోక్తేః।
ఏతచ్చాశౌచవిషయం । సాపిండ్యం, నతు వివాహాదౌ। తత్రపూర్వోక్తవచనైఃపం
చమత్వసప్తమత్వనియమాదితి మేధాతిథి ప్రముఖాదాక్షిణాత్యాః వాగ్దానోత్తరమే
తదితిశుద్ధివివేకః, మాతృకులవిషయంకానీనకన్యకావిషయంచైతత్ - అన్యథా॥ అ
ప్రత్తానాంతథా స్త్రీణాంసాపిండ్యంసాప్తపౌరుషమ్ । ప్రత్తానాంభర్తృ సాపిండ్యం
ప్రాహదేవఃప్రజాపతిరితికౌర్మేణవిరోధస్యాదితి - రత్నాకరస్మృతితత్వాదిగౌడగ్ర
న్థాః - యుక్తంచైతత్ - అన్యథాకన్యోత్పత్తౌపురుషత్రయ పర్యంతమేవసూతకం
స్యాన్నోర్ధ్వం॥సాపత్నమాతామహకులేత్వాహమితాక్షరాయాంశంఖః॥యద్యేకజా
తాబహవఃపృథక్క్షేత్రాఃపృథగ్జనాః । ఏకపిండాఃపృథక్ఛౌచాపిండస్త్వావర్తతేత్రిషు ॥
పృథక్క్షేత్రాఃభిన్నజాతీయస్త్రీషుజాతాః । పృథగ్జనాఃసజాతీయభిన్నమాతృషుజా
తాః।అత్రత్రి పురుషంసాపిండ్యమితి విజ్ఞానేశ్వరోవ్యాచఖ్యౌ - పృథ్వీచంద్రోదయే
సాపిండ్యదీపికాయాంచైవం - మదనపారిజాతేతుపృథక్ క్షేత్రజాఃభిన్నమాతృజాః
పృథగ్జనాఃభిన్నజాతీయాఃఏతద్విజాతీయసాపత్నమాతృకులవిషయం- సవర్ణసాపత్న
మాతృకులేచతుఃపురుషంసాపిడ్యం॥ పంచమీంసప్తమీంచైవమాతృతః పితృతస్త
థేతివసిష్ఠోక్తేఃసప్తమీమితిబ్రాహ్మణాదీనాంక్షత్రియాదిదారోత్పన్న పితృవిషయం
చేత్యుక్తం-తత్స్వకపోలకల్పితత్వాత్ గ్రంథాంతరవిరోధాచ్చ నిర్మూలం - పితృప
త్న్యస్సర్వామాతర ఇత్యుక్త్వాసుమంతునాతదపత్యానిభాగినేయానీతి పృథఙ్నిషే
ధాచ్చ॥అన్యథాసపిండత్వేననిషేధాత్-సపత్నమాతులత్వాదినిర్దేశోవ్యర్థః -అతఏవ
తేనస్మృతికౌముద్యాంసవర్ణసాపత్నమాతామహకులపరత్వేన తథైవశంఖవచనం
వ్యాఖ్యాతం తేనవాసిష్ఠంపంచమీంసప్తమీమతీత్యేతివ్యాఖ్యేయంతస్మాత్ప్రాచ్యైవ
వ్యాఖ్యాయుక్తాప్రయోగరత్నెభట్టైస్స్మృతితత్వాదిగౌడగ్రన్థేషుచ సపత్నమాతా
మహకులేయావదుక్తంవాచనికమేవసాపిండ్యముక్తం,యథాహసుమంతుః, మాతృ
పితృసంబద్ధాఆసప్తమాదవివాహ్యాభవంతి-ఆపంచమాదన్యేషాంపితృపత్న్యస్సర్వా
మాతరస్తద్భ్రాతరో మాతులాస్తద్భగిన్యోమాతృష్వసారస్తద్దుహితరశ్చభగిన్యస్త
దపత్యాని భాగినేయాని-అన్యథాసంకరకారిణస్స్యుస్తథాధ్యాపయితురేతదేవేతి -
ఆపంచమాదితిమాతృకులేత్రిగోత్రాంతరిత విషయంవేతిప్రాచ్యాః, మాత్స్యే ॥
సమానప్రవరాశ్చైవశిష్యసంతతిరేవచ । బ్రహ్మదాతుర్గురోశ్చైవసంతతిః ప్రతిషి
ధ్యతే ॥ తద్భగిన్యోమాతృష్వసారఇతితు ఆకరేనవతంక్వచిద్వచనాదవివాహః -
యథాగృహ్యపరిశిష్టేఅవిరుద్ధసంబం ధాముపగచ్ఛేతేత్యుక్త్వావిరుద్ధసంబంధః, స్వ
యమేవోక్తః యథాభార్యాస్వసుర్దుహితా-పితృవ్యపత్నీస్వసాచేతి, బౌధాయనః॥

మాతుస్సపత్న్యా భగినీంతత్సుతాంచవివర్జయేత్ । పితృవ్యపత్న్యా భగినీంతత్సు
తాంచవివర్జయేత్ ॥ అతోమాతృష్వసుఃసాపత్న పుత్రకన్యాప్యవివాహ్యాసాపత్న
మాతృకులజామితిమదనపారిజాతోక్తేరితి కేచిత్ కేచిత్తు ॥ జ్యేష్ఠోభ్రాతాపితుస్సమ
ఇతిమనూక్తేస్తత్పత్న్యాఃమాతృత్వాత్తత్పితుర్మాతామహత్వాత్ - జ్యేష్ఠభ్రా
తృపత్నీభగినీనవివాహ్యా ॥ తథాఉత్పాదక బ్రహ్మదాత్రోర్గరీయాన్బ్రహ్మదఃపితా
ఇతిమనూక్తేర్గురుణాత్రిపురుషంసాపిండ్యంసఖాపినిర్వాహ్యః - అతస్తేషాంకన్యానో
ద్వాహ్యాః ॥ గాయత్ర్యాఉపదేష్టుశ్చకన్యాంనైవోద్వహేద్ద్విజః । గురోశ్చకన్యాం
శిష్యోవాతత్సంత్యాపినేష్యతే॥ పురుషత్రయపర్యంతంభ్రాత్రాదేరైకతదిష్యతే।వా
క్సంబంధకృతానాంతుస్నేహసంబంధభాగినామ్ ॥ వివాహోయాత్రనకర్తవ్యోలో
కగర్హాప్రసజ్యతెఇతివచనాచ్చేత్యాహుః - తత్రమూలంచింత్యం । దత్తకవిషయే
తూచ్యతే - తత్రగౌతమః ॥ ఊర్ధ్వంసప్తమాత్పితృబంధుభ్యోబీజినశ్చ మాతృ
బంధుభ్యః పంచమాదితిబంధుగ్రహణాన్నదత్తకమాత్రపరమిదం - కింతుసంతా
నేపి॥ఏతత్క్షేత్రజాదిసర్వద్వ్యాముష్యాయణపరమితిహరదత్తః - అత్రస్మృతిచంద్రి
కా। నియోగాద్య ఉత్పాదయతితస్మాద్బీజినోప్యూర్ధ్వం సప్తమాదిత్యర్థః- ఇతిదత్త
కస్య జనకవిషయమేతదితి సాపిండ్యమీమాంసాయాం - తేనదత్తకస్యజనకకులే
సాప్తపౌరుషం జననీకులేపాంచపౌరుషం సాపిండ్యం ॥ దత్తక్రీతాదిపుత్రాణాంబీజ
వప్తుస్సపిండతా। సప్తమీపంచమీచైవ గోత్రిత్వంపాలకస్యచ- ఇతిబృహన్మనూ
క్తేః - బీజినశ్చేతిగౌతమోక్తేశ్చ పాలకపితృకులేతు పంచపురుషం - పాలకమా
తృకులేత్రిపురుషం - తథాచాపరార్కే పైఠీనసిః - త్రీన్మాతృతఃపంచపితృతః పు
రుషానతీత్యోద్వహేదితి ఏతత్సపవవ్యాచఖ్యౌ - దత్తకాదీన్పుత్రాన్పితృ పక్షతో
నివృత్తపిండగోత్రాన్వైయాన్పశ్యేత్యేతదుచ్యతే - పంచపితృత ఇతినాన్యాన్పశ్యేతీతి -
యత్తువృద్ధగౌతమః ॥ స్వగోత్రేషుకృతాయేస్యుర్దత్తక్రీతాదయస్సుతాః। విధినా
గోత్రమాయాంతినసాపిండ్యంవిధీయతే ॥ యచ్చవసిష్ఠః ॥ అన్యశాఖోద్భవోదత్తః
పుత్రశ్చైవోపనాయితః । స్వగోత్రేణస్వశాఖోక్తావిధినాస్యాత్స్వశాఖభాక్ ఇతి ॥
యచ్చనారదః ॥ ధర్మార్థంవర్ధితాఃపుత్రాస్తద్గోత్రేణపుత్రవత్ । అంశపిండవిభా
గిత్వం లేషుకేవలమీరితం ॥ తత్పాలకకులే సాప్త పౌరుషంసాపిండ్యంనేత్యేవంప
రం - నతుసర్వథాసాపిండ్య నిషేధపరమితిసాపిండ్య మీమాంసాయాం - మదన
పారిజాతాదపిదత్తకానుప్రవేశే అల్పంసాపిండ్యంప్రతిభాతి - తథాహి తేనత్రీనతీత్యే
త్యుదాహృత్యయస్యమాతా దత్తపుత్రీప్రతిగృహీత్రా పుత్రీకృతాతస్యాః ప్రతిగృ
హీత్రప్రతిగృహీతృ కులేత్రీనతీత్యేతి- పంచపితృత ఇతియస్యదత్త పుత్రఃపితాతస్య
దత్తస్యయజ్జనకకులంతద్విషయమిత్యుక్తం - వస్తుతస్తుపూర్వవచసాం మహానిబం
ధేషుక్వాప్యనుపలంభాదపరార్కాదిలిఖనాభావాత్ - పూర్వోక్తవ్యవస్థాయాశ్చ
ప్రాతిభిజ్ఞానతుల్యత్వాద్వైశేతల్లిఖితంతేషామేవశోభతే - మమతుపాలకకులేపిక
పిండదానక్రియాన్వయిత్వాత్సాప్తపౌరుషమేవసాపిండ్యం బీజినశ్చేతిగౌతమో

క్తేర్జనకకులేపి తావదేవత్రీన్మాతృత ఇత్యాదితుసవర్ణసాపత్న మాతృకులపరం -
యద్యేకజాతాబహవ ఇతిసాంఖ్యైకవాక్యత్వాదితియుక్తంప్రతిభాతి - అతఏవాస్య
ద్వ్యాముష్యాయణత్వం- హేమాద్రిప్రవరమంజరీ వృత్తికృన్నారాయణాదిభిరు
క్తం - భట్టసోమేశ్వరేణాపి, పృథాయాఃకుంతిభోజస్యపాలక కన్యాత్వేపిఊర్ధ్వం
సప్తమాత్పితృబంధుభ్యో బీజినశ్చేతిగౌతమోక్తేర్దత్రిమాయాః పృథాయాః
జనకస్యశూరసేనస్య కులేపిసాప్తపౌరుషం పాలకకులేపితావదేవ సాపిండ్యముక్త
మపివాకారణాగ్రహణే ఇత్యత్రసాపిండ్య దీపికాయాంతు దత్తక్రీతాదీనాం జనక
గోత్రేణోపనయనే కృతేజనకకులే సాప్తపౌరుషంసాపిండ్యం పాలకమాతా పితృకు
లేత్రిపురుషం పిండనిర్వాపాన్నిర్వాప్యలక్షణం త్రిపురుషంసాపిడ్యం।పాలక గోత్రే
ణోపనయనే తత్కులేసాప్త పౌరుషమిత్యుక్తం - తన్న ॥ చూడోపాయనసంస్కా
రా నిజగోత్రేణవైకృతాః। దత్తాద్యాస్తనయాస్తేస్యు రన్యథాదాసఉచ్యత ఇతికా
లికా పురాణాదుపనయనోత్తరం దత్తకనిషేధాత్ - త్రిపురుషమిత్యత్రాపిమూలం
మృగ్యమిత్యలంబహునా - మాతాపితృద్వారక సాపిండవతీనాంకన్యానామియం
సంఖ్యారామ వాజపేయినోక్తా ॥ ఉద్వోఢుఃపితరౌపితుశ్చపితరౌతజ్జన్మకృద్దంపతి
ద్వం ద్వంతస్య చతుష్కమష్టచతతో ప్యస్యక్రమాత్షోడశ, వంశారంభకదంపతీ
ప్రమితిరిత్యాసప్తకక్షుంరదాప్యైకాన్వయకన్యకాః పితృకులేత్యా సప్తకక్షుంబ్రు
వే ॥ యద్యప్యేకస్యబహవస్సుతాస్యుస్తదపీహతు । సంబంధసామ్యాదేకైకగణి
తేత్యవధార్యతామ్॥ఏకస్మాన్మిథునాత్సుతోథదుహితాద్వంద్వద్వయంతద్వయాత్త
స్మాద్వంద్వ చతుష్కమష్టచతతోఽతష్షోడశాఽత్రోరదాః । యావత్సప్తమకక్షు
మగ్ని ఋతవఃకన్యాఇహైకాన్వయేతాదంతే ర్గణితారసైక సదృశోవం శేసపిండాః
పితుః ॥ మాతుర్జన్మదదంపతీచ మిథునద్వంద్వంతతోస్సాగరాస్తస్యాః పంచమకక్షు
మష్ట మితిరిత్యేకాన్వయః పుంసుతే ॥ ద్వంద్వాద్వం ద్వయుగంభతోబ్దయఇతోఽ
ష్టాపంచకక్షుం శరక్షోణ్యా స్సప్తగుణాశ్శరాభ్ర విథవోమాతుస్సపిండాఃకులే॥ కుల
ద్వయస్యకన్యాయుతా మిథస్సపిండకాఃహిమాంశు దృగ్ధరాదృశోవివాహకర్మ
వర్జితాఇతి - ఏతచ్చసర్వవర్ణసాధారణం సర్వత్రసాపిండ్యసద్భావాదితి విజ్ఞానేశ్వ
రోక్తేః॥ పంచమాత్సప్తమాదూర్ధ్వంమాతృతఃపితృతఃక్రమాత్ ।సపిండతానివర్తేత
సర్వవర్ణేష్వయంవిధిఃఇతి హరనాథధృతదేవల వచనాచ్చ - సంబాధతత్వేసుమం
తుః ॥ పితృష్వసృసుతామాతృష్వసృసుతాం మాతులసుతాం మాతృసగోత్రాం
సమానార్షేయీం వివాహ్యచాంద్రాయణంచరేత్పరిత్యజ్యైనాం మాతృవద్బిభృ
యాదితిదిక్ - ఋషేరిదమార్షంప్రవరఃగోత్రంప్రసిద్ధంసమానే ఆర్షేగోత్రేయస్యాత
స్మాజ్జాతాయానభవతితాం + అథసంక్షేపేణగోత్రప్రవరనిర్ణయః - తౌచభిన్నౌనిషే
ధనిమిత్తం - సగోత్రాయ దుహితరంనప్రయచ్ఛే దిత్యాదావపస్తంబోక్తేః, అస
మానప్రవరైర్వివాహఇతిగౌతమోక్తేశ్చతత్రగోత్రలక్షణమాహ - ప్రవరమంజ
ర్యాంబౌధాయనః ॥ విశ్వామిత్రోజమదగ్నిర్భరద్వాజోఽథగౌతమః । అత్రిర్వసి

త్రిః కశ్యప ఇత్యేతే సప్తఋషయః॥ సప్తానామృషీణామగస్త్యాష్టమానాం యదపత్యం
తద్గోత్రమితి యద్యపి కేవలభార్గవేష్వార్ష్టిషేణాదిషు, కేవలాంగిరసేషు హారితాదిషు చ
నైతత్ భృగ్వంగిరసోరుక్తేష్వనంతర్గతేః - తథాప్యత్రోత్తేష్వాపత్తిరేవేతి కేచిత్ - అతఏవ
స్మృత్యర్థసారే॥ ప్రవరైక్యాదేవాత్రాఽవివాహ ఉక్తః యద్యపి వసిష్ఠాదీనాం న గోత్ర
త్వం యుక్తం - తేషాం సప్తర్షిత్వేన తదపత్యత్వాభావాత్ - తథాపి తత్పూర్వభావి వాసి
ష్ఠాద్యపత్యత్వేన గోత్రత్వం యుక్తం - అతఏవ పూర్వేషాం పరేషాం చైతద్గోత్రం - అత్రవి
శేషోఽస్మత్కృత ప్రవరదర్పణే జ్ఞేయః - ప్రవరాస్తు ప్రవరణాని। ప్రవరాః - కల్పకారా హి
వాసిష్ఠేతి హోతా వసిష్ఠవదిత్యధ్వర్యురిత్యాదినా యేషాం ప్రవరణమామనంతి తే
ప్రవరాః - తచ్చ వరణం యద్యపి గోత్రభూతస్యాపి క్వచిద్దృశ్యతే - తథాపి పూర్వవ
దృషిభేదో ద్రష్టవ్యః - అన్యథా తేషాం త్ర్యార్షేయే పంచార్షేయ ఇత్యాదినిర్దేశానుపప
త్తేః - అన్యే తు తద్గోత్రాణాం త్ర్యార్షేయ ఇతి భేదమాహురితి దిక్ - తత్త్వం తు గోత్రభూ
తస్య పితృపితామహప్రపితామహా ఏవ ప్రవరాః ॥ పితైవాగ్రేఽథ పుత్రోఽథ పౌత్ర ఇతి శత
పథశ్రుతేః - పరంపరం ప్రథమమిత్యాశ్వలాయనోక్తేశ్చ - అత్ర విశేషమాహ బౌ
ధాయనః ॥ ఏక ఏవ ఋషిర్యావత్ప్రవరేష్వనువర్తతే। తావత్సమానగోత్రత్వమ
న్యత్ర భృగ్వంగిరసాం గణాదితి॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ ప్రియమాణతయా వాపి సత్రయా
వాను వర్తనమ్ । ఏకస్య దృశ్యతే యత్ర తద్గోత్రం తస్య కథ్యతే ॥ భృగ్వంగిరోగణేషు
తు మాధవీయే స్మృత్యంతరే ॥ పంచార్షేయే త్రిషు సమానార్షేయాదవివాహస్త్రిషు ద్వ
యోః ॥ భృగ్వంగిరోగణేష్వేవం శేషేష్వేకోఽపి వారయేత్, శేషగోత్రేష్వేకోఽపి
సమానః ప్రవరో వివాహం వారయేదిత్యర్థః - బౌధాయనోఽపి - భృగ్వంగిరసా వధి
కృత్య ద్వ్యార్షేయ సన్నిపాతే వివాహస్త్ర్యార్షేయాణాం త్ర్యార్షేయ సన్నిపాతే వివా
హః - పంచార్షేయాణామితి భృగ్వంగిరోగణేష్వపి జమదగ్నిగౌతమభరద్వాజేష్వేక
ప్రవరసామ్యే సర్వేషామప్యసామ్యే వా సగోత్రత్వాదేవావివాహ ఇతి దిక్ - అథ గోత్రా
ణి ప్రవరాశ్చోచ్యంతే - తత్ర బౌధాయనః ॥ గోత్రాణాం తు సహస్రాణి ప్రయుతాన్య
ర్బుదాని చ । ఊనపంచాశదేవైషాం ప్రవరా ఋషిదర్శనాత్ ॥ తత్ర సప్త భృగవః వ
త్సా విదా ఆర్ష్టిషేణా యస్కా మిత్రయువో వైన్యాః శునకా ఇతి - వత్సానాం భార్గవ
చ్యావనాప్నవానౌర్వజామదగ్న్యేతి భార్గవౌర్వజామదగ్న్యేతి వా? భార్గవచ్యావనా
ప్నవానేతి విదానాం పంచ, భార్గవచ్యావనాప్నవానౌర్వవైదేతి భార్గవౌర్వజామద
గ్న్యేతి వా, ఏతౌ ద్వౌ జామదగ్న్యసంజ్ఞౌ అర్ష్టిషేణానాం - భార్గవచ్యావనాప్న
వానార్ష్టిషేణానూపేతి, భార్గవార్ష్టిషేణానూపేతి వా, ఏషాం త్రయాణాం పరస్ప
రమవివాహః వాత్స్యానాం భార్గవచ్యావనాప్నవానేతి వత్సపురోధసయోః పం
చ; భార్గవచ్యావనాప్నవానవాత్సపౌరోధసేతి బైజవనిమతిదయోః పంచ, భార్గ
వచ్యావనాప్నవానబైజమతిథేతి, ఏతే త్రయః క్వచిత్ - ఏషామపి పూర్వైరవివా
హః। అత్ర తత్తద్గణస్థ ఋషయోఽన్యేఽపి విశేషో మత్కృతే ప్రవరదర్పణే జ్ఞేయః యస్
కానాం భార్గవవైతహవ్యసావేతసేతి; మిత్రయువాం - భార్గవవాధ్ర్యశ్వదైవో

దాసేతి ; భార్గవచ్యావనదైవోదాసేతివా:వాధ్ర్యశ్వేత్యేకోవా ; వైన్యానాంభా
ర్గవవైన్యపార్థేతిఏతఎవక్తైనాః శునకానాంశునకేతివా గార్త్సమదేతివా:భార్గవ
గార్త్సమదేతిద్వావా భార్గవశౌనహోత్రగార్త్సమదేతిత్రయోవా వేదవిశ్వ
జ్యోతిషాంభార్గవవేదవైశ్వజ్యోతిషేతి.శారరమారరాణాంభార్గవశారరమారరేతి ;
ఏతౌద్వౌక్వచిత్ యస్కాదీనాంస్వగణం త్యక్త్వాసర్వైర్వివాహః - తదుక్తం
స్మృత్యర్థసారే ॥ యస్కామిత్రయువైన్యాశ్శునకాః ప్రవరైక్యతః । స్వంసంహి
త్వాగణంసర్వైవివహేయుఃపరావరైరితి ॥ అథాంగిరసః తేగౌతమాః,భరద్వా
జాః,కేవలాంగిరసశ్చేతిత్రిధా అత్రగౌతమాదశ:-ఆయాస్యా,శ్శరద్వంతాః,కౌమం
డాః,దీర్ఘతమసః-ఔశనసాః,కారేణుపాలేయాః, రాహూగణాః,సోమరాజకాః, వా
మదేవాః, బృహదుక్థాశ్చేతి-తత్రాయాస్యానాంఆంగిరసాయాస్యగౌతమేతి శరద్వ
తానాంఆంగిరసగౌతమశారద్వతేతి॥ కౌమండానాం,ఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవతగౌతమ
కౌమాండేతివా - ఆంగిరసాయాస్యౌశిజగౌతమకాక్షీవతేతివా ఆంగిరసౌతథ్య
గౌతమౌశిజకాక్షీవతేతివా ఆంగిరసౌశిజకాక్షీవతేతిత్రయోవా దీర్ఘతమ
సాంఆంగిరసౌతథ్యకాక్షీవగౌతమదైర్ఘతమసేతి ఆంగిరసౌతథ్యదైర్ఘతమసేతిత్ర
యోవా - ఔశనసానాం - ఆంగిరసగౌతమౌశనసేతిత్రయః కారేణుపాలేయా
నాం - ఆంగిరసగౌతమకారేణుపాలేతిత్రయః రాహూగణానాంఆంగిరసరాహూ
గణగౌతమేతి సోమరాజకానాం ఆంగిరససోమరాజకగౌతమేతి వామదేవా
నాంఆంగిరసవామదేవ్యగౌతమేతి బృహదుక్థానాంఆంగిరసబార్హదుక్థగౌతమేతి-;
ఆంగిరసవామదేవబార్హదుక్థేతివా ఉతథ్యానామాంగిరసౌతథ్యగౌతమేతి ;-
ఔశిజానామాంగిరసౌశిజకాక్షీవతేత్యాప సంబః - ఆంగిరసాయాస్యౌశిజగౌత
మకాక్షీవతేతికాత్యాయనః - ఏతౌద్వౌక్వచిత్ రఘువానాం ఆంగిరసరాఘు
వగౌతమేతి కేచిత్ తత్రమూలంచింత్యం - ఏషాంసర్వేషాం గౌతమానామవివా
హః - అథభరద్వాజాః - తేచత్వారఃభరద్వాజాః గర్గాః,ఋక్షాఃకపయఇతి- భర
ద్వాజానామాంగిరస బార్హస్పత్య భారద్వాజేతిత్రయః గర్గాణామాంగిరసబా
ర్హస్పత్య భారద్వాజశైన్యగార్గ్యేతిపంచ ఆంగిరసశైన్యగార్గ్యేతిత్రయోవా- అం
త్యయోర్వ్యత్యయోవా భారద్వాజగార్గ్యశైన్యేతివా; - గర్గభేదానాం - అం
గిరసతైత్తిరికాపిభువేతి ఋక్షాణాంకపిలానాంచాంగిరసబార్హస్పత్యభరద్వాజ
వాందనమాతవచసేతిపంచ ఆంగిరసవాందనమాతవచసేతిత్రయోవా కక్షీ
నామాంగిరసా మహీయవౌరుక్ష్యసేతి ఆత్మభువామాంగిరస,భారద్వాజ
బార్హస్పత్యమంత్రవరాత్మభువేతిపంచ అయంక్వచిత్ భరద్వాజానాంసర్వేషామ
వివాహఃఅథకేవలాంగిరసః తేచషట్ హరితాః- కుత్సాః-కణ్వాః రథీతరాః ముద్గలాః
విష్ణువృద్ధాశ్చేతి హరితానాం ఆంగిరసాంబరీషయౌవనాశ్వేతి, ఆద్యోమాంధాతా
వ్యాకుతా నాంఆంగిరసమాంధాతృకౌత్సేతి-;కణ్వానామాంగిరసా జమీఢకాణ్వే
తి ఆంగిరసఘోరకాణ్వేతివా రథీతరాణామాంగిరసవైరూపరాథీతరేతి ఆంగి

రస్యైరూపషార్ష్వదశ్వేతివా అష్టాదంష్ట్రిపార్షదశ్వైరూపేతివా ; అంత్యయో
ర్వ్యత్యయోవా। ముద్గలానామాంగిరసభార్మ్యాశ్వమౌద్గల్యేతి అద్యస్తార్క్ష్య
వా - ఆంగీరసతార్క్ష్యమౌద్గల్యేతివా ; విష్ణువృద్ధానామాంగి రసపౌరుకుత్స్య
త్రాసదస్యవేతి - ఏషాంస్వగణం విహాయ సర్వైర్వివాహోభవతి - హారితకుత్స
యోస్తునభవతి - అథాత్రేయః తేచత్వారః- అత్రేయః, వాద్భుతకాః, గవిష్ఠిరాః,
ముద్గలాఇతి ఆద్యానామాత్రేయార్చనానసశ్యావాశ్వేతి వాద్భుతకానాం -
ఆత్రేయార్చనా నసవాద్భుతకేతి ధనంజయానాం అత్రేయార్చనానశ్ధానంజ
యేత్యేకేచిత్ గవిష్ఠిరాణామాత్రేయార్చనా నసగావిష్ఠిరేతి ఆత్రేయగావిష్ఠిర
పౌర్వాతిథేతివా ముద్గలానామాత్రేయార్చనా నసపౌర్వాతిథేతి వామరథ్య
సుమంగళబైజవాపానామాత్రేయార్చనానసాతిథేతి ఆత్రేయార్చనానసగావి
ష్ఠిరేతివా - సుమంగళానాం అత్రిసుమంగళశ్యావాశ్వేతి కేచిత్ - అత్రేఃపుత్రికా
పుత్రాణాం ఆత్రేయవామరథ్యపౌత్రికేతి - అత్రీణాంసర్వేషామవివాహః - అథ
విశ్వామిత్రాః- తేదశ, కుశికాః, లోహితాః, రౌక్షకాః, కామకాయనాః, అజాః, కతాః
ధనంజయాః అఘమర్షణాః పూరణాః ఇంద్రకౌశికాఇతి - కుశికానాంవైశ్వామి
త్రదేవరాతౌదలేతి, లోహితానాం వైశ్వామిత్రాష్టకలోహితేతి. అంత్యయోర్వ్య
త్యయోవా వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసాష్టకేతివా వైశ్వామిత్రాష్టకేతిద్వ్యా
వా రౌక్షకాణాంవైశ్వామిత్రగాధినరైవణేతి ; వైశ్వామిత్రరౌక్షకరైవణేతివా
కామకాయనానాం వైశ్వామిత్రదేవశ్రవసదైవతరసేతి అజానాంవైశ్వామిత్ర
మాధుచ్ఛందసాజేతి వైశ్వామిత్రాశ్మరథవాధూలేతివా ధనంజయానాంవి
శ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసధానంజయేతి, వైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసాఘమర్షణేతి
వా, కతానాంవైశ్వామిత్రకాత్యాత్కీలేతి, అఘమర్షణానాం వైశ్వామిత్రాఘమ
ర్షణకౌశికేతి పూరణానాంవైశ్వామిత్ర పౌరణేతిద్వ్యా వైశ్వామిత్రదేవరాత
పౌరణేతివా, ఇంద్రకౌశికానాంవైశ్వామిత్రేంద్ర కౌశికేతిద్వ్యా ఏతేపాథాయనో
క్తాః ॥ రౌహిణానాంవైశ్వామిత్రమాధుచ్ఛందసరౌహిణేతి, రేణూనాంవైశ్వామి
త్రగాధినరైణవేతి వేణూనాంవైశ్వామిత్రగాధినవైణవేతి, జహ్నూనాంవైశ్వా
మిత్రశాలంకాయనకౌశికేతి ; ఆశ్మరథ్యానాం వైశ్వామిత్రాశ్మరథ్యవాధూలేతి
ఉదవేణూనాం వైశ్వామిత్ర, గాధినవైణవేతి ;- ఏతేఆశ్వలాయనాపస్తంబోక్తాః
అన్యేప్యన్యేపిషడ్గణాఉక్తాః - తేన్యత్రమత్కృతౌజ్ఞేయాః ఏషాంవిశ్వామిత్రా
ణామవివాహః అథకశ్యపాః తేపంచ, నిధ్రువాః, కశ్యపాః రేభాః శ్యండిలాః, లౌగాక్ష్య
శ్చ నిధ్రువాణాం కాశ్యపావత్సారనైధ్రువేతి - కశ్యపానాం కాశ్యపావత్స
రాశితేతి రేభాణాం కాశ్యపావత్సార రైభ్యేతి- శాండిలానాంకాశ్యపావత్సారశాం
డిల్యేతి అంత్యస్థానిదేవలోవా, సితోవా ; శాండిలాసితదేవలేతివా ; కాశ్యపాసి
తదేవలేతివా అంతయోర్వ్యత్యయోవా - దేవలాసితేతిద్వ్యావా, లౌగాక్షిస్వత్వ్యా
మః ఏషాంకశ్యపానామవివాహః అథవసిష్ఠాః - తేపంచ - వసిష్ఠాః, కుండినాః,

ఉపమన్యవః. పరాశరాః, జాతూకర్ణ్యాశ్చేతి-; వాసిష్ఠానాం వాసిష్ఠేంద్ర ప్రమద్వా
భరద్వస్వితి వాసిష్ఠేత్యేకోవా - కుండినానాంవాసిష్ఠ, మైత్రావరుణ, కౌండిన్యే
తి ఉపమన్యూనాంవాసిష్ఠేం ద్రప్రమద్వాభరద్వసస్వితి ; వాసిష్ఠభరద్వస్వింద్ర
ప్రమదేతివ్యాఆద్యయోర్వ్యత్యయోవా పరాశరాణాంవాసిష్ఠశాక్త్యపారాశర్యే
తి జాతూకర్ణ్యానాంవాసిష్ఠాత్రి.జాతూకర్ణ్యేతి· వాసిష్ఠానాంసర్వేషామవివా
హాః - అంతిస్యాత్రిభిశ్చ ॥ అథాగస్త్యాః తేచత్వారః ఇధ్మవాహాః, సాంబవా
హాఃసోమవాహాః,, యజ్ఞవాహాశ్చేతి ఆద్యానామాగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతైధ్మవా
హేతి అగస్త్యేత్యేకోవా । సోమవాహానామాగస్త్యదార్ఢ్యచ్యుతసోమవాహే
తి ॥ సాంభవాహేతి సాంభవాహానాంసాంభవాహోఽంత్యః యజ్ఞవాహానాం
యజ్ఞవాహోఽంత్యః ఆద్యాపూర్వోక్తావేవ- సారవాహానాంతదంతాస్త్రయః-
దర్భవాహానాంతదంతాస్త్రయః- అగస్తినామాగస్త్యమాహేంద్ర మాయోభు
వేతి పూర్ణమాసామాగస్త్యపౌర్ణమాసపారణేతి హిమోదకానామాగస్త్యహై
మవర్చిహైమోదకేతి పాణికానామాగస్త్యపైనాయకపాణికేతి ఏతేషట్క్వ
చిత్ - అగస్తీనాంసర్వేషామవివాహః - అథద్విగోత్రాః శౌంగశైశిరీణాం
ఆంగిరసబార్హస్పత్యభారద్వాజకాత్యాక్షీలేతిపంచ; కాత్యాక్షీలయోఃస్థానేశౌం
గశైశిరిర్వా ఆంగిరసకాత్యాక్షీలేతిత్రయోవా ఏషాంభరద్వాజైర్విశ్వామిత్రై
శ్చావివాహః ఏవంకపిలానాంకతానాంచసంకృతిపూతిమాషాదీనాం- ఆంగిరస,
గౌరవీతిసాంకృత్యేతి శాక్త్యగౌరివీతిసాంకృత్యేతివా అంత్యయోర్వ్యత్యయో
వా । ఏషాంస్వగణస్థైర్వసిష్ఠైఃశౌంగశైశిరైః లౌగాక్షిభిశ్చావివాహః - కశ్య
పైరపీతిప్రయోగపారిజాతే - లౌగాక్షీణాంకాశ్యపావత్సారవాసిష్ఠేతి ; కాశ్యపా
వత్సారాసితేతివా ఏతేహర్వసిష్ఠానక్తంకశ్యపాః - ఏషాంవసిష్ఠైః కశ్యపైస్సం
కృతిభిశ్చావివాహః - దేవరాతస్యజామదగ్న్యైర్విశ్వామిత్రైశ్చావివాహఇతిప్ర
యోగపారిజాతే- యోదయుక్తంతబహ్వృచశ్రుతౌ॥యద్దైవాంగిరసస్సన్నుపేయాం
తవ పుత్రతాం। ఆంగిరసోజన్మనాస్యాజీగర్తిఃశ్రుతఃకవిఇత్యంగిరోగణస్థత్వేనభార్గ
వ జామదగ్న్యత్వస్మృతేహరివంశాదిస్మృతేశ్చబాధాత్ - తేనద్వౌదేవరాతౌ
ఏకఆంగిరసశ్శ్రుత్యుక్తః-అన్యోభార్గవః- తయోఃకల్పభేదేప్యాంగిరసేన దేవరాతే
నజామదగ్నేభార్గవత్వేవివాహః- భార్గవేణతునేతి తత్త్వం।ధనంజయానాం విశ్వా
మిత్రైరత్రిభిశ్చావివాహః - జాతూకర్ణ్యానాంవసిష్ఠై రత్రిభిశ్చావివాహః - ఏ
వందత్తక్రీతకృత్రిమస్వయందత్తపుత్రికాపుత్రాదీనాంఉత్పాదకపాలకయోఃపిత్రో
గోత్రప్రవరావర్జ్యాఇతి ప్రవరమంజరీ నారాయణవృత్తి ప్రయోగపారిజాతా
దయః - అత్రసర్వత్రోపపత్తయః - మూలంచమత్కృతే ప్రవరదర్పణేజ్ఞేయమితి
దిక్ - క్షత్రియవైశ్యానాంస్తు పురోహితగోత్రప్రవరావేవేతి సర్వసిద్ధాంతః - య
ద్యపి బహ్వృచపరిశిష్టేకపి భరద్వాజయోర్వివాహఉక్తస్తథాపి ॥ భరద్వాజాశ్చ
కపయో గర్గారౌక్షాయణాఇతి । చత్వారోపిభరద్వాజగోత్రైక్యాన్నాన్వయే

యుర్మిథః ॥ కపిగర్గభరద్వాజామిథో రాష్ట్రాయణాద్విజాః । నోద్వహేయుస్సగోత్రత్వాత్ప్రవరైక్యాచ్చకుత్రచిదితి స్మృత్యర్థసారాద్యుక్తేరవివాహఏవతయోరితి (ప్రవరమంజర్యాంయద్యపీదముక్తం తథాపి భృగ్వంగిరోగణేషు భవత్యేవ - తథాబహ్వృచపరిశిష్టే బౌధాయనః ॥ ఏకఏవఋషిర్యావత్ప్రవరేష్వనువర్తతే । తావత్సమానగోత్రత్వమృతే భృగ్వంగిరోగణాత్ ॥ మాధవీయేస్మృత్యంతరే ॥ పంచానాంతుత్రిషామాన్యాదవివాహస్త్రిషుద్వయోః॥ భృగ్వంగిరోగణేష్వేవంశేషేష్వేకోపి వారయేదితి దేశాచారాచ్చసోప్యాభీరదేశే ప్రసిద్ధః - చతుర్వింశతిమతే ॥ యస్తుదేశానురూపేణకులమార్గేణవోద్వహేత్ । నిత్యంసవ్యవహార్యస్స్యాద్వేధాచ్చైతత్ప్రదృశ్యతఇతిదిక్ - తథాచభృగుః ॥ యస్మిన్దేశేపురేగ్రామే త్రైవిద్యేనగరేపివా । యోయత్రవిహితోధర్మస్తంధర్మంనవిచాలయేదితి॥ పునశ్చతుర్వింశతిమతే॥ యస్మిన్దేశేయఆచారఃపారంపర్యక్రమాగతః।వర్ణానాంకిలసర్వేషాంసదాచారస్సఉచ్యతే ॥ ఇతీయాన్ కేషుచిత్పుస్తకేష్వధికోభాగః) స్వగోత్రాద్యజ్ఞానేతు సత్యాషాఢః - అథాజ్ఞాసబంధోః పురోహిత ప్రవరేణాచార్య ప్రవరేణవా ॥ ఇతి అచార్యగోత్రప్రవరానభిజ్ఞస్తుద్విజస్స్వయమ్। దత్వాత్మానంతుకస్మైచిత్తద్గోత్రప్రవరోభవేత్ ॥ యద్వాస్వగోత్రప్రవరవిధుర్జామదగ్నిజః । వివాహంచనతేనైవగోత్రేణతు సమాచరేదితికశ్చిత్ ॥ దివోదాసీయేపి॥ స్వగోత్రప్రవరాజ్ఞానేజమదగ్నిముపాశ్రయేత్ ॥ అథమాతృగోత్రవర్జననిర్ణయః శాతాతపః ॥ మాతులస్యసుతామూఢ్వామాతృగోత్రాంతథైవచ । సమానప్రవరాంచైవ గత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ యద్యపి ॥ సగోత్రాం మాతురప్యేకేనేచ్ఛంత్యుద్వాహకర్మణి । జన్మనామ్నోరవిజ్ఞానేప్యుద్వహేదవిశంకితఇతి వ్యాసోక్తేరజ్ఞాత నామత్వేన సగోత్రత్వ దోష స్తథాపి నేదంకలౌ ప్రవర్తతే॥ గోత్రాన్మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహోగోవధస్తథేతి కలివర్జత్వోక్తేః - ఇదంమాతృగోత్రవర్జనంమాధ్యందినీయానామేవ - మాతృగోత్రంమాధ్యందినీయానా మపుత్రాయాశ్చేతిసత్యాషాఢోక్తేరితికశ్చిత్ - తన్నిర్మూలం అతఏవాహప్రవరమంజరీకారః దోషస్యాతిగురుత్వాత్సర్వేషాంమాతృగోత్రంవర్జ్యమితి - యత్తు ఏకస్మిన్ప్రవరేతుల్యేమాతృగోత్రేవరస్యచ । తముద్వాహంనకుర్వీతసాకన్యాభగినీస్మృతేతి మాతృకులేప్రవరచింతనముక్తంతదాసురాదివివాహపరమితిదిక్ - విస్తరస్తు గ్రంథాంతరేభ్యోజ్ఞేయః - సగోత్రాదివివాహేప్రాయశ్చిత్తంస్మృత్యర్థసారే॥ ఇత్థం సగోత్రసంబంధవివాహవిషయేస్థితే। యదికశ్చిత్ జ్ఞానతస్తాంకన్యామూఢ్వోపగచ్ఛతి ॥ గురుతల్పవ్రతాచ్ఛుద్ధ్యేద్గర్భస్తజ్జోంత్యతాం వ్రజేత్ । భోగతస్తాం పరిత్యజ్యపాలయేజ్జననీమివ ॥ అజ్ఞానాదైందవైశ్శుద్ధ్యేత్త్రిభిర్గర్భస్తుకాశ్యపః ॥ ఏవంసాపిండ్యేపి ॥ సపిండాపత్యదారేషుప్రాణత్యాగోవిధీయతేఇతిబృహద్యమోక్తేః - తిథితత్త్వేబౌధాయనః - సపిండాంసగోత్రాంచేదమత్యోపయచ్ఛేన్మాతృవదేనాంబిభృయాత్ - కన్యావివాహకాలశ్లోకోజ్యోతిర్నిబంధే ॥ షడబ్దమధ్యేనోద్వాహ్యాకన్యా

వర్షద్వయంయతః ॥ సోమోభుక్త్వా-తత స్తద్వద్గంధర్వశ్చతథానలః ॥ రాజమార్తండః ॥ అయుగ్మేదుర్భగానారీయుగ్మేతువిధవాభవేత్ । తస్మాద్గర్భాన్వితేయుగ్మే వివాహేసాపతివ్రత ॥ మాసత్రయాదూర్ధ్వమయుగ్మవర్షేయుగ్మేపిమాసత్రయమేవ యావత్ । వివాహశుద్ధింప్రవదంతిసంతో వాత్స్యోదయః స్త్రీజనిజన్మమాసాత్ ॥ పరాశరమాధవీయేతు ॥ జన్మతోగర్భాధానాద్వాపంచమాబ్దాత్పరంశుభమ్ । కుమారీవరణందానం మేఖలాబంధనంతథేత్యుక్తం - సంబంధతత్త్వేయమః ॥ కన్యాద్వాదశవర్షాణి యాఽప్రదత్తావసేద్గృహే। బ్రహ్మహత్యాపితుస్తస్యాస్సాకన్యావరయేత్స్వయమ్॥ భారతే ॥ త్రింశద్వర్షష్షోడశాబ్దాంభార్యాంవిందేతనగ్నికామ్।ద్వ్యష్టవర్షోష్టవర్షాంవాధర్మేసీదతిసత్వరః ॥ అతోప్రవృత్తేరజసి కన్యాందద్యాత్పితాసకృత్ ॥ తత్రైవ ॥ సప్తసంవత్సరాదూర్ధ్వంవివాహ స్సార్వవర్ణికః । కన్యాయాశ్శస్యతేరాజన్న న్యథాధర్మగర్హితః ॥ రాజమార్తండః ॥ రాహుగ్రస్తేతథాయుద్ధేపితౄణాం ప్రాణసంశయే । అతిప్రౌఢాచయాకన్యాచంద్రలగ్నబలేనతు ॥ చకారాదతిబాలా ప్రాణసంశయ ఇత్యుక్తేః - మనుః ॥ త్రింశద్వర్షోవహేత్కన్యాంహృద్యాంద్వాదశవార్షికీమ్ । త్ర్యష్టవర్షోష్టవర్షాంవాధర్మేసీదతిసత్వరః ॥ యద్యపి ॥ వివాహస్త్వష్టవర్షాయాః కన్యాయాశ్శస్యతేబుధైః ఇతిసంవర్తోక్తేః-అతఊర్ధ్వంరజస్వలేత్యాదేశ్చదశవర్షాదూర్ధ్వం వివాహోనిషిద్ధః- తథాపిదాతురభావేద్వాదశషోడశాబ్దజ్ఞేయే ॥ త్రీణివర్షాణ్యృతుమతీకాంక్షేత పితృశాసనమితిపరాశరమాధరవీయేబౌధాయనోక్తేశ్చ - మనుః ॥ స్త్రీసంబంధేదశైతానికులానిపరివర్జయేత్ । హీనక్రియంనిఃపురుషంనిచ్ఛందోరోమశార్శసమ్ .॥ క్షయ్యామయావ్యపస్మారిశ్విత్రికుష్ఠికులానిచ । నర్క్ష వృక్షనదీనామ్నీంనాంత్యపర్వతనామికామ్ ॥ నపక్ష్యహిప్రేష్యనామ్నీంనబిభీషణనామికామ్ ॥ యమః ॥ తస్మాదుద్వాహయేత్కన్యాంయావన్న ర్తుమతీభవేత్ । తథామూలజాదీనాంఫలంప్రాగుక్తం - తథావర్ణవశ్యగ్రహమైత్ర్యాదిఘటితవిచారోజ్యోతిర్విద్భ్యోజ్ఞేయః - విస్తరాత్తునోచ్యతే- అథగుర్వర్కబలంజ్యోతిర్నిబంధే, గర్గః ॥ స్త్రీణాంగురుబలంశ్రేష్ఠంపురుషాణాంరవేర్బలమ్ । తయోశ్చంద్రబలంశ్రేష్ఠమితిగర్గేణభాషితమ్ ॥ జన్మత్రిదశమారిస్థపూజయాశుభదోగురుః । వివాహేథచతుర్థాష్టద్వాదశస్థోమృతిప్రదః ॥ దేవలః ॥ నష్టాత్మజాధనవతీవిధవాకుశీలాపుత్రాన్వితాహతధవాసుభగావిపుత్రా స్వామిప్రియావిగతపుత్రధవాధనాఢ్యావంధ్యాభవేత్సురగురౌక్రమశోభజన్మ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఝషచాపకుళీరస్థో జీవోప్యశుభగోచరః । అతిశోభనతాందద్యాద్వివాహోపనయాదిషు ॥ లల్లః ॥ ద్వాదశదశమచతుర్థైజన్మనిషష్ఠాష్టమేతృతీయేచ । ప్రాప్తేపాణిగ్రహణేజీవేవైధవ్యమాప్నోతి ॥ గర్గః ॥ సర్వత్రాపిశుభందద్యాద్ద్వాదశాబ్దాత్పరంగురుః పంచషష్ఠాబ్దయోరేవ శుభగోచరతామతా ॥ సప్తమాత్పంచవర్షేషు స్వోచ్చస్వక్షేత్రగతోయది । అశుభోపిశుభందద్యాచ్ఛుభక్షేత్రేషుకింపునః ॥ రజస్వలాయాఃకన్యాయా గురుశుద్ధింనచింతయేత్ । అష్టమేపిప్రకర్తవ్యో వివాహస్త్రీగుణాశ్చ

శాంత్ ॥ అర్కగుర్వోర్బలం గార్గ్యా రోహిణ్యర్కబలా స్మృతా । కన్యాచంద్రబలా
ప్రోక్తా వృషలీ లగ్నతో బలా ॥ అష్టవర్షా భవేద్గౌరీ నవవర్షా చ రోహిణీ। దశవర్షా భవే
త్కన్యా అత ఊర్ధ్వం రజస్వలా । అథ బృహస్పతిశాంతిః - శౌనకః ॥ కన్యకోద్వా
హకాలే తు ఆనుకూల్యం న విద్యతే । బ్రాహ్మణస్యోపనయనే గురోర్విధిరుదాహృ
తః॥ సువర్ణేన గురుం కృత్వా పీతవస్త్రేణ వేష్టయేత్ । ఈశాన్యాం ధనళం కుంభం ధాన్యో
పరి నిధాయ చ ॥ దమనం మధుపుష్పం చ పలాశం చైవ సర్షపాః । మాంసీగుడూచ్యపా
మార్గో విడంగీ శంఖినీ వచా ॥ సహదేవీ హరిక్రాంతా సర్వౌషధిశతావరీ । బలా చ
సహదేవీ చ నిశాద్వితయమేవ చ ॥ కృత్వాజ్యభాగపర్యంతం స్వశాఖోక్తవిధానతః॥
గ్రహోక్తమండలేభ్యర్చ్య పీతపుష్పాక్షతాదిభిః । దేవపూజోత్తరే కాలే తతః కుం
భానుమంత్రణమ్ ॥ అశ్వత్థసమిధశ్చాజ్యం పాయసం సర్పిషాయుతమ్ । యవవ్రీహి
తిలాన్సాజ్యాన్మంత్రేణైవ బృహస్పతేః । అష్టోత్తరశతం స్వాహాహామశేషం సమా
పయేత్ ॥ పుత్రదారసమేతస్య అభిషేకం సమాచరేత్ ॥ కుంభాభిమంత్రణోక్తై
శ్చ సముద్రజ్యేష్ఠమంత్రతః। ప్రతిమాం కుంభవస్త్రం చ ఆచార్యాయ నివేదయేత్ ।
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాచ్ఛుభదస్స్యాన్న సంశయః ॥ ఇతి బృహస్పతిశాంతిః -
శౌనకః ॥ గుర్వాదిత్యే వ్యతీపాతే వక్రాతీచారగే గురౌ । సస్తైశ్వినసుక్రేవా బాలే
వృద్ధేథవా గురౌ । పౌషే చైత్రేథవాషాఢే సు శరద్యధికమాసగే ॥ కేతూద్గమే నిరంశే
ర్కే సింహస్థే ఽమరమంత్రిణి ॥ వివాహవ్రతయాత్రాది పురహర్మ్యగృహాదికమ్। షౌ
రం విద్యోపవిద్యాం చ యత్నతః పరివర్జయేత్ ॥ మదనపారిజాతే జ్యోతిస్సాగరే॥ బా
లే శుక్రే వృద్ధే శుక్రే వృద్ధే జీవే నష్టే జీవే। బాలే జీవే జీవే సింహే సింహాదిత్యే జీవాదిత్యే ॥ త
థా మలిమ్లుచే మాసి సురాచార్యే ఽతిచారగే। వాపీకూపవివాహాదిక్రియా ప్రాగుదితా
స్త్యజేత్ ॥ సింహస్థం మకరస్థం చ గురుం యత్నేన వర్జయేత్ ॥ లల్లః ॥ అతిచారగతే జీవ
స్తం రాశిం నైవ చేత్పునః । లుప్తసంవత్సరో జ్ఞేయ స్సర్వకర్మబహిష్కృతః ॥ సింహ
స్థగురోరపవాదమాహ - పరాశరః ॥ గోదాభాగీరథీమధ్యే నోద్వాహస్సింహగే గు
రౌ । మఘాస్థే సర్వదేశేషు తథా మీనగతే రవౌ ॥ వసిష్ఠోపి ॥ వివాహో దక్షిణే
కూలే గౌతమ్యాం నేతరత్ర తు । భాగీరథ్యుత్తరే కూలే గౌతమ్యా దక్షిణే తథా ॥
వివాహవ్రతబంధశ్చ సింహస్థేజ్యే న దుష్యతి ॥ కన్యాదాతృక్రమమాహ యా
జ్ఞవల్క్యః ॥ పితా పితామహో భ్రాతా సకుల్యో జననీ తథా । కన్యాప్రదః పూర్వ
నాశే ప్రకృతిస్థః పరః పరః॥ అప్రయచ్ఛన్ సమాప్నోతి భ్రూణహత్యామృతావృతౌ।
గమ్యం త్వభావే దాతౄణాం కన్యా కుర్యాత్స్వయంవరమ్ ॥ భ్రాతౄణాం సంస్కృ
తానామేవాధికారమాహ స ఏవ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ అసంస్కృతాస్తు సంస్కార్యా భ్రా
తృభిః పూర్వసంస్కృతైః । భగిన్యశ్చ నిజాదంశాద్దత్వాంశం తు తురీయకమ్ ॥ అత్ర
చకారేణ పూర్వ సంస్కృతైరిత్యస్యామవృత్తేర్వివాహపర్యాప్త ద్రవ్యదానే స్వాం
శచతుర్థభాగదానే వా సంస్కృతగ్రహణం వ్యర్థం స్యాత్ । అతః కర్తృనియమో ఽ
యం । తేనానుపనీత భ్రాతృమాత్రాది సత్వే మాత్రాదేరేవాధికారో న భ్రాతురి

త్యుక్తం - సంబంధతత్త్వాదౌ। కన్యా స్వయంవరేమాతుర్గాతృత్వేచ తాభ్యామేవ
నాందీశ్రాద్ధంకార్యం - తత్రచస్వయంప్రధాన సంకల్పమాత్రంకృత్వాన్య ద్బ్రా
హ్మణద్వారాకారయేదితి ప్రయోగపారిజాతే - వరస్తుసంస్కృతభ్రాత్రాద్య భా
వేస్వయమేవనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - నమాతా ॥ పుత్రేషువిద్యమానేషు నాన్యం
వై కారయేత్స్వధాంఇతినిషేధాత్ - ఉపనయనేనకర్మాధికారస్యజాతత్వాచ్చేతిపృ
థ్వీచంద్రోదయః - మాధవీయేఽపరార్కేచనారదః ॥ పితాదద్యాత్స్వయంక
న్యాంభ్రాతావాఽనుమతేపితుః।మాతామహోమాతులశ్చ సకుల్యోబాంధవస్త
థా ॥ మాతాత్వభావేసర్వేషాం ప్రకృతౌయదివర్తతే । తస్యామప్రకృతిస్థాయాం
కన్యాందద్యుస్స్వజాతయః । సకుల్యాఃపితృపక్షీయా బాంధవామాతృవంశ్యజః ॥
మదనపారిజాతేకాత్యాయనః ॥ స్వయమేవౌరసీందద్యాత్పిత్రభావేస్వబాంధవాః ।
మాతామహస్తతోన్యాంహి మాతానాధర్మజాంసుతామ్ ॥ తతోన్యావౌరసీంభి
న్నాం ధర్మజాంనియోగాత్క్షేత్రజాంమాతామహోమాతా మాతులోవాదద్యా
త్ - తేనౌరసీదానేపితృబంధుషుసత్సుమాతా మహాదీనాంనాధికారః - అనుమ
తింవినా, అస్యాపవాదస్తత్రైవ ॥ దీర్ఘప్రవాసయుక్తేషు పౌగండేషుచబంధుషు ।
మాతాతుసమయేదద్యా దౌరసీమపికన్యకామ్ ॥ మనుః॥ యదాతునైవకశ్చిత్స్యా
త్కన్యారాజానమావ్రజేత్ ॥ పరకీయకన్యాదానేవిశేషోమదనరత్నేస్కాందే ॥ఆ
త్మీకృత్యసువర్ణేనపరక్రీయాంతుకన్యకాం।ధర్మేణవిధినాదానమసగోత్రేపియుజ్యతే॥
అత్రప్రకృతిస్థగ్రహణాదప్రకృతిస్థేనకృతమకృతమేవ ॥ స్వతంత్రోయదితత్కార్యం
కుర్యాదప్రకృతింగతః । తదప్యకృతమేవస్యాద స్వాతంత్ర్యస్యహేతుతః ఇత్యపరా
ర్కేనారదోక్తేః । యదితుసప్తపదీవివాహహోమాదిప్రధానంజాతంతదంగ వైక
ల్యేపినావృత్తిర్వి వాహస్యగౌడాఅప్యేవమాహుః- తత్రైవమరీచిః॥గౌరీందదన్నాక
పృష్ఠంవైకుంఠంరోహిణీందదత్ । కన్యాందదద్బ్రహ్మలోకంరౌరవంతురజస్వలామ్॥
అథమాసనిర్ణయః - తత్రజన్మమాసే విశేషఃప్రాగుక్తః - జ్యోతిఃప్రకాశేవ్యాసః ॥
మాఘఫాల్గునవైశాఖేయద్యాథామార్గశీర్షకే । జ్యేష్ఠేవాషాఢమాసేచ సుభగా
విత్తసంయుతా । శ్రావణేవాపిపౌషేవా కన్యాభాద్రపదేతథా । చైత్రాశ్వయు
క్కార్తికేషుయాతివైధవ్యతాంలఘు ॥ నారదః ॥ మాఘఫాల్గునవైశాఖజ్యేష్ఠమా
సాశ్శుభప్రదాః । కార్తికోమార్గశీర్షశ్చ మధ్యమానిందితాఃపరే ॥ వసిష్ఠః ॥ పౌషే
పికుర్యాన్మకరస్థితేర్కేచైత్రేభవేన్మేషగతోయదాస్యాత్ । ప్రశస్తమాషాఢకృ
తం వివాహంవదంతిగర్గామిథునస్థితేర్కే ॥ ఆచార్యచూడామణౌజ్యోతిర్గర్గరాజమా
ర్తండౌ ॥ మాంగల్యేషువివాహేషుకన్యాసంవరణేషుచ । దశమాసాఃప్రశస్యంతే
చైత్రపౌషవివర్జితాః ॥ ఆపస్తంబః ॥ సర్వఋతవోవివాహస్యశైశిరౌమాసౌపరి
హాప్యోత్తమంచ నైదాఘం । అత్రమాఘఫాల్గునాషాఢవర్జ్యం నవమాసాముఖ్యాః
కాలఇతిసుదర్శనభాష్యే ఇడవిలాయాంబ్రహ్మవిద్యాతీర్థైఃశ్లోకోక్తంబౌధాయనసూ
త్రేపి ॥ సర్వేమాసావివాహస్యశుచితపస్తపస్యవర్జంఇత్యేకే తేన పూర్వోత్తరాశిశి

రసంబంధినౌ మాసౌపౌషచైత్రౌవిహాయఇతినిర్ణయా మృతవ్యాఖ్యానం మార్గశ్చ
కృతమిత్యుపేక్ష్యం, నిశిచేత్సర్వేషుద్వాదశస్వపిమాసేషూద్వహేదితికాలాదర్శః ।
యేతుజ్యోతిషేమాఘాదివిధయస్తేగృహ్యసూత్రకాణాంద్విజపరత్వేన ప్రాబల్యాచ్ఛూ
ద్రాదిపరాః, జ్యోతిషే వాత్స్యవర్షమనూన మిచ్ఛతితథార్క్షేభ్యో యానంచోత్త
రం, శ్రీవాసంతమృతుంవిహాయ మునయోమాండవ్యశిష్యాజగుః । చైత్రంప్రో
జ్ఝ్యపరాశరః పరిణయేపౌషంచదౌర్భాగ్యదంహ్యాషాఢాదిచతుష్టయం నహితదం
కైశ్చిత్ప్రదిష్టంబుధైః ॥ చండేశ్వరః॥మార్గేమాసితథాజ్యేష్ఠేక్షౌరంపణయంవ్రతమ్
జ్యేష్ఠపుత్రదుహిత్రోస్తుయత్నేనపరివర్జయేత్ ॥ కృత్తికాస్థంరవింత్యక్త్వాజ్యేష్ఠపు
త్రస్యకారయేత్ । ఉత్సవాదిషుకార్యేషుదినానిదశవర్జయేత్ ॥ రత్నకోశే ॥ జన్మ
ర్క్షేజన్మదివసేజన్మమాసేశుభంత్యజేత్ । జ్యేష్ఠేమాసాద్యగర్భస్యశుభంవర్జ్యంస్త్రి
యాఅపి ॥ పరాశరః ॥ అజ్యేష్ఠాకన్యకాయత్రజ్యేష్ఠపుత్రోవరోయది । వ్యత్య
యోవాత యోస్తత్ర జ్యేష్ఠమాస శ్శుభప్రదః॥ మిహిరః - జ్యేష్ఠస్య జ్యేష్ఠ
కన్యాయా వివాహోనప్రశస్యతే । తయోరన్యతరేజ్యేష్ఠే జ్యేష్ఠోమాసఃప్రశస్య
తే॥ ద్వౌజ్యేష్ఠౌమధ్యమౌప్రోక్తౌ వేకంజ్యేష్ఠంశుభావహమ్। జ్యేష్ఠత్రయంనకుర్వీతవి
వాహేసర్వసమ్మతమ్ ॥ యత్తు - సార్వకాలమేకేవివాహమితి - తదాసురాదివివా
హవిషయం ॥ ధర్మ్యేషు వివాహేషు కాలపరీక్షణం నాధర్మ్యేష్వితిగృహ్యపరి
శిష్టాత్ - రత్నమాలాయామప్యేవం ॥ తేనాసురాదయోమాఘచైత్రాదినిషిద్ధకా
లేష్వపిభవంతి - మాసా స్సౌరాః - సౌరో మాసో వివాహాదా విత్యుక్తేః॥ఝ
షో ననింద్యో యది ఫాల్గునే స్యాదజస్తువైశాఖ గతోననింద్యః ఇతిత్వపవాదః -
అథదశదోషాః - వ్యవహారోచ్చయే ॥ వేధశ్చలత్తాచతథైవపాతః ఖర్జూరవేధోదశ
యోగచక్రమ్ । యుతిశ్చజామిత్రముపగ్రహశ్చ బాణాఖ్యవజ్రేచదశైవదోషాః ॥
ఏషాంలక్షణంజ్యోతిషేజ్ఞేయం ॥ అతిచారగేగురౌతువసిష్ఠః ॥ అతిచారగతేజీవేవర్జ
యేత్తదనంతరమ్ ॥ వివాహాదిషుకార్యేషుఅష్టావింశతివాసరాన్ ॥ రత్నమాలా
యాం ॥ ఏకపంచనవయుగ్మషడ్దశత్రిణిసప్తచతురష్టలాభగః। ద్వాదశాజవృషభాది
రాశితోఘాతచంద్రఇతికీర్తితోబుధైః ॥ నారదః ॥ భూబాణనందహస్తాశ్చరసదిగ్వ
హ్నిశైలజాః ॥ వేదావసుశివాదిత్యాఘాత చంద్రోయథాక్రమమ్॥ యాత్రాయాం
యుద్ధకార్యేషు ఘాతచంద్రంవివర్జయేత్ । వివాహేసర్వమాంగళ్యే చౌలాదౌవ్ర
తబంధనే ॥ ఘాతచంద్రోనైవచింత్య ఇతిపారాశరోబ్రవీత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ వి
వాహచౌలవ్రతబంధయజ్ఞే పట్టాభిషేకేచతథైవరాజ్ఞామ్ । సీమంతయాత్రాసుతథై
వజాతేనోచింతనీయఃఖలుఘాతచంద్రః ॥ నారదః ॥ అకాలజాభవేయుశ్చేద్విద్యున్ని
హారవృష్టయః ॥ ప్రత్యర్కపరివేషేంద్ర చాపాభ్రధ్వనయోయది ॥ దోషాయమం
గళేనూనం నదోషాయైవకాలజాః ॥ అకాలవృష్టిస్వరూపమాహ - లల్లః ॥ పౌషా
దిచతురోమాసాః ప్రోక్తావృష్టిరకాలజఇతి శార్ఙ్గధరః ॥ నిర్ఘాతేక్షితిచలనేగ్రహ
యుద్ధే రాహుదర్శనేచైవ । ఆపంచదినాత్కన్యాపరిణీతానాశముపయాతి ॥ ఉల్కా

పాతేంద్రచాపప్రబలఘనరజోధూమనిర్ఘాతవిద్యుద్వృష్టిప్రత్యర్కదోషాదిషు సకల బుధైస్త్యాజ్యమేవైకరాత్రమ్ । దుస్స్వప్నే దుర్నిమిత్తేహ్యశుభఫలదృశో దుర్మనోభ్రాంత బుద్ధ్యా చాలేహాంజీనిబంధే పరిణయదనవిధౌ సర్వదా త్యాజ్యమేవ ॥ జ్యోతిఃప్రకాశే ॥ అర్వాక్షోడశనాడ్య స్సంక్రాంతేః పుణ్యతాః పరతః । ఉపనయనవ్రతయాత్రాపరిణయనాదౌ వివర్జ్యాస్తాః ॥ గర్గః ॥ దిగ్దాహే దినమేకంచ గృహేసప్తదినానితు । భూకంపేచ సముత్పన్నే త్ర్యహమేవతు వర్జయేత్ ॥ ఉల్కాపాతే త్రిదివసం ధూమే పంచదినానిచ । వజ్రపాతే చైకదినం వర్జయేత్సర్వకర్మసు ॥ దర్శనాదర్శనాద్రాహు కేతోస్సప్తదినం త్యజేత్ । యావత్కేతూద్గమస్తావ దశుభస్సమయో భవేత్ ॥ అస్యాపవాదో ద్భుతసాగరే ॥ అథదివసత్రయమధ్యే మృదుపాసీ యం యదాభవతి । ఉత్పాతదోషశమనం తదైవసంప్రాహురాచార్యాః ॥ సంబంధతత్త్వే ॥ భూకంపాదేర్నదోషస్తి వృద్ధిశ్రాద్ధేకృతేసతి ॥ అథాపరిహార్యే కన్యావైధవ్యయోగే విశేష ఉచ్యతే - మార్కండేయపురాణే ॥ బాలవైధవ్యయోగేతు కుంభేద్రుప్రతిమాదిభిః । కృత్వాలగ్నం రహః పశ్చాత్కన్యోద్వాహ్యేతి చాపరే ॥ అత్రపునర్భూదోషాభావ ఉక్తో విధానఖండే ॥ స్వర్ణాంబుపిప్పలానాంచ ప్రతిమా విష్ణురూపిణీ । తయాసహ వివాహేతు పునర్భూత్వం నజాయతే ॥ సూర్యారుణసంవాదే ॥ వివాహాత్పూర్వకాలేచ చంద్రతారాబలాన్వితే ॥ వివాహోక్తేచ తాం కన్యాం కుంభేన సహ చోద్వహేత్ ॥ సూత్రేణ వేష్టయేత్పశ్చాద్దశతంతువిధానతః । కుంకుమాలంకృతం దేహం తయోరేకాంతమందిరే ॥ తతః కుంభంచ నిస్సార్య ప్రభజ్య సలిలాశయే । తతోభిషేచనం కుర్యాత్పంచపల్లవవారిభిః ॥ కుంభప్రార్థనాతత్రైవ ॥ వరుణాంగస్వరూపాయ జీవనానాం సమాశ్రయ । పతింజీవయ కన్యాయాశ్చిరం పుత్రసుఖం కురు ॥ దేహి విష్ణో వరం దేవ కన్యాం పాలయ దుఃఖతః । తతోలంకారవస్త్రాభ్యాం వరాయ ప్రతిపాదయేత్ ॥ ఇతి కుంభవివాహః ॥ మూర్తిదానమపి తత్రైవోక్తం ॥ బ్రాహ్మణం సాధుమామంత్ర్య సంపూజ్య వివిధార్హణైః । తస్మై దద్యాద్విధానేన విష్ణోర్మూర్తిం చతుర్భుజామ్ ॥ శుద్ధవర్ణసువర్ణేన విత్తశక్త్యాథవా పునః । నిర్మితాం రుచిరాం శంఖగదాచక్రాబ్జసంయుతామ్ ॥ దధానాం వాససీ పీతే కుముదోత్పలమాలినీమ్ । సదక్షిణాంచ తాం దద్యాన్మంత్రమేతముదీరయేత్ ॥ యన్మయా ప్రాంచజనుషిఘ్నం త్యాపతిసమాగమమ్ । విషోపవిషశస్త్రాద్యైర్హతో వాతివిరక్తయా ॥ ప్రాప్యమానం మహాఘోరం యశస్సౌఖ్యధనాపహమ్ ॥ వైధవ్యాద్యతిదుఃఖౌఘనాశాయ శుభలబ్ధయే ॥ బహుసౌభాగ్యలబ్ధ్యైచ మహావిష్ణోరిమాం తనుమ్ । సౌవర్ణీం నిర్మితాం శక్త్యా తుభ్యం సంప్రదదే ద్విజ ॥ అనఘాద్యాహమస్మీతి త్రివారం ప్రజపేదితి । ఏవమస్త్వితి తస్యాశీర్గృహీత్వా స్వగృహం విశేత్ ॥ తతో వైవాహికం కుర్యాద్విధిం దాతా మృగీదృశః ॥ అన్యేప్యశ్వత్థవివాహావృక్షసేచనాదయస్తత్రైవజ్ఞేయాః - విస్తరభయాన్నోచ్యంతే - అథ ప్రతికూలాదిజ్యోతిర్నిబంధే గర్గః ॥ కృతేతు నిశ్చయే పశ్చాన్మృత్యుర్భవతి కస్యచిత్ । తదానమంగలం కుర్యాత్కృతే వైధవ్యమాప్ను

యాత్ ॥ జ్యోతిర్మేధాతిథిః ॥ వధూవరార్థేఘటితేషు నిశ్చితేవరస్యగేహేస్వథక
న్యకాయాః । మృత్యుర్యదిస్యాన్మనుజస్యకస్య చిత్తదానకార్యాఖిలు మంగళంబు
ధైః ॥ మంగళంవివాహః - స్మృతిచంద్రికాయాం ॥ కృతేవాఙ్నిశ్చయేపశ్చాన్మృ
త్యుర్భవతిగోత్రిణః । తదానమంగళంకార్యం నారీవైధవ్యదంభవేత్ ॥ భృగుః॥
వాగ్దానానంతరంయత్ర కులయోఃకస్యచిన్మృతిః।తతోసంవత్సరాదూర్ధ్వంనైవకార్య స్స్వ
వంశజుయదోషతః ॥ శౌనకః ॥ వరవధ్వోఃపితామాతా పితృవ్యశ్చసహోదరః।
ఏతేషాంప్రతికూలంచ మహావిఘ్న పదంభవేత్ ॥ పితాపితామహశ్చైవమాతాచై
వపితామహీ ॥ పితృవ్యస్త్రీసుతోభ్రాతాభగినీచావివాహితా ॥ ఏభిరత్రవిపన్నై౩
శ్చప్రతికూలంబుధైస్స్మృతమ్ । అన్యైరపివిపన్నై౩స్తుకేచి దూచుర్నతద్భవేత్ ॥
మాండవ్యః ॥ వాగ్దానానంతరంమాతా పితాభ్రాతావిపద్యతే । వివాహోనైవ
కర్తవ్య స్స్వవంశస్థితిమిచ్ఛతా ॥ సంకటేతుమేధాతిథిః॥ వాగ్దానానంతరంయత్రకు
లయోఃకస్యచిన్మృతిః ॥ తదాసంవత్సరాదూర్ధ్వంవివాహశ్శుభదోభవేత్ ॥ స్మృతి
రత్నావళ్యాం ॥ పితురబ్దమశౌచంస్యాత్తదర్ధంమాతురేవచ । మాసత్రయంతుభా
ర్యాయాస్తదర్ధంభ్రాతృపుత్రయోః । అన్యేషాంతుసపిండానా మాశౌచంమాస
మీరితం । తదంతేశాంతికంకృత్వాతతోలగ్నంవిధీయతే ॥ జ్యోతిఃప్రకాశే ॥ ప్రతి
కూలేపికర్తవ్యోవివాహోమాసతఃపరః । శాంతింవిధాయగాందత్వా వాగ్దానాది
చరేత్పునః ॥ శాంతింవినాయకశాంతిం - తథాచమేధాతిథిః ॥ సంకటేసమనుప్రా
ప్తేయాజ్ఞవల్క్యేనయోగినా । శాంతిరుక్తాగణేశస్యకృత్వాతాంశుభమాచరేదితి ॥
ప్రతికూలేనకర్తవ్యోగచ్ఛేద్యావదృతుత్రయమ్। ప్రతికూలేపికర్తవ్యమిత్యాహుర్బ
హువిప్లవే।॥ ప్రతికూలేసపిండస్య మాసమేకంవివర్జయేత్ ॥ జ్యోతిస్సాగరే ॥ దు
ర్భిక్షేరాష్ట్రభంగేచ పిత్రోర్వాప్రాణసంశయే । ప్రౌఢాయామపికన్యాయాంనాను
కూల్యంప్రతీక్ష్యతే ॥ మేధాతిథిః ॥ పురుషత్రయపర్యంతం ప్రతికూలంస్వగోత్రి
ణామ్ । ప్రవేశాన్నిర్గమస్తద్వత్తథామండనముండనే ॥ ప్రేతకర్మాణ్యనిర్వర్త్యచ
రేన్నాభ్యుదయక్రియామ్ । ఆచతుర్థంతతఃపుంసిపంచమేశుభదంభవేత్ —అథర
జోదోషేనిర్ణయః - మాధవీయే॥ ప్రారంభాత్ప్రాగ్వివాహస్య మాతాయదిరజస్వ
లా । నివృత్తిస్తస్యకర్తవ్యా సహత్వశ్రుతిచోదనాత్ ॥ ఆరంభాత్ నాందీశ్రా
ద్ధాత్ నాందీముఖాం వివాహాదావిత్యాది నాతస్సైవప్రారంభోక్తేః - మేధాతిథిః -
చౌలేచవ్రతబంధేచ వివాహేయజ్ఞకర్మణి। భార్యారజస్వలాయస్య ప్రాయస్తస్యన
శోభనమ్ ॥ వధూవరాన్యతమయోర్జననీచేద్రజస్వలా । తస్యాశ్శుద్ధేఃపరంకార్యం
మాంగళ్యంమనురబ్రవీత్ ॥ వృద్ధమనుః ॥ వివాహవ్రతచూడాసు మాతాయదిరజ
స్వలా । తదానమంగళంకార్యం శుద్ధౌకార్యంశుభేప్సుభిః ॥ గర్గః ॥ యస్యోద్వాహా
దిమాంగల్యే మాతాయదిరజస్వలా । తదానతత్ప్రకర్తవ్య మాయుఃక్షయకరంయ
తః ॥ నాందీశ్రాద్ధోత్తరంరజోదోషేతుకర్పరికాకారికాసు ॥ మాతుఃపాక్యమోశ్శు
ద్ధైగాందద్యాద్ధోమపూర్వకమ్ । ప్రాప్తేకర్మణిశుద్ధిస్స్యాదితరస్మిన్నశుద్ధ్యతి ॥

అలాభేసుముహూర్తస్య రజోదోషే చసంగతే । శ్రియంసంపూజ్యతత్కుర్యాత్పా
ణిగ్రహణమంగళమ్ ॥ హైమీంరౌప్యమితాంపద్మాం శ్రీసూక్తవిధినార్చయేత్ ।
ప్రత్యృచంపాయసంహుత్వా అభిషేకంసమాచరేత్ ॥ఇతి ॥ సూతకాది సంకటేతు
కూష్మాండీభిర్ఘృతంహుత్వా పయస్వినీంగాంచదత్వా వివాహాదికుర్యాదితిచవక్ష్య
తే ॥ అథైకక్రియానిర్ణయః - జ్యోతిర్నిబంధే వృద్ధమనుః ॥ ఏకమాతృజయోరేక
వాసరేపురుషస్త్రియోః । నసమానక్రియాంకుర్యాన్మాతృభేదే విధీయతే ॥ ఏతే
నైకస్యపుంసో వివాహద్వయమేకదినేనిషిద్ధం మాతృభేదాభావాత్ - నారదః ॥
పుత్రోద్వాహాత్పరంపుత్రీ వివాహోనఋతుత్రయే । నతయోర్వ్రతముద్వాహా
న్మండనాదపిముండనమ్ ॥ వరాహః ॥ వివాహస్త్వేకజాతానాం షణ్మాసాభ్యంతరే
యది । అసంశయంత్రిభిర్వర్షైస్తత్రైకావిధవాభవేత్ ॥ మదనరత్నే వసిష్ఠః ॥
సపుంవివాహోర్ధ్వమృతుత్రయేపి వివాహకార్యం దుహితుఃప్రకుర్యాత్ । నముం
డనాచ్చాపిహిముండనంచ గోత్రైకతాయాం యదినాబ్దభేదః ॥ ఏకోదరభ్రాతృ
వివాహకృత్యంస్వసుర్న పాణిగ్రహణంవిధేయమ్ । షణ్మాసమధ్యేమునయస్సమూ
చుర్నముండనంమండనతోపికార్యమ్ ॥ ఏతదపవాదస్తత్రైవ ॥ ఋతుత్రయస్యమ
ధ్యేచేదన్యాబ్దస్యప్రవేశనమ్ । తదాహ్యేకోదరస్యాపి వివాహస్తుప్రశస్యతే ॥ సా
రావళ్యాం ॥ ఫాల్గునేచైత్రమాసేతు పుత్రోద్వాహోపనాయనే । భేదాదబ్దస్య
కుర్వీత నర్తుత్రయవిలంఘనమ్ ॥ సహితాప్రదీపే ॥ ఊర్ధ్వంవివాహాత్తనయస్యనై
వ కార్యోవివాహో దుహితుస్సమార్ధమ్ ॥ అప్రాప్యకన్యాంశ్వశురాలయంచవ
ధూఃప్రవేశ్యా స్వగృహంచనాదౌ ॥ మదనరత్నే వసిష్ఠః ॥ ద్విశోభనంత్వేకగృ
హేపినేష్టం శుభంతుపశ్చాన్నవభిర్దినైస్తు । ఆవశ్యకంశోభనముత్సవోవా ద్వారే
థవాచార్యవిభేదతోవా ॥ ఏకోదరప్రసూతానాం నాగ్నికార్యత్రయంభవేత్ ।
భిన్నోదరప్రసూతానాం నేతిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధేకాత్యాయనః ॥
కులేఋతుత్రయాదర్వాఙ్మండనాన్నతుముండనమ్ । ప్రవేశాన్నిర్గమోనేష్టో నకు
ర్యాన్మంగళత్రయమ్ ॥ కుర్వంతిమునయఃకేచి దన్యస్మిన్వత్సరేలఘు । లఘునాగు
రువాకార్యంప్రాప్తంనైమిత్తికంతుయత్ ॥ పుత్రోద్వాహఃప్రవేశాఖ్యఃకన్యోద్వాహ
స్తునిర్గమః । ముండనంచౌలమిత్యుక్తం వ్రతోద్వాహౌతుమంగళమ్ ॥ చౌలంముం
డనమేవోక్తం వర్జయేన్మండనాత్పరమ్ । మౌంజీచోభయతఃకార్యా యతోమౌం
జీనముండనమ్ । అభిన్నవత్సరేపిస్యాత్తదహస్తత్రభేదయేత్ ॥ ఆభేదేతువినాశ
స్స్యాన్న కుర్యాదేకమండపే ॥ సంకటేతుకపర్దికారికాసు॥ వరాహమిహిరశ్చ ॥
ఉద్వాహ్యపుత్రీం నపితావిదధ్యాత్పుత్ర్యంతరస్యోద్వహనంకదాచిత్ । యావచ్చ
తుర్థందినమత్రపూర్వం సమాప్యచాన్యోద్వహనంవిదధ్యాత్ ॥ కశ్యపః ॥ మౌంజీ
బంధస్తథోద్వాహ షణ్మాసాభ్యంతరేపివా । పుత్ర్యుద్వాహంనకుర్వీత విభక్తానాం
నదోషకృత్ ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ వివాహమారభ్యచతుర్థమధ్యేశ్రాద్ధందినందర్శది
నంయదిస్యాత్ । వైధవ్యమాప్నోతి తదాశుకన్యాజీవేత్పతిశ్చేదనపత్యతాస్యాత్ ॥

తథా ॥ వివాహమధ్యేయదిచేత్పితాహస్తత్రస్వముఖ్యాఃపితరో నయాంతి । వృత్తేవివాహే పితరస్తు కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంస్వధాశీర్నతుదూషయంత్రమ్ ॥ యేవాభద్రందూషయంతి స్వధాభిరితి శ్రుతేశ్చ॥ మాసికవిషయేకాలహేమాద్రౌ శాట్యాయనిః ॥ ప్రేతశ్రాద్ధాని సర్వాణిసపిండీకరణంతథా । అపకృష్యాపికుర్వీతకర్తుం నాందీముఖంద్విజః॥ వృద్ధింవినాపకర్షేదోషమాహతత్రైవోశనాః ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధవిహీనస్తు ప్రేతశ్రాద్ధానియశ్చరేత్। సశ్రాద్ధీపరకేఘోరే పితృభిస్సహమజ్జతీతి॥ మేధాతిథిః - ప్రైతకర్మాణ్యనిర్వర్త్య చరేన్నభ్యుదయక్రియాం - ఆచతుర్థంతతఃపుంసి పంచమేశుభదంభవేత్ ॥ స్మృత్యంతరే ॥ సపిండీకరణాదర్వాగపకృష్య కృతాన్యపి । పునరప్యపకృష్యంతేవృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాత్ । స్మృతిసారావళ్యాం॥ భ్రాతృయుగేస్వసృయుగేభ్రాతృస్వసృయుగేతథా । ఏకస్మిన్మండపేచైవసకుర్యాన్మండనద్వయమ్ ॥ సోదరవిషయమేతత్ - యమః ॥ ఏకోదరప్రసూతానామేకస్మిన్వాసరేపునః । వివాహోనైవకుర్వీతమండనోపరిముండనమ్॥ గార్గ్యః॥ భ్రాతృయుగేస్వసృయుగేభ్రాతృస్వసృయుగేతథా । నకుర్యాన్మంగళంకించిదేకస్మిన్మండపేహని ॥ ఏకస్మిన్వాసరేప్రాప్తే కుర్యాద్యమలజాతయోః । క్షౌరంచైవవివాహంచ మౌంజీబంధనమేవచ ॥ జ్యోతిర్వివరణే ॥ ఏకోదరయోరేకదినోద్వాహేభవేన్నాశః । నద్యంతరఏకదినేకేప్యాహుస్సంకటేచశుభమ్ ॥ ఊర్ధ్వంవివాహాచ్ఛుభదోనరస్యనారీవివాహోనఋతుత్రయంస్యాత్ । నారీవివాహాత్తదహేపిశస్తంసరస్తపాణిగ్రహమాహురార్యాః ॥ భిన్నమాతృజయోస్తు ఏకవాసరేవివాహమాహ మేధాతిథిః ॥ పృథఙ్మాతృజయోఃకార్యోవివాహస్త్వేకవాసరే, ఏకస్మిన్మండపేకార్యః పృథగ్వేదికయోస్తథా ॥ పుష్పపట్టికయోఃకార్యందర్శనంనశిరస్థయోః । భగినీభ్యాముభాభ్యాంచయావత్సప్తపదీభవేత్ ॥ యమయోస్తువిశేషః॥ భట్టకారికాయాం ॥ ఏకస్మిన్వత్సరేచైకవాసరేమండపేతథా॥ కర్తవ్యం మంగళంస్వసోర్భ్రాత్రోర్యమళజాతయోః ॥ జ్యోతిర్నిబంధేనారదః ॥ ప్రత్యుద్వాహోనైవకార్యో నైకస్మై దుహితృద్వయమ్ । నచైకజన్యయోఃపుంసోరేకజన్యేతుకన్యకే ॥ నైవంకదాచిదుద్వాహోనైకదాముండనద్వయమ్ । నైకజన్యేతుకన్యేతుకన్యేద్వేపుత్రయోరేకజన్యయోః ॥ నపుత్రీద్వయమేకస్మై ప్రదద్యాత్తుకదాచనఇతి॥ కన్యాయారజోదర్శనేతుఅపరార్కే- సంవర్తః॥మాతాచైవపితాచైవజ్యేష్ఠభ్రాతాతథైవచ । త్రయస్తేనరకంయాంతి దృష్ట్వాకన్యాం రజస్వలామ్ ॥ హారీతః ॥ పితుర్గేహేతుయాకన్యా రజఃపశ్యత్యసంస్కృతా ॥ సాకన్యావృషలీజ్ఞేయా తత్పతిర్వృషలీపతిః॥ దేవలాత్రికశ్యపాః - పూర్వార్ధంతదేవ ॥ భ్రూణహత్యాపితుస్తస్యాసాకన్యావృషలీస్మృతా । యస్తాంసముద్వహేత్కన్యాం బ్రాహ్మణోజ్ఞానదుర్బలః ॥ అశ్రాద్ధేయమపాంక్తేయంతంవిద్యాద్వృషలీపతిమ్ ॥ సూధవీయేబౌధాయనః ॥ త్రీణివర్షాణ్యృతుమతీకాంక్షేతపితృశాసనమ్ । విష్ణుః ॥ ఋతుత్రయముపాస్యైవ కన్యాకుర్యాత్స్వయంవరమ్ ॥ [illegible] ద్వాదశవర్షాణి

యాప్రదత్తానసేద్గృహే । భ్రూణహత్యాపితుస్తస్యాస్సా కన్యావరయేత్స్వయమ్॥ ఏవంచోపసతాంపత్నీం నావమన్యేత్కదాచన। సతుతాంబంధకీంవిద్యాన్మనుస్స్వాయంభువోబ్రవీత్ ॥మనుః॥ అలంకారంనాదదీతపిత్రదత్తంస్వయంవరే। పితృదత్తం మాతృదత్తం స్తేయీస్యాద్యదితంహరేత్॥ వరంప్రత్యాహ ॥ పిత్రేనదద్యాచ్ఛుల్కంతుకన్యామృతుమతీంహరన్ । సహిస్వామ్యాదతిక్రామేదృతూనాంప్రతిబోధనాత్ అత్రప్రాయశ్చిత్తముక్తమాశ్వలాయనేన ॥ కన్యామృతుమతీం శుద్ధాంకృత్వానిష్కృతిమాత్మనః ॥ శుద్ధించకారయిత్వాతు ముద్వహేదానృశంస్యధీః ॥ పితాబ్రుతూర్ణస్వపుత్ర్యాస్తుగరయేదాదితస్సుధీః । దానావధిగృహేయత్నాత్పాలయేచ్చరజోవతీమ్॥ దద్యాత్తదృతుసంఖ్యాగాశ్శుల్కః కన్యాపితాయది। దాతవ్యైకాపినిస్స్వేన దానేతస్యాయథావిధి ॥ దద్యాద్వాబ్రాహ్మణేష్వన్న మితిసస్స్వస్సపట్టణమ్ । తస్యాతీతర్తుసంఖ్యేషువరాయప్రతిపాదయేత్ ॥ ఉపోష్యత్రిదినంకన్యాం రాత్రౌపీత్వాగవాంపయః । అదృష్టరజసేదద్యాత్కన్యాయైరత్నభూషణమ్ ॥ తాముద్వహన్వరశ్చాపి కూష్మాండైర్జుహుయాద్ద్విజఃఇతి ॥ మదనపారిజాతేయజ్ఞపార్శ్వః ॥ వివాహేవితతేయజ్ఞే హోమకాలఉపస్థితే । కన్యామృతుమతీందృష్ట్వాకథంకుర్వంతి యాజ్ఞికాః ॥ స్నాపయిత్వాతుతాంకన్యా మర్చయిత్వాయథావిధి । యుంజానామాహుతింహుత్వాతతస్తంత్రం ప్రవర్తయేత్ ॥ బౌధాయనసూత్రం॥ అథయది కన్యోపయమ్యమానా-చోహ్యమానావారజస్వలాస్యాత్తామనుమంత్రయేత్ ॥ పుమాంసౌమిత్రావరుణౌపుమాంసావశ్వినావుభౌ । పుమానింద్రశ్చసూర్యశ్చ పుమాంసంచదధాత్వియఇతి ॥ అథద్వాదశరాత్రమలంకృత్య ప్రాశయేత్పంచగవ్యమథ శుద్ధాంకృత్వావివహేత్ - అత్రగాంధర్వాద్యష్టౌవివాహాస్తద్వ్యవస్థాచార్కేజ్ఞేయా- మనుః ॥ షడానుపూర్వ్యావిప్రస్య క్షత్రస్యచతురోవరాన్ । విట్ఛూద్రయోస్తుతానేవవిద్యాద్ధర్మ్యాన్నరాక్షసాన్॥ చతురః ఆసురగాంధర్వరాక్షసపైశాచాన్ తాన్రాక్షసవర్జాన్వైశ్యశూద్రయోః సఏవ - ఆసురంవైశ్యశూద్రయోః హేమాద్రౌ పైఠీనసిః ॥ రాక్షసోవైశ్యస్యపైశాచశ్శూద్రస్య ప్రచేతాఃపైశాచోసంస్కృతప్రసూతానాంప్రతిలోమజానాంచ- మనుః॥ రాజ్ఞస్తథాసురోవైశ్యేశూద్రేచాంత్యస్తుగర్హితః ॥ క్షత్రియాదేస్సంకటేపైశాచఇతిమాధవీయే ॥ వత్సః ॥ సర్వోపాయైరసాధ్యాస్యాత్సకన్యాపురుషస్యయా । చౌర్యేణాపివివాహేనసావివాహ్యారహస్థితా ॥ గాంధర్వాదివివాహేష్వప్యుదకపూర్వకందానమాహతత్రైవ - యమః ॥ నోదకేననవావాచాకన్యాయాఃపతిరుచ్యతే। పాణిగ్రహణసంస్కారాత్పతిత్వంసప్తమేపదే ॥ పరాశరమాధవీయేదేవలోపి । గాంధర్వాదివివాహేషుపునర్వైవాహికోవిధిః । కర్తవ్యశ్చత్రిభిర్వర్ణైస్సమర్థేనాగ్నిసాక్షికః ॥ త్రైవర్ణ్యోక్తేర్గాంధర్వాదావిప్రవర్జమధికారఉక్తఃతత్రైవపరిశిష్టే ॥ గాంధర్వాసురపైశాచావివాహా రాక్షసశ్చయః । పూర్వంపరిక్రియస్తేషుపశ్చాద్ధోమోవిధీయతే ॥ అతోహోమాదావకృతే భార్యాత్వాభావాద్వరాంతరాయదేయా - తథాచతత్రైవ వసిష్ఠబౌధాయనౌ ॥

బలాదపహృతాకన్యామంత్రైర్యదినసంస్కృతా । అన్యస్మైవిధివద్దేయాయథాకో న్యాతథైవసేతి ॥ అత్రమంత్రసంస్కారాభావేఽన్యస్మైదానస్యాప్యవివాహేఽప్యసా మ్యాద్బలాదపహారేణాపినసప్తపదీకరణాద్వారా ఏవవచనంవ్యర్థం - తేనసప్తపద్యా దిన సంస్కృతా సంస్కృతావేత్యా వృత్త్యాకన్యామత్యా భావాదన్యస్మైదేయేతి వ్యాఖ్యేయం - మదనపారిజాతేనారదః ॥ పాణిగ్రహణికామంత్రానియతం దారల క్షణమ్ । తేషాంచనిష్ఠావిజ్ఞేయా విద్వద్భిస్సప్తమేపదే ॥ స్మృతిచంద్రికాయాం మ పరార్కేచైవం- ఆశౌచేతుయాజ్ఞవల్క్యః । దానేవివాహేయజ్ఞేచ సంగ్రామేదేశ విప్లవే। ఆపద్యపిచకష్టాయాం సద్యశ్శౌచంవిధీయతే ॥ కేషాంచిత్వ్యక్షేత్రే బ్రహ్మ పురాణేఉక్తం॥ దాతుః ప్రతిగృహీతుశ్చ కన్యాదానేచనోభవేత్ । వివాహాయజ్ఞోః కన్యాయా లాజహోమాదికర్మణి ॥ ఇతి ॥ వ్రతయజ్ఞవివాహేషుశ్రాద్ధేహోమే ర్చనేజపే । ఆరబ్ధే సూతకంనస్యా దనారబ్ధేతు సూతకమ్ ॥ ఇతి ॥ విష్ణువచనా చ్చ । ప్రారంభస్తేనైవోక్తః ॥ ప్రారంభో వరణంయజ్ఞే సంకల్పోవ్రతసత్ర యోః । నాందీముఖంవివాహాదౌ శ్రాద్ధేపాకపరిక్రియేతి ॥ వరణమితి మధుపర్క పరం ॥ గృహీతమధుపర్కస్య యజమానాచ్చఋత్విజః । పశ్చాదశౌచేపతితేనభ వేదితినిశ్చయః ॥ ఇతిబ్రాహ్మోక్తేః - మధుపర్కాత్పూర్వంయభవత్యేవాశౌచ మితిశుద్ధివివేకః - రామాండారభాష్యేప్యేవం - నాందీముఖావధిశ్చస్మృత్యంతరే। ఏకవింశత్యహర్యజ్ఞే వివాహేదశవాసరాః । త్రిషట్చోపనయనేనాంది శ్రాద్ధంవి ధీయతే ॥ ఆరంభాభావేపిలగ్నాంతరాభావేగద్యవిష్ణునదేవ ప్రతిష్ఠావివాహయోః పూర్వసంభృతయోరపీతి అత్రప్రాయశ్చిత్తమాహ మదనపారిజాతేవిష్ణుః ॥ అనా రబ్ధవిశుద్ధ్యర్థంకూష్మాండైర్జుహుయాద్ఘృతమ్ । గాందద్యాత్పంచగవ్యాశీ తతశ్శు ద్ధ్యతిసూతకే ॥ సంగ్రహేపి ॥ సంకటేసమనుప్రాప్తేసూతకేసముపాగతే। కూష్మాం డీభిర్ఘృతంహుత్వా గాంచదద్యాత్పయస్వినీమ్ ॥ చూడోపనయనోద్వాహ ప్ర తిష్ఠాదికమాచరేత్ । యద్యైవసూతకప్రాప్తిస్తత్రైవాభ్యుదయక్రియా ॥ అన్నాదిషు విశేషః - షట్త్రింశన్మతే ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషుత్వంతరామృతసూతకే । ప రైరన్నంప్రదాతవ్యం భోక్తవ్యంచద్విజోత్తమైః ॥ పరైరసగోత్రైః ॥ భుంజానేషు తువిప్రేషుత్వం తరామృతసూతకే। అన్యగేహాదకాచాంతాస్సర్వేతుశుచయః స్మృతాః ॥ ఏతదాశౌచాత్పూర్వమపృథక్కృతాన్నవిషయమ్ - తత్ర శేషమన్నం త్యాజ్యమిత్యర్థః - పృథక్కృతేషుబృహస్పతిరాహ ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరామృతసూతకే । పూర్వసంకల్పితాన్నేషు నదోషఃపరికీర్తితఇతి ॥ ధర్మా ర్థంవివాహాకరణే ఫలముక్తంమహాభారతే ॥ జ్ఞాత్వాస్వవిత్తసామర్థ్యమేకంచోద్వా హయేద్ద్విజమ్ ॥ తేనాప్నోతితత్ స్థానం శివభక్తోనరోధ్రువమ్ ॥ అపరార్కే- దక్షః ॥ మాతాపితృవిహీనంతు సంస్కారోద్వాహనాదిభిః । యఃస్థాపయతితస్యేహ పుణ్యంసంఖ్యానవిద్యతే ॥ మదనరత్నేభవిష్యే॥ వివాహాదిక్రియాంకాలేతత్క్రియా సిద్ధికారిణామ్ ॥ యఃప్రయచ్ఛతిధర్మజ్ఞసోఽశ్వమేధఫలంలభేత్ । కన్యాగృహేభోజ

ననిషేధోఽపి - తత్రైవ ॥ అప్రజాయాం తు కన్యాయాం న భుంజీత కదాచన । దౌహి
త్రస్య ముఖం దృష్ట్వా కిమర్థమనుశోచతి ॥ ఇతి కార్ష్ణ్యే - ఆదిత్యపురాణే ॥ నిష్క్రయం జామా
తరం మన్యేత తస్య కోశం న కారయేత్ । అప్రజాయాం తు కన్యాయాం నాశ్నీయాత్త
స్య వై గృహే ॥ బ్రహ్మదేయాం సుతాం కన్యాం దత్వాఽశ్నీయాత్కదాచన ॥ అథ భుంజీ
త మోహాచ్చేత్ పూయాశీ నరకే వసేత్ ॥ తత్రైవ నకర్యేషు ॥ అహతం యంత్రనిర్ము
క్తం వాసః ప్రోక్తం స్వయంభువా । శస్తం తన్మాంగలిక్యేషు తావత్కాలం న సర్వ
దా ॥ యంత్రనిర్ముక్తం నూతనం - వివాహమధ్యే స్త్రియా సహభోజనేపి న దోష ఇ
త్యాహ ॥ హేమాద్రౌ ప్రాయశ్చిత్త కాండే గాలవః ॥ వివాహకాలే యాత్రాయాం
పథి చౌరసమాకులే । అసహాయో భవేద్విప్రస్తదా కార్యా ద్విజస్మభిః ॥ ఏకయాన
సమారోహ ఏకపాత్రే చ భోజనమ్ । వివాహే పథి యాత్రాయాం కృత్వా విప్రో న దో
షభాక్ ॥ అన్యథా దోషమాప్నోతి పశ్చాచ్చాంద్రాయణం చరేత్ ॥ మితాక్షరా
యామప్యేవం, రత్నమాలాయాం ॥ మూలమైత్రమృగరోహిణీకరైః పౌష్ణమారు
త మఘోత్తరాన్వితైః । భౌమసౌరరవివారవర్జితే పాణిపీడనవిధిర్విధీయతే ॥ అత్రా
నిష్టనక్షత్రాదౌ దానముక్తం జ్యోతిషే ॥ విపత్తారే గుడం దద్యాన్నిధనే తిలకాంచ
నమ్ । ప్రత్యరే లవణం దద్యాచ్ఛాగం దద్యాత్త్రిజన్మసు ॥ చంద్రే చ శంఖం లవణం
చ తారే తిథౌ విరుద్ధే త్వథ తండులాంశ్చ । ధాన్యం చ దద్యాత్కరణే చ వారే యోగే విరు
ద్ధే కనకం ప్రదేయం । వివాహమండపమాహ వసిష్ఠః ॥ షోడశారత్నికం కుర్యాచ్చతు
ర్ద్వారోపశోభితమ్ । మండపం తోరణైర్యుక్తం తత్ర వేదీం ప్రకల్పయేత్ ॥ అష్టహస్తం
తు రచయేన్మండపం వా త్రిపట్కరమ్ । దైవజ్ఞమనోహరః ॥ చిత్రాభిశాఖాశతతా
రకాశ్విన్యో జ్యేష్ఠాభరణ్యోశివభాచ్చతుష్టయమ్ । హిత్వా ప్రశస్తం ఫలతైలవేదికాప్ర
దానకం కండనమండపాదికమ్ ॥ హేమాద్రౌ వ్యాసః ॥ కండనదళనయవారక మం
డపమృద్వేదివర్ణకాద్యఖిలమ్ । తత్సంబంధిగతాగతమృక్షే వైవాహికే కుర్యాత్ ॥
యవారకం చికసా ఇతి ప్రసిద్ధం ॥ వైవాహికే తు దివసే శుభే వాథ తిథౌ శుభే । చతుర్థి
కం ప్రకుర్వీత విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ వేదిమాహ నారదః ॥ హస్తోచ్ఛ్రితాం చతుర్హ
స్తైశ్చతురశ్రాం సమన్తతః । స్తంభైశ్చతుర్భిస్సుశ్లక్ష్ణాం వామభాగే తు సద్మని ॥ సమాం
తథా చతుర్దిక్షు సోపానైరతిశోభితామ్ । ప్రాగుదక్ప్రవణారంభాం స్తంభైర్హంస
శుకాదిభిః ॥ ఏవంవిధామారురుక్షేన్మిథునం సాగ్ని వేదికామితి ॥ సప్తర్షిమతే ॥
మంగళేషు చ సర్వేషు మండపో గృహమానతః । కార్యష్షోడశహస్తో వా ద్విషట్
హస్తో దశావధి ॥ స్తంభైశ్చతుర్భిరేవాత్ర వేదీమధ్యే ప్రతిష్ఠితా ॥ హస్తోవధ్వాస్సో
పానం పశ్చిమతః ఉపరిభాగే ఉక్తపరిమాణాద్భిన్నం - అథ మృదాహరణం జ్యోతిర్ని
బంధే నారదః ॥ కర్తవ్యం మంగళేష్వాదౌ మంగళాయాంకురార్పణమ్ । నవమే సప్త
మే వాపి పంచమే దివసేపి వా ॥ తృతీయే బీజనక్షత్రే శుభవారే శుభోదయే । సమ్య
గ్గృహాణ్యలంకృత్య వితానధ్వజతోరణైః ॥ సహ వాదిత్రనృత్యాద్యైర్గత్వా ప్రాగుత్త
రాం దిశమ్ । తత్ర మృత్సికతాం శ్లక్ష్ణాం గృహీత్వా పునరాగతః ॥ మృన్మయేష్వథవా

నైణ వేషుపాత్రేషుయోజయేత్ । అనేకబీజసంయుక్తాంశోయపుష్పోపశోభితామ్ శౌనకః ॥ ఆధానంగర్భసంస్కారం జాతకర్మచనామచ । హిత్వాన్యత్త్రిపిధాతవ్యంమంగళాంకురరోపణమ్ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఆత్యంతికేషుకార్యేషుకార్యంసద్యోంకురార్పణమ్॥తత్రైవవాగ్దానంహరిద్రావందనంచకార్యంజ్యోతిఃప్రకాశే॥చతుర్థోమాంకుశ్శ్రీష్టస్స్థముఃపంచమస్తథా। సప్తమైకాగశ్రేష్ఠానేష్టాషష్ఠతృతీయకా ॥ వివాహాద్భేన్యానయేవాక్యన్యావరణమాచరేత్ ॥వరస్యాపివరణమాహచండేశ్వరః॥ఉపవీతంఫలంపుష్పంవాసాంసిపివిధానిచ । దేయంవరాయవరణేకన్యాభ్రాత్రాద్విజేనవేతి॥వాగ్దానోత్తరంవరమరణేసంస్కారః-స్మృతిచంద్రికాయాంవసిష్ఠః ॥ అద్భిర్వాచాచదత్తాయాంమ్రియేతోర్ధ్వంవరోయది।నచమంత్రోపనీతాస్యాత్కుమారీపితురేవసా ॥ యత్తునారదః ॥ ఉద్వాహితాపిసాకన్యానచేత్సంప్రాప్తమైథునా । పునస్సంస్కారమర్హేతయథాకన్యాతథైవసేతి ॥ యచ్చకాత్యాయనః వరోయద్యన్యజాతీయఃపతితఃక్లీబఏవచ । వికర్మస్థస్సగోత్రోవాదాసోదీర్ఘామయోపివా ॥ ఊఢాపిదేయాసాన్యస్మైసహావరణభూషణేతి ఇదంకలౌనిషిద్ధం । దేవరేణసుతోత్పత్తిర్దత్తాకన్యానదీయతేఇత్యాదిత్యపురాణేకలౌనిషేధాత్ - దత్తాశ్చ ఊఢాపరఃఊఢాయాః పునరుద్వాహమితి హేమాద్రావుక్తేః - అతఏవసగోత్రాసపిండాదివివాహేపి ॥ భోగతస్తాంపరిత్యజ్యపాలయేజ్జననీమివేత్యుక్తం - దేశాంతరగమనేతుకాత్యాయనః॥ వరయిత్వాతుయఃకశ్చిత్ప్రణశ్యేత్పురుషోయదా । ఋత్వాగమాంస్త్రీనతీత్యకన్యాన్యంవరయేద్వరమ్॥అపరార్కే-నారదోపి॥ప్రతిగృహ్యతుయఃకన్యాంవరోదేశాంతరంవ్రజేత్ । త్రీనృతూన్సమతిక్రమ్య కన్యాన్యంవరయేద్వరమ్ ॥ శుల్కదానేతుమనువసిష్ఠౌ ॥ కన్యాయాందత్తశుల్కాయాం మ్రియతే యదిశుల్కదః ॥ దేవరాయ ప్రదాతవ్యా యదికన్యానుమన్యతే ॥ చంద్రికాయాంకాత్యాయనః ॥ ప్రదాయశుల్కంగచ్ఛేద్యఃకన్యాయాః స్త్రీధనంతథా । ధార్యాసా వర్షమేకంతు దేయాన్యస్మైవిధానతః॥అనేకేభ్యోపిదత్తాయామనూఢాయాంతుతత్రవై॥పూర్వాగతశ్చసర్వేషాంలభేతాద్యవరాస్తుతామ్।పశ్చాద్వరేణయద్దత్తంతస్యాఽప్రతిలభేతసః। అథాగచ్ఛేఃస్తుప్రూఢాయాం దత్తంపూర్వవరోహరేత్ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సకృత్ప్రదీయతేకన్యాహరంస్తాంశ్చోరదండభాక్ । దత్తామపిహరేత్పూర్వాచ్ఛ్రేయాంశ్చేద్వర ఆవ్రజేత్ ॥ పూర్వస్యదోషసత్వేఇదమితి విజ్ఞానేశ్వరః - సబంధతత్త్వేవవసిష్ఠః॥ కులశీలవిహీనస్య పశ్చాద్ధిపతితస్యచ । అపస్మారివిధర్మస్యరోగిణాంవేషధారిణామ్ ॥ దత్తామపిహరేత్కన్యాంసగోత్రోఢాంతథైవచ మనుః ॥ షండాంధబధిరాదీనాం వివాహోస్తియథోచితమ్ । వివాహసంభవేతేషాం కనిష్ఠోవివహేత్తదా ॥ పితృవ్యపుత్రే సాపత్నే పరదారసుతేషుచ । వివాహాధానయజ్ఞాదౌ పరివేదోనదూషణమ్ ॥ అన్యదప్యుక్తవ్యంవిస్తరభీతేర్నోచ్యతే ఇతిదిక్ - అత్ర నాందీశ్రాద్ధేవిశేషంతదధికారివిశేషంచాగ్రే వక్ష్యామః - ఇదంచాద్యవివాహేఎతాకుర్యాద్ద్వితీయాదౌ వరఏవ ॥ నాందీశ్రాద్ధంపితాకుర్యాదాద్యేపాణిగ్రహేపరః। అతఊర్ధ్వం

ప్రకుర్వీత స్వయమేవతు నాందికమితిస్మృతేః ॥ త్రికాండమండనోపి ॥ పిత్రోస్తు
జీవతోఃకుర్యాత్పునఃపాణిగ్రహంయదా । పితుర్నాందీముఖంశ్రాద్ధంనోక్తంతస్య
మనీషిభిరితి ॥ రేణుకాకారికా ॥ ఉక్తేకాలేవివాహాంగంకుర్యాన్నాందీముఖంపితా।
దేశాంతరేవివాహశ్చేత్తత్రగత్వాభవేదిదమ్ ॥ లగ్నఘటీస్థాపనమాహనారదః ॥
షడంగులమితోత్సేధంద్వాదశాంగులమాయతమ్ ॥ కుర్యాత్పాతాలవత్తామ్రపా
త్రంతద్దశభిఃపలైః ॥ తామ్రపాత్రేజలైఃపూర్ణేమృత్పాత్రేవాథవాశుభే। మండలార్ధో
దయంవీక్ష్యరవేస్తత్రవినిక్షిపేత్ ॥ తత్రమంత్రః ॥ ముఖ్యంత్వమసియంత్రాణాంబ్ర
హ్మణానిర్మితంపురా । భవభావాయదంపత్యోఃకాలసాధనకారణమితి ॥ వరస్యమధు
పర్కమాహయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ప్రతిసంవత్సరంత్వర్చ్యాస్స్నాతకాచార్యపార్థివాః।
ప్రియోవివాహ్యశ్చతథాయజ్ఞంప్రత్యృత్విజఃపునః॥ అత్రవిశేషోగృహ్యపరిశిష్టే ॥వర
స్యయాభవేచ్ఛాఖాతచ్ఛాఖాగృహ్యచోదితః।మధుపర్కఃప్రదాతవ్యోహ్యస్యశాఖే
పిదాతరి ॥ అత్రవరదాతృశబ్దావృత్విగాద్యుపలక్షణం - తదాహుః - అర్చ్యశాఖ
యా - మధుపర్క-ఇతి - అర్చ్యస్యయచ్ఛాఖీయంకర్మతచ్ఛాఖయామధుపర్కఃఇతి
యాజ్ఞికాః - జయంతస్తువరణవత్సర్వత్రయజమానశాఖయైవ మధుపర్క-ఇత్యాహ
తత్తునాద్రియంతేవృద్ధాః - అత్ర ॥ పంచాశతాభవేద్బ్రహ్మాతదర్ధేనతువిష్టరఃఇత్యా
దిగృహ్యపరిశిష్టాదేర్విష్టరాదిలక్షణంమధుపర్కాదివిధిశ్చస్వగృహ్యాదేర్జ్ఞేయః- కన్యా
దానేప్రపితామహపూర్వకమిత్యుక్తంస్మృత్యర్థసారే ॥ నాందీముఖేవివాహేచప్ర
పితామహపూర్వకమ్ । నామసంకీర్తయేద్విద్వానన్యత్రపితృపూర్వకమ్ ॥ నాందీ
ముఖఇతిబహ్వృచాద్యతిరిక్తవిషయం - గృహ్యపరిశిష్టే పిత్రాద్యానులోమ్యా
మ్నానాత్ - వ్యాసః ॥ భుక్త్వాసముద్వహేత్కన్యాంసావిత్రీగ్రహణంతథా । ఉ
పోషితస్సుతాందద్యాదర్చితాయద్విజాయతు ॥ భుక్తేతిమధుపర్కవైధభోజనపరం-
గృహ్యపరిశిష్టే ॥ కన్యాంవరయమాణానామేషధర్మోవిధీయతే । ప్రత్యఙ్ముఖావర
యంతిప్రతిగృహ్ణంతిప్రాఙ్ముఖాః ॥ మదనరత్నే ఋష్యశృంగః ॥ వరగోత్రం సము
చ్చార్యప్రపితామహపూర్వకమ్ । నామసంకీర్తయేద్విద్వాన్కన్యాయాశ్చైవమేవ
హి ॥ తిష్ఠేత్పూర్వముఖోదాతావరఃప్రత్యఙ్ముఖోభవేత్ । మధుపర్కార్చితాయై
నాంతస్మైదద్యాత్సదక్షిణామ్ ॥ ఉదపాత్రంతతోగృహ్య మంత్రేణానేనదాపయేత్ ।
గౌరీంకన్యామిమాంవిప్రయథాశక్తివిభూషితాం ॥ గోత్రాయశర్మణేతుభ్యందత్తాం
విప్రసమాశ్రయ । భూమిం గాంచైవ దాసీంచ వాసాంసిచ స్వశక్తితః ॥ మహి
షీంవాజినశ్చైవదద్యాత్స్వర్ణమణీనపి । తతస్స్వగృహ్యవిధినాహోమాద్యంక
ర్మకారయేత్ ॥ యథాచారంవిదేయానిమాంగళ్య కుతుకానిచ ॥ ఏతత్కన్యాదా
నంత్రిఃకార్యమితిశౌనకః - గృహప్రవేశనీయహోమేవిశేషమాహాశ్వలాయనః ॥
అర్ధరాత్రేవ్యతీతేతుపరేద్యుఃప్రాతరేవహి ॥ గృహప్రవేశనీయస్స్యాదితియజ్ఞవిదోవి
దురితి ॥ ఔపాసనహోమేవిశేషమాహశౌనకః ॥ యదిరాత్రౌవివాహాగ్నిరుత్ప
న్నస్స్యాత్తథాసతి । ఉపక్రమోత్తరస్యాహ్ణస్సాయంవపరిచరేదముమ్ ॥ యదిరా

త్రౌ॰ నాహి స్వగృహ్యోక్తిప్రకారేణ వివాహారంభః - తదుత్తరంచేత్పరదినేసా
యంహారంభ ఇతి సుదర్శనభాష్యే ఉక్తం ॥ అథదేవతోత్థాపనం॥ సమేచదివసేకుర్యా
ద్దేవకోత్థాపనంబుధః ॥ షష్ఠంచవిషమంనేష్టంముక్త్వాపంచమసప్తమౌ ॥ నిర్ణయదీ
పేగార్గ్యః॥నాందీశ్రాద్ధేకృతేపశ్చాద్యావన్మాత్రంప్రసజ్జనం।దర్శశ్రాద్ధంక్షయశ్రాద్ధం
స్నానంశీతోదకేనచ ॥ అపసవ్యంస్వధాకారంనిత్యశ్రాద్ధంతథైవచ ।బ్రహ్మయజ్ఞం
చాధ్యయనంనదీసీమాతిలంఘనం ॥ ఉపవాసవ్రతంచైవ శ్రాద్ధభోజనమేవచ ।
నైవకుర్యుస్సపిండాశ్చమండపోద్వాసనావధి ॥ బృహస్పతిః॥తీర్థేవివాహేయాత్రా
యాంసంగ్రామేదేశవిప్లవే। నగరగ్రామదాహేచస్పృష్టాస్పృష్టిర్నదుష్యతి ॥ యో
గయాజ్ఞవల్క్యః ॥ నస్నాయాదుత్సవేఽతీతే మంగళం వినివర్త్యచ । అనువ్రజ్యసు
హృద్బంధూనర్చయిత్వేష్టదేవతామ్ ॥ జ్యోతిషే ॥ స్నానంసచైలం తిలమిశ్రక
ర్మప్రేతానుయానం కలశప్రదానమ్ । అపూర్వతీర్థామరదర్శనంచవివర్జయే
న్మంగళతోఽబ్దమేకమ్ ॥ మాసషట్కం వివాహాదౌవ్రతప్రారంభణేపిచ। జీర్ణభాం
డాదికత్యాజ్యంగృహసంమార్జనంతథా ॥ ఊర్ధ్వంవివాహాత్పుత్రస్యతథాచవ్ర
తబంధనాత్ । ఆత్మనోముండనంనైవవర్షంవర్షార్ధమేవచ ॥ అభ్యంగేమాతి
కేచైవవివాహేపుత్రజన్మని॥వరాంగల్యేషుచసర్వేషు నధార్యంగోపిచందనమ్॥ జ్యోతి
ర్నిబంధే॥ ఉద్వాహాత్ప్రథమేశుచౌయదివసేద్భర్తృగృహేకన్యకాహన్యాత్తజ్జన
నీంక్షయే నిజతనుంజ్యేష్ఠే పతిజ్యేష్ఠకమ్ । పౌషేచశ్వశురంపతించమలినేచైత్రేతేస్వ
పిత్రాలయేతిష్ఠంతీపితరంనిహంతిసభయం తేషామభావేభవేత్ ॥ నిబంధే ॥ వివా
హాత్ప్రథమేపౌషేఆషాఢే చాధిమాసకే। నసాభర్తృగృహేతిష్ఠేచ్చైత్రేపితృగృ
హేతథా ॥ హేమాద్రౌస్మృత్యంతరే ॥ వివాహవ్రతచూడాసు వర్షమర్ధంతదర్ధ
కమ్ । పిండదానంమృదాస్నానంనకుర్యాత్తిలతర్పణమ్ ॥ తథా - అర్ధంపూ
ర్వవత్ ॥ సపిండానైవకుర్వీరన్ షడ్భిస్స్నానం మృతత్రయే । తీర్థేసంవత్సరే ప్ర
తేపిత్ర్యయజ్ఞే మహాలయే ॥ కృతోద్వాహోపికుర్వీత పిండనిర్వాపణం సదా—
అథవధూప్రవేశః - జంగాటంగే ॥ మార్గశీర్షేతథామాఘేమాధవేజ్యేష్ఠసంజ్ఞ
కే । సుప్రశస్తే భవేద్వేశ్మప్రవేశోవయోషితామ్ ॥ నారదః ॥ ఆరభ్యోద్వాహది
వసాత్షష్ఠేవా పంచమేదినే। వధూప్రవేశస్సంపత్త్యైదశమేఽథసమేదినే ॥ సంగ్ర
హే॥ వివాహమారభ్యవధూప్రవేశోయుగ్మే తిథౌషోడశవాసరాంతాత్। ఊర్ధ్వం
తతోఽబ్దే యుజిపంచమాంతా దతఃపరస్తాన్నియమోనచాస్తి ॥ నారదః ॥ సమేవ
ర్షేసమేమాసేయదినారీగృహంవ్రజేత్ । ఆయుష్యం హరతేభర్తుః స్సనాటిమని
ణం వ్రజేత్ ॥ ప్రయోగరత్నేతు ॥ వధూప్రవేశః ప్రథమేతృతీయే శుభప్రదః పం
చమకేథవాహ్ని । ద్వితీయకేవాథ చతుర్థకేవా షష్ఠేవియోగాయదుఃఖద
స్స్యాదిత్యుక్తం ॥ తన్మూలంచింత్యం వృద్ధవసిష్ఠోపి ॥ షష్ఠాష్టమేవా దశమేగది
వావివాహా మారభ్యవధూప్రవేశః।పంచాంగసంశుద్ధదినంవినాపివిధావసద్గోచగేపి
కార్యః ॥ లల్లః ॥ స్వభవనపురప్రవేశేదేశానాంవిప్లవేతథోద్వాహే । నవవధ్వాగృ

హాగమనే ప్రతిశుక్రవిచారణానాస్తి ॥ మాండవ్యః ॥ నిత్యయానేగృహేజీర్ణే ప్రా
శనాంతేషు సప్తసు । వధూప్రవేశేమాంగల్యేనదోషశ్చ గురుశుక్రయోః ॥ జ్యో
తిః ప్రకాశే ॥ వామేశుక్రేనవోఢాయాస్సుఖంహానిశ్చదక్షిణే ।.ధనంధాన్యంచపృష్ఠ
స్థే సర్వనాశఃపురస్థితే ॥ నవోఢాయాస్తువైధవ్యంయదుక్తం సమ్ముఖేభృగౌ । తదే
వవిబుధైర్జ్ఞేయం కేవలంతు ద్విరాగమే ॥ పూర్వతోభ్యుదితేశుక్రే ప్రయాయాద్దక్షి
ణాపరే । పశ్చాదభ్యుదితేచైవ యాయాత్పూర్వోత్తరేదిశౌ ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥
పౌష్ణాత్కరాచ్ఛ్రవణాచ్చయుగ్మే హస్తత్రయే మూలమహోత్తరాసు । పుష్యే
చమైత్రేచ వధూప్రవేశో రిక్తేతరేవ్యర్కకుజేచశస్తః ॥ గర్గః ॥ వ్యతీపాతేచసం
క్రాంతౌ గ్రహణే వైధృతావపి । శ్రాద్ధంవినా శుభంనైవ ప్రాప్తకాలేపి మానవః ॥
తథా ॥ అమాసంక్రాంతివిష్ట్యాదౌ ప్రాప్తకాలేపినాచరేదితి - అథ ద్విరాగమనంబు
ద్ధోచ్చయే ॥ మాఘఫాల్గునవైశాఖేశుక్లపక్షేశుభేదినే । గుర్వాదిత్యవిశుద్ధౌస్యాన్ని
త్యంపత్నీద్విరాగమః ॥ బాదరాయణః ॥ నీహారాంశు దినోత్తరాదితి గురుబ్రహ్మా
నురాధాశ్వినీశుక్రే భాస్కర వాయువిష్ణువరుణత్వాష్ట్రేప్రశస్తేతిథౌ । కుంభాజా
లిగతేరవౌశుభకరే ప్రాప్తోదయే భార్గవే జీవజ్ఞాస్ఫుజితాందినేనవవధూవేశ్మ ప్ర
వేశశ్శుభః—అథపునర్వివాహః - శ్రీధరీయే ॥ పునర్వివాహంవక్ష్యామిదంపత్యోశ్శు
భవృద్ధిదమ్ । లగ్నేందులగ్నదోషే గ్రహతారాదిసంభవే । అన్యేష్వశుభ
కాలేషు దుష్టరోగాది సంభవే । వివాహేచాపిదంపత్యోరాశౌచాది సముద్భవే ॥
తస్యదోషస్యశాంత్యర్థం పునర్వైవాహ్యమిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సురాపీ
వ్యాధితాధూర్తా వంధ్యార్థఘ్న్యప్రియంవదా । స్త్రీప్రసూశ్చాధివేత్తవ్యా పురు
షద్వేషిణీతథా ॥ మనుః ॥ వంధ్యాష్టమేధివేత్తవ్యాదశమేతు మృతప్రజా । ఏకా
దశే స్త్రీజననీసద్యస్త్వప్రియవాదినీ ॥ సంగ్రహేతు ॥ అప్రజాం దశమేవర్షే స్త్రీ
ప్రజాం ద్వాదశే త్యజేత్ । మృతప్రజాంపంచదశేసద్యస్త్వప్రియవాదినీమ్ । యాజ్ఞ
వల్క్యః ॥ ఏకాముత్క్రమ్యకామార్థమన్యాం లబ్ధుంయఇచ్ఛతి । సమర్థస్తోష
యిత్వార్థైఃపూర్వోఢామపరాంవ్రజేత్ ॥ ఆజ్ఞాసంపాదినీందక్షాం వీరసూం ప్రియ
వాదినీమ్ । త్యజన్దాప్యస్తృతీయాంశమద్రవ్యోభరణంస్త్రియాః ॥ మనుః ॥ అధి
విన్నాతుయానారీనిర్గచ్ఛేద్రోషితాగృహాత్ । సాసద్యస్సన్నిరోద్ధవ్యా త్యాజ్యావా
కులసన్నిధౌఇతి ॥ హేమాద్రౌకాత్యాయనః ॥ అగ్నిశిష్టాదిశుశ్రూషాంబహుభా
ర్యస్సవర్ణయా ॥ కారయేత్తద్బహుత్వంచేజ్జ్యేష్ఠయాగర్హితానచేదితి ॥ యాజ్ఞ
వల్క్యః ॥ సత్యామన్యాం సవర్ణాయాంధర్మకార్యం నకారయేత్ । సవర్ణా
సువిధౌధర్మేజ్యేష్ఠయా నవినేతరా ॥ ద్వితీయవివాహేహోమాగ్నిమాహ కా
త్యాయనః ॥ సదారోన్యాన్పునర్దారానుద్వోఢుం కారణాంతరాత్ । యదీచ్ఛేదగ్ని
మాన్కర్తుంక్వహోమోస్యవిధీయతే ॥ స్వేఽగ్నావేవభవేద్ధోమో లౌకికేనక
దాచన ॥ త్రికాండమండనోపి ॥ ఆద్యాయాంవిద్యమానాయాంద్వితీయాముద్వహేద్యది
తదావైవాహికంకర్మకుర్యాదావసథేఽగ్నిమాన్ । సుదర్శనభాష్యేతు ॥ ద్వితీయ

వివాహహోమోలౌకిక ఏవసపూర్వోపాసనే ఇత్యుక్తం -ఇదంచాసంభవే- తత్ర
చాగ్నిద్వయ సంసర్గః కార్యః - తదాహ శౌనకః ॥ అథాగ్న్యోర్గృహ్యయోర్యో
గంసపత్నీభేదజాతయోః । సహాధికారసిద్ధ్యర్థమహంవక్ష్యామిశౌనకః ॥ అరోగా
ముద్వహేత్కన్యాంధర్మలోప భయాత్స్వయమ్ । కృతేతత్రవివాహేచవ్రతాం
తేతు పరేఽహని॥ పృథక్స్థండిలయో రగ్నింసమాధాయ యథావిధి।తత్రకృత్వా
జ్యభాగాంత మన్వాధానాదికంతతః ॥ జుహుయాత్పూర్వపత్న్యగ్నౌతయాన్వారబ్ధ
ఆహుతిః । అగ్నిమీళే పురోహితంసూక్తేనన వర్చసతు । సమిద్ధ్యైనంసమారో
ప్య అయంతే యోనిరిత్యృచా । ప్రత్యవరోహేత్యనయా నిష్ఠాగ్నౌనిధాయతమ్।
ఆజ్యభాగాంతతంత్రాదికృత్వారభ్యతదాదితః । సమన్వారబ్ధ ఏతాభ్యాంపత్నీభ్యాం
జుహుయాద్ఘృతమ్ । చతుర్గృహీత మేతాభిరృగ్భిష్షడ్భి ర్యథాక్రమమ్ ॥ అగ్నా
వగ్నిశ్చరతీ త్యగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యతే । అస్తీదమితితిసృభిః పాహినోఅగ్నఏకయా॥
తతస్స్విష్టకృదారభ్య హోమశేషం సమాపయేత్ । గోయుగందక్షిణాదేయా
శ్రోత్రియాయాహితాగ్నయే ॥ పత్న్యోరేకాయదిమృతాదగ్ధ్వాతేనైవ తాంపునః।
ఆదధీతాన్యయాసార్ధమాధానవిధినాగృహీతి ॥ బౌధాయనసూత్రేతు ॥ అథయది
గృహస్థోద్వేభార్యేవిందేతకథం తత్రకుర్యాదితి యస్మిన్కాలే విందేతో భావగ్నిపరి
చరేదపరాగ్నిముపసమాధాయపరిస్తీర్యాజ్యం విలాప్యస్స్రుచిచతుర్గృహీతం
గృహీత్వాఽన్వారబ్ధాయాం జుహోతి నమస్తఋషేరాదావ్యధాయై త్వాస్వ
ధాయై త్వామాన ఇంద్రాభిమత స్త్వదృష్టావరిష్టాం సఏవ బ్రహ్మన్న వేదసున్వా
హేత్యథాయంతేయోనిరృత్వియేతిఇతి సమిధిసమారోపయేత్, పూర్వాగ్నిముపస
మాధాయాజుహ్వాన ఉద్బుధ్యస్వాగ్నఇతి సమిధమాధాయ పరిస్తీర్య స్రుచిచతు
ర్గృహీత్వా ద్వయోర్భార్యయోరన్వారబ్ధయోర్యజమానోఽభి మృశతియోబ్ర
హ్మబ్రహ్మణఇత్యేతేన సూక్తేనైకంచతుర్గృహీతంజుహోతి త్యగ్నిముఖాత్ కృ
త్వాపక్వాజ్జుహోతి- సమ్మితంసంకల్పేథామితిపురోనువాక్యామనూచ్యాగ్నేపురీ
ష్యేఇతియాజ్యయాజుహోత్యథాజ్యాహుతిరుపజుహోతిపురీష్యమస్తమిత్యంతా
దనువాకస్యస్విష్టకృత్ప్రభృతిసిద్ధమాధేను వరదానాదథాగ్రేణాగ్నిం దర్భస్తంభ
హుత శేషంనిదధాతిబ్రహ్మజజ్ఞానంపితావిరాజామితిద్వాభ్యాంసంసర్గవిధిః కార్యః
ద్వితీయాదివివాహేకాలయుక్తం - సంగ్రహే ॥ ప్రమదామృతివాసరాదితఃపున
రుద్వాహవిధింవరస్యచ । విషమేపరివత్సరేశుభోయుగళేచాపిమృతిప్రదోభవేత్ ॥
తృతీయవివాహేనిషేధోమాత్స్యే ॥ ఉద్వాహేఇతిసిద్ధ్యర్థంతృతీయాంనకదాచన ।
మోహాదజ్ఞానతోవాపియదిగచ్ఛేత్తుమానుషీమ్॥ నశ్యత్యేవనసందేహో గర్గస్యవచ
నంయథేతిసంగ్రహే ॥ తృతీయాంయదిచోద్వాహేత్తర్హిసావిధవాభవేత్ ॥ చతు
ర్థాదివివాహార్థం తృతీయేర్కంసముద్వహేత్ । తద్విధిస్తు, రవిశన్యోర్హస్తేవాపూ
ర్వః సంకల్ప్యస్వస్తివాచనం నాందీశ్రాద్ధంకృత్వాచార్యం వృత్వా ఆకృష్ణేనేతిచా
యోయుతం సూర్యమర్కం- సంపూజ్య గంధసందత్వా ః నోగాలింతుశ్లో ః

త్రిలోకవాసిని సప్తాశ్వచ్ఛాయయా సహితో రవే। తృతీయోద్వాహజందోషం
నివారయ సుఖంకురుఇతి సంప్రార్థ్యజలేన త్రిస్సించేత్ । మమప్రీతికరాయేయం
మయాసృష్టా పురాతనీ। అర్కజాబ్రహ్మణాసృష్టా అస్మాకం ప్రతిరక్షతు ॥ నమ
స్తేమంగళే దేవినమస్సవితురాత్మజే। త్రాహిమాంకృపయాదేవిపత్నీత్వంమే ఇహా
గతా ॥ అర్కత్వం బ్రహ్మణాసృష్టః సర్వప్రాణి హితాయచ। వృక్షాణా మాది
భూతస్త్వం దేవానాంప్రీతివర్ధనః ॥ తృతీయోద్వాహజంపాపం మృత్యుంచాశు
వినాశయేతి ॥ తతఆచార్యః కాశ్యపగోత్రా మాదిత్యస్యప్రపౌత్రీంసవితుః పౌత్రీం
అర్కస్యపుత్రీ మర్కకన్యామముకగోత్రాయ వరాయదాస్యే ఇతివాగ్దానంకృత్వా
వరస్య మధుపర్కం కృత్వాంతఃపటంధృత్వా స్వస్తినఇతిసూక్తం జప్త్వా పూర్వ
వత్కన్యాందత్వా అర్కకన్యా. మిమామిత్యూహేన కన్యాదానమంత్రముక్త్వాద
క్షిణాం దద్యాత్ - తతోగాయత్ర్యా వేష్టితసూత్రేణ బృహత్సామేతి మంత్రేణ
కంకణంబద్ధ్వార్కస్య చతుర్దిక్షుకుంభేషు విష్ణుం సంపూజ్యాగ్నింప్రతిష్ఠాప్యాఘా
రాంతే సంగోభిరితి బృహస్పతయే యస్త్వేత్వాకామ కామాయేత్యృచాగ్నయేవ్యా
స్తసమస్త వ్యాహృతిభిరాజ్యంహుత్వాచార్యాయ గోయుగందత్వా ॥ మయాకృత
మిదంకర్మస్థావరేషు జరాయుణా। అర్కాపత్యానినోదేహి తత్సర్వం క్షంతుమ
ర్హసీతినమేత్ ఇతిదిక్—ఇతి నిర్ణయసింధౌ వివాహప్రకరణంసమాప్తం—అథా
ధానం-రత్నమాలాయాం ॥ ప్రాజాపత్యే పూషభే సద్విదైవేపుష్యే జ్యేష్ఠాస్వాం
దవేకృత్తికాసు। అగ్న్యాధానం హ్యుత్తరాణాంత్రయేపి చిత్రాదిత్యే కీర్తితంగ
ర్గముఖ్యైః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ అగ్న్యాధేయంకృత్తికాసు రోహిణ్యాం మృగశీ
రసి ఫాల్గునీషు విశాఖయో రుత్తరయోః। ప్రోష్ఠపదయోరేతేషాంకస్మింశ్చిదస్వం
తే పర్వణిబ్రాహ్మణ ఆదధీత - గ్రీష్మవర్షాశరత్సు క్షత్రియవైశ్యోపక్లృప్తాయ
స్మిన్ కస్మింశ్చిదృతావాదధీత - సోమేన వక్ష్యమాణో నర్తుం పృచ్ఛేన్న నక్ష
త్రంసోమాధానే ఋత్వాద్యనాలోచన మాత్రపరం - అథోఖలు యదైవైనగ్ం
శ్రద్ధోప నమేదథాదధీతసైవాస్యర్ధిరితి సోమేన యక్ష్యమాణో నర్తుం పృచ్ఛే
న్న నక్షత్రం తదేతదార్తస్యాతివేలంవా శ్రద్ధాయుక్తస్య భవతీతి బౌధాయనో
క్తేరితి - మదనరత్నే వృద్ధగార్గ్యః ॥ పుష్యాగ్నేయత్ర్యుత్తరాదిత్యపౌష్ణజ్యేష్ఠా చి
త్రార్కద్విదైవేందుభేషు। కుర్యాద్వహ్న్యాధానమాద్యం వసంతగ్రీష్మేష్వాంతే
ష్వేవవిప్రాదివర్ణాః ॥ కాలాదర్శే ॥ అగ్నిహోత్రం దర్శపూర్ణమాసావప్యా
త్రాయణే। ఉపక్రమ్యయథాకాల ముపాసీరన్ద్విజాతయః ॥ సోమంచపశుబం
ధంచ సర్వాశ్చ వికృతీరపి। సౌమ్యాయనే యథాకాలం విదధ్యుర్గృహమేధినః॥
అత్రవిశేషః పూర్వముక్తః - అగ్నిహోత్రకాలఉక్తశ్ఛందోగపరిశిష్టే॥ఉదితేఽ
నుదితేచైవసమయాధ్యుషితేతథా। సర్వథావర్తతేయజ్ఞ ఇతీయంవైదికీశ్రుతిః ॥
ఏతేషాం స్వరూపంతత్రైవ ॥ రాత్రేస్తు షోడశేభాగే గ్రహనక్షత్ర భూషితే। కా
లంత్వనుదితంజ్ఞాత్వాహోమంకుర్యాద్విచక్షణః ॥ తథా ప్రభాతసమయే నష్టే

నక్షత్రమండలే । రవిర్యావత్ స దృశ్యేత సమయాధ్యుషితం చ తత్ ॥ రేఖామాత్రం ప్రదృశ్యేత రశ్మిభిశ్చ సమన్వితః । ఉదితం తన్విజానీయాత్ తత్ర హోమం ప్రకల్పయేత్ ॥ ఆశ్వలాయనః । ఉపోదయం వ్యుషిత ఉదితే వా - నాయం తు సపవ - అస్తమితే హోమముక్తః - [illegible] సపవ - ప్రదోషాంతో హోమకాలః సంగవాంతః ప్రాతః ఇతి - ఛందోగపరిశిష్టే ॥ యావత్సమ్యఙ్న భావ్యంతే నభస్యృక్షాణి సర్వతః । న చ లోహితతాం యాంతి తావత్సాయం తు హూయతే ॥ ఔపాసనే హ్యేవంతస్యాగ్నిహోత్రేణ ప్రాదుష్కరణహోమకాలౌ వ్యాఖ్యాతావిత్యాశ్వలాయనోక్తేః - గృహ్యావసథ్యాధానం - పారస్కరః ॥ ఆవసథ్యాధానం దారకాలే దాయాద్యకాలే ఏకే ఇతి - దాయాద్యకాలో విభాగకాలః - మదనరత్నే వ్యాసః ॥ అగ్నిర్వైవాహికో యేన న గృహీతః ప్రమాదినా । పితర్యుపరతే తేన గృహీతవ్యః ప్రయత్నతః ॥ యోఽగృహీత్వా వివాహాగ్నిం గృహస్థ ఇతి మన్యతే । అన్నం తస్య న భోక్తవ్యం వృథాపాకో హి స స్మృతః ॥ జ్యేష్ఠభ్రాతరి పితరి వా సాగ్నికే నిష్టస్య పుత్రస్య వాగ్న్యభావేపి న దోషః - తదాహాత్రైవ గార్గ్యః ॥ పితృపాకోపజీవీ వా భ్రాతృపాకోపజీవికః । జ్ఞానాధ్యయననిష్ఠో వా న దుష్యేతాగ్నినా వినా ॥ గృహస్థస్యాప్యధ్యయనమాహ సత్యవ్రతః ॥ అప్యనేకత్వ ద్విజో వేదం స్నాతో వ్యాధ్యాయేత్ యథా తథా । అధీతే బ్రహ్మచర్యేణ సాంగం వేదం గురోర్గృహే ॥ ఇదం చాధానం జ్యేష్ఠే కృతాధానే న కార్యం ॥ దారాగ్నిహోత్ర సంయోగం కురుతే యోఽగ్రజే స్థితే । పరివేత్తా స విజ్ఞేయః పరివిత్తిస్తు పూర్వజః ఇతి మను శాతాతపోక్తేః ॥ స్మార్తేఽప్యేవం ॥ సోదర్యే తిష్ఠతి జ్యేష్ఠే న కుర్యాద్దారసంగ్రహమ్ । ఆవసథ్యం తథాధానం పతితస్తు తథా భవేత్ ఇతి తత్రైవ గార్గ్యోక్తేః ॥ అజ్ఞాయాం త్వదోషమాహ సుమంతుః ॥ జ్యేష్ఠో భ్రాతా యదా తిష్ఠేదాధానం నైవ చాశ్రయేత్ అనుజ్ఞాతస్తు కుర్వీత శంఖస్య వచనం యథా ॥ వృద్ధవసిష్ఠః ॥ అగ్రజస్తు యదానగ్నిరాదధ్యాదనుజః కథమ్ । అగ్రజోఽనుమతం కుర్యాదగ్నిహోత్రం యథావిధిః ॥ హారీతః ॥ సోదరాణాం తు సర్వేషాం పరివేత్తా కథం భవేత్ । దారైస్తు పరివిద్యంతే నాగ్నిహోత్రేణ నేజ్యయా ॥ అధికారిణోఽపి భ్రాతురనుజ్ఞయా కుర్యాదితి మదనపారిజాతః - వివాహస్త్వనుజ్ఞయాపి నేత్యర్థః - సోదరోక్తేరసోదరాణాం సాపత్నదత్తకాదీనాం న దోషః - తదాహ హేమాద్రౌ వసిష్ఠః ॥ పితృవ్యపుత్రాన్ సాపత్నాన్ పరనారీసుతాంస్తథా । దారాగ్నిహోత్ర సంయోగే న దోషః పరివేదనే । పరనారీసుతాః దత్తకాదయః - దేశాంతరే విశేషమాహ స ఏవ - అష్టౌ దశ ద్వాదశ వర్షాణి వా జ్యేష్ఠభ్రాతరమనివిష్టమప్రతీక్షమాణః ప్రాయశ్చిత్తీ భవతీతి క్లీబాదావప్యదోషమాహ కాత్యాయనః ॥ దేశాంతరస్థక్లీబైకవృషణానసహోదరాన్ । వేశ్యాభిసక్తాంశ్చ పతిత శూద్రతుల్యాతిరోగిణః ॥ జడమూకాంధ బధిరకుబ్జవామన ఖంజకాన్ । అతివృద్ధానభార్యాంశ్చ కృషిసక్తాన్నృపస్య చ ॥ ధనవృద్ధిప్రసక్తాంశ్చ కామతోఽకారిణస్తథా । కుటిలోన్మ

త్తే చోరాంశ్చ పరివిందన్నదుష్యతి ॥ ఆశార్కే౽పి ॥ ఉన్మత్తః కిల్బిషీకుష్ఠీ పతితః క్లీబఏవవా । రాజయక్ష్మామయావీచ నన్యాయ్యస్స్యాత్ప్రతీక్షితుమ్ ॥ ఏవం జ్యేష్ఠే ఛిన్నహస్తాదావపి నపరివేత్తృత్వం - తదాహ త్రికాండ మండనః ॥ దర్శేష్టింపౌర్ణమాసేష్టిం సోమేజ్యామగ్ని సంగ్రహమ్ । అగ్నిహోత్రం వివాహంచ ప్రయోగే ప్రథమేస్థితమ్ ॥ నకుర్యాజ్జనకే జ్యేష్ఠే సోదరే చాప్యకుర్వతి। క్షేత్రజాదావనిజానే విద్యమానేపి సోదరే ॥ .నాధికారవిఘాతో౽స్తి భిన్నోదర్యే పిచౌరసే । పంగ్వంధమూక బధిరపతితోన్మాదదూషణే ॥ సన్యస్తేచ్ఛిన్నహస్తాదావయద్వాపం దాదిదూషణే । జనకేసోదరేజ్యేష్ఠే కుర్యాదేవేతరః క్రియామితి ॥ ఆరోహతందశతం శక్వరీర్మమఇత్యాధానే మంత్రవర్ణాశ్చ- శక్వరీరంగుళీః- తంత్రరత్నేప్యుక్తం - అంగవైకల్యాత్ పూర్వమాహితాగ్ని త్వేగ్నిక్రియైవనిత్యేషు - ఆధానంతునకుర్యాత్తస్యనైమిత్తికత్వాదితి- ఏవంచతురంగుళేపి షడంగులకాణవివర్ణాదే స్వాస్త్యేవాధికారః ఏకాదశసుదశాంతర్గతేః శరీరకార్శ్యంవా విప్రతిషిద్ధంఇతి హిరణ్యకేశిసూత్రేకర్మాశక్తి హేతో రేవాంగవైకల్యస్య నిషేధాత్ - అత ఏవకాత్యాయనసూత్రే యాజ్యశ్చప్రథమైస్త్రిభిర్గుణై రితిన్యూనాంగస్యాప్యధికారఉక్తః - అపరార్కే ఉశనాః ॥ పితాపితామహోయస్య అగ్రజోవాథకస్యచిత్ । తపో౽గ్నిహోత్రమంత్రేషు నదోషఃపరివేదనే ॥ పితురాజ్ఞాయామప్యదోషమాహమదనరత్నేసుమంతుః॥ పిత్రాయస్యతునాధానంకథం పుత్రస్తుకారయేత్ ॥అగ్నిహోత్రేధికారో౽స్తి శంఖస్యవచనంయథఇతి ॥ నాధాతనాధానంకృతమిత్యర్థః. ఏతదాజ్ఞాయామేవేతిహేమాద్రిః - యత్తు ॥ పితుస్సత్యప్యనుజ్ఞానేనాదధీత కదాచఇతితత్సత్యధికారేజ్ఞేయం—అథశూద్రసంస్కారాః - యమః ॥ శూద్రో౽ప్యేవంవిధః కార్యో వినామంత్రేణ సంస్కృతః । నకేనచిత్సమసృజచ్ఛంద సాతంప్రజాపతిః ॥ ఛందసామంత్రేణవ్యాసో౽పి ॥ గర్భాధానంపుంసవనం సీమంతో జాతకర్మచ । నామక్రియానిష్క్రమో౽న్నప్రాశనంవపనక్రియా ॥ కర్ణవేధో వ్రతాదేశో వేదారంభక్రియావిధిః। కేశాంతస్నానముద్వాహో వివాహాగ్నిపరిగ్రహః ॥ త్రేతాగ్నిసంగ్రహశ్చైవసంస్కారాః షోడశస్మృతా ఇత్యుక్త్వాహ ॥ నవైతాః కర్ణవేధాంతామంత్రవర్జం స్త్రియాః క్రియాః ॥ వివాహోమంత్రతస్తస్యా శూద్రస్యామంత్రతో దశఇతి ॥ మదనరత్నేహిరణ్యగర్భదానేతు ॥ గర్భాధానంపుంసవనంసీమంతో౽న్న యః నంతథా । కుర్యాద్ధిరణ్యగర్భస్య తతస్తేద్విజపుంగవాః ఇత్యుక్త్వా ॥ జాతకర్మాదికాః కుర్యాత్ క్రియాఃషోడశచాపరాః ఇత్యత్రస్త్రియాఃజాతకర్మ నామకరణనిష్క్రమణాన్నప్రాశన చూడావివాహాః షట్ శూద్రాణాంతుషడేతేపంచమహాయజ్ఞాశ్చేత్యేకాదశేత్యుక్తం - రూపనారాయణ హరిహరభాష్యయోరప్యేవంశార్ఙ్గధరస్తు ॥ ద్విజానాంషోడశైవస్యుశ్శూద్రాణాం ద్వాదశైవహి । పంచైవమిశ్రజాతీనాం సంస్కారాఃకులధర్మతః ॥ వేదవ్రతోపనయనమహానామ్నీ మహావ్రతమ్। వినాద్వాదశశూద్రాణాంసంస్కారానామమంత్రత ఇత్యాహ - అపరార్కస్తుగర్భాదాన

స్మృతౌ పుంసః ఇత్యత్రాహ - ఏతచ్చాతుర్వర్ణ్యపరం నద్విజాతి మాత్రపరం - తథా సత్యుపనయనం విధాయవాచ్యం స్యాదితి - తేనతన్మతేస్త్రీ భవంతి - బ్రాహ్మేతు ॥ వివాహమాత్ర సంస్కారం శూద్రోపిలభతాంసదాత్యుక్తం - అత్రసదసచ్ఛూద్రగోచరత్వేన దేశభేదాద్వ్యవస్థా ॥ యత్తుమనుః ॥ నశూద్రేపాతకం కించిన్నచ సంస్కారమర్హతి ఇతి ॥ తదర్థమాహ మేధాతిథిః॥ యత్సామాన్యతోనిషిద్ధం స్తేయానృతాదినతదతిక్రమే స్యపాపం యథాద్విజానాం ఉపనయనరూపంసంస్కారం చనార్హతీతి - తేచతూష్ణీంకార్యాః ॥ శూద్రోవర్ణశ్చతుర్థోపివర్ణత్వాద్ధర్మమర్హతి। వేదమంత్రస్వధా స్వాహావషట్కారాది భిర్వినాఇతి వ్యాసోక్తేః॥ అమంత్రస్యభితు శూద్రస్య విప్రోమంత్రేణ గృహ్యతే ఇతిమరీచ్యుక్తేశ్చ- ఇయం పరిభాషాసర్వార్థా - తేనశూద్రధర్మేషు సర్వత్రవిప్రేణమంత్రః పఠనీయః - సోపి పౌరాణ ఏవేతిశూలపాణిః- ఏవంస్త్రీణామపీతిదిక్ —ఇతిసంస్కారనిర్ణయః—అథతుదకాలాః-తత్రజలాశయస్య-వారాహః॥హస్తేచాంబుప పౌష్ణకేశవమఘామిత్రోత్తరారోహిణీదేవేజ్యేషు చశుక్రసౌమ్య శశభృద్వా గీశవారాంశకే । రిక్తాంఛిద్ర తిథింవిహాయ వృషభేన క్రేతుల్లే రేఘు శేమీనేకూపతటాక కర్మణమున యశ్చం సంతిశుద్ధేష్టమే ॥ హస్తోమఘానురాధాపుష్య ధనిష్ఠోత్తరాణి రోహిణ్యః ॥ శతభిషగిత్యారంభే కూపానాంశస్యతేభగణః ॥ హేమాద్రౌభవిష్యే। తస్మిన్ సలిలసంపూర్ణే కార్తికేతువిశేషతః ॥ మునయః కేచిదిచ్ఛంతివ్యతీతే చోత్తరాయణే ॥ నకాలనియమస్తత్రసలిలంతత్రకారణమ్ ॥ దీపికాపి ॥ మార్తాండేందూడుశుద్ధౌమురజి దశయనే మాఘషట్కస్యశుక్లేమూలాషాఢోత్తరాశ్వి శ్రవణగురుకరేషాఢశక్రాప్యచాంద్రే। మైత్రేబ్రాహ్మేచపూర్ణామదన ౧౩ రవి౧౨తిథౌ సద్వితీయాతృతీయే కార్యాతోయ ప్రతిష్ఠాజ్ఞ గురుసితదినేకాల శుద్ధేసులగ్నే॥ వరాహః॥ ఆగ్నేయేయదికోణే గ్రామస్యపురస్య వాభవతికూపః । నిత్యంసకరోతి భయందాహంచ సమానసంప్రాయః ॥ నైరృత్యేబాలభయం వనితాక్షయంచ వాయవ్యే । దిక్త్రయమేతత్త్యక్త్వా శేషాస్తు శుభావహాఃకూపాః ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ భూతింపుష్టిం పుత్రహానిం పురంధ్రీనాశం మృత్యుంసంపదం శత్రుబాధామ్ । కించిత్సౌఖ్యం శంభుకోణాది కుర్యాత్కూపోమధ్యే గేహమర్థక్షయంచ ॥ ఉత్సర్గవిధిశ్చోక్తో పరిశిష్టే॥ అథాతోవాపీకూప తటాకయజ్ఞంవ్యాఖ్యాస్యామః-పుణ్యేహ్ని ఉదకసమీపేగ్నిం సమాధాయ వారుణంచరుం శ్రపయిత్వాజ్యభాగాంతే ఆజ్యాహుతీర్జుహుయాత్ - సముద్రజ్యేష్ఠేతిప్రత్యృచంతతోహ విషాష్టౌత త్వాయామి త్వంనోఅగ్నే ఇతిద్వే - ఇమంమేవరుణేతిచస్విష్టకృతంనవమం స్థాలీపాకేనమంత్రయేత్ - అవతీర్యమూర్ణామనుమంత్రయేత ఇదంసలిలం పవిత్రంకురుష్వశుద్ధాః పూతాఅమృతాః సంతునిత్యం మాంతారయంతీ కురుతీధారాభిషేకం లోకాల్లోకంతరతేతీర్యతేఇతి చపుచ్ఛాగ్రేణార్బద్ధ ఉత్తీర్యాపోఽస్మాన్మాతరః శుంధయంత్విత్యృధాపరాజితాయాందిశ్యుత్థాపయేత్ స్థాయవసాద

గవతీతి హింకృతంచేద్ధింకృణ్వతీత్య ంకృతాంవిప్రాపదద్యా దితరాంవాశక్త్యాదక్షిణాం తతఉత్సృజేద్దేవ పితృమనుష్యాః ప్రీయంతామితిబ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా స్వస్త్యయనం వాచయీత - ఇతి విస్తరస్తు మాత్స్యోక్తోస్మత్కృతజలాశయోత్సర్గ విధౌజ్ఞేయః - కూపాదేరుత్సర్గాకరణేదోష ఉక్తోభవిష్యే ॥ సతాజలంపవిత్రంస్యాద పవిత్రమసంస్కృతమ్ । కుశాగ్రేణాపి రాంజేంద్రనస్పృష్టవ్యమసంస్కృతమ్ ॥ తథా ॥ వాపీకూపతటాకాదాయజ్జలం స్యాదసంస్కృతమ్ । అపేయంతద్భవేత్సర్వంపీత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ అథవృక్షారోపణం - చండేశ్వరః ॥ ఆదిత్యచాంద్రపితృతిష్య విశాఖపౌష్ణమూలోత్తరాత్రయతురంగమవారుణాశ్చ । ఏతేషుతారగణేషు హితంనరాణాం వృక్షాదిరోపణమిహోపదిశంతిధీరాః — అథమూర్తిప్రతిష్ఠా - వసిష్ఠః ॥ హస్తత్రయేమిత్ర హరిత్రయేచ పౌష్ణద్వయాదిత్య సురేజ్యభేషు । తిస్రోత్తరాధాతృశశాంకభేషు సర్వామరస్థాపనముత్తమంస్యాత్ ॥ మాత్స్యే ॥ చైత్రేవాఫాల్గునేవాపి జ్యేష్ఠేవా మాధవేతథా । మాఘేవాసర్వదేవానాం ప్రతిష్ఠా శుభదాభవేత్ ॥ నారదస్తుచైత్రం నిషేధతి ॥ వినాచైత్రేష్వేవమాసేషుమాఘాదిషుచ పంచసుఇతి ॥ తేనాత్రవికల్పః - అత్రమాఘమాసోవిష్ణు ప్రతిష్ఠావ్యతిరిక్తవిషయః ॥ మాఘేకర్తుర్వినాశాయ ఫాల్గునే శుభదాభవేదితి విష్ణుధర్మోక్తే రితిహేమాద్రిః ॥ మాత్స్యే ॥ దృఢాధనకరీక్షీతాతథాప్రతిపదిస్మృతా । ద్వితీయాయాంధనోపేతా తృతీయాయాంధనప్రదా । చతుర్థ్యాంనాశమాప్నోతి యమస్యస్యాత్సుఖావహా । వినాయకస్యదేవస్యతథాతత్రహితప్రదా ॥ పంచమ్యాం శ్రీయుతాకర్తుర్వరదాచతథాభవేత్ । షష్ఠ్యాంలక్ష్మీయుతానిత్యం సప్తమ్యాం రోగనాశినీ ॥ అష్టమ్యాంధాన్యబహులానవమ్యాంచవినశ్యతి । భద్రకాళ్యాఃకృతాతత్ర కర్తుర్భవతితుష్టయే ॥ ధర్మవృద్ధికరీజ్ఞేయా దశమ్యాంతుతథాతిథౌ । ఏకాదశ్యాంతథాయుక్తా ద్వాదశ్యాంసర్వకామదా ॥ త్రయోదశ్యాం తథాజ్ఞేయా చతుర్దశ్యాంవినశ్యతి । కృష్ణపక్షేపంచదశ్యాం కర్తుఃక్షయకరీభవేత్ ॥ పంచదశ్యాంతథాశుక్లే సర్వకామకరీభవేత్ । ఆషాఢేద్వేతథామూలముత్తరాత్రయమేవచ । జ్యేష్ఠాశ్రవణరోహిణ్యః పూర్వాభాద్రపదాతథా ॥ హస్తోశ్వినీరేవతీచ పుష్యోమృగశిరాస్తథా । అనూరాధాతథాస్వాతీ ప్రతిష్ఠాసుప్రశస్యతే ॥ శ్రీపతిః ॥ రోహిణ్యుత్తరపౌష్ణవైష్ణవకరాదిత్యాశ్వివాసవానూరాధేందవజీవభేషు గదితంవిష్ణోఃప్రతిష్ఠాపనమ్ । పుష్యశ్రుత్యభి జిత్సురేశ్వరకయో ర్విత్తాధిపస్కంధయోర్మైత్రేతిగ్మరుచేః కరేనిరృతిభేదుర్గాది కానాంశుభమ్ ॥ గణపరివృఢరక్షో యక్షభూతాసురాణాం ప్రథమఫణి సరస్వత్యాది కానాంచపౌష్ణే । శ్రవసిసుగతనామ్నో వాసవేలోకపానాం నిగదితమఖిలానాం స్థాపనంచస్థిరేషు ॥ తేజస్వినీ క్షేమకృదగ్నిదాహవిధాయినీస్యాద్దినదాదృఢాచ । ఆనందకృత్కల్పవినాశినీచసూర్యాదివారేషుభవేత్ప్రతిష్ఠా ॥ మాధవీయేవైఖానసః ॥ మాతృభైరవవారాహ నరసింహత్రివిక్రమాః । మహిషాసురహంత్ర్యశ్చస్థాప్యావైదక్షిణాయనే ॥

ప్రతిష్ఠాప్రకృతౌ ॥ లింగప్రతిష్ఠాయాంవిశేషః ॥ హేమాద్రౌలక్షణసముచ్చయే ॥ ఉ
త్తరాయణగతేభానౌ లింగస్థాపనముత్తమమ్ । దక్షిణేత్వయనేపూజ్యా త్రివర్షాశేభ
యావహమ్ ॥ స్వగృహేస్థాపనంనేష్టం తస్మాద్వైదక్షిణాయనే । స్థాపనంతుప్రక
ర్తవ్యం శిశిరాదావృతుత్రయే । ప్రావృషిస్థాపితంలింగం భవేద్వరదయోగదమ్ ॥
హేమంతేజ్ఞానదంచైవ లింగస్యారోపణంమతమ్ ॥ రత్నావళ్యాం ॥ మాఘఫాల్గున
వైశాఖ జ్యేష్ఠాషాఢేషుపంచసు । మాసేషుశుక్లపక్షేషు లింగస్థాపనముత్తమమ్ ॥
విష్ణోరప్యాహతత్రైవవైఖానసః ॥ మార్గశీర్షాది మాసౌద్వౌనిందితౌ బ్రహ్మణాపురా।
మాసేషుఫాల్గునశ్శ్రేష్ఠశ్చైత్రోవైశాఖఏవచ ॥ వృషేవాప్యశ్వయుజ్మాసే శ్రావ
ణేమాసివాభవేత్ ॥ బౌధాయనసూత్రే విష్ణుప్రతిష్ఠాముపక్రమ్యద్వాదశ్యాం శ్రో
ణాయాంవాయానిచాన్యాని పుణ్యనక్షత్రాణీతి కృత్తికాదివిశాఖాంతేష్విత్యర్థః-
సర్వదేవేషుమాసవిశేషో హేమాద్రౌ విష్ణుధర్మే ॥ మాఘేకర్తుర్వినాశాయ ఫాల్గు
నే శుభదాభవేత్ । లోకానందకరీచైత్రే వైశాఖేవరసంయుతా । ఆజ్ఞాయుతాస
దాజ్యేష్ఠే ఆషాఢేధర్మవృద్ధిదా ॥ శ్రావణేధనహీనాస్యాత్ ప్రోష్ఠపాదేవినశ్యతి ।
ఆశ్వినేనాశమాప్నోతి వహ్నినాకార్తికేతథా ॥ సౌమ్యేసౌభాగ్యమతులం పౌషే
పుష్టిరనుత్తమా । దోషాన్వితాధమాసేస్యా త్కర్తురాత్మనఏవచేతి ॥ అత్రశ్రావ
ణాశ్వినయో ర్నిషేధోమార్గశీర్షవిధిశ్చవిష్ణువ్యతిరిక్తవిషయః - పూర్వోక్తవచనా
దితిహేమాద్రిః - మాఘశ్రావణభాద్రపదనిషేధః శివవ్యతిరిక్తవిషయః తత్రతస్యో
క్తేః॥ దేవీస్థాపనేతత్రైవ విశేషోదేవీపురాణే ॥ దేవ్యామాఘేశ్వినేమాసె ఉత్తమా
సర్వకామదా ॥ తథా ॥ నతిథిర్నచనక్షత్రంనో పవాసోత్రకారణమ్ । సర్వకాలం
ప్రకర్తవ్యం కృష్ణపక్షేవిశేషతః ॥ అన్యశ్చాత్రవిచారో హేమాద్రౌజ్ఞేయః - నా
రదః ॥ హంత్యర్థహీనాకర్తారం మంత్రహీనాతు ఋత్విజమ్ । స్త్రియంలక్షణహీ
నాతు నప్రతిష్ఠాసమోరిపుః ॥ అత్రాధికారిణ ఉక్తాః-కృత్యకల్పతరౌ దేవీపురాణే॥
వర్ణాశ్రమవిభేదేనదేవాస్థా ప్యాస్తునాన్యథా। బ్రహ్మాతుబ్రాహ్మణైఃస్థాప్యోగాయత్రీ
సహితఃప్రభుః॥చతుర్వర్ణై స్తథావిష్ణుః ప్రతిష్ఠాప్య స్సుఖార్థిభిః। భైరవోపిచతుర్వ
ర్ణైరంత్యజానాంతథామత॥ఃమాతరస్సర్వలోకైస్తుస్థాప్యాఃపూజ్యాస్సురోత్తమాః
లింగంగృహీయతిర్వాపి సంస్థాప్యతుయజేత్సదా ॥ శివసర్వస్వేభవిష్యే ॥ యస్తు
పూజయతేలింగం దేవాదీం మాంజగత్పతిమ్ । బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యశ్శూ
ద్రోవామత్పరాయణః ॥ తస్యప్రీతఃప్రదాస్యామిశుభాన్ లోకాననుత్తమాన్ ॥ తిథి
తత్త్వేస్కాందే ॥ శూద్రఃకర్మాణియోనిత్యంస్వీయానికురుతేప్రియే । తస్యాహమ
ర్చాంగృహ్ణామి చంద్రఖండవిభూషితే ॥ బ్రహ్మచారీగృహస్థోవావానప్రస్థశ్చసువ్ర
తే । ఏవందినేదినేదేవం పూజయేదంబికాపతిమ్॥ సన్న్యాసీదేవదేవేశం ప్రణవేనై
వపూజయేత్ । నమోంతేనశివేనైవ స్త్రీణాంపూజావిధీయతే ॥ ఏతచ్చపురాణప్ర
సిద్ధజీర్ణ లింగపూజావిషయం - యానితు - త్రిస్థలీసేతౌ నారదీయే ॥ యశ్శూద్రే
ణార్చితంలింగం విష్ణుంవాప్రణమేన్నరః। నతస్యనిష్కృతిర్దృష్టా ప్రాయశ్చిత్తాయు

స్త్రైరపి॥ నమేద్యశ్శూద్రసంస్పృష్టం లింగంవాహరిమేవవా। ససర్వయాతనోభోగీయా
వదాచంద్రతారకం। పాఖండపూజితంలిఙ్గం నత్వాపాఖండతాంవ్రజేత్। ఆభీరపూజితం
లింగంనత్వానరకమశ్నుతే। యోపిద్భిః పూజితంలింగంవిష్ణుంవాపినమేత్తుయః। సకోటికు
లసంయుక్తమాకల్పంరౌరవంవసేత్ ఇత్యాదీనితానినూతనస్థాపితలింగాదివిషయాణి॥
యదాప్రతిష్ఠితంలింగంమంత్రవిద్భిర్యథావిధి । తదా ప్రభృతిశూద్రశ్చ యోషి
చ్చాపినసంస్పృశేత్ ఇతితత్రైవోక్తేః ॥ ప్రతిష్ఠాయాంతు శూద్రాదీనాంనాధికా
రః॥ స్త్రీణామనుపనీతానాం శూద్రాణాంచజనేశ్వర। స్థాపనేనాధికారోస్తివిష్ణోర్వా
శం కరస్యవా ॥ యశ్శూద్రసంస్కృతంలింగం విష్ణుంవాపినమేన్నరః । ఇహైవా
త్యంతదుఃఖానిపశ్యత్యాముష్మికేకిము ॥ శూద్రోవానుపనీతో వాస్త్రియోవాపతి
తోపివ । కేశవంవాశివంవాపి స్పృష్ట్వానరకమశ్నుతేఇతిబృహన్నారదీయస్కాందో
క్తేః ఇతిత్రిస్థలీసేతౌ పితామహచరణాశ్చతుర్వర్ణానితిపూర్వోక్తవచనాద్విష్ణ్వాదిప్ర
తిష్ఠాయాం శూద్రస్యవికల్పఇత్యుక్తంపశ్యామః - తత్రైవగౌతమః ॥ శివార్చనం
సదాప్యేవం శుచిఃకుర్యాదుదఙ్ముఖః ॥ వాచస్పతిధృతం ॥ ప్రాక్పశ్చిమోదగాస్య
స్తు ప్రాతస్సాయంనిశాసుచఇతి ప్రయోగపారిజాతే గృహ్యపరిశిష్టే ప్రతిమాప్రా
ఙ్ముఖీరుదఙ్ముఖోయజేతాన్యత్రప్రాఙ్ముఖః ॥ ఏతచ్చస్థిరప్రతిమావిషయంఅన్యత్ర
చలార్చాసు - అథప్రతిమాః ప్రాగర్చావాచనదీపికాయాంభవిష్యే ॥ సౌవర్ణీ
రాజతీతామ్రీ మృణ్మయీచతథాభవేత్ । పాషాణధాతుయుక్తావా రీతికాంస్య
మయీతథా ॥ రీతిఃపిత్తలం ॥ శుద్ధదారు మయీవాపిదేవతార్చాప్రశస్యతే ।
అఙ్గుష్ఠపర్వాదారభ్యవితస్తిం యావదేవతు ॥ గృహేషు ప్రతిమాకార్యానాధికా
శస్యతేబుధైః । పంచరాత్రేపి ॥ మృద్దారులాక్షా గోమేధమధూచ్ఛిష్టమయీం
నతుఇతినిషేధ ఉక్తఃభాగవతే ॥ శైలీదారుమయీలౌహీ లేప్యాలేఖ్యాచసైకతీ।
మనోమయీమణిమయీ ప్రతిమాష్టవిధాస్మృతా ॥ కాష్ఠంమధుకస్యైవ - తత్ర
కాష్ఠేషు మధుకమానీయ చనసుంధరే । కృత్వాతత్ప్రతిమాంచైవ ప్రతిష్ఠావిధి
నార్చయేదితివరాహోక్తేః ॥ దేవీపురాణే॥ సప్తాంగుళంసమారభ్య యావచ్చ
ద్వాదశాంగులమ్ । గృహేష్వర్చా సమాఖ్యాతా ప్రాసాదేవాధికాశుభా ॥ తిథి
తత్త్వేకాళికాపురాణే ॥ ప్రతిమాయాఃకపోలౌద్వౌ స్పృష్ట్వాదక్షిణపాణినా। ప్రా
ణప్రతిష్ఠాంకుర్వీత తస్యదేవస్య వాహరేః ॥ అన్యేషామపిదేవానాంప్రతిమాసుచ
పార్థివ । ప్రాణప్రతిష్ఠాకర్తవ్యా తస్యాందేవత్వసిద్ధయే ॥ వాసుదేవస్యబీజేన తద్వి
ష్ణోరిత్యనేనచ । తత్రైవహృదయేంగుష్ఠం దత్వాశశ్వచ్చమంత్రవిత్॥ ఏభిర్మంత్రైః
ప్రతిష్ఠాంతు హృదయేపిసమాచరేత్ । అస్యైప్రాణాఃప్రతిష్ఠంతు అస్యైప్రాణాః
క్షరంతుచ ॥ అస్యైదేవత్వమర్చాయై మామహేతిచకశ్చన ॥ హయశీర్షపంచరా
త్రే ॥ అర్చకస్యతపోయోగా దర్చనస్యాతిశాయనాత్ ॥ అభిరూప్యాచ్చబింబా
నాం దేవస్సాన్నిధ్యమృచ్ఛతి ॥ ప్రయోగపారిజాతేవ్యాసః ॥ ప్రతిమాపట్టయంత్రా
ణాం నిత్యస్నానం నకారయేత్ । కారయేత్పర్వదివసేయదావామలధారణమ్ ॥

లింగేవిశేష స్తథితత్త్రైవ భవిష్యే । మృద్భస్మగోశకృత్పిష్ట తామ్రకాంస్యమయంత
థా । కృత్వాలింగంసకృత్పూజ్యవసేత్కల్పాయుతందివి । వార్క్షంవి త్రప్రదంలిం
గం స్ఫాటికంసర్వకామదమ్ ॥ కృత్వాపూజయవిప్రేంద్ర లప్స్యసేవాంఛితంఫలం॥
లమ్ ॥ తత్రైవ కాలకా ముద్యాంస్కాందే ॥ అంగుష్ఠాదల్పపరిమాణం నలింగంకుత్రచి
న్నరః । కుర్వీతాంగుష్ఠతోహ్రస్వంనకదాచిత్సపూచ కేత్ ॥ అక్షోటతిర్గుంజాః-గుం
జాః పంచాల్పమాషకః । తేషోడశాషుఃకర్షో స్త్రీత్యమరకోశాత్ - ప్రయోగపా
రిజాతే క్రియాసారే ॥ నవాష్టసప్తాంగులికం లింగంశ్రేష్ఠమిహోచ్యతే । షట్పం
చకచతుర్మానం మధ్యమంత్రివిధంస్మృతమ్ ॥ త్రిద్వ్యేకాంగులిమానం యత్త్రివి
ధంతత్కనీయసమ్ । ఏవంనవవిధంప్రోక్తం చరలింగంయథాక్రమమ్ ॥ అథపంచ
సూత్రినిర్ణయః ॥ గౌతమీతంత్రే ॥ లింగమస్తకవిస్తారో లింగోచ్ఛ్రాయసమోమ
తః । పరిధిస్త్రిగుణిత స్తద్వత్పీఠంవ్యవస్థితం ॥ ప్రణాలికాతథైవాస్యాత్పంచసూత్ర
వినిర్ణయః ॥ అత్రేదంతత్త్వం - లింగమస్తకవిస్తారం లింగోచ్చతా సమంకృత్వాత
త్త్రిగుణసూత్రవేష్ట నార్హంలింగస్థౌల్యంకృత్వాతత్సమం వృత్తంచతురశ్రంవాపీ
ఠం విస్తారమధశ్చోర్ధ్వంచ కుర్యాత్ - పీఠోచ్ఛ్రతాతులింగోచ్ఛ్రతాతో ద్విగుణా।
పీఠమధ్యే లింగాద్విగుణస్తాలం పీఠోచ్ఛ్రతాతృతీయాంశేన కంఠంకృత్వాతస్యో
ర్ధ్వం అధశ్చసమంవప్రద్వయంత్రయంవాకృత్వాలింగ విస్తారంషష్ఠాంశేన పీఠోప
రిబాహ్యా మేఖలాంకృత్వా తదంతస్సంలగ్నం తత్సమంఘాతం కృత్వాపీఠాద్బహి
ర్లింగసమ దీర్ఘాంపీఠార్ధదీర్ఘాం వామూలెదైర్ఘ్య సమవిస్తారాం తృతీయాంశేనమ
ధ్యేఖాతాంపీఠవత్సమేఖలాం ప్రనాళికాంకుర్యాదితి - అత్రమూలంసిద్ధాంత శేఖ
రేశైవాగమేచజ్ఞేయం - తిథితత్త్వేబ్రాహ్మే ॥ సర్వత్రైవప్రశస్తోబ్జ శ్శివసూర్యా
ర్చనంవినా ॥ తత్రైవవారాహపాద్మయోః ॥ గృహేలింగద్వయం నార్చ్యం సాల
గ్రామద్వయంతథా। ద్వేచక్రేద్వారకాయాస్తునార్చ్యంసూర్యద్వయంతథా।శక్తిత్ర
యంతథానార్చ్యంగణేశత్రయమేనచ॥ద్వౌశంఖౌనార్చయేచ్చైవభగ్నాంచ ప్రతి
మాంతథా। నార్చయేచ్చతథామత్స్యకూర్మాదిదశకంతథా॥గృహేగ్నిదగ్ధాభగ్నా
శ్చనార్చ్యాఃపూజ్యావసుంధరే। ఏతాసాంపూజనాన్నిత్యముద్వేగంప్రాప్నుయాద్గృ
హీ। సాలగ్రామాస్సమాఃపూజ్యాస్సమేషుద్వితయంనహి । విషమానైవపూజ్యా
స్తు విషమేష్వేకఏవహి ॥ సాలగ్రామశిలాభగ్నా పూజనీయాసచక్రకా। ఖండితాః
స్ఫుటితావాపి సాలగ్రామశిలాశుభా ॥ వారాహే ॥ దద్యాద్భక్త్యాయయోదేవిసాల
గ్రామ శిలాంనరః । సువర్ణసహితాందివ్యాం .పృథ్వీదాన ఫలంలభేత్ ॥ తత్రైవ ॥
యఃపునఃపూజయేద్భక్త్యాసాలగ్రామశిలాశతమ్ । తత్ఫలంనైవశక్తోహం వక్తుం
వర్షశతైరపి ॥ విష్ణుపురాణే ॥ బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యాశ్శూద్రశ్చపృథివీపతే ।
స్వధర్మతత్పరోవిష్ణు మారాధయతినాన్యథా ॥ అవిభక్తానామపృథక్త్వేన పూజామా
హ ప్రయోగపారిజాతే - ఆశ్వలాయనః ॥ పృథగప్యేకపాకానాం బ్రహ్మయజ్ఞో
ద్విజాతినామ్ । అగ్నిహోత్రంసురార్చా చ సంధ్యానిత్యంభవేత్పృథక్ ॥ తత్రై

వవిష్ణుధర్మే ॥ సాలగ్రామశిలాంవాపి చక్రాంకితశిలాంతథా । బ్రాహ్మణఃపూజయే
న్నిత్యం క్షత్రియాదిర్న పూజయేత్ ॥ ఇదంస్పర్శసహితపూజావిషయం ॥ శూద్రో
వానుపనీతో వా స్త్రియోవాపతితోపివా । కేశవంవాశివంవాపిస్పృష్ట్వానరకమ
శ్నుతే ॥ బ్రాహ్మణ్యపిహరంవిష్ణుంనస్పృశేచ్ఛ్రియమిచ్ఛతీ । సనాథామృతనాథా
వాతస్యానాస్తీహనిష్కృతిః ॥ స్త్రీణామనుపనీతానాం శూద్రాణాంచజనేశ్వర ।
స్పర్శనేనాధికారోస్తి విష్ణోర్వాశివం కరస్యచ-ఇతిస్కాందాత్ ॥ స్పర్శరహితాతు తి
యోర్భవత్యేవ ॥ సాలగ్రామంనస్పృశేత్తు హీనవర్ణోవసుంధరే । స్త్రీశూద్రకరసం
స్పర్శో వజ్రస్పర్శాధికోమతః ॥ మోహాద్యస్సంస్పృశేచ్ఛూద్రో యోషిద్వాపిక
దాచన । స్వపతేనరకేఘోరే యావదాభూతసంప్లవమ్ ॥ యదిభక్తిర్భవేత్తస్య
స్త్రీణాంవాపివసుంధరే । దూరాదేవాస్పృశన్పూజాంకారయేత్సుసమాహితః ।ఇతి
వారాహోక్తేః ॥ సాలగ్రామశిలామాత్రే నిర్బంధోనప్రతిమాదౌ ॥ సర్వవర్ణై
స్తుసంపూజ్యాః ప్రతిమాస్సర్వదేవతాః । లింగాన్యపితుపూజ్యాని మణిభిఃకల్పితాని
చఇతి తత్రైవోక్తేః ॥ చత్వారోబ్రాహ్మణైః పూజ్యాస్త్రయోరాజన్యజాతిభిః । వై
శ్యైర్ద్వావేవసంపూజ్యౌ తథైకశ్శూద్రజాతిభిరితిస్కాందాత్ - అన్యేతుదీక్షితవి
షయత్వేనవ్యవస్థామాహుః - విష్ణుధర్మే ॥ తయోరసంభవేర్చావై సాచేహానవ
ధాస్మృతా । రత్నజాహేమజాచైవ రాజతీతామ్రజాతథా ॥ రైతిక్యర్చాతథాలో
హీశైలజాద్రుమజాతథా । అధమాధమాచవిజ్ఞేయామృన్మయాప్రతిమాచయా ॥
ఏషాంఫలానితత్రైవజ్ఞేయాని ॥ నార్చ్యాగృహేశ్మజామూర్తి శ్చతురంగుళతోధి
కా । నచిత్రస్థాధికాధాతు సంభవాక్రోశయఇచ్ఛతా ॥ ఏవంలక్షణసంపన్నా పా
రంపర్యక్రమాగతా । ఉత్తమాసాతువిజ్ఞేయా గురుదత్తాపితత్సమా ॥ తత్రైవపా
ద్మేసాలగ్రామంప్రక్రమ్య ॥ తత్రాప్యామలకీతుల్యాపూజ్యాసూక్ష్మైవయాభవేత్ ।
యథాయథాశిలాసూక్ష్మాతథాస్యాత్తు మహత్ఫలమ్ ॥ తథా ॥ యవమాత్రంతుగ
ర్తస్స్యాద్యవార్ధంలింగముచ్యతే । శివనాభిరితిఖ్యాతస్త్రిషులోకేషుదుర్లభః ॥ తత్రై
వ ॥ సాలగ్రామమయీముద్రా సంస్థితాయత్రకుత్రచిత్ । వారాణస్యాయవాధి
క్యం సమంతాద్యోజనత్రయమ్ ॥ యోమృతస్తత్సమీపేతు మృతోవాసీయతేంతి
కమ్ ॥ సవైమోక్షమవాప్నోతి సత్యంసత్యం నచాన్యథా ॥ తత్రైవ ॥ చక్రాంక
మిథునం పూజ్యం నైకంచక్రాంకమర్చయేత్ । చక్రాంకమిథునాత్సార్ధం సాలగ్రా
మంప్రపూజయేత్ ॥ తత్రైవవారాహే ॥ మ్లేచ్ఛదేశేసుచౌవాపిచక్రాంకో యత్రతి
ష్ఠతి । యోజనానాంతథాత్రీణి మమక్షేత్రంవసుంధరే ॥ తత్రైవసాలగ్రామంప్రక్ర
మ్య ॥ క్రయక్రీతాపరిజ్ఞేయామధ్యమాయాచితాధమా ॥ ప్రయోగపారిజాతే వారా
హే ॥ ఏవంలక్షణసంపన్నా పారంపర్యక్రమాగతా । ఉత్తమాసాతువిజ్ఞేయా గురు
దత్తాపితత్సమా ॥ అథపార్థివపూజా - నందీపురాణే ॥ ఆయుష్మాన్బలవాన్శ్రీమా
న్పుత్రవాన్ధనవాన్సుఖీ । వరమిష్టంలభేల్లింగం పార్థివంయస్సమర్చయేత్ ॥ తస్మా
త్తుపార్థివంలింగంజ్ఞేయంసర్వార్థసాధకమ్ ॥ తత్రైవ ॥ గోభూహిరణ్య వస్త్రాదిబలి

పుష్పనివేదనే। శైవయోగమతే [illegible]
శ్చాయ మోంకారాద్యై [illegible]
ర్వాదిక్రమయోగతః। అస్మిన్ [illegible]
లక్షసప్రాచీమగ్రతశ్శంభో రతిరుద్రమయూముఖే [illegible]
ప్రసన్నదైర్గ - అథతత్త్వ [illegible] పురాణే॥ వ్యాపారాన్ సంసు [illegible]
స్నానంపూజనంచైవవిస్తరమ్॥ [illegible]
[illegible] శివః [illegible] మహాదేవ [illegible] ॥ పాద్మే [illegible]
చిత్రాణి శ్రీసత్సుస్తానివేదయేత్ ॥ తత్రైవ [illegible] ॥ [illegible] లింగం
[illegible] పూజయేన్నరః। [illegible] ॥ యోగినీ
తంత్రే॥ శివాగారే ఝల్లకంచ సూర్యా [illegible] ॥ [illegible] వా
[illegible] మధూరీంసదవాదయేత్ ॥ [illegible] ద్రస్య
సర్మాల్యం వాసనాఽప్యచ ॥ [illegible] నా
[illegible] కామధ్యే పుష్ప [illegible]
[illegible] పనోదయేత్ ॥ [illegible]
[illegible] లింగం సదాకుర్యాత్ [illegible]
[illegible] కర్షనమ్। [illegible]
[illegible] శివపూజనమ్॥ విధితత్త్వ [illegible] ॥ వినాభస్మత్రిపుండ్రేణ వినారు
ద్రాక్షమాలయా। పూజితోఽపి మహాదేవో నస్యాత్తస్యఫలప్రదః॥ తస్మాన్మృదా
పి [illegible] లలాటే వై త్రిపుండ్రకమ్॥ రుద్రాక్షధారణేవిశేషః - శివరహస్యే॥ ఏక
వక్త్రశ్శివస్సాక్షాద్బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి। అసంధ్యత్వాత్ప్రతిస్రోతోవహ్ని
స్తంభంకరోతిచ॥ ద్వివక్త్రోహరగౌరీస్యాద్గోవధాద్యఘనాశకృత్। త్రివక్త్రోద్య
గ్నిజన్మాథ పాపరాశింప్రణాశయేత్। చతుర్వక్త్రస్స్వయంబ్రహ్మనరహత్యాం
వ్యపోహతి। పంచవక్త్రస్తుకాలాగ్ని [illegible]
[illegible] యో భ్రూణహత్యాది నాశయేత్। సప్తవక్త్రస్త్వనంతస్స్యాత్ స్వర్ణ
స్తేయాదిపాపహృత్॥ వినాయకోష్టవక్త్రస్స్యాత్ సర్వాన్యృతవినాశకృత్। భైర
వో నవవక్త్రస్తు శివసాయుజ్యకారకః॥ దశవక్త్రస్స్మృతో విష్ణుర్భూతప్రేత
[illegible]। ఏకాదశముఖోరుద్రో నానాయజ్ఞఫలప్రదః॥ ద్వాదశాస్యస్తథాదిత్య
స్సర్వ [illegible] బర్హణః। త్రయోదశముఖః కామస్సర్వకామఫలప్రదః॥ చతుర్దశాస్య
[illegible] ద్ధారకరః పరః ఇతి॥ తథా॥ వినామంత్రేణ యో ధత్తే రుద్రాక్షం
భువి మానవః। సయాతి నరకాన్ ఘోరాన్ యావదింద్రాశ్చతుర్దశ॥ పంచామృ
తం పంచగవ్యం స్నానకాలే ప్రయోజయేత్। రుద్రాక్షస్య ప్రతిష్ఠాయాం మంత్రం
పంచాక్షరం తథా॥ త్రియంబకాదిమంత్రంచ తదా తత్ర ప్రయోజయేత్॥ యథా॥
ఓం అఘోరే ఓం హ్రీం అఘోరేభ్యస్తథా [illegible] హ్రీం స్వా
హా - అనేనాభిమంత్ర్య ధారయేత్ ॥ తథా॥ అష్టోత్తరశతంధార్యా [illegible]

శదేవనా । సప్తవింశతిమానా వా తతోహీనాధమాస్స్మృతా ॥ ప్రజాపతిః ॥ మో
క్షార్థీ పంచవింశత్యా ధనార్థీ త్రింశతా జపేత్ । పుష్ట్యర్థీ పంచవింశత్యా పంచదశ్యా
భిచారకే॥ సప్తవింశతిరుద్రాక్షమాలయా దేహసంస్థయా । యత్కరోతి నరః పుణ్యం
సర్వం కోటిగుణం భవేత్ ॥ యో దదాతి ద్విజేభ్యశ్చ రుద్రాక్షం భువి సన్ముఖమ్ । త
స్య ప్రీతో భవేద్రుద్ర స్స్వపదం చ ప్రయచ్ఛతి ఇతి పదార్థాదర్శే బోపదేవః ॥ రుద్రా
క్షాన్ కంఠదేశే దశపరిమితాన్మస్తకే వింశతిర్ద్వే షట్ కర్ణప్రదేశే కరయుగళకృతే
ద్వాదశ ద్వాదశైవ। బాహ్వోరిందోః కలాభిర్నయనయుగకృతే ఏకమేకం శిఖాయాం
వక్షస్యష్టాధికం యః కలయతి శతకం సస్వయం నీలకంఠః ॥ హేమాద్రౌ శివధర్మే॥
స్నానం పలశతం జ్ఞేయమభ్యంగః పంచవింశతిః । పలానాం ద్వేసహస్రే తు మహాస్నా
నం ప్రకీర్తితం ॥ పంచవింశత్పలం లింగే అభ్యంగం కారయేదథ। శివస్య సర్పిషా స్నానం
ప్రోక్తం పలశతేన చ॥ తావతా మధునా చైవ దధ్నా చైవ తతః పునః। తావతైవ చ క్షీరేణాగ
వ్యేనైవ భవేత్తతః॥ భూయస్సార్ధసహస్రేణ పలానామైక్షవేణ చ। రసేన కారయేత్స్నా
నం భక్త్యా చోష్ణాంబునా తతః॥ విష్ణ్వాదౌ తు స్కాందే ॥ క్షీరాద్దశగుణం దధ్నా ఘృతే
నైవ దశోత్తరమ్ । ఘృతాద్దశగుణం క్షౌద్రం క్షౌద్రాచ్చైక్షవజం తథా॥ బ్రాహ్మే॥ దే
వానాం ప్రతిమా యత్ర ఘృతాభ్యంగక్షమా భవేత్। పలాని తత్ర దేయాని శ్రద్ధయా పం
చవింశతిః ॥ ఇదం క్రోడీకృతాభిప్రాయేణ - తత్రైవ సంగ్రహే ॥ విష్వక్సేనాయ
దాతవ్యం నైవేద్యస్య శతాంశకమ్। పాదోదకం ప్రసాదం చ లింగే చండేశ్వరాయ తు॥
పంచాయతనసన్నివేశమాహ బోపదేవః - పదార్థాదర్శే చ॥ శంభౌ మధ్యగతే హరీన
హరభూదేవ్యో హరౌ శంకరేభాస్యే నాగసుతా రవౌ హరగణేశాజాంబికాస్థాపి
తాః । దేవ్యాం విష్ణుహరేభవక్త్రరవయో లంబోదరే జేశ్వరే నాంబాశ్శంకరభాగ
తో ఽతిసుఖదా వ్యస్తాస్తు హాని ప్రదాః ॥ శంకరభాగతః ఈశానకోణాదారభ్య ప్ర
దక్షిణమిత్యర్థః - అత్ర దిక్స్వరూపముక్తం ప్రయోగపారిజాతే మంత్రశాస్త్రే॥ దే
వస్య ముఖమారభ్య దిశం ప్రాచీం ప్రకల్పయేత్ । తదాది పరివారాణామంగాద్యా
వరణస్థితిః ॥ తత్ర క్రమః పాద్మే ॥ రవిర్వినాయకశ్చండీ ఈశో విష్ణుస్తు పంచమః । అను
క్రమేణ పూజ్యంతే వ్యుత్క్రమే తు మహద్భయమ్ ॥ తథా ॥ పూజ్యపూజకయోర్మ
ధ్యే ప్రాచీ ప్రోక్తా విచక్షణైః ॥ అథ కేశవాదిమూర్తయః - బోపదేవః - కేవిగో వా
దాపుహ్యాపే ప్రజాచ్యుకృమమాత్రినా వాధోన్నృహసాని శ్రీపాశాచ్ఛగే పిగపేచ
పే - అత్ర కేవిగవిత్యాద్యైః కేశవవిష్ణ్వాదిచతుర్వింశతిమూర్తయోఽభిధీయంతే-
శాత్ శంఖాత్ - చగే చక్రగదే జ్ఞేయేత్యర్థః - శిష్టే భుజే పద్మమిత్యర్థతస్సిద్ధం - అత్ర
దక్షిణాధః కరక్రమేణ జ్ఞేయం - దక్షిణోర్ధ్వకరక్రమాదితి హేమాద్రావచనాత్ -
తేన హేమాద్రిణా సంవాదః - విశబ్దేన విపరీతం గచ్ఛేదిత్యర్థః - అత్రాపి శబ్దాదనువృ
త్తిః శంఖాద్గదాచక్రే ఇత్యర్థః - గపే ఇత్యత్రాపి శాదిత్యనువర్తతే - శంఖాద్గదాప
ద్మే ఇత్యర్థః - విపరీతే పద్మగదే ఇత్యత్రాపి శంఖాజ్ఞేయే - చపే చక్రపద్మే శంఖా
చ్చక్రపద్మే ఇత్యర్థః - విఇత్యత్రాపి పద్మచక్రే ఇత్యర్థః- తేన చగదే ఇత్యర్థోమా

ర్తయః గమె ఇత్యష్టామూర్తయః చ వేఇత్యత్రచ. అత్రమూలం హేమాద్రౌజ్ఞేయం-
అథబౌధాయనసూత్రం, త్రైవిక్రమీంచానుస్మృత్యలింగాన్ప్ర ప్రతిష్ఠోచ్యతే యజ
మానః పూర్వోక్తకాలే పూర్వేద్యుః దశంద్వాదశషోడశాన్యతమహస్తంమండపం
కృత్వాగ్నేయేహస్తమాత్రం చతురశ్రంకుండంస్థండిలం వాపూర్వతోహస్తమా
త్రాం వేదింనైరృతే వాస్తుమండల మధ్యేవేదీం తదుపరిసర్వతోభద్రం కృత్వాబ్రా
హ్మణానాయవస్త్యాస్యాం మహాతో- పేశస్యానాస్మికస్య సిద్ధ్యర్థందీర్ఘాయుర్లక్ష్మీసర్వకామ
సమృద్ధ్యర్థయుష్యసుఖకామోఽముక మహాత్ప్రతిష్ఠాంకరిష్యే ఇతిసంకల్ప్యగణేశపూ
జాపుణ్యాహవాచన మాతృకా పూజననాందీశ్రాద్ధాని కృత్వా చార్యం చతురో
ఋత్విజశ్చవృత్వావస్త్రాద్యైః పూజయేత్ - అథాచార్యః - యదత్రసంస్థితమితి
సర్షపాన్ వికీర్యాపోహిష్ఠేతికుశోదకేన భూమింప్రోక్ష్యదేవా ఆయాంతుయాతు
ధానా అపయాంతువిష్ణోదేవయజనం రక్షస్వేతిభూమౌ ప్రాదేశం కృత్వాస్త
త్కృతతులాపద్ధతి మార్గేణమంటపప్రతిష్ఠాంకృత్వాఽకృత్వావాపూర్వరాత్రౌ హి
రణ్యోపధానం దేవంపంచగవ్యహిరణ్య యవదూర్వాశ్వత్థ పలాశపర్ణాన్యుదకుం
భే ప్రక్షిప్యతాభిరద్భిరాపోహిష్ఠేతి తిసృభిః హిరణ్యవర్ణా ఇతిచతసృభిః పవమానస్సు
వర్జన ఇత్యనువాకేనాభిషిచ్యవ్యాహృతీభిరిదం విష్ణురితి ఫలయవదూర్వాస్సస
ర్షపరక్షోహణమితిహస్తేకంకణంబధ్వావాససాచ్ఛాద్య అవతేహేడఉదుత్తమమితి
జలేఽధివాసయేత్ - ఇదంబౌధాయనోక్తం- తతశ్చలలింగేఽర్చాయాంవా- అత్రా
గ్నింప్రతిష్ఠాప్యగోక్షీరనీవారచరుంకృత్వా విష్ణుశ్చేత్కృసరమపి శ్రపయిత్వాజ్య
భాగాంతే పలాశోదుంబరాశ్వత్థశమ్యపామార్గ సమిద్భిఃఆజ్యేన చరుణాతిలైర్వా
ప్రత్యేకమష్టావింశతి మష్టౌవాహుతీర్లోకపాలమూర్తిమూర్తిపతిభ్యోహుత్వా స్థా
ప్యదేవమంత్రేణ పూర్వోక్తసమిత్తిలనైవారచర్వాజ్యైరష్టసహస్రమష్ట శతమ
ష్టావింశతిం వాహుత్వాఅగ్నిర్యజుర్భిరిత్యను వాకేనదశాహుతీర్జుహుయాత్ - ప్రతి
ద్రవ్యంహోమాంతే దేవంపాదనాభిశిరస్సుస్పృశేత్ - ఆజ్యహోమేచోత్తరగత
స్సజలకుంభే సంపాతాన్నయేత్ - తేషాంమంత్రాః - ఇంద్రాయేందో ఇతీంద్ర
స్యస్యోనేతిపృథివీమూర్తేః - అగ్నయేభ్యఇతితత్పతేః సర్వస్యఅగ్న ఆయాహీత్య
గ్నేః అగ్నిందూతమిత్యగ్నిమూర్తేః నమఃశర్వాయచ పశుపతయేచేతిపశుపతేః య
మాయసోమమితియమస్య అసిహీవీరితి యజమానమూర్తేః - స్తుహిశ్రుతంతత్పతేః
ఉగ్రస్య । అసున్వంతంనిరృతేః । ఆకృష్ణేనసూర్యమూర్తేః మోరుద్రోఽగ్నా ఇతి
తత్పతేరుద్రస్య । ఇమంమేవరుణస్య । శన్నో దేవీజలమూర్తేనమోభవాయేతి
భవస్య । ఆనోనియుద్భిరితివాయోః । తవవాతువాయుమూర్తేః, తమీశానంతత్ప
తేరీశానస్య, ఆప్యాయస్వేతికుబేరస్య - వయంసోమేతిసోమమూర్తేః - తత్పుర
షాయమహాదేవస్య ఆభిత్వాఈశానస్య, ఆదిత్ప్రత్నస్యేత్యాకాశస్య, నమ ఉగ్రా
యచేతి తత్పతేర్భీమస్య, తతోదేవస్యపాదౌస్పృశేత్ - ఏవంద్వితీయేహుత్వా
నాభిం, తృతీయేమధ్యం, చతుర్థేఉరః, పంచమేశిరః, స్పృష్ట్వాప్రతిపర్యాయంసం

పాతజలేన దేవంఅభిషించేత్- తతస్స్విష్టకృదాదిహోమశేషం సమాప్యార్చాం శోధయేత్ - స్థిరలింగార్చాదౌతునేదానీ మగ్నిస్థాపనహోమాదికార్యం - తతో దేవంనత్వా ॥ స్వాగతందేవదేవేశ విశ్వరూపనమోస్తుతే। శుద్ధేపిత్వదధిష్ఠానేశుద్ధిం కుర్మస్సహాస్వతా మితిసంప్రార్థ్య॥ఉత్తిష్ఠ ॥ బ్రహ్మణస్పతెఇతిసఋత్విగుత్థాప్య పూర్వమకృతే గ్న్యుత్తారణె అధునావాకార్యం - అగ్నిఃసప్తిమితిసూక్తమగ్నిప దహీనం పఠిత్వాతత్సహితం పునఃపఠేత్ - ఏవమష్టసహస్రమష్ట శతమష్టావింశ తి వా పఠన్ జలంపాతయేత్ - తతోర్చాంద్వాదశవారం మృదాజలేనచ ప్రక్షా ళ్యమంత్రవత్పంచ గవ్యంకృత్వాపయః పృథివ్యామాపోరాజాసం ఇతిచసంస్నాప్య ఆప్యాయస్వ,ధధిక్రావ్ణ్ణ,స్తేజోసి, మధువాతా, అయంగౌ,రితిపంచామృతైః సంస్నా ప్యలింగంచేన్న మస్తేరుద్రమన్యవేఇత్యష్టాభిః సంస్నాప్యఘృతేనాభ్య జ్యోద్వర్త నేనోద్వర్త్యోష్ణో దకేనప్రక్షాళ్యగంధం దత్వాసంపాతోదకేనాభిషిచ్యసపల్లవైః చ తుర్భిఃకుంభైరాపోహిష్ఠేతి త్రిభిః ఆకలశేష్వితిచ ప్రత్యేకం సముద్రజ్యేష్ఠా ఇతి చ తుర్భిరాకల శేష్వితిచమిలితైః సంస్నాప్యోదుంబరాదిపీఠేర్చా ముపవేశ్యపరితో ష్టదిక్షుసజలకుంభాన్ సంస్థాప్య తేషు గంధపుష్పదూర్వాఃక్షిప్త్వాఆద్యేసప్తమృదః ద్వితీయేపుష్కరపర్ణ శమీవికంకతాశ్మంత కత్వచఃపల్లవాంశ్చతృతీయాదిషు సప్త ధాన్యంపంచరత్న ఫలపుష్పాణి కుశదూర్వాగోరోచన సంపాతోదకగంధఫల స ర్వౌషధీః క్షిప్త్వాక్రమేణాపోహిష్ఠేతితిసృభిర్హిరణ్యవర్ణా,ఇతిచతసృభిః, పవమానా నువాకేన చాభిషిచ్యైకకుంభేశమీ పలాశవటఖదిర బిల్వాశ్వత్థ వికంకతపనసా మ్రశిరీషో దుంబరాణాంపల్లవాన్ కషాయాంశ్చక్షిప్త్వాఅశ్వత్థేవః ఇత్యభిషిచ్యాపం చరత్నోదకేన హిరణ్యవర్ణా ఇతి సంస్నాప్యవాససీదత్వాఉపవీతాదిదీపాంతం కృ త్వాహిరణ్యగర్భః యఆత్మదాయఃప్రాణతః యస్యేమే యేనద్యౌఃయంక్రందసీఆపో హయత్ యశ్చిదాపోఇత్యష్టౌ పిష్టదీపాన్ దత్వాసువర్ణశలాకయాతైజ సపాత్రి స్థం మధుఘృతంచ గృహీత్వాచిత్రందేవానాం తేజోసీతిమంత్రాభ్యాం॥ ఓంనమో భగవతేతుభ్యం శివాయహరయేనమః । హిరణ్యరేతసేవిష్ణో విశ్వరూపాయతేన మః - ఇతిచదక్షిణసవ్యే దేవనేత్రేమంత్రా వృత్త్యాలిఖేత్ - అంజంతిత్వాత్యంజ నేన మధునావాంక్త్వా దేవస్యత్వా సవితుః ప్రసవే- ఇంద్రస్యేంద్రియేణా నజ్మిఇతి మధ్వాజ్యశర్కరాభి రంక్త్వా తేనైవాంజనేన పునరంజయేత్ - స్థిరలింగేతుస్వ ర్ణ సూచ్యాగంధేన ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ హిరణ్యరేతసే పరాయ పర మాత్మనే విశ్వరూపాయోమాప్రియాయనమః ఇత్యంజనాదినాం జయేత్ - త తః ఆదర్శాభక్ష్యాది దర్శయేత్ - తతఃకర్తా ఆచార్యాయ గామృత్విగ్భ్యశ్చ దక్షిణాందద్యాత్ అథాచార్యః ప్రత్యృచ మాదౌప్రణవంవదన్ పురుషసూక్తేన స్తుత్వా - వంశపాత్రే పంచవర్ణాదనేన దేవస్య నీరాజనం కారయిత్వా - రుద్రా యచతుష్పథాదాదద్యాత్ - మంత్రస్తు - ఓం నమో రుద్రాయ సర్వభూతాధి పతయే దీప్త శూలధరాయోమాదయితాయ విశ్వాధిపతయేరుద్రాయనైసమోస

[illegible] స్తుస్వాహేతి అశ్వత్థపర్ణైర్భూతేభ్యోనమఇతి కేచిదేత
ద్రాత్రౌస్థిర ప్రతిష్ఠాయామిచ్ఛంతిఅథాచార్యః - సర్వతోభద్రేదేవానావాహయే
త్ - మధ్యేబ్రహ్మాణం ప్రాచ్యాదిదిక్షుఇంద్రాదిలోకపాలాన్ ఈశానేంద్రాద్యం
తరాళేషు వసూన్రుద్రానాదిత్యాన్ అశ్వినౌవిశ్వాన్దేవాన్పితౄన్ నాగాన్స్కం
ధవృషౌ బ్రహ్మేశానాద్యంతరాళేషు దక్షంవిష్ణుందుర్గాం స్వధాకార,మృత్యురో
గాన్ సముద్రాన్సరితః మరుతఃగణాధిపంచేతి-మధ్యే ఏవపృథివీంమేరుంసంస్థాప్యదే
వంచా వాహ్యప్రాగాది వజ్రంశక్తిదండంఖడ్గపాశం అంకుశంగదాంశూలం తద్బా
హ్యేగౌతమం భరద్వాజంవిశ్వామిత్రం కశ్యపంజమదగ్నింవసిష్ఠం అత్రింఅరుంధ
తీంచ తద్బాహ్యేనవగ్రహాన్ తద్బాహ్యేఐంద్రీం కౌమారీంబ్రాహ్మీం వారాహీం
చాముండాం వైష్ణవీం మాహేశ్వరీం వైనాయకీమితిఏతాః నామభిరావాహ్య సం
పూజ్య అర్చాయాందేవం తన్మంత్రేణా వాహ్యామండలమధ్యేర్చాంసుప్రతిష్ఠోభవఇ
తిస వేశ్యసంపూజ్య వహ్నౌ మండల దేవతానాంనామభిస్తిలాజ్యేన దశదశాహు
తీర్హుత్వా పుష్పాంజలింసమర్ప్య నమోమహాన్ ఇతిదేవంనత్వామండలాదుత్తంతః
స్వస్తికేమంచకం తదుపరిశయ్యాంకృత్వాఉత్తిష్ఠ ఇతిదేవముత్థాప్యమంగళఘోషైః
శయ్యాయాందేవ మారోప్యపురుషసూక్తోత్తర నారాయణాభ్యాంస్తుత్వాదేవేన్యా
సంకుర్యాత్ - తద్యథా - పురుషాత్మనేనమః ప్రాణాత్మనేనమఃప్రకృతితత్త్వాయ
నమః బుద్ధితత్త్వాయనమః అహంకారతత్త్వాయనమః మనస్తత్త్వాయనమఃఇతిస
ర్వాంగేప్రకృతితత్త్వాయనమః బుద్ధితత్త్వాయనమః హృదితత్త్వాయనమఃశబ్దతత్త్వా
యనమః శిరసిస్పర్శతత్త్వాయనమః త్వచిరూపతత్త్వాయనమః హృదిఏవంహృద్యే
వరసగంధ శ్రోత్రత్వక్ చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ వాక్పాణిపాదపాయూపస్థం పృథివ్యా
స్తేజోవాయ్వాకాశ సత్త్వరజస్తమో దేహతత్త్వాని విన్యసేత్ తతఃపురుషసూక్త
స్యాద్య మృగ్ద్వయంకరయోఃతదుత్తరంజాన్వోఃతదుత్తరంకట్యోః తంయజ్ఞమితిత్రిస్రః
నాభిహృత్కంఠేషుతస్మాద శ్వాఇతిద్వయంబాహ్వోఃబ్రాహ్మణోస్యేతి ద్వయంనా
సయోఃనాభ్యేతిద్వయమక్ష్ణోరంత్యాం శిరసికేచిత్తత్త్వన్యాసమన్యథామాహుఃపు
రుషప్రకృతిమహదహంకారంతత్త్వాని శబ్దస్పర్శరూప రసగంధతన్మాత్రాణి ఆకాశ
వాయుతేజోఽప్పృథివీశ్రోత్ర త్వక్చక్షురసనాఘ్రాణ వాక్పాణిపాద పాయూపస్థమ
నస్తత్త్వానీతి కేచిదేతాన్స్థిరలింగాదావేచ్ఛంతి - తతస్సుఖశాయీభవఇతి శయ్యా
యాందేవం స్వాపయిత్వామండలశయ్యయోరంతరాళేనగంతవ్యమితిప్రైషందత్వా
స్విష్టకృతాదిహోమశేషంసమాప్య మండలదేవతాభ్యో నామభిః పాయసేనచ
రుణావాబలీన్ దద్యాత్ నీవారచరుశేషేణ దిగ్బలింనేదంస్థిర ప్రతిష్ఠాయాంస్థిరలిం
గార్చాదౌత్వయంవిశేషః అగ్నిస్థాపనహోమవర్జ్యంసర్వంపూర్వవత్కృత్వా
ఇదానీమగ్నిస్థాపనంకృత్వా పూర్వోక్తహోమంకుర్యాత్ - సాత్రనైవారశ్చరుః.
విష్ణుశ్చేత్పూర్వోక్త హోమంకృత్వాపురుషసూక్తేన ప్రత్యృచమాజ్యం హుత్వా
ఇదంవిష్ణుర్విచక్రమే పాదౌస్పృష్ట్వాపునస్తామేవహుత్వా విష్ణోర్నుకమితి నాభింస్పృష్ట్వా

పునస్తా ఏవహుత్వాఽతోదేవేతిశిరః స్పృష్ట్వాపునస్తాఏవహుత్వా పురుషసూక్తేన
సర్వాంగం స్పృశేత్ - స్థిరలింగంచే దగ్నిస్థాపనాది పూర్వోక్త సమిదాజ్య తిలా
హుతీర్హుత్వాయాత ఇషురిత్యనువాకాంతేన ద్రాపేసహస్రాణీత్యనువాకాభ్యాంచ
ప్రత్యృచమాజ్యం హుత్వాసర్వోవై రుద్ర ఇతిమూలంస్పృశేత్॥ పునస్తాఏవహు
త్వాకద్రుద్రాయేతిమధ్యంపునస్తాఏవ హుత్వానమోహిరణ్యబాహవ ఇత్యగ్రంపున
స్తా ఏవహుత్వాసర్వరుద్రేణ సర్వాంగంస్పృశేత్, తతోఽధామంతఇతి పూర్ణాహు
తింజుహుయాన్నవా ఏవమధివాసనంకృత్వా పరేద్యుఃసద్యోవాపీఠికాంస్నాప యి
త్వామహీమూష్విత్యావాహ్య అదితిర్ద్యౌరితిస్తుత్వా హ్రీంనమఃఇతి సంపూజ్య తే
నైవపూర్ణాహుతిం హుత్వాఉత్తిష్ఠబ్రహ్మణస్పత ఇతిదేవముత్థాప్య పుష్పాంజలింద
త్వా పుషసూక్తేన స్తుత్వాఉదుత్యంఇత్యుత్థాప్య కనిక్రదత్ - ఇతిసూక్తేన విష్ణుంస
ద్యోజాతమితి పంచానువాకైర్లింగం గృహంప్రవేశ్యపీఠికాయాం ఇంద్రాదినామభి
రష్టరత్నాని క్షిప్త్వాసప్తధాన్య రూప్యవృషమనశ్శిలాః క్షిప్త్వాపాయసేన సంలిప్య
ప్రణవేనాంగ న్యాసంకృత్వాసువర్ణశలాకామంతరితాం కృత్వాసులగ్నే ఓంప్రతి
తిష్ఠపరమేశ్వరఇత్యుక్త్వాఅతోదేవాఇతివిష్ణుంరుద్రేణచలింగం స్థాపయేత్ -తతఃప్రా
ణప్రతిష్ఠా - చలార్చాదాత్వధివాసనాంతే పరేద్యుఃఉత్తిష్ఠబ్రహ్మణస్పతె ఇతిదేవ
ముత్థాప్యపురుషసూక్తోత్తర నారాయణాభ్యాంస్తుత్వా ఘృతేవ్రీహిచరుంకృత్వా
తద్దేవతామంత్రేణదశాహుతీర్హుత్వా నామభిర్జుహుయాత్ - అగ్నయేస్వాహా సో
మాయస్వాహా ధన్వంతరయేస్వాహా కుహ్వైస్వాహా అనుమత్యైస్వాహా ప్రజాపత
యేస్వాహాపరమేష్ఠినేస్వాహా బ్రహ్మణేస్వాహాఅగ్నయేస్వాహాసోమాయస్వాహా అ
గ్నయేన్నాదాయస్వాహా అగ్నయేన్నపతయేస్వాహాప్రజాపతయేస్వాహా విశ్వేభ్యో
దేవేభ్యస్స్వాహాసర్వేభ్యోదేవేభ్యస్స్వాహా భూర్భువస్సువఃస్వాహా అగ్నయేస్విష్ట
కృతేఇతితతఃసప్తతేఅగ్నే పునస్త్వేత్యాభ్యాంపూర్ణాహుతిఃతతఃఆచార్యోయా ఓషధీ
రితి పుష్పఫలసర్వోషధీస్సమర్ప్యసంపాతోదకంతామ్రపాత్రేఆదాయదేవమంత్రే
ణశతవారమభిమంత్ర్య తేనైవాభిషించేత్ -తతఃఉత్తిష్ఠేతి వదేముత్థాప్యవిశ్వతశ్చక్షు
రిత్యుపస్థాయదేవంధ్యాత్వాజపేత్ -బ్రహ్మణేనమఃఏవంవిష్ణవేనమః రుద్రాయనమః-
ఇంద్రాదీనష్టౌవసుభ్యో రుద్రేభ్యఆదిత్యేభ్యోశ్విభ్యాంమరుద్భ్యః కుబేరాయగంగాది
మహానదీభ్యోగ్నిషోమాభ్యామింద్రాగ్నిభ్యాం ద్యావా పృథివీభ్యాంధన్వంతరయేస
ర్వేశాయవిశ్వేభ్యోదేవేభ్యోబ్రహ్మణెనమః ఇతి।తతఃసంపాతోదకేన యజమానమభి
షిచ్యదేవంధ్యాత్వా ఓంప్రతితిష్ఠ పరమేశ్వరఇతిపుష్పాంజలింనివేద్యసచ్చిదానందం
బ్రహ్మైవభక్తానుగ్రహాయ గృహీతవిగ్రహంకరచరణాద్యవయవినంశంఖచక్రాద్యా
యుధవంతంనిజ వాహనాద్యుపేతం నిజహృత్కమలేవస్థితం సర్వలోకసాక్షిణమక్షీ
యాంసంపరమేష్ఠ్యసిపరమాం శ్రియంగమయేతి మంత్రేణపుష్పాంజలావాగతం
విభావ్యార్చాయాంవిన్యస్యప్రాణప్రతిష్ఠాంకుర్యాత్ యథాఅస్యశ్రీప్రాణప్రతిష్ఠామం
త్రస్యబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాఋషయఃఋగ్యజుస్సామానిఛందాంసి క్రియామయవపుః

ప్రాణాఖ్యాదేవతా - ఆంబీజం - క్రోంశక్తిః - ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం వినియోగః - తతో
ఋష్యాదీన్ క్రమేణశిరోముఖహృదయగుహ్య పాదేషువిన్యస్య - ఓంకంఖంగం
ఘంఙంఅం పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశాత్మనే ఆంహృదయాయనమః - ఓంచంఛం
జంఝంఞంఇం శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాత్మనే ఈంశిరసేస్వాహా ఓంటంఠండంఢంణం
ఉంశ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వా ఘ్రాణాత్మనేఊంశిఖాయైవషట్ - ఓంతంథందంధంనంఏం
వాక్పాణిపాదపాయూప స్థాత్మనేఐంకవ చాయహుం - ఓం పంఫంబంభంమంఓంవచ
నాదానవిహరణోత్స ర్గానందాత్మనేఔంనేత్ర త్రయాయవౌషట్ - ఓంయంరంలం
వంశంషంసంహాంళంక్షంఅం మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తాత్మనేఅః అస్త్రాయఫట్ - ఏ
వంఆత్మనిదేవేచ కృత్వాదేవంస్పృష్ట్వాజపేత్ - ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవం
శంషంసంహాంసః దేవస్యప్రాణాఇహప్రాణాః ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశం
షంసంహాంసః దేవస్యజీవఇహస్థితః ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశంషంసంహాం
సః దేవస్యసర్వేంద్రియాణి ఓంఆంహ్రీంక్రోంఅంయంరంలంవంశంషంసంహాంసః దేవ
స్యవాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్ర ఘ్రాణప్రాణాఇహాగత్య స్వస్తయేసుఖేన సుచిరంతిష్ఠంతు
స్వాహేతితతోఽస్యహృద్యం గుష్ఠందత్వాజపేత్ ॥ అస్యైప్రాణాఃప్రతిష్ఠంతు అ
స్యైప్రాణాఃక్షరంతుచ । అస్యైదేవత్వమర్చాయైమా మహేతి చకశ్చన ॥
ఇతితతః ప్రణవేనసంరుద్ధ్య సజీవంధ్యాత్వాధ్రువాద్యా ఇత్యృచంజప్త్వాకర్ణే
గాయత్రీం దేవమంత్రంచజప్త్వా పురుషసూక్తేనో పస్థాయపాద నాభిశిరఃసు
స్పృష్ట్వాఇహైవైధీతి త్రిర్జపేత్ తతఃకర్తా ॥ స్వాగతందేవదేవేశ మద్భాగ్యాత్త్వమి
హాగతః । ప్రాకృతంత్వమదృష్ట్వా మాంబాలవత్పరిపాలయ ॥ ధర్మార్థకామసిద్ధ్య
ర్థం స్థిరోభవశుభాయనః । సాన్నిధ్యంతుసదాదేవ స్వార్చాయాం పరికల్పయ ॥
యావచ్చంద్రావనీ సూర్యాస్తిష్ఠంత్య ప్రతిఘాతినః । తావత్త్వయాత్రదేవేశస్థేయం
భక్తానుకంపయా ॥ భగవన్ దేవదేవేశత్వం పితాసర్వదేహినామ్ । యేనరూపేణభ
గవం స్త్వయావ్యాప్తంచరాచరమ్ । తేనరూపేణదేవేశ స్వార్చాయాంసన్ని
ధిర్భవ। ఇతినమేత్ - ఏతదంతంసర్వదేవానాం సమానందేవమంత్రశ్చ మూల
మంత్రోవైదికోవాగ్రాహ్యః - అథాచార్యఃకర్తావా లింగమర్చాంవా ఓంభూః
పురుషమావాహయామి - ఓంభువః పురుషమావాహయామి - ఓంసువఃపురుష
మావాహయామి - ఓంభూర్భువస్సువః పురుమావాహ యామీత్యావాహ్య ప్రణ
వేనాసనందత్వాతేనైవదూర్వాశ్యామాక విష్ణుక్రాంతాపద్మమిశ్రంపాద్యం ఇమాఆ
పశ్శివతమాఃపూతాఃపూతతమామేధ్యామేధ్యతమా అమృతాఅమృతరసాః పాద్యా
స్తాజుషతాంప్రతిగృహ్యతాం ప్రతిగృహ్ణాతుభగవాన్మహావిష్ణుర్విష్ణవేనమః ఇతిపాద్యం
భగవాన్మహాదేవో రుద్రాయనమః ఇతిలింగే ఏవం దేవతాంతరేష్వూహ్యం ఇమా
ఆపఆచ మనీయాస్తాజుషతామిత్యాచ మనీయం అర్ఘ్యాఇత్యర్ఘ్యం - తతో వేదమం
త్రైః సంస్నాప్య ఇదంవిష్ణురితిపట్టాంశుమో అస్యునిల్కగ్రీవా యేతి లింగేప్రతిసరంవిన్య
స్య స్త్రియంయాజ్ఞోపవీతంపరితాం - మేగంధాన్పుష్పాదిన్యాసపుష్పైరలంకృతాః ।

పూతా బ్రహ్మపవిత్రేణ పూతా సూర్యస్య రశ్మిభిః॥ ఇతి గంధం॥ ఇమే మాల్యాశ్శుభాదివ్యాస్సర్వమాల్యైరలంకృతాః॥ పూతా ఇత్యాది మాల్యం ఇమే పుష్పా శ్శుభా ఇత్యాది పుష్పం॥ వనస్పతిరసోద్భూతో గంధాఢ్యో ధూప ఉత్తమః। ఆఘ్రేయస్సర్వదేవానాం ధూపోఽయం ప్రతిగృహ్యతామ్॥ ప్రతిగృహ్ణాత్విత్యాది ధూపం । జ్యోతిశ్శుక్రం చ తేజశ్చ దేవానాం సతతం ప్రియః। ప్రభాకరస్వభూతానాం దీపోఽయం ప్రతిగృహ్యతామితి దీపం దత్వా విష్ణో సంకర్షణ వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ పురుషోత్తమాధోక్షజ నృసింహాచ్యుత జనార్దనోపేంద్ర హరి శ్రీకృష్ణేతి ద్వాదశనామభిః కేశవాది ద్వాదశనామభిర్వా పుష్పాణి సమర్ప్య తైరేవ తర్పణం కృత్వా పాయస గుడౌదన చిత్రౌదనాని పవిత్రం తే వితతమితి నివేద్య ॰సంకర్షణాది పూర్వోక్త నామభిర్ద్వాదశ కృసరాహుతీర్హుత్వా । తేనైన శార్ఙ్గిణే శ్రియై సరస్వత్యై విష్ణవే ఇతి హుత్వా విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి* తదస్య ప్రియమభిపాథో* ప్రతద్విష్ణుస్తవతే వీర్యేణ* పరో మాత్రయా తన్వా వృధానః* విచక్రమే పృథివీమేష ఏతాం* త్రిర్దేవః పృథివీమేష ఏతాం ఇతి । జుహుయాత్ పునః ద్వాదశనామభిర్జుహుయాత్ - లింగే తు దీపాంతం కృత్వా భవాయ దేవాయ* సర్వాయ* ఈశానాయ ఉగ్రాయ పశుపతయే రుద్రాయ భీమాయ మహతే దేవాయ నమః ఇతి పుష్పాణి దత్వా తైరేవ తర్పణం కృత్వా పవిత్రం తే ఇతి పాయసం గుడౌదనం చ నివేద్య పూర్వోక్త నామభిః కృసరం హుత్వా భవస్య దేవస్య పత్న్యై స్వాహేత్యాద్యష్టభిర్గుడౌదనం హుత్వా భవస్య దేవస్య సుతాయ స్వాహేత్యాద్యైర్హరిద్రౌదనం హుత్వా త్ర్యంబకం యజామహే మానో మహాంతముత మానో మానస్తోకే తనయే ఆరాత్తే గోఘ్న ఉత పూరుషఘ్నం వికిరిద విలోహిత సహస్రాణి సహస్రశో ఇతి ద్వాదశభిస్తైర్హుత్వా శివాయ శంకరాయ సహమానాయ శితికంఠాయ కపర్దినే తామ్రాయ అరుణాయ అపగురమాణాయ హిరణ్యబాహవే సస్పింజరాయ బభ్లుశాయ హిరణ్యాయేతి చ జుహుయాత్ -తతస్స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య పూర్వోక్త సర్వహవిర్భిర్విష్ణవే లింగాయ వా బలిం దద్యాత్ -మంత్రస్తు॥ త్వామేకమాద్యం పురుషం పురాతనం నారాయణం విశ్వసృజం యజామహే। త్వమేవ యజ్ఞో విహితో విధేయస్త్వమాత్మనాత్మన్ప్రతిగృహ్ణీష్వ హవ్యమితి॥ లింగే తు నారాయణపదే రుద్రం శివమితి వదేత్ - తతోశ్వత్థపర్ణే భూర్భువస్స్వరోమితి హుతశేషం నిధాయ ప్రదక్షిణీకృత్య విశ్వభుజే ఆత్మనే పరమాత్మనే నమ ఇతి నత్వా ఆచార్యాయ శతం తదర్ధం ద్వాదశ త్రిసప్తకాం వా గాం దత్వా ఋత్విగ్భ్యోపి దక్షిణాం దత్వా శతం ద్వాదశ వా బ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి సంక్షేపః - ప్రాసాదమాత్రే నూతనే తు మాత్స్యోక్త జలాశయ ప్రతిష్ఠావిధిమేవ కుర్యాత్ గోరుత్తారణపాత్రి ప్రక్షేపాది తు న భవతి ద్వారలోపాత్ వారుణహోమస్థానే వాస్తుహోమః, అన్యత్తద్వదేవ॥ ఇతి నిర్ణయసింధౌ లింగార్చా ప్రతిష్ఠావిధిః—అథ పునః ప్రతిష్ఠా - తామధికృత్య హయశీర్షపంచరాత్రే॥ చండాలమద్య సంస్పర్శదూషితా వహ్నినాథవా । అపుణ్యజనసంస్పృష్టా విప్రక్షతజదూషితా॥ సంస్కార్యేతి శేషః - పదార్థాదర్శే బ్రాహ్మే॥ ఖండి

తేస్ఫుటితేదగ్ధే భ్రష్టేమానవివర్జితే । యాగహీనేపశుస్పృష్టేపతితేదుష్టభూమిషు॥
అన్యమంత్రార్చితేచైవ పతితస్పర్శదూషితే । దశస్వేతేషునోచక్రుః సన్నిధానందివౌకసః ॥ యాగఃపూజా - పశుర్గర్దభాదిః - పంచరాత్రే ॥ ఖండితాస్ఫుటితాదగ్ధా
యస్మాదర్చాభయావహా । తస్మాత్సముద్ధరేత్తాంతు పూర్వోక్తవిధినానరః॥ అర్చాభంగాదావుపవాసఃకార్యః ॥ నరాజ్ఞోవిప్లవేక్షీయాత్సురార్చావిప్లవేతథేతి విష్ణుధర్మోక్తేః - సిద్ధాంతశేఖరే ॥ చోరచండాలపతితశ్వోదక్యాస్పర్శనేసతి । శవాద్యుపహతౌచైవ ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్ - పంచరాత్రే ॥ అంగాదంగాదిసంధానే ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్ । జలాధివాసవిహితనేత్రోన్మీలనవర్జితాం॥ శుద్ధివివేకేవిష్ణుః॥
ద్రవ్యవత్కృతశౌచానాం దేవతార్చానాంభూయఃప్రతిష్ఠాపనేనశుద్ధిరితి - అర్చాః
ప్రతిమాః - తద్ద్రవ్యస్యతామ్రాదేరుక్తశౌచంకృత్వాపునఃప్రతిష్ఠాకుర్యాదిత్యర్థః-
స్మృత్యర్థసారేప్యేవం - తద్విధిర్బౌధాయనసూత్రే ॥ పూర్వప్రతిష్ఠితస్యాబుద్ధిపూర్వమేకరాత్రం ద్విరాత్రమేకమాసం ద్విమాసంవార్చనాది విచ్ఛేదేశూద్రరజస్వలాద్యుపస్పర్శనేపూర్వోక్తేకాలేపుణ్యాహంవాచయిత్వాయుగ్మాన్బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వానిశాయాం జలాధివాసంకృత్వాప్రభాతేకలశపూర్ణేపంచగవ్యేనత్రిస్నాత్రైః స్నాపయిత్వాన్యంకలశంశుద్ధోదకేనాపూర్యతస్మిన్పవిత్రాణి
ప్రక్షిప్యతంకలశంతత్త్వగాయత్ర్యాష్టసహస్రమష్టశతమష్టావింశతివారంవాభి
మంత్ర్యతేనోదకేనదేవంస్నాపయేత్ తచ్ఛుద్ధోదకేనస్నాపయేదష్టసహస్రమష్టశ
తమష్టావింశతింవా పురుషసూక్తేనమూలమంత్రేణచ తతఃపుష్పాణిదత్వాయథా
సంభవమర్పయిత్వాగుడౌదనంనివేదయేదితి - బుద్ధిపూర్వంతువిచ్ఛేదే పూర్వోక్తాంప్రతిష్ఠాంపునః కుర్యాత్ పూర్వోక్తవిష్ణువచనాత్ - ఇదంమలమాసశుక్రాస్తాదావపికార్యమితి మదనరత్నే హేమాద్రౌచ। దేవార్చాప్రాసాదభేదనేతు శూలపాణ్యాద్యుక్తః - వాపీకూపారామసేతుసభాతటాకవప్రదేవతాయతనభేదనేప్రాయ
శ్చిత్తం శతసహస్రమాజ్యాహుతిర్జుహుయాత్ - ఇదంవిష్ణుర్మానసోక్తే విష్ణోఃకర్మాణిపా
దోస్యైశ్వర్యందేవతాముత్పాదయేదితి తస్యైదేవతాయై బ్రాహ్మణాన్భోజయేదితి
శంఖలిఖితౌ ॥ ప్రతిమారామకూపసంక్రమధ్వజసేతునిపాతభంగేషుతత్సముత్థానం
ప్రతిసంస్కారోష్టశతంచనిపాతితానామితిసముత్థానం ప్రతిక్రియాప్రతిసంస్కారః పునఃప్రతిష్ఠాఅష్టశతం పణాదండశ్చేత్యర్థః- అథజీర్ణోద్ధారః- సచలింగాదావర్ధగ్నభగ్నచలితేవాకార్యః - అయంచానాదిసిద్ధప్రతిష్ఠితలింగాదౌభంగాదిదుష్టేపినకార్యః తత్రతుమహాభిషేకం కుర్యాదితిత్రివిక్రమః - కర్తాముదేకవస్య జీర్ణోద్ధారంకరిష్య ఇతిసంకల్ప్యపుణ్యాహంవాచయిత్వా నాందీశ్రాద్ధాంతంకృత్వా ఆచార్యమృ
త్విజశ్చవృత్వా పీఠేమండలదేవతాఆవాహ్య। లింగేఓంవ్యాపకేశ్వర హృదయా
యనమః - ఓంవ్యాపకేశ్వర శిరసేస్వాహేత్యేవం షడంగంకృత్వా దేవతా
ంతరేమూలమంత్రేణ షడంగంకృత్వా అర్చయేత్ అఘోరమంత్రంఅష్టోత్త
రశతం జప్త్వాగ్నింప్రతిష్ఠాప్యాఘోరేణఘృతసర్పిస్సహస్రంహుత్వా ఇంద్రా

దిభ్యోనామ్నా బలిందత్వాజీర్ణదేవం ప్రణవేనసంపూజ్య సాజ్యతిలై ర్బ్ర హ్మాదిమండలదేవతానాంహోమం పూర్వోక్తం కృత్వాదేవం ప్రార్థ యేత్ ॥ జీర్ణభగ్నమిదందేవ సర్వదోషావహంనృణామ్ । అస్యోద్ధారే కృతే శాంతిశ్శాస్త్రేస్మిన్కథితాత్వయా ॥ జీర్ణోద్ధారవిధానంచ నృపరాష్ట్రహితావ హమ్ । తదథస్త్వన్తాందేవ ప్రహరామితవాజ్ఞయా ఇతి॥ తతఃక్షీరాజ్యమధుదూర్వా భిఃసమిద్భి శ్చాష్టోత్తరసహస్రంఅష్టోత్తరశతంవా దేవమంత్రేణహుత్వాంగానాంద శాంశేనలింగచాలనార్థం సహస్రంశతంవాపాయసేనహుత్వా లింగంప్రార్థయేత్ ॥ లింగరూపం సమాగత్య యేనేదంసమధిష్ఠితమ్ ।యాయాత్త్వంసమ్మితంస్థానంసంత్య జ్యైవశివాజ్ఞయా ॥ అత్రస్థానేచయావిద్యా సర్వవిద్యేశ్వరైర్యుతా ॥ శివేనసహ సంతిష్ఠ ఇతిమంత్రితజలేనాభిషిచ్య విసర్జయేత్ - తతోఽస్త్రమంత్రితేన ఖనిత్రేణ ఖాత్వా లింగమాదాయ నద్యాదౌవామదేవేన లింగంప్రణవేనమూర్తింక్షిపేత్ - దారుజంతుమధునాభ్యజ్యాఘోరేణదహేత్ - హేమరత్నాదిమయంతు దగ్ధంచ లితంవాపునస్తత్రైవస్థాపయేత్ - తతశ్శాంత్యై అఘోరేణతిలై స్సహస్రంహు త్వా ప్రార్థయేత్ ॥ భవగన్భూతభవ్యేశ లోకనాథజగత్పతే । జీర్ణలింగసముద్ధా రః కృతస్తవాజ్ఞయామయా ॥ అగ్నినాదారుజందగ్ధం క్షిప్తంశైలాదికంజలే। ప్రా యశ్చిత్తాయదేవేశ అఘోరాస్త్రేణతర్పితమ్ ॥ జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోవాపి యథోక్తంన కృతంయది । తత్సర్వంపూర్ణమేవాస్తు త్వత్ప్రసాదాన్మహేశ్వర ఇతితతోయజమా నః ప్రార్థయేత్॥ గోవిప్రశిల్పిభూతానా మాచార్యస్యచయజ్వనః। శాంతిర్భవతుదే వేశ అచ్ఛిద్రంజాయతామిదమ్॥ మూర్తౌతువిశేషః॥ త్వత్ప్రసాదేన నిర్విఘ్నం దేహంనిర్మాయయత్యసౌ । వాసంకురుసురశ్రేష్ఠ తావత్త్వంచాల్పకేగృహే॥వసన్ క్లేశంసహిత్వేహ మూర్తింవైతవపూర్వవత్ । యావత్తారయతేభక్తః కురుత స్వచవాంఛితమితి ॥ తతోనవాంమూర్తింలింగం వాకృత్వోక్తవిధినాస్థాపయేత్ - మూలంత్వగ్నిపురాణేస్పష్టం - ఇతిజీర్ణోద్ధారః——అథతులసీగ్రహణం - దేవయా జ్ఞికకృతేస్మృతిసారే॥ వైధృతౌచవ్యతీపాతే భౌమభార్గవభానుషు।పర్వద్వయేచసం క్రాంతౌ ద్వాదశ్యాంసూతకద్వయే ॥ తులసీంయేవిచిన్వంతి తేచ్ఛిందంతిహరేశ్శిరః॥ విష్ణుధర్మోత్తరే ॥ రవివారంవినాదూర్వాం తులసీంద్వాదశీంవినా । జీవితస్యావినా శాయ ప్రవిచిన్వీతధర్మవిత్ ॥ తథా ॥ సంక్రాంతా వర్కపక్షాంతే ద్వాదశ్యాంని శిసంధ్యయోః । యైశ్ఛిన్నంతులసీ పత్రంతైశ్ఛిన్నంహరిమస్తకమ్॥పాద్మే॥ ద్వా దశ్యాంతులసీ పత్రంధాత్రీపత్రంచకార్తికే ॥ లునాతిసనరోగచ్ఛేన్నిరయానతిగర్హి తాన్ ॥ రుద్రయామళే ॥ ద్వాదశ్యాంచదివాస్వాపస్తులస్యవచయస్తథా । విష్ణోః శ్చైవదివాస్నానం వర్జనీయంసదాబుధైః ॥ విష్ణుధర్మే ॥ నచ్ఛింద్యాత్తులసీంవిప్రా ద్వాదశ్యాంవైష్ణవఃక్వచిత్ । దేవార్థేతులసీచ్ఛేదో హోమార్థేసమిధాంతథా॥ ఇం దుక్షయేనదుష్యేత గవార్థేతుతృణస్యచ ॥ గ్రహణమంత్రస్తుపాద్మే॥ తులస్యమృత జన్మాసి సదాత్వం కేశవప్రియే । కేశవార్థంవిచిన్వామి వరదాభవశోభనే ఇతి॥ పారి

జాతేదపః ॥ సమిత్పుష్పకుశాదీనాం ద్వితీయః ప్రహరో మతః ॥ అథ పుష్పాదేః పర్యుషితత్వం - భార్గవార్చనదీపికాయాం ॥ ప్రహరం తిష్ఠతే జాతీ కరవీరమహర్నిశమ్ । తులస్యా బిల్వపత్రేషు సర్వేష్వంబుజలజేషు చ ॥ న పర్యుషితదోషోఽస్తి మాలాకారగృహేష్వపి చ ॥ బృహన్నారదీయే ॥ వర్జ్యం పర్యుషితం పుష్పం వర్జ్యం పర్యుషితం జలమ్ । న వర్జ్యం తులసీపత్రం న వర్జ్యం జాహ్నవీజలమ్ ॥ తత్రైవ పాద్మే ॥ తులసీ పర్యుషితా నైవ బిల్వం తు త్రిదినావధి । పద్మం పంచదినాత్ త్యాజ్యం శేషం పర్యుషితం విదుః ॥ స్కాందే ॥ పాలాశం దినమేకం తు పంకజం చ దినత్రయమ్ । పంచాహం బిల్వపత్రం చ దశాహం తులసీదళం ॥ షణ్మాసాదశ్వపత్రే స్యాత్ స్వర్ణస్య హి ॥ బిల్వాపామార్గజాతీ తులసీశమిశతాకేతకీ భృంగదూర్వామంజీ బాంధ సహ దర్భాకుశలీలకృతసరబ్రహ్మాకల్హార వల్లయః । నంద్యావర్తాలికుంభకమునమునికాబిల్వోకాహాని శస్త్రాస్త్రింశ ౩౦ త్రైకా ౧ ర్య ౬ రి ౫ ౧౧ ద ౧౪ నిధి నవసు ౧ భూ ౧ భా ౧ యుదమాం భూయఏవమ్ ॥ అస్యార్థః - శతాశతావరీ - మంజరీ మందారః - అహర్నాగకేశరః - మునిరగస్త్యః - అశ్వారాతికరవీరః - పుష్పాటలేత్యుక్తే కుందనిఘంటుః - అరయః షట్ - ఈశాః ఏకాదశ - ఉదధయశ్చత్వారః - నిధయో నవ - వసవోఽష్టౌ - భూః ఏకః - యమౌ ద్వౌ - బిల్వమారభ్య హిత్యంతం గణయిత్వా దర్భమారభ్య పునస్త్రింశదాదిగణయేదిత్యర్థః - ఏతత్ప్రమాణోత్తరం పర్యుషితా ఇత్యర్థః - తోడరానందే స్కాందే - దమనముపక్రమ్య ॥ తస్య మాలా భగవతః పరమప్రీతికారిణీ । శుష్కా పర్యుషితా వాపి న దుష్టా భవతి క్వచిత్ ॥ తథా మాత్స్యే ॥ బిల్వపత్రం చ మాధ్యం చ తమాలామలకీదళే । కల్హారం తులసీ చైవ పద్మం చ మునిపుష్పకమ్ ॥ ఏతత్పర్యుషితం న స్యాత్ కళికా యాశ్చ కలికా స్మృతా ॥ స్మృతిసారావల్యాం ॥ జలజానాం చ సర్వేషాం పత్రాణామపి తస్య చ । కుశపుష్పస్య రజత సువర్ణకృతయోరపి ॥ న పర్యుషితదోషోఽస్తి తీర్థతోయస్య చైవ హి । ముకుళైర్నార్చయేద్దేవం పంకజైర్జలజైర్వినా — అథ శివనిర్మాల్య నిర్ణయః — సిద్ధాంతశేఖరే ॥ ధరా హిరణ్యగోరత్న తామ్రమరకతాదికాన్ । విహాయ శేషం నిర్మాల్యం చండేశాయ నివేదయేత్ ॥ అన్యదన్నాదిపానీయం తాంబూలం గంధపుష్పకమ్ । దద్యాచ్చండాయ నిర్మాల్యం శివభుక్తం తు సర్వశః ॥ ఆచార్య శివచండానాం మాల్యం భుంగే తు లకుకమ్ । ధనస్య భక్షణే తేషాం పాదోనం లక్షమీరితమ్ ॥ నిర్మాల్యే భక్షితే లక్షం పాదతశ్శుద్ధిమీరితా । దానం చ భక్షణసమం తదర్ధం తదుపేక్షణే ॥ అకామాద్భక్షణే యద్వా నిర్మాల్యస్య జపేత్సుధీః । బ్రహ్మపంచకసాహస్రం ధర్మేణ సహితం తతః ॥ కామతో భక్షణే శాస్త్రాత్ ప్రాయశ్చిత్తం చ చాన్యతః । నిర్మాల్యం లంఘనే ఘోరం ప్రజపేదయుతం తతః ॥ స్పర్శశ్చ లంఘనసమో విక్రయో భక్షణేన చ ॥ స్మృత్యర్థసారేపి ॥ శైవసౌరనిర్మాల్యే నైవేద్యభక్షణే చాంద్రం అభ్యాసే ద్విగుణం అత్యభ్యాసే వ్రతపనం అన్యనిర్మాల్యేష్వ నాపద్యేవమితి ఇదం చ జ్యోతిర్లింగాద్యతిరిక్తవిషయం - తథా చ పురుషార్థ ప్రబోధే భవిష్యే ॥ జ్యోతిర్లింగం వినా లింగం యః పూజయతి సత్తమః । తస్య నైవేద్య నిర్మాల్యభక్షణాత్ తత్తత్క్ష

ఛ్ఛ్రికమ్ ॥ సాలగ్రామోద్భవేలింగే బాణలింగేస్వయంభువి । రసలింగేతధార్షేచ
సుప్రసిద్ధరతిష్ఠితే ॥ హృదయేచంద్రకాంతేచ స్వర్ణరౌప్యాదినిర్మితే । శివదీక్షాన్వి
తాభక్తేనేదంభక్ష్యమితీర్యతే ॥ తథా ॥ బాణలింగేస్వయంభూతే చంద్రకాంతే
హృదిస్థితే । చాంద్రాయణసమంజ్ఞేయం శంభోర్నైవేద్యభక్షణమ్ ॥ లింగేస్వ
యంభువేబాణే రత్నజేరసనిర్మితే । సిద్ధప్రతిష్ఠితేచైవ నచండాధికృతిర్భవేత్ ॥ య
త్రచండాధికారోస్తి తద్భోక్తవ్యంనమానవైః । చండాధికారోనోయత్ర భోక్తవ్యం
తత్రభక్తితః ॥ త్రైవిక్రమ్యాం ॥ బాణలింగేచలోహేచసిద్ధలింగేస్వయంభువి । ప్రతి
మాసుచసర్వాసు నచండోధికృతోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ బ్రహ్మహాపిశుచిర్భూత్వాని
ర్మాల్యంయస్తుధారయేత్ । తస్యపాపంమహచ్ఛీఘ్రం నాశయిష్యేమహావ్రతే ఇతి
స్కాందాదశుచినా నగ్రాహ్యంశివనిర్మాల్యం - కింతుస్నాతేనేతిస్మార్తాః - అనుపనీ
తేననగ్రాహ్యమితి శ్రీదత్తః - శివదీక్షాహీనైర్నగ్రాహ్యమితిశైవాః - తిథితత్త్వే
హేమాద్రౌ పరిశిష్టే ॥ అగ్రాహ్యంశివనైవేద్యంపత్రంపుష్పంఫలంజలమ్। సాలగ్రా
మశిలాసంగాత్సర్వంయాతిపవిత్రతామ్ ॥ పంచాయతనపూజాయాం తంత్రేణచని
వేదితమిత్యర్థః - శివపురాణే ॥ యేవీరభద్రశపితా శ్శివభక్తిపరాఙ్ముఖాః । శంభో
రన్యత్రదేవేషు యేభక్తాయేనదీక్షితాః ॥ తేషామనర్హమీశస్య తత్ప్రసాదచతుష్ట
యమ్ ॥ కాశీఖండే ॥ జలస్యధారణంమూర్ధ్నివిశ్వేశస్నానజన్మనః । ఏషజాలంధ
రోబంధ స్సమస్తసురవల్లభః ॥ తథా ॥ స్నాపయిత్వా విధానేనయోలింగస్నపనో
దకమ్ । త్రిఃపిబేత్త్రివిధం పాపంతస్యేహాశువినశ్యతి ॥ లింగస్నపనవార్భిర్యఃకుర్యా
న్మూర్ధ్న్యభిషేచనమ్ । గంగాస్నానఫలంతస్య జాయతేత్రవిపాప్మనః॥ఇదంపూర్వ
వాక్య వశాద్విశ్వేశ్వర విషయమితికేచిత్ - కాశీస్థపురాణ ప్రసిద్ధసర్వలింగవిష
యం - కాశీఖండేరత్నేశ్వరాఖ్యానేతథైవ దర్శనాదిత్యన్యే - అథకృషిః, రాజమా
ర్తండః ॥ ఋక్షేషూత్తరపౌష్ణవైష్ణవమఘామూలానురాధాశ్విసీప్రాజాపత్యకరద్వి
దైవతగురుప్రాలేయపాదేషుచ । నిర్దోషైర్వృషభైర్వ్రణైశ్చసుమనోమాలాభిరభ్య
ర్చితైర్దత్వాక్షేత్రపతేర్బలింహలధరః క్షేత్రంతతఃకర్షయేత్ ॥ ప్రాజేశశ్రవణోత్తరా
దితిమఖామార్తండతిష్యాశ్విసీ పౌష్ణానుష్ణమరీచయశ్శతభిషస్వాతీవిశాఖాతథా ।
జీవార్కేందుసితేందునందనదినేలగ్నే చసౌమ్యోదయే సస్యానాంవపనేతథైవలవ
నేశస్తాస్తథారోపణే ॥ చండేశ్వరః ॥ హస్తచిత్రాదితిస్వాతీరేవత్యాంశ్రవణత్రయే ।
స్థిరలగ్నేగురోర్వారేబీజంధార్యంజ్ఞశుక్రయోః ॥ ఓంధనదాయసర్వలోకహితా
యదేహిమేధాన్యంస్వాహా। లేఖయిత్వాఇమం మంత్రంధాన్యాగారేనిధాపయేత్ ॥
సస్యవృద్ధింపరాంకుర్యాత్పూజితంప్రతిపూజయేత్ ॥ దక్షిణదిఙ్ముఖిగమనంగమనమ
భినవాసునారీషు । వ్యయమపిసస్యధనానాంనబుధాబుధవాసరేకుర్యుః ॥ శనివా
రేచనోకార్యోధనధాన్యవ్యయోబుధైః ॥ అథవస్త్రం - శ్రీపతిః ॥ రోహిణీషుకరపం
చకేష్విభేత్స్యుత్తరాసుచపునర్వసుద్వయే । రేవతీషువసుదైవతేచభేనవ్యవస్త్రపరి
ధానమిష్యతే॥జీర్ణంరవౌసతతమంబుభిరార్ద్రమిందౌభౌమేశుచే బుధదినేతుభవేద్ధనా

య । స్నానాయ మంత్రినిభృగుప్రియసంగమాయ మందే మలాయ చ నవాంబరధారణం స్యాత్ ॥ రోహిణీగురుపుష్యవసూత్తరేయా విభర్త్రి నవవస్త్రభూషణే । సా న యోషిదవలంబతే పతిం స్నానమాచరతి వాయునేపియా ॥ అథాలంకారే విలయాది, దైవజ్ఞవల్లభః ॥ నాసత్యపూషవసుభే కరపంచకేన మార్తాండభౌమగురుదానవమంత్రివారే । ముక్తాసువర్ణమణివిద్రుమశంఖదంతరక్తాంబరాణి విధృతాని భవంతి సిద్ధ్యై ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ హస్తానురాధాస్వపి పూషధిష్ణ్యే యుక్తే చిత్రోత్తరాసు చ పునర్వసురోహిణీషు । లక్ష్మీస్థిరేర్కసుతభౌమజకీర్తివారే హేమాదిధారణవిధిః కథితో నరాణామ్ ॥ తత్రైవ శ్రీపతిః ॥ పౌష్ణాశ్వినీవసుకరాదిషు పంచకేషు కౌసుంభహేమమణివిద్రుమకాచశంఖాః । నార్యా ధృతాస్సుతసుభర్తృకరా భవంతి ద్రోహావహా ఉత్తరాదితిగురుష్వసుఖాయ భర్తుః ॥ తత్రైవ ॥ శంఖాదినవరత్నాని పుష్పాణి త్ర్యుత్తరాసు చ । రోహిణ్యాం నైవ గృహ్ణీత భర్తృజీవితకాంక్షిణీ ॥ అథ సూచీకర్మ ॥ వాసవాత్తిథిభత్వాష్ట్రమైత్రచంద్రాశ్వినీషు చ । సూచీకర్మ తు చిత్రాణాం నేధ్యవస్త్రే ప్రశస్యతే ॥ అథ శయ్యా - హస్తాదిత్రిబ్రహ్మగురూత్తరాణి పౌష్ణాశ్వయామ్యేందుభచిత్రభాని । నాకేషు జీవేందుసితేందుజానాం శయ్యాసనాదింభ ఇమముత్తమం స్యాత్ ॥ అథ శస్త్రధారణమ్ ॥ పుష్యేచాదితిచిత్రపద్మతనయే శక్రోత్తరారేవతీ స్వాతీవాజివిశాఖమిత్రసహితే భానౌ గురౌ భార్గవే । కుంభే కీటగృహే వృషే మృగపతౌ చాపే ఝషే మైథునే స్నాహశ్చురఖడ్గకుంతఛురికాధార్యా నృపాణాం హితాః ॥ అథ స్వామిసేవా - చండేశ్వరః ॥ రోహిణ్యుత్తరపౌష్ణేషు పునర్వసువారుణయోరపి । సేవేత స్వామినం భృత్యశ్శుభవారోదయే తథా ॥ జ్యోతిర్నిబంధే ॥ దాసీదాసాదిభృత్యానాం కుర్యాత్సంగ్రహణం బుధైః । స్థిరలగ్నే శుభైర్దృష్టే మందవారే విశేషతః ॥ అథ గజాశ్వదోలాః - సఏవ ॥ పౌష్ణప్రజేశాదితిభద్వయాని హస్తాదిషట్కం శ్రవణోత్తరాణి । దోలాదిమాతంగతురంగమాణామారోహణేభీష్టఫలప్రదాని ॥ అథ నృత్యం ॥ హస్తః పుష్యా వాసవం రోహిణీ చ జ్యేష్ఠా పౌష్ణం వారుణం చోత్తరాశ్చ । పూర్వాచార్యైః కీర్తితశ్చక్రవర్తీ నృత్యారంభే శోభనోయం భవర్గః ॥ అథ రాజదర్శనం - శ్రీపతిః ॥ మృగాశ్వపుష్యశ్రవణధ్రవిష్ఠాహస్తధ్రువత్వాష్ట్రభపూషభాని । మైత్రేణ యుక్తాని నరేశ్వరాణాం విలోకనే భాని శుభప్రదాని ॥ అథ క్రయవిక్రయౌ ॥ భాద్రద్వయత్రిదశమంత్రిదివాకరేషు మూలానిలోత్తరతురంగమరేవతీషు । సారంగపాణిరజనీకరమైత్రభేషు లాభస్సదైవ భవతి క్రయవిక్రయాభ్యామ్ ॥ వస్త్రే తు ॥ చిత్రా శతభిషా స్వాతీ రేవతీ చాశ్వినీ శుభా । శ్రవణశ్చ తథా ప్రోక్తా వస్త్రాణాం క్రయణే శుభాః ॥ అథ సేతుః ॥ స్వాతియుక్తే మందవారే వృషలగ్నే శుభే దినే । సేతూనాం బంధనం కార్యం ధ్రువభే చార్కజీవయోః ॥ అథ పశుకృత్యం - శ్రీపతిః ॥ చిత్రోత్తరావైష్ణవరోహిణీషు చతుర్దశీదర్శదినాష్టమీషు । స్థానప్రవేశం గమనం విదధ్యాత్పశూనాం న కదాచిదేవ ॥ చండేశ్వరః ॥ హస్తమూలవిశాఖాసు రేవత్యాం శ్రవణే తథా । మైత్రే చ వారుణే శ్రేష్ఠం పశుక్రయణముచ్యతే ॥ పూర్వాత్రయామ్యాగ్నిమఘాహుతాశనే

షుఇంద్రాగ్ని వాజివసువారుణశంకరేషు। ఏతేషుగోమహిషదంతితురంగమాదినా
నాప్రకారపశుజాతిగతిఃప్రశస్తా ॥ అథగజదంతచ్ఛేదః - జ్యోతిర్నిబంధే॥ త్వాష్ట్రే
వైష్ణవఅశ్విన్యామాదిత్యేవసుదైవతే।దంతినాంశుభదంకర్మపుష్యేహస్తేచకర్తనం॥
అథనిక్షేపః ॥ భరణీత్రీణిపూర్వాణి ఆర్ద్రాశ్లేషామఘాతథా । చిత్రాజ్యే
ష్ఠావిశాఖాచ మూలంమృగపునర్వసూ ॥ ఏభిర్దత్తంప్రయుక్తంచ యద్వాన్నిక్షిప్య
తేధనమ్ । పృష్టంశోధానమానస్య నిర్ధనోనోపపద్యతే ॥ అథఋణమోక్షః ॥ శ్రీ
ధరః ॥ వాగీశమందదివసాంశకలగ్నయుక్తే రిక్తాసుమందదివసేకులి కోదయేచ ।
మైత్రద్వితీయ పదమైత్రముహూర్తయుక్తే రాశ్యుద్గమేచ ఋణమోక్షముశంతి
సంతః॥ అథరాజముద్రా ॥ మృదుధ్రువక్షిప్రచరేషుభేషుయోగేప్రశస్తేశనిచంద్ర
వర్జమ్ । వారేతిథౌపూర్ణ జయాహ్వయేచముద్రాప్రతిష్ఠా శుభదాహిరాజ్ఞామ్ ॥
అథనౌః । చండేశ్వరః ॥ పౌష్ణాశ్వినీతురగవారుణమిత్రచిత్రాశీతోష్ణరశ్మివసవోనన
లవంత్యమూని । వారేచజీవభృగునందనకేప్రశస్తే నౌకాదిసంఘటనవాహనమేషు
కుర్యాత్ ॥ అథభోగః॥ గురుభరవిభానురాధా విధాతృపౌష్ణాశ్విరోహిణీషుస్యాత్।
స్వాత్యుత్తరాసుకుర్యాచ్ఛ యనాసనభోగభోగాది ॥ అథశ్మశ్రుకర్మ - శ్రీపతిః ॥
పుష్యేపౌష్ణేచాశ్వినీష్వైందవేచశాక్రే హస్తాద్యేత్రిగే భేప్యదిత్యాం। క్షౌరంకా
ర్యం వైష్ణవాదిత్రయేచ ముక్త్వాభౌమాదిత్య పాతంగివారాన్॥ నస్నాతభుక్తోత్క
ట భూషితానామభ్యక్తయాత్రా సమరోత్సుకానాం । క్షౌరంవిదధ్యాన్నిశి సంధ్య
యోర్వాజిజీవిషూణాంనవమేనచాహ్ని ॥ త్రిస్థలీసేతౌ వృద్ధగార్గ్యః ॥ రవ్యారసా
రవారేషు రాత్రౌపాతే వ్రతాహని । శ్రాద్ధాహః ప్రతిపద్రిక్తా భద్రాఃక్షౌరేషువర్జ
యేత్ ॥ గార్గ్యః ॥ షష్ఠ్యమాపూర్ణిమాపాత చతుర్దశ్యష్టమీతథా। ఆసుసన్నిహి
తంపాపం త్రిషుతైలేభగేక్షురే ॥ రాజమార్తండః॥ దేవకార్యేపితుశ్శ్రాద్ధే రవేరం
శపరిక్షయే । క్షౌరకర్మనకుర్వీత జన్మమాసేచజన్మభే ॥ బృహస్పతిః ॥ రాజకార్యే
నియుక్తానాం నరాణాంభూపజీవినామ్ । శ్మశ్రులోమనఖచ్ఛేదే నాస్తికాలవిశోధ
నమ్ ॥ తథా ॥ క్షౌరంనైమిత్తికంకార్యం నిషేధేసత్యపిధ్రువమ్ । పిత్రాదిమృతిదీ
క్షాసు ప్రాయశ్చిత్తేచ తీర్థకే॥ కేచిత్తూత్తరార్ధ మన్యథాపఠంతి॥ ముండనస్యనిషేధే
పి కర్తనంతువిధీయతఇతి॥ నారదః॥నృపవిప్రాజ్ఞయాయజ్ఞెమరణేబంధమోక్షణె। ఉ
ద్వాహేఽఖిలవారర్క్షతిథిషుక్షౌరమిష్టదమ్॥ భారతే ॥ ప్రాఙ్ముఖశ్శ్మశ్రుకర్మాణి కా
రయీతసమాహితః। ఉదఙ్ముఖోథవా భూత్వాతథాయుర్విందతేమహత్ ॥ అప
రార్కే॥ఉదఙ్ముఖఃప్రాఙ్ముఖోవావపనంకారయేత్సుధీః। కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యుదక్
సంస్థానివాపయేత్ ॥ దక్షిణంకర్ణమారభ్య ధర్మార్థంపాపసంక్షయే। శిఖాద్యేనవపసం
స్కారేశిఖాద్యంతం శిరోవపేత్ ॥యతీనాంతువిశేషోనిగమే॥ కక్షోపస్థశిఖావర్జమృతు
సంధిషువాపయేదితి॥అన్యేపివిధిప్రతిషేధాఃప్రాగుక్తాః— అథేంధనసంగ్రహః॥బ్రహ్మ
నిలార్క మఘమూలత్రి పూర్వరౌద్రపౌష్ణానురాధగురువిష్ణువిశాఖయుక్తే।వారే
కుజార్క భృగునందనసోమజానాం శ్రేష్ఠేంధనస్యకరణం భవతిప్రశస్తమ్ ॥ అథ
నవాన్నం - శ్రీపతిః ॥ రేవతీశ్రుతిపునర్వసుహస్త బ్రాహ్మతః పృథగపిద్విత యేచ

ప్రత్యుత్తరేషు గదితం స్పృష్టరోగానాం ప్రాశనం నవపక్వాన్న విధానమ్ ॥ అథ నవభోజన పాత్రం జ్యోతిర్నిబంధే ॥ భోజ్యపాత్రం సుధాసింధౌ ఘటయేద్వా సమాహరేత్ । తత్రాన్నప్రాశనప్రోక్తే కాలే భోజనపాత్రచరేత్ ॥ అథ నవశయ్యాఫలాదిభక్షణం - చండేశ్వరః ॥ మూలాశ్విమైత్రాదితినక్షత్ర హరీంద్రభేషు పౌష్ణోత్తరేం చ వసుపున ర్వసువాసరేషు । వారేష్వపి తనయార్కజవారవర్జంతాం బాలనూతన ఫలాద్యశనం హితాయ ॥ అథ నవాంబరాభరణధారణం జ్యోతిషే ॥ తరశ్వి నీద్వయ ప్రభచిత్రా చంద్రజీవమహిజకులికేతవః । ఏవిభక్తాది సర్వంగణాతో పునర్వసు హస్త పుష్య ప్రతిపదం ప్రయుంజీత ॥ దినకరార్క తిథయః కుజకేతవో వర్జయేత్ నవవస్త్రధారణం । దినాని చాశ్వినీ చ ప్రవిరో ధాతాం హాసనకాలే సర్వసమృద్ధయే ॥ అత్ర శాంతిరత్నా విష్ణుధర్మే ॥ క్రూరగ్ర హాముఖేష్వేవ సంజాతే హానిసంభవే । శాంతిం విధాయ గాం దద్యా ద్బ్రాహ్మణాయ కుటుంబినే ॥ ఆయుష్యం ప్రతిమాం కృత్వా నక్షత్రాధిపతేర్ముఖమ్। గోమూత్రమధుగం ధా ద్వైర్చ్ఛాగం ప్రతిమాం తతః॥ స్వస్థానే సిద్ధాయ సంపూజ్య తత్ర హోమో విధీ యతే ॥ అత్రాపవాదః - క్రియాసారే - నిత్యేనైమిత్తికే చైవ హోమే స్నానే న విచారయేత్ ॥ అథ జ్వరాదిఫలం - శ్రీపతిః ॥ స్వాత్యాశ్లేషార్ద్రా పూర్వాసు శాక్రే రోగోత్పత్తి ర్నాయ దేయుస్య పుంసః । తద్వైభోజ్యం వ్యాప్యతో నిష్ప్రయత్న స్సాధ్యస్సుగాద్వైద్యజన్మాపి వైద్యః ॥ వ్యాధ్యుత్పత్తిర్యస్య పౌష్ణే సమైత్రే ప్రాణత్రా ణం జాయతే తస్య కృచ్ఛ్రాత్। వైశ్వే సౌమ్యే రోగముక్తిస్తు మాసాద్వింశత్యా స్యా ద్వాసరాణామఘాసు ॥ పక్షాద్ధస్తే వాసవే సద్విదైవే మూలాశ్విన్యో రగ్నిధిష్ణ్యే నవాహాత్ । యామ్యే త్వాష్ట్రే వైష్ణవే వారుణే చ నైరుజ్యం స్యాన్మానవమేకా దశాహాత్ ॥ అహిబుధ్న్యదితిస్య సంజ్ఞేయమాఖ్యే ప్రాజాపత్యాదిత్యయో సప్త రాత్రాత్ । రోగాన్ముక్తిర్జాయతే మానవానాం నిస్సందిగ్ధం జల్పితం గర్గముఖ్యైః॥ జ్యోతిషే ॥ ప్రాణాపహారీ ధనం దశాహమనలాద్యాన్ వియత్పర్వతాన స్త్వాం కా వి లయత్స్వమాస యుగళం మాసో మృతిః పక్షకః । త్వామాసాదథ వింశతిర్దిననిశాః పక్షాంతపక్షే నఖామాసౌ పక్షదశాంతపక్షకః కుభజ పీడాదినా న్యశ్విభాత్ ॥ దైవజ్ఞః॥ ఉరగవరుణరౌద్రా వాసవేంద్రాగ్నిపూర్వాయమదహనవిశాఖా పాపవారేణ యు క్తాః। తిథిషు నవమి షష్ఠీ ద్వాదశీ వా చతుర్థీ భవతి మరణయోగో రోగిణాం కాలహేతుః ॥ అత్ర శాంతిః।కుంభే హైమీం నక్షత్రదేవతా ప్రతిమాం సంపూజ్య ద్వాదశదళేషు సం కర్షణాది ద్వాదశమూర్తీర్ద్వాదశాదిత్యాన్ వా సంపూజ్య దూర్వా సమిత్తిల షీ రాజ్యైర్గాయత్ర్యా తద్దైవతాన్మై అష్టోత్తరశతం హుత్వా దధ్యోదనం బలిం దత్వా ఆచార్యాయ గాం ప్రతిమాం చ దత్వా విప్రాన్ భోజయేదితి సంక్షేపః - విశేష స్తు వ్రతహేమాద్రౌ పదార్థాదర్శే చ జ్ఞేయః॥ అథ భేషజం - చండేశ్వరః ॥ మూలానురాధ మృగశిరస్య పునర్వసౌ చ పుష్యా శ్వినీ శ్రవణ శక్ర కర త్రయే చ । వారేషు వాక్పతి దినేష్వసితేందు శుక్రైర్భైషజ్యభక్షణ మమీషు హితం న రాణామ్ ॥ అథారోగ్యస్నానం - శ్రీపతిః ॥ ఇందోర్వారే భార్గవే చ ధ్రువేషు

సార్పాదిత్యే స్వాతియుక్తేషు భేషు । నిత్యే చాంతే నాపి కుర్యాత్కదాచిన్నైవ స్నా
నం రోగనిర్ముక్తజంతుః ॥ చరే వి లగ్నే రవిభౌమవారే రిక్తేతిథౌ స్యాద్బహుళేచ
పక్షే । ధిష్ణ్యేచ శేరోగనిపీడితానాంస్నానం నరాణాంనిరుజత్వకారి ॥ అథదంతధా
వనం - పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుః । ప్రతిపద్దర్శషష్ఠీషు చతుర్దశ్యష్టమీషుచ । నవ
మ్యాంభానువారేచ దంతకాష్ఠంవివర్జయేత్ ॥ నారదః ॥ చతుర్దశ్యష్టమీపౌర్ణమా
సీసంక్రమణేషుచ । నందాసుచనవమ్యాంచ దంతకాష్ఠంవివర్జయేత్ ॥ శ్రాద్ధేయ
జ్ఞేనియమేతథా ప్రోషితభర్తృకా । వ్యతీపాతేచసంక్రాంత్యాం నందాభూతా
ష్టపర్వసు ॥ తైలంక్షౌరంరతింమాంసందంతకాష్ఠంచవర్జయేత్ ॥ వసిష్ఠః॥ శన్యర్క
శుక్రవారేషు ముఖ్యేహ్యుపవాసరే । జన్మాహే శ్రాద్ధదివసే దంతకాష్ఠం వివర్జ
యేత్ ॥ హేమాద్రౌస్కాందే ॥ అభ్యంగేజలధిస్నానే దంతధావనమైథునే । జా
తేచనిధనేచైవ తత్కాలవ్యాపినీతిథిః ॥ సంవర్తః ॥ రవౌవివాహఆశౌచే వర్జయే
ద్దంతధావనమ్ ॥ వ్యాసః॥ అలాభేదంతకాష్ఠానాం నిషిద్ధాయాంతథాతిథౌ । అపాం
ద్వాదశగండూషైర్విదధ్యాద్దంతధావనమ్ ॥ అథామలకస్నానం - వ్యాసః॥ శ్రీకా
మస్సర్వదాస్నానంకుర్వీతామలకైర్నరః । సప్తమీంనవమీంచైవపర్వకాలంవివర్జ
యేత్ ॥ చంద్రసూర్యోపరాగేచస్నానమామలకైస్త్యజేత్ ॥ క్రతుః ॥ షష్ఠీచస
ప్తమీచైవనవమీచత్రయోదశీ ॥ సంక్రాంతౌరవివారేచస్నాన మామలకైస్త్య
జేత్ ॥ యత్తు ॥ నవమీదశమీచైవ తృతీయాచత్రయోదశీ । ప్రతిపద్ద్వాదశీకృ
ష్ణా స్నానంతాసువివర్జయేత్ ॥ యచ్చ ॥ దర్శేస్నానంనకుర్వీతమాతాపిత్రోస్సుజీ
వతోః । పుత్రఃకుర్వన్నిరాచష్టే పిత్రోరున్నతిజీవితేఇతి కాణ్వాయనాద్యైస్స్నానమ
మాత్రంనిషిద్ధం - తదభ్యంగార్థస్నానపరం - ననిత్యనైమిత్తికపరమితిహేమాద్రిః -
అథతైలస్నాననిషేధః - కాత్యాయనః ॥ పక్షాదౌచరవౌషష్ఠ్యాంరిక్తాయాంచత
థాతిథౌ । తైలేనాభ్యజ్యమానస్తు చతుర్భిఃపరిహీయతే ॥ గర్గః ॥ పంచదశ్యాంచ
తుర్దశ్యా మష్టమ్యాంరవిసంక్రమే । ద్వాదశ్యాంసప్తమీషష్ఠ్యోస్తైల స్పర్శంవివర్జ
యేత్ ॥ నచకుర్యాత్తృతీయాయాం త్రయోదశ్యాంతిథౌతథా । శాశ్వతీంగతిమ
న్విచ్ఛన్ దశమ్యామపిపండితః ॥ తత్రైవాయుర్వేదే ॥ షష్ఠ్యాం దినక్షయేష్టమ్యా
మేకాదశ్యాంచపర్వసు । ద్వాదశ్యాంచచతుర్దశ్యాం పంచమ్యాంప్రతిపత్తిథౌ ॥
వ్రతేశ్రాద్ధదినేజన్మత్రితయేశ్రవణార్ద్రయోః॥ జ్యేష్ఠోత్తరాఫాల్గునీషు వ్యతీపాతేచ
వైధృతౌ ॥ విష్టియోగేచసంక్రాంతౌ మన్వాదిషుయుగాదిషు । నాభ్యం
గంతత్రబాలానాం వృద్ధానాంతునదోషకృదితి ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥ సంక్రాంతిభ
ద్రా వ్యతీపాతవైధృతిషష్ఠ్యష్టమీపర్వ సునార్కభౌమసుతే । స్నానేద్వితీయాదశ
మీచ గర్హితాః షష్ఠ్యాద్యహాద్వ్యరపధావనేథమాః॥ అస్యాపవాదమాహతత్రైవప్ర
చేతాః ॥ సార్షపంగంధతైలంచయత్తైలంపుష్పవాసితమ్ । అన్యద్రవ్యయుతంతైలం
నదుష్యతికదాచన ॥ ఆయుర్వేదే ॥ నిషిద్ధతిథివారర్క్షగ్రహణేష్వపిరాత్రిషు । కించి
ద్గోఘృతయుక్తంవా విప్రపాదరజోన్వితమ్ ॥ భానౌదూర్వాన్వితంభౌమే భూయు
[illegible] ॥ మంగళేషు

ష్యదోషః ॥ మాంగళ్యంవిద్యతేస్నానం వృద్ధిపర్వోత్సవేషుచ । స్నేహపాత్రసమా
యుక్తం మధ్యాహ్నాత్ప్రాక్ప్రదిష్యతే, ఇతిమదనపారిజాతేకాత్యాయనోక్తేః ॥ హే
మాద్రౌబృహన్మనుః ॥ తైలాభ్యంగోనార్కవారే నభోమేనోసంక్రాంతౌ నైధృ
తౌవిష్టిషష్ఠ్యోః । పర్వస్వష్టమ్యాంచనేష్టస్సఇష్టః ప్రోక్తాన్యుక్త్వావాసరేసూర్య
సూన్వోః ॥ తిలస్నాననిషేధస్తుషట్త్రింశన్మతే ॥ తథాసప్తమ్యమావాస్యాసంక్రాం
తిగ్రహజన్మసు ॥ ధనపుత్రకళత్రార్థీతిలపిష్టంనసంస్పృశేత్ ॥—అథగృహారంభః -
జ్యోతిర్నిబంధేబాదరాయణః ॥ వైశాఖేఫాల్గునేపౌషేశ్రావణేమార్గశీర్షకే । సూ
త్రారంభశ్శిలాన్యాసస్తంభారంభఃప్రశస్యతే ॥ నారదః ॥ సౌమ్యఫాల్గునవైశాఖ
మాఘశ్రావణకార్తికాః । మాసాస్స్యుర్గృహనిర్మాణే పుత్రారోగ్యధనప్రదాః ॥
అత్రవృషసింహావృశ్చికాః - వైశాఖశ్రావణకార్తికా స్సౌరాజ్ఞేయాఇతికాలాద
ర్శః - తత్రైవకారణతంత్రే ॥ స్థిరమాసేస్థిరేరాశౌస్థిరేంశేనవవేశ్మనామ్ । కుర్వీత
స్థాపనంశంకోస్తంభస్థాపనమేవవా ॥ కార్తికనిషేధస్తులాపరః ॥ కుంభేమాసేపిస
ర్వేషాంమందిరాణాముపక్రమమ్। మహర్షయఃప్రశంసంతిధాన్యాగారవిహాయచ ॥
నిషేధోధాన్యగృహపరః ॥ పాకభోజనశాలాదౌ మార్గశీర్షశ్చఫాల్గునః । రథ్యాగే
హమఠాదౌచసహస్యశ్శుచిరేవతు ॥ పౌషాషాఢనిషేధస్తుప్రధానగృహపరః॥ నప్ర
ధానగృహారంభంకుర్యాత్పౌషేశుచావపీతితత్రైవోక్తేః - జ్యోతిస్తత్వే ॥ పూ
ర్వాపరాస్యంతు సభోంత్యపౌషేయామ్యోత్తరాస్యాంసహసిద్వితీయే । కార్యంగృ
హంజీవబుధర్క్ష గార్కనీచాస్తగా జీవసితౌచహిత్వా ॥ రత్నమాలాయాం ॥ కర్క
నక్రహరికుంభగతేర్కేపూర్వపశ్చిమముఖానిగృహాణి। తౌలిమేషవృషవృశ్చికయా
తేదక్షిణోత్తరముఖానివదంతి ॥ దైవజ్ఞవల్లభః॥ శోకంధాన్యంపంచతాంనిఃపశుత్వం
స్వాపం నైఃస్వం సంగరంభృత్యనాశమ్ । స్వంశ్రీప్రాప్తింవహ్నిభీతించలక్ష్మీంకు
ర్యాచ్చైత్రాద్యాగృహారంభకాలే ॥ గర్గః॥ త్ర్యుత్తరామృగరోహిణ్యాంపుష్యమై
త్రేకరత్రయె । ధనిష్ఠాద్వితయేపౌష్ణేగృహారంభఃప్రశస్యతే ॥ రోహిణ్యాంశ్రవణాత్ర
యేదితియుగేసాస్త్రత్రయేమూలకే రేవత్యుత్తర ఫల్గునిష్వరగభే మైత్రోత్తరాషా
ఢయోః । శస్తంవాస్తుకుజార్కవర్జితదినేగో కుంభసింహేముఖే కన్యాయాం మిథు
నేనభశ్శుచిసహోరాధోర్జకేఫాల్గునే ॥ కాలాదర్శసనత్కుమారః ॥ ఆదిత్యభౌ
మవర్జంతుసర్వేవారాశ్శుభప్రదాః ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ మార్గశీర్షేతథాపౌషేవైశాఖే
శ్రావణేతథా । ఫాల్గునేచకృతంవేశ్మసర్వసంపత్ప్రదంభవేత ॥ కార్తికేమాఘ
మాసేచ చైత్రేజ్యేష్ఠేతథాశ్వినే । మాస్యాషాఢేభాద్రపదే నకుర్యాత్సర్వథాగృ
హమ్ ॥ ద్వితీయాచతృతీయాచ పంచమీసప్తమీతథా । త్రయోదశీచదశమీ
పూర్ణాచైకాదశీతథా ॥ వేశ్మారంభేశుభాయస్స్యుర్విశేషాచ్ఛుక్లపక్షగాః ॥ వ్యవహా
రసారే ॥ శిలాన్యాసః ప్రకర్తవ్యోగృహాణాంశ్రవణేమృగే । పౌష్ణేహస్తేచరోహి
ణ్యాం పుష్యాశ్విన్యుత్తరాత్రయే ॥ వాస్తుప్రదీపే ॥ అధోముఖైర్భైర్విదధీతఖాతం
శిలాస్తథైవోర్ధ్వముఖైశ్చపట్టమ్ । తిర్యఙ్ముఖైర్ద్వారకపాటయానం గృహప్రవేశో
మృదుభిర్ధ్రువైశ్చ ॥ లల్లః ॥ స్నానంచపాకం శయనంచ భోజ్యాంగజాలయం వాజి

గృహంధనస్య । దేవస్యపూర్వాది దిశి క్రమేణమధ్యేసభాభూపనివేశనాయ॥ శిల్ప
శాస్త్రే ॥ కన్యాసింహేతులాయాంభుజగపతి ముఖంశంభుకోణాగ్నిఖాతం వాంప
వ్యేస్యాత్తదాస్యం త్వలిధనమకరే ఈశఖాతంవదంతి । కుంభేమీనేచమేషేనిరృ
తిదిశిముఖంఖాతవాయవ్యకోణే చాగ్నేఃకోణేముఖం వైవృషమిథునగతేకర్కటేశు
రకుఖాతమ్ ॥ తత్త్వచింతామణౌ ॥ యత్రస్థైర్యంగృహాదీనాంద్వాత్రింశద్ధస్తతో
ధికమ్ । నతత్రచింతయేద్ధీమాన్గుణానాయవ్యయాదికాన్ ॥ రాజమార్తండః॥ ఆయ
వ్యయామాంసశుద్ధిం తృణాగారేనచింతయేత్ । శిలాన్యాసాదినో కుర్యాత్తథాగా
రేపురాతనే ॥ వ్యవహారతత్త్వే ॥ నిషిద్ధేష్వపికాలేషుస్వానుకూలేశుభేదినే । తృణ
కాష్ఠగృహారంభే మాసదోషోనవిద్యతే ॥ చండేశ్వరః ॥ పూర్ణాదిత్వష్టమీం యా
వత్పూర్వాస్యం వర్జయేద్గృహమ్ । ఉత్తరాస్యంనకుర్వీత నవమ్యాదిచతుర్దశీమ్ ॥
అమావాస్యాష్టమీంయావత్పశ్చిమాస్యంవివర్జయేత్ । నవమ్యాదౌతథాయామ్యం
యావత్కృష్ణచతుర్దశీం॥ ధ్రువందృష్ట్వాథవాస్మృత్వా కర్తవ్యంవాస్తుగోపణమ్ ।
సాయాహ్నవర్జ్యదివసే రాత్రౌత్యక్త్వా మహానిశామ్ ॥ వరాహః ॥ దక్షిణపూర్వే
కోణేకృత్వాపూజాంశిలాంన్యసేత్ ప్రథమామ్ । శేషాఃప్రదక్షిణేన స్తంభాశ్చైవం
సముత్థాప్యాః ॥ కాలాదర్శే - వాస్తుశాస్త్రే॥ ఖాతేచైవశిలాన్యాసేవృషచక్రంప్ర
శస్యతే ॥ తచ్చోక్తంశాంతిరత్నే ॥ చతుర్హస్తప్రమాణంతుఖాత్వాగర్తంసమంత
తః । కుంభోదకైస్సేచయేయుశ్శాంతిపాఠపురస్సరమ్ ॥ తతఈశానదిగ్భాగేసాక్ష
తంరత్నపంచకమ్ । సాజ్యంకుంభంస్థిరంముక్త్వా వాస్తుపూజనపూర్వకం ॥ కుంభో
పరిశిలాన్యాసః కర్తవ్యస్తదనంతరమ్ ॥ అథగృహప్రవేశః - బృహస్పతిః ॥ నందా
యాందక్షిణద్వారంభద్రాయాంపశ్చిమేనతు । జయాయాముత్తరద్వారం పూర్ణా
యాం పూర్వతోవిశేత్ ॥ వసిష్ఠః ॥ కృత్వాశక్రంపృష్ఠతోవామతోర్కం విప్రా
న్ప్రాజ్యానగ్రతః పూర్ణకుంభమ్ ॥ హర్మ్యంరమ్యంతోరణస్రగ్వితానైః స్త్రీభిస్స్ర
గ్విగీతవాద్యైర్విశేచ్చ । వ్యవహారతత్త్వే ॥ సౌమ్యాయనేశ్రావణమార్గపౌషేజ
న్మర్క్షలగ్నే పచమోదయాంశే । వామంగతేర్కేగృహవాస్తుపూజాం కృత్వావి
శేద్వేశ్మభకూటశుద్ధమ్ ॥ వాస్తుశాస్త్రే ॥ లగ్నాత్ప్రాగాదితోదిక్షుద్వౌద్వౌరాశీని
యోజయేత్ । ఏకమేకంన్యసేత్కోణేసూర్యంవామంవిచింతయేత్ ॥ వసిష్ఠః॥ చం
ద్రజార్కసితవాసరేషుచ శ్రీకరంసుతమహార్థలాభదమ్ । సూర్యసూనుదివసేస్థిరప్ర
దంకింతు చౌరభయమత్రనిర్దిశేత్ ॥ రత్నకోశే॥ పుష్యేధనిష్ఠామృగవారుణేషుస్వా
యంభువర్క్షేత్రిషుచోత్తరాసు । అక్షీణచంద్రే శుభదోనృపస్యతిథావరిక్తేచ గృహ
ప్రవేశః ॥ నారదః ॥ ప్రవేశోమధ్యమోజ్ఞేయ స్సౌమ్యకార్తికమాసయోః । మా
ఘఫాల్గునవైశాఖజ్యేష్ఠమాసేషుశోభనః ॥ అకపాటమనాచ్ఛన్న మదత్తబలిభోజ
నమ్ ॥ గృహంనప్రవిశేద్ధీమానాపదామాకరోహితత్ ॥ జ్యేష్ఠఃక్షుద్రగృహాపరః -
వృద్ధగార్గ్యః ॥ భానోశ్చభౌమస్య విహాయవారౌశూలాదియోగానశుభాన్వాపి ।
రిక్తాతిథీశ్చాపి మృదుధ్రువర్క్షే సౌమ్యాయనేచప్రవిశేద్గృహాణి॥ రత్నమాలాయాం॥
త్వాష్ట్రమిత్రశశిపూషదైవతాన్యామనంతిమునయోమృదూన్యథ । మైత్రగేహార

లిఖితాః నానావిధానవసేషు ॥ రోహిణ్యుత్తరాత్రయపుష్యధ్రువాశ్వి, ప్రవేశస్స్యాత్సు పూజాం కృత్వా తు వాస్తవః ॥ ఉదగ్ద్వారే తథా ద్వారే తథాగ్నిగృహ నివేశనే । నవప్రాసాదభవనే ప్రాసాదపరివర్తనే ॥ ద్వారాభివర్తనే తద్వత్ప్రాసాదేష్వగృహేషు చ । వాస్తుపూజనం కుర్యాద్యత్నేన విధిపూర్వకం ఇతిమాత్స్యోక్తేః తత్రైవ ॥ కృత్వాగ్రతో ద్విజవరానథ పూర్ణకుంభం దధ్యక్షతామ్రదలపుష్పఫలోపశోభం । దత్వా హిరణ్యవసనాని తథా ద్విజేభ్యో మాంగల్యశాంతినిలయం స్వగృహం విశేచ్చ । గృహోక్తహోమవిధినా బలికర్మ కుర్యాత్ప్రాసాదవాస్తుశమనే చ విధిర్య ఉక్తః । సంతర్ప్య ద్విజవరానథ భక్ష్యభోజ్యైః శుక్లాంబరస్స్వగృహం ప్రవిశేత్సధూపః ॥—అథ కలివర్జ్యాని - బృహన్నారదీయే ॥ సముద్రయాతుస్స్వీకారః కమండలువిధారణమ్ । ద్విజానామసవర్ణాసు కన్యాసూపయమస్తథా ॥ దేవరాచ్చ సుతోత్పత్తిర్మధుపర్కే పశోర్వధః । మాంసదానం తథా శ్రాద్ధే వానప్రస్థాశ్రమస్తథా । దత్తాయాశ్చైవ కన్యాయాః పునర్దానం పరస్య చ । దీర్ఘకాలం బ్రహ్మచర్యం నరమేధాశ్వమేధకౌ ॥ మహాప్రస్థానగమనం గోమేధశ్చ తథా మఖః ॥ ఇమాన్ధర్మాన్కలియుగే వర్జ్యానాహుర్మనీషిణః ॥ కమండలుః సోదకం చ కమండలుమిత్యుక్తేః-స్మృతిసారావళ్యామ్ ॥ ఊఢాయాః పునరుద్వాహం జ్యేష్ఠాంశం గోవధం తథా । కలౌ పంచ న కుర్వీత భ్రాతృజాయాం కమండలుమ్ ఇతి హేమాద్రౌ వచనాత్ ॥ ఊఢాయాః పునరుద్వాహం సంయోగాస్స్మృతేదేవమేలికేచ నిత్యాది భిర్వ్యాహృతోక్త్యా ॥ హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ గోత్రాన్మాతుస్సపిండాచ్చ వివాహో గోవధస్తథా నరాశ్వమేధౌ మద్యం చ కలౌ వర్జ్యం ద్విజాతిభిః ॥ గోత్రాద్గోత్రజాయాః పితృష్వసుః మాతృసపిండాత్ మాతులాత్తత్కన్యాయా మానినీనాం కలౌ న కార్యః- తేనయోనితద్విధాయకాని తాని యుగాంతరవిషయాణి- తథా చ వ్యాసః ॥ తృతీయాం మాతృతః కన్యాం తృతీయాం పితృతస్తథా । సుత్కేన నోద్వహేద్యంతి విప్రాః పాపవిమోహితా ఇతి కలౌ తస్మిం ప్రాప్తే మాతృతస్తృతీయాం మాతులకన్యామిత్యర్థః- ఉక్తంచైతత్ప్రాక్-మద్యం త్రిభిస్తపసా సురాపానమిత్యాదినా విహితమపివర్జ్యం - హేమాద్రౌ ఆదిత్యపురాణే ॥ విధవాయాం ప్రజోత్పత్తౌ దేవరస్య నియోజనమ్ । బాలాయాః క్షతయోన్యాస్తు వరేణాన్యేన సంస్కృతిః । కన్యానామసవర్ణానాం వివాహశ్చ ద్విజన్మభిః ॥ ఆతతాయిద్విజాగ్ర్యాణాం ధర్మయుద్ధేన హింసనమ్ । ద్విజస్యాబ్ధౌ తు నౌయాతుశ్శోధితస్యాపి సంగ్రహః ॥ సత్రదీక్షా చ సర్వేషాం కమండలువిధారణమ్ । మహాప్రస్థానగమనం గోసంజ్ఞప్తిశ్చ గోసవే ॥ సౌత్రామణ్యామపి సురాగ్రహణస్య చ సంగ్రహః । అగ్నిహోత్రహవణ్యాశ్చ లేహో లీఢాపరిగ్రహః । వృత్తస్వాధ్యాయసాపేక్షమఘసంకోచనం తథా ॥ ప్రాయశ్చిత్తవిధానం చ విప్రాణాం మరణాంతికమ్ ॥ సంసర్గదోషః స్తేనాద్యైర్మహాపాతకనిష్కృతిః ॥ సంసర్గదోషస్తత్సంసర్గిపంచమ ఇత్యుక్తః - స్తేయం చ, తదన్యాని మహాపాతకాని బ్రహ్మహత్యాసురాపగురుతల్పానీతి- తేషాం కామకృతానాం మరణాంతికం ప్రాయశ్చిత్తం విప్రాణాం కలౌ నేత్యర్థః - మరణాంతికేపి క్షత్రియవధనిమిత్తం ద్వాదశాబ్దద్విగుణం బ్రహ్మవధనిమిత్తం చ ద్విగుణం భవతి - తత్

చతుర్థేనాస్తినిష్కృతిరితినిషిద్ధం- నచాత్మహత్యావిధినాతద్బాధః తేనహ్యాత్మహత్యా
నిమిత్తస్యైవబాధోనజాతివధనిమిత్తస్య భిన్నవిషయత్వాత్ - సంసర్గిణస్తుకామ
తోపిపతితస్యైవ ప్రోక్తేన్నమరణాంతికం నాపిస్తేయోత్రరాజ్ఞో వధకర్తృత్వాత్
తేనతయోర్మరణాంతికాభావాత్ - తయోరేవనిష్కృతిర్నాన్యేషాం త్రయాణాం
యుగాంతరేతుకలౌనిషేధబలాత్ ప్రవృత్తిః - ఏతద్విప్రపరం - నక్షత్రియాదేః -
తదుక్తంవిప్రాణాంమరణాంతికమితివిశేషోఽస్మత్కృతే ప్రాయశ్చిత్తరత్నేజ్ఞేయః ॥
వరాతిథిపితృభ్యశ్చపశూపాకరణక్రియా । దత్తౌరసేతరేషాంతుపుత్రత్వేనపరిగ్రహః
సవర్ణాన్యాంగనాదుష్టైస్సంసర్గశ్శోధితైరపి। అయోనౌసంగ్రహేవృత్తే పరిత్యా
గోగురుస్త్రియః ॥ పరోద్దేశాత్మసంత్యాగ ఉద్దిష్టస్యాపివర్జనం । ప్రతిమాభ్యర్చనా
ర్థాయసంకల్పశ్చసధర్మకః ॥ అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వమంగస్పర్శనమేవచ । శామి
త్రంచైవవిప్రాణాంసోమవిక్రయణంతథా ॥ షడ్భక్తానశనేచాన్నహరణంహీనకర్మ
ణః ॥ మాధవీయేపృథ్వీచంద్రోదయేచ ॥ శూద్రేషుదాసగోపాలకులమిత్రార్ధసీరి
ణామ్ । భోజ్యాన్నతాగృహస్థస్య తీర్థసేవాతిదూరతః ॥ శిష్యస్యగురుదారేషుగురు
వద్వృత్తిశీలతా । ఆపద్వృత్తిర్ద్విజాగ్ర్యాణా మశ్వస్తనికతాతథా ॥ ప్రజార్థంతుద్వి
జాగ్ర్యాణాంప్రజారణిపరిగ్రహః । బ్రాహ్మణానాంప్రవాసిత్వం ముఖాగ్నిధమనక్రి
యా ॥ బలాత్కారాదిదుష్టస్త్రీసంగ్రహోవిధిచోదితః । యతేశ్చసర్వవర్ణేషుభి
క్షాచర్యావిధానతః ॥ నవోదకేదశాహంచ దక్షిణాగురుచోదితా । బ్రాహ్మణాది
షుశూద్రస్య పచనాదిక్రియాపిచ ॥ భృగ్వగ్నిపతనైశ్చైనవృద్ధాదిమరణంతథా ।
గోతృప్తిశిష్టేపయశిష్టై రాచమనక్రియా ॥ పితాపుత్రవిరోధేషు సాక్షిణాందండ
కల్పనమ్ । యతేస్సాయంగృహత్వంచ సూరిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ ఏతానిలోకగుప్త్య
ర్థంకలేరాదౌమహాత్మభిః । నివర్తితానివిద్వద్భిర్వ్యవస్థాపూర్వకంబుధైః ॥ సురా
గ్రహణస్యతత్కర్తృ సంగ్రహోవ్యవహారకః - నచమద్యాంచేతిసామాన్యేననిషిద్ధ
స్యానేనోపసంహారఇతివాచ్యం - నిషేధస్యనివృత్తిమాత్రఫలత్వేనవిశేషానపేక్ష
త్వాత్ - నహింస్యాదిత్యస్యనబ్రాహ్మణంహన్యాదిత్యనేనోప సంహారేహింసాంత
రస్యాదోషత్వాపత్తేశ్చనిరూపితంచైతద్ధేమాద్రిణాన్యత్రేత్యుపరమ్యతే - సురాగ్ర
హస్యోద్దేశ్యస్య సౌత్రామణివిశేషణావివక్షయావాజపేయేపినిషేధః - సౌత్రామ
ణ్యాంతుపయోగ్రహావాస్యురిత్యాపస్తంబోక్తైర్వైకల్పికపయోగ్రహైరప్యధికారః-
వాజపేయేతుతత్ప్రాప్తిమానాభావాత్ - సోమసురయోఃసహత్యాగేనాంశే సురా
ద్రవ్యత్వాత్తత్ప్రత్యక్షతయా యాగనామత్వేనతాంవినాసంజ్ఞాయోగాత్ ॥ కలౌ
నాధికారఇతియుక్తంప్రతీమః - త్రికాండమండనాదిలిఖనంతునిర్మూలమనాకరంచ-
వృత్తేతి ॥ ఏకాహాద్బ్రాహ్మణశ్శుధ్యేద్యోగ్ని వేదసమన్వితఇతిఉక్తః - అఘస్యా
శౌచస్యసంకోచఃనతస్య నిష్కృతిర్దృష్టాభృగ్వగ్నిపతనాదృతే ఇత్యుక్తస్యప్రా
యశ్చిత్తస్యవిధానం ఉపదేశః-కలౌకర్తైర్నలిప్యతే ఇతివ్యాసోక్తేః- పతితసంసర్గే
దోషసత్త్వేపి పాతిత్యం నేత్యర్థః॥ అన్యథాసంసర్గశ్శోధితైరపీతివిరోధాపత్తేః-
స్తేయభిన్నేమహాపాపే రహస్యకృతే ప్రాయశ్చిత్తం నేత్యర్థః - సవర్ణాన్యాఅస

వర్ణాఃపుత్రియాదిస్త్రియాదుష్టేఃఅయోనౌ శిష్యాదౌచతత్రసుపరిత్యాజ్యాః శిష్య
నాగురుగాచయేత్యుక్తస్త్యాగః - పగోద్దేశేనబ్రాహ్మణాద్యర్థం ఆత్మనస్త్యాగః య
ద్వాపగోద్దేశాత్మత్యాగో గోదానం మనసాపాత్రముద్దిశ్యేత్యుక్తం - ఉద్దిష్టస్యత్య
క్తస్యవర్జనంప్రతిగ్రహాసమర్థోఽపీత్యుక్తం - వేతనగ్రహణేనప్రతిమాపూజా ॥
స్యాశౌచకాలాద్విజ్ఞేయం స్పర్శనంతుత్రిభాగతః ఇత్యుక్తస్పర్శః - షడితిఉపోషిత
స్త్ర్యహంస్థిత్వా ధాన్యమబ్రాహ్మణాద్ధరేదిత్యుక్తమన్నచౌర్యం ఆపదిపాత్రాది
వృత్తిః - ముఖేనైవధమేదగ్నిమిత్యుక్తంధమనం ॥ దశాహేనైవశుద్ధ్యేతభూమిష్ఠం
చనవోదకమిత్యుక్తోదశాహః - గురవేతువరందత్వేత్యుక్తాదక్షిణా । శూద్రేషు
దాసగోపాలేతి । కందూపక్వంస్నేహపక్వం యచ్చదుగ్ధనపాచితం । ఏతాన్యశూ
ద్రాన్నభుజో భోజ్యాని మనురబ్రవీత్ । ఇత్యపరార్కే సుమంతూక్తాశూద్రస్య
పాకక్రియా ॥ పితాపుత్రవివాదేతుసాక్షిణాంత్రిపణోదమః ఇత్యుక్తః సాయం
గృహత్వం విఘామేసన్నముసలేఇత్యుక్తం - పృథ్వీచంద్రేణతు ॥ అటంతిపసుధాం
విప్రాః పృథివీదర్శనాయచ । అనికేతాహ్యనాహారాయత్రసాయంగృహాస్తుతేఇతి
విష్ణుపురాణోక్తానిషిద్ధః - తేనక్షాలితశిలపాంథాదేశ్యాగ్నిధ్వాపా వినియోగేనకార్యాః క
లావిత్యర్థఉక్తః - ఏతానివర్జ్యానిత్యర్థఃనిగమః ॥ అగ్నిహోత్రంగవాలంబంస
న్న్యాసంపలపైతృకం । దేవరాచ్చసుతోత్పత్తిఃకలౌపంచవివర్జయేత్ ॥ అగ్ని
హోత్రంతదర్థమాధానం - ఏతచ్చసర్వాధానపరం ॥ అర్థాధానం స్మా
ర్తంశ్రౌతస్మార్తాగ్న్యోస్తుపృథక్కృతిః । సర్వాధానంతయోరైక్యకృతిః పూర్వ
యుగాశ్రితాఇతిలౌగాక్షివచనాదితిస్మృతిచంద్రికాయాం - ఏతేన ॥ చత్వార్యబ్ద
సహస్రాణిచత్వార్యబ్దశతానిచ । కలేర్యదాగమిష్యంతి తదాత్రేతాపరిగ్రహః ॥
సన్న్యాసశ్చనకర్తవ్యోబ్రాహ్మణేన విజానతేతివ్యాసవచనంవ్యాఖ్యాతం - స
ర్వాధానేపివిశేషమాహదేవలః ॥ యావద్వర్ణవిభాగోస్తియావద్వేదఃప్రవర్తతే।
సన్న్యాసంచాగ్నిహోత్రంచతావత్కుర్యాత్కలౌయుగేతి ॥ అత్రపూర్వయు
గాశ్రితేతిలౌగాక్షివాక్యే పూర్వయుగానికృతాదీనిత్యేకోఽర్థః- అన్యేతుయుగస్య
పూర్వంకలేఃపూర్వభాగః - సచత్వార్యబ్దసహస్రాణీతిపూర్వోక్తవాక్యాచ్చతు
శ్చత్వారింశచ్ఛతవర్షావచ్ఛిన్నః తస్మిన్భాగేసర్వాధానంకార్యం - తదుత్తరం
తుయావద్వర్ణవిభాగోస్తీతి వాక్యాత్ వర్ణవిభాగపర్యంతమర్ధాధానమిత్యా
హుః స్ససన్న్యాసస్త్రిదండః॥

ఇతి శ్రీమన్నారాయణభట్టసూరిసూను రామకృష్ణభట్టాత్మజ

దినకరభట్టానుజ కమలాకరభట్టకృతే నిర్ణయసింధౌ,

కలివర్జ్యాని సమాప్తాని.

తృతీయపరిచ్ఛేద పూర్వభాగస్సమాప్తః.

శ్రీ

నిర్ణయసింధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేదే
శ్రాద్ధనిర్ణయప్రారంభః.

నానానిబంధనైమత్యభ్రాంతచిత్తోద్దినిర్ణయా।
కమలాకరసంజ్ఞేనక్రియతేశ్రాద్ధనిర్ణయః ॥

తత్స్వరూపమాహ పృథ్వీచంద్రోదయేమరీచిః ॥ ప్రేతంపితౄంశ్చనిర్దిశ్య భోజ్యంయత్ప్రియమాత్మనః । శ్రద్ధయాదీయతేయత్రతచ్ఛ్రాద్ధంపరికీర్తితమ్॥ బ్రాహ్మణస్వీకారాంతశ్చతుర్థ్యంతపదోపనీతపిత్రాద్యుద్దేశ్యకస్త్యాగః శ్రాద్ధమిత్యర్థః - తత్రయద్యపిహోమ పిండభోజనానిప్రధానమితిహేమాద్రిః ॥ హోమశ్చపిండదానంచతథాబ్రాహ్మణభోజనమ్।శ్రాద్ధశబ్దాభిధేయంస్యాదేకస్మిన్నౌపచారికమితి ॥ శ్రీధరశ్చ।తథాపిక్వచిద్విశేషంవక్ష్యామః- నిమిత్తభేదేభోజనస్యపిండానాంవానిషేధోనప్రాధాన్యంవిరుణద్ధి-అసోమయాజినోదధిపయోయాగవత్ -యచ్చశూలపాణిః నిత్యశ్రాద్ధమదైవంస్యాదర్ఘ్యపిండవివర్జితమ్ । ఇతిహారీతీయేనిత్యశ్రాద్ధమఘూండాపిండనిషేధోస్తినచప్రాప్తింవినాసః - నచాతిదేశంవినాప్రాప్తి। నచాంగత్వేనవినాతిదేశః।ప్రధానస్యానతిదేశాత్ సప్తమేఉపకారకత్వేనాతిదేశోక్తేః - తేనభోజనంప్రధానంపిండోంగం - పిండదానమాత్రవిధిస్త్వంగభూతాత్కర్మాంతరమేవ ప్రకరణాంతరన్యాయాదితి - తన్న ॥ జాతశ్రాద్ధేనదద్యాత్తుపక్వాన్నం బ్రాహ్మణేష్వపి। నపక్వంభోజయేద్విప్రాన్ సచ్ఛూద్రోపికదాచన ॥ ఇత్యాద్యైర్జాతశ్రాద్ధశూద్రశ్రాద్ధాదౌభోజనస్య నిషేధేనాంగత్వాపత్తేః - నతౌపశౌకరోతీతి వదుపజీవ్యవిరోధేనవికల్పాపత్తేశ్చ - తేనశ్రాద్ధశబ్దాభిధేయత్వేనోభయప్రాప్తౌనిషేధః -. పర్యుదాసోవాదీక్షితోనదదాతి నజుహోతి నాసోమయాజీసన్నయేత్ ఇతి వదితితత్త్వం-ధర్మప్రదీపేపి ॥ యజుషాంపిండదానంతుబహ్వృచానాం ద్విజార్చనమ్ । శ్రాద్ధశబ్దాభిధేయంస్యాదుభయంసామవేదినామ్ ॥ తచ్చపిత్ర్యాయజేతపితృభ్యోదద్యాదిత్యుభయప్రయోగదర్శనాద్యాగదానోభయాత్మకం పితరోదేవతాఇతిపిత్రుద్దేశ్యకత్వాద్యాగత్వం, విప్రాపేక్షయాచదానత్వమిత్యవిరుద్ధం - ఏతేననాయంయాగః-దేవతోద్దేశేనత్యాగోయాగః - యాగోద్దేశ్యాచదేవతేత్యాత్మాశ్రయాదితిగౌడమతమపాస్తం - వైధశబ్దవిశేషోద్దేశ్యత్వస్యతస్యేదమితి స్వత్వారోపప్రతియోగిత్వస్యవాదేవతాత్వాత్ - తత్రైవసుమంతుః ॥ శ్రాద్ధాత్పరతరంనాన్యచ్ఛ్రేయస్కరముదాహృతం ॥ ఆదిత్యపురాణే ॥ నసంతిపితరశ్చేతికృత్వామనసియోనరః । శ్రాద్ధంనకురుతేతత్రతస్యరక్తంపిబంతితే ॥ తద్భేదానాహ విశ్వామిత్రః ॥ నిత్యంనైమిత్తికంకామ్యంవృద్ధిశ్రాద్ధంసపిండనం॥ పార్వణం చేతివిజ్ఞేయంగోష్ఠ్యాంశుద్ధ్యర్థమష్టమం ॥ కర్మాంగంనవమంప్రోక్తందైవికందశమంస్మృతం । యాత్రాస్వేకాదశంప్రోక్తంపు

పర్వార్థం ద్వాదశంస్మృతమితి ॥ ఏషాంలక్షణానిభవిష్యే ॥ అహన్యహనియచ్ఛ్రాద్ధంతన్నిత్యమితికీర్తితం । వైశ్వదేవవిహీనంతదశక్తావుదకేనతు ॥ ఏకోద్దిష్టంతుయచ్ఛ్రాద్ధంతన్నైమిత్తికముచ్యతే । తదప్యదైవంకర్తవ్యమయుగ్మాన్భోజయేద్ద్విజాన్ ॥ కామాయవిహితంకామ్యమభిప్రేతార్థసిద్ధయే । వృద్ధౌయత్క్రియతేశ్రాద్ధంవృద్ధిశ్రాద్ధంతదుచ్యతే ॥ గంధోదకతిలైర్యుక్తం కుర్యాత్పాత్రచతుష్టయమ్ అర్ఘ్యార్థంపితృపాత్రేషు ప్రేతపాత్రంప్రసేచయేత్ ॥ యేసమానా ఇతిద్వాభ్యామేతత్ జ్ఞేయంసపిండనమ్ । నిత్యేనతుల్యంశేషంస్యాదేకోద్దిష్టంస్త్రియా అపి॥ ఏతదుభయమేవస్త్రియాః - తేన స్త్రీకర్తృకం స్త్రీసంప్రదానకంచేత్యుభయనియమ ఇతికల్పతరుః ॥ అమావాస్యాంయత్క్రియతేతత్పార్వణమితిస్మృతం । క్రియతేవాపర్వణియత్తత్పార్వణమితిస్థితిః- అత్రపర్వ ॥ చతుర్దశ్యష్టమీచైవ అమావాస్యాచపౌర్ణిమా। పర్వాణ్యేతాని రాజేంద్రరవిసంక్రమణంతథేతి విష్ణుపురాణోక్తంసంక్రాంత్యాది ॥ గోష్ఠ్యాంయత్క్రియతే శ్రాద్ధంగోష్ఠీశ్రాద్ధంతదుచ్యతే। బహూనాంవిదుషాంసంపత్సుఖార్థంపితృతృప్తయే ॥ క్రియతేశుద్ధయేయత్తు బ్రాహ్మణానాంతుభోజనం ॥ శుద్ధ్యర్థమితితత్ప్రోక్తంవైనతే యమనీషిభిః॥ నిషేకకాలేసోమేచసీమంతోన్నయనేతథా । జ్ఞేయంపుంసవనేచైవశ్రాద్ధంకర్మాంగమేవచ ॥ దేవానుద్దిశ్యయచ్ఛ్రాద్ధంతత్తుదైవికముచ్యతే । గచ్ఛన్దేశాంతరంయస్తుశ్రాద్ధంకుర్యాత్తుసర్పిషా ॥ యాత్రార్థమితితత్ప్రోక్తంప్రవేశేచనసంశయః। శరీరోపచయేశ్రాద్ధమర్థోపచయఏవచ ॥ పుష్ట్యర్థమేతద్విజ్ఞేయ మౌపచాయికముచ్యతే ॥ గోష్ఠ్యాంశ్రాద్ధకర్తృసముదాయే సంభూయసామగ్రీసంపాదనేన శ్రాద్ధమిత్యర్థః - యుగపత్తీర్థాదిప్రాప్తౌవిదుషాం శ్రాద్ధసంపదానుఖార్థంభిన్న పాకాశక్తౌబహుపితృకశ్రాద్ధమేకఃకుర్యాదితి కల్పతరుఃశంఖధరశ్చ శుద్ధిశ్రాద్ధంప్రాయశ్చిత్తాంగమితిమైథిలాః - అత్రపార్వణైకోద్దిష్టవృద్ధిసపిండీకరణాత్మకం చతుర్విధమేవముఖ్యం - తస్యైవాయంప్రపంచః - అథశ్రాద్ధదేశాః - మనుః - శుచిదేశంవివిక్తంతుగోమయేనోపలేపయేత్ । దక్షిణాప్రవణంచైవప్రయత్నేనోపపాదయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవిష్ణుధర్మే-దక్షిణాప్రవణేదేశేతీర్థాదౌచగృహేపివా। భూసంస్కారాదిసంయుక్తేశ్రాద్ధంకుర్యాత్ప్రయత్నతః । తత్రైవప్రభాసఖండే ॥ తీర్థాదష్టగుణంపుణ్యం స్వగృహేదదతశ్శుభే ॥ భారతే ॥ తస్యదేశాఃకురుక్షేత్రంగయాగంగా సరస్వతీ । ప్రభాసంపుష్కరంచేతితేషుశ్రాద్ధంమహాఫలం ॥ స్కాందే ॥ తులసీకాననచ్ఛాయాయత్రయత్రభవేద్ద్విజ । తత్రశ్రాద్ధంప్రదాతవ్యం పితౄణాంతృప్తిహేతవే ॥ మాధవీయేశ్రాద్ధోపక్రమేవ్యాసః ॥ మహాపథౌ ప్రయాగేచ కాశ్యాంచకురుజాంగలే ॥ శంఖః ॥ గంగాయమునయోస్తీరేపయోష్ణ్యమరకంటకే । నర్మదాబాహుదాతీరేభృగులింగేహిమాలయే॥గంగాద్వారేప్రయాగేచనైమిషేపుష్కరేతథా।సన్నిహత్యాంగయాయాంచదత్తమక్షయ్యతాంవ్రజేత్ ॥ అపిజాయేతసోస్మాకంకులేకశ్చిన్నరోత్తమః।గయాశీర్షేవటేశ్రాద్ధం యోనోదద్యాత్సమాహితః॥ ఏష్టవ్యాబహవఃపుత్రా

యద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ । యజేతవాశ్వమేధైనీలంవావృషముత్సృజేత్॥ఆదిత్య
పురాణే ॥ పంచక్రోశంగయాక్షేత్రం క్రోశమేకంగయాశిరః । మహానద్యాఃపశ్చి
మేనయావద్గృధ్రేశ్వరోగిరిః ॥ ఉత్తరేబ్రహ్మయూపస్యయావద్దక్షిణమానసమ్ ।
ఏతద్గయాశిరోనామత్రిషులోకేషు విశ్రుతం॥ఇతి ॥ శూలపాణౌబృహస్పతిః॥ గంగా
యాంధర్మపృష్ఠేచసరసిబ్రహ్మణస్తథా। గయాశీర్షేఽక్షయవటేపితౄణాందత్తమక్ష
యం । ధర్మారణ్యంధర్మపృష్ఠంధేనుకారణ్యమేవచ । దృష్ట్వైతానిపితౄంశ్చా
ర్చ్యవంశాన్వింశతిముద్ధరేత్ ॥ త్రిస్థలీసేతౌవాయవీయే ॥ శమీపత్రప్రమాణేనపిం
డందద్యాద్గయాశిరే । ఉద్ధరేత్సప్తగోత్రాణికులమేకోత్తరంశతమ్ ॥ సప్తగోత్రాణి
తు ॥ పితామాతాచభార్యాచభగినీదుహితాతథా । పితృమాతృష్వసాచైవసప్త
గోత్రాణివైవిదుఃఇతి। ఏషాంగోత్రాణామేకోత్తరశతంకులంపురుషాఇత్యర్థః- తేచో
క్తాస్తత్రైవ ॥ తత్త్వానివింశతిర్నృపాద్వాదశైకాదశాదశ । అష్టావితిచగోత్రాణాంకు
లమేకోత్తరంశతం ॥ తత్త్వానిచతుర్వింశతిః - తేచద్వాదశపూర్వాద్వాదశపరాః-
ఏవమగ్రేపి - ప్రయోగపారిజాతేపాద్మే ॥ సాలగ్రామమయీముద్రాసంస్థితాయత్ర
కుత్రచిత్ । వారాణస్యాయవా ధిక్యంసమంతాద్యోజనత్రయమ్॥ తథా॥ యత్కిం
చిత్పైతృకంకుర్యాత్సపిండంవాతదగ్రతః । విష్ణులోకంసగచ్ఛేత్తులభతేశాశ్వతంప
దమ్ ॥ తత్రైవవారాహే ॥ మ్లేచ్ఛదేశేశుచౌవాపి చక్రాంకోయత్రతిష్ఠతి । యో
జనానాంతథాత్రీణిమమక్షేత్రంవసుంధరే ॥ చక్రాంకస్యతుసాన్నిధ్యంయత్కర్మ
క్రియతేనరైః । స్నానందానంతపశ్శ్రాద్ధంసర్వమక్షయతాంవ్రజేత్ ॥ అథనిషిద్ధదే
శాః - పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ త్రిశంకోర్వర్జయేద్దేశంసర్వంద్వాదశయోజ
నమ్ ॥ ఉత్తరేణమహానద్యాదక్షిణేనతుకీకటాన్ ॥ దేశస్త్రైశంకవోనామశ్రాద్ధ
కర్మణివర్జితః । వాయవీయే ॥ ప్రనష్టాశ్రమధర్మాశ్చదేశావర్జ్యాఃప్రయత్నతః ॥
యమః ॥ రూక్షంకృమిహతంక్లిన్నంసంకీర్ణానిష్టగంధికమ్ ॥ దేశంత్వనిష్టశబ్దంచవ
ర్జయేచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి ॥ తత్రైవశంఖః ॥ గోగజాశ్వాదిజుష్టేషుకృత్రిమాయాంతథా
భువి । నకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమేతేషుపారక్యాసుచభూమిషు ॥ యమః ॥ పరకీయప్రదే
శేషుపితౄణాంనిర్వపేత్తుయః । తద్భూమిస్వామి పితృభిఃశ్రాద్ధకర్మవిహన్యతే । బ్రా
హ్మభారతయోరపి - పరకీయగృహేయస్తుస్వాన్పితౄంస్తర్పయేద్యది।తద్భూమిస్వా
మినస్తస్యహరంతిపితరోబలాత్ ॥ అగ్రభాగంతతస్తేభ్యోదద్యాన్మూల్యంచజీవితమ్॥
శ్రాద్ధార్హాణామగ్రభాగంశ్రాద్ధంతదనర్హాణాం శూద్రాణాంతుమూల్యమితికే
చిత్,షోడశీపిండేబాంధవాబాంధవానామపిపిండోక్తేః యేఽబాంధవాబాంధవావా
ఇత్యాదితర్పణబాధాపత్తేశ్చ-నామగోత్రపూర్వం శ్రాద్ధనిషేధోనాన్యత్రేతిగౌడాః
విప్రాసుతస్యశూద్రాపుత్ర శ్రాద్ధనిషేధోనాన్యత్ర అగ్రదానంచాన్నత్యాగాత్పూ
ర్వంకార్యమితిమైథిలాఃతన్న,అగ్రభాగస్యశ్రాద్ధపరత్వేమానాభావాత్ అన్నదానేచ
నిషేధాభావాత్ -త్యాగాత్పూర్వంకరణేఽనంగేనవ్యవధానాపత్తేః అంగత్వేచమా
నాభావాత్ ఇదంచస్వామ్యనుజ్ఞాభావేతదుక్తంతత్రైవబ్రాహ్మే॥ స్వనులిప్తేషుగేహే

షుస్వేష్వనుష్ఠాపితేషుచ। శ్రాద్ధమేతేషు జాతవ్యం వర్జ్యమేతేషు నోచ్యతే॥ కిరాతేషుక
లింగేషు కొంకణేషు ఖసేష్వపి। సిన్ధోరుత్తరకూలేషు నర్మదాయాశ్చదక్షిణే॥ పూర్వేణక
రతోయాయా నదేయం శ్రాద్ధముచ్యతే ॥ ఇదం కామ్యవిషయం । అన్యథా తత్రత్యా
నాం సర్వశ్రాద్ధాకరణాపత్తేః నర్మదా దక్షిణేపవాదః స్కాందే - సహ్యా
స్యచోద్భవో యత్ర యత్ర గోదావరీ నదీ । పృథివ్యామపి కృత్స్నాయాం సప్రదే
శోఽతిపావనః॥ పరకీయత్వాపవాదః ఆదిత్యపురాణే- అటవీపర్వతాః పుణ్యా నదీతీరా
ణియానిచ। సర్వాణ్యస్వామికాన్యాహుర్నహి తేషు పరిగ్రహః॥ వనానిగిరయో నద్య
స్తీర్థాన్యాయతనానిచ। దేవఖాతాశ్చగర్తాశ్చనస్వామ్యం తేషువిద్యతే॥ స్మృతిసారే-
నైకవాసాసచద్వీపే నాంతరిక్షే కదాచన। శ్రుతిస్మృత్యుదితం కర్మనకుర్యాదశుచిః క్వ
చిత్॥ దివోదాసీయే- మ్లేచ్ఛదేశే తథా రాత్రౌ సంధ్యాయాం విప్రవర్జితే। నశ్రాద్ధ
మాచరేద్విద్వాన్నచాకాశే కథంచన॥ —— అథ శ్రాద్ధకాలాః॥ తేచసంక్రాంతియు
గాదిమహాలయాదయః ప్రాయేణ పూర్వపరిచ్ఛేదద్వయే ఉక్తా ఏవ కేచిత్తూచ్యంతే। పృ
థ్వీచంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః॥ శ్రాద్ధం వృద్ధావచంద్రేభచ్ఛాయాగ్రహణసంక్రమే।
నవోదకే నవాన్నే చ నపచ్చస్నతథాగృహే॥ నవైతుకేషుచేహంతే పితరోహిమఘా
స్వపి। పితరః స్పృహయంత్యన్నమష్టకాసు మఘాసుచ॥ ఇతి శాతాతపపాఠః- నవోదకే
నవకూపవాప్యాదావితి కేచిత్ - వర్షోపక్రమే ఆర్ద్రాప్రవేశ ఇతి గౌడాః - నవాన్నశ్రా
ద్ధవిశేషో జ్యోతిషే॥ జ్యేష్ఠశేషాగతే సూర్యే మృగనేత్రాని శాత్మకే। నవాన్నైర్భో
జనశ్రాద్ధం జన్మచంద్రతిథౌ న చ॥ ఆశ్లేషా కృత్తికా జ్యేష్ఠా మూలాజపదగేషుచ। గురు
భౌమదినే రిక్తతిథౌ నాద్యాన్నవౌదనమ్ ॥ తత్రైవ॥ వృశ్చికే శుక్లపక్షేతు నవాన్నం శ
స్యతే బుధైః॥ అతః కృష్ణపక్షే నేతి గౌడాః- మైథిలాస్తు॥ అకృతాగ్రయణం చైవ ధాన్య
జాతం నరోత్తమ ఇతి వారాహోక్తేః ప్రతిధాన్యం శ్రాద్ధమాహుః - తన్న-జాతపద
స్య శ్రాద్ధయోగ్యసమూహపరత్వాత్ - హేమాద్రౌ జాతూకర్ణ్యః॥ గ్రహోపరా
గేచసుతేచజాతే పిత్ర్యే గయాయాం మృతవాసరే చ। నిత్యం చ శంఖే చ తథైవ పద్మే
దత్తం భవేన్నిష్కసహస్రతుల్యమ్॥ శంఖం ప్రాహురమావాస్యాం క్షీణచంద్రాం ద్వి
జోత్తమాః। అష్టకాసుభవేత్పద్మం తత్ర దత్తం తథాక్షయమ్॥ తత్రైవ శంఖః॥ యదా
విష్టిర్వ్యతీపాతో భానువారస్తథైవచ । పద్మకం నామ తత్ప్రోక్తమయనాచ్చ చతు
ర్గుణం॥ యాజ్ఞవల్క్యః॥ అమావాస్యాష్టకావృద్ధిః కృష్ణపక్షోయనద్వయం। ద్రవ్యం
బ్రాహ్మణసంపత్తిర్విషువత్సూర్యసంక్రమః ॥ వ్యతీపాతో గజచ్ఛాయాగ్రహణం చం
ద్రసూర్యయోః। శ్రాద్ధం ప్రతిరుచిశ్చైవ శ్రాద్ధకాలాః ప్రకీర్తితాః ॥ కృష్ణపక్షస్య
ర్వ్యపిశాకేనాప్యపరపక్షం నాతిక్రమేత్ మాసిమాసివాశనమితి శ్రుతేః- ఊర్ధ్వం వాచ
తుర్థ్యాయదహస్సంగచ్ఛేతు తచ్చతుర్దశీం ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - మాసిమాసికా
ర్యమపరపక్షస్యాపరాహ్ణః శ్రేయానిత్యాపస్తంబోక్తేశ్చ - వీప్సయా సర్వం కృష్ణప
క్షేషు నిత్యం తేనోపసంహారాన్మహాలయపరత్వం పరాస్తం - అత్ర ప్రత్యహం పంచ
మ్యాదియదహస్సంపత్తిర్వేతి త్రయః పక్షాః యద్యేకదినే శ్రాద్ధం తదా దార్శంపృథగేవ

యాజ్ఞవల్క్యేనామావాస్యాయాః పృథఙ్నిర్దేశాత్ - ఏతేనకృష్ణపక్షేయదహస్సం పద్యతే - అమావాస్యాయాంతువిశేషేణలినిగమోక్తేర్గుణోపరపక్షశ్రాద్ధస్యా మావాస్యేతి శూలపాణిమతమపాస్తం - అశక్తౌదర్శేనాపిమాసిశ్రాద్ధసిద్ధిః ఇతి నారాయణవృత్తిః - నిరగ్నికానాంకస్మింశ్చిద్దినేఆహితాగ్నేస్తుపిత్ర్యేష్ఠన ॥ నదర్శే నవినాశ్రాద్ధమాహితాగ్నేర్ద్విజన్మనః ఇతిమనూక్తేః - సర్వకృష్ణపక్షాశక్తౌమా త్స్యే ॥ అనేనవిధినాశ్రాద్ధంత్రిరబ్దస్యేహనిర్వపేత్ ॥ కన్యాకుంభవృషస్థేర్కేకృష్ణ పక్షేచసర్వదా ॥ కర్కేపి ॥ ఆహితాగ్నేస్సంవత్సరేత్రిఃశ్రాద్ధనియమః ఇతి । దేవలః ॥ అనేనవిధినాశ్రాద్ధంకుర్యాత్సంవత్సరంసకృత్ । ద్విశ్చతుర్వాయథాశ్రాద్ధంమాసే మాసేదినేదినే ॥ కృష్ణపక్షేష్వపిమహాలయస్యశ్రైష్ఠ్యంతచ్చోక్తంప్రాక్ - వ్యతీ పాతేవిశేషమాహహేమాద్రౌశంఖః ॥ ఫలంలక్షంసముత్పత్తౌభ్రమణేకోటిరుచ్య తే । పతనేశతకోట్యస్తుపాతేవైదత్తమక్షయం ॥ జ్యోతిశ్శాస్త్రే ॥ ద్వావింశతిస్త థోత్పత్తౌభ్రమణేచైకవింశతిః । పతనేదశనాడ్యస్తుపతితేసప్తనాడికాః ॥ అంత్యౌచ ద్వౌవ్యతీపాతౌప్రాగుక్తౌ హేమాద్రౌమార్కండేయః ॥ యదాచశ్రోత్రియోభ్యే తిగృహంవేదవిదగ్నిచిత్ । తేనైకేనాపికర్తవ్యంశ్రాద్ధంచవిషువచ్ఛుభే ॥ ఇదంచా పిండంకార్యమితిహేమాద్రిః ఏతజ్జీవత్పితృకోపికుర్యాత్ ॥ ఉద్వాహేపుత్రజననేపి త్ర్యేష్ట్యాంసౌమికేమఖే । తీర్థేబ్రాహ్మణఆయాతేషడేతేజీవతఃపితుఃఇతిమైత్రాయణీ యపరిశిష్టోక్తేః - తిథివిశేషేఫలవిశేషోయాజ్ఞవల్క్యేనోక్తః ॥ కన్యాంకన్యావేదిన శ్చపశూన్వైసత్సుతానపి । ద్యూతంకృషించవాణిజ్యంద్విశఫైకశఫాంస్తథా ॥ బ్రహ్మవర్చస్వినఃపుత్రాన్ స్వర్ణరౌప్యేసకుప్యకే । జ్ఞాతిశ్రైష్ఠ్యంసర్వకామానా ప్నోతిశ్రాద్ధదస్సదా ॥ ప్రతిపత్ప్రభృతిష్వేకాంవర్జయిత్వాచతుర్దశీం ॥ ఏతాఃకృష్ణ పక్షస్థాఏవ - మహాలయేతుఫలభూమేతిపృథ్వీచంద్రోదయః - పౌర్ణమాస్యాంహే మాద్రౌపితామహః ॥ అమావాస్యావ్యతీపాత పౌర్ణమాస్యష్టకాసుచ । విద్వా ఞ్ఛ్రాద్ధమకుర్వాణోనరకంప్రతిపద్యతే ॥ ఏతన్మాఘ్యాదిపరం ॥ వ్రీహిపాకేచకర్త వ్యంయవపాకేచపార్థివ । పౌర్ణమాసీతథామాఘీశ్రావణీచనృపోత్తమ ॥ ప్రోష్ఠపద్యా మతీతాయాంతథాకృష్ణత్రయోదశీ । ఏతాంస్తుశ్రాద్ధకాలాన్వైనిత్యానాహప్రజాప తిఃఇతివిష్ణుధర్మోక్తేః । విష్ణుః - మాఘీప్రోష్ఠపద్యూర్ధ్వంకృష్ణా త్రయోదశీతిఅత్రమా ఘీపౌర్ణమాసీతికల్పతరుః । శ్రావణ్యూర్ధ్వమపిమఘాయోగసంభవాత్త్రయోదశీవి శేషణమితిగౌడాః - నక్షత్రేష్వపియాజ్ఞవల్క్యః ॥ స్వర్గంహ్యపత్యమోజశ్చశౌ ర్యంక్షేత్రంబలంతథా । పుత్రాన్ శ్రైష్ఠ్యంచసౌభాగ్యంసమృద్ధింముఖ్యతాంశుభం ॥ ప్రవృత్తచక్రతాంవాపివాణిజ్యప్రభృతీనపి । అరోగిత్వంయశోవీతశోకతాంపరమాం గతిం ॥ ధనంవేదాన్భిషక్సిద్ధింకుప్యంగామప్యజావికం । అశ్వానాయుశ్చవిధివద్య శ్శ్రాద్ధంసంప్రయచ్ఛతి ॥ కృత్తికాదిభరణ్యంతంసకామాన్ప్రాప్నుయాదిమాన్ ॥ ఫలాంతరాణ్యపిమహాభారతకౌర్మాదేర్జ్ఞేయాని - మాధవీయేమరీచిః ॥ కృత్తి కాదిషుఋక్షేషుశ్రాద్ధేయత్ఫలమీరితం । విష్కంభాదిషుయోగేషుతదేవఫలమి-

ష్యతే ॥ బృహస్పతిః ॥ ఆరోగ్యంచైవసౌభాగ్యం శత్రూణాంచపరాజతం । సర్వా
న్కామాన్ప్రియాం విద్యాంధనమాయుర్యథాక్రమం ॥ సూర్యాదిదివసేష్వేత
చ్ఛ్రాద్ధకృల్లభతేఫలం । బవాదికరణేష్వేతచ్ఛ్రాద్ధకృల్లభతేఫలం ॥ అన్యానిచప
క్షవత్రిశ్రాద్ధాదీనిప్రాగుక్తాని। మార్కండేయపురాణే ॥ శ్రాద్ధార్హద్రవ్యసంపత్త్యాత
థాదుస్స్వప్నదర్శనే । జన్మర్క్షేగ్రహపీడాసుశ్రాద్ధంకుర్వీతచేచ్ఛయా॥ —అథశ్రా
ద్ధాధికారిణః - చంద్రికాయాంసుమంతుః ॥ మాతుఃపితుః ప్రకుర్వీతసంస్థితస్యౌరస
స్సుతః । పైతృమేధికసంస్కారంమంత్రపూర్వకమాదృతః ॥ తత్రైవహేమాద్రౌ
శంఖః ॥ పితుఃపుత్రేణకర్తవ్యాపిండదానోదకక్రియా । పుత్రాభావేతుపత్నీస్యాత్త
దభావేతుసోదరః ॥ అత్రయద్యపిపుత్రపదం క్షేత్రజాదిద్వాదశవిధపుత్రపరం- తేచ
ద్వాదశపుత్రాయాజ్ఞవల్క్యేనోక్తాః ॥ ఔరసోధర్మపత్నీజస్తత్సమఃపుత్రికాసుతః ।
క్షేత్రజఃక్షేత్రజాతస్తుసగోత్రేణేతరేణవా ॥ గృహేప్రచ్ఛన్నఉత్పన్నోగూఢజస్తు
సుతఃస్మృతః । కానీనఃకన్యకాజాతోమాతామహసుతఃస్మృతః ॥ అక్షతాయాంక్ష
తాయాంవాజాతఃపౌనర్భవస్తథా । దద్యాన్మాతాపితావాయంసపుత్రోదత్తకోభ
వేత్ ॥ క్రీతశ్చతాభ్యాంవిక్రీతఃకృత్రిమస్స్యాత్స్వయంకృతః । దత్తాత్మాతుస్స్వ
యందత్తోగర్భేవిన్నస్సహోఢజః ॥ ఉత్సృష్టోగృహ్యతేయస్తుసోపవిద్ధోభవేత్సు
తః । పిండదోంశహరశ్చైషాంపూర్వాభావేపరఃపరః ॥ ఇతితథాపిదత్తౌరసేతరేషాం
తుపుత్రత్వేనపరిగ్రహ ఇతిహేమాద్రావాదిత్యపురాణే కలావితరేషాంపుత్రత్వనిషే
ధాదౌరసదత్తకపరమేవయద్యపిపిండదోంశహరశ్చైషాం పూర్వాభావేపరఃపరఇ
తియాజ్ఞవల్క్యోక్తేరౌరసాభావేదత్తకప్రాప్తిః-తథాప్యౌరసాభావేపౌత్రఃతదభా
వేప్రపౌత్రఃతదభావేదత్తకాదయ ఇతిజ్ఞేయం- పుత్రేణలోకాన్జయతిపౌత్రేణానంత్య
మశ్నుతే।అథపుత్రస్యపౌత్రేణబ్రధ్నస్యాప్నోతివిష్టపం ఇతిజీమూతవాహనధృతవసి
ష్ఠహారీతశంఖలిఖితోక్తేః- లోకానంత్యందివఃప్రాప్తింపుత్రపౌత్రప్రపౌత్రకైఃఇతియా
జ్ఞవల్క్యోక్తేశ్చ॥పుత్రఃపౌత్రశ్చతత్పుత్రః పుత్రికాపుత్రఏవచ। పత్నీభ్రాతాచతత్
జశ్చపితామాతాస్నుషాతథా ॥ భగినీభాగినేయశ్చసపిండస్సోదకస్తథా । అసన్ని
ధానేపూర్వేషాముత్తరేపిండదాఃస్మృతాః॥ ఇతిస్మృతిసంగ్రహే ప్రపౌత్రానంతరం
పుత్రికాపుత్రోక్తేస్తత్సమత్వాచ్చదత్తకస్య ॥ యద్యపిబృహస్పతినా - పౌత్రశ్చ
పుత్రికాపుత్రస్స్వర్గప్రాప్తికరావుభౌ । రిక్థేచపిండదానేచసమానౌ పరికీర్తితావితి
పౌత్రసామ్యముక్తం - యాజ్ఞవల్క్యేనచ ॥ ఔరసోధర్మపత్నీజస్తత్సమఃపుత్రికాసు
తఃఇతి ఔరససామ్యంతథాపి లోకేరాజసమోమంత్రీత్యాదౌ కించిన్న్యూనేసమ
శబ్దప్రయోగాత్ గౌణముఖ్యయోః సామ్యాయోగాచ్చస్తుత్యర్థంతత్ నతుసమవి
కల్పఇతిభ్రమితవ్యం ॥ పుత్రఃపౌత్రఃప్రపౌత్రోవాభ్రాతావాభ్రాతృసంతతిః । సపిం
డసంతతిర్వాపి క్రియార్హానృపజాయతే ॥ తేషామభావేసర్వేషాంసమానోదక
సంతతిః । మాతృపక్షసపిండేనసంబంధోయోజలేనవా ॥ కులద్వయేపిచోచ్ఛిన్నే
స్త్రీభిఃకార్యాక్రియానృప।తత్సంఘాతగతైర్వాపితద్రిక్థాత్కారయేన్నృపః ఇతివిష్ణు

పురాణాచ్చేతి ప్రపౌత్రానంతరం దత్తకాదయ ఇతిపృథ్వీచంద్రమదనరత్నకాలాద
ర్శాదయః - మదనపారిజాతేప్యేవం, బోపదేవరుద్రధరాదయస్తు ॥ పుత్రేషువిద్య
మానేషునాన్యంవైకారయేత్స్వధామితి సుమంతూక్తౌ ॥ పితామహఃపితుఃపశ్చా
త్పంచత్వంయదిగచ్ఛతి । పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యంశ్రాద్ధషోడశం ॥ నైతత్పౌ
త్రేణకర్తవ్యంపుత్రవాంశ్చేత్పితామహఇతి ఛందోగపరిశిష్టేచపుత్రశబ్దస్యద్వాదశ
విధసుతపరత్వాత్పూర్వాభావేపరఃపరః ఇత్యస్యానన్యపరత్వాచ్చ దత్తకాద్యభావే
పౌత్రాదీనామప్యధికారఇత్యాహుః - తద్గౌణముఖ్యయోస్సామ్యాయోగాద్దత్త
కేసతిపౌత్రస్యాంశ హరత్వస్యాప్యభావాపత్తేః పుత్రపదస్యౌరసమాత్ర పరత్వా
చ్చింత్యం - అతఏవనిషేధాదుపనీతపౌత్రసత్త్వేప్యనుపనీతపుత్రస్యైవాధికారః -
ఔరసశ్చానుపనీతోపికుర్యాదిత్యాహ పృథ్వీచంద్రోదయేసుమంతుః॥శ్రాద్ధంకుర్యా
దవశ్యంతుప్రమీతపితృకోద్విజః। వ్రతస్థోవావ్రతస్థోవాఏకఏవభవేద్యది॥వృద్ధమనుః॥
కుర్యాదవనుపనీతోపిశ్రాద్ధమేకోహియస్సుతః । పితృయజ్ఞాహుతింపాణౌజుహుయా
ద్బ్రాహ్మణస్యసః॥ ఏకోముఖ్యఔరసఇత్యర్థః-మనుః॥ నహ్యస్మిన్యుజ్యతేకర్మకించి
దామౌంజిబంధనాత్।నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మస్వధానినయనాదృతే॥ బ్రహ్మవేదః,
సుమంతురపి॥ నాభివ్యాహారయేద్బ్రహ్మయావన్మౌంజీనిబధ్యతే। మంత్రాననుపనీతో
పిపరేదేవైకఔరసః। అయంమంత్రపాఠఃత్రివర్షకృతచూడస్యైవ॥అనుపేతోపికుర్వీత
మంత్రవత్పైతృమేధికం। యద్యసౌకృతచూడస్స్యాద్యదిస్యాచ్చత్రివత్సరఇతిసుమం
తూక్తేః-యత్తువ్యాఘ్రః॥కృతచూడస్తుకుర్వీత ఉదకంపిండమేవచ। స్వధాకారం ప్ర
యుంజీతవేదోచ్చారంనకారయేదితి॥యచ్చస్మృతిసంగ్రహే॥కృతచూడోనుపేతశ్చ
పిత్రోశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్ । ఉదాహరేత్స్వధాకారంనతువేదాక్షరాణ్యసావితి -
తత్ప్రథమవర్షచూడావిషయమితి మాధవమదనరత్నపృథ్వీచంద్రాః, త్రివర్షోర్ధ్వం
మంత్రవత్త్వస్యవికల్పఇతి చంద్రికాబోపదేవశ్చ।దత్తకాది పరోనిషేధఇతివయం -
మదనరత్నేస్కాందే॥యజ్ఞేషుమంత్రవత్కర్మపత్నీకుర్యాద్యథానృప। తథౌర్ధ్వదైహి
కంకర్మకుర్యాత్సాధర్మసంస్కృతా ॥ అశక్తౌతుకాత్యాయనః ॥ అసంస్కృతేతుప
త్న్యైవచహ్యగ్నిదానంసమంత్రకం।కర్తవ్యమితరత్సర్వంకారయేదన్యమేవహి పుత్ర
శ్చనజన్మతోధికారీకింతువర్షోత్తర మిత్యాహకాలాదర్శః॥చౌలాదాద్యాబ్దికాదర్వా
క్నకుర్యాత్పైతృమేధికం ॥ మదనరత్నేసుమంతురపి పుత్రశ్చోత్పత్తిమాత్రేణసం
స్కుర్యాదృణమోచనాత్ ॥ పితరం*నాబ్దికాచ్చౌలాత్పైతృమేధేనకర్మణా ॥ ఏత
చ్చౌరసస్యైవ।దత్తకాదీనాంతూపనీతానామేవాధికారఇతి కాలాదర్శః- పృథ్వీచం
ద్రోదయేపిస్కాందే ॥ పిత్రోరనుపనీతోపివిదధ్యాదౌరసస్సుతః । ఔర్ధ్వదైహికమ
న్యేతుసంస్కృతాశ్శ్రాద్ధకారిణఇతి ॥ అన్యత్రాపిదర్శమహాలయాదావనుపనీతస్యా
ధికారోఽస్మాభిఃపూర్వముక్తః-ప్రపౌత్రాభావేదత్తకాదయఏకాదశపుత్రాః-తదభా
వేభర్తుఃపత్నీతస్యాశ్చసః॥అపుత్రాశయనంభర్తుః పాలయంతీవ్రతేస్థితా । పత్న్యేవ

* అత్రనఆఅబ్దిగాత్ ఇతిచ్ఛేదఃకార్యః.

దద్యాత్పత్నీపిండం కృత్స్నమంశంలభేతచేతి వృద్ధమనూక్తేః ॥ భార్యాపిండంపతిర్ద
ద్యాద్భర్త్రే భార్యాతథైవచ । శ్వశ్ర్వాదేశ్చ స్నుషాచైవతదభావే సపిండకాఇతి ॥
పుత్రాభావేతుపత్నీస్యాత్పత్న్యభావేతుసోదరఇతిచ హేమాద్రౌశంఖోక్తేః- పృథ్వీ
చంద్రోదయస్తు॥కానీనగూఢసహజపునర్భూతనయాశ్చయే। పత్న్యభావేధికుర్యుస్తే
అప్రవిష్టాఃస్మృతాహితే ఇతిస్మృతిసంగ్రహాత్ పత్న్యభావేకానీనాదయఇత్యాహ।ప
త్న్యాంపిసపత్నీపుత్రేసతినాధికారః- పితృపత్న్యస్సర్వామాతరః ఇతిసుమంతూక్తేః॥
పిదధ్యాదౌరసఃపుత్రోజనన్యా అప్యౌర్ధ్వదేహికం । తదభావేసపత్నీజః క్షేత్రజాద్యా
స్తథాస్మృతాః ॥ తేషామభావేతుపతిస్తదభావేసపిండకాః॥ఇతిమదనరత్నేకాత్యా
యనోక్తేశ్చ ॥ బహ్వీనామేకపత్నీనామేష ఏవవిధిస్స్మృతః । ఏకాచేత్పుత్రిణీతా
సాంసర్వాసాంపిండదస్తుసః॥ఇతిబృహస్పతివచనాచ్చఅపరార్కేప్యేవం - తేనయ
చ్ఛుద్ధివివేకేఉక్తం సత్యపిసపత్నీపుత్రేపత్న్యా ఏవాధికారఇతితన్నిరస్తం - యచ్చ
తత్రైవకాత్యాయనః ॥ నభార్యాయాఃపతిర్దద్యాదపుత్రాయా అపిక్వచిత్ - య
చ్ఛవిష్ణుపురాణం॥ కులద్వయేపిచోత్సన్నే స్త్రీభిః కార్యాక్రియానృపఇతి ॥ యచ్చ
మార్కండేయపురాణం ॥ సర్వాభావేస్త్రియఃకుర్యుస్స్వభర్తౄణామమంత్రకమ్।
ఇతి - తదాసురాదివివాహోఢావిషయం ॥ ధర్మైర్వివాహైరూఢాయాసాప
త్నీపరికీర్తితా । క్రయక్రీతాతుయానారీనసాపత్న్యభిధీయతే॥ నసాదైవేనసాపిత్ర్యే
దాసీంతాంమునయోవిదుః ఇతిమాధవీయేశాతాతపోక్తేః - యత్తుశుద్ధిరత్నాకరః
శూలపాణిశ్చ ॥ అపుత్రస్యచయాపుత్రీసాపిపిండప్రదాభవేత్ । తస్యపిండాన్దశైకం
వాఏకాహేనైవనిక్షిపేదితిజాబాలోక్తేః॥భర్తుర్ధనహారాపత్నీతాంవినాదుహితాస్మృ
తా।అంగాదంగాత్సంభవతిపుత్రవద్దుహితానృణామితిబృహస్పతినా దుహితుర్ధనహారి
త్వోక్తేశ్చ - పుత్రాభావేకన్యా తదభావేసపత్నీపుత్రః ఇత్యాహతుఃతత్పూర్వవిరో
ధాత్ ॥ మాతుర్దుహితరశ్శేషమృణాత్తాభ్యఋతేన్వయఇతి దుహితుర్మాతృధ
నగ్రాహిత్వేన పుత్రస్యతచ్ఛ్రాద్ధానధికారాపత్తేశ్చ ఇత్యం-✝వచనంతుభ్రాతృపు
త్రాద్యభావవిషయం- పత్న్యభావేఅవిభక్తస్య సోదరఃపూర్వోక్తశంఖవచనాత్ ।వి
భక్తస్యతుదుహితాధనహారిత్వాత్ పూర్వోక్తజాబాలవచనాచ్చ- తత్రాప్యూఢా
నూఢసమవాయేఊఢైవ॥దుహితాపుత్రవత్కుర్యాన్మాతాపిత్రోస్తుసంస్కృతా ।
ఆశౌచముదకంపిండమేకోద్దిష్టం సదాతయోరితిభరద్వాజోక్తేః - తదభావేదౌహి
త్రఃధనహారిత్వాత్ మాతాపిత్రోరుపాధ్యాయాచార్యయోరౌర్ధ్వదేహికం ॥
కుర్వన్మాతామహస్యాపి వ్రతీనభ్రశ్యతేవ్రతాదితి చంద్రికాయాంవృద్ధమనూక్తేః ॥
యథావ్రతస్థోపిసుతఃపితుఃకుర్యాత్క్రియాంనృప । ఉదకాద్యాంమహారాజ తథా
దౌహిత్రోపితథార్హతీత్యపరార్కేభవిష్యోక్తేశ్చ - ఏతద్ధనహారిణ ఆవశ్యకంనాన్య
స్యేత్యాహ - తత్రైవస్కందః ॥ శ్రాద్ధంమాతామహానాంతు అవశ్యంధనహారిణా।
దౌహిత్రేణార్థనిష్కృత్యైకర్తవ్యం పూర్వముత్తరమితితేన దౌహిత్రోఽత్రపు

✝ భార్యాపిండంపతిర్దద్యాత్ ఇతివచనంత్వేతద్విషయః

త్రీకృత ఇతి దేవయాజ్ఞికోక్తిః పరాస్తా - అత్ర పత్నీ దౌహిత్రసమవాయేంశహర
త్వాత్పత్న్యేవ కుర్యాత్ దౌహిత్రభ్రాతృపుత్రసత్త్వే విభక్తస్య దౌహిత్రః అవిభాగే
భ్రాతృపుత్రః భ్రాతృతత్పుత్రసత్త్వే కనిష్ఠశ్చేద్భ్రాతైవ జ్యేష్ఠశ్చేత్తత్పుత్రః - కు
ర్యాదితి దాక్షిణాత్యగ్రంథాః హారలతాదౌ తు ॥ భ్రాతుర్భ్రాతా స్వయం చక్రే త
ద్భార్యా చేన్న విద్యతే । తస్య భ్రాతృసుతశ్చక్రే యస్య నాస్తి సహోదర ఇతి బ్రా
హ్మోక్తేః ॥ పత్నీ కుర్యాత్సుతాభావే పత్న్యభావే సహోదరః ఇతి కౌర్మాచ్చ
జ్యేష్ఠభ్రాతైవ కుర్యాన్న తత్పుత్రః - యత్తు నానుజస్య తథాగ్రజః ఇతి తత్కనిష్ఠభ్రా
తృసత్త్వవిషయం - యచ్చ మనుః ॥ సర్వేషామేకజాతానామేకశ్చేత్పుత్రవాన్భ
వేత్ । సర్వాంస్తాంస్తేన పుత్రేణ పుత్రిణో మనురబ్రవీదితి తత్సహోదరాభావవి
షయమిత్యుక్తం ఏతేన పుత్రత్వాతిదేశోఽయం । అతస్తస్మిన్సతి ఏకాదశపుత్రాః ప్రతి
నిధయో న కార్యాః స ఏవ పిండదోంశహరశ్చేతి వాచస్పతి మనుటీకాకల్పతరు రత్నా
కరాదయః పరాస్తాః - ద్వాదశవిధపుత్రాభావే పత్నీ దుహితర ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తే
శ్చ - తస్మాద్దత్తపుత్రప్రశంసేయమితి విజ్ఞానేశ్వరః - అవిభక్తవిషయం వా । మదన
రత్నే స్మృతిసంగ్రహే ॥ పుత్రః కుర్యాత్పితుః శ్రాద్ధం పత్నీ చ తదసన్నిధౌ । ధనహార్య
థ దౌహిత్రస్తతో భ్రాతా చ తత్సుతః ॥ భ్రాత్రోస్సహోదరో భ్రాతా కుర్యాద్దాహాదిత
త్సుతః । తతస్త్వసోదరో భ్రాతా తదభావే చ తత్సుతః ॥ ఇతి - భ్రాతృపుత్రాభావే క్రమే
ణ పితృమాతృస్నుషాస్వసృతత్పుత్రాదయః ధనహారిత్వాత్ । భగినీతత్సుతయోర్వి
శేషమాహ మదనరత్నే కాత్యాయనః ॥ అనుజా అగ్రజా వాపి భ్రాతుః కుర్వీత సంస్క్రి
యామ్ । తతస్స్వసోదరా తద్వత్క్రమేణ తనయస్తయోః ॥ అపరార్కే కార్ష్ణాజి
నిః ॥ పుత్రశ్శిష్యోఽథవా పత్నీ పితా భ్రాతా స్నుషా గురుః । స్త్రీహారీ ధనహారీ చ కుర్యా
త్పిండోదకక్రియామ్ ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పుత్రో భ్రాతా చ తత్పుత్రః పత్నీ
మాతా తథా పితా । పితాభావే తు శిష్యశ్చ కుర్వీరన్నౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ తేన ధనహారీ
ఏతద్భిన్న ఇతి కాలాదర్శః - అత్ర పాఠక్రమో న వివక్షితః - పూర్వవాక్యేష్వథ-తతః
శబ్దాదిభిః శ్రౌతక్రమోక్తేః - అథ జిహ్వయా అథ వక్షస ఇతివత్ - పృథ్వీచంద్రోద
యే వృద్ధమనుః ॥ స్నుషా స్వస్రీయ తత్పుత్ర జ్ఞాతిసంబంధిబాంధవాః । పుత్రాభావే తు
కుర్వీరన్సపిండాంతం యథావిధి ॥ మార్కండేయపురాణే ॥ పుత్రాద్యుత్పన్నబంధో
శ్చ సఖాపి శ్వశురస్య చ । జామాతా స్నేహవత్కుర్యాదఖిలం పైతృమేధికమ్ ॥ చం
ద్రికాయాం వృద్ధశాతాతపః ॥ మాతులో భాగినేయస్య స్వస్రీయో మాతులస్య చ ।
శ్వశురస్య గురోశ్చైవ సఖ్యుర్మాతామహస్య చ ॥ ఏతేషాం చైవ భార్యాణాం స్వసు
ర్మాతుః పితుస్తథా । శ్రాద్ధమేషాం తు కర్తవ్యమితి వేదవిదో విదుః ॥ శుద్ధివివేకే పృథ్వీ
చంద్రోదయే చ బ్రాహ్మే ॥ దత్తానాం వాప్యదత్తానాం కన్యానాం కురుతే పితా । చతుర్థే
హని తాస్తేషాం కుర్వీరన్సుసమాహితాః ॥ దత్తా వాగ్దత్తాః ॥ మాతామహానాం దౌహి
త్రాః కుర్వంత్యహని చాపరే । తేపి తేషాం ప్రకుర్వంతి ద్వితీయేహని సర్వదా ॥ జామా
తుశ్శ్వశురాశ్చక్రుస్తేషాం తేపి చ సంయుతాః । మిత్రాణాం తదపత్యానాం శ్రోత్రియా

గాంగురో స్తథా ॥ భాగినేయసుతానాంచసర్వేషాంత్వపరేహని। రాజ్ఞోఽసతిసపిం
డేతునిరపత్యేపురోహితః ॥ మంత్రీవాదదశౌచంతుపురాచీర్త్వాకరోతిసః ॥ అత్ర
ద్వితీయాహాదౌ శ్రాద్ధవిధానమస్థిసంచయ పరం। కాలాదర్శే ॥ దాహాదిమంత్రవత్పి
త్రోర్ద్వదద్యాదాంసస్సుతః। తదభావేతుపౌత్రశ్చప్రపౌత్రః పుత్రికాసుతః॥దౌహి
త్రోధనహారీచభ్రాతాతత్పుత్రఏవచ॥పితామాతాస్నుషాచైవస్వసాతత్పుత్రఏవచ।
సపిణ్డస్సోదకోమాతుస్సపిండశ్చసహాధ్యాయకః। స్త్రీచశిష్య ఋత్విగాచార్యాజామా
తాచసఖాపిచ ॥ ఉత్పన్నబన్ధోర్దికేనకారయేదవనీపతిః। గౌతమః ॥ పుత్రాభావేసపిం
డామాతృసపిండాశ్శిష్యాశ్చదద్యుస్తదభావే ఋత్విగాచార్యౌ - యత్తుచంద్రికా
యాంవృద్ధశాతాతపః ॥ ప్రేత్యాశ్రాద్ధంప్రకర్తవ్యంసర్వేషాం వర్ణలింగినామితితత్స
వర్ణవిషయం। బ్రాహ్మణస్త్వన్యవర్ణానాంనకుర్యాత్కర్మకించన। కామాల్లోభాద్భ
యాన్మోహాత్కృత్వాతజ్జాతితాంవ్రజేదితి బ్రాహ్మోక్తేః నబ్రాహ్మణేనకర్తవ్యం
శూద్రస్యాప్యౌర్ధ్వదైహికం। శూద్రేణవా బ్రాహ్మణస్య వినాపాఽశవాత్క్వచిదితి
పారశర్త్తేశ్చ - పారస్కరోవఃఊఢశూద్రాపుత్రః-అత్రేదంతత్త్వం - సర్వత్రపుత్రా
దేఃపూర్వస్యాభావేపత్న్యాదేరధికారఉక్తః- తత్రాభావోఽసన్నిధిర్నాశశ్చోచ్యతే
అతఏవపూర్వత్ర అసన్నిధానేపూర్వేషామిత్యుక్తం - తత్రాసన్నిధౌపత్న్యాదే
స్సర్వాధికారేప్రాప్తే ॥ ప్రోషితావసితేపుత్రఃకాలాదపిచిరాదపి। ఏకాదశాద్యాః
క్రమశోజ్యేష్ఠస్యవిధివత్క్రియాః॥ జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమిత్యాద్యైర్దేశాంతరేప
వాదాత్పుత్రనాశఏవపత్న్యాదేఃసపిండనాదావధికారః- అసన్నిధౌతుతత్పూర్వమే
వనోర్ధ్వం-అతోఽనధికారిణాభ్రాత్రాదినాకృతమప్యకృతమేవేతి పునరావర్తనీయం -
మాసికాపకర్షోప్యావర్తనీయః-ఏకాదశాహమాసికానినావర్తంతే ॥ తజ్జ్యాయసాపిక
ర్తవ్యంసపిండీకరణంపునరితివదావృత్తివిధానాభావాదితికేచిత్-తన్న,అస్యనిర్మూల
త్వాత్ - అతస్తదపికనిష్ఠకృతమావర్తతేవృద్ధిశ్రౌత పిండపితృయజ్ఞార్థంతుకృతం
నావర్తతే ॥ నాసపిండ్యాగ్నిమాన్పుత్రః పితృయజ్ఞంసమాచరేత్। నపార్వణంనా
భ్యుదయంకుర్వన్నలభతే ఫలమితివృద్ధ్యుత్తరనిషేధనాదితి ॥ భ్రాతావాభ్రాతృపు
త్రోవేత్యాదిహారీతాదివచోభ్యః కనిష్ఠాదేరప్యధికారాత్- యథాత్రజ్యేష్ఠకర్తృ
త్వబాధస్తథా పుత్రకర్తృత్వస్యాపిబాధః - సపిండనేతు బహువక్తవ్యంతన్నిర్ణ
యేవక్ష్యామః - అధికారవిశేషేణక్రియావ్యవస్థోక్తావిష్ణుపురాణే ॥ పూర్వాః క్రి
యామధ్యమాశ్చతథాచైవోత్తరాఃక్రియాః। త్రిప్రకారాః క్రియాహ్యేతాస్తా
సాంభేదాన్ శృణుష్వమే ॥ ఆదాహాద్ద్వాదశాహాచ్చమధ్యేయాస్సుః క్రియానృప।
తాఃపూర్వామధ్య మాసామాసిమాస్యేకోద్దిష్టసంజ్ఞితాః ॥ ప్రేతేపితృత్వమాపన్నేస
పిండీకరణాదను ॥ క్రియంతేయాఃక్రియాఃపుత్రైఃప్రోచ్యంతేతానృపోత్తరాః॥ పితృ
మాతృసపిండైశ్చసమానసలిలైస్తథా॥తత్సంఘాతగతైశ్చైవరాజ్ఞావాధనహారిణా।
పూర్వామధ్యాశ్చకర్తవ్యాఃపుత్రాద్యైరేవచోత్తరాః॥దౌహిత్రైర్వానరశ్రేష్ఠకా
ర్యాస్తత్తనయైస్తథా। మృతాహానితుకర్తవ్యాః స్త్రీణామప్యుత్తరాఃక్రియాః॥ దౌ

హిత్రతత్పుత్రయోర్ధనహారిణోరిదం ఏవమన్యస్యధనహర్తుః యశ్చార్థహరస్సపిండ దాయిత్యాపస్తంబోక్తేః ॥ ప్రేతస్య ప్రేతకార్యాణి అకృత్వా ధనహారకః । వర్ణానాం యద్వధే ప్రోక్తం తద్వ్రతం ప్రయతశ్చరేదితి పృథ్వీచంద్రోదయే వ్యాఘ్రపాదోక్తేః - మదనరత్నే స్కాందేపి॥ మలమేతన్మనుష్యాణాం ద్రవిణం యత్ప్రకీర్తితమిత్యుక్త్వా । ఋషిభిస్తస్య నిర్దిష్టా నిష్కృతిః పావనీ పరా । ఆదేహపతనాత్తస్య కుర్యాత్పిండోదకక్రియామిత్యుక్తం - క్రియానిబంధే కాత్యాయనః ॥ నచ మాతా నచ పితా కుర్యాత్పుత్రస్య పైతృకమ్ । నాగ్రజశ్చ తథా భ్రాతా భ్రాతౄణాంతు కనీయసామ్॥ పృథ్వీచంద్రోదయే బౌధాయనః॥ పిత్రా శ్రాద్ధం న కర్తవ్యం పుత్రాణాంతు కథంచన। భ్రాత్రా చైవ న కర్తవ్యం భ్రాతౄణాంచ కనీయసామ్॥ యది స్నేహేన కుర్యాత్తాం సపిండీకరణం వినా। గయాయాంతు విశేషేణ జ్యాయానపి సమాచరేత్ ॥ అన్యాభావే పిత్రాదిరపి కుర్యాత్ ॥ ఉత్పన్న బాంధవం ప్రేతం పితా భ్రాతాథవాగ్రజః। జననీ చాపి సంస్కుర్యాన్మహాదేనోన్యథా భవేత్ ఇతి సుమంతూక్తేః- బ్రహ్మచారిణాంతు శుద్ధివివేకే పృథ్వీచంద్రోదయే చ బ్రాహ్మే ॥ అసమాప్తవ్రతస్యాపి కర్తవ్యం బ్రహ్మచారిణః । శ్రాద్ధంతు మాతాపితృభిర్నతు తేషాం కరోతి సః ॥ శ్రాద్ధం మాసికాబ్దికాది సర్వం కార్యమిత్యర్థః- నత్వితి నిషేధోన్యసత్త్వే, యత్తు ఛందోగపరిశిష్టే ॥ నత్యజేత్సూతకే కర్మ బ్రహ్మచారీ స్వయం క్వచిత్ । నదీక్షణాత్పరం యజ్ఞే న కృచ్ఛ్రాదితపశ్చరన్ ॥ పితర్యపి మృతే నైషాం దోషో భవతి కర్హిచిత్ । ఆశౌచం కర్మణోంతే స్యాత్ త్ర్యహం వా బ్రహ్మచారిణాం ॥ యచ్చ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ న బ్రహ్మచారిణః కుర్యురుదకం పతితాస్తథా॥ ఇతి-తదప్యన్యసత్త్వే అన్యాభావేతు బ్రహ్మచారిణాపి కార్యం పూర్వోక్తవృద్ధమనువచనాత్ ॥ ఆచార్యపిత్రుపాధ్యాయాన్నిర్హృత్యాపి వ్రతీ వ్రతీ। సంకటాన్నంచ నాశ్నీయాన్నచ తైస్సహ సంవసేత్ ఇతి తేనైవోక్తే- బ్రహ్మచారిణః శవకర్మణో వ్రతాన్నివృత్తిరన్యత్ర మాతాపిత్రోరితి వసిష్ఠోక్తేః— అత్రాశౌచమేకాహం వక్ష్యామః - ప్రాగుపనయనాన్మృతస్య తు పంచవర్షోత్తరం సపిండీకరణవర్జ్యం షోడశశ్రాద్ధాది సర్వం కార్యమిత్యుక్తం దేవజానీయే ॥ అసంస్కృతానాం భూమౌ పిండం దద్యాత్సంస్కృతానాం కుశేష్వితి ప్రచేతోవచనాచ్చ - ఏతచ్చాగ్రే వక్ష్యామః - అవిభక్తానాం విశేషమాహ పృథ్వీచంద్రోదయే మరీచిః ॥ బహవస్స్యుర్యదా పుత్రాః పితురేకత్రవాసినః । సర్వేషాంతు మతంకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతు యత్కృతమ్ ॥ ద్రవ్యేణ చావిభక్తేన సర్వైరేవ కృతం భవేత్ ॥ జ్యేష్ఠస్య కర్తృత్వేపి సర్వే ఫలభాగిన ఇత్యర్థః - తేన యే బ్రహ్మచర్యపరాన్నవర్జనాదయః ఫలసంస్కారాస్తే సర్వేషాం భవంతీతి సిద్ధం - సంసృష్టినామప్యేవం తుల్యత్వాత్ - విభక్తానాం విశేషమాహోశనాః ॥ నవశ్రాద్ధం సపిండత్వం శ్రాద్ధాన్యపి చ షోడశ । ఏకేనైవ తు కార్యాణి సవిభక్తధనేష్వపి ॥ లఘుహారీతః ॥ సపిండీకరణాంతాని యాని శ్రాద్ధాని షోడశ । పృథఙ్నైవ సుతాః కుర్యుః పృథగ్ద్రవ్యా అపి క్వచిత్ ॥ ఊర్ధ్వం సపిండీకరణాత్సర్వే కుర్యుః పృథక్పృథక్ ॥ మదనరత్నే ॥ విభక్తాస్తు పృథక్కుర్యుః ప్రతిసంవత్సరాదికమ్ ।

ఏకేనైవావిభక్తేషుకృతేసర్వైస్తుతత్కృతమ్ ॥ ఏతేనాబ్దికాదిష్వవిభక్తా నామని
యమఇతివర్ధమానశూలపాణిః పరాస్తః - దత్తకస్తుజనకస్య పుత్రాద్యభావేదద్యా
తత్సత్వే ॥ గోత్రరిక్థేజనయితుర్నభజేదత్త్రిమస్సుతః। గోత్రరిక్థానుగః పిండో
వ్యపైతిదదతస్స్వధా॥ ఇతిమనూక్తేః - ఇదంజనకస్యపుత్రసత్వవిషయం ఏతచ్చప్ర
వరమంజర్యాం కాత్యాయనలౌగాక్షిభ్యాం స్పష్టముక్తం - అథయేదత్తక్రీతకృ
త్రిమపుత్రికాపుత్రాః పరపరిగ్రహేణా నార్షేయాజాతాస్తేద్వ్యాముష్యాయణాభ
వంతి - యథాశౌంగశైశిరీణాం యానిచాన్యాన్యేవంసముత్పత్తీని కులానిభవంతీ
త్యాదినాద్వయోఃపిత్రోః ప్రవరానుక్త్వోక్తం - అథయద్యేషాంస్యాసుభార్యాస్వ
పత్యంనస్యాద్రిక్థంహరేయుః పిండంచైభ్యస్త్రిపురుషం దద్యుర్యద్యుభయోర్నస్యా
దుభాభ్యామేవదద్యురేకస్మిన్ శ్రాద్ధేపృథగుద్దిశ్యైకపిండేద్వావనుకీర్తయేత్పరిగృ
హీతారంచోత్పాదయితారంచాతృతీయాత్పురుషాదితి। హేమాద్రౌకార్ష్ణాజినిః
యావంతః పితృవర్గాస్స్యుస్తావద్భిర్దత్తకాదయః। ప్రేతానాంయోజనంకుర్యు
స్స్వకీయైఃపితృభిస్సహ। ద్వాభ్యాంసహాథతత్పుత్రాః పౌత్రాస్త్వేకేనతత్సమమ్।
చతుష్పురుషేఖందస్తస్మాదేషాత్రిపూరుషీ ॥ సాధారణేషుకాలేషు విశేషోనాస్తివ
ర్గిణామ్। మృతాహేత్వేకముద్దిశ్య కుర్యుశ్శ్రాద్ధంయథావిధి॥ఇతి ॥ అస్యార్థమా
హ హేమాద్రిః - దత్తకాదయఃజనకపాలకయోఃకులే ప్రేతానాంస్వవర్గీయైస్సపిం
డనంకుర్యుః - దత్తకానాంపుత్రాస్తు పితుర్దత్తకస్యపితృభ్యాంజనకపాలకాభ్యాం
స్వపితామహాభ్యాం సపిండనంకుర్యుః - తేషాంపౌత్రాఃస్వపితరందత్తకేనపితామ
హేన తజ్జనకేనచసపిండయేయుః చతుర్థోపితత్కులస్థఏవ। తేషాంప్రపౌత్రస్తుదత్తక
స్య ప్రపితామహస్యపాలకకులస్థంచతుర్థం తుయోజయేన్నవా। ఖందఇచ్ఛా।దర్శమ
హాలయాదౌతుద్వయోఃపిత్రోః పితామహయోః ప్రపితామహయోర్వాశ్రాద్ధం
దేయం - తత్రద్వయోః పిత్రాద్యోః పృథక్ పిండదానంద్వయోరుద్దేశేనైకోవేతి -
అత్రకేచిత్ అనయోరయమితిపరిభాష్యయా దత్తస్యేదంద్వయోః పిత్రోః
శ్రాద్ధం యస్త్వపరిభాష్యదత్తః సగ్రహీతురేవ - సపాలకాయైవదద్యాదిత్యాహుః
అత్రమూలంతఏవప్రష్టవ్యాః - వస్తుతస్తుజనకస్యపుత్రపత్న్యాద్యభావేదత్తకో
ద్వయోర్దద్యాదన్యథా పాలకాయైవ ప్రాగుక్తకాత్యాయనవచనాత్ - మానవీ
యమప్యేతద్విషయమేవ గోత్రంతుశ్రాద్ధేపాలకస్యైవవివాహే దాతృభయోరి
త్యాదినుత్కృత ప్రవరదర్పణేజ్ఞేయం - యస్తుమూల్యక్రీతాయాంపరభార్యాయాం
దాస్యాంచోత్పన్నః సబీజినఏవదద్యాత్ - మూల్యంవినాస్వయ ముపనతాయాం
తుక్షేత్రిణఏవతదుక్తం పృథ్వీచంద్రోదయేకౌర్మే॥ అనియోగాత్సుతోయస్తుశుల్క
తోజాయతేత్విహ। ప్రదద్యాద్బీజినేపిండం క్షేత్రిణేతుతతోన్యథేతి ॥ క్షేత్రజాదే
ర్విశేషస్తు కలౌతదభావాన్నోచ్యతఇతిదిక్ - జారజానాం విశేషమాహాపరార్కే
నారదః ॥ జాయంతేత్వనియుక్తాయామేకేనబహుభిస్తథా । అరిక్థభాజస్తేసర్వే బీ
జినామేవతేసుతాః ॥ దద్యుస్తేబీజినేపిండం మాతాచేచ్ఛుల్కతోహృతా । అశు

లోకోపహ్రుతాయాంతు పిండదానంవ్రుథా భవేత్ ॥ ధర్మార్థం శ్రాద్ధకరణే ఫలమాహ చంద్రికాయాం శాతాతపః ॥ ప్రీత్యా శ్రాద్ధంతు కర్తవ్యం సర్వేషాం వర్ణలింగినామ్ । ఏవం కుర్వన్నరస్సమ్యఙ్మహతీం శ్రియమాప్నుయాత్ ॥ గయాయామపి తత్రైవ, బ్రహ్మాండవర్తే ॥ ఆత్మజోవాథవాన్యోపి గయాశీర్షే యదాతదా । యన్నామ్నా పాతయేత్పిండం తంనయేద్బ్రహ్మశాశ్వతమ్॥ ఏతచ్చయదాఫలభూమార్థి నాద్విస్త్రిర్వా క్రియతేతదా ప్రేతశిలా శ్రాద్ధవర్జ్యంకుర్యాత్తస్య ప్రేతత్వ విమోక్షార్థత్వాత్తస్య చజాతత్వాదితి కేచిత్ - వస్తుతస్తుసన్న్యాసి శ్రాద్ధవదత్రాపిసర్వంకార్యం సాంగేధికారాదితియుక్తంప్రతీమః - సన్న్యస్తపిత్రాదిస్తుపితుఃపిత్రాదిభ్యః సర్వ శ్రాద్ధేషు దద్యాదిత్యుక్తం ప్రాక్ -వక్ష్యతేచజీవత్పితృక శ్రాద్ధే - అత్ర స్త్రీశూద్రాణాం శ్రాద్ధంమంత్రవర్జ్యంతూష్ణీంభవతి స్త్రీణామమంత్రకం శ్రాద్ధంతథాశూద్రాసుతస్యచ । ప్రాగ్ద్విజాశ్చవ్రతాదేశాత్తేచకుర్యుస్తథైవతత్ ॥ ఇతిహేమాద్రౌమరీచివచనాత్ అయమేవవిధిః ప్రోక్తశ్శూద్రాణాంమంత్రవర్జితః । అమంత్రస్యతుశూద్రస్యవిప్రో మంత్రేణగృహ్యతే ఇతి బ్రాహ్మోక్తేశ్చ - గృహ్యతేసంబధ్యతే అస్య శ్రాద్ధప్రకరణపాఠేపిపరిభాషాత్వాన్న ప్రకరణేనసంకోచోయుక్తః - తేనశూద్రస్యస్నానదానాదావపివిప్రేణమంత్రపాఠఃకార్యః - అమంత్రశ్చేతివిశేషణాత్ - స్త్రియాఅపీతి శూలపాణిః - యత్తు తేనోక్తంమంత్రజన్యనియమాదృష్ట సిద్ధిస్తునమస్కారేణఅనుమతోస్యనమస్కారోమంత్రః ఇతిగౌతమోక్తేరితి - తన్న, దృష్టద్వారైవహితత్వాత్తిర్నస్వాతంత్ర్యేణ అన్యథానఖవిపూతేష్యవఘాతజన్యాదృష్టార్థంసోపిక్రియేతేతియత్కించిదేతత్ తేనపితౄణాం నామగోత్రత ఇత్యాద్యత్ర ద్విజానామపినామమంత్రఉక్తస్తత్రప్రతిప్రసవమాత్రార్థంయుక్తంనతిలావపనాదావపి-అత్ర కేచిత్ వైదికమంత్రో విప్రస్య - పౌరాణస్తుశూద్రైః పఠనీయః - నహివేదేష్వధికారఃక్వచిచ్ఛూద్రస్య విద్యతేపురాణేష్వధికారోమే దర్శితోబ్రాహ్మణైరిహేతితత్రైవపాద్మోక్తేరిత్యాహుః - గౌడాఅప్యేవం - తన్న ॥ నాధ్యేతవ్యమిదంశాస్త్రం వృషలస్యతుసన్నిధౌ । ఇతికౌర్మేపురాణనిషేధేన వేదస్యదూరాపాస్తత్వాత్ । అధ్యేతవ్యం బ్రాహ్మణేన వైశ్యేనక్షత్రియేణచ । శ్రోతవ్యమేవశూద్రేణ నాధ్యేతవ్యంకదాచన ॥ శ్రౌతంస్మార్తంచవైధర్మంప్రోక్తమస్మిన్నృపోత్తమ । తస్మాచ్ఛూద్రైర్వినావిప్రంనశ్రోతవ్యం కదాచనేతి తత్రైవపురాణాధికారే భవిష్యోక్తేశ్చ - ఏతేననాధ్యేతవ్యమితినిషేధోమంత్రేతర పురాణపరఇతి శ్రీదత్తాదిమతమపాస్తం తేనపౌరాణమంత్రాణామేవవిప్రేణపాఠోన వైదికానామితిసిద్ధం - ద్విజస్త్రియస్తుసంకల్పమాత్రం స్వయంకృత్వావైదికమంత్రయుక్తం సర్వంబ్రాహ్మణద్వారాకారయేయురితి ప్రయోగపారిజాతః - అతఏవ స్త్రీణామిత్యకృత వివాహాస్త్రీపరమితిహేమాద్రిరాహ - అనుపనీతస్తువైదికమంత్రయుక్తం సర్వంస్వయం[illegible] ర్యాదిత్యుక్తంప్రాక్ - యత్తుప్రాగ్ద్విజాశ్చవ్రతాదేశాదితి తదశక్తవిష యమపిచూడవిషయం వేతిదిక్-శూద్రస్యతుసదామంత్ర ధ్ధమేవ ॥ సదాహ్యైవతుశూద్రాణాంఘ్నా

మశ్రాద్ధంవినేయతఇతిసుమంతూక్తేః ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేమాత్స్యేపి ॥ ఏవంశూద్రోపిసామాన్యంవృద్ధిశ్రాద్ధంచసర్వదా । నమస్కారేణమంత్రేణకుర్యాదామాన్నవత్సదా ॥ తత్రైవవృద్ధపరాశరః ॥ ఆమాన్నేనతుశూద్రస్యతూష్ణీంతుద్విజపూజనం । కృత్వాశ్రాద్ధంతునిర్వాప్యసజాతీనాశయేదథ ॥ సఏవ ॥ ఆమంశూద్రస్యపక్వాన్నంపక్వముచ్ఛిష్టముచ్యతే । హేమాద్రౌభవిష్యేధర్మేప్సవస్తుధర్మజ్ఞాయది శూద్రాః ప్రకుర్వతే ॥ అగ్నౌకరణమంత్రస్య నమస్కారోవిధీయతే । ఆవాహనాదికర్తవ్యంయథాశూద్రేణతచ్ఛృణు ॥ దేవానాందేవనామ్నాతు పితౄణాం నామగోత్రతః । పిత్రాదీన్నిర్వపేద్వీర నామతోగోత్రతస్తథా । శూద్రాణాంగోత్రాభావేపికాశ్యపంగోత్రంజ్ఞేయం - తస్మాదాహుః ॥ సర్వాఃప్రజాఃకాశ్యప్యః ఇతి శ్రుతేః - గోత్రనాశేతుకాశ్యప ఇతిన్యాయప్రకాశోక్తేశ్చేతిహేమాద్రిః - ఏవమన్యత్రగోత్రాజ్ఞానే ఏవంతర్పణాదిష్వపిజ్ఞేయం - తత్రైవభవిష్యే ॥ శూద్రస్తుగృహపాకేనసపిండాన్నిర్వపేత్తథా । నస్తుమూలంఫలంతస్య పాయసంవాభవేత్ స్మృతమ్ ॥ గౌతమః॥ అనుమతోస్యనమస్కారోమంత్రఇతి దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చేత్యయంనమస్కారమంత్ర ఇతికేచిత్ - విజ్ఞానేశ్వరోప్యేవమాహ - హేమాద్రిస్తు ॥ శూద్రోప్యమంత్రవత్కుర్యాదనేనవిధినాబుధఇతి - మాత్స్యేమంత్రనిషేధాన్నామమంత్రేణేత్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయోప్యేవం ॥ రాజకార్యేనియుక్తస్యబంధనిగ్రహవర్తినః । వ్యసనేషుచసక్తస్య శ్రాద్ధంవిప్రేణకారయేత్ ॥ యత్తుభారతే రాజధర్మేషు ॥ యవనాఃకిరాతాగాంధారాశ్చీనాశ్శబరబర్బరాః । శకాస్తుషారాః కంకాశ్చపహ్లవాశ్చాంధ్ర[illegible] ॥ బ్రహ్మక్షత్రప్రసూతాశ్చ వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చమానవాః । కథంధర్మాంశ్చరిష్యంతి సర్వేవిషయవాసిన ఇతిప్రోక్త్వా వేదధర్మక్రియాశ్చైవ తేషాంధర్మోవిధీయతే । పితృయజ్ఞాస్తథాకూపాః ప్రపాశ్చశయనానిచ ॥ దానానిచయథాకాలం ద్విజేభ్యోవిసృజేత్సదా ॥ తథా॥ దక్షిణాసర్వయజ్ఞానాం దాతవ్యాభూతిమిచ్ఛతా। పాకయజ్ఞామహార్హాశ్చకర్తవ్యాస్సర్వదస్యుభిరితి మ్లేచ్ఛాదీనాంశ్రాద్ధవిధానం - తత్ససజాతీయభోజన ద్రవ్యదానాదిపరం-నతు శ్రాద్ధపరమితి—ఇతికమలాకరభట్టకృతేనిర్ణయసింధౌ శ్రాద్ధాధికారినిర్ణయః—హేమాద్రౌమాత్స్యదేవలౌ ॥ నామగోత్రం పితౄణాంతుప్రాపకంహవ్యకవ్యయోః । అగ్నిష్వాత్తాదయస్తేషామాధిపత్యేవ్యవస్థితాః నామమంత్రాస్తథాదేశాభవాంతరగతానపి ॥ ప్రాణినఃప్రీణయంత్యేవతదాహారత్వమాగతాః । దేవోయదిపితాజాతశ్శుభకర్మానుయోగతః । తస్యాన్నమమృతంభూత్వాదేవత్వేప్యనుగచ్ఛతి ॥ గాంధర్వేభోగరూపేణపశుత్వేచతృణంభవేత్ । శ్రాద్ధాన్నంవాయురూపేణనాగత్వేప్యుపతిష్ఠతి ॥ పానంభవతియక్షత్వే రాక్షసత్వేతథామిషమ్ । దనుజత్వేతథామద్యం ప్రేతత్వేరుధిరోదకమ్ ॥ మనుష్యత్వేన్నపానాది నానాభోగకరంభవేత్ ॥ అత్రపిత్రాదిశబ్దైర్జనకాదీనామేవ దేవతాత్వముచ్యతే - నవస్వాదీనాంఅసావేతత్తే ఇతియజమానస్య పిత్రేఇతిశతపథశ్రుతేః- యస్యపితాప్రేతస్స్యాత్సపిత్రేపిం

డంనిధాయేతివిష్ణ్వాదిస్మృతేశ్చ - యత్తుమనుదేవలౌ ॥ వసవఃపితరోజ్ఞేయారుద్రా జ్ఞేయాః పితామహాః । ప్రపితామహాస్తథాదిత్యా శ్శ్రుతిరేషాసనాతనీ ॥ యచ్చ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ వసురుద్రాదితిసుతాః పితరశ్శ్రాద్ధదేవతాః । తదభేదధ్యానార్థం యానితు హేమాద్రౌనందిపురాణె ॥ విష్ణుఃపితాస్యజగతోదివ్యోయజ్ఞస్సఏవచ । బ్రహ్మపితామహోజ్ఞేయోహ్యహంచప్రపితామహఇతి ॥ యచ్చభవిష్యే ॥ అనిరుద్ధస్స్వయంజ్ఞేయః ప్రద్యుమ్నశ్చపితాస్మృతః । సంకర్షణస్తజ్జనకోవాసుదేవస్తుతత్పితా ॥ స్వయంకర్తాయత్తుతత్రైవ ॥ ప్రథమోవరుణోజ్ఞేయః ప్రాజాపత్యస్తథాపరః । తృతీయోగ్నిఃస్మృతఃపిండోహ్యేషపిండవిధిఃస్మృతః ॥ యచ్చమనుః ॥ సోమపానామవిప్రాణాం క్షత్రియాణాంహవిర్భుజః । వైశ్యానామాజ్యపానామ శూద్రాణాంతుసుకాలినః ॥ యచ్చాదిత్యపురాణే ॥ మాసాశ్చపితరోజ్ఞేయా ఋతవశ్చ పితామహాః । సంవత్సరఃప్రజానాంచసుప్త్వైకః ప్రపితామహః ॥ యచ్చనందిపురాణే అగ్నిష్వాత్తాబ్రాహ్మణానాంపితరఃపరికీర్తితాః। రాజ్ఞాంబర్హిషదోనామవిశాంకావ్యాఃప్రకీర్తితాః॥ సుకాలినస్తుశూద్రాణాంవ్యామాన్మ్లేచ్ఛాంత్యజాతిషు॥ అత్రావాహనాదిషుపిత్రాదయస్సముచ్చయేన వికల్పేనవాయథాచారం తత్తద్దేవతారూపేణవాచ్యా ఇతిహేమాద్ర్యాదయః - హేమాద్రౌబ్రాహ్మే॥ పార్వణంకురుతేయస్తు కేవలంపితృహేతుకమ్ । మాతామహ్యంనకురుతేపితృహాసప్రజాయతే ॥ ధౌమ్యః ॥ పితరోయత్రపూజ్యంతేతత్రమాతా మహాధ్రువమ్ ॥ అవిశేషేణకర్తవ్యంవిశేషాన్నరకంవ్రజేత్ ॥ అస్యాపవాదమాహకాత్యాయనః॥ కర్షూసమన్వితంముక్త్వా తథాద్యంశ్రాద్ధషోడశమ్।ప్రత్యాబ్దికంతుశేషేషుపిండాస్స్యుః షడితిస్థితిః॥ కర్షూసమన్వితంసపిండీ కరణందర్శాదౌసపత్నీకా నామేవదేవతాత్వం॥ స్వేనభర్త్రాసమంశ్రాద్ధంమాతాభుఙ్క్తేసుధాసమమ్।పితామహీచస్వేనైవతథైవప్రపితామహీతితత్రైవోక్తేః - చంద్రికాయాంచతుర్వింశతిమతే ॥ క్షయాహంవర్జయిత్వైకం స్త్రీణాంనాస్తిపృథక్క్రియా । కేచిదిచ్ఛంతినారీణాంపృథక్శ్రాద్ధంమహర్షయః ॥ అన్వష్టకాసువృద్ధౌచ గయాయాంచక్షయేహని । అత్రమాతుఃపృథక్శ్రాద్ధమన్యత్రపతినాసహేతికాత్యాయనోక్తేశ్చ - అస్యనిర్మూలతాంవదంతోగౌడాస్త్వజ్ఞాఏవ - అత్రభాగఇత్యధ్యాహారః - అన్యథాసపతికాయైమాత్రే ఇతిప్రయోగాపత్తేః - అత్రమాతృశబ్దోజనన్యామేవముఖ్యః - తేనసపత్నమాతృభ్యోనదద్యాత్ - ఏవం పితామహ్యాదిశబ్దైః పితృజనన్యాదయఏవోచ్యంతే ఇతితత్సపత్నీభ్యోనదేయమితి హేమాద్రిః- కారుణ్యేనతుమహాలయాదౌదేయమితిసఏవ—అథవిశ్వేదేవాః హేమాద్రౌశంఖబృహస్పతీ॥ఇష్టిశ్రాద్ధేక్రతూదక్షౌసత్యౌనాందీముఖేవసూ। నైమిత్తికేకామకాలౌ కామ్యేచధురిలోచనౌ॥పురూరవార్ద్రవౌచైవపార్వణేసముదాహృతౌ॥తత్రైవ ॥ ఉత్పత్తింనామచైతేషాం నవిధుర్యేద్విజాతయః। అయముచ్చారణీయస్తైశ్లోకశ్శ్రాద్ధాసమన్వితైః। ఆగచ్ఛంతుమహాభాగావిశ్వేదేవామహాబలాః।యే అత్రవిహితాశ్శ్రాద్ధేసావధానాభవంతుతేఇతిష్టిశ్రాద్ధంప్రతిరుచిరిత్యుక్తంఇతికల్పతరుః-ఆధానాది

కర్మాంగమిత్యన్యే, నైమిత్తికమేకోద్దిష్టం॥ఏకోద్దిష్టంతుయచ్ఛ్రాద్ధంతన్నైమిత్తికము
చ్యతేఇతిభవిష్యోక్తేః- ఏతద్వ్యద్యన్యైకోద్దిష్టందైవహీనమితితత్ర విశ్వేదేవనిషేధస్త
థాపినవశ్రాద్ధేద్వాదశమాసికేచకామకాలాజ్ఞేయౌ॥నవశ్రాద్ధందశాహానినవమిశ్రం
తుషడృతూన్।అతఃపరంపురాణం వైత్రివిధంశ్రాద్ధముచ్యతే। యస్మిన్నేవపురాణే
వావిశ్వే దేవానలేభిరే । ఆసురంతద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం వృషలంమంత్రవర్జితమితిబహ్వృ
చపరిశిష్టాత్ - ఏతచ్చబహ్వృచానామేవ - తేషామేవోక్తేః- అన్యేషాంస్తునాత్ర
విశ్వేదేవాఇతికాత్యాయనోక్తేసన్నిషేధఏవేతిపృథ్వీచంద్రోదయః - అన్యేతునై
మిత్తికంసపిండీకరణమాహుః - భవిష్యే ॥ యద్యప్యేకోద్దిష్టంతచ్ఛబ్దేనోక్తం -
తథాపి ॥ తదప్యదైవంకర్తవ్యమయుగ్మాన్భోజయేద్ద్విజానితి తత్రైవవిశ్వేదేవనిషే
ధాత్ - యద్యపిసపిండీకరణేంశతఏకోద్దిష్టత్వంతథాపి ॥ సపిండీకరణంశ్రాద్ధందేవ
పూర్వం నియోజయేదితివచనాత్తత్పరత్వం - హేమాద్రావాదిత్యపురాణే॥ విశ్వే
దేవాఃక్రతుర్దక్షస్సర్వాస్విష్టిషుకీర్తితౌ । నిత్యంనాందీముఖేశ్రాద్ధే వసూసత్యౌచపై
తృకే ॥ నవాన్నలంభనేదేవౌ కామకాలౌసదైవహి । అపికన్యాగతేసూర్యే కా
మ్యేచధురిలోచనౌ ॥ పురూరవార్ద్రవౌచైవ విశ్వేదేవౌతుపార్వణే । క్వచిద్వి
శ్వేదేవాపవాదమాహ హేమాద్రౌశాతాతపః ॥ నిత్యంశ్రాద్ధమదైవంస్యాదేకో
ద్దిష్టంతథైవచ।మాతుశ్శ్రాద్ధంచయుగ్మాస్స్యాదదైవంప్రాఙ్ముఖైఃపృథక్॥ యోజ
యేద్దేవపూర్వాణి శ్రాద్ధాన్యన్యానియత్నతః । నాందీశ్రాద్ధేభిన్నప్రయోగపక్షే
మాతుశ్శ్రాద్ధమదైవమతి హేమాద్రిః—అథవిప్రాః - తేచోత్తమమధ్యమాధమ
భేదేనత్రివిధాః - తత్రాద్యాః - అత్రమదీయాఃశ్లోకాః ॥ త్రిణాచికేతస్త్రిమధుశ్చ
బహ్వృచోప్యాథర్వణోయాజుషసామగౌచ - షడంగవిచ్చత్రిసుపర్ణవేత్తాప్యథర్వ
శీర్షోఽధ్యయనేతరశ్చ ॥ శతాయుర్వేదార్థవిదాప్రవక్తాస్యాద్బ్రహ్మచారీచతథా
గ్నివిచ్చ । సీదద్వ్రత్తిస్సత్యవాక్పౌరుషైః స్వైర్మాతాపిత్రోఃపంచభిఃఖ్యాతవం
శః । పత్నీయుక్తోజ్యేష్ఠసామాపురాణవేత్తాపుత్రీ చేతిహాసేష్వభిజ్ఞః ॥ యోగీభిక్షు
స్స్నామగోబ్రహ్మవేత్తాపంచాగ్నిశ్చశ్రోత్రియస్తత్సుతోవా। శంభుధ్యాయీశ్రీశపా
దాబ్జసేవీపాంథశ్చైతేతూత్తమాస్సంప్రదిష్టాః॥భిక్షుర్యోగీపాంథఏతేత్వలభ్యాభాగ్యా
ల్లబ్ధాశ్చేత్తదాభోజనీయాః। శ్రాద్ధేవిప్రేషూపవిష్టేషు పశ్చాత్సంప్రాప్తాశ్చేద్విప్రప
జ్క్తౌతుభోజ్యాః - అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం-తత్రైవనారదః॥ యోవైయతీ
ననాదృత్యభోజయేదితరాన్ద్విజాన్ । విజానన్వసతోగ్రామేకవ్యందద్యాతి రాక్ష
సాన్ ॥ దీపకలికాయాందక్షః ॥ వినామాంసేనమధునావినాదాక్షిణయాశిషా। పరి
పూర్ణంభవేచ్ఛ్రాద్ధంయతిషుశ్రాద్ధభోజిషు ॥ ఏతచ్చజ్ఞాతివిషయం - త్రిణాచికేత
స్త్రిసుపర్ణోయజుర్వేదైకదేశౌతద్వ్రతేనతదధ్యాయినౌ యస్యసప్తపూర్వేసోమపాః
సత్రిసువర్ణఇతిభోపదేవఃత్రిమధు ఋగ్వేదైకదేశః తదధ్యాయీకేచిన్నాచికేతంచ
యనంత్రిఃకృతవానిత్యర్థమాహుస్తద్ధేమాద్రివిరుద్ధం - హేమాద్రౌగౌతమః ॥ యు
వభ్యాదానంప్రథమంపితృవయసఇత్యేకే- మాత్స్యేమనుఃయచ్చవ్యాకురుతేవాచం

యశ్చమీమాంసతేఽధ్వరం । సామస్వరవిధిజ్ఞశ్చపఙ్క్తిపావనపావనాః ॥ కౌర్మే ॥ అసమానప్రవరకో హ్యసగోత్రస్తథైవచ । అసంబంధీచవిజ్ఞేయో బ్రాహ్మణః శ్రాద్ధసిద్ధయే ॥ గారుడే ॥ శ్రాద్ధేషువినియోజ్యాస్తే బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవిత్తమాః ॥ యే యోనిగోత్రమంత్రాంతేవాసిసంబంధవర్జితాః ॥ మనుః ॥ నమిత్రంభోజయేచ్ఛ్రాద్ధే ధనైః కార్యోఽస్యసంగ్రహః । నారింనమిత్రంయంవిద్యాత్తంతు శ్రాద్ధేనిమంత్రయేత్ ॥ ద్వయోర్భ్రాత్రోః శ్రాద్ధేభోజననిషిద్ధం - పితృపుత్రౌభ్రాతరౌద్వౌ నిరగ్నింగుర్విణీపతిమ్ । సగోత్రప్రవరంచైవ శ్రాద్ధేషుపరివర్జయేదితి ॥ శ్రాద్ధదీపకలికాయాంజాతూకర్ణ్యోక్తేః అథమధ్యమాః - హేమాద్రౌకౌర్మేగార్గ్యే ॥ నైకగోత్రేహవిర్దద్యాద్యథాకన్యాతథాహవిః । అభావేత్వన్యగోత్రాణామేకగోత్రాంస్తు భోజయేత్ ॥ అత్రకేచిత్స్వశాఖీయాన్ ముఖ్యానాహుః - పఠంతిచ ॥ నిమంత్రయీతపూర్వేద్యుస్స్వశాఖీయాన్ద్విజోత్తమాన్ । స్వశాఖీయద్విజాభావే ద్విజానన్యాన్నిమంత్రయేదితి ॥ ఇదంతునిర్మూలత్వాద్ధేమాద్రిణాదూషితత్వాచ్చోపేక్ష్యం మనురపి ॥ యత్నేనభోజయేచ్ఛ్రాద్ధేబ్రాహ్మణంవేదపారగం । శాఖాంతగమథాధ్వర్యుం ఛందోగంవాసమాప్తిగం ॥ ఏషామన్యతమోయస్యభుంజీతశ్రాద్ధమర్చితః । పితౄణాంతస్యతృప్తిస్స్యాచ్ఛాశ్వతీసాప్తపౌరుషీ ॥ అత్రమామకశ్లోకః ॥ మాతామహోమాతులభాగినేయ దౌహిత్రజామాతృగురుస్వశిష్యాః । ఋత్విక్చయాజ్యశ్వశురౌస్వబంధుస్స్యాలాగుణాఢ్యాస్త్వనుకల్పభూతాః ॥ బంధవోమాతృష్వసృపితృష్వసృమాతులపుత్రా ఇతిబోపదేవః - అత్రమూలంహేమాద్రౌజ్ఞేయం - సగుణస్వస్రీయాద్యతిక్రమేదోషఏవ ॥ సప్తపూర్వాన్సప్తపరాన్పురుషానాత్మనాసహ । అతిక్రమ్యద్విజాన్నేతాన్నరకేపాతయేత్ఖగ ॥ సంబంధినస్తథాసర్వాన్ దౌహిత్రంవిట్పతింతథా । భాగినేయంవిశేషేణతథాబంధుంఖగాధిప ఇతిమదనరత్నే భవిష్యోక్తేః - అతఏవయాజ్ఞవల్క్యః - బ్రాహ్మణప్రాతివేశ్యానామేతదేవానిమంత్రణే ఇతిగుణ్యతిక్రమేదశపణందండమాహ - ఆసన్నమాత్రపరమిదం మూర్ఖేతు నదోషః ॥ బ్రాహ్మణాతిక్రమోనాస్తిమూర్ఖేచైవవివర్జితే । జ్వలంతమగ్నిముత్సృజ్యనహిభస్మనిహూయతే ఇతికాత్యాయనోక్తేః - విప్రస్యాపిదోషః ॥ అవిద్వాన్ప్రతిగృహ్ణానోభస్మీభవతి దారువత్ ॥ ఇతిమనూక్తేః- అపరార్కేఅత్రిః ॥ షడ్భ్యస్తుపురుషేభ్యోర్వాక్ శ్రాద్ధేయాస్తుగోత్రిణః ॥ షడ్భ్యస్తుపరతోభోజ్యాః శ్రాద్ధేష్వేకగోత్రజాఅపి ॥ ఏతచ్చబ్రాహ్మణాలాభేఅపిశబ్దాత్ అసంభవేహేమాద్రౌగౌతమః ॥ శిష్యాంశ్చైకేసగోత్రాంశ్చభోజయేదూర్ధ్వంత్రిభ్యోగుణవతః - ఆపస్తంబః ॥ బ్రాహ్మణాన్భోజయేద్యోనిగోత్రమంత్రాంతేవాస్యసంబంధినః । గుణహాన్యాంతుపరేషాంసముదితస్సోదరోఽపిభోజయితవ్యః ॥ ఏతేనాంతేవాసినోవ్యాఖ్యాతా ఇతి అత్రవిశేషమాహాత్రిః ॥ పితాపితామహోభ్రాతాపుత్రోఽథసపిండకః । నపరస్పరమర్ఘ్యాస్స్యుర్నశ్రాద్ధేరుత్విజస్తథా ॥ రుత్విక్పుత్రాదయోహ్యేతేసకుల్యా బ్రాహ్మణాస్స్మృతాః । వైశ్వదేవేనయోక్తవ్యాయద్యేతేగుణవత్తరాః ॥ సగోత్రాదయోయోక్తవ్యాః

స్త్రియశ్చైవవిశేషతఇతి—అథవర్జ్యాః - అత్రమాత్స్యకాఃశ్లోకాః ॥ వర్జ్యాన్ప్ర
వక్ష్యే త్వధమాన్నిరఙ్గాన్హీనాదికాఙ్గాన్ కితవాన్కృతఘ్నాన్ । నక్షత్రశాస్త్రేణచజీ
వమానాన్భైషజ్యవృత్త్యాపిచరాజభృత్యాన్ ॥ సంగీతకాయస్థకుసీదవృత్త్యా వే
దత్రయేణాపికవిత్వవృత్త్యా । దేవార్చనేనాపిచజీవమానాన్స్వాధ్యాయదారాగ్ని
సుతోజ్ఝకాన్ ॥ దుర్వాలఖల్వాటకునఖ్య ధన్వినటాంశ్చపౌనర్భవకృష్ణదం
తాన్ । అగారదాహీగరదస్సముద్రయాయీచకుండాశ్యథకూటకారీ ॥ బాలాం
శ్చయోధ్యాపయతేస్వపుత్రా దవాప్తవిద్యాస్త్వథకుండగోళౌ ॥ అగ్రేదిధిష్వాఃపతి
రస్త్రకర్తాసోమక్రయీతైలికకేకరాఖ్యౌ । యుద్ధాచార్యఃపక్షిణాం పోషకశ్చస్రోతో
భేత్తాపృకుసంపోషకశ్చ ॥ మేషాణాం వామాహిషాణాంచపుష్ట్యాస్వీయస్త్రీషు ప్రాహి
తైర్యశ్చజారైః । జీవత్యధ్యేతుశ్చదత్తానుయోగాద్ద్రవ్యప్రాప్త్యైవేదముద్ఘాటయంతః ॥
గ్రామయాజిపశుకేశవిక్రయీ స్తేనశిల్పిపితృవాదకారకాన్ । అర్థకామరతశూద్ర
యాజకశ్మశ్రుహీనజటిముండినిర్ఘృణాన్ । యస్యచైవగృహిణీరజస్వలాస్వార్థపాకర
తశాపదాయకాన్ । క్లీబకుష్ఠ్యతివిలోమిహితేషుణాన్ కుబ్జవామన మృషాభిశాపినః ॥
పుత్రహీనమథకూటసాక్షిణం ప్రాతిహారికమయాజ్యయాజకం । స్వాత్మదాతృపరి
వేత్తృయాజగస్తేనహింస్రకముఖాన్వివర్జయేత్ ॥ అత్రమూలంహేమాద్రౌపృథ్వీ
చంద్రోదయేచజ్ఞేయం - భారతేదానధర్మేషు శ్రాద్ధవర్జ్యవిప్రాధికారే ॥ కితవో
భ్రూణహాయక్ష్మీపశుపాలోనిరాకృతిః । గ్రామ్యప్రేష్యో వార్ధుషికోగాయకస్సర్వ
విక్రయీ ॥ సాముద్రికోరాజభృత్యస్తైలికఃకూటకారకః । పిత్రావివదమానశ్చయ
స్యచోపపతిర్గృహే ॥ అభిశస్తస్తథాస్తేనశ్శిల్పంయశ్చోపజీవతి । పర్వకారశ్చసూచీ
చమిత్రధ్రుక్పారదారికః ॥ అవ్రతానాముపాధ్యాయఃకాండపృష్ఠస్తథైవచ । శ్వభి
శ్చయఃపరిక్రామేద్యశ్శునాదష్టఏవచ ॥ పరివిత్తిస్తథాస్తేనోదుశ్చర్మాగురుతల్పగః ।
కుశీలకోదేవలకో నక్షత్రైర్యశ్చజీవతి ॥ ఈదృశాబ్రాహ్మణాజ్ఞేయా అపాఙ్క్తే-
యాయుధిష్ఠిర ॥ తథా ॥ ఋణకర్తాచయోరాజన్యశ్చవార్ధుషికోనరః । కాండపృ
ష్ఠస్స్వశాఖాంత్యక్త్వాపరశాఖయోపనీతఃతదధ్యాయీచ । క్షత్రియవైశ్యవృత్త్యానా
రతస్తు ॥ తస్యామేవతుయోవృత్తౌ బ్రాహ్మణోవసతేరసాత్ । కాండపృష్ఠశ్చ్యు
తోమార్గాత్సోపాఙ్క్తేయః ప్రకీర్తితఇత్యాహ । హారీతః - శూద్రాపుత్రాస్స్వయం
దత్తాయేచైతేక్రీతకాస్సుతాః ॥ తేసర్వేమనునాప్రోక్తాఃకాండపృష్ఠానసంశయః ॥ అ
న్యేపిహేమాద్రౌమాత్స్యే ॥ త్రిశంకూన్బర్బరానంధ్రాన్చీనద్రవిడకొంకణాన్ ।
కర్ణాటకాంస్తథా భీరాన్కాళింగాంశ్చవివర్జయేత్ । తత్రైవ సౌరపురాణే-
అంగవంగకలింగాంశ్చ సౌరాష్ట్రాన్ గుర్జరాంస్తథా । ఆభీరాన్కొంకణాంశ్చైవ
ద్రావిడాన్దాక్షిణాయనాన్ ॥ అవంత్యాన్మాగధాంశ్చైవ బ్రాహ్మణాంస్తు
వివర్జయేత్ । చంద్రికాయాంయమః ॥ కాణాఃకుబ్జాశ్చషండాశ్చ కృతఘ్నాగురుత
ల్పగాః । మానకూటాస్తులాకూటాశ్శిల్పినోగ్రామయాజకాః ॥ రాజభృత్యాంధబ
ధిరమూకాఃకల్మాషాంగకాః । పతితోమత్తమహాగారోగరదాననదాహకాః ॥ సమయా

నాంచభేత్తారః ప్రదానేయేనివారకాః । ప్రవ్రజ్యోపనివృత్తాశ్చ వృథాప్రవ్రజితా
శ్చయే ॥ యశ్చప్రవ్రజితాజ్జాతఃప్రవ్రజ్యావసితశ్చయః। అవకీర్ణీచ వీరఘ్నో గురు
ఘ్నఃపితృదూషకః ॥ శ్రాద్ధకాశికాయాంకాత్యాయనః ॥ ద్విర్నగ్నః కీలకుశ్చర్మా
శుక్లోతికపిలస్తథా । ఛిన్నోష్ఠశ్ఛిన్న లింగశ్చనైవకేతనమర్హతి ॥ ద్విర్నగ్నఃపిత్రో
ర్వాంశేత్రిపురుషంవిచ్ఛిన్నవేదాగ్నిః - హేమాద్రౌమరీచిః ॥ అవిద్ధకర్ణఃకృష్ణశ్చ
లంబకర్ణస్తథైవచ । వర్జనీయాఃప్రయత్నేన బ్రాహ్మణాశ్శ్రాద్ధకర్మణి ॥ బ్రాహ్మే ॥
మూకశ్చపూతినాసశ్చఛిన్నాంగశ్చాధికాంగులిః । గళరోగీచగడుమాన్ స్ఫుటితాం
గశ్చసజ్వరః । షండకూవరమందాశ్చ శ్రాద్ధేష్వేతాన్వివర్జయేత్ । లంబకర్ణంచా
హత్రైవగోభిలః ॥ హనుమూలాదధఃకర్ణాలంబౌతుపరికీర్తితౌ । ద్వ్యంగులౌత్వ్యం
గుళౌశస్తావితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ చంద్రికాయాంయమః ॥ ద్వ్యంగులాతీతకర్ణస్య
భుంజతేపితరోనతు ॥ షండశ్చాత్రచంద్రికోక్తః - సప్తవిధోగ్రాహ్యః ॥ యథా
షంఢకోవాతజష్షంఢఃపండఃక్లీబోనపుంసకః। కీలకశ్చేతిసప్తైతక్లీబభేదాఃప్రకీర్తితాః।
పరాశరమాధవీయేతు చతుర్దశవిధాఉక్తాః తేషాంస్వరూపాణితత్రైవజ్ఞేయాని- చం
ద్రికాయాంశాతాతపః-అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైర్యేయజంత్యల్పదక్షిణైః । తేషామ
న్నంనభోక్తవ్యమపాఙ్క్త్యాస్తేప్రకీర్తితాః । ఏతచ్చశక్తౌ సత్యాం।అపరార్కే-భారతే॥
అవ్రతీకితవస్తేనః ప్రాణివిక్రయకోపివా । పశ్చాచ్చేత్ప్రీతవాన్ సోమంసోఽపికేతనమ
ర్హతి । శ్రాద్ధదీపకళికాయాంయమః । అపత్నీకశ్చవర్జ్యస్స్యాత్సపత్నీకోప్యనగ్ని
కః । తత్రైవాశ్వలాయనః ॥ ప్రతిమావిక్రయం యోవైకరోతిపతితస్తుసః । జీవ
నార్థం పరాస్థీనిధృత్వాతీర్థంప్రయాతియః । మాతాపిత్రోర్వినాసోపిపతితఃపరికీర్తి
తః ॥ తత్రైవజాతూకర్ణ్యః ॥ యత్రమాతులజోద్వాహోయత్రవావృషలీపతిః ॥ శ్రా
ద్ధంనగచ్ఛేత్తద్విప్రాఃకృతంయచ్చనిరామిషమ్ ॥ పితృపుత్రౌభ్రాతరౌద్వౌనిరగ్నిం
గుర్వీశేపతిమ్ । సగోత్రప్రవరంచైవశ్రాద్ధేషుపరివర్జయేత్ ॥ బృహన్నారదీయే ॥
శంఖంచక్రంమృదాయస్తుకుర్యాత్తప్తాయసేనవా । సశూద్రవద్బహిఃకార్యస్సర్వ
స్మాద్ద్విజకర్మణః । శంఖచక్రాద్యంకనంచగీతనృత్యాదికంతథా । ఏకజాతేరయంధ
ర్మో నజాతుస్స్యాద్ద్విజన్మనః ॥ తేచయేతప్తముద్రాదివిధయస్తేశూద్రవిషయాఇతి
పృథ్వీచంద్రోదయే ॥ శివకేశవయోరంకాన్ శూలచక్రాదికాన్ద్విజః । నధారయే
తమతిమాన్వైదికేవర్త్మనిసంస్థితః॥ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేశ్చ । నృత్యం చోదరాద్య
ర్థంనిషిద్ధమితి శ్రీధరస్వామీ - అన్యేపినిషేధానిబంధేషు జ్ఞేయాఇతిదిక్ - అగ్ర
విప్రాణాంగ్రాహ్యత్వోక్త్యైవతద్వర్జ్యానాం నిషేధేసిద్ధేపునర్వర్జ్యపరిగణనం - నిషి
ద్ధవర్జ్యనిర్గుణప్రాప్త్యర్థమితివిజ్ఞానేశ్వరః - కుష్ఠికాణాదేరపవాదోహేమాద్రావసి
ష్ఠః ॥ అపిచేన్మంత్రవిద్యుక్తశ్శారీరైఃపఙ్క్తిదూషణైః । అదూష్యంతంయమఃప్రా
హపఙ్క్తిపావనఏవసః॥ క్వచిద్విప్రాణాంజాతిమాత్రేణగ్రాహ్యత్వముక్తం - చంద్రి
కాయామాగ్నేయే । యదిపుత్రోగయాంగచ్ఛేత్కదాచిత్కాలపర్యయాత్ । తా
నేవభోజయేద్విప్రాన్బ్రహ్మణాయేప్రకల్పితాః । బ్రహ్మణాకృతిసంస్థానావిప్రాబ

హ్మణసమాస్స్మృతాః । అమానుషాగయావిప్రా బ్రహ్మణా యే ప్రకల్పితాః ॥ తేషుతు
ష్టేషుసంతుష్టాఃపితృభిస్సహదేవతాః ॥ తత్రైవ ॥ నవిచార్యంకులంశీలంవిద్యాచతప
ఏవచ । పూజితైస్తైస్తుసంతుష్టాదేవాః సపితృగుహ్యకాః ॥ గయాయాంనిర్గుణాఅపి
తేపనభోజ్యా ఇతిహేమాద్రౌ - అక్షయ్యవటశ్రాద్ధేవటన్నియమోనాస్త్యత్రేతి
త్రిస్థలీసేతౌ పితామహచరణాః - పృథ్వీచంద్రోదయేపిపాద్మే ॥ తీర్థేషుబ్రాహ్మణం నై
వపరీక్షేతకదాచన । అన్నార్థినమనుప్రాప్తంభోజ్యంతంమనురబ్రవీత్ ॥ స్కాందే
పి ॥ బ్రాహ్మణాన్నపరీక్షేతతీర్థేక్షేత్రనివాసినః ॥ మనుః ॥ నబ్రాహ్మణంపరీక్షేత
దైవేకర్మణిధర్మవిత్ । పిత్ర్యేకర్మణితు ప్రాప్తేపరీక్షేతప్రయత్నతః ॥ అసంభవపర
మేతదితిమేధాతిథిః - హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ గాయత్రీసారమాత్రోపివరం విప్ర
స్సుయంత్రితః । నాయంత్రితశ్చతుర్వేదీ సర్వాశీసర్వవిక్రయీ ॥ కాణాఃకుణాగా
శ్చకుబ్జాశ్చదరిద్రావ్యాధితాస్తథా । సర్వేశ్రాద్ధేనియోక్తవ్యామిశ్రితా వేదపార
గైః ॥ అసవిప్రనిమంత్రణం - చంద్రికాయాంవారాహే ॥ నస్త్రీశౌచాదికర్తవ్యంశ్వః
కర్తాస్మీతిజానతా । స్థానోపలేపనంకృత్వాతతోవిప్రాన్నిమంత్రయేత్ ॥ దంతకాష్ఠం
చవిసృజేత్ బ్రహ్మచారీశుచిర్భవేత్ ॥ తత్రైవప్రచేతాః ॥ దక్షిణంచరణంవిప్ర
స్సవ్యంనైత్రక్షత్రియస్తథా । పాదావాదాయవైశ్యోద్వౌశూద్రః ప్రణతిపూర్వ
కమ్ ॥ బృహస్పతిః ॥ ఉపవీతీతతోభూత్వా దేవార్థేతు ద్విజోత్తమాన్ ।
అపసవ్యే న పిత్రేథ స్వయం శిష్యోఽథవాసుతః ॥ ప్రచేతాః ॥ సవర్ణంప్రే
షయేద్దూతం ద్విజానాంతు నిమంత్రణే ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేస్కాందే ॥ రా
జకార్యేనియుక్తస్య బంధనిగ్రహవర్తినః । వ్యసనేషుచ సర్వేషు శ్రాద్ధం
విప్రేణ కారయేత్ ॥ చంద్రికాయాం యమః ॥ అభోజ్యంబ్రాహ్మణస్యాన్నంవృ
షలేననిమంత్రితమ్ । తథైవవృషలస్యాన్నం బ్రాహ్మణేననిమంత్రితమ్ ॥ తత్రై
వవసిష్ఠః ॥ క్షిప్తపంచత్ర్యవాన్ శ్రోత్రియాన్నిమంత్రయేత్ । ఆశ్వలాయనసూ
త్రేపి ॥ ఏకైక మేకైకస్యద్వౌద్వౌత్రీన్ త్రీన్వావృద్ధావపలభూయస్త్వం -
ద్వావితి వృద్ధిశ్రాద్ధే । గౌతమః ॥ నవావరాన్భోజయేదయుజోవాయథోత్సా
హం।యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ద్వౌదైవేప్రాక్త్రయఃపిత్ర్యేఉదగేకైకమేవవా । మా
తామహానామప్యేవం తంత్రంవావైశ్వదైవికం - దీపకళికాయాంపారాశరః - సం
పత్తావనపాత్రాణామేకైకస్య త్రయస్త్రయః । పిత్రాదేర్బ్రాహ్మణాః ప్రోక్తాశ్చ
త్వారోన్వైశ్వదైవికే ॥ వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః ॥ దశైకంపంచవావిప్రాన్ పార్వణేవిని
యోజయేత్ । అత్రవైశ్వదేవేద్వౌచతురోవోపవేశ్యపిత్రాదీనామేకైకస్య స్థానే
ఏకంత్రీన్ పంచసప్తనవవోపవేశయేదితివిజ్ఞానేశ్వరః - మనుః ॥ ద్వౌదైవేపితృకృత్యే
త్రీనేకైకముభయత్రవా । భోజయేత్సుసమృద్ధోపినప్రసజ్యేతవిస్తరే ॥ సత్క్రి
యాం దేశకాలౌచ శౌచంబ్రాహ్మణసంపదః । పంచైతాన్విస్తరోహంతితస్మాన్నే
హేతవిస్తరమ్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేశాతాతపః ॥ ద్వౌదైవేథర్వణౌవిప్రౌ ప్రాఙ్ము
ఖౌపవేశయేత్ । పిత్ర్యేతూదఙ్ముఖాంస్త్రీంశ్చబహ్వృచాధ్వర్యుసామగాన్ ॥అత్య

శక్తౌ హేమాద్రౌ దేవలః ॥ ఏకేనాపిహివిప్రేణషట్పిండంశ్రాద్ధమాచరేత్ । షడ
ర్ఘ్యాన్దాపయేత్తత్ర షడ్భ్యోదద్యాత్తథాహవిః ॥ గోభిలః ॥ యద్యేకంభోజయే
చ్ఛ్రాద్ధేఛందోగంతత్రభోజయేత్ । ఋచోయజూంషిసామానిత్రితయంతత్రవిద్య
తే ॥ అత్రవైశ్వదేవవిశేషమాహ తత్రైవవసిష్ఠః ॥ యద్యేకంభోజయేచ్ఛ్రాద్ధేదై
వంతత్రకథంభవేత్ । అన్నంపాత్రేసముద్ధృత్యసర్వస్యప్రకృతస్యచ ॥ దేవతాయ
తనేకృత్వాతతశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్ । ప్రాస్యేదగ్నౌ తదన్నంతుదద్యాద్వాబ్రహ్మ
చారిణే ॥ ఏతచ్చసపిండీకరణవర్జ్యంజ్ఞేయం - నత్వేవైకంసర్వేషాంకామమనా
ద్యేఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - అస్యార్థఉక్తోనారాయణవృత్తౌ - ఆద్యంసపిండీకరణం
తద్వర్జ్యేషు శ్రాద్ధేషుకామంత్రయాణామేకంభోజయేత్ - సపిండీకరణేతునియతం
త్రిభిర్భవితవ్యమితి - అనాద్యేపార్వణవజ్జితేవాఅభోజనేఆమహేమశ్రాద్ధాదౌవా అ
న్నాభావేచేతివ్యాఖ్యాంతరంతత్రైవజ్ఞేయం-కారికాపి - దైవేపిత్ర్యేఽథవైకైకంస
పిండీకరణంవినేతి-అత్రైకవిప్రేసాగ్నేర్విశేషమాహ పృథ్వీచంద్రోదయే ప్రచేతాః॥
ఏకస్మిన్బ్రాహ్మణేదైవేసాగ్నే రగ్నిర్భవేత్సదా । అనగ్నేఃకుశముష్టిస్స్యాచ్ఛ్రాద్ధ
కర్మణిసర్వతః ॥ సర్వదావిప్రాలాభే తత్రైవహేమాద్రౌచసత్యవ్రతః ॥ నిధాయ
దర్భనిచయమాసనేషుసమాహితః । ప్రైషానుప్రైషసంయుక్తంసర్వంశ్రాద్ధంప్ర
కల్పయేత్ అత్రనస్యభావాత్సత్రేఇవ ఋత్విక్కార్యేయజమానవిధానదక్షిణేతి
కేచిత్ - తన్న - అదృష్టార్థాయాఃదక్షిణాయాఃప్రాప్తేః ॥ సర్వంతంత్రైజకేతు
భ్యంయచ్ఛ్రాద్ధమదక్షిణమితిపాద్మాత్ ॥ విదధ్యాద్ధాత్రమన్యశ్చేద్దక్షిణార్థహా
రోభవేత్ । స్వయంచేదుభయంకుర్యా దన్యస్మైప్రతిపాదయేదితిఛందోగపరిశిష్టా
చ్చ - ఏవంయతిశ్రాద్ధేపికాత్యాయనః ॥ యజ్ఞవస్తునిముష్టౌచస్తంభేదర్భవటౌతథా।
దర్భసంఖ్యానవిహితావిష్టరాస్తరణేషుచ ॥ మాతృశ్రాద్ధేతువిప్రాణామలాభేసు
వాసిన్యోపిభోజనీయా ఇత్యాహాపరార్కే-వృద్ధవసిష్టః-మాతృశ్రాద్ధేతు విప్రాణామ
లాభేపూజయేదపి । పతిపుత్రాన్వితాభవ్యాయోషితోష్టౌకులోద్భవాఇతి - అష్టా
వితివృద్ధిశ్రాద్ధవిషయం - పాద్మేఉత్తరఖండే ॥ సకృదభ్యర్చితం లింగంసాలగ్రామ
శిలాంచయః । పీఠేసంస్థాపయిత్వాతుశ్రాద్ధంచకురుతేనరః । పితరస్తస్యతిష్ఠంతి
కల్పకోటిశతందివి ॥ చంద్రికాయాంమాత్స్యే ॥ పరంనిమంత్ర్య నియమాన్ శ్రావ
యేత్పైతృకాన్బుధః ॥ అక్రోధనైశ్శౌచపరైస్సతతంబ్రహ్మచారిభిః । భవితవ్యంభ
వద్భిశ్చమయాచశ్రాద్ధకారిణా ॥ యత్తుమనుః ॥ సర్వాయాసవినిర్ముక్తైఃకామక్రో
ధవివర్జితైః । భవితవ్యంభవద్భిర్నశ్శ్వోభూతేశ్రాద్ధకర్మణీతి తత్ పూర్వేద్యుర్ని
మంత్రణపరం - నతదహః । తత్రైవదేవలః ॥ అసంభవేపరేద్యుర్వాబ్రాహ్మణాం
స్తాన్నిమంత్రయేత్ । అజ్ఞాతీనసమానార్షానయుగ్మానాత్మశక్తితః ॥ కాత్యాయనః॥
అనింద్యేనామంత్రితో నాపక్రామేత్కేతనంగృహ్యాశక్తః— అథశ్రాద్ధకర్తృభో
క్తృనియమాః - తత్రనిమంత్రితవిప్రత్యాగే పరార్కేయమః ॥ కేతనంకారయి
త్వాతుయోతిపాతయతిద్విజమ్ । బ్రహ్మహత్యామవాప్నోతి శూద్రయోనౌపే

యతే । ఆమంత్ర్య బ్రాహ్మణం యస్తు యథాన్యాయం న పూజయేత్ । అతికృచ్ఛ్రా
సు ఘోరాసు తిర్యగ్యోనిషు జాయతే ॥ ప్రమాదాత్త్వాగతే తు హారీతః ॥ ప్రమాదాద్వి
స్మృతం జ్ఞాత్వా ప్రసాదైర్యం ప్రయత్నతః । తర్పయిత్వా యథాన్యాయం సర్వం తత్ఫ
లమశ్నుతే ॥ ప్రమాదాభావే తు నారాయణః ॥ ఏతస్మిన్ననసి ప్రాప్తే బ్రాహ్మణో ని
యతశ్శుచిః । యతిచాంద్రాయణం కృత్వా తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ యమః ॥
ఆమంత్రితస్తు యో విప్రో భోక్తుమన్యత్ర గచ్ఛతి ॥ నరకాణాం శతం గత్వా చండాలేష్వ
భిజాయతే ॥ తత్రైవ దేవలః ॥ పూర్వం నిమంత్రితోఽన్యేన కుర్యాదన్యప్రతిగ్రహమ్ ।
భుక్త్వాహారోథవా భుక్త్వా సుకృతం తస్య నశ్యతి ॥ యది విప్రో విలంబేత తదుక్తమాది
త్యపురాణే ॥ ఆమంత్రితశ్చిరం నైవ కుర్యాద్విప్రః కదాచన । దేవానాం పితౄణాం చ
దాతురన్నస్య చైవ హి ॥ చిరకాలేథ పేద్రోహీ పచ్యతే నరకాగ్నినా ॥ పృథ్వీచం
ద్రోదయే యమః ॥ నిమంత్రితస్తు యో విప్రో హ్యధ్వానం యాతి దుర్మతిః । భవంతి పిత
రస్తస్య తం మాసం పాంసుభోజనాః ॥ ఆమంత్రితస్తు యశ్శ్రాద్ధే హింసాం వై కురుతే
ద్విజః । పితరస్తస్య తం మాసం భవంతి రుధిరాశనాః ॥ ఆమంత్రితస్తు యశ్శ్రాద్ధే భా
రముద్వహతే ద్విజః । పితరస్తస్య తం మాసం భవంతి స్వేదభోజనాః ॥ నిమంత్రితస్తు
యో విప్రః ప్రకుర్యాత్కలహం యది । పితరస్తస్య తం మాసం భవంతి మలభోజనాః ।
శంఖః ॥ నిమంత్రితస్తు యః శ్రాద్ధే మైథునం సేవతే ద్విజః । శ్రాద్ధం దత్వా చ భుక్త్వా చ
యుక్తస్స్యాన్మహతైనసా ॥ మైథునం ఋతావపి విషిద్ధం ॥ ఋతుకాలే నియుక్తో వా నైవ గ
చ్ఛేత్ స్త్రియం క్వచిత్ । తత్ర గచ్ఛన్సమాప్నోతి హ్యనిష్టాని ఫలాని తు ॥ ఇతి ॥ తత్రైవ
మాధవీయే చ వృద్ధమనూక్తేః - శ్రాద్ధం కరిష్యన్కృత్వా వా భుక్త్వా వాపి నిమంత్రితః ।
ఉపోష్య చ తథా భుక్త్వా నోపేయాచ్చ ఋతావపి ॥ భోక్ష్యన్ కరిష్యన్ స్వశ్రాద్ధం
పూర్వరాత్రౌ ప్రయత్నతః । వ్యవాయం భోజనం చాపి ఋతావపి వివర్జయేత్ ॥ ఇతి తత్రైవ
వాశ్వలాయనోక్తేశ్చ - విజ్ఞానేశ్వరేణ సుశ్రాద్ధే ఋతౌ గచ్ఛతోపి న దోష ఇత్యుక్తం -
తత్త్వగతికగతిత్వే జ్ఞేయం - బృహస్పతిః ॥ ద్వినిశం బ్రహ్మచారీ స్యాచ్ఛ్రాద్ధకృద్బ్రాహ్మ
ణైస్సహ । అన్యథా వర్తమానౌ తు స్యాతాం నిరయగామినౌ ॥ పునర్భోజనమధ్వానం
భారమాయాసమైథునమ్ । శ్రాద్ధకృచ్ఛ్రాద్ధభుక్ చైవ సర్వమేతద్వివర్జయేత్ ॥ స్వా
ధ్యాయం కలహం చైవ దివాస్వాపం తథైవ చ । యత్తు శ్రాద్ధకారికాయాం పురాణస
ముచ్చయే ॥ కృత్వా తు రుధిరస్రావం సవిద్వాన్ శ్రాద్ధమాచరేత్ । ఏకం ద్వే త్రీణి
వావిద్వాన్ దినాని పరివర్జయేదితి తన్నిర్మూలం - పృథ్వీచంద్రోదయే యమః ॥ పునర్భో
జనమధ్వానం భారాధ్యయనమైథునమ్ । సంధ్యాం ప్రతిగ్రహం హోమం శ్రాద్ధ
భోక్తాష్ట వర్జయేత్ ఇతి ॥ సంధ్యానిషేధః ప్రాయశ్చిత్తాత్పూర్వం జ్ఞేయః - యథాహో
శనాః ॥ దశకృత్వః పిబేదాపో గాయత్ర్యా శ్రాద్ధభుగ్ద్విజః । తతస్సంధ్యాముపాసీత
జపేచ్చ జుహుయాదపి ॥ గౌడాస్తు ॥ సాయం సంధ్యాం పరాన్నం చ ఛేదనం చ వనస్ప
తేః । అమావాస్యాసు కుర్వీత రాత్రిభోజనమేవ చ ॥ ద్యూతం చ కలహం చైవ సాయం
సంధ్యాం దివాశయమ్ ॥ శ్రాద్ధకర్తా చ భోక్తా చ పునర్భుక్తిం చ వర్జయేదితి కామధేనౌ వా

శాహాద్యుక్తేః - శ్రాద్ధకర్తురపిసాయంసంధ్యానిషేధమాహుః- శిష్టాస్తునిత్యత్వ మాహుః, హోమనిషేధస్తుస్వవిషయః ॥ సూతకేచప్రవాసేచఅశక్తౌ శ్రాద్ధభోజనే । ఏవమాదినిమిత్తేషుహావ యేన్నతుహాపయేదితిఛందోగపరిశిష్టాత్ - తత్రైవా దిత్యపురాణే॥ నిమంత్రితస్తునశ్రాద్ధేకుర్యా ద్భార్యాదితాడనం॥ చంద్రికాయాంప్రచేతాః ॥ శ్రాద్ధభుక్ప్రాతరుత్థాయప్రకుర్యాద్దంతధావనం । శ్రాద్ధకర్తానకుర్వీతదంతానాంధావనంబుధః । హేమాద్రౌజాబాలిః ॥ దంతధావనతాంబూలేతైలాభ్యంగమభోజనం।రత్యౌషధపరాన్నంచశ్రాద్ధకృత్సప్తవర్జయేదితి ॥ విష్ణురహస్యే-శ్రాద్ధోపవాసదివసేఖాదిత్వాదంతధావనం । గాయత్ర్యాశతసంపూతమంబుప్రాశ్యవిశుద్ధ్యతి ॥ పునర్భోజన మధ్వానంయానమాయాసమైథునం । దానప్రతిగ్రహోహోమం శ్రాద్ధభుక్త్వష్టవర్జయేత్ । సోమాత్పత్రే ॥ వనస్పతిగతేసోమేయస్తుహింస్యాద్వనస్పతిం । ఘోరాయాంభ్రూణహత్యాయాంయుజ్యతే నాత్రసంశయః । ఏతద్విహితేధ్మాతివ్యతిరేకేణ ॥ వనస్పతిగతేసోమేనదుహ్యాయస్తువాహయేత్ । నాశ్నంతిపితరస్తస్యదశవర్షాణిపంచచ ॥ వనస్పతిగతేసోమేమంథానం యస్తుకారయేత్ । గావస్తస్యప్రణశ్యంతిచిరకాలముపస్థితాః ॥ వనస్పతిగతస్వరూపమాహ పృథ్వీచంద్రోదయేవ్యాసః ॥ త్రిముహూర్తంవసేదర్కే-త్రిముహూర్తంవసేజ్జలే । త్రిముహూర్తంవసేద్గోషుత్రిముహూర్తంవనస్పతౌ॥ కలికాయాంవృద్ధమనుః। నిమంత్ర్యవిప్రాంస్త దహర్వర్జయేన్మైథునంక్షురం । ప్రమత్తతాంచస్వాధ్యాయం క్రోధాశౌచేతధానృతం॥ కేచిన్నిమంత్రణాత్పూర్వం శుద్ధ్యర్థంపూర్వేఽహ్నిక్షౌరంకుర్వంతి - తత్రమూలంమృగ్యం - మరీచిః ॥ షష్ఠ్యాంపర్వసుపక్షౌదారిక్తాభద్రాతిథిష్వపి।పాతేశ్రాద్ధేవ్రతాహేచక్షౌరంవర్జ్యంనిశాసుచ ॥ యదాకర్తురశక్త్యాతత్పుత్రశిష్యాదిఃశ్రాద్ధంకరోతితదాకర్త్రాప్రతినిధినాచప్రాగుక్త నియమాఃకార్యాః । నశక్నోతిస్వయంకర్తుంయదావ్యాసవకాశతః । శ్రాద్ధంశిష్యేణపుత్రేణతదాన్యేనాపి కారయేత్ ॥ నియమానాచరేత్సోపినియతాంశ్చవసుంధరే ॥ యజమానోపితాన్ సర్వా నాచరేత్ససమాహితఃఇతిహేమాద్రావరాహోక్తేః - స్త్రియాస్తుపాద్మే ॥ ముక్తకచ్ఛాతుయానారీముక్తకేశీతథైవచ । హసతేవదతేచైవనిరాశాః పితరోగతాః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ శ్రాద్ధేహ్నిభోజయేద్వాస్త్రానబాలానపియత్నతః। ప్రాక్పిండదానాద్గంధాద్యైర్నాలంకుర్యాత్స్వవిగ్రహం ॥ వాస్త్రోగృహే-అథశ్రాద్ధవస్తూని - తత్రాదౌకుశాః - పృథ్వీచంద్రోదయేదక్షః ॥ సమిత్పుష్పకుశాదీనాంద్వితీయఃపరికీర్తితః - అష్టధాభక్తేదివసేద్వితీయోభాగఇత్యర్థః - తత్రైవయమః సమూలస్తుభవేద్దర్భఃపితౄణాంశ్రాద్ధకర్మణి । మూలేనలోకాన్జయతిశక్రస్యసుమహాత్మనః ॥ వ్యాసః ॥ తర్పణాదీనికార్యాణిపితౄణాం యానికానిచిత్ । తానిస్యుర్ద్విగుణైర్దర్భైస్సపవిత్రైర్విశేషతః ॥ శాలంకాయనః ॥ సపిండీకరణంయావదృజుదర్భైః పితృక్రియా । సపిండీకరణాదూర్ధ్వంద్విగుణైర్విధివద్భవేత్ ॥ శంఖః ॥ అనంతర్గర్భిణంసాగ్రంకౌశంద్విదళమేవచ । ప్రాదేశమాత్రంవిజ్ఞేయంపవిత్రంయత్రకుత్రచిత్ ॥

హారీతః ॥ పవిత్రం బ్రాహ్మణస్యైవ చతుర్భిర్దర్భపింజలైః । ఏకైకం న్యూనముద్దిష్టం వర్ణేవర్ణే యథాక్రమం ॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ సర్వేషాం వా భవేద్ద్వాభ్యాం పవిత్రం గ్రంథితం నవం ॥ రత్నావల్యాం ॥ ద్వయోస్తు పర్వణోర్మధ్యే పవిత్రం ధారయేద్బుధః । హేమాద్రౌ స్కాందే । అనామికాధృతా దర్భా హ్యేకానామికయాపి వా । ద్వాభ్యామనామికాభ్యాం తు ధార్యే దర్భపవిత్రకే ॥ పవిత్రాభావే తు తత్రైవ సుమంతుః ॥ సమూలాగ్రావిగర్భౌ తు కుశౌ ద్వౌ దక్షిణే కరే । సవ్యే చైవ తథా త్రీంశ్చ బిభృయాత్సర్వకర్మసు ॥ బౌధాయనః ॥ హస్తయోరుభయోర్ద్వౌద్వౌ వాసనే పి తథైవ చ॥ దర్భగ్రహణే మంత్రమాహ ॥ శంఖః ॥ ‘‘విరించినా సహోత్పన్న పరమేష్ఠి నిసర్గజ। నుద సర్వాణి పాపాని దర్భ స్వస్తికరో భవ’’॥ స్మృత్యర్థసారే ॥ హుంఫట్కారేణ మంత్రేణ సకృచ్ఛిత్వా సముద్ధరేత్ ॥ భారద్వాజః ॥ ప్రేతక్రియార్థం పిత్రర్థమభిచారార్థమేవ చ । దక్షిణాభిముఖశ్ఛింద్యాత్ప్రాచీనావీతికో ద్విజః ॥ కుశాభావే పరాశ్కే సుమంతుః ॥ కుశాః కాశాః శరో గుంద్రో యవా దూర్వాథ బల్బజాః । గోకేశముంజకుందాశ్చ పూర్వాభావే పరః పరః ॥ కాశాదావిశేషమాహ శంఖః ॥ కాశహస్తస్తు నాచామేత్కదాచిద్విధిశంకయా । ప్రాయశ్చిత్తేన యుజ్యేత దూర్వాహస్తస్తథైవ చ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే యమః ॥ మాసి మాస్యుధృతా దర్భా మాసి మాస్యేవ చోదితాః ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥ మాసేన స్యాదమావాస్యా దర్భో గ్రాహ్యో నవః స్మృతః ॥ గృహ్యపరిశిష్టే ॥ యే చ పిండాశ్రితా దర్భా యైః కృతం పితృతర్పణం । అమేధ్యాశుచిలిప్తా యే తేషాం త్యాగో విధీయతే ॥ లఘుహారీతః ॥ పథి దర్భాశ్చితౌ దర్భా యే దర్భా యజ్ఞభూమిషు ॥ తరణాసనపిండేషు షట్కుశాన్పరివర్జయేత్ ॥ బ్రహ్మయజ్ఞే చ యే దర్భా యే దర్భాః పితృతర్పణే ॥ హతా మూత్రపురీషాభ్యాం తేషాం త్యాగో విధీయతే॥ హేమాద్రౌ ॥ అన్యాని చ పవిత్రాణి కుశదూర్వాత్మకాని చ । హేమాత్మకపవిత్రస్య హ్యేకాం నార్హంతి నై కలాం॥ అథ హవిః- హేమాద్రౌ ప్రచేతాః॥ కృష్ణమాషాస్తిలాశ్చైవ శ్రేష్ఠాస్స్యుర్యవశాలయః । మహాయవా వ్రీహియవాస్తథైవ మధూలికాః ॥ కృష్ణాశ్శ్వేతాశ్చ లోహాశ్చ గ్రాహ్యాస్స్యుః శ్రాద్ధకర్మణి । మహాయవా వేణుబీజం - మధూళికా యావనాలా ఇతి హేమాద్రిః - కల్పతరుశ్చ ॥ భారతే ॥ వర్ధమానతిలం శ్రాద్ధమక్షయ్యం మనురబ్రవీత్ । సర్వకామైస్స యజతే యస్తైర్యజతే పితౄన్ ॥ చంద్రికాయాం దేవలః ॥ ఇష్టాపూర్తే మృతాహే చ దర్శవృద్ధ్యష్టకాసు చ । పాత్రేభ్యస్తేషు కాలేషు దేయం నైవ కుభోజనం ॥ నాయణీయే ॥ అగోధూమం చ యచ్ఛ్రాద్ధం మాషముద్గవివర్జితం। తైలపక్వేన రహితం కృతమప్యకృతం భవేత్ ॥ హేమాద్రావత్రిః ॥ అగోధూమం చ యచ్ఛ్రాద్ధం కృతమప్యకృతం భవేత్ ॥ తత్రైవ బ్రాహ్మే- యవైర్వ్రీహితిలైర్మాషైర్గోధూమైశ్చణకైస్తథా । సంతర్పయేత్పితౄన్ముద్గైశ్శ్యామాకైస్సర్షపద్రవైః ॥ నీవారైర్హరిశ్యామాకైః ప్రియంగుభిరథార్చయేత్ । హేమాద్రౌ కార్ష్ణాజినిః ॥ యదిష్టం జీవతశ్చాసీత్తద్దద్యాత్తస్య యత్నతః । సతృప్తో దుస్తరం మార్గం తతో యాతి న సంశయః ॥ కలికాయామాశ్వలాయనః॥ కదల్యాది

ఫలైశ్చ స్తైర్మూలైరార్ద్రాదికైరపి । గోరసైర్మధునాదద్యా శ్రాద్ధేసంతర్పయేత్పితౄన్ ॥ కదల్యామ్రఫలాదీని శ్రాద్ధేసంపాదయేత్సుధీః ॥ హేమాద్రౌపృథ్వీచంద్రోదయేచ మార్కండేయః ॥ గోధూమైరిక్షుభిర్ముద్గైస్సతీనైశ్చణకైరపి । శ్రాద్ధేషు దత్తైః ప్రీయంతేమాసమేకంపితామహాః॥విదార్యాచభరుండైశ్చ సిలైశ్శృంగాటకైస్తథా।కంచుకైశ్చతథాకందైఃకర్కంధుబదరైరపి॥ పాలేవతైరారుకైశ్చాప్యక్షోటైఃపనసైస్తథా। కాకోల్యాక్షీరకాకోల్యాతథాపిండాలకైశ్శుభైః॥లాజాభిశ్చసధానాభిస్త్రపుసైర్వారుచిర్భటైః । సర్షపారాజశాకాభ్యామింగుదైరాజజంబుభిః ॥ ప్రియాలామలకైర్ముఖ్యైఃఫల్గుభిశ్చతిలంటకైః। వేత్రాంకురైస్తాలకందైశ్చక్రికాక్షీరికావచైః॥ లోచైస్సమోచైర్లకుచైస్తథావైబీజపూరకైః । ముంజాతకైఃపద్మఫలైర్భక్ష్యభోజ్యైశ్చసంస్కృతైః ॥ రాగఖాండవచోష్యైశ్చద్విజాతకసమన్వితైః।దత్తైస్తుమాసంప్రీయంతేశ్రాద్ధేషుపితరోనృణాం॥ ఏషాంకోశహేమాద్ర్యాదివ్యాఖ్యావైద్యకాద్యనుసారేణమధ్యదేశభాషయానామాన్యుచ్యతే-సతీనైఃకలాయైఃకలాయస్తుసతీనక ఇత్యమరః - బటుకీతిప్రసిద్ధైః- విదార్యాతత్కందేన॥ భరుండం జలజంమఖానా ఇతిశ్రాద్ధమంజర్యామ్ - భూకూష్మాండమిత్యన్యే, శృంగాటకంసింఘాడా - కంచుకఃకంచనారః - కందఃసూరణః - అర్శోఘ్నఃసూరణఃకందఃఇత్యమరః- కర్కంధూః వన్యం సూక్ష్మంబదరం - పాలెవతంకోశాతకీ - ఆరుకం అరుఈ। అక్షోటం అఖరోటః- కాకోలీక్షీరకాకోల్యాగౌడేషుప్రసిద్ధా- పిండాలకంసుధనీ-మహారాష్ట్రాణాం మోహాలకందఇతిప్రసిద్ధం - త్రపుసాదయస్త్రయఃకర్కటిభేదాః - చిర్భటంఖర్బుజం-సర్షపేతిదీర్ఘశ్ఛాందసః - ప్రియాలంచిరౌంజీ-ఫల్గుఉదుంబరం-తిలంటకంపటోలకం-తాలకందఃకందవిశేషః - చక్రికాంతింత్రిణీబింబా-క్షీరికాఖిరణీ- మోచంకదలీఫలం-లకుచంవడహరం-ముంజాతకంగౌడదేశేప్రసిద్ధం-పద్మఫలంగట్టా- రాగఖాండవః పిప్పలీశుంఠియుక్తస్తుముద్గయూషస్తుఖాండవః । రాగఖాండవతాంయాతిశర్కరాసంయుతంతుతత్ ॥ ఇత్యుక్తఃపానవిశేషః - త్రిజాతం లవంగైలాపత్రకాణి ॥ మదనరత్నే కౌర్మే ॥ కాలశాకంచవాస్తూకంమూలకంకృష్ణనాళికా । ప్రశస్తానీతిశేషః- హేమాద్రౌపృథ్వీచంద్రోదయేచ వాయుపురాణే ॥ కాలశాకంమహాశాకంద్రోణశాకంతథార్ద్రికమ్ । బిల్వామలకంమృద్వీకాపనసామ్రాతదాడిమమ్ ॥ చవ్యంపాలివతాక్షోటంఖర్జూరంచకసేరుకమ్ । కోవిదారశ్చకందశ్చపటోలంబృహతీఫలమ్ ॥ పిప్పలీమరిచంచైవపలాశుంరీచసైంధవం। శర్కరాగుడకర్పూరబదరీద్రోణపత్రకం॥ తథా ॥ మధుకంరామఠంచైవకర్పూరంగుడమేవచ । శ్రాద్ధకర్మణి శస్తానిసైంధవంత్రపుసంతథా ॥ రామఠంహింగు ॥ కసేరుః కోవిదారశ్చతాలకందస్తథాబిసం । తమాలంశతకందశ్చ మధ్వాలుశ్శాతకందకం ॥ కాలేయం కాలశాకంచసునిషణ్ణం సువర్చలం । మాంసంశాకందధిక్షీరంచాంబువేత్రాంకురస్తథా ॥ కట్ఫలంకౌంకణీద్రాక్షాతిందుకంమోచమేవచ । అలాబుంగ్రీవకంచారంకర్కంధుర్మధుసాహ్వయం ॥ వైకంకతంనారికేళం శృంగాటకపరూషకం । పిప్పలీమరిచేచైవపటోలం

బృహతీఫలం ॥ ఏవమాదీచాన్యానిస్వాదూనిమధురాణిచ । నాగరంచార్ద్రికందే
యందీర్ఘమూలకమేనచేతి - తథా ॥ శర్కరాక్షీరసంయుక్తాఃపృథుకానిత్యమక్ష
యాః ॥ ద్రోణశాకగూమఇతిప్రసిద్ధం - మృద్వీకాద్రాక్షా - ఆమ్రాతఃఅంబాడాఇ
తిప్రసిద్ధోవృక్షః - తత్ఫలంచ - పాలీవతంజంబీరం పాలి ఆలమితిగౌడప్రసిద్ధంవా -
ఖర్జూరంఖజూరఇతిప్రసిద్ధం - కసేరుఃజలజః కందః - కోవిదారఃకంచనారసదృశః-
తాలకందఃతాలమూలీ - బిసంభసేడంశతకందఃశతావరీ - శాలుశాలుకంసేరు
కేతిప్రసిద్ధం - కాలేయంకాళీసంజ్ఞశ్శాకఃదారుహరిద్రావేతి ప్రథ్వీచంద్రోదయః-
సునిషణ్ణాకర్కటీసదృశంసులటీయా ఇలిగౌడప్రసిద్ధం - సువర్చలంశాకవిశేషః -
కట్ఫలంశ్రీపర్ణీవృక్షఫలం - కొంకణి అమ్లరసాద్రాక్షా-తిందుకంటిండిసమితికైదేవః-
తింపాఫలంవా - గ్రీవకంఫలవిశేషః - చారంక్షుద్రతాలం - మధుసాహ్వయంమ
ధూకపుష్పంఫలంవా - వైకంకతంచైంచీతిగౌడఖ్యాతం- పరూషకంపరూసమితిప్ర
సిద్ధం - నాగరంశుంఠీ । పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥ ఆమ్రమామ్రాతకంబి
ల్వందాడిమంబీజపూరకం । ప్రాచీనామలకంక్షీరంనారికేరంపరూషకం ॥ నారంగ
కంచఖర్జూరం ద్రాక్షానీలకపిత్థకం । ఏతానిఫలజాతానిశ్రాద్ధే దేయానియత్నతః ॥
మాత్స్యే ॥ అన్నంతుసదధిక్షీరంగోఘృతంశర్కరాన్వితమ్ । మాసంప్రీణాతిసర్వా
న్వైపితౄనిత్యాహకేశవః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ హవిష్యాన్నేనవైమాసంపాయసే
నతువత్సరమ్ । మత్స్యహారిణకౌరభ్రశాకునచ్ఛాగపార్షతైః ॥ ఐణరౌరవవారా
హశాశైర్మాంసైర్యథాక్రమం । మాసవృద్ధ్యాభితృప్యంతిదత్తైరిహపితామహాః॥
ఖడ్గామిషంమహాశల్కంమధుమున్యన్నమేవచ। లోహామిషంకాలశాకంమాంసంవా
ర్ధ్రీణసస్యచ ॥ నిగమః ॥ త్రిఃపిబంత్వింద్రియక్షీణం శ్వేతంవృద్ధమజాపతిమ్ । వార్ధ్రీ
ణసంతుతంప్రాహుర్యాజ్ఞికాశ్శ్రాద్ధకర్మణి । వార్ధ్రీణసోజరచ్ఛాగఇతిమేధాతిథిః ।
కాత్యాయనః - ఛాగోస్రమేషానాలభ్యశేషాంశ్చక్రీత్వాలబ్ధ్వావాస్వయం మృతా
నాంవాహృత్యపచేత్ ॥ కౌర్మే ॥ క్రీత్వాలబ్ధ్వాస్వయంవాథ మృతానాహృత్య
వాద్విజః । దద్యాచ్ఛ్రాద్ధేప్రయత్నేనతదస్యాక్షయ్యముచ్యతే ॥ శ్రాద్ధేనియుక్తస్య
మాంసస్యాభక్షణేదోషమాహమనుః ॥ నియుక్తస్తుయథాన్యాయం యోమాంసం
నాత్తిమానవః । సప్రేత్యపశుతాంయాతిసంభవానేకవింశతిః ॥ అత్రబహుషువచ
నేషుశ్రాద్ధేమాంసమధునోఃప్రాశస్త్యోక్తేః ॥ వినామాంసేనయచ్ఛ్రాద్ధంకృతమప్య
కృతంభవేదితిహేమాద్రౌదేవలోక్తేః ॥ యచ్ఛ్రాద్ధంమధునాహీనంతద్దత్తైస్సకలై
రపి । మృష్టాన్నైరపిసంయుక్తంపితౄణాంనైవతృప్తయే ॥ అణుమాత్రమపిశ్రాద్ధే
యదినస్యాచ్చమాక్షికమ్। నామాపికీర్తనీయంస్యాత్పితౄణాంప్రీతయేతతః॥ఇతిహే
మాద్రౌబ్రాహ్మోక్తేశ్చ - మాంసమధునోశ్శ్రాద్ధేనియతత్వంగమ్యతే - గౌడ
నిబంధేమాత్స్యసుమంతూక్తేః ॥ మధ్వభావేగుడోదేయఃక్షీరస్యచతథాదధి । నల
భ్యేతేఘృతంయత్రకుర్యాత్ ఘృతసతేజసమ్ ॥ శ్రాద్ధకలికాయాం నాగరఖండే ॥
[illegible] । పిండాన్సమ్[illegible]దాపిస్మృతః

నావినా ॥ బృహత్పరాశరస్తు మాంసంనిషేధతి ॥ యస్తుప్రాణివధం కృ
త్వామాంసైస్తర్పయతే పితౄన్ ॥ సవిద్వాన్ చందనందగ్ధ్వాకుర్యాదంగా
రవిక్రయమ్ ॥ క్షిప్త్వాకూపేయథాకించిద్బాలఆదాతుమిచ్ఛతి । పతత్యజ్ఞాన
తస్సోపిమాంసేనశ్రాద్ధకృత్తథా ॥ సఏవ ॥ సర్వథాన్నంయదానస్యాత్తదైవామిష
మాశ్రయేత్ । బ్రాహ్మణశ్చస్వయంనాద్యాత్తచ్చశ్వాదిహతంయది॥ భాగవతేపి॥
నదద్యాదామిషంశ్రాద్ధేనచాఽద్యాద్ధర్మతత్వవిత్ । మున్యన్నైస్స్యాత్పరాప్రీతి
ర్యథానపశుహింసయా ॥ తథాతిశేషః - అత్రకేచిత్ ॥ మున్యన్నంబ్రాహ్మణస్యో
క్తంమాంసంక్షత్రియవైశ్యయోః । మధుప్రదానంశూద్రస్యసర్వేషాంవావిరోధి
యత్ ఇతిహేమాద్రౌపులస్త్యోక్త్యావ్యవస్థామాహుః-పృథ్వీచంద్రోదయస్తు ॥ అక్ష
తాగోపశుశ్చైవశ్రాద్ధేమాంసంతథామధు । దేవరాచ్చసుతోత్పత్తిఃకలౌపంచవివ
ర్జయేదితినిగమోక్తేః ॥ వరాఽతిథిపితృభ్యశ్చపశూపాకరణక్రియేతి- కలివర్జ్యేషు
హేమాద్రావాదిత్యపురాణాత్ - మాంసదానంతథా శ్రాద్ధేవానప్రస్థా
శ్రమస్తథేత్యుక్త్వా - ఇమాన్ ధర్మాన్కలియుగే వర్జ్యానాహుర్మ
నీషిణః ఇతిబృహన్నారదీయేభిదానాచ్చమాంసవిధిఃకలివ్యతిరిక్తవిషయః - కలౌ
మాంసనిషేధానాంచదేశాచారాద్వ్యవస్థా॥ తథాచబృహన్నారదీయేశ్రాద్ధంప్ర
కృత్య ॥ యథాచారంప్రదేయంతుమధుమాంసాదికంతథా । దేశాచారాఃపరిగ్రా
హ్యాస్తత్తద్దేశీయజైర్నరైః ॥ అన్యథాపతితోజ్ఞేయస్సర్వధర్మబహిష్కృతఇతి
యస్మిన్దేశేపురేగ్రామేత్రైవిద్యేనగరేపివా । యోయత్రవిహితోధర్మస్తంధర్మంన
విచారయేదితిభృగూక్తేశ్చేత్యాహ - తన్న, హోలాకాధికరణన్యాయేనదేశ
విశేషవ్యవస్థాపకపదకల్పనాయోగాత్ - నిరూపితంచైతత్పితామహచరణై
ర్మాంసమీమాంసాయామితిదిక్ - మనుః ॥ సంవత్సరంతుగవ్యేనపయసాపాయ
సేనచ । వార్ధ్రీణసస్యమాంసేనతృప్తిర్ద్వాదశవార్షికీ ॥ త్రిఃపిబంత్వింద్రియక్షీణం
శ్వేతంవృద్ధమజాపతిమ్ । వార్ధ్రీణసంతుతంప్రాహుర్యాజ్ఞికాశ్శ్రాద్ధకర్మణి ॥ క్షీ
రాదావిశేషమాహ హేమాద్రౌసుమంతుః ॥ పయోదధిఘృతంచైవగవాంశ్రాద్ధే
షుపావనమ్ । మహిషీణాంఘృతంప్రాహుశ్శ్రేష్ఠంనతుపయఃక్వచిత్ ॥ యాజ్ఞవ
ల్క్యః ॥ సంధిన్యనిర్దశాఽవత్సాగోపయఃపరివర్జయేత్ । ఔష్ట్రమైకశఫం స్త్రైణ
మారణ్యకమథావికమ్ ॥ హేమాద్రౌహారీతః ॥ నవసూతాయాస్సప్తరాత్రాదిత్యే
కేదశరాత్రాదిత్యపరే, నోపేయుషంభవతీతిమానేమర్మవిదః ఏతద్రజోభావపరం -
దేవలః॥అజావిమహిషీణాంతుపయశ్శ్రాద్ధేషువర్జయేత్ ।వికారాన్పయసశ్చైవమా
హిషంతుఘృతంహితమ్ ॥ తత్రైవబ్రాహ్మే॥ మాహిషంచామరంమార్గమావికై
కశఫోద్భవమ్ । స్త్రైణమౌష్ట్రంపాచితంచదధిక్షీరంత్యజేద్ఘృతమ్ ॥ సగుడంమ
రిచాక్తంతుతథాపర్యుషితందధి । దీర్ణంతక్రమపేతంచనష్టాస్వాదంచఫేనవత్ ॥
మాహిషాపవాదోఽపరార్కేబ్రాహ్మే ॥ దేయంతక్రంతుసద్యస్కంనవనీతాదను
ద్ధృతమ్ । ఆరణ్యామహిషీక్షీరంశర్కరాస్మృతిసంయుతమ్ ॥ మధ్వక్తంతుహితంచైవ

దద్యాత్ తదమృతం యతః । స్మృతిః కోశశోరః శ్రాద్ధకౌముద్యాం చైవం యద్యపి యాజ్ఞ
। అన్నం పర్యుషితం భోజ్యం స్నేహాక్తం చిరసంస్థితమ్ । అస్నేహా అపి గో
ధూమయవగోరసవిక్రియాః ॥ ఇతి పర్యుషితం దధ్యాది భోజ్యముక్తం - తథాపి గుడమ
ధ్వాది పర్యుషితదోషోऽత్రోచ్యత ఇతి హేమాద్రిః। తత్రైవ బ్రాహ్మే। కాలశాకం
తండులీయం వాస్తుకం మూలకం తథా। శాకమారణ్యకం చైవ దద్యాచ్ఛ్రాద్ధేషు నిత్యశః
తండులీయం సూపస్యపత్రమితి హేమాద్రిః - మహారాష్ట్రే మాఠ ఇతి ప్రసిద్ధం- అర
ణ్యశాకం ఘాంటీమాచాది। తత్రైవ- చాక్రికం పూగఫలం చైవ నాగరార్ద్రకతింత్రిణీ। ఆమ్రాతక
కంబుకం చకుబేరం చైవ యోజయేత్॥ మాగధీ పిప్పలీ। నాగరం శుంఠీ। కుబేరం కుస్తుం
బరం ధాన్యకమితి ప్రసిద్ధా॥ వాయుపురాణే॥ అగస్త్యస్య శిఖాస్త్వగ్రాః కాసాయాస్సర్వ
శ ఏవ చ ॥ శిఘ్రూ సపల్లవాః । ప్రథా సీథుం చ ॥ ఆరామస్యతు సీమంతాః కిలాయాస్స
ర్వశ ఏవ చ ॥ సీమంతాః సపల్లవాః । కోన్నే ॥ తమాలం శతకందం చ మధ్వాలుః శీత
కీం వలీ । మధ్వాలుః మోహాలకం । శీతకండలీ రాతాళు ఇతి ప్రసిద్ధం — అథవర్జ్యం
మార్కండేయపురాణే ॥ యచ్చోచ్చైర్వాతి నా ప్రాప్తం పతితాద్యదుపార్జితమ్ । అ
న్యాయ కన్యాశుల్కం ద్రవ్యం చాత్ర విగర్హితమ్ ॥ పిత్రర్థం మే ప్రయచ్ఛస్వే
త్యుక్త్వా యచ్చాప్యుపాహృతమ్ ॥ చంద్రోదయే శంఖః ॥ భూస్తృణం సురసా శిగ్రు
పాలంక్యం చ తథా । కూశ్మాండాలాబువార్తాకకోవిదారాంశ్చ వర్జయేత్ ॥
పిప్పలీం మరీచం చైవ తథా వై పిండమూలకమ్ । కృతం చ లవణం సర్వం వంశాగ్రం చ వి
వర్జయేత్ ॥ రాజమాషాన్ మసూరాంశ్చ కోద్రవాన్ కోరదూషకాన్ । లోహి
తాన్ వృక్షనిర్యాసాన్ శ్రాద్ధకర్మణి వర్జయేత్ ॥ భూస్తృణం కాశ్మీరదేశే ప్రసి
ద్ధం - సురసా నిర్గుండీతి । మాధవః - తులసీతి పృథ్వీచంద్రోదయః - సా చ భక్ష్య
త్వేన నిషిద్ధా న పుష్పత్వేనేతి గౌడాః - పాలంకీ పాలక ఇతి ప్రసిద్ధా - మృచుకం జలజ
శ్లేష్మాతకం సుకమితి పారే ఖదిరశాక ఇతి హేమాద్రిః - మరీచాన్యార్ద్రాణీతి హేమా
ద్రిః - కృతలవణం సాంభరి భస్మం ॥ సైంధవం లవణం చైవ తథా మానససంభవమ్ ॥
పవిత్రే పరమే హ్యేతే ప్రత్యక్షే అపి
నిత్యశ ఇతి వాయుపురాణోక్తేః - మానససం సాంభరం - యత్తూభవిష్యం ॥ లవణాన్యాదం
తథా గ్రాహ్యం చ ప్రత్యక్షం లవణం తథేతి॥ తత్ర క్షారలవణం ఖారీతి ప్రసిద్ధం నిషిద్ధం॥ భుక్త్వాతు
లవణం త్రిరాత్రం తు న సేవనేదితి బ్రాహ్మోక్తేరితి శూలపాణిః- క్షీరలవణమితి
వాచస్పతిః । క్షీరమిశ్రం లవణం నిషిద్ధమితి వాచస్పతిః - రాజమాషాః రతరా (చవళీ)
ఇతి ప్రసిద్ధాః - కోరదూషకః వనకోద్రవః । చంద్రికాయాం శంఖః ॥ పిండాలకం చ
తుండీరకం మునర్ణం చ నారికేళం । కూశ్మాండం బహుబీజాని శ్రాద్ధే దత్వా వ్రజత్యధః॥
పిండాలకం మహారాష్ట్రేషు పేండరమితి ప్రసిద్ధం - తుండీరం బింబీఫలమితి కైవేనః -
కిం పురుషాణం కరనంతమితి ప్రసిద్ధం - తత్రైవ ॥ బిల్వాలోచ్ఛిష్టమాషాంశ్చ శ్రాద్ధే య
త్నేన వర్జయేత్ । కూశ్మాండం మహిషీక్షీరమాఢకో రాజసర్షపాః ॥ చణకా
రాజమాషాశ్చ ఘ్నంతి శ్రాద్ధం న సంశయః ॥ వృద్ధపరాశరః ॥ కరీరఫలపుష్పాణి విడం

గమరిచానిచ । జంభారికాసజంబీరాసుపక్వంబీజపూరకం ॥ జంబ్వాలాబూనిపిప్ప
ల్యః పటోలంపిండమూలకం । మసూరాంజనపుష్పంచశ్రాద్ధేదత్వాపతత్యధః - జం
బూః సూక్ష్మమాధవీయేచతుర్వింశతిమతే ॥ యావనాళాంకులిత్థాంశ్చవర్జయంతివి
పశ్చితః । యావనాలః జొంధళా - అత్రయానిచణకాదీనివిహితనిషిద్ధాని తేషాంవిక
ల్పః - అన్యథా ॥ శ్యామాకైశ్చణకైశ్శాకైర్నీవారైశ్చప్రియంగుభిః । గోధూమై
శ్చతిలైర్ముద్గైర్మాసంప్రీణయతే పితౄనితిగోధూమైరిక్షుభిర్ముద్గైస్సతీనై
శ్చణకైరపీతి హేమాద్రౌ కౌర్మవిష్ణుధర్మాదివిరోధఃస్యాత్ - పిప్పలీమరీచాదేస్తు
ప్రత్యక్షస్యనిషేధోనత్వన్యద్రవ్యమిశ్రస్య ॥ సౌవీరతిక్తైర్లవణాదిభిస్తుపాకస్యసిద్ధి
ర్మాహాతీహాయైస్తు । తద్బీజపూరార్ద్రమరిచాదియోగాత్సిద్ధం ప్రదేయంనతుదుష్య
తీహేతి పృథ్వీచంద్రోదయేవృద్ధపరాశరోక్తేః - తత్రైవ ॥ దాతుశ్చయస్మిన్మనసో
భిలాషశ్శ్రద్ధాభవేద్యత్రచదీయమానే । శ్రాద్ధేషుదేయంవిధివత్తదేవతద్దత్తమక్ష
య్యమితిబ్రువంతి ॥ ఏతన్నిషిద్ధేతరవిషయం । చంద్రికాయాం-కృష్ణధాన్యానిసర్వా
ణివర్జయేచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి । నవర్జయేత్తిలాంశ్చైవముద్గమాషాంస్తథైవచ ॥ మా
త్స్యే ॥ మసూరశణనిష్పావరాజమాషకుసుంభికాః । పద్మబిల్వార్కధత్తూరపారి
భద్రాటరూషకాః ॥ నదేయాఃపితృకార్యేషుపయశ్చాజావికంతథా । కోద్రవో
ద్వారవరకకపిత్థమధుకాతసీ ॥ ఏతాన్యపినదేయానిపితృభ్యశ్శ్రద్ధమిచ్ఛతా ॥ నిష్పావాః
వల్లాః-యత్తుమార్కండేయః ॥ ప్రియంగవఃకోవిదారానిష్పావాశ్చాత్రశోభనాఇతి ।
తత్రనిష్పావఃశ్వేతశింబీతిదానసాగరే శ్రాద్ధప్రకాశేచోక్తంబిల్వంచరక్తంవిషిద్ధం ।
జంబీరంరక్తబిల్వంచశాలస్యాపిఫలంత్యజేదితిబ్రాహ్మోక్తేః ॥ పారిభద్రేనింబతరురి
త్యమరః-రక్తమందారఇతిహేమాద్రిః ॥ ఆటరూషోవాసాతత్పుష్పం-ఉద్ధారఃకాంచ
నారః-మధుకంజ్యేష్ఠిమధ్వీతిచంద్రికావరకావనముద్గాహేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ ఆ
సనారూఢమన్నాద్యంపాదోపహతమేవచ । అమేధ్యైర్జంగమైఃస్పృష్టంశుష్కంప
ర్యుషితంచయత్ ॥ ద్విస్స్విన్నంపరదగ్ధంచతథైవాగ్రావలేహితమ్ । శర్కరాకీటపాషా
ణైఃకేశైర్యచ్చాప్యుపద్రుతం ॥ పిణ్యాకంమథితంచైవతథాతిలవణంచయత్ । సిద్ధాఃకృ
తాశ్చయేభక్ష్యాః ప్రత్యక్షలవణీకృతాః ॥ వాససాచావధూతానివర్జ్యానిశ్రాద్ధక
ర్మణి । ద్విస్స్విన్నంయత్సకృత్పాకేనభక్ష్యమపిహింగు జీరకాదిసంస్కారార్థం
పునఃపచ్యతేతద్వర్జ్యం- యత్తుతిక్తశాకాన్నవికారాదిద్విఃపాకేనైవభక్షణార్హం
తన్ననిషిద్ధం-అగ్రావలేహితమాస్వాదితపూర్వం । పర్యుషితస్యసదావిషేధేపి పునర్వ
చనంఅపూపాశ్చకరంభాశ్చధానావటకసక్తవః । శాకంమాంసమపూపంచసూపంకృ
సరమేవచ ॥ యవాగూఃపాయసంచైవయచ్చాన్యత్స్నేహసంయుతం ॥ సర్వంపర్యు
షితంభోజ్యంభుక్తంచేత్పరివర్జయేదితి ॥ మాధవీయే యమోక్తవటకాదేరపిపర్యుషిత
స్యనిషేధార్థమితి చంద్రికాదయః - వర్జ్యేషువిశ్వామిత్రః ॥ కపిత్థంకుసుమంచైవ
నారికేలంచపైనికం । జంబూఫలాదిపక్వంచపిణ్యాకంతండులీయకం ॥ హేమాద్రౌ
షట్త్రింశన్మతే ॥ వర్జ్యామర్కటకాశ్శ్రాద్ధేరాజమాషాస్తథైవచ । మర్కటకా

లాంకాఇతిప్రసిద్ధాః - పైఠీనసిః ॥ వృంతాకంనాళికాపోతకుసుంభాశ్మంతకానిచ । శాకానామభక్ష్యాః ఇతిపోతంపోఈఇతిప్రసిద్ధం-కుసుంభంకురడుఇతిమహారాష్ట్రేప్రసిద్ధం - మార్కండేయః ॥ వర్జ్యాశ్చాభిషవానిత్యంశతపుష్పాగవేధుకాః । జంబీరకంఫలంవర్జ్యంకోవిదారాశ్చనిత్యశః॥ అభిషవఃసూక్తమితిచంద్రికా - సంధానకమితిపృథ్వీచంద్రః - శతపుష్పాపిండివాఇతిప్రసిద్ధా - శాట్యాయనః ॥ మారిషంనాళికాచైవరక్తాభూచకలంబికా । ఆసురాన్నమిదంసర్వంపితౄణాంనోపతిష్ఠతే॥మారిషంమధ్యదేశేమరుసాఇతి - మహారాష్ట్రేషురాజగిరాఇతిచప్రసిద్ధం - కలంబికావేణ్వాకృతిఃపత్రా - తత్రైవ ॥ గాంధారికాంపటోలాంశ్చశ్రాద్ధకర్మణివర్జయేత్॥ గాంధారికాతండులీయమితిచంద్రికా । జవానాఖ్యాదురాలభేతిక్షైదేవః - భారతే ॥ హింగుద్రవ్యేషుశాకేషు అలాబుంలశునంతథా । కుకుండకాన్యలాబూనికృష్ణంలవణమేవచ । పునరలాబుగ్రహణముభయాలాబునిషేధార్థమితి పృథ్వీచంద్రఃకుకుండకంవర్తులంఛత్రాకం-తత్రైవ॥ కుస్తుంబురుంకలింగోత్థంవర్జయేదామ్లవేతసం ॥ హేమాద్రౌబ్రాహ్మే॥వార్తాకంపంచశింబందలోమశానిఫలానిచ।కలింగంరక్తచారంచవీణాకంధృతచారకం ॥ కపాలంకాచమారీచకరంజంపిండమూలకం । గృంజనంచుక్రికాంచైవగాజరంజీవకంతథా ॥ వృంతాకంశ్వేతం ॥ కంఠారాంశ్వేతవృంతాకం కుంభాండంచవివర్జయేదితిదేవలోక్తేః - తేనకృష్ణస్యానిషేధఇతిచంద్రికామాధవౌ । వస్తుతస్తుసదాశ్వేతనిషేధాత్ పునఃశ్రాద్ధేనిషేధోవ్యర్థః-తేనభక్ష్యస్యకృష్ణవృంతాకస్యాపినిషేధార్థమితివయం - కంఠారాకపికచ్ఛూః - కుంభాండంవృత్తాలాబుః - పంచశింబంవల్లమనూరరాజమాషముకులిత్థాః - లోమశానికపిత్థాని - రక్తచారంలోహితచారఫలం - వీణాకంకృష్ణదీర్ఘకర్కటీ - ఘృతచారకంచిరస్థితచారఫలం-చారోళీతిప్రసిద్ధంకపాలంనారికేళం - కాచంకచునృకుఫలం - మారీచంఅర్ద్రమరీచాని - గృంజనంపలాండుభేదఃపశ్చిమదిశిప్రసిద్ధఃనతుగాజరంతస్యపృథగుక్తేః - హేమాద్రిణాతుగృంజనంగాజరమేవోక్తం - గౌడశ్రాద్ధకౌముద్యామప్యేవం - తచ్చింత్యం - చుక్రికాచిరకాలశుక్తంపానకం - చంద్రికాయాంహారీతః ॥ నవటప్లక్షోదుంబరశేలుదధిత్థనీపమాతులింగానిభక్షయేత్ । శేలుఃశ్లేష్మాతకః భోకరసంజ్ఞః - దధిత్థంకపిత్థం - స్మృతిసారే॥ క్షీరేతులవణందత్వాదుచ్ఛిష్టేపిచయద్ఘృతమ్॥ గ్నాసంరజకీస్త్రైషుతామ్రేమేగవ్యంసురాసమం॥ గౌడనిబంధసాగరేస్మృతిః। నారికేరోదకంకాంస్యేతామ్రపాత్రేస్థితంమధు । గవ్యంచతామ్రపాత్రస్థంమద్యతుల్యాంఘృతంవినా ॥ తామ్రపాత్రేఘృతంమాంసం యచ్చగవ్యంస్మృతేతథా । ఆమిషంతుగవాంమాంసందధిమద్యంపయోరజః ॥ ద్రవ్యాంతరయుతంమాంసంపయస్సంయుతందధి । పయోనుద్ధృతసారంచతామ్రపాత్రేసదుష్యతి—అథజలం - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ శుచిగోతృప్తికృత్తోయం ప్రకృతిస్థంమహీగతం। వర్జ్యంజలముక్తం హేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ దుర్గంధిఫేనిలంక్షారంపంకిలంపల్వలోదకం । నభవేద్యత్రగోతృప్తిర్నక్తంయచ్చాప్యుపాహృతం ॥ యన్నసర్వార్థముత్సృష్టం యచ్చాభోజ్యనిపానజం ॥

తద్వర్జ్యంసలిలంతాతసదైవశ్రాద్ధకర్మణి ॥ నిపానోజలాశయః - శ౯స్త్రైర్వ్యాసం ఖః ॥ స్నానమాచమనందానందేవతా పితృతర్పణం । శూద్రోదకైర్నకుర్వీతతథా మేఘాద్విని స్సృతైః ॥ హేమాద్రౌవాదిత్యపురాణే ॥ చిరంపర్యుషితంవాపిశూద్రస్పృష్టమథాపివా । జాహ్నవ్యాఃస్నానదానాదౌపునాత్యేవసదాపయః ॥ కాత్యాయనః - అపోనిశినగృహ్ణీయాన్నపిబేచ్చకదాచన । ఉద్ధృత్యాగ్నిముపర్యగ్నేర్ధార్యమ్నాధామ్న ఇతీరయేత్ ॥రజోదోషేతుప్రాగుక్తంనారదీయే ॥ త్యజేత్పర్యుషితంపుష్పంత్యజేత్పర్యుషితంజలం।నత్యజేజ్జాహ్నవీతోయంతులసీబిల్వపద్మకం॥ అన్యాన్యపిపృథ్వీచంద్రోదయేమాత్స్యే॥ మధ్యాహ్నః ఖడ్గపాత్రంచతథానేపాలకంబలః । రౌప్యందర్భాస్తిలాగావోదౌహిత్రశ్చాష్టమఃస్మృతః ॥ పాపంకుత్సితమిత్యాహుస్తస్యసంతాపకారిణః ॥ అష్టావేతేయతస్తస్మాత్కుతపాఇతివిశ్రుతాః ॥ బ్రాహ్మే ॥ యతిస్త్రిదండః కరుణారాజతంపాత్రమేవచ । దౌహిత్రంకుతపఃకాలచ్ఛాగకృష్ణాజినంతథా ॥ శస్తాదితిశేషః - దౌహిత్రంఖడ్గపాత్రమితికల్పతరుః - అపరార్కేస్మృత్యంతరే ॥ అపత్యందుహితుశ్చైవఖడ్గపాత్రంతథైవచ । ఘృతంచకపిలాయాగోర్దౌహిత్రమితికీర్తితమ్ ॥ బ్రహ్మాండే ॥ అమావాస్యాగతేసోమేయాతుఖాదపిగోస్తృణం। తస్యాగోర్యద్భవేత్క్షీరంతద్దౌహిత్రముదాహృతం ॥ స్మృతిసంగ్రహే॥ ఉచ్ఛిష్టంశివనిర్మాల్యంవాంతంచమృతకర్పటం । శ్రాద్ధేసప్తపవిత్రాణిదౌహిత్రఃకుతపస్తిలాః ॥ ఉచ్ఛిష్టంవత్సస్యదుగ్ధమిత్యర్థః - శివనిర్మాల్యంగంగోదకం - వాంతంమధు - మృతకర్పటంతసరీపట్టం - తిలేష్వాపస్తంబః ॥ అటవ్యాంయేసముత్పన్నాఅకృష్టఫలితాస్తథా । తేవైశ్రాద్ధేపవిత్రాస్స్యుస్తిలాస్తేనతిలాస్తిలాః ॥ అభావేగ్రామ్యాః ॥ గౌరాఃకృష్ణాస్తథారణ్యాస్తథైవత్రివిధాస్తిలాఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - అథవర్జ్యాపి చంద్రికాయాంయమః ॥ కుక్కుటోవిడ్వరాహశ్చకాకశ్చాథబిడాలకః । వృషలీపతిశ్చవృషలఃషండోవీరారజస్వలా ॥ ఏతేతుశ్రాద్ధకాలేవైవర్జనీయాఃప్రయత్నతః ॥ ఖంజఃకాణఃకుణిశ్శ్విత్రీదాతుఃప్రేష్యకరస్తథా । న్యూనాంగోఽప్యతిరిక్తాంగస్తమప్యపనయేత్తతః॥వాయవీయే ॥ అన్నంపశ్యేయురేతేతుయదివైహవ్యకవ్యయోః। ఉత్సృష్టవ్యంప్రధానార్థంసంస్కారస్త్వాపదిస్మృతః॥ సుమంతుః ॥ చాండాలాదివీక్షితమన్నమభోజ్యమన్యత్రమృద్భస్మహిరణ్యోదకస్పర్శాత్ - తత్రైవజమదగ్నిః । శుద్ధవత్యోథకూశ్మాండః పావమాన్యస్తరత్సమాః । పూతేనవారిణాదర్భైరన్నదోషమపానుదేత్ ॥ చంద్రోదయే॥ పాదుకోపానహౌఛత్రంచిత్రరక్తాంబరంతథా । రక్తపుష్పంచమార్జారంశ్రాద్ధభూమౌ వివర్జయేత్ ॥ నిర్ణయదీపే ॥ ఘంటానినాదోహాయ సన్నిధానంశంబూకశంఖంకదలీదళంచ । ఉన్మత్తజాత్యర్కహాయారిజాని శ్రాద్ధస్యవైఘ్నకరాణ్యమూని ॥ హయారిజంమహిషీక్షీరాది॥—అథశ్రాద్ధదినకృత్యం - చంద్రోదయేఉశనాః ॥ గోమయోదకైర్భూమిభాజనశౌచంకుర్యాత్ ॥ పరాశరః । కాంజికందధితక్రంచ శృతంవాశృతమేవచ । పూర్వమేవనదాతవ్యమేకోద్దిష్టేథపార్వణే ॥ హేమాద్రౌపరాశరః ॥ గృహాగ్నిశిశుదే

నానాం బ్రహ్మచారితపస్వినాం । తావన్నదీయతే కించిద్యావత్పిండాన్ననిర్వపేత్ ॥
కాత్స్న్యే ॥ తిలానవకిరేత్తత్ర సర్వతో బంధయేదజాన్ ॥ తత్రైవ దేవలః ॥ తత్రైవ యం
త్రితో దాతా ప్రాతస్స్నాత్వా సహాంబరః । ఆరభేత నవైః పాత్రైరన్నారంభం చ బాం
ధవైః ॥ అత్రాత్మనేపదాత్స్వయమేవ పాకః కార్యః - అశక్తౌ పత్న్యా తదభావే బాం
ధవైః ॥ తతస్స్నాతా పపాచాన్నం సీతా జనకనందినీతి పాద్మలింగాదితి హేమాద్రిః - శ్రాద్ధ
దీపకలికాయామాశ్వలాయనః ॥ సమానప్రవరైర్మిత్రైః సపిండైశ్చ గుణాన్వితైః ।
కృతో పాకాదిభిశ్చైవ పాకః కార్యః ప్రశస్యతే ॥ వ్యాసః ॥ గృహిణీ చైవ సుస్నాతా పా
కం కుర్యాత్ప్రయత్నతః । నిష్పన్నేషు చ పాకేషు పునః స్నానం సమాచరేత్ ॥ పృథ్వీ
చంద్రోదయే బ్రాహ్మే ॥ రజస్వలాం చ పాషండాం పుంశ్చలీం పతితాం తథా ॥ త్యజే
చ్ఛూద్రాం తథా వంధ్యాం విధవాం చాన్యగోత్రజాం ॥ వ్యంగకర్ణీం చ తుర్థాహ
స్నాతామపి రజస్వలాం । వర్జయేచ్ఛ్రాద్ధపాకార్థమమాతృపితృవంశజాం । మా
తృపితృవంశజభిన్నాం త్యజేదిత్యర్థః - స్మృతిసారే ॥ న పాకం కారయేత్స్త్రీమ
న్యాం వాప్యన్యగోత్రజాం । మృతవంధ్యాం చ గర్భఘ్నీం గర్భిణీం చైవ దుర్ముఖీం ॥
పాకభాండాని తు హేమాద్రౌ నాగరఖండే ॥ సౌవర్ణాన్యథ రౌప్యాణి కాంస్యతా
మ్రోద్భవాని చ । మార్త్తికాన్యపి భవ్యాని నూతనాని దృఢాని చ ॥ తత్రైవాదిత్య
పురాణే ॥ పచేదన్నాని సుస్నాతః పాత్రేషు శుచిషు స్వయం । స్వర్ణాదిధాతుజాతే
షు మృణ్మయేష్వపి వా ద్విజః ॥ అచ్ఛిద్రేష్వనులిప్తేషు తథానుపహతేషు చ । నాయ
సేషు న భిన్నేషు లోహేష్వపి కర్హిచిత్ ॥ పూర్వం కృతోపయోగేషు మృణ్మయేషు న
తు క్వచిత్ ॥ వాయుపురాణే ॥ న కదాచిత్పచేదన్నమయస్థాలీషు పైతృకం । అయసో
దర్శనాదేవ పితరో విద్రవంతి హి । కాలాయసం విశేషేణ నిందంతి పితృకర్మణి ॥
ఫలానాం చైవ శాకానాం ఛేదనార్థాని యాని తు । మహానసేపి శస్త్రాణి తేషామేన
వ హి సన్నిధిః ॥ ఇష్యతే నేతరస్యాత్ర శస్త్రమాత్రస్య దర్శనం । శ్రాద్ధదేశే తు విదుషా పి
తౄణాం తృప్తిమిచ్ఛతా । మహానసేపి యుక్తానామపి కార్యం న దర్శనం ॥ తత్రైవ పచపా
నస్థభాండేషు భక్త్యా తామ్రమయేషు చ । సముద్ధరతి నైవ ఘోరాత్ పితౄన్ దుఃఖమహా
ర్ణవాత్ ॥ తైజసానామభావే తు పరకే మృణ్మయేపి చ । నవేషు చాప్రకుర్వీత పాకం పవిత్ర
ద్ధమాచరాత్ ॥ తత్రైవాదిత్యపురాణే ॥ పక్వాన్నస్థాపనార్థే తు సర్వం కేదారుజం స్య
పిదర్వ్యాదీన్యపి కార్యాణి యజ్ఞియైరపి దారుభిః ॥ యమః - వివాహవ్రతకార్యే చ మా
తాపిత్రోశ్చ మృతేహని । నవభాండాని కుర్వీత యజ్ఞకాలే విశేషతః ॥ — అథ పాకాగ్నిః -
హేమాద్రౌ ప్రజాపతిః, ॥ ఔపాసనే నాన్నసిద్ధిరగ్నౌకరణమేవ చ ॥ పృథ్వీచంద్రో
దయేంగిరాః ॥ శాలాగ్నౌ తు పచేదన్నం లౌకికే వాపి నిత్యశః । యస్మిన్నగ్నౌ పచేద
న్నం తస్మిన్హోమో విధీయతే ॥ మనుః ॥ వైవాహికేఽగ్నౌ కుర్వీత గృహ్యం క
ర్మ యథావిధి । పంచయజ్ఞవిధానం చ పక్తిం చాన్వాహికీం ద్విజః ॥ శ్రాద్ధస్య గృహ్యా
త్వం చోక్తమపరార్కేణ - అత్ర విశేషః కర్మప్రదీపే ॥ ప్రాతర్హోమం తు నిర్వర్త్యా
సముద్ధృత్య హుతాశనాత్ । శేషం మహానసే కృత్వా తత్ర పాకం సమాచరేత్ ॥

పాకాంతేగ్నింతమాహృత్యగృహ్యాగ్నౌతుపునఃక్షిపేత్ । తతోస్మిన్వైశ్వదేవాదిక
ర్మకుర్యాదతంద్రితః॥తదభావేలౌకికే॥తతఃపచేయురన్నానినిర్వాపానంతరంశనైః ।
వైవాహికేగ్నౌవన్యత్రలౌకికేవాపిసంయతః॥ఇతికలికాయాంసంగ్రహోక్తేః-పిత్ర
ర్థంనిర్వాపంకృత్వేత్యర్థః- అతఏవహేమాద్రౌవాయుపురాణే॥ పిత్రర్థంనిర్వపేద్భా
షాకూర్చేవాదర్భసంస్కృతే।ఇతితత్రైవపాద్మమాత్స్యయోః॥ అగ్నిమాన్నిర్వపే
త్పిత్ర్యంచరుంవాసమముష్టిభిః । పితృభ్యోనిర్వపామీతిసర్వందక్షిణతోన్యసేత్ ।
చరుగ్రహణాన్నశాకాదావితిహేమాద్రిః - పిండపితృయజ్ఞార్థపాక విషయో
యంనిర్వాపః - ఇతితుయుక్తం - అయంచేతరేషామస్తి - ఆశ్వలాయనానాం
తుగురుణాభిమృతా అన్యతోవాపక్షీయమాణా అమావాస్యాయాంశాంతికర్మకు
ర్వీరన్నిత్యాదిసూత్రేణపచానాగ్నేస్త్యాగముక్త్వా ఇహైవాయమితరోజాతవేదా ఇ
త్యర్ధర్చేనశ[illegible]మయీభ్యామరణీభ్యామగ్నింమంథయేత్సపచనాగ్నిర్భవతీతిసూత్రే
వృత్తౌచోక్తేః - పచనాగ్నావేవపాకః - బౌధాయనేనాప్యుక్తం - ఆహృతపచనా
గ్నిమౌపాసనం వాభిప్రవ్రజంతీతిస్మార్తాగ్నౌ పాకస్త్వన్యశాఖావిషయఇతికే
చిత్ - వస్తుతస్తుపూర్వోక్తస్యసర్వాధానవిషయత్వంయుక్తం - శిష్టాచారేపినప
చనోదృశ్యతే, అండవిలాయామపిసర్వాధానపక్షేవైశ్వదేవ.శ్రాద్ధంచపచనేకుర్యా
దన్యథౌపాసనేఇత్యుక్తం - అగ్నౌకరణంతు ప్రయోగపారిజాతాదిభిరాబ్దికాదిసర్వ
శ్రాద్ధేషుపిండపితృయజ్ఞవ్యతిషంగోక్తేర్లౌకిక పచనేవాపాకేకృతేపి - గృహ్యా
గ్నౌపక్వచరుణైవకార్యమితిప్రతిభాతి-మదనరత్నేప్యేవం - విధురోత్సన్నాగ్న్యాదే
స్తుపృష్టోదివివిధానే నాగ్నిసంపాదనమిత్యుక్తం హరిహరభాష్యేఇతిపాకాగ్నిః -
చంద్రికాయాంమార్కండేయః ॥ అహ్నఃషట్సుముహూర్తేషుగతేషుప్రయతాన్
ద్విజాన్ । ప్రత్యేకంప్రేషయేత్తేషాంప్రదాయామలకోదకం ॥ దేవలః ॥ తతోనివృ
త్తేమధ్యాహ్నేకృత్తరోమనఖాన్ ద్విజాన్ । అభిగమ్యయథాన్యాయంప్రయచ్ఛే
ద్దంతధావనం।తైలమభ్యంజనం స్నానంస్నానీయంచపృథగ్విధం॥ పాత్రైరౌదుంబరై
ర్దద్యాద్వైశ్వదైవికపూర్వకం । ఔదుంబరైస్తామ్రమయైః - అత్రక్షౌరామలక
స్నానాదినిషిద్ధతిథ్యాదివ్యతిరిక్తవిషయమితిహేమాద్రిర్మాధవశ్చ - యత్తుచంద్రికా
యాంప్రచేతాః ॥ తైలముద్వర్తనంస్నానందద్యాత్పూర్వాహ్ణఏవచ । శ్రాద్ధభు
గ్భ్యోనఖశ్మశ్రుచ్ఛేదనంతునకారయేదితితన్నిషిద్ధతిథ్యాదివిషయంనిషిద్ధతిథ్యాదితు
ప్రాగుక్తంఅభ్యంగేతు కలికాయాంకాత్యాయనః ॥ తైలముద్వర్తనేదేయంబ్రా
హ్మణేభ్యః ప్రయత్నతః। తైరభ్యంగశ్చకర్తవ్యోవర్జ్యంకాలంనచింతయేత్॥అపరా
ర్కేప్రచేతాః ॥ స్నాతోఽధికారీభవతిదైవేపిత్ర్యేచకర్మణి । శ్రాద్ధకృచ్ఛుక్లవా
సాస్స్యాన్మౌనీచవిజితేంద్రియః ॥ హేమాద్రౌజాబాలిః ॥ తాంబూలందంతకాష్ఠం
చస్నేహస్నానమభోజనం ॥ రత్యౌషధంపరాన్నానిశ్రాద్ధకర్తావివర్జయేత్ ॥
వస్త్రైర్విశేషమాహాత్రైవభృగుః । నగ్నస్స్యాన్మలవద్వాసానగ్నఃకౌపీనకేవలః ॥
ద్వికచ్ఛోనుత్తరీయశ్చ అకచ్ఛోవస్త్రఏవచ ॥ నగ్నఃకాషాయవాసాస్స్యాన్నగ్నశ్చ

శ్వేతార్ద్రపటస్స్మృతః । నగ్నో ద్విగుణవస్త్రస్స్యాత్కృష్ణగో [illegible] స్స్మృతః ॥ ఇత్యు
క్తస్నిగ్ధ వస్త్రస్స్యాత్ [illegible] స్యాత్తపట స్తథా ॥ తత్రైవ [illegible] ఊర్ధ్వపుండ్రం కు
ర్యాత్ ॥ జపే హోమే తథా దానే స్వాధ్యాయే పితృకర్మణి । తత్సర్వం నిష్ఫలం యాతి
ప్రమూర్ధ్వపుండ్రం వినాకృతమితి హేమాద్రావుక్తేః ॥ యజ్ఞో దానం తపో హోమః
స్వాధ్యాయః పితృకర్మ చ । వృథా భవతి [illegible] ఊర్ధ్వపుండ్రం వినాకృత
మితి బృహన్నారదీయాత్ ॥ ఊర్ధ్వం చ తిలకం కుర్యాత్ దైవే పిత్ర్యే [illegible]
ద్ధపరాశరోక్తేశ్చ - అన్యేతు ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం ద్విజాతీనామగ్నిహోత్రసమో
విధిః - శ్రాద్ధకాలేషు సంప్రాప్తే కర్తా భోక్తా చ తత్త్వతః । వామహస్తే చ పర్యా
స్తుగ్మహే [illegible] తథా । లలాటే తిలకం దృష్ట్వా నిరాశాః పితరో గతాః ఇతి సంగ్ర
హోక్తేః ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రం వా చంద్రాకారమథాపి వా । శ్రాద్ధకర్తా న
కుర్వీత యావత్పిండాన్న నిర్వపేదితి విశ్వప్రకాశే వచనాచ్చ [illegible] ॥ అ
త్రాచారాద్వ్యవస్థా - అత ఏవ బృహన్నారదీయే ఊర్ధ్వపుండ్రం [illegible] శ్రా
ద్ధేనేచ్ఛంతి కేచన నేతి ॥ ఊర్ధ్వపుండ్రవిధిర్న [illegible] ఇతి పృ
థ్వీచంద్రః - [illegible] పుండ్రం [illegible] గంధైర్మాల్యం
త [illegible] న చ । నిరాశాః పితరో యాంతి దృష్ట్వా [illegible] ॥ [illegible] త్రిపుండ్రవి
షయం ॥ శ్రాద్ధే పిండ [illegible] కుర్యాత్ [illegible] ఇత్యాశ్వలాయ
నోక్తేః - పుండ్రం [illegible] ॥ పుం
డ్రం త్రిపుండ్రం - ఊర్ధ్వం చ తిలకం కుర్యాన్న కుర్యాద్వై త్రిపుండ్రకం । నిరాశాః పి
తరో యాంతి దృష్ట్వా చైవ త్రిపుండ్రకమితి బృహత్పరాశరోక్తేః - భో [illegible] భ
వత్యేవ - నష్టే [illegible] తిలకం [illegible] శ్రాద్ధకాలే చ సర్వదా । తిర్యక్పుండ్రమూర్ధ్వపుండ్రం వా
ధారయేత్ [illegible] ప్రయత్నత ఇతి వ్యాసోక్తేరిత్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయే [illegible] ॥
[illegible] కుర్యాత్తిలకం [illegible] । ఆచమ్య [illegible]
వహే ॥ శ్రాద్ధే [illegible] ॥ [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
[illegible] । [illegible]
ష్టే, [illegible] ॥ [illegible]
చతుష్టయమ్ । ముహూర్తే [illegible] ॥ [illegible] ॥ మ
ధ్యాహ్నే సర్వదా యస్మాత్ [illegible] భాస్కరః । తస్మాదనంతఫలదస్తత్రారంభో వి
శిష్యతే ॥—అథ శ్రాద్ధపరిభాషా - చంద్రికాయాం కాత్యాయనః ॥ [illegible]
జ్ఞానం దేవాన్పరిచరేత్సదా । [illegible] పిత్ర్యాణి [illegible] । [illegible]
యనః ॥ ప్రదక్షిణంతు దేవానాం పిత్ర్యాణామప్రదక్షిణమ్ । దేవానామృజవో దర్భాః
పిత్ర్యాణాం ద్విగుణాస్తథా ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే శంఖః ॥ ఆవాహనార్ఘ్య [illegible]
పిండదానాన్నదానయోః । పిండాభ్యంజనకాలే తు తథైవాంజనకర్మణి ॥ అతు
[illegible] సనయోః పాద్యే గోత్రం నామ ప్రకాశయేత్ ॥ తత్రైవ [illegible] ॥ దక్షిణాపిం
[illegible] గంధమాల్య [illegible] ॥ సంకల్పే చాసనే దీపే [illegible] నాభ్యంజనే తథా ॥

అన్నాక్షయ్యదానాద్యం తేషు గోత్రంనామ చకీర్తయేత్ ॥ కలికాయాంసంగ్రహే ॥
ఆసనావాహనేపాద్యే అన్నదానేతథైవచ । అక్షయ్యేపిండదానేచషట్సునామా
నికీర్తయేత్ ॥ మాత్స్యే ॥ సంబంధంప్రథమం బ్రూయాద్గోత్రంనామత
థైవచ । పశ్చాద్రూపంవిజానీయాత్క్రమ ఏషసనాతనః ॥ తత్రైవ ॥
సకారేణతువక్తవ్యంగోత్రం సర్వత్రధీమతా । సకారఃకుతపోజ్ఞేయస్తస్మాద్య
త్నేనతంవదేత్ ॥ యథాకాశ్యపసగోత్రేతి ॥ పరాశరసగోత్రస్యవృద్ధస్యతు
మహాత్మనః । భిక్షోఃపంచశిఖస్యాహం శిష్యఃపరమధార్మికః ఇతిమోక్షధర్మే
షుప్రయోగాచ్చ - తేనగోత్రసగోత్రయోః పర్యాయత్వాచ్ఛాఖాభేదాద్వ్య
వస్థేతిశూలపాణిః - ఏతద్వైసామామ్నాతంతేషామేవ - హేమాద్రౌబృహ
త్ప్రచేతాః ॥ గోత్రంస్వరాంతంసర్వత్ర గోత్రస్యాక్షయ్యకర్మణి । గోత్రస్తుతర్ప
ణేప్రోక్తఏవందాతానముహ్యతి॥ సర్వత్రైవపితఃప్రోక్తఃపితాతర్పణకర్మణి । పితు
రక్షయ్యకాలేతుపిత్రేసంకల్పనేతథా ॥ శర్మన్నర్ఘ్యాదికేకార్యంశర్మాతర్పణ
కర్మణి । శర్మణోక్షయ్యకాలేతుపిత్రాణాందత్తమక్షయం ॥ స్వరాంతంసంబు
ద్ధ్యంతమితిహేమాద్రిః - తత్రైవచంద్రికాయాంచస్మృత్యంతరే ॥ గోత్రస్యత్వప
రిజ్ఞానేకాశ్యపంగోత్రముచ్యతే । యస్మాదాహశ్రుతిస్సర్వాఃప్రజాఃకశ్యపసంభవాః॥
యత్తుసత్యాషాఢః ॥ అథాజ్ఞాతబంధోఃపురోహితగోత్రేణాచార్య గోత్రేణవేతి
తద్వివాహపరం - నామోచ్చారణేవిశేష మాహహేమాద్రౌబౌధాయనః ॥ శ
ర్మాంతంబ్రాహ్మణస్యోక్తంవర్మాంతంక్షత్రియస్యతు । గుప్తాంతంచైవవైశ్య
స్యదాసాంతంశూద్రజన్మనః ॥ పిత్రాదినామాజ్ఞానేతత్రైవ ॥ పృథ్వీపతిస్త్వితావాచ్య
స్తత్పితాచాంతరిక్షసత్ । అభిధానాపరిజ్ఞానేదివిషత్ప్రపితామహః ॥ పిత్రాదీనాం
నామయదాయపుత్రైర్నజ్ఞాయతేతదా ॥ ఆపస్తంబసూత్రేప్యేవం - ఏతదస్యశా
ఖాపరం - ఆశ్వలాయనానాంతూక్తంతత్సూత్రే ॥ యదినామాన్యవిద్వాంస్తత్పి
తృపితామహప్రపితామహేతిబ్రూయాత్ ।తత్కారికాపి॥నామానిచేన్నజానీయాత్త
తేత్యాదివదేత్క్రమాత్ ॥ తతేతిసంబంధమాత్రపరం - తేనపితృవ్యాదావపితతేతి
గౌడాః - స్త్రీణాంతుదాంతంనామజ్ఞేయందాంతంనామస్త్రీణామితిపృథ్వీచంద్రోద
యేగోభిలోక్తేః - క్వచిద్దేవీశబ్దాంతమాహుః - అన్యేతుదేవీదాఇతిద్వయోస్సము
చ్చయమాహుః - హేమాద్రౌనారాయణః ॥ విభక్తిభిస్తుయత్కించిద్దీయతేపితృ
దైవతే । తత్సర్వంసఫలంజ్ఞేయంవిపరీతంనిరర్థకమ్॥ చంద్రికాస్మృత్యర్థసారయో
శ్చనారదీయే ॥ అక్షయ్యాసనయోష్షష్ఠీద్వితీయావాహనేతథా । అన్నదానేచతు
ర్థీస్యాచ్ఛేషాస్సంబుద్ధయఃస్మృతాః ॥ యత్తువ్యాసః ॥ చతుర్థీచాసనేనిత్యంసంక
ల్పేచవిధీయతే । ప్రథమాతర్పణేప్రోక్తాసంబుద్ధిమపరేజగుఃఇతి ॥ అత్రశాఖాభేదా
ద్వ్యవస్థేతిహేమాద్రిః - హేమాద్రౌభృగుః ॥ అర్ఘ్యావనేజనంపిండమన్నంప్ర
త్యవనేజనమ్ । సంబుద్ధింతత్రకుర్వీతశేషేషష్ఠీవిధీయతే॥ తత్రైవమాతుర్విశేషోనా
గరఖండే ॥ మాతమాత్రేతథామాతురాసనేకల్పనేఽక్షయే । గోత్రేగోత్రాయై

గోత్రాయాః ప్రథమాద్యావిభక్తయః - హేమాద్రౌ ప్రభాసఖండే ॥ యజ్ఞోపవీతి
నా కార్యం దైవం కర్మ ప్రదక్షిణమ్ । ప్రాచీనావీతినా కార్యం పిత్ర్యం కర్మ ప్రదక్షి
ణకమ్ ॥ అనుపనీత స్త్రీశూద్రాదేస్తూత్తరీయేణైవ సవ్యాపసవ్యే - తస్యోపవీత
స్థానీయత్వాత్ ॥ అపసవ్యం క్రమాద్వస్త్రం కృత్వా కశ్చిత్సగోత్రజః ఇతి బ్రాహ్మోక్తా
చ్చేతి వాచస్పతిః - యత్తు కేచిత్ - సదోపవీతినా భావ్యమిత్యస్య పురుషార్థత్వాత్,
ప్రాచీనావీతకాలేప్యుపవీతాంతరేణ తత్కార్యం సమేవేతి, తన్న - విశేషేణాబాధాత్ -
జాతూకర్ణ్యః ॥ సూక్తం స్తోత్రం జపం త్యక్త్వా పిండాఘ్రాణం చ దక్షిణామ్ । ఆహ్వానం స్వా
గతం చార్ఘ్యం వినా చ పరివేషణమ్ ॥ విసర్జనం సౌమనస్యమాశిషాం ప్రార్థనం తథా । విప్రప్రదక్షిణాం చైవ స్వస్తివాచనకం వినా ॥ పిత్ర్యమన్యత్ప్రకర్తవ్యం ప్రాచీనా
వీతినా సదా ॥ హేమాద్రౌ సంగ్రహే ॥ ఆద్యావిప్రాంఘ్రిశౌచాంతే ధర్మ్యస్య సేవికి
రేకృతే ॥ పిండాన్ ప్రత్యర్చయిత్వా చ విసృష్ట బ్రాహ్మణాంస్తథా ఆచాంతే చ్చాగ్నిగంధ
తాం చ స్వాసనే చైవ తేషు సత్సు । అస్యాంత ఏవోత్తరాచామే చైవ సర్వేషాం సత్కృత్య
కృత్ ॥ తత్రైవ ॥ శ్రాద్ధారంభే చ పాదశౌచాచ్ఛాదనాంతమేవ చ । విధిరేవ పిండ
దానే చ ప్రాస్వ చ హమయమిష్యతే ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ దానాన్యయనదానార్చాజప
హోమాయప్రదాదికాః । సమర్చ్యాచ్ఛాదనస్య ప్రాగగ్రే ప్రాణాం విసర్జనాత్ ॥ ఏతన్ని
త్యపరిచర్యామితి హేమాద్రిః - ఇదం విష్ణుభిన్నే దేవపరం ॥ విష్ణోర్హి పైతృకం సయుక్తత్వం
పురాణోక్తమ్ । పితృభ్యశ్చాపి తద్దేయం లక్ష్యా సంతృప్తయే కల్ప్యతే ॥ పిత్ర్యశేషం తు
యోగిగ్రాద్ధ్యే యోగమాత్మని । శేషాశనాః పితర స్తస్య భవంతి క్లేశభాగినః ఇతి స్కాంద
దాత్ ॥ పితరస్సంత్యనుప్రాప్య విష్ణోర్నాశితమన్నమన్నం తీతి శ్రుతేః ॥ యశ్శ్రాద్ధకాలే హ
రిభుక్తశేషం దదాతి భక్త్యా పితృదేవతానామ్ । తేనైవ పిండాంస్తులసీవిమిశ్రానాకల్ప
కోటిం పితర స్తృప్తా ఇతి బ్రాహ్మోక్తేశ్చేతి శ్రీధరస్వామినృసింహ పరిచర్యాద
యః । ఏతత్సర్వం నిబంధవిరోధాన్నిర్మూలం - అత్రవిశేషో హేమాద్రౌ విష్ణుధ
ర్మే ॥ శ్రాద్ధాహ్ని తు సమభ్యర్చ్య స్కృనరాహం జనార్దనమ్ ॥ శివపురాణే ॥ ప్రా
జయిత్వా శివం భక్త్యా పిత్ర్యం శ్రాద్ధం ప్రకల్పయేత్ ॥ పూర్వాణి పేథస్తు పిహితభిన్నపరః -
తథా హేమాద్రౌ ॥ దేవార్చ్యాదక్షిణాంగాదిః పాదజాన్వంసమూర్ధసు । శిరోంస
జానుపాదేషు వామాంగాది చ పైతృకమ్ ॥ కలికాయాం స్మృత్యంతరే ॥ శ్రాద్ధా
రంభే తు యదర్భాః పాదశౌచే విసర్జయేత్ । అర్చనాదౌ తు యదర్భా ఉచ్ఛిష్టాంతే వి
సర్జయేత్ ॥ మార్జనాదౌ తు యదర్భాః పిండోత్థానే విసర్జయేత్ । ఉత్థానాదౌ తు
యదర్భా దక్షిణాంతే విసర్జయేత్ ॥ ప్రార్థనాదౌ తు యదర్భా సమస్కారే విసర్జయేత్ ॥
ఊహాపోహావివేకః ॥ మాతామహానామప్యేవం శ్రాద్ధం కుర్యాద్విచక్షణః । మం
త్రోహేన యథాన్యాయం శేషాణాం మంత్రవర్జితమ్ ॥ యథాన్యాయమితి యత్ర
బహువచనాంతః పితృశబ్దః స్త్రీత్వసర్వపితృవాచిత్వాన్నోహః - తత్రాపి శుంధంతాం
పితరః ఇత్యత్రోహ ఏవ - సర్వపితృవాచిత్వే ఉత్తరమంత్రద్వయనైయర్థ్యాత్ -
బహువచనం తు నోహ్యతే ప్రకృతావసమర్థత్వాత్పాశానితివత్ । ఋగంతే చనో

హః - తస్మాదృచంనోహేదితినిషేధాత్ - ఏకోద్దిష్టేప్యేవం - ప్రేతైకోద్దిష్టేత్వే
కవన్మంత్రానూహేత్తైకోద్దిష్టేఇతి విజ్ఞానేశ్వరోహః- అత్రబహువచనస్యాప్యూహో
వచనాత్ - వృద్ధ్యాదౌతువిశేషంవక్ష్యామః - శేషాణామితిపిత్రాద్యేకోద్దిష్టే
ఆవాహనాదిమంత్రవర్జ్యంకార్యమితికల్పతరుః- ఊహయోగ్యపితృపదవాన్మంత్ర ఏవ
తత్రనప్రయోజ్యః, నతూహః, నాపిపితృపదరహితఃప్రయోజ్యఇతిశూలపాణిః- అ
ర్థాంతరంచోక్తంప్రాక్-బహ్వృచకారికాపి॥అర్ఘ్యప్రదానమంత్రేతుమాత్రాది
పదమావపేత్ । శుంధంతామితిపిత్రాదౌమాత్రాదిపదమావపేత్ ॥ మాతృశ్రాద్ధే
పిండదానేయేచత్వామత్రానుఇత్యత్రనోహఇతివృత్తికృత్ - తథా ॥ మాతుశ్శ్రా
ద్ధేప్యనూహేనకుర్యాత్పిండానుమంత్రణమ్ । దశదానముపస్థానంతద్వత్కార్యమి
తిస్థితిః ॥ ప్రవాహణమనూహేనతద్వత్ప్రాశనమిష్యతే ॥ తథా ॥ ఆయంతునస్త్విలో
సీతిఉశంతస్త్వేతియాసితు । అనూహ్యాఃపితృశబ్దోత్రపితృసామాన్యవాచకః ॥ ఆప
స్తంబానాంతువక్ష్యతే, హేమాద్రౌమార్కండేయః ॥ స్నాతస్నాతాన్సమా
హూతాన్స్వాగతేనార్చయేత్పృథక్ ॥ కలికాయాంనారదీయే॥ ప్రాయశ్చిత్తవిశు
ద్ధాత్మాతేభ్యోనుజ్ఞాంప్రగృహ్యచ । దద్యాద్వైబ్రహ్మదండార్థంహిరణ్యంకుశమేవ
చ ॥ తత్రైవసంగ్రహే ॥ తిథివారాదికంజ్ఞాత్వాసంకల్ప్యచయథావిధి। ప్రాచీనావీ
తినాకార్యంసర్వసంకల్పనాదికమ్ ॥ సంబంధంప్రథమంబ్రూయాన్నామగోత్రేతత
థైవచ । వస్వాదిరూపతాంచాపిస్వపితౄణామనుక్రమాత్ ॥ చంద్రోదయేనారదీ
యే ॥ శ్రాద్ధార్థంసమనుప్రాప్తాన్విప్రాన్పూర్వేద్యురామంత్రయేత్ ॥ ఆపస్తంబస్తుపూ
ర్వేద్యుర్ని మంత్రణంపరేద్యుర్ద్వితీయం తృతీయమామంత్రణమిత్యాహ, యూయం
మయానిమంత్రణీయాఇతి నివేదనరూపంఆద్యం - తద్విధిమాహశౌనకః ॥ గృహీ
త్వాముకసంజ్ఞస్యాముకగోత్రస్యచాముకే । శ్రాద్ధేతువైశ్వదేవార్థంకరణీయఃక్షణ
స్త్వయా ॥ ఇత్యేవంశ్రాద్ధకృద్బ్రూయాదోంతథేతివదేత్తుసః । శ్రాద్ధస్యకర్తా
సబ్రూయాత్తంప్రాప్నోతుభవానితి॥ సవదేత్ప్రాప్నవానీతిఇతరస్తం ప్రతిద్విజః ॥
దేవౌపార్వణేపురూరవార్ద్రవౌవాచ్యౌ ॥ పిత్రాదేరప్యనేనైవవృణీతవిధినాద్విజాన్॥
తతఃకర్తాబహ్వృచోఽనాహితాగ్నిః పిండపితృయజ్ఞంపరిస్తరణాదీధ్మాధానాం
తంకుర్యాత్ - అర్ధాధానినోప్యేవమితి ప్రయోగపారిజాతేపరిశిష్టేచ - భాష్య
కారమతేఆబ్దికేప్యేవం - వృత్తికారమతేనేదం- హేమాద్రౌశంభుః ॥ సమ్మార్జి
తోపలిప్తేతుద్వారికుర్వీంతమండలే। ఉదక్ప్లవముదీచ్యంస్యాద్దక్షిణందక్షిణాప్లవమ్ ॥
వ్యాఘ్రః ॥ ఉత్తరేక్షతసంయుక్తాన్పూర్వాగ్రాన్విన్యసేత్కుశాన్ । దక్షిణేదక్షి
ణాగ్రాంస్తుసతిలాన్విన్యసేత్కుశాన్ ॥ తత్రైవబౌధాయనః ॥ చతురశ్రంత్రికో
ణంచవర్తులంచార్ధచంద్రకం । కర్తవ్యమానుపూర్వ్యేణబ్రాహ్మణాదిషుమం
డలమ్ ॥ తత్రైవలౌగాక్షిః ॥ హస్తద్వయమితంకార్యంవైశ్వదైవికమండలమ్॥దక్షి
ణేచచతుర్హస్తంపితౄణామంఘ్రిశోధనే ॥ కలికాయాంసంగ్రహేతు ॥ ప్రాదేశ
మాత్రందేవానాంచతురశ్రంతుమండలమ్ । త్ర్యక్త్వాషడంగులంతస్మాద్దక్షిణేవర్తులం

తి ఘోత్యుక్తం - యత్తు [illegible] సంహితాయాం [illegible] హస్తమాత్రోఽనుహీభ
జ । ప్రాదేశమాత్రో నైశ్చేచనాధికస్తు తుహూద్రకే । తిర్యగూర్ధ్వప్రమాణేనవ్యా
ఖ్యాతో దైవపిత్ర్యయోః । చతురస్రం వర్తులం చ కథితం గతలక్షణమ్ । పాదప్రా
దేశి నప్రోక్తముపవేశ్యాసనే ద్విజాన్ । తిస్రం శ్చేచ్ఛాశ్వంకుర్యాన్ని రాకాః పితరో
గతాశ్చతత్ర ప్రమాణ త్వేనమపలాగ్రే పృథక్ జ్ఞేయం - చిత్రకే ప్రయే హేమాద్రౌ భృ
గుః ॥ నిత్యం చ పంచకేచ హేమాద్యానాభ్యాం [illegible] పరిశేషతః । అత్రాసనం నవస్థా
యా [illegible] ముపమాహరేత్ ॥ మాత్స్యే । కుతాపేసు పృష్ఠాని [illegible] భృత్యాన్
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ముఖోపికః
[illegible] ప్రపాదాభి సి చనమ్ ॥ తత్రైవభవిష్యే । [illegible]
దేవిదితిత్యు [illegible] ॥ [illegible] పాద్యం చ
[illegible] చత్వారః ॥ కలికాం [illegible] పవిత
నాదిశా ॥ తథా । [illegible] । [illegible] తద్భవే
[illegible] ॥ [illegible] పిత్రా
దికేమాసి ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] మేషాం
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । సంగిచ్ఛంతే బుధా
[illegible] చక్షతే ॥ హేమాద్రౌ వ్యాసః ॥ సవ్యేన [illegible] త్వాన
[illegible] । [illegible] నిషుపవేశయేత్ ॥ సమాంకృత్వా
[illegible] సంస్పృశేత్ । అస్యతాం [illegible] దాసనం సంస్పృ
శన్నపి ॥ హేమాద్రౌ [illegible] ॥ [illegible] ప్రాఙ్ముఖావుపవేశ
యేత్ । పిత్ర్యే [illegible] ॥ [illegible] నల్కే [illegible] ॥
[illegible] మేనవా ॥ [illegible] హేమాద్రౌ [illegible]
[illegible] ప్రాఙ్ముఖాన్ [illegible] । [illegible] కేత్రాయనే
యవిషయా ॥ [illegible] కే ఇతితత్ర [illegible] - [illegible]
హేమాద్రిః - [illegible] ॥ [illegible] ॥ ఉప
విష్టేష్వ [illegible] యేత్ - [illegible]
ధ్యప్రచక్షతే ॥ విప్రనియమమాహ పృథ్వీచంద్రోదయే ॥ పవిత్రపాణయస్సర్వే [illegible] ప్రతా
న్వితాః । ఉచ్ఛిష్టోచ్ఛిష్టసంస్పర్శనం జాయతే పరస్పరమ్ ॥ తత్రాసనాని స్పృష్ట్వా
[illegible] యమః ॥ ఆసనం [illegible] ద్యాత్ [illegible] పవిత్రకం ॥ హేమాద్రౌ [illegible]
[illegible] ఖండే ॥ పిత్ర్యా [illegible] హైమం [illegible] జతం వాపి చాసనం । [illegible]
యుంచ [illegible] మాసనం పిత్ర్యకర్మణి ॥ [illegible] నాయోఽపి [illegible] ॥ హే
మాద్రౌ నాగరఖండే ॥ అయస్మయం కుమ్మయం [illegible] ప్రదేయం నోపవేశనే ॥ కలికాయాం
సంగ్రహే ॥ క్షౌమం దుకూలం నైపాలమావికం తారుజం తథా । తార్ణం [illegible]

బృసీంచైవవిష్టరాదిచవిన్యసేత్ ॥ అగ్నిదగ్ధాన్యాయసానిభగ్నానిచవివర్జయేత్॥ హేం
మాద్రౌ భాగలేయః॥ పశ్చాద్భాగాదుపక్రమ్య ప్రాచ్యాం పఙ్క్తిర్యథా భవేత్।
దక్షిణాసంస్థితా హ్యేషాపితౄణాం శ్రాద్ధకర్మణి ॥ పులస్త్యః-శ్రీపర్ణీవారుణీ క్షీరి
జమ్బూకామ్రకదమ్బకం। సప్తమం బాకులంపీఠం పితౄణాం దత్తమక్షయమ్ ॥ సం
గ్రహే-శమీచ కాశ్మరీశేలుః కదమ్బోవారుణస్తథా। పంచాసనానిశస్తాని శ్రా
ద్ధేదేవార్చనేతథా ॥ కారికా-ద్వౌదైవే ప్రాఙ్ముఖౌ పిత్ర్యేత్రీన్విప్రానుదగాననాన్ ।
పైఠీనసిః-కుతపః శ్రాద్ధవేలాయాం శ్రోత్రియోయది దృశ్యతే। ఆశ్వలాయనః-నీవీ
వాసోదశాన్తేనస్వరక్షార్థం ప్రబంధయేత్। వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యస్తు-దక్షిణేకటిదేశేతు
తిలైః సహకుశత్రయం। యత్తుకాత్యీయం-నీవీకార్యా దశాన్తస్పిర్వామకుశైఃకుశైః
సహ। ఇతి తద్వృద్ధిశ్రాద్ధే। పిత్ర్యాణాందక్షిణే పార్శ్వేవిపరీతాతుదైవికే। ఇతిస్మృ
త్యంతరాత్ । వామేదక్షిణే వేత్యాచారాద్వ్యవస్థేతిమదనపారిజాతే। ఆచార్యః-
ప్రాణాయామత్రయం కృత్వాగాయత్రీస్మరణంతథా। శ్రాద్ధంకర్తాస్మీతివదేద్విప్రైర్వా
చ్యంకురుష్వచ ॥ బ్రాహ్మే-తతస్తిలాన్ గృహీత్వాస్మిన్ వికిరేచ్చాప్రదక్షిణం। త్రి
ర్ద్వయాపరయాయుక్త్యా-జపేదపహతా ఇతి ॥ స్మృత్యర్థసారే-అపహతా ఇతి తిలాన్వి
కీర్యఉదీరతామిత్యృచాప్రోక్షేత్। పరాశరః-తద్విష్ణోరితిమంత్రేణగాయత్ర్యాచ ప్ర
యత్నతః। ప్రోక్షయేదన్నజాతంతుశూద్ర దృష్ట్యాదిశుద్ధయే ॥ హేమాద్రౌ బ్ర
హ్మాండే - శ్రాద్ధభూమౌగయాంధ్యాత్వా ధ్యాత్వాదేవంగదాధరం। వస్వాదీంశ్చపి
తౄంధ్యాత్వా తతః శ్రాద్ధంప్రవర్తతే॥ దేవతాభ్యః పితృభ్యశ్చమహాయోగిభ్యఏవ
చ। నమః స్వాహాయైస్వధాయైనిత్యమేవనమోనమః ॥ ఆదిమధ్యావసానేషు త్రిరా
వృత్తం జపేద్బుధః। పితరః క్షిప్రమాయాన్తిరాక్షసాః ప్రద్రవన్తిచ॥తత్రైవస్కాం
దే-తిలారక్షన్త్వసురాన్దర్భారక్షన్తురాక్షసాన్ । పంక్తింవైశ్రోత్రియో రక్షేదతిథిః
సర్వరక్షకః॥ వసిష్ఠః-శుద్ధవతీభిః కూష్మాండీభిఃపావమానీభిశ్చపాకాదిప్రోక్షయేత్ ॥ ఇ
తి। అథదేవార్చా। తత్రప్రత్యుపచారమాద్యంతయోరపో దద్యాదిత్యుక్తం వృ
త్తౌస్మృత్యర్థసారేచ । హేమాద్రౌబ్రాహ్మే-ఆసనేప్యాసనందద్యాద్వామేవా దక్షి
ణేపివా। పితృకర్మణివామేచ దైవేదద్యాత్తుదక్షిణే॥ ప్రచేతాః - ఆసనేప్యాసనంద
ద్యాన్నతుపాణౌకదాచన। ధర్మోసీత్యథమంత్రేణ గృహ్ణీయుస్తేతుతాన్కుశాన్ ॥
ధర్మోఽసివిశిరాజా ప్రతిష్ఠితః ఇతి మంత్రః। గాలవః-దర్భానాదాయ హస్తాభ్యాం
గృహీత్వా దక్షిణేకరే। దైవేక్షణః క్రియతాంతునిరంగుష్ఠంకరం తతః ॥ ఓంతథేతి
ద్విజాబ్రూయుస్తేప్రాప్నోతు భవానితి। కర్తాబ్రూయాత్తతోవిప్రః ప్రాప్నవానీతి
వైవదేత్॥ పృథ్వీచంద్రోదయే బృహన్నారదీయే-యవైర్దర్భైశ్చవిశ్వేషాం దేవా
నామిదమాసనం। దత్త్వేతిభూయోదద్యాద్ద్వైదైవేక్షణ ఇతిక్షణం ॥ తచ్చపత్త్వా
చతుర్థ్యావాకార్యం ఇతిసపవి। తతోఽర్ఘ్యంకల్పయేత్ ఇతి మన్వాదయః। శౌనకజ
యన్తాభ్యామర్ఘ్యరహితస్య దేవార్చనస్యోక్తేః। ఆశ్వలాయనానాం దైవేఽర్ఘ్య
దానంన ఇతి జోపదేవః। తన్న । పరిశిష్టప్రయోగపారిజాతవిరోధాత్। వృద్ధిశ్రాద్ధే

తుద్దే వేష్వర్ఘ్యం దద్యాత్ । దైవే స్వోక్షిప్య [illegible] సుతి [illegible] నాత్ । ఇతి శౌనకోక్తేః॥ అథార్ఘ్యపాత్రాణి । పృథ్వీచంద్రోదయే మాత్స్యే [illegible] - పాత్రం వనస్పతిమయం తథా పర్ణమయం పునః । జలజం వాపి [illegible] సాగరసంభవం॥ బ్రాహ్మే-సౌవర్ణం తామ్రమయం [illegible] స్ఫాటికం [illegible] । [illegible] పిహి [illegible] పాత్రాణి పితృకర్మణి ॥ హేమాద్రౌ [illegible] - [illegible] రాజతం తామ్రం ఖడ్గం [illegible] తథా ॥ [illegible] యాచమ [illegible] యోద్బుధః ॥ అత్ర [illegible] చతు [illegible] పాత్రే [illegible] । [illegible] త్రేతు-ద్వైశ్వదేవికే [illegible] పిత్ర్యే [illegible] యుగ్మా [illegible] రంపాత్రాలాభ [illegible] హేమాద్రిః । [illegible] । పృథ్వీచంద్రోదయోపి-త్రీణి పైతృక పాత్రాణి [illegible] । [illegible] శరోక్తేర్నైవ పవేత్యాహ । బహ్వృచానాం [illegible] త్రమర్ఘం శోదద్యాదిత్యుక్తం [illegible] । [illegible] తః-దత్తమక్షయ్యతాం యాతి [illegible] । [illegible] యం దారుజం పాత్రమయః పాత్రంచ [illegible] । [illegible] త్రంచ వర్జయేత్॥ పురాణసముచ్చయే- [illegible] జంతుసంభవం । త్రపుసీసలోహభవం సదా [illegible] గులం భవేత్పాత్రం పితౄణాం రాజతం శుభం। [illegible] శ [illegible] తః కృతం ॥ స్థాపయేదర్ఘ్యపాత్రే [illegible] । [illegible] ధివత్పాత్రయోశ్చోపరి [illegible] ॥ యజ్ఞపార్శ్వః-పవిత్రే [illegible] యేత్తుతే । ఓషధీమంతరే కృత్వా అంగుష్ఠాంగులి [illegible] ॥ [illegible] హేన నమ్యస్మయసఖాదిభిః ॥ వసిష్ఠః-కూష్మాండం [illegible] ద్ర్వాబిలే తతః । పూరయేత్పాత్రయుగ్మం [illegible] ॥ [illegible] - పాత్రద్వయమర్ఘార్థం [illegible] తైజసం [illegible] । [illegible] ద్వోదకం [illegible] ॥యవోసీతి యవాం [illegible] త్రే-సుమనసః ప్రక్షిప్య [illegible] ఇతి । యస్త్వా [illegible] । [illegible] - యవోసి ధాన్యరాజో వా వారుణో మధుమిశ్రితః। నిర్ణోదః [illegible] ఋషిభిః స్మృతః॥ రాజో వా వారుణో మధుసంయుతః ఇతి [illegible] । గోభి [illegible] వోసి సోమదైవత్యః ఇతి తిలమంత్రోఽత్ర [illegible] । హేమాద్రౌ [illegible] యవహస్తస్తతో దేవాన్విప్రస్యావాహనం ప్రతి । ఆవాహయేద [illegible] విశ్వేదేవాస ఇత్యృచా॥ పృథ్వీచంద్రోదయే-తతః [illegible] । [illegible] నావాహయిష్యే ఇత్యావాహయామితి వాచముదీరయేత్ । ఆవాహయేత్ [illegible] విశ్వేదేవాస ఆగత। విశ్వేదేవాః శృణుతేమమితి మంత్రద్వయం పఠేత్ । శ్రాద్ధనిర్ణయే విశ్వేదేవానామజ్ఞానే హేమాద్రౌ బృహస్పతిః-ఉత్పత్తింనామచైతేషాం నవిదుర్యే ద్విజాతయః । అయముచ్చారణీయస్తైర్మంత్రః శ్రద్ధాసమన్వితైః। ఆగచ్ఛంతుమహా

భాగావిశ్వేదేవామహాబలాః । యేఅత్రవిహితాశ్శ్రాద్ధేసావధానాభవంతుతే॥ ఇదం
చావాహన మర్ఘ్యపాత్రాసాదనాత్ ప్రాక్ హేమాద్రిణోక్తం తత్రకాలీయైః
ప్రాక్కార్యంతథైవతత్సూత్రాత్, అన్యైస్తదుత్తరం - పృథ్వీచంద్రోదయేశం
ఖః-సయవం పుష్పమాదాయచరణాదిశిరోంతకం । అర్చితేత్యర్చనంకుర్యాదం
తరేచోదకంతథా ॥ పిత్ర్యేతుమూర్ధాదిపాదాంతం ॥ పాదప్రభృతిమూర్ధానం
తందైవికేపూజనంభవేత్ । శిరఃప్రభృతిపాదాంతంనమోవ ఇతిపైతృకే ఇతిమదన
రత్నేప్రచేతసోక్తేః - కలికాయాంసంగ్రహే ॥ తిష్ఠన్కృతాంజలిర్భూత్వాపఠేన్మం
త్రంసమాహితః । విశ్వేదేవాశ్శృణుత ఇత్యాగచ్ఛత్వపరంతతః - హేమాద్రౌజా
తూకర్ణ్యః ॥ తతోర్ఘ్యపాత్రసంపత్తింవాచయిత్వాద్విజోత్తమాన్ । తదగ్రేచా
ర్ఘ్యపాత్రంతుస్వాహార్ఘ్యా ఇతివిన్యసేత్ ॥ గార్గ్యః ॥ దత్వాహస్తేపవిత్రంచ
కృత్వాపూజాంచపాదతః । యాదివ్యాఇతిమంత్రేణ హస్తేష్వర్ఘ్యంవినిక్షిపేత్॥
సంగ్రహే ॥ విశ్వేదేవాఇదంవోర్ఘ్యమితిదానంసమాదిశేత్ ॥ తదంతేస్వాహానమ
ఇతివాచ్యం।యాదివ్యా ఇతిమంత్రేణస్వాహాకారంనమోంతకమితి హేమాద్రౌనా
గరఖండాత్ - అథర్వణసూత్రేతు - పాద్యమర్ఘ్యమాచమనీయమితిద్విజకరేవి
నినయేదిత్యస్యైవసత్రయముక్తం - గభస్తిః ॥ అర్ఘ్యంచపిండప్రదానంచస్వస్త్యక్ష
య్యేతథైవచ । గంధపుష్పాదికంసర్వంహస్తేనైవతుదాపయేత్ ॥ ప్రతివిప్రంయాది
వ్యేత్యావృత్తిః - బహ్వృచానాంత్వనేనదత్తార్ఘ్యానుమంత్రణం, తతఃపాత్రం
దేవేభ్యఃస్థానమసీతిన్యుబ్జముత్తానంవాకార్యమితిగారుడేఉక్తం - ఏతదాపస్తంబా
నాంనియతమన్యేషాంన - హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మే ॥ గంధైఃపుష్పైశ్చధూపైశ్చ
వస్త్రైశ్చాప్యథభూషణైః । అర్చయేద్బ్రాహ్మణాన్శక్త్యాశ్రద్దదానస్సమాహితః॥
పృథ్వీచంద్రోదయేమార్కండేయః॥చందనాగరుకర్పూరకుంకుమానిప్రదాపయేత్॥
విష్ణుః ॥ చందనకుంకుమకర్పూరాగరుపద్మకాన్యనులేపనాయఇతి॥ వ్యాసః ॥ అప
విత్రకరోగంధైగంధద్వారేతిపూజయేత్ ॥ కలికాయాంస్మృతిః ॥ గంధద్వారేతివై
గంధమాయనేతేచపుష్పకం । ధూరసీత్యమునాధూపముద్దిశ్యస్వేతిదీపకం ॥ యు
వంవస్త్రాణిమంత్రేణవస్త్రం దద్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ఆసనేస్వాసనంబ్రూయాదర్ఘ్యే
స్త్వర్ఘ్యంద్విజోత్తమః ॥ సుగంధిశ్చసుపుష్పాణిసుమాల్యానిసుధూపకః । సుజ్యోతి
శ్చైవదీపేతుస్వాచ్ఛాదనమితిక్రమః ॥ విప్రాణాంగంధేనవర్తులంత్రిపుండ్రంవాన
కార్యం - హేమాద్రౌదేవలః॥ లలాటేపుండ్రకందృష్ట్వాస్కంధేమాలాంతథైవచ।
నిరాశాఃపితరోయాంతిదృష్ట్వాచవృషలీపతిం । పుండ్రంవర్తులమిత్యపరార్కేమద
నరత్నేచ - పుండ్రంత్రిపుండ్రంవర్తులమర్ధచంద్రంచ ॥ ఊర్ధ్వంచతిలకంకుర్యా
న్నకుర్యాద్వైత్రిపుండ్రకం । ఊర్ధ్వంచతిలకంకుర్యాత్ దైవేపిత్ర్యేచకర్మణి ॥
నిరాశాఃపితరోయాంతిదృష్ట్వాచైవత్రిపుండ్రకమితివృద్ధ పరాశరోక్తేః - తిర్యక్పాపో
భవత్యేవ ॥ వర్జయేత్తిలకంఫాలేశ్రాద్ధకాలేచసర్వదా । తిర్యగప్యూర్ధ్వపుండ్రం
వాధారయేత్త్రిప్రయత్నతః ఇతివ్యాసోక్తేరితిపృథ్వీచంద్రః - యత్తునారదీయే ॥ ఊ

ర్ధ్వపుండ్రంచతులసీం శ్రాద్ధేనేచ్ఛంతికేచనకేచిత్తత్రసంస్థితం । హేమాద్రౌబ్రా
హ్మే - పూతికంమృగనాభించరోచనాం రక్తచందనం । కాలేయకంచోశీరంచ తగరంగంధంతు
రుష్కంచాపి వర్జయేత్ - కస్తూర్యాంవికల్ప ఇతి హేమాద్రిః - వృద్ధశాతాతపః -
పవిత్రంతుకరేకృత్వాయస్త్వాలభతే చందనం । రాక్షసానాంభవేచ్ఛ్రాద్ధంనిరా
శైఃపితృభిర్గతైః - పుష్పంతుబ్రాహ్మే - జాతీచంపకలోధ్రాశ్చమల్లికాబాణబ
ర్బరీ । చూతాశోకాటరూషంచతులసీతిలకంత్రికా ॥ కేతకీంతగరంచైవ భృంగ
మారణ్యాకేతకీ । యూథికాముక్తమిత్యుక్తంచశ్రాద్ధేయోగ్యానిభోద్విజ - కమలంకు
ముదంపద్మంపుండరీకంచయత్నతః । ఇందీవరంకోకనదంకల్హారంచనియోజయేత్ -
హేమాద్రౌవాయుభవిష్యయోః - సుకుసుమైశ్శుక్లసుగంధైర్వాదూర్వాంకురైరపి ।
సంపూజనీయాఃపితరశ్శ్రియమస్మామేన సర్వదా - స్కాందే - జాతీశ్చసర్వాదాత
వ్యామల్లికాశ్వేతయూథికా । జలోద్భవానిసర్వాణికుసుమానిచచంపకం - తత్రై
వవృద్ధమనుః - ననియుక్తశ్శిఖావస్త్రంమాల్యంశిరసిధారయేత్ - వర్జ్యానిపృథ్వీ
చంద్రోదయేభవిష్యే- కేతకీంతులసీపత్రంబిల్వపత్రంచవర్జయేత్ । ద్రోణాంచకరవీ
రంచధుత్తూరంకింశుకంతథా - మాధవీమోక్షపత్రంచనాగేచతులసీనిషిద్ధా - తులసీ
నిషేధోనిర్మూలఇతిహేమాద్రిః - సమూలస్యేతిచంద్రికా - తులసీగంధమాఘ్రాయ
యపితరస్తుష్టమానసాః । ప్రయాంతిగరుడారూఢాస్తత్పదంచక్రపాణినః ఇత్యాగ్నేయో
గపారిజాతేపాద్మోక్తేరితిబోపదేవః - వృద్ధపరాశరః - నాతిగంధానిపుష్పాణిద్వాబిల్వ
పత్రైశ్చనార్చయేత్ । జపాదికుసుమంఝింటీరూపికాసకురంటికా - పుష్పాణివ
ర్జనీయానిశ్రాద్ధకర్మణినిత్యశః - హేమాద్రౌశంఖః - ఉగ్రగంధీన్యగంధీనిచై
త్యవృక్షోద్భవానిచ । పుష్పాణివర్జనీయానిరక్తవర్ణానియానిచ - జలోద్భవా
నిదేయానిరక్తాన్యపివిశేషతః - అంగిరాః - సజాతికుసుమానిదద్యాచ్ఛుక్లపత్రమితి
జాత్యాంవికల్పఇతిహేమాద్రిః - విష్ణుధర్మేపి - కుందపుష్పంచనోదద్యా
న్నోక్షస్తుంగరుడధ్వజే । పిండేజాతీదినేవద్యాచ్ఛ్రాద్ధేనార్చయేత్ ఇతి
క్షవకోక్తేరితిబోపదేవః - స్మృత్యంతరే - అగస్త్యకుసుమంద్రోణంతప
త్రికా । చంపకంతిలపుష్పంచనపిత్రేప్రతిపాదయేత్ - కేతకీంకరవీరంచ
కంతథా । పాటలాంచైవజాతీంచ శ్రాద్ధేషుయత్నేనవర్జయేత్ - కేచిత్తుకతులసీ
మాహుః - పితృపిండార్చనంశ్రాద్ధేయైఃకృతంతులసీదళైః । ప్రీణితాఃపితరస్తేషాంయా
వచ్చంద్రార్కమేదినిఇతిమార్కండేయోక్తేః - ధూపస్తుశైవనిర్ణయధర్మే ॥ ధూప
స్తుగుగ్గులుర్దేయస్తథాచందనసారజః । అగరుశ్చసకర్పూరస్తురుష్కస్తన్యాకోశజః
వచ - విష్ణుః - ఘృతమధుయుక్తంగుగ్గులుం శ్రీఖండదేవదారుసరళాదిచద్యాదితిత
త్రైవదేవలః - యోహిప్రాణ్యంగజాధూపాప్రవాతాహతాశ్చయే । నతేశ్రాద్ధే
నియోక్తవ్యాయేచకేచోగ్రగంధయః - ఘృతేనకేవలందద్యాద్గుగ్గులంవాత్రుణగు
గ్గులుమ్ - దీపమాహవిష్ణుః - ఘృతేనదీపోదాతవ్యస్తిలతైలేనవాపునః । వసామే
దోద్భవందీపంప్రయత్నేనవివర్జయేత్ - సత్రంబ్రాహ్మే - కౌశేయంక్షౌమకా

ర్పాసందుకూలమహతంతథా। శ్రాద్ధేష్వేతానియోదద్యాత్కామానాప్నోతిచో
త్తమాన్ - హేమాద్రౌబ్రహ్మవైవర్తే - యజ్ఞోపవీతందాతవ్యంవస్త్రాభావేవి
జానతా । పితృభ్యోవస్త్రదానస్యఫలంతేనాశ్నుతేఽఖిలం - తత్రైవపాద్మే -
నిష్క్రయోవాయథాశక్తివస్త్రాభావేప్రదీయతే - అన్యాన్యపిచదేయాని।తత్రైవ
కాళికాపురాణే - ధాత్వాదినిర్మితారమ్యాదీపికాశ్రాద్ధకర్మణి। పితౄనుద్దిశ్య
యోదద్యాత్సభవేద్భాజనంశ్రియః। యోధూపదానంపాత్రంతుపాత్రమారార్తిక
స్యచ। దద్యాత్పితృభ్యఃప్రయతస్తస్యస్వర్గేఽక్షయాగతిః - విష్ణుధర్మే ॥ యః
కంచుకంతథోష్ణీషంపితృభ్యః ప్రతిపాదయేత్ । జ్వరోద్భవానిదుఃఖానిసకదాచిన్న
పశ్యతి ॥ స్త్రీణాంశ్రాద్ధేతుసిందూరందద్యాచ్చండాతకానిచ । నిమంత్రితాభ్యః స్త్రీ
భ్యోయేతేస్యుస్సౌభాగ్యసంయుతాః ॥ హేమాద్రావాదిత్యపురాణే॥ నకృష్ణవర్ణం
దాతవ్యంనాపికార్పాససంభవమ్ । పితృభ్యోనాపిమలినంనోపభుక్తంకదాచన ॥
నచ్ఛిద్రితంనాపదశంనఘాతంకారుణాపిచ ॥ కార్పాసనిషేధోఽన్యసంభవే॥ తత్రైవ ॥
పితౄన్సత్కృత్యవాసోభిర్దద్యాద్యజ్ఞోపవీతకం।యజ్ఞోపవీతదానేనవినాశ్రాద్ధంతుని
ష్ఫలం॥ఏతద్వ్యతిస్త్రీశూద్రస్త్రీశ్రాద్ధేపిదేయమితిహేమాద్రిః॥తత్రైవనృసింహపురా
ణే ॥ కమండలుంతామ్రమయంశ్రాద్ధేషుప్రదదాతియః ॥ కాష్ఠేననిర్మితంవాపినా
రికేళమథాపివా ॥ దద్యాత్కమండలుంశ్రాద్ధేసశ్రీమానభిజాయతే। యోమృత్తి
కావిరచితాన్శ్రాద్ధేషుచఘటాన్శుభాన్ ॥ ప్రదద్యాత్కరకాన్వాపిసోఽక్షయం
విందతేసుఖమ్ ॥ తత్రైవ ॥ ఉపానచ్ఛత్రవస్త్రాణిభుక్తిపాత్రంకమండలుమ్ । శయ
నాసనయానానిదర్పణవ్యజనానిచ ॥ అన్నంసుసంస్కృతంగంధాంస్తాంబూలందీప
చామరే । పితృభ్యోయఃప్రయచ్ఛేత్తువిష్ణులోకంసగచ్ఛతి॥ సౌరపురాణే ॥ చామ
రంతాళవృంతంచశ్వేతఛత్రంచదర్పణమ్ ॥ దత్వాపితౄణామేతానిభూమిపాలోభ
వేదిహ ॥ తత్రైవనందిపురాణే ॥ అలంకారాఃప్రదాతవ్యాయథాశక్తిహిరణ్మయాః॥
కేయూరహారకటకముద్రికాకుండలాదయః ॥ తథా ॥ స్త్రీశ్రాద్ధేషుప్రదేయాస్స్త్రీ
రలంకారాస్తుయోషితామ్ । మంజీరమేఖలాదామకర్ణికాకంకణాదయః ॥ ఆద
ర్శవ్యజనచ్ఛత్రశయనాసనపాదుకాః। మనోజ్ఞాఃపటవాసాశ్చసుగంధాశ్చూర్ణము
ష్టయః ॥ అంగారధానికాశ్శీతేయోగపట్టాశ్చయష్టయః । కటిసూత్రాణిరౌప్యాణి
మేఖలాశ్చైవకంబళాః ॥ కర్పూరాదేశ్చభాండానితాంబూలాయతనంతథా । భో
జనాధారయంత్రాణిపతద్గ్రాహాంస్తథైవచ ॥ తథాంజనశలాకాశ్చకేశానాంచప్ర
సాధనమ్ । ఏతాన్దద్యాత్తుయస్సమ్యక్సోఽశ్వమేధఫలంలభేత్ ॥ స్కాందే॥ సౌవర్ణం
రాజతంవాపికాంస్యేనాప్యథనిర్మితమ్ । దత్వాభోజనపాత్రంతుసమ్రాడ్భవతిభూ
తలే ॥ వామనపురాణే ॥ బందీకృతాస్తుయేకేచిత్స్వయంవాయదివాపరైః । యేన
కేనాప్యుపాయేనయస్తాన్మోచయతేనరః ॥ పితరస్తస్యగచ్ఛంతిశాశ్వతంపదమవ్య
యమ్ ॥ పరాశరః ॥ వాచయేత్పరిపూర్ణత్వంవాసోదత్వావిధానతః॥ నారదీయే ॥
దేవైశ్చసమనుజ్ఞాతోయజేత్పితృగణంత్వథ ॥ తత్రపిత్ర్యాసనాద్యశేషమర్చనకాం

డంనైశ్వదేవికంక్షయం- విశేషః [illegible] - అత్రా
వాహనమాసనాద్యర్ఘ్యాంవాక్యం [illegible]
షుపఠా ఉక్తాః- ఏషాంశాఖాభేదేన [illegible]
మాపఠిత్వా [illegible]- తైజసాన్యసంభవే [illegible]
[illegible]ంతస్త్రితేష్వా ఆసిచ్య [illegible] దేవేభ్యః [illegible] । [illegible]
[illegible]సిసో దేవత్వా [illegible]
[illegible]ప్రియమాహిససర్వ [illegible], [illegible]
మేవ । కులాల [illegible] । [illegible]
[illegible]తథాఇతి [illegible] - [illegible]
భావేద్విజాభావే [illegible] । [illegible]
ణసంఖ్యయా ॥ [illegible]
[illegible]- మాధవీయే [illegible]
విత్ । ఏకస్మిన్నా [illegible]
త్రాసుమంత్రణాసకృత్, [illegible] - [illegible]
హాస్త్వేతివృత్తికృత్ - [illegible]
[illegible]కో [illegible]
తిమతాత్ - తత్రైవవిష్ణుః ॥ [illegible]
[illegible] తేష్వపఉపసించేత్ । [illegible]
అత్రాస్మత్పక్షే ప్రతిపాత్రంమంత్రావృత్తిః - [illegible]
పాత్రేష్వప్రతిపేదక ॥ బ్రాహ్మే-జలం [illegible] । [illegible]
గ్రసుమపుష్పాణిదత్వాచామేత్తతస్స్వనుమ్ ॥ [illegible]
సంపత్తింవాచయిత్వాగ్నిజో త్తమాః । [illegible]
విష్ణుర్యసేత్ - తతస్తిలహస్తాద్విప్రస్సవ్య [illegible] -
అత్రగోత్రసంబంధనామానిద్వితీయాంతాని [illegible] - తైజసా[illegible] -
[illegible]త్వానావాహయిష్యామిత్యనుజ్ఞాయ - [illegible] ॥ [illegible]
తృణాంతదక్షిణాముఖః । ఆవాహనంతతః కుర్యాదుశంతస్త్వేత్యృచాబుధః । ఆవా
హ్యతదనుజ్ఞాతో జపేదాయంతునస్తతః । అత్రసవ్యస్యాపి ప్రాగుక్తోవికల్పః- అత్రా
ద్యమాత్రావృత్త్యాస్మత్పితరమముకశర్మాణమముక గోత్రంవసురూపమావాహ
యామీత్యుక్త్వా మూర్ధాదిపాదాంతంతిలాన్వికిర్యాయంతునఇతిసర్వాంజపేదితి
కృజ్జపేదితినిబంధాః - అత్రోపవేశనసంవేశనపాద్యార్ఘ్యా [illegible]
మాత్రిణో [illegible] నేదినాంని యతానినాస్యేషాం తేషాం [illegible]
పిత్రతం ప్రాతిలోమ్యేనసర్వః ప్రయోగః - వారాహే ॥ గంధపుష్పా [illegible]
దద్యాదర్ఘ్యస్తైతిలోదకమ్ ॥ గార్గ్యః ॥ శిరస్తఃపాద [illegible]
తతస్స్వధార్ఘ్యాఇతి పితృపితామహాదివి ప్రాగ్రేప్రత్యేకంవిపేద [illegible]

వృత్తౌచ - ఆశ్వలాయనః ॥ ప్రసవ్యేనేతరపాణ్యంగుష్ఠాంతరేణోపవీలిత్వా దక్షిణే
నవామసవ్యోపగృహ్య తేనపితరిదంతే అర్ఘ్యం పితామహేదంతే అర్ఘ్యం ప్రపితామ
హేదంతే అర్ఘ్యం మిత్యపూర్వంతాః ప్రతిగ్రాహయిష్యన్ సకృత్సకృత్స్వధా
అర్ఘ్య ఇతి ప్రసృష్టాననుమంత్రయీత, యాదివ్యాఆపఃపృథివీసంబభూవుర్యాఅం
తరిక్ష్యాఉతపార్థివీర్యాః, హిరణ్యవర్ణాయజ్ఞియాస్తాన ఆపఃశంస్యోనాభవంతు
ఇతి - అర్ఘ్యాదిప్రాగ్గంధాదేర్యజ్ఞోపవీతమేవ - అర్ఘ్యదానాత్ప్రాగన్యాఅపోద
ద్యాత్ - యద్యప్యత్రసవ్యేనదక్షిణేనవార్ఘ్యందద్యాదిత్యుక్తం - తథాపిదక్షి
ణేనేత్యభిమతోఽర్థః - కారికాయాంవృత్తౌచైవం, పిత్రాదేస్త్రిభిఃపాత్రైర్దద్యాత్ -
పితుఃస్థానేవిప్రత్రయంచేదేకమర్ఘ్యంవిభజ్యదద్యాత్ త్రయాణాంస్వధాఅర్ఘ్య
ఇతిసకృత్ప్రశ్నః-ఏవంపైతామహేచాపి॥అన్యజలదానమర్ఘ్యమంత్రాశ్చప్రతివిప్ర
మావర్తంతే, తేషుగంధాదౌచ ప్రతివిప్రంపదార్థానుసమయః కాండానుసమ
యోవా - పిత్రాదిత్రయాణామేకవిప్రపక్షేత్రిభిః పాత్రైరేకస్యైవార్ఘ్యందద్యాదితి
వృత్తిః - కారికాపి ॥ స్వధార్ఘ్య ఇత్యపోఽర్ఘ్యాస్తాఉపవీతీనివేదయేత్ ॥ నివేద
నాత్ప్రాక్ప్రాచీనావీతమేవేత్యర్థః॥ అర్ఘ్యంసశేషమాదాయదక్షిణేనతుపాణినా ।
సవ్యహస్తగృహీతేననినయేత్పితృతీర్థతః ॥ దత్వాదత్వానినీతాస్తాయాదివ్యాఇత్యను
మంత్రయేత్ ॥ యత్తు ॥ యాదివ్యాఇతిమంత్రేణహస్తేష్వర్ఘ్యంవినిక్షిపేదితి- య
చ్చవారాహే॥తిలాంబునాచాపసవ్యందద్యాదర్ఘ్యాదికంద్విజఇతి-యచ్చవ్యాసః॥గో
త్రసంబంధనామాని పితౄణామనుకీర్తయన్।ఏకైకస్యతువిప్రస్యఅర్ఘ్యపాత్రంవిని
క్షిపేత్ తద్బహ్వృచాతిరిక్తవిషయమ్- తతఆచామేత్ - ఏవంమాతామహేష్వపి,
ఆశ్వలాయనః ॥ సంస్రవాన్సమవనీయతాభిరద్భిః పుత్రకామోముఖమనక్తిసంస్ర
వః శేషః-సంస్రవోహిపరిశిష్టోభవతీతి శతపథశ్రుతేః - కేచిత్తుహస్తగలితాంబువదం
తి-సమవనీయాంత్యేద్వేపాత్రేపితృపాత్రేఅసిచ్యేతివృత్తిఃప్రథమేపాత్రేసంస్రవాన్
సమవనీయేతికాత్యాయనసూత్రాచ్చ-బ్రాహ్మేతుప్రతిబింబావలోకనముక్తం-స్కాందే
త్వాయుఃకామస్యనేత్రాసేచనముక్తం- పిత్ర్యవిప్రైఃప్రాఙ్ముఖస్యకర్తురభిషేకః
కార్యఇతికేచిత్ - ఆశ్వలాయనః ॥ నోద్ధరేత్ప్రథమంపాత్రంపితౄణామర్ఘ్యపాతి
తం । ఆవృతాస్తత్రతిష్ఠంతిపితరశ్శౌనకోఽబ్రవీత్ ॥ యావద్విప్రవిసర్జనమితితుగ్యపా
దేయభాష్యకారః-అత్రవృత్తిః-పితృపాత్రంసమవనయనదేశాన్న చాలయేదాశ్రా
ద్ధసమాప్తేః - యస్మాత్తత్రతృతీయపాత్రేణావృతాఃఇతి- యద్వా - ప్రథమపాత్ర
మేవన్యుబ్జంకుర్యాదితి కాశ్యపభాష్యేపీదమేవ శేషప్రతిపాదనం ॥ హేమాద్రౌకూ
ర్మే ॥ సంస్రవాంశ్చతతస్సర్వాన్పాత్రేకుర్యాత్సమాహితః । పితృభ్యఃస్థానమసీ
తిన్యుబ్జంపాత్రంనిధాపయేత్ ॥ శూలపాణౌయమస్తు ॥ పైతృకంప్రథమంపాత్రం
తస్మిన్పైతామహంన్యసేత్। ప్రపితామహంతతోన్యస్యనోద్ధరేన్నచ చాలయేదిత్యా
హ - అథసంస్రవానానీయ తృతీయేనాచ్ఛాద్యన్యుబ్జంకుర్యాదితి సర్వైకవాక్యత
యాఖ్యాఇతికేచిత్ - అత్రిః ॥ గంధాదిభిస్తదభ్యర్చ్యతృతీయేనాపిధాపయేత్। పితృ

భ్యఃస్థానమసీతిశుచౌదేశేర్చ్ఛతేర్చయేత్ - అర్ఘ్యంన్యుబ్జీకృతేపితుల్యాం - న్యుబ్జము
త్తరతోఽన్యసేదితిప్రచేతసోక్తేః - సర్వవిప్రోత్తరతోఽన్యసేదితిహేమాద్రికల్పతరూ।
విప్రవామే ఇతిహలాయుధః - కర్తుర్వామేఇతిశూలపాణిః ॥ ఉత్తానంవివృతంవా
పిపితృపాత్రంనతద్భవేదిత్యుశనసోక్తేర్న్యుబ్జత్వేనసాధుః - మాతామహాదిసంస్రవా
నపిపితృపాత్ర ఏవగృహీత్వాప్రయోజనతంత్రేణ న్యుబ్జీకుర్యాదితిశూలపాణిః -
ఽగ్రోద్దిష్టేఃఖూహేనన్యుబ్జతేతి పితృభక్త్యుద్దత్తః - యమోఽపి ॥ స్పృష్టముత్తానమ
న్యత్రసితముద్ఘాటితంతథా । పాత్రంస్పృష్ట్వావ్రజంత్యాశుపితరస్సంశపంతిచ ॥ నైశ్వ
దేవేఉత్తానమితి మదనపారిజాతః ॥ బైజవాపః ॥ తస్యోపరికుశాన్దత్వాప్రదద్యాద్దై
వపూర్వకమ్ । గంధపుష్పాణిధూపంచదీపంవస్త్రోపవీతకే ॥ అత్రగంధాదేర్దైవే పి
త్ర్యేచపదార్థానుసమయస్యయాజ్ఞవల్క్యోక్తకాండానుసమయేనవికల్పోజ్ఞే
యః - బహ్వృచానాంతు సూత్రేదైవానుక్తేః - కాండానుసమయఏవా - అత్ర
ప్రాచీనావీతీనామగోత్రసం బుద్ధ్యాద్యుక్తంప్రాగన్యత్ దైవవత్ తదంతేఆచమనం
చ - హేమాద్రౌకాలికాపురాణే ॥ నిర్వర్త్యబ్రాహ్మణాదేశాత్క్రియామేనంయ
థావిధి । భాజనానితతోదద్యాద్ధస్తశౌచంపునఃక్రమాత్ - ఆదేశాత్పాత్రాణిద
ద్యాదిత్యన్వయః - తేనతత్రాపిప్రశ్నానుజ్ఞయే - తత్రైవబ్రాహ్మే ॥ మండలాని
చకార్యాణినైవారైశ్చూర్ణకైశ్శుభైః। గౌరమృత్తికయావాపిభస్మనాగోమయేన
వా ॥ భృగుః ॥ భస్మనావారిణావాపికారయేన్మండలంతతః। చతుష్కోణంద్విజాగ్ర్యే
స్యత్రికోణంతుక్షత్రియస్యతు ॥ మండలాకృతివైశ్యస్యశూద్రస్యాభ్యుక్షణంస్మృతమ్
బహ్వృచపరిశిష్టేతు - దైవేచతురస్రం పిత్ర్యేవృత్తంమండలంకృత్వా క్రమేణ
సయవాన్సతిలాంశ్చదర్భాన్దద్యాదిత్యుక్తం - మార్కండేయః ॥ యాతుధానాః
పిశాచాశ్చక్రూరాయేచైవరాక్షసాః । హరంతిరసమన్నస్యమండలేనవివర్జితమ్ ॥
హేమాద్రౌహారీతః ॥ భూమావేవవిదధ్యాన్నోపరిపాత్రాణీతి - తానిచహేమా
ద్రావత్రిరాహ ॥ భోజనేహైమరౌప్యాణిదైవేపిత్ర్యేయథాక్రమమ్ ॥ [illegible] రా
జతంపార్ణంతామ్రంకాంస్య పాత్రాణిభోజనేఇతి- తత్రైవవారాహే ॥ సౌవర్ణానిసహ
రౌప్యాణికాంస్యానితదసంభవే । అన్యాన్యపిహికార్యాణిదారుజాన్యపివానితా ॥
నాయసాన్యపికార్యాణిపైత్తలానినతుక్వచిత్ । నచసీసమయాన్యాహుర్నతైత్రపు
జాన్యపి ॥ అత్రిః ॥ పంచాశత్పలికంకాంస్యంద్వ్యధికంభోజనాయవై। గృహస్థస్య
పదాకార్యమభావేహేమరౌప్యయోః ॥ పాలాశేభ్యోవినాఽన్యేషాంపర్ణానాం పాత్రాణి
భోజనే ॥ పృథ్వీచంద్రస్తు ॥ కాంస్యపాత్రేహినిర్దిష్ట్వానిరాశాఃపితరోగతాఃఇతిబ్రా
హ్మోక్తేః - కాంస్యపాత్రనిషేధమాహబోపదేవస్తుస్మృతి సంగ్రహేషూదాజ
హార ॥ శ్రాద్ధేపలాశపాత్రాణిమధుకౌదుంబరాణిచ । పారిశాకుటజాన్యేతు క్రకచా
ద్విక్రమాజ్జగుః ॥ కదలీచూతపనసజంబుపున్నాగచంపకాః । అలాభేమాఘ్యపాత్రా
ణాంగ్రాహ్యాస్స్యుఃపితృకర్మణిఇతి ॥ హేమాద్రౌతుకదలీపాత్రనిషేధమాహాంగి
రాః ॥ నజాతీకుసుమానీదద్యాన్న కదలీపత్రమితి ॥ క్రతుః ॥ అసురాణాంకులేజా

తారంభాపూర్వపరిగ్రహే । తస్యాదర్శనమాత్రేణ నిరాశాః పితరో గతాః ॥ ఏవంపా
త్రాణ్యాసాద్య భస్మమర్యాదాం కృత్వా విప్రహస్తశోధనం కుర్యాత్ - తత్ర "పిశంగభార
ఘృణో" ఇతి - మంత్రద్వయం కేచిత్పఠంతి - మాత్స్యే ॥ అకృత్వా భస్మమర్యా
దాం యః కుర్యాత్పాణిశోధనమ్ । ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతే ॥
తత్రైవ బ్రహ్మాండే ॥ ప్రక్షాళ్య హస్తపాత్రాది పశ్చాదద్భిర్విధానవత్ । ప్రక్షాళనజ
లం దర్భైస్తిలైర్మిశ్రం క్షిపేచ్చ చ ॥ మండలోపరీతి హేమాద్రిః ॥ అథాగ్నౌకరణం-
హేమాద్రౌ మార్కండేయః ॥ ఆహితాగ్నిస్తు జుహుయాద్దక్షిణాగ్నౌ సమాహితః ॥
అనాహితాగ్నిశ్చౌపాసనేఽగ్న్యభావే ద్విజేఽప్సు వా ॥ వాయవీయే ॥ ఆహృత్య ద
క్షిణాగ్నింతు హోమార్థం వై ప్రయత్నతః । అగ్న్యర్థం లౌకికం వాపి జుహుయా
త్కర్మసిద్ధయే ॥ ఆహితాగ్నిస్సర్వాధానీ - అర్ధాధానీ తు గృహ్య ఏవేతి చంద్రి
కాపరార్కమితాక్షరామాధవాదయః - తస్యాపి దక్షిణాగ్నౌ లౌకికో గృహ్య ఇతి
హేమాద్రిః కల్పతరుశ్చ - ఆద్యపక్ష ఏవ తు యుక్తః బహుసమ్మతశ్చ - యద్యపి స్మా
ర్తాగ్నౌకరణం శ్రౌతే దక్షిణాగ్నావయుక్తం - తథాపి వచనాద్భవతీతి హేమాద్రి
చంద్రికాదయః - ఇదం దర్శశ్రాద్ధ ఏవ - ఆబ్దికాదిషు తు సర్వాధానీ పాణౌ అర్ధా
ధానీ గృహ్యే కుర్యాదితి హేమాద్రిర్మాధవాదయశ్చ ॥ పక్షాంతం కర్మ నిర్వర్త్య వై
శ్వదేవం చ సాగ్నికః । పిండయజ్ఞం తతః కుర్యాత్తతోఽన్వాహార్యకం బుధ ఇతి లౌగా
క్ష్యాదిభిః క్రమోక్తేర్న్వాహృతదక్షిణాగ్నిసత్త్వాత్ - అత ఏవాత్ర వచనే సాగ్నికః ఆహి
తాగ్నిరుక్తో హేమాద్రిణా - ఏతదాపస్తంబాదీనామేవ - ఆశ్వలాయనస్యాహితా
గ్నేః పాణావేవేతి వృత్తిః - అర్ధాధానినః గృహ్య ఏవ వ్యతిషంగేణేతి ప్రయోగపారి
జాతే పరిశిష్టే చ - బోపదేవస్త్వాహ హోమశబ్దః పిండపితృయజ్ఞపరః ॥ పితృ
యజ్ఞే తు జుహుయాద్దక్షిణాగ్నౌ సమాహితః । శ్రాద్ధే త్వౌపాసనాగ్నౌ తు నిరగ్నిర్లౌకి
కేఽనలే ॥ అనగ్నిర్దూరభార్యశ్చ పార్వణే సముపస్థితే । సంధాయాగ్నిం తతః కుర్యాద్ధో
మమగ్నిం సముత్సృజేత్ ఇతి త్రికాండమండనోక్తేః - శ్రాద్ధే గృహ్యాగ్నావేవేతి లౌకికా
గ్న్యాదివిధానం చ తైత్తిరీయాదివిషయం - బహ్వృచస్య త్వనగ్నేరపి పాణిహో
మ ఏవ - అగ్నిపాణీ వినా సూత్రే విధానాంతరానుక్తేః ॥ అగ్న్యభావే తు విప్రస్య పాణావే
వోపపాదయేదితి మనూక్తేశ్చ వృత్తావప్యేవం - క్వచిత్సాగ్నేరపి పాణిహోమ ఉ
క్తో గృహ్యపరిశిష్టే ॥ అన్వష్టక్యం చ పూర్వేద్యుర్మాసి మాస్యథ పార్వణం । కామ్య
మభ్యుదయేఽష్టమ్యామేకోద్దిష్టం తథాష్టమమ్ ॥ చతుష్వాద్యేషు సాగ్నీనాం వ
హ్నౌ హోమో విధీయతే । పిత్ర్యబ్రాహ్మణహస్తే స్యాదుత్తరేషు చతుర్ష్వపీతి -
ఏకోద్దిష్టం సపిండీకరణం శుద్ధే తన్నిషేధాత్ - బహ్వృచభాష్యకారాస్తు సర్వైకో
ద్దిష్టేషు పాణిహోమమాహుః - ఇదం చ బహ్వృచానామేవ - అత్రేదం తత్త్వం -
స్థాలీపాకేన సహ పిండార్థముద్ధృత్యేతి సూత్రేణాత్రాపూర్వః స్థాలీపాకశ్చోద్యతే -
సర్వశ్రాద్ధేషు ప్రసంగాత్తేనానువాదోఽయమితి వృత్తికారోక్తేః - పార్వణే ఆర్థికస్యా
సంగస్య వ్యతిషంగస్య వాష్టకాదిష్వసతి దేశాదర్ధాధానినోఽపి పాణిహోమ

ఏవేతివృత్తికారః - ఏవమమాసికాద్యావపి ॥ హేమాద్రిరేవమాసికే [illegible] కరణేతే
థా। పాణావేవతుహోమాంతస్యమన్త్రతో [illegible] యతే ఇతి [illegible] దేవోదాహృ
తవచనాచ్చ - భాష్యకారమతేతు- సూత్రే స్థాలీపాకనేతికరణతో [illegible] త్యపచ్ఛాగ్నివ
[illegible] పార్వణేసాంగం-తతఃకామ్యాదిష్వపిదభావే [illegible] భావః -
ఏతదేవానుసృత్యవిక్రుతావపి [illegible] వ్యతిరంగళ [illegible] - ప్రయోగపారిజాతే
పరిశిష్టేచ - [illegible] - ఏవంతత్సస్థాలీపాకేనసహశాఖ
యాప్రప్తస్తరం [illegible] - పత్నీవ [illegible] లకుణమి
వనాంగత్వం - [illegible] కత
తేనవ్యతిషంగాభావేన [illegible] మోభవలిబలిబో [illegible] - అనాహితాగ్నేర్గ
హ్యాగ్నిమతస్తుసర్వమతేగ్నౌ [illegible] - [illegible] - అస్య
మతేత్వస్తి ॥ అత్రయథాచారమనుష్ఠేయం - ఆశ్వలాయనః ॥ [illegible]
మన్నమనుజ్ఞాపయత్యగ్నౌ [illegible] క్రియతామితిగు
ర్వకుర్విత్యథాగ్నౌ [illegible]
కరణైకరవా [illegible] లగ్నౌవిత్యనుమంగః [illegible]
[illegible]
యే కవ్యవాహనాయస్వధానమ [illegible]
మేక్షణమనుప్రహృత్యేతి - [illegible] - [illegible]
తిషంగపక్షే - [illegible]
సమాధాయేతిబహ్వృచపరిశిష్టాత్ - కేచిత్తిస్వకార [illegible]
దంతి - తదేతద్విరోధాచ్చింత్యం - ప్రయోగపారిజాతేప్యేవం - శౌనకః ॥ [illegible]
కారేణహోమేతుభవేద్వహ్నిపతిర్వా ॥ తత్రప్రాగగ్నౌ [illegible]
హూయతే ॥ అగ్న్యభావేఽపిప్రాశయే [illegible] ॥ [illegible]
ష్టే ॥ అగ్నౌకరణహోమమస్యైకత [illegible] । [illegible]
భిముఖేనచ । కాత్యాయనానాంత్వపసవ్యమేవపిండ [illegible]
దేశాత్ - సవ్యంతుఛందోగపరం - గోభిలే [illegible] - [illegible]
దోగానాంహుయస్సవ్యేనాపసవ్యేనయాజ్ఞికాః ఇతివృద్ధయాజ్ఞవల్క్య [illegible]
పాణిహోమః - ఆశ్వలాయనః - అభ్యనుజ్ఞాయాంపాణిష్వేవేతి - [illegible]
యజ్ఞకల్పాభావేనాగ్న్యభావేకామ్యాదిష్విత్యర్థః - [illegible]
పాణిహోమోభవత్యేవనిషేధోన్యపరః - [illegible]
షుహోమఇతివృత్తిః - ఏవంమాతామహేష్వపి - శౌనకోపి ॥ [illegible]
నాంవిప్రాణామథపాణిషు । [illegible] తతః -
యత్తుహేమాద్రౌకాత్యాయనః ॥ పిత్ర్యే యఃపఙ్క్తిమూర్ధన్యస్తస్యపాణావనగ్నికః ।
హుత్వామంత్రవదన్యేషాంతూష్ణీంపాత్రేషునిక్షిపేదితి బహ్వృచ [illegible]
యత్తుతత్రైవమాత్స్యే అగ్న్యభావేతువిప్రస్యపాణావథ [illegible] । అజకర్ణేశ్వకర్ణే

ణేఽవాగోష్ఠేవాథశిలాంతిక ఇతితత్తీర్థశ్రాద్ధవిషయమ్ - తథ్యదాపాంసమీపే స్యాచ్ఛ్రాద్ధంజ్ఞేయోవిధిస్తదేతితత్రైవకాత్యాయనోక్తేః - నిర్జలేజకర్ణాదౌ - యత్తుచంద్రోదయేయమః ॥ దైవవిప్రకరేఽనగ్నిః కృత్వాగ్నౌకరణంద్విజఇతితద భార్యపరం॥ అపత్నీకోయదావిప్రఃశ్రాద్ధంకుర్వీతపార్వణమ్। పిత్ర్యైర్విప్రైరనుజ్ఞాతో విశ్వేదేవేషుహూయతే ఇతితత్రైవకాత్యాయనోక్తేః - హూయతేఇతిఛాందసోవ్యత్యయః- హేమాద్రౌవాయవీయే॥ విధురోదైవికేకుర్యాచ్ఛేషంపిత్ర్యేనివేదయేత్ ॥ దైవవిప్రానేకత్వేతత్రైవ॥ వైశ్వదేవేయదైకస్మిన్భవేయుర్ద్వాదయోద్విజాః।తద్దైవపాణౌహోతవ్యంస్యాద్విధిర్విహితస్తదా॥ సోప్యాద్యః॥ప్రథమంవానియమ్యేతఇతి న్యాయాత్ - తేనమృతభార్యస్యదైవేహోమః- అనుపనీతబ్రహ్మచార్యాదేస్తు పిత్ర్యే।అగ్న్యభావః స్మృతస్తావద్యావద్భార్యాం నవిందతీతిహేమాద్రౌ జాతూకర్ణ్యోక్తేః - సభార్యస్యసాగ్నేరపిపిత్ర్యవిప్రకరే ఇతిపృథ్వీచంద్రః- ఉపవీతిత్వేనదైవేహోమః - ప్రాచీనావీతేనపిత్ర్యే - యద్వాసర్వత్రదైవపిత్ర్యకరయోర్వికల్ప ఇతిహేమాద్రౌమదనరత్నేపారిజాతేచ - యదాతుపితృపితామహయోర్దైవ పిత్ర్యవిప్రభేదస్తదాభేదేనపాణిహోమ ఇత్యపరార్క-చంద్రికాదయః - యదాతు దైవంతంత్రంతదా తంత్రేణసకృదేవపాణిహోమఇతికేచిత్ -హేమాద్రిస్తు॥ మాతామహస్యభేదేపికుర్యాత్తంత్రేణచసాగ్నికఃఇతికాతీయస్మృతేర్భేదమాహ - ఏవంపిత్ర్యేపి-మాధవీయేప్యేవం - ఏవంసాగ్నేరపివిదేశాదౌ పాణిహోమోజ్ఞేయః-యత్తు కర్కేణాగ్నింవినాశ్రాద్ధమేవనాస్తీత్యుక్తం - తత్సపిండీకరణవార్షికాద్యకరణాపత్తేర్యత్కించిదేవ - యత్తుబృహన్నారదీయే॥ అనగ్నిర్దూరభార్యశ్చ పార్వణేసముపస్థితే। భ్రాతృభిః కారయేచ్ఛ్రాద్ధం సాగ్నికైర్విధివద్ద్విజాః ॥ క్షయాహదివసే ప్రాప్తేస్వస్యాగ్నిర్దూరగోయది। తథైవభ్రాతరస్యశ్చేల్లౌకికాగ్నావితిస్థితిః॥ ఔపాసనాగ్నౌదూరస్థేసమీపేభ్రాతరిస్థితే। యద్యగ్నౌజుహుయాద్వాపిపాణౌవాసహిపాతకీ॥ ఔపాసనాగ్నౌదూరస్థే కేచిదిచ్ఛంతిసత్తమాః। పాణావేవతుహోతవ్య మితినైతత్సమంజసమ్॥ ఇతితద్వృద్ధానాదరాదుపేక్ష్యం- హేమాద్రావయమః॥ అగ్నౌకరణవత్తత్రహోమోవిప్రకరేభవేత్ । పర్యుక్ష్యదర్భానాస్తీర్య యతోహ్యగ్నిసమోద్విజః ॥ మేక్షణేనకరేణవాహోమః - మేక్షణప్రహరణంనేతివృత్తిః - స్మృతిరత్నావళ్యాం ॥ నానుజ్ఞాపాణిహోమేస్యాన్నస్తఃపర్యూహనోక్షణే। నాగ్నేతమద్యాదితిచ నస్యాత్తామిధ్మమేక్షణే॥ కర్కాచార్యోప్యేవమాహ - మాధవీయే చంద్రికాయాంచానుజ్ఞాదిసర్వం భవతీత్యుక్తం - పాణిహోమేప్రశ్నాద్యాహాపరార్కేశౌనకః ॥ అనగ్నిశ్చేదాజ్యంగృహీత్వాభవత్స్వప్యగ్నౌకరణమితిపూర్వవత్తథాస్త్వితి - ఆశ్వలాయనః ॥ యదిపాణిష్వాచాంతేష్వన్యదన్న మనుదిశత్యన్నమన్నేసృష్టందత్తమృధ్నుకమితిపాణౌహుతం పాత్రేనిధాయవిప్రైరాచమ్యభోజనార్థమన్నే పరివిష్టేహుతశేషంపాత్రేషుదద్యాదిత్యర్థః - సృష్టంప్రభూతం - నైమిత్తికంచేదమాచమనంనహుతభక్షణనిమిత్తం ॥ అస్నంపాణితలేదత్తంపూర్వమశ్నంత్య

బుద్ధయః । పితరస్తేన తృప్యంతి శేషాన్నం సభలంతి తే॥ యచ్చ పాణితలే దత్తం యచ్చాన్యదుపకల్పితం । ఏకీభావేన భోక్తవ్యం పృథగ్భావో న విద్యతే॥ ఇతి బహ్వృచపరిశిష్టాత్ - హేమాద్రావప్యేవమనేనైవార్థవాదఉక్తః- పాణ్యాస్యో హి ద్విజః స్మృతః ఇతి, భాష్యేత్వాచాంతేషు భక్షితేషు । చ ముభక్తునే భక్తుణో దత్తంచ నాచమనస్య-అగ్నిసామ్యాత్ - పూర్వనిషేధస్తు సపిండీకరణే జ్ఞేయః - దదాతిచోదితత్వాత్ - సత్యాం ప్రతిజుహోతిచోదితత్వాదిత్యుక్తం - న త్వేతద్బహుసమ్మతం-యత్తు బౌధాయనః॥ తస్మిం స్త్ర్యాశితే దద్యాద్యదన్నం ప్రకృతం భవేదితి భక్తుణాముక్తం- తత్ తచ్చాన్యేషామనాపేవేతి హేమాద్రిః - తత్రైవ యమః । పిత్ర్యపాణిహుతాచ్ఛేషం పిత్ర్యపాత్రేషు నిక్షిపేత్ । అగ్నౌకరణశేషంతు నదద్యాద్వైశ్వదేవికే ॥ ఏతదగ్నిహోమేపిసమం - కర్కస్తు-సూత్రే హుతశేషం దత్త్వేత్య విశేషాత్సర్వవిప్రేషు దద్యాదిత్యాహ - తత్రైవ సర్వవసిష్ఠః ॥ పిత్ర్యవిప్రకరే హుత్వా శేషం పాత్రేషు నిక్షిపేత్ । పిండేభ్యశ్చైవ యత్కించిన్న దద్యాద్వైశ్వదేవికే॥ అథాపస్తంబానాం సూత్రే। ఉద్ధ్రియతామగ్నౌ చక్రియతామిత్యామంత్రయతే॥ కామముద్ధ్రియతాం కామమగ్నౌ చ క్రియతామిత్యతిసృష్ట ఉద్ధరేజ్జుహుయాచ్చ - నష్టాగ్నివిధురాదేర్విశేషో బృహన్నారదీయే-నష్టాగ్నిర్దూరభార్యశ్చ పార్వణే సముపస్థితే । సంధాయాగ్నిం తతో హోమం కృత్వా శ్రాద్ధం విసృజేత్పునః॥ అయాశ్చేతి తత్రాగ్నిం సంధాయ హుత్వా త్యజేదిత్యర్థః - ఆపస్తంబానామేవ-పాణిహోమస్తు ఛందోగాదీనాం। విశ్వప్రకాశేపి - సాగ్నిర్నాపాసనే నగ్నిరగ్నౌ కుర్వీత లౌకికే । పాణౌ హోమం ప్రశంసంతి సత్యాపస్తంబశాఖినాం॥ స్నాతకాదిషు రావాస్యర్యదివా బ్రహ్మచారిణః । అగ్నౌకరణహోమంతు కుర్యాస్తేషాం కిం కేనలే॥ అయాశ్చాగ్నే మనో జ్యోతిదుద్బుద్ధ్య వ్యాహృతీహుత్వానేన్ ॥ తతోన్వష్టకాగ్నింధనాద్యాజ్యభాగాంతే యస్మై నూతే త్యాద్వైజాహుయాత్ - తత్ర సప్తానాహుతయః సదాజ్యస్యేతి త్రయోదశ-వ్యత్యయో వా- యథా యస్మై నూతాం ప్రలుంభతస్మై రేతః పితా న్యృజ్యాం యాస్తిష్ఠంతితిద్వాభ్యాం మమమ్మైస్వాహేతి పిత్రే న్యామ్నా ద్వాహోమః - యస్మై పితామహీం ప్రలులోభతస్మై రేతః పితామహో న్యృజ్యాం మంత్రద్వయే ఋతుభిరితి తన్నామ్నా పితామహాయ స్వాహా-యస్మై ప్రపితామహీం ప్రలులోభతస్మై రేతః ప్రపితామహో న్యృజ్యాం మంత్రద్వయే ఋతుభిరితి తన్నామ్నా ప్రపితామహాయ స్వాహా-మాతామహేషు తూహః- యస్మై మాతామహీం ప్రలులోభతస్మై రేతో మాతామహో న్యృజ్యాం, అన్యం మాతామహార్ద్ధధేమిత్యాది-యస్మై మాతుః పితామహీం ప్రలులోభతస్మై రేతో మాతుః పితామహో న్యృజ్యాం అన్యం మాతుః పితామహార్ద్ధధే-యస్మై మాతుః ప్రపితామహీం ప్రలులోభతస్మై రేతో మాతుః ప్రపితామహో న్యృజ్యాం- అన్యం మాతుః ప్రపితామహార్ద్ధధే-సర్వత్రాప్యముష్మా ఇత్యత్ర క్షేంతంతత్తన్నామ మహోజ్యం - తద్గృహ్యసంగ్రహే॥ ఊహ్యాః పిత్రాదిశబ్దానాం స్థానే మాతామహాదికః । అన్నహోమే తథాస్పర్శే జలపిండాదిదానకే ॥ యస్మై మాతామహీత్యాదితతోదాహరణం భవేత్ - తతో యే చేత్యేతాన్నాహుతీః - తతస్వాహాపి

త్ర్యేత్యాద్యైరాజ్యంహుత్వాస్విష్టకృతం హుత్వాసర్వభక్ష్యం కించిదాదాయోద
గుణ్ణంభస్మాపోహ్య తత్రతూష్ణీం స్వాహాకారేణజుహోతి - పరిషేచనాంతం స్థాలీ
పాకవత్ - అయమగ్నౌ కరణహోమోమాసికశ్రాద్ధఏవ - తచ్చస్మార్తాగ్న్యభా
వేనకార్యమితి కేచిత్ - కార్యమేవేతిబహవః-అతఏవసర్వాధానినోఽప్యూహమవర్జ్యం
మాసికశ్రాద్ధముక్తం సుదర్శనభాష్యే - మహాలయేతద్వదిత్యేకే ప్రకరణాంతర
త్వాత్-కర్మాంతరత్వేనస్మార్తపార్వణవత్కార్యమితిత్వస్మద్గురవః- ఆబ్దికాదిషుతు
స్మార్తపార్వణవిధిరేవ - ఏవంమాతృవార్షికాదిషు - మాసిశ్రాద్ధవికృతావష్ట
కాయాం మాతృశ్రాద్ధేవైకృతోహామేన ప్రాకృతోహామబాధః అన్వష్టకాసు
మాతృశ్రాద్ధంనేతిభాష్యే - తత్రాపిశ్రాద్ధాంతరవత్క్రియమాణేతుయన్మేమాతే
త్యాదాగుణత్వేపిమాతృప్రాధాన్యంవివక్షితం-మాసిశ్రాద్ధేన-కల్పోవ్యాఖ్యాతఃఇతి
సూత్రాత్ ఆగ్నేయ్యేవమనోతాకార్యా? ఇతివచనాదగ్నిశబ్దస్యైవవైకృతదేవతాభి
ధాయిత్వం - తేనాముష్మాఇత్యత్రాముకశర్మభ్యాం పితృభ్యామిత్యాద్యూహఃకా
ర్యః,తచ్చమాసిశ్రాద్ధంజీవత్పిత్రాదీనాంవ్యుత్క్రమమృతపిత్రాదీనాంచకార్యమిత్యు
క్తంసుదర్శనభాష్యే-తత్ప్రకారస్తువక్ష్యతే - మాతాపిత్రోర్ద్విత్వాదాతునోహః-
తస్మాదృచంనోహేదితినిషేధాత్ - ప్రకృతావూహాభావాచ్చపత్నీం సన్నహ్యేతి
వత్ -ఉపదేశిమతేతూహః - యథాయన్మేమాతరౌ ప్రలులోభతుశ్చరత్యావ నను
వ్రతేఇత్యాద్యస్మత్పితృకృతమాసిశ్రాద్ధనిర్ణయేజ్ఞేయమితిదిక్ అన్యత్రాప్యగ్వత్॥-అథ
పరివేషణం-తచ్చోపవీత్యేవాజ్యేనదేవపూర్వం ఆమాసుపక్వమితిపాత్రాణ్యుపస్తీర్య
కుర్యాదితిహేమాద్రిః-భారతేదానధర్మేపి॥ఆజ్యాహుతింవినానైవ యత్కించిత్పరివి
ష్యతే।దురాచారైశ్చయద్భుక్తంతంభాగంరక్షసాంవిదుః॥తత్రైవశౌనకః॥విధినాదేవ
పూర్వంతుపరివేషణమాచరేత్॥తత్రైవధర్మః॥ ఫలస్యానంతతాప్రోక్తాస్వయంచప
రివేషణే॥ తత్రైవవాయుభవిష్యయోః॥ భార్యయాశ్రాద్ధకాలేతుప్రశస్తంపరివేషణ
మ్॥బ్రహ్మాండే॥నాపవిత్రేణనైకేనహస్తేనసవినాకుశమ్।నాయసేనాయసేనైవశ్రాద్ధేతు
పరివేషయేత్॥ వసిష్ఠః॥ ఆయసేనతుపాత్రేణయదన్నంసమ్ప్రదీయతే। భోక్తావిష్ఠా
సమంభుఙ్క్తేదాతాచనరకంవ్రజేత్॥ పైఠీనసిః॥సీసకాయసరీతిపాత్రాణ్యయజ్ఞియా
నితత్రైవహారీతః॥ సౌవర్ణరాజతాభ్యాంచ ఖడ్గేనౌదుంబరేణవా। దత్తమక్షయ్య
తాంయాతిఫల్గుపాత్రేణవాపునః॥ కార్ష్ణాజినిః॥ దర్వ్యాదేయంఘృతంచాన్నంసమ
స్తవ్యంజనానిచ। ఉదకంచైవపక్వాన్నంనోదర్వ్యాతుకదాచన॥యమః॥ పఙ్క్త్యాం
విషమదాతుశ్చనిష్కృతిర్నైవవిద్యతే। పృథ్వీచంద్రోదయేపరాశరః॥ సర్వదాచ
తిలాగ్రాహ్యాఃపితృకృత్యేవిశేషతః। భోజ్యపాత్రేతిలాన్దృష్ట్వానిరాశాఃపితరోగతాః॥
చంద్రికాయాంవృద్ధశాతాతపః॥ హస్తదత్తాస్తుయేస్నేహాలవణవ్యంజనాదయః।
పితౄణాంనోపతిష్ఠంతి భోక్తాభుంజీత కిల్బిషమ్। (తస్మాదంతరితంకుర్యాత్పర్ణే
నాథతృణేనవా) ఘృతపాత్రేవిశేషోగ్రంథాంతరే॥ ఓదనేపరమాన్నేచ పాత్ర
మాసాద్యముగ్ధధీః। ఘృతేనపూరయేత్పాత్రం తద్ఘృతంరుధిరంభవేత్॥ ఘృతా

ద్విపాత్రాభిఘారమాస్థాపయేదన్నం భోజనపాత్ర ఇతి మదనరత్నే - సంగ్రహేఽపి ॥ హస్తద
త్తంతు నాశ్నీయాల్లవణవ్యంజనాదికం । అపక్వం పక్వంచ హస్తేనైవ ప్రదీ
యతే ॥ పాత్రాలంభనముక్తం చతుర్వింశతిమతే ॥ ఉత్తానం దక్షిణం సవ్యం నీచం పా
త్రాణ్యుపస్పృశేత్ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ దత్వాన్నం పృథివీపాత్రమితి పాత్రాభిమంత్రణం ॥
కృత్వేదం విష్ణురిత్యన్నే ద్విజాంగుష్ఠం నివేశయేత్ ॥ బౌధాయనః ॥ విప్రాంగుష్ఠేనాసనౌ
నాయుపశేతి పృథివీ తే పాత్రం ద్యౌరపిధానం బ్రాహ్మణస్యముఖేమృతేమృతం జుహోమి
బ్రాహ్మణానాం త్వా విద్యావతాం ప్రాణాపానయోర్జుహోమ్యక్షితమసి మామే
పిత్రణాం క్షేష్ఠాముత్రాముష్మిఁల్లోకే ఇతి అద్యుజుహోమ్యగ్రే స్వాహాశబ్దః కాతీ
యసూత్రేఽప్యుక్తః - మైత్రేస్స్వధాశబ్దః - అంగుష్ఠే విశేషమాహ హేమాద్రావాథా
పస్తః ॥ సవ్యం కృత్వాచాంగుష్ఠం ద్విజస్యాన్నే నివేశయేత్ ॥ తథా ॥ ఉత్తానేన తు హస్తేన
ద్విజాంగుష్ఠం నివేశయేత్ । యః కరోతి ద్విజో మోహాత్ తద్వై రక్షాంసి భుంజతే ॥ తత్రైవ
యమః ॥ విష్ణోర్హవ్యం చ కవ్యం చ బ్రూయాద్రక్షస్వ చ క్రమాత్ ॥ దైవే పిత్ర్యే చేత్యర్థః -
తత్రైవాత్రిః ॥ సంబోధననామగోత్రాభ్యాం ఇదమన్నం తతస్స్వధా । పితృక్రమాదుదీ
ర్యైవమన్నం త్యాగం సమాచరేత్ ॥ హస్తేనాభుక్తమన్నాద్య మిదమన్నముదీరయేత్ ॥
పాత్రాన్న చాన్నే చతుర్థ్యా స్యాదిత్యాదివిశేషాః పూర్వముక్తాః - అత్ర పూర్వోక్తమం
త్రోత్తేపురూరవార్ద్రవసంజ్ఞకా విశ్వేదేవా దేవతా ఇదమన్నం సపరికరం హవ్యం
అయం బ్రాహ్మణస్స్వాహా సవిధూయేదత్తం దాస్యమానం చాతృప్తేః గయేయం భూః
గయాధరాత్రా ఇదమన్నం బ్రహ్మసౌవర్ణపాత్రస్థమన్నమక్షయ్యమన్నం చాక్షయ్యాస్తం
అముకేభ్యో విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదమన్నమమృతరూపం పరివిష్టం పరివేక్ష్యమాణం
చాతృప్తేః స్వాహా న మమేతి బహ్వృచ పరిశిష్ట హేమాద్ర్యాద్యనుమతః ప్ర
యోగః - ఏవం పిత్ర్యేఽముకగోత్ర సుమపాదితత్తన్నామక్షయ్యం - లతోయేదేవాస
ఇత్యాద్యైవేదే సేనాపతిలిరః ఇతి ఏకే కేచిజ్జపంతి - తతోఽభిప్రవం వాచయేత్ - తత్రైవ
ప్రచేతాః ॥ అపోశనం నిర్విఘ్నం సంకల్పాచ్ఛిద్రభాషణాత్ । విరాశాః పితరో యాం
తి దృష్ట్వైనస్మహాసన సంశయః ॥ పారస్కరః ॥ సంకల్ప్య పితృదేవేభ్యస్సావిత్రీమధుమజ్జపః ॥
శ్రాద్ధం నివేద్యాపోశనం జుషస్వేతి భోజనమ్ ॥ నివేద్యేతి బ్రహ్మార్పణం కృత్వేత్యర్థః ॥
అతఏవ బృహన్నారదీయే న్న త్యాగముక్త్వోక్తం ॥ దత్తం హవిశ్చ తత్కర్మ విష్ణవేనైవ సమ
ర్పయేదితి - యాజ్ఞవల్క్యస్త్వర త్నే కాత్యాయనః ॥ అపసవ్యేన కర్తవ్యం పితృకృత్యమశేషతః ॥
అన్నదానాద్య దేవం సర్వమేవం మాతా సుమేర్వపి ॥ ఇతి తదస్యేతి తత్పరం ॥ తత్ర బ్రహ్మార్పణం
బ్రహ్మ హవిః, హారిద్రానాహారి ర్విశ్వాచతుర్భిర్హోత్రైరితి కేచిత్పఠంతి - ధర్మప్రదీపే ॥ తతోఽన్నం
పితృదేవేభ్యస్సంకల్ప్య చ యథావిధి । దత్తం యద్దాస్యమానం చ ఆతృప్తేర్న మమేతి చ ।
తథా ॥ శ్రాద్ధీయాన్నస్య సంకల్పో భూమావేవ ప్రదీయతే । హస్తేష్వదీయమానం తు వి
తృణాం నోపతిష్ఠతే ॥ స్వశ్వదేవస్యనాపి తు పితృపాత్రస్య దక్షిణే ॥ సంకల్పోదకదానం
స్యాన్నిత్యం శ్రాద్ధే యథారుచి ॥ ప్రచేతాః ॥ ఆపోశనం ప్రదాయాథ సావిత్రీం త్రిర్జపేదథ ।
మధువాతా ఇతి తృచం మధ్విత్యేతత్ త్రికం తథా ॥ మితాక్షరాయాం పారస్కరః ॥ సంకల్ప్య

పితృదేవేభ్యస్సావిత్రీమధుమజ్జపః । శ్రాద్ధంనివేద్యాపోశనంజపన్పైతృకభోజనమ్ ।
గాయత్రీంత్రిస్సకృద్వాపిజపేద్వ్యాహృతిపూర్వికామ్ । మధువాతాఇతిత్ర్యృచంమధ్వి
త్యేతత్త్రికంతథా॥యాజ్ఞవల్క్యః॥సవ్యాహృతికాంచగాయత్రీంమధువాతాఇతిత్ర్యృచమ్।
జప్త్వాయథాసుఖంవాచ్యం భుంజీరంస్తేపివాగ్యతాః ॥ యథాసుఖంజుషధ్వమితివా
చ్యం-అత్రిః॥ అసంకల్పితమన్నాద్యంపాణిభ్యాంయదుపస్పృశేత్ ।అభోజ్యంతద్భవే
దన్నంపితౄణాంనోపతిష్ఠతే। అన్నందత్తంనగృహ్ణీయాద్యావత్తోయంనసంపిబేత్॥
ఆపోశనేవిశేషమాహస్మృతిసముచ్చయే ॥ ఆపోశనంవామభాగేసురాపానసమం
భవేత్ ॥దక్షభాగేతుయఃకుర్యాత్సోమపానసమంభవేత్ ॥తథా॥పురస్తాపూర్వ్యాపోశ
నంసురాపానసమంభవేత్ ॥ హేమాద్రావత్రిః ॥ దత్త్వైవాప్యథవాఽదత్త్వే భూమౌ
యోనిక్షిపేద్బలిమ్ । తదన్నంనిష్ఫలంయాతినిరాశైః పితృభిర్గతైః ॥ కేచిదా
ద్యేపకుర్వంతి - తన్న ॥ వాయసేనతథాద్యేనమూషాన్నేనతథైవచ । నకుర్యాద్బలి
దానంతు ఓదనేనప్రకల్పయేదితిస్మృతిసారేనిషేధాత్ - శంఖః ॥ శ్రాద్ధేనియుక్తా
న్భుంజానాన్నపృచ్ఛేల్లవణాదితు । ఉచ్ఛిష్టాః పితరోయాంతిపృచ్ఛతో నాత్రసంశ
యః ॥ కాత్యాయనః ॥ అశ్నత్సుజపేత్సవ్యాహృతికాంగాయత్రీం సకృత్త్రిర్వా
రాక్షోఘ్నీః పౌరుషంసూక్తమప్రతిరథమితి - హేమాద్రౌసౌరపురాణే ॥ ఐంద్రం
చపౌరుషంసూక్తంశ్రావయేద్బ్రాహ్మణాంస్తతః ॥ మాత్స్యపాద్మయోః ॥ బ్రహ్మ
విష్ణ్వర్కరుద్రాణాంస్తోత్రాణివివిధానిచ । ఇంద్రేశసోమసూక్తానిపావమానీశ్చశ
క్తితః ॥ మండలంబ్రాహ్మణంతద్వత్ప్రీతికారిచయత్పునః । అభావేసర్వవిద్యానాం
గాయత్రీజపమాచరేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేబ్రాహ్మే ॥ వీణాంవంశధ్వనించాథ
విప్రేభ్యస్సన్నివేదయేత్ । జపేచ్చపౌరుషంసూక్తంనాచికేతత్రయంతథా ॥ త్రి
మధుత్రిసుపర్ణంచపావమానీర్యజూంషిచ ॥ హేమాద్రావత్రిః ॥ హుంకారేణాపి
యోబ్రూయాద్ధస్తాద్వాపివదేద్గుణాన్ । భూతలాచ్చోద్ధరేత్పాత్రంముంచేద్ధస్తేనవా
పిబేత్ ॥ ప్రౌఢపాదోబహిఃకచ్ఛోబహిర్జానుకరోపివా । అంగుష్ఠేనవినాశ్నాతి
ముఖశబ్దేనవాపునః ॥ పీతావశిష్టతోయానిపునరుద్ధృత్యవాపిబేత్ । ఖాదితార్ధా
త్పునఃఖాదేన్మోదకానిఫలానిచ ॥ ముఖేనవాధమేదన్నంనిక్షిపేద్భాజనేపివా । ఇత్థ
మశ్నన్ద్విజశ్శ్రాద్ధంహత్వాగచ్ఛత్యధోగతిమ్ ॥ జాబాలిః ॥ ఇష్టముష్ణంహవిష్యం
చదద్యాదన్నంశనైశ్శనైః ॥ వృద్ధశాతాతపః ॥ అపేక్షితంయాచితవ్యంశ్రాద్ధార్థము
పకల్పితమ్ । నయాచతేద్విజోమూఢస్సభవేత్పితృఘాతకః ॥ యత్తుయమః॥ శ్రాద్ధే
ద్విజోనైవదద్యాన్నయాచేనైవదాపయేదితితద్దత్తసంపాదితవస్తువిషయమితిహే
మాద్రిః - హారీతః ॥ ఊర్ధ్వపాణిశ్చవిహసన్సక్రోధోవిస్మయాన్వితః । భుగ్నపృ
ష్ఠశ్చయద్భుక్తేనతత్ప్రీణాతివైపితౄన్ ॥ ప్రచేతాః ॥ నస్పృశేద్వామహస్తేనభుం
జానోఽన్నంకదాచన । నపాదాననశిరోవస్తింనపదాభాజనంస్పృశేత్ ॥ శంఖః॥ శ్రా
ద్ధపఙ్క్త్యాంతుభుంజానోబ్రాహ్మణోబ్రాహ్మణంస్పృశేత్ । తదన్నమత్యజన్భుక్త్వాగా
యత్ర్యష్టశతంజపేత్ ॥ ఉశనాః ॥ భోజనంతునినిశ్శేషంకుర్యాత్ప్రాజ్ఞఃకథంచన

అన్యత్రతదభావః క్షీరాద్యాపోద్రవాత్ప్రస్తుభ్యశ్చ వచ ॥ బ్రాహ్మే ॥ నచాశ్రుపాతయేజ్జా తునశుష్కాంగిరమీరయేత్ । నచోద్వీక్షేతభుంజానాన్నచకుర్వీతమత్సరమ్ ॥ యమః ॥ స్వాధ్యాయంశ్రావయేత్తేషాంధర్మశాస్త్రాణిచైవహి ॥ ప్రచేతాః ॥ భుంజానేషుతువిప్రేషుఋగ్యజుస్సామలక్షణమ్ । జపేత్సంహితముఖ్యోభూత్వాపిత్ర్యేచైవవిశేషతః ॥ యజూంషిచైవరుద్రంచరాక్షోఘ్నీకృపవనచ । రాక్షోఘ్నః కృణుష్వపాజఇత్యనువాకః పావమానమిత్యాద్యాః - తత్రైవనిగమః ॥ భుంజత్సుజపేత్పావమానీసుక్తరుతామధ్వన్వతీశ్చ ॥ అన్నవత్యః పతంసుస్తోనసునుత్వీకృణ్వచంద్రోదయేభరద్వాజః ॥ భుంజానేషుతువిప్రేషుప్రమాదాత్పతితేగుడమ్ । పాదస్పృష్టంతతఃకృత్వాఅన్యంవిప్రం నియోజయేత్ ॥ తుణపాద్యాదిపత్యేత్యర్థః - విప్రమనుసేతత్తైవసప్తుం ॥ నిమంత్రితస్తుయశ్శ్రాద్ధేభోజనేముఖనిస్సృతే । తదైవహోమంకుర్వీతస్వాగ్నౌవిప్రస్సమాహితః ॥ ప్రాణాదిపంచభిర్మంత్రైర్వ్యాసద్వాత్రింశసంఖ్యయా । బ్రాహ్మణస్తుతతః కృత్వాఘృతప్రాశనమాచరేత్ ॥ ఋగ్విధానేపి ॥ ఇంద్రాయసామసూక్తేనశ్రాద్ధవిఘ్నోయదాభవేత్ । అగ్న్యాదిభిర్భోజనేనశ్రాద్ధంసంపూర్ణమేవహిత్యుక్తం - అగ్న్యాదిభిరితి లౌకికాగ్నిస్థాపనచరునిర్వాపాద్యగ్నౌకరణాంతేనావమృశ్యపూర్వమనుగ్నౌపిత్రూనావాహ్య సంపూజ్యాన్నత్యాగంకృత్వా ప్రాణాదిభిర్ద్వాత్రింశదాహుతీర్హునేదిత్యర్థః - భోజనేనపునశ్శ్రాద్ధేన ॥ తేనహోమంపునశ్శ్రాద్ధంచేతిసత్త్వద్వయముక్తం - సూక్తజపస్తూభయానుగతః - స్మృతిసంగ్రహే ॥ ప్రాధాన్యాత్పిండదానస్యభోజనస్యతదంగతా । అతోభుక్తక్రియాహానౌశ్రాద్ధావృత్తిర్నమన్యతే ॥ పిండదానోత్తరంవాంతౌహోమఏవనావృత్తిః-పిండదానాత్ప్రాగ్వాంతౌతద్దినేఉపవాసంకృత్వాపరేద్యుః పునశ్శ్రాద్ధంకార్యమిత్యర్థః - తత్రైవ ॥ శ్రాద్ధపక్వేతుభుంజానోబ్రాహ్మణోవమతేయది । లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య అర్చయేత్పావకాశనమ్ ॥ తథా ॥ ఏకఏవయదావిప్రోభోజనేఛర్దితోయది । తత్రైవాగ్నింసమాధాయహోమంకుర్యాద్యథావిధి ॥ ద్వితీయపక్షేఋగ్విధానే ॥ భోజనేచప్రమాదాత్స్యాద్వమనంక్రమాత్పూర్వతోయది । శ్రాద్ధవిఘ్నపునఃకార్యంజపహోమాదినత్వపి ॥ స్మృతిసంగ్రహే ॥ అకృతేపిండదానేతుభుంజానోబ్రాహ్మణోవమేత్ । పునఃపాకాన్తరేకర్తవ్యంపిండదానంయథావిధి ॥ పిండదానంశ్రాద్ధం ॥ అకృతేపిండదానేతుపితాయదివమేత్తదా । పునఃపాకంప్రకుర్వీతశ్రాద్ధంకుర్యాద్యథావిధి ఇతితత్రైవోక్తః-తథా ॥ విప్రాణాంత్రయాణాంచపితాచవమతేయది । తద్దినేనోపవాసస్స్యాత్పునశ్శ్రాద్ధంపరేహని ॥ వమనేవాపిరేకేవా తద్దినంపరివర్జయేత్ ॥ ఏషువచనేషుమూలంచింత్యం-ఇదంమాసికాబ్దికవిషయం - దర్శాదౌతువాంతౌవామేనతద్దైవకార్యం ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధంప్రకీర్తితమ్ । అమావాస్యాదినియతంమాససంవత్సరాదృతే ఇతిమరీచిస్మృతేః - శ్రాద్ధేపిండదానమేవప్రధానమితికర్కాచార్యాః-తస్మాత్తేవదుక్తోహెూమఏవనావృత్తిః - విప్రభోజనమితిమేధాతిథిః - భోజనపిండదానాగ్నౌకరణానీతికల్పతరు-ధూర్తస్వామిహేమాద్ర్యాదయః - తన్మతేపూర్వోక్తోనిర్ణయః -

అన్నత్యాగమాత్రంప్రధానం - భోజనంతుప్రపత్తిరూపమంగం- అతోఽవాంతౌతద్ధా
నేపినావృత్తిరితిగాథమైథిలాదయః- తన్న శ్రాద్ధస్యయాగదానోభయరూపత్వాత్సం
పూర్ణదానాభావా ద్భోజనస్యాంగత్వేపి సోమవమనే ఇవ నైమిత్తికవిధాన
మితియుక్తంప్రతీమః - అత్రేదంతత్త్వం-వైశ్వదేవికస్యవమనేఽప్యామ ఏవనావృ
త్తిః-అంగత్వాత్ -తచ్చరక్షార్థత్వాత్ ఇష్టిశ్రాద్ధేక్రతూదక్షావిత్యాదిస్మృతేశ్చ-తత్ర
జయ్యాజ్యహుయాదితివత్ - పితామహాదేరపితథాపితేత్యుక్తైరితి కేచిత్ - తస్యాపిప్ర
ధానత్వాత్పితృవదితితుయుక్తం - సపిండీకరణాదావాపార్వణవత్॥ సపిండీకరణాదీని
యానిశ్రాద్ధానిషోడశ । తత్రపిండప్రధానత్వంప్రేతత్వవినివర్తకమితిస్మృతేః - మ
హైకోద్దిష్టాదాతూభయప్రాధాన్యాదావృత్తిరేవ॥ ఏకఏవద్విజోభోజ్యః పిండోప్యే
కోవిధీయతేఇతిస్మృతేః - వృద్ధిసంకల్పనిత్యశ్రాద్ధాదౌతుభోజన ప్రాధాన్యాద్వాం
తావావృత్తిరేవ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధవికల్పేనపిండదానంబుధైఃస్మృతమ్ । నిత్యశ్రాద్ధమదై
వంస్యాత్పిండదానవివర్జితమితిస్మృతేః॥ భుక్తిక్రియాయాఃప్రాధాన్యం శ్రాద్ధేసంక
ల్పసంజ్ఞకే। తత్రైవపిత్ర్యవిప్రస్యతూపఘాతేపునఃక్రియాఇతిసంగ్రహోక్తేశ్చ-మ
ఘాదావప్యేవం - తీర్థమహాలయాదావదర్శవదిత్యాశార్కాద్యాలోచనేనప్రతీమః -
ఆశ్వలాయనః ॥ తృప్తాన్జ్ఞాత్వామధుమతీః శ్రావయేదక్షన్నమీమదంతేతిచసంప
న్నంస్పృష్ట్వాయద్యదన్నముపభుక్తంతత్తత్ స్థాలీపాకేనసహపిండార్థముద్ధృత్యశేషం
నివేదయేత్ -అభిమతేఽనుమతేవాఇతి।అత్రగాయత్రీమధ్వీత్రికజపోపిజ్ఞేయః ॥ తృ
ప్తాన్బుద్ధ్వాన్నమాదాయసతిలంపూర్వవజ్జపేదితిప్రచేతసోక్తేః-వ్యాసః॥ తృప్తాఃస్థేతి
తుపృష్ట్వాస్తేబ్రూయుస్తృప్తాఃస్మ ఇత్యథ । అభిమతేవిప్రైస్స్వీకర్తుమిష్టే - శౌన
కోపి॥ అన్నశేషైశ్చకింకార్యమితిపృచ్ఛేత్తతాం స్తతః ॥ తేఇష్టైస్సహభోక్తవ్యమితి
ప్రత్యుక్తిపూర్వకమ్। ప్రదద్యుస్సకలంతస్మైస్వీకుర్యాద్వాయథారుచి॥ శ్రాద్ధవిశేషే
ప్రశ్నభేదమాహహేమాద్రౌవిష్ణుః॥ పిత్ర్యేస్వదితమితిగోష్ఠ్యాంసుశ్రుతంసంపన్నమి
త్యభ్యుదయేదైవేరోచతఇతి - ఆయుష్యమితి స్వైరిషుస్వైరమిచ్ఛాశ్రాద్ధం యాజ్ఞ
వల్క్యః । అన్నమాదాయతృప్తాఃస్థశేషంచైవానుమాన్యచ । తదన్నంప్రకిరేద్భూ
మావద్యాదాపస్సకృత్సకృత్ ॥ ఇదంచాత్రవికిరదానమన్యశాఖినాం ఆశ్వలాయ
నానాంతుపిండాంతఏవసూత్రకృతోక్తం - కాత్యాయనస్తువికిరోత్తరంగాయత్ర్యా
దిజపంతృప్తిప్రశ్నంచాహ - హేమాద్రౌదేవలః॥ తతస్సర్వాశనంపాత్రేగృహీత్వా
వివిధంబుధః । తేషాముచ్ఛేషణస్థానేవికిరంభువినిక్షిపేత్ ॥ మాధవీయేప్రచేతాః॥ సా
ర్వవర్ణికమాదాయయే అగ్నితిభువిక్షిపేత్ ॥ సచకుశేకార్యః - దర్భేషువికిరశ్చ
యఃఇత్యుక్తేః - మంత్రఃకాతీయః ॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చయేజీవా యేప్యదగ్ధాఃకులేమమ ।
భూమౌదత్తేనతృప్యంతు తృప్తాయాంతుపరాంగతింఇతి॥ అన్యేతు॥ అసోమపాశ్చయే
దేవాయజ్ఞభాగవివర్జితాః । తేషామన్నంప్రదాస్యామి వికిరంవైశ్వదేవికమితిహే
మాద్రౌగోభిలోక్తేనదైవే॥ అసంస్కృతప్రమీతాయేత్యాగినోయ్యేయాఃకులస్త్రియః।
తాస్యామితేభ్యోవికిరమన్నంతాభ్యశ్చపైతృకం । ఇత్యగ్నిపురాణోక్తేన పిత్ర్యేన్నం

వికిర్య। యే అగ్నిదగ్ధా ఇత్యుచ్ఛిష్టపిండం కుశోపరి పృథగ్విద్యాదిత్యాహుః - హస్తేష్వేవ ద్రోదయేత్త్వేవం-బ్రాహ్మే॥ తతః ప్రక్షాళ్య హస్తౌ చ ద్విరాచమ్య హరిం స్మరేత్ ॥మాధవీయే గౌతమః ॥ వికిరముచ్ఛిష్టేషు ప్రతిపాదయేత్ - హేమాద్రౌ వ్యాసః-ఉచ్ఛిష్టే శేషవికిరం తస్మై న ప్రతిపాదయేత్ -భృగుః ॥ పిండవత్ప్రీతిప[illegible]ద్వికరగస్యేతి తే ల్వలిః॥ శ్రాద్ధకారికాయాం॥ యజమానస్య దాసాదీనుచ్ఛిష్టభుజస్త్రియః। తస్మాదన్నం త్యజేదుచ్ఛిష్టమాధామభాగేష్విత్యకే చ కేచన। ఉచ్ఛిష్టం భూమిగతమజిహ్మస్యాశఠస్య చ। దాసవర్గస్య తత్పిత్ర్యే భాగధేయం ప్రచక్షతే। పిష్టః-ఉదఙ్ముఖేష్వాచమనమాగాదద్యాత్ తతః ప్రాఙ్ముఖేషు ప్రదద్యాదితి చేత్యపి-శాతాతపః॥ పిత్ర్యే దేశే నివిష్టానాం చ ఆచమనం సధాననమ్ ॥ హేమాద్రౌ వారాహే॥ హస్తప్రక్షాళనం యశ్చాపిబేద్భుక్త్వా ద్విజస్సదా। తదన్నమసురా భుక్త్వా నిరాశాః పితరో గతాః ॥మరీచిః॥ హస్తం ప్రక్షాళ్య గండూషం యః పిబేదవిచక్షణః। ఆసురం తద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం పితౄణాం నోపతిష్ఠతే॥ తత్రైవ సంగ్రహే॥ పవిత్రగ్రంథిముత్సృజ్య [illegible] భువినిక్షిపేత్ ।హస్తాదీన్ క్షాళయేద్విద్వాన్ [illegible] బుద్ధిల [illegible]వ్యాసః॥ తాంబూలాగ్నిగణ్డూష[illegible] తోగ్గిరణం తథా। [illegible] [illegible] ప్రమాదేనోత్తరే నాచమ[illegible] [illegible] నా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] త్తరం భోజనోత్తరం వికిరోత్తరం స్వధావాచ[illegible] [illegible] [illegible] దాని స్మృతిషు సతాం ఉక్తాః- తేషాం నిబన్ధే విరోధస్య సత్త్వాత్- ప్రతి శ్రాద్ధే [illegible] మస్య భోజనోత్తరమితి చంద్రికాసారౌ- సర్వత్ర భోజనోత్తరమితి బహవః-అనేకానాం సః॥ భుక్తవత్స్వనాచాంతేషు పిండాన్నిదధ్యాదాచాంతేష్వేకే-భుక్తవత్స్వనాచాంతేష్వ నిషేధాత్ - సాగ్నిరతిప్రణీతసమీపే-నగ్నిర్ద్విజసమీపే - హేమాద్రౌ కాత్యాయనః ॥ వ్యామమాత్రం సముత్సృజ్య పిండం తత్ర ప్రదాపయేత్ ॥ [illegible] జాంతరం వ్యామః - సంకటే తు వ్యాసః-అరత్నిమాత్రముత్సృజ్య [illegible] - యమః [illegible] సికతాభిస్స్వ-దానాపి [illegible] దక్షిణాసిమ్ను [illegible] - దేవలః ॥ [illegible] స్థలం దక్షిణాం దిశమేత్య చ॥ చంద్రికాయాం॥ [illegible] చతుస్త్రైః। కాశేషు రాజదూర్వాసు పవిత్రేషు ప్రదాపయేత్॥ ఆశ్వలాయనః- [illegible] రేఖాముల్లిఖేత్ ॥ అపహతా అసురా రక్షాంసి వేదిషద ఇతి తామభ్యుక్ష్య సకృదా [illegible] ద దక్షిణార[illegible]ప్రాచీనానీతీరేఖాం త్రిరుదకేనోపసచయేచ్ఛుంధంతాం పితరః - శుంధంతాం పితామహాః, శుంధంతాం ప్రపితామహా ఇతి తస్యాం పిండాన్నిః[illegible]మాత్ప్రాచీనపాణిః, పిత్రే పితామహాయ ప్రపితామహాయేత శ్వేసాయ చ [illegible] తాస్వేవలి - హేమాద్రౌ పారస్కరః॥ కరాభ్యాముల్లిఖేత్ [illegible] రేఖాపిముహీం ద్విజః। బహ్వృచానాం కరేణైవ రేఖా చాగ్నేయ్యభిముఖేతి వృత్తిః - దక్షిణాప్రాచీం వేదిముద్ధృత్య [illegible] ఇత్యేకే-దేవలః॥ ఆవాహయిత్వా దర్భాగ్రైస్తే పాంస్థానాని కల్పయేత్ । తేష్వాసీనేషు పాత్రేణ వ్రియచ్ఛేత్ తిలోదకమ్ ॥ ప్రాచీనేష నివీతీ పితృతీర్థేన-వాయవీయే॥ మధుసర్పిస్తిలయుతాం త్రీన్పిండాన్నిర్వపేద్బుధః ॥ తిలస్థలీసేతౌ ॥ తిలమస్తు చ ఘాని

యంధూపందీపంపయస్తథా । మధుసర్పిః ఖండయుక్తం పిండమష్టాంగముచ్యతే ॥
యాజ్ఞవల్క్యః ॥ సర్వమన్నముపాదాయసతిలందక్షిణాముఖః । ఉచ్ఛిష్టసన్నిధౌపిం
డాన్దద్యాద్వైపితృయజ్ఞవత్ ॥ కేచిత్పిండేషుమాషాన్వర్జయంతి॥ మాషాఃశ్రాద్ధే
షువైగ్రాహ్యావర్జ్యాశ్చైవాగ్నిపిండయోః। బ్రాహ్మణేషుయథామద్యంతథామా
షోగ్నిపిండయోరితిస్మృతిసారాత్ ॥ మాషాన్సర్వత్రవైదద్యాత్పిండేగ్నౌచ వివ
ర్జయేదితిస్మృతేశ్చ - అత్రమూలంచింత్యం-హేమాద్రావపిసర్వశబ్దస్య ప్రకృతార్థ
త్వాత్సర్వాన్నగ్రహణముక్తం - అత్రశేషమన్నమనుజ్ఞాప్యసర్వమేకత్రోద్ధృత్యో
చ్ఛిష్టసమీపేదర్భేషుత్రీంస్త్రీన్పిండాన్దద్యాదితిగోభిలసూత్రే సర్వస్మాత్ప్రకృతా
దన్నాత్పిండాన్మధుతిలాన్వితానితిచశేషనియమాత్తదభావేపిండనివృత్తిః ప్రాప్నో
తీతిమైథిలవాచస్పతీ-తన్న-తుషోపవాపవత్ పరప్రయుక్తద్రవ్యవత్వేప్యర్థకర్మత్వా
ద్గుణానురోధేన ప్రధానత్యాగాచ్చ శేషలోపేపి ద్రవ్యాంతరేణకార్యం-అతోనేయం
ప్రతిపత్తిః - కింతుప్రధాన మిత్యుక్తంప్రాక్ - అన్యథా సపిండీకరణాదౌ సంయో
జనాదేః ప్రధానస్యలోపాపత్తేరితిదిక్—అథపిండప్రమాణం-హేమాద్రావంగిరాః॥
కపిత్థబిల్వమాత్రాన్వా పిండాన్దద్యాద్విధానతః । కుక్కుటాండప్రమాణాన్వా మల
కైర్బదరైఃసమానితి-తత్రైవధూమ్రః ॥ కపిత్థస్యప్రమాణేనపిండాద్దద్యాత్సమాహి
తః । తత్సమంవికిరందద్యాత్పిండాంతేతుపడజ్గులే॥ అంత్యేష్టిపద్ధతౌభట్టాస్తు ॥ ఏకో
ద్దిష్టేసపిండేతు కపిత్థంతువిధీయతే । నారికేళప్రమాణంతు ప్రత్యబ్దేమాసికేతథా ॥
తీర్థేదర్శేచసంప్రాప్తే కుక్కుటాండప్రమాణతః । మహాలయేగయాశ్రాద్ధేకుర్యాదా
మలకోపమమిత్యాహుః - కలికాయామాచార్యః ॥ యత్రస్యుఃబహవః పిండాస్తత్ర
బిల్వఫలోపమాః । యత్రచైకోభవేత్పిండస్తత్రఖర్జూరసన్నిభః॥ ప్రేతపిండస్తుదై
ర్ఘ్యేణద్వాదశాంగుళ ఉచ్యతఇతి-వాయవీయే ॥ పత్నీపిండాంస్తుమృద్నీయాత్త్రి
వర్గస్యసహాయిని॥ హేమాద్రౌలౌగాక్షిః ॥ మహాలయేగయాయాంచ ప్రేతశ్రా
ద్ధేదశాహికే । పిండశబ్దప్రయోగస్స్యాదన్నమన్యత్రకీర్తయేత్ ॥ శాట్యాయనిః॥
అసావేతత్తఇత్యుక్త్వాతదంతేచస్వధానమః ॥ అసావిత్యత్రసంబంధరూపగోత్రాదివి
శిష్టంపిత్రాదినామసంబుద్ధ్యంత ముక్త్వాపునశ్చతుర్థ్యంతం తదంతేయం పిండఇదమ
న్నంవా స్వధానమమేతివదేదితిహేమాద్రిః।పిత్రాదీనామజ్ఞానేత్వాపస్తంబః-
యదినామానినవింద్యాత్స్వధాపితృభ్యః పృథివీషద్భ్య ఇతిప్రథమంపిండందద్యా
త్-స్వధాపితృభ్యోంతరిక్షసద్భ్యఇతిద్వితీయం స్వధాపితృభ్యోదివిషద్భ్య ఇతితృతీ
యం-ఏవంమాతామహేషుమాతృషుచ - బహ్వృచానాంతూక్తంప్రాక్ - కలికా
యాంస్మృతిః ॥ యావదేవోచ్చరేన్మంత్రంతావత్ప్రాణంనిరోధయేత్॥ యేషాంతు
గృహ్యోక్తైదర్శేమాతుశ్శ్రాద్ధంపృథగుక్తం - తేషాంపితృభ్యఃపశ్చిమేమాతృభ్య
స్తత్పశ్చిమేమాతామహేభ్యఃపిండాదిదేయమితిసాంఖ్యాయనః - అస్మిన్పక్షేతత్పశ్చి
మేమాతామహీభ్యోపిదద్యాదితిహేమాద్రిః - పూర్వాసుపితృభ్యోదద్యాదపరాసు
స్త్రీభ్యఃఇతిసూత్రాచ్చ - ఏవంయత్రతీర్థమహాలయాదౌ ॥ కేచిగిచ[illegible]ణినాగీశాంస్తు

ధకాచ్ఛ్రాద్ధం మహాపర్వణియ ఇతిచతుర్వింశతిమతాత్ । పిత్రాదిదినవద్దైవత్యంతథాద్వా
దశదైవతం॥ ఇత్యగ్నిపురాణాచ్చమాతృణాంపృథగుక్తం - యత్రవాఆచార్యగురు
శిష్యేభ్యస్సఖిజ్ఞాతిభ్యఏవచ।తత్పత్నీభ్యశ్చసర్వాభ్యస్తథైవచజలాంజలిః॥ పిండాం
స్తేభ్యస్సదాదద్యాత్పృథగ్బ్రాహ్మణపదేనవః । తీర్థేషుచైవసర్వేషుమాఘమాసేమహాలయే
చేతిచతుర్వింశతిమతే॥దౌహిత్రపుత్రదారాశ్చ యేకనిష్ఠాస్సహోదరాః । నిస్సం
తానామృతాయేచతేభ్యోప్యత్రప్రదీయత ఇతిభవిష్యేఏకోద్దిష్టాన్యుక్తానితత్రాపితత్ప
త్నీమేపిండదానంజ్ఞేయం-యేషాంనపృథక్తైస్సపత్నీకాః పిత్రాదయోవాచ్యాః॥ అ
న్వష్టకాగయామాతృశ్రాద్ధంచైవమృతేహని । ఏకోద్దిష్టంతథాముక్త్వాస్త్రీణాంనా
న్యత్పృథగ్భవేదితి శంఖోక్తేశ్చ-మనుః ॥ తేషుదర్భేషుతంహస్తం నిమృజ్యాల్లేపభాగి
నామ్॥ హస్తలేపాభావేపిహస్తంనిమృజ్యాద్దేవేతి మేధాతిథిః - విష్ణుః॥ అత్రపితరో
మాదయధ్వమితి దర్భమూలేకరావఘర్షణాం - కలికాయామంసుమంతుః॥ ఏకోద్ది
ష్టేషువర్షాణుదర్భలేపోనవిద్యతే । సపిండీకరణాదౌతులేపస్సర్వత్రశస్యతే ॥ మ
నుః॥ఆచమ్యోదక్పరావృత్త్యత్రిరాచమ్యశనైరసూన్ । షట్కృతూంశ్చనమస్కు
ర్యాత్పితౄనేవచమంత్రవత్ ॥ ఉదకంనినయేచ్ఛేషంశనైఃపిండాంతికేపునః ॥ త్రిః
ప్రాణాయామంకృత్వేతిమేధాతిథిః, అనుమంత్రంప్రాణానిషిద్ధ్యే[illegible] - మం
త్రవద్వసంతాయనమః-నమోవఃపితర ఇత్యాద్యై[illegible] శేష[illegible]
ఆశ్వలాయనః నిపృతాననుమంత్రయేతాత్రింతరోమాదయధ్వంయథాభాగమావృ
షాయధ్వమితిసవ్యావృదు[illegible]యథా[illegible]త్రా[illegible]
ఉమీమదంతపితరోయథాభాగమావృషాయి[illegible]తేతివదేః[illegible]
త్యంనినయనమితి నిత్యగ్రహాణాంశేషాభావేపికుర్యాదిత్యేకే - శౌనకః ॥ [illegible]
షామత్రపితరఇత్యాద్యేనానుమంత్రణమ్ । అని[illegible]
మంత్ర్యతాం ॥ పిండశిష్టచరోరన్నం[illegible] । [illegible]
శుంధంతామిత్యాద్యైరేవపూర్వవత్ ॥ [illegible]
ర్థతః॥ వ్యాసః॥ అద్భిః[illegible]
నంకుర్యాత్పిండపాత్రమధోముఖం ॥ [illegible]
ర్ద్విరాచమ్య సపిండి[illegible]స్యవాగ్యతః ॥ ఆశ్వలాయనః [illegible]
తిపిండేష్వభ్యం జనాంజనేవాసో గదద్యా[illegible]తా
యాదూర్ధ్వ[illegible]తద్వః పితరోవాసో[illegible] - శ్రా
ద్ధచింతామణౌబ్రాహ్మే॥ ఏతద్వఃపితరోవాస[illegible] । [illegible]
కగోత్రైతత్తుభ్యంవాసఃప[illegible] ॥ [illegible]
ప్రతిపిండమితితత్సూత్రాత్ - [illegible]బ్రాహ్మే। శ్రే[illegible]
జనంనిత్యమేవహి । తైలంకృష్ణ[illegible]తేభ్యశ్చ ఏదద్యా[illegible]
సురమాఇతిప్రసిద్ధం - అంజనప్రాప్త[illegible] - [illegible] ।
గంధపుష్పాణిధూపంచదీపంచవినివేదయేత్ ॥ దేవలః [illegible]

పిండంప్రదాపయేత్। భక్ష్యాణ్యపూపానిక్షూంశ్చ వ్యంజనాన్యశనానిచ ॥ తత్రైవ
శంఖః ॥ యత్కించిత్పచ్యతేగేహేభక్ష్యంభోజ్యమగర్హితం। అనివేద్యనభోక్తవ్యం
పిండమూలేకథంచన ॥ ఏతత్సవ్యేనేతికేచిత్ - యుక్తంత్వపసవ్యేన॥ మనుః॥ అవ
జిఘ్రేచ్చతాన్పిండాన్యథాన్యుప్తాన్సమాహితః ॥ తతోనమోవఃపితరఇషేఇత్యాది
నోపస్థానం-మాత్స్యే॥ అథాచాంతేషుచాచమ్యవారిదద్యాత్సకృత్సకృత్ । తిలపు
ష్పాక్షతాన్పశ్చా దక్షయ్యోదకమేవచ ॥ అత్రదైవేసవ్యం పిత్ర్యేత్వపసవ్యమితిక
ర్కః - పరిభాషోక్తవచనాత్సవ్యమితియుక్తం - అత్రశివాఆపస్సంతుసౌమనస్యమ
స్త్విత్యాదిప్రయోగోజ్ఞేయః-మాత్స్యే॥ దత్వాశీఃప్రతిగృహ్ణీయాద్ద్విజేభ్యః ప్రాఙ్ము
ఖోబుధః । అఘోరాఃపితరస్సంతుసంత్విత్యుక్తేపునర్ద్విజైః ॥ గోత్రంతథావర్ధతాం
నస్తథేత్యుక్తస్సతైఃపునః । దాతారోనోభివర్ధంతామన్నంచైవేత్యుదీరయేత్ ॥స్వ
స్తివాచనకంకుర్యాత్పిండానుద్ధృత్యభక్తితః ॥ స్వస్తివాచనాత్ప్రాక్పాత్రచాలనం
కార్యం-హేమాద్రౌబృహస్పతిః॥భాజనేషుచతిష్ఠత్సుస్వస్తికుర్వంతియేద్విజాః। తద
న్నమసురైర్భుక్తం నిరాశైఃపితృభిర్గతైః॥ జాతూకర్ణ్యః॥ పాత్రాణిచాలయేచ్ఛ్రా
ద్ధేస్వయంశిష్యోథవాసుతః । నస్త్రీభిర్నచబాలేన నాసజాత్యాకథంచన ॥ యాజ్ఞవ
ల్క్యః॥స్వస్తివాచ్యంతతఃకుర్యాదక్షయ్యోదకమేవచ॥తత్రైవవృద్ధశాతాతపః॥పిత్రా
ణాంనామగోత్రేణకరేదేయంతిలోదకం।ప్రత్యేకంపితృతీర్థేనఅక్షయ్యమిదమస్త్వితి-
అత్రషష్ఠీప్రాగుక్తా-తత్రైవనాగరఖండే ॥ ఉత్తానమర్ఘ్యపాత్రంతు కృత్వాదత్వా
చదక్షిణాం।హిరణ్యాందేవతానాంచపితౄణాంరజతంతథా-బృహస్పతిః॥తస్మాత్పణం
కాకిణీంవాఫలంపుష్పమథాపివా।ప్రదద్యాద్దక్షిణాంయజ్ఞెతయాసఫలోభవేత్ ॥ అ
త్రపిత్రుద్దేశేనదక్షిణాదానేఅపసవ్యం-విప్రోద్దేశేన సవ్యమితిమాధవః- కలికాయా
మాచార్యః-దద్యాద్యజ్ఞోపవీత్యేవతాంబూలందక్షిణాంతథా-అత్రిః - వదేచ్చతాం
స్తతోవిప్రాన్పిత్రాదిభ్యస్స్వధోచ్యతాం-గోభిలః - అఘోరాః పితరస్సంత్విత్యుక్తే
స్వధాంవాచయిష్యఇతి పృచ్ఛతిపితృభ్యః స్వధోచ్యతామిత్యుక్తేస్తు స్వధేత్యుచ్య
మానేధారాం దద్యాదూర్జంవహంతీతిఆపస్తంబేనతుపుత్రాన్పౌత్రానభితర్పయంతీ
రిత్యపిపరిషేచనేమంత్రఉక్తః-ఆశ్వలాయనః-అథైతాన్ప్రవాహయేత్ -పరేతనపితర
స్సోమ్యాసోగంభీరేభిఃపథిభిఃపూర్విణేభిః,దత్వాయాస్మభ్యంద్రవిణేహభద్రంరయించ
నస్సర్వవీరంనియచ్ఛతేతి-మాత్స్యే॥ వాజేవాజేఇతిజపన్కుశాగ్రేణవిసర్జయేత్
ప్రచేతాః ॥ స్వస్తివాచ్యంతతఃకృత్వాపితృపూర్వంవిసర్జయేత్ ॥ ఆశ్వలాయనః ॥
అన్నంప్రకీర్యోపవీత్యోంస్వధోచ్యతామితివిసృజేదస్తుస్వధేతివా॥ బ్రహ్మవైవర్తే॥
ఆమావాజేతిమంత్రంతుపరిత్వాచప్రదక్షిణామ్।ద్వారోపాంతేతతఃకృత్వాసంయతః
ప్రవిశేద్గృహమ్॥ప్రాంజలిశ్చతతఃప్రాహతాన్విప్రాన్సత్యవాదినః। దాతారోనోభివ
ర్ధంతామన్నంచన ఇతిబహ్వ్రీతి ॥ ఏవమస్త్వితితేతంచకథయంతిసమాహితాః ॥
ఏతన్మండలదేశేకార్యమితిహేమాద్రిః ॥ మనుః ॥ దాతారోనోభివర్ధంతాం వేదా
స్సంతతిరేవచ । శ్రద్ధాచనోమావ్యగమద్బహుదేయంచనోస్త్వితి ॥ బౌధాయనః॥

...జనోబహుభవేవతిథింశ్చలభేమహి । యాచితారశ్చనస్సంతుమాచయాచి
ష్మకంచన ॥ అత్రదాతారోనోభివర్ధంతాం-లభధ్వంయాచిష్యామిత్యాద్యూహే
నపఠిత్వావిప్రైః ప్రతివచనంకార్యమితిసుదర్శనభాష్యే- స్వాదుషంసదఃఇతిబ్రాహ్మ
ణాసఃపితర ఇతిచమంత్రద్వయంచపఠంతిశౌనకః॥ బ్రాహ్మణానథనిర్యాతాన్పరీత్యత్రిః
ప్రదక్షిణమ్ । సస్త్రీకస్సజనస్సార్థం ప్రణమేద్రచితాంజలిః ॥ కనిష్ఠప్రథమా
జ్యేష్ఠాంశ్చరమాన్సర్వాః ప్రదక్షిణే ॥ హేమాద్రౌబృహస్పతిః ॥ అద్యమేసఫలంజన్మభ
వత్పాదాబ్జవందనాత్ । అద్యమేవంశజాస్సర్వేయాతావోనుగ్రహాద్దివమ్ ॥ పత్ర
శాకాదిదానేనక్లేశితాయూయమీదృశాః । తత్క్లేశజాతంచిత్తాత్తువిస్మృత్యక్షం
తుమర్హథ ॥ ప్రచేతాః ॥ విసృజేద్వాక్తిసంయుక్తస్సీమాంతేచాప్యనువ్రజేత్ ॥—
అథపిండప్రతిపత్తిః - హేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ పిండమగ్నౌసదాదద్యాద్భోగార్థీ
ప్రథమంనరః । పత్న్యైప్రజార్థీదద్యాద్వైమధ్యమంమంత్రపూర్వకమ్ ॥ ఉత్త
మాంగతిమన్విచ్ఛన్గోషునిత్యంప్రయచ్ఛతి । ఆజ్ఞాంప్రజ్ఞాంయశఃకీర్తిమప్సుపిండంప్ర
వేశయేత్ ॥ ప్రార్థయన్దీర్ఘమాయుష్యంవాయసేభ్యః ప్రయచ్ఛతి । ఆకాశంగ
మయేదప్సుస్థితోవాదక్షిణాముఖః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ వీరంమేదత్తపితర ఇతిపిండా
నాంమధ్యమంపత్నీంప్రాశయేత్ ఆధత్తపితరోగర్భంకుమారంపుష్కరస్రజం। యథా
యమరపా అసదితి, భర్త్రాదత్తస్యఆద్యేనాదాయద్వితీయేన ప్రాశనం - ఆపస్తం
బస్తుదానేమంత్రమాహ - అపాంత్వౌషధీనాంరసంప్రాశయామి భూతకృతంగర్భం
ధత్స్వేతిమధ్యమంపత్న్యైప్రయచ్ఛతీతి-ప్రాశనేపి॥ యథేహపురుషోఽసదితిద్వి
తీయఃపాఠః - అన్యేషాంతత్తచ్ఛాఖాయాంజ్ఞేయః - తత్రైవశంఖః ॥ పత్నీవామ
ధ్యమంపిండమశ్నీయాదార్తవాన్వితా॥కలికాయాంత్యాగలేయః॥ప్రాచీనాపితినాఽఽ
మంత్ర్యపత్నీఃపిండోవిభజ్యతే । ప్రతిపత్న్యస్యమంత్రస్యకర్తవ్యావృత్తిరత్రతు ॥
మాధవీయేవిష్ణుధర్మే ॥ తీర్థశ్రాద్ధేసదాపిండాన్క్షిపేత్తీర్థేసమాహితః ॥ యా
జ్ఞవల్క్యః ॥ పిండాంస్తుగోఽజవిప్రేభ్యోదద్యాదగ్నౌజలేపివా॥బృహస్పతిః॥వంధ్యదే
శగతాపత్నీరోగిణీగర్భిణీతథా । తదాతుజీర్ణవృషభశ్ఛాగోవాభ్యక్షమర్హతి ॥
—అథపిండోపఘాతే - హేమాద్రౌప్రాయశ్చిత్తకాండేదేవలః ॥ శ్వసృగాలఖరై
ర్వాపిస్పృష్టోభిన్నఃప్రమాదతః॥కర్తురాయుష్యనాశస్స్యాత్పైత్రస్తానోపసర్పతి ॥
జామాతృకన్యకాః పూర్వోక్తాఃకాంతే ॥ తద్దోషపరిహారార్థంప్రాజాపత్యం ప్రకల్ప
యేత్ । పునస్స్నాత్వాతదాకర్తాపిండంకుర్యాద్యథావిధి ॥ కాకస్పర్శేతుసదో
షః - పిండోపఘాతంప్రక్రమ్య ధనస్యచవినాశస్స్యాత్కాకస్పర్శాదికంవిదేతి -
తత్రైవశ్లోకగౌతమోక్తేః - స్మృతిదర్పణేఽత్రిః మార్జారమూషకస్పృష్టే పిండేచ
ద్విదళీకృతే । పునఃపిండాఃప్రదాతవ్యాస్తేనపాకేనతత్క్షణాత్ ॥ బౌధాయనః ॥ శ్వ
చాండాలాదిభిస్స్పృష్టఃపిండోయద్యపహన్యతే। ప్రాజాపత్యంచరిత్వాథపునఃపిండం
సమాచరేత్ ॥ భోవదేవోప్యేవమాహ ॥ అథదినాంతరేతు ప్రాజాపత్యమాత్రం
శేషప్రతిపత్తిత్వేనపిండావృత్తేర్మానాభావాదితిమైథిలాః - తన్న - సపిండీకరణా

దౌ శేష నాశేసంయోజనాదిలోపాపత్తేః - తేనవచనాద్వమన్తైనాశ్రాపి తన్మా త్రపిండదానావృత్తిః - అతఏవవచనక్తంశ్రాద్ధంకుర్వీతారబ్ధేవాభోజన సమాపనా దిత్యాపస్తంబసూత్రం - రాత్రౌభోజనమాత్రంపూర్వేద్యుఃకార్యం - శ్రాద్ధసమా ప్తిస్తుపరదినే ఏవసమాప్తిపర్యంతంకర్తురుపవాసశ్చేతి హరదత్తేనవ్యాఖ్యాతం - తస్మాత్పాకాంతరేణపిండదాన మాత్రంకార్యం—అథపిండనిషేధకాలః - సచప్రా యేణమహాలయాదినిర్ణయే పూర్వముక్తః - హేమాద్రౌబృహత్పరాశరః ॥ యు గాదిషుమఘాయాంచవిషువత్యయనేతథా । భరణీషుచకుర్వీతపిండనిర్వపణంనహి ॥ స్మృతిరత్నావళ్యాం ॥ పుత్రేజాతేవ్యతీపాతేగ్రహణే చంద్రసూర్యయోః । శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రియత్నేనపిండనిర్వపణాదృతే ॥ తత్రైవకాత్యాయనః ॥ వృద్ధేరనంతరం చైవయావన్మాసస్సమాప్యతే । తావత్పిండాన్నైవదద్యాన్నకుర్యాత్తిలతర్పణమ్॥ బౌధాయనః ॥ సంక్రాంతిషుతథాన్యేషుమాసంమాసార్ధమేవచ ॥ తథా॥ భాను భౌమేత్రయోదశ్యాంనందాభృగుమఘాసుచ । పిండదానంమృదాస్నానంనకుర్యా త్తిలతర్పణమ్ ॥ త్రిస్థలీసేతౌ కార్ష్ణాజినిః ॥ వివాహవ్రతచూడాసునవర్షమర్ధంతద ర్ధకమ్ ॥ ఉత్తరార్ధంప్రాగ్వత్ ॥ వృద్ధిమాత్రేతథాన్యత్రపిండదాననిరాక్రియా। కృతాగర్గాదిభిర్ముఖ్యైర్మాసమేకంతుకర్మణామ్ ॥ హేమాద్రౌజ్యోతిఃప రాశరః ॥ వివాహేవిహితేమాసాంస్త్యజేయుర్ద్వాదశైవహి । సపిండాఃపిండని ర్వాపంహాంజీబంధేషడేవహి ॥ తత్రైవ ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధేమాతాపిత్రోః క్షయేహని । యస్యకస్యాపిమర్త్యస్యసపిండీకరణేతథా ॥ కృతోద్వాహోపికు ర్వీతపిండనిర్వాపణంసదేతి - మాతాపిత్రోరితిక్షయాహవిశేషణం - హావిరుభయ త్వవదవిసక్తిలమ్ - తేనభ్రాతృపితృవ్యాదిక్షయాహేపిపిండదానంకార్యమితికేచిత్ - సపిండీకరణంనవశ్రాద్ధషోడశశ్రాద్ధోపలక్షణార్థమితినిర్ణయామృతేఉక్తం- క్షయా హేవిశేషఃసంగ్రహే ॥ మాతాపిత్రోరాబ్దికేతువివాహాదిషుసర్వదా । తిలైఃపిండాః ప్రదాతవ్యాఅన్యశ్రాద్ధేవివర్జయేత్ ॥ అత్రమూలంచింత్యం - రామకౌతుకే ॥ నందాశ్వకామరవ్యారభృగ్వగ్నిపితృకాలభే । గండేవైధృతిపాతేచపిండాస్త్యాజ్యా స్సుతేప్సుభిః ॥ విశ్వరూపనిబంధే ॥ తిథివారప్రయుక్తోయోదోషోవైసముదాహృ తః । సశ్రాద్ధేతన్నిమిత్తేస్యాన్నాన్యశ్రాద్ధేకదాచన ॥ అన్యత్తూక్తంప్రాక్ - ఉ చ్ఛిష్టోద్వాసనమాహహేమాద్రౌవసిష్ఠః ॥ శ్రాద్ధేనోద్వాసనీయాని ఉచ్ఛిష్టాన్యా దినక్షయాత్ । శ్చ్యోతంతేవైసుధాధారాస్తాః పిబంత్యకృతోదకాః ॥ వ్యాసః ॥ ఉచ్ఛిష్టంనప్రమృజ్యాత్తుయావన్నాస్తమితోరవిః ॥ ఇదంగృహాంతరసత్త్వే - ఏకగృ హేతుమనుః ॥ ఉచ్ఛేషణంతుతత్తిష్ఠేద్యావద్విప్రావిసర్జితాః । తతోగృహబలిం కుర్యాదితిధర్మోవ్యవస్థితః ॥ బలింవైశ్వదేవాదినిత్యకర్మేతిమేధాతిథిః- బ్రహ్మాం డే ॥ శూద్రాయచానుపేతాయశ్రాద్ధోచ్ఛిష్టంనదాపయేత్ ॥ తథా ॥ కామంద ద్యాచ్ఛసర్వంతుశిష్యాయచసుతాయచ ॥ భోక్తురితిశేషః - జాతూకర్ణ్యః ॥ ద్వి జభుక్తావశిష్టంతుశుచిభూమౌనిఖానయేత్ ॥—అథవైశ్వదేవాది - అత్రమామకః

శ్లోకః ॥ శ్రాద్ధేఽనగ్నికకర్తృకేగ్నికరణాత్పశ్చాజ్జుహోతి గృలి_స్త్వాంతేస్యాదథ
వాథ వేద్వికిరతఃపశ్చాత్పృథక్త్వేపచేః । శ్రాద్ధాంతేత్వననామహాలయవిధావ్యా
ర్ధ్వంభుజేస్సాన్వత్ర యేత్వంతేఽమానుచమధ్యతః శుభవిధానాదాతథానాగ్ని కే॥
అస్యార్థః - సాగ్నేఃపృథక్పాకేనసర్వత్రాదావైశ్వదేవః ॥ పరాంతఃనిర్వనిర్వ
ర్త్యవైశ్వదేవంచసాగ్నికః । పిండయజ్ఞంతతఃకుర్యాత్తతోన్వాహార్యకంబుధః॥ పిత్ర
ర్థంనిర్వపేత్పాకంవైశ్వదేవార్థమేవచ । వైశ్వదేవంనపిత్రర్థంనదార్శంవైశ్వదేవిక
మితిలౌగాక్షిస్మృతేః - అత్రసాగ్నికఆహితాగ్నిరితిహేమాద్రిః ॥ శ్రాద్ధం
పరుక్త్వాతవైశ్వదేవంతునాగ్నికః । పశ్చాచ్ఛాహితాయముక్త్వాతిత్రిహ్యాసేవినియతః॥
ఇతిహేమాద్రౌశాలంకాయనోక్తేశ్చతత్పరిశిష్టే"సంప్రాప్తేపార్వణశ్రాద్ధే
ద్దిష్టేతథైవచ । అగ్రతోవైశ్వదేవస్యాపృశ్చాజ్జేకాపశేషాని। స్మార్తాగ్నిమతాం
తద్రహితానాం వాగ్నౌకరణోత్తరంవికిరోత్తరం వా హోమమపూర్త్వృప్త్వాకేన-
భూతయజ్ఞాదితుశ్రాద్ధాంతఏవ-అత్రమూలంహేమాద్రిచంద్రికాదౌస్పష్టం - సర్వ
షాంశ్రాద్ధాంతేవాతత్పాకేన వైశ్వదేవనిత్యశ్రాద్ధానిత్యేయః । శ్రాద్ధంనిర్వర్త్య
విధివద్వైశ్వదేవాదికంతతః । కుర్యాద్భిక్షాంతతోదద్యాద్ధంతకారాదికంతథేతి
పైఠీనసిస్మృతేః - తతశ్చాద్ధశేషాత్ ॥ శ్రాద్ధాద్విశ్రాద్ధశేషేణ వైశ్వదేవంస
మాచరేదితిచతుర్వింశతిమతాచ్చ - ఏవంవైశ్వదేవాత్రయస్య ఆశౌచనాం
ఖ్యాయనపరిశిష్టముదాహృత్యైవంవ్యవస్థోక్తా ॥ ఆదావన్తేవా వేదస్మిన
ధ్యేమహాలయే । ఏకోద్దిష్టేనిమిత్తేతు వైశ్వదేవాపిణ్యనే ఇతి స్మృ
త్యుక్తత్వాత్సర్వేషాం శ్రాద్ధానామేవేతి మేధాతిథిస్మృతి రత్నావళ్యాదయో
బహవః - బ్రాహ్మదేవస్తున్మతి విసర్జనాంతం శ్రాద్ధముక్త్వాపృచ్ఛే
ణంత్వితి పూర్వోక్తమను వాక్యోదాహరణాద్బహ్వృచానాం శ్రాద్ధాంతఏవ-
మధ్యపక్షస్త్వన్యశాఖాపర ఇత్యాహ - హేమాద్రిస్తు వృద్ధావస్యంతే ఏవవై
శ్వదేవమాహ - కాతీయానాంతుశ్రౌతస్మార్తాగ్ని మతామాదావేకేషాం పాకే
నేతికర్కః - అన్యేషాంమధ్యేత్రితీయానాంతు సాగ్నికానాం సర్వత్రాన్తేవైశ్వదే
వః - పంచయజ్ఞాశ్చాంతేవేతి సుదర్శనభాష్యేఉక్తం - అస్యపక్షద్వయస్యపూర్వ
వద్వ్యవస్థా - హేమాద్రౌమార్కండేయః ॥ తతోనిత్యక్రియాంకుర్యాద్భోజయేచ్చ
చ్చతతోఽతిథీన్ । తతస్తదన్నంభుంజీత సహభృత్యాదిభిర్నరః ॥ తతశ్చాద్ధశేషా
త్-నిత్యక్రియాంనిత్యశ్రాద్ధంతత్ర పృథక్పాకేనవైశ్వదేవనిమిత్తేనైవోక్తః - పాకైక్యే
వికల్పః—అథనిత్యశ్రాద్ధం - హేమాద్రౌవ్యాసః ॥ ఏకమప్యాశయేద్విప్రంషణ్ణామ
ప్యన్వహంగృహీ ॥ అపిత్యనుకల్పః - ప్రచేతాః ॥ నావాహనంనహోమంచ నా
హ్వానంనవిసర్జనమ్ । నపిండదానంవికిరంనదద్యాదత్రదక్షిణామ్ ॥ అత్ర ॥ నిర్ణ
శ్యభోజయిత్వాతు కించిద్దత్వావిసర్జయేదితి తేనైవోక్తైర్దక్షిణావికల్పః - యత్తు॥
నిత్యశ్రాద్ధందైవహీనంనియమాదివివర్జితమ్ । దక్షిణారహితంచైవదాతృభోక్తృ
వ్రతోజ్ఝితమితి కాశీఖండే - తద్విప్రాభావపరమితిపృథ్వీచంద్రః - భవిష్యే॥ ఆవా

హనంస్వధాకారం పిండాగ్నౌకరణాదికమ్ । బ్రహ్మచర్యాదినియమా విశ్వేదేవాన
చైవహి ॥ దాతౄణామథభోక్తౄణాంనియమోనచవిద్యతే ॥ ఏతద్దివాసంభవేరా
త్రావపికార్యం ॥ దివోదితానికర్మాణిప్రమాదాదకృతానివై । యామిన్యాఃప్రహ
రంయావత్తావత్కర్మాణికారయేదితి బృహన్నారదీయోక్తేః ॥ రాత్రౌ ప్రహరప
ర్యంతందివాకృత్యానికారయేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞంచసౌరంచ వర్జయిత్వావిశేషతః
ఇతిపృథ్వీచంద్రధృతసంగ్రహోక్తేశ్చ - నచదార్శికాబ్దికాద్యపిరాత్రౌస్యాదితివా
చ్యం - ఇష్టాపత్తేః-తస్యతిథిసంబంధితత్వాత్ ॥ సంధ్యారాత్రౌనకర్తవ్యం శ్రా
ద్ధంఖలువిచక్షణైః ఇతి వైష్ణవాద్యైః రాత్రౌనిషేధాత్ - అతఏవాల్పద్వాద
శ్యాం - ఉషఃకాలేద్వయంకుర్యాత్ ప్రాతర్మాధ్యాహ్నికంతదేత్యాద్యైర్వా
క్యైస్త్రయోదశీశ్రాద్ధం నాపకృష్యతే - భిన్నవిషయత్వాదిత్యుక్తం మదనర
త్నే - నిత్యంత్వపకృష్యతే - అన్వహమిత్యుక్తేస్తిథిసవార్థికాభావాత్ - య
థాచసుదర్శనభాష్యే ॥ పరపక్షేపిత్ర్యాణీతినియమేపినిత్యశ్రాద్ధత్వే సంవత్సరమిత్య
త్యంతసంయోగే ద్వితీయాబలాచ్ఛుక్లపక్షేపీత్యుక్తంతథారాత్రావపి - తథాచమా
ధవేనప్రతిపత్ప్రకరణేస్పష్టముక్తం - వయంచాగ్రేవక్ష్యామః - అస్యదినేకరణేలో
పఏవ - రాత్రౌశ్రాద్ధంనకుర్వీతేతినిషేధాదితిపృథ్వీచంద్రోదయః - పాత్రాభావేకో
ర్నే॥ ఉద్ధృత్యవాయథాశక్తి కించిదన్నంప్రకల్పయేత్ ॥ తత్ప్రతిపత్తిమాహవిష్ణుః,
భిక్షుకాభావేఅన్నంగోభ్యో దద్యాదగ్నౌవా ప్రక్షిపేదితి - హేమాద్రౌనాగరఖం
డే॥ నిత్యశ్రాద్ధంనకుర్వీతప్రసంగాద్యత్రసిధ్యతి ॥ శ్రాద్ధాంతరేకృతేన్యత్రనిత్యత్వా
త్తన్నహాపయేత్ ॥ షట్ దైవతేపృథఙ్నేత్యర్థః - మాత్స్యే ॥ తతస్తువైశ్వదేవాం
తేసభృత్యసుతబాంధవః । భుంజీతాతిథిసంయుక్తస్సర్వంపితృనిషేవితమ్ ॥ సర్వంప
ర్యనిషిద్ధంమాంసమాషాద్య పీత్యర్థః - ఏవంకృష్ణైకాదశ్యాదౌ గృహిణోపిభోజ
నం - అస్యవైధత్వేననిషేధాప్రవృత్తేః - ఏవంగ్రహణావేధేపి - యత్త్వసాహితా
గ్నేరమాషమమాంసంవ్రతయేదిత్యుక్తం - తద్ధేయమేవ - శ్రౌతత్వేనతస్య బలవ
త్త్వాత్ -దేవలః॥ శ్రాద్ధంకృత్వాతుయోమర్త్యోనభుంక్తేథకదాచన । దేవాహవ్యం
నగృహ్ణంతికవ్యానిపితరస్తథా ॥ శివరాత్ర్యేకాదశ్యాశౌత్వాశఘ్నేమేవేత్యుక్తం
ప్రాక్ - యత్రతూపవాసోనావశ్యకస్తత్రైకభక్తమయాచితంవా కార్యమితి హే
మాద్రిః - జాతూకర్ణ్యః ॥ అహన్యేవతుభోక్తవ్యం కృతేశ్రాద్ధేద్విజన్మభిః । అన్య
థాహ్యాసురంశ్రాద్ధంపరపాకేచసేవితే ॥ శ్రాద్ధశేషభోజనస్య క్వచిన్నిషేధమాహ
హేమాద్రౌ ప్రాయశ్చిత్తకాండేమార్కండేయః ॥ పిత్రాదీనామథాన్యేషాంశ్రాద్ధ
శేషాన్నభోజనమ్ । వ్రతినాంవిధవానాంచయతీనాంచవిగర్హితమ్ ॥ అన్యేభిన్న
గోత్రాః - వ్రతినోబ్రహ్మచారిణః ॥ శ్రాద్ధావశిష్టభోక్తారస్తేవైనిరయగామినః । స
గోత్రాణాంసకుల్యానాంజ్ఞాతీనాంచనదోషకృదితితత్రైవోక్తేః - తత్రైవజాబాలిః॥
విప్రస్త్వన్యగృహేశ్రాద్ధేశిష్టాన్నంభోజనంచరేత్ । ప్రాజాపత్యంవిశుద్ధిస్స్యాత్ జ్ఞా
తిగోత్రేనదోషకృత్ ॥ యతీనాంవపనంలక్షంప్రణవజపశ్చేతి తత్రైవోక్తం-అస్యా

ఏవమాహాపరః ॥ శ్వశురస్య గురోర్వాపిమాతులస్యమహాత్మనః । జ్యేష్ఠభ్రాతుశ్చపుత్రస్య బ్రహ్మనిష్ఠస్యయోగినః ॥ ఏతేషాంశ్రాద్ధశిష్టాన్నం భుక్త్వాదోషోనవిద్యతే । ఇతికేచిత్పఠంతి తన్మూలం మృగ్యమసాంప్రతమ్ ॥ విశేషాంతరంతత్రైవజ్ఞేయం - హేమాద్రౌ ప్రచేతాః ॥ తాంబూలం దంతకాష్ఠంచ స్నేహస్నానమభోజనమ్ । రత్యౌషధపరాన్నాని శ్రాద్ధకృత్సప్తవర్జయేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే ఆచార్యః ॥ నశూద్రంభోజయేత్తస్మిన్గృహేయస్మిన్ప్రతిష్ఠితే । శ్రాద్ధశేషంనశూద్రేభ్యః ప్రదద్యాదక్షితేష్వపి - ఇతినిర్ణయసింధౌ శ్రాద్ధప్రకరణే పార్వణశ్రాద్ధం.

అథామకల్పః-తత్ర విప్రాణాం భోజనాసంభవే వాశక్త్యా కింబ్రాహ్మణాభావే చ స్మృతిః-పావనమాత్రైవేశ్యత్వాత్తున్నైవేద్యం పశ్చాత్తస్యతునిర్వపేదితిశంఖోక్తేః కర్కోపిప్రవాసపూర్వాముక్తిః-విప్రాభావేదర్భవటుః॥నిధాయవాదర్భవటూనాసనేషుసమాహితః॥ప్రైషానుప్రైషసంయుక్తంవిధానంప్రతిపాదయేదితి దేవలోక్తేః-అశక్తావామశ్రాద్ధం॥ఆపద్యనగ్నౌతీర్థేచప్రవాసేపుత్రజన్మని।ఆమశ్రాద్ధంప్రకుర్వీతభార్యారజసిసంక్రమే ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - పృథ్వీచంద్రోదయేజమదగ్నిః ॥ యావత్స్యాన్నాగ్నిసంయుక్తఉత్సన్నాగ్నిరథాపివా । ఆమశ్రాద్ధంతదాకుర్యాన్నకుర్యాత్పాకతోభవేత్॥ కార్ష్ణాజినిః॥ అనగ్నిరనేనోవాపిత్తథైవవ్యసనాన్వితః । ఆమశ్రాద్ధంద్విజఃకుర్యాద్వృషలస్తుసదైవహి ॥ అహితాగ్నేప్రవాసస్థేతత్పత్నీగృహేదర్శే బుధ్వాగ్నౌతువినాకార్యంభవేత్ ॥ ఆమాన్వాహ్యాదినియతం ప్రోక్తంతేధర్మచారిణే । పత్న్యాతుకారయేన్నిత్యమన్యేనాప్యత్విజాదినే తిలఘుహారీతోక్తేరితిపృథ్వీచంద్రోదయః - అవిపదమాన్దికాదిసర్వపార్వణాపరమితిశూలపాణిః - సుమంతుః ॥ పాకాభావేధికారస్స్యాద్విప్రాదీనాంసరాథ్గ।అపత్నీనాంమహాబాహోవిదేశగమనాదిభిః ॥ సద్యాచైవితుశూద్రాణామామశ్రాద్ధంవిదుర్బుధాః॥ ప్రచేతాః॥ స్త్రీశూద్రస్స్వపచశ్చైవజాతకర్మణిచాప్యథ। ఆమశ్రాద్ధంసదాకుర్యాద్విధినాపార్వణేనతు॥ స్వయంపచతశిష్యస్సదః ॥ విష్ణుర్వసిష్ఠః॥ ఆత్మనోదేశకాలాథ్యాంవిప్లవేసముపస్థితే । అపద్యనగ్నౌతీర్థేచ ప్రవాసేపుత్రసంభవే॥ చంద్రసూర్యగ్రహేచైవ దద్యాదామం విశేషతః । [illegible] సచ్ఛూద్రోపికదాచన॥ భోజయేద్బ్రాహ్మణానాయిాప్యాన్నపతిస్స్వల్పలవణేన ! అనగ్నిప్రవాసతీర్థగ్రహణాదావామహేమమాహుర్మేవ - పాకశ్రాద్ధంతునిధనస్యైనపేషేహేమాద్రిగత్వానశ్యాదయః - అపరార్కశ్లోకేనస్వరాదయస్తు॥పాకాభావేద్విజాతీనామామశ్రాద్ధంవినియత ఇతిసుమంతూక్తేః - సాగ్నికనిరగ్నికశ్చప్రవాసాన్ సర్వత్ర పాకాభావేఆమాదికార్యం - పాకసంభవేత్వన్నేనైవేత్యాహుః - అత్రైవపాకశ్రాద్ధముక్త్వా ఏతచ్చానుపనీతోపికుర్యాత్పునర్వాసనే సు । భార్యావిరహితోప్యత్ర తృప్తివాసస్థోపిసత్యేదితిమాతృస్య - పిండేరపిష్టాకేనోక్తమితి శూలపాణిః ఇహాత్ర రూ - ఏతచ్చబభ్రుశ్రాద్ధషు త్ర్యంశఇత్యన్యే ॥ పక్వోత్సర్గంలయకతః స్యాం పాకేనైవసదాస్వాయమితి లఘుహారీతీయమపిసాగ్నేరేవ - నిరగ్నేస్త్వపరాహ్ణకోదిష్టమపూపేన-శూద్రస్యతు దశాహపిండాద్యామేనేతిహలాయుధః - ఉత్సన్నాగ్నినాంత్వామశ్రాద్ధ

మేవ - పూర్వోక్తజమదగ్నివాక్యాత్ - మరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే ద్విజాతీనామామ
శ్రాద్ధంప్రకీర్తితమ్ । అమావాస్యాదినియతంమాససంవత్సరాదృతే ॥ స్మృతిదర్ప
ణే॥ మృతాహంచసపిండంచగయాశ్రాద్ధంమహాలయమ్ । ఆపన్నోపినకుర్వీతశ్రాద్ధ
మామేనకర్హిచిత్ - హేమాద్రౌవ్యాసః॥ ఆమందదతుకౌంతేయదద్యాదామం
చతుర్గుణమ్ । ద్విగుణంత్రిగుణంవాపినత్వేకగుణమర్పయేత్ ॥ సిద్ధాన్నేతు విధిర్య
స్స్యాదామశ్రాద్ధేప్యసౌవిధిః । ఆవాహనాదిసర్వంస్యాత్పిండదానంచభారత ॥ ద
ద్యాదృచ్ఛద్విజాతిభ్యశ్శృతంవాశృతమేవవా । తేనాగ్నౌకరణంకుర్యాత్పిండాస్తే
నైవనిర్వపేత్ । పక్షాంతరమాహసఏవ ॥ ఆమందదద్ధికౌంతేయతదామంద్విగుణం
చరేత్ । త్రిగుణంచతుర్గుణంవాపినత్వేకగుణమర్పయేత్ ॥ స్మృత్యర్థసారేసమ
ప్యుక్తం - షట్త్రింశన్మతే ॥ ఆమశ్రాద్ధంయదాకుర్యాత్పిండదానంకథంభవేత్ ।
గృహపాకాత్సముద్ధృత్యసక్తుభిఃపాయసేనవా ॥ పిండాన్దద్యాద్యథాలాభం తిలైస్స
హవిమత్సరః ॥ పృథ్వీచంద్రోదయేవ్యాసః ॥ ఆమశ్రాద్ధంయదాకుర్యాద్విధిజ్ఞశ్శ్రా
ద్ధదస్సదా । హస్తేగ్నౌకరణంకుర్యాద్బ్రాహ్మణస్యవిధానతః ॥ ఏతత్సాగ్నేః నిర
గ్నేస్సదా తత్సత్వాత్ - యత్తు ॥ ఆమేనపిండందద్యాచ్చేద్విప్రాన్పాకేన భోజ
యేత్ । పక్వేనకురుతేపిండమామాన్నంయఃప్రయచ్ఛతి ॥ తావుభావనుజౌ ప్రో
క్తౌనరకాపర్ణనసంశయఇతితద్గర్భాదిపరం- దేశాచారాద్వ్యవస్థేతియుక్తంమరీచిః ॥
ఆవాహనేస్వధాకారేమంత్రా ఊహ్యావిసర్జనే । అన్యకర్మణ్యనూహ్యాస్స్యు
రామశ్రాద్ధవిధిస్స్మృతః ॥ ఆవాహనేహవిషేఅత్తవ ఇత్యత్రస్వీకర్తవేఇత్యూహః-
స్వధాకారేననమోవఃపితరఇషేఇత్యత్రఇషేపదస్థానే ఆమద్రవ్యాయేత్యూహః- విస
ర్జనేవాజేవాజేఇత్యత్రతృప్తాఇతిస్థానే తర్పయతతృప్యతేత్యూహః - యద్యపిత
స్మాదృచంనోహేదితి బుచ్యూహోనిషిద్ధః - తథాపివచనాద్భవతి ॥ తృప్తిప్ర
శ్నోవగాహాశ్చజుష ప్రశ్నోయథాసుఖం । ఆమశ్రాద్ధేభవేన్నైతదపోశానంచపం
చమం । అయంచానువాదః - ఖలేవాల్యాం ఛేదనాదీనామివార్థాభావాల్లోపసి
ద్ధేః - ధర్మప్రదీపేతు ॥ ఆమంచతుర్గుణందద్యాదథవాద్విగుణంతథా । హేమం
చాష్టగుణంతద్వదామేహైమేప్యసౌవిధిః ॥ ఆమేహైమేతథానిత్యేనాందీశ్రాద్ధేతథై
వచ । వ్యతీపాతాదికేశ్రాద్ధేనియమాన్పరివర్జయేత్ ॥ గృహపాకాత్సముద్ధృత్య
సక్తుభిఃపాయసేనవా । పిండదానంప్రకుర్వీతఆమేహైమేకృతేసతి ॥ ఆమశ్రాద్ధేచ
వృద్ధౌచప్రేతశ్రాద్ధేతథైవచ । వికిరంనైవకుర్వీతమునిఃకాత్యాయనోబ్రవీత్ ॥ ఆ
మశ్రాద్ధమసంగుష్ఠమగ్నౌకరణవర్జితం । తృప్తిప్రశ్నవిహీనంతుకర్తవ్యంమాన
వైర్ధ్రువం ॥ ఆవాహనాగ్నౌకరణంవికిరంపాత్రపూరణం ॥ తృప్తిప్రశ్నంనకుర్వీత
ఆమేహైమేకదాచనేత్యుక్తం - ఏతచ్చ ॥ ఆవాహనంభవేత్కార్యమర్ఘ్యదానం
తథైవచేతి హేమాద్రౌభవిష్యాది విరోధాచ్చింత్యం- శాఖాంతరవిషయంవాస్తు -
వికిరోప్యామేనేతిహేమాద్రిః - శూద్రస్యతుతత్రైవోక్తం ॥ అగ్నౌకరణమంత్రశ్చ
సమస్కారోవినీయతే ॥ అగ్నమేకవ్యవాహనాయనమః - సోమాయపితృమతేన

మః ఇత్థంమంత్రః - మాత్స్యే ॥ మంత్రవర్జంహిశూద్రస్య సర్వం [illegible] ।
ఏవంశూద్రోఽపిసామాన్యం వృద్ధిశ్రాద్ధంచసర్వదా ॥ నమస్కా[illegible]ణకు
ర్యాదామాన్నవద్బుధః ॥ తచ్చపూర్వాహ్ణేకార్యం ॥ [illegible]
ఏకోద్దిష్టంచమధ్యతః। పార్వణంచాపరాహ్ణేతు ప్రాతర్వృ[illegible]
ఏతద్ద్విజవిషయం-శూద్రకర్తృకంతు [illegible]
ముదాహృతః। ఆమశ్రాద్ధంతుతత్రైవ [illegible]
పరార్కే-హేమాద్రౌచోక్తం-తదభావే హేమ[illegible] ॥
మాన్నస్యాప్యభావేతు శ్రాద్ధంకుర్వీత [illegible]
ననురోచిషా॥ ధర్మః॥ ఆమంతుద్విగుణంప్రోక్తం హేమ[illegible] స్మృ
త్యర్థసారే ॥ హిరణ్యమష్టగుణంచతుర్గుణం [illegible] హేమాద్రౌ
భవిష్యే ॥ అన్నాభావేద్విజాభావే ప్రవాసేపుత్రజన్మని । హేమశ్రాద్ధం సంగ్రహేచ
తథా స్త్రీశూద్రయోరపి ॥ [illegible]పూనీతి
పారః ॥ యస్యభార్యాగజస్య [illegible]
హాసంవర్తః ॥ పుత్రజన్మనికుర్వీత శ్రాద్ధం హేమ్నా [illegible] । [illegible]చామేన
కల్యాణాన్యభికామయన్ । భవిష్యే ॥ [illegible]హాయా వి
నవా । పిండదానంప్రకుర్వీత హేమశ్రాద్ధే [illegible] । [illegible]
డాన్నిర్వపేత్తథా । సగ్రాసమాలంభనం [illegible] ॥ హేమశ్రా
ద్ధేపిండదానం నేతిదివోదాసః - స్మృత్యర్థసారేతువికల్పఉక్తః - [illegible]
షట్త్రింశన్మతే ॥ నామమంత్రైః [illegible] విధీయతే । [illegible]
త్రకర్తవ్యః కేనచిద్భవేత్ ॥ [illegible]చినా - ఆమాభావే హేమవిధానేన [illegible]
త్త్యాధర్మప్రాప్తేః - పూర్వవన్మంత్రోహః పూర్వాహ్ణకాలతా చ [illegible] -
పూర్వోక్తధర్మప్రదీపోక్తశ్చ-వ్యాసః ॥ హిరణ్యామాంశ్రాద్ధేయావల్లభ్యేత [illegible]
యాదితః । యద్దత్తంవినియోజ్యంస్యాద్భుంజీయాద్బ్రాహ్మణాత్ స్వయం ॥ విప్రల
బ్ధంభుంజీయాత్ - శ్రోత్రియాగారలబ్ధేషు యద్దత్తవినియోగః - తేనాపిశ్రాద్ధన్నైత్వదే
వాదినకార్యం - దేవోద్దేశేనత్యక్తస్య దేవతాంతరాయత్యాగాయోగాదితిదేవయా
జ్ఞికః-శూద్రలబ్ధేషూక్తం తత్రైవషట్త్రింశన్మతే ॥ ఆమంశూద్రస్య యత్కించిచ్ఛ్రా
ద్ధికంప్రతిగృహ్యతే । తత్సర్వంభోజనాయాలంనిత్యనైమిత్తికేనచేతి-శుద్ధితత్త్వేంగి
రాః॥ శూద్రవేశ్మనివిప్రేణ క్షీరంవాయదివాదధి । నివృత్తేననభోక్తవ్యంశూద్రా
న్నంతదపిస్మృతం ॥ శూద్రాద్విప్రగృహేష్వన్నం ప్రవిష్టంతుసదాశుచి॥ పరాశరః॥
తావద్భవతిశూద్రాన్నంయావన్నస్పృశతిద్విజః । ద్విజాతికరసంస్పృష్టం సర్వంత
న్నవిరుద్ధ్యతే॥ విష్ణుపురాణే॥ స్వప్రోక్షితుత్వాగృహీత్వాచ శూద్రాన్నంగృహమా
గతం ॥ అంగిరాః ॥ పాత్రాంతరగతంగ్రాహ్యం దుగ్ధంస్వగృహమాగతం ॥ సపిండ
శ్రాద్ధశక్తావాహహేమాద్రౌసంవర్తః ॥ సమగ్రంయదిశక్నోతి కర్తుంనైవేహపా
ర్వణం । [illegible]సంకల్పవిధినా కాలేతస్యవినియోజయేత్। పాత్రేభోజ్యస్యచాన్నస్య త్యాగ

స్సంకల్పఉచ్యతే॥ వ్యాసః॥ సాంకల్పంతుయదాకుర్యా న్నకుర్యాత్పాత్రపూరణం ।
నావాహనాగ్నౌకరణే పిండాంశ్చైవనదాపయేత్ ॥ పాత్రమర్ఘ్యార్థస్య॥ సమంత్ర
కావాహనస్యనిషేధః - తూష్ణీంతుభవత్యేవేతిహేమాద్రిః-స్మృత్యర్థసారే ॥ వికి
రంతునదాతవ్యమితితృతీయపాదేవారః-స్మృత్యంతరే ॥ త్యజేదావాహనంచార్ఘ్య
మగ్నౌకరణమేవచ । పిండాంశ్చవికిరాక్షయ్యే శ్రాద్ధేసాంకల్పసంజ్ఞకే ॥ హేమా
ద్రౌవృద్ధశాతాతపస్తు ॥ పిండనిర్వాపరహితంయత్తుశ్రాద్ధంవిధీయతే । స్వధావాచ
నలోపోత్రవికిరస్తునలుప్యతఇత్యాహ - పృథ్వీచంద్రోదయేవసిష్ఠః ॥ అవాహనంస్వ
ధాశబ్దంపిండాగ్నౌకరణంతథా । వికిరంపిండదానంచసాంకల్పేషడ్వివర్జయేత్ ॥ వికి
రేవికల్పఃస్మృత్యంతరే ॥ అంగానిపితృయజ్ఞస్యయదాకర్తుంనశక్నుయాత్ । సత
దావాచయేద్విప్రాన్ సంకల్పాత్సిద్ధిరస్త్వితి ॥ ఛాగలేయః ॥ పిండోయత్రనివర్తేత
తమఘాదిషుకథంచన । సాంకల్పంతుతదాకార్యం నియమాద్బ్రాహ్మణాదిభిః ॥ కా
ష్ణాజినిః ॥ మౌంజీబంధాద్వత్సరార్థం వత్సరంపాణిపీడనాత్ । పిండాన్సపిండానో
దద్యుః ప్రేతపిండంవినాత్రతు॥ అస్యాపవాదఃపిత్రోరాబ్దికాదౌపూర్వముక్తః త్యక్తా
గ్నేరపిసాంకల్పముక్తంషట్త్రింశన్మతే ॥ అనగ్నికోయదావిప్రఉత్పన్నాగ్నిస్తథైవ
చ । తథావృద్ధిషుసర్వాసు సంకల్పశ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ అశక్తౌపృథ్వీచంద్రోదయే
బృహన్నారదీయే ॥ ద్రవ్యాభావేద్విజాభావేఅన్నమాత్రంతుపాచయేత్ । పైతృ
కేనతుసూక్తేన హోమంకుర్యాద్విచక్షణః॥ దేవలః॥ పిండమాత్రంప్రదాతవ్యమ
భావేద్రవ్యవిప్రయోః । శ్రాద్ధీయాహనిసంప్రాప్తేభవేన్నిరశనోపివా॥ వృద్ధవసిష్ఠః॥
కించిద్దద్యాదశక్తస్తుఉదకుంభాదికంద్విజే । తృణానివాగవేదద్యాత్పిండాన్వాప్యథని
ర్వపేత్ ॥ తిలదర్భైఃపితౄన్వాపి తర్పయేత్స్నానపూర్వకం ॥ హేమాద్రౌభవి
ష్యే ॥ అగ్నినావాదహేత్కక్షంశ్రాద్ధకాలేసమాగతే । తస్మిన్వోపవసేదహ్ని జపే
ద్వాశ్రాద్ధసంహితాం ॥ శ్రాద్ధసంహితాసమంత్ర శ్రాద్ధసంకల్పః - విష్ణువరాహపు
రాణయోః ॥ అసమర్థోన్నదానస్య ధాన్యంమాంసంస్వశక్తితః । ప్రదాస్యతితి
లాన్వాపిస్వల్పంవాపిచదక్షిణాం ॥ సర్వాభావేవనంగత్వాకక్షామూలప్రదర్శకః ।
సూర్యాదిలోకపాలానామిదముచ్చైఃపఠిష్యతి॥ నమేస్తివిత్తంనధనంనచాన్నంశ్రా
ద్ధోపయోగిస్వపితౄన్నతోస్మి।తృప్యంతుభుక్త్యాపితరోమయైతౌ భుజౌకృతౌవర్త్మని
నిమారుతస్య ॥ ఇత్యేతత్పితృభిర్గీతంభావాభావప్రయోజనమ్ । యఃకరోతికృతం
తేనశ్రాద్ధంభవతిభారత ॥ ప్రభాసఖండే ॥ గత్వారణ్యమమాముష్య మూర్ధ్వబా
హుర్విరౌత్యథః । నిరన్నోనిర్ధనోదేవాః పితరోమాన్నృణంకృథాః । నమేస్తివిత్తంన
ధనంనభార్యాశ్రాద్ధంకథంవఃపితరఃకరోమి । వనంప్రవిశ్యేహతుతన్మయోచ్చై రుద్భ
జౌకృతౌవర్త్మనిమారుతస్య ॥ శ్రాద్ధార్థమేతద్భవతాంప్రదత్తం మహ్యందయధ్వం
పితృదేవతాద్యాః । ఆఖ్యాయచోర్ధ్వప్రభుజౌతతోవై దివాచరాత్రింసముపోష్యతి
ష్ఠేత్ ॥ భవేత్సవై తేనకృతేనతేషామృణేనముక్తఃపితృదేవతానాం ॥ ఇత్యనుకల్పాః
—అథశ్రాద్ధభోజనేప్రాయశ్చిత్తం - దర్శేషట్ప్రాణాయామాః - వృద్ధౌత్రయః-

సంస్కారేషుజాతకర్మాది చూడాంతేషుసాంతపనం - ఆద్యేచాంద్రంవా, అన్య
సంస్కారేషూపవాసః - సీమంతేచాంద్రమితివిజ్ఞానేశ్వరః - అనుమాసికశ్రాద్ధపక్షాన్న
శాహేషుభోజనేషుకాయః - ద్వాదశాహేఊనమాసేచపాదోనః-ద్వైమాసేత్రైపక్షే
ఊనషణ్మాసేనాబ్దయోశ్చార్ధకృచ్ఛ్రః - త్రిమాసాద్యాన్మాసికాంతేషుసపిండనేచపాదకృ
చ్ఛ్రః - ఉపవాసోవా- గురుద్రవ్యాకేశభోజనేష్వేకం - జననీపితృమరణాదూనాబ్ది
తూనమాసాంతేషుచాంద్రంకాయంవా - ద్విమాసాద్యాపక్షోనం - త్రిమాసాద్యం
వర్షకాయః - అగ్నికేపాదోనకాయః - పునరాబ్దికేకాహః - తుల్యమిలాది శ్రాద్ధే
షుద్విత్రిచతుర్గుణానిత్యనూని - చాండాలస్పర్శాది [illegible] శ్రాద్ధ
చాంద్రం-ఆద్యమాసికాంతేచాంద్రంపరాకశ్చ- ద్వాదశాహాదౌ [illegible] - ద్విమా
సాదావతికృచ్ఛ్రః - త్రిమాసాదౌకాయః - ఆబ్దికేపాదః-అర్ధ్యాన్తేనత్ద్విగుణం-
ఆమహేమసంకల్పశ్రాద్ధేషుతత్తదర్ధాని - యతిబ్రహ్మచారిభోక్తారిం ప్రాయశ్చిత్తం
కృత్వా త్రీనుపవాసాన్ప్రాణాయామాన్ కృత్వాగ్నిం చాధిగంకృత్వా ప్రాతశ్శేషంస
మాపయేత్ - అనాపద్యేవం - ఆపద్యనేనగాయత్రీమష్టోత్తరశతంజపేత్ - ష
ట్ప్రాణాయామావా - సంస్కారేషునాపికృచ్ఛ్రః - సీమంతేచాంద్రం-అన్యేషూ
పవాసఇతిదిక్ - అత్రమూలం [illegible] క్వచిద్వాక్యో [illegible] విషయభేదాత్ [illegible]
ఏకాదశాహేచాంద్రం - పునస్సంస్కారశ్చేతి ప్రాయశ్చిత్తకాండేహేమాద్రి [illegible]
[illegible]నాః ॥ [illegible] ఇతితదను [illegible] ప్రాయశ్చి
త్తశాస్త్రపరమితి విజ్ఞానేశ్వరః — అథక్షయాహశ్రాద్ధం - తత్స్వరూపమాహహే
మాద్రౌ వ్యాసః ॥ మాసపక్షతిథిస్పృష్టే యోయస్మిన్ మ్రియతేహని । ప్రత్యబ్దం
తుతథాభూతం క్షయాహంతస్యతంవిదుః ॥ నారదీయే ॥ సారణేమరణేన్యాణాంతిథి
స్తాత్కాలికీస్మృతా ॥ అత్రచాంద్రంమాసంగ్రాహ్యం ॥ ఆబ్దికేపితృకార్యేచచాంద్రో
మాసఃప్రశస్యతఇతిగర్గోక్తేః - మలమాసమృతస్యతుసౌరం॥ మలమాసమృతా
నాంతుసౌరంమానంసమాశ్రయేదితిహేమాద్రావుక్తేః - ఏతన్మలమాసప్రకరణే
ధిక్యేక్షేయం - బ్రాహ్మే ॥ ప్రతిసంవత్సరంకార్యం మాతాపిత్రోర్మృతేఽహని ।
పితృవ్యస్యాప్యపుత్రస్యభ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యచైవహి॥ అపుత్రస్యేతిభ్రాతృమాత్రాన్వయః-
జ్యేష్ఠస్యేతికనిష్ఠస్యానావశ్యకత్వార్థం - మదనరత్నేభవిష్యే ॥ సర్వేషామేవశ్రా
ద్ధానాంశ్రేష్ఠంసాంవత్సరంమతం ॥ తథా ॥ భోజకోయస్తునైశ్రాద్ధం నకరోతిఖగా
ధిప । మాతాపితృభ్యాంసతతం వర్షేవర్షేమృతేఽహని ॥ సయాతినరకంఘోరం
తామిస్రంనామనామతః ॥ తచ్చ - నానాస్మృతిష్వేకోద్దిష్టం పార్వణంచోక్తం-ఆ
ద్యమాహయమః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ప్రతిసంవత్సరంసుతైః । మాతాపిత్రోః
పృథక్కార్యమేకోద్దిష్టంమృతేఽహని ॥ వ్యాసః ॥ ఏకోద్దిష్టంతుకర్తవ్యంపిత్రోశ్చై
వమృతేఽహని । ఏకోద్దిష్టంపరిత్యజ్యపార్వణంకురుతేనరః ॥ అకృతంతద్విజానీయా
ద్భవేచ్చపితృఘాతకః ॥ అంత్యమాహశాతాతపః ॥ సపిండీకరణంకృత్వాకుర్యాత్పా
ర్వణవత్సదా । ప్రతిసంవత్సరంశ్రాద్ధంఛాగలేనోదితోవిధిః॥యస్సపిండీకృతంప్రేతం

పృథక్పిండేనియోజయేత్ । విధిఘ్నస్తేనభవతిపితృహా చోపజాయతే॥ అత్రౌరసక్షే
త్రజయోఃపార్వణందత్తకాదీనామేకోద్దిష్టమిత్యేకఃపక్షః - సాగ్నేఃపార్వణంనిరగ్నే
రేకోద్దిష్టమిత్యపరః - తద్దూషణంమితాక్షరాదౌజ్ఞేయం - కల్పతరుస్తుసాగ్నేర్ద్వ
యోరౌరసక్షేత్రజయోఃపార్వణం - నిరగ్నికయోస్త్వేకోద్దిష్టమిత్యాహ - అపరార్కే
ప్యేవం - దత్తకాదయోదశపుత్రాస్తుసాగ్నయో నిరగ్నయ శ్చైకోద్దిష్టమేవకు
ర్యుః ॥ ప్రత్యబ్దంపార్వణేనైవవిధినాక్షేత్రజౌరసౌ । కుర్యాతామితరేకుర్యు రేకో
ద్దిష్టంసుతాదశేతి జాతూకర్ణ్యోక్తేః । యదాతుదత్తకస్యపితాదర్శే మహాల
యేవా మృతస్తత్రపార్వణైకోద్దిష్టయోర్వికల్పః - వస్తుతస్తు సర్వేషాం పార్వ
ణైకోద్దిష్టయో ర్వ్రీహియవవద్వికల్పః సచదేశాచారాద్వ్యవస్థిత ఇతి సర్వని
బంధసిద్ధాంతః - అతఏవ పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః ॥ మాతాపి
త్రోఃపృథక్కార్యమేకోద్దిష్టంమృతేహనీత్యుక్త్వాహ ॥ దేశధర్మంసమాశ్రిత్య వం
శధర్మంతథాపరే । సూరయశ్శ్రాద్ధమిచ్ఛంతి పార్వణంచ క్షయాహ్న్యపీతి- తచ్చ
కేవలపితౄణాం నసపత్నీకానామితిహేమాద్రిః - అత్రమాతా మహానకార్యాః ॥
కర్షూసమన్వితంభుక్త్వా తథాద్యం శ్రాద్ధషోడశం । ప్రత్యాబ్దికంచశేషేషు పిండా
స్స్యుష్షడితితిస్థితిరితికాత్యాయనోక్తేః - కర్షూసమన్వితంసపిండనంయైరేకోద్దిష్టం
క్రియతేతేషామపిక్వచిత్పార్వణమేవ-అమావాస్యాంక్షయోయస్య ప్రేతపక్షేథవా
పునః । పార్వణంతస్యకర్తవ్యంనైకోద్దిష్టంకదాచన॥ ఇతిశంఖోక్తేః-ఏవంసన్న్యాసి
నోపి॥ ఏకోద్దిష్టంయతేర్నాస్తిత్రిదండగ్రహణాదిహ।సపిండీకరణాభావాత్పార్వణంత
స్యసర్వదేతిప్రచేతసోక్తేః-వాయవీయే॥సన్న్యాసినోవ్యాబ్దికాది పుత్రకుర్యాద్యథా
విధి।మహాలయేతుయచ్ఛ్రాద్ధం ద్వాదశ్యాంపార్వణంహితత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే
వృద్ధపరాశరః॥సంగ్రామేసంస్థితానాంచ ప్రేతపక్షేశశిక్షయే। తేషాంపార్వణమేవ్రో
క్తం క్షయాహేపిచసత్తమైః ॥ చంద్రక్షయానాశకసంయుగేషు యఃప్రేతపక్షేమృ
తవాన్సపిండః । సపిండితానామపిచాబ్దికాని భవంతితేషామిహపార్వణాని॥తథా॥
భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్యకుర్వీత జ్యేష్ఠోభ్రాతానుజస్యచ । దైవహీనంతుతత్కుర్యా దితిధ
ర్మవిదబ్రవీత్ ॥ దైవహీన మేకోద్దిష్టం - జ్యేష్ఠోభ్రాతానాద్యగర్భజః - తథాచత
త్రైవశాతాతపః ॥ అనాద్యగర్భజ్యేష్ఠోపి భ్రాతాసద్భిర్నిగద్యతే । ఋతేసపిండనా
త్తస్యనవైపార్వణమాచరేత్ ॥ ఆద్యగర్భేతుపార్వణమేకోద్దిష్టంవేత్యర్థః - మా
తుస్తుహేమాద్రౌకాత్యాయనః ॥ ప్రత్యబ్దంయోయథాకుర్యా త్పుత్రఃపిత్రే సదా
ద్విజః । తథైవమాతుఃకర్తవ్యం పార్వణంచాన్యదేవవా ॥ యత్తుతేనైవోక్తం ॥ స
పిండీకరణాదూర్ధ్వం పిత్రోరేవహిపార్వణం । పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా మేకో
ద్దిష్టంసదైవత్వితి తత్సాపత్నమాతృపరం ॥ యత్తువృద్ధపరాశరః ॥ అపుత్రస్య పితృ
వ్యస్య తత్పుత్రోభ్రాతృజోభవేత్ ॥ సఏవాస్యతుకుర్వీత పిండదానాదికక్రియాం।
పార్వణంతేనకార్యంస్యా త్పుత్రవద్భ్రాతృజేనతు । పితృస్థానేతుతంకృత్వా శేషం
పూర్వవదుచ్చరేదితి తత్పితృవద్దేశాచారవద్వ్యవస్థితమితిపృథ్వీచంద్రః - శ్రాద్ధదీ

ఏకళికాయాం చతుర్వింశతిమతేతు ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణాం స్వస్తూనాంచపా
ర్వణంభవేత్ । ఏకోద్దిష్టంకనిష్ఠానాం దంపత్యోఃపార్వణంమిథః ॥ అపుత్రస్య పితృ
వ్యస్యభ్రాతుశ్చైవాగ్రజన్మనః । మాతామహస్యతత్పత్న్యాః శ్రాద్ధంపార్వణవద్భ
వేదిత్యుక్తం-తత్పత్న్యాఃకర్తృత్వేపి పార్వణమేవ ॥ సర్వాభావేస్వయంపత్న్యాః
స్వభర్తుర్నామమంత్రకమ్ । సపిండీకరణంకుర్యాత్తతఃపార్వణమేవచేతిశాట్యాయని
స్మృతేః ॥ తతఃపత్న్యాపికుర్వీతసాపిండ్యంపార్వణంతథేతి సుమంతూక్తేశ్చేతి నిర్ణ
యామృతేఉక్తం - అన్యేత్వేతత్పాక్షికపార్వణపరమాహుః - అతఏవ - భర్తుః
శ్రాద్ధంతుయానారీ మోహాత్పార్వణమాచరేత్ । నతేనతృప్యతేభర్తా కృత్వాతు
నరకంవ్రజేదితి వచనంతుయామేపాక్షికైకోద్దిష్ట ప్రశంసార్థంనపార్వణ నిషేధార్థ
మిత్యుక్తం త్రిస్థలీసేతౌభట్టచరణైః - స్వభర్తృప్రభృతిత్రిభ్యఇత్యనేనవిరోధాచ్చ
అపుత్రాణాంచాహహేమాద్రావాపస్తంబః ॥ అపుత్రాయేమృతాః కేచిత్ స్త్రియోవా
వాపురుషాశ్చయే । తేషామపిచదేయంస్యాదేకోద్దిష్టంనపార్వణం ॥ మిత్రబంధు
సపిండేభ్యః స్త్రీకుమారీభ్యఏవచ । దద్యాద్దైవమాసికంశ్రాద్ధం సాంవత్సర మన్యో
న్యథా॥ పారిజాతేతు॥ అన్యథాపార్వణమిత్యుక్త్వా సర్వత్రైవపార్వణమిత్యుక్త్వా ఏకో
ద్దిష్ట వాక్యానితుతీర్థ మహాలయపరాణీత్యుక్తం - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం గా
ర్గ్యః ॥ మాతుస్సహోదరాణాంచ పితుస్సహోదరాణాంచ । తథైవాప్యేవకు
ర్వీత పార్వణంపిండదానకృతే ॥ ప్రచేతాః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం మేకోద్దిష్టం విధీ
యతే । అపుత్రాణాంచసర్వేషా మపత్నీనాంతథైవచ ॥ అపత్నీనాంబ్రహ్మచార్యా
దీనాం -. మార్కండేయపురాణే ॥ ప్రతిసంవత్సరంకార్య మేకోద్దిష్టం నరైస్స్త్రి
యాః । మృతాహనియథాన్యాయం నృణాంయద్వదిహోదితం ॥ నృణామితిదృ
ష్టాంతాత్ - గోవిప్రహతపాఖండ్యాదీనాంసపిండనామభావేపిసాంవత్సర మేకోద్దిష్టం
కార్యమేవేతిశూలపాణిః - అత్రివృద్ధవసిష్ఠౌ ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యత్రయత్ర
ప్రదీయతే । భ్రాత్రేభగిన్యైపుత్రాయ స్వామినేమాతులాయచ ॥ పితృవ్యగురవే
శ్రాద్ధమేకోద్దిష్టం నపార్వణం ॥ యత్తుజాతూకర్ణ్యః ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా
మపుత్రాణాంతథైవచ । మాతామహస్యాసుతస్య శ్రాద్ధాదిపితృవద్భవేదితి తదా
వశ్యకత్వార్థం నతుపార్వణార్థమితి హేమాద్రిః - యుక్తంత్వేవం ॥ మాతుఃపి
తరమారభ్య త్రయోమాతామహాఃస్మృతాః । తేషాంతుపితృవచ్ఛ్రాద్ధం కుర్యుర్దు
హితృసూనవ ఇతిపులస్త్యోక్తేర్మాతామహస్యపార్వణమేవ - తత్పత్నీనాంచపాక్షిక
ద్వాదశాతథా ॥ పితృవ్యభ్రాతృమాతౄణా మేకోద్దిష్టంసపార్వణ మితిషట్త్రింశన్మ
తోపక్రమే పులస్త్యోక్తేశ్చవికల్పః- కేచిత్త్వాపస్తంబాదివాక్యాని ॥ పుస్త్వేనవిశేషాచ్చ
ప్రతీతానాం నైవకార్యాసపిండతేత్యస్య పితృవ్యాది పరత్వాదసంసృష్టసపిండనపితృ
వ్యాదిపరాణీత్యాహుః - మాతాసపత్నమాతా - ఏకోద్దిష్టంతు కనిష్ఠపరమితి పృ
థ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - విశేషస్త్వధికారనిర్ణయేప్రాగుక్తః - కేచిత్పుత్రాంత
రాభావేపిపితామహవార్షికమప్యావశ్యకం । పుత్రాభావేచతత్పుత్రఃపత్నీ మాతా

తథాపితా । విత్తాభావేపి సచ్ఛిష్యః కుర్యాత్తస్యౌర్ధ్వదేహికమితి మార్కండేయ
పురాణాదిత్యాహుః, తన్న ॥ పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యం శ్రాద్ధషోడశమితి కా
ర్తీయేవిశేషోక్తేః— అథక్షయాహాద్వైధనిర్ణయః - తత్రైకోద్దిష్టంమధ్యాహ్నే కా
ర్యం-మధ్యాహ్నశ్చపంచధావిభక్తదిన తృతీయభాగ ఇతిమాధవః ॥ ఆమశ్రాద్ధంతు
పూర్వాహ్ణేఏకోద్దిష్టంతుమధ్యమే।పార్వణంచాపరాహ్ణేతుప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకమితి
హారీతోక్తేః ప్రాతశ్శబ్దసాహచర్యాత్ -తత్రాపికుతపాదిషుముహూర్తద్వితయేజ్ఞేయం॥
ప్రారభ్యకుతపేశ్రాద్ధంకుర్యాదారౌహిణంబుధః।విధిజ్ఞోవిధిమాస్థాయరౌహిణంతున
లంఘయేదితిగౌతమోక్తేరేతత్పరత్వాత్ -రౌహిణోనవమోముహూర్తః మైథిలాః
శ్రాద్ధకౌముదీచైవం-అన్యథా॥ ఊర్ధ్వంముహూర్తాత్కుతపాద్యన్ముహూర్తచతు
ష్టయం।ముహూర్తపంచకంహ్యేతత్స్వధాభవనమిష్యతేఇత్యాదివిరోధాత్ దీపికాపి-
ఏకోద్దిష్టముపక్రమేతకుతపేఇతి।మాధవీయేవ్యాసోపి॥ కుతపప్రథమేభాగే ఏకోద్దిష్ట
ముపక్రమేత్ ।ఆవర్తనసమీపేవా తత్రైవనియతాత్మవాన్॥పృథ్వీచంద్రోదయేప్యే
వం- తేనకుతపాదిరౌహిణాంతోముఖ్యఃకాలః-దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌ సమవ్యాప్తౌచ
పూర్వా-విషమవ్యాప్తావాధిక్యేన నిర్ణయః-అవ్యాప్తౌపూర్వైవ - పరవిద్ధాయాని
షేధాత్ - సాచపూర్వదినేరౌహిణలంఘనాపత్తేః పరైవేతిగౌడాః ॥ శుక్లకృష్ణవ
శాత్తర్వ దర్పాద్వైర్వావ్యవస్థేత్యన్యే - తన్న - పరవిద్ధానిషేధప్రాబల్యాత్ - అ
త్రమూలంకాల మాధవీయేజ్ఞేయం - పార్వణంత్వపరాహ్ణేకార్యం - పూర్వోక్తవ
చనాత్ ॥ మధ్యాహ్నవ్యాపినీయాస్యాత్త్రైకోద్దిష్టేతిథిర్భవేత్ । అపరాహ్ణవ్యా
పినీయాపార్వణేసాతిథిర్భవేదితి పృథ్వీచంద్రోదయే వృద్ధగౌతమోక్తేశ్చ - పూర్వే
ద్యురేవపరేద్యురేవవాఽపరాహ్ణవ్యాప్తౌసైవగ్రాహ్యా - దినద్వయేతద్వ్యాప్తౌతద
స్పర్శేంశతః సమవ్యాప్తౌవాపూర్వైవ - విషమవ్యాప్తౌత్వధికాగ్రాహ్యా ॥ ద్వ్య
పరాహ్ణవ్యాపినీస్యాదాబ్దికస్యయథాతిథిః । మహతీయత్రతద్వృద్ధాంప్రశంసంతిమహా
ర్షయఇతిమరీచిస్మృతేః । దర్శంచపూర్ణమాసంచ పితుస్సాంవత్సరందినం। పూ
ర్వవిద్ధామకుర్వాణో నరకంప్రతిపద్యత ఇత్యపరార్కేనారదోక్తేః ॥ ద్వ్యహేప్య
వ్యాపినీచేత్స్యాన్మృతాహస్యయదాతిథిః । పూర్వవిద్ధాప్రకర్తవ్యా త్రిముహూ
ర్తాభవేద్యదీతి సుమంతూక్తేః ॥ పూర్వస్యాంనిర్వపేత్పిండా నిత్యాంగిరసభాషిత
మితి హేమాద్రౌపారః - తత్రైవవృద్ధమనుః ॥ నద్వ్యహవ్యాపినీచేత్స్యాన్మృతా
హస్యచయాతిథిః । పూర్వవిద్ధైవకర్తవ్యా త్రిముహూర్తాచయాభవేత్ ॥ మదన
రత్నేప్యేవం - యత్తుకార్ష్ణాజినిర్వ్యాసౌ ॥ అహ్న్యస్తమయవేళాయాం కలా
మాత్రాయదాతిథిః । సైవప్రత్యాబ్దికేజ్ఞేయా నాపరాపుత్రహానిదేతి త్రిముహూ
ర్తస్తుతిః - పూర్వేద్యుస్సాయంత్రిముహూర్తాభావేతుపరైవ ॥ త్రిముహూర్తా
నచేద్గ్రాహ్యా పరైవకుతపేహి సేతి కాలాదర్శేగోభిలోక్తేః - కాలాదర్శేఽపి ॥ ప్ర
త్యాబ్దికేప్యేవమేవ తిథిర్గ్రాహ్యాపరాహ్ణికీ । ఉభయత్రతథాత్వేతు మహత్త్వేనవిని
ర్ణయః । సమత్వేపూర్వవిద్ధైవ హ్యతథాత్వేపిసాయది । త్రిముహూర్తాభవే

త్సాయం స ద్వేధోదయాంవినిర్ణయః ॥ అన్యత్రాపి ॥ సాయంతనస్యపిత్రిచేన్న్యూనతిథి
స్సైవవార్ధికే మాసికే గ్రాహ్యాసాద్వ్యపరాహ్ణయో [illegible] త్రాద్ధికాసామతా।
తుల్యాచేదుభయోరపరాహ్ణసమయే పూర్వాపచేత్తద్వయే పూర్వైవక్రమశస్యా
త్తద్గాస్తసమయే నోచేత్పరైవోచితా ॥ మాధవస్తు శ్రీవచన్ద్రికాయాం - దినద్వయే
పరాహ్ణవ్యాప్తౌ అంశతస్సమవ్యాప్తౌచ పూర్వైవ పూర్వా - వృద్ధౌ [illegible] - క్షయే [illegible]
పరాపూజ్యా ఇత్యుక్తేః ॥ అపరాహ్ణద్వయవ్యాపి స్వాంశతస్స్వచతుర్థికః । తిథిర్హ
పూర్వాచకర్తవ్యా వృద్ధౌ కార్యా తథోత్తరా ఇతి బౌధాయనోక్తేః ॥ తిథిర్హాసే తి
థిర్వాతు అపరాహ్ణద్వయే గుణః । పూర్వా [illegible] వృద్ధౌ కార్యా తథో
త్తరేతి బృహన్నారదీయమతాద్వ్యాఖ్యానః - [illegible] తు గ్రాహ్యా
తిథిః - తస్యాః తత్ర యే పరాహ్ణద్వయవ్యాప్తిసంభవాత్ - [illegible] । న గ్రా
హ్యాతిథిర్గావృద్ధి క్షయా [illegible] - [illegible] - పూర్వో
క్తవచనేషు యత్ర [illegible] వ్యాపిన్యా
యా ॥ సాయాహ్న [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
దానాసాయాహ్న [illegible] - [illegible]
పరాహ్ణ [illegible] - [illegible]
గ్రహ విరోధ [illegible] - [illegible]
వశాద్గ్నినే [illegible] సాంవత్సరం శ్రాద్ధం [illegible] ॥ [illegible]
వ్యా చండాలేష్వభిమాయత [illegible] - [illegible]
శ్రాద్ధం కుర్వీతాం [illegible] ద్విజభోజన [illegible]
ధవః - ఆరబ్ధే శ్రాద్ధే విఘ్నే నశౌ ద్రాత్రిభాగే [illegible] రాత్రౌ [illegible]
ర్యం - శేషసమాప్తిః - పరదినే [illegible] - గ్రహణాదినే [illegible] ప్రాప్తౌ
గ్నిస [illegible] నామేన హేమాద్రి [illegible] స్యాత్ - [illegible] గ్రహణ
నిర్ణయే - తచ్చప్రథమాబ్దికం త్రయోదశే [illegible] ప్రత్య
బ్దం ద్వాదశే మాసి కార్యా పిండక్రియా [illegible] । క్వచి [illegible] ద్వాదశ [illegible]
క్త్వాతువత్సరమితి లఘుహారీతోక్తేః - ఇదమన్త్యాధిక [illegible] త్రయో
దశే వా [illegible] ఇత్యర్థః - [illegible] ద్వాదశమాసికం శుద్ధమాసే భవతి [illegible]
ద్వి [illegible] కార్యం - యత్రాధికమధ్యే ద్వాదశం మాసికం తత్ర [illegible]
కృత్వా చతుర్దశే [illegible] మాసికమితీతి మాధవీయే - [illegible]
ద్వితీయాబ్దికం [illegible] - మలమాస [illegible]
యదా [illegible] - [illegible]
వార్షికం చేత్ [illegible]
తినిర్ణయదీపే క్రమ [illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] । [illegible]

బుధః ఇతిదర్శశ్రాద్ధే పిండపితృయజ్ఞానంతర్యాత్తస్యాబ్ధికేప్యతి దేశాత్ప్రాప్తే - పితృ
యజ్ఞానంతరంవార్షికం - తతోదర్శశ్రాద్ధమితివ్యతిషంగస్తునభవత్యేవ-తస్యార్థిక
త్వాత్ - కాలాదర్శేపి ॥ నిమిత్తానియతిశ్చాత్రపూర్వానుష్ఠానకారణమితి-సర్వా
న్ప్రత్యైకరూప్యాభావాత్ - క్షయాహనిమిత్తస్యానియతత్వం - దేవజానీయేప్యే
వం-ఏవంమాసికాదిష్వపిజ్ఞేయం॥ ప్రత్యబ్దంయోయథాకుర్యాత్తథాకుర్యాత్సతాన్య
పీతిసర్వాతిదేశాత్ -మృతాహేవృషోత్సర్గ ఉక్తోహేమాద్రౌవిష్ణుధర్మే ॥ అయన
ద్వితయేచైవమృతాహేబాంధవస్యచ।ఉత్సృజేన్నీలవృషభం కౌముద్యాస్సముపాగ
మే ॥ కౌముదీకార్తికీ—అథశుద్ధశ్రాద్ధం - దివోదాసీయే ॥ సపిండీకరణాదూ
ర్ధ్వంయావదబ్దత్రయంభవేత్ । తావదేవనభోక్తవ్యంతు యేహానికదాచన॥ వర్షాణాం
తసపిండనేప్యేతత్తుల్యం ॥ మృతాహనితుసంప్రాప్తేయావదబ్దచతుష్టయం । బహి
శ్శ్రాద్ధంప్రకుర్వీతనకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధభోజనం ॥ ప్రథమేస్థీనిమజ్జాచద్వితీయేమాంసభ
క్షణం । తృతీయేరుధిరంప్రోక్తంశ్రాద్ధంశుద్ధంచతుర్థకమితిశ్రాద్ధకారికోక్తేః - శు
ద్ధంకించిదితిజ్ఞేయం - స్మృత్యంతరే ॥ సప్తత్రింశచ్చయోమాసాన్ శ్రాద్ధేభుంక్తేత
మోహతః । సపంక్తిదూషితఃపాపఃప్రేతాశీచభవేత్తుసః॥తత్రప్రథమేబ్దేవర్షాంతేస
పిండనపక్షేమృతాహాత్పూర్వేహ్నిసపిండనమబ్దపూర్తిశ్రాద్ధంచకృత్వాపరేద్యుర్వా
ర్షికం కుర్యాదితిస్మృత్యర్థసారేఉక్తం - హేమాద్రిస్తు - మృతాహేసపిండీక
రణేనైవవార్షికసిద్ధిః ॥ పూర్ణేసంవత్సరేపిండష్షోడశఃపరికీర్తితః । తేనైవచసపిం
డత్వంతేనైవాబ్దికమిష్యతే ఇతివచనాదిత్యాహ - ఇదమేవయుక్తం -, అథక్షయా
హాజ్ఞానేమరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నేసముత్పన్నే అవిజ్ఞాతేమృతేహని । ఏకాదశ్యాంతుక
ర్తవ్యంకృష్ణపక్షేవిశేషతః ఇత్యుక్తేః - శుక్లైకాదశ్యామపి - బృహస్పతిః॥నజ్ఞా
యతేమృతాహశ్చేత్ప్రమీతేప్రోషితేసతి । మాసశ్చేత్ప్రతివిజ్ఞాతస్తద్దర్శేస్యాద
థాబ్దికం ॥ దినమాసౌనవిజ్ఞాతౌమరణస్యయదాపునః । ప్రస్థానమాసదివసౌగ్రా
హ్యౌపూర్వోక్తయాదిశా ॥ మదనరత్నేభవిష్యే ॥ మృతాహంయోనజానాతి
మాసంవాపివితాత్మజ । తేనకార్యమమావాస్యాం శ్రాద్ధంసాంవత్సరంతదా ॥ దిన
మేవతు జానాతిమాసంనైవతుయోనరః । మార్గశీర్షేతథాభాద్రేమాఘేవాత
ద్దినంభవేత్ ॥ నిర్ణయామృతేతు ॥ యదామాసోనవిజ్ఞాతోవిజ్ఞాతందినమేవతు ।
తదాచాషాఢకేమాసిమాఘేవాతద్దినంభవేత్ ॥ ఇతి బృహస్పతిస్మృతేరాషాఢో
ప్యుక్తః - కాలాదర్శేపి ॥ మాసాజ్ఞానేదినజ్ఞానేకార్యమాషాఢమాఘ యోరిత్యు
క్తం - హేమాద్రౌప్రభాసఖండే ॥ మృదాహంయోనజానాతి మాసంవాపికథం
చన । తేనకార్యమమావాస్యాంశ్రాద్ధంమాఘేథమార్గకే ॥ భవిష్యే ॥ మృత
వార్తాశ్రుతేగ్రాహ్యాతౌపూర్వోక్తక్రమేణతు ॥ పూర్వోక్తేతిప్రస్థానదినాజ్ఞానే
మాసజ్ఞానేచతద్దర్శేమాసాజ్ఞానేదినజ్ఞానేచ మార్గాదావితివచ్ఛ్రవణదినేపిజ్ఞేయ
మిత్యర్థః - శ్రవణదినంమాసాజ్ఞానేమాఘయోర్గదర్శేకార్యంపూర్వోక్తప్రభా
సఖండాత్ అతోత్రలోపఇతి శూలపాణ్యుక్తంహేయం - తిథితత్వే యమః ॥ గత

స్యసభవేద్వాత్కా యావద్ద్వాదశవార్షికీ । ప్రేతావధారణం తస్య కర్తవ్యం సుత
బాంధవైః ॥ యన్మాసి యదహర్యాతస్తన్మాసి తదహః క్రియా । దినాజ్ఞానే కుహూ
స్తస్య ఆషాఢస్యాథవా కుహూః — అథ శ్రాద్ధవిఘ్ననిర్ణయః తత్ర విప్రస్య నిమంత్ర
ణోత్తరం సూతకే మృతకే చాశౌచాభావః ॥ నిమంత్రితేషు విప్రేషు ప్రారబ్ధే శ్రాద్ధక
ర్మణి । నిమంత్రణాద్ధి విప్రస్య స్వాధ్యాయాద్విరతస్య చ ॥ దేహే పితృషు తిష్ఠత్సు
నాశౌచం విద్యతే క్వచిదితి బ్రాహ్మోక్తేః – కర్తుస్తు విష్ణురాహ ॥ వ్రతయజ్ఞవి
వాహేషు శ్రాద్ధే హోమేఽర్చనే జపే । ఆరబ్ధే సూతకం నస్యాదనారబ్ధే తు సూతకం ॥
శ్రాద్ధే ప్రారంభస్తేనైవోక్తః ॥ ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్రయోః ॥
నాందీముఖం వివాహాదౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి ॥ మాధవీయే బ్రాహ్మేపి ॥ శ్రాద్ధా
దౌ పితృయజ్ఞే చ కన్యాదానే చ నో భవేత్ ॥ మితాక్షరాయాం స్మృత్యంతరే – సద్య
శ్శౌచం ప్రకర్తవ్యం ॥ యజ్ఞే సంభృతసంభారే వివాహే శ్రాద్ధకర్మణీతి – తిథితత్త్వాది
గౌడగ్రంథాస్తు నిమంత్రణోత్తరం కర్తుర్భోక్తుశ్చ నాశౌచం – నిమంత్రణోత్త
రం శ్రాద్ధే ప్రారంభస్స్యాదితి స్మృతిః ఇతి విజ్ఞానోక్తేః – యత్తు శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియేతి తద్ద
ర్శశ్రాద్ధ విషయమిత్యాహుః – దాతృగృహే మరణే తు బ్రాహ్మే ఉక్తం ॥ భోజనా
ర్థే తు సంభుక్తే విప్రైర్దాతుర్విపద్యతే ॥ గృహే ఇతి శేషః ॥ యదాకశ్చిత్తదోచ్ఛి
ష్టం శేషం త్యక్త్వా సమాహితాః। ఆచమ్య పరకీయేన జలేన చ శుచయో ద్విజా ఇతి, అస్య
శ్రాద్ధవిషయత్వం హేమాద్రిణోక్తం – పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం – మమతు ప్రతి
భాతి – ఇదం వివాహాదివిషయం – నతు శ్రాద్ధవిషయం।తత్పదాభావాత్ – వివా
హోత్సవయజ్ఞేష్విత్యుపక్రమ్య ॥ భుంజానేషు తు విప్రేషు త్వంతరా మృతసూతకే।
అన్యగేహోదకాచాంతాస్సర్వే తే శుచయః స్మృతా ఇతి షట్త్రింశన్మతైకవాక్యాత్ ॥
నిమంత్రితేషు విప్రేషు ప్రారబ్ధే శ్రాద్ధకర్మణి ఇతి పూర్వోక్త విరోధాచ్చ – శ్రాద్ధే
తు యద్యపి విష్ణునా పాకోత్తరమాశౌచాభావ ఉక్తస్తథాపి కర్తురేవసః – భోక్తు
ర్దోషోస్త్యేవ ॥ అపి దాతృగృహీత్రోశ్చ సూతకే మృతకే తథా । అవిజ్ఞాతే న దోష
స్స్యాచ్ఛ్రాద్ధాదిషు కథంచన ॥ విజ్ఞాతే భోక్తురేవ స్యాత్ప్రాయశ్చిత్తాదికం క్రమాత్ ॥
ఇతి మాధవీయే బ్రాహ్మోక్తేః – ఆదిశబ్దేనాశౌచముచ్యతే – తచ్చాహ విష్ణుః ।
బ్రాహ్మణాదీనామాశౌచే యస్సకృదేవాన్నమశ్నాతి తస్య తావదాశౌచం యావ
త్తేషామాశౌచవ్యపగమే ప్రాయశ్చిత్తం కుర్యాదితి – యత్తు దేహే పితృషు తిష్ఠత్సు
నాశౌచం విద్యతే క్వచిదితి బ్రాహ్మం – తచ్ఛ్రాద్ధకాలీనస్య నిషేధకం నతదుత్తరకా
లీనస్య – శుద్ధిదీపస్తు – నిమంత్రితేష్విత్యాద్యశ్రాద్ధపరం – భోజనార్థేష్విత్యాది
త్వస్తు శ్రాద్ధపరమిత్యాహ ప్రాయశ్చిత్తం త్వాహ మార్కండేయః ॥ భుక్త్వా తు బ్రా
హ్మణాశౌచం చరేత్సాంతపనం ద్విజః ॥ పతితాన్నమతః – అభ్యాసే సేకంశః ॥ బ్రాహ్మ
ణస్య తథా భుక్త్వా మాసమేకం వ్రతీ భవేదితి – అజ్ఞానాత్తు చ్ఛాగలేయః ॥ ఏకాహం
చత్వారి హాని పంచ సప్తరాత్రమభోజనం । తతశ్శుచిర్భవేద్విప్రః పంచగవ్యం పిబేన్న
రః ఇతి వర్ణక్రమేణేదం – అభ్యాసే తు ద్విగుణమిత్యాది మితాక్షరామాధవీయా

ద్జ్ఞేయం - మితాక్షరామాధవాదౌ తు శ్రాద్ధేకర్తుర్భోక్తుశ్చసర్వథాదోషాభా
వఉక్తః - ఆశౌచమధ్యే శ్రాద్ధదినప్రాప్తౌ తు మాధవీయే కాలాదర్శే చ ఋష్యశృం
గః ॥ దేయే పితౄణాం శ్రాద్ధే తు ఆశౌచం జాయతే యదా । ఆశౌచే తు వ్యతిక్రాంతే
తేభ్యః శ్రాద్ధం ప్రదీయతే ॥ శ్రాద్ధచింతామణౌ జ్యోతిషే ॥ ప్రతిసాంవత్సరం శ్రాద్ధ
మాశౌచాత్పతితం చ యత్ । మలమాసేపి తత్కార్యమితి భాగురిభాషితం ॥ ఆశౌ
చాంత్యదినత్వేన నిమిత్తత్వాదిత్యర్థః - ఏతన్మాసికాదిపరం న దార్శికాదౌ - అత ఏవ
సుదర్శనభాష్యే - అపరపక్షే పిత్ర్యాణీతి నియమాత్ - కృష్ణపక్షశ్రాద్ధలోపే ప్రా
యశ్చిత్తమేవ - న తు గౌణకాలే కరణం - తచ్చోపవాసః ॥ వేదోదితానాం నిత్యా
నాం కర్మణాం సమతిక్రమే । స్నాతకవ్రతలోపే చ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనమితి మ
నూక్తేరిత్యుక్తం - ఆశౌచే తు ప్రాయశ్చిత్తమపి న - ముఖ్యకాలే అనధికారాత్ -
ఆశౌచాంతే సంభవే తు వ్యాసః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే త్వంతరా మృతసూతకే ।
అమావాస్యాం ప్రకుర్యాద్వై శుద్ధావేకే మనీషిణః ॥ హేమాద్రౌ షట్త్రింశన్మతేపి॥
మాసికే చాబ్దికే త్వహ్ని సంప్రాప్తే మృతసూతకే । వదంతి శుద్ధౌ తత్కార్యం దర్శే చా
పి విచక్షణాః ॥ గోభిలః ॥ దేయే ప్రత్యాబ్దికే శ్రాద్ధే అంతరా మృతసూతకే । ఆశౌచా
నంతరం కుర్యాత్తన్మాసేందుక్షయే తథా ॥ మరీచిః ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే సముత్పన్నే హ్యవి
జ్ఞాతే మృతేహని । ఏకాదశ్యాం తు కర్తవ్యం కృష్ణపక్షే విశేషతః ॥ విశేషత ఇత్యు
క్తేః - శుక్లైకాదశ్యామపి - ఆశౌచేతరవిఘ్న ఏతదితి మాధవ పృథ్వీచంద్రో -
దయత్వత్రిః ॥ తదహశ్చేత్ప్రదుష్యేత కేనచిత్సూతకాదినా । సూతకానంతరం కు
ర్యాత్పునస్తదహరేవ చేతి తత్పూర్వకాలాభావే జ్ఞేయం - ఏతదాబ్దికేతరశ్రాద్ధపరం-
యచ్చ దేవలః ॥ ఏకోద్దిష్టే తు సంప్రాప్తే యది విఘ్నః ప్రజాయతే । మాసేన్యస్మింస్తి
థౌ తస్మిన్ శ్రాద్ధం కుర్యాత్ప్రయత్నతః ఇతి తదపి మాసికపరమితి మదనరత్నే హేమా
ద్రౌ చ-ఇదమపి పూర్వకాలాసంభవే వ్యాధ్యాదౌ విస్మరణే చైవం జ్ఞేయం-అథ భార్యా
రజోదర్శనే - తత్ర దార్శికమామేన కార్యం ॥ శ్రాద్ధవిఘ్నే ద్విజాతీనామామశ్రా
ద్ధం ప్రకీర్తితం। అమావాస్యాదినియతం మాససంవత్సరాదృతే ఇతి హేమాద్రౌ హారీ
తోక్తేః - వ్యాఘ్రపాదోపి ॥ ఆర్తవే దేశకాలానాం విప్లవే సముపస్థితే । ఆమశ్రాద్ధం
ద్విజైః కార్యం శూద్రః కుర్యాత్సదైవ హి ఇతి - దీపికాపి॥ దర్శే తు భార్యార్తవేప్యా
మశ్రాద్ధవిధిం ప్రవాసివిధురాధ్యాశ్చ చరేయుర్ద్విజాః - వస్తుతస్తు ॥ పాకాభా
వే ద్విజాతీనామామశ్రాద్ధం విధీయత ఇతి సుమంతూక్తేః - ప్రాకకర్త్రంతరసత్త్వేన్నే
నాన్యథా మే నేతి యుక్తం॥ మాసికాని సపిండాని అమావాస్యా తథాబ్దికమ్॥ అన్నేనై
వ తు కర్తవ్యం యస్య భార్యా రజస్వలేతి కలికాయాం వచనాచ్చ- కాలాదర్శే తు స్త్రి
యా రజోదర్శనే దర్శశ్రాద్ధం పంచమేహనీతి పక్షాంతరముక్తం - పారిజాతే ప్యేవం -
ఏవం మహాలయయుగాదావపి-ఆబ్దికం తు రజోదర్శనేపి తద్దిన ఏవ కార్యం॥ పుష్పవత్స్వ
పి దారేషు విదేశస్థోప్యనగ్నికః । అన్నేనైవాబ్దికం కుర్యాద్ధేమ్నా వామేన న క్వచిదితి
మాధవీయే లౌగాక్షిస్మృతౌ ॥ మరీచిరపి ॥ అనగ్నికః ప్రవాసీ చ యస్య భార్యా రజస్వ

లా । అమశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత నతత్కుర్యా[illegible]దినే [illegible] కంన్నైవకుర్యాద్దామెనకుర్యాదితి । [illegible]తనదా[illegible] ॥ ప్రయోగపారిజాతే ॥ రజస్వలా [illegible] ద్యాత్ । స్నానకరకమాహోత్రేతి [illegible] । [illegible] తత్ప్రాగ్వత్ । అన్యైర్నైవకారయే[illegible] నబంధోపి- భగినీ[illegible]శ్చసమాహ[illegible] । [illegible] తాత్ శుచిర్భవేత్ । [illegible] దావిసనామేకత్వేస్మిన్[illegible] తాన్ని [illegible]నా రజస్వలాయా [illegible] । [illegible] [illegible] తాన్ని సహోమ్యా [illegible] ॥ [illegible] సహమృతే [illegible] యస్య భా[illegible] । [illegible] నతత్క్ష- ర్యాత్[illegible]దినే ॥ మాత[illegible] దమేవాంగి ఇత్య[illegible] - [illegible] ప్రా[illegible] । [illegible] మో[illegible] ॥ [illegible] - [illegible] -చిత్వా[illegible]చమేహా[illegible] - [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] తాస్య[illegible] - [illegible] కారణాయః - స్వయం[illegible] ణని స్వత్వాత్తస్యత్వ[illegible] [illegible] వా[illegible]చ్ఛ - అతః ప్రాగుక్త[illegible] - [illegible] యః ॥ [illegible]దేవానాం[illegible] [illegible]బంధ[illegible] - [illegible] స్త్రీ[illegible] ధికారా[illegible] [illegible] ప్రాగు[illegible] - భార్యా[illegible] [illegible] ॥ భ[illegible]సతిపంచమేచదివసే[illegible] భార్య[illegible] । [illegible] చ్ఛిన్నం - [illegible]నహత్వ[illegible] [illegible] వా - నాద్యః, తదభావాత్ - పాణిగ్రహణాద్యసహత్వంకర్మణ్యపి[illegible]సాధ్యక ర్మవిషయత్వాత్ - [illegible]స్యచనిరగ్నేరపిపాకేనైవో[illegible] - [illegible]సాధ్యత్వ నియమా[illegible]క్యవచనసత్వాచ్చ - కథంచభార్యాంతరస్యాధి- కారః - [illegible]నియమాత్ - జ్యేష్ఠాపరస్యైవ[illegible]సిద్ధేర్వచనవై యర్థ్యాత్ - నద్వితీయః - [illegible] భ్రాతృష్వేకస్యాశుచిత్వే[illegible]ధికారాపత్తేః న తృతీయః - ప్రవాసనిగ్రహ[illegible]రోగాద్యవ్యవహార్యకరణాపత్తేః ॥ అరక్షేతవనైః[illegible]

న్నారంభంచచాంధప్రైరితి దేవలోక్తానాత్మనేపదాత్స్వస్యబాంధవానాంచ పాకక
ర్తృత్వోక్త్యవిరోధాచ్చ ॥ తతస్తానిపపాచాగ్నౌ సీతాజనకనందినీతి పాద్మాదిలింగాత్పా
శ్వస్త్యంభార్యాపాకస్యోచిత్యేతనతత్కర్తృకస్యాప్యనిష్టం- తస్మైతద్వచసంయుక్త్యాద్యభా
వాత్ - పూర్వోక్తవచోవిరోధాచ్చయత్కించిదేవ - యదపి శ్రాద్ధీయాహనిసం
ప్రాప్తేయస్యభార్యారజస్వలా । శ్రాద్ధంతత్రనకర్తవ్యంకర్తవ్యంపంచమేహనీతిశ్లో
కగౌతమపారోక్యధాదగ్నితః - మాధవీయేచతద్వశాత్పక్షాంతరముక్తం - తేనాపి
నాభిప్రేతార్థసిద్ధిః-యస్యప్రేతస్యేత్యర్థాత్ - తేనాత్రహేమాద్రిర్భ్రాంతిరితిబహువ
క్తవ్యమపినోచ్యతే — అథాన్వారోహణేనిర్ణయః - లౌగాక్షిః ॥ మృతాహనిసమాసే
నపిండనిర్వపణంపృథక్ । నవశ్రాద్ధంచదంపత్యోరన్వారోహణఏవతు ॥ సమాసేన
తుతంత్రేణద్విపితృకశ్రాద్ధవద్ద్వయోరేకఃపిండోవిప్రశ్చ - పిండశబ్దశ్శ్రాద్ధపరః -
నచశ్రాద్ధంపృథగితిహేమాద్రిపృథ్వీచంద్రౌ - అత్రమృతాహనిత్యేకత్వాత్ ॥ దిన
భేదేదినైక్యేనామృతతిథిరేకత్వోక్తాదైక్యంకర్త్రైక్యంపాకైక్యంచ ॥ ఏకచిత్యాధిరో
హేతుతిథిరేకైవజాయతే । ఏకపాకేనపిండైక్యేద్వయోర్గృహీతనామనీతి ఇతిస్మృ
త్యంతరాచ్చ అంత్యేష్టిపద్ధతౌభట్టైరప్యుదాహృతం ॥ అన్వారోహేతునారీణాం
పత్యుశ్చైకోదకక్రియా । పిండదానక్రియాతద్వచ్ఛ్రాద్ధంప్రత్యాబ్దికంతథా ॥ నవ
శ్రాద్ధానిసర్వాణిసపిండీకరణంపృథక్ । ఏకఏవవృషోత్సర్గోగౌరేకాత్రదీయతేఇతి
తిథిభేదేతువార్షికంపృథగేవ - తథావార్షికేసమాసవిధానాదన్యత్ర సర్వత్రపృథ
క్త్వప్రాప్తేనవశ్రాద్ధమేవపృథగితిపరిసంఖ్యయాన్యత్రపృథగుక్తేప్యపివార్షికషోడశ
శ్రాద్ధత్రర్థసపిండనాన్వష్టక్యాదిషుసమాసఏవేతిమదనపారిజాతనిర్ణయామృతాదయః
అతస్సమాసవిధిబలాత్ - జ్యేష్ఠపుత్రస్యకర్తృత్వేసపత్నమాతురన్వారోహణె
తత్పుత్రే సత్యపితద్వార్షికాదికమవిభక్తః సాపత్నపుత్రఏవజ్యేష్ఠఃకుర్యాన్నౌరసః-
వక్ష్యమాణపృథ్వీచంద్రాదిమతేతు ఔరసఏవమాతుఃపృథక్కుర్యాత్ - ఏవంబ
హ్వీష్వపిమాతృష్వజ్ఞేయం - త్రిస్థలీసేతౌపితామహచరణైరప్యేవముక్తం - యత్తు
గార్గ్యః ॥ ఏకచిత్యాంసమారూఢౌదంపతీనిధనంగతౌ । పృథక్శ్రాద్ధంతయోఃకు
ర్యాదోదనంచపృథక్పృథక్ ॥ ఓదనంపిండః - తన్నవశ్రాద్ధవిషయం - యత్తు
భృగుః ॥ యాసమారోహణంకుర్యాద్భర్తుశ్చిత్యాంపతివ్రతా । తాంమృతాహని
సంప్రాప్తేపృథక్పిండేనియోజయేత్ ॥ ప్రత్యబ్దంచనవశ్రాద్ధంయుగపత్తుసమాచ
రేత్ ॥ తద్వ్యేషాంవార్షికమేకోద్దిష్టముక్తం - తద్విషయం - ప్రత్యబ్దంచమృతాహ
నీత్యన్వయః - నవశ్రాద్ధంయుగపదితిదర్శేవర్గద్వయవదేక తంత్రేణపృథగిత్యర్థమా
హహేమాద్రిః - ఏతన్మృతతిథిభేదవిషయమితి పృథ్వీచంద్రనిర్ణయామృతా
ద్యాః - దేవయాజ్ఞికోప్యేవం - పరాశరమాధవస్తుగార్గ్యభృగ్వాదివచనాత్ - లౌ
గాక్షివాక్యే సమాసేన పాకాదితంత్రైక్యేనదర్శే వర్గద్వయవత్పృథక్శ్రాద్ధంకు
ర్యాత్ - నవశ్రాద్ధంచతథేత్యాహ - పృథ్వీచంద్రచంద్రికాదయస్తుద్వయోరేకపిం
డదానం లౌగాక్షివచనంచాపద్విషయం - పృథక్పిండదానంతుముఖ్యఃకల్పః తదా

హన్యన్ఛుచిరాశౌచః ॥ ఆరుహ్య భర్తుశ్చితిమఙ్గనా యా ప్రాప్నోతి మృత్యుం ఖలు సత్త్వ
యుక్తా । ఏకాదశాహే తు తయోర్విధేయం శ్రాద్ధం పృథక్స్వర్గనికేతసద్భిః॥ ఏక
త్వమిచ్ఛంతి మతిప్రహీణా ఏకాదశాహాదిషు యే సపిణ్డాః । తే స్వర్గమార్గం
వినిహత్య కుర్యుః స్త్రీసత్వఘాతాన్నరకాధివాసమ్ ॥ భర్త్రా సహ మృతా యా తు సా
క లోకమభీప్సతి । సా శ్రాద్ధపృథక్పిండానైకత్వం సపిండనే యోః పృథగేవ
హి కర్తవ్యం శ్రాద్ధమేకాదశాహికమ్ । యాని శ్రాద్ధాని సర్వాణి తాన్యక్తాని పృథ
క్పృథక్ ॥ విశ్వాదర్శేపి ॥ మాతుర్గయాయాం దానం పిత్రా సహ పోడశమహాలయే। శ్రా
ద్ధం కుర్యాత్పృథక్ వైనంతం తన్నా మగతానపి ॥ ఏకచిత్యాం సమారుహ్య మృత
యో రేకబర్హిషి। పిత్రోః పిండాన్ పృథగ్దద్యాత్పిండం వా సహ తత్పునః ఇత్యగ్నిస్మృ
తేరిత్యాహుః యత్తు షట్త్రింశన్మతే ॥ ఏకత్వం సా గతా భర్తుః పిండే గోత్రే చ సూతకే ।
స పృథక్పిండదానం తు తస్మాత్పత్నీషు విద్యతే ఇతి తద్వ్యాదికరం - చంద్రప్రకాశేపి ॥
ఏకచిత్యాం సమారూఢౌ దంపతీ ప్రమృతౌ యది । పృథక్ శ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత పత్యురేవ
తు నోదినే ॥ మృతానామపి భృత్యానాం భార్యాణాం పతినా సహ। పూర్వస్య కృత్యమృ
తస్యాదౌ ద్వితీయస్య తతః పునః ॥ తంత్రేణ శ్రపణం కృత్వా శ్రాద్ధం న్యాయాద్ దినే దినే॥
తృతీయస్య తతః కుర్యాత్సన్నిపాతే త్వయం క్రమః ఇతి సహగమనే స తత్ర శ్రాద్ధాగ్నిమే
కపాక ఇత్యాహ - మదనరత్నే ప్రచేతాః ॥ ఏకచిత్యాం సమారూఢౌ ప్రమీయేతే దంప
తీ యది । తంత్రేణ శ్రపణం కుర్యాత్పృథక్పిండం సమాచరేత్ ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే
ప్యేవం - అత్ర భర్తురాశౌచ మధ్యే-న్యదినే స్త్రీమరణే పతిమరణదినగణనయా
శౌచపిండదానైకాదశాహాదికార్యం - నాత్ర పత్నీ నివృత్తిః ॥ మృతం పతిమనువ్రజ్య
పత్నీ చేదనలంగతా । న తత్ర పత్నీ కార్యా పైతృకాదేవ శుధ్యతి॥ పుత్రో న్యోవాగ్ని
దస్తస్యాస్తావద్దేనాశుచిస్తథా। సపత్ర శ్రాద్ధం సపిండం వయుగపత్తు సమాపయేదితి
పత్నీతిమతాత్ ॥ యదా నారీ విశేదగ్నిం ప్రియస్య ప్రియవాంఛయా । తదాశౌ
చం విధాతవ్యం భర్తాశౌచక్రమేణ హి ఇతి లఘుహారీతోక్తేశ్చ - భర్త్రాశౌచోత్తరమ
న్వారోహణే తు త్ర్యహమాశౌచం ॥ ఋగ్వేదవాదాత్సాధ్వీ స్త్రీ న భవేదాత్మఘాతి
నీ । త్ర్యహాశౌచే తు నిర్వృత్తే శ్రాద్ధం ప్రాప్నోతి శాశ్వత ఇతి బ్రాహ్మోక్తేరితి
పృథ్వీచంద్రాపరార్కౌ - ఏతదన్వారోహణే ఏవ నత్వేకచితౌ - ఋగ్వేదవాదః ఇ
మా నారీర విధవేత్యాదిః - ఏతత్ సవర్ణాపరమిత్యన్యే - స్మార్తగాడాస్తు ॥ దేశాం
తరమృతే పత్యౌ సాధ్వీ తత్పాదుకాద్వయమిత్యుపక్రమ్య బ్రాహ్మే ॥ త్ర్యహాశౌచే తు
నిర్వృత్తే ఇత్యుక్తేర్భర్త్రాశౌచోత్తరమన్వారోహణే త్ర్యహః - సహగమనే తు
పూర్ణాం దశాహాది - పిండాస్తు దశాపి స్యురేవ - తథా చ జనకశూలపాణిశుద్ధితత్త్వ
ధృతవ్యాసః ॥ సంస్థితం పతిమాలింగ్య ప్రవిశేద్యా హుతాశనమ్ । తస్యాః పిండాదికం
జ్ఞేయం క్రమశః పతిపిండవత్ ॥ అన్వితా పిండదానం తు యదా భర్తుర్ద్వితీయే దినే । తదన్వా
రోహిణీ యస్మాత్తస్మాత్సా నాత్మఘాతినీతి విష్ణూక్తేశ్చ - పృథక్చితౌ తు భర్త్రాశౌచ
మధ్యే తదూర్ధ్వం వా సత్యాం త్ర్యహేణ దశ పిండాః ॥ అన్వితాయాః ప్రదాతవ్యాః

పిండాద్యగ్రహణంతు । స్వామ్యాశౌచేవ్యతీతేతుతస్యాశ్శ్రాద్ధంప్రదీయతఇతితత్రైవ పైఠీనసిస్మృతేః - భర్త్రాశౌచోత్తరంమృతౌతుచతుర్థేఽహ్ని శ్రాద్ధం- శూలపాణి నాత్విదమగ్నిపురాణీయత్వేనోక్తం - యుద్ధహతస్యసద్యశ్శౌచేత్వన్వారోహణేత్రి రాత్రం - ఏకచితౌతుసంస్థితంపతింఇప్రాగుక్తవ్యాసోక్తైః-సద్యశ్శౌచమిత్యాహుః- అన్యసపిండాశౌచమధ్యేవిదేశమృతాన్వారోహణంత్వనాశంక్యమేవ - శుచితాయా అంగత్వాత్ అన్యేతురజోవత్యాః - సూతికాయాశ్చానుగమననిషేధాదితరాశౌచ స్యానిషేధః అన్యథాప్రత్యక్షభర్తృమరణేకాగతిరిత్యాహుః - తన్మూలవచనంవినా చింత్యమేవ - స్మృత్యర్థసారేపి - సహగమనేసర్వత్ర శ్రాద్ధపిండాదౌ పాకైక్యం కాలైక్యంకర్త్రైక్యంచేతియాతుపతిముద్దిశ్యాన్యకాలే న్యతిథావన్వారోహాతస్యాః శ్రాద్ధంతత్క్షయతిథౌకార్యంనభర్తృతిథౌ॥పారణేమరణేనౄణాం తిథిస్తాత్కాలికీస్మృతా ఇతిస్కాందాత్తిథిరేకైవజాయత ఇత్యాదివచనాచ్చేతిమదనరత్నపారిజాతపృథ్వీచం ద్రాదయః - అన్యేతుతస్యాఃపతిమరణేనమృతప్రాయత్వాత్ ॥ సహాగ్రతఃపృష్ఠతో వాతద్భర్తామ్రియతేయది । తస్యాశ్శ్రాద్ధంప్రదాతవ్యంపృథక్పత్యుః క్షయేహనీతి స్మృత్యంతరాత్ ॥ అగ్రతఃపృష్ఠతోవాపితద్భర్త్యామ్రియతేయది । తస్యాశ్శ్రాద్ధం సుతైఃకార్యంపత్యుశ్శేనక్షయేహనీతిపురాణసముచ్చయాచ్చభర్తృతిథావేవేత్యా హుః - అత్రమూలంచింత్యం- అత్రవిశేషోహేమాద్రౌస్మృత్యంతరే॥మాతామంగ ళసూత్రేణమ్రియతేయదితద్దినే। ఉద్దిశ్యవిప్రపత్నీంచతాంభోజయేచ్చసువాసినీమ్॥—

అథశ్రాద్ధసంపాతేనిర్ణయః - అత్రపిత్రోర్మృతతిథ్యైకత్వేమరణక్రమేణ దర్శేవర్గద్వయవత్తంత్రేణశ్రాద్ధంకుర్యాత్ - పౌర్వాపర్యాజ్ఞానేతుపితృపూర్వకంకుర్యాదితిహే మాద్రిఃమాధవాదయస్తు-పిత్రోశ్శ్రాద్ధేసమంప్రాప్తేనవేపత్న్యపితేపివా।పితృపూర్వం సుతఃకుర్యాదన్యత్రాసతియోగతఇతికార్ష్ణాజినిస్మృతేః-సర్వత్రపితృపూర్వంభిన్న ప్రయోగమాహుః-పార్వణైకోద్దిష్టయోః సంపాతేమాధవీయేజాబాలిః॥యద్యేకత్ర భవేయాతామేకోద్దిష్టంచపార్వణమ్।పార్వణంత్వభినిర్వర్త్యఏకోద్దిష్టం సమాచరేత్॥గృహదాహాదినాయుగపన్మరణేభృగుః॥ఏకకాలేగతాసూనాం బహూనామథవా ద్వయోః । తంత్రేణశ్రపణంకృత్వా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంపృథక్పృథక్ ॥ పూర్వకస్య మృతస్యాదౌ ద్వితీయస్యతతఃపునః । తృతీయస్యతతఃకుర్యాత్సన్నిపాతేష్వయంక్రమః ॥ ఋష్యశృంగః ॥ భవేద్యదిసపిండానాం యుగపన్మరణంతదా । సంబంధాసత్తిమాలోచ్య తత్క్రమాచ్ఛ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ గారుడే ॥ ఏకేనైవతుపాకేన శ్రాద్ధానికురుతేత్రహి । వికిరంత్వేకతఃకుర్యాత్పిండాన్దద్యాత్పృథక్పృథక్ ॥ అత్రానుగమనేచదాహసపిండనాదౌ విశేషంవక్ష్యామః ॥ అత్రిః ॥ బహూనామథవాద్వాభ్యాం శ్రాద్ధంచేత్స్యాత్సమేహని । తంత్రేణశ్రపణంకృత్వా పృథక్ఛ్రాద్ధానికారయేత్ ॥ పులస్త్యః ॥ మహాలయేగయాశ్రాద్ధే గతాసూనాంక్షయేహని । తంత్రేణశ్రపణంకృత్వా శ్రాద్ధంకుర్యాత్పృథక్పృథక్॥ ఇదంచపృథక్పాకేన భిన్నశ్రాద్ధాశక్తౌపృథక్పాకేనసంబంధాసత్త్యాశ్రాద్ధభేదస్తుముఖ్యఃపక్షః ॥ ఏకత్రైవదినేశ్రాద్ధం

[illegible]

చిత్త్వైవ [illegible] ॥ [illegible] శ్రాద్ధ [illegible] । [illegible]
ణాం ప్రత్యహం కార్యం నిషిద్ధాహేఽపి తర్పణమ్ ॥ [illegible]
త్యుక్తేః ॥ [illegible] ॥ [illegible]
శాత్ అంగితాన్యుక్తాని - త్రి [illegible] - మంత్రం త్రాయతే యా
యాంమంత్రం [illegible] - [illegible] ॥ వృద్ధి

శ్రాద్ధేసపిండ్యాంచ ప్రేతశ్రాద్ధేనుమాసికే । సంవత్సరవిమోకేచనకుర్యాత్తిలతర్పణమ్॥ తదయమర్థః - దర్శేవిప్రనిమంత్రణోత్తరంపాకారంభోత్తరంవా శ్రాద్ధప్రయోగస్యారబ్ధత్వాత్ - బ్రహ్మయజ్ఞోత్తరం నిత్యతర్పణేనైవ శ్రాద్ధాంగతర్పణస్య తంత్రేణప్రసంగేనవాసిద్ధిః - తతఃపూర్వం వైశ్వదేవోత్తరంవా బ్రహ్మయజ్ఞకరణే శ్రాద్ధాంగతర్పణంపృథక్కార్యం - పిత్రోర్వార్షికేతు నిత్యతర్పణంతిలవర్జ్యంకార్యం ॥ నైవశ్రాద్ధదినేకుర్యాత్తిలైస్తుపితృతర్పణమ్ । శ్రాద్ధంకృత్వాపరాహ్ణేచతర్పణంతుతిలైస్సహేతివచనాత్ ॥ సప్తమ్యాం భానువారేచమాతాపిత్రోర్మృతేహని । తిలైర్యస్తర్పణంకుర్యాత్సభవేత్పితృఘాతకః ఇతిస్మృతిరత్నావళ్యాం వృద్ధమనూక్తేశ్చ - అత్ర నిత్యతర్పణే తిలమాత్రనిషేధోనతు తర్పణస్య। తిలైరిత్యస్య నైయర్థ్యాపత్తేః - యత్తుకాతీయం ॥ ఉపరాగేపితుశ్శ్రాద్ధే పాతేమాయాంచ సంక్రమే।నిషిద్ధేపిహిసర్వత్రతిలైస్తర్పణమాచరేత్ । ఇతితత్పరేద్యుశ్శ్రాద్ధాంగతర్పణవిషయమితికేచిత్ - శ్రాద్ధాశక్తస్యతత్స్థానాపన్నతర్పణవిషయమితియుక్తం-సకృన్మహాలయేపరేద్యుస్తర్పణం - అష్టకాసుతుసప్తమ్యష్టమీ శ్రాద్ధయోరంతేతద్దైవవర్గద్వయస్య - అన్వష్టక్యేతు మాతృవర్గస్యాపి తీర్థశ్రాద్ధేదర్శవత్-మాఘాష్టకాదిష్వష్టకావదంతే-అనేకశ్రాద్ధసంపాతేతు యదితత్ప్రసంగసిద్ధిః - తదాతదీయమేవతర్పణం - తంత్రత్వేతుశ్రాద్ధసమసంఖ్యత్వే ఆదావంతేవా-విషమసంఖ్యాయాంబహ్వనురోధఇతి - తస్మాచ్ఛ్రాద్ధాంగతర్పణంసిద్ధం - తద్విధిస్సంగ్రహే॥స్నాత్వాతీరం సమాగత్య ఉపవిశ్యకుశాసనే । సంతర్పయేత్పితౄన్సర్వాన్ స్నాత్వావస్త్రంచధారయేత్ ॥ తర్పణోత్తరం నిత్యస్నానంకృత్వేత్యర్థః ॥ అపసవ్యంతతఃకృత్వా సవ్యంజాన్వాచ్యభూతలే । నామగోత్రస్వధాకారైర్ద్వితీయాంతేన తర్పయేత్ ॥ అత్రవస్వాదిరూపత్వోక్తా స్మృత్యర్థసారే ॥ వసురుద్రాదితిసుతాన్ శ్రాద్ధార్థే తర్పయేత్పితౄన్ ॥ తచ్చబహ్వృచానాందక్షిణేనైవ- అనాదేశేదక్షిణంప్రతీయాదితిసూత్రాత్ - అత్రప్రత్యంజలిమంత్రావృత్తిః నిర్వాపవత్తత్సంధ్యార్ఘ్యదానవచ్చద్రవ్యభేదాత్ అవఘాతవేదిప్రోక్షణాదౌతుద్రవ్యైకత్వాన్నమంత్రావృత్తిః। కేచిత్తుపరివ్యాణ మంత్రవత్క్రియమాణానువాదిత్వేన కరణత్వాభావాత్సకృదిచ్ఛంతి - తన్న - తత్రాపూపద్రవ్యైక్యాత్పరవీరసీతికరణీభూతమంత్రాంతర సత్త్వాదన్యతరేణవ్యవస్థానాపత్త్యోభయోః కరణత్వాయోగాత్ - కర్తృభేదేన వికల్పాయోగాచ్చ।క్రియమాణానువాదిత్వం నత్వత్రతథేతిబౌధాయనాది వచనాత్కరణత్వమేవ - తేనావృత్తిరేవయుక్తా - ఏవంనిత్యేపి - యత్తుసంగ్రహేనామ్నాపరంతి ॥ పిత్రోఃక్షయాహేసంప్రాప్తేయః కుర్యాన్నిత్యతర్పణమ్ । ఆసురంతద్భవేచ్ఛ్రాద్ధం తత్తోయంరుధిరంభవేత్ । సర్వదాతర్పణంకుర్యాద్బ్రహ్మయజ్ఞ పురస్సరమ్ । మృతాహేనైవకర్తవ్యం కృతంచేన్నిష్ఫలంభవేత్ ॥ తత్సమూలత్వేసతితిలవిషయం-యచ్చపరంతికపిలః ॥ మన్వాదిషుయుగాద్యాసు దర్శసంక్రమణేషుచ । పౌర్ణమాస్యాం వ్యతీపాతే దద్యాత్పూర్వంతిలోదకమ్ ॥ అర్ధోదయేగజచ్ఛాయే షష్ఠీషష్ఠీమహా

లయే । భరణ్యాం చ మఘాశ్రాద్ధే తదంతే తర్పణం విదుః । శౌనకః । మహాలయే పి[illegible]
ర్మృతాహే చ పరేహని తిలోదకమ్ । కారుణ్యశ్రాద్ధవిషయే సద్యో దద్యాత్ తిలోదకమ్ ॥ [illegible] తన్నిర్మూలం — అనేన తిలతర్పణనిషేధః - గార్గ్యః । [illegible] తథా
దశ్యాం నందాభృగుమఘాసు చ । పిండదానం మృదా స్నానం న కుర్యాత్ తిలతర్పణమ్ ॥
స్మృత్యర్థసారే ॥ వివాహవ్రతచూడాసు [illegible] ॥ [illegible]
వృద్ధౌ సత్యాం చ తన్మాసి సత్యాం [illegible] తిలతర్పణం [illegible]
రవివారే చ గృహే జన్మదినే తథా । [illegible] తిలతర్పణం ॥
యత్తు సంగ్రహే ॥ నందాయాం భార్గవదినే [illegible] చ । ధరణ్యాం [illegible]
నువారే చ గజచ్ఛాయా [illegible] యే తథా ॥ అయనద్వితయే [illegible]
పిండదానం మృదా స్నానం న కుర్యాత్ తిలతర్పణమితి తచ్ఛ్రాద్ధేతరం ॥ [illegible]
[illegible] మిశ్రం దద్యాత్ పితృభ్యః ప్రయతో మనుష్యః ఇత్యాదివిరోధాత్ - [illegible]
దః పృథ్వీచంద్రోదయే । [illegible] నిషిద్ధే దినే కు
ర్యాత్ తర్పణం తిలమిశ్రితం ॥ స్మృత్యర్థసారే [illegible]
చ సర్వదేతి గోభిలః ॥ తిలాభావే [illegible] తం । [illegible]
త్తు దర్భమంత్రేణ వా పునః ॥ [illegible]
మిత్తం పృథ్వీచంద్రోదయే [illegible]
పిత్ర్యాణాం నాందీముఖానాం [illegible] ॥ [illegible]
సనేషు చ । నవాన్నభోజనే స్నానే [illegible]
కాది ప్రతిష్ఠాసూత్సవేషు చ । రాజాభిషేకే బాలాన్నభోజనే వృద్ధిసంజ్ఞకా ॥ [illegible]
స్థాద్యాశ్రమం గచ్ఛన్ పూర్వేద్యుస్సమాహితః । పిత్రాద్యాన్ [illegible]
[illegible] మే ॥ విష్ణుపురాణే ॥ యజ్ఞోద్వాహప్రతిష్ఠాసు మేఖలాబంధమోక్షయోః ॥
పుత్రజన్మ వృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధం సమాచరేత్ ॥ [illegible]
నాం చూడా [illegible]
తన్న । పూర్వోక్త [illegible] విరోధాత్ - నానిష్ట్వేతి నిషేధాత్ ॥ [illegible]
ప్రాశనే [illegible] గాజమార్తాండాచ్చ - [illegible]
ర్మశే యే చ తదా శ్రాద్ధం న విద్యతే ఇతి, తత్తు సామవేదిపరం - [illegible]
కాయాం । స్యాదాభ్యుదయికం శ్రాద్ధం వృద్ధి [illegible] కర్మసు । [illegible]
చోల్లోపనయనే [illegible] ॥ వివాహే [illegible] ।
ద్ధం ప్రకుర్వంతి [illegible] ॥ [illegible]
తే । [illegible] ॥ [illegible]
సీమంతవ్రతచౌలనామకరణా [illegible]
హో తృప్తిప్రతిష్ఠాసు చ । [illegible]
స్వీకార [illegible] నాందీముఖం ॥ యజ్ఞ [illegible] ॥ జలాశ
యప్రతిష్ఠాయాం వృషోత్సర్గే [illegible]

కర్మణి ॥ వృద్ధిశ్రాద్ధంనకుర్వీత తదన్యత్రసమాచరేదితి॥ తత్రజలాశయేవృద్ధి శ్రాద్ధస్యనిషేధోనతు కర్మాంగస్యేతికేచిత్ - అన్యేత్వస్యనిష్ఫలతామాహుః - శ్రాద్ధకౌముద్యాంనిర్ణయామృతేచమాత్స్యే ॥ అన్నప్రాశేచసీమంతే పుత్రోత్పత్తి నిమిత్తకే । పుంసవేచనిషేకేచనవవేశ్మప్రవేశనే ॥ దేవవృక్షజలాదీనాం ప్రతిష్ఠాయాం విశేషతః ॥ తీర్థయాత్రావృషోత్సర్గే వృద్ధిశ్రాద్ధం ప్రకీర్తితం ॥ ఇదంచావశ్యకం॥ వృద్ధౌనతర్పితా యేవై పితరోగృహమేధిభిః॥ తద్ధీనమఫలంజ్ఞేయమాసురోవిధిరేవసః॥ ఇతిశాతాతపోక్తేః - అత్రశ్రాద్ధత్రయంసఏవాహ ॥ మాతృశ్రాద్ధంతు పూర్వంస్యాత్పితౄణాంతదనంతరం।తతోమాతామహానాంచ వృద్ధౌశ్రాద్ధత్రయం స్మృతం ॥ తత్కాలమాహపృథ్వీచంద్రోదయేగార్గ్యః॥ మాతృశ్రాద్ధంతుపూర్వేద్యుః కర్మాహనితుపైతృకం । మాతామహంచోత్తరేద్యుర్వృద్ధౌశ్రాద్ధత్రయంస్మృతం ॥ అత్రాప్యశక్తౌసఏవ॥ పృథగ్దినేష్వశక్తశ్చే దేకస్మిన్పూర్వవాసరే । శ్రాద్ధత్రయంప్రకుర్వీత వైశ్వదేవంతుతాంత్రికమితి - వృద్ధమనురపి ॥ అలాభేభిన్నకాలానాంనాందీశ్రాద్ధత్రయంబుధః । పూర్వేద్యుర్వైప్రకుర్వీత పూర్వాహ్ణే మాతృపూర్వకం॥అత్రమహత్సుపూర్వేద్యుస్తదహరల్పేష్వితిగృహ్యపరిశిష్టాద్వ్యవస్థాజ్ఞేయా - తచ్చప్రాతరేవ ॥ పార్వణంచాపరాహ్ణేతుప్రాతర్వృద్ధి నిమిత్తకమితిశాతాతపోక్తేః - అత్రప్రాతశ్శబ్దః సార్ధప్రహరపరః ॥ ప్రహరోప్యర్ధ సంయుక్తః ప్రాతరిత్యభిధీయతే ఇతిగార్గ్యోక్తేరితిపృథ్వీచంద్రః - ఇదంచపుత్రజన్మాతిరిక్తవిషయం - తదాహాత్రిః॥ పూర్వాహ్ణేవైభవేద్వృద్ధిర్వినాజన్మనిమిత్తకం । పుత్రజన్మనికుర్వీత శ్రాద్ధం తాత్కాలికంబుధఇతి - ఏతదనియతనిమిత్తపరం ॥ నియతేషునిమిత్తేషు ప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకం । తేషామనియతత్వేతు తదానంతర్యమిష్యతే॥ఇతిలౌగాక్షిస్మృతేః - ఆథానాంగంనాందీశ్రాద్ధంత్వపరాహ్ణఏవ॥ అనుశ్రాద్ధంతుపూర్వాహ్ణేసిద్ధాన్నేనతుమధ్యతః ॥ పార్వణంచాపరాహ్ణేతు వృద్ధిశ్రాద్ధం తథాగ్నికమితి నిర్ణయామృతేగాలవోక్తేః ॥ నాందీముఖాన్వాయంప్రాతరాబ్దికం త్వపరాహ్ణతఃఇతివిష్ణూక్తేశ్చ-ఇదంచమాతృపితృమాతామహాది క్రమేణనవదైవత్యంకార్యం అత్ర మాతామహాస్సపత్నీకాః వృద్ధప్రమాతామహ ప్రమాతామహమాతామహానాం సపత్నీకానామితి పృథ్వీచంద్రోదయేగారుడేగద్యరూపేణపాఠాత్ - హేమాద్రౌశంఖః ॥ నాందీముఖేసత్యవసూసంకీర్త్యౌవైశ్వదేవికే॥ వృద్ధపరాశరః ॥ నాందీముఖేభ్యోదేవేభ్యః ప్రదక్షిణకుశాసనం । పితృభ్యస్తన్ముఖేభ్యశ్చ ప్రదక్షిణమితిస్మృతిః - యత్తువృద్ధవసిష్ఠః ॥ నాందీముఖేవివాహేచ ప్రపితామహపూర్వకం । నామసంకీర్తయేద్విద్వాన్ అన్యత్రపితృపూర్వకం ॥ యచ్చస్మృత్యర్థసారే ॥ వృద్ధముఖ్యాస్తుపితరోవృద్ధిశ్రాద్ధేషుభుంజతఇతి - యచ్చగారుడే - వ్యుత్క్రమప్రతిపాదనంతచ్ఛ శాఖాంతరవిషయం - పితృభ్యఃపితామహేభ్యః ప్రపితామహేభ్యఇతి బహ్వృచ పరిశిష్టేకాత్యాయనేన చానులోమ్యామ్నానాత్ - పృథ్వీచంద్రోదయేప్యేవం - యత్తుకేచిద్వృద్ధిపదంపిత్రాదిషుప్రయుంజతే - తన్న ॥ అనస్మద్వృద్ధశబ్దానామరూపాణామ

గోత్రిణామ్ । అనాపృష్ట్వా మనిలాద్యైర్నాన్దీశ్రాద్ధం [illegible] ద్ధిశ్రాద్ధో
దయసంగ్రహే [illegible] - నచ నిషేధాదనపేక్షః [illegible] - [illegible]
శ్రాద్ధే ప్రపితామహాత్పరేషాం వృద్ధ [illegible] నాం దేవ [illegible]
మ్యే నేహానితత్వాత్ [illegible] నిషేధాత్ - గోత్రనామాదినిషేధస్తు [illegible]
తేన వృద్ధిశ్రాద్ధే సంకల్పమాచరే దిత్యాది [illegible] - సం
కల్పసాధ్వ [illegible] సపిండకే [illegible] ॥ [illegible]
మన్త్రేష్వ పితృశబ్దే [illegible] - [illegible]
శ్రాద్ధే ॥ పితాపితామహ [illegible] । [illegible]
హ్యా [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
నాన్దీముఖా నాన్దీసమృద్ధి [illegible]
పితామహాదూర్ధ్వం తేతు నా [illegible]
వృద్ధిశ్రాద్ధవిషయం తేఽత స్తే [illegible] పితా పితామహా [illegible]
తామహేన జీవత్పితృక [illegible] - [illegible]
తేష్వపి - హేమాద్రిస్తు ॥ [illegible] ।
పార్వణ [illegible]
త్వాత్ - తత్ర [illegible] - [illegible]
త్వా కర్మ [illegible] - యత్తు [illegible]
శ్రాద్ధ [illegible] తద్విశ్వేదేవా [illegible] - [illegible]
పురాణే ॥ [illegible] । [illegible] మా
తృశ్రాద్ధభిన్నశ్రాద్ధద్వయే [illegible]
మాద్రిః - ఏతచ్చ [illegible]
శ్రాద్ధ [illegible] । తస్య [illegible]
[illegible] । కౌర్మే [illegible] ॥ [illegible]
జయితా [illegible]
తుసర్వేషాం [illegible] । [illegible]
తాః ॥ ప్రతినామసు [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ మధ్యాల [illegible] । [illegible]
చతుర్థ [illegible] నాన్దీముఖానాం తాన్ । [illegible]
సమాహితాః । [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
గ్రహ [illegible] ॥ [illegible]
కర్మణి కించిత్ [illegible] - [illegible]
నాన్దీ [illegible] - [illegible]
భ్యుదయః ॥ యస్మా [illegible]
దీని - షడ్భ్య ఇతి మాతృభిః [illegible] చంద్రోదయః పంచా [illegible]

ట్ద్దైవత్య మన్యేషాంనవదైవత్యమిత్యాశార్క్యః - ఏతమతుమతంకోకిలమతానుసారి
ణాం మాతృమాతామహీప్రమాతా మహీఇతిమాత్రా సహైవమాతామహశ్రాద్ధ
కరణాత్ - తద్విషయమిదంషట్కృత్వఇతి।మాతరస్తత్రైవప్రోక్తాః ॥ గౌరీపద్మాశచీమే
ధాసావిత్రీవిజయాజయా । దేవసేనాస్వధాస్వాహా మాతరోలోకమాతరః ॥ ధృతిః
పుష్టిస్తథాతుష్టిరాత్మదేవతయాసహ । గణేశేనాధికాహ్యేతా వృద్ధౌపూజ్యా చతు
ర్దశ ॥ మాతరోలోకమాతర ఇతిసర్వవిశేషణం - తేనచతుర్దశత్వం - య
త్తుషోడశేతిపాఠస్తదా దేవతాంతరం చంద్రికాయాం చతుర్వింశతి మతేత్వన్యా
ఉక్తాః ॥ తిస్రఃపూజ్యాఃపితుఃపక్షేతిస్రోమాతామహేతథా । ఇత్యేతామాతరఃప్రో
క్తాఃపితుర్మాతుస్స్వసాష్టమీ - ఆసాంచవనేపత్యుపపూజనం - మృతానాంత్వేష
తపుంజేష్వితిహేమాద్రిః బ్రహ్మణ్యాద్యాస్తథా సప్తదుర్గాక్షేత్రగణాధిపాః ॥
వృద్ధ్యాంశాపూజయిత్వాతు పశ్చాన్నాందీముఖాన్పితౄన్ ॥ మాతృపూర్వాన్పి
తౄన్పూజ్యతతోమాతామహానపి।మాతామహీస్తతః కేచిద్యుగ్మాభోజ్యాద్విజాతయ
ఇతి - అత్రద్వాదశదైవతస్య దేశాచారాద్వ్యవస్థా - బ్రహ్మణ్యాద్యాః ॥ బ్రా
హ్మీమాహేశ్వరీచైవ కౌమారీవైష్ణవీతథా । వారాహీచతథేంద్రాణీచాముండా
సప్తమాతరఃఇత్యపరార్కేఉక్తాః॥ అత్రచౌలాదీనాంయాగపద్యేతంత్రతోక్తా ఛం
దోగపరిశిష్టే ॥ గణశఃక్రియమాణానాంమాతృభ్యఃపూజనంసకృత్ । సకృదేవభ
వేచ్ఛ్రాద్ధమాదౌనపృథగాదిషు । మాతృభ్యఇతిషష్ఠ్యర్థేచతుర్థీ - గణశఃఏకా
నేకపుత్రాణాం సంస్కారేష్వేక దినేఏకదేశ కాలకర్తృకాణామిత్యర్థః - తథా ॥
అసకృద్యానికర్మాణిక్రియేరన్కర్మకారిభిః । ప్రతిప్రయోగంనైవస్యుర్మాతరస్సగ
ణాధిపాః ॥ సమానతంత్రత్వాదపికుత్ర శ్రాద్ధకార్యం క్వచనేత్యుక్తంతత్రైవ॥ ఆధానే
హోమయోశ్చైవవైశ్వదేవేతథైవచ । బలికర్మణిదర్శేచపూర్ణమాసేతథైవచ
నవయజ్ఞేచయజ్ఞజ్ఞావదంత్యేవంమనీషిణః । ఏకమేవభవేచ్ఛ్రాద్ధమేతేషునపృథక్పృ
థక్ । ఏతేషుప్రతిప్రయోగంనావర్తతేకింత్వాదౌ ఏతద్భిన్నే సోమయాగాదౌతుప్రతి
ప్రయోగమావర్తత ఏవశ్రాద్ధమిత్యర్థః - క్వచిదాదావపినిషేధమాహసఏవ ॥
నాష్టకాసుభవేచ్ఛ్రాద్ధంనశ్రాద్ధేశ్రాద్ధమిష్యతే।నసోష్యంతీజాతకర్మప్రోషితాగత
కర్మసు ॥ వివాహాదిఃకర్మగణోయ ఉక్తోగర్భాధానంశుశ్రుమోయస్యచాంతే।
వివాహాదావేకమేవాత్రకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంనాదౌకర్మణఃకర్మణస్స్యాత్ ॥ సో
ష్యంత్యా ఆసన్నప్రసవాయాఃసోష్యంతీమభ్యుక్ష్యేత్యుక్తం కర్మకాత్యాయనో
క్తస్య - శ్రాద్ధస్య పాకప్రాధాన్యాత్తస్యచ ॥ జాతశ్రాద్ధేనదద్యాత్తుపక్వాన్నం
బ్రాహ్మణేష్వపీతిషేధాన్నజాత కర్మణినాందీశ్రాద్ధమిత్యాశార్క్యః - ఆమాన్నేన
వాకార్యమిత్యపితేనైవోక్తం - గౌడాస్తుజాతకర్మణ్యేవనిషేధః పుత్రజన్మనిమి
త్తకంతుకార్యమేవ - జన్మన్యథోపనయనే ఇత్యుక్తేః ॥ నైమిత్తికమథోవక్ష్యేశ్రా
ద్ధమభ్యుదయాత్మకం । పుత్రజన్మనితత్కార్యం జాతకర్మసమంనరైరితిమార్కండే
యపురాణాచ్చేత్యాహుః - హారలతాయాంశ్రాద్ధవివేకేచైవం - ఏతేనజాతకర్మణి

కాలాంతరే శ్రాద్ధనిషేధే [illegible] పుత్రజన్మదినే ఇతి వాచస్పతిమతే [illegible] - [illegible]
కాలేయుక్తిపచనాద్గ్రాహ్యః [illegible] కాలేజాతే [illegible] యాః [illegible]
క్షయం పుంసవనే శ్రాద్ధం [illegible] నవిధీయతే [illegible] - [illegible]
ష్వే గృహ్యగృహానుపత్తౌ [illegible] పుత్రం గృహ్యోజపతీ [illegible] హితం [illegible] । [illegible]
నాం [illegible] యోగ్యగృహప్రవేశే గతిసుదీక్షిత్యాదిక గ్రహ సమూహః ఉ[illegible] త్ర [illegible]
పి ప్రతిసక్య [illegible] - [illegible]
అప్రచారాన్ [illegible] ॥ [illegible]
కాండమతేషుతః । పితాపుత్రస్య [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] ॥ [illegible] -
జీవత్పితృకస్యాగ్నే [illegible] శ్రాద్ధే [illegible] - పితునిర [illegible] । [illegible]
చ్ఛాద్ధమగ్నిమత్ [illegible] జః । యేభ్యః [illegible] పితాదద్యా [illegible] । పితా
మహేభ్య ఏవ మే పకుర్యా [illegible] సాగ్నికః । [illegible] పితా [illegible]
చంద్రికాయాం సుమంతు [illegible] - [illegible] హితాగ్నిగ్ని
కుర్యాదితి దంత్యాభ్యాఽంతిన - [illegible] । [illegible]
భ్య ఏవ పితా పితామహా [illegible] - [illegible] తు [illegible]
శ్రాద్ధభిన్న శ్రాద్ధ [illegible] - శ్రాద్ధ [illegible]
పృథ్వీచంద్రోదయః - నిర్ణ [illegible] నా [illegible]
తః పూర్వవచనేతు [illegible] - [illegible]
స్య నేత్యుక్తం తస్య - పూర్వోక్త [illegible]
నాభావాత్ - పక్ష్యమాణ [illegible] నిత్యసంయోగవిరోధాత్ ॥ [illegible]
యావద్వ్రతమనాహితమ్ । సమాహితస్తతః పశ్చాత్ [illegible] పితా [illegible]
ర్వీ చంద్రోదయేయమన [illegible] విరోధాచ్చ - [illegible] బ్రహ్మచారిణ
య ఏవ నాందీశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యాహ - [illegible] - [illegible]
నవహాహ - [illegible] పుత్రనామః [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
జన్మాదావిత్యాదివచన [illegible] ॥ ఉద్వాహ [illegible] కీనా
మేతిర్థౌ బ్రాహ్మణ [illegible] । [illegible] ఉద్వాహ [illegible]
తస్యోపసంహారాత్ - ఏవం యత్ర [illegible] సంస్కారాదిః [illegible] స్మృతి [illegible]
తన్న - ఉద్వాహాథదస్య స్వవివాహపరత్వస్యాపి సంభవాత్ - పుత్రవివాహాదౌ [illegible]
హానాభావాత్ ॥ నామకర్మణి బాలానాం [illegible] కర్మాదికే తథా [illegible]
ర్ధస్య చౌలాద్యంగత్వావగతౌ నిత్యానిత్య సంయోగవిరోధాచ్చ - అతో జన్మాదా
వితి సర్వసంస్కారసంగ్రహః - తథా కాత్యాయనః ॥ స్వపితృభ్యః పితాదద్యాత్సు
తసంస్కారకర్మసు । పిండానోద్వహనాత్తేషాంతస్యాభావేతుతత్క్రమాత్ - సు
తానాం చౌలాదిసంస్కారేషు పితా స్వపితృభ్యః పిండాన్ శ్రాద్ధం - [illegible]
శ్చేహా మితి ధర్మనాత్ - ఓద్వహనాద్వివాహ పర్యంతం దద్యాత్ - వివాహశ్చ
ప్రథమః ॥ నాందీశ్రాద్ధం పితా కుర్యా దాద్యే పాణిగ్రహే బుధః । అతఊర్ధ్వం ప్రకుర్వీత

స్వయమేవతు నాందికమితిస్మృతేః - తస్యపితురభావేతత్క్రమాత్ ॥ అసం
స్కృతాస్తుసంస్కార్యా భ్రాతృభిఃపూర్వసంస్కృతైరితియః కర్తృక్రమః తేనక్రమే
ణజ్యేష్ఠభ్రాత్రాదిర్దద్యాదితిచంద్రికాదయః - హేమాద్రిస్తుతస్యపితురభావేయః
పితృవ్యమాతులాదిః సంస్కుర్యాత్సతత్క్రమాత్సంస్కార్యపితృక్రమాద్దద్యాన్న
తుస్వపితృభ్యఇతివ్యాచఖ్యౌ-సమావర్తనస్యాపివివాహప్రాచీనసుతసంస్కారత్వా
త్పితైవనాందీశ్రాద్ధంకుర్యాత్ తదభావేజ్యేష్ఠభ్రాత్రాదిభిః తదభావేస్వయమేవ
కుర్యాత్ - ఉపనయనేనకర్మాధికారస్యజాతత్వాత్ - ఏవమాద్యవివాహేపీతిపృ
థ్వీచంద్రోదయచంద్రికాదయః - మదనరత్నేప్యేవం - యదాతుపితాసన్న్యస్తే
ప్రోషితేపతితేవా ధర్మార్థంతత్పుత్రమన్యస్సంస్కుర్యాత్తదా సంస్కార్యపితుఃపి
త్రాదిభ్యోదద్యాత్ ॥ పితరోజనకస్యైజ్యాయాంవద్వ్రితమనాహితమ్ । సమాహిత
వ్రతఃపశ్చాత్స్వస్యజేతపితామహానితి పృథ్వీచంద్రోదయేయమోక్తేః - జీవత్పితృ
కస్యవిశేషమాహకాత్యాయనః ॥ వృద్ధౌతీర్థేచసన్న్యస్తేతాతేచపతితేసతి । యే
భ్యఏవపితాదద్యాత్తేభ్యోదద్యాత్స్వయంసుతఇతి - యచ్చబహ్వృచపరిశిష్టే -
జీవత్పితాసుతసంస్కారేషు మాతృమాతామహయోఃకుర్యాత్ - తస్యాంజీవం
త్యాంమాతామహస్యైవేతితత్తచ్ఛాఖీయానామేవేతిదిక్ - స్మృతితత్వాదిగౌడగ్రం
థేషుతుజీవన్మాతృకః పితామహాదిభ్యోవృద్ధౌదద్యాత్ - జీవంతమపిదద్యాద్వాప్రే
తాయాన్నోదకేద్విజఇతికాత్యాయనోక్తేః ॥ జీవేత్తస్మిన్ సుతాఃకుర్యుఃపితామహ్యాస
హైవతు। తస్యాంచైవతుజీవత్యాంతస్యాశ్శ్వశ్వ్రేతి నిశ్చయఇతిహారీతోక్తేశ్చేత్యు
క్తం - తస్మిన్భర్తరిదాక్షిణాత్యాస్తుపూర్వోక్తస్యసపిండీకరణాదివిషయత్వాత్ -జీవే
త్తుయదివర్గాద్యస్తంవర్గంతు పరిత్యజేదితివచనాత్తద్వర్గస్యలోపవేత్యాహుః - య
త్తుచంద్రికాయాంపారస్కరః ॥ నిషేకకాలేసోమేచసీమంతోన్నయనేతథా। జ్ఞేయం
పుంసవనేశ్రాద్ధం కర్మాంగంవృద్ధివచ్ఛృతమితి - తత్రగర్భాధానాదౌకర్మాంగం-జాతక
ర్మాదావుక్తంతువృద్ధిశ్రాద్ధంపృథగేవ।వృద్ధివదిత్యుక్తేః - గౌడనిబంధేమాత్స్యే॥
అన్నప్రాశేచసీమంతేపుత్రోత్పత్తినిమిత్తకే। పుంసవేచనిషేకేచనవవేశ్మప్రవేశనే॥
దేవవ్రతేజలాదీనాంప్రతిష్ఠాయాంతథైవచ । తీర్థయాత్రావృషోత్సర్గేవృద్ధిశ్రాద్ధంప్ర
కీర్తితమ్॥ అత్రభూతనిమిత్తానాంవృద్ధిత్వం- భావినిమిత్తానామంగత్వం- వృద్ధిశబ్దస్త
ద్ధర్మాదిదేశార్థఇతిగౌడాః- అన్యేతునిషేకాదౌకర్మాంగవృద్ధిశ్రాద్ధయోస్సముచ్చ
యమాహుః - నాందీశ్రాద్ధసంజ్ఞాతూభయానుగతా - అథేతికర్తవ్యతా - పృథ్వీ
చంద్రోదయే వృద్ధపరాశరః ॥ మాలత్యాశ్శతపత్ర్యావామల్లికాకుబ్జయోరపి । కేత
క్యాఃపాటలాయావాదేయామాలానలోహితాః ॥ శ్రాద్ధేమాలానిషేధస్యాయమప
వాదః - తథా ॥ సువేషభూషణైస్త్రసాలంకారైస్తథానరైః । కుంకుమాద్యను
లిప్తాంగైర్భావ్యంతుబ్రాహ్మణైస్సహ ॥ స్త్రియోపిస్యుస్తథాభూతాగీతనృత్యాది
హర్షితాః ॥ హేమాద్రౌబ్రహ్మాండే ॥ కుశస్థానేచదూర్వాస్స్యుర్మంగళస్యాభివృద్ధ
యే ॥ కుశాఅపివత్స్యంతే - ఛందోగపరిశిష్టే ॥ ప్రాతరామంత్రితాన్విప్రాన్యుగ్మా

నుభయత స్తథా ॥ ఉభయతఃశైవేష్వేవ - [illegible] త్రి
కస్యత్వాద్వావితివించతిః త్రికేనాద్యా [illegible] త్రి [illegible]
భోజ్యా ఇత్యాహపరార్కే - వృద్ధః [illegible] ॥ [illegible]
దపి । పతిపుత్రాస్త్వథాభ [illegible]
తామహీం త్రికే చేత్సప్తానితి హేమా [illegible]
తుర [illegible]
ప్రాప్య [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
రాన్య [illegible]
దీయతే ॥ [illegible]
శిత విప్రకరోఽపరితం [illegible]
తు ॥ దత్త్వా [illegible]
బ్రాహ్మణ [illegible] ॥
మధుమధ్వితి [illegible]
మంత్రవిన్యస్తమ్ ॥ [illegible]
తత్ప్ర [illegible] ॥
అతుయోజ్యా [illegible]
కదాచన ॥ [illegible]
నాందీముఖాన్పితౄన్ [illegible]
మత్స్య [illegible]
దద్యాన్నాందీముఖేభ్యః [illegible]
వాంఛ [illegible]
చతుర్వింశతిమతే ॥ [illegible]
పరం [illegible]
షుకుశేషు చ । దత్త్వా పిండాన్ [illegible] నాందీ [illegible]
భ్యస్స్వాహేతి [illegible] పిండదానమంత్ర ఇతి [illegible] - అత్ర [illegible]
తత్రైపభవిష్య ॥ పిండనిర్వాపణం కుర్యాన్న వా కుర్యాద్విచక్షణః ॥ [illegible]
హే బాహ్వాదౌ [illegible] త్తు ॥ భాగలేయః ॥ [illegible]
సంచాపనేజనమ్ । పిండ శ్రాద్ధే ప్రయుక్తత పిండ [illegible] తేనా [illegible]
ప్రధానత్వాద్వ్యదిషి ప్రస్యనమసంగత దాతి [illegible] స్య పుర రాన్న [illegible] అత్ర
సాంకల్పవిశేషః ప్రయోగపారిజాతేసంగ్రహే । శుభార్థీ ప్రయ [illegible] సాం
కల్పమాచరేత్ । నవస్త్యాయాదివాకుర్యాన్మహాదోషోఽభిజాయతే । నాయుగ్ర శ్రాది
నిషేధోప్యత్రైవనతుసపిండక శ్రాద్ధ ఇతి సపవ - అత్రాయం క్రమః - నాందీశ్రాద్ధే
పైవేకుణః క్రియతామితిద్వాయుగవన్ని మంత్ర్య ఓం తథేతి విప్రాభ్యాం యుగపదుక్తే

ప్రాప్నుతాం భవంతౌ ప్రాప్నువావ ఇతి వైశ్వదేవవత్పిత్ర్యేచ ద్వివచనాంతేన విప్ర ద్వయే ప్రయోగంకుర్యాత్ - ఆహితాగ్నిస్తు హేమాద్రౌ బ్రాహ్మే ॥ యోగ్నౌతు విద్యమానేపి వృద్ధౌపిండాన్న నిర్వపేత్ ॥ పతంతిపితరస్తస్య నరకేసచపచ్యతే ॥ బహ్వృచపరిశిష్టే ॥ ద్వాదర్భాః పవిత్రాణిచత్వారి । శన్నోదేవీ త్యనుమంత్రితా సుయవానావపతి ॥ యవోసిసోమదేవత్యో గోసవేదేవనిర్మితః । ప్రత్నవద్భిఃప్రత్తః పుష్ట్యానాందీముఖా న్పితౄనిమాంల్లోకా న్ప్రీణయాహినస్స్వాహేతి స్వాహార్ఘ్యాః ఇతిపృచ్ఛతి - విశ్వేదేవాఇదంవోఅర్ఘ్యం నాందీముఖాః పితరఇతి యథాలింగమర్ఘ్యదానం గంధాదిదానంద్విర్ద్విః । పాణౌ హోమోగ్నౌ యే కవ్యవాహనాయస్వాహా సోమాయపితృమతే స్వాహేత్యతోదేవాఅవంతునో ఇత్యంగుష్ఠగ్రహణం పావమానీఃశంవతీరైంద్రీరప్రతిరథంచశ్రావయే న్మధువాతాఋచఃస్థానేఉపాస్మైగాయతేతిపంచమధుమతీఃశ్రావయే దక్షన్నమీమదంతేతిచ షష్ఠీంభుక్తశేషేణైకైకస్య ద్వాద్వౌపిండౌదద్యాదితి - చంద్రికాయాంవృద్ధవసిష్ఠః ॥ పితృప్రశ్నేతుసంపన్నం దైవేరుచితమిత్యపి । దధికర్కంధుమిశ్రాశ్చ పిండాఃకార్యాయథాక్రమమ్॥ కాత్యాయనః ॥ త్వమూషువాజినమితి విప్రాంశ్చవిసర్జయేత్ - నాందీముఖాఃపితరఃప్రీయంతామిత్యక్షయ్యస్థానే - స్వధాంవాచయిష్య ఇత్యస్యస్థానేనాందీముఖాన్పితౄన్వాచయిష్యేఇతి - సస్వధాం ప్రయుంజీతేతి - అత్రసాగ్నిరనగ్నిర్వాపి వైశ్వదేవం కుర్యాత్ ॥ ఆదావృద్ధౌక్షయేచాంతే మధ్యేశ్రాద్ధేతుపార్వణే । ఏకోద్దిష్టేనివృత్తేతువైశ్వదేవోవిధీయతే॥ ఇత్యాశ్వలాయనపరిశిష్టాత్ - హేమాద్రౌతు॥ శేషమన్నమనుజ్ఞాప్య వైశ్వదేవక్రియాంతతః । శ్రాద్ధాహ్నిశ్రాద్ధశేషేణ వైశ్వదేవంసమాచరేదితి ॥ చతుర్వింశతిమతాన్నాందీ శ్రాద్ధేప్యంతేవైశ్వదేవఉక్తః - బహ్వృచానామపిస్మృత్యాలోచనాత్తథైవ । పూర్వోక్తంతుయేషాం పరిశిష్టంతద్విషయమన్యవిషయంవాజ్ఞేయం - అత్రశ్రాద్ధాంగతర్పణం నేత్యుక్తంప్రాక్—ఇతి నిర్ణయసింధౌ వృద్ధిశ్రాద్ధమ్—అథ జీవత్పితృకశ్రాద్ధం - తత్రానేకపక్షాదృశ్యంతే - జీవంతంపితరంభోజయిత్వాపరయో శ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యేకః - హోమాంతమేవకుర్యాదిత్యన్యః ॥ హోమాంతఃపితృయజ్ఞస్స్యా జ్జీవేపితరిజానతః । పితరం భోజయిత్వావా పిండాన్నిపృణుయాత్పరౌ॥ఇతి యజ్ఞపార్శ్వోక్తేః - యదిజీవత్పితానదద్యాద్ధోమాంతంకృత్వావిరమేదిత్యాపస్తంబోక్తేశ్చ- జీవతాంపిండానగ్నౌ హుత్వా పరేభ్యోదేయమిత్యపరః - జుహుయా జ్జీవేభ్య ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః - జీవతామజీవతాంచ పిండదానమితీతరః - జీవతామజీవతాంవాదేయమేవేతి హిరణ్యకేతురితి నిగమాత్ - తస్మాజ్జీవత్పితాకుర్యా ద్ద్వాభ్యామేవ నసంశయఇతి భవిష్యోక్తేర్ద్వాభ్యామేవేత్యన్యః - ఏతేపక్షాఃకలౌనిషిద్ధాః ॥ ప్రత్యక్షమర్చనంశ్రాద్ధే నిషిద్ధంమనురబ్రవీత్ । పిండనిర్వపణంచాపి మహాపాతకసమ్మితమితి పృథ్వీచంద్రోదయే భవిష్యోక్తేః - చంద్రికాప్యేవం - తస్మాత్పితరిజీవతిశ్రాద్ధానారంభ ఏవేత్యేకఃపక్షః ॥ సపితుఃపితృకృత్యేషు అధికారోనవిద్యతే ఇతికాత్యాయనోక్తేః ॥ జీవేపితరివైపుత్ర శ్రాద్ధకాలం వివర్జయేదితి హారీతోక్తేశ్చ - పితుః పిత్రాదిభ్యోదద్యాదితి సిద్ధాం

తః ॥ ద్వితీయపురాణేతుపితరిపూర్వేపృథగేవనిర్వపేదితిమానవోక్తేః॥ పత్నీపత్న్యోర్భోజనాద
ద్యాత్సపిండీకృత్యపరాశ్రుతిరితికాత్యాయనోక్తేశ్చ - అయంబహ్వృచానాంపక్షః -
అన్యేశాఖాభేదేనజ్ఞేయాః - ఏవంచసన్న్యస్తానామపినామ్నా పిండేనకార్యం। మాతా
మహీనామప్యేవం శ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః । మంత్రోక్తిహీనయా[illegible]న్యాయేన ఏషా
ణాంమంత్రవర్జితమితివిష్ణూక్తేః ॥ ఏవం పుత్రాదిరస్యాపి తథా పితామహాదికే।
ఇతి పృథ్వీచంద్రోదయేగ్నిపురాణాచ్చ - పితరిజీవతితుస్వమాతరిమృతాయామపిపి
తురేవమాతృమాతామహయోఃకుర్యాత్ - యేభ్యఏవపితాదద్యాదితిపత్నీనాం
వచనాదితిపితామహచరణాః-నాగరఖండేతు-జీవత్పితాస్వమాతామహమాతామహయో
ర్దద్యాదిత్యుక్తం - కాలాదర్శేప్యేవం - మృతేతుపితరిజీవన్మాతృకః పితామహా
దిభ్యః పృథగ్దద్యాదితి స్మృతితత్త్వాది గౌడగ్రంథాః - దాక్షిణాత్యాస్తు ॥ పితృవ
ర్గేమాతృవర్గే తథామాతామహస్యచ । జీవేత్త్రయందివర్గాద్యస్తం వర్గంతుప
రిత్యజేదితి వచనాత్తద్వర్గత్యాగమేవేచ్ఛంతి - ఏవంపతితసన్న్యస్తపుత్రకాదేరపి
జ్ఞేయం ॥ వృద్ధాతిథౌచసన్న్యస్తే తాతేచపతితేసతి । యేభ్యఏవపితాదద్యాత్తే
భ్యోదద్యాత్స్వయంసుతః ఇతిషట్త్రింశన్మతాత్ - సన్న్యస్తేపితరిపైతామహాః - మృతే
తుసన్న్యస్తేతదాద్యేవదేయం - మృతేపితరి[illegible]కాత్యాయనోక్తేః ॥ బ్రా
హ్మణాదిహతేతాతే పతితేసంగవర్జితే । వ్యుత్క్రమాచ్చమృతేదేయం యేభ్యఏవ
దదాత్యసౌ ॥ అయంచసన్న్యస్తపిత్రాదేరవిశేషాత్సర్వశ్రాద్ధాధికారః - ఏత[illegible]దం
డిపరం - ఏకాదశాహపార్వణవార్షికాద్యపితస్యైవ ॥ అహన్యేకాదశేప్రాప్తేపా
ర్వణంతువిధీయతే ఇత్యుక్త్వా ॥ త్రిదండగ్రహణాదేవప్రేతత్వంనైవజాయతే॥ ఇత్యు
శనసావిశేషోక్తేః - బ్రాహ్మణాదిహతేఇత్యాది నిషేధస్త్వేకదండాదిపరః - అతఃప
రమహంసానాం నాపిర్కాదికమపిసకార్యమితి శూలపాణిశ్రాద్ధతత్త్వాదయో గౌడ
గ్రంథాః - ఇదమేవతుయుక్తం - యత్తుహేమాద్రౌకౌండిన్యః॥ దర్శశ్రాద్ధంగయా
శ్రాద్ధంశ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । నజీవత్పితృకఃకుర్యాత్తిలైస్తర్పణమేవచేతి తత్స
న్న్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం - మైత్రాయణీయపరిశిష్టే ॥ ఉద్వాహేపుత్రజననే పి
త్ర్యేష్ట్యాంసౌమికేమఖే। తీర్థేబ్రాహ్మణఆయాతే షడేతేజీవతఃపితుః ॥ [illegible]
మహాలయాదిషుసర్వాసు తీర్థేషుచగయామృతే । జీవత్పితాపిముక్త్వా శ్రాద్ధం [illegible]
ణధర్మవిత్ - గయామృతేఇతిమాతృశ్రాద్ధేతరవిషయం - అన్వష్టక్యే[illegible]
ష్టౌ సత్త్వా[illegible]యచ్ఛమృతేహని। మాతుఃశ్రాద్ధంసుతఃకుర్యాత్ పితర్యపిచజీవతి॥ ఇతిని
ర్ణయామృతోక్తేః - గయాప్రాప్తే[illegible] ॥ [illegible]గత్వా మాతు
శ్శ్రాద్ధం సమాచరేదితివచనాత్ - జీవన్మృతపితృకో[illegible]
మాత్రంకుర్యాత్ - [illegible]నేతి కాలాదర్శస్మృతిచంద్రికాదయః -
అన్యేతుగయాశ్రాద్ధం[illegible] - [illegible]శ్రాద్ధంభవత్యేవ
గయాయామిత్యాహుః - యత్తు[illegible]
సస్యపిత్రాపితామహ ప్రపితామహ[illegible] - [illegible]
[illegible]

పదాతుయ్యావటేష్వేవేతి కేచిత్ - ఆద్యం తేవవేత్యన్యే - మధ్యమాం తేఇత్యపరే -
సంకోచేహేత్వభావాత్త్ర తత్యసర్వశ్రాద్ధానిమాతుః కార్యాణీత్యుక్తం ప్రతిభాతి-
యత్తుమదనపారిజాతే ॥ నజీవత్పితృకఃకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమగ్నిమృతేద్విజః । యేభ్య
ఏవపితాదద్యాత్తేభ్యఃకుర్వీతసాగ్నికః॥ ఇతిసుమంతూక్తేః - సాగ్నేరేవజీవత్పితృక
స్య తీర్థాదిశ్రాద్ధముక్తం - సాగ్నేరపిమైత్రాయణీయ శాఖీయస్యైవనాన్యేషాం -
షడేతేజీవతఃపితురితి తత్పరిశిష్టేవప్యుక్తేరితి రత్నావళి దివోదాసాద్యాః - తదయు
క్తం - సౌమంతవంపిండపితృయజ్ఞవిషయం - సన్యస్తపిత్రాద్యతిరిక్తవిషయం నేతి
పృథ్వీచంద్రోదయోక్తేః-వృద్ధాతీర్థేచేత్యాదేస్సాధారణ్యేనాస్యాపి తథాత్వాచ్చ।
తథానిరగ్నేరపినాందీశ్రాద్ధముక్తంప్రాక్ - ఏవంపితామహజీవనేపిజ్ఞేయం-విశేషః
పితృకృతజీవత్పితృకనిర్ణయేజ్ఞేయః - అథపితామహేజీవతిమృతేచ పితరియద్యపి
పితామహోవాతచ్ఛ్రాద్ధేభుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః॥ఇతిమనునాజీవతః పితామహస్య
భోజనముక్తం - తథాపిప్రత్యక్షార్చనస్యపూర్వం నిషిద్ధత్వాత్పితామహం విహాయ
పితృప్రపితామహ వృద్ధప్రపితామహేభ్యోదేయం ॥ పితాయస్య నివృత్తస్స్యాజ్జీవే
చ్చాపిపితామహః । పితుస్సనామసంకీర్త్య కీర్తయేత్ప్రపితామహమితిమనూక్తేః -
అయమేవసర్వసమ్మతఃపక్షః - యత్తుఛందోగపరిశిష్టే॥ పితామహేధ్రియమాణేపి
పితుః ప్రేతస్యనిర్వపేత్ । పితుస్తస్యచవృత్తస్యజీవేచ్చేత్ప్రపితామహః॥ ఇతిఏకపు
రుషంద్విపురుషంవా పార్వణమాహతత్తీర్థపితృయజ్ఞపరం - వృద్ధౌపూర్వోక్తమే
వ - ఏవంపూర్వయోర్మృతయోః ప్రపితామహేజీవతి పితృమాత్రే మృతేపరయో
ర్జీవతోశ్చవృద్ధప్రపితామహాదిభ్యోజ్ఞేయం ॥ జీవంతమపిదద్యాద్వా ప్రేతాయాన్నో
దకేద్విజ ఇతి కాత్యాయనోక్తేశ్చ - ఏతత్సర్వంమనసికృత్వాహహేమాద్రౌవిష్ణుః-
పితరిజీవతియశ్శ్రాద్ధంకుర్యాద్యేషాం పితాకుర్యాత్తేషాం పితరిపితామహేచ జీవతి
యేషాంపితామహః -పితరిపితామహేప్రపితామహేచజీవతినైవకుర్యాత్ - యస్య
పితాప్రేతస్స్యాత్సపిత్రేపిండంనిధాయ పితామహాత్పరాభ్యాంద్వాభ్యాందద్యాత్ -
యస్యపితామహఃప్రేతస్స్యాత్సతస్మైపిండంనిధాయప్రపితామహాత్పరాభ్యాందద్యా
త్ - యస్యపితాపితామహశ్చప్రేతౌస్యాతాంసతాభ్యాం పిండౌదత్వా పితామహ
ప్రపితామహాయదద్యాత్ ॥ మాతామహానామప్యేవం శ్రాద్ధంకుర్యాద్విచక్షణః ।
మంత్రోహేనయథాన్యాయం శేషాణాంమంత్రవర్జితమితి - అత్రపితృవన్మాతా
మహేజీవతితత్పిత్రాదిభ్యః యథాత్రత్రిషుజీవత్సునైవ కుర్యాత్తథాత్రాపీత్యాది
సర్వమతిదేశ్యం - ఏవంమాతృజీవనేపీతి శూలపాణి కాలాదర్శౌ - తన్న- యేభ్య
ఏవేత్యాదౌయచ్ఛబ్దాదేర్వ్యక్తి విశేషవాచిత్వేన తదప్రసంగాదితిదిక్ - ఉత్తరా
ర్ధంవ్యాఖ్యాతంప్రాక్ - యత్త్వత్ర విజ్ఞానేశ్వరేణోక్తం - పిత్రేపిండంనిధాయేతిపి
తురేకోద్దిష్ట విధినాశ్రాద్ధంకృత్వా ప్రపితామహాదిభ్యః పార్వణం కుర్యాత్ -తద్వ్యక్ర
త్రామమృతసపిండీకరణాభావపక్షే సపిండీకరణస్థానాపన్నంజ్ఞేయం ॥ వ్యుత్క్ర
మాత్తుప్రమీతానాం నైవకార్యాసపిండతేతివచనాత్ - దర్శాదౌతు పితరేకోద్ది
ష్టమేవకార్యం - నజీవంతమతిదదాతీతిశ్రుతేః ॥ జీవేత్పితామహోయస్య పితా

చాంతరితో భవేత్ । పితుః శేకిస్యదాతవ్యమేవమాహుర్మనీషిణః ఇతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - పితామహేజీవతినైపితశ్చైవ సమాపనేనాపితి చాంతరితో నైవేద్యః - శిష్టాస్తు । వ్యుత్క్రమేణమృతానాం నైవకార్యాసపిండతా । యదిమాతాయదిపితాభర్తాపి పవిధ్యన్మృతః ఇతిమాధవీయే స్కాందోక్తేర్వ్యుత్క్రమమృతసపిండీకరణాభావః పిత్రాద్యాదివిషయఇత్యాహుః - ఏవమవిధిర్నిషేధమాహ - త్రిషుజీవత్సువిద్యానాహ - త్రిషుజీవత్సునైవకుర్యాదితి - తద్దర్శాదివిషయం - నాందీశ్రాద్ధంతుపరేభ్యస్త్రిభ్యో భవత్యేవేతికల్పతరుః - పృథ్వీచంద్రోదయస్తు । దద్యాత్త్రిభ్యః పరేభ్యస్తు జీవేచ్చేత్త్రితయంయదీతిమనూక్తేః - సర్వత్రవికల్పః సచదేశాచారాద్వ్యవస్థిత ఇత్యాహ - సుదర్శనభాష్యేతుమాసికశ్రాద్ధంజీవత్పిత్రాదినా వ్యుత్క్రమమృతపిత్రాదినాచ కార్యమేవేత్యుక్తం - మదనరత్నేప్యేవం ॥ అష్టకాదిషుసంక్రాంతౌమన్వాదిషుయుగాదిషు । చంద్రసూర్యగ్రహేపాతే స్వేచ్ఛయాలభ్యయోగతః ॥ జీవత్పితానైవకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధం కామ్యంతథాఖిలమ్॥ అన్యేవిశేషాః శ్రీమత్పితృకృత జీవత్పితృకనిర్ణయే భట్టకృత త్రిస్థలీసేతౌచజ్ఞేయాః—ఇతి నిర్ణయసింధౌ జీవత్పితృకాదిశ్రాద్ధ—అథ విభక్తావిభక్తనిర్ణయః - పృథ్వీచంద్రోదయే[illegible] । బహవస్స్యుర్యదాపుత్రాః పితురేకత్రవాసినః । సర్వేషాంతుమతంకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమ ॥ ద్రవ్యేణచావిభక్తేన సర్వైరేవకృతంభవేత్ । [illegible] సర్వేషాంభాగినఇత్యర్థః - తేనసర్వేబ్రహ్మపర్యాదినియమపాలనేనఫలతేనసంయుక్తాభవేయుః[illegible] - ఏనంసంసృష్టీనామపితుల్యత్వాత్ - మితాక్షరా[illegible]నారదః॥ భ్రాతౄణామవిభక్తానామేకోధర్మఃప్రవర్తతే । విభాగేసతిధర్మోపి భవేత్తేషాం పృథక్పృథక్ ॥ బృహస్పతిరపి ॥ ఏకపాకేనవసతాం పిత్రుదేవద్విజార్చనమ్। ఏకంభవేద్విభక్తానాం తదేవస్యాద్గృహేగృహే ॥ అత్రయద్యప్యవిశేషశ్రవణాత్ బ్రహ్మయజ్ఞసాధ్యాని సర్వాణ్యవిభక్తానాంపృథఙ్నిషేధః ప్రాప్నోతీతి తథాపిద్రవ్యసాధ్యశ్రాద్ధవైశ్వదేవాదిష్వేవసః - ద్రవ్యస్యాసేకస్వామికత్వేనైకస్య స్వాతంత్ర్యానధికారాత్ - యానితుద్రవ్యాసాధ్యాని మంత్రజపహోమనాససంధ్యాబ్రహ్మయజ్ఞపంచమహాయజ్ఞాదీనిత్యనైమిత్తికకామ్యాని[illegible]ద్రవ్యస్యయాగాభావేఽనుసుత్యాపనేయ[illegible] - ద్రవ్యేణచావిభక్తేనేత్యస్యావిషయత్వాత్ ॥ [illegible]బ్రహ్మయజ్ఞ[illegible]నామ్।అగ్నిహోత్రంసురార్చాచ సంధ్యానిత్యంభవేత్తథా॥ఇతిప్రయోగపారిజాతే అన్వాలాయనస్మృతేశ్చ - అగ్నిహోత్రశబ్దాగ్నిసాధ్యకర్మోపలక్షణార్థం[illegible] - తేష్వపిత్యాజ్యనిమిత్తైర్వాధికారేణ న్యాయసామ్యాత్ - పితృశ్రాద్ధాదిష్వపితుల్యత్వాదేషు నిత్యేష్వనుమతిం వినాప్యేకస్యాధికారః ॥ ఏకోపిస్థావరేకుర్యాద్దానాధమనవిక్రయమ్। ఆపత్కాలేకుటుంబార్థేధర్మార్థేచవిశేషత ఇతివచనాత్॥ ధర్మాద్యనెప్యేకస్యైవ పితృశ్రాద్ధాదావితివిజ్ఞానేశ్వరః- కేచిత్త్వవిభక్తానామపిపృథక్పాకేనస్థితానాంతు దేశాంతరేచదార్శికాబ్దికయోఃపృథక్త్వమాహుః-భ్రాతౄణామవిభక్తానాంయద్యుత్థానంపృథగ్భవేద్యది। వైశ్వదేవాదికంశ్రాద్ధంకుర్యుస్తేనైవపృథక్పృథక్॥ ఇతిహారీతోక్తేః ॥ అవిభక్తైనభ్రాతృణా పితృమేధోమృతాహాని । దేశాంతరేప్యృణ

కార్యోదర్శశ్రాద్ధంతథైవచేతియమోక్తేశ్చేతి - తత్రమూలంచింత్యం - తదయ
మర్థః - పంచమహాయజ్ఞమధ్యే దేవభూతపితృ మనుష్యయజ్ఞానన్యానుమత్యా జ్యేష్ఠ
ఏవకుర్యాత్ ॥ హోమాగ్రదానరహితం నభోక్తవ్యంకదాచన । అవిభక్తేషు
సంసృష్టేష్వేకేనాపికృతం కృతమితివ్యాసోక్తేశ్చ - యస్యతుజ్యేష్ఠేనాకృతేష్వై
శ్వదేవేన్నంసిద్ధ్యేత్తేనతూష్ణీమగ్నౌకించిత్క్షిప్త్వాభోక్తవ్యం - యస్యత్వేషామగ్రతో
న్నం సిద్ధ్యేత్సనియుక్తమగ్నౌకృత్వాగ్రంబ్రాహ్మణాయ దత్వాభుంజీతేత్యవిభక్తాధి
కారే పృథ్వీచంద్రోదయేగోభిలోక్తేః - ఆశ్వలాయనస్తుపాకపార్థక్యేపృథక్త్వంత
దేకత్వేపృథక్త్వమాహ ॥ వసతామేకపాకేనవిభక్తానామపిప్రభుః । ఏకస్తుచకరో
ద్యజ్ఞాన్కుర్యాద్వాగ్యజ్ఞపూర్వకాన్ ॥ అవిభక్తావిభక్తావాపృథక్పాకాద్విజాతయః ॥ కు
ర్యుఃపృథక్పృథగ్యజ్ఞాన్నోచ్ఛజనాత్ప్రిగ్గ్రసేదిన ఇతి బ్రహ్మయజ్ఞసంధ్యాస్నానతర్పణాది
తూక్తహేతోఃపృథగేవ - దేవపూజాతూక్తవచనద్వయాదేకత్రపృథగ్వా - దర్శ
గ్రహణశ్రాద్ధాదిత్వేకస్యైవ - తీర్థశ్రాద్ధాద్యపియుగపత్వేషామవిభక్తానాం ప్రా
ప్తావేకస్యాభదేప్రాప్తౌభిన్నం - గయాశ్రాద్ధేప్యేవం ॥ ఏష్టవ్యాబహవః పుత్రాశ్శీ
లవంతోగుణాన్వితాః । తేషాంతుసమవేతానాంయద్యేకోపిగయాంవ్రజేత్ ॥ తారి
తాస్సర్వయంతేన సయాతిపరమాంగతిమితిహేమాద్రౌ కౌర్మోక్తేః - కామ్యేపి
దానహోమాదావన్యానుమత్యైవాధికారః - ద్రవ్యాసాధ్యజపాదౌతాంవినాపి-
అపరార్కేపైఠీనసిః ॥ విభక్తైస్తుపృథక్కార్యంప్రతిసంవత్సరాదికమ్ । ఏకేనైవావిభ
క్తేషుకృతేసర్వైస్తుతత్కృతమ్ ॥ సాంవత్సరాత్పూర్వాణిమాసికాన్యేకత్రైవ -
తదాహలఘుహారీతః ॥ సపిండీకరణాంతానియానిశ్రాద్ధానిషోడశ । పృథక్నైవ
వసుతాఃకుర్యుః పృథగ్ద్రవ్యా అపిక్వచిత్ ॥ సపిండనం మాసికోపలక్షణం ॥
అర్వాక్సంవత్సరాజ్జ్యేష్ఠః శ్రాద్ధంకుర్యాత్సమేత్యతు । ఊర్ధ్వం సపిండీకర
ణాత్సర్వేకుర్యుః పృథక్పృథగితివ్యాసోక్తేః - ఉశనాః ॥ నవశ్రాద్ధం సపిండత్వం
శ్రాద్ధాన్యపిచషోడశ । ఏకేనైవతుకార్యాణి సంవిభక్తధనేష్వపి ॥ మఘాత్రయో
దశీశ్రాద్ధంత్వవిభక్తానామపి పృథగిత్యుక్తంప్రాక్ - యత్తువృద్ధవసిష్ఠః ॥ మాసికం
చవృషోత్సర్గంసపిండీకరణంతథా । జ్యేష్ఠేనైవప్రకర్తవ్యమాబ్దికంప్రథమంతథేతి -
తన్నిర్మూలం ॥ బహ్వృచపరిశిష్టేనవశ్రాద్ధంసహదద్యుఃఇతి — అథతీర్థశ్రాద్ధం - తత్ర
యద్యప్యస్మత్పితామహకృతత్రిస్థలీసేతౌ రేవజాగర్తి - తథాపికించిదుచ్యతే - తత్ర
యాత్రాయాం ॥ సహాగ్నిర్వాసపత్నీకోగచ్ఛేత్తీర్థానిసంయతః । ప్రాయశ్చిత్తీవ్ర
జేత్తీర్థంపత్నీవిరహితోపివా ॥ యజ్ఞేష్వనధికారీవాయశ్చవామంత్రసాధకః ॥ ఇతికౌ
ర్మాదివచనాత్సాగ్నేస్సపత్నీకస్యైవాధికారః - భారతే ॥ బ్రాహ్మణఃక్షత్రియో
వైశ్యశ్శూద్రోవారాజసత్తమ । నవియోనింవ్రజంత్యేతేస్నాత్వాతీర్థేమహాత్మనః ॥
స్కాందేవిధవాధర్మేషు ॥ స్నానందానంతీర్థయాత్రాంవిష్ణునామగ్రహంముహుః ॥
ఏతత్పుత్రాద్యనుమత్యైవ - సధవాయాఃపత్యాసహైవేతిప్రాగుక్తం - కాశీఖండే ॥
మాతుఃపితుఃక్షేప్యమనాస్తథాస్తినుతస్తుకుర్యాత్ఫలుతీర్థయాత్రామ్ ॥ తద్విధిస్స్కాం
దే ॥ తీర్థయాత్రాంచికీర్షుఃప్రాక్స్వధామోపోషణంగృహే । గణేశంచపితౄన్విప్రా

సామర్థ్యశక్త్యా ప్రపన్నాన్యాచ । కృతపారణకో హ్యత్ర గచ్ఛేద్యథాసుఖం తతః । అశ
త్యాభ్యాంచ్య చపలత్వాత్ యథోక్తఫలభాగ్భవేత్ ॥ ఉపవాసాత్ప్రాగ్ముండనం చ కార్యం ॥
ప్రయాగతీర్థయాత్రాయాం పితృమాతృవియోగతః । కచానాం వపనం కుర్యాద్వ్య
ర్థానవికవో ధవేదితి విష్ణూక్తేః ॥ ప్రాయశ్చిత్తాన్తయాత్రాయాం గంగాయాం చైవ తది
త్యేకే - కేచిత్తు హేమాద్రౌ ధారతే । కేశశ్మశ్రునఖాదీనాం [illegible] ।
అతో న కార్యం వపనం గయాశ్రాద్ధార్థినా సదా । యో ధారయేత్ [illegible] న
ధార్య కేశాః [illegible] । [illegible] సం
ఘుయమేష్యతి క్షుర మితి నిషేధాత్ । [illegible]
త్యాహుః - వస్తుతస్తు [illegible] నిషేధః - [illegible]
శ్రాద్ధార్థినేత్యుక్తేః - విశాలం విరజాం గయామిత్యనేకవాక్యాచ్చ - శ్రాద్ధం చ
షట్ నవ ద్వాదశ దైవతం వా పూర్వతేన కార్యం ॥ గచ్ఛేద్దేశాంతరం [illegible]
త్సపిండేతి విష్ణుపురాణాత్ - యాత్రాంగ [illegible] - శ్రాద్ధం చ పారణాది
నేవ ॥ ఉపోష్య రజనీమేకాం ప్రాతః [illegible] చ । [illegible] బ్రాహ్మణాన్ భుక్త్వా
భుక్త్వా ప్రస్థిత [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
మారం [illegible] । [illegible]
వృద్ధిపదం తద్వా [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] - [illegible]
॥ ఉద్యత [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
గయాయాం శ్రాద్ధదినే [illegible] - [illegible] ఇత్యాహ - ప్ర
భాసఖండే ॥ యచ్చ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
తస్థిత్వా తదంతే గచ్ఛేత్ - [illegible] - [illegible]
ప్రాప్తే శ్రాద్ధాదికార్యమపి - [illegible]
తిప్రయోగి సేతౌ భట్టాః - [illegible]
తీర్థఫలం తస్య యః ప్రసంగేన గచ్ఛతీతి [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
తృతీయాంశం హరేత్ తీర్థఫలస్య చ । [illegible]
ప్రతిగ్రహాః ॥ [illegible]
రం - [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
వసరస్యాత్యాప [illegible] విధిః ॥ [illegible] ॥ [illegible]
మానవః । తస్యాస్య [illegible] స్తీర్థం నంతి [illegible] దుఃఖితా [illegible] -
శంఖః ॥ తీర్థం ప్రాప్యానుషంగేణ స్నానం తీర్థే సమాచరేత్ । స్నానజం ఫలమాప్నో
తి తీర్థయాత్రాకృతం న తు ॥ స ఏవ ॥ న స్రవంతి [illegible] । తీర్థం ప్రాప్తా తు ప్ర
భాసఖండే ॥ యానాని తు పరిత్యజ్య భావస్థం పాదచర్యైర్నరైః । లబ్ధ్వాలోకనసింత

త్రకృత్వాకార్పాటికాకృతిమ్ ॥ కృత్వేతిగృహాన్నిర్గమనసమయేకరణేఇదం ॥ ప్రథ
మంచాలభే తీర్థంప్రణవేనజలంశుచి । అవగాహ్యతతస్స్నాయా ద్యథావన్మంత్ర
యోగతః ॥ మంత్రశ్చప్రభాసఖండే ॥ నమోస్తుదేవదేవాయశితికంఠాయదండినే ।
రుద్రాయచాపహస్తాయచక్రిణేవేధసేనమః ॥ సరస్వతీచసావిత్రీవేదమాతాగరీయ
సీ । సన్నిధాత్రీభవత్వత్రతీర్థేపాపప్రణాశినీ ఇతిమంత్రవత్స్నానంచవపనోత్తరంకా
ర్యం ॥ పూర్వమావాహనంతీర్థేముండనంతదనంతరం । తతస్స్నానాదికంకుర్యాత్ప
శ్చాచ్ఛ్రాద్ధంసమాచరేదిత్యుక్తేః ॥ యత్తు ॥ గత్వాస్నానంప్రకుర్వీతవపనంతదనం
తరమితితన్మలస్నానపరం - కాశీఖండే ॥ తీర్థోపవాసఃకర్తవ్యశ్శిరసోముండనంత
థా - ఉపవాసేతత్రిస్రోక్తం ॥ యదహ్నితీర్థప్రాప్తిస్స్యాత్తదహ్నఃపూర్వవాస
రే । ఉపవాసఃప్రకర్తవ్యః ప్రాప్తేహ్నిశ్రాద్ధదోభవేత్ ॥ అత్ర ॥ ఉపవాసంతతః
కుర్యాత్తస్మిన్నహనిసువ్రత ఇతిప్రాప్తిదినేషూపవాసోత్ర్యోకల్పః - ముండనేతు
స్కాందదేవలౌ ॥ ముండనంచోపవాసశ్చసర్వతీర్థేష్వయంవిధిః । వర్జయిత్వాకురు
క్షేత్రంవిశాలంవిరజంగయామ్ ॥ విరజంలోణారప్రసిద్ధమహాతీర్థపరఃసర్వతీర్థశబ్దః -
అత్రవిశేషఃస్మృత్యంతరే ॥ ఊర్ధ్వమబ్దాద్ద్విమాసాద్వానాత్పునస్తీర్థంవ్రజేద్యది। ముం
డనంచోపవాసంచతతోయత్నేనకారయేత్ ॥ తదాతద్వపనంశస్తంప్రాయశ్చిత్త
మృతేద్విజ॥ ఇతివాపారః॥ప్రయాగేప్రతియాత్రంతుయోజనత్రయఇష్యతే।క్షౌరంకృ
త్వాతువిధివత్తతస్స్నాయాత్సితాసితేతథాచబృహస్పతిః ॥ క్షౌరంనైమిత్తికంకా
ర్యంనిషేధేసత్యపిధ్రువమ్ । పిత్రాదిమృతదీక్షాసుప్రాయశ్చిత్తేథతీర్థకే॥ అపరార్కే-
స్కాందే ॥ ఉదఙ్ముఖఃప్రాఙ్ముఖోవావపనంకారయేత్సుధీః। కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యు
దక్సంస్థానివాపయేత్ - ఇదంప్రయాగేసధవానామపి సమూలంభవతీతిభట్టాః -
యుక్తంతు ॥ సర్వాన్కేశాన్సముద్ధృత్యఛేదయేదంగులిద్వయమ్ । ఏవమేవహినా
రీణాంశస్యతేవపనక్రియేతి తచ్చాకృతచూడానాంనకార్యమితికేచిత్ - తత్త్వంతు
నైమిత్తికత్వాత్పిత్రాదిమృతివత్కార్యమేవేతి - తదపిప్రయాగేనిత్యంనాన్యత్ర -
తచ్చయతిభిస్తీర్థేపిఋతుసంధిష్వేవకార్యంనాన్యదా॥ కక్షోపస్థశిఖావర్జమృతుసంధి
షువాపయేదితిస్మృతేః-ఇదంజీవత్పితృకేణాపితీర్థేకార్యం- నచముండనంపిండదానం
చేతిదక్షవచనేననిషేధః॥వినాతీర్థంవినాయజ్ఞంమాతాపిత్రోర్మృతింవినా॥ యోవాప
యతిలోమానిసపుత్రఃపితృఘాతకఃఇతిస్మృత్యాతత్సంకోచాత్-తదపిప్రయాగేప్రతి
యాత్రమన్యతీర్థేఆద్యయాత్రాయామేవేతిశిష్టాః-తతస్స్నానం- పరార్థేతుమార్కం
డేయపురాణే॥ మాతరంపితరంజాయాంభ్రాతరం సుహృదంగురుమ్।యముద్దిశ్యనిమ
జ్జేతఅష్టమాంశంలభేత్తతః॥ పైఠీనసిః॥ ప్రతికృతింకుశమయీంతీర్థవారిణిమజ్జయేత్।
మజ్జయేచ్చయముద్దిశ్యసోష్టభాగఫలంలభేత్॥ తతస్తర్పణశ్రాద్ధేపృథ్వీచంద్రోదయే
బ్రహ్మదేవీపురాణకాశీఖండాదిషు॥అకాలేప్యథవాకాలే తీర్థేశ్రాద్ధంచతర్పణమ్।అవి
లంబేనకర్తవ్యంనైవవిఘ్నంసమాచరేత్॥ మాత్స్యే॥పితౄణాంచైవతర్పణమితితు
ర్యపాదః-తత్రదేవతామహాలయేప్రాగుక్తాః శంఖదేవలౌ॥తీర్థద్రవ్యోపపత్తౌచనకాల
మవధారయేత్।పాత్రంచబ్రాహ్మణంప్రాప్యసద్యశ్శ్రాద్ధంసమాచరేత్॥ హారీతః॥

వా వా యది వా రాత్రౌ భుక్త్వా ప్రోషితోపి వా। న కాలనియమస్తత్ర గంగాం ప్రాప్య సరిద్వరామ్॥ భారతే॥ భుక్త్వా వాప్యథవాభుక్త్వా రాత్రౌ వా యది వా దివా। పర్వకాలేష్వకాలేషు దిర్వాప్యథవా శుచిః॥ యద్యైవ దృశ్యేత తత్ర నదీ చ త్రిపథగా ప్రియా। ప్రమాణాదర్శనం తస్మాన్న కాలస్తత్ర కారణం॥ అశౌచేపి కార్యం॥ వివాహ [illegible]
యాం తీర్థకర్మ [illegible] తత్ర సూతకం తద్వత్ గ్రహయజ్ఞాదికారణే [illegible]
దానమకరణే శ్రాద్ధం చాంతే పకుర్యాత్ - [illegible] ఖండే [illegible]
[illegible] కారణమ్। యద్యైవ దృశ్యేత తీర్థం తత్ర నాపి ప్రసహ్య [illegible] కులమాసేపి [illegible]
[illegible] యలి స్నస్నాపి స్నానచ తీర్థ శ్రాద్ధం గిరి చాప్య [illegible]
[illegible] తః-ఏతచ్చాశౌచే [illegible] కృతప్రాక్ [illegible] రాత్రౌ నా [illegible]
దికమ్ [illegible] తీర్థప్రాప్త్యా వా మహేమాద్రౌ దపి అయం గ్రహణాదిషు - [illegible]
మాశౌచాగాత్ తీర్థప్రాప్తిః - కార్యా - కులమాసేతు [illegible] శ్రాద్ధ [illegible]
చంద్రికాయాం దేవీపురాణే॥ శ్రాద్ధం చ తత్ర కర్తవ్యమర్ఘ్యావాహనవర్జితమ్॥ [illegible]
ద్రా॥ అర్ఘ్యమావాహనం చైవ ద్విజాంగుష్ఠనివేశనమ్। [illegible]
దేవివర్జయేత్॥ భవిష్యే॥ ఆవాహనవిసర్గౌ [illegible]
తీర్థే స్యాన్నార్ఘ్యదానం తథా [illegible]
యతిః - అగ్నౌ కరణం చ నేచ్ఛంత్యాచార్యాః - [illegible]
నాం పిండమాత్రం దేయం॥ హారీతః [illegible]
క్రమశః పితౄణాం పిండనిర్వపణాదనంతరం తీర్థే [illegible]
ద్రః - తతన్నామాన్యపిండం దద్యాత్ । [illegible]
స్య చ। జ్ఞాతివర్గస్య సర్వస్య సాధారణ్యం [illegible]
తీర్థశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత పర్వన్నే సవిశేషతః । [illegible]
రపి॥ పిండగ్రహణాశీ దేవీపురాణే [illegible]
సంయాన్తైః పాయసేన వా। [illegible]
తీర్థప్రక్షేపణవనా [illegible] -
నసపుత్రమిత్యుక్తం ప్రాక్ - సపుత్రయా [illegible]
శ్చ- అనుపనీతేనాపి కార్యం। ఏతచ్చానుపనీతో [illegible]
ర్థశ్రాద్ధముపక్రమ్యోక్తేః ఏతచ్చ [illegible] కార్యమిత్యుక్తం ప్రాక్ । [illegible]
న కార్యం। న కుర్యాత్ సూతకం భిక్షుః శ్రాద్ధపిండోదకక్రియాం। త్యక్త్వా సన్యాసయోగే న
న గ్రహధర్మాదికం వ్రతం॥ గోత్రాదిచరణం సర్వం పితృమాతృకులం ధనం॥ ఇతి స్మృతేః గ
యాయాం సూక్ష్మం వాయపి యే॥ దండం ప్రదర్శయేద్భిక్షుర్గయాం గత్వా [illegible]
దండం స్పృష్ట్వా విష్ణుపదే పితృభిస్సహ ముచ్యతే । గయాయాం ధర్మపృష్ఠే [illegible]
పేవలే తథా। దండం ప్రదర్శయన్భిక్షుః పితృభిస్సహ ముచ్యతే॥ కృత్యేతి [illegible]
ఖండే॥ తీర్థే చేత్ప్రతిగృహ్ణాతి బ్రాహ్మణో వృత్తి దుర్లభః। దశాంశమగ్నౌ దద్యాద్దేవం తు
ర్వన్న హీయతే ఇతి - విశేషాంతరాణి భట్టకృత త్రిస్థలీసేతౌ జ్ఞేయాని దిక్.

ఇతి నిర్ణయసింధౌ తృతీయపరిచ్ఛేదే శ్రాద్ధనిర్ణయః సమాప్తః.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్ణయసింధౌ, తృతీయపరిచ్ఛేదే

ఆ శౌ చ ని ర్ణ య ప్రా రం భః.

నారాయణాత్మజశ్శ్రీమద్రామకృష్ణస్యసూనునా ।
కమలాకరసంజ్ఞేనాశౌచంనిర్ణీయతేఽధునా॥

మరీచిః ॥ ఆచతుర్థాద్భవేత్స్రావః పాతఃపంచమషష్ఠయోః।అతఊర్ధ్వంప్రసూతిస్స్యాద్దశాహంసూతకంభవేత్ ॥ భృగుః [illegible] ॥ గర్భస్రావే[illegible] రాత్రయోమాససమ్మితాః । ప్రాజాపత్యస్యవిప్రాణాం మాసాద[illegible]పాతమూర్ధ్వంవదంత్యేకేత్రిరాత్రాధికంతుసూతకం । స్రావేమాతుస్త్రిరాత్రంస్యాత్సపిండాశౌచవర్జనం ॥ పాతేమాతుర్యథామాసం సపిండానాందినత్రయం ॥ అత్రసర్వత్రమూలంమితాక్షరాయాంజ్ఞేయం – అత్రమాసత్రయేత్రిరాత్రంస్యాదిత్యనువాదః – రజస్వలాత్వేనైవతత్సిద్ధేః – యస్యాస్త్వనేనచతుర్థమాసేత్రిరాత్రం ప్రాప్నోతి – తథాపి ॥ షణ్మాసాభ్యంతరేయావద్గర్భస్రావోభవేద్యది । తదామాససమైస్తాసాం దివసైశ్శుద్ధిరిష్యతే ఇత్యాదిపురాణాత్ ॥ రాత్రిభిర్మాసతుల్యాభిర్గర్భస్రావేవిశుద్ధ్యతీతిమనూక్తేః॥ గర్భస్రావేయథామాసమచిరేతూత్తమేత్రయ ఇతిమరీచ్యుక్తేశ్చ హరాత్రంజ్ఞేయం – [illegible]మాససమాఖ్యే – ఉత్తమేబ్రాహ్మణే – అత్రసపిండానాంసద్యశ్శౌచంసపిండానాంగర్భస్యపతనేసతిత్రిరాత్ర[illegible]క్తేః – ఏతదాచతుర్థమాసాత్త్రిదినస్యోక్తేః–ఆకారా[illegible]సంభవాత్ – సద్యఃపదంస్నానపరం–ఏవమగ్రేపి॥గర్భస్రావేస్నానమాత్రంపురుషస్యేతివృద్ధవసిష్ఠోక్తేః–పురుషస్యేతిసపిండోపలక్షణం–పూర్వోక్తవచనాత్ –ఆచతుర్థమాసంసపిండానాంస్నానంకింతుపుంసవనాదౌత్రిదినంనిర్గుణపరం–గుణవతస్తు॥ఉజాలదం[illegible]గర్భచ్యుతౌతథా।సపిండానాంతుసర్వేషామేకరాత్రమశౌచకమితియమోక్తేరిత్యాహమదనపారిజాతః – సప్తమమాసాదిదశాహం – ఏతత్సర్వవర్ణవిషయం ॥ తుల్యంవయసిసర్వేషామతిక్రాంతేతథైవచేతి – వ్యాఘ్రోక్తేః పరాశరః॥ జాతేవిప్రోదశాహేనద్వాదశాహేనభూమిపః । వైశ్యఃపంచదశాహేన శూద్రోమాసేనశుధ్యతి॥ సంవర్తః॥ జాతేపుత్రేపితుస్స్నానంసచైలంతువిధీయతే।మాతాశుధ్యేద్దశాహేనస్నానాత్తుస్పర్శనంపితుః ॥ పుత్రపదాత్కన్యోత్పత్తౌనపితుస్స్నానమితిహారలతాయాం – తన్న – పుత్రపదస్యపౌత్రీమాతామహస్తేనేతికాత్యాయనేప్రయోగాత్ – యచ్ఛంఖే[illegible]నోక్తం ॥ జాతకేతుముఖందృష్ట్వాజాతస్యజనకస్తతః । కృత్వాసచైలంస్నానంతు శుద్ధోభవతితత్క్షణాత్ ॥ ఇత్యాదిత్యపురాణాన్[illegible]

తస్య, విదేశేమృతః [illegible]
గ్రమిదమితి [illegible] - [illegible]
పర్ణనరం ॥ [illegible]
సపిణ్డానాం [illegible] - [illegible]
[illegible] ।
దశభిర్దినైరితి - [illegible]
దశాహేఽతీతే [illegible] ।
తదస్పృశ్యత్వాదిదం - [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
ఇత్యాద్యం, మూలమ్ [illegible] - [illegible]
ఇతి - తస్య ॥ [illegible]
[illegible] సామన్తసమనః [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]
తయః - [illegible] - [illegible]
[illegible] -
[illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]

పుషం । ప్రత్యాసత్తిస్తు సాపిండ్యం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిరితి కౌర్మవిరోధాచ్చ - అత్ర తేదంతత్త్వం ॥ పంచమాత్సప్తమాద్ధీమాన్ స్యాఃకన్యా ముద్వహేద్ద్విజః । సుమిత ల్పి సపిణ్డయః ఇత్యాదివిరోధాత్త్రిపురుషం ప్రకరణాత్స్మరణాశౌచపరం - వాసిష్ఠేత దగ్రేఉదకదానోక్తేః - తేనకన్యాప్రసవేపి సా స్వపౌరుషం దశరాత్రమేవ-నచకన్యా పుత్రకృతం ప్రసవేబలాబలంకార్యేప్యస్తి - అగ్నిస్మృతిస్త్వనుకల్పో వినీతావేతస ర్వస్త్రాంతః - అన్యథాత్రిపురుష సపిండానాం అష్టమాదిసోదకానాంచ త్ర్యహా సామ్యాయోగాత్ - చతుర్థాదిసప్తమాంతానాంచ కిముపినస్యాత్ - లేనకన్యా ప్రసవేదశాహఏవ - కించ - స్త్రీజన్మోద్దేశేత్రిపురుషం సాపిండ్యం తేషాంచత్రిరా త్రమిత్యనేకార్థవిధిః కిం స్యాత్ - వాక్యభేదాపత్తేః - చతుర్థాదీనాం సోద కత్వాత్సాపిసిద్ధం - తేన త్రిపురుషం చతుర్థాదీనాంచ స్త్రీజన్మని సోదకత్వాది ధానుపపత్తేస్తేషాం త్రిరాత్రాశౌచసహావిధ్యనుపాస విరోధో వాక్యభేదద్వయంచే త్యసంబాధాత్ ... స్మృతిపేటికా — ... ... - ... తమ్మృతేమృతజాతేవా సపిండానాందశాహమితి స్వాశౌచపరం - జాతమృతే నాళచ్ఛేదోర్ధ్వం ॥ యావన్నచ్ఛిద్యతే నాళం తావన్నాప్నోతి సూతకం । ఛిన్నే నాళేతతఃపశ్చాత్ సూతకంతువిధీయతే ఇతిజైమిన్యుక్తేః ॥ నాడ్యాం ఛిన్నాయాం మాశౌచ మితిహారీతోక్తేశ్చ - ... ... । జననాశౌచంతు నాళచ్ఛేదోత్తరమపిజననాద్యేవ । మృతజాతేనాళచ్ఛేదాభావాత్ ॥ షష్ఠీ పూజాద్యుత్తరమాపత్తేశ్చ తేన - నాశౌచంజాతస్య మాతురప్యస్తిపితృదోష ఇతిసుగ్రహోక్తేః పరాస్తం - నాభిచ్ఛేదనాత్ప్రాక్ మృతౌతుబృహస్పతిః । ఓదర జాతోయదిమృతో మృతస్తూతకనిరుపణే । సూతకంపసకలం మాతుః పిత్రాదీనాం త్రిరాత్రకం ॥ ఇదంచప్రసవాశౌచమేవనామమిత్తం నామమాత్రం ॥ ప్రాజాపత్య మకరణాత్సద్య శ్చేచమితిసంగ్రహోక్తేః - అత్రకేచిదాహుః - నామకరణమాశౌచాం తకాలోపలక్షణం - ఆశౌచవ్యపగమేనామధేయం ఇతివిష్ణూక్తేః ॥ ఆశౌచేవ్యతి క్రాంతే నామకర్మవిధీయతే ఇతిమనూక్తేశ్చనామ్నో నియతకాలత్వాత్ ॥ సచ - నామధేయందశమ్యాంతు ద్వాదశ్యాంవాపికారయేత్ । పుణ్యేతిథౌముహూర్తేవా నక్షత్రేవాగుణాన్వితే ॥ ఇతిమనూక్తేరనియతకాలత్వా-దశమ్యామతీతాయాం విప్రః - ద్వాదశ్యామతీతాయాంక్షత్రియః - ... - శూద్రస్యత్రింశేఇ త్యపిజ్ఞేయం - పుణ్యఇత్యాద్యనుకల్పః - తేననామ్నః - కాలోపలక్షణం- ఏవంద తజననేపి - దంతజన్మనస్తు మమాసేత్యనిమిత్తనియతకాలత్వాత్ - చౌలేతునకా లోపలక్షణం ॥ ప్రథమేబ్దేతృతీయేవాకర్తవ్యం శ్రుతిచోదనాదితిమనూక్తేః ॥ తత స్సంవత్సరేపూర్ణే చూడాకర్మవిధీయతే । ద్వితీయేవాతృతీయేవాకర్తవ్యంశ్రుతి దర్శనాదితియమోక్తేశ్చ - తస్యానియతకాలత్వాదితి - తన్న ... ... మదంతజననయోరపి స్వరూపేణ నిమిత్తత్వోపపత్తేస్తద్విశిష్టకాలానువాదే వాక్య భేదాత్ - సప్తమమాసాదర్వాక్ దంతజననే ... ప్రసంగాచ్చ - యచ్చావి

పద్ధర్మ్యేన నిర్ణయంకుర్యాత్ స్నానాదం [illegible] మరణేతదాత్యకర్మాపిస్యాత్ - [illegible]
[illegible] నమాత్రాచ్ఛు [illegible] - [illegible]
[illegible] స్యాదితి - [illegible] - [illegible]
పిన్యాదితిచేత్ -న-దాహాదంతాదివిను [illegible] - [illegible]
తదుక్తం ॥ పూర్వాబాధేన [illegible]
శతరాత్రే సంవత్స [illegible]
ఘంపచే । [illegible] - [illegible]
కాలానియమాచ్చ - [illegible]
నుకల్ప ఇతివాచ్యం - చౌ [illegible] - [illegible]
జాతిమృతస్య - దాహైకాహ [illegible] - [illegible] - [illegible]
రమేవగాహ్రప్రవృత్తేః ॥ [illegible]
శౌచంనకర్తవ్యం [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] శిశోగర్భచ్యుతే [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
తమా [illegible] - [illegible]
చూడేవా [illegible] ॥ [illegible] సం
స్థితః। తథాపిదాహ [illegible] -అకృ
తాయామపి చూడాయాం [illegible] - [illegible] స్మృతిసచ
నాత్ - కృతాయాంవర్షత్రయాత్ప్రాగపి [illegible] యతం [illegible] - [illegible]

జాతదంత్యమృతస్యైవ విశేషణత్వాదవివక్షితం త్రిదాహాద్యుక్తేస్త్వనువాదః - ఉభయ
విధానాసంభవాత్ - త్రివర్షాత్ప్రాక్చూడాభావేపి దాహ ఇత్యపరార్కః తదభావే విజ్ఞా
నేశ్వరైకాహ ఇతి మాధవః - యత్తు కశ్చిదాహ అత్ర త్రివర్ష విషయాదిస్మాదేవార్థా
త్త్రివర్షోర్ధ్వమపి తత్సిద్ధిః - విజ్ఞానేశ్వరోక్తంచ త్రివర్షోర్ధ్వమనుకృతచూడావిష
యత్వం చింత్యం - జాతదంతపదవైయర్థ్యాదితి తన్న [illegible] దాహస్యావిధేయత్వాత్ ॥
స్త్రీణామకృతచూడానాం విశుద్ధిర్నైశికీ స్మృతేతి మనూక్తేః త్రివర్షోర్ధ్వమేకాహ
ప్రత్తైరర్థాత్త్రిరాత్రసిద్ధేః - త్వయాప్యగత్యా తథాంగీకారాత్ తదనైయత్యస్య సా
మ్యాద్వాక్యార్థాజ్ఞానాచ్చేత్యలం - మితాక్షరాయాం స్వభిజ్ఞదూషణేన ప్రథమవర్షా
దాకృతచూడస్య సద్యస్త్రిరాత్రః - నివృత్తచూడకానాం తు త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యత
ఇతి మనూక్తేః - ఏతత్సర్వం ప్రాగుక్తం సపిండానాం - మాతాపిత్రోస్తు దశాహాదూ
ర్ధ్వం మృతే సర్వత్ర త్రిరాత్రం - బాలానామజాతదంతానాం త్రిరాత్రేణ శుద్ధిరితి
కశ్యపోక్తేః - బైజికాదభిసంబంధాదనుసంధ్యాద్దాహ్యే త్ర్యహ [illegible]
శుద్ధితత్వాదయోగాదాస్తు ॥ అజాతదంతమరణే పిత్రోరేకాహమిష్యతే । దంతజాతే
త్రిరాత్రం స్యాద్యది స్యాతాం తు నిర్గుణౌ ॥ ఇతి కౌర్మాత్ - స్యసంశూద్రపరం ॥ అ
నూఢానాం తు కన్యానాం తథా వై శూద్రజన్మనామ్ ॥ ఇతి త్ర్యహానువృత్తౌ శంఖోక్తేః ॥
త్రిరాత్రం తు భవేచ్ఛూద్రే షణ్మాసే అపి శిశౌ మృతే ॥ ఇతి మాత్స్యసూక్తాచ్చ - దంత
జాతే శూద్రే తు పంచాహః - యథాహాంగిరాః ॥ శూద్రే త్రివర్షాన్న్యూనే తు మృ
తే శుద్ధిస్తు పంచభిః । అత ఊర్ధ్వం మృతే శూద్రే ద్వాదశాహో విధీయతే ॥ షడ్వ
ర్షాంతమతీతో యః శూద్రః సంమ్రియతే యది । మాసికం తు భవేచ్చాయ మిత్యాం
గిరసభాషితమితి - యత్తు - [illegible] - మాసా
చం తత్సగుణశూద్రపరం - నిర్గుణే త్వనుపనీతవద్ శూద్రే త్రివర్షోర్ధ్వం ద్వాద
శాహః - షడ్వర్షోర్ధ్వం మాసః షడ్వర్షాత్ప్రాగపి కృతోద్వాహే మాస ఇత్యాహుః -
ఏవత్తుల్యం వయసి సర్వేషామితి విరోధాచ్ఛిష్టవిగానాన్నాదర్తవ్యమితి విజ్ఞానేశ్వరా
దయః దాక్షిణాత్యానాం తథైవ - అన్యదశే ప్రాగుక్తమితి గౌడాః - ఏవం కన్యాస్వపి
తాస్వప్యజాతదంతాసు పిత్రోరేకరాత్రమితి మాధవః ॥ యత్తు విజ్ఞానేశ్వరేణోక్తం ॥
ఊనద్వివర్షే ఉభయోః స్నాతకం మాతురేవ హి ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - గర్భ
స్థే ప్రేతే మాతుర్దశాహం జాతే ఉభయోః - కృతే నామ్ని సోదరాణాం చేతి లైంగ్యోక్తే
శ్చ - పిత్రోః సోదరాణాం చ దశాహమస్పృశ్యత్వమితి తన్న బాలానాం ప్రచరతి - అత
ఏవ స్మృత్యర్థసారే తన్నాదృతం - కన్యాసు బాలాత్ప్రభృతి స్నానం ॥ ఆచూడా
యాం తు కన్యాయాం సద్యః శౌచం విధీయతే ॥ ఇత్యాపస్తంబోక్తేః - ఇదం త్రిపురుష
మధ్యే అప్రత్తానాం తు స్త్రీణాం త్రిపురుషీ విజ్ఞాయతే ఇతి వసిష్ఠోక్తేః - ఇదం వాగ్దానో
త్తరమితి గౌడాః తన్న ॥ అప్రత్తానాం తథా స్త్రీణాం సాపిండ్యం సాప్తపౌరుషమితి వచనా
త్ - చౌలోత్తరం వాగ్దానాత్పూర్వం తాస్వేకాహః ॥ అవిశేషేణ వర్ణానామర్వా
క్సంస్కారకర్మణః । త్రిరాత్రాత్తు భవేచ్ఛుద్ధిః కన్యాస్వహ్నో విధీయతే ॥ ఇత్యాంగిరసా

త్రిరాత్రమిత్య[illegible] విధానాత్ - [illegible]
ర్వ్యాం త్రిరాత్రం । వివాహోత్తర[illegible] చతుర్థ[illegible]
ద్యాః - శూద్రేతు[illegible] చాహ - [illegible]
ద్వాదశాహ ఇతి [illegible]
చ వక్ష్యతే - తదు[illegible]
త్రం ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
స్యాత్ । [illegible]
నాప్యు[illegible]
దకదానం [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
జాతో[illegible] । [illegible]
[illegible]
వినీయతే ॥ [illegible]
[illegible]
దానాం త్రిరాత్రమితి [illegible]
[illegible]
దానం - [illegible]
[illegible] - పిణ్డదానమపి [illegible] - [illegible]
త్ - సంస్కృతానాం [illegible] - ఉదకదాన[illegible]
[illegible] - ఉదకగ్రహణే[illegible] ॥ [illegible]
త్సరాదర్వా[illegible] । [illegible]
హారద[illegible] - మకేచిత్ ॥ [illegible]
జితమితి - ఏతదనుపనీత పరమితి[illegible] - [illegible]
ర్వాక్యోషు తద్గ్రహణాత్ - ఉదకగ్రహణ[illegible] - [illegible]
రితి కేచిత్ - ద్వాదశాద్వత్సరాదర్వాగనుపనీత[illegible] - [illegible]
శాచే పిణ్డదానవిధమాహ పారస్కరః ॥ ప్రథమదివసే దేయాః [illegible] పిణ్డాస్సమా
హితైః । ద్వితీయే చతురో దద్యాదస్థిసంచయనం తథా ॥ త్రీంస్తు దద్యాత్ తృతీయే
హ్ని వస్త్రాదిక్షాళనం తతః ॥ ఇతి - అత్ర [illegible] ॥ [illegible]

గనా ద్బాలస్యాద్యావదాశిఖః । కర్తవ్యా తేసర్వశా స్త్రేషు కుమారో పూర్వబంధ నాత్ ॥ ఆపంచవర్షాత్కౌమారం పౌగండం నవహాయనః ॥ తథా ॥ గర్భస్థే క్రియానాస్తి దగ్ధం దేయం శిశౌ మృతే । పరం న పాయసం పిండం దద్యాత్ ... తః ॥ ఏకాదశం ద్వాదశాహం వృషోత్సర్గవిధిం వినా ॥ తథా ॥ యత్ర ప్రమీయ తే బాల స్తత్ర ప్రాయః ప్రదీయ తే । కించిత్సమానవయసాం సంస్కృత్యాన్నం యథా విధి ॥ భక్ష్యం భోజ్యం చ దాతవ్యం తథా చ సుఖభక్షికా । తద్వస్త్రాణి ప్రదేయాని బా లానాం తత్సమే ॥ కుమారాణాం చ బాలానాం భోజనం వస్త్రవేష్టనం । యచ్చోప జీవ తే బాల స్తత్ద్వి ప్రాయదీయ తే ॥ తథా ॥ భూమినిక్షేపణం బాలే అనర్వాద్వ యమాశిఖం । తతః పరం ఖగశ్రేష్ఠ దేహదాహో యథావిధి ॥ అచూడే పూర్వార్థం ఖన న నివృత్త్యర్థమాపర్వద్వయమితి - ప్రాగపి కృతచూడస్య తన్నివృత్త్యర్థమాశిఖ మితి ॥ తథా ॥ మహాదాకర్మణాసంజాతే పిష్టాతిశ్చయుగాథ వేత్ ॥ సూతకాంతే ప్రకర్త వ్యం వృషస్యోత్సర్గసంతథా ॥ తత్ర బాహః ప్రకర్తవ్య ఉదపిండ తత్రసిస్ఫితం । శ్రాద్ధా నిమోపశాంతిస్స్య స్సపిండీకరణం వినా । ఇదం పంచవర్షోత్తరం । ... ... గర్భం జైదగ్ధమసంస్కృతం ॥ పంచవర్షాధికే బాలే విపత్తిర్యది జాయతే । ... త్సర్గాదికం కర్మ కర్తవ్యముదకం తతః ॥ అహాన్యహాని సంప్రాప్తే కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధాని షోడశ । పాయసేన గుడేనైవ పిండం దద్యాద్యథాక్రమం ॥ ఉదకుంభప్రదానం చ దానాని యాని చ । దీపదానాని యత్కించి త్పంచవర్షాధికే సదా । కర్తవ్యాని ఖగశ్రేష్ఠ వ్రతాన్యాక్షేపితత్పరే । స్వాహాకారేణ వకార్యా శ్రాద్ధే ... డశ ॥ గుడదర్భైస్తిలైశ్శుక్లైః ప్రాచీనావీతినా తథైతత్త్రిపోక్తైః - అత్ర మూ లంచింత్యం - వార్షికాదిసంభవత్వేన - సపిండనాభావే పితృత్వాయోగాత్ - వచనాభావాచ్చ - దిగ్ధ్రదానేయే ॥ ... ప్రాప్తే ... । క్రియాస్సర్వాస్సముద్దిష్టా స్సపిండీకరణం వినా ॥ ఉదకం పిండదానం చ కృతచూడే విధీయత ఇతి స్త్రీణాం తూద్వాహాత్ప్రాక్ ఉదకపిండదానవికల్పః - స్త్రీణాంచైకే ప్రత్తానామితి గౌతమోక్తేః - స్త్రీశూద్రాశ్చసధర్మాణ ఇతి వచనాత్ పూర్వదోషైవం ఏతద్వ్యూహానిగ్నితాశౌచం సర్వవర్ణసమం ॥ తుల్యం వయసి సర్వేషా మతిక్రాంతే తథైవ చ ॥ ఇతి వ్యాఘ్రపాదోక్తేః - యానితు ॥ నిర్వృత్తచూడకే విప్రే త్రిరాత్రా చ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ ఇతి ॥ నివృత్తే తు త్రియోపవ్య్ర్యైశ్యైసవభియచ్యతే । శూద్రే త్రివ ర్షన్యూనేతు మృతేశుద్ధిస్తు పంచభిః ॥ అత ఊర్ధ్వం మృతే శూద్రే ద్వాదశాహో విధీయతే । షడ్వర్షాంతమతీతేతు శూద్రే మాసమశౌచక మిత్యాంగిరసాదీని తా నిశిష్టవిగానాన్నాదర్త్తవ్యానీతి విజ్ఞానేశ్వరమదనపారిజాతాదయః - దేశే తద్వాశా మ్యాద్రాణాం వ్యవస్థా ప్రాగుక్తా హేమాద్రైవ - తుల్యేవయసి సర్వేషామితి దాక్షిణాత్య పరం - అన్యదేశే కామోక్తావ్యవస్థేతిశుద్ధితత్త్వే — అథ జాత్యాశౌచం - తచ్చద్విజ పుంసాముపనయనోర్ధ్వం ప్రవర్తతే । త్రిరాత్రమాత్రవతాద్దేశా ద్గర్భాత్ర ... ... । క్షత్రస్య ద్వాదశాహాని విశః పంచదశైవతు । త్రింశద్దినాని శూద్రస్య తదర్ధం

న్యాయసతీకః ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - [illegible] నారభ్యాం వా శానమాశౌచమిష్యతే॥ ఇత్యాహ - [illegible] తృన్నే ఆశౌచద్వయోర్దశాహాంతస్య [illegible] ॥ [illegible] ర్థంచన । అస్పృశ్యోంగభర్తో [illegible] సపిండానాం [illegible] । దశాహాశౌచం [illegible] దయః - [illegible] - [illegible] త్రాణాంపదాం [illegible] - [illegible] మహాగురు [illegible] - [illegible] త్వమాత్ర [illegible] - [illegible] - [illegible] శాహో కేషు [illegible] యాతే॥ ఇతి [illegible] - [illegible] రక్షాభర [illegible] శౌచాన్యత్వేతి విజ్ఞానేశ్వరోక్తేః - [illegible] పృచ్ఛ [illegible] ॥ [illegible] తు [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] కేకోగురు [illegible] । [illegible] నిషిద్ధాస్త్ర - [illegible] - [illegible] - [illegible] గ్నిపురాణే ॥ సుందరాతుపుర్వే [illegible] । [illegible] నతేనాతచతుర్దశే ॥ జన్మనామసమ్మృత్యుక్త్యా [illegible] । [illegible] తిః ॥ దశాహేనసపిండాస్తు శుద్ధ్యంతి ప్రేతసూతకే । త్రిరాత్రేణసకుల్యాస్తు [illegible] త్వాశుధ్యంతిగోత్రజాః ॥ స్త్రీశూద్రయోస్తువినాహోమాద్ధ్వ [illegible] వాహేకోవిధిః స్త్రీణామూపనాయనికఃస్మృతః ఇత్యుక్తేః - దత్తానామభర్తృణాం [illegible] । స్వజాత్యుక్తమశౌచంస్యాన్మృతకేసూతకేతథా ఇతిమాధవీయే బ్రాహ్మే - శూద్రస్యవివాహాభావేపి షోడశవర్షోర్ధ్వంమాసః ॥ అనూఢభార్యశూద్రస్తుషోడశాద్వత్సరాత్పరం । మృత్యుంసమధిగచ్ఛేచ్చే న్మాసాత్తస్యాపి బాంధవాః ॥ శుద్ధింసమధిగచ్ఛంతి నాత్రకార్యావిచారణా॥ ఇత్యపరార్కే - [illegible] క్తేః - [illegible] దనపారిజాతాదావ్యస్య [illegible] క్తం - హారీతః ॥ అనూఢానాం [illegible] సుగ్రహణాత్ ॥ ఆప్రత్తోసగ్రహాద్వైశ్య [illegible] నసౌ [illegible] యుగ్రహణాత్ [illegible] తోదానస్య మేక్షద్వాదశే [illegible] యమితి - మేధాతిథిస్తు । [illegible] దేశాదిత్యత్రవ్రతం కాలోపలక్షణార్థం - సచకాలఃస్వకీయః - స [illegible] వవర్ణరూపః - తేనచతుర్ణామపివర్ణానా ముపనయనాభావేష్టమాండ్వా ర్ధ్వం పూర్ణమేవాశౌచం - తథాపిప్రాగష్టమాచ్ఛిశవః - ప్రోక్తాఃఇతిస్మృత్యంతరా దూర్ధ్వం సంపూర్ణమర్వాక్త్రిరాత్రం - యేపిఆషోడశాద్బవేద్బాలః ఇత్యాహుః - తేషామప్యష్టమాదూర్ధ్వం శూద్రేమాసఏవ ఊర్ధ్వమష్టభ్యోవర్షేభ్యఃశుద్ధిశూద్రస్యమాసికీతివచనాదిత్యాహ - హారలతాశుద్ధితత్త్వాది గౌడగ్రంథేష్వప్యుక్తం - అనుపనీతోవిప్ర ఇత్యుక్త్వా ॥ మ్రియతేయత్రతత్రస్యా దాశౌచంత్ర్యహమేవతీతి॥ ద్విజన్మనామయంకాల స్త్రయాణాంతుషడాబ్దికః ఇత్యాదిపురాణోక్తేనుపనయన

కాలోపలక్షణం - షడబ్దపదంమాసత్రయాధికపరం - గర్భాష్టమేష్టమేవాబ్దేఇత్యుక్తేః॥ యత్తుజాబాలః ॥ వ్రతచూడాద్విజానాంచ ప్రతీతిషుయథాక్రమమ్॥తదాహాత్ర్యహ ఏకాహైశ్శుధ్యంత్యపిహీనిగుణాఇతిద్విజాదంతాః-ఇదంప్రతీతిష్విత్యుక్తేః - పంచా బ్దోపనీతపరమితి తదేతన్నాద్రియంతే - వృద్ధాః।యానితుపరాశరః॥ ఏకాహాద్బ్రాహ్మణశ్శుధ్యేద్యోగ్నివేదసమన్వితః । త్ర్యహాత్కేవలవేదస్తుద్విహీనోదశభిర్దినైః॥ కేవలవేదఃకేవలశ్రౌతాగ్నేరప్యుపలక్షణం - అయంసంకోచోమహామాధ్యయన పరఏవనతు సంధ్యాదావితిహారలతాయాం - అంగిరాః ॥ సర్వేషామేవవర్ణానాం సూతకేమృతకేతథా । దశాహాచ్ఛుద్ధిరేతేషామితిశాతాతపోబ్రవీత్ ॥ దేవలః ॥ ఆశుచ్యందశరాత్రంతు సర్వేషామపరేవిదుః । నిధనేప్రసవేచైవ పశ్యంతః కర్మణాంక్షయమ్ ॥ అత్యంతోత్కృష్టస్యకర్మహానావపిసతో విప్రపరిచర్యాపరం శూద్రస్యదశరాత్రమితి హారలతాయాందక్షః ॥ సద్యశ్శౌచంతథైకాహస్త్ర్యహశ్చతురహస్తథా । షట్దశద్వాదశాహశ్చ పక్షోమాసస్తథైవచ ॥ మరణాంతంతథాచాన్యద్దశపక్షాస్తుసూతకే । మితాక్షరాయాంస్మృత్యంతరే ॥ చతుర్థేదశరాత్రంస్యాత్షణ్ణిశాఃపుంసిపంచమే । షష్ఠేచతురహాచ్ఛుద్ధిస్సప్తమేతుదినత్రయం॥ అష్టమేదినమేకంస్యాన్నవమేయామకద్వయం।దశమేస్నానమాత్రేణశైతద్రోణంతుసూతకం ॥ ఇత్యాదీని తాన్యాపదనాపద్గుణవద్గుణవద్విషయాణిదేశకాలభేదాద్వాజ్ఞేయాని- సద్యఃశౌచాదిషడహాంతాః పక్షాదయశ్చాపరాదిపరాః-అత్రమరణాంతం జననాదినిమిత్తాద్భిన్నం(-అస్వర్గ్యంలోకవిద్విష్టం ధర్మమప్యాచరేన్నతు।ఇత్యుక్తత్వాన్మధుపర్కపశ్వాలంబవత్)శిష్టవిగానాన్నానుష్ఠేయం-విజ్ఞానేశ్వరః ॥ అస్నాతత్వాచ్చాపహుతత్వాచ అవితత్వాత్తథాద్విజః । ఏవంవిధస్యవిప్రస్యసర్వదాసూతకంభవేత్ ॥ ఇతిదక్షోక్తేః॥ అస్యపూర్వార్ధ్యాయస్యగేహేభార్యాస్యాన్నిత్యశః । అశౌచంసర్వకార్యేషు దేహేభవతిసర్వదా॥ ఇతి బ్రాహ్మదివశాద్వ్యవస్థేత్యపరార్కమదనపారిజాతాదయః మాధవస్తు ॥ వృత్తస్వాధ్యాయసాపేక్షమధ్యసంకోచనంతథేతి కలివర్జ్యేషూక్తేః ॥ దశాహఏవవిప్రస్య సపిండమరణేసతి । కల్పాంతరాణికుర్వాణః కలౌభవతికిల్బిషీ ॥ ఇతిహారీతోక్తేశ్చ - న్యూనాశౌచపక్షాయుగాంతరవిషయాః - మరణాంతాదిపక్షాస్తు నిందార్థవాదః - అన్యథా ॥ నామధారకవిప్రస్తుదశాహం సూతకీభవేదితి విరోధస్స్యాదిత్యాహ యత్తుదేవలః ॥ దశాహాద్విత్రిభాగేసకృతేసంచయనేక్రమాత్ । అంగస్పర్శనమిచ్ఛంతి వర్ణానాంతత్త్వదర్శినః ఇతి - పూర్ణాశౌచేస్పృశ్యతామాహ - యచ్చానుపనీతాతిక్రాంతాశౌచే త్రిరాత్రాదావప్యుక్తం ॥ స్వాశౌచకాలాద్విజ్ఞేయం స్పర్శనంతుత్రిభాగతః ॥ ఇతి తదపియుగాంతరేషు ॥ అస్థిసంచయనాదూర్ధ్వ మంగస్పర్శనమేవచేత్ ॥ ఇతిమాధవీయేకలౌనిషేధాత్ - యత్తుహారలతాయాం ॥ చతుర్థేహనికర్తవ్య స్సంస్పర్శో బ్రాహ్మణస్యతివతి ప్రచేతసోక్తేస్త్ర్యహైకాహాశౌచేపి చతుర్థాంశేహన్యంగస్పర్శ ఇతి - తన్న ॥ దేవలాదివశేనాన్యదశాహాగోచరత్వాత్ ॥ యేతువర్ణసంకరజాతమూర్ధా-

వసిష్ఠాద్యాస్తేషా మాశౌచవిశేషః-కిలాసోఽయుక్త ఇతినోక్తః తే - [illegible]నాంనాశౌచం - సులాపకపిండానాధనంతు స్నానమాత్రమితి [illegible]-[illegible]వస్తు ॥ శౌచాశౌచేప్రకుర్వీరన్ శూద్రవర్ణస్యసంకరాః॥ ఇతి [illegible]-[illegible] ద్రవద్దాహః-హారలతాయా మత్స్యపండత్తక్రీతా కృత్రిమాదిపుత్రేషు - [illegible] గాసు స్త్రీషుచ-సపిండత్వేపి ప్రసవేమరణేచపూర్వ్యాః[illegible]పిత్రోర్[illegible] [illegible]వనదశాహాది॥ అనౌరసేషుపుత్రేషు జాతేషుచమృతేషుచ [illegible]భార్యాసుభార్యాసు ప్రసూతాసుమృతాసుచ ॥ ఇతిత్రిరాత్రాసుపృత్తే[illegible] ॥ సపిండానాం [illegible] సూతకేమృతకేచైవత్రిరాత్రంపరపూర్వయోః। ఏకాహాస్తుసపిండానాం త్రిరాత్రం[illegible] త్రవైపితు రితిమరీచ్యుక్తేశ్చ - శంఖః ॥ అనౌరసేషుపుత్రేషు భార్యాస్వన్యగతా సుచ। పరపూర్వాసుచస్త్రీషు త్రిరాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ॥ [illegible]పూర్వాస్వ[illegible] - ఇదంసవర్ణాసుహీనవర్ణా సుతుశంఖలిఖితౌ ॥ పరపూర్వాసుభార్యాసు పుత్రేషుకృతకేషుచ। నానధ్యాయోభవేత్తస్య నాశౌచంనోదకక్రియా ॥ [illegible]॥ ఆశౌచంతుత్రిరాత్రంస్యాత్సమవర్ణేషుసత్స్వపి " యత్తు[illegible] [illegible]పూర్వా వరుద్ధాసు త్రిదినాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే। తాస్వేవాన్యపూర్వాసు [illegible] ధృతీతి - తత్రపంచాహేమూలంచింత్యం - యత్తుయాజ్ఞవల్క్యః ॥ [illegible] పుత్రేషు భార్యాస్వన్యగతాసుచేత్యేకాహాహ[illegible] - [illegible] - [illegible] పితురేకాహస్తదాసపిండానాంస్నానం ॥ అన్యాశ్రితేషుదారేషు [illegible]తేషు చ। గోత్రిణస్నానశుద్ధాస్స్యుస్త్రిరాత్రేణైవతత్పితా ఇతిప్రజాపత్యుక్తేః-[illegible] వ్యూఢురుపలక్షణం - తథోత్పత్తిక్రమాత్ - యస్తుదత్తకేపాలకప్రతియోగిక పుత్రత్వాత్ - పూర్వపితుర్న త్రిరాత్రం - పూర్వసంబంధ నివృత్తేశ్చనదశాహాదితికశ్చిత్ - తన్న - జనకేపి ॥ బైజకాదభిసంబంధా దనుధ్ధార్యదఘంత్ర్యహమితివాచనికాశౌచస్యా నివార్యత్వాత్ - పితృగృహంకిదత్తకానాంత్రిరాత్రం - [illegible] -హ్న ॥ దత్తకశ్చస్వయందత్తః కృత్రిమః క్రీతఏవచేత్ ॥ ఇత్యుక్తాత్రి[illegible] [illegible] మృతకేచైవ త్ర్యహాశౌచస్యభాగినః ॥ ఇత్యుక్తేః - [illegible] యామత్యేనం - దత్తకస్యపుత్రపౌత్రాణాం జననేమరణేవా సపిండానామాశౌచం-[illegible] [illegible]తమేనసాపౌరుషసాపిండ్యోక్తేః - సపిండానాంచదశాహాస్యోక్తత్వాత్ - సపిండేతుపుత్రీకృతే సపిండత్వౌరసయోర్భ్రాత్రో[illegible] [illegible]త్రాకాంక్షాభావాత్ - సపిండత్వేనదశాహ ప్రాబల్యాచ్చ - [illegible] ర్భర్తురుత్పన్నయోః పుత్రయోస్త్ర్యహమాధవీయేమరీచిః ॥ [illegible] తృకా భ్రాతరావన్యగోత్రజౌ। [illegible] త్రిరాత్రం [illegible] ॥ ఇతిదిక్ - ఊఢకన్యానాంతుపిత్రాదిగృహే - [illegible]తాసు స్త్రీషునాశౌచం - పిత్రో[illegible] [illegible] తత్ప్రసవమరణేచేత్ పిత్రో[illegible]త్ర్యహం స్యాత్తా, తద్దినరాత్రం త్రిరాత్రం [illegible] - [illegible] సవేఏకరాత్రంమరణేత్రిరాత్రమితి [illegible] - [illegible] - ప్రసవే త్రిరాత్రంపిత్రోః ఏకరాత్రంభ్రాత్రాదిబంధూనాం [illegible]। [illegible]

ప్రేతాపి ప్రసూతా వా - తద్బంధువర్గ స్త్వేకేన శుచి స్సజనక స్త్రిభి రితి బ్రాహ్మో
క్తేరిత్యాహ - యత్తు కశ్చిదాహ - పక్షపదేన భ్రాతరో గృహ్యంతే - మాతృగృహ్యాంత గ
ర్భగినీమృతౌ త్రిరాత్రోక్తేరితి తచ్చింత్యం - తదభావే తద్విరోధాచ్చ - భ్రాతుః
ప్రసవేపి కాహః - మృతౌ త్రిరాత్రమితి కేచిత్ - యుక్తంతుపక్షిణీ ॥ పరస్పరం మృ
తౌ భ్రాతృభగిన్యోః పక్షిణీభవేదితి బ్రాహ్మాత్ - భ్రాతృభిన్నానామేకాహః-వర్గో
క్తేః - ఇతరేషాంతు యథావినీతి వక్ష్యమాణవచనాచ్చ,యత్తు ప్రధానగృహేమృ
తౌ పిత్రోః పూర్ణశంభ్రాతుస్త్ర్యహః ఇతి కశ్చిత్తన్నిర్మూలత్వాన్నాశౌచం - పితృప
క్షే ఇత్యేతద్విరోధాచ్చ భ్రాంతః ॥ దత్తా నారీ పితుర్గేహే ప్రధానే సూయతేయదా।
మ్రియతే వాతదాతస్యాః పితా శుధ్యేత్ త్రిభిర్దినైః ॥ ఇతి కల్పతరావుక్తత్వేచ -
పతిగృహే ప్రసవేతు పిత్రాదీనామహశ్చేదంనాస్తి - మృతౌ పిత్రోస్త్రిరాత్రమస్త్యే
వ ॥ ప్రత్తాప్రత్తాసు నారీషు సంస్కృతాసంస్కృతాసుచ । మాతాపిత్రో స్త్రి
రాత్రంస్యాదితర ఏషాం యథావిధి ॥ అజాతదంతా పిత్రో రేకరాత్రమ్ ॥ ఇతి మాధ
వీయే శంఖశాస్త్రజనిస్మృతేః, మైథునకాదభిసంబంధా దిత్యుక్తేశ్చ - స్మృత్యర్థ
సారేత్వేనం మాధవస్తు ఇదం త్రిరాత్రం జాతదంతపరం - దంతోత్పత్తేః ప్రాగేకరా
త్రం - పిత్రోః ॥ సద్యస్త్వప్రౌఢకన్యాయాం ప్రౌఢాయాం వాసరాచ్ఛుచిః । ప్రద
త్తాయాం త్రిరాత్రేణ దత్తాయాం పక్షిణీ భవేత్ ॥ ఇతి పులస్త్యోక్తేరన్యత్ర కన్యామృ
తౌ పిత్రోః పక్షిణీత్యాహ - మదనపారిజాతేపి ॥ పితృగేహే మృతాస్యత్ర యదిపుత్రీ ప్రమీ
యతే । పక్షిణీతత్ర పిత్రోస్స్యా న్నాన్యేషామితినిశ్చయః ॥ ఇతి గ్రామాంతరే త్రయ
మితి స్మృత్యర్థసారే - భ్రాతుస్స్వగృహే ॥ శ్వశురయోర్భగిన్యాంచ మాతులా
న్యాంచ మాతులే । పిత్రోస్స్వసరితద్వచ్చ పక్షిణీ క్షపయేన్నిశాం । ఇతి వృద్ధబృ
హస్పతిస్మృతేః - శుద్ధిరేకాహేన ॥ అసంస్కృతాస్వపి సద్య ఆచూడా దేకరాత్రి
కమ్ । ఆప్రదానా త్త్రిరాత్రం స్యా ద్దశరాత్రమతఃపరమ్ ॥ పిత్రోర్మృతౌ స్త్రీణాం
త్రిరాత్రం ॥ పిత్రోరుపరమే స్త్రీణాం మూఢానాంతు కథం భవేత్ । త్రిరాత్రేణైవ
శుద్ధిస్స్యా దిత్యాహ భగవాన్యమః। ఇతి మాధవీయే వృద్ధమనూక్తేః - ఇదం దశా
హాంతః ఊర్ధ్వంతు పక్షిణీ - భ్రాతుర్భగినీగృహేంతస్యాం నాతద్గృహే - మృతౌ త్రి
రాత్రమన్యత్రతు పక్షిణీమదనపారిజాతే - బ్రాహ్మే ॥ పరస్పరం మృతే భ్రాతృభ
గిన్యోః పక్షిణీభవేత్ ॥ మాతులానాంచ తత్పుత్రాః పితృవ్యాశౌచమిష్యతే ఇతి -
శిష్టాస్త్వన్యనిర్మూలత్వాత్పితృవ్యస్నానమాత్రమాహుః త్రింశత్ శ్లోక్యాం ప్రవేశే
స్యాచార్యమాతామహ మహిగృహస్థ శ్రోత్రియత్విక్సుయాజ్య స్వస్త్రీయేషు త్రి
రాత్రం త్రిదివసమశుచి స్సోదకస్త్వాభయత్ర । పక్షిణ్యాశౌచమృత్విక్సుహిత్పుత్ర స
హాధ్యాయి బంధుత్రయాం తేవాసిశ్వశ్రూ సుమిత్ర శ్వశురభగినీ శాఖానిర్దేయ ప్రసూతా
సే । మాతామహ్యాం చ పిత్రో స్స్వసరి చ విరతే మాతులే మాతులాన్యాం బాధ్యో
సజ్యోతి రేనం స్వవిషయనృపతౌ గ్రామనాథే దనష్టే ॥ శిష్యోపాధ్యాయ బంధుత్ర
యగురుసుతనయాచార్యభార్యాసగోత్రా మాచానశ్రోత్రియేషు స్వగృహమరణమృతౌ

మాతులే పక్షిణీరాత్రమ్ । [illegible] త్రింశద్బ్రహ్మచారిణ్యాం [illegible] పితరి [illegible] స్నానం వా [illegible] యుతం స్యాదితి [illegible] ఇతి [illegible] మితాక్షరాదావస్పష్టం - [illegible] త్రిభాగినేయ [illegible] - [illegible] నీత యోః పక్షిణీ ॥ సంస్థితే పక్షిణీ [illegible] త్రి [illegible] గృహే [illegible] । [illegible] రాత్రం స్యాదితి ధర్మో వ్యవస్థితః ఇతి [illegible] క్తేః - [illegible] - [illegible] దా హేంత్రిరాత్రం నాన్యథేతి [illegible] - [illegible] - [illegible] దా సన్నిధి విదేశాభ్యాం [illegible] । [illegible] శౌచ మాచార్యేసంస్థితేసతి । తస్య [illegible] । [illegible] యస్యగృహే మృతే త్రిరాత్రం । [illegible] । ఇతి స్మృతేరితి మాధవః - [illegible] - [illegible] స్మార్తయాజనపరే త్రిరాత్రే [illegible] - [illegible] గ్గా భవతీతి శంబరాచార్యైః - [illegible] శౌచ నిషేధాత్ [illegible] - [illegible] । [illegible] గోత్రజానామహః స్మృతమ్ । [illegible] ఇతి [illegible] జాబాలోక్తేః [illegible] - [illegible] - [illegible] సతీర్థ్య బ్రహ్మచారిష్వేకరాత్రమ్ [illegible] త్రిరాత్ర [illegible] ఇతి [illegible] ధాయనోక్తేః - అన్యత్ర తు మనుః । [illegible] త్రి [illegible] చ ॥ ఇతి బంధుత్రయం ఆత్మ పితృష్వసృ [illegible] పుత్రాః - పితుః [illegible] సృ మాతులపుత్రాః - మాతుః పితృష్వసృ మాతృష్వసృ మాతులపుత్రాః [illegible] శ్వరః - అత్ర పక్షిణీ - పితృష్వస్రాదికన్యానా మూఢానాం [illegible] - [illegible] వగన్తవ్యేకేనేతి పూర్వోక్త బ్రాహ్మోక్తే యాస్తుప [illegible] ॥ [illegible] యే సపితామహా యేస్తథా । [illegible] శ్చయోః ॥ మాతులాః స్వస్వ [illegible] । [illegible] రశ్చేతి సర్వేషు పక్షిణీ స్వగృహే [illegible] ॥ [illegible] దిస్మృతమ్ ॥ యచ్చ యమః ॥ [illegible] మాతరి [illegible] పక్షిణీ [illegible] కానాం స్యాదితి [illegible] ప్రబ్రవీత్ ॥ ఇతి తన్ని [illegible] ధార్యోచ్ఛిష్టం - [illegible] - అసపిండస్య [illegible] రాత్రం - అత్ర హారదత్తోక్తః - శవే చేత్ వ్యాసస్తు బసూత్రతః, శవే [illegible] మధమః, [illegible] స్నమభోజ్యం [illegible] ముదకకుంభం [illegible] నిధాయ [illegible] భుంజీత యదిసమానసూత్రం [illegible] గృహామేవం సూతికాయామిత్యాహ - ప్రధానగృహే మృతే తు ॥ [illegible] కశ్చిదసపిండః కథంచన । తస్యాప్యశౌచం విజ్ఞేయం త్రిరాత్రం [illegible] ॥ ఇత్యంగిరసోక్తమితి మాధవః - [illegible] ॥ త్రిరాత్రమసపిండేషు స్వగృహే [illegible] ఇతి కౌర్మే వ్యాఖ్యాతం - శుద్ధితత్త్వే బృహస్పతిః ॥ [illegible] మృతాశ్చేద్ద్విజమందిరే । శౌచం తత్ర ప్రవక్ష్యామి మనునా భాషితం యథా ॥ పితే

[illegible] మృతే వరాహాఘ్రాతే దేవేష్వపి । ద్వాదశాహం [illegible] మాం
స్యేనమాసచతుష్టయాత్ ॥ అత్యంతే [illegible] మిత్యేవం మామసంభవేత్ ॥ అం
త్యేష్టిస్థః - అత్యంతస్వ్యవసాయ ఇతినారి స్మృతిః - త్ర [illegible] యామః ॥ స్త్రీజస్య మా
సావేస్తివిపక్వతిదినత్రయాంతే ॥ సాప [illegible] ॥ గృహా [illegible] స్థానవదూ
షితే । ప్రోత్స [illegible] యంభాంతం [illegible] ॥ [illegible]
స్యథ [illegible] యోద్భుధః ॥ [illegible]
సర్వమభ్యాపుయే ద్యోత్ర తత [illegible] సంశయాదా । బృహస్పతిః ॥ [illegible]
[illegible] పస్మిత్తిక స్యచిత్ । [illegible] నిర్ణీ తే సదినాని
యాంతే ॥ గృహేంప [illegible] మృతే [illegible] - [illegible] చేత [illegible]
[illegible] స్త్రిరాత్రమను క్తం ॥ మాతా [illegible] -
[illegible] । మృతే పతి [illegible] త్రిరాత్రం [illegible] ఇతి [illegible]
[illegible] - త [illegible] మృతౌ [illegible]
త్రిరాత్రం - [illegible] - దేశాంతర [illegible] కరాత్రం [illegible] ఇతి
మాధవ [illegible] దయః - అన్యత్ర [illegible] ॥ పిత్రోః స్వస [illegible]
పక్షిణీం [illegible] శామ్ ॥ ఇతి వృద్ధమను క్తేః - యాజ్ఞవృద్ధమనుః ॥ భగిన్యాం సం
స్కృతాయాంతు భ్రాతర్యపిచ సంస్కృతే । మిత్రే [illegible] తత్రి [illegible]
గినీసుతే ॥ [illegible] కే తత్సుతే [illegible] సద్యస్నానం [illegible] ఇతి త [illegible] రాత్రా
త్రా దేశాంతరే - [illegible] సుత [illegible] స్య దేశ [illegible] - [illegible] స్య దేశేప
క్షాహః - ఆచార్య [illegible] పుత్రో [illegible] ధ్యాయ [illegible] సహాధ్యా
యి [illegible] త్రమపి [illegible] - [illegible] స్వ
పః - [illegible] - దేశాంత [illegible] - [illegible] క్షాహః -
జాబాలః - ఏకోదకానాం మిత్ర్యాహో గోత్రజానామహః స్మృతమ్ । సర్వత్రి
మాతాల్యాభావేపి క్రియాకర్తుర్దశాహః । గురోః ప్రేతస్య శిష్యస్తు పితృమేధం స
మాచరేత్ ॥ ప్రేతాహారైః సమంతత్ర దశరాత్రేణ శుధ్యతీతి మనూక్తేః - శిష్య
ఇత్యుపలక్షణం ॥ నిరన్వయే సపిండేతు మృతే సతిదయాన్వితః । తదశౌచం పురాచీ
ర్త్వాకుర్యాత్పితృవత్క్రియామ్ ॥ ఇతి మాధవీయే బ్రాహ్మోక్తేః దివోదాసీయే॥
సగోత్రో వాఽసగోత్రో వా యోగ్నిందద్యాత్సఖే నరః ॥ సోపి కుర్యాన్నవశ్రాద్ధం శు
ధ్యేచ్చ దశమేహని ॥ యత్త్వైకవిషయే పక్షిణ్యా క్షాహాది పక్షద్వయ ముక్తం - తత్రస
న్నిధివిదేశస్థత్వాది కృత్వా వ్యవస్థా త్రింశత్ శ్లోక్యాం ॥ నానప్రపన్నే యత్ ఉపోపరమతి
కులజేపండకేవా స్తవనప్యేద్యోపితద్గోవిప్రగుప్త్యై మృతవతి తుదినం యుద్ధవిద్ధేతు స
ద్యః॥ అత్ర మాలమాకరే స్పష్టం యుద్ధమాధ్యేఽమృతస్య స్నానం॥ ఉద్యతైరాహవేశ
స్త్రైః క్షత్రధర్మహతస్యచ । సద్యస్సంతిష్ఠతే యజ్ఞస్తథా శౌచమితి స్థితిరితి మనూ
క్తేః - యజ్ఞోంత్యకర్మ సర్వంతద్దైవే త్యర్థః - యత్తుభారతే రాజధర్మేషు ॥ అశౌ
చోహి హతస్యేహ సద్యస్స్వర్గే లోకే మహీయతే । నహ్యన్నముదకంతస్య న స్నానం

నాప్యశౌచకమితి శ్రాద్ధాదినిషేధః సపుత్రాద్యభావపరః - [illegible] నాం శ్రాద్ధేషు [illegible] - అన్యేతుదశపిండనిషేధమాహుస్తద్వత్ - [illegible]
ఆహ వేపిహతానాంచ [illegible] రాత్రమశౌచకమ్ । ఇతి [illegible]
త్తేస్తేయం అసన్నిధౌ స్నాన [illegible] మాధవః - [illegible]
గిభిర్వాపి హతాస్త్వస్థైః [illegible] తస్య [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] నాం [illegible] యాస్య [illegible] । [illegible]
స్మృతిః ॥ [illegible] । [illegible]
పుత్రస్త్రియాచా [illegible] స్త్రీ [illegible] ।
[illegible]
త్తేయస్తు తస్యాశౌచం [illegible] । [illegible] మాతృకం
నమ్ ॥ [illegible] । ఆశౌచం [illegible]
స్య సర్వ [illegible] । [illegible] ।
శో గ్రామం [illegible] - నాత్ర [illegible] - [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible] ఇతి - [illegible] - [illegible]
త్తేతి [illegible] - [illegible]
చ్ఛేయం - [illegible] । ఆశౌచ [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] -
[illegible] - [illegible]
హంవా సత్త్వహాః - [illegible] - [illegible]
హేద [illegible] త్యాశౌచం । [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
సేనత [illegible] । ఇతి [illegible] - [illegible]
ప్రభృతిగ్రహే [illegible] । [illegible] । [illegible]
చ్ఛనం [illegible] । ఇతి [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] । ఆశౌచంతుభవేత్తస్య ప్రేత [illegible] । ఇతి [illegible]
ద్విజ్ఞేయం సోదకనిర్హారేతుదశాహం ఇతిమాధవః - [illegible] । [illegible]
పాదోసపిండస్య ప్రేతాలంకరణే [illegible] తే । [illegible]
ష్యతే ॥ ధర్మ [illegible] అనాథసవర్ణ [illegible] ద్విజ [illegible]
జ్ఞఫలం - స్నానంప్రాణాయామో [illegible] - [illegible]
తసంస్పర్శసంస్కారై [illegible] । [illegible] సద్య
స్నాత్వావిశుద్ధ్యతి ॥ ఇత్యపరార్కే - వృద్ధపరాశరోక్తేః మాతులత్వాదిసంబం
ధేత్రిరాత్రం - అసంబంధిద్విజాన్యహిత్వాదహిత్వాచ సద్యశ్శౌచం సంబంధే

త్రిరాత్రమిత్యాపస్తంబస్మృతేః - గోత్రమమితాపరాయోంత్యర్థాత్రిః ॥ సూతికా
గ్నిగుణాంశౌచం శావాద్ద్విగుణమార్త్రవమ్ । ఆర్త్రవాద్ద్విగుణంసూతి తతోపిశవదా
హకః ॥ అత్రపూర్వోత్తర నివృత్తిరిత్యర్థః - విష్ణుః ॥ మృతంద్విజంనశూద్రేణ
హారయేన్నశూద్రంద్విజేన ॥ దేవలః ॥ బ్రహ్మచారీనకుర్వీత శవవాహాదికక్రియామ్।
యదికుర్యాచ్చరేత్కృచ్ఛ్రం పునస్సంస్కారమేవచ ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆచార్య
పిత్రుపాధ్యాయాన్నిర్హృత్యాపివ్రతీవ్రతీ ॥ అనుగమనేతునపంచసగోపః॥ విహి
తంహిసపిండానాం ప్రేతనిర్హరణాదికమ్ । తేషాంకరోతియఃకశ్చిత్తస్యాధిక్యంన
విద్యతే ॥ ఇతిదేవలోక్తేః ॥ దోషనాస్యత్వసపంచస్య తత్రనాశక్రియాంవిసతి హారి
తోక్తేశ్చ - సమాత్కృత్సనవర్ణేతు మాధవీయేపిర్ణ్యాః ॥ అనుగమ్యేచ్ఛయాబుద్ధ్యా
స్నాత్వా స్పృష్ట్వాహుతాశనమ్ । సర్పిఃప్రాశ్యపునస్స్నాత్వా ప్రాణాయామైర్విశు
ధ్యతీతి - హీనవర్ణేతుక్షత్రియేఽహః-వైశ్యేపక్షిణీ - శూద్రేత్రిరాత్రం-క్షత్రి
యస్యవైశ్యేఽహః-శూద్రేపక్షిణీ- వైశ్యస్యశూద్రేఽహాఽఽధిక్యే తస్యైవ-మాధ
వస్తు - విప్రస్యవైశ్యేద్వ్యహః క్షత్రస్య శూద్రేప్యేవం - అస్యత్ప్రాగ్వత్ - స్నా
నాగ్నిస్పర్శఘృతాశనాని సర్వత్రేత్యాహ । హీనవర్ణస్యదాహశాద్ధ్వ దేహిక
కరణేతుబ్రాహ్మే ॥ బ్రాహ్మణోహీనవర్ణస్య నకుర్యాదౌర్ధ్వదేహికమ్।కామా
ల్లోభాత్తథామోహాత్కృత్వాతత్స్నాలితాంవ్రజేత్ ॥ మనుః ॥ వ్రాత్యానాంయా
జనంకృత్వా పరేషామంత్యకర్మచ । అభిచారమహీనంచత్రిభిఃకృచ్ఛ్రైర్వ్యపోహ
తి॥ పరేషాంసర్వవర్ణానాం హీనేషుతత్రైవిగుణ్యాత్త్రైగుణ్యాచ్చాతుర్గుణ్యాద్వ్యా
హ్యం—అథరోదనే - సమోత్తమవర్ణయోః సంచయనాత్పూర్వం సచైలస్నా
నమూర్ధ్వమాచమనం - హీనవర్ణేషుతుసంచయనాత్ప్రాక్ సచైలమూర్ధ్వం
స్నానమాత్రం విప్రస్యక్షత్రవైశ్యవిషయేతుబ్రాహ్మే ॥ అస్థిసంచయనేవిప్రో
రౌతిచేత్క్షత్రవైశ్యయోః । తదాస్నాతస్సచైలస్తు ద్వితీయేహనిశుధ్యతి ॥ కృతే
తుసంచయేవిప్ర స్నానేనైవశుచిర్భవేత్ ॥ క్షత్రస్యవైశ్యేప్యేవం - శూద్రేతుసం
చయాత్ప్రాక్విప్రస్యత్రిరాత్రం - క్షత్రవైశ్యయోర్ద్విరాత్రం - ఊర్ధ్వంతు
ద్విజానామేకాహః - శూద్రస్యశూద్రేస్పర్శంవినాసంచయాత్పూర్వమేకాహః-ఊ
ర్ధ్వంసజ్యోతిరితిమాధవీయేజ్ఞేయం - శుద్ధితత్త్వేపారస్కరస్తు॥ అస్థిసంచయనాదూ
ర్ధ్వం మాసంయావద్ద్విజాతయః । దివసేనైవశుధ్యంతివాససాంక్షాళనేనచ॥ సజా
తేర్దివసేనైవ త్ర్యహాత్క్షత్రియవైశ్యయోరిత్యుక్తం సపిండానాం రోదననిర్హారాదా
వదోషఇత్యుక్తంప్రాక్ - విజ్ఞానేశ్వరస్తు ॥ మృతస్యబాంధవైస్సార్ధం కృత్వాతు
పరిదేవనం । వర్జయేత్తదహోరాత్రం దానశ్రాద్ధాదికర్మచేత్ ॥ ఇతి పారస్కరో
క్తేః - సర్వత్రైకరాత్రమాహ—అథాశౌచాన్నభక్షణేవిష్ణుః - బ్రాహ్మణానామ
శౌచే - యస్సకృదేవాన్నమశ్నాతి తస్యతావదాశౌచం - యేనతేషామా
శౌచవ్యపగమే ప్రాయశ్చిత్తమితి॥ అజ్ఞానేత్వంగిరాః ॥ అంతర్దశాహేభుక్త్వాన్నం
సూతకేమృతకేపివా । అస్యాశౌచంభవేత్తావద్యావదన్నప్రజల్పనః ॥ ప్రాయశ్చి

త్రింశత్యనాల్పా విప్రస్య [illegible]
శవింశతిః [illegible]
అపదిశతు [illegible]
సదితి [illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
సం - [illegible]
అభ్యా [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
తత్ ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
ఇతి నారదోక్తేశ్చ - గర్భభర్తృ [illegible] - [illegible]
ముదాహృత్యదాసో జాతకృత్యకృతః - [illegible]
న్మాతామహం బాంధవానామనుజ్ఞయా । ఆచార్యస్యైవ పిండం తు [illegible]
తం । ఆచార్యశ్మశ్రుమోదనం స్వగృహేచ తద్భోజనమ్ ॥ ఇతి [illegible]
దాసాదేస్స్వామి తత్సపిండమరణే తువిశ్వః - [illegible]
మితుల్యమాశౌచం మృతేస్వామినాత్మీయమితి - [illegible]
వః ॥ వర్ణానామానులోమ్యేసదాస్యం [illegible] ఇతియాజ్ఞవల్క్యోక్తేః [illegible]
త్రాత్రౌ జననేమరణే వా [illegible] త్రిభాగం కృత్వాద్య భాగస్య [illegible] -
అంత్యేతూత్తరమితి మితాక్షరాయాం, యత్తు [illegible]
యాంతస్యార్వాగ్దినమిత్యుక్తం [illegible]

గ్నేర్దాహాంతద్భిన్నస్య మరణమారభ్యజ్ఞేయం ॥ అనగ్నిమతఉత్క్రాంతే రాశౌ
చాదిద్విజాతిషు । దాహాదగ్నిమతోవిద్యాద్విదేశస్థేమృతేసతి ॥ ఇతి పైఠీనసి
స్మృతేః - సాగ్నికాహితాగ్నిః ఆహితాగ్నిశ్చేత్ప్రవసన్మ్రియేతపునస్సంస్కారంకృ
త్వాశవవదాశౌచమితి వసిష్ఠవిశేషోక్తేః ॥ దాహాదేవతుకర్తవ్యం యస్య వైతా
నికోవిధిః ॥ ఇతి బ్రాహ్మాచ్చ యత్తుధూర్తస్వామినారామాండారేణచోక్తం - ఆ
హితాగ్నేరపిమరణాద్యేవ దశరాత్రం దశాహంశావమాశౌచమ్ ॥ ఇతి మరణని
మిత్తత్వాత్తస్య - యత్తుదాహాదేవతస్యాశౌచముక్తం తత్సంస్కార నిమిత్తాశౌ
చంపృథగేవ తేనగృహ్యాగ్నేస్సంస్కారాంగంత్రిరాత్రం - శ్రౌతాగ్నేస్తుదశరా
త్రం-మరణనిమిత్తంతూభయోర్దశాహందాహాత్ప్రాగపీతితదేతద్వచన విరోధాత్పూ
ర్వస్యైవోత్కర్షాన్మూల కల్పనాలాఘవాచ్చ చింత్యం అథాతిక్రాంతాశౌ
చం - తత్రాశౌచమధ్యేజననాద్యాజ్ఞాతేతచ్ఛేషేణశుద్ధిః ॥ విగతంతువిదేశస్థంశృ
ణుయాద్యోహ్యనిర్దశం । యచ్ఛేషందశరాత్రస్య తావదేవాశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి
మనూక్తేః - అత్ర కేచిదేతత్పుత్రాతిరిక్తవిషయం - తేషాంత్వాశౌచమధ్యే శ్రవ
ణేపితదాద్యేవదశాహాది ॥ పితరౌచేన్మృతౌస్యాతాం దూరస్థోపిహిపుత్రకః । శ్రు
త్వాతద్దినమారభ్య దశాహంసూతకీభవేత్ ॥ ఇత్యస్య సర్వాపవాదత్వాదిత్యా
హుః - తన్న - జ్ఞాతమరణస్య నిమిత్తత్వాత్ అనగ్నిమత ఉత్క్రాంతేరిత్యాదివి
రోధాచ్చ - స్మృత్యర్థసారేపి ॥ జననేమరణేవాప్రథమదినాదూర్ధ్వం జ్ఞాతే
పుత్రాదీనాం శేషేణైవశుద్ధిరితి - షడశీతావపరార్కేచైవం - దశాహాదూర్ధ్వం
జ్ఞాతేతువృద్ధవసిష్ఠః ॥ మాసత్రయేత్రిరాత్రంస్యాత్ షణ్మాసేపక్షిణీతథా । అహ
స్తునవమాదర్వాగూర్ధ్వంస్నానేనశుద్ధ్యతి ॥ జననేత్వతిక్రాంతాశౌచంనాస్త్యే
వ ॥ నాశుద్ధిః ప్రసవాశౌచే వ్యతీతేషుదినేష్వపి ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - పితుస్స్నా
నంతత్రాపిభవత్యేవ ॥ నిర్దశంజ్ఞాతిమరణం శ్రుత్వా పుత్రస్యజన్మచ । సవాసాజ
లమాప్లుత్య శుద్ధోభవతిమానవః ॥ ఇతిమనూక్తేః - తచ్చాతిక్రాంతాశౌచం దశా
హాదిజాత్యాశౌచవిషయం - సత్యనుపనీతాది నిమిత్తత్రిరాత్రాదౌ - ఉపనీతేతు
విషయంతస్మిన్నేవాతికాలజంఇతి వ్యాసోక్తేః-నిర్దశంజ్ఞాతిమరణం,అతిక్రాంతే
దశాహేత్వితిమనూక్తేశ్చ - మాధవీయేదేవలస్తు ॥ అతిపక్షాత్త్రిరాత్రంస్యాత్
షణ్మాసాత్పక్షిణీతతః । పరమేకాహమావర్షాదూర్ధ్వంస్నాతోవిశుధ్యతి ॥ ఇ
త్యాహ - తత్రాపదనాపద్విషయత్వేనవ్యవస్థా - ఇదంచైకదేశే - దేశాంతరేతు
స్నానమాత్రం ॥ దేశాంతరమృతంశ్రుత్వా క్లీబేవైఖానసేయతౌ । మృతేస్నానే
నశుధ్యంతి గర్భస్రావేచగోత్రిణః ॥ ఇతిపరాశరోక్తేరితి విజ్ఞానేశ్వరః స్నానసంవత్స
రాంతే ॥ అర్వాక్త్రిపక్షాత్త్రినిశం షణ్మాసాచ్చదివానిశం । అహఃసంవత్సరాదర్వా
గ్దేశాంతరమృతేష్వపి ॥ ఇతి విష్ణూక్తేరితిమాధవః - ఇదంసపిండానాం దేశాంతరే
స్నానం సోదకానామితియుక్తం - లక్షణంత్వాహ బృహస్పతిః ॥ మహానద్యం
తరంయత్ర గిరిర్వావ్యవధాయకః । వాచోయత్రవిభిద్యంతే తద్దేశాంతరముచ్యతే ॥

దేశాంతరంవదంత్యేకే షష్టియోజనమాయతం । చత్వారింశద్వదంత్యన్యే త్రింశదన్యేతథైవచ ॥ ఇతి ఏతత్సర్వంమాతాపితృభిన్నవిషయం - తయోస్తుపితరౌ చేదితి పూర్వప్రైరీనసివాక్యాత్సదాపూర్ణమేవదశాహాది - స్మృత్యర్థసారేపి - మాతాపితృమరణే దూరదేశేపి సంవత్సరోర్ధ్వమపి పుత్రోదశాహాదికం పూర్ణమాశౌచంకుర్యాత్ - స్త్రీపుంసయోఃపరస్పరంసపత్నీషుచైవమితి - శుద్ధిశాస్త్రాదయోగౌడాస్తు ॥ ఊర్ధ్వంసంవత్సరాదాద్యాద్బంధుశ్చేచ్ఛ్రియతేయదాభవేదేకాహమేవాత్ర తచ్చసన్యాసినాంనతు ॥ ఇతిదేవలోక్తేః - పిత్రోర్వత్సరమధ్యే త్రిరాత్రమూర్ధ్వమేకాహః - బంధుర్మాతాపితాభర్తాచ - పూర్వోక్తస్తుదశాహస్తు కళింగాదిదేశపరఇత్యాహుః - తేబంధుపదస్యపుత్రాదిపరత్వేమానాభావాదనుపేక్ష్యాః - సాపత్నమాతుస్తుదక్షః ॥ పితృపత్న్యామపేతాయాం మాతృవర్జంద్విజోత్తమాః । సంవత్సరేవ్యతీతేపి త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ॥ హీనసవర్ణమాతృషు సపత్నీషుచైవమితి స్మృత్యర్థసారే - కేచిత్ ॥ పితుఃపత్న్యాంప్రమీతాయామాతురసేతనయేతథా ॥ ఇతిబ్రాహ్మోక్తే స్త్వాసన్నేపిదశాహమాహుః - షడశీత్యాంతుసపత్న్యాః ఏతత్సర్వవర్ణతుల్యం ॥ తుల్యంవయసిసర్వేషామతిక్రాంతేతథైవచ ॥ ఇతివ్యాఘ్రోక్తేః — అథాశౌచసంపాతేఉచ్యతే - తత్రశావేశావం సూతేసూతకం శావేసూతకంసూతకేశావంవా తత్రాప్యుత్తరంకాలతః - పూర్వేణసమన్యూనమధికంచేతిద్వాదశభేదాః - యత్రైకదినేసమన్యూనమధికంవాశౌచద్వయం తత్రతంత్రేణాన్యసిద్ధిః - ద్వయోరేకకాలత్వాత్ - యదాతుద్వితీయాదిదినేషుత్రిష్వసజాతీయం శావేజననంవాసమకాలంన్యూనకాలంవా పరంస్యాత్తదా షట్స్వహఃసు పూర్వశేషేణశుద్ధిః ॥ అంతరాజన్మమరణే శేషాహోభిర్విశుధ్యతి ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - అంతరాజ్ఞాతేఇత్యర్థః - జ్ఞాతస్యైవజననాదేర్నిమిత్తత్వాత్ - పూర్వాశౌచోత్తరం తన్మధ్యోత్పన్నేజ్ఞాతే నోత్తరమేవకార్యం - సంస్థితత్వే ప్యుక్తంపూర్వాశౌచాంతఃపాతిపన్నం సమానాల్పలఘునానిమిత్తం తత్కాలాద్యనతిక్రమస్యాశౌచహేతుర్నేవ - అజ్ఞాతంతుస ॥ అవిజ్ఞాతేన దోషస్స్యాచ్ఛ్రాద్ధాదిషు కథంచన ॥ ఇత్యస్యాశౌచసాంకర్యేపిప్రవృత్తేః - తేనాజ్ఞానాత్ స్వల్పాశౌచసంగ్రహే కృతేపి శ్రాద్ధే జ్ఞాతేపినాస్త్యుత్తరితిమాధవీయమపి ॥ జననేజననంచేత్స్యాన్మరణే మరణం తథా । పూర్వశేషేణశుద్ధిస్స్యాదుత్తరాశౌచవర్జనం ॥ అత్ర కేచిత్ ... హేస్యాత్తాంచేత్పునర్మరణజన్మని ॥ తావత్స్యాదశుచిర్విప్రో యావత్తత్స్యాదనిర్దశమ్ ॥ ఇతి మనుపరాశరాద్యైర్దశాహగ్రహణాత్పూర్ణాశౌచఏవ పూర్వశేషేణశుద్ధిః - త్ర్యహాద్యల్పాశౌచసంపాతేతూత్తరేణైవశుద్ధిరిత్యాహుః - హారదత్తోప్యేవమాహ - గౌడాఅప్యేవం - తన్న - యాజ్ఞవల్క్యాదివచనేదశాహస్యతుల్యకాలాశౌచోపలక్షణత్వాత్ ॥ సమానాశౌచసంపాతే ప్రథమేనసమాపయేత్ । అసమానంద్వితీయేన ధర్మరాజవచోయథా ॥ ఇతి మాధవీయే శంఖోక్తేః-అపరార్కమితాక్షరాదివిరోధాచ్చ - యదాతు సూతకేశావం సమన్యూనాధికంవాతే

దానపూర్వశేషాచ్ఛుద్ధిః - తదాహాంగిరాః ॥ సూతకేమృతకంచేత్స్యాన్మృతకే త్వథసూతకం । తత్రాధికృత్యమృతకం శౌచంకుర్యాన్నసూతకం ॥ షట్త్రింశన్మతే ॥ శావాశౌచేసముత్పన్నేసూతకంతుయదాభవేత్ । శావేనశుధ్యతేసూతిర్నసూతిశ్శావశోధినీ ॥ చతుర్వింశతిమతేపి ॥ మృతేనశుధ్యతేజాతం నమృతంజాతకేనతు ॥ అతోయదాదశాహ జననమధ్యేతదంతేవాత్ర్యహాదిశావంతదా పూర్వేణశుద్ధావపితన్నిమిత్తమస్పృశ్యత్వంభవత్యేవ ॥ మరణోత్పత్తియోగేతు గరీయోమరణంభవేత్ ॥ ఇతి కౌర్మాచ్చ - గౌతమవ్యాఖ్యాయాంవృద్ధాత్రిరపి ॥ సూతకాద్ద్విగుణంశావం శావాద్ద్విగుణమార్తవమ్ । ఆర్తవాద్ద్విగుణాసూతిస్తతోపిశవదాహకః॥ అత్రపూర్వపూర్వేణానోత్తరోత్తరనివృత్తిరస్పృశ్యత్వాధిక్యాదిత్యర్థః - షడశీతావపి ॥ స్వభావబహుసూతిస్తు న్యూనశావవిశోధినీ । ఇతిరాత్రిశేషాదావర్ధే తద్విత్రిదినైరాగంతుకైః - సూతేస్వల్పత్వాంనస్వభావేన అతస్తత్రన్యూనశావస్యాపినపూర్వేణ శుద్ధిరితినక్తంస్వభావేత్యుక్తం - గ్రాహ్యేమపి॥ నాగంతుకైరథాహోభిరాశౌచమపనుద్యతే । నచపాతనిమిత్తేనశావస్యాస్యస్యశోధనం॥ ఇతి ఏసంనవపఠాః - యదాతుత్ర్యహాద్యల్పాశౌచమధ్యేసజాతీయం విజాతీయంవాదీర్ఘకాలముత్తరం తదాప్యుత్తరం పూర్ణంకార్యంనపూర్వేణశుద్ధిః॥ స్వల్పాశౌచస్యమధ్యేతు దీర్ఘాశౌచంభవేద్యది । నపూర్వేణవిశుద్ధిస్స్యాత్స్వకాలేనైవశుధ్యతి ॥ ఇత్యుశనసోక్తేః - తేనత్ర్యహాదిశావమధ్యే దశాహాది సూతకేపినపూర్వేణ శుద్ధిరిత్యపరార్కః - శావనిమిత్తమస్పృశ్యత్వంచభవత్యేవ - శుద్ధివివేకేతు - శావేనశుధ్యతేసూతిరితిప్రాగుక్తేః - తత్రాస్యోత్తరాశౌచ నివృత్తిరుక్తాతస్థ - ఉత్తరస్యకాలాధిక్యేన బలత్వాత్ - మాధవీయేయమపి। లఘుస్యాగ్నిమదాశౌచం పశ్చిమేనసమాపయేత్ । యథాత్రిరాత్రేప్రక్రాంతే దశాహంప్రవిశేద్యది ॥ ఆశౌచంపునరాగచ్ఛేత్తత్సమాప్యవిశుధ్యతి హారీతోపి ॥ గురుణాలఘుశుద్ధ్యేత్తు లఘునానైవతద్గురు ॥ ఇతి గురుత్వం లఘుత్వంచ కాలకృతమేవ - ఘార్వానురోధాత్ - ఏతచ్చహారదత్తేనస్పష్టముక్తం - మితాక్షరాయామేవం - యత్తు॥ అఘానాంయౌగపద్యేతుజ్ఞేయాశుద్ధిర్గరీయసీ । మరణోత్పత్తియోగేతు గరీయోమరణంభవేత్ ॥ ఇతి హారీతకౌర్మాదితత్రా స్పృశ్యత్వాభిప్రాయం శావస్యగురుత్వంజ్ఞేయం - క్వచిదల్పకాలేనాపి దీర్ఘకాలాశౌచ నివృత్తిమాహదేవలః ॥ పరతఃపరతోశుద్ధరఘవృద్ధౌవిధీయతే।స్యాచ్చేత్పంచకమాదహ్నఃపూర్వేణైనాత్రశిష్యతే ॥ అస్యార్థః - అఘవృద్ధ్యాదీర్ఘాశౌచే పరతోశుద్ధిః పరమాశౌచం - యదిపూర్వాశౌచముత్తరస్య పంచమదినాత్పరతోనువర్తతే - తదాపూర్వేణైనశుద్ధిః - పూర్వస్యోత్తరాశౌచార్ధాదికకాలవ్యాపిత్వే పూర్వశేషాచ్ఛుద్ధిరిత్యర్థః - యథాషష్ఠేమాసే గర్భపాతనిమిత్త షడహాశౌచమధ్యే దశాహాపాతేపూర్వేణ నివృత్తిః-యథావాత్ర్యహామధ్యేసావపాతనిమిత్తచతురహాపంచాహాయోరన్యతరస్చిత్ -తస్థ-దశాహావధిపూర్వశేషశుద్ధ్యావేదకవాక్యవిరోధాత్ -షష్ఠాది దినేపూర్ణాశౌచ

మంత్యరాత్రౌ తుద్వ్యహాఇత్యనౌచిత్యాచ్చ - [illegible]
చంతతోన్యాసంత్ర్యహాదిచేత్పా[illegible] - [illegible]
హాదిరాత్రిశేషే త్ర్యహాదిపా[illegible]హా [illegible]
సంపాతేచనద్వ్యహాది వృద్ధిః [illegible] - [illegible]
వాదమాహగౌతమః ॥ రాత్రిశేషే[illegible]
త్యయామే ॥ రాత్రిశేషే[illegible]
తపోక్తేః - ఇదంశావాశౌచ[illegible]
శబ్దోఽహోరాత్రపరః । [illegible]
ఖితోక్తేః ॥ అత యదిపరేరాత్రౌ[illegible]
వమాద్గివసాదత ఊర్ధ్వం ద్విరాత్రేణ [illegible]
క్తేః ॥ పునఃపాతేదశాహాత్ [illegible]
ద్వయాత్సవిశుద్ధ్యతీతి॥ [illegible] । ఇతి దేవ
లోక్తేశ్చ - [illegible]
తథేత్యాహుః - [illegible]
త్పునర్మాగణజన్మని । [illegible]
మనుపరాశరాద్యైక[illegible] -
విరోధే చ॥ యద్వైకించ[illegible]
పూర్వవచసాంబాధః - [illegible] - [illegible]
త్వేపి జాతిమాత్రవిప్రాదివిషయా - దేశాంతరవిషయంవాయుగాంతర విషయం
వాస్తు - తేనగౌతమీయే రాత్రిశబ్దోనాహోరాత్రపరః - రాత్రిమాత్రానతి క్షి
ఇతిమితాక్షరోక్తేశ్చ - నకుకవిశ్వ[illegible]-మాధవస్తుతనిగ
తదశాహామితి పూర్వస్యాగ్రగంథ[illegible]విరోధా[illegible]ఇతి - అస్మ[illegible]
యసియే - ఆసపమా[illegible]నాదితి ద్వితీయాశౌచస్యనవమం దినం [illegible]
మేవాహ ద్వ్యహాదివృద్ధేః - పూర్వశేషా[illegible] న్యాయతో ద్వితీ
యదినాదేవ ప్రవృత్తేః - [illegible] ఊర్ధ్వం మితి [illegible] దేవ
లోక్త్వాచాహ - శేషే దశమేహ్ని చాతీతేరాత్రౌ[illegible]పతే [illegible] దశమ్యాం [illegible]
మకుర్యాదితివత్ - తేనసమన్వాద్యైర్విరోధోనాపి మితాక్షరాద్యైః[illegible]
రార్క్య-నిర్ణయా మృతస్వరసోఽప్యేవం - యత్తుతత్రైవబ్రాహ్మే ॥ ఆద్యాభాగ
ద్వయంయావ త్సూతకస్యతుసూతకం । ద్వితీయంపతతిత్వాద్యాత్సూతకా[illegible]
ద్యతే ॥ అతఊర్ధ్వంద్వితీయాత్తుసూతకాంతాచ్ఛుచిస్మృతః । ఏవమేవ విచార్యం
స్యాత్ మృతకేమృతకాంతరం ॥ మృతకస్యాంతరేయత్ర సూతకం[illegible]తే । సూత
కస్యాంతరేవాథ మృతకంయత్రవిద్యతే ॥ మృతకాం[illegible]త్ర[illegible]
ర్భవేః ॥ ఇతి - అస్యార్థస్తత్రైవోక్తః - పూర్వాశౌచచరమాహోరాత్రస్య ది
మాంశే ఆద్యభాగద్వయే న్యాశౌచపాతే పూర్వేణశుద్ధిః - భాగద్వయాదూర్ధ్వంతో

తౌ సూతకాంతరే ద్వితీయాత్పూర్వభిన్నా త్సూతకాంతాద్వ్యహాదిమాసా ఛ్ఛుద్ధి
రితి - అపరార్కోక్త్యాశౌచకాలం త్రేధావిభజ్యనిర్ణయ విషయత్వేనేనముక్తం -
అస్యవచనస్య నిర్మూలత్వోక్తిరజ్ఞోక్తిరేవ - అతః పూర్వాశౌచాంత్యరాత్రావ
న్యాశౌచే౽హోరాత్రద్వయమధికం రాత్రేరంత్యయామేతు దినత్రయమితిభట్టచ
రణోపదిష్టః పంథాః - ఏతత్సంపూర్ణాశౌచసంపాతే ఏవ రాత్రిశేషే త్రిరాత్రాది
సంపాతేతు పూర్వశేషేణైవశుద్ధిః - ద్విరాత్రాదివృద్ధేః - పూర్ణవాక్యస్య గ్రాహ
విషయత్వాదపవాదాభావే శేషశుద్ధేరేవసామాన్యతః ప్రవృత్తేః - షడశీతౌతుప
శౌహాంతే త్ర్యహపాతేపి ద్విత్రిదినవృద్ధిరుక్తా ॥ రాత్రిశేషేయదాశౌచం పూర్వా
నధికమాపతేత్ । ఊర్ధ్వం దినద్వయం పూర్వా ద్యామశేషే దినత్రయమ్ ॥ ఇతి
అనధికం సమన్యూనం వాతత్తుచ్ఛం నిర్మూలత్వాదంతే షడశీత్యాదిపాతేపి ద్విరాత్రాది
వృద్ధ్యాపత్తేశ్చ - పూర్వాశౌచాంతస్యాసిత ద్విత్రిదినమధ్యే నకాశౌచాంతరపాతే
తునఘటత స్యాల్పత్వా దధికేనైవశుద్ధిః - నచవధితస్య పూర్వశేషత్వం శంక
నీయం - రాత్రిశేషపూర్వశేషశుద్ధ్యపవాదే నైమిత్తికానృత్తిన్యాయోజ్జీవనాత్ -
అపవాదాభావే ఉత్సర్గస్యప్రాప్తేః - అపవాదాంతర మాహాశంఖః ॥ మాతర్యగ్రే
ప్రమీతాయా మశుద్ధౌమ్రియతేపితా । పితుశ్శేషేణశుద్ధిస్స్యా న్మాతుః కుర్యా
త్తుపక్షిణీమ్ ॥ పాదత్రయస్పష్టం తుర్యస్యాల్పాయమర్థః - పిత్రాశౌచమధ్యేమాతృ
మృతౌపిత్రాశౌచాంతేమాతుః పక్షిణీమధికాం కుర్యాదితి - అత్రాశుద్ధావిత్యుక్తే
రాత్మహాదేః పితురాశౌచాభావాత్ మాతృమరణేనపక్షిణీకం లుప్తంపూర్ణమేవాశౌ
చం - ఇయంచపక్షిణీతృతీయాదిదినపరా నాద్యదినద్వయే ॥ ప్రతినిమిత్తం నైమి
త్తికావృత్తిన్యాయేన నాదౌ పూర్వశేషాపవాదన్యాదితి పృథ్వీచంద్రః - సపిండా
ద్యాశౌచేన మాతాపిత్రో రాశౌచాపగమోనాస్యేన - ఏసంగ్రహేపి - ఇయం
చపక్షిణీదశమదినాత్పూర్వం మాతృమరణేజ్ఞేయా - దశమ్యాం రాత్రౌ తత్పరిభా
తేవా మాతృమరణేద్వ్యహత్ర్యహ సముచ్చితా పక్షిణీతికశ్చిత్ - తన్న ॥ సం
ఖ్యాంతరోపజననాపత్యా త్ర్యహాదిశ్రుతిబాధాపత్తేః - అతఏవైకాదేయ్యూషస్త్వయా
ఇత్యాదౌశ్రుతసంఖ్యాబాధాపత్తేః - సముచ్చయో నిరస్తోద్వాదశే - గురుణిలఘ్నాం
తర్గతేః - గురుసంఖ్యాలఘూనాశుద్ధ్యేదిత్యుక్తేశ్చ - మాతురన్వారోహణేతు నప
క్షిణీ ॥ యదానారీవిశేదగ్నిం ప్రియస్యప్రియవాంఛయా । తదాశౌచంవిధాత
వ్యం భర్త్రాశౌచక్రమేణహి ॥ ఇతి పృథ్వీచంద్రోదయే లఘుహారీతోక్తేః - తత్రై
వషడశీతమతేపి ॥ మృతంపతిమనువ్రజ్యపత్నీ చేదనలంగతా । నతత్రపక్షిణీకార్యా
పైతృకాదేవశుద్ధ్యతి ॥ పుత్రోన్యోవాగ్నిదస్తస్యా స్తావదేవాశుచిస్తయోః । సప
శ్రాద్ధంసపిండంచ యుగపత్తుసమాపయేత్ ॥ గృహీతాశౌచానాం పుత్రాణాంపి
తుస్సంస్కారేమాతుః - సపిండస్యవామరణేనాయంనిర్ణయః - అతిక్రాంతకా
లాద్విద్యమాన నిమిత్తస్యబలవత్వాత్ - ద్వాదశవర్షోత్తరం సంస్కారా శౌచ
మధ్యేసపిండమరణేప్యేవం - యత్తు అపరార్కే బ్రాహ్మే ॥ ఋగ్వేదవాదాత్సాధ్వీ

స్త్రీనభవేదాశ్నఘూతని । త్ర్యహాశౌచేతునిర్వృత్తే శ్రాద్ధప్రాప్తిర్విశాస్త్రవత్ ॥
ఇతి తద్భర్తుర్దాశౌచో౽త్ర మన్వాద్యోహాః త్రిరాత్రాశౌచ [illegible]
బ్రాహ్మణాదేః క్షత్రియాద్యనుగమనేల్యాశౌచ [illegible] - [illegible]
యోగాడాస్తు - భర్తుర్దాశౌచో౽త్ర మన్వాద్యోహః త్రిరాత్రం - సహాగ [illegible]
సంపూర్ణం - యుద్ధహతస్యసద్యశ్శౌచేన్వాహాదౌ బ్రాహ్మణే స్త్రీ [illegible]
త్వాత్ - భర్తుః [illegible] దాన [illegible] చితౌ తుసద్యశ్శౌచ [illegible]
త్వాగుక్తం పూర్వే శేషేణ [illegible] ముక్తం [illegible] ॥ [illegible]
చేనయాశుద్ధి స్నాన కేన్మృతకేన నా । [illegible] కామగ్ని [illegible] సుతా
నపి ॥ నిర్ణయామృతే - స్మృతిసంగ్రహేపి ॥ [illegible]
దంవినా ॥ ఇదంమూర్ధ్వసదాహకరణే మాతులాదిసంబంధేన దాహవాంత్రి [illegible]
తు త్రిరాత్రమేవేత్యుక్తంప్రాక్ - స్మృత్యర్థసారే ॥ [illegible] గుణ [illegible]
గుణమాతర్ణవమ్ । [illegible] దాహకః ॥ తన్నాశౌచసం
పాతేనశావ జనన [illegible] ॥ అనాథ [illegible] సముత్పన్నే పుత్రజన్మయ
దాభవేత్ । పితుః [illegible] శౌచ [illegible] । ఇతి [illegible]
తేః - అశౌచేపు [illegible] - [illegible] జననా [illegible]
యది । కేవలము [illegible] ॥ [illegible]
చేజ్జననంభవేత్ । [illegible] ॥ [illegible]
ణేమధ్యే పితు [illegible] ॥ [illegible] శ్రాద్ధ [illegible] దేశాన [illegible]
హాని ॥ ఇతి స్మృతేః - [illegible] శ్రాద్ధే [illegible]
ఏకాదశాహే శ్రాద్ధ [illegible] - [illegible] ॥ దశమం పిండ [illegible]
జ్యరాత్రిశేషేశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి [illegible] ప్రాక్ [illegible] మాత్ర [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] కేనత్వాశౌచాంత [illegible] - అథాశౌచా [illegible] -
కర్తృత్వతః,కర్మతః,ద్రవ్యతః,మృతదోషతః,విధానాచ్చ - అథో [illegible] బ్రహ్మచారి [illegible]
షు॥నైష్ఠికానాం వనస్థానాం యతీనాంబ్రహ్మచారిణామ్।నాశౌచంకీర్తితం సద్భిః పతి
తేచతథామృతేః - ఇతికౌర్మోక్తేః - తుర్యపాదేశౌచేవా పిత [illegible] దేవల [illegible] -
ఆశౌచమంత్య కర్మోపలక్షణం ॥ బ్రహ్మచారీనకుర్వీత శవవాహాదికాః క్రియాః ।
యదికుర్యాచ్చరేత్కృచ్ఛ్రం పునస్సంస్కారమేనచ ॥ ఇతి దేవలోక్తేః - పితృ
త్రాదివ్యతిరిక్తవిషయం ॥ ఆచార్యంస్వముపాధ్యాయం మాతరం పితరంగురుమ్ ।
నిర్హృత్యతువ్రతీప్రేతం నవ్రతేనవియుజ్యతే ॥ ఇతి మనూక్తేః - హారీతః ॥ మాతా
పిత్రోస్తుయత్ప్రోక్తం వర్తిచాన్ [illegible] పుత్రకః । వ్రతస్థో౽పిహికుర్వీత పిండదానోదకక్రి
యాం ॥ భవత్యశౌచంనైవాస్యనైవాగ్నిస్తస్యలుప్యతే । స్వాధ్యాయంచపరిత్యజేత
పూర్వవద్విధివర్జితం ॥ సంవర్తః ॥ అన్యగోత్రో౽పసంబంధః ప్రేతస్యాగ్నిందదాతి
యః । పిండంచోదకదానంచ సదశాహంసమాచరేత్ ॥ నిర్హరణమంత్యకర్మపరం॥

ఏవంమాతామహస్య - యథా - వ్రతస్థోపిసుతఃపితుఃకుర్యాత్క్రియాంనృప॥తథా
మాతామహస్యాపి దౌహిత్రఃకర్తుమర్హతీత్యపరార్కే భవిష్యోక్తేః - మాతాపి
త్రోరుపాధ్యాయాచార్యయోరౌర్ధ్వదేహికం । కుర్వన్మాతామహస్యాపి వ్రతీ
నభ్రశ్యతేవ్రతాత్ ॥ఇతికాలాదర్శాచ్చ - తత్రాంత్యకర్మనిమిత్త మస్పృశ్యత్వం-
దశాహమస్త్యేవ ॥ సగోత్రోవాసగోత్రోవా యోగ్నిందద్యాత్సఖేనరః । సోపికు
ర్యాన్నవశ్రాద్ధం శుద్ధ్యేత్తుదశమేహని ॥ ఇతి దివోదాసోక్తవచనాత్ - అత ఏవ
బ్రహ్మచారిణః శవకర్మణోవ్రతాన్నివృత్తి రన్యత్రమాతాపిత్రోర్గురోశ్చేతి గౌత
మీయేవ్రతనివృత్తేరేవ పర్యుదాసోనాశౌచస్య - సంధ్యాదికర్మలోపస్తునాస్తి ॥
నత్యజేత్సూతకేకర్మ బ్రహ్మచారీస్వకంక్వచిత్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్॥ పిత్రో
ర్గురోర్వ్యాపత్తౌతు బ్రహ్మచార్యపియస్స్మృతః । సవ్రతశ్చాచరేత్సర్వ అగ్నిపర్యాగ
కక్రియాం ॥ తేనాశౌచంనకర్తవ్యం సంధ్యాస్నానంనలుప్యతే । అగ్నికార్యంచన
కర్తవ్యం సాయంప్రాతశ్చనిత్యశః ॥ ఇతి చంద్రికాయాంసంవర్తోక్తేశ్చ - అత్ర
కర్మానధికారరూపాశౌచ నిషేధఏవ - అపరార్కమాధవాదయస్తు - ఏకాహ
మాశౌచమాహుః ॥ ఆచార్యంవాప్యుపాధ్యాయం గురుంవా పితరంచవా । మా
తరంవాస్వయందగ్ధ్వా వ్రతస్థస్తత్రభోజనం ॥ కృత్వాపతతినోతస్మాత్ప్రేతాన్నం
తత్రభక్షయేత్ । అన్యత్రభోజనంకుర్యాన్నచతైస్సహసంవసేత్ ॥ ఏకాహమశు
చిర్భూత్వా ద్వితీయేహనిశుధ్యతి ॥ ఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - తదన్నభోజనేతుప్రాయ
శ్చిత్తం పునరుపనయనమాశౌచంచ - దివోదాసాదయస్తుబ్రాహ్మోక్తేః - ప్రే
తమేహ్నిసంధ్యాదిలోపః ॥ బ్రహ్మచారీయదాకుర్యాత్పిండనిర్వపణంపితుః । తావ
త్కాలమశౌచంస్యాత్పునస్స్నాత్వావిశుధ్యతి॥ఇతిప్రజాపతివచనాత్ - ద్వితీయా
హోదాపిండదానకాలేఏవాస్పృశ్యత్వమాత్రంనాన్యదిత్యాహుః,దశాహమస్పృశ్య
త్వేపికర్మాంగస్నానవిధానార్థమేతదితియుక్తం - అంత్యకర్మాకరణేతుబ్రహ్మ
చారిణః - పిత్రాదిమరణేప్యాశౌచాభావ ఏవసోపి బ్రహ్మచర్యకాలఏవ - సమా
వర్తనోత్తరంతు పూర్వమృతానాంత్ర్యహాశౌచంభవత్యేవ ॥ ఆదిష్టీనోదకంకు
ర్యాదావ్రతస్యసమాపనాత్ । సమాప్తేతూదకందత్వాత్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ।
ఇతి మనూక్తేః - తత్రాపివికల్పః ॥ పితర్యపిమృతేనైషాం దోషోభవతికర్హిచిత్ ।
ఆశౌచంకర్మణోంతేస్యాత్త్ర్యహంవాబ్రహ్మచారిణామ్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ -
తథాకృతజీవచ్ఛ్రాద్ధేనకమప్యాశౌచంనకార్యమితిహేమాద్రిః - శుద్ధితత్త్వేకౌర్మే॥
సద్యశ్శౌచంసమాఖ్యాతం దుర్భిక్షేచాప్యుపద్రవే । డింబాహవహతానాంచ విద్యు
తాపార్థివైర్ద్విజైః ॥ ఉపద్రవేత్యంతమరకే ॥ ఉపసర్గమృతేచైవసద్యశ్శౌచం
విధీయతే॥ ఇతిపరాశరోక్తేః - ఉపసర్గోత్యంతమరక ఇతిశూలపాణ్యనిరుద్ధభట్టా
దయః - యాజ్ఞవల్క్యోపి ॥ ఆపద్యపిచకష్టాయాం సద్యశ్శౌచంవిధీయతే ॥ ఇతి
మరణసమయేపి నాశౌచంతథాచ శుద్ధిరత్నాకరేదక్షః ॥ స్వస్థకాలేత్విదంసర్వం
సూతకంపరికీర్తితం ॥ ఆపద్గతస్యసర్వస్య సూతకేపినసూతకం ॥ అతిస్నతిదై రా

గ్యే సన్న్యాసోప్యాతురస్య భవతీతి కేచిత్ - అథ సద్యశ్శౌచం త్రింశచ్ఛ్లోక్యాం ॥ ఋత్విగ్యజ్ఞేషు సత్త్రివ్రతికృచ్ఛ్రకృద్దీక్షితర్త్విక్ స్వదేశాభిషిక్తౌ [illegible] రసభిషక్కారుశిల్ప్యాతురాణాం । సంప్రారబ్ధేషు దానోద్వహయజన యజ్ఞప్రారబ్ధయు ద్ధప్రతిష్ఠాచూడా తీర్థానే యాత్రాజప పరిణయనాద్యాస్వపి [illegible] ॥ నా శౌచమితి శేషః - సత్త్రీ అన్నసత్త్రవాన్ - ముఖ్యసత్త్రస్య దీక్షితేన [illegible] - వ్రతీ అనంతవ్రతాదినియమవాన్ - స ప్రతిదినాన్నప్రదాతా ఇతి [illegible] - [illegible] ॥ కా రవః శిల్పినో వైద్యాః దాసీదాసాస్తథైవ చ । [illegible] చాః ప్రకీర్తితాః - కారవస్సూపకారాద్యాః - శిల్పినః [illegible] - [illegible] తురస్య వ్యాధినాశార్థం దానాదాతులాదానాదేః ప్రారంభే [illegible] లోపివా - యజనం తటాకోత్సర్గః కోటిహోమాది - లఘువిష్ణుః ॥ ప్రతి [illegible] హోమేషు శ్రాద్ధే హోమే మేర్పుజజపే । ఆరబ్ధే సూతకం నస్యాత్ [illegible] ॥ ప్రారంభో వరణం యజ్ఞే సంకల్పో వ్రతసత్త్రయోః । నాందీశ్రాద్ధం వివాహాదౌ శ్రాద్ధే పాకపరిక్రియా ॥ ఇతి [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] త్ ॥ ఇతి [illegible] - [illegible] లవిచ్ఛేదేన సంకల్పితే [illegible] - [illegible] నియమస్యాపి [illegible] ॥ ఇతి [illegible] మోపి ॥ శివవిష్ణ్వర్చనం దీక్షా యస్యాగ్నిపరిగ్రహః । [illegible] తస్మృద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ [illegible] ॥ జపోదేవ [illegible] గ్నిః కార్యో దీక్షాన్వితైర్ద్విజైః । నాస్తి పాపం యతస్తేషాం సూతకం వా యతాత్మనాం ॥ [illegible] ॥ అథ [illegible] త్యానిత్యం చ [illegible] ॥ [illegible] నయోగేవ పూజయేత్ । [illegible] త్తునృసింహాదికల్పే ॥ సదా [illegible] । [illegible] తి - [illegible] - [illegible] [illegible] ॥ అసువిద్వాన్సువిద్వాపి [illegible] । [illegible] నోవిద్వాన్ స్నానస్సైవ సబాహ్యసేత్ ॥ కాలనియమాభావేతు [illegible] - [illegible] గథయాత్రాదిః - ఏషు నాశౌచం - [illegible] - [illegible] చక్షైయః - అత్ర [illegible] - [illegible] శౌచాభావః - తదాదిత్యాశౌచమస్త్యేవ - తేన నైతానోపాసనాః [illegible] ఇతి నై తానత్వేప్యేవ భృత్యాదిసభవత్యేవ - [illegible] మాధవీయేత్రాహ్యేత్ ॥ తద్వన్నా హితదీక్షస్య త్రైవిద్యస్య మహాత్మనః । స్నానమాత్రేణ శుద్ధిః స్యాత్ [illegible] కమ్ ॥ ఇతి నైతానోపాసనాః కార్యా ఇత్యనేనైన సిద్ధె [illegible] చేతి

పునర్దీక్షితగ్రహణం యజమానేస్వయంకర్తృత్వార్థం స్నానప్రాప్త్యర్థం వేతి విజ్ఞానేశ్వరః నస్తుతస్తుదీక్షణీయాసంస్కృతస్యప్రాగప భృథాత్కర్మ ప్రాప్త్యర్థందీక్షితగ్రహణం। తేన తతఃపూర్వంని షేధఏవ - యత్తు ప్రారంభోవరణం యజ్ఞే ఇతితత్స్మృత్యర్థపరం - తథాచ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ వరణ[illegible]యజ్ఞే నక్రా[illegible]దితపశ్చరే ॥ ఇతి॥ వృద్ధాస్త్వేవం - ఋత్విజాంచమధుపర్కోత్తరమాశౌచాభావః ॥ గృహీతమధుపర్కస్య యజమానాత్తుఋత్విజః । పశ్చాదశౌచేపతితే నభవేదితినిశ్చయః ॥ ఇతిబ్రాహ్మాత్ - [illegible]తపనరామాంచారః - చతుర్ణాంన[illegible] [illegible] ఆగమయితవ్యఇత్యాహ - ఏవంస్మార్తేపి-తులా[illegible]హోమాదౌ మను[illegible]సతి[illegible]యః - యత్తు ప్రారంభో వర[illegible]యజ్ఞే [illegible] - [illegible]నాథానేష్టిపశుబంధానా తద [illegible] ॥ [illegible] [illegible]వనాత్ ॥ [illegible]స్య [illegible] ॥ [illegible] స్నాతః[illegible]వాప్నుయాత్[illegible] - [illegible]చాస్య[illegible]కర్తృత్వం ॥ సూతకేమృతకే [illegible] అశక్త[illegible] । [illegible] హోమయేన్నతుహాపయేత్ ॥ ఇతి బృహస్పత్యుక్తేః - [illegible] శాలాగ్నౌకేవలస్యహోమాని కుర్యాదితి [illegible] విజ్ఞానేశ్వరః - [illegible]గ్రహణం పూజార్థం - తేన [illegible] । [illegible] వికల్పమాహుః - అప [illegible] ॥ [illegible]స్మార్తేతు[illegible] [illegible] స్నానోపస్థ[illegible] ॥ [illegible]నికంచయ తే । సూతకేతు [illegible]యశ్చ [illegible] ॥ ఇతి మరీచ్యుక్తేః ॥ జన్మహా [illegible]వే । శాలాగ్నౌ కేవలోహోమః కార్యఏవా న్యగోత్రజైః ॥ ఇతి జాబాల్యుక్తేశ్చేత్యాహుః - అపరార్కేప్యేవం - యాజ్ఞికాల స్త్వేవం ॥ సూతకేతుసముత్పన్నే స్మార్తంకర్మ కథంభవేత్ । పిండయజ్ఞంచరుం హోమమసగోత్రేణకారయేత్ ॥ ఇతి జాతూకర్ణ్యోక్తేశ్చ - చరుః స్మార్తస్థాలీపాకః - శ్రవణాకర్మాదిశ్చేతి విజ్ఞానేశ్వరః - ప్రారబ్ధంతుసపిండేనాపికార్యం॥ నచ తత్కర్మగుర్వాణః స్నానాభ్యాప్యశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి మనూక్తేః॥ ఛందోగపరిశిష్టేపి॥ హోమమశ్రౌతేతుకర్తవ్య [illegible] నవా । అకృతంహావయేత్ స్మార్తే తదభావేకృతాకృతం ॥ అకృతంవ్రీహ్యాది - కృతాకృతంతండులాది - స్మార్త హోమాదౌతువికల్పోజ్ఞేయః - శాలాగ్నౌచైకేఇతిప్రాగుక్తేః - యదాక[illegible] ధానస్యద్వారా - అత్రేదంతత్త్వం యేషాంబహ్వృచాదీనాంద్వాదశరాత్రమహో మేపినాగ్నివిచ్ఛేదః - తైర్నకార్యం - తైత్తిరీయాదిభిఃకార్యం - త్రిరాత్రమహా లుమహానోగ్నిలౌకికః సంపద్యతే ఇతి సుదర్శనభాష్యేవచనాత్ - సమారోపే

త్వగ్నౌ తేనాపిన కార్యం - కింతుపుత్రాదిభాః కుర్యుః - [illegible]
రాశౌచాపవాదాభావాదనస్యకర్తృకత్వాచ్చ - [illegible]
త్ - యత్తుఆశ్వలాయనః ॥ ఔపాసనాది సూతకేపి [illegible] ॥ [illegible]
వత్యాంచభార్యాయాం నకుర్యాన్మంత్రాంశ్చవన ॥ [illegible]
యంనజుహుయాద్ద్విజః । శ్రౌతాగ్నౌ [illegible]
ఇతి తదపిసమారోపపరం - [illegible]
వేసూతకాదిషు । సమారోపణ [illegible]
చమనుః - ప్రతిష్ఠాహోమాగ్ని [illegible]
నాన్నివృత్తిః ॥ విప్రోదశాహమాసీత వైశ్వదేవవివర్జితః ॥ [illegible] -
యద్యపి ॥ పంచయజ్ఞవిధానంతు నకుర్యాన్మృత్యుజన్మనోః ॥ ఇతి [illegible]
ర్వనిషేధోప్యుక్తః తథాప్యపసంగాదీనాం వైశ్వదేవస్య పంచ[illegible]
పృథఙ్నిషేధః - హారద [illegible] వైశ్వదేవః కార్యః - [illegible]
వసధ్యాయాయదాత్మా [illegible] - [illegible]
ధాత్ - సంధ్యాదీనామప్య[illegible] - [illegible]
రుంహోమంయజ్ఞోపవనసహా[illegible] । [illegible]
ద్విజః । సూతకేమృతకేచైవ సంధ్యాకర్మ సమాచరేత్ । [illegible]
స్మంత్రాణ్ ప్రాణాయామమ్మృతేద్విజః ॥ [illegible]
ధ్యాపంచమహాయజ్ఞా నైత్యకాస్స్మృతికర్మచ । తన్మధ్యే [illegible]
తేపునఃక్రియా॥ఇతి-యచ్చసంవర్తః ॥ సూతకేకర్మణాంత్యాగ స్సంధ్యాదీనాం [illegible]
యతే ॥ యచ్చవిష్ణుపురాణం ॥ సర్వకాలముపాసీత సంధ్యయోః పార్థివే
ష్యతే । అన్యత్రసూతకాశౌచ విభ్రమాతురభీతితః ॥ ఇతి - తన్మూలాణ్ సంధ్యాప
రం॥ [illegible] సంధ్యా [illegible] - [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
[illegible] మంత్ర[illegible] - సూతకేసావిత్ర్యా [illegible]
సూర్యంధ్యాయన్నమస్కుర్యాత్ - [illegible] ॥ సూతకే
మృతకేకుర్యాత్ప్రాణాయామమమంత్రకం । [illegible] మార్జనమంత్రాంస్తు మనసో
చ్చార్య మార్జయేత్ ॥ గాయత్రీంసమ్యగుచ్చార్య సూర్యాయార్ఘ్యం నివేద
యేత్ । మార్జనంతుసవాకార్యం ముపస్థానంనచైవహి ॥ గ్రహణే శ్రాద్ధాదా
వ్యశౌచాపవాదమాహవ్యాఘ్రః ॥ స్వాతకేగ్రహణేత్యాగో [illegible] స్యత్ర
సూతకే॥ ఇతి [illegible] ॥ సూతకేమృతకేచైవ [illegible] దర్శనే । [illegible]
వేచ్ఛుద్ధి [illegible] ॥ ప్రయోగపారిజాతే బృహస్పతిః ॥ [illegible]
వివాహేసంక్రాంతౌ సూతకంన కదాచన ॥ పృథ్వీశాతాతపః ॥ యదాభోజనకాలేతు
[illegible] శుచిర్భవతిద్విజః । భూమౌనిక్షిప్యతంగ్రాసం స్నాత్వావిప్రోవిశుద్ధ్యతి ॥ భక్ష
యిత్వాతుతంగ్రాసం [illegible] । అశిత్వాసర్వమేవాన్నం త్రిరా
త్రంతువిశుద్ధ్యతి ॥ ఇదమపి [illegible]

అథ ద్రవ్యశుద్ధిః। మరీచిః—లవణేమధుమాంసేచ పుష్పమూల ఫలేషుచ । శాకకాష్ఠ తృణేష్వప్సు దధిసర్పిఃపయస్సుచ ॥ తిలౌషధాజినేచైవ పక్వాపక్వే స్వయంగ్రహః । పణ్యేషుచైవసర్వేషు నాశౌచంమృతసూతకే ॥ స్వయమేవస్వామ్యనుజ్ఞయాగ్రాహ్యంనతద్ధస్తాదిత్యర్థః - క్రయేతుతద్ధస్తాదపినదోషః - పక్వంలడ్డుకాది। అపక్వం తండులాది - ఏతదన్నసత్రపరం ॥ అన్నసత్రేప్రవృత్తానా మామమన్నమగర్హితం । భుక్త్వాపక్వాన్నమేతేషాం త్రిరాత్రంతువ్రతీభవేత్ ॥ ఇత్యంగిరసోక్తేః - పక్వాన్నమోదనాది - నతుభక్ష్యం। షట్త్రింశన్మతే - ఉభాభ్యామపరిజ్ఞానే సూతకంనైవదోషకృత్ । ఏకేనాపిపరిజ్ఞాతే భోక్తుర్దోషముపావహేత్ ॥ వివాహోత్సవయజ్ఞేషు త్వంతరామృతసూతకే । పక్వైరన్నంప్రదాతవ్యం భోక్తవ్యంచద్విజోత్తమైః ॥ భుంజానేషుతువిప్రేషు త్వంతరామృతసూతకే । అన్యగేహోదకాచాంతాః సర్వేతేశుచయఃస్మృతాః । స్మృత్యంతరే । వివాహోత్సవేత్యాదిదృష్ట్వా- పూర్వసంకల్పితాన్నేషునదోషఃపరికీర్తితః ॥ పైఠీనసిః ॥ సంసర్గాద్యస్యవాశౌచం యస్యాతిక్రాంతకాలతా । తదీయస్యపదార్థస్య నాశౌచంవిద్యతేక్వచిత్ ॥ శుద్ధితత్త్వే ॥ శుద్ధదిత్యనువృత్తౌవిష్ణుః - ప్రోక్షణేనచపుస్తకమితి—

అథ మృతదోషే- హేమాద్రౌషట్త్రింశన్మతేకౌర్మేచ ॥ వ్యాపాదయేత్తథాత్మానం స్వయంయోగ్న్యుదకాదిభిః । విహితంతస్యనాశౌచం నాగ్నిర్నాప్యుదక క్రియా ॥ శవవత్స్పర్శనం - యాసదాశౌచమస్త్యేన। హతానాంనృపగోవిప్రైరన్వక్షంచాత్మఘాతినామ్ ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేః - శుద్ధితత్త్వేకౌర్మే। సర్పశస్త్రాంగసమాఖ్యాతం శాపాదిమరణంతథా । అతిపాదాన్విచారిహాసే॥ భవిష్యే స్వేచ్ఛయా మృత నాగవిప్ర... । అంత్యాత్యజవిపోన్న... దర్భైః ॥ పాషండమాశ్రితాశ్చైవ మహాపాతకినస్తథా । స్త్రియశ్చవ్యభిచారిణ్య ఆరూఢపతితాస్తథా ॥ నతేషాంస్నానసంస్కారో నశ్రాద్ధంనాపిపిండదానం। గౌతమః॥ ప్రాయోనాశకశస్త్రాగ్ని విషోదకోద్బంధనప్రపతనైశ్చేచ్ఛతామితి - నాశౌచమితిశేషః ॥ అంగిరాః ॥ చండాలాదుదకాత్సర్పాద్బ్రాహ్మణాద్వైద్యుతాదపి। దంష్ట్రిభ్యశ్చపశుభ్యశ్చ మరణంపాపకర్మణాం । ఉదకంపిండదానంచ ప్రేతేభ్యోయత్ప్రదీయతే । నోపతిష్ఠతితత్సర్వ మంతరిక్షేవినశ్యతి ॥ షట్త్రింశన్మతేప్యేవం - బ్రాహ్మేపి ॥ శృంగిదంష్ట్రినఖివ్యాళ విషవహ్నిస్త్రియోజలైః ॥ వ్యాళోగజః ॥ సుదూరాత్పరిహర్తవ్యః కుర్వన్క్రీడాంమృతిస్తుయః । నాగానాంవిప్రియంకుర్వన్ హతశ్చాప్యథవిద్యుతా ॥ నిగృహీతస్స్వయంరాజ్ఞా చౌర్యదోషేణకుత్రచిత్ । పరదారాన్హరంతశ్చ ద్వేషాత్తత్పతిభిర్హతాః ॥ అసమానైశ్చసంకీర్ణైశ్చాండాలాద్యైశ్చవిగ్రహం । కృత్వాతైర్నిహతాస్తద్వచ్చండాలాదీన్సమాశ్రితాః ॥ శస్త్రాగ్నిగరదాశ్చైవపాషండాఃక్రూరబుద్ధయః । క్రోధాత్ప్రాయంవిషంవహ్నిం శస్త్రముద్బంధనంజలమ్ ॥ గిరివృక్షప్రపాతంచ యేకుర్వంతినరాధమాః । కుశిల్పజీవినోయేచ సూనాలంకారధారిణః ॥ ముఖేభగాస్తుయేకేచిత్ క్లీబప్రాయానపుంస

కాః । బ్రహ్మదండహతా యే చ యే చా [illegible]
యే చ పతితాస్తే ప్రకీర్తితాః [illegible] ॥
న చాశ్రుపాతః పిండో వా కార్యం [illegible]
తివిమోహితః ॥ తత్ స్త్ర కృచ్ఛ్ర [illegible]
ర్యం సర్వేషాం కరణేతు మాధవీయే [illegible]
కృచ్ఛ్రత్రయం చరేద్ద్విజః । సతప్తకృచ్ఛ్ర [illegible]
నేతు ॥ కృత్వా [illegible]
తంచ తప్తకృచ్ఛ్రాణి [illegible]
పారిజాతః - ప్రత్యేకంతు [illegible]
మత్రివా పతితం యది । [illegible]
తునాశ్నీయాత్త్రిరాత్రం [illegible]
సంవర్తః ॥ యేషామన్యత [illegible] క్రియాం
కృత్వా కృచ్ఛ్రం [illegible]
తాన్స్వీయకృచ్ఛ్రే యే మేధమాధవః - [illegible]
తానాం తథాశ్రయా । [illegible]
గ్నేస్తు విశేషో హేమాద్రౌ [illegible]
ఘే । [illegible]
పాతకసంయుక్తో [illegible] విది । [illegible]
సంతుష్యయాత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తం [illegible]
ర్వాపయేచ్ఛ్రాద్ధం మన్త్రవత్స్యైస్తు [illegible] ద్వాదశ ప్రాయశ్చిత్త [illegible]
సవాసిక సేత్ ॥ మాధవీయే [illegible]
ఘంతకః । దహేత్ బ్రాహ్మణం విప్రో [illegible]
త్వా [illegible] ద్విప్రాణాయామ [illegible] ॥
స్వేనాగ్నినా స్వమంత్రేణ పృథగేవం పునర్దహేత్ ॥ హేమాద్రౌ [illegible]
యిత్వా శవం తేషాం [illegible] ఇత్యుక్తం - గౌతమ [illegible]
నేక్షణీయం ॥ తాం స్త్రీ ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కేచాత్మహనో జనాః । ఇతి ప్రసిద్ధా వాత్మ
హననే యే పదోషా ఉక్తాః - ప్రమాదమరణే త్వాశౌచాదిసర్వం భవత్యేవ - తదాహాం
గిరాః ॥ అథ కశ్చిత్ప్రమాదేన మ్రియేతాగ్న్యుదకాదిభిః । తస్యాశౌచం విధాతవ్యం
కర్తవ్యా చోదకక్రియా ॥ బ్రాహ్మేపి ॥ ప్రమాదాదపి నిశ్శంక స్త్వకస్మాద్విధి
చోదితః । శృంగిదంష్ట్రినఖివ్యాళ విషవిద్యుజ్జలాదిభిః ॥ చండాలైరథవా చోరైర్ని
హతో వాపి కుత్రచిత్ । తస్య దాహాదికం కార్యం యస్మాన్న పతితస్తు సః ॥ ఇతి ప్రమాద
మరణే త్రిరాత్రమాశౌచమితి గౌడాః - శుద్ధితత్త్వాదయః - దశాహమేవేతి దాక్షిణా
త్యాః - అస్యాపవాదో హేమాద్రౌ భవిష్యే ॥ ప్రమాదాదిచ్ఛయా వాపి నకుర్యా
త్సర్పతో మృతే ॥ నాగపూజాం వినా న కుర్యాదిత్యర్థః - బౌధాయనోపి ॥ బుద్ధిపూ

[illegible] క్రిమిగోగ్రాహపీడితాయుతే ॥ [illegible] తత్రపూర్వగ్రహణాదిం [illegible] – తస్మిన్విప్రేప్రబాధా [illegible] తాతియేచ ॥ వ్యాఘ్రేణనిహతే [illegible] నాస్త్యవినాహారాధిలోకే । సప్తపాస్వనాగబలి [illegible] వృత్తాంచకః ॥ [illegible] నాగబలిం [illegible] । [illegible] ద్యాత్ తప్యస తుంగుహిరణ్యదయం ॥ చారణనిహతేఽధేనుం [illegible] నిహతేఽన్యవ । వృషణనిహతే [illegible] పంచకః ॥ [illegible] నిహతేఽన్యే [illegible] సమ ద్విజాః । [illegible] విష్ణునామసమాధినా ॥ [illegible] సహద్వా [illegible] । [illegible] నాయయోత్ ॥ [illegible] । సునాహతేఽ పతిత్రిసాలంధ్రా [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] త్రి [illegible] త్రి [illegible] శ్రాద్ధం [illegible] । [illegible] ద్యాద్భూమిం [illegible] । [illegible] నాపిహతేనాన్య ముపపాదంస్యాత్ [illegible] । [illegible] హతే [illegible] వ్యాసదనే సహా ॥ [illegible] । అశ్వనానిహతేఽదద్యాత్స [illegible] ॥ [illegible] నిహతే [illegible] తాం । ఉద్బం [illegible] । [illegible] ద్యాత్ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] దేవపారాయణంతథా । సచ్ఛత్ర [illegible] ద్యాద్ద [illegible] లోకేమహీయతే ॥ పతి [illegible] దమృతే [illegible] । మృతే చాండాలరహితే కృచ్ఛ్రాణాం నవతించరేత్ ॥ ఏవంకృత్వావిధానేతు విదధ్యాద్బాంధవః దేహికం । తథాన్యైధమన [illegible] సగోత్రః - తదాహాతుర్ధ్యనువృద్ధిగార్గ్యః ॥ వృద్ధశ్శౌచస్మృతేలుప్త ప్రత్యాఖ్యాతభిషక్క్రియః । ఆత్మానంఘాతయేద్యస్తు భృగ్వగ్న్యనశనాంబుభిః ॥ తస్యత్రిరాత్రమాశౌచం ద్వితీయేత్వస్థిసంచయః । తృతీయేతూదకంకృత్వా చతుర్థేశ్రాద్ధమాచరేత్ ॥ ఇతి హేమాద్రౌవిష్ణుధర్మేపి ॥ నరస్తువ్యాధిరహితో నత్యజేదాత్మనస్తనుమ్ । అసూర్యానామ తేలోకా అంధేనతమసావృతాః ॥ తాంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కేచాత్మహనోజనాః । అరిష్టైరాత్మనోజ్ఞాత్వా మృత్యుకాలముపస్థితం ॥ వ్యాధితోఽభిషజాత్యక్తః పూర్ణేవాయుషిచాత్మనః । యథాయుగానుసారేణసంత్యజేదాత్మనస్తనుమ్ ॥ తస్మిన్కాలేతనుత్యాగా ద్యథేష్టంఫలమాప్నుయాత్ । అయమస్తుపురాదృష్టం మరణంబ్రహ్మణస్యచ ॥ నేతిగాఢానామపపాఠః-ఉత్తరార్ధేఽసంగతేః ॥ క్షత్రియస్యతుసంగ్రామే మృతేభర్తరిమోహితః ॥ అపరార్కే-బ్రహ్మ

గిర్యః ॥ యో [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] -
[illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] -
[illegible] - [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
త్ ॥ ఇతి తన్నిమూ[illegible] - [illegible] - [illegible]
నాన్నిమూ[illegible] - [illegible]
యుక్తం - [illegible] - [illegible]
పునః ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible]
యతి - [illegible] ॥ [illegible]
పునరాన । [illegible]
భృగో[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] మహా[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
జంతుషు । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
తే నాన్యథా[illegible]చిత్త[illegible] ॥ హేమాద్రౌ[illegible] - అత్ర[illegible] ఇత్యు[illegible]
ర[illegible]మరణకాలాయోః - స్త్రీ[illegible] సంప[illegible] - [illegible]
చంద్ర[illegible]పిత్రోర్మాతామహ - [illegible] - [illegible]
[illegible]దిమరణాంకలౌ నిషిద్ధౌ ॥ భృగ్వగ్ని[illegible]చైవ వృద్ధాదివర[illegible] ॥ ఇతిమా
ధవేన పృథ్వీచంద్రేణచ కలివర్జేషూక్తేః - నచాత్ర[illegible] నిషేధః - విశిష్టో
[illegible] శేవాక్యభేదాత్ - నచకలౌ వానప్రస్థాశ్రమనిషేధాదేవ [illegible] నిషేధో
వ్యర్థః ఇతివాచ్యం - సర్వవర్ణేష్వి[illegible]త్యాదిభి[illegible]స్త్రాపిప్రాప్తేః కామ్యం భవత్యే

వ - [illegible] సర్వం విసృజంతి త్రిగుణ [illegible] - స్మృత్యాన [illegible] యోగాత్ - [illegible]
[illegible] వినమృత్యుః రాఘవ [illegible] ర్క్తిః - మహాత్మ్య [illegible] దిషు ॥ సలో [illegible] నా [illegible]
[illegible] వచనాజ్జపి । మతిమత్క [illegible] యాతే ప్రయాగ మరణాత్ప్రతి ॥ ఇత్యుక్తేః -
[illegible] విష్ణ్వర్థ [illegible] కోగ్యాని [illegible] ॥ యథాయు [illegible] న [illegible]
ద్యాత్మన స్తనుమ్ ॥ ఇతి కాశ్యాదుప్యుక్తం - [illegible] స్య ॥ అగ్నిప్రవేశే [illegible]
[illegible] క్తే విధానతః । ప్రవిశే [illegible] ఖం తేషే విస్ప [illegible] ॥ [illegible] త్రావి
సన్యాః ॥ స [illegible] ప్రియయపియుక్తస్య స్వవ్యాపారాదిమస్యచ । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] నాసను [illegible] స్య [illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible] - సమాగి
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible] న్యాయాత్యాగం [illegible] ॥ తన్యాత్మ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ।
మ [illegible] ప్రవిశేం [illegible] ॥ [illegible] ॥ న్యాయతో యదివా [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] గాయమునా [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ తథా ॥ [illegible] సస్య
[illegible] । [illegible] గంగాయమునాసంగమే ॥ [illegible] ॥ తత్ర
[illegible] । [illegible] ప్ర
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] మాంగితేత్ ॥ [illegible] ప్ర [illegible]
గస్యతుమండలే । వ్యతీతాన్పుమపాః స ప్త భవిష్యాంశ్చ చతుర్దశ ॥ నరస్తారయ
తేసర్వా న్యస్తుప్రాణాన్పరిత్యజేత్ ॥ బ్రాహ్మే ॥ ధ్యాత్వావిష్ణుపదాంభోజం ప్రయా
గేవిష్ణుతత్పరః । తనుంత్యజతి స్నమం స్థు తస్యముక్తిర్నసంశయః ॥ కూర్మే - [illegible] పి
దురాచారో బ్రహ్మహత్యాదిపాతకీ । హరింధ్యాత్వాత్యజేద్దేహం ప్రాయశోము క్త
మాప్నువేత్ ॥ భవిష్యోత్తరే ॥ సమాస్సహస్రాణితుస ప్త నైజలే దశైకమగ్నౌప
తనేచషోడశ । మహాహవే షష్టిరశీతిగోగ్రహేంఅనాశకేభారతచాక్షయాగతిః॥ ఇతి
సామాన్యతోపిఫలం - ఏవమస్యేవిధయోఙ్ఞేయాః - యత్తుగౌడాః - ప్రయాగాదిమ
రణం బ్రాహ్మణభిన్నవిషయమిత్యాహు స్తద్దూషణం పితామహచరణైః ప్రయా
గవిధౌకృతమితినాత్రోచ్యతే - అత్రదశాహమాశౌచం - త్రిరాత్రస్య ప్రా స్తకా
లగోచరత్వాదితిభట్టాః - యుక్తంతుత్రిరాత్రం - దివోదాసీయేప్యేవం- శుద్ధిప్ర
దీకాశ్యపః - అనశనమృతానామ శనిహతానామగ్నిజలప్రవిష్టానాంభృగుసంగ్రా
మదేశాంతరమృతానాం జాతదంతానాంచత్రిరాత్రమితి - ఏవంమరణాంతప్రాయ
శ్చిత్తేపి - పూర్వోక్తశ్చాత్మహాదేదాహాశౌచాది నిషేధ స్తదాసీమను - [illegible]

రాం తేషు సర్వేషామూర్ధ్వదేహికం కుర్యాత్ ॥ గోబ్రాహ్మణ హతానాంచ పతితా
నాం తథైవచ । ఊర్ధ్వం సంవత్సరాత్కుర్యాత్ సర్వమేవౌర్ధ్వదేహికమ్ ॥ ఇతి
హేమాద్రౌ షట్త్రింశన్మతాత్ - ఏవం మ్లేచ్ఛీకృతానామపి గయాయాం శ్రాద్ధమపి కా
ర్యం ॥ బ్రహ్మహా చ కృతఘ్నశ్చ గోఘ్నః పంచపాతకీ । సర్వే తే నిష్కృతిం యాంతి
గయాయాం పిండపాతనాత్ ॥ ఇత్యగ్నిపురాణాత్ - ఏవం బ్రాహ్మే ॥ ప్ర[illegible]
తితానాంతు గతే సంవత్సరే క్వచిత్ । దేశధర్మప్రమాణత్వాద్ గయాకూపే స్వబంధు
భిః ॥ మార్తండపాదమూలే వా శ్రాద్ధం కార్యం మహాత్మభిః ॥ సూ[illegible]
తత్రవర్షమధ్యే కృత్యముక్తం పరాశరే వాయుపురాణే ॥ [illegible]
కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధం తు వత్సరం । ద్వాదశాహాని నాకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధే [illegible] ॥ ఛాగ
లేయః ॥ నారాయణబలిః కార్యో లోకగర్హాభయాన్నరైః । తథా తేషాం భవేచ్ఛౌ
చం నాన్యథేత్యబ్రవీద్యమః ॥ వ్యాసః ॥ నారాయణం సముద్దిశ్య శివం వా యత్ప్రదీ
యతే । తస్యశుద్ధికరం కర్మ తద్భవేన్నాన్యథా [illegible] ॥ ఇతి సచాత్మఘాతాదిప్రాయశ్చి
త్తం కృత్వా కార్యః - ఇత్యుక్తం హేమాద్రౌ షట్త్రింశన్మతే ॥ [illegible]
ణాం పూర్వం క్రియా కార్యా యథావిధి । నారాయ[illegible]
[illegible] ॥ పిండోదకక్రియాః [illegible] దికం చ యాతి । [illegible]
[illegible] సపిండీకరణం తథా । [illegible]
ప్రాజాపత్యాస్తు షోడశ । మృతే చాపత్యరహి[illegible]
హ - ఇదం ప్రాయశ్చిత్తం [illegible]విషయం ॥ [illegible]
షాదిషు ॥ ఘాతయంతి స్వమాత్మానం చండాలాదిహతాశ్చ యే । [illegible]
పాత్రాశ్చ దయయా సముపస్థితాః । యథా శ్రాద్ధం ప్రతస్యాంతి విష్ణునా[illegible] ।
యథా తే సంప్రవక్ష్యామి నమస్కృత్య స్వయంభువే ॥ ఇతి హేమాద్రౌ [illegible]
[illegible] ॥ నారాయణబలి[illegible] ॥ - ([illegible]
[illegible] బ్రాహ్మణాద్యైర్వ్యాతాదిభి । దంష్ట్రిభిః [illegible]
ణాం ॥ విషశస్త్రరజ్జుపాషాణ [illegible]
త్యాగినాం బ్రాహ్మణహతానాంచ ద్వాదశ[illegible]
పరిశిష్టేతు - చండాలాదిహతా[illegible] ॥ దగ్ధ్వా శరీరం ప్రేతస్య [illegible]
తః । ప్రాయశ్చిత్తం తు కర్తవ్యం పుత్రైశ్చాంద్రాయణత్రయమ్ ॥ ఇత్యు[illegible]
వరత్న బ్రాహ్మే ॥ ప్రమాదాదపి నిశ్శంక [illegible] విధిచోదితః । చాండా[illegible]
హ్మణైశ్చైవ [illegible] హతో యత్రకుత్రచిత్ ॥ తస్య దాహాదికం కార్యం యస్మాన్న పతి
తస్తు సః । చాంద్రాయణం తప్తకృచ్ఛ్రం ద్వయం తస్య విశుద్ధయే ॥ [illegible]
స్పంచదశ కృత్వా తు విధినా దహేత్ । బుద్ధిపూర్వమృతానాం తు త్రింశత్కృచ్ఛ్రాం
సమాచరేత్ ॥ ఇత్యుక్తం స్మృతిరత్నావల్యాంతు - ద్విగుణం ప్రాయశ్చిత్తం కృ
త్వా నారాయణబలి [illegible] సర్వం కార్యమిత్యుక్తం ॥ ఆత్మనో ఘాతి [illegible] చాంద్రా
యణద్వయం । తప్తకృచ్ఛ్రచతుష్కం చ త్రింశత్కృచ్ఛ్రాణి [illegible]

సంవత్సరాత్కుర్యాద్దహనాదియథోదితం । కృత్వానారాయణబలిమనిత్యాత్వాత్త
దాయుషః ॥ ఇతి ॥ ఇదంచాత్మవధనిమిత్తం తజ్జాతివధ ప్రాయశ్చిత్తేన సముచ్చితం
కార్యం - అతఏవబౌధాయనోక్తం - ద్వాదశవర్షాణి త్రీణివేతి - మదనపారిజాతే
స్మృత్యర్థసారేచ - బ్రహ్మహాదీనాంతద్యోగ్యం ప్రాయశ్చిత్తంకృత్వానారాయ
ణబలిః కార్య ఇత్యుక్తం - ఏవంప్లమైధీకృతానామపి - యత్తు కశ్చిదాహ - పుత్ర
కృతేన ప్రాయశ్చిత్తేనపితుః పాపనాశేమానాభావః - ఆత్మఘాతేతువచనాదస్తు-
మహాపాతకేతుకథంస్యాదితి - సఃస్వయమేవాత్మ వధప్రాయశ్చిత్తస్య జాతివధనిమి
త్తేన సముచ్చయంవదన్ హృదయశూన్యఏవ - నహిజాతివధనిమిత్తం పుత్రైః కా
ర్యమితివచనమస్తి - పుత్రకర్తృకస్యప్రాయశ్చిత్తాదివిప్లవాపత్తేః - ప్రాగుక్తబౌ
ధాయనవచనాచ్చేతిదిక్ - ఇదం ప్రాయశ్చిత్తాహరణ మేవ ప్రాయశ్చిత్తా నర్హా
ణాంతు పతితోదకమాత్రంకార్యమితి కేచిత్ - మదనపారిజాతాది స్వారస్యాత్పం-
వస్తుతస్తుతదర్హానర్హయోర్వచనేఽనుపాదానాదవిశేషాత్ త్ర్యబ్దం నారాయణ
బలిః - గయాశ్రాద్ధంచేతియుక్తం - పతితోదకవిధిస్తు-పిత్రాద్యతిరిక్తవిషయః ఇత్య
పరేసయథాహేమాద్రౌబ్రాహ్మే ॥ పతితస్యతుకారుణ్యాద్యస్తృప్తింకర్తుమిచ్ఛతి।
సహిదాసీంసమాహూయ సర్వాగాందత్తవేతనామ్ ॥ అశుద్ధఘటహస్తాంతాంయథా
వృత్తంబ్రవీత్యపి । హేదాసిగచ్ఛమూల్యేన తిలానాసయసత్వరం ॥ తోయపూర్ణం
ఘటంచేమం సలిలందక్షిణాముఖీ । ఉపవిష్టాతువామేన చరణేనసతం క్షిప ॥ కీర్త
యేఃపాతకీసంజ్ఞాం త్వంపిబేతిముహుర్వదేః । నిశమ్యైతస్యవాక్యంసా లబ్ధమూల్యాక
రోతితత్ ॥ ఏవంకృతేభవేత్తృప్తిఃపతితానాంచనాన్యథా ॥ ఇతి ఇదం సమ్యగా పి
కార్యం - పతితస్యదాసీమృతాహ్ని యదాఘటముపసజః ... చేతా ... యమనుప
చరితోభవతీతి మదనరత్నేవిజ్ఞానేశ్వరోక్తేః - ఇదంచాత్మత్యాగివిషయం - ఆత్మత్యాగినః
పతితాస్తేనాశౌచోదకభాజస్స్యు రిత్యుపక్రమ్యవిజ్ఞానా పతితస్యఘటనాదతిగౌతమ-
యత్తుకశ్చిదాహ ॥ యఃపతితోఘటస్ఫోటనబాంధవైః ... పిహిమ్క ... స్తద్విష
యాణిశ్రీయాని పే.ధవాక్యాని - జవత్యేవతస్మిన్నంత్యాః కర్మణాః కృతత్వా ... తత్పున
కరణాభావాత్ ఇతి-సబంధుత్యాగేన జాతవైరాగ్యస్య కృతప్రాయశ్చిత్తస్యాప్యన
ణాపత్తేర్మితాక్షరాదివిరోధమపశ్యన్ మూర్ఖ ఇత్యుపేక్షణీయః - సచకృతఘటస్ఫో
టస్యసంగ్రహవిధిర్నైతివాచ్యం-మనునాఽకృతఘటస్ఫోటస్యత్యాగముక్త్వా ॥ ప్రా
యశ్చిత్తేతుచరితే పూర్ణంకుంభమపాంనవం । తేనైవసార్ధం ప్రాస్యేయుః స్నాత్వా
త్వాపుణ్యేజలాశయే ॥ ఇత్యుక్తేః - అన్యథాప్రాయశ్చిత్తమాత్రేపతితస్సంగాత
అతోఘటస్ఫోటేన బహిష్కృతస్యాపి పిత్రాదేర్ద్వాంశేనారాయణబలిః - నిషేధాం
స్తుపిత్రాద్యాదిపరాఇతితత్వం - కేచిత్తునారాయణబలౌకృతేప్యంత్య సర్వసపిండీకర
ణంకార్యం ॥ గోబ్రాహ్మణహతానాంచ పతితానాంతథైవచ । వృత్త్యారోహముచ్ఛ
ప్రమీతానాంనైవకార్యాసపిండతా ॥ ఇతివచనాత్ ॥ బ్రాహ్మ ... తా ...
తితేసంగవర్జతే ॥ ఇతి శ్రాద్ధప్రకాశోక్తే శ్చ్యాపరాః - ...

క్తేష త్రింశన్మత. విరోధాన్నిరూప్యం త్వాచ్ఛాస్త్రప్రకారస్యస్పష్టత్వాత్ విషయత్వా
దుపేక్ష్యాః - నారాయణబలిస్తు హేమాద్ర్యాద్యనుసారేణోచ్యతే । తత్ర నారా
యణబలౌ గారుడేతర్పణముక్తం ॥ కార్యం పురుషసూక్తేన సమంత్రైస్తర్పణం
రపి । దక్షిణాభిముఖో భూత్వా ప్రేతం విష్ణుమితి స్మరన్ ॥ అనాదినిధనో దేవః శంఖ
చక్రగదాధరః । అక్షయ్యః పుండరీకాక్షః ప్రేతమోక్షప్రదో భవ । ఇతి శుక్లై
కాదశ్యాం దేశకాలౌ సంకీర్త్యాముకగోత్రస్యాముకస్య దుర్మరణాత్మకదోషనివా
రణార్థం ఔర్ధ్వదేహికసంప్రదానత్వయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం నారాయణబలిం కరిష్యే
ఇతి సంకల్ప్య బ్రహ్మాణం విష్ణుం శివం యమం ప్రేతం చ పంచ కుంభేషు ॥ విష్ణుస్సంపూజ
యః కార్యో రుద్రస్తామ్రమయ స్తథా । బ్రహ్మ రౌప్యమయః ప్రేత లోహమయో
భవేత్ ॥ ప్రేతో దర్భమయః కార్య ఇతి దేవప్రతికల్పనే తైనామితి తామ్రాసు సర్వాసు
హైమీష్వా ప్రతిమాసు షోడశోపచారైః పురుషసూక్తేనార్ఘ్యదానాన్తం ప్రతి
ష్ఠాప్య చరుం పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం నారాయణాయేదమితి హుత్వా దేవానామ
గ్రే దక్షిణాగ్రదర్భేషు విష్ణురూపం ప్రేతం స్మరన్ నామగోత్రాభ్యాం మధుఘృతతిల
యుతాన్ దశపిండాన్ కాశ్యపగోత్రాముకశర్మన్ ప్రేతవిష్ణురూపాయ తే
పిండ ఉపతిష్ఠతామితి దత్వా పురుషసూక్తేనాభిమంత్ర్య తేషు పిండేష్వ
ర్చ్యార్ఘ్యార్చ్య ముకశర్మాణమముకగోత్రం విష్ణురూపం ప్రేతం తర్పయామీతి పురు
షసూక్తేన ప్రత్యృచం తర్పయిత్వా-పక్వమామాన్నం బ్రహ్మాదిపంచభ్యో దద్యాత్ -
మంత్రస్తు॥ బ్రహ్మా విష్ణుమహాదేవా యమశ్చైవ సశంకరః । బలిం గృహీత్వా కుర్వంతు
ప్రేతస్య చ శుభాం గతిమ్ ॥ ఇతి మితాక్షరాయాంతు హోమబల్యాదిరుక్తం-తతః
ప్రతిదైవతం త్రివిధం ఫలం శర్కరామధుగుడఘృతాని చ నివేద్య పిండానభ్యర్చ్య సద్యాం
క్షిప్త్వా రాత్రౌ నవసప్తపంచ వా విప్రాన్నిమంత్ర్యోపోషితో జాగరం కృత్వా శ్వో
భూతే పునర్విష్ణుం యమం సంపూజ్యైకోద్దిష్టవిధినా శ్రాద్ధం పంచకం కరిష్యే ఇత్యు
క్త్వా విష్ణు, బ్రహ్మ, శివ, యమ ప్రేతాన్ స్మరన్ విప్రానుపవేశ్య ప్రేతస్థానే తృ
కం విష్ణుం స్మరన్ పాద్యావాహనార్ఘ్యయుతం తృప్తిప్రశ్నాంతం కృత్వోల్లేఖ
నాది కృత్వాన్నశేషేణ విష్ణవే బ్రహ్మణే శివాయ యమాయ సపరివారాయ
చతురః పిండాన్ దత్వా ప్రేతనామగోత్రే స్మృత్వా విష్ణునామ్నా పంచమం దత్వాభ్య
ర్చ్యార్చ్యాం తేభ్యో దక్షిణాం దత్వైకం ప్రేతం స్మృత్వా విశేషతః సంతోష్య విప్రైః
ప్రేతాయేదం తిలోదకముపతిష్ఠతామితి సతిలముదకం దాపయిత్వా భుంజీతేతి - అ
త్ర విశేషాంతరం భట్టకృతాం త్ర్యేష్టి పద్ధతౌ జ్ఞేయం - సర్పహతే తు వర్షపర్యంతం
పూర్వేద్యురేకభక్తపూర్వం శుక్లపంచమ్యాముపవాసం నక్తం వా కృత్వా పిష్టమ
యం నాగమనంత వాసుకి శంఖ పద్మ కంబల కర్కోటకాశ్వతర ధృతరాష్ట్ర శంఖపాల
కాళీయ తక్షక కపిలేతి నామభిః ప్రతిమాసం సంపూజ్య పాయసేన విప్రాంస్సంభో
జ్య వత్సరాంతే హైమం నాగం గాం చ దత్వా నారాయణబలిం కుర్యాత్ - మూలం
తు హేమాద్రౌ జ్ఞేయం-బౌధాయనసూత్రే సర్పమృతానాం నమోస్తు సర్పేభ్య ఇతితి

స్త్రీఆహుతీర్హుత్వా, ఉదకేమృతానాంసముద్రాయవయునాయహుత్వేతిక్రియాం కుర్యాదితిశేషః - వ్యాసః ॥ సౌవర్ణభారనిష్పన్నం నాగంకృత్వాతథైవగామ్ । వ్యాసాయదత్వావిధివత్పితురానృణ్యమాప్నుయాత్ ॥ హేమాద్రౌభవిష్యే॥ పంచమ్యాంపన్నగంహైమం స్వర్ణేనైకేనకారయేత్ । క్షీరాజ్యపాత్రమధ్యస్థం పూజ్యవిప్రాయదాపయేత్ ॥ ప్రాయశ్చిత్తమిదంప్రోక్తంనాగదష్టస్యశంభునా ॥ ఇతి అపరార్కేఽస్మృత్యంతరేపి ॥ తద్దైవశద్ధ్యతిప్రేతో నారాయణబలౌకృతే। యావదాతిక్రియాపిండంతస్మైప్రేతాయవైసుతః ॥ తస్యైవాశౌచముద్దిష్టం త్ర్యహామేవనసంశయః । విష్ణుశ్రాద్ధసమాప్తౌతుత్రయోదశ్యాందినత్రయమ్ । ఆశౌచంపిండదఃకుర్యాన్నతుతద్బంధుగోత్రజాః ॥ యస్యవైమృత్యుకాలేతు వ్యుచ్ఛిన్నాసంతతిర్భవేత్ । నవసేన్నరకేనిత్యం పంకమగ్నఃకరీయథేత్యుపక్రమ్య॥ బలింనారాయణంకుర్యాత్తస్యోద్దేశేనభక్తిమాన్ ॥ ఇతి గారుడోక్తేఃపుత్రస్యాపిపత్న్యాద్యైఃకార్యఇత్యుక్తందేవయాజ్ఞికేన—అథవిధానాదాశౌచాభావః - యథా - యతియుద్ధమృతాదిషు॥ త్రయాణామాశ్రమాణాంచకుర్యాద్దాహాదికాఃక్రియాః।యతేఃకించిన్నకర్తవ్యం నచాన్యేషాంకరోతిసః॥ఇతిబ్రాహ్మాత్ - ఉశనాః ॥ ఏకోద్దిష్టంనకుర్వీత యతీనాంచైవసర్వదా । అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే ॥ సపిండీకరణంతేషాం నకర్తవ్యంసుతాదిభిః । త్రిదండగ్రహణాదేవ ప్రేతత్వం నైవజాయతే॥ తత్సంస్కారంవక్ష్యామః - దత్తాత్రేయః ॥ ఏకోద్దిష్టంజలంపిండ మాశౌచంప్రేతసత్క్రియాం । నకుర్యాద్వార్షికాదన్య ద్బ్రహ్మీభూతాయభిక్షవే ॥ వార్షికాదితిపూర్వభావిమాసికాది నిషేధోనతుదర్శాదేః ॥ సన్యాసినోప్యాబ్దికాదిపుత్రఃకుర్యాద్యథావిధీతినాయుపీయోక్తేః - పృథ్వీచంద్రోదయేప్రజాపతిః ॥ అహన్యేకాదశేప్రాప్తే పార్వణంతువిధీయతే । సపిండీకరణంతస్య నకర్తవ్యంసుతాదిభిః ॥ ఏషు సపిండనాది నిషేధానువాదేనపార్వణోక్తేః - తత్స్థానాపన్నత్వం పార్వణస్యగమ్యతే - నగిరాగిరేతిబ్రూయాదైరం కృత్వోద్గేయమితివత్ - ఇదం వార్షికాది విధానంచ త్రిదండినామేవ - ఏకదండిపరమహంసాదీనాంతు నకిమపికార్యం - పూర్వోక్తోశనోవాక్యే త్రిదండిగ్రహణాదితి శూలపాణ్యాదయోగాడాః - త్రిదండిశబ్దేనమనోదండాదిదండత్రయోక్తేః ॥ యస్యైతేనియతాదండాస్స త్రిదండీతిచోచ్యత ఇతిస్మృతేః - బౌధాయనః॥ నారాయణబలిశ్చాస్య కర్తవ్యోద్వాదశేహని । అస్యపార్వణేనసముచ్చయోజ్ఞేయః - తంచసఏవాహ ॥ కృత్వావిష్ణోర్మహాపూజాం పాయసంవినివేదయేత్ । అగ్నౌకృత్వాతుతచ్ఛేషం వ్యాహృతిభిస్సమాహితః ॥ యతీన్గృహస్థాన్సాధూన్వా నిమంత్ర్యద్వాదశావరాన్ । అథార్ఘ్యగంధపుష్పాద్యై ర్మంత్రైర్ద్వాదశనామభిః ॥ సంభోజ్యహవ్యేనాన్యేన దక్షిణాంచనివేదయేత్ । త్రయోదశంద్విజశ్రేష్ఠ మాత్మజ్ఞంసంయతేంద్రియం॥ విష్ణుం యథాతథాభ్యర్చ్య పాద్యాద్యైశ్చవిధానతః । దద్యాత్పురుషసూక్తేన గంధపుష్పాదికంక్రమాత్ ॥ వస్త్రాలంకరణాదీని యథాశక్తి ప్రదాపయేత్ । ఉచ్ఛిష్టస

న్నిఘాతస్య దర్భాణాం స్తీర్య భూతలే । భూమ్యాం [illegible] ధాయ [illegible] ద్బలిత్రయమ్ । అశ్వమేధసహస్రస్య వాజపేయశతస్య చ । [illegible] కరోతి యతిక్రియామ్ ॥ శౌనకస్తు ॥ శౌనకోఽహం ప్రవక్ష్యామి నారాయణబలిం పరం । చండాలాదుదకాత్సర్పా ద్బ్రాహ్మణా [illegible] ద్దంష్ట్రిభ్యశ్చ పశు భ్యశ్చ రజ్జుశస్త్రవిషాగ్నిభిః । దేశాంతరమృతానాం చ మృతానాం [illegible] జీవచ్ఛ్రాద్ధమృతానాం చ పతితానాం తథైవ చ । యతీనాం యోగినాం [illegible] హం మోక్షకాంక్షిణాం ॥ పుణ్యాయ నారాయణాయ ద్వాదశ [illegible] । ద్వాదశ్యాం శ్రవణర్క్షే వా పంచమ్యాం [illegible] ॥ ఇత్యుక్త్వా [illegible] సర్వం విధిముక్త్వా [illegible] దేవతాభిః పురుషసూక్తేన ప్రత్యృచం [illegible] కేశవాది ద్వాదశనామభి స్తన్మంత్రైః పిండాన్ దత్వా ద్వాదశవిప్రాన్ [illegible] పిండాం దద్యాదిత్యధికమాహ । యద్యప్యేతేషు ప్రాగుక్త [illegible] ద్దైరాశౌచాదికార్యం నవా - [illegible] ॥ [illegible] ర్యాద్వా జీవన్ముక్తో యతస్స్వయం । [illegible] పుత్రకృత్యమశేషం చ [illegible] స్నై మిత్తికం యస్తు కుర్యాద్వా సంత్యజేత వా । [illegible] విర్ణయః ॥ సూతకం చ న సందేహః [illegible] ॥ [illegible] యోగమార్గరతో పి చేతితస్యాప్యుక్తేః - [illegible] హి పూర్వం పిత్రాదీనామాశౌచం సంధ్యాదికిర్య [illegible] ॥ [illegible] [illegible] రాశౌచాదిక్రియాకలాపేషు । దంపత్యోరగ్నిమతో [illegible] ॥ ఇతి స్మృత్యంతరాహితాగ్నే ర్గ్రాహ్యత్వాన్నిగ్నీపతేరాహ - సంస్కారాంగం చ [illegible] [illegible] ఇతి భూర్తస్వామి [illegible] - మూలైకత్వాద్వచో విరో [illegible] - అత్రదేహాసన్నయసంధ [illegible] ॥ ఆహితాగ్నే విదేశే [illegible] । విధేయం నాగ్నిభి [illegible] ॥ ఇతి బ్రా [illegible] - [illegible] ॥ విదేశమరణే [illegible] సర్పిషా । [illegible] పాత్రన్యాసాదిపూర్వవత్ ॥ [illegible] [illegible] శకలాన్యష్టి [illegible] యావృతా । [illegible] ॥ [illegible] ॥ కుర్యాదర్భమయం ప్రేతం వర్తైస్త్రిశతషష్టిభిః । [illegible] సంఖ్యా [illegible] కీర్తితా ॥ భవిష్యే । చత్వారింశచ్ఛిరసి [illegible] । [illegible] ద్వాత్రింశతి [illegible] ॥ ఉప [illegible] ॥ [illegible] నుజంఘయోః ॥ పాదాంగులీషు దశ [illegible] ॥ [illegible] ॥ శిరస్యశీత్యర్ధం దద్యా ద్గ్రీవాయాం [illegible] ॥ [illegible] [illegible] దశైవాంగులీషు చ ॥ ఉరసి త్రింశతం దద్యా ద్వింశతిం జఠరే [illegible] । [illegible] [illegible] రప్యర్ధ [illegible] ॥ [illegible]

ఘయోర్ద్వయోః । పాదాంగుళీషు ద్వే దద్యాదేతత్ప్రేతస్య కల్పనం ॥ సుష్టకేనాపి
కేశాంతు అలాబుం తాలుకే తథా । పంచరత్నం ముఖే న్యస్య జిహ్వాయాం కదలీఫలం ॥
చక్షుషోస్తు కపర్దే ద్వే నాసికాయాం తు కాలకం । కర్ణయోర్బ్రహ్మసూత్రాణి కే
శే వటప్రరోహకాః ॥ నారికేళకమలానాం తు అంత్రస్థానే వినిక్షిపేత్ । మృత్తికా
తు వసాధాతు హరితాళకగంధకౌ ॥ శుక్రే క్షిపేత్పారదం దద్యాత్ పురీషే పిత్తళం త
థా । సంధిషు తిలపిష్టం తు మాంసం స్యాద్యవపిష్టకం ॥ మధు స్యాల్లోహితస్థానే త్వ
చ్ఛాస్థానే మృగత్వచా । స్తనయోర్జంబీరే దేయే నాసాయాం శతపత్రకం ॥ కమలం నాభిదే
శే స్యాద్వృంతాకే వృషణాశ్రితే । లింగే చ రక్తమూలం తు పరిధానం తు కాలకం ॥
గోమూత్రం గోమయం గంధం సర్వౌషధ్యాది సర్వతః । ఇతి ఇదం నిరగ్నేః పత్న్యాద్యైర్న
వృద్ధమనుః ॥ ప్రోషితస్య తథా కాలో గతశ్చేత్స్యాచ్ఛరాగ్నికః । ప్రాప్తే త్రయోదశే
వర్షే ప్రేతకార్యాణి కారయేత్ ॥ బృహస్పతిః ॥ యస్య న శ్రూయతే వార్తా యావద్
ద్వాదశవత్సరాత్ । కుశపత్రకదాహేన తస్య స్యాదవధారణం ॥ భవిష్యేఽపి
ప్రోషితే యస్య న వార్తా నైవ చాగమః । ఊర్ధ్వం పంచదశాద్వర్షాత్కృత్వా చాత్ర ప్ర
తిరూపకం ॥ కుర్యాత్తస్య తు సంస్కారం యథోక్తవిధినా తతః । తదాదీన్యేవ సర్వాణి
ప్రేతకర్మాణి కారయేత్ ॥ ద్వాదశాబ్దప్రతీక్షాపి పితృభిన్నవిషయేతి మదనరత్నే ఉ
క్తం - గృహ్యకారికాయాం తు ॥ తస్య పూర్వవయస్కస్య వింశత్యబ్దోర్ధ్వతః క్రి
యా । ఊర్ధ్వం పంచదశాబ్దాత్తు మధ్యమే వయసి స్మృతా ॥ ద్వాదశాద్వత్సరాదూ
ర్ధ్వముత్తరే వయసి స్మృతా - చాంద్రాయణత్రయం కృత్వా త్రింశత్కృచ్ఛ్రాణి
వా సుతైః ॥ కుశైః ప్రతికృతిం దగ్ధ్వా కార్యాశ్శౌచాదికాః క్రియాః ॥ ఇత్యుక్తం - పరా
శరః ॥ దేశాంతరగతో నష్టస్తిథిర్న జ్ఞాయతే యది । కృష్ణాష్టమీ హ్యమావాస్యా కృ
ష్ణా చైకాదశీ చ యా ॥ ఉదకం పిండదానం చ తత్ర శ్రాద్ధం చ కారయేత్ ॥ ఇదం మాసా
జ్ఞానే - తత్రాహితాగ్నేః పూర్ణాశౌచం - అనాహితాగ్నేస్తు త్రిరాత్రం ॥ అనాహి
తాగ్నేర్దేహస్తు దాహ్యో గృహ్యాగ్నినా స్వయం । తదభావే పలాశానాం వృంతైః
కార్యః పుమానపి ॥ వేష్టితవ్యస్తథా యత్నాత్కృష్ణసారస్య చర్మణా । ఊర్ణాసూ
త్రేణ బద్ధ్వా తు ప్రలేప్తవ్యో యవైస్తథా । సుపిష్టైర్జలసమ్మిశ్రైర్దగ్ధవ్యశ్చ తథా
గ్నినా ॥ అసౌ స్వర్గాయ లోకాయ స్వాహేత్యుక్త్వా సబాంధవైః । ఏవం పర్ణశ
రం దగ్ధ్వా త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి బ్రాహ్మోక్తేః - ఇదం త్రిరాత్రం దశాహ
మధ్యే దాహే - తత్ర ప్రోషితే కాలశేషః స్యాదిత్యుక్తేః - కింతు తదూర్ధ్వం - తత్ర ప
త్నీపుత్రయోః - పూర్వమగృహీతాశౌచయోర్దశాహాద్యేవ - గృహీతాశౌచ
యోస్తు త్రిరాత్రం - పత్నీమృతౌ భర్తుశ్చైవం - సపత్న్యోశ్చైవమితి స్మృత్య
ర్థసారే - అన్యసపిండానాం తు సర్వత్ర పర్ణశరదాహే త్రిరాత్రం - తదహాంగి
రాః ॥ దేశాంతరమృతం శ్రుత్వా నాశౌచం చేత్కథం చన ॥ గృహీతమితి శేషః ॥ కా
లాత్యయేఽపి కుర్వీత దాహకాలే దినత్రయమ్ ॥ ఇతి స్మృత్యర్థసారే తు - గృహీతా
శౌచానాం స్నానమాత్రముక్తం - బహ్వృచపరిశిష్టేపి — అథాహితసంస్కారః - స

చేదాత్మని కాలాంస్యాత్ తత్తైన సర్వ సమాః యేదూర్ధ్వం నాహితాగ్నేః [illegible]
ర్వమాశౌచం కుర్యాదన్యేషు పత్నీపుత్రయోః [illegible] మగృహీతాశౌచయోరన్య
మాశౌచం - గృహీతాశౌచయోః కర్మాంగం త్రిరాత్రమితి - [illegible] -
[illegible] ప్రతికృతిదహనే త్వగ్నిదేస్యాత్ త్రిరాత్రమిత్యుక్తిః - ద్వాదశ [illegible]
[illegible] త్తరం దాహేతుపుత్రాదీనాం సర్వేషాం త్రిరాత్రమితి [illegible]
[illegible] — అథ ప్రేతసంస్కా [illegible] - [illegible] ॥ ప్రత్యక్షశవసం
[illegible] దినం [illegible] । ఆశౌచ [illegible] సంభవే ।
[illegible] శౌచవినివృత్తౌ [illegible] పూర్వో [illegible]
సంవత్సరాదృతే ॥ [illegible] ।
[illegible] త్రాపి [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] నవివర్జయేత్ । [illegible]
[illegible] శనైశ్చరదినే తథా । [illegible] జన్మ [illegible] తథా ॥ జన్మర
[illegible] జన్మతారా - [illegible]
[illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible] చ ।
[illegible]
పుష్యస్య । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ।
పంచసు [illegible] జన్మసు ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] శే
[illegible] ॥ [illegible]
ప్రేత [illegible] ।
గురు [illegible] । నాన్యత్ [illegible]
గోదావరీంవినా ॥ దానమపి [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] దానంవిధీయతే । [illegible]
[illegible] । ఏకాదశ [illegible] తదర్ధం వా [illegible] ॥
నవపట్టిపలంవాపి దద్యాద్విప్రాయశక్తితః ఇత్యలంప్రసంగేన - [illegible]
మనుః ॥ అమృతంమృతమాకర్ణ్య కృతం యస్యౌర్ధ్వదేహికం । ప్రాయశ్చిత్తము
పోష్యాతఖం కృత్వాగ్నినాదహేతచ ॥ జీవన్యదిసమాగచ్ఛేత్ ఘృతకుంభేనిమజ్జనం ।
ఉద్ధృత్యస్నాపయిత్వాస్య జాతకర్మాదికారయేత్ । ద్వాదశాహంవ్రతంచర్యాత్రి
రాత్రమథవాస్యతు । స్నాతోద్వహేత తాంభార్యామన్యాంవాతదభావతః ॥ అగ్ని
నాధాయవిధివద్వ్రాత్యస్తోమేనవాయజేత్ । అథైంద్రాగ్నేనపశునాగిరంగత్వాచత
త్రతు ॥ ఇష్టిమాయుష్మతీంకుర్యా దీప్సితాంశ్చ క్రతూంస్తతః । అనాహితాగ్నేస్తు

చరుః మృతవార్తాశ్రవణే త్వాశ్వలాయనః - సురభయఏవయస్మిన్ జీవేమృతశబ్దఇతి
యస్యతుజీవత ఏవమృతివార్తాం శ్రుత్వాస్త్రియాసహగమనంకృతం-తదా తద్వై
ధమేవ - భర్తుర్మరణజ్ఞానస్యైవనిమిత్తత్వాత్ - ప్రమాదస్య గౌరవేణా యుక్త
త్వాచ్చేతి కేచిత్ -తన్న-మరణజ్ఞానస్యనిమిత్తత్వేఽతితా నాగతయోరపితత్త్వాపత్తేః
భర్తుర్జైవ్యధదాహాభావేన తస్యాస్సహగమనాభావాచ్చ -తస్మాదాశౌచవత్ జ్ఞా
తమరణస్యైవనిమిత్తత్వం।నచాత్రతదస్తి - పరంకామ్యంమరణమస్తు - అతఆత్మ
హననదోషోఽస్తీతితాతపాదః - తథాసర్పసంస్కారేకృతేత్రిరాత్రమాశౌచంతద్వి
ధించాహశౌనకః—అథవక్ష్యామి సర్పస్యసంస్కారవిధిముత్తమం । సినీవాల్యాం
పౌర్ణమాస్యాం పంచమ్యాంవాపికారయేత్ ॥ కృతసర్పవధోవిప్రఃపూర్వజన్మని
వాయది । వధంప్రఖ్యాపయేత్పాపే చరేత్కృచ్ఛ్రాంశ్చతుర్దశ॥ విప్రాయలోహ
దండంచ తన్మూల్యంవాపిదాపయేత్ ॥ మూల్యమాహ । నిష్కత్రయంద్వినిష్కం
వా నిష్కమేకంకనీయసం । అనుమత్యాదికర్తౄణాం నిష్కమర్ధంతదర్ధకం॥ ...
స్వర్ణరూప్యయోశ్శక్త్యాజ్ఞేయం - సంస్కారమాహ ॥ ప్రియంగువ్రీహిగోధూమైః
తిలపిష్టేనవాపునః - కృత్వాసర్పాకృతింశూర్పే నిధాయప్రార్థయేదహం ॥ ఏహి
పూర్వమృతస్సర్ప అస్మిన్పిష్టేసమావిశ । సంస్కారార్థమహంభక్త్యా ప్రార్థ
యామిసమాహితః ॥ వస్త్రోపవీతగంధాద్యైస్సంపూజ్యచహరేద్బహిః । కుర్యా
త్సంస్కారసంకల్పం ప్రాణాయామపురస్సరం ॥ యజ్ఞోపవీతినాకార్యం సర్పసంస్కా
రకర్మతు ॥ లౌకికాగ్నింప్రతిష్ఠాప్య సమిదాధానమాచరేత్ ॥ తతోఽగ్నేరగ్నిదిగ్భాగ
భూమింసంప్రోక్ష్యవారిభిః।చితింకృత్వాథసంస్తీర్య కుశైరాగ్నేయకాగ్రకైః॥ పర్యు
క్ష్యాగ్నింపరిస్తీర్య పరిషిచ్యసమర్చయేత్ - కృత్వేధ్మాధానమాఘారౌ చక్షుషీచ
యథావిధి ॥ సర్పంగృహీత్వాయత్నేన చితిమారోపయేత్సుధీః । స్రువేణాఽఽపలు
యాదాజ్య మగ్నౌవ్యాహృతిభిస్త్రిభిః ॥ సర్పాస్యేజుహుయాదాజ్యంవ్యాహృత్యా
చసమగ్రయా । ఆజ్యశేషంస్రువేణైవసర్పదేహేనిషేచయేత్ ॥ చమసస్థాజ్యలే
స్సర్పం వ్యాహృత్యాభ్యుక్ష్యపాణినా । అగ్నేరక్షాణఇత్యనయా సర్పాయాగ్నిం
ప్రదాపయేత్ ॥ ఉపతిష్ఠేద్దహ్యమానం నమోఽస్తుసర్పమంత్రతః । జ్ఞానతోఽజ్ఞానతో
వాపి కృతస్సర్పవధోమయా ॥ పూర్వజన్మనివాసర్ప తత్సర్వంక్షంతుమర్హసి ।
క్షీరాజ్యేనతతశ్చాగ్నిం ప్రోక్షవ్యాహృతిభిర్జలైః ॥ నాస్తిసంచయనంకుర్యా
త్స్నాత్వాచమ్యగృహంవ్రజేత్ । బ్రహ్మచర్యాదికంకార్యం త్రిరాత్రాశౌచమిష్య
తే ॥ సచైలంతుచతుర్థేఽహ్ని స్నాత్వావిప్రాన్సమర్చయేత్ । సర్పోఽనంతస్తథా
శేషఃకపిలోనాగఏవచ ॥ కాళికశ్శంఖపాలశ్చ భూధరశ్చేతినామభిః । గంధపుష్పా
క్షతైర్ధూప దీపాద్యైరర్చయేద్ద్విజాన్ ॥ ఘృతపాయసభక్ష్యైశ్చ ద్విజానష్టౌతు
భోజయేత్ । ఏవంకృతేవిధానేన సర్పసంస్కారకర్మణి ॥ సర్పహింసాకృతాత్పా
పాన్ముచ్యతేనాత్రసంశయః ॥ ఇతిసర్పసంస్కారః - క్వచిత్తుజీవతోఽప్యంత్యకర్మా
శౌచంచకార్యం - యథా - ప్రాయశ్చిత్తానిచ్ఛోః పతితస్యఘటస్ఫోటః ॥ పతిత

శ్చోదకం కార్యం సపిండైర్బాంధవైస్సహ । [illegible]
సన్నిధౌ ॥ దాసీఘటమపాంపూర్ణం [illegible] । [illegible] పాత్రమయ
పానీయం స్నాత్వా శౌచం బాంధవైస్సహ వేశ్మ మనుప్రవిశేయుః – [illegible] ॥ [illegible]
స్మిన్నపి ॥ వేదవిప్లావకస్యాప్యుగ్రమాజన్మ [illegible] తత్స్నానం [illegible]
నమపాత్రసంస్కారార్థం కృత్స్నం పాత్రం [illegible] దాయదాన్ [illegible]
రసదృశో [illegible] సస్యసపాదే [illegible] ప్రవృత్త్యగ్రాగ్ [illegible]
ర్యాః పూర్ణం పాత్రమస్మై [illegible] చాస్య ప్రకీర్ణకేశా [illegible] నాన్యాం [illegible]
స్యసవ్యం కృత్వా గృహేషు [illegible] ఊర్ధ్వం [illegible]
[illegible] ధర్మం యంతి ॥ ఇతి – ఉత్తమ [illegible] బ్రాహ్మణా [illegible] – [illegible]
స్సమూహాస్తస్మాత్పతితా బ్రహ్మహాదయః – అపాత్రీ [illegible] – [illegible] పాత్రస
మూహాః ప్రవృత్తాగ్రాః ఛిన్నాగ్రాః [illegible] యద్యపి [illegible] ధర్మా [illegible]
ద్వచనసామర్థ్యాత్పాత్రనినయనా [illegible] ధర్మా [illegible]
నాస్తీత్యపరార్కః – తస్య విద్యాగురు [illegible] సన్నిధౌ [illegible]
దకాని ప్రేతకార్యాణి కుర్యుః – [illegible] చాస్య [illegible] – [illegible]
నావరోహాదమేధ్యం పాత్రం [illegible] – [illegible]
[illegible] స్వేదమనుచర [illegible] నాసా [illegible] । [illegible]
నోముక్తశిఖా [illegible] ప్రపిబేయు [illegible]
[illegible] – ప్రేతకార్యస్య [illegible] బ్రా [illegible]
ఋఘటో దాసీనుతః – తేనోదకేనామేధ్యపాత్రం పూరయిత్వా [illegible]
మపాదేన కుర్యాదితి హారీతః – అత్రి నామ గ్రహణవచనము [illegible] ప్రేతకా [illegible]
ర్జనత్వాత్ఘటం తేన [illegible] భవతి – పతితస్య [illegible] తస్య [illegible]
ధనానాం [illegible] గోష్ఠ [illegible]
స్యేతి సంయుక్త [illegible] మతి [illegible] –
[illegible] ఏవం తమేవ [illegible] ప్రాయశ్చిత్తం [illegible] –
యశ్చితస్య ఘటస్ఫోటనే [illegible] సంగ్రహః [illegible] –
[illegible] శుద్ధే [illegible] పాత్రం [illegible]
తాప్రసవం [illegible] తపన [illegible]
గృహ్యా [illegible] పృథివీ [illegible]
[illegible] పాపసూ [illegible]
[illegible] యద్ధిరణ్యం దద్యాద్గాం చాచార్యాయ । యస్యతు ప్రాణాంతికం [illegible]
మృతః శుద్ధ్యైత్సర్వాస్యైవ తస్య [illegible] దకాదీని ప్రేతకార్యాణి కుర్యుః [illegible]
కం సత్యేషూపపాతకేష్వితి – ఘటస్ఫోటో [illegible] ప్రాణాంతిక ప్రాయశ్చిత్తే [illegible]
మృతఏవ శుద్ధ్యైన్నత్వత్ర సంగ్రహః – [illegible]
ఉపపాతకేష్వపి ఘటస్ఫో [illegible] – [illegible]

వ్రతఆయాతేసిన యేరన్నం వంఘుటమ్। జుగుప్సేరన్న చాప్యేనంసంవసేయుశ్చసర్వశః॥
కృతఘటస్ఫోటస్యైవాయం పరిగ్రహనిధిరితి మితాక్షరాయామపరార్కే చ -
అన్యథాప్రాయశ్చిత్తమాత్రే పతత్ప్రసంగాత్ - మనురపి - ఘటస్ఫోటముక్త్వా॥
నివర్తేరంస్తతస్తస్మాత్సంభాషణసహాసనైః ॥ ఇత్యుక్త్వా ॥ ప్రాయశ్చిత్తేతుచరి
తేపూర్ణకుంభమపాంనవం । తేనైవసార్థంప్రాశ్నీయుస్స్నాత్వాపుణ్యేజలాశయే ॥
ఇతి తచ్ఛుద్ధంప్రాయుంక్త - అపరార్కే-వసిష్ఠోపి ॥ పతితానాం చరితవ్రతానాంప్ర
త్యుద్ధారోథాప్యుదాహరంతి ॥ అగ్రేభ్యుద్ధరతాంగచ్ఛేత్క్రీడన్నివహసన్నివా।పశ్చా
త్పాతయతాంగచ్ఛే చ్ఛోచన్నివరుదన్నివే ॥ ఇత్యాచార్యమాతృపితృహంతారస్త
త్ప్రసాదాదపగతపాపా ఏషాతేషాంప్రత్యాపత్తిః - పూర్ణహ్రదాత్ప్రస్నాత్వా ద్వా
సకాంచనంపాత్రం మాహేయంవాన్భిః పూరయిత్వాపోహిష్ఠీయాభిరేన మద్భిరభి
షించేయుః - సర్వఏవాభిషిక్తస్యప్రత్యుద్ధారః పుత్రజన్మనావ్యాఖ్యాతః ఇతి-ప్రత్యు
ద్ధారః పరిగ్రహః - తత్రోద్ధరతాంహసన్నివాగ్రేసరస్స్యాత్ - పతయతాం ఘట
స్ఫోటంకుర్వతాంశోచన్నివపశ్చాద్గచ్ఛేత్ ॥ మాతాపిత్రాదిహంతౄణాం పరిగ్ర
హోనకార్యః - తత్ప్రసాదేసతిచీర్ణవ్రతానాంకార్యః - ప్రవృత్తంనిర్ఝరః -
పుత్రజన్మనేత్యభిషేకోత్తరం జాతకర్మాదయస్సంస్కారాః - పుత్రజన్మవత్కార్యా
ఇత్యపరార్కో వ్యాచఖ్యౌ - అతఏవవిజ్ఞానేశ్వరః ఘటపవర్జితే జ్ఞాతిమధ్యస్థోయవ
సంగవాంప్రదద్యాత్ప్రథమంగోభిఃసత్కృతస్యహిసత్క్రియా। ఇత్యత్రగవాం భక్ష
ణాభావే పునర్వ్రతంచరేదిత్యే తత్ప్రకృతే ఏవా చరితవ్రతవిషా విశేషాయమితిన
దర్ఘటస్ఫోటోత్తరం పరిగ్రహఏవైతస్యసర్వత్రేత్యాహ - తస్మాత్కృతేపి ఘట
స్ఫోటేప్రాయశ్చిత్తం పరిగ్రహావిధిః పునస్సంస్కారాభావశ్చేతిసిద్ధం-తథాచపచ్ఛ్రా
ద్ధేకృతేహేమాద్రౌబౌధాయనః ॥ తత్రాశౌచంప్రదశాహంస్యాదిత్యాలంప్రసంగేన-
యేవంసాపవాదే ఆశౌచేఉక్తేప్రతిశాఖంభిన్నేష్వంత్యకర్మసు సాధారణంకించిదుచ్య
తే - తత్రాధికారిణఃప్రాగుక్తాః - సర్వాభావేధర్మపుత్రోవాకార్యః ॥ అపుత్రేణసు
తః కార్యోయాదృక్తాదృక్ప్రయత్నతః । పిండోదకక్రియాహేతోర్నామసంకీర్తనా
యచేత్ ॥ ఇతి వ్యాసవచనాత్ - గృహ్యపరిశిష్టే ॥ అసగోత్రస్సగోత్రోవా య
దిస్త్రీయదివాపుమాన్ । ప్రథమేహనియఃకుర్యాత్సదశాహంసమాపయేత్ ॥దద్యా
త్పిండమితిశేషః - భవిష్యే ॥ యత్రాద్యోదీయతేపండ సత్రసర్వంసమాపయేత్ ॥
బ్రాహ్మేపి ॥ ప్రథమేహనియోదద్యాత్ప్రేతాయాన్నంసమాహితః । అన్నం సవ
సుచాన్యేషు సఏవప్రదదాత్యపి ॥ విజ్ఞానేశ్వరాదయస్తుకేచిత్తు - అగ్నిందద్యాదితి
వ్యాచక్షతే ॥ సగోత్రోవాసగోత్రోవా యోగ్నిందద్యాత్సఖేనరః । సోపికుర్యా
న్నవశ్రాద్ధం శుద్ధ్యేత్తుదశమేహని ॥ ఇతిదివోదాసీయే వచనాచ్చ - తత్రైవ॥ దృ
ష్ట్వాస్థానస్థమాసన్నం ధర్మోన్మీలితలోచనం । భూయిష్ఠపితరంపుత్రోయదిదానం
ప్రదాపయేత్ ॥ తద్విశిష్టగయాశ్రాద్ధాదశ్వమేధశతాదపి ॥ తానియథా॥ మోక్షం
దేహిహృషీకేశ మోక్షందేహిజనార్దన । మోక్షధేనుప్రదానేన ముకుందఃప్రీయ

తాంమమ ॥ ఇతి మోక్షధేనుమంత్రః ॥ [illegible]
ఋణం । తత్సర్వంశుద్ధిమాయాతు [illegible]
న్మోపార్జితంపాపంమనోవాక్కా యకర్మభిః । తత్సర్వ [illegible]
నేనకేనవ ॥ ఇతి పాపధేనోః [illegible]
రాయణే । ధన్యాస్త్రాదితరే [illegible]
వ్యతీపాతేఽథసంక్రాంతి [illegible]
త్యుపస్థితః ॥ వ్యాసః ॥ [illegible]
థావేతుగాం దేవ సంకోత్తారణాయ [illegible]
గాం । శక్త్యాన్యోరు క్తగాందత్వా [illegible]
కర్త్యాః ॥ ఉత్క్రాంత్యాదీనిదానాని దశదద్యాత్ [illegible]
జ్యవాసోధాన్యగుడానిచ । [illegible]
దశదానానినరాణాం మృత్యుజన్మని ॥ [illegible]
సత్రస్థైః ॥ బ్రాహ్మణా [illegible]
రణ్యాంచయోదద్యా [illegible]
త్తమాం । ఉత్క్రాం [illegible]
శనధర్మేణదాహం [illegible]
జపేత్తతః ॥ క్రియాని [illegible]
సాలగ్రామశిలాంతథా । [illegible]
న్యంత్యేతిగార్గవ ఏకైకంపావనస్మృతమ్ ॥ [illegible]
నుదానాదిభట్టకృతాంత్యేష్టిపద్ధతౌజ్ఞేయం - [illegible]
చ్ఛాన్తిర్క్రియాదితిత త్రైవోక్తం - [illegible]
దానముక్తం - తదుక్తంవారాహే ॥ [illegible]
సాదిణాం । ప్రయాణకాలేతునరో [illegible]
హ్యాఇమంమంత్రముదాహరేత్ ॥ ఓం. గృహాణ [illegible]
నాశనరకంస్యామృతేసతుల్యాం । నారాయణ [illegible]
శాంతికరణంసురలోకపూజ్యం ॥ [illegible]
నరస్యమృత్యుకాలేతు పరలోకసుఖావహం—అథ [illegible]
డాలాదిమృతవిప్రే త్వంతరిక్షమృతేపివా । [illegible]
త్రప్రకీర్తితా ॥ దేవజానీయోజాబాలిః ॥ [illegible]
తింగతిం । ప్రాయశ్చిత్తంప్రకుర్వీత బ్రాహ్మణాఃపాపశుద్ధయే ॥ [illegible]
కంచ ప్రాజాపత్యంవిశోధనం ॥ గృహ్యాకారికాయాం ॥ [illegible]
ప్రేతంస్పృశంతిహి । తస్యైవమవిధిరాదిష్టోవా [illegible]
[illegible] - మదనరత్నేస్మృత్యంతరే ॥ [illegible]
[illegible]

క్షీరోద్భవేపిచ । ఏతద్దోషానుసారేణ ప్రాయశ్చిత్తంసమాచరేత్ ॥ కృత్వాత్రి
షట్పంచదశాంశ్చాంద్రత్రియమథాపివా । శుద్ధ్యైతదానీంసంపాద్య శవదా
దాహయేత్ ॥ గృహ్యకారికాయాం॥ ఖట్వాయాంమరణేచైవత్రీం త్రీన్
ప్రకల్పయేత్ । సప్తాంత్యజైస్తుసంస్పృష్టోమృతోద్వైవా త్యహంచన ॥
తాకృచ్ఛ్రైస్తుశుద్ధిరుక్తామనీషిభిః । ఋణాపేత్యర్థదగ్ధేతు చితాస్పృష్టాంత్యః
తత్స్పర్శనేదూషణంచ త్రిభిఃకృచ్ఛ్రైర్విశుద్ధ్యతి ॥ ధర్మప్రదీపే ॥ చా
కోదక్యా స్పృష్టేప్రేతేతథైవచ । తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రా
రేత్॥ ఇత్యుక్తం - మనుః ॥ అస్వర్గ్యాహ్యాహుతిస్సాస్యా చూద్ర
షితా ॥ అత్రాపికృచ్ఛ్రత్రయం - అస్పృశ్యస్పర్శనేచైవేత్యుక్తేః -
ప్రదీపే॥ రాత్రౌవారాత్రిశేషేవామ్రియంతేచేద్ద్విజాతయః। దాహంకృత్వాయథా
న్యాయం ద్వౌపిండౌనిర్వపేత్సుతః—రజస్వలా గర్భిణ్యాదిమృతౌతుమదనరత్నే -
నిర్ణయామృతేపారిజాతేయమః ॥ సంధ్యాయాంవాతథారాత్రౌ దాహం
కర్మచ । నవశ్రాద్ధంచనోకుర్యాత్కృతంనిష్ఫలతాంవ్రజేత్ ॥ ఏతచ్చసమృతస్యరా
త్రినిషేధార్థం - యత్తుస్కాందే ॥ యదిరాత్రౌదహేత్తస్యసమాప్తిదర్శ
తు । పరేఽహన్యుదితేసూర్యే కార్యాతస్యోదకక్రియా ॥ దగ్ధస్య
రాత్రౌజాతూదకక్రియా ॥ ఇతి తన్నిర్మూలం। రాత్రిమృతస్యతు తత్రైవసంగ్రహే ।
రాత్రౌదగ్ధ్వాతుపిండాంత కృత్వావపనవర్జితం । వపనంనేష్యతేరాత్రౌశ్వస్తస్నాన
క్రియా ॥ ఇతి వపనంతుప్రాతః - తచ్చసర్వైః పుత్రైః ॥ గంగాయాం
భాస్కరక్షేత్రే మాతాపిత్రోర్గురోర్మృతౌ । అధానేసోమపానేచ
నుస్మృతమ్ ॥ ఇతి మితాక్షరాయాంస్మృతేః - మరణంస్యాద్గంగాయాం
మిదం - తదేవసంగ్రహవచనేపరేద్యురిత్యపకృష్యతేయేనవత్ - తేనవ్యచిత్ర
గంతోక్తిశ్చింత్యా - మదనరత్నేగాలవః ॥ ప్రథమేహ్నికర్తవ్యం వపనంచా
వినా । ప్రేతస్యకేశశ్మశ్ర్వాది నాపయిత్వాథదాహయేత్ ॥ ఆశౌచాంతే
కార్యంవిధిబలాత్ - మదనపారిజాతేప్యేవం - తేనసగ్రోపస్యాస్య
జ్ఞోక్తిరేవ - స్మృతిరత్నావళ్యాంశవంరాత్ర్యుషితంచేత్
హేత్సుతః ॥ మదనరత్నేంగిరాః ॥ ఊర్ధ్వోచ్ఛిష్టాథరోచ్ఛిష్టే
వా । కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత ఆశౌచేమరణేపిచ—అథ సాగ్నేర్విశేషః
యాం । కృష్ణపక్షేప్రమీయేత యద్యహ్నాప్రాతరాహుతీః । శేషస్తు
ర్శపర్యంతాఃపక్షహోమవత్ ॥ ప్రతిపత్ప్రభృత్యహోమాంతాఇత్యర్థః -
హితాగ్నిరపరపక్షేమ్రియేతాహుతిభిరేనం - పూర్వపక్షేనయేయురిత్యా
నోక్తేః ॥ తదానీమేవజుహుయాత్ సాయంకాలాహుతిరపి । సాయంప్రమీ
యమాహుతీర్జుహుయాదథ ॥ తదానీమేవజుహుయాత్ ప్రాతఃకాలా
సకృద్గృహీతమంత్రేష్టం భిన్నతంత్రంచహోమయోః॥ దాహ్యంచాపిప్రక
పాకంతథైవతు ॥ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ హుతాయాంసాయమాహుత్యాం

గ్నిహోత్రం వేత్ । [illegible] రందుర్బలోముముమూర్షతః - [illegible] । [illegible] ససంధ వేత్ । దేవతానా [illegible] యాజ్యాభ్యాం చతురా [illegible] ॥ [illegible] సోతపతిర్య [illegible] । [illegible] చద్యావ [illegible] । [illegible] [illegible] । సన్నిధా [illegible] యస్తేయ [illegible] ॥ [illegible] సకామా [illegible] యంతే [illegible] గణంలోకమిమాం [illegible] ॥ [illegible] పా [illegible] । [illegible] గ్నిమ్వధారణో [illegible] । [illegible] రృచాతతః ॥ [illegible] । [illegible] జ్యభిమా [illegible] । [illegible] హుత [illegible] ॥ [illegible] సతి [illegible] - [illegible] విసం [illegible] - [illegible] - తన్న ॥ [illegible] యూలోపగతా [illegible] - [illegible] త్యభావే [illegible] - [illegible] క్య [illegible] - [illegible] తాన్యగ్ని [illegible] ॥ [illegible] - [illegible] ద్వితీయాం [illegible] । [illegible] సుసరాహాస [illegible] ॥ [illegible] మనిసర [illegible] ॥ [illegible] దేహాస్స [illegible] ॥ [illegible] నా । అనాహితాగ్నే ర్దేహస్తు [illegible] నాద్విజైః ॥ [illegible] నస్త్యవికల్పమాహ ॥ [illegible] ద్వితీయాయాస్తు [illegible] [illegible] ॥ స్త్రీమాత్రమవిశేషేణ దగ్ధ్వా [illegible] । వివాహాగ్ని [illegible] ధానమేవాస్తి [illegible] ॥ ఇతి [illegible] దంతత్వం - [illegible] పునర్వివాహేచ్ఛాయాం [illegible] హోది [illegible] ॥ భార్యాయై పూర్వమారితై [illegible] దత్వాగ్నీ సంస్కారకర్మణి । పునదా

ర్నిత్రీకురుర్యాత్పునరాధానమేవచ ॥ ఇతి మనూక్తేః॥ దాహయిత్వాగ్నిహోత్రేణ స్త్రియంవృత్తవతీంపతిః ॥ ఇతి యాజ్ఞవల్క్యోక్తేశ్చ - పునర్వివాహాశక్తస్య గృహ్యాగ్న్యభావేపి ఔపాసనాగ్నిహోత్రేష్ట్యాదికార్యమిత్యన్వయః - ఆహవనీయాదీనాహితాగ్నిఃపత్నీంచ-ఇత్యాశ్వలాయనోక్తేః- భరద్వాజోపి-నిర్మంథ్యేన పత్నీమితి-పూర్వాగ్నేరేకదేశేన దహేదితియజ్ఞపార్శ్వదేవయాజ్ఞికాదయః-యానిచ తస్మాదపత్నీకోప్యగ్నిహోత్రమాహరేదితిశ్రుతేః - విజ్ఞానేశ్వరః - ఛందోగపరిశిష్టేచ॥ మృతాయామపిభార్యాయాం లౌకికాగ్నింనహిత్యజేత్ । ఉపాధినాపితత్కర్మయావజ్జీవంసమాచరేత్ ॥ ఉపాధిర్హేమకుశపత్న్యాదిః ॥ అన్యత్రతుకాకుశమయీం పత్నీం కృత్వాతు గృహమేధినః । అగ్నిహోత్రముపాసంతేయావజ్జీవమనువ్రతాః॥ ఇత్యపరార్కే- స్మృత్యంతరాత్ - కాత్యాయనోపి॥ రామోపికృత్వాసౌవర్ణీంసీతాంపత్నీంయశస్వినీం । ఈజేబహువిధైర్యజ్ఞైస్సహభ్రాతృభిరచ్యుతః ॥ ఇత్యాదిశ్రుతాపూర్వాగ్నిష్వేవాగ్నిహోత్రాదిపరాణీనత్వపత్నీకస్యాధానాఖ్యా - శ్రౌతపత్నీనామాధానాప్రయోజకత్వాత్ - అపత్నీకస్యాధానాప్రవృత్తిరితిమాధవవాచస్పత్యాదిమతేశ్చ - సోమానభవత్యేవ - అపత్నీకోప్యసోమపః ఇతి శ్రుతేః - యత్తుభరద్వాజాపస్తంబసూత్రం ॥ దారకర్మణియద్యశక్తి ఆత్మానమగ్న్యాధేయమితి - అస్యార్థః - పునర్వివాహాశక్తోయదగ్న్యాధేయంపూర్వంకృతమస్తితదాత్మార్థమేవ-సపత్నీకత్వేయదద్యాదితిత్రిగుణమగ్నిహోత్రమాహరేదితి భాష్యపరార్కౌ-శార్ఙ్గమాధవాదిరీత్యామప్యేవం-త్రికాండమండనస్తుపక్షద్వయమాహ - అన్యేప్యపత్నీకస్యాధానమాయుస్తదాశయంనవిద్మః - వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఆహితాగ్నిర్యథాన్యాయం దగ్ధవ్యస్త్రిభిరగ్నిభిః । అనాహితాగ్నిరేకేన లౌకికేనాపరోజనః ॥ క్రతుః ॥ ఏవంవృత్తాం సవర్ణాం స్త్రీంద్విజాతిఃపూర్వమారిణీం । దాహయేదగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞపాత్రైశ్చ ధర్మవిత్ ॥ కారికాయాం ॥ పత్నీమపిదహేదేవం భర్తుఃపూర్వంమృతాయది । అనగ్నిగాందహేదేవంకపాలేనహవిర్భుజా ॥ ఆశౌచప్రకాశేక్రతుః ॥ విధురంవిధవాంచైవకపాలస్యాగ్నినాదహేత్ । బ్రహ్మచారియతించైవదహేదుత్పవనాగ్నినా॥తుషాగ్నినాచదగ్ధవ్యాః కన్యకాబాలఏవచ । అగ్నివర్ణంకపాలంతుకృత్వాతత్రవినిక్షిపేత్॥ కరీషాదితతోవహ్నిర్జాతోయస్సకపాలజః ॥ అనుపనీతే యద్యపిజాతారణ్యాగ్నిఃక్వచిదుక్తస్తథాపి తస్యకలౌనిషిద్ధత్వోక్తేరయమేవజ్ఞేయః - స్మృత్యంతరే॥ గృహస్థోబ్రహ్మచారీచవిధురోవిధవాః స్త్రియః । ఔపాసనోప్యుత్పవనస్తుషాగ్నిస్తుకపాలజః॥ ఉత్పవనస్తు ॥ దర్భాగ్రేగ్నింతుప్రజ్వాల్య పునర్దర్భైస్తుసంయుతః । పునర్దర్భైస్తృతీయేగ్నిరేషఉత్పవనస్మృతః ॥ యమః ॥ యస్యానయదిశూద్రోగ్నింతృణకాష్ఠహవీంషిచ । ప్రేతత్వంచసదాతస్య సచాధర్మేణలిప్యతే॥ దేవలః॥ చండాలాగ్నిరమేధ్యాగ్నిస్సూతికాగ్నిశ్చకర్హిచిత్ । పతితాగ్నిశ్చితాగ్నిశ్చ నశిష్టగ్రహణోచితః ॥ మనుః ॥ దక్షిణేనమృతంశూద్రం పురద్వారేణనిర్హరేత్ । పశ్చిమోత్తరపూర్వైస్తు యథాసంఖ్యంద్విజాతయః ॥ అత్రప్రాతిలోమ్యేనక్రమః॥ పూ

ర్వాముఖ [illegible] ప్రాణా [illegible] । [illegible]
శ్యేం [illegible] ॥ [illegible]
త్వాదిపునా [illegible] ॥ [illegible]
లాయనః - [illegible] - [illegible]
హో స్పృశేయజ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ప్రాచీనావీత్వా [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
స్వాహాగ్న [illegible]
స్వాహాగ్న [illegible]
[illegible]
ఆహితాగ్న [illegible]
సంచకల్ప [illegible]
[illegible]
త్వాతు [illegible] । [illegible]
యేత్ । [illegible] ।
సుమనో [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
గ్ని [illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
విహాస [illegible] ముఖః । [illegible]
తత్ ॥ [illegible] । [illegible]
వందత్తు [illegible] సంముఖే ॥ ఆజ్య [illegible] ।
పాదహోరథరా [illegible] ॥ పార్శ్వయో [illegible]
దక్షిణహో [illegible] క్రమాత్ । [illegible] మంత్రహో [illegible] ॥ [illegible]
వీక్షమత్త్రైవ అగ్నిహోత్రహవ్యయుంవిధిః । ఆపస్తంబ [illegible]
ఖః ॥ అథాగ్నింపవ్యమాన [illegible] । [illegible]

త్వదయంజాయతాంపునః ॥ అసౌస్వర్గాయలోకాయ స్వాహేతి [illegible]
తథా ॥ ఏవమేవాహితాగ్నేశ్చ పాత్రన్యాసాదికంభవేత్ । కృష్ణాజినాదికంచాత్ర
విశేషోఽధ్వర్యుచోదితః ॥ తత్రైవ ॥ అనగ్నిమేవామృతానారీ దగ్ధవ్యాయాన్యవస్థితా ।
అగ్నిప్రదానమంత్రోఽస్యా నప్రయోజ్యఇతిస్థితిః ॥ ఇదంఛందోగానామేవ-పాత్రన్యా
సోక్తేరుత్తానదేహత్వంసాగ్నిపరం - నిరగ్నిస్తుపుమానధోముఖః స్త్రీతూత్తానాదా
హ్యా ॥ సగోత్రజైర్గృహీత్వాతు చితామారోప్యతేశవః । అధోముఖో దక్షిణాది
క్చరణస్తుపుమానితి ॥ ఉత్తానదేహానారీతు సపిండైరపిబంధుభిః॥ ఇత్యాదిత్యపురాణా
దితిశుద్ధితత్త్వహారలతాదయః - ఉత్తరశిరస్త్వంసామగేతరపరం - నారాహిత్వగ్ని
దానేఽన్యోమంత్రః ॥ కృత్వాతుదుష్కృతంకర్మజానతావాఽప్యజానతా । మృత్యు
కాలవశంప్రాప్య నరంపంచత్వమాగతం ॥ ధర్మాధర్మసమాయుక్తంలోభమోహ
సమావృతమ్ । దహేయంసర్వగాత్రాణి దివ్యాల్లోకాన్సగచ్ఛతు ॥ జ్వలమానం
మహావహ్నింశిరఃస్థానేప్రదాపయేత్ । చతుర్వర్ణేషుసంస్థానమేవంభవతిపుత్రికే।
అత్రక్రియానిబంధేగారుడే షట్పిండదానముక్తం ॥ మృతస్యోత్క్రాంతిసమయా
త్షట్పిండాన్క్రమశోదదేత్ । మృతిస్థానేతథాద్వారి చత్వరేతార్క్ష్యకారణాత్ ॥
విశ్రామేకాష్ఠచయనే తథాసంచయనేచషట్ ॥తథా॥ ఆదావంతేయాన్తుషట్పిండా
దశదేయాదశాహికాః । స్థానేచార్ధపథేతతే చితాయాంశవహస్తకే ॥ శ్మశాన
వాసిభూతేభ్యష్షష్ఠంసంచయనేతథా ॥ తతః ॥ త్వంభూతకృజ్జగద్యోనేత్వంలోకపరి
పాలకః । ఉక్తస్సంహారకస్తస్మాదేనంస్వర్గంమృతంనయ॥ ఇత్యగ్నిం[illegible]త్వా అస్మా
త్త్వమితి మంత్రేణార్ధదగ్ధేఆజ్యాహుతిరుక్తా ఆహితాగ్నేశ్శరీరః ॥ శిరస్యాగ్ని
శ్శేవినిక్షిప్య అరణీముష్కయోరపి । జుహూంచదక్షిణేహస్తే వామేతూపభృతం
న్యసేత్ ॥ శిశ్నేతూలూఖలందద్యాత్పృష్ఠేచముసలం న్యసేత్ । ఉరసిక్షిప్యదృష
దం తండులాజ్యతిలాన్ముఖే ॥ శ్రోత్రేచప్రోక్షణీందద్యాత్ ఆజ్యస్థాలీంచచక్షుషోః ।
కర్ణేనేత్రేముఖేఘ్రాణే హిరణ్యశకలంన్యసేత్ । అగ్నిహోత్రోపకరణమశేషంత
త్రనిక్షిపేత్ ॥ ప్రచేతాః ॥ స్నానంప్రేతస్యపుత్రాద్యైర్వస్త్రాద్యైశ్చపూజనంతతః।
నగ్నదేహందహేన్నైవ కించిద్దేయంపరిత్యజేత్॥ యమః-ప్రేతందహేచ్ఛుభైర్గం
ధైస్స్నపితంస్రగ్విభూషితం ॥ ఆశ్వలాయనసూత్రే ॥ సంస్థితేప్రేతాలంకారాన్కు
ర్వంతి కేశశ్మశ్రులోమనఖానివాపయంతి నళదేనానులింపంతి నళదమాలాం ప్రతి
ముంచంతీతి - మాధవీయేబ్రాహ్మే ॥ దరిద్రోఽపినదగ్ధవ్యో నగ్నఃకస్యాంచిదాపది॥
తథా ॥ నిశ్శేషస్తునదగ్ధవ్యశ్శేషంకించిత్త్యజేన్నరః । దాహకాలేగ్నినాశేతుమద
నరత్నే యజ్ఞపార్శ్వః ॥ యజమానేమృతేక్వాపి చితాదావప్రవేశితే । వర్షా
ద్యభిహతేగ్నౌతు కథంప్రేతవికల్పనా ॥ శేషందగ్ధ్వాప్రదగ్ధేషు నిర్మథ్యైవతుకార
యేత్ ॥ అథపర్ణశరాదిదాహేనాగ్నినాశే పశ్చాత్తద్దేహలాభే మదనరత్నేబ్రా
హ్మే ॥ అథపర్ణశరేదగ్ధేపాత్రన్యాసేకృతేసతి । గతేష్వగ్నిషుతద్దేహాయదూ
ర్ధ్వంలభ్యతేక్వచిత్ ॥ దర్భార్థదగ్ధకాష్ఠాని తానినిర్మథ్యతందహేత్ । యద్యస్య

[illegible] తృతీయాగ్నిరుపలభ్యతే ॥ [illegible]
[illegible] విశేషమాహ [illegible] - [illegible]
[illegible] మన్త్రాః సంస్థాప్య [illegible] - [illegible]
[illegible] [illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] ॥
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] సమాగమనే [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
అథోదకదానం [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] సంబన్ధిభ్యః [illegible] సంబన్ధి [illegible]
[illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] దక్షిణాభిముఖః [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] పంచదశ స్మృతాః । త్రింశ[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] ॥ [illegible] ।

కర్తవ్యం తైస్సచైలంతు స్నానం సర్వమలాపహం ॥ పూర్వపరిహితం వస్త్రం ప్రక్షా
ళ్య పునః పరిధాయ స్నాయాదిత్యర్థః । అపనః ఇతిమంత్రేణ వామహస్తానామికయా
జలాలోడనం - అవతరణే వృద్ధపురస్సరత్వోక్తే ర్యథాబాలం పురస్కృత్యేతి బౌధా
యనీయం - జలాదుత్థానపరమితి హారలతాదయః ॥ ఆశ్వలాయనః ॥ సవ్యావృతో
వ్రజంత్యనీక్షమాణా యత్రోదక మవహద్భవతి తత్ప్రాప్య సకృదున్మజ్జ్యైకాంజ
లిముత్సృజ్య తస్యగోత్రంనామ గృహీత్వేతి - ప్రచేతసాన్వహమంజలిత్రయమప్యు
క్తం తత్రత్రిః ప్రసేకంకుర్యుః ప్రేతస్తృప్యత్వితి-తథా ॥ దినేదినేంజలీన్పూర్ణాన్ప్రద
ద్యాత్ప్రేతకారణాత్ । తావద్వృద్ధిశ్చకర్తవ్యా యావత్పిండస్సమాప్యతే॥ఏకవృ
ద్ధిస్త్రికవృద్ధిర్వేత్యర్థః - మదనరత్నే భరద్వాజ గృహ్యేతుద్వికవృద్ధిరప్యుక్తా ॥
ఆశౌచాంతే ప్రదద్యాత్తు ప్రేతపుత్రస్తిలాంజలీన్ । ప్రథమేహ్ని సకృద్దద్యాత్పిండ
యజ్ఞావృతాదివా ॥ త్రీంశ్చదద్యాద్ద్వితీయేహ్ని తృతీయే పంచయేవచ । చతుర్థే
సప్తసంఖ్యాస్తు పంచమే నవచోత్సృజేత్ ॥ షష్ఠేహ్న్యేకాదశైతా స్సప్తమే
తుత్రయోదశ । అష్టమే పంచదశకా నవమే దశసప్తచ ॥ ఏకోనవింశతించాగ్రే శ
తాంజలిమతం స్మృతమ్ । కేచిద్దశాంజలీన్ప్రాహుః కేచిదాహుశ్శతాంజలీన్॥ పంచ
పంచాశతంచాన్యే స్వశాఖోక్తవ్యవస్థయా ॥ ఛందోగపరిశిష్టే ॥ అథాన వేక్షయ
న్నాపస్సర్వేచైవ శవస్పృశః । గోత్రనామపదాంతేతు తర్పయామీత్యనంతరమ్ ॥
దక్షిణాగ్రాన్కుశాన్కృత్వా సతిలంతుపృథక్పృథక్ ॥ విష్ణుపురాణే ॥ సపిండీకరణా
యావదృజుదర్భైః పితృక్రియా । సపిండీకరణాదూర్ధ్వం ద్విగుణైర్విధివద్భవేత్ ॥
రామాయణే ॥ ఇదంపురుషశార్దూల విమలందివ్యమక్షయమ్ । పితృలోకేషుపా
నీయంమద్దత్తముపతిష్ఠతామ్ ॥ దానవాక్యే వికల్పః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ కామోదకం
సఖిప్రత్తా స్వస్రీయశ్వశురర్త్విజామ్ । కామ ఇచ్ఛా ప్రేతతృప్తిచ్ఛాయాం దేయమ
న్యథానేత్యర్థః - శంఖపారస్కరౌ - ఆచార్యేచైవం - మాతామహయోశ్చస్త్రీ
ణాంచాప్రత్తానాంకుర్వీరం స్తాశ్చ తేషామితిద్వివచనాత్ - మాతామహ్యా అపి
శంఖలిఖితౌ - ఉదకక్రియా కామం శ్వశురమాతులయోశ్శిష్యే సహాధ్యాయినిరా
జనిచేతి॥ వృద్ధమనుః॥ క్లీబాద్యా నోదకంకుర్యు స్తేనా వ్రాత్యా విధర్మిణః । గర్భభ
ర్తృద్రుహశ్చైవ సురాప్యశ్చైవ దూషితః ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ న బ్రహ్మచారిణః
కుర్యు రుదకంపతితా స్తథా ॥ షడశీతౌ ॥ స్వీయాచారాదపిభ్రష్టాః పతితాయేచ
దూషితాః । నకుర్యురుదకం తేషాం తేభ్యోప్యన్యేన చైవహి ॥ మదనరత్నే హారీతః॥
పతితామవృద్ధానాం చరంతీనాంచ కామతః । ప్రత్తానాంచైనకన్యానాం నిర్వ
ర్త్యసలిలక్రియా ॥ అపరార్కే-శంఖలిఖితౌ ॥ అపపాత్రితస్యరిక్థపిండోదకానివ్యా
వర్తంతే - అపపాత్రితః కృతఘటస్ఫోటః - తస్యాపిసంగ్రహవిధౌకృతే అన్నో
దకాదికుర్యాదేవేత్యాశౌచప్రకాశః — అథాశౌచేనియమాః - యాజ…
ఇతిసంశ్రుత్యగచ్ఛేయు ర్గృహంబాలపురస్సరాః । విదశ్యనింబ…
ద్వారివేశ్మనః ॥ ఆచమ్యాగ్న్యాదిసలిలంగోమయం…

స్నుషూలభ్య కృత్వా [illegible] ॥ [illegible] ।
[illegible] తలభ్యా [illegible] ॥ [illegible]
ప్రస్తరేగృహానుపశ్చ్యంత [illegible] నావతేః [illegible] - [illegible]
నాపః ॥ [illegible] మాలభ్యం [illegible] మయం [illegible]
సమిత ఆగ్నిమగి [illegible] త్వాలభ్యా [illegible] - [illegible]
[illegible] త్వాలభ్యా [illegible] దివా [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] దామ్న [illegible] - [illegible] - [illegible]
సనాగినా మలినా [illegible] ।
[illegible] - [illegible]
పురాణే ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
ధా । వస్త్ర [illegible] కృత్వా [illegible] ।
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
మ్యతే । [illegible] ।
[illegible] ।
మనుః ॥ [illegible] ।
కాయాం ॥ లవణక్షీరమాషాన్నం [illegible] పాయసం । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] - [illegible]
బ్రాహ్మే - [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] బ్రాహ్మే ॥ [illegible]
[illegible] । సతత్ర [illegible] వస్త్ర [illegible] । [illegible]
వస్త్ర [illegible] ॥ [illegible] ।
అంత్యానామా [illegible] ॥ ఇతి శంఖః [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] వస్త్ర [illegible]

స్యాత్ - ఆశౌచప్రకాశే భరద్వాజః ॥ పానీయంచజలంకుంభం ప్రదీపంకాంస్య
భాజనం । సగ్ఘ్రప్రచ్ఛాదనేశ్రాద్ధే బ్రాహ్మణాయనివేదయేత్ ॥ భృగుః॥ తిలోదకం
తథాపిండా స్రక్ప్రచ్ఛాదనాదికం । రాత్రౌనకుర్యాత్సంధ్యాయాంయదికుర్యా
న్నిరర్థకం॥—అథ ప్రేతపిండాః - యచ్చ హేమాద్రౌ పారస్కరేణ ॥ బ్రాహ్మ
ణేదశపిండాస్తు క్షత్రియేద్వాదశస్మృతాః । వైశ్యేపంచదశప్రోక్తాః శూద్రేత్రిం
శత్ప్రకీర్తితాః ॥ ఇత్యుక్తం - తథాపి ॥ ప్రేతేభ్యస్సర్వవర్ణేభ్యః పిండాం దద్యుర్ద
శైవత్వితి తేనైవోక్తేః - సర్వేషాందశైవజ్ఞేయాః - మదనరత్నేప్యేవం - తథాచ
హేమాద్రౌ బ్రాహ్మపాద్మయోః ॥ జాత్యుక్తాశౌచతుల్యాస్తు వర్ణానాం క్వచి
దేవహి । దేశధర్మాన్పురస్కృత్య ప్రేతపిండాస్వపంత్యపి ॥ ఇత్యుక్త్వావిప్రాణాంతు
దశమపిండోత్కర్ష ఉక్తః ॥ దేయస్తుదశమఃపిండో రాజ్ఞాంవైద్వాదశేహని । వైశ్యా
నాంవైపంచదశేదేయస్తుదశమస్తథా ॥ శూద్రస్యదశమఃపిండో మాసేపూర్ణేహ్ని
దీయతే ॥ ఇతియుద్ధమృతాదేః సద్యశ్శౌచే త్ర్యహాశౌచ తేనైవోక్తం । సద్యశ్శౌ
చేప్రదాతవ్యాస్సర్వేపియుగపత్తథా । త్ర్యహాశౌచేప్రదాతవ్యః ప్రథమేప్యేక
ఏవహి ॥ ద్వితీయేహనిచత్వారస్తృతీయేపంచచైవహి । త్ర్యహేప్రకారాంతరం
ప్రాగుక్తం - శాతాతపః ॥ ఆశౌచస్యచహ్రాసేపి పిండాందద్యాద్దశైవతు॥ త్ర్యైక
సాత్రేసకృత్త్యక్త్వాదశపిండాందద్యాత్ ॥ ఉత్తరీయశిలాపాత్ర కర్తౄణాంప్రత్యహంవిప
ర్యయః । పూర్వందత్తాంజలిందద్యాత్పూర్వపిండాంస్తథైవచేతి - గృహ్యకారికా
యాంపాత్రవిపర్యయేదోషోక్తేః - శిలావిపర్యయేఘటస్ఫోటాదేర్వాన్నభృతి - అన్నా
భ్యంజనాది పదకర్మణః - ఏకహాయనీనయనవత్ప్రయోజకత్వాత్ - సర్వత్రా
త్రాత్రైకకగ్రహణం - కేచిత్తు ॥ సవాన్యాదాయభాండాని ఉదకంచాప్యగ్నిథా ॥
ఇతి ప్రచేతసోక్తేః - పాత్రానేకత్వమాహుః క్రియాకర్తురన్యత్వేన సత్యేవసన్యాయా
పనీయః ॥ ఏవంక్రియాప్రవృత్తానాం యదికశ్చిద్వ్యాపద్యతే । తద్బంధునాక్రియా
కార్యా సర్వైర్వాసహకారిభిః ॥ ఇతి శుద్ధితత్త్వే బృహస్పతిస్మృతేః - పత్న్యాదేః
కర్తృత్వే రజోదర్శనేచతదంతేకుర్యాత్ - శావాగ్నిగ్రహణమాత్రేణ నిమిత్తత్వోక్తేః -
ఆశౌచాంతే ॥ అతఏవకర్తురన్యస్థే వాన్యేనక్రియాసర్వానతీనీయాక ...
పర్యయాత్ కాలాతిక్రమయోగాచ్చ - హారీతః ॥ స్థండిలేప్రేతభాగంతుదద్యా
త్పూర్వాహ్ణేయేనతు । కృత్వాతుపిండసంకల్పం నామగోత్రేణసుందరి ॥ మరీచిః ।
ప్రేతపిండంబహిర్దద్యాద్దర్భమంత్రవివర్జితం । ప్రాగుదీచ్యాంచరుంకృత్వాస్నా
తఃప్రయతమానసః ॥ దర్భవర్జనమనుపనీతపరం - అసంస్కృతానాం భూమౌ
పిండందద్యాత్సంస్కృతానాం కుశేష్వితిప్రచేతసోక్తేః - మితాక్షరాయాంస్మృ
త్యంతరే ॥ భూమౌమాల్యంపిండం పానీయముపలేపాదస్యాః ॥ హారీతః - అకృ
తచూడాయేబాలాయేచ గర్భాద్వినిస్సృతాః । మృతాఅనుపనీతాశ్చ అనూ
ఢాఅపికన్యకాః । యేమృతాశ్చాప్యసంస్కారాస్తేభ్యో భూమౌ ప్రదీయతే ॥
పైఠీనసిః ॥ శాలినాంత్యక్తుభిర్వాపి పిణ్యాకైర్వాపినిర్వపేత్ । ఇతిసప్తచ్ఛః ॥ ఫల

[illegible]త్ప్రయసా శాకేనచ[illegible]నచ । [illegible]
రేత్ ॥ తూష్ణీం ప్రసేకం పుష్పాణి [illegible] । [illegible]
[illegible] ర్వాస్య [illegible] నిర్వపేత్ ॥ [illegible] మేహానియ[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ తైజస[illegible] పాత్రేం [illegible] । [illegible]
[illegible] ఘృతప్లుతం ॥ [illegible]
రే ॥ [illegible] దేవ[illegible] - ప్రాహ్ణే । [illegible]
[illegible] సమాహితః । అన్న[illegible] । [illegible]
దమాదాయ[illegible]నం [illegible] । [illegible]
యం ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
నాః । [illegible] సందద్యాత్ [illegible] గోత్రనామభిః ॥ [illegible]
[illegible] । దద్యా[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
ద్వితీయే [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । ద్వితీ[illegible]
[illegible] జలయుక్తమూత్ । [illegible]
[illegible]తిలాదిభిః ॥ ఇతి పాత్రం [illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] ఇతి [illegible] - దినస[illegible] - సపిండ
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] యాప్సు[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible] నా
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ తస్మా[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] చిత్ । [illegible]
త్ ॥ ఉప[illegible] సమాచరేత్ ॥ [illegible] ॥
ప్రేతాయ పిండం దత్వా [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
నాం శాకమూలఫలాదిభిః । [illegible] మేహానియ[illegible] ద్యా [illegible] గృహా
[illegible] దేవగృహే [illegible] । యత్రాద్యే దీయతే పిండ స్తత్ర సర్వం స

మాపయేత్ ॥ బ్రాహ్మే ॥ శిరస్త్వాద్యేనపిండేన ప్రేతస్యక్రియతేసదా । ద్వితీయే
నతుకర్ణాక్షీ నాసికాశ్చసమాసతః ॥ గళాంసభుజవక్షాంసి తృతీయేనయథాక్ర
మం । చతుర్థేనతుపిండేన నాభిలింగగుదానిచ ॥ జానుజంఘేతథాపాదౌ పంచ
మేనతుసర్వదా । సర్వమర్మాణిషష్ఠేన సప్తమేనతునాడయః ॥ దంతలోమాన్యష్ట
మేనవీర్యంతు నవమేనచ । దశమేనతుపూర్ణత్వం తృప్తతాక్షుద్విపర్యయః॥ ఇతి
యాజ్ఞవల్క్యేనతు ॥ పిండయజ్ఞావృతాదేయం ప్రేతాయాన్నందినత్రయమ్ ॥ ఇ
త్యుక్తం - అత్రఫలతారతమ్యంజ్ఞేయమితివిజ్ఞానేశ్వరః - తేనత్ర్యహాశౌచపరత్వా
దేవయాజ్ఞికోక్తంచింత్యం - ఆశౌచస్యహ్రాసేపి పిండాందద్యాద్దశైవహీతి వచనా
చ్చ - దినత్రయవాక్యకత్వార్థమితి హారలతాదయః - శాతాతపః ॥ జలమేకాహ
మాకాశేస్థాప్యం క్షీరంచమృణ్మయే ॥ పారస్కరః - మృణ్మయే తాం రాత్రిం
క్షీరోదకేవిహాయసినిదధ్యుః - ప్రేతాత్రస్నాహీత్యుక్త్వా ... - ఇ
దంరాత్రావేవేతిగౌడాః - గారుడేతు ॥ అపక్వేమృణ్మయేపాత్రే ... త్రి
యమిత్యుక్తం - హేమాద్రౌపాద్మేతుదశాహముక్తం ॥ తస్మాన్నిధేయమాకాశే
దశరాత్రంపయోజలమ్ । సర్వతాపోపశాంత్యర్థం మధ్వశ్రమవినాశనం ॥ దేవజా
నీయేకారికాయాం ॥ తత్రప్రేతోప్రకృతయే దశరాత్రమఖండితం । కుర్యాత్ప్రతి
పంతైలేన వారిపాత్రంచమార్తికం ॥ భోజ్యాద్భోజనకాలేషు భక్తముష్టించనిర్వ
పేత్ । నామగోత్రేణసంబుద్ధ్యా ధరిత్ర్యాంపితృయజ్ఞవత్ ॥ శాతాతపః ॥ భూ
లోకాత్ప్రేతలోకంతు గంతుంశ్రాద్ధసమాచరేత్ ॥ తత్పాథేయంహి భవతిమృత
స్యమనుజస్యతు—అథ దశాహమధ్యేదర్శపాతేనిర్ణయః - భవిష్యే ॥ ప్రవృత్తా
శౌచతంత్రస్తు యదివర్శేప్రపద్యతే । సమాప్యచోదకంపిండాన్ స్నానమాత్రంస
మాచరేత్ ॥ ఋష్యశృంగః ॥ ఆశౌచమధ్యేదర్శోయదిస్యాత్సర్వేషాం నామ।
సమాప్తింప్రేతతంత్రస్య కుర్యాదిత్యాహగౌతమః॥ పైఠీనసిః ॥ ఆద్యేందావేనకర్త
వ్యా ప్రేతపిండోదకక్రియా । ద్వితీయేందవేతుకుర్వాణఃపునఃస్నానంసమశ్నుతే॥ మా
తాపిత్రోస్తుశ్లోకగౌతమః॥ అంతర్దశాహేదర్శశ్చేత్తత్రసర్వంసమాపయేత్ ।పిత్రో
స్తుయావదాశౌచం దద్యాత్పిండాంజలాంజలీన్ ॥ ఇదమపిత్ర్యహమధ్యేదర్శపాతే-
తదూర్ధ్వందర్శేతుపిత్రోరపితంత్రంసమాప్యమేవ ॥ పిత్రోరాశౌచమధ్యేతుయ
దిదర్శస్సమాపతేత్ । తావదేవోత్తరంతంత్రం పర్యవస్యేత్త్ర్యహాత్పరమ్॥ ఇతి గాల
వోక్తేః - అన్యేషాంతుత్ర్యహమధ్యేపి సమాప్తిరితిపరాశరమాధవీయే నిర్ణయా
మృతేచోక్తం - కాలాదర్శేపి ॥ దర్శేదశాహమధ్యేస్యాదూర్ధ్వంతంత్రంసమా
పయేత్ । త్రిరాత్రాదుత్తరంపిత్రోర్మృతావితివినిశ్చయః ॥ మదనపారిజాతేతు
గాలవీయమాపదేనౌరసపుత్రాదివిషయం - త్ర్యహాదూర్ధ్వమపి పిత్రోర్నతంత్ర
సమాప్తిరిత్యుక్తం మదనరత్నేప్యేవం - మమతుదేశాచారాద్వ్యవస్థేతి ప్రతిభాతి
—అథాస్థిసంచయః - తత్రాశ్వలాయనేనచ కృష్ణపక్షే ఏకాదశీత్రయోదశీదర్శే
షుఆషాఢీ ఫాల్గునీప్రోష్ఠపదాభిన్నర్క్షేఉక్తం - తదాశౌచమధ్యేసంభవేతదూ

[illegible] ।

[illegible] ।

[illegible] ।

ఇతి [illegible] ।

[illegible] ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

స్వాచయం [illegible] ।

[illegible]

నయ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

యంత్ర [illegible] । తత్ర [illegible]

[illegible] ।

[illegible] ॥ [illegible] ।

[illegible] ।

[illegible] । [illegible]

[illegible] ।

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

పాదతః । [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ తత్ [illegible]

[illegible] । [illegible]

త్వానరాధమః । అస్థీన్యనకులస్థస్య నీత్వాచాంద్రాయణంచరేత్ ॥ ...
డపురాణే ॥ అస్థీనిమాతాపితృపూర్వజానాం నయంతుగంగామపియోపికశ్చిత్ । ...
ద్బాంధవస్యాపిదయాభిభూతాస్తేషాంతుతీర్థానిఫలప్రదాని ॥ స్నాత్వాతతః ...
గవ్యేనసిక్త్వా హిరణ్యమధ్వాజ్యతిలైశ్చయోజ్య । తతస్తుమృత్పిండపుటేనిధాయ
పశ్యందిశంప్రేతగణోపరూఢాం ॥ నమోస్తుధర్మాయవదేత్ప్రవిశ్యజలంసమేప్రీతఇతి
క్షిపేచ్చ । ఉత్థాయభాస్వంతమవేక్ష్యసూర్యం సదక్షిణాంవిప్రముఖాయదద్యాత్ ॥
ఏవంకృతేప్రేతపురస్థితస్య స్వర్గేగతిస్స్యాచ్చ మహేంద్రతుల్యా ॥ యమః । గంగా
తోయేషుయస్యాస్థి క్షిప్యతేశుభకర్మణః । నతస్యపునరావృత్తి ర్బ్రహ్మలోకాత్స
నాతనాత్ ॥ తథా ॥ అస్తంగతేగురౌశుక్రే తథామాసేమలిమ్లుచే । గంగాయాం
మస్థినిక్షేపంనకుర్యాదితిగౌతమః ॥ దశాహాంతర్నదోషః ॥ దశాహస్యాంతరేయస్య
గంగాతోయేస్థిమజ్జతి । గంగాయాంమరణేయాదృక్తాదృక్ఫలమవాప్నుయాత్ ॥
ఇతి మదనరత్నే వృద్ధమనూక్తేః శౌనకః ॥ శౌనకోహంప్రవక్ష్యామి అస్థిక్షేపవిధిం
క్రమాత్ । ఆదాగ్రామాద్బహిర్గత్వా స్నానంకుర్యాత్సచైలకం ॥ ప్రోక్ష్య ...
చగవ్యేనభువంమంత్రైర్ద్విచతుఃణః ॥ గాయత్ర్యాద్యైఃపంచగవ్య మంత్రైర్నిఖాతా
స్థిభూమింప్రోక్షేదిత్యర్థః ॥ ఉపసర్పాదిభిర్మంత్రైః ప్రార్థనంఖననంతథా । వ్యాహృతి
కోద్ధరణంచాస్థ్నాం గ్రహణంచయథాక్రమం ॥ ఉపసర్పేతి చతుర్భిర్మంత్రైః క్రమే
ణప్రార్థనాదిజ్ఞేయం - స్నాతాత్వాస్థిశుద్ధింకుర్వీత - ఏతోన్విందేతిసూక్తేనః । స్పృ
ష్ట్వా౽స్పృష్ట్వాతతస్స్నానం పంచగవ్యేనశుద్ధ్యతి । దశస్నానానికుర్వీత తత్తన్మం
త్రైర్ద్విచతుఃణః ॥ గోమూత్రంగోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃకుశోదకం । భస్మమృన్మ
ధ్వాదినిమంత్రతస్తానినైవహి ॥ కుశైస్సంమార్జయేదస్థీన్యశోదేవీతిమంత్రతః ॥ ఇమం
న్విందంశుచిర్భూత్వా నతమంహఇతీతిచ ॥ పావమానీర్మనూక్తేన ... య
థాక్రమం ॥ ఏభిఃకుశైర్మార్జనం ॥ హేమశ్రాద్ధంతతఃకుర్యా త్పితౄనుద్దిశ్యయ
త్నతః । పిండదానంప్రకుర్వీత తతశ్చతిలతర్పణం ॥ అస్థిక్షేపాంగంచేదం ॥ అజినం
కంబళాదర్భాగోకేశాశ్శాణమేవచ । భూర్జపత్రంతాడపత్రంసస్తథావేష్టనంస్మృ
తం ॥ హైమంచమౌక్తికంరౌప్యం ప్రవాళంనీలకంతథా । నిక్షేపదస్థిమధ్యేతుశుద్ధి
ర్భవతునాన్యథా ॥ తతోహోమంప్రకుర్వీతతిలజ్యేనవిచక్షణః ॥ ఉదీరతేతిసూక్తే
నహునేదష్టోత్తరంశతం ॥ తతోగత్వాక్షిపేత్తీర్థేస్పర్శగోపానవిద్యతే । మూత్రం
పురీషాచమనంకుర్వ న్నాస్థీనిధారయేత్ ॥ అత్రదశదానం నైతరణీఋణమోక్షపా
పధేనుదానముక్తం - దివ్యోదాసీయేకాశీఖండే ॥ ధనంజయోవిధర్మాత్మా మాతృ
భక్తిపరాయణః । ఆదాయాస్థీన్యథోమాతు ర్గంగామార్గస్థితోభవత్ । పంచగ
వ్యేనసంస్నాప్య తథాపంచామృతేనవై ॥ యక్షకర్దమలేపేన క్షిప్త్వాపుష్పైఃసు...
పూజ్యచ ॥ ఆవేష్ట్య నేత్రవస్త్రేణ తతఃపట్టాంబరేణచ । తతస్సురసవస్త్రేణ తతో
మాంజిష్ఠవాససా ॥ నేపాలకంబళేనాథమృదాచాథవిశుద్ధయా । తామ్రసంపుటకే
కృత్వా మాతురంగాన్యథోవహత్ ॥ వ్యాసః ॥ పట్టవస్త్రంచకౌశేయం ...

[illegible]

... ఇతి త్రివిధ బహ్వృచపరిశిష్టే ॥ అమావాస్యాసు [illegible] పంచగంధ
మాల్యవివర్జితం । సవ్యశ్రాద్ధమమంత్రం చ పిండదానవివర్జితం । ఉదకుంభసు[illegible]
పిండానదత్వా [illegible] ఇత్యపరే జనాది ॥ ఏకోద్దిష్టేషు సర్వేషు స్వధా నాభిర
మ్యతాం । నాగ్నౌకరణమంత్రశ్చ ఏకం వా ధతిలోదకం ॥ అనప[illegible]సర్వేషు
స్వధా నాభిరమ్యతాం । స్వస్తి స్వస్తు విసృజేదేవం సకృత్పిండవర్జితం ॥ ఏకోద్దిష్టే
స్వపిండేతు అనుశబ్దో న విద్యతే । పితృశబ్దం సకృత్వా తు పితృ[illegible] సపిం
డనాత్ప్రాగితి హేమాద్రిః - తేన స్వధాం ప్రయుంజీత [illegible] ఇతి
ఋష్యశృంగోక్తేః - దశాహి[illegible] [illegible]

తాపరాస్తా - రత్నావళ్యాం ॥ ఆశిషోద్విగుణాదర్భా జయాశీస్స్వస్తివాచనం। పితృ
శబ్దస్స్వసంబద్ధశ్శర్మశబ్దస్తథైవచ ॥ పాత్రాలంభోవగాహశ్చ ఉల్ముకోల్లేఖనాది
కం । తృప్తిప్రశ్నశ్చవికిరశ్శేషప్రశ్నస్తథైవచ । ప్రదక్షిణావిసర్గశ్చ సీమాంత
గమనంతథా । అష్టాదశపదార్థాంశ్చ ప్రేతశ్రాద్ధేవివర్జయేత్ ॥ అత్రస్వధాపితృ
నమః శబ్దానాంతిలోసీతిమంత్రేప్రేతశబ్దోహేనతూష్ణీంవాతిలావపనం - తూష్ణీంప
ఘ్యదానం - అముష్మైస్వాహేతిప్రేతనామ్నా పాణిహోమః - నామ్నైకః
పిండః నినయనమంత్రేఊహః అనుమంత్రణాదిత్వమంత్రకం - అభిరమ్యతామితి
విసర్జనం - ఏవంనవశ్రాద్ధవర్జైకోద్దిష్టేషు - నవశ్రాద్ధేత్వమంత్రకం సర్వమితి
నారాయణవృత్తిః - క్రియానిబంధే ॥ ఉత్తానంస్థాపయేత్పాత్ర మేకోద్దిష్టే సదా
బుధః । న్యుబ్జంతుపార్వణేకుర్యాత్తస్యోపరికుశాన్న్యసేత్ ॥ నవశ్రాద్ధంగృహేకు
ర్యాద్భార్యాయత్రాగ్నయోపివా । సపిండీకరణాంతాని ప్రేతశ్రాద్ధానియాన్యపి ॥
తానిస్యుర్లౌకికేవహ్నౌ విత్యాహాశ్వలాయనః ॥ ఇదంసంభవేస్నేసకాన్యా॥
నవశ్రాద్ధేషుయచ్ఛిష్టం గృహపర్యుషితంచయత్ । దంపత్యోర్భుక్తశేషంచ నత
ద్భుంజీతకర్హిచిత్ ॥ ఇత్యంగిరోవచనలింగాత్ ॥ ద్వాభ్యాంతదాతుకృచ్ఛ్రాభ్యాం
శుద్ధిస్స్యాత్తువివేకినామ్ ॥ ఇతిబ్రాహ్మోక్తం - విఘ్నేతునిర్ణయామృతేకణ్వః ॥
నవశ్రాద్ధంమాసికంచ యద్యదంతరితంభవేత్ । తత్తదుత్తరసాతంత్ర్యా దనుష్ఠే
యంప్రచక్షతే ॥ హేమాద్రౌగాలవః ॥ శావేతుసూతకంచేత్స్యా న్నిశాయాం
చమృతౌతథా । నవశ్రాద్ధానిదేయాని యథాకాలంయథాక్రమం ॥ నిశాయా
మాశౌచాంతే ద్వ్యహవృద్ధౌ - అన్వారోహణేతు ॥ నవశ్రాద్ధానిసర్వాణి సపిండీ
కరణంపృథక్ । ఏకఏవవృషోత్సర్గో గౌరేకాత్రదీయతే ॥ ఆశౌచాంత్యదినేకా
ర్యముక్తం - బ్రాహ్మేయస్యయస్యతువర్ణస్య యద్యత్స్యాత్పశ్చిమంత్వహః।సత
త్రవస్త్రశుద్ధించ గృహశుద్ధింకరోత్యపి ॥ సమాప్యదశమంపిండం ప్రేతస్పృష్టేతు
వాససీ । అంత్యానామాశ్రితానాంచ త్యక్త్వాస్నానంకరోతిచ ॥ శ్మశ్రులోమనఖా
నాంచ యత్త్యాజ్యంతజ్జహాత్యపి । గౌరసర్షపకల్కేన సతిలకల్కేనసంయుతమ్॥ శిర
స్స్నానంతతఃకృత్వా తోయేనాచమ్యవాగ్యతః । వృషభంగాంసువర్ణంచ స్పృ
ష్ట్వాశుద్ధోభవేన్నరః ॥ క్రియానిబంధేగృహ్యకారికాయాం ॥ అత్రపిండత్రయందద
ద్యాత్తత్సఖిభ్యస్తథాదిమమ్ । ప్రీతాయమధ్యమంతద్వత్తృతీయంచయమాయ
నై ॥ తథాకర్త్రాత్రప్రార్థితాస్సంతోజ్ఞాతిసంబంధిబాంధవాః । దద్యురభ్యంగతః
పూర్వ త్రీంస్త్రీంధర్మోదకాంజలీన్ ॥ పూర్వవన్నామగోత్రాభ్యాం నియమో
నేహకశ్చన ॥ మదనరత్నేవిష్ణుహారీతౌ ॥ ఆశౌచాంతేకృతశ్మశ్రు కర్మాణస్తిలక
ల్కైస్సర్షపకల్కైర్వాస్నాతాః - శుక్లవాససోగృహం - ప్రవిశేయుస్తత్ర
శాంతికంకృత్వా బ్రాహ్మణపూజనంకుర్యురితి - దేవలః ॥ దశమేహనిసంప్రాప్తే
స్నానంగ్రామాద్బహిర్భవేత్ । తత్రత్యాజ్యానివాసాంసికేశశ్మశ్రునఖానిచ ॥ అప
రార్కేబృహస్పతిః ॥ నవమేవాససాంత్యాగో నఖరోమ్ణాంతథాంతిమే ॥ తస్మి

వవ్యాసః ॥ ఆశౌచాంత్యదినేక్షౌరం జనన్యాంచగురౌమృతే । ఏతత్స్త్రీణామపిస
యనామిత్యాపస్తంభః - అనుభావినాంచపరివపనమితి-అనుభావినః కనిష్ఠా ఇతి
విజ్ఞానేశ్వరరత్నాకరాదయః ॥ ఆశౌచమనుభవతాంపుంసాం సర్వాశౌచేష్వముండ
నమ్ । అన్యథాయోగాదిపేతద్వైజన్మనాదావికర్మమృతసూతకేషుచ ॥ బంధమోక్షము
ఖదీక్షాసేష్వపి క్షౌరమిష్టమష్టకాలేషు చోడుషు ఇతిరత్నమాలోక్తే జననాశౌచేపీతి కృ
త్యాదయః - అత్రదేశాచారతోవ్యవస్థా - పరశ్వఃకాపదశకేశశ్మశ్రుకుసుమాని
వాపయీత శిఖావర్జమితిగోభిలోక్తేః - యత్త్వాపస్తంబః ॥ [illegible]
దన్యత్రవిహారాదిత్యేకే విహారోదర్శాదియాగః - తేనవినాసవపనం[illegible]
వపేయు రిత్యర్థః - యచ్చ ॥ వృథాభిన్నాస్త్రియః కేశాన్ [illegible]
నమ్ ॥ ఇతి తత్కేశశ్మశ్రుధారయతామగ్న్యాధానతిసంతతిరితి [illegible]
మ్యపరం - అనుభావినఃపుత్రాదయఇత్యేకే ॥ పుత్రఃపత్నీచసపిండః కుర్యాద్దశాహ
యథావిధి । పిండదానోచితోన్యోపి కుర్యాద్భక్త్యాసమాహితః ॥ ఇత్యపరార్కేవ్యా
సోక్తేః - యత్తుమితాక్షరాయాం [illegible]
తృతీయేపంచమేవాపి దశమేవాప్రదానతః ॥ [illegible]
తత్పృథగ్దినే [illegible]
త్ । ద్వితీయేహ్ని తృతీయేహ్ని [illegible]
తావదిత్యపరంమతమ్ ॥ ఇతి మాధవీయే [illegible] - మదన
పారిజాతేతు - దశమే [illegible] ప్రస్య [illegible]
జ్య రాత్రిశేషేశుచిర్భవేత్ ॥ ఇతి [illegible]
జ్ఞేయం—అథైకాదశాహః - మనుః ॥ విప్రశ్శుధ్యత్యపఃస్పృష్ట్వా క్షత్రియోవాహ
నాయుధే ॥ వైశ్యఃప్రతోదంరశ్మీన్వాయష్టింశూద్రఃకృతక్రియః - షట్త్రింశన్మతేదేవలః ।
[illegible] ॥ ఆశౌచ [illegible]
[illegible] ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ [illegible]
శౌచస్యైకాదశేహ్ని శ్రాద్ధం[illegible] ॥ [illegible]
కతుర్వాస్తాతా [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
సః ॥ ఏకాదశేహ్ని యచ్ఛ్రాద్ధం తత్సామాన్యముదాహృతమ్ । [illegible]
[illegible] నాం సూతకంతుపృథక్పృథక్ ॥ [illegible] ॥ ఆశౌచాంతే [illegible]
దానసమాప్యతే । తతశ్శ్రాద్ధంప్రదాతవ్యం సర్వవర్ణేష్వయంవిధిః ॥ ఇతి [illegible]
ర్వవర్ణానామదశాహాశౌచపరమ్ ॥ యమస్మృతిః - అథాశౌచాపగమ ఇతి-యచ్చ
[illegible] - [illegible] ఏకాదశ[illegible] - యచ్చ [illegible]
దశమ్యాం [illegible] - ఏతేనదశమపిండా [illegible]
పిండసమాప్తా [illegible] - వచనాదాశౌచ
మధ్య ఇవ తత్రాప్యవిరోధాత్ - భవిష్యే ॥ ఏకాదశేభోజయేద్విప్రాన్ దద్యాదేకాద
శేహ్ని । [illegible] ॥ యత్తుమాత్స్యే ఏకా

దశేహని తథా విప్రానేకాదశ్యైన సు । క్షత్రాది సూతకాంతేతు భోజయేదయుజో ద్విజాః ॥ ఇతి తద్రుద్రగణశ్రాద్ధపరమితి మదనపారిజాతః - గౌడాస్త్వస్మాద్వచనాత్ - క్షత్రియాదీనామాశౌచాంత ఏవేత్యాహుః - రామాయణేపి ॥ సమతీతేదశాహేతుకృతశౌచోయథావిధి । చక్రేద్వాదశికంశ్రాద్ధంత్రయోదశికమేవచ॥ ద్వాదశికంద్వాదశాహేననివర్త్యం త్రయోదశాహశ్రాద్ధం త్రయోదశికంచతుర్దశాహవిధేయ సపిండనపాథేయాది - క్షత్రియాణాంద్వాదశాహాశౌచే త్రయోదశేమహైకోద్దిష్టం చతుర్దశేసపిండనం - ద్వివిధవాక్యాదేకాదశాహాశౌచాంతయోర్వికల్ప ఇత్యేకేసద్యశ్శౌచాదౌ యుద్ధహతాదేరేకాదశాహే - అన్యేషామాశౌచాంతఇతివయం - కౌర్మే ॥ ఏకాదశేహ్నికుర్వీతప్రేతముద్దిశ్యభావతః । ద్వాదశేవాహ్నికర్తవ్య మనింద్యేప్యథవాహని ॥ నింద్యాప్రేతక్రియాకాలయుక్తం - ఏకాదశేతుననిషేధ ఇత్యుక్తంప్రాక్ - బృహస్పతిః॥ నస్త్రాలంకారసంయోగ్యాగ్నిషితుర్వద్యావాహనాదికమ్ । గంధమాల్యైస్సమభ్యర్చ్య శ్రాద్ధభోక్తౄంస్తతస్స్వయమ్ । (త్రీన్) యాభోజయీయాస్తు నవసప్తత్రయోదశ । జాతయోబాంధవానిస్స్వ స్తథాచారవిధయోపరే॥ దేవయాజ్ఞికనిబంధే ॥ ఏకాదశసువిప్రేషు ప్రేతమావాహ్యభోజయేత్ । తత్రాద్యాయచశయ్యాది దద్యాదాద్యమితిస్మృతమ్ ॥ విష్ణుః ॥ ఏకవన్మంత్రానూహేకోద్దిష్టే బహువచనాంతానేకవచనాంతాన్వదేదిత్యర్థః - ఏతచ్చత్రైష్టాఫర్త్వే అస్యవిఘ్నే గౌణకాలమాహ హేమాద్రౌ బౌధాయనః ॥ ఏకోద్దిష్టంశ్వఏవస్యాద్ద్వాదశేహనివాపునః । అతఊర్ధ్వమయుగ్మేషు కుర్వీతాహస్స్వశక్తితః ॥ అర్ధమాసేధవామాసి ఋతౌసంవత్సరేపివా॥ ఇతితత్త్రైవలఘుహారీతః ॥ ఏకోద్దిష్టంతుకుర్వీత పాకేనైవసదాస్వయం । అభావేపాకపాత్రాణాం తదహస్సముపోషితః॥గోభిలః। బ్రాహ్మణంభోజయేదాద్యే హోతవ్యమనలేథవా । పునశ్చభోజయేదేకం ద్విరావృత్తిర్భవేదితి ॥ ఏతదాద్యమాసికాద్యాబ్దికయో స్సిద్ధ్యర్థమితిభట్టాః - తేనమహైకోద్దిష్టంషోడశశ్రాద్ధాద్భిన్నమేవ - అతఏవాద్యంసర్వైకోద్దిష్ట ప్రభృతిభూతమేకాదశ ఇతివిజ్ఞానేశ్వరః - అన్యేత్వాద్యమాసికాబ్దికయోరాద్య మేకాదశేహనితినియమాదభేదమాహుః ద్వయోస్తంత్రత్వబాధార్థం గోభిలీయమిత్యన్యే-యుద్ధహతాదౌతు హేమాద్రౌపృథ్వీచంద్రోదయేపైఠీనసిః ॥ సద్యశ్శౌచేపిదాతవ్యం ప్రేతస్యైకాదశేహని । సఏవదివసస్తస్య శ్రాద్ధశయ్యాసనాదిషు । ఏవమేకాహాదౌ-అతోత్రద్వితీయేహ్న్యేకాదశాహంవదంతాదుశ్శూలపాణిః స్మార్తగౌడాశ్చ పరాస్తాః - ఏతేనాద్యమేకాదశేహనీత్యాశౌచానంతర దినపరమితి విజ్ఞానోక్తేః- ప్రాగుక్తశంఖాదివచనానాంచానాకరత్వాదితి వదంతః-కల్పతరువాచస్పతి ప్రముఖాః- సర్వమహానిబంధ విరోధాదుపేక్ష్యాః - ఉశనాః ॥ త్ర్యహాశౌచేపికర్తవ్య మాద్యమేకాదశేహని । అతీతవిషయేసద్యస్త్రిరాత్రోర్ధ్వంవాతదిష్యతే ॥ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ఏకోద్దిష్టందైవహీన మేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం । ఆవాహనాగ్నౌకరణ రహితంత్వపసవ్యవత్ ॥ ఉపతిష్ఠతామిత్యక్షయ్యస్థానేవిప్రవిసర్జనే । అభిరమ్య

తానితిన చేయ [illegible]

నాం [illegible]

[illegible] - [illegible]

[illegible]

ఋక్ - [illegible]

[illegible] నచ । [illegible]

[illegible] ।

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] -

[illegible]

యస్మిన్మను [illegible]

[illegible]

[illegible] ఇతిజా [illegible] -

[illegible] - [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] - [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] - [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

ఇతి [illegible] ॥ [illegible]

తం । [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ ఇతి [illegible] -

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ ఇతి [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ఫలమితి [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]

బ్రాహ్మే॥ లోహితో యస్తువర్ణేన ముఖేపుచ్ఛేచపాండురః। శ్వేతఃఖురవిషాణాభ్యాం సనీలోవృషఉచ్యతే॥ శ్వేతవర్ణస్యముఖాదీని శ్యామాని శ్యామస్య నా శ్వేతానియస్యసోపి నీలవృషఉక్తోమాత్స్యే గారుడే-దేవీపురాణే॥ చతస్రోవత్సికాభద్రా ద్వేవాసంభవతోపివా ॥ యత్తుస్మరంతి ॥ వృషోత్సర్జనవేళాయాం స్పృహా భావేనపంచసుమృగ్భిఃపిష్టైశ్చదర్భైర్వా వృషంకృత్వావిమోచయేత్ ॥ నశక్యతేవృషోత్సర్గః హోమంవాతత్రకారయేత్ ॥ ఇతి. తన్నిర్మూలం - తద్విధహేమాద్రౌభట్టకృతౌచజ్ఞేయః - అత్రదేవయాజ్ఞికేన వృషోత్సర్గాత్పూర్వంపురుషసూక్తేనవిష్ణుపూజాప్రేతోద్దేశేన విష్ణుతర్పణముక్తం - తత్రమూలంచింత్యం - పారస్కరః॥ సవ్యేనపాణినాపుచ్ఛం సమాలంబ్యవృషస్యతు। దక్షిణేనాఽఽదాయ సతిలాన్సకుశాన్స్తతః ॥ ప్రేతగోత్రంసముచ్చార్య అముకస్మైఇతిబ్రువన్ । వృషఏవమయాదత్తస్సంతారయతుసర్వదా ॥ సహేమసతిలంభూమౌ విసృజ్యాప్సువినిక్షిపేత్ ॥ తథా ॥ విధారయేస్స్వతంకశ్చిత్స చకిల్బిషవాన్భవేత్ । సదోహయేన్నవావాహేన్నాస్యచకశ్చనబంధయేత్ ॥ స్త్రీషువిశేషః - సంగ్రహే ॥ పతిపుత్రవతీనారీ భర్తురగ్రేమృతాయది । వృషోత్సర్గంనకుర్వీత గాందద్యాచ్చపయస్వినీమ్ ॥ పతిపుత్రయోస్సాహిత్యం వివక్షితం - అన్యాగోహణేపి గోదానమేవేత్యుక్తంప్రాక్ - ఆశౌచాంతేపి వృషోత్సర్గాద్యమాసిక శయ్యాదిదద్యాదేవేత్యుక్తం - క్రియానిబంధేస్మృత్యంతరే ॥ సూతకేమృతకేచైవ ద్వితీయంమృతకంయది । పిండదానంప్రకుర్వీతవృషోత్సర్గంతథైవచ ॥ సహన్యాన్మృతకేసర్వ ద్వాదశైకాదశాహికమ్ । శుద్ధోవాయదివాశుద్ధః కుర్యాదేవావిచారయన్ ॥ ఇతి అత్రపదదానముక్తం దేవజానియే గారుడే ఏకాదశాహంప్రక్రమ్య ॥ తదహ్నిగియశేషస్త్వాద్వాదశాహేవిశేషతః । పదానిసర్వవస్తూని వదిష్టానిత్రయోదశ ॥ యోందదాతిమృతస్యేహ జనోపావ్యాత్మహేతవే। సుఖీభూత్వామహామార్గే నైసతేయసగచ్ఛతి ॥ తథా ॥ ఆసనోపానహౌఛత్రంముద్రికాచకమండలుః । భోజనంభోజనాధారో వస్త్రాణ్యష్టవిధంపదమ్॥ తథా ॥ భాజనాసనదానేన ముద్రికాభోజనేనచ । ఆజ్యయజ్ఞోపవీతేనపదంసంపూర్ణతాంవ్రజేత్ ॥ మహిషీరథగోదానాత్సుఖీభవతినిశ్చితమ్ । సర్వోపస్కరయుక్తాని పదాన్యత్రత్రయోదశ ॥ యోదదాతిమృతస్యేహ జీవన్నప్యాత్మహేతవే। సగచ్ఛతిపరంస్థానం మహాకష్టవివర్జితః ॥ త్రయోదశపదానీత్థం ప్రేతాయైకాదశేహని । దాతవ్యానియథాశక్తి తేనాసౌప్రీణితోభవేత్ । అన్యంచైవోదకం చైవోపానహౌచకమండలుః । ఛత్రంవస్త్రంతథాయష్టింలోహదండంతథాష్టమం ॥ అగ్నిష్టికాంచదీపంచ తిలాంస్తాంబూలమేవచ । చందనంపుష్పదానం చోపదానానిచతుర్దశ ॥ యోశ్వంరథంగజంవాపి బ్రాహ్మణేప్రతిపాదయేత్ । స్వమహిమ్నానుసారేణ తత్తత్సుఖమవాప్నుయాత్ ॥ ఇతిఅత్రమూలంచింత్యం—అథశయ్యాదానం-హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ తస్మాచ్ఛయ్యాంసమాసాద్య సారదారుమయీందృఢాం ॥ దంతపత్రచితాంరమ్యాం హేమపట్టైరలంకృతాం ॥ హంసతూలీప్రతిచ్ఛన్నాం

[illegible]

యాజ్ఞవల్క్యపాఠః - సపిండనాత్ [illegible]
పాఠః - తస్య - ప్రకృతివికారభావేన [illegible] - [illegible]
[illegible] । ప్రేతాత్ [illegible]
[illegible] - దేవయా
క్షికః - సపిండనాత్ ప్రేతసంసర్గం యావదుదకుంభం అన్వాగేవ [illegible] ।
ప్రేతలోకగతస్యాన్నం సోదకుంభం ప్రయచ్ఛత । ఇతి గోవిందరాజధృతవిష్ణూక్తేః ॥
అస్మిన్ దైవస్య [illegible] సంఖ్యాం కృత్యా [illegible] । [illegible]
[illegible] యం తు వా ॥ [illegible] ఉదకుంభం వినా [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ తేనాపకృష్య [illegible]
ధకమ్ ॥ ఇతి గోభిలభాష్య [illegible] - సపిండనాత్ప్రాగేవ తస్య విధానాదూ

ర్ధ్వం నిషేధాదిత్యాహ - తన్న - ఉదకుంభే పార్వణవిధినానుపపత్తేరేవం వ్యాఖ్య
యాం మానాభావాన్మితాక్షరాది విరోధాచ్చ - వచనం యది సమూలం తదాఽస్య
ద్ధావపకర్షవిధత్తై ॥ ప్రేతశ్రాద్ధాని సర్వాణి సపిండీకరణం తథేతి హేమాద్రౌ
శాట్యాయనోక్తేః - తస్యాప్యన్నం సోదకుంభమితి యాజ్ఞవల్క్య విరోధాచ్చ - మద
నరత్నే గౌతమః ॥ అప్యేవం పార్వణం శ్రాద్ధం సోదకుంభమధర్మకం । కుర్యాత్ప్రత్యా
బ్దికాచ్ఛ్రాద్ధాత్సంకల్పవిధినాన్వహం ॥ అధర్మకం బ్రహ్మచర్యాది నియమహీనం -
పతన్మాసికవదేకోద్దిష్టం పార్వణం వా కార్యం - అపరార్కస్తు ॥ సపిండీకరణే వృత్తే పృథ
క్త్వం నోపపద్యతే । పృథక్త్వే తు కృతే పశ్చాత్పునః కార్యా సపిండతా ॥ ఇతి లఘుహారీతో
క్తావపితస్యాప్యన్నం సోదకుంభం దేయం సంవత్సరం ద్విజే ఇతి యాజ్ఞవల్క్య - యోత స్యైక్యే
కత్వోక్తేః సపిండనోత్తరమప్యేకోద్దిష్టమేవేత్యాహ - అత్ర పిండదానం కృతాకృ
తం - అహన్యహన్యన్నమస్మై బ్రాహ్మణాయోదకుంభం దద్యాత్పిండమప్యేకే నిపృణం
తీతి హేమాద్రౌ పారస్కరోక్తేః - శ్రాద్ధాశక్తౌ పిండమాత్రమితి గౌడాః - తన్న -
అపిశబ్దబాధాపత్తేః - హారీతః ॥ మృతే పితరి వై పుత్రః పిండమబ్దం సమాచరేత్ । అ
న్నం కుంభం చ విప్రాయ ప్రేతనిర్దేశధర్మతః ॥ ప్రేతశబ్దోచ్చారణేనేతి హలాయు
ధః - యద్వా ప్రేతస్య నిర్దేశో యత్ర తదేకోద్దిష్టం తద్ధర్మకమిత్యర్థః - అత్రాశౌ
చాంతదినాద్యబ్దాంతం యావద్వత్సరాపూర్తేః - శౌచం నాధికారివిశేషణం - తేస
మృతిదినమారభ్యైతత్కార్యమితి కేచిత్ - తన్న హేమాద్రిధృతవచోవిరోధాత్ -
మధ్యే ఆశౌచాదినా బాధే తులోపవదార్యవత్ - తథా ప్రథమాబ్దే దీపదానముక్తం
దేవజానీయే గారుడే ॥ ప్రత్యహం దీపకో దేయో మార్గే తు విషమే సరైః । యావ
త్సంవత్సరం వాపి ప్రేతస్య సుఖలిప్సయా ॥ ప్రాఙ్ముఖో దఙ్ముఖం దీపం దేవాగారే ద్వి
జాలయే । కుర్యాద్యామ్యముఖం పిత్ర్యే అద్భిస్సంకల్ప్య సుస్థితం ॥ — అథ మాసికాని -
తాని చ కృత్వైవ సపిండనం కార్యం - తథా చ గోభిలలౌగాక్షీ ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాదత్త్వా
నైవ కుర్యాత్సపిండనం । శ్రాద్ధాని షోడశాపాద్య విదధీత సపిండనం ॥ తానిత్వాహ
జాతూకర్ణ్యః ॥ ద్వాదశ ప్రతిమాస్యాని ఆద్యషాణ్మాసికం తథా । త్రైపక్షికాబ్దికే
చేతి శ్రాద్ధాన్యేతాని షోడశ ॥ ఆద్యషాణ్మాసికాబ్దికశబ్దాః ఊనమాసికోనషష్ఠోనా
బ్దికపరాః - హేమాద్రౌ తు సపిండీకరణం చైవ ఇత్యేతత్ శ్రాద్ధషోడశ మిత్యుత్తరా
ర్ధే పాఠః - తదా ఆద్యమూనమాసికం ద్వాదశాహే ॥ షాణ్మాసికం ఊనషష్ఠోనా
బ్దికే ఇత్యర్థః - కాత్యాయనస్త్వన్యథాహ ॥ ద్వాదశ ప్రతిమాస్యాని ఆద్యషాణ్మా
సికే తథా । సపిండీకరణం చైవ ఇత్యేతచ్ఛ్రాద్ధషోడశం ॥ ఏకాహేన తు షణ్మాసా య
దాస్యురపి త్రిభిః । న్యూనాస్సంవత్సరశ్చైవ స్యాతాం షాణ్మాసికే తదా ॥ ద్వివ
చనాదూనషష్ఠోనాబ్దికే ఇత్యర్థమాహ పృథ్వీచంద్రః - వ్యాసస్త్వన్యథాహ ॥ ద్వా
దశాహే త్రిపక్షే చ షణ్మాసే మాసికాబ్దికే । శ్రాద్ధాని షోడశైతాని సంస్మృతాని మ
నీషిభిః ॥ ద్వాదశాహపదమూనమాసికపరం - తస్య ద్వాదశాహే ప్రవృత్తేరితి కా
లాదర్శః - మదనరత్నే బ్రాహ్మే త్వన్యథోక్తం ॥ స్వానాం తు త్యక్తదేహానాం త్రా

[illegible]

త్పదాద్ద్వాదశదినేషు ద్వాదశమాసికాని కార్యాణీత్యర్థః - త్రైపక్షికంతు త్రిప క్షేఽతీతే మృతాహే కార్యం ॥ త్రైపక్షికం భవేద్వృత్తే త్రిపక్షే తదనంతరమ్ ॥ ఇతి భవిష్యోక్తేరితి మదనరత్నే ఉక్తం - పృథ్వీచంద్రకాలాదర్శనిర్ణయామృతాదయ స్తు ॥ ఊనాన్యేతేషు మాసేషు విషమాహే సమేఽపి వా । త్రైపక్షికం త్రిపక్షే స్యా న్మృతాహేఽప్యతరాశిత్వితి । కార్ష్ణాజినిస్మృతేః - పూర్వైస్త్రిపక్షైరిత్యర్థమా హుః - తేతదనంతరశబ్దవిరోధాత్ - త్రైపక్షిక ద్వితీయమాసికయోస్సంకరాప త్తేశ్చైవం వ్యాఖ్యాయాం మానాభావాచ్చేత్యాహుః - త్రైపక్షికం త్రిపక్షసపిండనే త్వేవం శ్లాఘావాదధికరణత్వేనేష్యయం - యత్తు త్రిమాసిబంధే గారుడే ॥ త్రైప క్షికం త్రిపక్షేతు ద్వ్యూనే [illegible] మేదినే । మాసికాన్యపి నోనాని అష్టావింశతి మేదినే॥ ఇతితన్నిర్మూలం - స్మృతిరత్నావల్యాం ॥ ద్వాదశాహే యదా కుర్యాత్ [illegible] పుత్ర స్సపిండనమ్ । ఏకాదశేఽహ్ని కుర్వీత ప్రేతశ్రాద్ధాని [illegible] ॥ [illegible] ॥ సపిండీకర ణాదర్వాక్కుర్వన్ శ్రాద్ధాని షోడశ । ఏకోద్దిష్టవిధానేన కుర్యాత్సర్వాణి తాని తు॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం యదా కుర్యాత్తదా పునః । ప్రత్యబ్దం యో యథా కుర్యాత్తథా కుర్యాత్సతాన్యపి ॥ మదనరత్నే కాత్యాయనః ॥ శ్రాద్ధమగ్నిమతః కార్యం దాహా దేకాదశేఽహని । ధ్రువాణి తు ప్రకుర్వీత ప్రమీతాహని సర్వదా ॥ ధ్రువాణి త్రైప క్షికాదూర్ధ్వాని - క్రియానిబంధే గారుడే॥ త్రిపక్షే [illegible] సాంవత్స రవాసరే । ఊర్ధ్వం మృతదినే సన్నే స్వర్వా [illegible] మృతాహతః ॥ ఏతాని చ యదా సపిండనాత్పూర్వం యుగపత్క్రియంతే తదా దేశకాలకర్తౄణామైక్యాత్తంత్రత్వాదేకః పాక ఇతి కేచిత్ - పాకభేద ఇత్యపరే - అత్ర కేచిదాహుః - దేశకాలద్రైక్యేనై క్యే తంత్రతాత్ - శ్రాద్ధకాలాతిక్రమాపత్తేః - దేశకాల [illegible] తంత్రత్వాత్ - శ్రాద్ధకాలాతిక్రమాపత్తేః ॥ ద్వాదశాహే ససర్వాణి [illegible] । తాన్యేవతు పునః కుర్యాత్ప్రేతశబ్దం న కారయేత్ ॥ ఇతి కాత్యాయనోక్తేర్ద్విశ్శ్రా ద్ధద్వయం కుర్యాత్ - సమానేఽహ్ని సకృత్ [illegible] ప్రేతశబ్దత్వాత్ ॥ శ్రాద్ధం కృత్వా తు తస్యైవ పునః శ్రాద్ధం న కారయేత్ ॥ ఇతి జాబాల్యుక్తేః - షోడశ సంఖ్యాయాశ్చ వాజపేయే ప్రాజాపత్యయాగసప్తదశత్వవత్సామాన్యయాగద్వి త్వవచ్చ దర్శపాతసంక్రాంతిశ్రాద్ధవద్యాగపదనుష్ఠానేప్యుపపత్తేరాద్య మాసికా ద్యానాద్రికాం తేషు షోడశశ్రాద్ధేషు చతుర్ణాః క్రియతామిత్యేవం ప్రయోగేణైకో విప్రః పిండోద్ధృత్యశ్చేతి విపద్వివిధవిధ్వంసేఽప్యసం - తన్మందం - ద్వాదశాహేన వాభోజ్య ఏకాహే ద్వాదశాపి వా ॥ ఇతి హేమాద్రౌ హారీతవచోవిరోధాత్ - తేన విప్రభేదాత్పిండభేదాచ్చ [illegible] మితి సిద్ధం - ఏతాని ద్వాదశాహే సపిండనా త్పూర్వం కృతాన్యపి వృద్ధిం వినాపకర్షేణ పునః - స్వకాలే కార్యాణి ॥ యస్య సంవ త్సరాదర్వాక్సపిండీకరణం కృతమ్ । మాసికం చోదకుంభం చ దేయం తస్యాపి వత్స రమ్ ॥ ఇతి మదనరత్నేంగిరసోక్తేః - న చేదం మాసికానామపకర్షం విధత్తే - కింతు సపిండనోర్ధ్వం స్వకాలేఽనుష్ఠానమేవేతి వాచ్యం ॥ శ్రాద్ధాని షోడశాదత్వా నతు

కుర్యాత్సపిండతామ్ ॥ ఇతి విరోధాత్ ॥ యస్యసంవత్సరాదర్వాక్ [illegible]
పిండతా । విధివత్తానికుర్వీత పునశ్శ్రాద్ధానిషోడశేతి ॥ ఇతి [illegible]
క్తేశ్చ ॥ అర్వాక్సంవత్సరాద్యస్యసపిండీకరణంకృతమ్ । [illegible]
కుర్యాదిత్యాహగౌతమః ॥ ఇతిత్రివర్గాల [illegible] - [illegible]
దినపక్షే - తత్రాద్యమాసికస్యకాలసత్త్వాత్ - [illegible]
యం - యస్మిన్ [illegible] ॥ అనుమాసి [illegible]
ద్వాదశేత్యుక్తేరూనానాం [illegible] - తదేతన్నిరోధా [illegible]
గాఃడాః ॥ సపిండీకరణం [illegible] ॥ [illegible]
సికానాంప్రేతత్వవిమోక్షార్థత్వా [illegible]
పకర్షా న్మాసికానాం [illegible] - [illegible]
వచనంతన్నిర్మూలం-సమూలత్వేపి [illegible] - [illegible]
వచోనిబంధవిరోధా న్మాన్యత్యే [illegible] - [illegible]
నోర్ధ్వం స్వకాలేపి [illegible] - [illegible]
విరోధాచ్చింత్యం - [illegible]
సపిండీకరణంభవేత్ । [illegible]
రాణాత్ - [illegible] - [illegible]
వాదితిశూలపా [illegible] - [illegible] ॥ [illegible]
రష్యపకృష్యం [illegible] ॥ [illegible]
వృద్ధితంత్రంతుమాసికానితత్ర [illegible] । [illegible]
స్యాత్ ॥ ఇతిద్వాదశ [illegible]
హేమాద్రి [illegible] ॥ అర్వాక్ [illegible] సపిండీకరణం [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
అథానాద్యాః సంప్రాప్తా [illegible] । [illegible]
[illegible] - [illegible] యద్యదంతరే [illegible] । [illegible]
దినుష్టేయ [illegible] ॥ గారుడేపి - [illegible]
తాహాని ॥ —— అథ సపిండీకరణం - మాధవీయే [illegible]
మృతాహాదూర్ధ్వం [illegible] ॥ సపిండీకరణం [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
స్మృతేః - అహాతాగ్నే [illegible] - [illegible] ।
[illegible] । అహితాగ్నే [illegible]

ప్రవర్తతే ॥ మదనరత్నే ప్రజాపతిః ॥ నాసపిండ్యాగ్నిమాన్పుత్రః పితృయజ్ఞం సమాచరేత్ ॥ అపరార్కే కాత్యాయనః ॥ ఏకాదశాహం నిర్వర్త్య పూర్వం దర్శాద్యథావిధి । ప్రకుర్వీతాగ్నిమాన్విప్రో మాతాపిత్రోస్సపిండతాం ॥ ఆశౌచాంతప్రథమపక్షయోర్మధ్యే కస్మింశ్చిదహ్నీత్యర్థః - పిత్రాదీనాం సపత్నీకానాం దేవతాత్వేన మాతురపి ప్రాగ్దర్శాత్సపిండసంయుక్తమిత్యపరార్కః - ఏవం పితామహాదేరపి సపిండనం ప్రాగ్దర్శాత్కార్యం - తేన వినా పార్వణాయోగాత్ - ద్వాదశాహే వా కార్యం ॥ సాగ్నికస్తు యదా కర్తా ప్రేతశ్చానగ్నిమాన్భవేత్ । ద్వాదశాహే భవేత్కార్యం సపిండీకరణం సుతైః ॥ ఇతి గోభిలోక్తేః - సాగ్నేః ప్రేతస్యతు త్రిపక్షే ప్రేతశ్చేదాహితాగ్నిస్స్యాత్కర్తా నగ్నిర్యదా భవేత్ । సపిండీకరణం తస్య కుర్యాత్పక్షే తృతీయకే ॥ ఇతి సుమంతూక్తేః - మదనరత్నే లఘుహారీతోపి ॥ అనగ్నిస్తు యదా విప్రో భవేత్కర్తా తదా గృహీ । ప్రేతశ్చేదగ్నిమాంస్తస్యాత్రి పక్షేనైసపిండనం ॥ ద్వయోస్సాగ్నిత్వే ద్వాదశాహ యేవ ॥ నాగ్నికస్య యదా కర్తా ప్రేతో వాప్యగ్నిమాన్భవేత్ । ద్వాదశాహే తదా కార్యం సపిండీకరణం పితుః ॥ ఇతి తేనైవోక్తేః ద్వయోరనగ్నిమత్వే తు భవిష్యే ॥ సపిండీకరణం కుర్యాద్యజమానస్త్వనగ్నిమాన్ । అనాహితాగ్నేః ప్రేతస్య పూర్ణేబ్దే భరతర్షభ ॥ ద్వాదశేహని షణ్మాసే త్రిపక్షే వా త్రిమాసి వా । ఏకాదశేపి వా మాసి మంగళస్యాప్యుపస్థితౌ ॥ కాత్యాయనగోభిలౌ ॥ యదహర్వా వృద్ధిరాపద్యేతేతి తచ్చ వృద్ధినిమిత్తే వేతి వాచస్పతిః - తన్న - ప్రాతర్వృద్ధినిమిత్తకమితి నియమాత్సపిండనస్యాపరాహ్ణకాలికత్వేన పూర్వత్వబాధాపత్తేః - వృద్ధినిమిత్తస్యాపర్వణి సేవేతి శ్రీదత్తః - స్మార్తగాస్తు వృద్ధిః పూర్వాః - వపాంత్యేష్టఘుణః - సపిండనస్య ప్రేతత్వనాశకారి - తేన పరేద్యుర్వృద్ధ్యభావేపి తత్కర్తవ్యాశౌచసహితమేవ కాలాంతరక్రియమాణః వృద్ధిపూర్వకుణసహకృతం ప్రేతత్వనాశకమిత్యాహ - తన్న - అకాలేకృతస్య ఫలాజనకత్వాత్ ఏ తేన నిమిత్తనిశ్చయవత ఏవాధికారాత్ - వృద్ధ్యభావేపి న తుతిరితి మిశ్రోక్తిః పరాస్తా - వృద్ధిపూర్వదినస్య చ కాలస్యాంగత్వేన నిమిత్తత్వాభావాత్ - తేన పునః కార్యమిత్యన్యే - మదనరత్నే పులస్త్యః ॥ నిరగ్నికస్సపిండత్వం పితుర్మాతుశ్చ ధర్మతః । పూర్ణే సంవత్సరే కుర్యాద్వృద్ధిర్వా యదిహార్భవేత్ ॥ చతుర్వింశతిమతే ॥ సపిండీకరణం చాబ్దే సంపూర్ణేభ్యుదయేపి వా । ద్వాదశాహే తు కేషాంచిన్మతం చైకాదశే తథా ॥ పృథ్వీచంద్రోదయే బౌధాయనః - అథ సపిండీకరణం - త్రిపక్షే వా తృతీయే వా మాసి షష్ఠే చైకాదశే వా ద్వాదశే వా ద్వాదశాహే చేతి - ఏతత్ప్రక్రమే విష్ణుః ॥ మాసికార్థం ద్వాదశాహం శ్రాద్ధం కృత్వా త్రయోదశేహ్ని వా కుర్యాన్మంత్రవర్జం హి శూద్రాణాం ॥ ద్వాదశేహ్ని సంవత్సరాభ్యంతరే యద్యధిమాసో భవేత్తదా మాసికార్థం దినమేకం వర్ధయేదితి - ఆశౌచోత్తరం ద్వాదశస్వహః - సుమాసికాని తేష్వేవాద్యస్య ద్వాదశదినేషు మాసికాదీని కృత్వా త్రయోదశేహ్ని సపిండనం కుర్యాత్ అధిమాసే తు చతుర్దశేహ్ని

కుర్యాత్ శూద్రస్త్రమాదశైద్యాదిశేషస్తత్యస్య మాసికా [illegible]
ఇతి చంద్రః - [illegible] ॥ సంవత్సరాంతే [illegible]
గ్నేరసగ్నేర్వో [illegible] కాలాభావే [illegible] సంవత్సరా [illegible]
[illegible] గేన్యాత్మనిర్ణయఏవ సపిండీకరణ [illegible] - [illegible]
తిస్యాత్తం [illegible] యడన్యనిమి [illegible]
శ్లేయః - [illegible] కాలాసంభవే [illegible]
మాణానోపలవ వనాత్ ॥ [illegible]
శ్రుత్యవిశేషాచ్చ - [illegible]
చూడోపనయనవివాహాదాన్త్రసం - [illegible]
ర్యచూడామణిః - [illegible]
వేశః - [illegible] ॥ [illegible]
ణి । తన్నిమిత్తంసమా [illegible] । [illegible]
సంభవాత్ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
నిర్దేశోప్య [illegible] - [illegible]
పఃయుయాత్ । అస్థిలేపస్పృశి [illegible] ॥ [illegible]
లక్షణం॥ సపిండీమేవ [illegible] ॥ ఇతి [illegible]
కాత్యాయనోక్తేః - [illegible] - [illegible]
ర్థ్యే ॥ [illegible]
[illegible]
మానివి [illegible] । [illegible]
త్సపిండనం ॥ [illegible] ॥ [illegible]
క్షితం । సపిండీకరణా [illegible] ॥ [illegible] కాలాసం
భవేగౌణకాలవిధానాత్ - ఇతి మదనపారిజాతః - [illegible] - [illegible]
శృంగః ॥ సపిండీకరణం శ్రాద్ధముక్తం [illegible] । [illegible]
ర్మైత్రభేనా సమాంవ రత్ ॥ [illegible] ॥ ఏకాదశైద్వాదశేహ్ని [illegible]
మాసివా । [illegible] సంపూర్ణేవా [illegible] ॥ సపిండీకరణస్యోక్త
ప్తాః కాలాః ప్రకీర్తితాః । [illegible] ప్రవేశనాగ్న్యైత్యతియకాలాన
గ్నేస్తుద్వితీయాద్యా స్స్మృతాః కాలాముకీర్తితాః ॥ రోహిణ్యాంద్రమా [illegible] మైత్రభేవా
పితన్చరేత్ ॥ నారదసంహితాయామపి ॥ సపిండీకరణంకార్యం [illegible]

వత్సరే । త్రిభిర్మాసైస్త్రిపక్షేవామాసివాద్వాదశేహ్ని వా॥ ఇత్యుక్తంతచ్చసత్సగ
తిత్తేజ్ఞేయం ॥ తతస్సపిండీకరణం వత్సరాత్పరతః స్మృతమ్ ॥ ఇతి భవిష్యోక్తేః ॥ పితు
స్సపిండీకరణం వత్సరాదూర్ధ్వంతంస్మృతమ్ ॥ ఇతి నాగరఖండోక్తేః ॥ పితుస్సపిం
డీకరణం వార్షికేమృతవాసరే ॥ ఇత్యౌశనసోక్తేశ్చ ॥ పూర్ణేతు సంవత్సరేపిండ
షోడశఃప్రతికీర్తితః । తేనైవచసపిండత్వం తేనైవాబ్దికమిష్యతే ॥ ఇతి సుమంతు
వచనాచ్చ - అస్యానాకరత్వోక్తిర్మూర్ఖోక్తిరేవ ॥ యత్తు, పూర్ణేతు సంవత్స
రేకుర్యాత్సపిండీకరణంసుతః । ఏకోద్దిష్టంచతత్రైవ మృతాహాని సమాచరేత్ ॥
ఇతి ధవళనిబంధేజాబాల్యుక్తేః ॥ పుత్రస్సపిండనంకృత్వా కుర్యాత్సాంవత్సరికం
ఏకోద్దిష్టంతతఃకుర్యా త్కృతపంచవిచారణాత్ ॥ ఇతి స్మృత్యంతరోక్తే
శ్చాబ్దికం తద్దినేపునఃకార్యమితి కేచిత్ - తేనిర్మూలత్వాద్ధేమాద్రి విరోధాచ్చోపే
క్ష్యాః - షోడశత్వంచసపిండనస్య షోడశశ్రాద్ధాంతస్థానపక్షే - స్వకాలేతు సాం
వత్సరేతు వర్షాంత్యదినే సంవత్సరవిమోకశ్రాద్ధం సపిండనంచ కృత్వాపి సమ్యక్సంవ
త్సరేవార్షికం కార్యమిత్యుక్తం - గౌడా అప్యేవమాహుః - తచ్చపూర్వవిరో
ధాచ్చింత్యం - తచ్చపుత్రేసతినాన్యఃకుర్యాత్ ॥ శ్రాద్ధానిషోడశాదత్వా నతుకు
ర్యాత్సపిండతాం । ప్రోషితాశ్వసితేపుత్రః కాలాదపిచిరాదపి ॥ ఇతి వాయవీయో
క్తేః - షోడశశ్రాద్ధానాంవర్షాదూర్ధ్వం కాలాభావేపితాన్యదత్వాన్యః కుర్యాత్ ॥
కింతుదత్వైవ - తానియదికస్యచిద్భ్రాత్రాదినా కృతానిగదానసపిండనమేవ కుర్యాది
త్యపరార్కః - సపిండనేతుకనిష్ఠానాం నైవాధికారఇత్యర్థః - తత్రైవ ॥ అజ్ఞా
నాదథవామోహాత్సకృత్వాచేత్సపిండతా । తత్రాపివిధివత్కుర్యాత్ కాలాదపిచి
రాదపి ॥ తేష్వపికృతేష్వేవనాధికారః ॥ జ్యేష్ఠేనజాతమాత్రేణ పుత్రీభవతిమా
నవఃఇతిమనూక్తేః - అపరార్కేప్రచేతాఅపి ॥ ఏకాదశాద్యాః క్రమశో జ్యేష్ఠస్య
విధివత్క్రియాః । కుర్యుర్నైకైకశశ్శ్రాద్ధ మాబ్దికంతుపృథక్పృథక్ ॥ మరీచిః॥
సర్వేషాంతుమతంకృత్వా జ్యేష్ఠేనైవతుయత్కృతమ్॥ ద్రవ్యేణచావిభక్తేనసర్వై
రేవకృతంభవేత్ ॥ యత్తువాచస్పతిశూలపాణిభ్యాముక్తం ద్రవ్యదానానుమత్య
భావేకనిష్ఠైఃపృథక్కార్యమితి - తన్న - ఏవకారస్యావధభావేపి పృథక్కరణబాధ
కత్వాత్ - అంధాదేరివజ్యేష్ఠేసతికనిష్ఠాదామసధికారచ్చ - అతస్తేషాంప్ర
త్యవాయమాత్రం - ఆహితాగ్నికనిష్ఠస్తుకుర్యాదేవ - అన్యథాపితృయజ్ఞాసిద్ధేః-
ఏవమావశ్యకవృద్ధావపికనిష్ఠోన్యః సపిండనంకుర్యాత్ ॥ భ్రాతావా భ్రాతృపు
త్రోవా సపిండశ్శిష్యఏవచ । సహపిండక్రియాంకృత్వా కుర్యాదభ్యుదయంతతః॥
తథైవకామ్యంయత్కర్మ వత్సరాత్ప్రథమాదృతే ॥ ఇతి మదనరత్నే లఘుహారీత
వచనాత్ - వృద్ధ్యనంతరంప్రథమాబ్దమధ్యేపి కామ్యంకుర్యాత్ - వృద్ధ్యభావేతు
ప్రథమాబ్దాదూర్ధ్వమేవేత్యర్థః - కామ్యోక్తేరనావశ్యకేష్టాపూర్తాదానా
పకర్షః - ఏతద్భ్రాతృపుత్రాదిసంస్కారేప్రాప్తాధికారస్యనాందిశ్రాద్ధాధికారా
ర్థం అభ్యుదయపదంచనాందీ శ్రాద్ధనిమిత్తకర్మమాత్రపరమితి హేమాద్రిః-తే

[illegible]

తామహాదీన సేతత్పిత్రాదిభిర్నిర్ణయః - తదాహాసుమంతుః ॥ [illegible]

నా మేకేనాపి సపిండనే । పిత్రాద్యైస్సహ [illegible] ఇతి [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] నాం [illegible] సపిండతా ॥ ఇతి [illegible] భిన్న

విషయం ॥ [illegible] నాం సపిండీకరణం భవేత్ । యది

పితా భర్తా [illegible] విధిస్స్మృతః ॥ ఇతి మాధవీయోక్తేః - [illegible]

స్త్రైవం - అత్ర ప్రపితామహాదిభిః పితుస్సపిండనే కృతే పితామహేన సహ పితుస్సపిండనే

సతి పునస్తేన సహ పితుస్సపిండనం కార్యమితి హేమాద్రి [illegible] - అన్యే త్వవత

[illegible] - తత్త్వంతు పితుస్సపిండనాభావే పితామహేన సహ పునః కార్యం, నతత్స్వే ॥

త్రయాణామపిపిండానా మేకేనాపిసపిండనే । పితృత్వమశ్నుతే ప్రేత ఇతి ధర్మో వ్యవస్థితః ॥ ఇతి విష్ణుధర్మోక్తేః - పితామహేవా పుత్రాంతరైరసంస్కృతేప్య సంస్కృతాభ్యామేవ పితుస్సపిండనంకుర్యాత్ ॥ అసంస్కృతౌనసంస్కార్యౌ పూర్వౌపౌత్రప్రపౌత్రకైః । పితరంతత్రసంస్కుర్యా దితికాత్యాయనో బ్రవీత్ ॥ ఇతి ఛందోగపరిశిష్టాత్ - అసంస్కృతౌదాహాద్యైరితికేచిత్ - అసపిండీకృతావితితుతత్వం - అతఏవోక్తంతత్రైవ ॥ పాపిష్ఠమపిశుద్ధేన శుద్ధంపాపకృతాపివా । పితామహేసపితరం సంస్కుర్యాదితినిశ్చయః ॥ పాపిష్ఠమకృతసపిండనంపతితాది - అభిశస్తపతితభ్రూణఘ్నస్త్రియశ్చాతిచారిణీ ర్నసంసృజేత్ -ఇతిస్మృత్యుక్తేః - పాపకర్మణోనసంసృజేరన్నితిగౌతమోక్తేశ్చేత్యుక్తం నిర్ణయామృతే - పూర్వయోఃపుత్రాభావేతుపౌత్రఃకుర్యాదేవ ॥ పితామహః పితుఃపశ్చాత్పంచత్వంయదిగచ్ఛతి - పౌత్రేణైకాదశాహాదికర్తవ్యం శ్రాద్ధషోడశం ॥ నైతత్పౌత్రేణకర్తవ్యం పుత్రవాంశ్చేత్పితామహః । పితుస్సపిండనంకృత్వా కుర్యాన్మాసానుమాసికమ్ ॥ ఇతి కాత్యాయనోక్తేః - అపరార్కే-శూలపాణౌచైవం - తేనసపిండనస్య నిత్యత్వాదకృతసపిండనయోరేవ పార్వణానుప్రవేశ ఇతి మూర్ఖోక్తిః పరాస్తా ॥ కృతేసపిండీకరణేప్రేతః పార్వణభాగ్భవేదితి హారీతవిరోధాచ్చ - కేచిత్పుత్రాంతరాభావేపితామహ వార్షికమప్యాహుః - తన్న - శ్రాద్ధషోడశ మిత్యనియమాత్ - ఇచ్ఛయాభవత్వేన ॥ పితామహస్యచేద్దద్యా దేకోద్దిష్టం సపార్వణామ్ ॥ ఇతి వాచస్పతిధృతగర్గోక్తేః ॥ త్రయాణాంయుగపన్మృత్యౌ ప్రాధాన్యాత్పితుస్సపిండనంకృత్వా పూర్వయోఃకుర్యాత్ - పితామహేమృతేదశాహాంతః పితృమృతౌపితుస్సంస్కారం కృత్వాపితామహస్య పునస్సర్వమాచరేత్ - స్మృత్యర్థసారేదశాహేనైవం - అశక్త్యాపిత్రానుజ్ఞాతేన పౌత్రేణపితామహశ్రాద్ధేప్రక్రాంతే పితృమృతౌతదాశౌచంవహన్నేవపౌత్రః - పితామహకర్మకుర్యాత్ప్రక్రాంతత్వాదితి మదనపారిజాత పృథ్వీచంద్రౌ - యత్తు ॥ ఉత్తరాత్రితయరౌద్రరోహిణీ యామ్యసర్పపితృభేషుచాగ్నిభే । శ్మశ్రుకర్మసకలంచవర్జయే త్ప్రేతకార్యమపి బుద్ధిమాన్నరః ॥ ఇతిసపిండనప్రకరణేపాఠాత్ ముఖ్యకాలేనిషిద్ధర్క్షేసపిండనాంకపక్షః - సర్వకాలేషుతద్వర్త్యే తద్వర్జ్యాన్యేవ । పూర్వోక్తబ్రాహ్మోక్తానిషోడశశ్రాద్ధానికార్యాణీతివాచస్పతిమిశ్రాః - తన్న - అస్యపరిభాషాత్వేన వాక్యాత్సావకాశకర్మపరత్వాత్ - అస్యప్రేతమాత్రదైవత్యభావాచ్చ—అథస్త్రీషూచ్యతే-హేమాద్రౌబృహస్పతిః ॥ భర్తృగోత్రేణనామ్నాచ మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం॥ యత్తుభవిష్యే ॥ పితృగోత్రంసముత్సృజ్య నకుర్యాద్భర్తృగోత్రతః ॥ ఇతితదాసురాదివివాహోఢాపరం ॥ ఆసురాదివివాహేషు పితృగోత్రేణ ధర్మవిత్ ॥ వృద్ధశాతాతపోక్తేః - తచ్చానేకవచనేషుపితామహ్యాఃపత్యామాతామహేనవాసహోక్తం। తత్రవ్యవస్థోక్తాభవిష్యే ॥ జీవత్పితాపితామహ్యా మాతుఃకుర్యాత్సపిండనం। ప్రమీతపితృకఃపిత్రా తత్పిత్రాపుత్రికాసుతః ॥ తత్పిత్రామాతుఃపిత్రా-తౌగాతి॥

పితామహప్రభృతీనిత్యర్థః [illegible] । [illegible]
పరనేస్యతి ॥ శంఖః ॥ మాతామహస్య [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
పత్యాదితి మాధవ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
సుతైః । [illegible]
[illegible]
[illegible] - అతః - [illegible]

హ్ప్రమాతామహా ఇతి శ్రాద్ధప్రయోగః సపిండసంచదృశ్యతే - హేమాద్రావాప
స్తంబోఽపి॥ కోకిలస్యయథాపుత్రా అన్యసంచయజీవినః । పుష్టాస్తేస్వకులంయాంతి
ఏవంనారీ మృతాసతీ ॥ యదపివిజ్ఞానేశ్వరో మాతామహానమాతుస్సా పిండ్య
పితృశ్రాద్ధవత్ మాతృశ్రాద్ధంనిత్యమిత్యాహ యచ్చ వృద్ధిశ్రాద్ధే ఛందోగపరిశిష్టం ॥
పత్న్యాఃపితృభ్య స్తదనుశ్రాద్ధదానముపక్రమేత్ -ఇతితదె తద్విషయమేవ-మాతుః-
పృథక్ఛ్రాద్ధాభావాత్ - అతఏవహేమాద్రౌభవిష్యే-మాతుస్సపిండసంప్రక్రమ్య॥
ఉదితేఽనుదితే చైవ హ్యామభేదో యథాభవేత్ । తథాకులక్రమాయాత మాచారం
చ చరేద్బుధః ॥ ఇత్యుక్తం ॥ అస్యవృద్ధానపవాద మాహాతత్రైవవ్యాఘ్రపాత్ ॥
కుర్యాత్ మాతామహశ్రాద్ధం సర్వదామాతృపూర్వకమ్ । నిరగ్నౌ నిధమాస్థాయ
వృద్ధో మాతామహాదివత్ ॥ కేచిదేతత్పైతృకానుప్రవరమాహుః ప్రత్యస్సాపిండ్య
మాహంగార్గ్యాత్తిః ॥ సర్వాభావేస్వయంపత్న్యా స్వభర్తృణామమంత్రకం । సపిం
డీకరణంకుర్యా త్తతఃపార్వణమేవచ ॥ ఇతి యమవచనం ॥ అపుత్రస్యపరేతస్య
నైవకుర్యాత్సపిండతామ్ ॥ ఇతి యచ్చాపస్తంబః ॥ అపుత్రాయేమృతాః కేచిత్పు
రుషావాస్త్రియోపివా । తేషాంసపిండనాభావా దేకోద్దిష్టంనపార్వణమ్ ॥ ఇతిత
త్పుత్రోత్పాదనవిధి ప్రశంసార్థమితిమాధవః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వ మేకోద్ది
ష్టంనయుజ్యతే । అపుత్రాణాంచసర్వేషా మపత్నీనాంతథైవచ ॥ ఇతి హేమా
ద్రౌప్రచేతసోక్తేశ్చ - అస్యాపిద్వివిధవాక్య విప్లవాద్వికల్పమాహుః - స్మృత్యర్థ
సారేపి ః బ్రహ్మచారిణామనపత్యానాంచ సపిండీకరణంనాస్తి తేషాం సదైకోద్దిష్ట
మేవ - వ్యుత్క్రమమృతానాంసాపిండ్యంకార్యం - నవాకేచిత్సంన్యాసినాం సపిండనమా
హురితి - అపుత్రేవ్యుత్క్రమమృతే విశేషోగారుడేకారికాయాం ॥ భార్యానాథో
త్పుత్రోనా సపిండశ్శ్యాదేవవా । సపిండీకరణంకుర్యాత్ పుత్రశ్చేత్పుత్రవాన్సతి ॥
నిర్విజ్ఞఃపురుహీనస్య పత్నీకుర్యాత్సపిండతాం । ఋత్విజాకారయేద్వాపి పురోహి
తమథాపివా ॥ వసురుద్రాదితిసుతైః కార్యా తేషాంసపిండతా । వ్యుత్క్రమాచ్చ
ప్రమీతానాం తద్వినాప్రేతతాధ్రువం । పునస్సపిండనంతేషాం కుర్యాత్పైతృకేతి
తామహాః ॥ ఇతి అత్రమూలంమృగ్యం - యతీనాంసపిండనంనాస్తి కింత్వేకాదశే
హ్ని పార్వణంకార్యం - తదపిత్రిదండినః - ఏకదండ్యాదీనాం తదపినేత్యుక్తంప్రా
క్ - దండగ్రహణాత్పూర్వం మృతేషుదాహాదిసపిండనాంతం సర్వం కార్యమితిభ
ట్టచరణాః - సపిండనవిధిమాహ బైజవాపః ॥ సమాప్తేసంవత్సరేచత్వారి పా
త్రాణిప్రయునక్త్యేకం ప్రేతాయత్రీణిపితృభ్యః ప్రేతపాత్రంపితృపాత్రే ష్వాసించ
తియేసమానా ఇతిద్వాభ్యామేవంపిండో థాభిమృశతి ॥ ఏషవోఽనుగతఃప్రేతఃపితర
స్తందదామివః । శివంభవతు శేషాణాం జాయంతాంచిరజీవినః ॥ సమానస్సగ
చ్ఛధ్వం సంవదధ్వమితి - యద్యపి ॥ తచ్చాపిదేవరహితమేకార్ఘ్యైకపవిత్రకం।
నైవాగ్నౌకరణంతత్ర తచ్చావాహనవర్జితమ్ ॥ ఇతి మార్కండేయోక్తం-త
థాపి ॥ సపిండీకరణంశ్రాద్ధం దైవపూర్వంనియోజయేత్ ॥ ఇతివిరోధాద్వికల్పః .
ప్రేతాంశేవాజ్ఞేయం - అత్రకామకాలౌ విశ్వేదేవావపీత్యుక్తం - మైత్రాయ

...యపరిశిష్టే ౧॥ [illegible]

అను... [illegible]

వాప [illegible]

శ్రాద్ధనామ... [illegible]

... ॥ [illegible]

... [illegible]

గచ్ఛతి । [illegible]

...దం - ... [illegible]

తః... శ్రాద్ధ... [illegible] । [illegible]

స్మృతిః ॥ ఇతి [illegible] — [illegible]

... — [illegible]

... [illegible] । [illegible]

తర్పణాం ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

నిచ । [illegible]

... - [illegible]

...వేత్ । [illegible]

...నాభావేనాధికారిత్వ... - [illegible]

...నిర్వర్త్య... దశేనాభ్యు... । [illegible]

...వేత్ ॥ [illegible] - [illegible]

... [illegible] । [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

... - [illegible]

... । [illegible]

... - [illegible]

... [illegible] । [illegible]

... [illegible] । [illegible]

...యోషుచ । [illegible]

మాతృపితృపూర్వ... [illegible] । [illegible]

...తాతత్వాత్ర ... । [illegible]

దశేకుర్యా... [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

...యుధ... । [illegible] - [illegible]

శాస్త్రేనతథాభ్రాతా భార్యాపుత్రస్తథాస్నుషా । ఏషాంమృతౌచ శేచ్ఛ్రాద్ధమస్య
స్యాప్రసంపితుః ॥ ఏతదపిసపిండనపరం - పితుస్సృతావన్యస్య శ్రాద్ధంనచ కేదిత్య
న్యే - శుద్ధితత్త్వేప్యేవం ॥ అన్యశ్రాద్ధంపరాన్నంచ గంధమాల్యంచమైథునం।వర్జ
యేద్గురుపాతేతు యావత్పూర్ణోఽబ్దవత్సరః ॥ పారస్కరభాష్యేబృహస్పతిః ॥ పిత
ర్యుపరతేపుత్రో మాతుశ్శ్రాద్ధాన్నివర్తతే । మాతుర్యపిచవృత్తాయాం పిత్రు
శ్శ్రాద్ధాన్యేవసమం ॥ సమంపితరంవినాన్యశ్రాద్ధంనేత్యన్యే - శుద్ధితత్త్వేప్యేవం॥
మహాగురునిపాతేతు కామ్యంకించిన్నచాచరేత్ । ఆర్త్విజ్యంబ్రహ్మయజ్ఞంచశ్రా
ద్ధాదేవక్రియాంతథా ॥ ఏతత్సపిండనాత్ప్రాగితికేచిత్ - తదుక్తమపీత్యన్యే -
శ్రాద్ధకౌముద్యాం కాలికాపురాణేప్యూర్ధ్వే । విశేషతస్త్వనపూజాం ప్రవిహాతపి
తృకోఽసరః । యావద్వత్సరపర్యంతం మనసాపినచాచరేత్ ॥ కేచిత్తు ॥ పిత్రో
రబ్దమశౌచంస్యాత్తత్స్నానంమాతురేవచ । త్రైమాసికంతుభార్యాయాః స్తదర్ధం
భ్రాతృపుత్రయోః ॥ ఇతిస్మృతేః - సపత్నమాతురర్ధాబ్దమాసాః - శ్రాద్ధకౌ
ముదీకారస్తు ॥ ద్వయోరేవమహాగుర్వో రబ్దమేకమశౌచకం । నాన్యేషామనుకా
శౌచంస్వజాతివిహితాత్కల ॥ ఇతి సమూలజామాకర్ణ్య విరోధాన్నిమూ
లమాహ - హేమాద్రౌభవిష్యే ॥ గయాశ్రాద్ధంమృతానాంతు పూర్ణేఽబ్దేత్వద్యప్ర
శస్యతే ॥ త్రిస్థలీసేతౌ గారుడే ॥ తీర్థశ్రాద్ధంగయాశ్రాద్ధం శ్రాద్ధమప్యచ్ఛపైత్రు
కం । అబ్దమధ్యేనకుర్వీతమహాగురువిపత్తిషు ॥ ఇదంచాబ్దమధ్యేఽసపిండనాభావే
జ్ఞేయం సపిండనాపక్షేఽబ్దమధ్యేపి దర్శాదికార్యమేవ ॥ పితుస్సపిండనంకృత్వాకుర్యా
న్మాసానుమాసికమితి ఛందోగపరిశిష్టాత్ ॥ సపిండనాదూర్ధ్వంప్రేతః పార్వ
ణభుక్సదాశుమాతాస్యాత్ ॥ తతఃప్రభృతిన్త్రైప్రేతః పితృసామాన్యమశ్నుతే॥
విపిత్ర్యంచ నిత్యశ్రాద్ధంప్రవర్తతే ॥ ఇతి హారీతోక్తేరితి హేమాద్రౌ - యాజ్ఞ
వల్క్యః ॥ సపిండీకరణాదూర్ధ్వం నదద్యాత్ప్రతిమాసికం । ఏకోద్దిష్టవిధానేనదద్యా
దద్యాదిత్యాహశౌనకః ॥ ఇతితత్రైకోద్దిష్టవిధినానదద్యాదిత్యర్థః - సోఽప్యపాదేప
ర్వణేవికల్పఉక్తః - బ్రహ్మవైవర్తే ॥ ఉద్వాహశ్చోపనయనం ప్రథమేఽబ్దేవిహీ
యతే । కృతేసపిండనేప్యూర్ధ్వం మస్థ్నాంచోద్ధరణాత్యజేత్ ॥ తథాపి కర్తుమి
చ్ఛంతి శ్రీశైలేతాన్ని సుతాః । మాసకాన్యవశిష్టాని చాపకృష్యచ కేచన ॥ ఆ
శ్రేదంతత్త్వం - వృద్ధింవినాప్యాగపిసపిండనాపక్షే పితృత్వప్రాప్తిర్వర్షాంతఏ
వక్రతే ॥ సపిండీకరణేనరస్సంవత్సరాత్పరం । ప్రేతదేహంపరిత్యజ్య భోగదేహంప్ర
పద్యతే ॥ ఇతి విష్ణుధర్మోక్తేః ॥ ఆర్వాక్సంవత్సరాద్యస్య సపిండీకరణంభవేత్ ।
ప్రేతత్వమపితస్యాప విజ్ఞేయంవత్సరంనృప ॥ ఇత్యగ్నిపురాణాచ్చ - తేనతత్ర
త్వేపి వృద్ధిదైవసిద్ధ్యేస్యనధికారః - వృద్ధినిమిత్తేత్వనంతరమేవ ॥ అర్వాక్సంవత్స
రాద్వృద్ధౌపూర్ణేసంవత్సరేపివా । యేసపిండీకృతాఃప్రేతానతేషాంతుపృథక్క్రి
యా ॥ ఇతి శాతాతపోక్తేః - తత్రైవకామ్యమితిహేమాద్రి ధృతహారీతాదివచనా
చ్చవతీతితథా ॥ అస్థిక్షేపంగయాంశ్రాద్ధం శ్రాద్ధంచాపరపక్షికమ్ । ప్రథమేఽబ్దేన
కుర్వీతకృతేపితుస్సపిండకే॥అస్యాపవాదః-అస్థిక్షేపంగయాంశ్రాద్ధంశ్రాద్ధంచాపరపక్షి

 [illegible]

[illegible]

చాన్ఛందేక పాష్యైకే । [illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]

తన్మూలే । ప్రాణ్యాయతలి త్రయాంస్త్రి [illegible] । [illegible]

కుర్యాద్దేహసాగ్నేర్విధిః స్మృతః ॥ ఇతరం నిఖనేదేవ జలే నా ప్రతిపాదయేత్ । త్రిపా
దర్క్షే మృతే తద్వత్ త్రిరాత్రోదకలంముషే ॥ తస్య పుత్రముయ [illegible] త్రిరాత్రయాగ
తతః । హేమాం సంప్రతిముఖం కుర్యాత్ త్రిధా [illegible] ॥ శాస్త్రోక్తవసనంచారా
ద్వాసం కుసుంభప్రతిపాద్య చ । నిర్వాత్య తు హాగ్నిసంస్కారం [illegible]
సముత్సృజేత్ ॥ తత్రైవ ॥ కనకం హిరణ్యం [illegible] । పంచరత్న
మాదం ప్రోక్తం [illegible] ॥ రత్నానాం చాప్యభావే తు స్వర్ణం [illegible]
[illegible] మేవ చ । సువర్ణస్యాప్యభావే తు ఆజ్యం శ్రేయో వినిర్దిశేత్ ॥ [illegible]
పం ॥ తథా ॥ ఏకాశీతిపలం కాంస్యం తదర్ధం నాత్రవర్ధకం । సపాద్ [illegible] పలం వా
దద్యాద్విప్రాయశ్చిత్తితః ॥ తథాన్యత్ర ॥ స్వగృహ్యోక్తవిధానేన కృత్వాగ్నేః
స్థాపనం తతః । అన్వాధానం నిర్వపణం దేవతానాం [illegible] । యమాయాంతక
[illegible] మృత్యవే చాంతకాయ చ । వైవస్వతాయ కాలాయ సర్వభూతక్షయాయ
చ ॥ ఔదుంబరాయ దధ్నాయ నీలాయ పరమేష్ఠినే । వృకోదరాయ చిత్రాయ
చిత్రగుప్తాయ తే నమః ॥ విధినా ప్రతిపూర్ణం కృత్వా [illegible] ।
కృష్ణాం గాం కృష్ణవస్త్రాంచ హేమనిష్కసమన్వితాం ॥ దద్యాద్విప్రాయ శాంతా
య ప్రీతో భవతు మే యమః ॥ త్రిపాదఋక్షే [illegible] దేవ - అపరార్కే ॥ పునర్వసూ
త్తరాషాఢా కృత్తికోత్తరఫాల్గునీ । పూర్వాభాద్రా విశాఖా చ త్రిపాదర్క్షం [illegible] ॥
మయూరచిత్రకగణః ॥ మృతః శ్మశానం [illegible] ఉపసృష్టో వా [illegible] । గృహే య
స్య ప్రవిష్టో వా తిష్ఠేదథ కదాచన ॥ అచిరాన్మృత్యుమాయాతి [illegible] గృహ
హాః । తత్ర శాంతిం ప్రవక్ష్యామి ధర్మరాజమతం యథా ॥ [illegible]
[illegible] బుధః । ఔదుంబరీణాం విధివత్ [illegible] ॥
సావిత్ర్యాస్సహస్రేణ క్షీరశాంతిం చ కారయేత్ । కపిలాం తిల [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి — అథ బ్రహ్మచారిమృతౌ శౌనకః ॥ బ్రహ్మచారి మృతౌ [illegible]
కథయామి సమాసతః । తత్రావకీర్ణదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం ప్రశాంతయే ॥ ద్వా
దశాబ్దం నాత్ర [illegible] షడబ్దం శక్త్యాథవాచరేత్ । స్నాతకో బ్రహ్మచారీ చ నిధనం ప్రా
ప్నుయాద్యది ॥ సంయోజ్యాచార్యవిధినాం సంయోజ్యాతౌ తతః పరం ॥ దేశకాలౌ
స్మృత్వా అముకగోత్రాముకనామ్నో మృతస్య బ్రహ్మచారిణో వ్రతవిసర్గం కరి
ష్య ఇత్యుక్త్వా హేమ్నా నాందీశ్రాద్ధం కృత్వాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాఘారాంతే చ తస్య
భిర్వ్యాహృతిభిరగ్నయే వ్రతపతయే వ్రతానుష్ఠానసంపాదనాయ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య
శ్చాజ్యం హుత్వా స్విష్టకృదాదిసమాప్య పునర్దేశకాలౌ స్మృత్వార్కవివాహం క
రిష్య ఇత్యుక్త్వా హేమ్నా నాందీశ్రాద్ధం కృత్వార్కశాఖాం శవం [illegible]
ష్య పీతసూత్రేణ వస్త్రయుగ్మేన చావేష్ట్యాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్యాఘారాంతే [illegible] బృ
హస్పతయే వివాహవిధియోజకాయ చ స్త్రైత్వం కామం కామాయ [illegible] వ్యా
హృతిభిశ్చాజ్యం హుత్వా స్విష్టకృదాది సమాప్యార్కశాఖాం [illegible]
సమాలాయాం । యేషాంకులే బ్రహ్మచారీ నిధనం ప్రాప్నుయాద్యది । తత్కులం తు
యమస్థానం ప్నోతి సోపి దుర్గతిమాప్నుయాత్ ॥ మృతస్య మ్రియమాణస్య షడబ్దం

[illegible] ।

[illegible]

[illegible] ।

[illegible]

[illegible] ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

శాస్త్ర [illegible] ।

[illegible]

[illegible]

[illegible] ।

[illegible] । యది [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ।

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible]

[illegible]

యది ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] । [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

గోమయ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] । [illegible]

[illegible] పంచగవ్య [illegible] । [illegible] ॥

[illegible]నస్నాపయిత్వాతు దాహంకుర్యాద్యథావిధి ॥ అప్లింగాభిర్మార్జితాభిః [illegible]
దేవ్యాభిరేవచ । అన్యైశ్చవారుణైర్మన్త్రైస్సంస్నాప్యవిధినాదహేత్ ॥ గృహ్య
కారికాయాం ॥ సూతికామరణేప్రాప్తేసర్వోపద్రవనాశనం । [illegible]
[illegible]ప్రాయశ్చిత్తేవిశేషస్స్మృత్యన్తరే ॥ సూతికాతు యా
[illegible] విపన్నాతామరణంగతా । త్రివర్షపూర్ణపర్యంతం శుద్ధ్యర్థం కృచ్ఛ్రమా
చరేత్సదా ॥ ఇదంచాద్యత్ర్యహే ॥ సూతికాతుయదానారీ [illegible]ప్రసూతా । త్రి
[illegible]సానారీ ద్వివర్షంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ ॥ ఇదంద్వితీయత్ర్యహే ॥ సూతి
కాతుయదాసార్ధ్వ విపన్నామరణంగతా । [illegible]
[illegible] ॥ ఇదంతృతీయత్ర్యహే అతోత్రిక[illegible] ॥ సూతికా
[illegible]విపన్నామరణంగతా । త్రిపక్షస్నానదినాదర్వాగ్[illegible]విశుద్ధ్యతి ॥ [illegible]
[illegible]సూతికాయదానారీప్రాణాంస్త్యజతి [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ గర్భిణీమృతౌతు మదనరత్నే [illegible]
[illegible]మేవచ । ప్రవక్ష్యామిసమాసేన [illegible] ।
[illegible]ప్రాప్తే గోమూత్రేణజలైస్స్నపేత్ । ఆపోహిష్ఠాదిభిర్మన్త్రైః ప్రాణ[illegible]
[illegible]సమాహితః । [illegible]నేనిత్యాంగో[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]స్తనందత్వాసుతాయతు ॥ యస్తేస్తనశ్శశయఇత్యృచా[illegible]
చ ॥ [illegible]కుర్యాత్పృషదాజ్యేనపూర్వవచ । [illegible]గోమూత్రై
[illegible]పోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]తానిద్యాని ॥ గర్భిణ్యాంమృతాయాం [illegible]నిధాయతస్యా
నాభిగంధాత్సవ్యముదరం చతురంగుళంహిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే [illegible]
[illegible]యది[illegible]
[illegible] పంచభిస్స్నాపయిత్వాహిరణ్య మంత[illegible] నిధాయవ్యాహృ
తిభిరభిమన్త్ర్యయస్తేస్తనశ్శశయఇతి స్తనంపాయయిత్వాశిశుంగ్రామంప్రాపయేత్ -
గర్భచ్ఛేదస్తులేశతాయథాయతి పంచాహుతీర్హుత్వా ప్రాణాయస్వాహా [illegible]
స్వాహేత్యనువాకాభ్యాం వ్యాహృత్యానాజ్యంహుత్వా భిన్నముదరంసూత్రేణస
గ్రథ్య[illegible]నానులిప్య బ్రాహ్మణాయతిలాన్గాంభూమిం సువర్ణం దద్యాదథయ
థోక్తేన కల్పేనదహేత్ - బోధాయనేనతులేశతాయథాయేతి పంచా[illegible]మా
నంతరం ప్రయాసాయయాసాయ వియాసాయసంయాసాయోద్యాసాయ [illegible]
[illegible]యతప్యతేత పత్యై బ్రహ్మహత్యాయైసర్వస్మై ఇతి స్వాహాంతా [illegible]
[illegible]ఉక్తాః - గృహ్యకారికాయాం ॥ యదాగర్భవతీనారీసశల్యాసంస్థితాభవేత్ ।
కుక్షింభిత్వాతతశ్శల్యం నిర్హరేద్యదిజీవతి ॥ ప్రమీతంసిఖనేత్తంతుప్రాయశ్చి
త్తమతఃపరం । సాత్రయస్త్రింశతాకృచ్ఛ్రైశ్శుద్ధ్యతేశల్యదోషతః ॥ సగర్భాదహనే
తస్యా వర్ణజంవధపాతకమ్ । ప్రాయశ్చిత్తంచరిత్వాతు శుద్ధ్యంతిపాపకారిణః ।
దగ్ధ్వాతుగర్భసంయుక్తాంత్రిరబ్దంకృచ్ఛ్రమాచరేత్ । అథాన్వారోహణం స్త్రీణా
మాత్మనోభర్తురేవచ ॥ సర్వపాపక్షయకరం నిరయోత్తారణాయచ । అనేకస్య

[illegible]

ఇతియచ్ఛ [illegible]
[illegible]
[illegible]
మృతేపత్యౌ [illegible] । [illegible]
మ్ । ఋగ్వేదవాదాత్ [illegible]
[illegible] । [illegible]
శౌచమన్యద్ [illegible] । [illegible]

[illegible] వా సహమరణనిషేధపరాణీత్యాహుః - అస్థిదాహేపలాశదాహేవా [illegible]గ్నిత్రిరాత్రః అంగిరస్త్వేనస్థానాపత్యానాం శరీరతుల్యత్వాత్ ॥ యత్తు ॥ బ్రహ్మ ఘ్నే వా కృతఘ్నే వా మిత్రఘ్నే వాథ వేత్పతిః । పునాత్యవిధవా నారీ తమాదాయ మృతా తు యా ॥ ఇతిహారీతీయం తత్పతితబ్రాహ్మణాది నిషేధేన సహగమనస్య దూర [illegible] వాదమాత్రమితి పృథ్వీచంద్రః - జన్మాంతరీయపాపవతాం సహ [illegible]ధానమితి స్మార్తాః - శుద్ధితత్త్వే వ్యాసః ॥ దిగ్దేశగమ్యదేశస్థానాత్వ [illegible] । సదహేత్సా వ్రజేత్సా యావదాగమసంభవే ॥ తత్ర [illegible] ॥ తృతీయేహ్ని ఉదక్యాయా మృతే భర్తరి వై ద్విజాః । తస్యానుమరణా [illegible] త్రికం ॥ ఏకాం చితాం సహారోహణాద్య [illegible] [illegible] సతస్యాశ్చక్రియా [illegible] ॥ యా [illegible] పంచపంచవద్వ్యాత్సపహి ॥ ఇతి [illegible] [illegible] మోహాద్విచలితాభవేత్ । ప్రాజాపత్యేన శుద్ధ్యేత [illegible] ॥ తథా ॥ అన్వారోహణనారీణాం [illegible] చకోదకక్రియాం । [illegible] చాన్ద్రాయణత్రయం [illegible] ॥ [illegible] నార్యారోహణే [illegible] [illegible] । పృథక్చితౌ [illegible] సహ్యాదేశ [illegible] ॥ [illegible] - [illegible] ప్రాజాపత్యా సూతికా రజస్వలాస్త్రీ [illegible] । [illegible] పతితానాం పదయోషితాం । నా[illegible] ॥ ఇతి మదనరత్నే స్మృతిసంగ్రహోక్తేః - మదనరత్నే [illegible] ॥ [illegible] కృత్వా బాలాపత్యాసగచ్ఛతి । ప్రసూ[illegible] [illegible] ॥ తృతీయపాదే రజస్వలా సూతికా చేతి పృథ్వీచంద్రోదయే [illegible] [illegible] - [illegible] బృహన్నారదీయేపి ॥ బాలాపత్యాశ్చ గర్భిణ్యో [illegible] [illegible] తథా । రజస్వలా రాజసుతే నారోహంతి చితాం శుభే ॥ ఇతి [illegible] [illegible] సంది [illegible] శేష్యాహుతాశనమితి భారతాత్ ॥ ఋగ్వేదవాదా[illegible] [illegible] పతివ్రతానామేవాధికారోన దుర్వృత్తానాం - యత్తు ॥ [illegible] మాత్యవయోః పూర్వం పతిం దుష్టేన చేతసా । వర్తంతే యాశ్చ సతతం భర్తుః [illegible] [illegible] ॥ తత్రానుమరణాకాలే యాః కుర్వంతి తథావిధాః । [illegible] [illegible] తస్సర్వాః పూతా భవంత్యుత ॥ ఇతి భారతం తత్ [illegible] [illegible] మితి పృథ్వీచంద్రః - బ్రాహ్మణ్యా ఏకచితి రేవ న పృథక్చితిః - [illegible] [illegible] నాం పృథగేకా వేతి కల్పతరు రత్నాకర మదనపారిజాతాదయః - శుద్ధిచిం [illegible] - తత్రాన్వారోహణే భర్తుశ్చ మధ్యే తదూర్ధ్వం [illegible] వా [illegible] [illegible] సపిండసంజ్ఞాః - సహగమనేతు భర్తు [illegible]

డదానంత ॥ [illegible]
వ్యతీతేతు [illegible]
సంస్థితంపతిమూలోగ్ని [illegible]
పతిపిండవత్ ॥ ఇతి [illegible]
దాతుః జన్మ [illegible]
లేకుతే – త్రిరిపక్షః [illegible]
[illegible] సముత్పన్న [illegible] ॥ [illegible]
ఘ్నాతే [illegible]
[illegible] యం ॥ [illegible]
చగ వాంచ [illegible]
సం । నారీణాం సరజస్కా [illegible]
యఃపూర్వ [illegible]
విష్ణుః ॥ [illegible]
నుగమనం [illegible]
సహానుగమనాత్ తే ॥ ఇతి [illegible]
ర్యంచ [illegible]
దై వ్యథవ్యం పాలగ [illegible]
అనుయాతి సభర్తారం యది [illegible]
తత్యఘః ॥ [illegible]
చ భ [illegible]
కబళీబం [illegible]
దా । [illegible]
చ్చాం [illegible] ॥ [illegible]
గోప్ప్వతీ [illegible]
ర్య [illegible] యాపునః । [illegible]
త్రిపుటా్యపి నామగోత్రాదిపూర్వకమ్ ॥ [illegible]
[illegible] హాదన [illegible]
వదేత్ ॥ [illegible]
లాభక్షం [illegible]
ద్ధయేత్ ॥ [illegible]
మధునా [illegible] యుత్ । [illegible] ॥ ఇతి

...సన్న్యాసపరమిత్యపరార్కః - అథ సన్న్యాసః - యాజ్ఞవల్క్యః ॥ వనాద్గృహా
ద్వా కృత్వేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణామ్ । ప్రాజాపత్యాం తదంతే తానగ్నీనారోప్య
చాత్మని ॥ అధీతవేదో జపకృత్పుత్రవానన్నదోఽగ్నిమాన్ । శక్త్యా చ యజ్ఞకృన్మో
క్షే మనః కుర్యాత్తు నాన్యథా ॥ ఏతదాశ్రమసముచ్చయపక్షే జాబాలశ్రుతౌ త్వ
న్యేపినా ఉక్తః - యది చేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనాద్వా
అథ పునరవ్రతీ వా స్నాతకో వాఽస్నాతకో వోత్సన్నాగ్నికో వాఽనగ్నికో వా యదహరేవ విరజేత్తద
హరేవ ప్రవ్రజేదితి - అంగిరాః ॥ ప్రవ్రజేద్బ్రహ్మచర్యాద్వా ప్రవ్రజేచ్చ గృహాదపి।
వనాద్వా ప్రవ్రజేద్విద్వానాతురో వాథ దుఃఖితః ॥ ఆతురో ముమూర్షుః - దుఃఖి
తశ్చోరవ్యాఘ్రాదిభీతః - భారతే ॥ ఆతురాణాం చ సన్న్యాసే న విధిర్నైవ చ క్రి
యా । ప్రైషమాత్రం సముచ్చార్య సన్న్యాసం తత్ర పూరయేత్ ॥ జాబాలశ్రుతా
వపి । యద్యాతురః స్యాన్మనసా వాచా వా సన్న్యసేదితి॥ అత్ర విప్రస్యైవాధికారః
బ్రాహ్మణాః ప్రవ్రజంతీతి జాబాలశ్రుతేః-ఆత్మన్యగ్నీన్సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజే
ద్గృహాత్ ॥ఇతి మనూక్తేశ్చేతి విజ్ఞానేశ్వరాదయః॥ వృద్ధయాజ్ఞవల్క్యోఽపి॥ చత్వారో
బ్రాహ్మణస్యోక్తా ఆశ్రమాః శ్రుతిచోదితాః । క్షత్రియస్య త్రయః ప్రోక్తా ద్వావేకో వై
శ్యశూద్రయోరితి॥ మాధవస్తు॥ బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాథ వైశ్యో వా ప్రవ్రజేద్గృహా
త్ ॥ఇతి కౌర్మోక్తేర్వర్ణత్రయస్యాప్యధికారః-పూర్వవాక్యం తు కాషాయదండా
దినిషేధార్థం॥ ముఖజానామయం ధర్మో యద్విష్ణోర్లింగధారణమ్ । రాజన్యవైశ్య
యోర్నేతి దత్తాత్రేయమునేర్వచః । ఇతి బౌధాయనోక్తేరితి పక్షాంతరమాహ తత
ద్వ్యాఖ్యాతృ...చకాది పరమేవ తదితి - శూద్రస్య సన్న్యాసం పలపైతృకమిత్యత్ర నిషే
ధః - సోఽపి త్రిదండాదిపర ఇత్యుక్తం ప్రాక్ - స చ సన్న్యాసశ్చతుర్ధా హారీ
తః ॥ కుటీచకో బహూదకో హంసశ్చైవ తృతీయకః । చతుర్థః పరమో హంసో
యో యః పశ్చాత్స ఉత్తమః ॥ ఆద్యః పుత్రాదినా కుటిం కారయిత్వా తత్ర గృహే వా
వసన్ కాషాయవాసాః - శిఖోపవీతత్రిదండవాన్ బంధుషు స్వగృహే నా భుంజాన
ఆత్మనిష్ఠో భవేత్ -ఏతదత్యంతాశక్తపరం - ద్వితీయస్తు బంధూన్ హిత్వా సప్తాగారాణి
భైక్షం చరన్ పూర్వోక్తవేషః స్యాత్ -హంసస్తు పూర్వోక్తవేషోఽప్యేకదండః॥ ఏకం తు
వైణవం దండం ధారయేన్నిత్యమాదరాత్ ॥ఇతి స్కాందాత్ -విష్ణురపి ॥ యజ్ఞోపవీతం
దండం చ వస్త్రం జంతునివారణమ్। తావాన్పరిగ్రహః ప్రోక్తో నాన్యో హంసపరిగ్రహః॥
చతుర్థోఽపి స్కాందే॥ పరహంసస్త్రిదండం చ రజ్జుం గోబాలనిర్మితాం । శిఖాం యజ్ఞోపవీ
తం చ నిత్యం కర్మ పరిత్యజేత్ ॥ అయమప్యేకదండ ఏవ- యే తు శిఖోపవీతాది త్యాగనిషే
ధాస్తే కుటీచకాదిపరాః - యత్తు మేధాతిథిః ॥ యావన్న స్యాత్త్రిదండం తావద్దే
హే న వర్తయేత్ ॥ ఇతి తదపి తత్పరమేవ - యచ్చాత్రిః ॥ చతుర్థా భిక్షవః ప్రోక్తా

[illegible]

యసః ॥ [illegible]

[illegible]

యాః ॥ త్రిదండాసంగు [illegible]

త్రి పటిస [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] దృశోదగ్రం గౌకాలసదృశోభవేత్ ॥ అనగ్నిరగ్నిముత్పాద్య నిత్యేన
[illegible] ॥ ప్రస్తోదివిధానేనేత్యర్థః ॥ స్వాగ్నావేనాగ్నిమాసృజ్య దర్భవ
[illegible] ॥ ఆజ్యాపయోవధిర్వేత త్రిస్సృధ్వాజలమేవవా ॥ ఓంభూరిత్యాది
నాత్రయేన్న రాత్రింవోపవసేత్తతః ॥ అథాదిత్యాస్తమయాత్పూర్వమగ్నిన్నిహృత్య
[illegible] ॥ అన్వాహార్యగార్హపత్యే సంస్కృత్యైతేనచరుంచ ॥ ప్రాణాయామాహవనీ
[illegible] ణవేనతత్ ॥ బ్రహ్మన్వాధానమేతద్వా దగ్నిహోత్రే
[illegible] ॥ సాస్సిగార్హపత్యస్య దర్భాను స్తిరతో త్రతు ॥ పాత్రాణ్యాసాద్య
[illegible] బ్రాహ్మణమతనవరతు ॥ జాగృయాద్రాత్రిమేతాంతు యావద్బ్రాహ్మ
[illegible] ॥ అగ్నిహోత్రంస్వకాలేతు హుత్వాప్రాతస్తతః ॥ ఇష్టిం వై
[illegible] త్వాప్రాజాపత్యామథాపివా ॥ [illegible] కే ప్రాజాపత్యా
[illegible] ధానకుర్యాదాగ్నేయీమేవకుర్యాత్ [illegible] ధానవిధా
మేవకుర్యాదిత్యుక్తం - తేనాత్రవికల్పః - అత్రాహుః త్రేతాగ్నేః ప్రాజాపత్యాత
ద్వాదశకపాలే పగ్నీనితి బహుత్వశ్రుతేః - ఏకాగ్నేస్త్వాగ్నేయ్యాలి - అనాహితాగ్నే
[illegible] ఆగ్నేయోవాచతుర్విధ - కాత్యాయనః ॥ అత్యస్యాగ్నే
[illegible] వేదిమధ్యస్థలోహరిం ॥ ధ్యాత్వాస్మాగ్నిస్వనుజ్ఞాతో గురుణా [illegible] సమి
[illegible] ॥ [illegible] ॥ విధివత్రీసముత్వాథ త్రిపుటాం [illegible] ॥ అథయుంస
[illegible] మస్త్రస్నావపేత్స్వపోభువి ॥ [illegible] గృహీత్వాగ్నే బహిః
[illegible] ॥ [illegible] ధాయనః ॥ సభేమేత్యాదినాదండం [illegible] పవిత్రకం ॥ యదస్య
[illegible] పాత్రంవ్యాహృతిభిస్తథా ॥ యువాసువాసాః కౌపీనం గృహీత్వా
[illegible] ॥ <u>అథక్రమః</u> - తత్రసన్న్యాసేధికారసిద్ధ్యర్థం స్వస్యనవ
[illegible] శ్రాద్ధసపిండనానిసాగ్నిః పార్వణాన్యనగ్నిస్త్వేకోద్దిష్టవిధినాకృత్వా
[illegible] కృచ్ఛ్రచతుష్టయం-అన్యస్తుత్రికృచ్ఛ్రం కృత్వోదగయనేఏకాద
శ్యాంద్వాదశ్యాంవాసాగ్నిరమావాస్యాయాం పౌర్ణమాస్యాం చతుర్దశ్యాంవా
[illegible] ప్రాజాపత్యాస్యాత్ - తత్రదేశకాలౌస్మృత్వాపరమహంసాదిస
న్న్యాసంగ్రహణంకరిష్యఇతి సంకల్ప్యగణేశం సంపూజ్యపుణ్యాహంవాచయిత్వా
మాతృకాపూజాం వృద్ధిశ్రాద్ధంచకృత్వాస్తమయాత్పూర్వం [illegible] సమిధ్యాహి
తాగ్నిస్తు గార్హపత్యంవిధురోగ్ని [illegible] త్రితుత్రికాండమండనోక్తవిధినాకురేప
[illegible] సహపవమానేష్ట్యంతం పూర్ణాహుత్యంతంవాదానంకుర్యాత్ - [illegible]
[illegible] చాగ్నికేవిధురశ్చేద్వ్యాహృతిభిః ప్రణవేనచాగ్నిమాధాయ స్వగృ
[illegible] త్యాసియ పృష్ఠోదివీతినిధాయతేనైవ సమిధ్యాతత్సవితుర్వరేణ్యం సవితు
[illegible] నసదేవ ఇతి తిస్రస్సమిధో భ్యాదధ్యాత్ - ఏవమగ్నౌసిద్ధేగవ్యోపస్థనజ్యః [illegible]

వివసంకృత్యాపి యో దశయు[illegible]
త్రివిధపర్వ[illegible] ఇతి ప్రాశ్య[illegible]
భర్గో-దేవస్య ధీమహి ద్వితీయా [illegible]
[illegible]ప్రచోదయాదితి తృతీయం [illegible]
[illegible], తత్సవితుర్వరేణ్యం ఇతి - [illegible]
[illegible] ద్వితీయ[illegible] తృతీయం [illegible]
[illegible] - [illegible]
దశవారమభిమంత్ర్య సమిధ[illegible]
తతస్నాయా[illegible]
[illegible]
నంతరం ప్రాశ్య[illegible]
మధుపర్క[illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] - [illegible]
నాదిభిస్సహ । [illegible]
[illegible] ।
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ।
[illegible]
[illegible]
ధ్యాతాం జ్యోతి + [illegible] - [illegible]
[illegible] - తిరహాం + [illegible] - [illegible] +
[illegible] - [illegible]

[illegible]పోత్మా[illegible]యస్స్వాహా ॥ క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠా మలక్ష్మీం నాశయా
మ్యహం। అభూతిమసమృద్ధించ సర్వాన్నిర్ణుద మే పాప్మనస్స్వాహా - అన్నమ
యప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయ మాత్మా మే శుధ్యంతాం
జ్యోతిరహం। తతస్స్విష్టకృదాదిహుత్వా బ్రహ్మణే[illegible]ఆజ్యపాత్రం ధేనుం
దత్వా సన్న్యాసం[illegible]ప్రతిష్ఠేత - అత్ర కేచిదనగ్నేస్సాగ్నేః[illegible]
[illegible] - తథోదయాత్ అగ్నే యజ్ఞయా తనూరితి త్రీన్[illegible]
[illegible] సమారోప్య గురవే సర్వస్వం దత్వా యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం
యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై తం హ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం ముముక్షుర్వై
శరణమహం ప్రపద్యే॥ ఇత్యుపస్థాయ దక్షిణాం జానుం[illegible] సంగృహ్య [illegible]
[illegible] - తతో గురురాత్మానం బ్రహ్మ[illegible]ధ్యాత్వా[illegible]
[illegible] శిష్యమభిషించ్య శన్నో మిత్ర ఇతి [illegible]
[illegible]దత్వా పురుషసూక్తం జప్త్వా మమ వ్రతే హృదయం తే దధామీతి చ జప్త్వా
[illegible] ప్రణవస్థమనుసంధధద్దక్షిణే కర్ణే ప్రణవముపదిశ్య తదర్థం చ [illegible]
[illegible] అయమాత్మా బ్రహ్మ తత్వమసి ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యాద్యుపదిశేత్ - తది
[illegible] తతో నామ దద్యాత్ తతశ్శిష్యస్తేనోపదిష్టో[illegible] ఊర్ధ్వబా
[illegible] దర్శనాత్ కృత్వా ఓం భూర్భువస్స్వస్సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుపాం
[illegible] త్రిరత్యుచ్చైశ్చోక్త్వా జలసమీపం గత్వా స్నాత్వా అభయం సర్వ[illegible]
[illegible]స్వాహేతి త్రిరంజలిం క్షిప్త్వా యువా సువాసా ఇతి కౌపీనం
[illegible]ధాయ సఖేమాం గోపాయేతి ముఖ్యం వైణవం పాలాశం బిల్వం వా బింబం
వా దండం గృహ్ణీయాత్ - అత్ర పుత్రకామో గృహస్థః శంఖేన పురుషసూక్తేన దండ
మభిషిచ్య దద్యాదిత్యాచారః - తతశ్శిఖాముత్పాట్య ఓం భూస్స్వాహేత్యగ్నౌ జ
లే వా హుత్వా తథైవోపవీతం హుత్వా యేన దేవాః పవిత్రేణేతి జలపవిత్రం యదస్య పా
రే ఇతి శిక్యం సావిత్ర్యా కమండలుం సప్తవ్యాహృతిభిః భోజనపాత్రమిదం విష్ణురిత్యా
సనం బృసీం వా గృహీత్వా ఓం భూస్తర్పయామీతి వ్యస్త సమస్తాభిర్మహర్జన ఇతి త
ర్పయిత్వా భూస్స్వధోం భువస్స్వధోం స్వస్స్వధోం భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్స్వ
ధేతి పితౄం స్తర్పయిత్వాదిత్యం చిత్రం తచ్చక్షుర్హంసశ్శుచిషన్నమో మిత్రస్యేతి
స్నాత్వా సురభిమతీభిరాపోహిష్ఠేతి హిరణ్యవర్ణాభిః పావమానీభిర్వ్యాహృతిభి
శ్చ మార్జయిత్వాష్టోత్తరశతవారమఘమర్షణం ప్రాణాయామాంశ్చ కృత్వా ఓం
భూర్భువస్సువరితి చ పఠిత్వా నమస్సవిత్ర ఇతి సూర్యం చోపస్థాయ పునస్స్నాత్వా
జంఘే క్షాళయిత్వా ఓమితి బ్రహ్మోమితీదం సర్వమోమితి బ్రహ్మ వా ఏష జ్యోతిర్య ఏ
ష తపతి వేద్యమేవైతద్య ఏవం వేద[illegible] తపనమస్తీతి జపిత్వాష్ట సహ

సి౦ గాయ[illegible] —— [illegible]

వితా[illegible]

[illegible]

ఓవిగ్న[illegible]

[illegible]

మాలి [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

యు, [illegible]

[illegible] —— [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

నారాయణో దేవ [illegible]

యబాహూనా । [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

గీః ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

గృహాత్రిగాదు[illegible]

హారనిర్ఘుణా [illegible]

సంయతాత్మనాం । [illegible]

[illegible]స్తునవిద్యతే। అత్ర। [illegible]

సమ్ । కర్తవ్యానిషదేతానిసర్వథాన్నృపదండవత్ ॥ మృచ్చకంశుక్లవస్త్రంచ త్రిదం
డంయుగ్మల్కమేవచ । దివాస్వాపంచయానంచయతీనాంపతనానిషట్ ॥ఆసనంపాత్ర
లోభశ్చసంచయశ్శిష్యసంగ్రహః ।దివాస్వాపోవృథాజల్పోయతేర్బంధకరాణిషట్ ॥
[illegible]వాస్వస్త్యంగమనంశ్రోతవ్యంకథంచన । యతిపాత్రాణిమృద్వేణుదార్వ
లాబుమయానిచ [illegible] పాత్రత్రయంకల్పితంపూర్వమస్మాద్దేవాదికాద్దాత్ ।
[illegible] పరబాధాకరింతథా ॥బృహస్పతిః॥ సతీర్థానాసేనిత్యాంస్యాన్నైవ
[illegible] నవాధిత్యయనశీలస్స్యాన్నవ్యాఖ్యానపరోభవేత్ ॥ ఏతద్వ్యాపార్థభిః
[illegible] ॥స్నానం సుర్రాత్మసంధ్యానం ప్రాణాయామోబలిస్తుతిః । [illegible] జపస్నాం
[illegible] ఫలస్యచ ॥ ఏతేయతిధర్మాఇత్యపరః—అన్యేపిమాధవమితాక్షరాదౌ
జ్ఞేయాః—యతిధర్మసముచ్చయే ॥ పస్నాసమాచరేద్విద్వాన్పుత్రాదిదర్శనేసుతే । [illegible]
[illegible] శ్రుత్వా స్నాత్వాశుద్ధ్యతిసాంబరః ॥—అథ యతిసంస్కారః— [illegible]
నే ॥(సంన్యసేద్బ్ర)హ్మచర్యాద్వా సంన్యసేచ్చగృహాదపి । వనాద్వాప్రవ్రజేద్వి
ద్వానాతురోవాథదుఃఖితః ॥ఆతురాణాంచసంన్యాసేనవిధిర్నైవచక్రియా।ప్రేషమా
త్రంచ సంన్యాస ఆతురాణాంవిధీయతే ॥ ఉత్పన్నే సంకటే ఘోరే చౌరవ్యాఘ్రా
దిగోచరే । భయభీతస్యసంన్యాసమంగిరా మనురబ్రవీత్ ॥ యద్యాతురస్స్యాన్మనసా
వాచావా సంన్యసేదిత్యాజః ॥ ఇతి జాబాలశ్రుతిః ॥ ఆతురాణాంచ సంన్యాసే నవిధి
ర్నైవచ క్రియా । ప్రేషమాత్రం సముచ్చార్య సంన్యాసం తత్ర కారయేత్ ॥
సంన్యస్తంహమితి బ్రూయాత్సనసేషు త్రిషుక్రమాత్ । త్రివారంచ [illegible]
సుభాశుభాద్ధ్రాద్రవే ॥ యత్కించిద్బాధకం కర్మ కృతమజ్ఞానతో మయా । ప్ర
మాదాలస్యదోషాద్యత్తత్సంత్యక్తవానహం॥ ఏవంసంత్యజ్యభూతేభ్యోదద్యాద
భయదక్షిణాం । పద్భ్యాం కరాభ్యాం విహరన్నాహం వాక్కాయమానసైః॥ క
రిష్యే ప్రాణినాం హింసాం ప్రాణినః సంతునిర్భయాః ॥ ఇత్యాతురస్యసంక్షిప్త
[illegible]వస్థానురూపమంగలభూతప్రేషోచ్చారణాదియథాశాస్త్రం మనసా వాచావాకు
ర్యాత్స్వస్థస్తు [illegible] కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణనాందీశ్రాద్ధసఖికృంతనాదీని కృత్వా సంన్యా
సక్రియాః [illegible] ఇతి ప్రతీయతే । అంగిరాః-షష్టిః కులాన్యతీతాని షష్టిర్నామధికానిచ ।
కులాన్యుద్ధరతే ప్రాజ్ఞః సంన్యస్తమితి యోవదేత్ ॥ విష్ణుః-ఏకరాత్రోషితస్యాపి
యాగతిర్యా గతిరుచ్యతే । నసాశక్యా గృహస్థేన ఆతురోఽపిచ సంన్యసేత్ ॥ సం
న్యస్తమితియో బ్రూయాత్ప్రాణైః కంఠగతైరపి । సతత్క్రతుశతైః పుణ్యాంప్రాప్నుయాం
[illegible]తి మానవః ॥ మనుః-యోదత్వాసర్వభూతేభ్యఃప్రవ్రజత్యభయం గృహాత్ ।
తస్య తేజోమయాలోకా భవంతి బ్రహ్మవాదినః ॥ అథ శౌచ్యాతురస్య విలంబితా

[illegible]

ధ్యానంద నాది కృత్వా [illegible]

[illegible]

[illegible] సంన్యాసయుక్త [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ పాలాశమూలేన [illegible]
[illegible] దండమాత్రం [illegible]
[illegible]
[illegible] సంన్యాసోపాసనాశక్తి [illegible]
[illegible] - ఇదంవిష్ణో [illegible] దండం [illegible]
[illegible] పవిత్రం సావిత్ర్యోదకపాత్రం [illegible]
[illegible] నిధాయచి [illegible] మంత్రయోనిశి
[illegible] - బృహచ్ఛాకస్తు । యతింపురుషసూక్తేన
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రయాగాల [illegible]
[illegible] ॥ ఇతి కుటీచకస్యతు దాహః కార్యః - [illegible]
[illegible] ఉపనగో [illegible]
[illegible] ఇత్యగ్నింద [illegible] సావిత్ర్యా ప్రణవేన [illegible]
[illegible] ప్రణవంనారాయణః పరంబ్రహ్మేతిజప్త్వా సశిరః ప్రణవవ్యాహృ
[illegible] త్వాస్నానాచ్ఛుచిః - నాస్యాన్య నార్ఘ్యదైహికం ॥
[illegible] దేవ [illegible] త్వం [illegible] జాయతే॥ఇతిపుళనాః [illegible] - ఏకాదశేహ్ని పార్వ
[illegible] - హంసపరమహంసాదీనాం పార్వణాదికిమపేనకార్యమితిశూలపా
[illegible] చింతామణౌదత్తాత్రేయః - ఏకోద్దిష్టజలంపిండమాశౌచం ప్రేతసత్క్రి
[illegible] కుర్యాద్వాపి [illegible] హిభూతాయభిక్షవే ॥ ప్రేతక్రియైకోద్దిష్టనిషే
ధేసిద్ధేపున సద్గ్రహణమాబ్దికపరం - తేనతత్పార్వణమేవం త్రిదండినాం ద్వాదశే
నారాయణబలిః - తద్విధిరన్యశ్చవిశేషః ప్రాగుక్త ఇత్యలంబహునా।

[illegible]